శ్రీః.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

పరమకారుణికరాన

పెరియవాచ్చాన్పిళ్లై కుమారర్

నాయనారాచ్చాన్పిళ్లై

అరుళిచ్చెయ్త

చతుశ్శ్లోకీ వ్యాఖ్యానమ్.

ఇన్ద గ్రన్థమ్.

సభాపణ్డితర్కళాన,

శ్రీమాన్-పుదుప్పేర్, ఇళైయవిల్లి

విద్వాన్, వెఙ్కటాచార్యరాలుమ్,

శ్రీమాన్-పుదుప్పట్టు-తిరువేఙ్కటాచార్యరాలుమ్,

నానాదేశాగతానేక శ్రీకోశఙ్గళిన్ సహాయత్తినాల్

పరిశోధిక్కప్పట్టు,

శ్రీవైష్ణవగ్రన్థ ముద్రాపక సభైయారాల్

శ్రీపరాఙ్కుశ తిరువవతారాది ౫౦౧౮-వతు సంవత్సరమాన

పరిధావి సంవత్సరత్తిల్

కాఞ్చీపురమ్

శ్రీసుదర్శన ముద్రాక్షరశాలైయిల్

అచ్చిట్టు ప్రచురమ్ శెయ్యప్పట్టదు.

విజయత్తేత రామ్.

1—1—1913.

శ్రీవైష్ణవగ్రన్థముద్రాపక సభ (లిమిటెడ్).

ఈసభలో తెనుఁగులిపిలో నచ్చువేసిన గ్రన్థములు.

		రూ.	అ.	పై.
తనిశ్లోకం సవ్యాఖ్యానము ప్రతిపదతాత్పర్యసహితము.	...	౨	౦	౦
భారతాదితనిశ్లోకమ్ ,, ,,	...	౦	౨	౬
రామచరమశ్లోకమ్ ,, ,,	...	౦	౧	౬
ముషక్కురశ్లోకటిప్పణి	...	౦	౨	౬
శాణ్డిల్యవిశిష్ట పరమధర్మశాస్త్రము తాత్పర్యసహితము	...	౦	౯	౦
తిరువన్దాది-౧-ము, ౪-వ-వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రతిపదసహితము	...	౧	౧౨	౯
తిరువిరుత్తమ్వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరైప్రతిపదతాత్పర్యసహితము,	...	౨	౪	౦
తిరువాశిరియమ్-ము, పెరియతిరుమడల్-వ, వ్యాఖ్యానాది	...	౧	౫	౩
ఇరామానుశ నూత్తన్దాతి	...	౧	౧౨	౦
తిరుప్పల్లాణ్డు	...	౦	౫	౬
శ్రీవచనభూషణమ్	...	౧	౧౨	౬
శరణశబ్దార్థ విచారమ్	...	౦	౨	౦
ప్రపత్త్యనుపాయత్వవిచారమ్	...	౦	౧	౦
నాయమాత్మాభాష్యమ్	...	౦	౨	౬
యమకరత్నాకరమ్	...	౨	౧౧	౬
తిరుప్పావై మూవాయిరప్పడి అరుమ్బదసహితమ్	...	౧	౭	౬
దీపప్రకాశ సహిత తత్త్వదీపమ్	...	౨	౦	౬
గురుపరమ్పరా ప్రభావమ్	...	౨	౦	౬
తత్త్వసఙ్గ్రహమ్	...	౦	౨	౦
యతీన్ద్రప్రవణప్రభావమ్	...	౦	౧౨	౬
తిరుప్పావై ఈరాయిరప్పడి నాలాయిరప్పడికళ్	...	౧	౬	౦
ముముక్షుప్పడి వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రమాణత్తిరట్టు సహితము	...	౨	౧౩	౦
తిరుప్పావై ఆఱాయిరప్పడి	...	౧	౮	౦
రహస్యత్రయ మీమాసాంభాష్యమ్	...	౧	౮	౦
పరన్దరహస్యమ్	...	౦	౮	౦
సమ్ప్రదాయఅకరాతి	...	౧	౧౩	౦
చతుశ్లోకీ సవ్యాఖ్యానమ్	...	౦	౫	౦

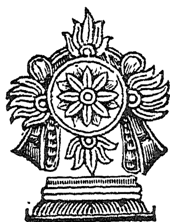
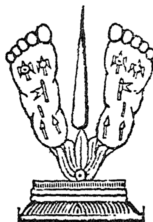
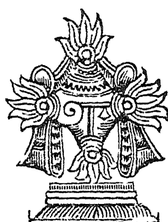
ఈ గ్రన్థములు మట్టుకాగితములలో సగము వెలకు నివ్వఁబడును.

ఇట్లు,

రా. తిరువేఙ్గడత్తానయ్యా, కార్యదర్శి ధనాధికారి.

నెం ౩౧, వెంకటాచలమొదలివీధి, చెన్నపట్టణము,

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

పరమకారుణికరాన ఆళవన్దార్ అరుళిచ్చెయ్త

చతుశ్శ్లోకీ.

యత్పదామ్భోరుహధ్యాన విధ్వస్తాశేషకల్మషః।
వస్తుతాముపయాతోఽహం యామునేయం నమామి తమ్॥

శ్లో: — కాన్తస్తే పురుషోత్తమః ఫణిపతిశ్శయ్యాసనం వాహనమ్
వేదాత్మా విహగేశ్వరో యవనికా మాయా జగన్మోహినీ।
బ్రహ్మేశాదిసురవ్రజస్స దయితస్త్వద్దాసదాసీగణః
శ్రీ రిత్యేవ చ నామ తే భగవతి బ్రూమః కథం త్వాం వయమ్॥

పరమకారుణికరాన పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళై కుమారర్
నాయనారాచ్చాన్పిళ్ళై అరుళిచ్చెయ్త
చతుశ్శ్లోకీవ్యాఖ్యానమ్.

శ్రుత్యర్థసారజనకం స్మృతిబాలమిత్రమ్
పద్మోల్లసద్భగవదఙ్ఘ్రి పురాణబన్ధుమ్।
జ్ఞానాధిరాజమభయప్రదరాజపుత్రమ్
అస్మద్గురుం పరమకారుణికం నమామి॥

అభిష్టౌతి శ్రియం దేవీ మఖిలాత్మైకమాతరమ్।
విష్ణుపత్నీం విశాలాక్షీం యామునార్యో మహామతిః॥

అవతారికై.

(౧) "మాతృదేవోభవ, పితృదేవోభవ, ఆచార్యదేవోభవ" "అతిథిదేవోభవ" ఎన్ఱుకొణ్డు "ఇచ్చేతననుక్కు స్వరూపానురూపమాక ఉపకారకరాకిఱార్ - *అఖిలజగన్మాతావాన పిరాట్టియుమ్, *అవ్యయః పితావాన ఈశ్వరనుమ్, *అడియాతన వఱివిత్త ఆచార్యనుమ్, *అతిథిశబ్దవాచ్యరాన అవనడియారుమ్" ఎన్ఱు, ఇన్నాల్వర్ పక్కలిలుమ్ ఉపకారస్మృత్యతిశయత్తాలే ఉద్దేశ్యప్రతిపత్తిపణ్ణి ఉజ్జీవిక్కక్కడవనెన్ఱుమ్, వేదాన్తఙ్గళిలే వ్యాఖ్యాతమాకవిధిక్కైయాలే, విశేషజ్ఞరెల్లారుమ్ విరుమ్బి అనుష్ఠిక్కవేణ్డుమ్బడి విశేషార్థఙ్గళాయత్తే ఇవ్వర్థఙ్గళ్ తానిరుప్పతు. ఇన్నాల్వర్ పణ్ణుముపకారముమ్, నవరత్నమాలైయిలే నన్ఱాకక్కాణలామిఱే. ఇప్పడిప్పట్ట ఉపకారఙ్గళై అనుసన్ధిత్తు, (౨) * "శ్రీతైయెన్బతోర్ తెయ్వమ్" (౩) "తిరుమఙ్గై నిన్ఱరుళుమ్ తెయ్వమే నావాఴ్త్తుమ్" (౪) "తేవుమత్తఱియేన్" (౫) "కులతెయ్వమ్" ఎన్ఱుమ్ ఇన్నాల్వర్పక్కలిలుమ్ దేవతాప్రతిపత్తియై పణ్ణానిన్ఱార్కళిఱే.

ఆకైయాలే సకలవేదాన్తవిదగ్రగణ్యరాయ్, ఆస్తికాగ్రేసరరాయ్, పరపక్షప్రతిక్షేప స్వపక్షస్థాపకత్వత్తాలే "ఆళవన్దార్" ఎన్ఱు అఖిలలోకప్రసిద్ధమాన అభిధానత్తైయుడైయ యామునాచార్యర్, తామ్ ఆచార్యశ్రేష్ఠరానమైతోన్ఱ "ఆచరతీత్యాచార్యః" "స్వయమాచరతేయస్తు స ఆచార్య ఇతిస్మృతః" ఎన్గిఱపడియే "ఇవ్వర్థఙ్గళై నామ్ ఆచరిక్కవేణుమ్" ఎన్గిఱ ఆదరాతిశయత్తాలుమ్, "స్వాభిమానాన్తర్భూతరాన అస్మదాదికళెల్లారుమ్ ఇవ్వర్థఙ్గళై అనుష్ఠిత్తు ఆత్మోజ్జీవనత్తిలే అత్యభినివిష్టరాకవేణుమ్" ఎన్గిఱ తమ్ముడైయ అకస్మికకృపైయా

(౧) తై-శిక్షా-౧౧-౨. (౨) తి-మొ-౧౦-౨-౫.
(౩) ౨-తిరువ-౫౭. (౪) కణ్ణి-౨. (౫) తి-మొ-౨-౬-౪.

లుమ్, "ఉపకారకరాన ఇన్నాల్వర్ పక్కలిలుమ్ తమక్కుణ్డాన ప్రతిపత్తి విశేషత్తైగ్రన్థస్థమాక ప్రకాశిప్పిప్పోమ్" ఎన్ఱు, తిరువుళ్ళమ్పత్తి, ప్రథమత్తిలే "మాతృదేవోభవ" ఎన్ఱు, మహోపకారకరైయాక చ్చొల్లప్పట్ట పెరియపిరాట్టియారుడైయ స్వరూపగుణవిభూతికళై అనుసన్ధిత్తు, అవ్వనుభవ జనితప్రీతిప్రకర్షత్తాలే తద్విషయస్తోత్రత్తిలే ప్రవృత్తరాకిఱార్. (కాన్తస్తే) ఇత్యాదియాలే.

"పితృదేవోభవ" ఎన్ఱుతొడజ్గి చ్చొల్లప్పట్టమూవరిడత్తిలుణ్డాన విశేషప్రతిపత్తియై స్తోత్రరత్నత్తిలే వెళియిట్టరుళినార్. ఎజ్ఞనేయెన్నిల్; ప్రథమత్తిలే "ఆచార్యదేవోభవ" ఎన్ఱు మహోపకారకరాకచ్చొల్లప్పట్ట ఆచార్యవిషయత్తిల్ తమక్కుణ్డాన భావబన్ధవిశేషజ్గళై, (౧) "నమో చిన్త్యాద్భుత" ఎన్ఱుమ్, "తస్మైనమః" ఎన్ఱుమ్, "భూయోనమః" "ప్రణమామి" ఎన్ఱుమ్ ప్రకాశిప్పిత్తార్.* నిరుపాధికపితావాన ఈశ్వరవిషయిత్తిల్ తమక్కుణ్డాన ప్రతిపత్తివిశేషత్తై "యన్మూర్ధ్నిమే" ఎన్ఱుతొడజ్గి బహుప్రకారమాక ప్రకాశిప్పిత్తార్. (౨) "వరువిరున్దై" (3) "విరున్దాకుమ్ పెరున్దకైయోర్" ఎన్దైయాలే, అతిథిశబ్దవాచ్యరానతదీయవిషయత్తిల్ తమక్కుణ్డాన విశేషప్రతిపత్తియై, (౪) "త్వదాశ్రితానామ్" ఎన్ఱుమ్, (౫) "తవదాస్యసుఖైకసజ్గినామ్" ఎన్ఱుమ్, "సకృత్త్వదాకార" ఎన్ఱుమ్ వెళియిట్టారిఱే.

ఆకిల్, "మాతృదేవోభవ" ఎన్గిఱ పిరాట్టివైభవమ్ అజ్గుప్రతిపాదిక్కవిల్లైయోవెన్నిల్; (౬) "కశ్శ్రీశ్శ్రియః" ఎన్ఱుమ్, (౭) "తయాసహాసీనమ్" ఎన్ఱుమ్, సూచిప్పిత్తమాత్రమిఱే స్తోత్రత్తిలుళ్ళతు. అప్పడియాకిల్ ఇవ్వళవుపోతాతో, ఇతుకాక వోరుప్రబన్ధమ్ నేరవేణ్డు

---

(౧) స్తో-౦-౧. (౨) పెరి-తి-౪-౮-౨. (3) తి-మొ-౬-౬-౧౦. (౪) స్తో-౪-౨౦.
(౫) స్తో-౪-౫౫. (౬) స్తో-౪-౧౨. (౭) స్తో-౪-3౯.

వానెన్నెన్నిల్; (౧) "పేరాళన్ పేరోతుమ్" (౨) "అన్దమిల్ పేరిన్ప త్తడియరోడిరున్దమై" ఎన్గిఱ భాగవతానువర్తనమాకిఱ పరమప్రాప్య లాభమ్-ఆచార్యనాలేయాయ్, ఆచార్యలాభమ్ ఈశ్వరనాలేయాయ్, ఈశ్వరలాభమ్ పెరియపిరాట్టియారాలే యాకైయాలే, ఇన్నాల్ వరిలుమ్ మహోపకారకైయాయిత్తే ఇవళ్ తానిరుప్పతు. ఆకైయిత్తే "మాతృదేవోభవ" ఎన్ఱు ప్రథమోపాత్తైయాయిర్ఱు. ఇప్పడిసర్వవ్యావృత్తోపకారశీలైయాకైయాలే సామాన్యమాన వాకారేణ ప్రతిపాదిత్తవళవన్ఱిక్కే, విశేషమాక ఒరుప్రబన్ధమ్ నేరవేణుమెన్ఱు నిర్ణయిత్తు, తద్విషయత్తిలే తమక్కుణ్డాన భావబన్ధమెల్లామ్ తోన్ఱ చతుశ్శ్లోకియాలే ఉపశ్లోకిక్కిఱార్.

కర్మపరతన్త్రనాన బ్రహ్మావిన్ ప్రసాదత్తాలే, (౩) "శోకశ్లోకత్వమాగతః" ఎన్గిఱపడియే శోకవేగజనితమాన శ్లోకఙ్గళ్ పోలన్ఱిక్కే, సుమఙ్గళాకారైయానవివళ్ ప్రసాదమడియాకవన్ద తాకైయాలే, సుశ్లోకఙ్గళాయిత్తే ఇశ్లోకఙ్గళ్ తానిరుప్పతు. ఇనిఅఙ్గుపోనాలుమ్, "అహఙ్ శ్లోకకృత్" ఎన్ఱు*ఉత్తమరాజకన్యైయాన ఇవళ్ విషయమాక ఉత్తమ శ్లోకరచనైపణ్ణి ఉజ్జీవిక్కైయిత్తే ఉళ్ళతు.

(౪) "కృత్స్నం సీతాయాశ్చరితం మహత్" ఎన్ఱు ఎల్లామ్ సీతా చరితమాయిరుక్కవుమ్, (౫) "రఘువరచరితమ్" ఎన్ఱు శొల్లప్పడుకైయాలుమ్, గఙ్గాసమ్భవాద్య సత్కథావర్ణనముఖత్తాలే అతివిస్తరమాయ్ దుర్జ్ఞేయమాన శ్రీరామాయణమ్పోలుమన్ఱిక్కే, విశేషణ విశేష్యోభయప్రధానమాన తిరుమాలవన్ కవిపోలుమిన్ఱిక్కే, విశేషణపరమేయాయిరుక్కవుమ్, అతిసఙ్గ్రహమాకైయాలే దురవగాహమాన శ్రీశబ్దమ్పో

(౧) తి-మొ-౭-౪-౪. (౨) తి-వాయ్-౧౦-౯-౧౧. (౩) రా-బా-౨-౪౦.
(౪) రా-బా-౪-౬. (౫) రా-బా-౨-౪౨.

లుమన్నిక్కే శ్రీశబ్దవివరణమాయ్, * అనాఘ్రాతావద్యమాయ్, * వైదగ్ధ్యవర్ణగుణ గుమ్భనగౌరవఙ్గళాలే కర్ణామలకర్ణకుహరరాయ్కొణ్డు కర్ణామృతమాకప్పానమ్ పణ్ణలామ్పడి పరమభోగ్యమాయ్, ప్రేమయుక్తర్కు స్వార్థప్రకాశక చాతుర్యత్తైయుముడైత్తాన చతుశ్శ్లోకీ సుగ్రహమాయిరుక్కైయాలే, అఖిలప్రబన్ధ విలక్షణమాయిరుక్కుమ్.

భగవత్ స్తోత్రమ్ పణ్ణువార్క్కెల్లామ్ స్తోత్రరత్నమ్ మూలమానాప్పోలే, పిరాట్టివిషయత్తిల్ స్తోత్రమ్పణ్ణువార్క్కెల్లామ్ ఇప్రబన్ధమ్ మూలగ్రన్థమాకైయాలే ముఖ్యమాయిరుక్కుమ్. ఇవళ్ మూలమాకవిఱే ఎల్లాముణ్డావతు. ఆకైయిఱే, స్తోత్రచతుశ్శ్లోకికళై అడియొత్రి గద్యత్రయముమ్, శ్రీస్తుతిముతలాన పఞ్చస్తవముమ్, శ్రీగుణరత్నకోశముమ్ శ్రీరఙ్గరాజస్తవమ్ ముతలాన దివ్యప్రబన్ధఙ్గళుమ్ అవతరిత్తతు.

ఆక, ఇత్తాల్ "మాతృదేవోభవ" ఎన్గిఱవాక్యార్థ వివరణమాన శ్రీసూక్తార్థత్తై ఇశ్శ్లోకరూపేణ వెళియిడుకిఱార్. అతిల్ ప్రథమశ్లోకత్తాల్ (౧) "శ్రియందేవీముపహ్వయే,† శ్రీర్మా" ఎన్గిఱవాక్యఙ్గళాలుమ్, (౨) "విష్ణోశ్శ్రీః" ఎన్గిఱవాక్యఙ్గళాలుమ్, (౩) "శ్రీవత్సవక్షాః" ఎన్గిఱతదుపబ్రృంహణఙ్గళాలుమ్ ప్రతిపాదిక్కిఱ తదసాధారణమాన తిరునామత్తై సార్థమాకవనుసన్ధిక్కిఱార్.

అవతారికై ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

(కాన్తస్తేఇత్యాది) "శ్రిఞ్ - సేవాయామ్" ఎన్గిఱధాతువిలే నిష్పన్నమాకైయాలే సేవావాచియాన శ్రీశబ్దత్తిల్, "శ్రయత ఇతి శ్రీః" "శ్రీయత ఇతి శ్రీః" ఎన్గిఱ కర్తరికర్మణి వ్యుత్పత్తిద్వయసిద్ధఙ్గళాన భగవదాశ్రయణత్తైయుమ్, తద్ధేతుకమాన ఉభయవిభూతి శేషత్వత్తైయుముడైయైయాయ్, అత్తాలే "శ్రీః" ఎన్ఱు సర్వోత్కర్షహేతువాన తిరు

(౧) శ్రీసూక్తమ్. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౩) రా-యు-౧౧౪-౧౫.

† (పా) ల్వామి హాపహ్వయే శ్రియమ్.

నామత్తైయుముడైయైయాయ్, జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణపరిపూర్ణైయుమాన వున్నై పరిమితజ్ఞాన శక్తికరాననాజ్గళ్ పరిచ్ఛేదిత్తు ప్పేశువతెజ్ఙనే యెన్గిఱార్.

(కాన్తస్తే పురుషోత్తమః) (౧) "సహస్రశీర్షాపురుషః" (౧) "పూర్ణంపురుషేణ" (౧) "పురుషం మహాన్తమ్" (౧) "పురుష ఏవేదంసర్వమ్" (౨) "సయశ్చాయంపురుషే" (౩) "హిరణ్మయః పురుషోదృశ్యతే" (౪) "మహాపురుషపూర్వజ" (౫) "జానాతిపురుషోత్తమమ్" (౬) "పురుషః పుణ్డరీకాక్షసంజ్ఞకః" (౭) "తంవినాపురుషోత్తమమ్" (౮) "ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః" (౯) "క్షమస్వపురుషోత్తమ" (౧౦) "పురుడోత్తమనడి" (౧౧) "పురుడోత్తమన్" (౧౨) "పురుడోత్తమమే" ఎన్నుమిత్యాదిప్రమాణశతజ్గళాలే సకలచేతనాచేతనవిలక్షణనాన (౧౩) "పఱవై యేఱు పరమ్పురుడన్" ఎన్ఱవాఱు, ఇత్తిరునామన్దాన్ త్రివిధ-చిద-చిద్వ్యావృత్తవైలక్షణ్యత్తై శాబ్దమాకక్కాట్టుకిఱదెన్ఱిఱే. "పురుషః" ఎన్ఱు అచిద్వ్యావృత్తరాన బద్ధరైయుమ్, "ఉత్పురుషః" ఎన్ఱు తద్వ్యావృత్తరాన ముక్తరైయుమ్, "ఉత్తరః పురుషః" ఎన్ఱు అవర్కళిల్ వ్యావృత్తరాన నిత్యరైయుమ్శొల్లి, "ఉత్తమః పురుషః" ఎన్ఱు తద్వ్యావృత్తనాన ఈశ్వరనైచ్చొల్లిఱ్ఱిఱే. హేయమూలమానపత్తుమ్, హేయసహితరాన బద్ధరుమ్, హేయరహితరాన ముక్తరుమ్, హేయప్రాగభావరాన నిత్యరుమ్, హేయనివర్తకనుక్కు సదృశరన్ఱిఱే. స్వరూపస్వభావాన్యథాభావయుక్తజ్గళాన చేతనాచేతనజ్గళై ప్పఱ్ఱి, తను

(౧) పురుషసూ- (౨) తై-ఆ-౮-౫. (౩) ఛాన్దో-౧-౬-౬.
(౪) ౧-జితన్తా-౧. (౫) గీ-౧౫-౧౯. (౬)
(౭) (౮) గీ-౧౫-౧౬. (౯) ౧-జితన్తా-౨౨.
(౧౦) పెరి-తి-౪-౮-౧౧. (౧౧) పెరి-తి-౪-౭-౨.
(౧౨) తి-మొ-౪-౨-౧. (౧౩) పెరి-తి-౫-౬-౨.

భయాఽన్యథా భావయాప వైలక్షణ్యత్తాలే, తదుభయవిలక్షణనెన్ఱుకొణ్డు పురుషోత్తమనెన్గిఱార్. (౧) "యస్మాత్క్షరమతీతోఽహమక్షరాదపిచోత్తమః। అతోఽస్మి వేదేలోకేచ ప్రథితః పురుషోత్తమః" ఎన్నక్కడవతిఱే. (౨) "ద్వావిమావిత్యాది".

ఆకవిప్పడి సర్వోత్కృష్టనాక ప్రతిపాదిక్కప్పడుకిఱ పరమపురుషన్, సర్వాధికైయాక ప్రమాణ ప్రసిద్ధైయాయిరుక్కిఱ ఉనక్కు అనురూపనానపతి. అథవా; (పురుషోత్తమః తేకాన్తః) "షణు - దానే" ఎన్ఱు దానవాచియాయ్, "పురు - సనోతీతి - పురుషః" ఎన్ఱు అధికదాతావై చ్చొల్లి, అవర్కళిలుత్తమనెన్ఱు మోక్షాదిసకలఫలప్రదన్, (౩) "ఐశ్వర్యమ్" ఇత్యాదిప్పడియే "పరమోదారై" ఎన్ఱుప్రసిద్ధైయాన ఉనక్కుప్పతియెన్నవుమామ్.

(పురుషోత్తమస్తేకాన్తః) (౪) మఙ్గళానాఞ్చమఙ్గళమ్" ఎన్ఱు శొల్లప్పడుకిఱవన్, సకలమఙ్గళాస్పదత్వేన ప్రసిద్ధైయాన వునక్కుప్పతి. (పురుషోత్తమస్తేకాన్తః) * నారీణా ముత్తమైక్కుప్పతియామ్బోతు పురుషోత్తమనాక వేణుమిఱే. విశ్వపతియానాలాయిన్ఱు ఇవళుక్కుప్పతియెన్నలావతు. ఇవళ్ తాన్, లోకభర్త్రావైయిఱే "మమభర్త్రా" ఎన్ఱువరిప్పతు. అల్లాతార్క్కై, "నీచశశవత్" ఏన్ఱారునరియాకవిఱే ఎణ్ణవతు. "పురుషోత్తమస్తే" ఎన్గైయాలే, (౫) "రాఘవః - తుల్యశీలవయోవృత్తా మర్హతి" ఎన్నుమర్థముమ్, ఏతత్ప్రతికోట్యర్థమ్ "పురుషోత్తమస్య" ఎన్ఱు, "అసితేక్షణాతమర్హతి" ఎన్నుమర్థముమ్ తోన్ఱుకిఱతు. (౬) "ఉనక్కేక్కుమ్" ఎన్ఱు ఇవళ్ అవనుక్కు సదృశైయాయిరుక్కుమాపోలే, అవనుమ్ * తిరుత్తక్కశెల్వనాయిఱే యిరుప్పతు.

(౧) గీ.౧౫-౧౮. (౨) గీ-౧౫-౧౬. (౩) శ్రీగుణరత్న-౫౮.
(౪) భార- (౫) రా-సు.౧౬-౫. (౬) తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౬.

(పురుషోత్తమస్తేకాన్తః) "లక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" ఎన్ఱు పత్నీసమ్బన్ధత్తాలే అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్ శొన్నాప్పోలే, "పురుషోత్తమస్తే కాన్తః" ఎన్ఱు పతిసమ్బన్ధత్తాలే ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్ శొల్లుకిఱార్. "శ్రియఃపతిః" ఎన్ఱు అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. "విష్ణుపత్నీ" ఎన్ఱిఱే ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్. "కాన్తః" ఎన్ఱుఅవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. (౧) "అరవిన్దలోచనమనఃకాన్తా" ఎన్ఱిఱే ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్. "శ్రీవల్లభ" ఎన్ఱు అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. "వరదవల్లభా" ఎన్ఱిఱే ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్.

(తేకాన్తః పురుషోత్తమః) ఉనక్కు కాన్తనానవిన్ఱిఱే, అవన్ పురుషోత్తమనాయిఱ్ఱు. "కశ్శ్రీశ్శ్రియః" ఎన్ఱవిన్ఱిఱే, "పురుషోత్తమఃకః" ఎన్ఱతు. "జగన్నాథోపి నారాయణోధన్యం మన్యత ఈక్షణాత్" ఎన్ఱు వేదాన్తఙ్గళ్ పరతత్త్వమెన్ఱు నిర్ణయిత్తతుమ్ - ఉన్నుడైయ పాదచిహ్నఙ్గళై అవన్ మార్పిలే కణ్డవిన్ఱిఱే. సహధర్మచారిణియానవివళై ప్పాణిగ్రహణమ్పణ్ణిన పిన్పాయిఱ్ఱు, అవన్, శ్రీమానుమాయ్ సర్వాధికనుమాయ్ అనుగ్రాహకనుమాయ్ ముముక్షూపాస్యనుమాయ్త్తు. ఆకైయిఱే, (౨) "తిరునిన్ఱపక్కమ్తిఱవితు" ఎన్ఱుసత్తుక్కళ్ పరిగ్రహిత్తతు. అల్లాతార్ తిరువిల్లాత దేవరాకైయాలే, నిశ్శ్రీకరాయ్ పురుషాధమరాయ్ విగ్రాహకరాయ్ అనుపాస్యరుమాయిఱ్ఱు. ఆకైయిఱే, "*శ్రీనివాసశబ్దత్తాలే పాశుపతాదిప్ప్యుదాసః" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతుమ్. (3) "కాణిలుమురుప్పొలార్" (౪) "తిరువిల్లాత్తేవరైత్తేఱేల్ మిన్ తేవు" ఎన్ఱు సత్తుక్కళ్ పరిత్యజిత్తతుమ్.

(తేకాన్తః పురుషోత్తమః) (౫) "తిరుమకళార్ తనిక్కేళ్వన్ పెరుమైయుడైయపిరానార్" ఎన్ఱు, ఇవళుక్కు కేళ్వనానవాఱిఱే

(౧) (౨) ౪-తిరువ-౬౨. (3) తి-చ-వి-౬౯.

(౪) ౪-తిరువ-౫3. (౫) తి-వాయ్-౧-౬-౯.

పెరుమైయుడైయపిరానారాయిఱ్ఱు. (౧) "శ్రియావిష్ణు రతీవశుశుభే" ఎన్ఱు-ఇవళ్ తనక్కున్న ఇట్టుప్పిఱన్ద తత్వమాకైయాలేయిఱే; *అప్రమేయతేజస్సైయుడైయచనాయ్ అతీవవిరాజిత్తిఱ్ఱు. (౨) "శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వమశ్నుతే" (3) "తిరుమఙ్గైతనోడుమ్ తికళ్గిన్ఱ" ఎన్నక్కడవతిఱే.

(పురుషోత్తమః) "పురుషాణాముత్తమః" ఎన్ఱు షష్ఠీ విభక్తియాతల్, "పురుషేషూత్తమః" ఎన్ఱు సప్తమీవిభక్తియాతల్; "పురుషోత్తమః" ఎన్ఱు సర్వేశ్వరాపేక్షయా బ్రహ్మాదికళుడైయ అధమత్వమ్ ప్రతిపాదిక్కైయాలే, తత్పత్నికళిఱ్కాట్టిల్ విష్ణుపత్నియాన ఇవళుడైయ వ్యావృత్తియుమ్ తోన్ఱుకిఱతు. *మలైమఙ్గైయుమ్ *నామఙ్గైయుమ్ పూమఙ్గైక్కుప్పోలియాకమాట్టార్కళిఱే. *నాపతియుమ్, *ఉమాపతియుమ్* మాపతిక్కు ఉపమానమానవన్ఱిఱే ఇవళుక్కు అవర్కళొప్పావతు.

ఆక ఇత్తాల్, "తత్పత్నిత్వత్తాలుమ్, నారకోటి ఘటితైయాకైయాలుమ్, అవనై ఆశ్రయిత్తు తచ్ఛేషభూతైయాయ్ సత్తైపెఱ్ఱిరుక్కైమ్" ఎన్గిఱ కర్త్రర్థమ్ శొల్లప్పట్టతు. (౪) "మలర్మకళ్ పిడిక్కుమ్ మెల్లడి" (౫) "తిరుమకళుమ్ శెమ్బొఱ్ఱిరువడియినైవరుడ" ఎన్గిఱపడియే, అకిఞ్చిత్కరనుక్కు శేషత్వమిల్లామైయాలే, ఇవళ్ తాన్ కిఞ్చిత్కరిత్తు స్వరూపలాభమాయిరుప్పాళొరుత్తియిఱే. అవతారదశైయిలుమ్, (౬) "తిరుమఙ్గైపోత్తన్నాళ్" ఎన్ఱు కిఞ్చిత్కరిత్తాళిఱే.

ఇనిమేల్ "సర్వలోకమాతావాకైయాలుమ్, సర్వస్వామినియాకైయాలుమ్, సకలచేతనర్కు మాశ్రయిక్కప్పడానిన్ఱాళ్" ఎన్గిఱ కర్మణివ్యుత్పత్తియిల్ సిద్ధమాన ఉభయ విభూతి శేషత్వత్తై అరుళిచ్చెయ్

(౧) రా-బా-౭౭-౩౨. (౨) యజు-కాఠ-3-3. (3) తి-వాయ్-౧౦-౬-౯.
(౪) తి-వాఙ్-౯-౨-౧౦. (౫) తి-మొ-౭-౮-౧. (౬) పెరి-తి-౧-౪-౭.

కిఱార్, (ఫణిపతిః) ఇత్యాదియాల్. (౧) "నిత్యైవైషా జగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ" ఎన్ఱుమ్. (౨) "శ్రియతేచాఽఖిలైర్నిత్యం శ్రియతేచ పరంపదమ్" ఎన్ఱుమిత్యాది ప్రమాణసిద్ధఙ్గళాయిఱే ఇవ్వ్యుత్పత్తిద్వయము మిరుప్పతు.

ఆకిల్, ఉపజీవ్యప్రమాణాఽనుసారేణ వ్యుత్పత్తిద్వయత్తై అరుళిచ్చెయ్యాతే, వ్యుత్క్రమమాక వరుళిచ్చెయ్వానెన్నెన్నిల్; ఘటకైయాన విషయఙ్గళుక్కు చేతనేశ్వరర్ పక్కల్ సమ్బన్ధమ్ అవిశిష్టమాయిరున్దతే యాకిలుమ్, పితృత్వ ప్రయుక్తమాన హిత ప్రవృత్తియాలే కలఙ్గి సాపరాధరాన విచ్చేతనరై నిగ్రహిక్క త్తేడుమన్ఱు, (౩) "కిమేతన్నిర్దోషతః" ఎన్ఱు ఉచితోపాయఙ్గళాలే అవనై వశీకరిత్తు అనుగ్రహైకపరనామ్బడి తిరుత్తుమవ్వాతు, తత్సమ్బన్ధమ్ అవశ్యాపేక్షితమాకైయాలుమ్, ఇనిత్తాన్ పిరాట్టియై ఆశ్రయిక్కుమతు - తత్సమ్బన్ధ విశిష్టైయెన్ఱాకైయాలుమ్, "పురుషోత్తమస్తేకాన్తః" ఎన్ఱు ప్రాధాన్యేన కర్తర్యర్థత్తై యరుళిచ్చెయ్తు, అనన్తరమ్ తత్సమ్బన్ధ శ్లాఘ్యమాన కర్మణ్యర్థత్తై యరుళిచ్చెయ్కిఱార్. (౪) "మచ్ఛేషభూతా సర్వేషా మీశ్వరీ" ఎన్ఱు ఇవ్వర్థక్రమత్తై స్వయమేవ అరుళిచ్చెయ్తారిఱే. (౫) "దేవదేవ దివ్యమహిషీ మఖిల జగన్మాతరమ్" ఎన్ఱు భాష్యకారరుమ్, ఇవరుడైయ దివ్యసూక్తియై యుళ్కొణ్డు భగవత్సమాశ్రయణత్తై ప్రధానమాక వరుళిచ్చెయ్తారిఱే. ఇనిత్తాన్ భగవద్విషయత్తై ప్పఱ్ఱుకై *భవతీసమ్బన్ధ దృష్టియాలే యిఱే. పిరాట్టియై ప్పఱ్ఱుమతు-భగవత్సమ్బన్ధవిశిష్టైయెన్ఱిఱే. ఇజ్జనన్ఱిక్కే, తత్సమ్బన్ధరహితమాక ప్పఱ్ఱుమన్ఱు తలైయుమ్ శెవియుమ్ తరియుణ్ణువైరూప్య వినాశఙ్గళే ఫలిత్తు

(౧) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౨) (౩) శ్రీగుణరత్నకో-౫౨.
(౪) భగవచ్ఛాస్త్రే. (౫) శరణాగతిగద్యే.

విడుమితే. ఆకైయాల్, ఇవ్వాకారత్తై ప్పఱ్ఱ ఇజ్జనే అరుళిచ్చెయ్య క్కడవదాయిత్తు.

ఆకిల్, "మచ్ఛేషభూతా" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్‌తపడియే, పిరాట్టియుమ్ భగవచ్ఛేష భూతైయానాల్, శేషభూతర్కళెల్లారుమ్ సర్వ శేషికక్కు శేషమాయిరుక్కై యొత్తియ, ఉభయవిభూతియుమ్ పిరాట్టిక్కు శేషమాయిరుక్కు మెన్నెక్కు ప్రమాణమెన్నెన్నిల్; (౧)"సర్వే హ్యాత్మానః పరమాత్మనః - దాసభూతాః" ఎన్ఱు, ఉభయవిభూతియుమ్ పరమాత్మ శేషమానాల్, తత్పత్నియాన ఇవళుక్కుమ్ అఖిల చేతనరుమ్ శేషభూతరెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణాఽన్వేషణమ్ వేణ్డావితే. భర్తావుక్కు శేషమాన గృహక్షేత్ర పుత్రాదికళ్, భార్యైక్కుమ్ శేష మెన్నుమిడమ్ లోక సిద్ధమితే. అవన్ఱాన్ ఉభయవిభూతియైయుమ్ ఇవళుక్కు ప్పడుక్కై ప్పఱ్ఱాక్కియితే వైప్పతు.(౨)"ఈశానా దేవీ భువనస్యాఽధిపత్నీ" (3)"ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్" (౪) "మకారస్తు తయోర్దాసః" ఎన్ఱుఇవ్వర్థత్తిల్ ప్రమాణఙ్గళు ముణ్డితే. (౫) "అస్యా మమచ శేషాహి విభూతిరుభయాత్మికా"(౬)"సర్వేషా మీశ్వరీ మమ వల్లభా" ఎన్ఱి వ్వర్థత్తై స్వయమేవ అరుళిచ్చెయ్‌తానితే. (౭) "తిరునారణన్ తొణ్డర్" (౮) "తిరుమాలుక్కురియ తొణ్డర్" (౯) "తిరుమాలే నాను మునక్కు ప్పఴవడియేన్" (౧౦) "తిరుమాఱ్కరవు" ఎన్ఱు, మిథునశేషత్వమ్ సర్వ సాధారణమెన్నుమిడత్తై, తత్వ విత్తుక్కళాన నమ్ ఆழ்వార్కళుమ్ అరుళిచ్చెయ్‌తార్కళితే.

ఆక, ఇప్పడి వేదఙ్గళాలుమ్, వేద విత్తుక్కళాలుమ్, వేదాన్త వేద్యనాలుమ్, *మిక్క వేతియరాలుమ్ ప్రతిపాదిక్కప్పట్ట ఉభయ

---

(౧)　　(౨)　　(3) శ్రీసూక్తమ్.　　(౪)
(౫)　　(౬)　　(౭) తి-వాయ్-3-౭-౪.
(౮) తి-వాయ్-౬-౯-౧౧.　(౯) తిరుప్పల్లా-౧౧.　(౧౦) ౧-తిరువ-౫3.

విభూతి శేషిత్వత్తుక్కు - ప్రతిసమ్బన్ధితయావత్తైవ్య మూకైయాలే, ఉభయవిభూతియిలుళ్ళారుమ్ ఇవళుక్కు కిఙ్కరిత్తు శేషభూతరాయిరుక్కుమ్పడియై ప్రయోగిప్పతాక త్తిరువుళ్ళమ్పత్రి, అతిల్ ప్రథమత్తిలే నిత్యసూరికళిల్ తలైవరాన తిరువనన్దాళ్వాన్ ఇవళ్ విషయత్తిలే కిఙ్కరిత్తు స్వరూపమ్పెత్రిరుక్కుమ్పడియై అరుళిచ్చెయ్కిఱార్, (ఫణిపతిరిత్యాదియాలే).

అతావతు-(౧) "ఇరుళిరియచ్చుడర్ మణికళిమైక్కుమ్ నెత్రి ఇనత్తుత్తియణి పణమాయిరఙ్గళార్న్ద" ఎన్నుమ్, (౨) "వాయోరీరైఞ్ఞూఱు" (౩) "మన్నియపల్ పోఱిశేరాయిరవాయ్ వాళరవిన్ శెన్నిమణిక్కుడిమి" ఎన్నుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, (౪) "పతురవాఱు" ఎన్నుమ్; (౫) "ఇన్బవాఱు" ఎన్నుమ్ శొల్లుమ్పడి నిరతిశయభోగ్యమాన భగవదనుభవత్తుక్కు అనుభవపరీవాహ రూపమాక, వాయారప్పుకళుకైక్కు మీడాక, పలవాయ్ త్తలైకళైయుముడైయనాయ్, (౬) "అనన్తధా భవతి" ఎన్గిఱపడియే అనేకదేహఙ్గళై ప్పరిగ్రహిత్తు, అశేష శేషవృత్తియిలుమన్వయిత్తు, శేషవృత్తిపరరాన వశేషర్క్కుమ్ ఉపమాన భూమియాయ్, (౭) *ఆజ్ఞారవారత్తిఱ్పడియే అస్థానేభయశఙ్కై పణ్ణి అఞ్జులుమిళ్న్దు అనవరత మఙ్గళాశాసన పరరాయిరుక్కైయాలే, (౮) "అరవరశ ప్పెరుఞ్జోతి యనన్దన్" ఎన్నుమ్, (౯) "యథోచితం శేషః" ఎన్నుమ్ తిరునామఙ్గళైయుడైయనాయ్, (౯) *ప్రకృష్టవిజ్ఞానబలైకధామావాయ్, ఉనక్కు ప్పడుక్కైయాన ముఱైయాలే (౧౦) "నాకణైమిశై నమ్బిరాన్" ఎన్ను ఎల్లార్క్కుమ్ పురుషకారభూతనాయ్, (౧౧) "ఏవం

(౧) పెరు-తి-౧-౧. (౨) పెరు-తి-౧-౨. (౩) పెరియతిరుమ-౧.
(౪) తిరుమా-౩౬. (౫) (౬)
(౭) ౪-తిరువ-౧౦. (౮) స్తో-ర-౪౦. (౯) స్తో-ర-౩౯.
(౧౦) తి-వాయ్-౫-౧౦-౧౧. (౧౧) కౌషీతకీ.

వితౌ పాదేనా ఒధ్యారోహతి" ఎన్ఱు పర్యఙ్కవిద్యైయిల్పడియే తన్ మడియిలే అడియిట్టేఱలామ్పడి ఆసనమాయ్, అన్తరఙ్గనాయ్, భగవత్స్వరూప నిరూపక భూతైయాన వుఱై౽ప్పోలే "నాకణై మిశైనమ్పిరాన్" ఎన్ఱు అవనుక్కు సర్వస్మాత్పరత్వ సూచకనాయ్, (౧) "ఆస్తే పాతాళమూలస్థ శ్శేషో౽శేష సురార్చితః। తస్యవీర్యం ప్రభావశ్చ స్వరూపం రూపమేవచ। నహివర్ణయితుం శక్యం జ్ఞాతుం వాత్రిదశైరపి" ఎన్గిఱపడియే, అపరిచ్ఛేద్యస్వరూప రూపగుణ విభవాదికళై యుడైయవనుమాన తిరువనన్తాழ్వాన్, పళ్ళికొణ్డరుళినాల్ పడుక్కైయాయ్, *ఇరున్దాల్ శిఙ్గాశనమాయ్, ఇప్పడి ఉనక్కు బహుముఖమాక వడిమై శెయ్తు లబ్ధస్వరూపనాయిరుక్కుమ్. *ఫణిపతి శబ్దత్తాలే, శైత్య మార్దవ సౌరభ్య విశాలోన్నతత్వాదియాన పర్యఙ్క గుణఙ్గళ్ ప్రకటితఙ్గళాకిఱన. (౨) "పఞ్చశయనమ్" ఎన్నక్కడవదిఱే.

(శయ్యా, ఆసనమ్) ఎన్ఱు ద్వయత్తై చ్చొన్నతు, ద్వయత్తిల్పడియే (౩) "తిరుమాల్కరవు-శెన్ఱాల్ కుడైయామ్" (౪) "నివాస శయ్యాసన" ఎన్ఱు తొడఙ్గి, ఇరువరుమాన శేర్త్తియిలే (౫) "అహం సర్వంకరిష్యామి" ఎన్ఱు పణ్ణుమ్ సర్వవిధకైఙ్కర్యఙ్గళుక్కు ముపలక్షణమ్. (౬) "యదాయదాహి కౌసల్యా" ఎన్ఱు, ఓరబలై అప్రాప్త విషయత్తిలే పలపడియాక పరిచర్యైపణ్ణినాళెన్ఱాల్, ప్రకృష్ట జ్ఞానశక్తికళై యుడైయ వివన్, ప్రాప్తవిషయత్తిలే పలవడిమైకళుమ్ శెయ్కై ప్రతిపన్నమిఱే.

ఇప్పడి పరత్వత్తిలే పలవడిమైకళ్ శెయ్యుమళవన్ఱిక్కే, (౭) "దేవత్వే దేవదేహేయమ్" ఎన్ఱనువర్త్తిత్త విషైకళైప్పోలే అవతా

(౧) వి-పు-౨-౫-౨౦. (౨)తిరుప్పావై-౧౯. (౩)౧-తిరువ-౫౩. (౪)స్తో-ర-౪౦.
(౫) రా-అ-౩౧-౨౫. (౬) రా-అ-౧౨-౬౮. (౭) వి-పు-౧-౯-౧౪౫.

రన్దోఱుమ్ అడుత్త వడివుకొణ్డు "ఇతుక్కు" ఎన్ఱు సృష్టనాయ్, (౧) "సీతాముపాచ" ఎన్ఱు ఇవళ్ పురుషకారమాక, ఇవళ్ సమత్తిలే స్వాపేక్షితఙ్గళై ప్పెఱ్ఱు, (౨) "వైదేహ్యా సహ" ఎన్ఱు ఇవళ్ శేర్త్తియిలే యిటే భావజ్ఞనాయ్ "అహంసర్వమ్" ఎన్ఱు సర్వవిధ కైఙ్కర్యఙ్గళై యుమ్ ప్రార్థిత్తు అడిమైశెయ్యప్పెఱ్ఱు, (౩)*ప్రహర్షయిష్యామి యిప్ప డియే ఉకప్పిత్తు, (౪) "ఉకన్దు పణిశెయ్‌తు" ఎన్ఱుమ్పడి రమిత్తు లబ్ధస్వరూపనాయ్, ఇరుప్పా నొరువనిఱే.

(౫) "అఙ్గైవతరవఙ్గై మేల్ పూమ్మ్బావై యాకమ్ పుణర్వతు" (౬) "తీవాయ్‌నాకణైయిల్ తుయిల్‌వానే తిరుమాలే" (౭) "శుడర్ ప్పామ్బణై నమ్బరనై త్తిరుమాలై" ఎన్ఱు, ఇరువరుమాన శేర్త్తియిలే అడిమైశెయ్‌తు వాఴుమ్పడియై ఆழ్వార్కళ్ అనుసన్ధిత్తార్కళిఱే. ఇవర్‌తాముమ్, (౮) "శ్రియాసహ ఉఽసీనమనన్తభోగిని" ఎన్ఱరుళి చ్చెయ్‌తారిఱే. (౯) "శేషభోగే శ్రియాసహాఽఽసీనమ్" ఎన్ఱు భాష్యకారర్. (౧౦) "శ్రీస్తనాభరణం తేజః - ఉత్సఙ్గే ఽనన్తభోగినః" ఎన్ఱు భట్టర్.

(ఫణిపతిశ్శయ్యా ఽఽసనమ్) (౧౧) "భోగప్రియా భోగవతీ భోగీన్ద్రశయనాఽఽసనా" ఎన్ఱు ఇవళుక్కు అసాధారణమాక ఆసన శయనాదియాన వడిమైశెయ్యుమ్పడియై, శ్రీసహస్రనామత్తిలే శొల్లిఱ్ ఱిఱే. "శ్రీమతే" ఎన్గిఱపడియే, కైఙ్కర్యమ్ సిద్ధిప్పతుమ్ రసిప్పతుమ్, కైఙ్కర్యవర్ధకైయాయ్ పరమప్రాప్యైయాన వివళ్ శేర్త్తియిలే యాకైయాలే, ఇవళ్ శేర్త్తియిలే అడిమైశెయ్‌కైయిఱే స్వరూప

(౧) రా-అ-౩౧. (౨) రా-అ-౩౧-౨౫. (౩) స్తో-౪-౪౬.
(౪) తి-వాయ్-౧౦-౮-౧౦. (౫) తి-వాయ్-౨-౮-౧. (౬) తి. మొ-౭-౭-౯
(౭) తి-వాయ్-౮-౭-౧౧. (౮) స్తో-౪-౩౯. (౯) వైకుణ్ఠగద్యే.
(౧౦) శ్రీ-స్త-౧-౮. (౧౧) లక్ష్మీసహస్రనామ్ని.

ప్రాప్తమ్. ఆకైయితే, (౧) "తిరుమాలే నిన్ఱయాట్చెయ్యా నీకొణ్డరుళ నినైప్పతు తాన్-ఎన్ఱే" ఎన్ఱు ప్రపన్న జనకూటస్థర్ ప్రార్థిత్తరుళి఩్ఱు. (౨) "శ్రీనివాసే-భక్తిరూపాభవతు" (౩) "శ్రియఃకాన్తో యస్తత్పదాబ్జే పరిచరణ సక్తింభవతుమే" ఎన్ఱు కైఙ్కర్యోపకరణమాన భక్తియైయుమ్ కైఙ్కర్యత్తైయుమ్ ఇవళ్ †సన్నిధియిలే ప్రార్థిత్తరుళినారిఱే.

(౪) "అనన్దన్ పాలుమ్ కరుడన్ పాలుమ్" ఎన్ఱు, ఇవనుక్కనన్తరమ్ వ్యామోహ విషయమాన పెరియతిరువడి, ఇవళ్ విషయత్తిలే కిఞ్చిత్కరిత్తు స్వరూపమ్ నిఱమ్పెఱుమ్పడియై యరుళిచ్చెయ్కిఱార్ మేల్ (వేదాత్మా) ఎన్ఱు తొడఙ్గి. *ఆసనపదమ్ కాకాక్షి న్యాయత్తాలే మేలోడు మన్వయిత్తు, "వేదాత్మా విహగేశ్వరః-ఆసనమ్ వాహనమ్" ఎన్ఱు యోజిత్తుక్కొళ్వతు.

(వేదాత్మా) (౫) "సుపర్ణోసిగరుత్మాన్ త్రివృత్తే శిరోగాయత్రంచక్షుస్తోమ ఆత్మా సామతే తనూర్వామదేవ్యం బృహద్రథన్తరే పక్షౌ యజ్ఞాయజ్ఞియం పుచ్ఛంఛన్దాంస్యఙ్గాని ధిష్ణియాశ్శఫా యజూంషినామ" ఎన్గిఱ సౌపర్ణ శ్రుత్యర్థత్తై వివక్షిత్తు, వేదాత్మా వెన్గిఱార్. (౬) "త్రయీమయః" ఎన్నారిఱే ఇవర్ తామే. (వేదాత్మా) [వేదాఽధిష్ఠా తృతయా, వేదానామాత్మా] "వేదాఽధిష్ఠాతృతైయినాలే, వేదానామాత్మా" ఎన్ఱు తత్పురుషనాతల్; యద్వా, §తద్విశిష్టత్వేన తత్సామానాధికరణ్యత్తాలే, "వేదఆత్మాయస్యేతి" ఎన్ఱు బహువ్రీహియాతల్. ఇత్తాల్, ఇవనుడైయ సర్వజ్ఞత్వమ్ సూచితమాయి఩్ఱు. అమృతాఽఽహరణాదికళిలే ఇవనుడైయ శక్తిమత్త్వమ్ సిద్ధమిఱే.

---

† (పా) శేర్త్తియిలే.   § (పా) తదావిష్టత్వేన.

(౧) తి-వాయ్-౧-౩-౧.   (౨) శ్రీభాష్య.   (౩)

(౪) పెరి-తి-౪-౪-౨.   (౫) యజు-   (౬) స్తో-౪-౪౧.

(విహగేశ్వరః) (౧) "పుళ్ళరైయిన్ పుకర్ష్కుర్షువుమ్" ఎన్గిఱపడియే, పక్షిరాజనెన్ఱు ప్రసిద్ధనాయిరుప్పానొరువనిఱే. ఇత్తాల్, (౨) "†సత్యస్సుపర్ణో గరుడస్తార్క్ష్యస్తు విహగేశ్వరః" ఎన్ఱు శ్రీసాత్వతాదికళిలే ప్రాణాది పఞ్చకాధిపతిత్వేన అవస్థితనాన వివనుడైయ వ్యూహవిశేషత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. ఇవన్ఱాన్ నిత్యవిభూతియిలే (౩) "ఓడుమ్పుళ్ళేఱి" ఎన్ఱు అడిమైశెయ్యుమవన్ఱికే, లీలావిభూతియిలుమ్గాడ త్తొడర్న్దు, నాగపాశ విమోచనమ్పణ్ణుమతు, అమృత ప్రదానమ్పణ్ణుమతు, (౪) "అరుళాఴిప్పుట్కడవీరవర్ వీతియొరునాళ్" ఎన్ఱుమ్, (౫) "అశురరుయిరెల్లామ్ తకర్త్తుణ్ణుమ్ పుట్పాకన్" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడి ఆశ్రితరక్షణత్తుక్కుమ్ తద్విరోధి నిరసనత్తుక్కుమ్ అనుకూలనామ్పడి కృపాసముద్రమాయిరుప్పానొరువనిఱే. ఏవంవిధ వైభవనాన పెరియతిరువడి, ఎఴున్దరుళియిరున్దాల్ సింహాసనముమాయ్, ఉలావియరుళుమ్పోతు వాహనముమాయ్, కిఞ్చిత్కరిత్తు లబ్ధస్వరూపనుమాయిరుక్కుమ్.

(వాహనమ్) విశ్లేషదశైయిల్ (౬) "వఞ్జిఱైప్పుళ్" ఎన్ఱు వెఱుక్కుమ్పడియుమ్, (౭) "అఞ్జిఱైప్పుళ్" ఎన్ఱు సంశ్లేషదశైయిలే శ్లాఘిక్కుమ్పడియుమ్, అత్తలైక్కు అన్తరఙ్గ వాహనమాయ్, (౮) *త్వదఙ్ఘ్రి సమ్మర్దకిణాఙ్కశోభియాయ్ విజయధ్వజమాయిరుక్కిఱ వినతాతనయన్, (౯) "ఊర్వతుమ్ పుట్కొడియుమ్ అఃతే" (౮) "దాసస్సఖా వాహన మాసనం ధ్వజః" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱ సర్వవిధకైఙ్కర్యఙ్గళిలుమ్ అన్వితనాయ్, సత్తై పెఱ్ఱిరుక్కుమ్ ఎన్గిఱవర్థత్తై "ఆసనం

(౧) పెరి-తి-౭-౯-౫. (౨) సాత్వతసం. (౩) తి-వాయ్-౧-౮-౧.
(౪) తి-వాయ్-౧-౪-౬. (౫) తి-వాయ్-౮-౧౦-౬. (౬) తి-వాయ్-౧-౪-౧.
(౭) తి-మొ-౯-౨-౮. (౮) స్తో-౪-౪౧. (౯) తి-వాయ్-౧౦-౨-౩.
† (పా) భృత్య.

వాహనమ్" ఎన్గిఱ పదద్వయముమ్ ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. (౧) "పొరుశిత్తై ప్పుళ్ళువన్దెఱు మ్బామకళార్" (౨) "తిరువిరున్దమూర్పన్" (౩) "కళుడన్మేఱ్కొణ్డ" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, ఇవళ్ శేర్త్తియిలే ఇవర్కళ్ అడిమై శెయ్యుమ్పడియై దర్శిత్తనుభవిత్తార్కళిఱే. ఇత్తాల్ (౪) "గారుడా గారుడాసనా" ఎన్గిఱ ప్రమాణార్థమ్ శొల్లప్పట్టతు.

"వేదాత్మావాహనమ్" ఎన్దైయాలే, స్వగుణా ఽనుగుణమాక †స్వస్వవాహనఙ్గళై యుడైయ అధమదేవతాభార్యైకళిల్ ఇవళుక్కుణ్డాన వుత్కర్షమ్ తోన్ఱుకిఱతు. (౫) "పఱవై యేఱుమ్పరమ్పురుడా" ఎన్గిఱపడియే, "గరుడవాహనన్" ఎన్దై-అవనుక్కు సర్వాధికత్వద్యోతకమానాప్పోలే, ఇవళుక్కుమ్ సర్వోత్కర్ష హేతువాయిరుక్కుమిఱే. "ఫణిపతిశ్శయ్యా ఽఽసనం వాహనం వేదాత్మా" ఎన్దైయాలే, అన్యోన్యమ్ విరుద్ధజాతీయరైయుమ్ యుగపత్ అవిరుద్ధమాక అడిమైకొళ్ళుకిఱ అఘటిత ఘటనాసామర్థ్యమ్ తోన్ఱుకిఱతు. (౬) "పుట్కొడియాయ్-తీవాయ్నాకణైయిల్ తుయిల్వానే తిరుమాలే!" ఎన్ఱు, సర్వాధికత్వలక్షణఙ్గళ్ మూన్ఱైయుమ్ శేర్త్తనుభవిత్తాప్పోలే, ఇవరుమ్ "కాన్తస్తే" ఇత్యాదియాలే విష్ణుపత్నీత్వ శేషశాయిత్వ గరుడవాహనత్వఙ్గళై యుగపదేవ అరుళిచ్చెయ్తారాయిఱ్ఱు.

ఆక, ఇప్పడి అఖిలసూరిపరిబృఢరాన శేష శేషాఽశనరుడైయ శేషత్వమ్ శొన్నపోతే, శేషాశనర్ ముతలాన వశేష శేషవర్గత్తినుడైయ శేషత్వముమ్ కైముతికన్యాయసిద్ధమిఱే. (౭) "త్వదీయభుక్తోజ్ఝిత శేషభోజినా" (౮) "హతాఽఖిలక్లేశమలైః" ఎన్గిఱశ్లోకద్వయత్తాలుమ్ అఖిల

(౧) తి-వాయ్-౧-౯-౩. (౨) ౪-తిరువ-౯౨. (౩) ౩-తిరువ-౫౭.
(౪) (౫) పెరి-తి-౫-౪-౨. (౬) తి-మొ-౭-౭-౯.
(౭) స్తో-౪-౪౨. (౮) స్తో-౪-౪౩. † (పా) తామస.

సూరివర్గముమ్ అఖిలజగన్మాతావాన విపళ్ తిఅ_త్తి లడిమై శెయ్యుమ్బ డియై, ఇవర్ తామే అరుళిచ్చేయ్‌తారితే. (౧) "శ్రియాసహాసీనమ్" ఎన్ఱు ఇవళోట్టైచ్చేర్_త్తియిలేయితే, అశేషపరిజనముమ్అడిమై శెయ్‌వతు.

ఇవరుడైయ దివ్యసూ_క్తియిప్పడియే భాష్యకారరుమ్, (౨)"శ్రీవల్లభ" ఎన్ఱుతొడఙ్గి, "శేష శేషాశనప్రముఖ నానావిధానన్త పరిజనపరిచారికా పరిచరిత చరణయుగళ" ఎన్ఱనుసన్ధి_త్తరుళినారితే. (౩) "ధన్యాస్తే పరిచారకర్మణి సదాపశ్య_న్తియేనూరయః" ఎన్ఱు భట్ట రరుళిచ్చేయ్‌తారితే. ఇని త్తాన్ తిరుమకళైన్ఱితే, ఎల్లారుమ్ కుఱ్ఱేవల్ శెయ్‌వతు. "శేష శేషాశనాది సర్వంపరిజనం భగవత_స్త_త్తదవస్థోచితపరిచర్యాయామాజ్ఞాపయన్త్యా" ఎన్ఱు ఇవళుడైయ ఆజ్ఞానువ_ర్తన పరరాయితే అశేషపరిజనము మిరుప్పతు.

అవన్తాన్, (౪) "సహపత్న్యా" ఎన్ఱు పత్నీసహితనాయ్ ప్రాప్తవిషయ పరిచర్యైపణ్ణుమెన్ఱైయాలుమ్, బ్రహ్మాదికళ్ సదయితరాయ్‌క్కొణ్డు దాసదాసీగణమాయిరుప్పర్కళెన్ఱు మేలేశొల్లుకైయాలుమ్, ఇవర్కళుమ్ సపత్నీకరాయ్‌క్కొణ్డు విష్ణుపత్నిక్కడిమైయాయిరుప్పర్కళెన్ను మిడమ్‌సిద్ధమితే. ఇవర్కళ్ తాన్ అఙ్గనీ విశోకైకళోడుమ్, కాన్తివాహిణికళోడుమ్, రుద్రాసుకీర్తికళోడుమ్, సూత్రవతియోడుమ్, సుదర్శనవల్లి విజయవల్లియోడుఙ్గూడ సకుటుమ్బమాకవితే జగత్తుక్కుటుమ్బియాన శ్రియఃపతిక్కు అడిమై శెయ్‌వతు. ఆకైయితే, "పరిజనపరిచారికా పరిచరితచరణయుగళ" ఎన్ఱరుళిచ్చేయ్‌తతు. ఇవర్కళ్ తాన్ భాగవతసత్కారద శైయిలుమ్, * పతియినిత్యాగ్నినిల్ పాతఙ్గళ్ కళువి, *పూశిత్తనల్ కువతు తన్దేవియరోడే శేరవితే.

(౧) స్తో-౪-౩౯. (౨) శరణాగతిగ. (౩) శ్రీగుణ౪-౨౨.
(౪) రా-అ-౬-౧.

ఇని ఇవర్కళిలుమ్ ఇవర్కిళ్ మహిషికళ్, *దేవదేవదివ్యమహిషిక్కు అన్తరఙ్గపరిచారికైకళా యిరుక్కుమ్బడియై, (౧) "సైన్యధురీణ ప్రాణసహాయాంసూత్రవతీమాశ్రిశ్రయమమ్బామ్। శ్రీపదలాక్షాలాఞ్ఛిత సేవాప్రోతలసద్దోర్వల్లి విలాసాన్" (౨) "తార్క్ష్యపక్షతివదస్యవల్లభాం రుద్రయాసహాసు కీర్తిమర్చయే। హర్షబాష్ప మషీకీర్తిమర్ధినాం యన్ముఖేన కమలాకటాక్షయేత్" ఎన్నుమ్, భట్టరరుళిచ్చెయ్తారిత్తే.

ఇని భూమినీళైకళుమ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరాయ్ సేవిత్తిరుప్పర్కళ్; (౩) "శ్రీసహాయః - ఉభాభ్యాం భూమినీళాభ్యాం సేవితః" ఎన్నతిత్తే. (౪) "మాధవత్వయి - అహంశిష్యాచ దాసీచభక్తాచ" ఎన్ఱు తానే అరుళిచ్చెయ్తాళిత్తే. (౫) "ఉత్ఫుల్ల పఙ్కజ తటాకమివోపయాని శ్రీరఙ్గరాజ మిహదక్షిణ సవ్యసీమ్నోః। లక్ష్మీం విహారరసికా మివ రాజహంసీం ఛాయామివాఽభ్యుదయినీ మవనీఞ్చ తస్యాః" ఎన్ఱు "ఇవళుక్కు ప్పాదచ్ఛాయైపోలే పరతన్త్రర్కళాయిరుప్పర్కళెన్ఱుమ్, పుష్పాఙ్గరాగఙ్గళోపాతి భోగోపకరణఙ్గళాయ్ స్తనబాహుదృష్టికళ్ పోలే అవయవభూతరాయిత్తే, అల్లాతమహిషీవర్గఙ్గళిరుప్పతు" ఎన్ఱు భట్టరరుళిచ్చెయ్తరుళినారిత్తే. (౬) "కుఴల్ కోవలర్ మడప్పావైయుమ్ మణ్మకళుమ్తిరువుమ్ నిఴల్పోల్వనర్" ఎన్నక్కడవతిత్తే.

ఆక, భూమినీళైకళ్ ముతలాన మహిషికళుమ్, తిరువడితిరువనన్తాఴ్వాన్ముతలానసూరివర్గముమ్, (౭) "కరైకణ్డోర్" ఎన్గిఱముక్తరుమ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరెన్ఱు శొల్లుకైయాలే, నిత్యవిభూతియడఙ్గ, ఇవళుక్కు శేషమాయిరుక్కుమెన్నుమిడమ్ దర్శిప్పిక్కప్పట్టతు.

---

(౧) ర-స్త-౧-౫౧.	(౨) ర-స్త-౧-౫౪.	(౩)
(౪) వరాహపు.	(౫) ర-స్త-౧-౬౩	(౬) తిరువి-౩.
(౭) తి-వాయ్-౮-౩-౧౦.

అనన్తరమ్ లీలావిభూతియడఙ్గ ఇవళుక్కు-చ్చేషమాయిరుక్కు-మెన్నుమిడత్తై అరుళిచ్చెయ్య ఉపక్రమిత్తు, అతిల్ ప్రథమమ్ లీలావిభూతి కారణమాన మూలప్రకృతి-ఇవళుక్కు-చ్చేషమాయిరుక్కు-మ్బడియైయదర్శిప్పిత్తరుళుకిఱార్ (యవనికా మాయా జగన్మోహినీ) ఎన్ఱు. [జగన్మోహినీమాయాతే మోహినీయవనికా] అనాద్యజ్ఞానత్తాలేజగత్తై మోహిప్పిక్క-క్క-డవతాయ్, విచిత్రకార్యకరణోపకరణమాకైయాలే మాయాశబ్దవాచ్యైయాయిరుక్కిఱ మూలప్రకృతి, సౌన్దర్య సౌకుమార్యలావణ్యయౌవనాద్యనన్తగుణ గణవిశిష్టమాన ఉన్నుడైయ దివ్యమఙ్గళవిగ్రహముమ్ - తదాధారమాన దివ్యాత్మస్వరూపముమ్ ప్రతికూలర్ దృష్టిగోచరమాకామల్ మఱైక్కైక్కు-త్తిరైయాయిరుక్కు-మ్.

తిరైయావతు - అన్తర్వర్తి పదార్థఙ్గళై బహిశ్చరర్కు-త్తెరియాతపడి తిరోధానమ్పణ్ణువతాయ్, శుక్లకృష్ణరక్తతన్తుక్క-ళాల్ శమైక్క-ప్పట్టు నానావర్ణఙ్గళాలే విచిత్రైయాయ్, అత్యాశ్చర్యవిశిష్టైయాయిరుప్పతొన్ఱు. ఇతువుమ్ దివ్యదమ్పతికళుడైయ దివ్యాత్మ స్వరూపత్తైయుమ్, దివ్యమఙ్గళవిగ్రహత్తైయుమ్ దివ్యాయవయవఙ్గళైయుమ్-అనాశ్రితర్కు-గోచరియాతపడి, అజ్ఞానత్తై విళైత్తుతిరోధాయకమాక తిరస్కరిణియాయిరుక్కైయాలుమ్, (౧) "లోహితశుక్లకృష్ణామ్" ఎన్గిఱపడియే గుణత్రయవిశిష్టవిచిత్ర కర్మసూత్రత్తాలేకట్టప్పట్టు విచిత్రసృష్టియైప్పణ్ణుకైయాలే ఆశ్చర్యతమైయాయిరుక్కైయాలుమ్, తిరైయాకనిరూపిక్కిఱార్.

(జగన్మోహినీ) పరమాత్మవిషయమాకవుమ్ ప్రత్యగాత్మవిషయమాకవుమ్,స్వవిషయమాకవుమ్ అన్యథాజ్ఞానవిపరీత జ్ఞానఙ్గళైప్పిఱప్పిత్తు అత్తాలే జగత్తైమోహిప్పిక్కైయాలే "జగన్మోహినీ" ఎన్గిఱార్. పర

(౧) తై-నా-౧౨-౫.

మాత్మావినిడత్తిల్ అన్యథాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానఙ్గళై ప్పిఱప్పిక్కైయావతు- శ్రియఃపతియాయ్, నిఖిలహేయప్రత్యనీక కల్యాణగుణ విశిష్టనాయ్, ఉభయవిభూతి నిర్వాహకనాయిరుక్కిఱ పురుషోత్తమనై, "నిర్విశేష చిన్మాత్రవస్తు" ఎన్ఱు మాయావాదమ్శొల్లుతల్; "చిదచిదీశ్వరర్కళ్ మూన్ఱుమ్ ఏకద్రవ్యపరిణామమ్" ఎన్ఱు భేదాభేదమ్ శొల్లుతల్; "కర్మానుష్ఠానత్తుక్కు చ్చేతననుణ్డాకిల్, ఫలప్రదానత్తుక్కు క్కర్మముణ్డాకిల్, ఇని ఈశ్వరన్ ఏతుక్కు" ఎన్ఱు తత్సద్భావత్తై ఇశైయాతొఴితల్; ఏవమాదికళానబుద్ధికళైప్పిఱప్పిక్కై. ప్రత్యగాత్మావినిడత్తిల్ అన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానఙ్గళై ప్పిఱప్పిక్కైయావతు - (౧) "అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా" ఎన్గిఱపడియే "దేహమేఆత్మా" ఎన్నుతల్, ఇన్ద్రియాదికళై ఆత్మా ఎన్నుతల్, దేహపరిణామమెన్నుతల్, అన్యశేషమెన్నుతల్, స్వతన్త్రమెన్నుతల్, ఏవమాదియాన విప్రతిపత్తికళై విళైక్కై. స్వవిషయమాక విపరీతధీయైవిళైక్కైయావతు - స్వకార్యమానశబ్దాదికళిలే భోగ్యత్వబుద్ధియై ప్పిఱప్పిక్కై. ఇవ్వర్థత్రయత్తైయుమ్ భాష్యకారర్ "భగవత్స్వరూపతిరోధానకరీం విపరీతజ్ఞానజననీం, స్వవిషయాయాశ్చభోగ్యబుద్ధేర్జననీమ్" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తారిఱే.

* మాయాశబ్దత్తాలే (౨) "మాయాన్తుప్రకృతింవిద్యాత్" ఎన్గిఱపడియే మూలప్రకృతియై చ్చొల్లుకిఱతు. ఇతు తాన్ మాయైయాకైయాలేయిఱే జగన్మోహినియాయిఱ్ఱు. (౩) "అనాదిమాయయా సుప్తః" ఎన్నక్కడవతిఱే; అజ్ఞానహేతువాయిఱే ఇతు తానిరుప్పతు. ఆక ఇప్పడి మాయాశబ్దవాచ్యైయాయ్, జగన్మోహినియానమూలప్రకృతి యవనికారూపేణకిఞ్చిత్కరిత్తు చ్చేషమాయిరుక్కుమెన్ఱతాయిఱ్ఱు.

(౧) వి-పు-౬-౭-౧౧. (౨) శ్వే-౪-౧౦. (౩) మాణ్డూ-౨-౨౧.

యవనికై యాకిల్, అన్తర్వర్తికళోడు బహిశ్చరరోడు వాశియఱ దృష్టిప్రసరణనిరోధకత్తాలే అన్యోన్యావలోకనరోధినియాయిత్తే యిరుప్పతు. అప్పడియే ప్రకృతియైయవనికై యాకనిరూపిక్కుమ్బోతు పిరాట్టిక్కుమ్ స్వవ్యతిరిక్తసకలపదార్థదర్శనమ్పణ్ణవొణ్ణాతిత్తే; అజ్ఞనేయాకిల్ పిరాట్టిక్కుమ్ కర్మవశ్యత్వముమ్ అత్తాలే భగవన్మాయాతిరోహితజ్ఞానత్వముమ్ అఙ్గీకరిత్తతాయ్విడుమిత్తే. ఆకైయాల్ ఇతు శేరుమ్బడియెన్నెన్నిల్; తచ్ఛేషభూతైయాయ్ తన్నియామ్యైయాయ్ తదధీనవ్యాపారత్తైయుముడైత్తాన ప్రకృతి – స్వామినియాయ్ నియామకైయుమాయిరుక్కిఱ ఇవళుడైయ సర్వవిషయదృష్టితిరోధానమ్పణ్ణమాట్టాతిత్తే. "(౧)మాయయాసన్నిరుద్ధః" ఎన్గుకొణ్డు, కర్మవశ్యైయాకిలిత్తే–మాయాతిరోహితస్వప్రకాశైయాయిరుప్పతు. ఈశ్వరనైప్పోలే అకర్మవశ్యైయాన ఇవళుక్కుత్తిరోధానమ్కూడాతిత్తే. ఆకైయాలే ప్రతికూలర్క్కుమ్ తత్స్వరూపరూపాదికళ్ యథావాకత్తోఱ్ఱాతపడి తిరోధానమ్పణ్ణుమత్తైప్పఱ్ఱ తిరస్కరణియాకరూపిత్తవిత్తాల్ ఒరువిరోధమిల్లై.

ఆకక్కొణ్డు నిత్యవిభూతియిలుళ్ళార్ ఇవళుక్కుచ్ఛేషభూతరాయిరుక్కుమ్బడియై దర్శిప్పిత్తరుళి, లీలావిభూతికారణమాన మూలప్రకృతియినుడైయ శేషత్వత్తైఅరుళిచ్చెయ్తు, తదారబ్ధాణ్డాన్తర్వర్తికళాయ్, తాదృశప్రకృతిమోహితరాయ్ కర్మవశ్యరుమాన బ్రహ్మాదికళ్ సపత్నీకరాయ్క్కొణ్డు ఇవళుక్కడిమైయాయిరుక్కుమ్బడియై అరుళిచ్చెయ్కిఱార్ మేల్ (బ్రహ్మేశాదీత్యాదియాల్).

తిరైవళైత్తిరుక్కవేణ్డుమ్బడి లోకవిలక్షణరాన దివ్యదమ్పతికళైచ్చొల్లి, (౨)"జాగ్రతస్స్వపతశ్చ" ఎన్గుకొణ్డు తిరైక్కుళ్ళేడుపుఱమ్బోడువాశియఱ*ఉడనాయ్ మన్నివఴువిలావడిమై శెయ్తు వాఴుమన్తరఙ్గరైచ్చొల్లి, తిరైతన్నైచ్చొల్లి, తిరైక్కుప్పుఱమ్బునిన్ఱు సేవిత్తిరుక్కు

(౧)శ్వే-౪-౯. (౨) రా-అయో-౩౧-౨౫.

మవర్కళై చ్చొల్లుకిఱతు. (౧)*“కడిక్కమలత్తుళ్ళిరున్దుమ్ కాణ్గిలానితే. (౨) “నీఆడిత్తాన్ కాణమాట్టాత ” (3) “కార్ శెఱిన్దకిణ్డతానేణ్ కణ్ణాన్ కాణార్, అవన్వై త్తపణ్డె త్తాన త్తిన్పతి” ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తార్కళితే సర్వజ్ఞరానవాళ్వార్కళ్. (౪) “నెఱ్ఱిమేల్కణ్ణానుమ్ నిఱై మొళివాయ్నాన్ముకనుమ్, నాట్టమాయిరత్తానుమ్ తాన్ స్వామ్ కఱ్ఱ పెఱ్ఱియాల్ వణఙ్గుమ త్తనై పోక్కి, కఱై యుప కేనిన్ఱుహూప్పిడుకిఱవర్కళ్ †కఱై కాణమాట్టార్కళితే. (౫) “శివఱ్కుమ్ తిశై ముకఱ్కుమ్ తరమ ఱియలామో” ఎన్నక్కడవతితే.

(బ్రహ్మేశాదీత్యాది) (౬)“యో బ్రహ్మాణం విదధాతిపూర్వమ్” ఎన్గిఱపడియే తిరునాభీకమలత్తిలే అవ్యవధానేనపిఱక్కైయాలే ఉనక్కు ప్పుత్రనానబ్రహ్మా, తజ్జ్యేష్ఠపుత్రనాకైయాలే ఉనక్కుప్పౌత్రనానరుద్రన్, ఆదిశబ్దత్తాలే, ‡“స్రష్టాది” (౭) “తళిరొళియిమైయవర్తలైవన్” (౮) “నిన్ఱశచిపతియై” (౪) “వెణ్బకట్టిలొరువన్” ఎన్ఱు ఇవర్కళోడే సహపఠిక్కప్పడియాన నిఱైమైయుడైయ ఇన్ద్రనైయుమ్, * ఇన్దిరనుళ్ళిట్ట దేవర్కుళాత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు.

ఆక, ఇప్పడివిబుధశ్రేష్ఠరాన బ్రహ్మరుద్రర్కళ్ ముతలానదేవతాసమూహమ్ ఉనక్కుదాసగణమాయ్, తత్పత్నికళాన సరస్వతి రుద్రాణీ ఇన్ద్రాణీప్రభృతికళుమ్, తద్దాసీభూతరాన అప్సరస్సఙ్ఘఙ్గళుమ్, ఉనక్కు దాసీగణమాయ్ దాసకృత్యత్తిలే అనవరతాన్వయత్తై ఉడైయరాయ్ కొణ్డు సత్తైపెఱ్ఱిరుప్పర్కళ్. ఇత్తాల్ (౯) * నీలార్కణ్డత్తమ్మానుమ్ నిఱైనాన్ముకనుమిన్దిరనుమ్ - శేలేయ్కణ్ణా

(౧) ౧-తిరువ-౫౬. (౨) ౪-తిరువ-౨౭. (3) ౪-తిరువ-౭3.
(౪) తి-మొ-౧౧-౬-3. (౫) తి-వాయ్-౨-౭-౧౨. (౬) శ్వే-౧౯.
(౭) తిరువాశిరి-౭. (౮) తి-వాయ్-౭-౬-౭. (౯) తి-వాయ్-౬-౧౦-౮.
† (పా) అవనై. ‡ (పా) ఇన్ద్రన్.

ర్ పలర్ శొల్లునేవి త్తిరుక్కుమ్బడియై చ్చొల్లిత్తాయిత్తు.

(౧) "తిరుమాలై క్కాట్టినవర్" (౨) "హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాఽగ్రే" (౩) "భూతస్యజాతః పతిరేకఆసీత్" ఎన్నుమ్, (౪) "యోదేవానాంప్రథమం పురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః" (౫) "హిరణ్యగర్భః పశ్యతిజాయమానం సనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యాసంయునక్తు" ఎన్నుమ్శొల్లుకిఱపడియే, కారణత్వనిబన్ధనోత్కర్షదర్శనత్తాలే ఈశ్వరత్వశఙ్కాస్పదరాన బ్రహ్మరుద్రాదికళోడు తచ్ఛఙ్కాఽనాస్పదరాన ఇన్ద్రాదికళోడు వాశియఱ సర్వరుమ్ ఇవళుక్కు దాసభూతరెన్ఱు తోన్ఱుమ్పడి కైక్కాక, (సురవ్రజః) ఎన్గిఱార్. ఇజ్జనేయాకిల్, జగత్కారణభూతరాక ప్రమాణప్రసిద్ధరాయిరుక్కిఱ ఇవర్ కళ్ ఇమ్మిథునత్తుక్కు ఇనమినమాక వళ్ళిపాడు శెయ్ వార్ కళెన్ఱు శొల్లుకైక్కీడాన చ్చొల్లుకిఱ ప్రమాణఙ్గళుక్కు విరుద్ధమన్ఱో వెన్నిల్; కీళ్ చ్చొన్న హిరణ్యగర్భరుద్రశబ్దఙ్గళ్-యోగత్తాలుమ్ అపర్యవసానవృత్తియాలుమ్ నారాయణనై ప్రతిపాదిక్కిఱ నవాకైయాలే విరోధమిల్లై.

ఆకైయితే, (౬) "నబ్రహ్మనేశానః" ఎన్ఱు-ఇవర్ కళై సంహార్యరాకచ్చొల్లి, (౭) "అథపురుషోహవై నారాయణోకామయత ప్రజాస్సృజేయేతి,నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే,నారాయణాద్రుద్రోజాయతే, నారాయణాదిన్ద్రోజాయతే, నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రావసవస్సర్వాణిఛన్దాంసి" (౬) "తత్రబ్రహ్మా చతుర్ముఖోజాయత" "త్ర్యక్షశ్శూలపాణిః పురుషోజాయత" ఎన్ఱు ఇవర్ కళై సృజ్యరాక చ్చొల్లిత్తు. ఆకైయాలే, (౬) "ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్"ఎన్ఱు "నారాయణనేసకలజగత్కారణభూతన్", ఎన్ఱు ఉపనిషత్తుక్కళోతిత్తు. (౮) "నాన్ముకక్కోట్టిముమ్ముళై యీన్ఱు,ముక్కణీశనోడుతేవు పలనుతలిమూవు

(౧) ౧-తిరువ-౫౨. (౨) (౩) (౪) (౫)
(౬) మహోపనిషత్. (౭) నారాయణోపని. (౮) తిరువాశిరి.

లకమ్ పడై త్తవున్ని, మాయక్కడవుళ్ మాముతలడియే'' ఎన్ఱుమ్,(౧) ''నాన్ముకన్ఱన్నైప్పడైత్తాన్'' ఎన్ఱుమ్ తేవసులకోడుయిర్ పడైత్తాన్'' ఎన్ఱుమ్ ఇవ్వర్థత్తై ద్రమిడోపనిషత్తు దర్శిప్పిత్తతిఱే. (౨) ''కస్యోదరే హరవిరిఞ్చిముఖః ప్రపఞ్చః'' ఎన్ఱుమ్, (౩) ''విభోర్నాభీపద్మో విధిశివనిదానమ్'' ఎన్ఱుమ్, ఆళ్వార్కళై యడియొఱ్ఱిన ఆచార్యర్కళుమ్ ఇప్పడిదర్శిప్పిత్తార్కళిఱే.

ఇప్పడి ఉభయోపనిషత్ప్రసిద్ధమాన జగత్కారణత్వత్తాలే పణ్ణుకిఱ స్థిరచరరచనాతారతమ్యత్తిలే ప్రమాణమాన భ్రూభఙ్గత్తైయుడైయళాయ్, స్వర్గదుర్గత్యాదికళై పణ్ణుమ్బోతు, స్వేచ్ఛికపరాధీననాయ్ కొణ్డు సర్వత్తై యుమ్ పణ్ణుమ్బడి తద్వల్లభైయాయ్, అవనుడైయ చిదచిద్విధానవ్యసనత్తై సార్థమాక్కుమవళాయ్, తత్పత్నియాకైయాలే సర్వలోకత్తుక్కుమ్ మాతావాయ్, అవన్ పితావాకైయాలే, సర్వర్క్కుమ్ పితామాతాక్కళ్ ''మాధవః'' ఎన్నుమ్బడితిరుమాలిఱే. ఆకైయిఱే(౪) ''తిసైముకనార్ తఙ్గళప్పన్'' (౫) ''నాన్ముకక్కు త్తనైకాణ్'' ఎన్ఱు బ్రహ్మాదికళుక్కుమ్పితావెన్ఱుమ్, (౬) ''పితృదేవోభవ'' ఎన్గిఱపడియే, (౭) ''ఈశక్కుమ్ నాన్ముకక్కుమ్ తెయ్వమ్'' ఎన్ఱుమ్ పరదేవతైయాకవుమ్ అరుళిచ్చెయ్తతు. ఇవర్కళ్ తాఙ్గళుమ్, (౮) ''ఎన్నైయెమక్కరుళెననిన్ఱు'' ఎన్ఱు పితృత్వత్తై అనుసన్ధిత్తు, (౯) ''ఎమ్మైనిన్ఱళ్ళ తోఱ్ఱియ ఇఱైవ'' ఎన్ఱు పితృత్వ ప్రయుక్తమాన శేషశేషిభావ సమ్బన్ధత్తై యుణర్న్దు, * ఇఱైయాత లఱిన్దేఱ్ఱి, కన్దమలర్ కొణ్డుతొ ఴుతు, *మన్దిరమామలర్ కొణ్డు మఱైన్దువరాయ్ అన్దియమ్బోతిలే తిరువన్దిక్కాప్పిట్టు, శిఱ్

(౧) తి-వాయ్-౪-౧౦-౧. (౨) స్తోత్ర-౧౪ (3) ర- స్త-౧-౧౧౬.
(౪) తి-మొ-౨-౨-౭. (౫) తి-మొ-౧౧-౫-౨. (౬) తై-శీక్షా.
(౭) ౪-తిరుప. (౮) ౨-మొ-౪-౧-౪. (౯) తి-వాయ్-౭-౨-౧౦.

ఱ్ఱమ్ శిఱుకాలైయిలేవన్దు తిరుప్పళ్ళియుణర్త్తి, *అలఙ్గలమ్ తొడైయల్ కొణ్డు *పూనితికెపిడై ముతలాన (౧) "పడిమెయ్క్కలఙ్గాణ్డఱ్కు ఏఱ్ప్పన వాయినకొణ్డు" ఎన్ఱు శొల్లుమ్పడి ఆరాధనోపకరణఙ్గళెల్లా మేన్దికొణ్డు అడియిణైపణిన్దు *వణ్ణచ్చిఱుత్తొట్టిల్ వరకాట్టువతు; *ఇడై విరవికోత్త ఉడైయార్ కనమణియోడొణ్ మాతళమ్బూ విడుతరువతు, *ఎఙ్గి లుడై కిఙ్గిణి త్తన్దువనాయ్ నిఱ్పతు; *శఙ్గిన్ వలమ్బురియుమ్ అఙ్గై చ్చరివళైయుమ్ పోత్తరువతు; *అఱ్పుకియ నైమ్పడైయు మారము ఙ్గొణ్డు తోఱ్పువతు; *ఓతక్కడలి లొళిముత్తినారముమ్ శాతిప్పవళ ముమ్ శన్దచ్చరివళైయుమ్ విడుతరువతు. ఆక ఇప్పడి (౨) "నీరేఱు శెఞ్జడై నీలకణ్డనుమ్ నాన్ముకనుమ్ ముఱైయాల్ శీరేఱువాశకమ్ శెయ్యనిన్ఱ తిరుమాల్" ఎన్గిఱపడియే ఇవర్కళెల్లారుమ్ శేష శేషి భావముఱైయాలే శ్రియఃపతి క్కడిమైశెయ్తు, (౩) "ఎన్ తిరుమా ర్వన్ఱన్నై" ఎన్ఱుతొడఙ్గి అరుళిచ్చెయ్తపడియే ఇవర్కళ్ తఙ్గళ్ మహిషి కళోడే విశిష్టత్తుక్కు ప్రకారమాయిరుక్కైయాలే, ఇరువర్క్కుమ్ శేషభూతరాయిరుక్కుమ్పడియై త్తిరువుళ్ళమ్బఱ్ఱి (బ్రహ్మేశాది సురవ్రజ స్సదయిత స్త్వద్దాసదాసీగణః) ఎన్గిఱార్.

(దాసీగణః) లోకత్తిలే వనస్పతి బృహస్పతి తారతమ్య హేతువాన పరిపూర్త్తియైయుడైయ భారతియై ప్పాదచేటియాకవుడైయవళాయిత్తే ఇవళిరుప్పతు. మత్తైమకళుక్కు త్తలైమకళాన కలైమకళ్-మలర్మకళుక్కు మనైయడిమై యెన్నపోతే, మత్ఱుళ్ళారడిమై యెన్నుమిడమ్ శొల్ల వేణ్డావిత్తే.

(౪) "త్రయ ఏవాఽధనా రాజన్ భార్యా" ఎన్గిఱన్యాయత్తాలే బ్రహ్మాదికళ్ శేషభూతరెన్ఱపోతే తత్పత్నికళుక్కుమ్ శేషత్వమ్ సిద్ధమాయిరు

(౧) తిరుప్పళ్ళి-౮. (౨) పెరి-తి-౪-౧-౫. (౩) తి-వాయ్-౭-౬-౭.

క్క, "సదయితః" ఎన్ఱు విశేషిత్తరుళువానెన్నెన్నిల్; బ్రహ్మాదికళ్ పక్కల్ శిలర్క్కు ఈశ్వరత్వ శఙ్కా భ్రాన్తియాలే, తత్పత్నికళ్ పక్కలిలేయుమ్ లక్ష్మ్యంశభ్రాన్తి ఉణ్డాయిరుక్కుమిఱే. తన్నిరాకరణార్థం "సదయితః"ఎన్ఱు విశేషిత్తరుళుకిఱార్. అవర్కళ్ పక్కల్ ఈశ్వరత్వ శఙ్కానిరాకరణ శ్రుత్యాదికళాలే తత్పత్నికళ్ పక్కల్ లక్ష్మ్యంశవాదముమ్ నిరాకృతమిఱేయెన్నిల్; తాత్పర్యత్తాలే సిద్ధిప్పతిలుమ్ శబ్దతః శొల్లుకై మికవుమ్ స్పష్టమాయిరుక్కుమిఱే. అతుతోన్ఱ ఇప్పడి అరుళిచ్చెయ్య క్కడవతాయిత్తు.

ఆక ఇప్పడి ప్రధానరాన బ్రహ్మాదికళ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరానాల్, ఇవ్వరుకుళ్ళార్ శేషభూతరెన్నుమిడమ్ కిమ్పునర్న్యాయసిద్ధమిఱే. ఆక, ఉభయవిభూతియుమ్ ఇవళుక్కు చ్చేషమెన్ఱు దర్శిప్పిత్తారాయిత్తు.

ఇప్పడి "కాన్తస్తే పురుషోత్తమః" ఎన్ఱు కర్తర్యర్థత్తైయుమ్, "ఫణిపతిః - దాసీగణః" ఎన్ఱు కర్మణ్యర్థత్తైయుముడైయళాకైయాలే "శ్రీః" ఎన్ఱు ఉనక్కు త్తిరునామమెన్గిఱార్, (శ్రీరిత్యేవచ నామతే) ఇత్యాదియాలే. "శ్రీయత ఇతి - శ్రీః" ఎన్ఱుమ్, "శ్రయత ఇతి శ్రీః" ఎన్ఱుమ్, శొల్లుకిఱ వ్యుత్పత్తి ద్వయార్థముమ్ ఉణ్డానాలిఱే శ్రీశబ్దమ్ సార్థమావతు. అన్ఱికే, కీర్తిశోన్న విష్ణుపత్నీత్వత్తుక్కుమ్ ఉభయవిభూతి శేషిత్వత్తుక్కుమ్ శ్రుతి స్మృతికళ్ తేడవేణుమో? సర్వశేషిత్వ వాచకమాయ్ ఉనక్కసాధారణమాన తిరునామమే పోరాతో వెన్గిఱారాకవుమామ్.

(శ్రీరిత్యేవచనామతే భగవతి) (౧) "అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణః" ఎన్ఱుమ్, (౨) "ఎణ్పెరుకన్నలత్తొణ్పొరుళ్"

(౧) తై-నా-రా-౧౧.　　　(౨) తి-వాయ్-౧-౨-౧౦.

ఎన్నుమ్, (౧) "పొఙ్గుపుణరి" ఎన్నుమ్ అర్థత్తైచ్చొల్లి ప్పిన్బు శబ్దత్తై చ్చొన్నాప్పోలే, ఇఙ్గుమ్ శ్రీశబ్దార్థత్తై మున్బుఅ వరుళిచ్చెయ్తు, అనన్తరమ్ శ్రీశబ్దత్తై అరుళిచ్చెయ్కిఱార్ (శ్రీరితి) ఎన్ఱు. (౨) "దేవో నామ సహస్రవాన్" ఎన్ఱు (3) *పేరాయిరమ్ కొణ్డతోర్ పీడుడై య నానాలుమ్ "నారాయణన్" ఎన్ఱు అవనుక్కు నిరూపకమానాప్పోలే, "లక్ష్మీః" ఎన్ఱు తొడఙ్గి అనేకమ్ తిరునామఙ్గళుణ్డేయాకిలుమ్, ఇవళుక్కు అసాధారణ నిరూపకమ్ "శ్రీః" ఎన్గిఱ తిరునామమాకైయాలే (శ్రీరిత్యేవచ నామతే) ఎన్గిఱార్. సర్వాధికవస్తువుక్కు వాచకశబ్దమ్ ఇతువల్లతిల్లామైయాలే (శ్రీరిత్యేవ) ఎన్ఱు అవధరిక్కిఱార్.

"శ్రిఞ్ - సేవాయామ్" "శౄ-విస్తారే" "శౄ - హింసాయామ్," "శ్రు-శ్రవణే" ఇత్యాద ధాతుభేదత్తాలే శ్రీశబ్దత్తుక్కు అనేకార్థఙ్గళుణ్డాయిఱే ఇరుప్పతు. అవ్వర్థభేదఙ్గళై ప్పఱ్ఱ నిరుక్తిభేదఙ్గళుణ్డాయిరుక్కుమిఱే. ఆకైయాలే "శ్రీయత ఇతి - శ్రీః" "శ్రయత ఇతి-శ్రీః" "శ్వణాతీతి - శ్రీః" "శృణోతీతి - శ్రీః" "శ్రావయతీతి-శ్రీః" ఇత్యాదినిరుక్తికళ్ ఇవ్విడత్తిలే వివక్షితఙ్గళ్. (౪) "శ్వణాతి నిఖిలాన్దోషాన్ శ్వణాతిచ గుణైర్జగత్। శ్రీయతే చాఖిలైర్నిత్యం శ్రయతే చ పరంపదమ్। శ్రీయన్తీం శ్రీయమాణాఞ్చ శృణ్వతీం శ్వణతీమపి" ఎన్ఱుఇవైకళ్ తాన్ ప్రమాణప్రసిద్ధఙ్గళాయిఱే యిరుప్పతు. అఖిలచేతనరుక్కు మాశ్రయణీయైయాయ్, తాన్ అవనై ఆశ్రయిత్తు లబ్ధస్వరూపైయాయ్, ఆశ్రితదోషఙ్గళై హింసిత్తు, అద్వేషాదిగుణఙ్గళై విస్తరిప్పిత్తు, ఆశ్రితదైన్యోక్తికళై శ్రవిత్తు, ఇవర్కళై అఙ్గీకరిక్కైక్కనుగుణమాన వచనఙ్గళై అవనై శ్రవిప్పిక్కై ముతలాన వాకారఙ్గళ్ పురుషకారభూతైయాన పిరాట్టిక్కు అవశ్యాపేక్షితఙ్గళాకైయాలే,

(౧) తి-మొ-౬-౧౦-౯. (౨) భార-సభా-3౮-౧౧. (3) తి-వాయ్-౯-3-౧. (౪)

ఇన్నిరు_క్తికళెల్లాత్తైయుమ్ శ్రీశబ్దత్తుక్కర్థమాక ఆచార్యర్కళనుసన్ధిప్పర్కళ్.

ఇప్పడి కీళ్చ్చొన్న వాకారజ్గళాలే అవనుక్కుమ్ పూజ్యైయాయిరుక్కుమ్పడియై అరుళిచ్చెయ్కిఱార్ (భగవతి) ఎన్ఱు. (౧) "తత్రపూజ్య పదార్థోక్తి పరిభాషా సమన్వితః" ఎన్ఱు-భగవచ్ఛబ్దమ్ పూజ్యవాచియాయ్, అఖిలచేతనర్కుక్కుమ్ పూజ్యనాన వవన్ఱనక్కుమ్ పూజ్యైయాయిరుక్కుమెన్ఱపడి. భగవన్నారాయణనుక్కు పూజ్యైయాకైయాలేయిఱే, "భగవతీమ్" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతు. ఆకైయిఱే (౨) "నన్మారిపిన్మేలుమ్" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతు.

ఇప్పడి స్వరూపత్తాలుమ్ గుణత్తాలుమాయిరుక్కుమ్ జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణజ్గళై యుడైయళాయ్, హేయగుణ రహితైయుమాయిరుక్కైయాలే, (భగవతి) ఎన్గిఱార్. (౧) "శుద్ధేమహావిభూత్యాఖ్యే పరేబ్రహ్మణి శబ్ద్యతే" "మైత్రేయ భగవచ్ఛబ్దస్సర్వకారణకారణే" "సమ్భర్తేతి తథాభర్తా భకారోర్థ ద్వయాన్వితః। నేతాగమయితాస్రష్టా గకారార్థ స్తథామునే। ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్యయశసశ్శ్రియః। జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగఇతీరణా। వసన్తి తత్రభూతాని భూతాత్మన్యఖిలాత్మని। సచ భూతేష్వశేషేషు వకారార్థస్తతోవ్యయః। ఏవమేష మహాశబ్దః కీర్త్యతేభగవానితి। పరమబ్రహ్మభూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగః। జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్యతేజాంస్యశేషతః। భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యాని వినాహేయై ర్గుణాదిభిః" ఎన్గిఱపడియే హేయగుణరాహిత్య సద్గుణ సాహిత్యజ్గళిరణ్డుమ్ భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యజ్గళాయిఱే ఇరుప్పతు. ఆకైయిఱే "షణ్ణాంభగ ఇతీరణా" ఎన్ఱు భగవచ్ఛబ్దత్తుక్కు జ్ఞానాదిగుణజ్గళ్ అర్థమాకవుమ్, "అన్" ఎన్గిఱ పదత్తుక్కు హేయరాహిత్యమ్ అర్థమాకవుమ్, భట్టర్ వ్యాఖ్యానమ్ శెయ్తరుళినార్.

(౧) వి-పు-౬-౫-౭౨. (౨)

"అన్" ఎన్గిఱతు-నఞర్థమాయిరుక్కిఱ తెజ్ఞనేయెన్నిల్; - "న" ఎన్గిఱవిడత్తిల్, "న్" "అ" ఎన్ఱు పిరివుణ్ణాయ్. అతిలే "న్" ఎన్ఱతు-ప్రకృతియాయ్, "అ" ఎన్గిఱతు-సుఖముఖోచ్చారణమాయిత్తే ఇరుప్పతు. ఇవ్విడత్తిల్ "అన్" ఎన్ఱు మున్పిన్నాయ్ పిన్మున్నాయిరుక్కిఱతు, ఛాన్దసప్రయోగమిరుక్కుమ్పడి. ఇవ్విడత్తిల్, "కశ్యపః-పశ్యకోభవతి" ఎన్ఱాప్పోలే యెన్ఱిత్తే అరుళిచ్చెయ్వతు.

ఆకైయాలే హేయగుణరాహిత్య సద్గుణసాహిత్యజ్గళ్ భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యజ్గళెన్న త్తట్టిల్లై.

ఇవ్విడత్తిల్ హేయమానతు - ఆశ్రితదోషగుణ హానికళ్ పార్త్తు అవర్కళై ఉపేక్షిక్కై. తద్రాహిత్యమావతు - అవైయిరణ్డుమ్ అడుకువళమాంక వజ్గీకరిక్కై. *ఆర్గాపరాగైకళాన రాక్షసికళై అపరాధమేపన్ఱాంశాక అఙ్గీకరిత్తు రక్షిత్తాళితే. "త్రాహి త్రాహి' ఎన్న అణ్ణు జాధమనైయుమ్ అఙ్గీకరిత్తు త్తిరువడికళిలే తలైయాకరక్షిత్తతుమ్ణ్ణితే. గుణజ్గళావన-జ్ఞానశక్త్యాదికళ్. తత్సాహిత్యమావతు - అవై స్వరక్షణ హేతువాయ్ తన్బక్కలిలే శువటివిడుక్కై యన్ఱిక్కే, పరరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక ప్పుఱవెళ్ళ మిడుమ్పడి సమ్పన్నమాయిరుక్కై.

ఇవన్ఱై స్వరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక్కామల్, (౧) "తత్తస్యసదృశంభవేత్" ఎన్ఱిరున్దు (౨) "శీతోభవ" (౩) "భవేయం శరణం హిపః" ఎన్ఱు పరరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక్కినాళితే. ఇవన్ఱై గుణమెన్నలావతు - పరార్థమానపోతితే. ఆకైయితే (౪) "గుణగణాశ్చ జ్ఞానశక్త్యాదయస్తే" "సకలం సంశ్రితార్థంచకర్థ" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతు. అవన్ గుణజ్గళుక్కు వ్యావర్త్యర్ తద్వ్యతిరిక్తర్. ఇవళ్ గుణజ్గళుక్కు వ్యావర్త్యన్ అవన్. అవన్ గుణజ్గళ్ పుంస్త్వ ప్రయుక్త

(౧) రా-సు-౪౯-౩౭. (౨) రా-సు-౫౩-౨౮. (౩) రా-సు-౫౮-౯౩ (౪) వరదస్త-౬౩

మాన స్వాతన్త్ర్య విశిష్టమాయ్, పిత్రుత్వప్రయుక్తమాన హితప్రవృత్తియాలే కలఙ్గినపోతుణ్డాన ప్రతాపత్తాలే దురాసదమాయ్, అత ఏవ పురుషకార సాపేక్షమాయిరుక్కుమ్. ఆకైయాలే ఇవళ్ గుణఙ్గళాలే తద్గోష్ఠి లఘుతరైయాయిఱ్ఱు.

ఆక ఇప్పడి పాపమేపచ్చైయాంకవఙ్గీకరిక్కైక్కు హేతువాయ్, పరార్థైకవేషమాన జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ పూర్త్తియై భగవచ్ఛబ్దమ్ శొల్లుకిఱతు. (౧) "జ్ఞానాది షడ్గుణమయీ" (౨) "జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్యశక్తి ప్రభావినీమ్" ఎన్నక్కడవతిఱే. (౩) "సదిశతు భగవానశేషపుంసామ్" (౪) "స్మర్తవ్యో భగవాన్" (౫) "మోదతే భగవాన్" (౬) "భగవన్నారాయణ" ఎన్ఱు అవనై నిర్దేశిత్తాప్పోలే, తత్తుల్య శీలైయాన ఇవళై వ్యవహరిప్పతుమ్ "భగవతి" ఎన్ఱిఱే. ఇద్ద పూర్త్తితాన్ కీఴ్ "పురుషోత్తమన్" ఎన్ఱు శొన్న పూర్త్తిక్కడియాయిఱే ఇరుప్పతు. (౭) "భగవన్నారాయణ" ఎన్ఱు ఇవళ్ పూర్త్తిక్కడియుడైమై. (౮) "శ్రీమన్నారాయణ" ఎన్ఱిఱే అవన్ పూర్త్తిక్కు అడియుడైమై. (౯) "స్వతన్త్రైరిత్యాది"

ఇప్పడిప్పట్ట వతిశయశాలినియాన ఉన్నై యథావత్తాక స్తోత్రమ్ పణ్ణప్పోమో వెన్గిఱార్, (త్వాంవయంకథంబ్రూమః) ఎన్ఱు. (త్వామ్) ఉక్తప్రక్రియైయాలే విష్ణుపత్నియాయ్, తదితర సర్వస్వామినియాయ్, తదనురూపా౽సాధారణమాన నామనిర్దిష్టైయాయ్, భగవద్విలక్షణ జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ భూషితైయాయ్, ఇవ్వాకారఙ్గళాలే సకలోపనిషత్ప్రసిద్ధైయాన ఉన్నై. (త్వాంవయం కథంబ్రూమః)

---

(౧)　　(౨)　　(౩) వి-పు-౬-౮-౬౪.
(౪) భార-ఉ-　　(౫) వి-పు-　　(౬) శరణాగతిగద్యే.
(౭) శరణాగతి.　　(౮) శ్రీగుణర-౩౧.

బ్రహ్మభావనై క్కనిష్ఠరాన సనకాదికళుక్కుమ్, ఉభయభావనా నిష్ఠరాన బ్రహ్మాదికళుక్కుమ్, బ్రహ్మ ప్రతిపాదకఙ్గళాన వేదఙ్గళుక్కుమ్, పరిచ్ఛేదిక్కవొణ్ణాత ప్రభావత్తైయుడైయ వున్నై, పరిమితజ్ఞాన శక్తికరాన నాఙ్గళ్ పరిచ్ఛేదిత్తు ప్పేశునజ్ఞనే యెన్గిఱార్; (౧) "నతేవర్ణయితుంశక్తాగుణాన్ జహ్వాపి వేధసః" (౨) "బ్రహ్మాద్యాస్సకలాదేవా మునయశ్చ తపోధనాః। త్వాంస్తోతుం మపిశేశానాః" ఎన్ఱుమ్, (౩) "ఉద్బాహుస్త్వ ముపనిషదస్వామాహ నైకా నియన్త్రిమ్" ఎన్నక్కడవతిఱే.

(౪) "నాన్ముకన్ శెఙ్గణ్డైయానెన్ఱివర్కళ్-తిరుమాల్ తిన్నైయ యారఱికిఱ్పార్" ఎన్ఱుమ్, (౫) "మామలరాన్ వార్శడైయానెన్ఱివర్కట్కు-ఎణ్ణత్తానామో" ఎన్ఱుమ్, "బ్రహ్మాదికళుమ్ ఇవళుడైయ వైభవత్తై స్తోత్రమ్పణ్ణ అసమర్థరెన్ఱరుళిచ్చెయ్‌తార్ కళిఱే; మేలేమలే ప్రమేయమ్ కిళై క్కృప్తెన్ఱు ఉత్తేర్త్తుప్పోవళవిలుమ్, ఓరొరు గుణఙ్గళై అవధికాణవొణ్ణామైయాలే, (౬) "యతోవాచో నివర్తన్తే" ఎన్ఱు వేదఙ్గళుమ్ నివృత్తమాప్పడి సర్వాధికమాన వానన్దత్తుక్కు మ్ పోలుభూమియామ్, * చుళికితభగవద్దైశ్వర్యా ఉనుభావయముమాయ ఇవళుడైయ ప్రభావమ్ పరిచ్ఛేదిక్క వొణ్ణాతెన్ను మిడమ్ శొల్లవేణ్ణాపఱే.

(వయమ్) ఎన్ఱు ఆత్మని బహువచనమ్. (౭) "ఎన్నుడైయాప యిరార్" ఎన్నుమాప్పోలే, శ్లేషోక్తియాకవుమామ్. (౮) "మహ్యాం నమోస్తుకవయే" ఎన్ఱు తమ్మై గర్హిత్తుక్కొణ్ణారిఱే. (౯) "స్తోతుం కేవయమిత్యదశ్చజగ్హుః ప్రాఞ్చో విరిఞ్చాదయః" ఎన్నక్కడవతిఱే. అథవా, (వయమ్) (౧౦) "మహార్ణవాన్తర్నిమజ్జతోరణు కులాచల

(౧) వి-పు-౧-౯-౧౩౩. (౨) (౩) శ్రీగుణర-౧౪.
(౪) తి-వాయ్-౮-౩-౯. (౫) ౩-తిరువ-౯౭. (౬) తై-ఆన-
(౭) తి-వాయ్-౭-౬-౫. (౮) స్తో-౪-౭. (౯) శ్రీగుణర-౫. (౧౦) స్తా-౬-౮.

యోఽకోఽపి శేషః" ఎన్గిఱపడియే వేదఙ్గళుక్కుమ్ చతుర్ముఖ ప్రముఖర్క్కుమ్, (౧) "అపిమేజన్మ చతుర్ముఖాత్మనా" ఎన్ఱు అవర్కళై త్తృణీకరిత్తిరుక్కిఱ తమక్కుమ్ అన్యోన్యమ్ తారతమ్యముణ్డేయాకిలుమ్, ఇవళుడైయ మహిమార్ణవత్తిలే మగ్నరానిడత్తిల్ ఒరు వైషమ్యమిల్లామైయాలే ఎల్లారైయుఙ్గూట్టిక్కొణ్డు "వయమ్" ఎన్గిఱారాకవుమామ్. (౨) "మాతఙ్గశ్చ మహాన్" ఇత్యాది. కీర్తనవర్కళోడు ఒరువరాయ్, పరిచ్ఛేదిక్క మాట్టామైయే యన్ఱిక్కే, ఎల్లామ్ కూడి ఏకీకృతరాయ్ ప్పేశిలుమ్ మేలెల్లై కాణమాట్టాతెన్ఱు "వయమ్" ఎన్గిఱతాతల్;

(త్వాం వయమ్) (3) "అవనెప్పడత్తాన్ యానార్" ఎన్నుమాపోలే, స్తోతృస్తోతవ్య గతోత్కర్షాపకర్షఙ్గళుడైయ ఎల్లైనిలత్తైయు చ్చిప్పైక్కాక (త్వాంవయమెన్గిఱార్). (౪) "అవరైనామ్ - అవ్వణ్ణత్తవర్" ఎన్నుమత్తనైయెన్ఱాప్పోలే, "త్వాంవయం కథంబ్రూమః" ఎన్గిఱార్.

ఆక, ఇత్తాల్—"భగవద్విలక్షణజ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ పూర్ణైయాయ్, గుణఙ్గళుక్కు వాచకమాయ్ సర్వోత్కర్షప్రకాశకమాన తిరునామత్తైయుడైయళాయ్, సదయితరాన బ్రహ్మాదికళై దాసదాసీగణమాకవుడైయళాయ్, అణ్డకారణమాన మూలప్రకృతినిర్వాహకైయాయ్, అనన్తగరుడవిష్వక్సేన ప్రముఖసూరి పరిషత్పరిచర్యమాణ చరణనళినైయాయ్, 'విష్ణుపత్నీ' ఎన్గిఱ మేన్మైయై యుడైయళాయ్, ఇవ్వాకారఙ్గళాలే శ్రుతిస్మృత్యాది ప్రమాణప్రసిద్ధైయాయిరుక్కిఱవునై, పరిమితజ్ఞానశక్తికరాన నాఙ్గళ్ పరిచ్ఛేదిత్తు ప్పేశువతెఙ్ఙనే" ఎన్ఱు పిరాట్టియుడైయ పెరుమైయై దర్శిప్పియానిన్ఱుకొణ్డు, (౫) "స్తుమహేవయం కిమితి తన్నశక్నుమః" ఎన్ఱాప్పోలే స్తోత్రాక్షేపపురస్సరమాక స్తోత్రాన్నిపృత్తరాకిఱార్. ఇశ్లోకత్తాల్, కఠవల్ల్యుపనిషత్సిద్ధమాన ద్వయత్తిల్ శ్రీశబ్దార్థ సాగ్రమాక వనుసన్ధిత్తరుళినారాయిఱ్ఱు. (౧)

(౧) స్తో-౪-౫౫.　(౨)　(3) తి-వాయ్-౫-౧-౭.
(౪) తిరునె ౨౧.　(౫) ౪-స్త-౧౨.

అవ.-(యస్యా_స్త్రయిత్యాది) జ్యేష్ఠన్ కైయిలే రాజ్యదారఙ్గళై ప్పఱికొడుత్తు చ్చురమఙ్గే న్దసుగ్రీవనై ప్పోలే, జ్యేష్ఠపుత్రన్ కైయిలే అవైయిరణ్డైయుమ్ *పొయ్చ్చూతిల్ తోఱ్ఱ్కైయాలే* పొఱైయుడై మన్నరాన *పాణ్డవర్ తమ్ముడైయపాఞ్జాలియై*మఱుక్కై వల్ వళైప్పిడుత్తుకైక్కు *అరశర్ తమరశఙ్కళై యవనాన దుశ్శాసనన్ అవ్వణియిల్ఱైయచ్చెన్ఱు, "ఎన్ఱమక్కు ఉరిమై శెయ్" ఎన్ఱు శురికుఴలైయుమ్ తుకిలైయుమ్ పఱ్ఱివరవీర్క్క, కృష్ణైయుమ్ కేశగ్రహణప్రాప్తైయాయ్ కొణ్డు, "అశుద్ధైయాయ్ ఏకవస్త్రైయాన వెన్నై గురుక్కళుడైయ మున్నేనయిప్పిక్క అన్యాయఙ్గాణ్" ఎన్ఱు కూప్పిడచ్చెయ్తేయుమ్, కలైతలైకళై క్కైవిడామైయాలే, కైవిడుమ్పడి సభ్యాప్తమాన మహాపత్తిలే, (౧) [హాకృష్ణాద్వారకావాసిన్ ఇత్యాది] "ఎఙ్గళ్ప్రా మెమ్పెరుమాన్!, ఇవ్వవస్థైయై ఆపన్నైయాయ్ అనాథైయాన వెన్నై ఏతుకాక ఉపేక్షిక్కిఱాయ్, ఉన్నుడైయ ఆశ్రితరక్షణత్వరై ఎఙ్గేపోయిఱ్ఱు. [శఙ్ఖచక్రగదాపాణయిత్యాది] రక్షణపరికరఙ్గళాన శఙ్ఖచక్రాదికళై ధరిత్తుకొణ్డు ఇఙ్గేఅడుత్తణిత్తాకవన్దునిన్ఱు ఆశ్రితరై నఴువవిడాతవనుమాయ్, ఇడక్కై వలక్కై అఱియాతవఙ్గళ్ర్క్కుమ్ ఆశ్రయిక్కలామ్పడి సర్వసులభనాయ్, ఆపన్నరానారుడైయ వార్త్తియై పోక్కుమ్పడి అలర్న్దశెన్దామరై ప్పూప్పోలేయిరుక్కిఱ తిరుక్కణ్గళైయుడైయనాయిరుక్కిఱవనే! శరణాగతైయాన వెన్నై రక్షిక్క వేణుమ్" ఎన్ఱు ఆక్రన్దిక్కుమ్పడి అభిమానభఙ్గమాక ప్పరిభవిక్క,

అతఱ్కాకఅవర్కళ్ తఙ్గమూరాకప్పుక్కైన్దువేణ్డి ప్పెఱక్కొడామైయాలే, ఊరొన్ఱువేణ్డిలుమ్, *కత్తక్కతిత్తుక్కడన్ద పెరుఙ్గాల్వమొత్తు ప్పొరున్దికొణ్డుఉణ్ణాతే, తన్ కుడికెడుమ్పడి తానే మణ్ణాళ్వానాన*కొత్తు

(౧) భార-సభా-

త్తైవన్-“సూచ్యగ్రమ్ కొడేన్” ఎన్ఱు తళ్ళివిడుక్కైయాలే, ఒన్ఱుమ్ పెఱాతపురోడాత్తాలే*పారొన్ఱుప్పారతమ్ కై శెయ్త, స్థానభ్రష్టరాయ్ తళర్న్దు పఱికొడుత్తరాజ్యత్తైప్రాపిక్కైక్కు, *పన్నిరలర్ వియక్కోల్ కైయిల్ కొణ్డుపార్త్తన్ శెల్వత్తేరేఱు శారతియాయ్, *కొఴ్ఱల్ కళ్ శత్తైక్కలన్దెళుమ్ ఆరవారిప్పు, కైయుమ్మూకొలుమ్, పిడిత్తకడివాళ్క్కయిఱుమ్, విరిత్తతలైయుమాయ్ కొణ్డు వినయమ్తోన్ఱమునిన్ఱానై, అర్జుననుమ్“హేకృష్ణ”ఎన్ఱళైత్తు,“ఉభయసేనామధ్యత్తిలే రథత్తైస్థాపి” ఎన్ఱు పారిత్తుక్కొణ్డు ధర్మక్షేత్రత్తిలే*శినప్పోరిలే(౧)“యుయుత్సవః” ఎన్నుమ్పడి ఉద్యుక్తనాక, ఇత్తైక్కణ్డు *మలైపురైతోళ్ మన్నవరుమ్మారతరుమ్ మన్ఱుమ్ పలరుమాయ్ కొణ్డు* పారిత్తుఴ్నపడైమన్ననాన *అన్దకన్ శిఱువనైక్కణ్డు*ఇన్దిరన్ శిఱువనుమ్,*అస్థానస్నేహకారుణ్య ధర్మాధర్మధియాకులనాయ్, బన్ధుక్కళ్ పక్కల్ వధభీతియాలే, (౨)“కింనోరాజ్యేనగోవిన్ద కింభోగైర్జీవితేనవా। యేషామర్థే కాఙ్క్షితంనోరాజ్యం భోగాస్సుఖానిచ। తఇమేఽవస్థితాయుద్ధే”ఎన్ఱు“రాజ్యభోగసుఖఙ్గళుమ్స్వజనరక్షణార్థమాయన్ఱోపరుప్పతు. అవర్కళ్ తాఙ్గళే యుద్ధత్తిలే అవస్థితరానపిన్బు అవర్కళై హింసిత్తువరుమ్ రాజ్యభోగఙ్గళాల్ ఎన్న ప్రయోజనముణ్డు. (౩)‘నహిమేజీవితేనార్థః’ (౨)‘నకాఙ్క్షే విజయంకృష్ణ’” ఎన్ఱుకొణ్డు “విసృజ్యసశరఞ్చాపమ్” ఎన్నుమ్పడి పోర్ పడైక్కళైయుమ్ విట్టు, “నయోత్స్యామి” ఎన్ఱు యుద్ధాన్నివృత్తనానపడియైక్కణ్డు, “మామ్”ఎన్ఱు తన్ సౌలభ్యత్తైక్కాట్టి,“కరిష్యేవచనంతవ” ఎన్నప్పణ్ణి యుద్ధే ప్రవర్తిప్పిత్త కృష్ణనైప్పోలే,

“విస్మార్యదాస్యాత్మకమ్” ఎన్గిఱపడియే పిరాట్టివిషయత్తిలే అనాదికాలమ్ ఇఴన్దవనుభవపరీవాహరూప వాచికక్కైఙ్కర్యమాకిఱ

---

(౧) గీ-౧-౧. (౨) గీ-౧-౩౧. (౩) రా-సు-౨౬-౫.

స్తోత్రత్తిలే పారిత్తుక్కొణ్డు ఉపక్రాన్తరాయ్, విషయవైలక్షణ్యత్తై ప్పార్త్తవాఱే, వేదజ్ఞర్కళాలుమ్, వైదిక ప్రవర్తకర్కళాలుమ్ ఎత్తైకాణ స్తోత్రపడి అపరిచ్ఛేద్యమాయిరుక్కైయాలుమ్, తద్వైలక్షణ్యానురూప స్తోత్రకరణహేతువాన జ్ఞానశక్తికళ్ తమక్కిల్లామైయాలుమ్, స్తోత్రస్తోతవ్యగతోత్కర్షాపకర్షజ్ఞరుడైయ నీచాభిమానరై అనుసన్ధిత్తు, "ఇప్పడిప్పార్క్క విషయత్తైప్పల్లియరాన నామ్ పేశిల్, *'మాశూచాతో' (౧) 'మహిజ్ఞాతో'' ఎన్గిఱపడియే, "అవద్యత్తై విళైప్పతిల్ కైజ్కర్యసామ్రాజ్యత్తై ఇఴన్దు కడక్కనిఱ్కైయే కర్తవ్యమ్" ఎన్ఱుకరుతి, (౨) "అఴుక్కుడమ్బెచ్చిల్ వాయాల్ తూయ్మైయిల్ తొణ్డనేన్ నాన్ శొల్లినేన్ తొల్లై నామమ్ పావియేన్ పిఴైత్త వాఱెన్ఱఞ్జినేఱ్కు" ఎన్గిఱపడియే భీతభీతరాయ్ తమ్మై గర్హిత్తుక్కొణ్డు, "త్వాంవయంకథంబ్రూమహే" ఎన్ఱుకొణ్డు స్తోత్రాన్నివృత్తరానవివరై,

పెరియపిరాట్టియార్, "నమక్కుమున్నై స్వరూపమాన గోపాతినీక్కైయుమ్ స్వరూపమ్ కాణుమ్; ఆనపిన్పు *పేశువారెవ్వళవు పేశువర్, అవ్వళవాయ్క్కాణుమ్ నామిరుప్పతు; విశేషిత్తు మాతృత్వప్రయుక్తమాన వాత్సల్యత్తాలుమ్, (౩) 'కింవృష్టం సుతవచనమ్' ఎన్గిఱన్యాయత్తాలుమ్, ఉమ్ముడైయ మఴలైచ్చొల్ నమక్కు భోగ్యమాకక్కాణుమిరుప్పతు" ఎన్ఱు, ఇవరుడైయ వాగ్వృత్తిరూప స్తోత్రత్తాలే స్తోత్రకరణవిరోధియాన అవిద్యాదికళ్ నశిత్తు స్తోత్రకరణహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుణ్డాయ్ నిర్భరరాయ్ స్తోత్రత్తిలే ప్రవృత్తరామ్పడి, (౨) "అఞ్జలెన్ఱుకావిపోల్ వణ్ణర్వన్దెన్ కణ్ణుళేతోన్ఱినార్" ఎన్గిఱపడియే, అభయప్రదానపూర్వకమాక (౪) "మయర్వఱమతినలమరుళినన్" ఎన్గిఱ

(౧) తి-వా-య్-3-౧౭. (౨) తిరుక్కు-ఱు-౧౨. (3)
(౪) తి-వాయ్-౧-౧-౧.

పడియే ఇవర్ పక్కలిలే కరుణాకటాక్షత్తైప్పణ్ణి, *పూర్వశరుమ్ తిరుమక శాలగుళ్ పెట్ర్ట్రు, నివృత్తవిరోధికరాయ్, ప్రాప్తమానపరభక్త్యాదికళై యుడైయరాయ్ క్కొణ్డు, తత్స్వరూపరూపగుణవిశేషజ్ఞరాయ్ విశదమాక సాక్షాత్కరిత్తు, అనుభవపరీవాహరూపమాన వాచికకైఙ్కర్యత్తిలే ప్రవృత్తరాకిఱార్.

కీళ్, పరత్వానుసన్ధానత్తాలే భయప్పట్టు నివృత్తరానార్; ఇఙ్గు, కీళ్ స్తోత్రారమ్భాక్షేపసమ్బన్ధజ్ఞానపూర్వకమాక శరణమ్బుకున్దు, హేతువాకచ్చొన్న స్తోతవ్యగతోత్కర్షత్తై ముఖాన్తరేణ దృఢీకరియా నిన్ఱుకొణ్డు, తదుపచితసౌలభ్యవిశేషానుసన్ధానత్తాలే భయమ్శమిత్తు సమాహితరాయ్, స్తోత్తిత్తిలేప్రవృత్తరాకిఱార్. (౧) "ఎన్నినైవా యెన్నిట్టుఙ్గువనే" ఎన్ఱిప్పడియే విషయవైలక్షణ్యానుసన్ధానత్తాలుమ్, స్వదోషానుసన్ధానత్తాలుమ్, స్తోతాక్కళుక్కు ఒరుభయమ్జనిక్కుమ్; అన్దభయమ్ సౌలభ్యాదిగుణానుసన్ధానత్తాలే శమిక్కవుమ్కణ్డోమిఱే. (౨) "దురన్తస్యానాదేః" ఎన్ఱుతొడఙ్గిస్వదోషానుసన్ధానత్తాలే భయప్పట్టు, 'తవస్మారంస్మారం గుణగణమితీచ్ఛామిగతభీః" ఎన్ఱు భగవద్గుణానుసన్ధానత్తాలే అభయఙ్గతరానారిఱే. (౩) "ఆనన్దం బ్రహ్మణోవిద్వాన్న బిభేతికుతశ్చన" ఎన్నక్కడవతిఱే.

ఇనిత్తాన్ స్తోత్రేచ్ఛైయుణ్డానాలుమ్ (౪) "స్తోతుమీహామహే యుక్తాం భావయభారతీమ్" ఎన్ఱుమ్, (౫) "నూక్తింసమగ్రయతునః" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే విషయవైలక్షణ్యానుగుణమాక *అనాఘ్రాతావద్యమాయ్ అనిమిషనిషేవ్యమాన శబ్దసన్దర్భహేతువాన సమ్యఙ్జ్ఞానభక్తికళ్ పెరియపిరాట్టియారుడైయ కరుణాకటాక్షత్తాలే యల్లతు

(౧) ఇరా-ఠా. (౨) స్తో-ర-౫౭. (౩) తై-ఆ-
(౪) శ్రీస్తవ-౨. (౫) శ్రీగుణర-౭.

శ్లో;—యస్యాస్తే మహిమానమాత్మన ఇవత్వద్వల్లభోపిప్రభుః
నాలంమాతు మియత్తయానిరవధిం నిత్యానుకూలంస్వతః।
త్వాంత్వాందాసఇతి ప్రపన్న ఇతిచ స్తోష్యామ్యహంనిర్భయో
లోకైకేశ్వరిలోకనాథదయితే దాన్తేదయాంతేవిదన్ ॥ (౨)

సిద్ధయాతిజే. (౧) "యంత్వం దేవినిరీక్షసే - సబుద్ధిమాన్" ఎన్న
క్కడవతిజే.

ఆకైయాలే, స్వవిషయస్తోత్రత్తిలే పారిత్తుక్కొణ్డు ప్రవృత్తరాన
పడియైయుమ్, విషయవైలక్షణ్యానురూప స్తోత్రకరణహేతువాన జ్ఞాన
శక్తికళ్ తమక్కిల్లామైయాలే స్తోత్రాన్నివృత్తరాన పడియైయుమ్కిణ్డు,
ఇవర్ పణ్ణుకిఱ స్తోత్రశ్రవణకౌతుకత్తాలే యథాస్తోత్రమ్ పణ్ణవల్లరామ్పడి
ఇవర్పక్కలిలే విశేషకటాక్షత్తై ప్పణ్ణియరుళ, అత్తైయఱిన్దు, కారుణ్య
రూపైయాన ఇవళ్ కిరుపైక్కిలక్కాయ్, (౨)"ధాతుః ప్రసాదాన్మహి
మాన మీశమ్" "తమక్రతుంపశ్యతివీతశోకః" ఎన్నాప్పోలే,
"దాన్తేమయితే దయాంవిదన్ - తేమహిమానం నిర్భయస్తోష్యామి"
ఎన్ఱుకొణ్డు విషయత్తై మఱుపాడురువప్పేశుకిఱేనెన్ఱు ప్రతిజ్ఞైపణ్ణుకిఱార్.

ఇప్పడి పెరియపిరాట్టియారుడైయ ప్రసాదమ్పెఱ్ఱారాకిల్,
ఇవర్ ఇప్పోతు విశేషమాక వఱిన్దుపేశుకిఱతెన్నెన్నిల్; కీఴ్ వేదఙ్గళుమ్
బ్రహ్మాదికళుమ్ పేశనిలమల్లవెన్ఱార్. ఇఙ్గు ఎఙ్గళుక్కుమ్ మణాళనాయ్,
బ్రహ్మాదికళుక్కుమ్జనకనాయ్, సర్వజ్ఞనాయ్ సర్వశక్తియాయిరుక్కిఱ
సర్వేశ్వరనుక్కుమ్ పరిచ్ఛేదిత్తు ప్పేశవొణ్ణాతెన్గిఱార్ (యస్యాస్తే
మహిమానమాత్మనఇవ త్వద్వల్లభోపి ప్రభుర్నాలం మాతుమియత్త
యానిరవధిం నిత్యానుకూలం స్వతః) ఎన్ఱు. ఇతువాయ్త్తు ఇవర్
పిరాట్టిప్రసాదత్తాలే పెఱ్ఱ విశేషమ్.

---

(౧)వి-పు-౧-౯-౧౩౧. (౨) తై-నా-౧౦.

ఇవ్విశేషకటాక్షమిల్లాతార్, ఇవళ్ స్వరూపస్వభావఙ్గళై ఉళ్ళపడి అఱియామల్, భగవదన్తరఙ్గ విశేషణద్యోతనార్థమాక "భగవత్సత్తై, అహన్తై, ప్రథై, ఇచ్ఛై, శక్తి, విద్యై" ఎన్నుమ్, విద్యాప్రవర్తకత్వత్తాలే "విద్యై" ఎన్నుమ్, "ప్రకృతేః పురుషాచ్చాన్యస్తృతీయో నైవవిద్యతే" ఎన్గిఱపడియే శ్రీశ్రీశఠకోపర్ కళుడైయ ప్రకృతిపురుషరూప విభక్తవిభూతి విశేషాభిమానిత్వద్యోతనమాక "మూలప్రకృతిరీశానీ" ఎన్నుమ్ శొల్లు కిఱవర్కళై క్కొణ్డు, తత్స్వరూపత్తై అచేతనమాక భ్రమిప్పతు, కర్మవశ్యై యెన్బతు, సత్త్వాదివిశిష్టభగవాన్దానే శ్రీయెన్బతు, శ్రీరూపనిత్యవిగ్రహాన్తర విశిష్టనానవనే ఇవళెన్బతు, దైత్యమోహనార్థమాక ప్పెణ్ణాకి అముతూట్టిన వడివుపోలే స్వయమేవభోగార్థమాక ప్పరిగ్రహిత్తకాదా చిత్కాన్తావిగ్రహ విశిష్టనానవనే శ్రీయెన్బతాయ్ క్కొణ్డు, ఇప్పడి కళిలే భగవద్దైవ్యమ్ శొల్లువతు, అనిత్యై యెన్బతాయ్ క్కొణ్డు అనర్థప్పడువర్కళ్. (౧) "ఆహుర్వేదానమానమ్" ఇత్యాది.

ఇవర్ అజ్ఞనన్దిక్కే, దివ్యచక్షుస్సై ప్పెఱ్ఱ వరాకైయాలే తత్స్వరూపస్వభావఙ్గళై ఉళ్ళపడి అఱిన్దు, పరమచేతనై యెన్నుమ్, అకర్మవశ్యై యెన్నుమ్, ప్రకృతివ్యావృత్తై యెన్నుమ్, భగవత్స్వరూపభిన్నై యెన్నుమ్, నిత్యై యెన్నుమ్, తదత్యన్తాభిమతై యెన్నుమ్, సర్వోత్కృష్టై యెన్నుమ్, సర్వేశ్వరనాలుమ్ పరిచ్ఛేదిక్కవొణ్ణాత మహిమావైయుడై యవళెన్నుమ్ నిర్ణయిత్తనుభవిక్కిఱార్.

(౨)[మనసివిలసతాన్భక్తిసిద్ధాఞ్జనేన శ్రుతిశిరసినిగూఢం లక్ష్మితేవీక్షమాణాః। నిధిమివమహిమానంభుఞ్జతేయేపిధన్యాఽనుభగవతి దేవీం సమ్పదన్తేఽభిజాతాః] భగవతి — సకలకల్యాణగుణ సమ్పన్నై యాయిరుక్కిఱ, హేలక్ష్మి — వారీర్ పెరియపిరాట్టియారే!, ధన్యాః— "ధనంప్రాప్తాః — ధన్యాః" ఎన్గిఱపడియే, దేవరీర్ కటాక్ష విషయత్వ

(౧) శ్రీగుణరత్న-౧౦.　　(౨) శ్రీగుణరత్న-౧౧.

రూపభాగ్యత్తై యుడైయవర్ కళాయిరుక్కిఱ, యేఽపి - యాతొరువపురుషర్కళ్, "యేపి" ఎన్గిఱవిత్తాల్, అవర్కళుడైయ వతిశయమ్ వాచామగోచరమెన్ఱు సూచితమ్. భక్తిసిద్ధాఞ్జనేన - ఉన్నుడైయ స్వరూపరూపగుణవిభూతికళిల్ అనితరసాధారణప్రావణ్యమాకిఱ గూఢార్థప్రకాశక సిద్ధాఞ్జనవిశేషత్తాలే యిరానిన్ఱుమ్, మనసివిలసతా - అత ఏవ హృదయత్తిలే ప్రకాశియానిన్ఱుళ్ళ, అక్ష్ణా-దృష్టియాలే, ఞానక్కణ్ణాలే యెన్ఱపడి. శ్రుతిశిరసి - ఉపనిషత్తుక్కళిలే, జాత్యేకవచనమ్; "శ్రుతిశిరస్సు" ఎన్ఱపడి. నిగూఢమ్ - అత్యన్తమ్ వేదరహస్యమాకైయాలే మఱైక్కప్పట్టానిన్ఱుళ్ళ, తే మహిమానమ్-ఉన్నుడైయ స్వరూపాద్యైశ్వర్యత్తై, నిధిమివవీక్షమాణాస్సన్తః - అపత్తుక్కు ఉఱుతుణైయామ్ శేమవైప్పుపోలే సాక్షాత్కరియానిన్ఱుకొణ్డు, భుఞ్జతే - అనుభవిక్కిఱార్కళో?; తే-పురుషాః- వైపీంసప్పదమ్-అవర్కళ్, మోక్షహేతుభూతమాయ్, దేవసమ్బన్ధియాన ద్యోతమానాదిగుణఙ్గళై యుడైయసమ్పత్తుక్కళు, (౧) "తిరువుక్కుమ్ తిరువాకియ" ఎన్ఱుమ్, (౨) "శ్రీశ్శ్రియః" ఎన్ఱుమ్, (3) "అకలకిల్లేన్" ఎన్ఱుమ్, సీ "త్తన్నీర్" "త్తణ్ణీర్" ఎన్నుమ్బడియాన అన్ద భగవద్విగ్రహమాకిఱ వైశ్వర్యత్తై, అభి - సాక్షాత్కరిత్తు, అభిజాతాసను - అనుభవిక్కవిడప్పిఱన్దవర్కళన్ఱో, "అభిముఖీకృత్యజాతాః-ఉత్పన్నాభవన్తీతి శేషః" ఎన్నక్కడవదిత్తే.

"తే" ఎన్ఱు, యుష్మచ్ఛబ్దసమ్బోధనైక్కాలే చేతనత్వముమ్, "బ్రహ్మేశాది" ఇత్యాదియాలే కర్మవశ్యతాదాత్మ్యభావముమ్, "మాయాతేయవనికా" ఎన్ఱు - ప్రకృతేరన్యత్వముమ్, "కాన్తస్తే పురుషోత్తమః" ఎన్గిఱవ్యధికరణత్తాలే - భగవత్స్వరూపభిన్నత్వముమ్, "సర్వాణిరూపాణి గాత్రోపగూఢాని తే" ఎన్ఱు నిత్యత్వముమ్, "లోక

(౧) తి-మొ-౭-౭-౧. (౨) స్తో-ర-౧౨. (3) తి-వా-ఱ-౬-౧౦-౧౦.

నాథదయితే" ఎన్ఱు భగవదభిమతత్వముమ్, "లోకైకేశ్వరి" ఎన్ఱు సర్వోత్కృష్టతైయుమ్, "ప్రభుర్జ్ఞాతుంనాలమ్" ఎన్ఱు - అపరిచ్ఛేద్యత్వముమ్, ఇవరాలే ప్రతిపాదిక్కప్పట్టితే. (౧) "హ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" (౨) "విష్ణుపత్నీ" ఎన్ఱు - భర్తృపత్నికళుడైయ స్వరూపభేదముమ్, (౩) "పద్మప్రియే" ఎన్ఱు తొడఙ్గి పరమచేతనత్వముమ్, (౪) "ప్రధానేశ్వరేశ్వరీమ్" ఎన్ఱు - ప్రకృతేరన్యత్వ అకర్మవశ్యత్వ భగవదభిమతత్వాదికళుమ్, (౫) "నిత్యైవైషా" ఎన్ఱు-నిత్యత్వముమ్, (౪) "సర్వోత్కృష్టాసర్వమయీ" ఎన్ఱు - ఉత్కృష్టతైయుమ్, (౪) "వాచఃపరం ప్రార్థయితాప్రపద్యేనియతశ్శ్రియమ్" ఎన్ఱు అపరిచ్ఛేద్యత్వముమ్, శ్రుతిస్మృతిసిద్ధఙ్గళాయిఱే యిరుప్పతు. (౬) "దేవి శ్రుతింభగవతీమ్" ఎన్ఱు భట్టరు మరుళిచ్చెయ్తారిఱే. ఏతాదృశప్రమాణ ప్రసిద్ధితోన్ఱ యస్యాస్తే) ఎన్గిఱార్.

(తే) ఎన్ఱు-కీழ் చ్చొన్న వాకారఙ్గళెల్లామ్ నిఱమ్పెఱుమ్పడిఅతివిలక్షణమాయ్, తదాశ్రయమానవసాధారణస్వరూపత్తై అరుళిచ్చెయ్కిఱార్. (౭) "ఉణర్ ముழునలమ్" ఎన్గిఱపడియే కట్టడఙ్గ*విజ్ఞానఘనమాయ్, * ప్రజ్ఞానఘనముమాన భగవత్స్వరూపమ్పోలే (౪) "జ్ఞానానన్దమయః" ఎన్గిఱపడియే జ్ఞానానన్దప్రాచుర్యత్తైయుడైయ దివ్యాత్మస్వరూపత్తై అనుభవిక్కిఱార్. ఆழ்వార్, (౮) "ఎవన్ - అవన్" ఎన్ఱు భగవత్స్వరూపత్తై యత్తచ్ఛబ్దఙ్గళాలే అనుభవిత్తాప్పోలే, ఇవరుమ్ పిరాట్టియుడైయ స్వరూపవైలక్షణ్యత్తై "యస్యాస్తే" ఎన్ఱు యత్తచ్ఛబ్దఙ్గళాలే నిర్దేశిత్తనుభవిక్కిఱార్.

---

(౧) పురుషసూక్తమ్. (౨) శ్రీసూక్తమ్. (౩) శ్రీసూక్తమ్.
(౪) పాఞ్చరాత్రే. (౫) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౬) శ్రీగుణర-౧౦.
(౭) తి-వాయ్-౧-౧-౨. (౮) తి-వాయ్-౧-౧-౧.

(తే) పడర్కైయాకవన్ఱిక్కే, మున్నైయాశవరుళిచ్చెయ్‌కై యాలే, ఇవర్ పణ్ణుకిఱస్తోత్రశ్రవణత్తిలే తనక్కుణ్డానకౌతుకమ్ తోన్ఱ మున్నేవన్దు ముకఙ్గాట్టి సాక్షాత్కరిప్పిత్తపడియుమ్ తోన్ఱుకిఱతు. కురుకైక్కావలప్పన్ యోగత్తిలే * ఎఙ్గుమ్ పక్కమ్నోక్కఱియాతే అనుభవిక్కిఱ సర్వేశ్వరన్ అవ్వనుభవత్తైవిట్టు, ఇవర్ పక్కలిలే వ్యామోహమ్పణ్ణినపడికణ్డాల్, మాతృత్వప్రయుక్తవాత్సల్యవిశిష్టైయాయ్, సర్వసులభైయానఇవళ్ ఇవరై ఇప్పడి విషయీకరిక్క చ్చొల్లవేణుమో? ఇవర్ తాన్, (౧) "నిన్ తిరువరుళుమ్ పఙ్గయత్తాళ్ తిరువరుళుమ్కొణ్డు" ఎన్ఱిఱపడియే, ఇరువరుడైయవుమ్ * అరుళ్ కొణ్డాడుమడియవరాయ్‌త్తు. అవ్విషయీకారమ్ ఇవరళవిలిన్ఱిక్కే ఇవ్వంశస్థరెల్లార్ క్కుమ్ నైసర్గికమితే.

(మహీమానమ్) కీఴ్ "కాన్తస్తే" ఎన్ఱు తొడఙ్గిచ్చొన్న ఉభయవిభూతిశేషిత్వరూప మానమహిమావై. (మహీమానమ్) సర్వేశ్వరనుక్కత్యన్తాభిమతఙ్గళాయ్, అత్యన్తానురూపఙ్గళుమాయిరుక్కిఱస్వరూపవైలక్షణ్యత్తైయుమ్, గుణాదివైలక్షణ్యత్తైయుమనుసన్ధిత్తిరళ (మహీమానమ్) ఎన్గిఱార్. (తేమహీమానమ్) ఎన్నైయాలే (౨) "మహిమానమీశమ్" ఎన్గిఱమహిమావిల్ వ్యావృత్తి తోన్ఱుకిఱతు. ఇతు అవనైయుమ్ "తణ్ణీర్, తణ్ణీర్" ఎన్నప్పణ్ణుమతితే. (త్వద్వల్లభః) (3) "నజీవేయంక్షణమపి" ఎన్ఱు * ఇఱైయుమకలకిల్లాత వున్నుడైయ ఉళ్మానమ్ పుఱమానమా యనుభవిత్తు అన్తరఙ్గనాయ్ అత్యన్తాభిమతనాయిరుక్కిఱవన్. (ప్రభుః) (౪) "యోవేత్తియుగపత్సర్వం ప్రత్యక్షేణసదాస్వతః" ఎన్ఱు సర్వత్తైయుమ్ ఏకకాలత్తిలే సాక్షాత్కరిక్కవల్ల సామర్థ్యత్తైయుడైయవన్; అథవా ఉభయవిభూత్యైశ్వర్యత్తైయుడైయవనెన్నవుమామ్.

(౧) తి-వాయ్-౯-౧-౨. (౨) తై-నా- (3) రా-సు-౬౬.౧౦ (౪)

(ఇయత్తయామాతుంనాలమ్) ఇప్పడి ఉనక్కు-వల్లభనాయ్ ప్రభువాయిరుక్కి-అవనుమ్ ఇవ్వళవెన్ఱు పరిచ్ఛేదిక్క-మాట్టాన్. (త్వద్వల్లభస్తే మహిమానం మాతుంనాలమ్) (౧) "పిత్తర్ పనిమలర్ మేల్ పావైక్కు"(౨)"తాన్ ముయఙ్గుమ్" ఎన్గిఱపడియే ఉన్నుడైయ భోగ్యత్తైయిలే కుమిఴ్ నీరుణ్డు కణ్ణాఙ్గుళుళైయిడుమతొழియ పరిచ్ఛేదిక్క-శక్తనో? (తేమహిమానం ఇయత్తయామాతుమ్) (౩) "సమర్థో దృశ్యతే కశ్చిత్" ఎన్ఱు-అతిసమర్థనెన్నా అపరిచ్ఛేద్యవస్తువై ప్పరిచ్ఛేదిక్క-లామో? పరిచ్ఛేదిక్క-ఓమెన్ఱు, ఇత్తై ప్పరిచ్ఛేదిక్క-విఴిన్దానాకిల్ అసమర్థనాయ్ విడుమిత్తనై. (తేమహిమానం మాతుంనాలమ్) తన్ మహిమావై త్తానళవిట్టఱియ మాట్టాతవన్, తన్ స్వరూపవైలక్షణ్యాయుక్తమాన ఉన్నుడైయ మహిమావై అఱియవల్లనో?

(మహిమానం మాతుంనాలమ్) స్వస్వరూపవైలక్షణ్యత్తై ప్పరిచ్ఛేదిత్తఱియాతవన్, ఉన్నుడైయ స్వరూపవైలక్షణ్యత్తై ప్పరిచ్ఛేదిక్క-వో? రూపవైలక్షణ్యత్తై ప్పరిచ్ఛేదిక్క-వో? గుణాదివైలక్షణ్యత్తై ప్పరిచ్ఛేదిక్క-వో? ఎత్తైత్తానివన్ పరిచ్ఛేదిప్పతు. ధర్మియాన స్వరూపవైలక్షణ్యమ్, సత్తయాధారకమాకైయాలే(౪)"నజీవేయంక్షణమపి"ఎన్నప్పణ్ణుమ్. రూపవైలక్షణ్యమ్, (౫) "తత్ప్రేయమసితేక్షణా" ఎన్గిఱపడియే తతోప్యధికమాయిరుక్కుమ్. గుణవైలక్షణ్యమ్, తద్గుణఙ్గళై లఘూకరిక్కు-మ్పడి యాయిరుక్కుమ్. (ఇయత్తయామాతుంనాలమ్) "అపరిచ్ఛేద్యమిత్తనై" ఎన్ఱళవిడుమల్లతు, ఇవ్వళవెన్ఱు పరిచ్ఛేదిక్క-మాట్టాన్.

ఇవ్వర్థత్తై దృష్టాన్తముఖేన దృఢీకరిక్కి-ఱార్ (ఆత్మనఇవ) ఎన్ఱు. (ఆత్మనోమహిమానమివతే మహిమానమియత్త యామాతుంనాలుమ్)

---

(౧) తిరువె-౧౮. (౨) ౩-తిరువ-౧౦౦. (౩)
(౪) రా-సు-౬౬-౧౦. (౫) రా-సు-౧౬-౫.

(౧) "తనక్కుమ్ తన్ తన్మైయఱివరియాన్" ఎన్గిఱపడియే తామ్ తమ్ పెరుమైయఱియాతాప్పోలే, ఉన్నుడైయ మహిమావై ఇవ్వళవెన్ఱఱియ మాట్టాన్. అవనుడైయ స్వరూపరూపగుణ విభూతికళ్ ఓరొన్ఱే అపరిచ్ఛేద్యమిఱే. ఆనన్దగుణత్తై ప్పరిచ్ఛేదిక్కవిఴిన్ద వేదఙ్గళ్ పట్టతు పడుమత్తనై, ఉన్నుడైయ పెరుమైయై ప్పేశవిఴిన్దవివనుమ్. అవనుడైయ (౨)"యతోవాచోనివర్తన్తే" ఎన్గిఱతుక్కు విషయమ్ ఇతువాయ్‌త్తు.

"ఆత్మనఇవ" ఎన్ఱుమ్, "తేమహిమానమ్" ఎన్ఱుమరుళిచ్చెయ్‌కైయాలే, పిరాట్టిక్కనురూపఙ్గళాన అవనుడైయ స్వరూపరూపగుణ విభూతికళైయుమ్, ఇవనుక్కనురూపఙ్గళాన పిరాట్టియుడైయ స్వరూపరూపగుణ విభూతికళైయుమ్ శేర్త్తనుభవిత్తమై తోన్ఱుకిఱతు. భాష్యకారరుమ్(౩)"భగవన్నారాయణ" ఎన్ఱుమ్, "అభిమతానురూప స్వరూపరూపగుణ" ఎన్ఱుమ్ ఇరువరుడైయవుమ్ స్వరూపాదికళై చ్చేర్త్తనుభవిత్తరుళినారిఱే.

(త్వద్వన్యభోపి) ఎన్గిఱ అపిశబ్దమ్-సముచ్చయార్థమాయ్, కీఴ్ చ్చొన్న బ్రహ్మాదికళోడే ఇవనైయుమ్ సముచ్చయిత్తు,(౪) "నుణ్ణుణర్విల్ నీలార్‌కణ్డత్తమ్మానుమ్ నిఱైనాన్ముకనుమ్," (౫) "ఎల్లైయిల్ ఞానత్తన్" ఎన్గిఱపడియే అతిసూక్ష్మజ్ఞానికళాన బ్రహ్మరుద్రాదికళుమ్ స్వతస్సర్వజ్ఞనాన ఈశ్వరనుమ్ కృతసఙ్కేతరాయ్ పేశిలుమ్, ఉన్నుడైయ మహిమావై ప్పరిచ్ఛేదిక్కమాట్టార్‌కళెన్నై. అల్పజ్ఞానశక్తికరాన బ్రహ్మాదికళోడే అతిశయితజ్ఞానశక్తికనాన ఈశ్వరనై సముచ్చయిక్కలామో వెన్నిల్; ఇవర్‌కళుక్కన్యోన్యమ్ జ్ఞానతారతమ్యముణ్డేయాకిలుమ్, ఇవళుడైయమహిమార్ణవత్తిలే మగ్నరామిడత్తిల్ ఒరువిశేషమిల్లామైయాలే ఇఙ్గనేయోజిక్కక్కట్టిల్లై. పర్వతపరమాణుక్కళుక్కు అణుత్వ

(౧) తి-వాయ్-౮-౪-౬. (౨) తై-ఆ- (౩) శరణాగతిగద్యే.
(౪) తి-వాయ్-౬-౧౦-౮. (౫) తి-వాయ్-౩-౧౦-౮.

మహత్త్వరూపేణ అన్యోన్యమ్ వాశియుణ్డాయాకిలుమ్, మహార్ణవత్తిలే మగ్నజఙ్గళామిడత్తిల్ తన్నిలొరువాశియిల్లైయిఱే.

అథవా, అపిశబ్దమ్—అతిశయత్తిలేయాయ్, (౧) "యస్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిత్, (౨)"పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతే"†(ఎన్గిఱగుణఙ్గళై సముచ్చయిత్తు,"ఆత్మనఇవతే") ఎన్గిఱపడియే సర్వజ్ఞనాయ్ సర్వశక్తిక నుమాయిరుక్కిఱవను మెన్నవుమామ్. అఙ్గనుమన్ఱిక్కే "త్వద్వల్ల భశ్చనప్రభుః, త్వఞ్చ" ఎన్ఱు, సముచ్చయిత్తు ఉనక్కు వల్లభనానవ వనుమ్ అవనుక్కు వల్లభైయాననీయుమ్ కృతసఙ్కేతరాయ్ ప్పరిచ్ఛె దిక్కప్పార్త్తాలుమ్ పరిచ్ఛేదిక్కప్పోకాతెన్ఱె.

ఇప్పడి లోకవిలక్షణజ్ఞానశక్తికరాన ఇరువరుమ్ పరిచ్ఛేదిక్క మాట్టార్కళిన్ఱె - ఇవర్కళుడైయ సర్వజ్ఞత్తైక్కు చ్చేరుమో వెన్నిల్, అపరిచ్ఛేద్యవస్తువై అపరిచ్ఛేద్యమెన్ఱఱికై సర్వజ్ఞైక్కనుగుణమాయ్, అళవిల్లాతవస్తువై అళవిడుకిఱేనెన్ఱై—అజ్ఞత్తైక్కేలైనిలమాయిరుక్కుమ్. ఆకైయాల్ ఇప్పడిచ్చొల్లుకైక్కుక్కురైయిల్లై. ఇవ్వర్థత్తై తత్త్వవిదగ్రేసరరాన ఆళ్వాన్, (౩)"దేవిత్వన్మహిమావధిర్న హరిణానాపిత్వయాజ్ఞాయతే" ఎన్ఱు తొడఙ్గి స్పష్టమాక ప్రతిపాదిత్తరుళినారిఱే.

ఇప్పడి సర్వజ్ఞరాయ్ సర్వశక్తికరాయిరుక్కిఱ విరువర్కళుమ్ పరిచ్ఛేదిక్కవొణ్ణామైక్కు హేతువెన్నెన్న వరుళిచ్చెయ్కిఱార్ (నిరవధిమ్) ఎన్ఱు. ఇతుతాన్ హేతుగర్భవిశేషణమాయ్, అవధిరహితమాకైయాలే ఒరువర్క్కుమ్ పరిచ్ఛేదిక్కప్పోకాతెన్ఱె. ఇత్తాల్ అపరిచ్ఛిన్న వస్తువై ప్పరిచ్ఛేదిక్కమాట్టామై సర్వజ్ఞత్వత్తుక్కు భఙ్గమన్ఱెన్ఱతాయిత్తు. ఇప్పడి ఇవళుడైయ మహిమావానతు ఆశ్రితర్క్కు అనుభవయోగ్యమాయ్, ప్రాప్యాన్తర్గత జ్ఞాపకమాయ్, శేషి శేషభూత

(౧) ముణ్డ-౨-౨-౭. (౨) శ్వేతా-౬-౮. (౩) శ్రీస్తవే-౮.
† కణ్డలితమ్ అధికపాఠమ్.

రిరువర్క్కుమ్ అనుకూలమాయ్ * ఎప్పొழுతుమ్ నాళ్ తింగళాణ్డూழி యూழிతోఱుమప్పొழுతై క్కప్పొழுతైక్కు ఆరావముతమాయిరుక్కు మెన్గిఱార్ (నిత్యానుకూలంస్వతః) ఎన్ఱు. స్వతఃనిత్యానుకూలమా యిరుక్కైయావతు – తన్నతోరుస్వభావత్తాలే, నిలా, తెన్ఱల్, చన్దన మ్పోలే ఎప్పోతుమ్ చేతనేశ్వరరిరువర్కళుక్కు మనుకూలమా యిరుక్కై.

(త్వాం) కీழ் ప్రతిపాదిక్కప్పట్ట పరత్వత్తాల్ వన్ద ప్రసిద్ధియై యుడైయవున్నై. ఇప్పడిస్తోత్రన్దాన్ † ఇరువర్క్కుమ్ స్వరూపప్రయుక్త మాకైయాలే, అత్తలైయిల్ నిఱైవైయుమ్ ఇత్తలైయిల్ కుఱైవై యుమ్పార్త్తు పిఱ్కాలిక్కవేణ్డాతపడియాన సమ్బన్ధముణ్డాకైయాలే (దాసఇత్యహం నిర్భయస్తోష్యామి) ఎన్గిఱార్. * అటియోన్ఱుమిల్లాత వాయ్క్కలత్తార్, * కుఱైవొన్ఱుమిల్లాతకోవిన్దనై * పాడప్పఱైకొళ్ళు కైక్కాక, (౧) "ఉన్దన్నోడుఱవేల్ నమక్కిఙ్గొழிక్కవొழிయాతు" ఎన్ఱు సమ్బన్ధత్తై మున్నిట్టాప్పోలే, ఇవరుమ్ పిరాట్టియుడైయ ఉత్కర్షత్తై యుమ్ తమ్ముడైయనికర్షత్తైయుమ్పార్త్తు "కథంబ్రూమః" ఎన్ఱు పిఱ్కాలిత్తవర్, తదవినాభావసమ్బన్ధానుసన్ధానత్తాలేసమాహితరాయ్ స్తోత్రత్తిలే ప్రవర్తిక్కక్కుఱైయిల్లై.

"ఫణిపతిః" ఎన్ఱుతొడఙ్గి "త్వద్దాసదాసీగణః" ఎన్ఱుఉభయవిభూ తియిలుళ్ళారుమ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరెన్ఱు శొల్లుకైయాలే, తమ్ముడైయ శేషత్వముమ్ అర్థాత్సిద్ధమాయిరుక్క, ఇఙ్గువిశేషిత్తరుళిచ్చెయ్వానె న్నెన్నిల్; * ఆక్షేపతఃప్రాప్తమాకైయాలేప్పడి అభిధానికమ్ ముఖ్య మాకైయాలే "దాసోహమ్" ఎన్గిఱార్. (౨) "అరఙ్గమాళియెన్నాళి విణ్ణాళి" ఎన్ఱుమ్, (౩) "శ్రీరఙ్గనాథమమనాథ" ఎన్ఱుమ్ విశేషిత్తను

(౧) తిరుప్పావై-౨౭. (౨) తి-మొ-౭-౩-౪. (౩) శ్రీరఙ్గగద్యం.

† (పా) ఇవర్క్కు.

సన్నిత్తార్కళ్. అజ్జనస్వరూపమ్ శొల్లినార్గళు. ఇజ్జుస్తోత్రకరణయోగ్యతై త్తాక చ్చొల్లుకిఱతెన్నవుమామ్.

ద్వితీయహేతువై యరుళిచ్చెయ్కిఱార్ (ప్రపన్నః) ఎన్ఱు. (త్వాంప్రపన్నోహం నిర్భయస్తోష్యామి) అశరణ్యశరణ్యైయానవున్నై అనన్యశరణనాననాన్ శరణమ్బుకున్దేన్, ఎన్నుడైయ† పూర్వాపరాధఙ్గళైయుమ్ ఉన్నుడైయపూర్తియైయుమ్ అనుసన్ధిత్తు, అప్పూర్తిక్కను రూప స్తోత్రకరణకారణ జ్ఞానశక్త్యాద్యనుసన్ధానత్తాలే నిర్భయనాయ్ స్తోత్రమ్పణ్ణుకిఱేన్. (౧) "పూమేలిరుప్పాళ్ వినైతీర్క్కుమ్" ఎన్గిఱ పడియే ఉన్నుడైయ ఆశ్రితవిరోధినిరసనానుసన్ధానత్తాలే ఎన్నుడైయ పూర్వాపరాధఙ్గళుక్కు అఞ్జవేణ్డువతిల్లై. ఆర్ద్రాపరాధైకళాయ్ వధార్హరాయిరుప్పారైయుమ్, (౨) "నకశ్చిన్నాపరాధ్యతి" ఎన్ఱు మఱుతలైత్తు మన్నాడెరక్షిప్పిత్తు, అవర్కళ్ భయమ్ శమిక్కుమ్పడి, (౩) "భవేయం శరణంహివః" ఎన్ఱుఉన్నుడైయ అభయప్రదానత్తినుడైయ నీర్మైయై అనుసన్ధిత్తాల్,‡ ఉన్నుడైయ పూర్తిక్కఞ్జవేణ్డువతిల్లై. (ఆర్ద్రాపరాధైకళాయ్ వధార్హరాయిరుప్పారైయుమ్), మాతృత్వప్రయుక్తమానవాత్సల్యత్తాలే "త్వత్కరుణానిరీక్షణసుధా" ఎన్నుమ్పడియాన ఉన్నుడైయ కటాక్షప్రభావత్తైయుమనుసన్ధిత్తాల్ ఎన్నుడైయ అజ్ఞానాశక్తికళుక్కు అఞ్జవేణ్డువతిల్లై.

(త్వాంప్రపన్నోహంనిర్భయః) ఉపాయాన్తరఙ్గళై ప్పఱ్ఱినాలిఱే (౪) "వర్తతేమేమహద్భయమ్" ఎన్నుమ్పడి భయప్పడవేణ్డువతు. (త్వాంప్రపన్నోహంనిర్భయః) ఉపాయభూతనాన ఈశ్వరనై ప్పఱ్ఱినేనో?(౫) "వైత్తశెన్ఱై వాఙ్గువిత్తునీఙ్గువిక్క" ఎన్నుమ్పడి అవనుడైయ స్వాతన్త్ర్యత్తైనినైత్తు అఞ్జకైక్కు. పాపమేపచ్చైయాకవఙ్గీకరిత్తు, పార

(౧) తి-వాయ్-౬-౫-౧౧. (౨) రా-యు-౧౧౬-౪౪. (౩) రా-సు-౫౮-౯౩.
(౪) ౧-జితన్తా-౯. (౫) తి-చ-వి-౭౫. † (పా) పూర్వవృత్త
‡ కుణ్డలితమధికమ్.

తన్త్రైర్యక వేష్టైయాయ్, భర్తావాన అవనై యుమ్ (౧) "త్రాహి త్రాహీతి" ఎన్ఱు ఘటిప్పిక్కవల్ల సౌలభ్యత్తైయుముడైయ ఉన్నైప్పఱ్ఱినవెనక్కు ఉపాయవిషయమాక కర్తవ్యాంశమొన్ఱు మిల్లామైయాలే, ఉపేయ భూతైయాన ఉన్విషయత్తిల్ (౨) "అహగ్ శ్లోకకృత్" ఎన్ఱు అనుభవ పరీవాహరూపమాన శ్లోకరచనై పణ్ణప్పణ్ణ స్తుతిక్కిఱేనెన్గిఱార్. (త్వాం ప్రపన్నః) ఎన్నైయాలే, (౩) "తాంపద్మనేమీం శరణమహం ప్రపద్యే" ఎన్గిఱ సూక్తార్థత్తై అనుష్ఠిత్తమైతోన్ఱుకిఱతు. ఇత్తై అడియొత్తియిఱే భాష్యకారరుమ్ "ప్రపద్యే" ఎన్ఱు పణ్ణిన్ఱు.

ఆకఇప్పడి స్తోత్రత్తిలే ప్రవృత్తరాయ్కొణ్డు శ్రుతిచ్ఛాయై యాలే స్తోత్రమ్పణ్ణుకిఱార్ (లోకైకేశ్వరి లోకనాథదయితే) ఎన్ఱు. ఇప్ప దద్వయత్తాలుమ్ (౩) "అస్యేశానాజగతో విష్ణుపత్నీ" ఎన్గిఱ శ్రుత్యర్థమ్ సూచితమాయిన్ఱు. (లోకైకేశ్వరః) "లోక్యత ఇతి-లోకః" ఎన్గిఱ ప్రక్రియైయాలే ప్రమాణసిద్ధఙ్గళాన త్రివిధచేతనాఽచేతనఙ్గళుక్కుమ్ అద్వితీయనిర్వాహకన్. *ఈశ్వరశబ్దమ్ శ్రుత్యాదికళిల్ ప్రతిపాదిక్కిఱ సర్వశేషిత్వత్తైయుమ్ కాట్టుకిఱతు. (౪) "పతింవిశ్వస్య" ఎన్ఱు సర్వ శేషిత్వత్తైయుమ్, (౪) "యః పరస్స మహేశ్వరః" ఎన్ఱుమ్, (౫) "యోలోకత్రయ మావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః" ఎన్ఱు సర్వనియన్తృత్వత్తైయుమ్ నారాయణానువాకఙ్గళిలే ప్రతిపాదిత్తతిఱే. ఇప్పడి సర్వ నియన్తావానవనుక్కు వేఱొరు నియన్తావిల్లై యెన్నుమత్తై "ఆత్మేశ్వరమ్" ఎన్ఱుమ్, (౬) "నాతనై ఞాలమ్ విఴుఙ్గుమనాతనై" ఎన్ఱుమ్ ప్రతిపాదిత్తతిఱే.

---

(౧) వి-పు-౫-౧౬-౮. (౨) తై-భృగు- (౩) శ్రీసూక్తమ్.
(౪) తై-నా- (౫) గీ-౧౫-౧౭. (౬) తిరువి-౭౯.

(లోకై కేశ్వరః) ఎన్నవిడత్తిల్ ఏకశబ్దత్తాలే (౧) "ఏకస్స్వ తన్త్రో జగతో బభూవ" (౨) "క్షరాత్మానావీశతే దేవఏకః" (౩) "ఏకశ్శాస్తా" "నద్వితీయో౽స్తికశ్చిత్" ఇత్యాది ప్రమాణజ్గళిలే సర్వనియన్తృత్వమ్ ఇవళుక్కే ఐకాన్తికమాక చ్చొల్లుకైయాలే, అద్వితీయనిర్వాహకత్వమ్ శొల్లుకిఱతు. ఇప్పడి అద్వితీయసర్వనిర్వాహకన్ పత్నియాకైయాలే (లోకై కేశ్వరి) ఎన్గిఱార్. ఇత్తాల్ (౪) "ఈశానా దేవీ భువనస్యాధిపత్నీ" (౫) "విశ్వస్య భర్త్రీ జగతః ప్రతిష్ఠా" ఎన్గిఱ శ్రుత్యర్థముమ్ సూచితమ్. అథవా, ⁕లోకశబ్దత్తాలే లోకసిద్ధమాన లోకనాథనై యుమ్ శొల్లి, తత్స్వతన్త్రనిర్వాహకై యెన్నవుమామ్; "పుమ్ప్రధానేశ్వరేశ్వరీమ్" ఎన్నక్కడవతిఱే. "ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ సర్వశబ్దత్తుక్కు సజ్కోచమిల్లామైయాలుమ్, కర్మణి వ్యుత్పత్తియిల్ కర్తృసజ్కోచరాహిత్యత్తాలుమ్, "ఈశ్వరేశ్వరీ" ఎన్న త్తట్టిల్లైయిఱే. అవన్ పరమప్రణయియాకైయాలే ఇవళుక్కు నియామ్యనాయ్ భ్రుకుటీభటనాయిఱే యిరుప్పతు. (౬) "యస్యావీక్ష్య" (౬) "జగన్నాథో౽పి" ఇత్యాది.

ఇప్పడి సర్వనిర్వాహకనాన సర్వేశ్వరనుమ్ నియామ్యనాకైక్కు హేతువెన్నెన్న, తదత్యన్తాభిమతై యాకైయాలే యెన్గిఱార్ (లోకనాథదయితే) ఎన్ఱు. (౭) "శక్కరత్తాన్ – తణ్డుళాయ్ త్తార్ వాళ్వరై మార్వన్ తాన్మునియజ్ఞుమ్" ఎన్గిఱపడియే సర్వనియన్తావాయ్, సర్వస్వతన్త్రనాన సర్వేశ్వరనుమ్ అతివ్యామగ్ధనాయ్ నియామ్యనామ్పడి, తద్వల్లభై యాయిరుక్కుమవళైన్ఱే. అథవా, "లోకై కేశ్వరి" ఎన్గిఱ లోకనియన్తృత్వత్తుక్కు హేతు–లోకనాథ దయితై యాకై యాలే యెన్నవుమామ్.

---

(౧)   (౨) శ్వే-౧-౧౦.   (౩)   (౪)
(౫)   (౬) శ్రీస్తవ-   (౭) 3-తిరువ-౧౦౨.

(లోకనాథదయితే) (౧) "రామస్యదయితాభార్యా" ఎన్నక్కడవతిత్తే. సాపరాధచేతనర్గై అపరాధానుగుణమాకదణ్డిక్కుమ్‌నిరఙ్కుశస్వతన్త్రనాన ఈశ్వరనోడే ఘటిప్పిత్తురక్షిప్పిక్కు మివళుక్కు, * ఇదప్పృథమమిల్లాత ఈశేశితవ్య సమ్బన్ధముమ్ తత్పత్నీత్వసమ్బన్ధముమ్ ప్రధానమాకైయాలే, "లోకైకేశ్వరిలోకనాథదయితే" ఎన్ఱు ఉభయసమ్బన్ధత్తైయుమరుళిచ్చెయ్‌కిఱార్. "ఇవళ్ తాయాయ్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి "అవనుక్కుప్పత్నియాయ్" ఎన్ఱు సమ్బన్ధద్వయత్తైయు మరుళిచ్చెయ్‌తారిత్తే అభియుక్తాగ్రేసరరాన పిళ్ళై లోకాచార్యరుమ్.

స్తోత్రత్తిల్ ప్రవృత్తరావతు, పరత్వానుసన్ధానత్తాలే నివృత్తరావతు, దాసనెన్బతు, ప్రపన్ననెన్బతు, సమ్బన్ధత్తై మున్నిడువతు, తద్వశీకరణ సాధనమాన సౌలభ్యత్తై చ్చొల్లువతాయ్‌క్కొణ్డుస్తోత్రత్తిలే ఉద్యుక్తరానాలుమ్, స్తోత్రవిరోధియాన అవిద్యాదికళ్ నశిత్తు స్తోత్రకరణసాధనజ్ఞానభక్తికళుణ్డానపోతిత్తే స్తోత్రప్రవృత్తి సఫలమావతు. ఆనవిన్బు అవైయిరణ్డుమిల్లైయెన్ఱు నివృత్తరానవిర్ ఇప్పోతు ప్రవర్త్తిక్కైక్కు హేతువెన్నెన్నః ఎన్నుడైయ అవిద్యాదినివర్త్తకమాయ్ జ్ఞానపూర్త్తిప్రదముమాన ప్రసాదవిశేషత్తై ఎన్బక్కలిలే పణ్ణియరుళుకైయాలే ఉన్నుడైయ దయాప్రభావత్తై యఱిన్దు భయరహితనాయ్ స్తోత్రమ్బణ్ణుకిత్తేనెన్గిఱార్ (దాన్తే దయాన్తేవిదన్) ఎన్ఱు.

ఇప్పడి ఇవ్విశేషకటాక్షమిల్లాతపోతు కీళ్ నివృత్తరాన వివర్ ఉడనే స్తోత్రత్తిలే ప్రవృత్తిక్కకూడాతిత్తే. (౨) "త్వాంస్తోతుమపినేశానా స్త్వత్ప్రసాదలవంవినా" ఎన్ఱుతత్ప్రసాదత్తై యొళియస్తోత్రమ్బణ్ణక్షమనన్ఱన్ఱతిత్తే. ఆనవిన్బు ఇవర్ స్తోత్రమ్బణ్ణవల్లరామ్బడి ఇవర్‌క్కువిశేషకటాక్షత్తై ప్పణ్ణినాళెన్గిఱ ఇవ్విశేషమ్ సిద్ధిక్కైక్కాక "దాన్తే

(౧) రా-బా-౧-౨౬. (౨)

మయి” ఎన్ఱుకూట్టిక్కొళ్వతు. (దాన్తేమయి) కృపోత్తమ్భక దీనావస్థా విశిష్టనాయ్ ప్రపన్ననాన ఎన్ విషయత్తిలే.

అథవా, (దాన్తే)ఎన్ఱు సమ్బుద్ధియాకవుమామ్. కరుణామృతసంవర్ధిత్తైయాన కల్పకక్కొడియే! (౧) “లక్ష్మీకల్పవల్లీ” (౨) “లక్ష్మీకల్పలతా” (౩) “మలర్ వైకుకొడి” (౪) “ఇన్నిళవఞ్జిక్కొడి” (౫) “ఒరువల్లిత్తామరైయాళ్” ఎన్ఱిఅపడియే కనకకమలత్తిలుణ్డాన కల్పకలతైపోలే, “లోకనాథనాన *తెయ్వవణ్ణు తుత్తైన్ద వెమ్బెరున్దే” ఎన్నలామ్బడి తత్సంశ్లేషత్తాలే తువణ్డవడివైయుడైయవళే! (తే) మాతృత్వప్రయుక్త వాత్సల్యవిశిష్టైయాన వున్నుడైయ. (తేదయామ్) ఎన్ఱు భగవత్కృపైయై వ్యావర్తిక్కిఱతు. భగవత్కారుణ్యత్తిలుమ్ అతిశయిత్తిత్తే కారుణ్యరూపైయాన వివళ్ కరుణైయిరుప్పతు.

(తేదయామ్) వధార్హకాకాసుర విభీషణాదికళై శరణోక్తికళ్కైమ్మ్మతలాకరక్షిత్త కాకుత్స్థనుడైయగోష్ఠియైయుమ్, ఆర్ద్రాపరాధైకళాన రాక్షసికళై చిత్రవధమ్బణ్ణత్తేడిన శౌల్ మిఱుబ్జనాన పవనాత్మజన్బక్కల్ నిన్ఱుమ్ (౬)“పాపానాంవాశుభానాంవా” (౭) “రాజసంశ్రయవశ్యానాం కుర్వతీనాంపరాజ్ఞయా” ఎన్ఱుమ్ మఱుత్తు మన్ఱాడి రక్షిత్తవున్నుడైయ దయావైభవత్తాలే లఘూకరిక్కప్పడియాయన్ఱో కరుణాసఖియాన క్షాన్తియిన్ ప్రభావమిరుప్పతు. ఇప్పడి భగవత్కారుణ్యక్షాన్తికళిలుమ్ అతిశయితమానపిరాట్టియినుడైయకరుణాసఖియానవాకస్మికక్షాన్తియై (౮) “సాన్ద్రమహాగసః-నస్సఖయతు” ఎన్ఱు భట్టర్ ప్రార్థిత్తరుళినారితే. ఇన్నముమ్ (౯) “కృపయాపర్యపాలయత్” ఎన్ఱు బలి

(౧) శ్రీగుణరత్న-౩. (౨) ర-స్త-౧-౧౦. (౩)
(౪) (౫) ౩-తిరువ-౧౬ (౬) రా-యు-౧౧౬-౪౪.
(౭) రా-యు-౧౧౬-౩౮.(౮) శ్రీగుణర-౫౦. (౯) రా-సు-౩౮-౩౫.

భుక్కానకాకత్తై రక్షిత్త కృపైక్కుమడి (౧) "త్రాహిత్రాహీతి భర్తారముపాచ దయయా విభుమ్" ఎన్నుమున్‌దయైయిత్తే. (దయామ్) "స్వార్థనిరపేక్షపరదుఃఖాఽసహిష్ణుతా దయా" ఎన్గిఱలక్షణలక్షితైయాన కృపై, (౨) "మన్దయామిహాదుర్బలా" ఎన్ఱవున్నక్కలిలే అనుష్ఠానశేషమాయిన్ఱోవిరుప్పతు.

(విదన్) ఇప్పడి సమాభ్యధికరహితైయాయ్ సర్వలోక ప్రసిద్ధైయాయ్, త్వదర్థైక ధారకనాయ్ దయనీయనాన వెన్నైవిషయీకరిత్తవున్ దయాప్రభావత్తై అఱియానిన్ఱకొణ్ణు "దాన్తే పురుషే తేదయాం విదన్" ఎన్ఱు సామాన్యమాక యోజిక్కవుమామ్. అప్పోతుమ్ అన్దన్వాయమ్ తమక్కు మొక్కుమిత్తే. ఇప్పడి సామాన్యేనవరుమ్ అన్వయత్తిలుమ్ విశేషాన్వయత్తుక్కు విశేషప్రయోజనముణ్ణు. *దాన్తశబ్దమ్ ప్రశ్రితమాత్ర పరమాకవుమామ్. "ధర్మే నిత్యే మహాబుద్ధౌ బ్రహ్మణ్యే సత్యవాదిని। ప్రశ్రితేదానశీలేచ సదైవ నివసామ్యహమ్" ప్రశ్రితనిడత్తిలుమ్ తనక్కుణ్డానవిశేషాభిమానత్తై స్వయమేవ అరుళిచ్చెయ్‌తాళిత్తే.

[లోకైకేశ్వరి లోకనాథదయితే, యస్యాస్తే నిరవధింస్వతో నిత్యానుకూలం మహిమానం ప్రభుస్త్వద్వల్లభోపి ఆత్మనఇవ ఇయత్తయామాతుంనాలమ్, తాంత్వామహందాన ఇతిప్రపన్న ఇతిచ దాన్తే మయితేదయాంవిదన్ నిర్భయస్స్యామిత్యన్వయః].

అవ; — ప్రథమశ్లోకత్తాలే పెరియపిరాట్టియారుడైయ సర్వోత్కర్ష ప్రకాశకమాన పరత్వత్తై అనుసన్ధిత్తు, (౩) "అహ్మానాథప్పిరాన్" ఎన్ఱాప్పోలే సర్వోత్కృష్టవిషయత్తై సర్వాఽపకృష్టనాన నాన్ స్తోత్రమ్పణ్ణుకైయావతెన్నెన్ఱు భీతరాయ్, "త్వాంవయంకథంబ్రూమః" ఎన్ఱు నివృత్తరానార్. ద్వితీయశ్లోకత్తాలే, నివృత్తరాన తమ్ముడైయ

---

(౧) (౨) రా- (౩) తి-వాయ్-౫-౧-౭.

స్తోత్రశ్రవణకౌతుకత్తాలే స్తోత్రవిరోధికళ్ నశిత్తు స్తోత్రకరణకారణ జ్ఞానాదికళుణ్డామ్పడి కటాక్షిత్తు దయైయైప్పణ్ణ, అక్తైయతీను సమ్బన్ధ జ్ఞానపూర్వకమాక శరణమ్పుకున్దు, కీళ్ స్తోత్రారమ్భాక్షేప హేతువాకచ్చొన్న స్తోతవ్యగతోత్కర్షత్తై ముఖాన్తరేణ దృఢీకరియా నిన్ఱుకొణ్డు, తదుపశ్లిష్ట సౌలభ్యవిశేషత్తై యనుసన్ధిత్తు స్తోత్రగతదయనీయ దశానురూప హేతువాలే స్తుత్యారమ్భ సమాధానమ్పణ్ణినార్. ఇప్పడి స్తోత్రారమ్భాక్షేప సమాధానవ్యాజేన పిరాట్టియినుడైయ పరత్వ సౌలభ్యఙ్గళై అనుసన్ధిత్తు స్తోత్రత్తిలే ఉపక్రమిత్తు, తత్సర్వ సమాశ్రయణీయత్వ ఖ్యాపనార్థమాక సకలపురుషార్థప్రదత్వత్తై ఉదాహరణ సహితమాక ఉపపాదిక్కిఱార్ ఇతిల్, (ఈషత్త్వదిత్యాదియాలే).

“దాన్తైమయితేదయాంవిదన్ అహం నిర్భయస్స్యామి” ఎన్ఱు నామ్ ఉన్మైక్కటాక్షిక్కోమాకవుమ్, అత్తాలే ఉమ్ముడైయ అభిమతమ్ సిద్ధిత్తతాకవుమ్ శొన్నీర్. లోకత్తిలే చేతనర్కు ఇష్టానిష్టప్రాప్తి పరిహారఙ్గళుక్కు హేతుక్కళ్ అవ్వవరుడైయ పుణ్యపాపఙ్గళాయన్ఱో ఇరుప్పతు. ఆయిరుక్క, ఉమ్ముడైయ అభిమతమ్ నమ్ముడైయ కటాక్షత్తాలే సిద్ధిత్త తెన్నుమిడమ్ నమ్బక్కలిలే ఆదరాతిశయత్తాలే శొన్నవిత్తనైయిఱే యెన్న; “నాన్ ఒరువిషయత్తిల్ పక్షపాతత్తాలే శొల్లుకిఱేనల్లేన్, వస్తుస్థితియై ఆరాయ్న్దుపార్త్తవిడత్తిల్ త్రిక్షణావస్థాయియాయ్ నశిత్తుప్పోకిఱ పుణ్యపాపఙ్గళ్ మూర్త్తీకరిత్తిరున్దు ఫలప్రదమాకిఱనవల్లవిఱే. ‘పుణ్యాపుణ్యే ఈశ్వరప్రీతికోపౌ’ ఎన్గిఱపడియే తున్బవిన్బవినైకళుక్కు నిర్వాహకనాన ఈశ్వరనుడైయ ప్రియాఽప్రియఙ్గళే అభిమతాఽనభిమత సిద్ధికళుక్కు హేతుక్కళ్. అవనుడైయ కోపప్రసాదఙ్గళుక్కు మడి ఉన్నుడైయకటాక్ష తదభావఙ్గళాకైయాలే, సకలచేతనరుడైయ అనర్థాఽభ్యుదయఙ్గళుక్కు హేతు-ఉన్నుడైయ కరుణాకటాక్షలాభాఽలాభఙ్గళాయిరుక్కుమ్. ఆనపిన్బు ఎన్నుడైయ అభిమతసిద్ధిక్కె-

శ్లో॥ ఈషత్త్వత్కరుణానిరీక్షణ సుధాసన్ధుక్షణాద్రక్ష్యతే
నష్టంప్రాక్తదలాభతస్త్రిభువనం సమ్ప్రత్యనన్తోదయమ్ ।
శ్రేయోనహ్యరవిన్దలోచన మనఃకాన్తాప్రసాదాదృతే
సంసృత్యక్షరవైష్ణవాధ్వసు నృణాం సమ్భావ్యతేకర్హిచిత్ ॥

యన్ఱిక్కే, సకలచేతనర్కుక్కుమ్ ఐశ్వర్యాదికళాల్ శ్రేయస్సు ఉణ్డాహైయ ప్రసాదత్తాలల్లతు సమ్భవియాతిఱే’’ ఎన్ఱు తత్పురుషార్థ ప్రదత్వత్తై సోదాహరణమాక ప్రతిపాదిక్కిఱార్ (ఈషదిత్యాది శ్లోకత్తాలే).

పిరాట్టియినుడైయ అనుగ్రహైక దేశమే అనన్తానిష్టనివృత్తిక్కుమ్ అనన్తాభ్యుదయసిద్ధిక్కుమ్ నిదానమెన్గిఱ విశేషద్యోతనార్థమాక (ఈషత్) ఎన్గిఱార్. “త్వత్ప్రసాదలవంవినా” ఎన్ఱతిఱే. *త్వచ్ఛబ్దత్తాలే ప్రణిపాతప్రసన్నైయాయ్ క్షిప్రప్రసాదినియామ్పడియాన అసాధారణ స్వభావమ్ సూచిప్పిక్కప్పడుకిఱతు. ఇత్తాల్ నిగ్రహానుగ్రహ స్వభావనాన ఈశ్వరనిల్ వ్యావృత్తమాన అనుగ్రహైక స్వభావమ్ శొల్లప్పట్టతు. (౧) “పద్మేస్థితా పద్మవర్ణా పద్మనాభప్రియా శుభా। సదానుగ్రహసమ్పన్నా సా దేవీ మే ప్రసీదతు” ఎన్ఱుమ్, (౨) “అనుగ్రహపరామృద్ధి మనఘాం హరివల్లభామ్। నమామి కమలాం కాన్తాం క్షమాం క్షీరోదసమ్భవామ్” ఎన్ఱు అనుగ్రహైకస్వభావమ్ శొల్లప్పట్టతిఱే.

(ఈషత్త్వత్కరుణానిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్) ఉన్నుడైయ అనిష్టనివర్తనేష్టప్రాపణానుగుణమాన కరుణైయై హేతువాకవుడైత్తాన కటాక్షలేశామృతప్రేకత్తాలే. (కరుణానిరీక్షణమ్) కరుణాహేతుక నిరీక్షణమ్. కరుణయా విషయీకరణమ్, నిరీక్షణశబ్దత్తాలే ఉపచరిక్కఱాకవుమామ్; కరుణాప్రేరితమాయిఱే నిరీక్షణముణ్డావతు; (3) “కారుణ్యమారుతానీతైః” ఎన్ఱతిఱే. (నిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్)

(౧) (౨) లక్ష్మ్యష్టోత్తర. (3) దేవరాజాష్ట-

"త్వదీక్షణసుధాసిన్ధు వీచివిక్షేపశీకరైః" ఎన్గిఱపడియే కటాక్షామృత వృష్టికళాలేయెన్డై. ఏవమ్భూత కటాక్షన్గాన్ సకలాత్మసఞ్జీవనమాయిరుక్కైయాలే సుధైయాకనిరూపిక్కిఱార్. సుధైయాలున్డాన సమ్యగుల్లాసనత్తాలే; కటాక్షవిక్షేపత్తాలే యెన్డై. (రక్ష్యతే) ఉపద్రవరహితమాకస్థాపిక్కప్పడుకిఱతు.

(ప్రాక్) ఉన్నుడైయ వుపేక్షాకాలత్తిలే. (తదలాభతః) ఉన్నుడైయ నిరీక్షణాఽలాభత్తాలల్లతు, ఉన్నుడైయ కోపత్తాలన్ఱిక్కే. (౧) "కఃకుప్యేద్వానరోత్తమ" ఎన్ఱు-శొల్ మిఱుజ్జనుక్కుమ్ ఉపదేశిక్కఱవునక్కు కోపముణ్డాక సమ్భావనైయిల్లైయిఱే. (నష్టమ్) వినష్టప్రాయమాన. (త్రిభువనమ్) ఇత్తాల్, త్రైలోక్యాన్తర్వర్తియాన సకలజనసఙ్ఘైయుమ్ ఉపలక్షిక్కిఱతు. "మఞ్చాఃక్రోశన్తి" ఇతివత్. (సమ్ప్రతి) ఉన్నుడైయ కటాక్షవీక్షాక్షణ లక్ష్యమాన దశైయిలే. (అనన్తోదయమ్) యథాభవతి. పూర్వకాలత్తిలుమ్ అతిశయితాభ్యుదయమామ్పడి. (రక్ష్యతే) ప్రాక్తదలాభతోనష్టం త్రిభువనం సమ్ప్రతి ఈషత్త్వత్కరుణా నిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్ అనన్తోదయంరక్ష్యతే.

దుర్వాసశ్శాపత్తాలే నిశ్శ్రీకమామ్పడి భువనత్రయత్తైయుమ్ పరిత్యజిత్తు పయోదధియిలే పిరాట్టియెழున్దరుళినపోతు తత్కటాక్షాభావత్తాలే "అసన్నేవ" ఎన్నుమ్పడి నష్టమానత్రిభువనమ్, పిన్బు (౨) "క్షీరోదాచ్ఛ్రీస్సముత్పన్నా శ్రూయతే ఽమృతమన్థనే" (౩) "శెழుఙ్గడలముతినిల్పిఱన్దవవళుమ్" ఎన్నుమ్పడి*అముతిల్ వరుమ్ పెణ్ణముతాయ్ అవతరిత్తు (౪) "దివ్యమాల్యామ్బరధరా స్నాతాభూషణభూషితా। పశ్యతాం సర్వదేవానాం యయౌవక్షస్స్థలం హరేః" ఎన్గిఱపడియే స్నాతై

(౧) రా-యు-౧౧౬-౩౮. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౬. (౩) తి-మొ-౨-క్షి౧.
(౪) వి-పు-౧-౯-౧౦౫.

యాయ్ మహార్హాసనసై యాయ్, చిత్రమాల్యానులేపనై యాయ్ కొణ్డు *తిరుమగళ్ కోన్ తిరుమార్ పిలే శేర్న్దు, (౧)"అకలకిల్లేనిఱై యుమ్" ఎన్ఱు తిరుక్కణ్డు సంశ్లేషిత్త వనన్తరమ్, తన్నుడై య కారుణ్య శీతల కటాక్ష సుధా వర్షత్తాలే నశ్రీయవార్కకు, అనన్తరమ్, అత్తాలే నష్టైపెఱ్ఱు సమృద్ధమానపడియై ఇశ్లోకత్తిలే అరుళిచ్చెయ్కిఱాళ్. (౨) "త్వయా దేవి పరిత్యక్తంసకలం భువనత్రయమ్। వినష్టప్రాయమభవత్త్వయేదానీం సమేధితమ్" ఎన్ఱు, ఇవ్వర్థమ్ ఇన్ద్రనాలే శొల్లప్పట్టతిఱే.

ఇప్పడి అన్వయవ్యతిరేకజ్ఙలాలే బ్రహ్మేన్ద్రప్రభృతి చేతనరుడై య వైశ్వర్యమ్ పిరాట్టియినుడై య కటాక్షాధీనమెన్నుమిడమ్ దర్శిప్పిక్కప్పట్టతు. (3) "బ్రహ్మాద్యాశ్చ సురాస్సర్వే మునయశ్చతపోధనాః, ఏవన్తేశ్వాత్పదచ్ఛాయా మాశ్రిత్యకమలేశ్వరి" ఎన్నక్కడవతిఱే. (౪) "యస్యాః కటాక్షణమనుక్షణమిత్యాది".

అథవా, (ఈషత్త్వదిత్యాది) (౫) "పృథివ్యప్సులీయతే" ఇత్యారభ్య "తమః పరేదేవ ఏకీభవతి" "నబ్రహ్మనేశానః" (౬)"ఆసీదిదం తమోభూత మప్రజ్ఞాతమలక్షణమ్। అప్రతర్క్యమవిజ్ఞేయం ప్రసుప్తమివ సర్వదా" (౭) "ఒన్ఱుదేవుములకు ముయిరుమ్మఱ్ఱుమ్ యాతుమిల్లా వన్ఱు" ఇత్యాదిప్పడియే, సర్వసంహార కాలత్తిలే ఉన్నుడై య కటాక్షామృతవృష్ట్యలాభత్తాలే "అసన్నేవ" ఎన్నుమ్పడి నామరూపవిభాగానర్హమాయ్, నష్టమాన త్రిభువనమానతు, (౮) "అపఏవససర్జాదౌ" "తత్సృష్ట్వా" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱ సృష్టికాలత్తిలే (౯) "నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే" (౧౦) "సర్వేనిమేషాజజ్ఞిరే" (౧౧)"సర్వాణిరూపాణి

(౧) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦. (౨) వి-పు-౧-౯-౧౨౩. (3) (౪) వై-స్తవ-౨౭. (౫) సుబా-౨. (౬) మనుస్మృ. (౭) తి-వాయ్-౪-౧౦-౧. (౮) మనుస్మృ- (౯) నారాయణోప- (౧౦) తై-నా- (౧౧) పురుషసూ.

విచిత్ర్యధీరః" (౧) "అనేనజీవేనాత్మనాఽనుప్రవిశ్యనామరూపే వ్యాకర వాణి" (౨) "నాన్ముకన్తన్నొడు తేవరులకోడుయిర్ పడైత్తాన్" (3) "నారాయణన్ పడైత్తాన్" ఇత్యాది ప్రమాణప్రకారేణ అణ్డఙ్గళినుడై యవుమ్ తదన్తర్వర్తి దేవతిర్యఙ్మనుష్యస్థావరరూప చతుర్విధసృష్ట్యున్ము ఖనాయ్ కొణ్డు, (౪) "తదైక్షతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి" "తేజఐక్ష త" "ఆపఐక్షన్త" ఎన్ఱు సృష్టిక్కక్కడవనాక ప్పార్త్తరుళినపోతు, (౫) "యద్భ్రూభఙ్గాః ప్రమాణంస్థిరచరరచనాతారతమ్యేమురారేః" (౬) "స మస్తచిదచిద్విధానవ్యసనంహరేః। అఙ్గీకారిభిరాలోకైస్సార్థయన్త్యై" (౭) "ఉల్లాసపల్లవితపాలితసప్తలోకీ నిర్వాహకోరకితనేమి కటాక్షలీలామ్" (౮) "అశేషజగతాంసర్గోపసర్గస్థితీస్స్వర్గమ్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి - "యస్యా వీక్ష్యముఖం తదిఙ్గితపరాధీనో విధత్తేఽఖిలమ్" ఇత్యాదిప్రమాణ ప్రకారేణ ఉన్నుడైయ భ్రుకుటీభటనాయ్ త్వదిఙ్గితపరాధీననాయ్ కొణ్డు, సమస్తచిదచిద్విధానమ్ పణ్ణుకిఱవవనుడైయ అన్త కటాక్షానుగుణమాక, (ఈషత్త్వత్కరుణానిరీక్షణ సుధాసన్ధుక్షణాత్ సమ్ప్రత్యనన్తోదయం యథాభవతి తథారక్ష్యతే) కరుణామృతకటాక్ష విక్షేపఙ్గళై నీపణ్ణుకై యాలేయన్ఱో నామరూపవిభాగార్హమాయ్ కొణ్డు రక్షిక్కప్పడుకిఱతు.

(ప్రాక్తదలాభతోనష్టం త్రిభువనంసమ్ప్రతి ఈషత్త్వత్కరుణా నిరీక్షణసుధా సన్ధుక్షణాదనన్తోదయంరక్ష్యతే) (౯) "ఎత్తనైయుమ్ వాన్ మఱన్దకాలత్తుమ్ పైఙ్గూఴ్కళ్" ఎన్గిఱపడియే కడుఙ్గోడైయిలే కమర్ పిళన్దు ఉలర్న్దునోన్ద పయిరానతు నిరైవఱమేఘమేఱివర్షిత్తాల్ సత్తైపెఱ్ఱుఙ్గుధరిత్తు ఫలపర్యన్తమామాపోలే, *మఙ్గైక్కణ్ మడన్తైయాన నీకుళిరక్కటాక్షిక్కైయాలేయన్ఱో, మున్బునష్టమానజగత్తు, ఇప్పోతు

---

(౧) ఛా-౬-3-౨. (౨) తి-వాయ్-౪-౧౦-౧. (3) ౪-తిరువ-౧.
(౪) ఛా-౬-౨-3. (౫) శ్రీగుణరత్న-౪. (౬) శ్రీగుణరత్న-౧.
(౭) శ్రీగుణరత్న-౨. (౮) శ్రీస్తవ-౧. (౯) పెరు-తి-౫-౭.

మహీమహీధర జలధిరూపమాయ్, దేవతిర్యఙ్మనుష్య స్థావరరూప చతుర్విధ దేహప్రవేశచతురరాన వాత్మాక్కళై యుడైత్తాయ్, భోగ్య భోగోపకరణ భోగస్థానరూపేణ అభివృద్ధమాయ్ త్తెన్ఱ అప్యయపూర్వి కైయాన సృష్టియిల్ ఇవళుక్కన్వయమ్ శొల్లవుమామ్.

ఇప్పడి జగత్కారణత్వత్తిల్ ఇవళుక్కన్వయముణ్డోవెన్ఱు ప్రశ్న మ్పణ్ణిన నడాతూరమ్మాళై క్కుఱిత్తు ప్పిళ్ళానరుళిచ్చేయ్తవార్తైయై ఇవ్విడత్తిలే అనుసన్ధిప్పతు. అతావతు–"ఇవ్వర్థత్తిల్ సన్దేహముణ్డో? 'ఆవాభ్యాం కర్మాణికర్తవ్యాని, ప్రజాశ్చోత్పాదయితవ్యాః' ఎన్ఱు ప్రమాణమ్శొల్లుకైయాలే సహధర్మచారిణియాన ఇవళుక్కు మన్వయ ముణ్డు" ఎన్ఱరుళిచ్చేయ్తతు.

ఉక్తార్థసమర్థనవ్యాజత్తాలే సకలపురుషార్థఙ్గళుమ్ తత్ప్రసాదాధీన మాయిరుక్కుమెన్గిఱార్ (శ్రేయఇత్యాదియాలే). [అరవిన్దలోచనమనః కాన్తాప్రసాదాదృతే నృణాం సంసృత్యక్షరవైష్ణవాధ్వసు శ్రేయః కర్హిచిత్ నసమ్భావ్యతేహి] (అరవిన్దలోచనః) (౧) "తస్యయథాకప్యాసం పుణ్డరీకమేవమక్షిణీ" ఎన్ఱు గమ్భీరామ్భస్సముద్భూతమాయ్ సుమృష్ట నాళమాయ్ రవికరవికసితముమాన పుణ్డరీకదళమ్బోలే అమలాయతేక్షణనితే అవన్. ఏతత్తుల్యశీలైయాన వసితేక్షణైయితే ఇవళ్. "త్వత్ప్రసాదాదృతే" ఎన్నవమైన్దిరుక్క, ఇవ్విశేషణమెన్నెన్నిల్;—(౨) [జితన్తే] (౩)"తామరైక్కణ్ణనై" ఎన్ఱు ఉభయవిభూతియైయు మెழుత్తు వాఙ్గుకిఱ * అనైత్తులకముడైయవరవిన్దలోచననైయుమ్ వశీకరిక్కవల్ల వాల్లభ్యప్రసిద్ధితోన్ఱ విశేషిక్కిఱార్. ఇత్తాల్ సర్వస్మాత్పరనాయ్ స్వతన్త్రనానవనుమ్ ఇవళ్ ప్రసాదపాత్రమానార్క్కొழియ కార్యమ్ శెయ్యానెన్నుమిడముమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

---

(౧) ఛాన్దో-౧-౬-౬. (౨) జిత-౧. (౩) తి-వాయ్-౨-౬-౩.

" అరవిన్దలోచనమనఃకాన్తా " ఎన్నైయాలే (౧) " విష్ణోఃకటాక్షమ్" (౨) "యంపశ్యేన్మధుసూదనః" ఎన్గిఱ శ్లోకంగళిల్ అవనుడైయ సౌహార్ద్రప్రకాశకమునానకటాక్షముమ్-ఏతదధీనమెన్నుమిడమ్ సిద్ధమిఱే. (మనఃకాన్తా) తదత్యన్తాభిమతై యెన్ఱపడి. కీళ్ "కాన్తస్తే" ఎన్ఱుమ్ ఇజ్గు "మనఃకాన్తా" ఎన్ఱుమ్ శ్లోకంగళైయాలే పరస్పరానుకూలతయా సర్వాభిమతప్రదత్వత్తిలే ఉభయర్ క్కుముళ్ళ సౌహార్దసామరస్యమ్ స్పష్టమాయిఱ్ఱు. (౩) "అస్యా దేవ్యాః" ఇత్యాది. (ప్రసాదాత్) దయావిశేషత్తాలే. (కాన్తాప్రసాదాత్) (౪) "ప్ర. దపరమా" ఎన్ఱుశ్లోకంగళిల్ అవనుడైయప్రసాదత్తుక్కు మడియానప్రసాదత్తాలే. * మత్తైక్కణ్ మడన్దైయాకైయాలే అవనుడైయకుళిర్న్దవరుళుమ్ వెన్నీరెన్నలామ్పడి అతిశీతలమాయిఱే శీతలస్వభావైయాన ఇవళ్ దయైయిరుప్పితు. (ఋతే) అనుగ్రహైకస్వభావైయాన ఇవళుక్కొరిడత్తిలుమ్ నిగ్రహమ్ సమ్భవియామైయాలే, తన్నివృత్తిరూప ప్రసాదయోగత్తాలొఴియవెన్నై.

(సంసృత్యక్షర వైష్ణవాధ్వసు) పారిశేష్య ప్రమాణత్తాలుమ్ పురుషార్థ సమభి వ్యాహారత్తాలుమ్ * సంసృతిశబ్దమ్ - ఐశ్వర్యపరమ్. "ఐశ్వర్యమక్షరగతిం పరమం పదంవా" ఎన్ఱు విశదీకరిత్తరుళినారిఱే. ఆనాల్ ఐశ్వర్యత్తై*సంసృతి శబ్దత్తాలే అరుళిచ్చెయ్వానెన్నెన్నిల్;(౫) "కొళ్ళెన్ఱు కిళర్న్దెఴున్ద పెరుఞ్జెల్వమ్ నెరుప్పాక" ఎన్ఱుశ్లోకంగళపడియే ఐశ్వర్యమ్ అల్లలెనత్తోన్ఱి ఎరితీయిఱ్ఱుడుమ్పడియాన వైరాగ్యత్తాలే, (౬) "ఇన్బమరుమ్ శెల్వముమ్ ఇవ్వరశుమ్యాన్ వేణ్డేన్" (౭) "పెఱ్ఱాలుమాతరియేన్"(౮)"వానాళుమ్ శెల్వముమిమ్మణ్ణరశుమ్ యాన్

---

(౧) భార-మోక్ష- (౨) (౩) రా-సు-౧౫-౫౨.
(౪) వి-పు-౫-౧౯-౨౧. (౫) తివాయ్-౪-౯-౪. (౬) పెరు-తి-౪-౫.
(౭) పెరు-తి-౪-౧౦. (౮) పెరు-తి-౪-౨.

వేణ్డేన్" ఎన్ఱు ఐహలౌకికమాన వైశ్వర్యత్తైయుమ్, పారలౌకికమాన వైశ్వర్యత్తైయుమ్ పరిత్యజిత్తు, "మాస్మభూత్" ఎన్ఱిరుక్కుమ్ స్వాభిప్రాయత్తాలుమ్, "అనర్థాఖ్యమ్" ఎన్ఱుమ్పడి అనర్థావహమాకైయాలుమ్, అల్పాఽస్థిరత్వాదిదోషదుష్టమాకైయాలుమ్, (౧) "ధనంప్రాప్య మాద్యన్నుచ్చైర్నమాంన్మరేత్" ఎన్ఱపడియే మదహేతువాయ్ భగవత్స్మరణ విరోధియాయ్ ఇవ్వాకారఙ్గళినాలే సంసారమ్ అవద్యకరమాయిరుక్కైయాలుమ్ * సంస్కృతిశబ్దత్తాలే ఐశ్వర్యత్తై అరుళిచ్చెయ్‌కిఱార్.

*అక్షరశబ్దత్తాలే ఆత్మానుభవత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. *వైష్ణవాధ్వ శబ్దత్తాలే "సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి" ఎన్ఱిఱగతివిశేషద్వారా భగవత్ప్రాప్తియై లక్షిక్కిఱతు. ఇవఱ్ఱిల్, (శ్రేయః) శ్రేష్ఠతమసుఖమ్. తత్సాధనసుకృత విశేషమాకవుమామ్. (౨) "శ్రేయసీ † సుకృతం విషయః" ఎన్ఱతిఱే.

(నృణాం) అఖిలక్షేత్రజ్ఞర్క్కెల్లామెన్ఱపడి. (ససమ్యాఖ్యతే) ససిద్ధ్యతియెన్ఱపడి. (౩) "తిరుమామకళ్ తన్నరుళాలులకిల్ తేర్మన్నరాయ్" ఎన్ఱుమ్, (౪) "కెడియారాక్కై యడెయారై చ్చేర్తల్ తీర్క్కుమ్ తిరుమాల్" ఎన్ఱుమ్, (౫) "తిరుమకళాలరుళ్ పెఱ్ఱు ప్పొన్నులకిల్ పొలివర్తామే" ఎన్ఱుమరుళిచ్చెయ్‌తపడియే ఐశ్వర్యకైవల్య భగవల్లాభరూపపురుషార్థఙ్గళెల్లామ్ పెరియపిరాట్టియారుడైయ ప్రసాదత్తాలల్లతు పెఱవరితాకైయాలే, "సంస్కృత్యక్షర వైష్ణవాధ్వసు శ్రేయః ప్రసాదాదృతే నృణాంనసమ్యాఖ్యతేహి" ఎన్ఱిఱార్.

(౬) "పద్మయోనిరిదంప్రాప్య పఠంస్తోత్రంతతఃపరమ్। దివ్యాష్టగుణైశ్వర్యంతత్ప్రసాదాచ్చలబ్ధవాన్" "బ్రహ్మాదీనాం యదాయుత్తం

† (పా) సుకృతవిశేషః. (౧) (౨) (౩) తి-మొ-౨-౯-౧౦.
(౪) తి-వాయ్-౧-౫-౭. (౫) తి-మొ-౧౧-౬-౧౦. (౬)

వైభవం యస్యసాస్వయమ్। తస్యకైముత్యనిర్ధార్య మీశ్వరత్వం శ్రియః పతేః" ఎన్ఱు బ్రహ్మైశ్వర్యత్తోడు బ్రహ్మజనకనాన ఈశ్వరనుడైయ ఐశ్వర్యత్తోడువాశియఱ తత్ప్రసాదాధీనమాయిరుక్కుమ్బడియై ప్రతిపాదిత్తతిత్తే. (౧) "ఆకుబ్రామనియామకాత్" ఎన్ఱుమ్, (౨) "ఏకో ముక్తాతపత్రప్రచలమణి ఘృణాత్కారి" ఎన్ఱుమ్, (౩) "ఐశ్వర్యమక్షరగతిమ్" ఎన్ఱుమ్ భట్టరుమ్ ఇవ్వర్థత్తై ప్రకటీకరిత్తరుళినారిత్తే.

"ప్రసాదాదృతే శ్రేయోనసమ్భావ్యతే" ఎన్నైయాలే అవనుడైయ సకలఫలప్రదత్వముమ్ ఏతదధీనమెన్ఱుమిడమ్ తోన్ఱుకిఱతు. (౪) "అశేషజగతాంసర్గోపసర్గస్థితీః స్వర్గందుర్గతిమాపవర్గికపదం సర్వాఞ్చ కుర్వన్హరిః। యస్యావీక్ష్యముఖం తదిఙ్గితపరాధీనోవిధత్తేఽఖిలమ్" ఎన్ఱు జగత్సృష్ట్యాదికళుమ్ పురుషార్థసృష్టియుమ్ తదిఙ్గితపరాధీనమానాల్ పురుషార్థప్రదత్వమ్ తదధీనమెన్నచ్చొల్లవేణ్డావిత్తే.

* హిశబ్దమ్-శ్రీసూక్తాదిప్రసిద్ధిపరమ్. ఇవళుడైయ ప్రభావముమ్ ఇన్ద్రాదికళ్ ప్రభావమ్బోలే కాలభేదభేద్యమాయిరుక్కుమోవెన్నిల్; అజ్ఞనన్ఱిక్కే, ఏకరూపమాయిరుక్కుమెన్గిఱార్. (కర్హిచిత్) ఎన్ఱు-కదాచిదిత్యర్థః. కర్మాధీనప్రభావమాకైయాలే కాలభేదభేద్యమాయిరుక్కుమ్ అతు; సత్యసఙ్కల్పాధీనప్రభావమాకైయాలే ఇతుఏకరూపమాయిరుక్కుమెన్ఱపడి.

నను, (౫) "అమృతస్యైషసేతుః," (౬) "సప్రీతోలంఫలాయ" (౭) "ఫలమతఉపపత్తేః" (౮) "మోక్షమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్" ఇత్యాది ప్రమాణఙ్గళ్ మోక్షప్రదత్వత్తైయుమవనుక్కే అసాధారణమాక ప్రతిపాదియానిఱ్క, ఇఙ్గేపిరాట్టిక్కు మోక్షోపాయత్వమ్శొల్లుకై-స్వేతరసమస్తసహాయానపేక్షోపాయత్వత్తుక్కుచ్చేరుమోవెన్నిల్; "ఇవళ్

(౧) శ్రీగుణరత్న-౧౫. (౨) శ్రీగుణరత్న-౧౬. (౩) శ్రీగుణరత్న-౫౮.
(౪) శ్రీస్తవమ్-౧. (౫) ముణ్డ-౨-౨-౫. (౬) ద్రమిడభాష్య-
(౭) బ్రహ్మసూ-౩-౨-౩౮. (౮)

పురుషకారమానాలల్లతు ఈశ్వరన్ కార్యమ్ శెయ్యాన్" ఎన్గిఱ నిశ్చయ నిబన్ధనమాక పరమ్పరయా మోక్షప్రదత్వమ్‌శొన్నవిత్తాల్ తన్నిరపేక్షో పాయత్వవిరోధమ్ ప్రసజ్జియాతితే. (౧) "ఉపాయోపేయత్వే తదిహ తవతత్వమ్" ఎన్ఱు ఉపాయత్వమ్ స్వతస్సిద్ధమానాలుమ్, ఇవళ్ పురుషీ కరియాతవిడత్తిల్ అతుకార్యకరమాకాతితే. అన్వయవ్యతిరేకఙ్గళాలే తలైపెఱ్ఱారుమ్ తలైయఱుప్పుణ్డారుమాయితే యిప్పతు.

అతిల్ పురుషకారసాపేక్షత్వమ్ ఉపాయనైరపేక్ష్య భఙ్గకమాకా తో వెన్నిల్; స్వీకారదశైయిల్ స్వీకర్తృవ్యాపేక్షమానవోపాతి పురుషకార సాపేక్షమానాలుమ్, ఫలప్రదానదశైయిల్ ఫలప్రదత్వ హేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళాల్ పూర్ణనాకైయాలే ఉభయనిరపేక్ష మాక క్కార్యమ్ శెయ్యవల్లనాకైయాలే పురుషకారసాపేక్షత్వమ్‌ఉపాయ నైరపేక్ష్యభఙ్గకమాకాతితే. ఇత్తాల్ కార్యకాలత్తిల్ సాపేక్షత్వమే నిరపేక్షత్వభఙ్గమాయిత్తిరైయల్లతు, వరణకాలత్తిల్ సాపేక్షత్వమ్ నిరపేక్షత్వభఙ్గకమాకాతెన్ఱతాయిఱ్ఱు. ఆకైయితే "ఉపాయస్వీకా రత్తిల్ పురుషసాపేక్షముమాయ్, పురుషకారసాపేక్షముమాయిరు క్కుమ్; కార్యకాలత్తిల్ ఉభయనిరపేక్షమాయిరుక్కుమ్" ఎన్ఱు ఆచా ర్యాగ్రేసరరాన పిళ్ళైలోకాచార్యరు వరుళిచ్చెయ్‌తతు.

"లక్ష్మ్యాసహ-రక్షకః" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ ఇవళుక్కుమ్ ఉపాయా న్వయమ్ శొల్లిఱ్ఱతేయెన్నిల్, అఙ్గుమ్‌అప్రధానార్థే తృతీయైయాకై యాలే,అప్రధానరక్షణమాన పురుషకారభావమే శొల్లుకిఱతు. ఉపాయ వరణప్రతిపాదకమాన పూర్వవాక్యత్తిలే వాత్సల్యాదివత్,జ్ఞానశక్త్యాది వత్, విగ్రహవత్, ఇవళైయుమ్ ఉపాయవిశేషణమాక చ్చొల్లుకై యాలే, ఇవళుక్కుమ్ గుణాదివదుపాయత్వమ్ సిద్ధమితేయెన్నిల్; - వాత్సల్యాదికళ్ ఆశ్రయణసౌకర్యాపాదకఙ్గళాయుమ్, జ్ఞానశక్త్యాదికళ్

(౧) శ్రీ-ర-స్త-౫౭.

ఆశ్రితకార్యాపాదకఙ్గళాయుమ్, విగ్రహమ్-శుభాశ్రయమాయుమ్, ఉప యోగిక్కుమవైయాకైయాలే, ఇవళ్ క్కు తదనువిధాయిత్వమాత్ర మేయిఱేఉళ్ళతు: అప్పడియేఇవళుమ్ తదనువిధాయియాయిరుక్కై యాలే పురుషకారభావమే ఇవళుక్కు నియతమాయిరుక్కుమెన్ఱిఱే ద్వ య త్తిలుమ్నిర్ణయిత్తతు. కిఞ్చ, గుణాదికళుక్కు ఉపాయత్వముణ్డాకిలుమ్ ఇవళుక్కు ప్పురుషకారభావమ్ నియతమాయిరుక్కుమెన్ఱిఱే ఆచార్యర్ కళ్ నిర్వహిత్తతు. ఆకైయాల్ ఇవళుక్కు ప్పురుషకారభావమే అఙ్గీ కార్యమెన్ఱతాయిఱ్ఱు.

లక్ష్మ్యా గుణాదికళుక్కు విశేషణత్వమ్ అవిశిష్టమాయిరుక్క, గుణ ఙ్గళుక్కు ఉపాయత్వమ్ అఙ్గీకరిత్తు, పిరాట్టిక్కు ప్పురుషకారత్వమఙ్గీకరి క్కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్ ; గుణఙ్గళ్ కార్యోపయోగికళాకైయాలే యుమ్, ఇవళుక్కు కార్యోపయోగిత్వ మిల్లామైయాలుమ్, గుణఙ్గ ళుక్కు ఉపాయత్వముమ్, ఇవళుక్కు ప్పురుషకారత్వముమ్ అఙ్గీకరిక్క త్తట్టిల్లై.

నను, పిరాట్టిక్కు ఉపాయత్వఙ్గొళ్ళిల్ ఉపాయనైరపేక్ష్యమ్ సిద్ధియాతవోపాతి, గుణఙ్గళుక్కు ఉపాయత్వమ్కొళ్ళిల్ తన్నైరపేక్ష్య హానివారాతోవెన్నిల్; గుణఙ్గళ్ పృథగ్బుద్ధి ప్రవర్తకమల్లామైయా లుమ్, గుణద్వారా గుణి కార్యమ్శెయ్కై నైరపేక్ష్య భఙ్గకమన్ఱు. ద్రవ్యత్వేన పిరాట్టిక్కు పృథగ్బుద్ధి ప్రవృత్తియోగ్యతై ఉణ్డాకైయాలే, తదుపాయత్వే ఉపాయనైరపేక్ష్యమ్ జీవియాతిఱే. ఆకైయిఱే ఉపా యాఽనుష్ఠాన ప్రకాశకమాన పూర్వవాక్యత్తిలే "చిత్రగుమానయ" ఎన్గిఱవిడత్తిలప్పోలే పిరాట్టిక్కు ఉపలక్షణత్వముమ్, ఉపేయప్రార్థనా ప్రకాశకమాన ఉత్తరవాక్యత్తిల్ "దణ్డేనమానయ" ఎన్గిఱవిడత్తి లప్పోలే విశేషణత్వముమ్ నిర్ణయిత్తనుసన్ధిత్తతుమ్.

ఇరణ్డిడత్తిలుమ్ శబ్దమొత్తిరుక్కైయాలే ఏకప్రకారమాక ఉభయత్ర నిర్వాహమ్పణ్ణ ప్రాప్తమాయిరుక్క, ఏకత్ర ఉపలక్షణత్వముమ్, అన్యత్ర విశేషణత్వముమెన్ఱిప్పడి విభజిక్కిఱతుక్కు గమనికైయెన్నెన్నిల్; వాక్యద్వయత్తిలుమ్ విశేష్యప్రతిపాదకశబ్దఙ్గళ్ సమానమాయిరుక్కచ్చెయ్తేయుమ్, "అర్థాత్ప్రకరణాల్లిఙ్గాదౌచిత్యాదర్థనిర్ణయః" ఎన్గిఱ న్యాయత్తాలే పూర్వవాక్యమ్ ఉపాయప్రకరణమాకైయాలే, వాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టన్ ఉపాయమెన్ఱుమ్, ఉపేయప్రకరణమాన ఉత్తరవాక్యత్తిల్ సర్వశేషియాన వస్తువే ఉపేయమెన్ఱుమ్ విభజిత్తు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణినాప్పోలే, విశేషణప్రతిపాదకశబ్దఙ్గళ్ ఉభయత్రసమానమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, ఉపాయప్రకరణత్తిల్ భగవదుపాయత్వనైరపేక్ష్యసిద్ధిక్కాక పిరాట్టిక్కు ఉపాయత్వాఽనఙ్గీకారేణ పురుషకారత్వఙ్గొళ్ళుకై ఉచితమాకైయాలుమ్, ఉపేయప్రకరణత్తిల్ మిథునవిషయకైఙ్కర్యమే స్వరూపాఽనురూపమాకైయాలుమ్, పిరాట్టిక్కు విశేషణత్వఙ్గొళ్ళుకై ఉచితమాకైయాలుమ్, ఆకిఱ ఇవ్వర్థస్వారస్యత్తైప్పఱ్ఱ ఇప్పడి విభజిక్కత్తట్టిల్లై.

ఉపలక్షణమావతు – ఉపలక్ష్యాద్బహిర్భూతమాయ్, ఉపలక్ష్యప్రతీత్యుపాయమాన ధర్మవిశేషమ్. "శాఖాయాంచన్ద్రః" ఇత్యాది. పితావుక్కు హితపరత్వమ్ అసాధారణమాయ్, ప్రియపరత్వమ్ ఇరువరుక్కుమవిశిష్టమాయిరుక్కై లోకసిద్ధమిఱే. మాతావుక్కు ప్రజాహితపరత్వమ్ పారతన్త్ర్యభఙ్గకమిఱే. కిఞ్చ, "చరణమ్" ఎన్ఱు ఏకవచనప్రయోగమ్ పణ్ణినాల్ ఉపలక్షణమాయ్ విశేషణత్తుక్కు ముపాయాన్వయమ్ సమ్భవిత్తువిడుమెన్ఱు తద్వ్యావృత్త్యర్థమిఱే ద్వివచనప్రయోగమ్ పణ్ణుకిఱతు. ద్వివచనమ్ – మఱ్ఱొన్ఱైయుమ్ సహియాతిఱే. విశేష్యప్రాధాన్యతః శొన్న ద్వివచనమ్ పత్నివిశేషణత్తుక్కుమ్ అవిశిష్టమెన్నిల్;

అప్పోతుమ్ప్రాధాన్యమ్ విశేష్యత్తుక్కేయాయ్, విశేషణత్తుక్కు అప్రాధాన్యమాకైయాలే, అప్రధానోపాయమాన పురుషకారభావమేసిద్ధిత్తు విడుమితే.

ఇరువరుమ్ ప్రత్యేకోపాయమెన్నుమతు – “లక్ష్మీవిశిష్టముపాయమ్” ఎన్గిఅత్తోడు శేరాతు. విశిష్టమ్ ఉపాయమెన్ఱఙ్గీకరిత్తు ఇవళుక్కుమ్ ఫలప్రదత్వమ్ శొల్లుమ్పోతు ఈశ్వరనుక్కు ఫలప్రదానహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళిన్ఱియిలే యొళ్ళియవేణుమ్. జ్ఞానశక్తికళుణ్డెన్నిల్; అప్పోతు ఏతదుపాయభావ నిరపేక్షమాక స్వయమేవఫలప్రదక్షమనితే. ఫలప్రదహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళై ఉణ్డాక్కుకిఱాళెన్నిల్; గుణఙ్గళ్ వన్దేఱియాయ్, స్వాభావికఙ్గళిన్ఱియిలే ఒళ్ళియుమ్. స్వాతన్త్ర్యతిరోహితఙ్గళాన వాత్సల్యాదికళై ప్రకాశిప్పిక్కిఱాప్పోలే తిరోహితజ్ఞానశక్తికళై ప్రకాశిప్పిక్కిఱాళెన్నిల్; అవన్ఱుక్కు స్వాతన్త్ర్యమ్పోలే ఇవన్ఱుక్కు ఒరుతిరోధాయక గుణమిల్లైయే; ఉణ్డెన్నిల్; (౧)“జ్ఞానమంఃతేకొణ్డెల్లాక్కరుమఙ్గళుమ్” ఎన్గిఅపడియే జ్ఞానఙ్గొణ్డు శోమ్పాతే నిరన్తరసృష్టి పణ్ణక్కూడాతితే. యేనకేనప్రకారేణ ఉపాయాన్వయమ్శొల్లిల్, (౨)“శీతోభవ”ఎన్నవల్లదివ్యశక్తియుణ్డాయిరుక్క, స్వపారతన్త్ర్యహానివారామల్, (౩) “అన్తరాత్మాచమేశుద్ధః” ఎన్ఱు స్వరక్షణే స్వప్రవృత్తియాకిఅ వళుద్ధిఇత్తలైయిలిల్లైయెన్ఱుమ్, (౩)“తస్మింశ్చబహవోగుణాః” ఎన్ఱు ఉపాయపూర్తిక్కడియాన గుణపూర్తి అత్తలైక్కే ఉళ్ళతెన్ఱుమ్ దర్శిప్పిత్తు, స్వప్రాప్తిక్కుమ్ (౪) “తత్తస్య సదృశంభవేత్” ఎన్ఱుస్వస్వరూపానురూప పారతన్త్ర్యను సన్ధానమాక తన్నిరపేక్షోపాయత్వత్తై ప్పూర్త్తిగుక్కుమ్పడియాన ఇవళ్ పరిశుద్ధప్రకృతిక్కు అతుశేరాతితే.

నను, శ్రియఃపతియే ఉపాయమెన్ఱు అఙ్గీకరిక్కవేణ్డుకైయాలే నిరూప్యస్వరూపత్తుక్కుచ్చొన్న ఉపాయత్వమ్ నిరూపకస్వరూపత్తుక్కుమ్

(౧) తి-వాయ్-౩-౧౦-౮. (౨) రా-సు-౫౩-౨౯. (౩) రా-సు-౩౬-౧౨.
(౪) రాసు-౩౯-౩౦.

"యద్యపిసచ్చిత్తః" ఎన్గిఱన్యాయత్తాలే అనివర్త్యమాయ్ క్కొణ్డు తన్నై యే వారాతొవెన్నిల్; స్వరూపనిరూపకత్వేన నిరూప్యనిరూపకఙ్గళుక్కు అవర్జనీయసమ్బన్ధముణ్డేయాకిలుమ్, ఉపాయవరణదశైయిల్ స్వరూపనిరూపకఙ్గళాన జ్ఞానానన్దఙ్గళ్ ఉపయోగమిల్లామైయాలే నిరూపకమాత్రమాయ్ నిఱ్కుమాప్పోలే, భగవత్స్వరూపనిరూపకమాన లక్ష్మీస్వరూపముమ్ - కారణత్వదశైయిలుమ్ప్పోలే ఉపాయదశైయిల్ తన్నాల్ కొళ్వతోరు ప్రయోజనమిల్లామైయాలే, తత్స్వరూపనిరూపకత్వమాత్రత్తిలే అన్వయిత్తు, తదసాధారణోపాయత్వత్తిల్ అన్వయియామలిరుక్కైయాలే నిరూపకమాన ఏతత్స్వరూపత్తుక్కు ఉపాయత్వమ్ వారాతిఱే.

కిఞ్చ, ఉపాయవిశేషణమాన గుణవిగ్రహఙ్గళుక్కు సౌకర్యాపాదకత్వేనవుమ్ కార్యాపాదకత్వేనవుమ్ శుభాశ్రయత్వేనవుమ్ కార్యభేదముణ్డాకిఱాప్పోలే, తద్విశేషణభూతైయాన పిరాట్టిక్కుమ్ ఉపాయదశైయిల్ ఉపాయత్వరహితమాక పురుషకారత్వరూప కార్యభేదముణ్డాకత్తట్టిల్లై. (౧) "లక్ష్మీభర్తుః - దాసదాసస్యదాసః" (౨) "తిరుమాలేనానుమునక్కు ప్పఴవడియేన్" ఎన్గిఱపడియే స్వరూపదశైయిల్ శేషత్వస్వరూపత్తుక్కుమ్, (౩) "శ్రియాసార్ధమ్" (౪) "తిరుమాలే-నిన్నైయాళ్చెయ్యు" ఎన్గిఱపడియే స్వరూపానురూపమాక ప్రాప్యదశైయిల్ కైఙ్కర్యత్తుక్కుమ్ మిథునమే ప్రతిసమ్బన్ధియాక వేణ్డినవోపాతి, ఉభయానురూపమాన వుపాయదశైయిలుమ్, అనశ్యాపేక్షితమాన ఉపాయ ప్రతిసమ్బన్ధిత్వత్తిల్ స్వవ్యతిరిక్తసమస్త సహాయానపేక్షమాన ఉపాయత్తినుడైయ (౫) "మామేకమ్" ఎన్గిఱ నైరపేక్ష్యభఙ్గక

---

(౧) (౨) తిరుప్పల్లా-౧౧. (౩) శైవే-

(౪) తి-వాయ్-౮-౩-౮. (౫) గీ-౧౮-౬౬.

మాన వుపాయత్వత్తిల్ అన్వయమన్ఱు తద్విరోధమాక పురుషకారత్వ రూపప్రతిసమ్బన్ధిత్వత్తిలే ఇవళుక్కన్వయమాకక్కడవతు.

నను;—స్వాయమ్భువే;—"సర్వకామప్రదాం రమ్యాం సంసారార్ణవతారిణీమ్। క్షిప్రప్రసాదినీందేవీం శరణ్యాంచిన్తయేదితి" ఎన్నుమ్, వైష్ణవే;—" ఆత్మవిద్యాచ దేవిత్వం విముక్తిఫలదాయిని " ఎన్నుమ్, బ్రాహ్మే - "సకృద్విభాతా సర్వార్తిసముద్రపరిశోషిణీ। భవభఙ్గాపహారిణీపరనిర్వాణదాయినీ" ఎన్నుమ్† (ఇత్యాదిప్రమాణఙ్గళ్ - ఇవళుడైయ ఉపాయభావత్తై చొల్లినిఱ్కైయాకిలుమ్, అవై శరణ్యనుడైయ ఇచ్ఛానువిధాయిత్వసూచకఙ్గళాకక్కడవతు. ఇతుక్కునియామకమెన్నెన్నిల్,(౧) "లక్ష్మీంపురుషకారేణవృత్తవన్తః" ఎన్నుమ్)(౨) "లక్ష్మీః పురుషకారేణ వల్లభాప్రాప్తియోగినీ। ఏతస్యాశ్చవిశేషోయం నిగమాన్తేషు శబ్ద్యతే" ఎన్నుమ్ (౩) "లక్ష్మీః పురుషకారత్వేనిర్దిష్టా-నాన్యథా లక్షణంభవేత్ "ఎన్నుమ్పురుషకారత్వత్తైయేలక్షణమాకచ్చొల్లి,అన్యథా లక్షణమిల్లైయెన్ఱు ఉపాయత్త్వైనిషేధిత్తతిఱే. అన్వయత్తిలుమ్ వ్యతిరేకమ్ అర్థదార్ఢ్యత్తుక్కుఉప్పాకైయాలే ఇతువే ప్రబలప్రమాణప్రసిద్ధమాకైయాలుమ్, భగవదభిమతమాకైయాలుమ్, పిరాట్టిక్కత్యన్తమభిమతమాకైయాలుమ్, సమ్ప్రదాయసిద్ధమాకైయాలుమ్, ఏతదనుగుణమాక అవఱ్ఱై యోజిక్కత్తట్టిల్లై. తదనుగుణమాక ఇవఱ్ఱై యోజిక్కుమిడత్తిల్, ప్రబలప్రమాణవిరోధముమ్ భగవదనభిమతత్వముమ్, లక్ష్మ్యనభిమతత్వముమ్, సమ్ప్రదాయవిరోధముమ్ సమ్భవిక్కుమ్,

ఆకైయాలే సకలప్రమాణప్రమాతృపరిగృహీతమాన పురుష

(౧) పాఞ్చరాత్రే. (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే. (౩)   † అత్రకతిచనవాక్యాని గళితాని.

కారభావమే సారాసారవివేకచతురర్‌క్కు పరిగ్రాహ్యమెన్ఱు తాయిర్‌ఱు. (౧) "ధర్మజ్ఞసమయః ప్రమాణం వేదాశ్చ" (౨) "యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠః" (3) "మేలైయార్‌ శెయ్‌వనకళ్‌ వేణ్డువన" ఎన్నక్కడవతిఱే.

ఆకఇశ్లోకత్తాలే పెరియపిరాట్టియార్‌ స్వకరుణాకటాక్షలేశత్తాలే స్వాశ్రితర్‌క్కు సకలపురుషార్థఙ్గళైయుమ్‌ ప్రసాదిత్తరుళువర్‌; సకల పురుషార్థ విలక్షణమోక్షత్తై తదసాధారణోపాయభూతనాయ్‌ స్వవశ వర్తియాయ్‌ స్వాపాఙ్గేఙ్గితపరాధీననాన వీశ్వరనైక్కొణ్డు కొడుప్పిత్తరుళువర్‌; ఆనపిన్బు పురుషార్థాన్తరఙ్గళోడు విలక్షణపురుషార్థత్తోడు విశేష మఱ సకలశ్రేయస్సుమ్‌ తత్ప్రసాదత్తాలల్లతు సమ్భవియాతెన్నుమిడత్తై స్థిరీకరిత్తరుళినారాయ్‌త్తు. శ్రీసాత్వతత్తిలే – తనక్కు మోక్షప్రదత్వముమ్‌ దేవిక్కు ఐశ్వర్యప్రదత్వముమ్‌ విభజిత్తు స్వయమేవ స్పష్టమాక వరుళిచ్చెయ్‌తారిఱే.

(3)

అవ;—(శాన్తేత్యాది) (౪) "త్రయాణాంభరతాదీనాం భ్రాతౄణాం దేవతాచయా। రామస్యచమనఃకాన్తా ప్రాణేభ్యోపిగరీయసీ" ఎన్గిఱప్రమాణానుసారేణ "కాన్తస్తేపురుషోత్తమః" ఎన్ఱు, కర్తృత్వత్తైయుమ్‌, "ఫణిపతిః" ఎన్ఱతోడఙ్గి కర్మణ్యర్థత్తైయుమనుసన్ధిత్తు, ఆకఇప్పడి ఉభయవిభూతియిలుళ్ళార్‌క్కుమ్‌ ఆశ్రయణీయైయాయ్‌, ఉభయవిభూతినాథనై ఆశ్రయిత్తుక్కొణ్డిరుక్కైయాలే "శ్రీః" ఎన్ఱు అసాధారణమాన తిరునామత్తైయుడైయైయాయ్‌, అవనుక్కుమ్‌ పూజ్యైయామ్పడియాన గుణపూర్తియైయుడైయవళై జ్ఞానశక్త్యాదిగుణహీననాననాన్‌ స్తోత్రమ్‌పణ్ణువతెఙ్ఙనేయెన్ఱు భీతభీతరాయ్‌ స్తోత్రాన్నివృత్తరానార్‌ ప్రథమశ్లోకత్తిలే.

---

(౧) ఆపస్తమ్బధ. (౨) గీ-3-౨౧. (3) తిరుప్పా-౨౬.
(౪) రా-

ఇప్పడినివృత్తరానపడియైక్కొణ్డు ఇవర్ పణ్ణుకిఱస్తోత్రత్తై శ్రవిత్తు, శ్రవిప్పిత్తాలన్ఱో "శృణోతీతి – శ్రీః," "శ్రావయతీతి – శ్రీః" ఎన్గిఱ నిరుక్త్యనురూప సాధారణనామమ్ నమక్కునిలైనిఱ్పతు; ఆనపిన్పు ఇవర్ యథాస్తోత్రమ్ పణ్ణవల్లరామ్పడికటాక్షిప్పోమెన్ఱుకణిశిత్తు, ఇవర్ పక్కలిలే కరుణాకటాక్షత్తైప్పణ్ణ, "ఇతోరు దయావిశేషమిరున్దపడి యెన్" ఎన్ఱు తత్సౌలభ్యానుసన్ధానత్తాలే సమాహితరాయ్, సమ్బన్ధజ్ఞాన పూర్వకమాకశరణమ్పుకున్దు, కీழ్, "శ్రీయతే" "శ్రయతే" ఎన్ఱుశొన్న వ్యుత్పత్తి ద్వయార్థముమ్– (౧) "అస్యేశానా" ఇత్యాది వేదాన్తసిద్ధ మెన్నుమిడత్తై "లోకైకేశ్వరిలోకనాథదయితే" ఎన్ఱు సూచిప్పియానిన్ఱు కొణ్డుసమాహితరాయ్ భయముమ్శమిత్తు స్తోత్రత్తిలేప్రవృత్తరానార్ ద్వితీయశ్లోకత్తిలే.

ఇప్పడి ఆక్షేపసమాధానవ్యాజేన ప్రవృత్తమానశ్లోకద్వయత్తాలుమ్, తత్పరత్వసౌలభ్యఙ్గళై అనుసన్ధిత్తు తిరువడికళై ఆశ్రయిత్తార్కు తత్కటాక్షలేశత్తాలే సకలపురుషార్థఙ్గళుమ్ సమ్భవిక్కుమ్; అతిల్లాతార్కు ఒరుశ్రేయస్సుమ్ సిద్ధియాతెన్ఱుకొణ్డు పిరాట్టియుడైయ సర్వసమాశ్రయణీయత్వఖ్యాపనార్థమాక సకల పురుషార్థప్రదత్వత్తై అరుళిచ్చెయ్తార్ తృతీయశ్లోకత్తాలే.

ఆకవిప్పడి శ్లోకత్రయత్తాలుమ్ ప్రకృతియానశ్రీశబ్దార్థత్తై అరుళిచ్చెయ్తు, అనన్తరమ్ ప్రత్యయమానమతుప్పినర్థత్తై యరుళిచ్చెయ్వతాకత్తిరువుళ్ళమ్పఱ్ఱి, భగవత్స్వరూపరూపగుణాదికళిల్ తత్సహధర్మచారిణియాన ఇవళుడైయ స్వరూపాదికళుక్కుణ్డాన అయోగవ్యవచ్ఛేదత్తై అనుసన్ధియానిన్ఱుకొణ్డు, (౨) "లక్ష్మ్యాసహ – రక్షకః" (3) "శ్రియా సార్ధమ్" ఎన్గిఱపడియే ఉభయవిభూతిక్కుమ్ నిత్యరక్షకమాయ్ నిత్య

(౧) శ్రీసూక్తమ్.   (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే.   (3) వాయవ్యే.

శ్లో;—శాన్తానన్తమహావిభూతిపరమం యద్బ్రహ్మరూపం హరేః
మూర్తంబ్రహ్మతతోపి యత్ప్రియతరంరూపం యదత్యద్భుతమ్।
యాన్యన్యానియథాసుఖం విహరతోరూపాణిసర్వాణితా
న్యాహుస్సైరనురూపరూపవిభవైర్గాఢోపగూఢానితే॥

ప్రాప్యమాన నిత్యయోగత్తై అనుభవిత్తు నిరస్తసమస్తప్రతిబన్ధకరాయ్ ప్రాప్తపరిపూర్ణమనోరథరాయ్, (౧) "తిరుమాలాల్ అరుళప్పెట్ర తిరునగర్ పెర్రు ఇన్బుఱువర్" ఎన్గిఱపడియే శ్రియఃపతియినుడైయ నిర్హేతుక కృపైయాలే నిరతిశయానన్దత్తై ప్రాపిత్తు స్తోత్రత్తై త్తలైక్కట్టుకిఱార్ తురీయశ్లోకత్తాలే. *

"శాన్తానన్తమహావిభూతిపరమం యద్బ్రహ్మరూపమ్" ఎన్గిఱ విశ్వాళవాలే-దివ్యాత్మస్వరూపత్తై అనుభవిక్కిఱార్. (౨) "శాన్తానన్త శ్చిదానన్దం యద్బ్రహ్మపరమంధ్రువమ్। మహావిభూతిసంస్థానం సర్వత స్సమతాంగతమ్" ఎన్గిఱదివ్యాత్మస్వరూపనిర్ణాయక ప్రమాణత్తై యుట్కొణ్డాయ్త్తు ఇవరిప్పడిఅరుళిచ్చెయ్‌తతు. (శాన్తేతి) శాన్తియావతు —"అశనాయాఽపిపాసేచ శోకమోహౌజరామృతీ। షడూర్మిభిర్వి శుద్ధా"ఎన్ఱు శ్రుతిసిద్ధషడూర్మిరహితమాయ్, (౩) "అపక్షయవినాశా భ్యాం పరిణామర్ధిజన్మభిః। వర్జితశ్శక్యతేవక్తుం యస్సదాస్తీతి కేవలమ్" ఎన్ఱు పురాణరతోక్త ప్రకారత్తాలే షడ్భావవికార రహితముమాయిరుక్కై. ఇత్తాల్ అఖిలహేయప్రత్యనీకమాయిరుక్కుమ్ దివ్యాత్మ స్వరూపమెన్ఱతాయ్త్తు. స్వయంహేయరహితమా యిరుక్కైయన్ఱిక్కే, హేయప్రతిభటముమాయ్, స్వాశ్రితహేయనివర్తకముమాయిత్తే యిరుప్పతు.

హేయప్రత్యనీకత్వమ్ శొన్నవిపదత్తాలే కల్యాణైకతానత్వ

(౧) తిరుప్పా-30. (౨) పాఞ్చరా- (౩) వి-పు-౧-౨-౧౧.

ముమ్ అర్థతస్సిద్ధమాకిఱతు. "హేయప్రత్యనీకత్వమ్ పుక్కవిడత్తే కల్యాణైకతానత్వముమ్ పుకుమ్" ఎన్ఱిఱే అరుళిచ్చెయ్ తతు. (౧)"అరు కలిలాయ పెరుమ్శీర్"ఎన్గిఱపడియే,(౨) "అఖిలహేయప్రత్యనీక కల్యాణైకతాన"ఎన్ఱు ఉభయలిఙ్గవిశిష్టవస్తువై అనుభవిత్తరుళినారిఱే భాష్యకారర్. " ఈశ్వరన్ అఖిలహేయప్రత్యనీకానన్త జ్ఞానానన్దైకస్వరూపనాయ్"ఎన్ఱు తద్దివ్యసూక్తియై ప్పిన్ శెన్ఱు అనుభవిత్తరుళినారిఱే పిళ్ళైలోకాచార్యరుమ్. "శాన్తానన్తచిదానన్దమ్" ఎన్ఱుమ్ ముక్తకణ్ఠమాకచ్చొన్న లక్షణద్వయత్తిల్ ఇఙ్గే నైయొన్ఱులక్షిక్కిఱతు. ఇత్తాల్- "అపహతపాప్మావిజరః" ఎన్ఱుతొడఙ్గి "సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః" ఎన్గిఱప్రమాణార్థమ్ శొల్లిన్ఱు.

*అనన్తపదత్తాలే త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితమాయిరుక్కుమెన్ఱపడి. అతావతు - విభుత్వాద్దేశతః పరిచ్ఛేదరహితముమాయ్, నిత్యత్వాత్కాలతః పరిచ్ఛేదరహితముమాయ్, సమస్తవస్తుప్రకారిత్వాత్స్వసదృశవస్తుపరిచ్ఛేద రహితముమాయిరుక్కుమెన్ఱపడి.

అథవా - "శాన్తానన్ద" ఎన్ఱు పాఠమాయ్, "జ్ఞానానన్దమయం యస్యస్వరూపం పరమాత్మనః" ఎన్గిఱపడియే ఆనన్దమయమాయిరుక్కుమెన్నవుమామ్. (౩) "ఉణర్ ముழுనలమ్" ఎన్నక్కడవతిఱే. ముழு ఉణర్వ్వమ్ ముழுనలముమాయ్, (౪) "యథాసైన్ధవఘనః" ఎన్నుమాపోలే, విజ్ఞానఘనముమాయ్, ప్రజ్ఞానఘనముమాయిఱే స్వరూపమిరుప్పతు. ఇత్తాల్ స్వానుభవదశైయిల్ ప్రకాశముమాయ్ సుఖరూపముమాయిరుక్కుమెన్నై.

"శాన్తానన్త" ఎన్ఱు స్వరూపనిరూపకఙ్గళాన జ్ఞానానన్దామలత్వాదికళై చ్చొన్నవిత్తాల్ నిరూపితస్వరూపవిశేషణఙ్గళాన జ్ఞానశక్త్యాద్య

(౧) తి-వాయ్-౧-౯-౩.　(౨) శరణా-౫-　(౩) తి-వాయ్-౧-౧.　(౪)

సఙ్ఖ్యేయకల్యాణగుణగణఙ్గళుమ్ - ఉక్తప్రాయఙ్గళ్. స్వరూపానుబన్ధికళాయితే ఇవైయిరుప్పన. (౧) "సహస్రాక్షః" (౨) "సర్వజ్ఞః" (౧) "సహస్రశీర్షాపురుషః"(౨)"పరాస్యశక్తిః" ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధమిఱే.

(మహావిభూతి) మహత్తుక్కళాయ్ శుద్ధాశుద్ధఙ్గళాన విభూతిద్వయత్తైయుడైత్తాయ్, (౩) *అకల్ విశుమ్బుమ్నిలనుమ్ ఇరుళార్విన్నైకెడ, (౪) *అఙ్గాతుమ్శోరామేయాళ్ కిన్ఱ, (౧) "పాదోస్యవిశ్వాభూతాని, త్రిపాదస్యాఽమృతందివి" ఎన్గిఱపడియే ఉభయవిభూతియోగముమ్ శొల్లుకిఱతు.

(పరమమ్) "పరోమాయస్మాత్సః - పరమః" ఎన్ఱు నిరుపమమాకైయాలే సర్వోత్కృష్టమాయ్,(యత్) (౫) "సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మ" (౫) "ఆనన్దోబ్రహ్మ" (౫) "ఆనన్దోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్" (౬) "నిష్కళఙ్కోనిరఞ్జనః" (౨) "నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే" (౭) "ఒత్తార్మిక్కారైయిలైయాయ" (౮) "సంజ్ఞాయతేఇత్యాది" (౯) "మననుణర్వళవిలన్" ఇత్యాదిప్రమాణప్రసిద్ధమై *యచ్ఛబ్దమ్ సూచిప్పిక్కిఱతు. (బ్రహ్మ) (౧౦) "బృహత్త్వాద్బృంహణత్వాచ్చబ్రహ్మ ఇత్యభిధీయతే" ఎన్ఱు నిరతిశయబృహత్త్వ బృంహణత్వయుక్తమాయ్, ఇత్తాల్ స్వరూపవిభుత్వమ్శొల్లుకిఱతు. (రూపమ్) స్వరూపమ్.

ఆక, అఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణైకతానమాయ్, త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితమాయ్, విభూతిద్వయనిర్వాహకముమాయ్, నిరుపమ

(౧) పురుషసూ- (౨) శ్వేతా-౬-౮. (౩) తిరువి-౩౩.
(౪) నా-తి-౧౧-౩. (౫) తై-ఆ- (౬) నారాయణోప.
(౭) తి-వాయ్-౨-౩౨. (౮) వి-పు-౬-౫-౮౭. (౯) తి-వాయ్-౧-౧.
(౧౦)

ముమాయ్, విభువాయ్, సకలోపనిషత్ప్రసిద్ధమాన దివ్యాత్మస్వరూపత్తై అనుభవిత్తారాయ్ త్తు.

(శాన్త) ఎన్నైయాలే (౧) "అవికారాయశుద్ధాయ" ఎన్గిఱపదద్వయార్థముమ్, * అనన్తపదత్తాలే, "నిత్యాయ" ఎన్గిఱపదార్థముమ్, "పరమంరూపమ్" ఎన్నైయాలే "పరమాత్మనే" ఎన్గిఱపదార్థముమ్, మేలే "రూపమ్" ఎన్నైయాలే "సదైకరూపరూపాయ" ఎన్గిఱపదార్థముమ్, "హరేర్బృహ్త" ఎన్నైయాలే "విష్ణవేసర్వజిష్ణవే" ఎన్గిఱపదార్థముమ్ స్పష్టమాయిఱ్ఱు.

(హరేః) (౨) "హరిర్హరతిపాపాని" ఎన్గిఱపడియే స్వాశ్రితరుడైయ స్వప్రాప్తిప్రతిబన్ధక సకలపాపనివర్తకనానవనుడైయ. అథవా— (హరేః) (3)"దేవదేవోహరిఃపితా" ఎన్గిఱపడియే సకలచేతనర్కుమ్ సాక్షాత్పితావానవనుడైయ వెన్నాకవుమామ్. (౪) "పితృమాతృసుతేత్యాది".

(౫) "నామసహస్రవాన్" ఎన్గిఱపడియే *ఆయిరమ్ పేరుడైయ పిరానాయిరుక్కవుమ్, ఇవ్విడత్తిల్ "హరిః" ఎన్గిఱతిరునామత్తై అరుళిచ్చెయ్తతుక్కు క్కరుత్తెన్నెన్నిల్; — పెరియపిరాట్టియారై ప్పురుషకారమాకప్పఱ్ఱిన ప్రీత్యతిశయత్తాలే (౬) "అవాపఉచ్చాప్తిరియై" ఎన్గాప్పోలే, స్వానుభవసకలప్రతిబన్ధక నివృత్తిపూర్వకమాక స్వాపేక్షితమాన ఇరువరుమాన శేర్త్తియై యథామనోరథమ్ అభినివేశమ్తీర అనుభవిప్పిత్తపడియై స్పష్టమాక్కుకైక్కాక "హరిః" ఎన్నతిరునామత్తై యరుళిచ్చెయ్కిఱార్. "సర్వాపేక్షితప్రదనాన సర్వేశ్వరనై" ఎన్గిఱతే అరుళిచ్చెయ్తతు. "ఆర్తిహరత్వవిశిష్టన్" ఎన్గిఱతే నిగమత్తిలుమరుళిచ్చెయ్తతు.

(౧) వి-పు-౧-౨-౧. (౨) (3) వి-పు-౧-౯-౧౨౬.
(౪) (౫) భార-సభా-3౮-౧౧. (౬) తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౧౧.

(౧) "బ్రహ్మాణమిన్ద్రం రుద్రఞ్చ యమం వరుణమేవచ। ప్రసహ్య హరతే యస్మాత్ తస్మాద్ధరిరితీర్యతే" ఎన్గిఱపడియే (౨) "నెఱ్ఱిమేల్ కణ్ణానుమ్ నిఱై మొழிవాయ్ నాన్ముకనుమ్ నీణ్డనాల్ వా యొన్ఱై క్కై- వెణ్బకట్టిలొరువనై యుముళ్ళిట్ట వమరరోడుమ్ - కడలరై యన్ విழுఙ్గామల్ తాన్ విழுఙ్గి" (౩) "తమః పరే దేవఏకీభవతి" ఎన్గిఱపడియే తన్ సఙ్కల్పత్తి లేకీభవిక్కుమ్బడియాన సర్వసంహర్తృత్వత్తైయుమ్, (౪) "అశేషాణాంహి భూతానాం ప్రభవో హరిః" (౫) "యస్య నాభిసముద్భూత పఙ్కజాదభవజ్జగత్" ఎన్గిఱపడియే అప్యయపూర్వకమాన జగత్కారణత్వత్తైయుమ్ ప్రతిపాదిక్కిఱ వి త్తిరునామత్తైయరుళిచ్చెయ్‌కైయాలే నారాయణశబ్దార్థత్తై వివక్షిత్తరుళిచ్చెయ్‌తారెన్నుమిడమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

(౬) "నరాజ్జాతానితత్త్వాని" (౭) "ఆపోనారా ఇతి ప్రోక్తాః" ఎన్గిఱపడియే జగత్కారణత్వవాచకమాయిఱే నారాయణశబ్దమ్‌తా నిరుప్పతు. అన్దజగత్కారణత్వన్దాన్ (౮) "ఒన్ఱున్దేవు ములకుముయిరుమ్ మఱ్ఱుమ్ యాతుమిల్లావన్ఱు నాన్ముకన్ఱన్నొడు తేవరులకోడుయిర్ పడైత్తాన్" ఎన్గిఱపడియే అప్యయపూర్వకమాయిరుక్కుమిఱే; అన్ద అప్యయపూర్వకమాన జగత్కారణత్వత్తై ఇత్తిరునామమ్ ప్రతిపాదిక్కైయాలే నారాయణపదపర్యాయమెన్నుమిడమ్ సిద్ధమిఱే. ఆకైయాలేయన్ఱో (౯) "విశ్వం నారాయణం హరిమ్" ఎన్ఱుమ్, (౧౦) "అచ్యుతన్ నారాయణనరి" ఎన్ఱుమ్ వేదాన్తద్వయత్తిలుమ్ సహపఠిత్తతు. భట్టరుమ్; - "అఙ్ఘ్రిహరేరాశ్రయే" "తస్యైవేతి హరేర్వివిచ్యకథితమ్" ఎన్ఱ వాక్యద్వయత్తిలుమ్ నారాయణపదద్వయపర్యాయమాక హరిశబ్దత్తై యరుళిచ్చెయ్‌తారిఱే.

---

(౧) (౨) తి-మొ-౧౧-౬-౩. (౩) సుబాలో-౨. (౪)
(౫) (౬) పాద్మోత్త-
(౭) వి-పు-౧-౪-౬.
(౮) తి-వాయ్-౪-౧౦-౧. (౯) తై-నా- (౧౦) తి-వాయ్-౮-౬-౧౦.

అనన్తరమ్ కీழ்నుభూతమాయ్, అమూర్తముమాన స్వరూప త్తుక్కాశ్రయమాయ్, మూర్తమాన దివ్యమఙ్గళవిగ్రహత్తై అనుభవిక్కిఱార్ (మూర్తంబ్రహ్మ) ఎన్నుతొడఙ్గి - (యదత్యద్భుతమ్) ఎన్నుమళవాక. (మూర్తమ్)స్పర్శరూపాదిగుణఙ్గళోడేకూడి పరమపదపర్యన్తాదిదేశపరిచ్ఛిన్నవిగ్రహమాయిరుక్కై. (మూర్తమ్) (౧) "శక్తయః పఞ్చవిఖ్యాతాః పఞ్చోపనిషదాఖ్యయా" ఎన్గిఱపడియే పఞ్చోపనిషత్సంజ్ఞికఙ్గళాన పఞ్చశక్తిమయమాయిత్తే విగ్రహమిరుప్పతు. పఞ్చోపనిషత్తుక్కళావన; - (౨) "పరమేష్ఠీపుమాన్విశ్వోనివృత్తిస్సర్వఏవహి" ఎన్గిఱపడియే, పరమేష్ఠి పురుష విశ్వ నివృత్తి సర్వ సంజ్ఞికఙ్గళాన అప్రాకృతభూతపఞ్చకఙ్గళ్. ఏవంవిధపఞ్చోపనిషత్తుక్కళ్ తాన్ శబ్దాదిపఞ్చగుణవిశిష్టఙ్గళాయిరుక్కైయాలే "పరమేష్ఠీస్మృతశ్శబ్దే స్పర్శేతుపురుషస్స్మృతః। విశ్వాత్మాతే జసిప్రోక్తోనివృత్త్యాత్మా రసేస్మృతః। సర్వాత్మాకథితోగన్ధే విషయే పురుషస్స్మృతః" ఎన్గిఱపడియే పరమేష్ఠ్యాది సంజ్ఞికఙ్గళాన భూతపఞ్చకముమ్, శబ్దస్పర్శ రూపరసగన్ధ సంజ్ఞిక పఞ్చగుణత్వేన ప్రమాణప్రసిద్ధఙ్గళాయిరుక్కుమే. ఆకైయాలే ఏతాదృశ పఞ్చ గుణకాలకాశాద్య ప్రాకృత భూతపఞ్చక మయమాయిరుక్కైయాలే "మూర్తమ్" ఎన్గిఱార్.

ఇచ్చేతనన్ కర్మానుగుణమాక ప్పరిగ్రహిక్కుమ్ దేహమాకిలిత్తే (౩) "మణ్ణాయ్ నీరెరికాల్ మఞ్జులావు మాకాశముమామ్" (౪) "మఞ్జుశేర్వానెరి నీర్ నిలఙ్గాలివై మయఙ్గినిన్ఱ వఞ్జుశేరాక్కై" ఎన్గిఱపడియే ప్రాకృత పఞ్చభూతమయమాయిరుప్పతు. ఇఙ్గనన్ఱికే (౫) "పఞ్చైతాశ్శక్తయః ప్రోక్తాః పరస్యపరమాత్మనః। అశేషజగదాధారాః పదేదివ్యేవ్యవస్థితాః" ఎన్ఱు భగవచ్ఛక్తిత్వేన సమస్తకార్య పదా

(౧) (౨) (౩) తి-మొ-౧-౯-౬.
(౪) తి-మొ-౯-౭-౮. (౫)

ర్థాధారకఙ్గళాయ్ క్కొణ్డు పరమపదత్తిలే ఏతద్విగ్రహమాయుమ్, తదీయవిగ్రహఙ్గళాయుమ్, విమాన మణ్డప గోపుర ప్రాసాదాది రూపేణవుమ్ పరిణమిక్కిఱ అప్రాకృత భూతపఞ్చకమయమాయిత్తే యిరుప్పతు. ఆకైయాలేయిత్తే (౧) "నతస్య ప్రాకృతామూర్తిర్మాంస మేదోస్థిసమ్భవా" (౨) "నభూతసఙ్ఘసంస్థానో దేహోస్య పరమాత్మనః" (౩) "పఞ్చశక్తిమయో దేవః" ఎన్ఱు ప్రాకృతత్వనిషేధ పూర్వకమాక అప్రాకృతత్వత్తై ప్రతిపాదిక్కిఱతు.

ఇప్పడి అప్రాకృతమాకైయాలే శుద్ధసత్త్వ మయముమాయిత్తే విగ్రహమిరుప్పతు. రజస్తమస్సుక్కళ్ కలశాతే శుద్ధియోగత్తాలే కేవలసత్త్వమాయ్, (౪) "సత్త్వం విష్ణుప్రకాశకమ్" (౫) "తత్రసత్త్వం నిర్మలత్వాత్ప్రకాశకమనామయమ్" ఎన్ఱు అతిప్రకాశకవస్తువాకైయాలే జ్ఞానానన్దమయచేతన తద్గుణ తిరోధాయక త్రిగుణాత్మక ప్రాకృతశరీరమ్పోలన్ఱిక్కే, స్వవైలక్షణ్యత్తాలే స్వాన్తర్గతచామీకర ప్రకాశక మాణిక్యమఞ్జూషైపోలే స్వాన్తస్స్థిత దివ్యాత్మ స్వరూప తద్గుణగణ సమ్యక్ప్రకాశనచాతుర్యసహితముమాయిరుక్కుమ్.

ఇప్పడి అప్రాకృతమాయ్ శుద్ధసత్త్వాత్మకమాయిరున్దతే యాకిలుమ్, (౬) "సవ్యంపాదం ప్రసార్య శ్రితదురితహరమ్" ఇత్యాదిప్పడియే చరణకమల కరకమల నయనారవిన్ద వక్త్రారవిన్ద ప్రముఖదివ్యావయవసఙ్ఘాతాత్మకమాయిరుక్కైయాలే, "యత్రధూమస్తత్రాగ్నిః" ఇతివత్, అనిత్యత్వవ్యాప్త సావయవత్వ హేతువాలే అనిత్యత్వ వ్యాప్య సావయవత్వ ప్రయుక్తప్రాకృత శరీరవత్ అనిత్యత్వమ్ ప్రసజ్గిక్కుమేయెన్నిల్; నప్రసఙ్గః. సర్వత్ర అనిత్యత్వే సావయవత్వమ్ హేతువాకమాట్టాతు. పిన్నై యేతెన్నాల్; అవయవారబ్ధత్వమే అనిత్యత్వే హేతువాకక్కడవతు.

(౧) వాయుపు-౩౪-౪౦. (౨) భార- (౩)
(౪) (౫) గీ-౧౪-౬. (౬)

ఇజ్జన్ట్రాకిల్, హస్తపాదాద్యవయవసంయుక్తనాన చేతననుక్కుమ్ అనిత్యత్వమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్. ఆకైయాల్ దివ్యవిగ్రహత్తుక్కు అవయవారబ్ధత్వే ప్రమాణమిల్లామైయాలుమ్, (౧) "సదాపశ్యన్తిసూరయః" (౨) "పశ్యన్తి చసదాదేవం నేత్రైర్జ్ఞానేన" ఇత్యాద్యుపబృంహ్యోపబృంహణజ్గళాలే నిత్యత్వేన ప్రతీతజ్గళాకైయాలుమ్, విగ్రహనిత్యత్వమ్ సిద్ధమిఱే.

ఇజ్జనేయాకిలుమ్ ఇతుతాన్ అనన్తావతార కన్దమాకైయాలే ఇన్దవిగ్రహత్తినిన్ఱుమ్ సాధుపరిత్రాణార్థమాక, (3) "బహుధావిజాయతే" (౪) "బహూని" (౫) "పిఱప్పిల్ పల్ పిఱవిప్పెరుమాన్" ఎన్నుమ్పడి *యుగేయుగే సమ్భవిక్కిఱ బహుదివ్య జన్మజ్గళ్ తోఱుమ్, అసజ్ఖ్యాతజ్గళాన అభిమతోరు దేహజ్గళుణ్డాకైయాలే ఉపచయాత్మక ప్రాకృత దేహమ్పోలే సతతవికారాస్పదమాయిరుక్కుమోవెన్నిల్;(౬) "యస్యదివ్యంహితద్రూపం హీయతే వర్ధతేనచ" (౭) "శురుక్కువారై యిన్ఱియే శురుజ్గినాయ్ శురుజ్గియుమ్ పెరుక్కువారైయిన్ఱియే పెరుక్కమెయ్తుపెర్ క్రియోయ్" ఎన్గిఱపడియే కర్మానుగుణ వికారరహితమాకవుమ్, (౮) "సమ్భవామ్యాత్మమాయయా" (౯) "తేవరిరక్కవేణ్డి వన్దు పిఱన్దతుమ్," (౧౦) "దేవైరర్థితోజజ్ఞే" ఎన్ఱుమ్, ఇచ్ఛాగృహీతమాకవుమ్ శొల్లుకైయాలే, ఏకరూపమాయిరుక్కుమ్; కర్మకృతవికారమ్ దోషాయవుమ్, ఇచ్ఛాగృహీతవికారమ్ గుణాయవుమాకైయాలే ఏకరూపమాయిరుక్కత్తట్టిల్లై. అనేకవిగ్రహమ్ పరిగ్రహిక్కచ్చెయ్తేయుమ్ (౧౧) "సదైకరూపరూపాయ" ఎన్ఱతిఱే.

(౧) సామ-ఉత్తర. (౨) (3) యజు-తై-ఆర-ప్ర-3. (౪) గీ-౪-౫.
(౫) తి-వాయ్-౨-౯-౫(౬) (౭) తి-చ-వి-౧౦౯. (౮) గీ-౪-౬.
(౯) తి-వాయ్-౬-౪-౫. (౧౦) రా-అయో-౧-౭. (౧౧) వి-పు-౧-౨-౧.

(౧) "కిమాత్మికాభగవతోవ్యక్తిః" ఎన్ఱు ప్రశ్నమ్పణ్ణ "యదాత్మకోభగవాన్" ఎన్ఱు ఉత్తరమ్ ఉక్తమానవనన్తరమ్, "కిమాత్మకో భగవాన్" ఎన్ఱు ప్రశ్నమ్పణ్ణ, "జ్ఞానాత్మకోభగవాన్" ఎన్ఱు అజడత్వాభిప్రాయేణ జ్ఞానాత్మకత్వమ్ ఉత్తరమాకచ్చొల్లుకైయాలే, జ్ఞానాత్మకమాన భగవత్స్వరూపమ్ స్వరూపానురూపముమాయ్, (౨) "విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా" (౩) "నిలవుమ్ శుడర్ శూழ்ళిమూర్త్తి" (౪) "ఒణ్ శుడర్ కఱ్ఱై" (౫) "తేజసాంరాశిమూర్జితమ్" ఇత్యాదిప్రమాణప్రకారేణ నిరవధికతేజోరూపమాయిరుక్కుమ్. భగవద్విగ్రహముమ్ నిత్యముక్తర్ విగ్రహఙ్గళుమ్, పఞ్చోపనిషణ్మయమాకైయాలే, ఉక్తవిశేషణవిశిష్టత్వమ్ అవిశిష్టమాయ్, ఏకజాతీయద్రవ్యమయమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, ఏకజాతీయద్రవ్యాత్మక మణిద్యుమణిమహోమధ్యే ఖద్యోతకాన్తివత్, సావధికతేజోరూపతదీయవిగ్రహత్తై ఖద్యోతకల్పమెన్నలామ్పడి నిరవధికతేజోరూపమాయిరుక్కై - ఏతద్విశేషమ్.

ఇనిఅవ్వళవన్ఱిక్కే- నిరవధికసౌన్దర్యసౌగన్ధ్యసౌకుమార్యలావణ్యయౌవనాద్యనన్తగుణగణ సమవేతమాయ్, *స్ఫురత్కిరీట *స్వోచిత వివిధేత్యాద్యుక్త ప్రక్రియయాస్ఫురత్కిరీట మకుటాద్యసఙ్ఖ్యేయ దివ్యభూషణభూషితమాయ్, ఆభరణకోటియిలుమ్ ఆయుధకోటియిలుమన్వితఙ్గళాన శఙ్ఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గాద్యసఙ్ఖ్యేయదివ్యాయుధశోభితమాయ్, (౬) "ఏషబ్రహ్మప్రవిష్టోస్మిగ్రీష్మేశీతమివహ్రదమ్" ఎన్ఱిఅపడియేసకలతాపహరమాయ్, (౭) "ఇన్బమ్, శిఱ్ఱిన్బమ్, ఒఴిన్దేన్" ఎన్నలామ్పడిసమస్తభోగవైరాగ్యజనకమాయ్, యోగిధ్యేయమాయ్, శుభాశ్రయముమాయిరుక్కిఱ విగ్రహవైలక్షణ్యత్తై అనుసన్ధిత్తు "మూర్తంబ్రహ్మ" ఎన్ఱిఱార్.

---

(౧) (౨) తై-నా- (౩) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧. (౪) తి-వాయ్-౧-౭-౪.
(౫) (౬) భార-శాన్తి. (౭) తి-వాయ్-౪-౯-౧౦.

ఇతిల్ సౌన్దర్యమావతు—సర్వదా అనుభవియానిన్ఱాలుమ్ అప్పోదైక్కప్పోదు ఏకైకావయవమే అపూర్వవద్విస్మయానేక భోగపరమ్పరాజనకాత్యన్తశక్తియాలే *సదాపశ్యన్తి పణ్ణుకిఅసూరికళై నిరతిశయ కాన్తిసాగర స్వతరఙ్గతాడన తరళచిత్తవృత్తికరామ్పడి తద్వృష్టి నిమజ్జన క్షమమాన దివ్యావయవసుషమై. "సౌన్దర్యసాగరత్తిలే ఆழ்న్దాల్ పట్టుక్కరైయేఱమాట్టాతే (౧) 'అరుమ్బినైయలరై' ఎన్నలామ్పడియాన (౨) 'యౌవనోన్ముఖీభూతసుకుమారతనుః'" ఎన్ఱతిఱే,

సౌగన్ధ్యమావతు—(3) "తెరువెల్లాఙ్గావికమழ్" ఎన్గిఱపడియే త్రిపాద్విభూతియడైయ (౪) "వాశమ్ శెయ్" ఎన్నుమాపోలే స్వదివ్యగన్ధత్తాలే వాసితమామ్పడి సర్వతోదిక్కమాక వ్యాపిప్పట్టు ప్రవహిక్కిఱ నానావిధదివ్యగన్ధమ్. (౫) "సర్వగన్ధస్సర్వరసః" ఎన్నక్కడవతిఱే.

సౌకుమార్యమావతు—(౬) "పుష్పహాసఇతినామదుహానం సౌకుమార్యమితి వాఙ్మనసంనః "ఎన్గిఱపడిగ్గే పేశప్పిశకున్పడియాయ్, దివ్యమహిషికళ్ * వడిక్కోలవాళ్ నెడుఙ్గణ్గళాలేఅడుత్తడుత్తు ప్పార్క్కిఱసార్వైయిలుమ్ దాన్తిశీలమాయ్, (౭) "మలర్మకళ్ పిడిక్కుమ్ మెల్లడి" ఎన్గిఱపడియే, కూశిత్తొడవేణ్డుమ్పడియాన పుష్పహాసాఖ్యమాయిరుక్కిఱ అత్యన్తమార్దవమ్.

లావణ్యమావతు—(౮) "ఏకైకశస్మిన్పరమవయవేఽనన్త సౌన్దర్యమగ్నం సర్వన్ద్రష్టృైకథమితిముథా మామథామన్దచక్షుః। త్వాం సాంద్రభ్రాత్రవ్యతి కరకరం రఙ్గరాజాఙ్గకానాం తల్లావణ్యం పరిణమయితా విశ్వపారీణవృత్తి" ఎన్గిఱపడియే, ఓరో అవయవఙ్గళిన్మేలే అనన్తసౌన్దర్యత్తిలే ముழுకినతాయ్ కొణ్డు సౌన్దర్యసాగరత్తిలే ఆழ்న్దాల్ పట్టుక్కరైయేఱ

(౧) (౨) వి-పు-౫-౨౦-౬౦. (3) తి-వాయ్-౯-౬-౧. (౪) తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౨. (౫) ఛాన్దో-3-౧౪-౪. (౬) (౭) తివాయ్-౯-౨-౧౦. (౮) ర-స్త-౮౯.

మాట్రాతే తడుమాఱుకిఱ నిత్యముక్తర్ తిరుక్కణ్గళై, (౧) "ముడిచ్చోతియాయునతు ముకచ్చోతిమలర్న్దతువో?" ఎన్గిఱపడియే దివ్యావయవఙ్గళుక్కన్యోన్యముణ్డాన సౌభ్రాత్రత్తాలే తద్వ్యతికరత్తైప్పణ్ణానిన్ఱుకొణ్డు, సర్వపారీణవృత్తియాయ్, సర్వావయవఙ్గళైయుమ్ కణ్రై కణ్డు అనుభవిత్తుక్కరై యేఱ్ఱవఱ్ఱాయ్, అత్తాలే లావణ్యమాకిఱ మరక్కలమెన్ఱు శొల్లలామ్పడియాన సౌన్దర్యసాగరనిమగ్నర్కక్కు నావమ్పోలే తారకమాయ్ ఆపాదచూడమ్ అవిరతమాయ్, ప్రవహిక్కిఱ నిరవధికకాన్తి సాగరకల్లోలమాలైపోలే విళఙ్గానిఱ్కిఱ సముదాయసుషమై.

[హేమన్ద] అల్ప!: లావణ్యమెన్ఱొన్ఱుక్కొన్ఱఱియాత, [చక్షుః] కణ్ణే! [ఏకైకమ్ - ఏకైకమ్; తస్మిన్] ఓరొన్ఱాన అవయవత్తిల్. [పరమ్] అతన్మేలే, [అనన్తంసౌన్దర్యం తస్మిన్మగ్నంసత్] అపరిచ్ఛిన్నమాన సౌన్దర్యత్తిల్ ముఴుకినతాయ్కొణ్డు, [సర్వమ్] మఱ్ఱెల్లావయవ సౌన్దర్యత్తైయుమ్, [కథమ్] ఎఙ్ఙనే, [ద్రక్ష్యే] అనుభవిక్కప్పోకిఱేన్. [ఇతి] ఎన్ఱు, [ముధా] వ్యర్థమాక, [మామథాః] మామన్థాః; విచారంమాకురు - శఙ్కియాతేకొళ్. "యతః" ఎన్ఱధ్యాహారమ్. యాతొరుకారణత్తాలే, [రఙ్గరాజాఙ్గకానామ్] పెరియపెరుమాళుడైయ దివ్యావయవఙ్గళుక్కు, [సుభ్రాతుర్భావః-సౌభ్రాత్రమ్, తస్యవ్యతికరం కరోతీతి, తత్] ఒన్ఱోడొన్ఱు నల్లభ్రాతావాయిరుక్కైయినుడైయ సౌఘట్యత్తినుడైయ సమ్బన్ధత్తై ప్పణ్ణానిన్ఱుళ్ళ, వ్యతికరః-సాఙ్గత్యమ్, తత్కరోతీతి తథోక్తమ్ - సాహార్దమిత్యర్థః. [తత్] సర్వవిలక్షణమాన, [లావణ్యమ్] సముదాయశోభైయానతు, అన్ఱిక్కే, "తస్యలావణ్యమ్" ఎన్ఱాయ్., పెరియపెరుమాళుడైయ లావణ్యమెన్ఱపడి

(౧) తి-వాయ్-3-౧-౧.

యాకవుమామ్. [త్వామ్] సర్వత్రైయు మనుబుభూషిక్కిఅవునై ౨, [విశ్వస్మిన్పారీణావృత్తిః - యస్యతత్] సర్వావయవత్తిలుమ్ అక్కారై ప్పట్టవనుభవత్తై యుడైత్తానతాక, [పరిణమయితా] పణ్ణప్పోకిఱతు. విశ్వేషు - సర్వేష్వవయవేషు, పారీణా, పారజ్ఞతా, వృత్తిః - అనుభవోయస్యతత్తథోక్తమ్. పరిణమయితా - పరిణతంకర్తా. ల్యుట్.

యౌవనమావతు - (౧) "యువాకుమారః" ఎన్గిఱపడియే కౌమారావస్థైయిన్ కడ్డివానదశైయాయ్, యౌవనావస్థా ప్రాదుర్భావమాయిరుక్కై. (౨)"క్వయౌవనోన్ముఖీభూత సుకుమారతనుర్హరిః" ఎన్గతిత్తే. ఏతాదృశస్థితియే నిలైనిత్తైయాలే నిత్యయౌవనమాయిరుక్కుమ్. సర్వేశ్వరన్ ఆశ్రితరక్షణార్థమాక అసఙ్ఖ్యాత దివ్యవిగ్రహ పరిగ్రహమ్పణ్ణి శైశవాద్యవస్థా పన్ననాకిలుమ్, ఇన్దయౌవనావస్థై కులైయామైయాలేయన్డో, (3) "ఉన్నైయు మొక్కలైయిల్ కొణ్డుతమిల్ మరువి ఉన్నొడుతఙ్గళ్ కరుత్తాయిన శెయ్తువరుమ్ కన్నియరుమ్మకిழ" ఎన్ఱుశైశవావస్థైయిలే యౌవనఙ్గణ్డనుభవిత్తతు.

ఆక, ఏతాదృశాఽసఙ్ఖ్యేయకల్యాణగుణగణ విశిష్టతైయాలుణ్డాన దివ్యవిగ్రహవైలక్షణ్యత్తై "మూర్తమ్" ఎన్ఱు తొడఙ్గిఅనుభవిక్కిఱార్. * బ్రహ్మశబ్దత్తాలే విగ్రహత్తినుడైయ అతిమహత్త్వముమ్, స్వాశ్రితాఽజ్ఞాన నివృత్తిపూర్వక విజ్ఞానవికాసకత్వముమ్ వివక్షితమ్. ఇతఱ్కు "మూర్తంబ్రహ్మ" ఎన్గితే తిరునామమ్.

(తతోఽపితత్ప్రియతరమ్) ఆనన్దమయస్వరూపత్తిలుమ్, ఆనన్దావహతదసఙ్ఖ్యాతగుణఙ్గళిలుమ్, అతిశయిత సౌన్దర్యాదిగుణయోగత్తాలే నిరతిశయానన్దావహమాయ్, అతఏవనిరవధికప్రీతివిషయమాయిరుక్కై.(౪) "ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహః"ఎన్నక్కడవతిత్తే; (తత్ప్రియతరమ్)

(౧) ఋగ్వేద-౨-౭-౨౫. (౨) వి-పు-౫-౨౦-౬౦. (3) పెరి-తి-౧-౬-౭.
(౪) వి-పు-౬-౭-౮౪.

తన్యప్రియతరమెన్నుతల్. "తత్" ఎన్నువ్యస్తమాక్కి, "యత్ తత్" ఎన్నుయోజిక్కవుమామ్. అప్పోతు(౧)"పురుషంకృష్ణపిఙ్గళమ్" (౧)"నీల తోయదమధ్యస్థా" (౧) "ఆదిత్యవర్ణమ్" (౨) "హిరణ్మయఃపురుషః" (3) "సర్వయజ్ఞమయంవపుః" (౪) "ధ్యేయస్సదా" (౫) "కిరీట కౌస్తుభధరమ్" ఇత్యాదివిగ్రహవైలక్షణ్య ప్రతిపాదకప్రమాణ ప్రసిద్ధ్యతిశయత్తై ద్యోతిప్పిక్కిఱతు. (రూపమ్) ఇఙ్గేరూపశబ్దమ్ విగ్రహ పరమ్. * యచ్ఛబ్దమ్ - ఏకరూపత్వ నిత్యత్వ నిరవద్యత్వ అచిన్త్యత్వప్రకాశక ప్రమాణప్రసిద్ధిపరమ్. (అత్యద్భుతమ్) స్వసన్నివేశ పూర్వోక్తసౌన్దర్యా ద్యనన్తగుణయోగఙ్గళాలే అభినవరసజనకమాయ్, అతివిస్మయావహమాయిరుక్కై. ఇవ్విడత్తిలే "స్వాభిమతానురూపైకరూప - విగ్రహ" ఎన్గిఱచూర్ణికాద్వయ ప్రతిపాదితవిగ్రహవైలక్షణ్య మెల్లామనుసన్ధేయమ్.

ఇత్తాల్-స్వరూపతద్గుణాత్యన్తాభిమతమాయ్, బ్రహ్మశబ్దవాచ్యమాయ్, అతివిస్మయావహమాయ్, శ్రుతిస్మృత్యాదిప్రసిద్ధమాయ్, సాలమ్బనయోగవిషయాఽసాధారణవిగ్రహత్తై శుభాశ్రయమాక అనుభవిత్తారాయ్త్తు. *యోగిధ్యేయమితే. "సదా ధ్యేయమ్".

మేల్, ఇన్దవిగ్రహత్తినిన్ఱుమ్ ఆశ్రితార్థమాక ప్పరిగ్రహిత్త వ్యూహవిభవాన్తర్యామి రూపఙ్గళై అనుభవిక్కిఱార్ (యాన్యన్యానీత్యాదియాలే). "యథాసుఖం విహరతోహరేరన్యానియాని రూపాణిసన్తి, తానిసర్వాణి" ఎన్ఱు సమ్బన్ధమ్. (యాని) ఇవ్విడత్తిల్ యచ్ఛబ్దమ్, (౬) "జన్మకర్మచమేదివ్యమ్" ఎన్గిఱ అవతార రహస్యప్రకాశక

---

(౧) పురుషసూ- (౨) ఛాన్దోగ్య-౧-౬-౬. (3) వి-పు-౧-౯-౧౨౨.
(౪) (౫) (౬) గీ-౪-౯.

ప్రమాణ ప్రసిద్ధియై సూచిప్పిక్కిఱతు. "యాని" ఎన్గిఱబహువచనమ్, (౧)"అజాయమానోబహుధావిజాయతే"(౨)"పిఱప్పిల్ పల్ పిఱవిప్పెరుమాన్ఐ" (3) "బహూని" (౪) "రూపాణి" (౫) "శతశోథసహస్రశః" ఇత్యాదికళిఱ్చొల్లుకిఱ అవతారానన్త్యత్తై సూచిప్పిక్కిఱతు. (అన్యాని) పరరూపత్తినిన్ఱుమ్*అతియమ్ శోతియురున్నైయజ్ఞువైత్తిఙ్గుప్పిఱక్కైయాలే, తత్సన్నివేశ వర్ణాదికళైప్పోలే వైలక్షణ్యవిశిష్టఙ్గళాయిరుక్కై. "అన్యః" ఎన్గిఱాప్పోలే, "అన్యాని" ఎన్గైయాలేవ్యావృత్తియుమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

(యథాసుఖమ్) మనుష్యసజాతీయనాయవతరిత్తదశైయిలుమ్, స్వాభావిక సుఖానివృత్తియెన్న, దుఃఖభాక్త్వమెన్న, ఇవైయిన్ఱిక్కే కేవలమ్ సుఖమాయిరుక్కుమతొరుపడి. (సుఖంయథాభవతి, తథా) క్రియావిశేషణమాన అవ్యయమ్. (విహరతః) ఎన్గిఱవిత్తాల్ అవతార రూపఙ్గళ్ ఇచ్ఛాగృహీతఙ్గళెన్నుమిడముమ్, (౬) "వీట్టై ప్పణ్ణివిళైయాడుమ్" (౭) "ఇన్బుఱుమివ్విళైయాట్టుడైయాన్" (౮) "క్రీడతోబాలకస్యేవ" ఎన్గిఱపడియే క్రీడార్థఙ్గళాయిరుక్కుమెన్నుమిడముమ్ గర్భితమ్. ఆకైయాల్ ఇవనుడైయ శరీరగ్రహణమ్ కర్మకృతమిన్ఱిక్కే కేవలమ్ ధర్మత్రాణార్థమాయిరుక్కుమెన్నై. (౯) "నాకారణాదిత్యాది".

(సర్వాణితాని) కీழ్ చ్చొన్నవిత్తాల్ స్వరూపరూపాదికళిల్ అత్యల్పమాకిలుమ్ పెరియపిరాట్టియారాలే అనన్వితమాయిరుప్పతిల్లైయెన్నుమిడత్తై ద్యోతిప్పిక్కైక్కాక "సర్వాణితాని" ఎన్గిఱార్. (౪)"సర్వాణిరూపాణి" ఎన్ఱాప్పోలే యిరుక్కిఱతోయ్త్తు. (తైస్సైర్వరనురూపరూపవిభవైః) ఉన్నుడైయ, అసాధారణఙ్గళాన అనురూపరూపవిభవ

(౧) తై-నారా- (౨) తి-వాయ్-౨-౯-౫. (3) గీ-౪-౫.
(౪) పురుషసూ- (౫) గీ-౧౧-౫. (౬) నా-౧-౧౦-౯.
(౭) తి-వాయ్-3-౧౦-౭ (౮) వి-పు-౧-౨-౨౦. (౯) వి-పు-౫-౧-౫.

ఙ్గళాలే; అనురూపఙ్గళాన రూపసమ్పత్తుక్కళాలేయెన్నై. అథవా, రూపఙ్గళాకిఱ విభవఙ్గళాలే యెన్నవుమామ్. ఇవ్విడత్తిల్ రూపశబ్దమ్ *భగవన్నారాయణాభిమతానురూపఙ్గళాన స్వరూపరూపగుణవిభూతికళై చ్చొల్లుకిఱతు. [యథాసుఖం విహరతో హరేస్సర్వాణి రూపాణి, తైస్సైస్స్వైరనురూపరూప విభవైర్గాఢోపగూఢానీత్యాహుః] త్వదభిమతానురూపఙ్గళాన తత్స్వరూపరూపగుణాదికళ్, యథాక్రమమ్ తదభిమత తత్స్వరూపాద్యనురూపఙ్గళాన ఉన్నుడైయ రూపాదికళాలే యథాక్రమమ్ దృఢసమ్బన్ధఙ్గళాయిరుక్కుమెన్ఱు శ్రుతిస్మృతికళ్ వసిష్ఠ పరాశర పారాశర్యాదికళాన పరమర్షికళ్ శొల్లువర్‌కళ్. అనురూపమాయిరుక్కైయావతు-రత్నకాఞ్చనన్యాయత్తాలే స్వసమ్బన్ధిక్కు శోభాతిశయ హేతువాయిరుక్కై.

(గాఢోపగూఢాని) వియోగానర్హఙ్గళాయిరుక్కుమెన్నై. ఇవళ్ (౧) "ఇఱైయుమకలకిల్లేన్" ఎన్ఱిరుక్క, అవన్ (౨) "నజీవేయంక్షణమపి" ఎన్ఱిరుక్క, ఇరువర్ స్వరూపాదికళుమ్ వియోగిత్తిరుక్కవిరకుణ్డో? (ఆహుః) (౩) "విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ" (౪) "శ్రీవత్సవక్షానిత్యశ్రీః" ఎన్ఱుమ్, (౫) "తిరువిరున్దమార్‌వన్" ఎన్ఱుమ్, (౬) "తిరుమెయ్యుఱైకిన్ఱ" (౭) "తన్నోడుమ్ పిరివిలాతతిరుమకళ్ మరువుమ్" ఇత్యాది ప్రమాణప్రవర్తకరాన తత్వదర్శికళ్ ఇన్నిత్య యోగత్తైచొన్నార్‌కళ్.

ఇత్తాల్ సాపరాధ చేతనర్, స్వాపరాధత్తై నినైత్తఞ్జి అకలామల్ రుచిపిఱన్దపోతే ఆశ్రయిక్కలామ్బడి పురుషకారభూతైయాన ఇవళ్ సన్నిధి అవశ్యమ్ వేణ్డుకైయాలుమ్, ప్రాప్తిదశైయిల్ శేర్‌ప్పాలుమ్ ఖణ్డశర్కరైయుమ్ కలన్దాప్పోలే నిరతిశయ భోగ్యతావర్ధమాకవుమ్ (౮) "వైదేహ్యాసహ" ఎన్గిఱపడియే ఇరువరుమాన శేర్‌త్తియిలే అడి

(౧) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦. (౨) రా-సు-౬౬-౧౦. (3) వి-పు-౧-౮-౧౭.
(౪) రా-యు-౧౧౪-౧౫. (౫) ౪-తిరువ-౯౨. (౬) తి-వాయ్-౧౦-౪-౨.
(౭) (౮) రా-అ-3౧-౨౫.

మైశేయక్కై ముఱ్ఱైయాక్కైయాలుమ్, అడిమైతాన్ సిద్ధిప్పతుమ్ రసిప్పతుమ్ శేర్త్తియిలేయాకైయాలుమ్, ఇప్పడి ఉపాయదశైయోడు ఉపేయదశైయోడు వాశియఱ *ఇఙ్గుమఙ్గుమ్ తిరుమాలన్ఱి విన్బఱి విరకిల్లామైయాలే, *ఎళ్ఱిల్ మలర్ మాంతరున్దానుమాయ్ కొణ్డు ఇవ్వైయులకై ఇన్బమ్పయక్క వినితుడన్ వీఱ్ఱిరుక్కుం నిత్యయోగత్తై అనుసన్ధిత్తరుళినారాయిత్తు.

*మతుబర్థప్రతిపాదకమాన ఇశ్లోకత్తాలుమ్ ప్రథమశ్లోకత్తాలుమ్ నారాయణశబ్దార్థముమ్ సఙ్గృహీతమ్. ఎఙ్గనేయెన్నిల్; "శాన్తానన్త" ఎన్ఱు తొడఙ్గి దివ్యాత్మస్వరూపత్తై ప్రతిపాదిక్కైయాలే, *అయనశబ్దార్థమ్ సఙ్గృహీతమ్. గుణగుణికళ్ అపృథక్సిద్ధఙ్గళాకైయాలే గుణియాన స్వరూపత్తై చ్చొన్నవితు, తన్నిరూపకగుణఙ్గళాన జ్ఞానానన్దామలత్వాదికళుక్కుమ్, నిరూపితస్వరూపవిశేషణఙ్గళాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కుమ్, సౌకర్యాపాదకఙ్గళానవాత్సల్య సౌశీల్యాదికళుక్కు ముపలక్షణమ్. "మూర్తం రూపమ్" ఎన్ఱు తొడఙ్గిచ్చొన్న దివ్యవిగ్రహమ్ – తద్గుణఙ్గళాన కాన్తి సౌకుమార్యాదికళుక్కుమ్, తదాధేయమాన దివ్యభూషణఙ్గళుక్కుమ్ ఆభరణ కోటియిలే అన్వితమాన దివ్యాయుధఙ్గళుక్కు ముపలక్షణమ్. (తే) ఎన్ఱు–పెరియపిరాట్టియారై చ్చొన్నతు, భూమిప్పిరాట్టి తొడక్కమాన మహిషినాయ్చ్చిమారుక్కు ముపలక్షణమ్. "ఫణిపతిః" ఎన్ఱు నిత్యసూరికళై చ్చొన్నతు, ఛత్రచామరాదికళ్ తొడఙ్గి పరమాకాశత్తుక్కు ముపలక్షణమ్. "మాయా" ఎన్ఱు ప్రకృతియైచ్చొన్నతు – బద్ధాత్మక్కళుక్కుమ్ కాలమహదాదివికారఙ్గళుక్కు ముపలక్షణమ్. "బ్రహ్మేశాది" ఎన్ఱు అణ్డత్తుక్కుట్పట్టదేవాది పదార్థఙ్గళై చ్చొన్నపోతే అణ్డముమ్ సిద్ధమిఱే. ఆక నారశబ్దార్థముమ్ సఙ్గృహీతమ్.

విగ్రహత్తై చ్చొన్నపోతే *చరణశబ్దార్థమ్ సఙ్గృహీతమ్. ఉపాయోపేయఙ్గళుక్కు అవశిష్టమాన నిత్యయోగత్తై చ్చొల్లుకైయాలే,

ఉపాయస్వీకారముమ్ ఉపేయప్రార్థనైయుమ్ ఉక్తప్రాయమ్. ఆకైయాల్ శ్లోకత్రయత్తాలే పూర్వవాక్యార్థత్తైయుమ్, తురీయశ్లోకత్తాలే ఉత్తరవాక్యార్థత్తైయుమ్ అనుసన్ధిక్కవుమామ్.

నను;—ఇశ్శ్లోకత్తిలే ఇరువరుడైయవుమ్ నిత్యయోగమ్ శొల్లుకిఱతాకిల్, (౧) "పరమాత్మాపరో యోసౌ నారాయణసమాహ్వయః। తస్యాఽనపాయినీశక్తిర్దేవీ తద్ధర్మచారిణీ" (౨) "విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ" ఎన్ఱాప్పోలే తిరళ వారుపాశురమిట్టరుళిచ్చెయ్యామల్, భగవత్స్వరూపరూపగుణవిభూతికళ్ లక్ష్మీస్వరూప రూపగుణాదికళోడే యథాక్రమమ్ గాఢాశ్లిష్టఙ్గళాయిరుక్కుమెన్ఱు ఇప్పడి విభజిత్తరుళి చ్చెయ్వానెన్నెన్నిల్; ద్వయత్తిలే ప్రథమపదత్తిల్ విశేష్యపరమాన నారాయణ పదత్తిలే భగవత్స్వరూపగుణవిభూతికళై ప్రతిపాదిక్కైయాలుమ్, తద్విశేషణపరమాన శ్రీశబ్దత్తిలే పిరాట్టియినుడైయ స్వరూపరూప గుణాదికళై ప్రతిపాదిక్కైయాలుమ్, ఉభయరుడైయవుమ్ స్వరూపాదికళుక్కుణ్డాన అవినాభావసమ్బన్ధత్తై మతుప్పు ప్రతిపాదిక్కైయాలుమ్, మతుబర్థప్రకాశకమాన ఇశ్శ్లోకత్తాలే పురుషకారోపాయఙ్గళుడైయ స్వరూపాదికళుక్కన్యోన్యముణ్డాన అవినాభావసమ్బన్ధత్తై విస్తరేణ వరుళిచ్చెయ్యక్కుఱైయిల్లై.

ఇప్పడి భగవత్స్వరూపగుణవిభూతికళోడే పిరాట్టిక్కుణ్డాన అవినాభావసమ్బన్ధత్తై వేదఙ్గళుమ్ ఋషికళుమ్ ఆழ్వార్కళుమ్ ఆచార్యర్కళుమ్ విరుమ్బి యనుసన్ధిత్తార్కళ్.

(3) "దేవజుష్టామ్" ఎన్ఱుమ్, "శ్రీమన్నారాయణ" ఎన్ఱుమ్, తత్స్వరూపాదికళోడే ఏతదవినాభావసమ్బన్ధత్తై వేదాన్తఙ్గళ్ విరుమ్బిన్ఱన. (౪) "అహన్తా బ్రహ్మణస్తస్య సాహమస్మి సనాతనీ। ఆత్మా స సర్వ

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే. (౨) వి-పు-౧౮-౧౭. (3) శ్రీసూక్తమ్. (౪) లక్ష్మీతన్త్రే-౨.

భూతానా మహమ్మాత్మా హరిస్స్మృతః । అహన్తయావినాహంహి నిరుపాఖ్యోన సిధ్యతి। అహమర్థంవినాఽహన్తా నిరాధారా నసిధ్యతి" ఇత్యాదికళాలే భగవత్స్వరూపాఽవినాభావసమ్బన్ధమ్ స్పష్టమాయి త్తు. (౧)"కాచాన్యాత్వామృతే దేవి సర్వయజ్ఞమయంవపుః । అధ్యాస్తే దేవదేవస్య యోగిచిన్త్యంగదాభృతః" (౨) "శ్రీవత్సవక్షానిత్యశ్రీః" (౩) "యయావక్షస్థలంహరేః" ఇత్యాదికళాలే విగ్రహాన్వయమ్ విశదమాయిత్తు. (౪) "రాజరాజోఽఖిలస్యాస్య విశ్వస్య పరమేశ్వరః । కాన్తస్యతస్య దేవస్య విష్ణోస్సద్గుణశాలినః। దయితాహంసదా దేవీ జ్ఞానానన్దమయీసదా । అనవద్యాఽనవద్యాఙ్గీ నిత్యంతద్ధర్మధర్మిణీ" ఇత్యాది కళాలే గుణావినాభావమ్ ఘోషిక్కప్పట్టతు.

(౫)"వైకుణ్ఠేతుపరేలోకే శ్రియాసార్ధంజగత్పతిః । ఆస్తే"(౬) "తత్రదివ్యవపుశ్శ్రీమాన్ దేవదేవో జనార్దనః । ఆస్తేనారాయణశ్శ్రీమాన్వాసుదేవస్సనాతనః"(౭)"వైకుణ్ఠేతుపరేలోకే శ్రీసహాయోజనార్దనః" ఇత్యాదికళాలేవిభూత్యన్వయమ్ విస్తరిక్కప్పట్టతు.(౮)"ఏషనారాయణశ్శ్రీమాన్ క్షీరార్ణవనికేతనః" (౯)"దేవత్వే దేవదేహేయం మనుష్యత్వేచమానుషీ। రాఘవత్వేభవత్సీతా"(౧౦)వ్యూహేషుచైవసర్వేషు విభవేషుచసర్వశః । తథావ్యూహీభవత్యేషా మమచైవానపాయినీ" ఇత్యాదికళాలే వ్యూహవిభవాఽవినాభావమ్ వ్యాఖ్యాతమాయిత్తు. (౧౧) "తైస్తైరనుగుణైర్భావై ర్యాహం దేవస్యశార్ఙ్గిణః । కరోమిసకలం కృత్యం సర్వభావానుగామినీ" ఇత్యాదికళాలే ఐశ్వర్యాన్వయమ్ ఆదరిక్కప్పట్టతు.

---

(౧) వి-పు-౧-౯-౧౨౨. (౨) రా-యు-౧౧౪-౧౫. (౩) వి-పు-౧-౯-౧౦౫.
(౪) భగవచ్ఛాస్త్రే (౫) వాయవ్యే. (౬)
(౭) (౮) హరివంశే (౯) వి-పు-౧-౯-౧౪౫.

ఇప్పడి ప్రత్యేకమాక ప్రతిపాదిక్కైయన్ఱిక్కే, (౧) "గుణైర్విలాసై రూపైశ్చస్వాత్మనావాఽఽత్మనీశ్వరమ్। నియచ్ఛన్తీమఖణ్డాణ్డనియన్త్రీ శ్చన్తుమశ్రియమ్" ఎన్ఱు సకలావినాభావసమ్బన్ధముమ్ సఙ్గ్రహిక్కప్పట్టతిఱే.

(౨) "మలర్మకళ్ విరుమ్బుమ్ నమరుమ్ పెఱలడికళ్" (౩) "తనోన్ఱుడుమ్ పిరివిలాతతిరుమకళ్" ఇత్యాదికళాలే స్వరూపావినాభావసమ్బన్ధముమ్, (౪) "ఎన్ తిరుమకళ్ శేర్ మార్పనే" (౫) "తిరుమార్పినిల్ శేర్ తిరుమాలే" (౬) "అలర్ మేల్ మఙ్గైయుఱై మార్పా" (౭) "తిరుమకళుమ్ మణ్మాళుమ్ తనియుడమ్బన్" ఎన్ఱు రూపావినాభావసమ్బన్ధముమ్, (౮) "నికరిల్ పుకళాయ్" (౯) "మికుమ్తిరుమాల్ శీర్క్కడలై" ఎన్ఱు గుణాఽభివృద్ధ్యన్తర్భావముమ్, (౯) "తిరుమాల్ వైకున్దమ్" ఎన్ఱు విభూత్యన్తర్భావముమ్, (౧౦) "తిరుమాల్ కడల్" (౧౧) "మాతవా! మానేళై యవ్వుణ్డవిల్ నిఱ్త్తిల్ తెఱిత్తాయ్ కోవిన్దా"

"శీమాతవన్ కోవిన్దన్" (౧౨) "తిరుమాల్ వన్దెన్నెఞ్జునిఱైయప్పుకున్దాన్" (౧౩) "వేఙ్గడత్తెన్ తిరుమాల్" ఎన్ఱు వ్యూహవిభవాన్తర్యామ్యర్చావతారాఽవినాభావ సమ్బన్ధముమ్, (౧౪) "పూమ్బావైయాకమ్పుణర్వాతు ఇరువరవర్ ముతలుమ్తానే" (౧౫) "అల్లిమలర్మకళ్ పోకమయక్కుక్కళాకియుమ్ నిఱ్కుమమ్మాన్ – ఎల్లాక్కరుమఙ్గళుమ్ శెయ్" ఎన్ఱు జగత్సృష్ట్యాద్యన్తర్భావముమ్ ఆళ్వార్కళాలు మనుసన్ధిక్కప్పట్టతిఱే.

---

(౧) భగవచ్ఛాస్త్రే (౨) తి-వాయ్-౧-౩-౧- (౩)
(౪) తి-వాయ్-౭-౨-౯. (౫) తి-వాయ్-౯-౪-౧. (౬) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦.
(౭) తి-వాయ్-౪-౮-౧. (౮) పెరియ-తిరువ-౬౯. (౯) తి-వాయ్-౧౦-౭-౮.
(౧౦) (౧౧) తి-వాయ్-౧-౫-౫. (౧౨) తి-వాయ్-౧౦-౮-౧.
(౧౩) నా-తి-౮-౧. (౧౪) తి-వాయ్-౨-౮-౧. (౧౫) తి-వాయ్-౩-౧౦-౮.

ఇవఱ్ఱై అఱియొత్తిన ఆచార్యశ్రేష్ఠరాన భట్టరుమ్ - (౧) "స్వరూపంస్వాతన్త్ర్యం భగవత ఇదంచన్ద్రవదనే త్వదాశ్లేషోత్కర్షాద్భవతిఖలునిష్కర్షసమయే। త్వమాసీర్మాతశ్శ్రీకమితురిదమిత్థన్త్వవిభవై స్తదన్తర్భావాత్త్వాంనపృథగభిధత్తే శ్రుతిరపి" ఎన్ఱు స్వరూపావినాభావసమ్బన్ధముమ్, (౨) "అనుకలతనుకాన్తాలిఙ్గనారమ్భశుమ్భత్" ఎన్ఱు రూపసమ్బన్ధముమ్, (౩) "ప్రశకనబలజ్యోతిర్జ్ఞానైశ్వరీ విజయప్రథాప్రణతవరణప్రేమక్షేమఙ్కరత్వపురస్సరాః। అపిపరిమళఃకాన్తిర్లావణ్యమర్చిరితీన్దిరే తవభగవతశ్చైతే సాధారణాగుణరాశయః ॥ అన్యేపియౌవనముఖాయువయోస్సమానాశ్శ్రీరఙ్గమఙ్గళవిజృమ్భణవైజయన్తి। తస్మింస్తవత్వయిచతస్య పరస్పరేణ సంస్తీర్యదర్పణఇవ ప్రచురంస్వదన్తే" (౪) "యువత్వాదౌతుల్యేప్యపరవశతాశత్రుశమన" ఇత్యాది కళాలే గుణావినాభావముమ్, (౫) "తత్రస్రక్స్వర్ణగన్ధంస్ఫురదుపరిఫణారత్నరోచిర్వితానంవిస్తీర్యానన్తభోగమ్" ఎన్ఱు విభూత్యన్తర్భావముమ్, (౬) "దధమాథంమథ్నతశ్శ్రాన్తిశాన్త్యై - "స్మితనయనసుధాభిస్సిఞ్చతీచన్ద్రికేవ" ఎన్ఱు వ్యూహాన్తర్భావముమ్, (౭) "యదిమనుజతిరశ్చాంలీలయాతుల్యవృత్తేరనుజనురనురూపాదేవినావాతరిష్యః। అసరసమభవిష్యన్నర్మనాథస్య మాతర్దరదళదరవిన్దోదన్తకాన్తాయతాక్షి" (౮) "అనుజనురనురూపరూపచేష్టానయదిసమాగమమిన్దిరాకరిష్యత్। అసరసమథవాప్రియంభవిష్ణు ధ్రువమకరిష్యతరఙ్గరాజనర్మ" ఎన్ఱు విభవాన్తర్భావముమ్, (౯) "శ్రీస్తనాభరణంతేజ శ్శ్రీరఙ్గేశయమ్" ఎన్ఱు అర్చావతారాన్తర్భావముమ్ (౧) "శ్రియైనమస్తచిదచిద్విధానవ్యసనంహరేః"

(౧) శ్రీగుణర-౨౮.　　(౨) శ్రీగుణర-౩.　　(౩) శ్రీగుణర-౩౨.
(౪) శ్రీగుణర-౩౪.　　(౫) శ్రీగుణర-౨౫.　　(౬) శ్రీగుణర-౪౯.
(౭) శ్రీగుణర-౪౮.　(౮) ర-స్త-౨-౪౯.　(౯) రస్త-౧-౮.　(౧౦) శ్రీగుణర-౧.

(౧)"యద్ద్వ్యాభఙ్గాః ప్రమాణమ్" (౨) 'అనుశిఖినిశిఖివత్క్రీడసి శ్రీసమత్వమ్" ఎన్ఱు జగద్వ్యాపారాన్తర్భావమున్ స్పష్టమాక వరుళిచ్చెయ్తారిఱే.

(3) "ఆత్మన్యాత్మా వపుషిచవపుర్వై భవై ర్వైభవఙ్చేత్యాకారై స్తైరనుగుణతయా సర్వభావానుయాతా । ఇచ్ఛారూపాణ్యపిభగవత స్స్వాదయస్యాత్తరూపా దూరీకుర్యాన్నహి మధురతాదుగ్ధసిన్ధో స్తరఙ్గాత్ " ఎన్ఱుపిరాట్టిక్కుణ్డాన భగవత్స్వరూపాద్యవినాభావసమ్బన్ధత్తై అభియుక్తరుమ్ అనుసన్ధిత్తార్కళిఱే.

ఆక ఇప్పడి శ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణఙ్గళాలుమ్, అవఱ్ఱైయడియొఱ్ఱిన వాఴ్వార్కళ్ దివ్యప్రబన్ధఙ్గళాలుమ్ ప్రతిపాదిక్కప్పట్ట దివ్యదమ్పతికళుడైయ స్వరూపాదికళుక్కన్యోన్యముణ్డాన అవినాభావసమ్బన్ధత్తై ఇశ్లోకత్తాలే అరుళిచ్చెయ్తారాయిత్తు.

ఇప్పడి ఇరువర్క్కుముణ్డాన అవినాభావసమ్బన్ధత్తై యరుళిచ్చెయ్కిఱవిడత్తిల్, ప్రథమతః విభువాన భగవత్స్వరూపత్తోడే లక్ష్మీస్వరూపత్తుక్కు అనురూప స్వరూప సమ్బన్ధమ్ శొల్లుమళవిల్ పిరాట్టిక్కుమ్ స్వరూపతః విభుత్వమఙ్గీకరిక్కవేణుమ్. స్వరూపవిభుత్వమఙ్గీకరిత్తాలిఱే భగవత్స్వరూపానురూపత్వముమ్, అతిశయాకారేణస్తుతియుమ్ సిద్ధిప్పతు. పత్నిక్కు పతిస్వరూపానురూపావశ్యమ్భావిత్వత్తై శ్రుతియుమ్ సూచిప్పిత్తతిఱే. విష్ణువుక్కుప్పత్నియామ్బోతు వ్యాపనశీలైయాకవేణుమే; (౪) "భగవన్నారాయణాభిమతానురూపస్వరూపరూప" ఎన్ఱు భగవత్స్వరూపానురూపత్వత్తై భాష్యకారరుమ్ ప్రథమత్తిలే ప్రతిపాదిత్తరుళినారిఱే.

ఇప్పడి ప్రమాణ సిద్ధముమాయ్, ప్రమాతృ సిద్ధముమాయ్, యుక్తియుక్తముమాన విభుత్వత్తై అఙ్గీకరియామల్ అణుత్వత్తై అఙ్గీ

(౧) శ్రీగుణర-౪. (౨) రస్త-౨-౪౪. (3) (౪) శరణాగతి-

కరిక్కుమ్బోతు, భగవత్స్వరూపైకదేశవ్యాప్తియేయికితే సిద్ధిప్పతు; అతు సకలచేతన సమానమాకైయాలే విరాట్టిక్కు ఓరతిశయితస్తోత్రమ్ సిద్ధియాతు. "అనురూపరూపవిభవైః" ఎన్గిఱపదత్తుక్కుమ్, భగవత్స్వరూపాదికళిల్ అల్పదేశమాకిలుమ్ ఇవళాల్ అనన్వితమాయిరుప్పతోరిడమిల్లై యెన్నుమిడత్తై ప్రతిపాదిక్కిఱ "సర్వాణి" ఎన్గిఱపదత్తుక్కుమ్ వైయర్థ్యముమ్ వరుమ్.

అణుస్వరూపైయా యిరుక్కవుమ్ వికాసశక్తియాలే విభువాయిరుక్కుమెన్నిల్; అప్పోతు సమానన్యాయత్తాలే సకలాత్మాక్కళుక్కుమ్ స్వరూపవికారాఙ్గీకారత్తాలే దోషమిన్ఱియిలే ఒణ్ణియుమ్. ఆత్మనిర్వికారత్వ ప్రతిపాదకమాన ప్రమాణఙ్గళుక్కుమ్ విరోధమామ్.

ఆకిల్ జ్ఞానవ్యాప్తియై చొల్లుకిఱతెన్నిల్, (౧) "వాలాగ్రశతభాగస్య" ఎన్ఱు తొడఙ్గి, "సచానన్త్యాయకల్పతే" ఎన్ఱు ముక్తాత్మాక్కళుక్కుమ్ జ్ఞానవ్యాప్తియుణ్డాకైయాలే ఇఙ్గోరతిశయముమ్ అనురూపత్వముమ్ సిద్ధియాతు. ఇవర్కళై ప్పోలే ప్రధ్వంసాభావమాత్రమేయిన్ఱిక్కే ప్రాగభావత్తై ప్పఱ్ఱిచ్చొల్లుకైయాలే అతిశయముమ్ అనురూపత్వముమ్ సిద్ధిక్కిఱతెన్నిల్; అతునిత్యర్కుముణ్డాకైయాలే అవై ఇరణ్డుమ్ సిద్ధియాతు, కిఞ్చ, అనురూపతోక్తియాలే అతిశయస్తుతి సిద్ధిక్కిఱతెన్నిల్; అన్దఅనురూపత్వమావతు — అణుత్వత్తిల్ వైషమ్యముణ్డానాలుమ్, స్వతన్త్ర శేషియైక్కుఱిత్తు శేషత్వపారతన్త్ర్యఙ్గళాలేఅతిశయావహత్వమెన్నిల్; అతువుమ్ — సకలచేతనాచేతనసమానమాకైయాలేవిశేషమ్ సిద్ధియాతు.

కిఞ్చ, "యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయంద్విజోత్తమ। త్వయైతద్విష్ణునాచామ్బజగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్" ఇత్యాదికళిలే స్వరూపతో

(౧) శ్వే-౫-౯.

విభుత్వమ్ ప్రసిద్ధమాయిరుక్క, తదనఙ్గీకారేణ అణుత్వాఙ్గీకారముమ్ ప్రమాణవిరోధముమ్ ప్రసఙ్గిక్కుమ్.

ఆక, అనురూపత్వ సిద్ధిక్కాకవుమ్, అతిశయితస్తుతిసిద్ధిక్కాకవుమ్, ప్రమాణవైయర్థ్య నివృత్త్యర్థమాకవుమ్, పిరాట్టిక్కు స్వరూపవిభుత్వమ్ అవర్జనీయమాకైయాలే అవశ్యమఙ్గీకార్యమిఱేయెన్నిల్;

మైవమ్. లక్ష్మీస్వరూపత్తై నిరూపిక్కుమళవిల్, స్వరూపవిభుత్వమ్ కూడాతు. ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్; (౧) "భోక్తాభోగ్యం ప్రేరితారఞ్చ మత్వా" (౨) "క్షరాత్మానావీశతే దేవఏకః" ఇత్యాదివేదాన్తసిద్ధమాన వర్గఙ్గళ్ నమ్దర్శనత్తుక్కు మూణ్డిఱే. ఇవళ్ ఇఙ్గిల్ - "అచిత్తత్వాన్తర్భూతైయో?, ఈశ్వరతత్వాన్తర్భూతైయో? తత్వత్రయాతిరిక్తైయో?" ఎన్ఱు వికల్పిత్తు నిరూపిక్కుమళవిల్, అచిత్తు-జ్ఞానశూన్యమాకైయాలుమ్, ఇవళ్ జ్ఞాతృత్వవిశిష్టైయాకైయాలుమ్, జ్ఞత్వాజ్ఞత్వ విరోధప్రసఙ్గత్తాలే, అచిత్తత్వాన్తర్భావమ్ కూడాతు. ఈశ్వరద్విత్వ ప్రసఙ్గత్తాలుమ్, (౨) "ఈశతే దేవఏకః" ఎన్గిఱ ఏకత్వశ్రుతియోడుమ్, (౩) "నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే" ఎన్గిఱసమాధికదరిద్రత్వప్రకాశకశ్రుతియోడుమ్ విరోధమ్ ప్రసఙ్గిక్కైయాలుమ్, ఈశ్వరతత్వాన్తర్భావమ్ కూడాతు. భగవదైక్యమ్ శొల్లిల్, పత్నీత్వపరమాన శ్రుతియోడుమ్, భేదపరమాన శ్రుతియోడమ్ విరోధమ్ పిఱక్కుమ్. ఐక్యపరఙ్గళాన శ్రుతికళ్ అత్యన్తపారతన్త్ర్యత్తాలే అవినాభావనిబన్ధనఙ్గళ్; భేదప్రతిపాదకఙ్గళ్ స్వరూపభేదపరఙ్గళ్. కిఞ్చ, ఈశ్వరద్విత్వత్తిల్ అన్యోన్యమాజ్ఞావ్యాఘాతత్తాలే అనీశ్వరత్వముమ్ ప్రసఙ్గిక్కుమ్. అతిరిక్తత్వత్తిల్ ప్రమాణమిల్లామైయాలే తత్వత్రయాతిరిక్తై యెన్నక్కూడాతు. ఇనిపారిశేష్యాత్ జీవతత్వాన్తర్భూతై యెన్నుమిడమ్ సిద్ధమ్.

---

(౧) శ్వే-౧.౧౨. (౨) శ్వే-౧-౧౦. (౩) శ్వే-౬-౮.

ఆనపిన్బు, (౧) "ఏషోఽణురాత్మా" "త్రసరేణు ప్రమాణాస్తే రశ్మికోటి విభూషితాః" ఎన్ఱు ఆత్మాక్కళుక్కు అణుత్వత్తై లక్షణమాక చ్చొల్లుకైయాలుమ్, జీవసమష్టివాచకమాన మకారత్తిల్ "మాఙ్-మానే" ఎన్గిఱ ధాతువాలే, ఆత్మాక్కళ్ అణుపరిమాణరెన్ఱు శొల్లుకై యాలుమ్, జీవతత్త్వాన్తర్భూతైయాన ఇవళుక్కుమ్ అణుత్వమ్ అవర్జ నీయమాకైయాలే స్వరూపవిభుత్వమ్ శేరాతు.

కిఞ్చ, జీవతత్త్వాన్తర్భావత్తై అఙ్గీకరిత్తు అణుత్వానఙ్గీకారేణ "అణుత్వస్యైతద్వ్యతిరిక్తజీవవిషయత్వేపి విభుత్వమేతద్విషయమ్" ఎన్నిల్; అప్పోతు, జీవత్వమణుత్వవ్యాప్తమాకైయాలే జీవలక్షణ త్తుక్కు అవ్యాప్తిదోషమ్ ప్రసఙ్గిక్కుమ్. "విభుత్వేసతిచేతనత్వమ్" ఎన్గిఱ ఈశ్వరలక్షణత్తుక్కు అతివ్యాప్తియుమ్ ప్రసఙ్గిక్కుమ్. జీవాణుత్వ ప్రతిపాదికైయాన శ్రుతియోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. ఆకై యిఱే, (౨) "సచానన్త్యాయకల్పతే" ఎన్గిఱవిడత్తిలుమ్ ముక్తరుక్కుమ్ స్వరూపవిభుత్వమ్ శొల్లామల్ జ్ఞానవ్యాప్తియై ప్రతిపాదిక్కిఱతు. ఇవ్వ ర్థమ్ (3) "ప్రదీపవదావేశః" ఇత్యాదిసూత్రత్తిలే ప్రతిపాదిత్తతిఱే.

నను, ముక్తర్కుక్కు జీవత్వసామ్యత్తాలే అవర్జనీయమాన అణుత్వ త్తుక్కు బాధకప్రమాణ మిల్లామైయాలుమ్, తదనుగ్రాహకప్రమాణ సద్భావత్తాలుమ్ అణుత్వమఙ్గీకరిక్కలామ్. పిరాట్టిక్కు జీవత్వసామ్యా కారత్తాలే ప్రాప్తమాన వణుత్వత్తుక్కు తద్వ్యాపకప్రమాణమ్ బాధక మాకైయాలే, అణుత్వమ్ కూడాతిఱేయెన్నిల్; మైవమ్; తద్విభుత్వ ప్రమాణఙ్గళ్ స్వరూపవిభుత్వ పరఙ్గళన్ఱిక్కే విగ్రహవ్యాప్తి ప్రతిపాద కఙ్గళాకైయాలే తదణుత్వబాధకఙ్గళల్లవిఱేయెన్నై.

నను; యథాప్రమాణమ్ తద్విభుత్వాఙ్గీకారత్తిల్ బాధకమిల్లా మలిరుక్కవుమ్, ప్రమాణఙ్గళుక్కన్యార్థమ్ కల్పిక్కై యుక్తమల్లామై

(౧) ము-3-౧-౯. (౨) శ్వే-౫-౯. (3) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౧౫.

యాలే, తద్విభుత్వ ప్రమాణఙ్గళ్ తదణుత్వే బాధకఙ్గళిఱేయెన్నిల్; నైవమ్. విభుద్వయాఽసమ్భవమే ఇవ్విడత్తిల్ బాధకమాకైయాలే అణుత్వమవర్జనీయమెన్ఱై.

నను, కాలాదికళుక్కు విభుత్వముణ్డాయిరుక్కవుమ్ ఈశ్వరద్విత్వమ్ వారాతాప్పోలే, లక్ష్మీవిభుత్వత్తిలుమ్ ఈశ్వరద్విత్వముమ్ ప్రసక్తియామైయాలే అతు విరోధమన్ఱేయెన్నిల్; కాలాదికళుక్కు విభుత్వముణ్డాయిరుక్కవుమ్ ఈశ్వరద్విత్వమ్ వారాతాప్పోలే యెన్గిఱదృష్టాన్తమ్ శేరాతు. ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్; కాలాదికళుక్కు "చైతన్యాఽనాధారత్వేసతి విభుత్వమ్" ఎన్గిఱతిఱేలక్షణమ్; "చైతన్యాధారత్వేసతి విభుత్వమ్"-ఈశ్వరలక్షణమాకైయాలే, చైతన్యవిశిష్టైయాన వివళుక్కు విభుత్వమ్ కొళ్ళిల్, ఈశ్వరద్విత్వమ్ ప్రసఙ్గిక్కైయాలే, ఇవళుక్కు అణుత్వమే అసాధారణలక్షణమెన్నత్తట్టిల్లై.

నను, (౧) "యోలోకత్రయమావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః" (౧) "ఉత్తమఃపురుషస్త్వన్యః" ఎన్ఱు సర్వవ్యాపకత్వత్తాలుమ్, సర్వనియన్తృత్వత్తాలుమ్ ఈశ్వరనుక్కు జీవాన్యత్వమ్ సాధిత్తాప్పోలే, (౨) "యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయంద్విజోత్తమ" (౩) "ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్" ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధఙ్గళాన సర్వవ్యాపకత్వ నియన్తృత్వఙ్గళాలే పిరాట్టిక్కు జీవజాత్యన్తర్భావమ్ సాధిక్కలామిఱే. ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్. "నేయమాత్మజాత్యన్తర్భూతా, కుతః - సర్వవ్యాపకత్వాత్ సర్వనియన్తృత్వాత్; యథా-ఈశ్వరః, తథాచేయమ్; తస్మాత్తథేతి" ఎన్ఱు పఞ్చావయవమాన అనుమానత్తాలే ఆత్మతత్త్వాన్యత్వమ్ సాధిత్తు, అతఏవ తజ్జాతీయత్వాఽఽగతాణుత్వమ్ నివృత్తమా

(౧) గీ-౧౫-౧౦. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౩) శ్రీసూక్తమ్.

కై యాలుమ్, "శ్రియఃపతియే సర్వవ్యాపకవస్తు" ఎన్ఱగ్గేకరిక్కేణ్డుకై యాలుమ్, నిరూప్యనిరూపకా౽వినాభావసమ్బన్ధనిబన్ధనమాక నిరూప్య స్వరూపత్తుక్కుణ్డాన విభుత్వమ్ తన్నిరూపకస్వరూపత్తుక్కుమ్ అవర్జనీయ మాయ్క్కొణ్డు తన్నడై యే వరుకై యాలుమ్, ఇవళుక్కుమ్ స్వరూపతో విభుత్వమ్ న్యాయతః ప్రాప్తమాకై యాలే అణుత్వపక్షమ్ అయథార్థ మిఱే యెన్నిల్;

మైవమ్. ఇవ్విడత్తిల్ దృష్టాన్తయుక్త దార్ష్టాన్తికఙ్గళ్ సదృశఙ్గ ళన్ఱిఱే. స్వరూపవిభుత్వత్తాలుమ్ సర్వనియన్తృత్వత్తాలుమిఱే సర్వేశ్వర నుక్కు జీవాన్యత్వత్తై సాధిత్తతు. దార్ష్టాన్తికత్తిల్ అన్గహేతుద్వయమిల్లై యిఱే. ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్; పిరాట్టిక్కు ఆత్మజాత్యన్తర్భావసాధకఙ్గళాక చ్చొన్న హేతుద్వయత్తిల్ ప్రథమహేతు విగ్రహవ్యాప్తి విషయ మాకై యాలే స్వరూపా౽సిద్ధమ్.

అఙ్గు విగ్రహవ్యాప్తియై చ్చొల్లుకిఱతెన్నెక్కుద్యోతకమెన్నెన్నిల్;- (౧) "క్షీరోదాచ్ఛ్రీస్సముత్పన్నా శ్రూయతే౽మృతమన్థనే। భృగోః ఖ్యాత్యాంసముత్పన్నేత్యేతదాహ కథంభవాన్" ఎన్ఱు, * శీర్ జడలముతినిఱ్పిఱన్దాళెన్ఱుమ్, భృగుపత్నియాన ఖ్యాతియినిడత్తి ఱ్పిఱన్దాళెన్ఱుమ్, పరాశరభగవానుపదేశిక్కక్కేట్ట మైత్రేయభగవాన్, నిత్యైయాన లక్ష్మిక్కు ఉత్పత్తిమత్త్వముణ్డానాల్ నిత్యత్వమ్ కూడుమ్ప డియెఙ్ఙనేయెన్ఱు ప్రశ్నమ్పణ్ణ; అతుక్కు ఉత్తరమాక (౩) "నిత్యైవై షాజగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ। యథాసర్వగతో విష్ణుస్తథై వేయం ద్విజోత్తమ" ఎన్ఱు ఉపదేశిత్తాన్.

అతెఙ్ఙనేయెన్నిల్; *విత్యానాంనిత్యనాయ్, *అవ్యయఃపితావాన సర్వేశ్వరన్ సాధుపరిత్రాణార్థమాక సర్వజాతియిలుమ్ అవతరిత్తు,

---

(౧) వి-పు-౧-౯-౧౬. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౭.

(౧) "తమరుకన్దతెవ్వురువమవ్వురువన్దానే" (౨) "ఉమరుకన్దుకన్దవురువమ్ నిన్నురువమ్" ఎన్గిఱపడియే ఆశ్రితరుకన్ద వర్ణాకృతిరూపమేనికళాలే సర్వదేశ సర్వకాలసర్వావస్థైకళిలుమ్ యాతొరుపడి సన్నిహితనాకిఱాన్; అప్పడియే "నిత్యైవైషా జగన్మాతా విష్ణోః శ్రీరనపాయినీ" యాయిరుక్కిఱ అవళుమ్ మాతృత్వప్రయుక్తమాన వాత్సల్యత్తాలే అవతరిత్తు, తద్రూపానురూపజ్గళాన వర్ణరూపవిశేషజ్గళాలే సర్వత్ర సన్నిహితైయాయిరుక్కుమ్. ఆకైయాల్ ఉత్పత్తిమత్త్వమ్ నిత్యత్వ భజ్గకమన్ఱు; కర్మకృతోత్పత్తియాకిలిఱే దోషాయవాపతు; అనుగ్రహార్థమాన వవతారమ్ గుణాయవామిత్తనై" ఎన్ఱు ప్రతివచనమ్ పణ్ణుకైయాలే సర్వవ్యాపిత్వ వచనమర్థాన్తరవిషయమ్.

ఇవ్వళవన్ఱిక్కే, (౩) "పునశ్చపద్మాత్సమ్భూతా ఆదిత్యో౽భూద్యదా హరిః । యదా తు భార్గవో రామ స్తదాభూద్ధరణీత్వియమ్ । రాఘవత్వే౽భవత్సీతా" (౩) "దేవత్వేదేవదేహేయమ్" ఇత్యాదికళాలే మేలుమ్ ఇవ్విగ్రహవ్యాప్తియే ప్రతిపాదిక్కప్పట్టతిఱే. (౪) "సౌమ్యాసౌమ్యైర్జగద్రూపై స్త్వయైతద్దేవిపూరితమ్" ఎన్ఱు మేలేవివరిక్కైయాలే, (౫) "త్వయైతద్విష్ణునాచామ్బ జగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్" ఎన్గిఱతుమ్ - విగ్రహవ్యాప్తివిషయమ్. ఆకైయాలే ఇవళుక్కు స్వరూపవ్యాప్తి పరిహారేణవిగ్రహవ్యాప్తియే ఉళ్ళతెన్ఱు నిర్ణీతమాయిత్తు.

కిఞ్చ; ఇరువర్క్కుమ్ స్వరూపవ్యాప్తియైచ్చొల్లిల్, (౬) "దేవతిర్యఙ్మనుష్యేషు పున్నామా భగవాన్హరిః । స్త్రీనామ్నీ లక్ష్మీర్మైత్రేయ నానయోర్విద్యతేపరమ్ । అర్థో విష్ణురియం వాణీ" ఎన్ఱు విభూతివిభాగ విరోధమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్.

---

(౧) ౧తిరువ-౪౪. (౨) తి-వాయ్-౮-౧-౪. (౩) వి-పు-౧ ౯-౧౪౩.
(౪) వి-పు-౧-౯-౧౨౦. (౫) వి-పు-౧-౯-౧౨౬. (౬) వి-పు-౧-౮-౩౫.

ద్వితీయహేతువాన సర్వనియన్తృత్వమ్ భాగాసిద్ధమాకైయాలే సాధ్యసాధక సద్ధేతువన్రు. ఎఙ్గనేయెన్నిల్; సకలపురుషనియన్తృత్వత్తై యిఱే అజ్ఞపురుషతత్త్వాన్యత్వ సాధకమాక చ్చొల్లిర్రు. అన్దసర్వ నియన్తృత్వమ్ ఇవళుక్కుణ్డాకిఱే. ఏకోననియన్తృత్వమిఱే ఇవ ళుక్కుళ్ళతు; అతుతన్నిలుమ్ అన్తః ప్రవిశ్యనియన్తృత్వమిల్లైయిఱే. తావన్మాత్రత్తాలే ఆత్మజాత్య న్తర్భావమ్ కొళ్ళుమ్పోతు సర్వర్ క్కుమ్ అపుంస్త్వమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్; స్వశరీరమాత్రత్తుక్కుమ్ అనీశనా యిరుప్పానొరువనిల్లైయిఱే.

ఆక ఇప్పడిఆత్మతత్త్వాన్యత్వ సాధకజ్గళాన హేతుద్వయముమ్ అసి ద్ధజ్గళాకైయాలేయుమ్, నిరూప్యనిరూపకజ్గళుక్కు అవినాభావ ముణ్డాకి లుమ్, లక్ష్మీస్వరూప నిరూపితభగవత్స్వరూపత్తుక్కు వ్యాప్తిశొల్లు కైయాలే జీవతత్త్వాన్తర్భూతైయాయ్, తజ్జాతీయత్వేన ప్రాప్తమాన అణుత్వత్తై స్వరూపమాకవుడైయ ఇవళుక్కు స్వరూపతోవిభువాన ఈశ్వ రనైప్పోలే స్వరూపవ్యాప్తియిల్లై యెన్రు నిర్ణయిక్కప్పట్టతు.

ఆకిల్, "యద్బ్రహ్మరూపన్తత్తే అనురూపరూపవిభవైర్గాఢోప గూఢాని" ఎన్రు సర్వవ్యాపక స్వరూపత్తోడే తన్నిరూపక భూతైయాన లక్ష్మీస్వరూపత్తుక్కు అవినాభావ సమ్బన్ధమ్ శొల్లుకైయాలే, * సన్ని యోగవిశిష్టన్యాయసిద్ధమాన స్వరూపవిభుత్వమ్ ఇవ్విడత్తిల్ శేరుమ్పడి యెఙ్గనేయెన్నిల్; ఇప్పడి అనుపపద్యమానార్థ దర్శనత్తాలే ఉపపద్య మానార్థాన్తరత్తైక్కల్పిక్కైయాకిఱ అర్థాపత్తిప్రమాణసిద్ధమాన అఘ టితఘటనా శక్తియాలే, అణుస్వరూపైయా యిరుక్కవుమ్ విభువాన ఈశ్వరస్వరూపత్తోడే పరిసమాప్య వ్యాప్తిరుక్కైయై ఇవ్విడత్తిల్ శొల్లుకైయాలే విరోధమిల్లై.

ఎఙ్గనేయెన్నిల్; "మహతోమహీయాన్" ఎన్నుమ్పడి అతిమ హత్తత్త్వమాన ఈశ్వరన్, "అణోరణీయాన్" ఎన్గిఱపడియే, అణీయ

సామర్థ్యమానాయ్ కొణ్డు అణువ్యక్తికళ్ తోఱుమ్ అసఙ్కుచితమాక నిరఙ్కుశైశ్వర్యత్తోడే తన్నుడైయ అఘటితఘటనాశక్తియాలే పరిసమాప్య వర్తిక్కుమాపోలే, తత్స్వరూపనిరూపక భూతైయానవివళుమ్ అణువాయిరుక్కవుమ్ నిరూప్యవస్తు వ్యాపిత్తు నిఱ్కుమిడమెఙ్గుమ్ "ఈశ్వరీమ్" ఎన్ఱు శ్రుతిప్రసిద్ధమాన తన్నుడైయ అఘటిత ఘటనాశక్తియాలే వ్యాపిత్తు విభువాయిరుక్కై ఇవ్విడత్తిల్ వివక్షితమాకైయాలే విరోధమిల్లైయిఱే.

ఆకైయాలేస్వరూపతోవిభువానఈశ్వర తత్త్వవ్యావృత్తియుమ్, కేవలమ్ గుణతోవిభువాన ఆత్మతత్వవ్యావృత్తియుమ్, చైతన్యాఽనాధారమాన అచిత్తత్వవ్యావృత్తియుమ్, భగవత్స్వరూపానురూపత్వముమ్ అతిశయితస్తోత్రముమ్ సిద్ధిక్కుమిఱే.

ఆనురూప్యమావతు - (౧) "ఈశతేదేవఏకః" (౨) "ఈశ్వరస్సర్వభూతానామ్"ఎన్గిఱతత్స్వరూపత్తుక్కనురూపమాక, (3) "అస్యేశానా" (౪) "ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్" ఎన్ఱుమ్పడియిరుక్కైయిఱే ఔచితమ్. అథవా అవనుడైయసత్తై ఏతదధీనైయాయ్, ఇవళుడైయసత్తై తదధీనైయాయిరుక్కై—అన్యోన్యానురూపత్వమాకవుమామ్. ఎల్లాప్పడియాలుమ్,(౫)"ఉనక్కేఱ్కుమ్" ఎన్ఱుమ్పడి తుల్యశీలమాయిరుక్కైయిఱే ఆనురూప్యమావతు.

నను, విభువానసర్వేశ్వరన్, అఘటితఘటనా సామర్థ్యత్తాలే అణుస్వరూపనాయ్ కొణ్డు అణువ్యక్తికళ్ తోఱుమ్ జాతివద్వ్యాపిత్తిరుక్కుమాపోలే, ఇవళుమ్ అణువాయిరుక్కవుమ్ అఘటితఘటనాశక్తియాలే విభువాయ్ కొణ్డు వ్యాపిత్తిరుక్కుమెన్గిఱ ఇవిడత్తిల్ దృష్టాన్తమ్ కూడాతు. ఎఙ్గనేయెన్నిల్; విభువాన ఈశ్వరనుక్కు ఉపా

(౧) (౨) గీ-౧౮-౬౧. (3) శ్రీసూక్తమ్.
(౪) శ్రీసూక్తమ్. (౫) తి-వాయ్-౧౦-౧౦.

ధ్యవచ్ఛేదమాత్రత్తాలేయిఱే అణుత్వవిభుత్వఙ్గళ్ శొల్లుకిఱన. స్వరూపతః అణుత్వమ్ శొల్లవొణ్ణాతిఱే. అఘటితఘటనాశక్తియాలే అణుత్వమహత్త్వరూపవిరుద్ధ సముచ్చయమ్ కూడుమెన్నిల్; అప్పోతు సర్వాద్వైతభేదాభేదపక్షఙ్గళుమ్ అఙ్గీకార్యఙ్గళామిఱే. ఆకైయాలే ప్రతివస్తుపూర్ణత్వమావతు-ఓరోరు ఉపాధ్యవచ్ఛిన్న ప్రదేశమే సర్వత్రైయుమ్ నిర్వహిక్కవల్ల శక్తియై యుడైత్తాయిరుక్కై; ఇఙ్ఙనన్ఱిక్కే, అన్తర్వ్యాప్తియై స్వరూపసమవ్యాప్తి యెన్ఱఙ్గీకరిక్కుమ్బోతు, బహిర్వ్యాప్తి శేరాతు. కిఞ్చ, నిరవయవమాన ఆత్మావుక్కు షడ్భావరాహిత్యత్తాలే ఉళ్ళేన్ఱుమ్ పుఱమ్బేన్ఱుమ్ ఒరువ్యవహారమ్ కూడామైయాలే, అన్తర్వ్యాప్తియే అఙ్గీకార్యమ్. ఆకైయాలే భగవదన్తర్వ్యాప్తిదృష్టాన్తబలత్తాలే లక్ష్మీవిభుత్వమసాధ్యమ్.

కిఞ్చ, స్వరూప వ్యాప్తియుమ్ విగ్రహవ్యాప్తియు మిన్ఱిక్కే, అఘటితఘటనాశక్తియాలే అణుస్వరూపైయా యిరుక్కవుమ్ విభుత్వత్తోడే వ్యాపిత్తిరుక్కుమెన్నిల్; స్వరూపవికారిత్వ మఙ్గీకరిత్తతాయ్ విడుమ్. అప్పోతు ఆత్మనిర్వికారత్వ ప్రతిపాదక ప్రమాణఙ్గళుక్కు విరోధమ్ ప్రసఙ్గిక్కుమ్. ఆనపిన్బు లక్ష్మీ స్స్వరూపవిభుత్వమే అఙ్గీకార్యమ్.

జీవత్వేపి విభుత్వాఙ్గీకారత్తిలుమ్, "అణుత్వేసతి చేతనత్వమ్" ఎన్గిఱ జీవలక్షణత్తుక్కు అవ్యాప్త్యతివ్యాప్తిదోషపరిహారార్థమాక అణుత్వచేతనత్వమ్ ఏతద్వ్యతిరిక్తజీవవిషయమ్. పరతన్త్రచేతనత్వమ్ ఏతల్లక్షణమెన్ఱుమ్, స్వతన్త్ర చేతనత్వమ్ ఈశ్వరలక్షణమెన్ఱుమ్ లక్షణభేదమ్ కల్పిక్కలామిఱే. అన్ఱిక్కే, జీవలక్షణత్తిల్ అణుశబ్దమ్పరిచ్ఛిన్నమాత్రపరమాయ్ భగవత్పరాధీనైయాన ఇవళ్ విషయత్తిల్ స్వతన్త్రగుణపరిచ్ఛేదేన వర్తిక్కఱతాకవుమామ్. అతావతు-స్వరూపతో నిరతిశయత్వేపి పారతన్త్ర్యాదియోగత్తాలే గుణతస్సాతిశయ యుక్తైయాయిరుక్కుమెన్ఱపడి.

ఇత్తాల్ స్వరూపత్తాలుమ్ గుణత్తాలుమ్ సాతిశయరాన చేతనరిల్ వ్యావృత్తియుమ్, తదుభయతో నిరతిశయనాన ఈశ్వరనిల్ వ్యావృత్తియుమ్ సిద్ధిక్కుమిఱే. ఆకైయాల్ జీవతత్త్వాన్తర్భావత్తిలుమ్ స్వరూపతో విభువాకైయాలే భగవత్స్వరూపానురూపత్వముమ్ అతిశయేన స్తుతియుమ్ సిద్ధిక్కైయాలే, అణుత్వమ్ అనఙ్గీకార్యమిఱేయెన్నిల్.

నైవమ్; సర్వేశ్వరన్ అణుద్రవ్యఙ్గళ్ తోఱుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్త్తిక్కుమెన్నుమిడమ్ కూడాతాకిల్, (౧) "అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్స్థితః" (౨) "అన్తఃప్రవిష్టశ్శాస్తా" "అన్తఃప్రవిష్టశ్శాస్తాజనానామ్" (౩) "య ఆత్మానమన్తరోయమయతి" ఎన్ఱు అన్తర్వ్యాప్తియై చ్చొల్లుకిఱ ప్రమాణఙ్గళుక్కు వైయర్థ్యముమ్, (౪)"పరన్దతణ్ పరవైయుళ్ నీర్ తోఱుమ్ కరన్దశిలిడన్దోఱుమిడన్దికళ్ పొరుడోఱుమ్ పరనవణ్ణమిఱెనక్కరన్దెఙ్గుమ్ పరన్దుళనివైయుణ్డకరనే" ఎన్గిఱ దివ్యసూక్తియోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. వ్యాప్యవ్యాపకఙ్గళాన జీవేశ్వరస్వరూపఙ్గళ్ జ్ఞానమయఙ్గళాకైయాలే, తేజోద్రవ్యఙ్గళాయ్ అతిస్వచ్ఛఙ్గళాయ్ కొణ్డు ప్రతిఘాతాభావత్తాలే అన్యోన్యమన్తః ప్రవేశిక్కై ఉపపన్నమిఱే. ఆనపిన్బు నియన్తావానస్వరూపమ్ నియామ్యస్వరూపత్తుక్కుళ్ళే అన్తరాత్మతయా ప్రవేశిక్కైమికవుమ్ ఉపపన్నమాకైయాలే, జాతి వ్యక్తితోఱుమ్ పరిసమాప్యవర్త్తిక్కుమా పోలే, (౫) "పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతే" ఎన్ఱు శ్రుతిసిద్ధమాన అఘటితఘటనాశక్తియాలే వ్యాప్యవస్తుక్కళ్ తోఱుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్త్తిక్కక్కుఱైయిల్లైయిఱే.

ఇప్పడి శ్రుతిసిద్ధమాయ్ యుక్తియుక్తముమాన అన్తర్వ్యాప్తి బహిర్వ్యాప్తిక్కు విరోధమాకామైయాలుమ్, విరుద్ధసముచ్చయపక్షఙ్గళిల్ విరుద్ధసముచ్చయ నిబన్ధనమాక ఈశ్వరనుడైయ అఘటితఘటనా

---

(౧) తై-నా- (౨) యజు-ఆ-౩-ప్ర-౧౧. (౩) బృహ-౫-౭-౨౨.
(౪) తి-వాయ్-౧. (౫) శ్వే-౬-౮.

శక్తియై కొళ్ళామైయాలే పరపక్షత్తిన్పడి యాకామైయాల్, అతు తత్ప్రతిబన్ధి యల్లామైయాలుమ్, విభుస్వరూపన్ అఘటితఘటనా శక్తియాలే అణుక్కళ్తోఱుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్త్తిక్కవాప్పోలే, పిరాట్టియుమ్ అణుస్వరూపైయాయిరుక్కవుమ్ అఘటితఘటనాశక్తియాలే విభుస్వరూపత్తోడే వ్యాప్తిరుక్కైయాకిఱవిభుత్వమ్ ఇశ్లోకత్తిల్ వివక్షితమాకైయాలే విరోధమిల్లై.

కిఞ్చ, (౧) "ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ" ఎన్గిఱపడియే జగత్తుక్కు త్రివిధకారణముమ్ బ్రహ్మమేయాకైయాలే (౨) "ప్రకృతిశ్చప్రతిజ్ఞా దృష్టాన్తానుపరోధాత్" ఎన్గిఱసూత్రప్రకారత్తిలే ఉపాదానకారణమాయ్కొణ్డు బ్రహ్మమ్జగత్తాయ్ ప్పరిణమిక్కుమ్పోతు, తన్నుడైయశక్తియాలేస్వస్వరూపత్తుక్కు వికారమ్వారామల్ పరిణమిక్కుమాపోలే, ఇవళుమ్ అణువాయిరుక్కవుమ్ అఘటితఘటనాశక్తియాలే తన్స్వరూపత్తుక్కు వికారమ్వారామల్ విభుస్వరూపత్తోడేవ్యాప్తిరుక్క క్కుత్తై యిల్లామైయాలుమ్, లక్ష్యవర్గత్తుక్కెల్లామేఱుకిఱ లక్షణత్తైవిట్టు లక్ష్యవిభాగమ్పణ్ణి లక్షణభేదమ్ కల్పిక్కైయుక్తమల్లామైయాలుమ్, జీవవిషయత్తిల్ అణుశబ్దమ్(3)"జ్యాయానన్తరిక్షాత్"ఎన్గిఱమహత్త్వప్రతికోటియాన అణుత్వత్తైచ్చొల్లుకైయాలే*వాలాగ్రేత్యాదిప్పడియేసూక్ష్మపరిమాణత్తైచ్చొల్లుమిత్తనైయల్లతు పరిచ్ఛిన్నమాత్రపరమిల్లామైయాలుమ్, జీవతత్త్వాన్తర్భూతైయాయ్, తజ్జాతీయత్వేనాగతమాన అణుత్వత్తైస్వరూపమాకవుడైయ ఇవళ్తన్నుడైయ అఘటితఘటనాశక్తియాలే స్వవికారరహితమాక విభుస్వరూపత్తోడే వ్యాప్తిరుక్కుమ్పడియై ఇశ్లోకత్తాలే వ్యాఖ్యానమ్పణ్ణియరుళినారాయ్త్తు.

అథవా, విగ్రహవ్యాప్తియై ఇశ్లోకత్తిలే ప్రతిపాదిక్కిఱతెన్ఱు మరుళిచ్చెయ్వర్. ఆకిల్, "యద్బ్రహ్మరూపమ్" ఎన్ఱు ప్రథమతః

(౧) ఛా-౬-౨-౧. (౨) బ్రహ్మసూ. (3) ఛాన్దో-3-౧౪-3.

స్వరూపత్తై చ్చొల్లువానెన్నెన్నిల్, మేల్ "మూర్తంబ్రహ్మ" ఎన్ఱు శొల్లుకిఱ దివ్యవిగ్రహమ్ దివ్యాత్మస్వరూపత్తిలుమ్ ప్రియతరమాయిరుక్కుమ్బడియై ప్రకాశిప్పిక్కైక్కాక మున్దుఱమున్నమ్ స్వరూపత్తై ప్రతిపాదిత్తతత్తన్నై యెన్ఱు యోజిత్తుక్కొళ్వతు. ఇన్దయోజనైయై "హరేః శాన్తానన్త మహావిభూతిపరమం బ్రహ్మయత్స్వరూపమ్, తతోపితత్ప్రియతరమత్యద్భుతంమూర్తం బ్రహ్మయద్రూపమ్ – యద్విగ్రహమస్తి, తచ్చయథాసుఖం విహరతోహరేరన్యాని యానిసర్వాణి రూపాణి సన్తి, తానిచతేస్వైరనురూపరూపవిభవైః–విగ్రహవిభవైః, గాఢోపగూఢాని – శ్లిష్టపరిష్వక్తాన్యాహుః" ఇత్యన్వయః.

ప్రథమయోజనైయిల్, "హరేశ్శాన్తానన్త మహావిభూతిపరమం బ్రహ్మయద్రూపమస్తి, తచ్చ, తతోపి ప్రియతరమత్యద్భుతంమూర్తం బ్రహ్మయద్రూపమస్తి,తచ్చ–యథాసుఖంవిహరతోహరేరన్యానియాని సర్వాణిరూపాణిసన్తి; తానిచతేస్వైరనురూప రూపవిభవైః – స్వరూపాదివిభవైః, గాఢోపగూఢాన్యాహుః" ఎన్ఱు స్వరూపాదికళై ప్రత్యేకమ్ ప్రత్యేకమాక సమ్బన్ధిత్తు యోజిత్తుక్కొళ్వతు.

ఆక, ఇశ్లోకత్తాలే (౧) "యతోవాఇమానిభూతానిజాయన్తే" ఎన్ఱుతొడఙ్గి (౧) "తద్విజిజ్ఞాసస్వ" ఎన్ఱుమ్, (౨) "తజ్జలానితిశాన్త ఉపాసీత" ఎన్ఱుమ్, (౩) "కారణన్తుధ్యేయః" ఎన్ఱుమ్,(౪)"అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" (౫) "జన్మాద్యస్యయతః" ఎన్ఱుమ్, (౬) "ధ్యేయో నారాయణస్సదా" (౭) "ధ్యేయస్సదా" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱ ప్రమాణ ప్రకారత్తిలే భగవద్ధ్యేయత్వహేతువాన జగత్కారణత్వత్తై ప్రతిపాదిక్కిఱ నారాయణశబ్దపర్యాయమాయ్, పూర్వవాక్యత్తిల్పడియే స్వీకృతోపాయనుక్కు ప్రాప్తిప్రతిబన్ధకసకలపాపనివర్తకత్వహేతుకమాయ్, స్వేతరసమస్త సహాయానపేక్షోపాయత్వప్రకాశకమాయ్, ఉత్తర

(౧) తై-భృ- (౨) ఛాన్దో-౩-౧౪-౧. (౩) అథర్వశిఖా.
(౪) బ్రహ్మసూ-౧-౧-౧- (౫) బ్రహ్మసూ-౧-౧-౨. (౬) భా-ఆ- (౭)

వాక్యత్తిల్పడియే ప్రార్థితప్రాప్యనుక్కు పరమప్రాప్యమాన అనుభవకైఙ్కర్యాదికళిల్ స్వభోక్తృత్వాది రూపవిరోధి నివృత్తిక్కుమ్ వాచకమాయిరుక్కిఱ హరిశబ్దత్తై ప్రయోగిత్తు, తద్వాచ్యనాన సర్వేశ్వరనుడైయ స్వరూపాదికళ్ పురుషకారైక లక్షణైయాయ్, ప్రాప్యైకవేషైయాయ్, కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధినియుమాయ్, తదర్థకైయుమాన పిరాట్టియినుడైయ స్వరూపాదికళాలే గాఢాశ్లిష్టఙ్గళాయిరుక్కుమెత్తు దివ్యదమ్పతికళుడైయ నిత్యయోగత్తై అరుళిచ్చెయ్కైయాలే,(౧) "ప్రయతపాణిశ్శరణమహంప్రపద్యే" (౨) "స్వస్తిసమ్బాధేష్వభయం నోఽస్తు" ఎన్గిఱ ప్రమాణప్రకారత్తిలే వాక్యద్వయోక్తోపాయోపేయఙ్గళై విశదీకరిత్తరుళినారెన్నుమిడమ్ వ్యక్తమాకిఱతు.

(౩) "విశ్వంనారాయణంహరిమ్" ఎన్ఱు - శ్రుతియుమ్ నారాయణశబ్దత్తోడే హరిశబ్దత్తై సహపఠిత్తతిఱే.(౪)"వాసుదేవంజగద్యోనిం నౌమినారాయణంహరిమ్" (౫) "గమిష్యతిహరిశ్శ్రీమానాశ్రితానితి నిశ్చయాత్" ఎన్ఱు జగత్కారణత్వవాచకమాన నారాయణశబ్దత్తోడే హరిశబ్దత్తై ప్రయోగిత్తతు. తద్వాచ్యనోడే లక్ష్మీస్సమ్బన్ధత్తైయుమ్ అనుసన్ధిత్తు ఉపాయవరణమ్బణ్ణి, "నారాయణాయనాథాయ హరయేశ్రీమతే నమః" ఎన్ఱు స్వభోక్తృత్వాది విరోధినివర్తకనాయ్ ఆర్తిహరనాకైయాలే హరిశబ్దవాచ్యనాయ్ సర్వశేషియుమాన నారాయణనుమ్ సర్వస్వామినియుమాన పెరియపిరాట్టియారుమాన నిత్యయోగత్తై ప్రతిపాదిత్తు అనుభవకైఙ్కర్యాదికళై ప్రార్థిత్తార్కళిఱే పరమవైదికరుమ్; "గతిర్గమ్యశ్చాసౌహరిః" ఎన్నక్కడవతిఱే. ఇతుతాన్ "భగవాన్హరిః" ఎన్గిఱపడియే ఉపాయపూర్త్తియైయుమ్ ఉపేయపూర్త్తియైయుముడైత్తాన తిరునామమిఱే.

ఆక, చతుశ్శ్లోకియాలే (౬) "హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" (౭) "విష్ణుపత్నీ"(౮)"విష్ణోశ్శ్రీః" (౯) "దేవదేవదివ్యమహిషీమ్" ఇత్యాది

---

(౧) (౨) (౩) తై-నా-
(౪) భార- (౫) భగవచ్ఛా- (౬) పురుషసూ-
(౭) శ్రీసూక్త- (౮) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౯) శరణాగతిగ.

ప్రమాణప్రసిద్ధమాన విష్ణుపత్నీత్వత్తైయుమ్ (౧) "అస్యేశానాజగతః" (౨) "ఈశానా దేవీభువనస్య" (౧) "ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్" ఎన్గిఱప్రమాణప్రతిపాద్యమాన ఉభయవిభూతి శేషిత్వత్తైయు ముడైయళాయ్, (౧) "తాంపద్మనేమీంశరణమహంప్రపద్యే" ఎన్గిఱపడియేఅశరణ్యాశరణ్యైయాయ్, "ఉదారామ్" ఎన్గిఱపడియే సకలపురుషార్థప్రదైయాయ్, సమన్వయావిరోధసాధన ఫలవిషయమాన శారీరకశాస్త్ర చతురధ్యాయీసమధిగతనాన సర్వేశ్వరనుక్కు సర్వప్రకారాలుం అభిమతాలను రూపస్వరూపరూప గుణాదికళై యుడైయళాయ్ కొణ్డు తత్స్వరూపాద్యవినాభూతైయాయిరుక్కైయాలే, "దేవజుష్టామ్" ఎన్గిఱ తన్నిత్యయోగత్తైయుముడైయళాయిరున్దుళ్ళ పెరియపిరాట్టియారుడైయ వైభవత్తై బహుముఖమాక ప్పేశిఅనుభవిత్తు, ఇప్పడిసర్వప్రకారత్తాలుమ్ "మాతృదేవో భవ" ఎన్గిఱ వేదాన్తవాక్యార్థత్తై స్వాశ్రితరాన అస్మదాదికళుమఱిన్దు అనుసన్ధిత్తు ఉజ్జీవిక్కుమ్బడి ఉపకరిత్తరుళినారాయిత్తు.

స్తోత్రచతుశ్శ్లోకీ ఇరణ్డిలుమ్ నాలుముణ్డాయాకిలుమ్ ఒన్డుక్కుప్రథమవాక్యత్తిలేనోక్కు; ఒన్డుక్కుద్వితీయవాక్యత్తిలేనోక్కు. "స్వాదయన్నిహ సర్వేషాంత్రయ్యన్తార్థంసుదుర్గ్రహమ్। స్తోత్రయామాస" ఎన్ఱుకొణ్డు దుర్గ్రహమాన వేదాన్తార్థఙ్గళై సుగ్రహస్వాదుక్కళామ్బడి స్తోత్రమాకప్పణ్ణియరుళినారెన్నైయాలుమ్, ఇప్ప్రబన్ధఙ్గళిల్ ప్రతిపాదిక్కిఱ అర్థఙ్గళై నిరూపిత్తుప్పార్త్తాల్ అవ్వర్థఙ్గళాయే యిరుక్కైయాలుమ్ ఇన్నాలువాక్యత్తైయుమ్ ఇవఱ్ఱుక్కు వాక్యార్థమాక యోజిక్కలామిఱే.

యత్పదామ్భోజఘటితా ప్రణతిర్దుర్లభాన్యపి ।
పదాని పరమాంముక్తిం సూతేతాంశ్రియమాశ్రయే॥

నాయనారాచ్చాన్పిళ్ళై తిరువడికళేశరణమ్.

పరమకారుణికరాన నాయనారాచ్చాన్పిళ్ళై అరుళిచ్చెయ్త
చతుశ్శ్లోకీవ్యాఖ్యానమ్
ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

పరమకారుణికరాన

పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళై అరుళిచ్చెయ్త,

పరన్ద రహస్యమ్.

ఇన్దగ్రన్థమ్

శ్రీమాన్. పుదుప్పేర్, ఇళయవిల్లి,

విద్వాన్, వెఙ్కటాచార్యరాలుమ్,

శ్రీమాన్-పుదుప్పట్టు-తిరువేఙ్కటాచార్యరాలుమ్,

నానాదేశానీతాఽనేక శ్రీకోశఙ్గళిన్ సహాయత్తినాల్
పరిశోధిక్కప్పట్టు,

శ్రీవైష్ణవగ్రన్థముద్రాపక సభైయారాల్,

శ్రీపరాఙ్కుశ తిరువవతారాది ౯౦౧3-వతు సంవత్సరమాన
విరోధికృత్ సంవత్సరత్తిల్.

కాఞ్చీపురమ్,
శ్రీనివాస ముద్రాక్షరశాలైయిల్,
అచ్చిట్టు ప్రచురమ్ శెయ్యప్పట్టతు.

విజయతేతరామ్.

శ్రీవైష్ణవగ్రన్థ ముద్రాపకసభ (లిమిటెడ్).

ఈ సభలో తెనుఁగులిపిలో నచ్చువేసిన గ్రన్థములు.

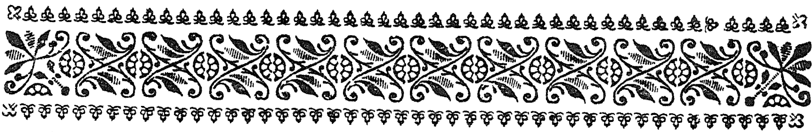
		రూ.	అ.	పై.
తనిశ్లోకమ్ సవ్యాఖ్యానము ప్రతిపద తాత్పర్యసహితము	...	౨	౦	౦
భారతాది తనిశ్లోకమ్ ,, ,,	...	౦	౨	౬
రామ చరమశ్లోకమ్ ,, ,,	...	౦	౧	౬
దుష్కరశ్లోక టిప్పణి	...	౦	౨	౬
శాణ్డిల్యవిశిష్ట పరమధర్మశాస్త్రము తాత్పర్యసహితము	...	౦	౯	౦
తిరువన్దాతి-౧-ము, ౪-వ-వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రతిపదసహితము	...	౧	౧౨	౯
తిరువిరుత్తమ్ వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరై ప్రతిపదతాత్పర్యసహితము	...	౨	౪	౦
తిరువాశిరియమ్-ము, పెరియతిరుమడల్-వ, వ్యాఖ్యాన అరుమ్బద ప్రతిపద తాత్పర్యసహితము	...	౧	౮	౩
ఇరామానుశ నూఱ్ఱన్దాతి	...	౧	౧౨	౦
తిరుప్పల్లాణ్డు	...	౦	౮	౬
శ్రీవచనభూషణమ్	...	౧	౧౨	౬
శరణశబ్దార్థవిచారమ్	...	౦	౨	౦
ప్రపత్త్యనుపాయత్వవిచారమ్	...	౦	౧	౦
నాయమాత్మాభాష్యమ్	...	౦	౨	౬
యమకరత్నాకరమ్	...	౨	౧౧	౬
తిరుప్పావై మూవాయిరప్పడి అరుమ్బతసహితమ్	...	౧	౭	౬
దీపప్రకాశ సహిత తత్త్వదీపమ్	...	౨	౦	౬
గురుపరమ్పరా ప్రభావమ్	...	౨	౦	౬
తత్త్వసఙ్గ్రహమ్	...	౦	౨	౦
యతీన్ద్రప్రవణప్రభావమ్	...	౦	౧౨	౬
తిరుప్పావై ఈరాయిరప్పడి నాలాయిరప్పడికళ్	...	౧	౬	౦
ముముక్షుప్పడి వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రమాణత్తిరట్టు సహితమ్	...	౨	౧౩	౦
తిరుప్పావై ఆఱాయిరప్పడి	...	౧	౫	౦
పరన్దరహస్యమ్.	...	౦	౫	౦

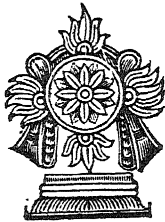
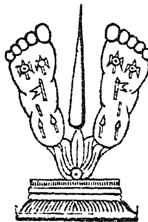
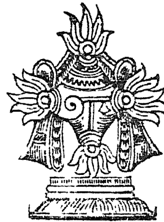
ఈగ్రన్థములు పుట్టకాగితములో సగముపెలకు నివ్వఁబడును.

మ. తిరువేఙ్గడముడైయాన్,
ఉపకార్యదర్శి.

రా. తిరువేఙ్గడత్తానయ్యా,
కార్యదర్శి ధనాధికారి.

నెం ౩౧, వెంకటాచలముదలివీథి, చెన్నప్పట్టణము.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

పెరియవాచ్చాన్పిళ్లై అరుళిచ్చెయ్త,

పరన్ద రహస్యమ్.

శ్రీమత్కృష్ణసమాహ్వాయ నమోయామునసూనవే ।
యత్కటాక్షైకలక్ష్యాణాం సులభశ్శ్రీధరస్సదా ॥

అవతారికా.

నిర్హేతుక భగవత్ప్రసాదమడియాక వేదబాహ్యమానసాఙ్ఖ్యాది దర్శనఙ్గళిల్ విముఖనాయ్, నిర్దోషప్రమాణమాన వేదత్తిల్ పుకున్దు, అతిల్ బన్ధకమాన స్వర్గాదిక్షుద్రపురుషార్థఙ్గళైయుమ్ తత్సాధనఙ్గళైయుమ్ ప్రతిపాదిక్కిఱ పూర్వకాణ్డత్తిల్ ప్రయోజనమిల్లామైయాలే జ్ఞానభాగత్తిలేపుకున్దు, అతిలుమ్ ఐశ్వర్యత్తిఱ్కాట్టిల్ నిత్యత్వాదికళాలే శిఱితు అధికమాన కైవల్యత్తైయుమ్ తత్సాధనత్తైయుమ్ విట్టు, అవ్వైశ్వర్యకైవల్యఙ్గళై ప్పోలన్ఱియిలే స్వరూపానురూపమాన పరమపురుషార్థలక్షణమోక్షత్తిలే రుచియుడైయనాయ్, తత్సాధనమానకర్మజ్ఞానాదికళుడైయదుష్కరత్వాద్యనుసన్ధానత్తాలేక్లిష్టనాయ్, స్వరూపానురూపమాన ఉపాయత్తిలే రుచియుడైయనాయిరుక్కుమధికారిక్కు, అభిమతమాయ్ అనురూపమాయిరుక్కుళ్ళ అన్దఉపాయోపేయఙ్గళై త్తనిత్తనియేజ్ఞాపిక్కిఱ రహస్యత్రయముమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

తనిత్తనియే ఉపాయోపేయఙ్గళై చ్చొల్లుకిఱతాకిల్, అవఱ్ఱిలొన్ఱు జ్ఞానగోచరమాకవమైన్దిరుక్క, మూన్ఱుమ్ జ్ఞాతవ్యమాక వేణ్డుకిఱతెన్నెన్నిల్; బుభుత్సు-ఓరర్థత్తిలే నిష్ఠనాకైక్కు అనురూపమానప్రమాణఙ్గళనేకఙ్గళ్ అపేక్షితఙ్గళాకైయాలే, అవ్వోప్రామాణ్యభేదత్తాలే మూన్ఱుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

అతిల్ తిరుమన్త్రమ్ (౧) "ఋచోయజూంషిసామాని తథైవా థర్వణానిచ । సర్వమష్టాక్షరాన్తస్థం యచ్చాన్యదపివాఙ్మయమ్" ఎన్ఱు సకలశాస్త్రసఙ్గ్రహమాకైయాలే శాస్త్రముఖత్తాలే ప్రమాణమాకక్కడవతు. ఇమ్మన్త్రమ్ శాస్త్రద్వారా ప్రమాణమాకిఱతాకిల్, శాస్త్రఙ్గళిలే ఇన్ద ఉపాయోపేయఙ్గళై ప్రతిపాదిక్కిఱ శిలవాక్యఙ్గళ్ ప్రమాణమాక అమైన్దిరుక్క, ఇమ్మన్త్రత్తైయే నిర్బన్ధిక్కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; అవ్వాక్యఙ్గళైక్కొణ్డు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణప్పార్క్కిల్, అవై పూర్వభాగత్తిలేయాకిల్, సకలశాఖాప్రత్యయన్యాయసఞ్చారత్తాలే సఞ్చరిత్తు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణవేణ్డుమ్. ఉత్తరభాగత్తిలేయాకిల్, సకలవేదాన్తప్రత్యయన్యాయమ్ సఞ్చరిత్తు అర్థనిర్ణయమ్పణ్ణవేణ్డుమ్.

అతిల్ సకలశాఖాప్రత్యయన్యాయమాకిఱతు-ఒరువాక్యత్తిలే ఓరర్థత్తైచ్చొన్నాల్, అతినుడైయ అఙ్గోపాఙ్గాదికళై నేరాకవఱిక్కైక్కాక, శాఖాన్తరఙ్గళెల్లావఱ్ఱిలుమ్ సఞ్చరిత్తు, అవఱ్ఱిల్ శొల్లుకిఱ అర్థఙ్గళిలుమ్ జ్ఞానమ్ పిఱన్దు, అవ్వర్థఙ్గళుక్కు అన్యోన్యమ్ పిఱక్కుమ్ విరోధఙ్గళైయుమ్ శమిప్పిత్తు, తనక్కభిమతమాన అఙ్గియోడే శేరుమవఱ్ఱై చ్చేర్క్కైయిఱే. అతు-ఎలియెలుమ్బనాయిరుప్పనొరువనాశ్ శెయ్తతైక్కట్టువతొన్ఱు. అప్పడియే, సకలవేదాన్తప్రత్యయమాకిఱతుమ్-ఒరువేదాన్తత్తిలే ఒరువాక్యమ్ ఓరర్థత్తైచ్చొన్నాల్- అల్లాతవేదాన్తఙ్గ

(౧) వృద్ధహారీత-3-౪౯.

ళిలుమ్ సఞ్చరిత్తు, అవఱ్ఱిల్ శొల్లుకిఱవర్థఙ్గళుక్కు అన్యోన్యమ్ విరోధమ్పిఱవాతపడి విషయవిభాగమ్బణ్ణి, త్తనక్కు అభిమతఙ్గళానవర్థఙ్గళోడే శేరుమవఱ్ఱై చ్చేర్క్కైయితే.

ఆక.-ఇన్న్యాయద్వయమ్ అపేక్షితమాకై యాలే, అతు-దుష్కరమాయ్ ఒరు వాక్యమాత్రఙ్గొణ్డు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణుకై అశక్యమాకై యాలుమ్, "ఋచోయజూంషి సామాని" ఇత్యాదియిల్ శొల్లుకిఱపడియే సకలశాస్త్రసారతయా ప్రమాణసిద్ధమాయ్, సర్వరాలుమ్ అవిగీతమాక స్వీకృతమాన ఇమ్మన్త్రత్తిలే ఉక్తమాన వర్థత్తుక్కు అప్పడి క్లేశసాధ్యతై యిల్లామైయాలుమ్, ఇమ్మన్త్రమే నిరపేక్షప్రమాణమాకక్కడవతు.

ఇప్పడి సుదృఢమాక శ్రుతిసిద్ధమేయాకిలుమ్, అతు ఒరువనుక్కు ఉపాదేయమావతు శిష్టాచారగోచరమాక వేణుమెన్నుమిడమ్,(౧) "యథా తే తేషు వర్తేరన్-తథా తేషు వర్తేథాః, యథా తే తత్ర వర్తేరన్-తథా తత్ర వర్తేథాః" ఇత్యాదికళిలే శిష్యనుక్కు క్కర్తవ్యఙ్గళై విధిక్కిఱ ప్రదేశత్తిలే, "అవర్కళ్ యాతొరుపడి అవఱ్ఱిలే వర్తిప్పార్కళ్, నీయుమ్ అప్పడియే అవఱ్ఱిలే వర్త్తి" ఎన్ఱుమ్, "అవర్కళ్ యాతొరుపడి అవఱ్ఱిలే వర్తిప్పార్కళ్, అవ్విడత్తిలే నీయుమ్ అప్పడి వర్తి" ఎన్ఱుమ్ ఉక్తమాకైయాలుమ్, అష్టకైయిల్ పశువిశసనమ్ శిష్టపరిగ్రహమిల్లామైయాలే, అనుష్ఠిక్కిల్ స్వరూపహానియామ్బడియాకైయాలుమ్, "శిష్టాచారమ్ప్రమాణమ్". ఎన్ఱు-శిష్టాచారత్తైయే ప్రధాన ప్రమాణమాక మీమాంసకర్ శొల్లుకైయాలుమ్, సకలశాస్త్రసఙ్గ్రహమాన తిరుమన్త్రత్తిలే ఉక్తమాన వర్థత్తుక్కు శిష్టాచారమ్ అపేక్షితమాకైయాలే, ఇవ్వర్థత్తుక్కు శిష్టాచారద్వారా ప్రమాణమాకిఱతు, ద్వయమ్.

(౧)తై-శీక్షా-౧౧-౪.

ఆచార్యరుచిపరిగృహీతమాన వర్థత్తుక్కు శరణ్యాభిమతత్వప్రకాశకమాన చరమశ్లోకమ్-శరణ్యాఽనుమతిద్వారా ప్రమాణమాకిఱతు. శాస్త్రసిద్ధముమాయ్ శిష్టాచారసిద్ధముమానవర్థమ్ శరణ్యాభిమతమాయన్ఱో ఇరుప్పతు. ఆనాల్ తదభిమతమాకైక్కు త్తనియే ఒరుప్రమాణాపేక్షై ఉణ్డో వెన్నిల్, (౧) "జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత" ఎన్ఱు-విహితముమాయ్, స్వర్గార్థమాకజ్యోతిష్టోమాదికళై అనుష్ఠిప్పారుముణ్డాయ్, తత్తత్కర్మసమారాధితనాయ్-అవ్వోరుక్కు ఫలప్రదనాయ్ పోరానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, (౨) "యామిమాం పుష్పితాం వాచంప్రవదన్తివిపశ్చితః। వేదవాదరతాఃపార్థ నాన్యదస్తీతివాదినః। కామాత్మానస్స్వర్గపరాః" ఎన్ఱుక్షేపిక్కక్కాణ్కైయాలే, "అప్పడియే అనభిమతమాయిరుప్పతొన్ఱున్ఱు" ఎన్కైక్కు శరణ్యానుమతి అపేక్షితమిత్తే.

ఆక, ఇప్పడి అర్థదార్ఢ్యహేతుభూతమాన ప్రామాణ్యమ్ ఇవైమూన్ఱుక్కుమ్ తనిత్తనియే ఉణ్డాకైయాలే-ఇమ్మూన్ఱుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు. కిళ్ఱ-తిరుమన్త్రమ్ - స్వరూపయాథాత్మ్యప్రతిపాదనపరమాకైయాలుమ్, ద్వయమ్ - ఉపేయయాథాత్మ్య ప్రతిపాదనపరమాకైయాలుమ్, చరమశ్లోకమ్ - ఉపాయయాథాత్మ్య ప్రతిపాదనపరమాకైయాలుమ్, ఇమ్మూన్ఱుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

ఇవ్వర్థత్తై శాస్త్రసిద్ధమాక్కుకిఱతు-తిరుమన్త్రమ్; ఉపబృంహణసిద్ధమాక్కుకిఱతు-చరమశ్లోకమ్; స్వానుష్ఠానమాక్కిత్తరుకిఱతు - ద్వయమ్. ప్రణవత్తుక్కు మన్త్రశేషమ్ వివరణమానాప్పోలే, మన్త్రశేషత్తై ద్వయమ్ వివరిక్కైయాలుమ్, ద్వయార్థత్తై చరమశ్లోకమ్ వివరిక్కైయాలుమ్ ఇమ్మూన్ఱుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

ఇవఱ్ఱిల్ వైత్తుక్కొణ్డు ప్రథమానుసన్ధేయమాన మన్త్రరహస్యమ్, (3) "సర్వమష్టాక్షరాఽన్తస్థమ్" ఎన్గిఱపడియే సకలార్థప్రతి

(౧) (౨) గీ-౨-౪౨. (3) వృద్ధహారీత-3-౪౫.

పాదకమాన శాస్త్రఙ్గళోడు, అవ్వోశాస్త్రప్రతిపాద్యమాన అర్థఙ్గళోడు వాశియఱ్ఱనక్కళ్ళై ఉడైత్తాకైయాలుమ్, (౧) "సకలఫలప్రదోహి విష్ణుః" ఎన్గిఱప్రమేయవస్తువై ప్పోలే, (౨) "ఐహలౌకికమైశ్వర్యం స్వర్గాద్యం పారలౌకికమ్। కైవల్యం భగవన్తఞ్చ మన్త్రోయంసాధయిష్యతి" ఎన్గిఱపడియే సకలపురుషార్థఙ్గళుక్కుమ్ ఏకసాధనమాకైయాలుమ్, (౨) "నారాయణాయవిద్మహే వాసుదేవాయధీమహి, తన్నోవిష్ణుః ప్రచోదయాత్" ఎన్ఱు - ముముక్షుక్కళుక్కు ఉపాదేయతమమాక విష్ణుగాయత్రియిలే ఓతుకిఱ వ్యాపకమన్త్రఙ్గళిలే ప్రథమోపాత్తమాకైయాలుమ్, ఈశ్వరనుడైయ ఓరోగుణఙ్గళుక్కు ప్రతిపాదకమాయుమ్, బన్ధకఫలార్థికళుక్కు ఒతుక్కి ఉపదిష్టమాయుమ్ పోరుకిఱ (3) "అనన్తావై భగవన్మన్త్రాః" ఎన్గిఱభగవన్మన్త్రాన్తరఙ్గళిఱ్కాట్టిల్ నెడువాశియుణ్డు. అతుక్కుమేలే వ్యాపకాన్తరఙ్గళిఱ్కాట్టిలుమ్ అర్థపౌష్కల్యత్తాలే నెడువాశియుణ్డు.

అవన్ఱిఱ్కాట్టిల్ ఇతుక్కు అర్థపూర్త్తియాలుణ్డాన వాశిపతెన్నిల్; షడక్షరి-వ్యాప్యపదార్థఙ్గళైయుమ్, వ్యాపనప్రకారత్తైయుమ్, వ్యాప్తిఫలత్తైయుమ్, వ్యాపకనుడైయ గుణఙ్గళైయుమ్ శొల్లాతే, వ్యాప్తిమాత్రప్రకాశకమాకైయాలే అపూర్ణమ్. వ్యాపనప్రకారత్తైచ్చొల్లానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, వ్యాప్యపదార్థఙ్గళుక్కు వాచకశబ్దమిల్లామైయాలుమ్, "సర్వంవసతి" ఎన్ఱ-అర్థబలత్తాలేసర్వశబ్దమ్ఫ్రకున్దాలుమ్, అతిల్ గుణమ్ అన్వయియామైయాలుమ్, ఇనిగుణసిద్ధిక్కాక భగవచ్ఛబ్దత్తైక్కూట్టిక్కొళ్ళవేణ్డుకైయాలుమ్, వ్యాప్తిఫలత్తైచ్చొల్లామైయాలుమ్- తిరుద్వాదశాక్షరియుమ్ అపూర్ణమ్. ఇమ్మన్త్రమ్ అవైపోలన్ఱియే, వ్యాప్యపదార్థఙ్గళోడు వ్యాపనప్రకారత్తోడు వ్యాప్తిఫలత్తోడు వ్యాపకనుడైయగుణఙ్గళోడు వాశియఱ శాబ్దమాకక్కాట్టుకైయాలే, అల్లాత వ్యాప

(౧) వి-ధ-౪3-౪౬. (౨) తై- నా-౧. (3) తైత్తిరీయబ్రాహ్మణమ్.

కమన్త్రజ్ఞైకాట్టిల్ ఇతుక్కు అర్థపౌష్కల్యనిబన్ధనమాన ఆధిక్యముణ్డు.

ఇవ్వాధిక్యమిల్లైయానాలుమ్ (౧) "ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద" (౨) "ఆచార్యాద్ధైవవిద్యావిదితాసాధిష్ఠం ప్రాపత్" ఎన్ఱు ఆచార్యోపదిష్టమాయ్ ప్పోరుమర్థమే ఒరువనుక్కు ఉజ్జీవనహేతువాయఱువతు. అతిల్ ఇవ్వాచార్యర్కళ్ ఇమ్మన్త్రత్తిలే నిష్ఠరాయ్, ఇత్తైయేతజ్ఞమాక ఉపదేశిత్తుప్పోరుకైయాలే, కీళ్చ్చొన్న ఆధిక్యమిల్లైయేయాకిలుమ్, ఆదరిక్కవేణ్డుమ్పడియాయిరుప్పతోరేఱ్ఱముణ్డు.

సర్వజ్ఞరాన ఆచార్యర్కళ్ తాఙ్గళ్ ఇమ్మన్త్రత్తిలే నిష్ఠరాయ్ పోరుకైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; కరతలామలకమ్బోలే భగవత్ప్రసాదత్తాలే తత్వసాక్షాత్కారమ్పణ్ణిన ఆళ్వార్కళ్, ఒరుమిడఱాక ఇమ్మన్త్రత్తైయే ఆదరిత్తుప్పోరుకైయాలే, ఇవర్కళుమ్ తన్నిష్ఠరాయ్ ప్పోన్దార్కళ్.

ఆళ్వార్కళ్ ఆదరిత్తుప్పోన్దపడియెన్నెన్నిల్; (౩) "వణ్పుకళ్ నారణన్" (౪) "శెల్వనారణన్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి (౫) "వాళ్పుకళ్ నారణన్" ఎన్ఱుమ్, ముడివాక ఆదిమధ్యావసానమాక ఇమ్మన్త్రత్తైయే నమ్మాళ్వార్ ఆదరిత్తుప్పోన్దార్. (౬) "నాడునకరముమ్నన్గఱియననమో నారాయణాయ" ఎన్ఱుతొడఙ్గి (౭) "ఓవాతేననమోనారణా" ఎన్ఱు పెరియాళ్వారుమ్; (౮) "నారాయణనే నమక్కే పఱైతరువాన్" ఎన్ఱు తొడఙ్గి (౯) "ఎన్నైనలఙ్గొణ్డనారణఱ్కు" ఎన్ఱు నాచ్చియారుమ్; (౧౦) "నాన్కణ్డుకొణ్డేన్ నారాయణావెన్నుమ్ నామమ్" ఎన్ఱు - ఉపక్రమ

---

(౧) (౨) ఛా-౪-౯-౩. (౩) తి-వాయ్-౧-౨-౧౦.
(౪) తి-వాయ్-౧-౧౦-౮. (౫) తి-వాయ్-౧౦-౯-౧. (౬) తి-పల్లా-౪.
(౭) పెరి-తి- (౮) తిరుప్పావై-౧. (౯) నాచ్చి-౮-౬. (౧౦) తి-మొ-౧-౧-

దశైయిలే ఒరుకాల్ శొన్నాప్పోల్ ఒన్బతిన్గాల్ శొల్లి,(౧) "నారాయణా! ఓ! మణివణ్ణానాకణై యాయ్ వారాయ్" ఎన్ఱు తిరుమఙ్గైయాழ்వారుమ్ (౨) "నాత్తழுమ్బేழுనారణా" ఎన్ఱుతొడఙ్గి, (3) "నలన్దిగழ் నారణన్" ఎన్ఱు పెరుమాళుమ్, (౪) "నాన్ముకనై నారాయణన్ పడైత్తాన్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి (౫) "ఎట్టెழுత్తుమ్ – ఓతువార్‌కళ్ వల్లార్ వానమాళవే" ఎన్ఱు – తిరుమழிశైప్పిరానుమ్, (౬) " నన్మాలై పలకొణ్డు నమోనారణా" ఎన్ఱుతొడఙ్గి–(౭) "నామమ్‌పలశొల్లి నారాయణా" ఎన్ఱు ముతలాழ்వార్‌కళుమ్, ఉపక్రమత్తోడు ఉపసంహారత్తోడు వాశియఱ ఆదరిత్తుప్పోన్దార్‌కళ్.

ఆழ்వార్‌కళ్ ఆదరిక్కైక్కుడితత్వప్రతిపాదకమాన వేదాన్తఙ్గళాదరిక్కై. అవై ఆదరిత్తపడియెన్నెన్నిల్; (౮) "విశ్వంనారాయణమ్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి–(౯) "నారాయణపరంబ్రహ్మతత్వంనారాయణఃపరః। నారాయణపరోజ్యోతి రాత్మానారాయణఃపరః। యచ్చకిఞ్చిజ్జగత్యస్మిన్ దృశ్యతేశ్రూయతేపివా। అన్తర్బహిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్స్థితః" ఎన్ఱు–సకలవేదాన్త నిగమనభూతమాన నారాయణానువాకత్తిలుమ్,(౧౦) "ఏకోహవైనారాయణఆసీత్, నబ్రహ్మానేశానో నేమేద్యావాపృథివీ" ఎన్ఱు మహోపనిషత్తిలుమ్, (౧౧) "చక్షుశ్చద్రష్టవ్యఞ్చ నారాయణః, శ్రోత్రఞ్చశ్రోతవ్యఞ్చనారాయణః" ఎన్ఱుతొడఙ్గి, "దిశశ్చ ప్రతిదిశశ్చసర్వంనారాయణః" ఎన్ఱుముడివాక నడువడైయ సుబాలోపనిషత్తిలుమ్,(౧౨) "యస్యాత్మాశరీరమ్, యస్యపృథివీశరీరమ్" ఎన్ఱుతొడఙ్గి " యస్యమృత్యుశ్శరీరమ్ " ఎన్గిఱతీఱాక నడువుళ్ళపర్యాయఙ్గళ్

(౧) శిరియతిరుమ-౫౦. (౨) పెరు-తి-౨-౪. (3) పెరు-తి-౧౦-౧౧.
(౪) ౪-తిరువ-౧. (౫) తి-చ-వి-౭౮. (౬) ౧-తిరువ-౫౭.
(౭) 3-తిరువ- (౮) తై-నా-౬-౧౧-౧. (౯) తై-నా-౬-౧౧-౧.
(౧౦) మహోపని-౧-౧. (౧౧) సుబాలో-౬. (౧౨) అన్తర్యామిబ్రా.

త్తో ఉమ్ "ఏషసర్వభూతా న్తరాత్మా అపహతపాప్మాదివ్యోదేవ ఏకో నారాయణః" ఎన్ఱు అన్తర్యామిబ్రాహ్మణ త్తిలుమ్ ఏకకణ్ఠమాక ఆదరిత్తుప్పోన్దతు.

(౧) "ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద" (౨) "ఉపదేక్ష్యన్తితే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః" ఎన్ఱు - సాక్షాత్కృతతత్త్వరాయిరుక్కుమ్ ఆழ్వార్ కళుడైయ ఆదరవిషయమ్ ఇమ్మన్త్రమెన్ఱు శొన్నపిన్బు, ఇవర్ కళుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తజ్ఞై ఎడుక్కక్కడవతో?. ఆయిరుక్క ఇవర్ కళుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తఙ్గళై ప్రమాణమాక ఎడుప్పానేన్నెన్నిల్; (౩) "స్మృత్యనవకాశదోషప్రసఙ్గ ఇతిచేన్నాన్యస్మృత్యనవకాశదోషప్రసఙ్గః" (౪) "ఇతరేషాంచానుపలబ్ధేః" ఎన్గిఱ అధికరణత్తిలే ప్రధానకారణ వాదనిరాకరణమ్ పణ్ణిల్, (౫) "ఋషిం ప్రసూతంకపిలమ్" ఇత్యాదికళిలే ఆప్తతయాశ్రుతనాయ్, స్వయోగ బలత్తాలే సాక్షాత్కృతతత్త్వనాన కపిలనుడైయ, వేదార్థోప బృంహణార్థమాక ప్రవృత్తైయాన స్మృతియై అనాదరిక్కవేణ్డుమ్. అత్తాలే స్మృత్యనవకాశదోషమ్ వరుమ్. ఎన్గిఱ సాఙ్ఖ్యరైక్కుఱిత్తు - కాపిలస్మృతియై ఆదరిక్కిల్, (౬) "యద్వైకిఞ్చ మనురవదత్తద్భేషజమ్" ఎన్ఱు ఆప్తరాక శ్రుతిసిద్ధరాయ్, స్వయోగ మహిమ సాక్షాత్కృత తత్త్వరాన మన్వాదికళుడైయ బ్రహ్మకారణత్వ వాదికళాన స్మృతికళై అనాదరిక్కవేణ్డివరుమాకైయాలే, వేదార్థానుసారమ్ పణ్ణిప్పోరుకిఱమన్వాదిస్మృతికళ్ - ఉపాదేయమాకక్కడవతు. శ్రుతివిరుద్ధైయాన కాపిలస్మృతి, భ్రాన్తిమూలైయాకైయాలే, కళ్ళియక్కడవతెన్ఱు అరుళిచ్చెయ్ తపడియైతత్త్వసాక్షాత్కారమ్పణ్ణి, ఆప్తతమరాన ఆழ్వార్ కళాలే ఆదరిక్కప్పట్టతేయాకిలుమ్, ఇమ్మన్త్రమ్ వేదాన్త విరుద్ధమాకిల్ అనాదర

(౧) (౨) గీ-౪-౩౪. (౩) బ్రహ్మసూ-౨-౧-౧.
(౪) బ్రహ్మసూ-౨-౧-౨ (౫) శ్వే-౫-౨. (౬) యజు-౨-౨-౧౦.

ణీయమాకక్కడవతు; అజ్జనన్ఱిక్కే వేదాన్తఙ్గళాలే ఏకకణ్ఠమాక ఆదరిక్కప్పడుకైయాలే, ఇవర్కళ్ ఆదరిత్తతే అర్థమెన్ఱుమిడత్తుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తఙ్గళై ఎడుక్కవేణ్డుమ్.

వేదాన్తత్తిలే ఉక్తమేయాకిలుమ్, (౧) "ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదంసముపబృంహయేత్ । బిభేత్యల్పశ్రుతాద్వేదో మామయం ప్రతరిష్యతి" ఎన్ఱు - ఇతిహాసపురాణద్వారత్తాలే వేదోపబృంహణమ్ పణ్ణిన ఋషికళుమ్ (౨) "కింతత్రబహుభిర్మన్త్రైః కింతత్రబహుభిర్వ్రతైః । నమోనారాయణాయేతి మన్త్రస్సర్వార్థసాధకః" (3) "ఆసీనా వాశయానావా తిష్ఠన్తోయత్రకుత్రవా। నమోనారాయణాయేతి మన్త్రైకశరణావయమ్"(౪)"నారాయణేతిశబ్దో స్తి వాగస్తివశవర్తినీ । తథాపి నరకేఘోరేపతన్తీతికిమద్భుతమ్" (౫) "ఆర్తావిషణ్ణాశ్శిథిలాశ్చభీతా ఘోరేషు చ వ్యాధిషువర్తమానాః । సఙ్కీర్త్యనారాయణశబ్దమాత్రం విముక్తదుఃఖాస్సుఖినోభవన్తి" ఎన్ఱు - ఏవమాదికళాలే ఆదరిత్తుప్పోన్దార్కళ్.

ఆక, సోపబృంహణఙ్గళాన వేదాన్తఙ్గళ్ ఆదరిక్కైయాలే, అన్త వేదాన్తసాక్షాత్కారమ్పణ్ణిన ఆఴ్వార్కళ్ ఆదరిత్తార్కళ్. ఆఴ్వార్కళ్ ఆదరిక్కైయాలే, ఆచార్యర్కళ్ ఆదరిత్తార్కళ్. ఆచార్యర్కళ్ ఆదరిత్తపడియాలే, నమక్కు ఇమ్మన్త్రవిశేషమే ఆదరణీయమాకక్కడవతు.

కిఞ్చ-(౨) "మన్త్రస్సర్వార్థసాధకః" ఎన్గిఱపడియే, క్షుద్రఫలత్తోడు అధికఫలత్తోడువాశియఱ త్తానేసాధిత్తుక్కొడుక్కుమ్ వైభవత్తుక్కుమేలే, అవ్వోఫలసాధనకర్మఙ్గళుక్కుమ్ జపహోమాదిముఖత్తాలే సహకారియాయ్ ప్పోరుమతువు మోరేశ్రఱ్రముణ్డు.

---

(౧) భార-ఆది- (౨) నారదీ-అ-౧-౪౦. (3)
(౪) విహగే-సం-౨౪-౧౨. (౫) భార- ఆను-.

అతిల్ క్షుద్రఫలసాధనమాన జ్యోతిష్టోమాదికళుక్కు,(౧)"యదేవ విద్యయాకరోతి, తదేవవీర్యవత్తరమ్" ఎన్గిఱ ఉద్గీథోపాసనన్యాయత్తాలే, తత్తత్సాధనసాధ్యమాన పుణ్యత్తినుడైయ ఫలోత్పత్తిప్రతిబన్ధకమాన ప్రబలకర్మఙ్గళై త్తలైశాయప్పణ్ణికొడుత్తుమ్, అప్పుణ్యాతిశయత్తై ప్పణ్ణికొడుత్తుమ్ సహకారియాకక్కడవతు.

అప్పడివిలక్షణపురుషార్థసాధనమాన కర్మజ్ఞానాదికళుక్కుమ్సహకరిత్తుప్పోరుమ్. అతిల్-కర్మయోగత్తిల్ ఇఴియుమవనుక్కు- కర్మయోగారమ్భవిరోధి పాపక్షయహేతువాయుమ్, అన్దక్కర్మత్తినుడైయ అవిచ్ఛేదాపాదకమాయ్, కర్మసాధ్యమాన జ్ఞానత్తై శడక్కెన ఫలిప్పిత్తుమ్, ప్రథమత్తిలే జ్ఞానయోగత్తిలేఇఴియనినైక్కుమవనుక్కుమ్-కర్మసాధ్యమాన జ్ఞానారమ్భవిరోధిపాపక్షయత్తై ప్పణ్ణికొడుత్తుమ్, అన్దజ్ఞానత్తుక్కు నాడోఱుమ్ అతిశయత్తై ప్పణ్ణికొడుత్తుమ్, జ్ఞానఫలమాన భక్తియైచ్చడక్కెన ఫలిప్పిత్తుమ్, భక్తియోగత్తిలే ఇఴియుమవనుక్కు- భక్తియోగారమ్భ విరోధిపాపక్షయత్తైప్పణ్ణికొడుత్తుమ్, భక్తివృద్ధిహేతువాయుమ్, భక్తివిపాకమానపరజ్ఞానాదికళై ప్పణ్ణికొడుత్తుమ్, మూన్ఱుక్కుమ్ సహకరిక్కుమ్.

ఇతుక్కు—ఇన్దవైభవఙ్గళెల్లామ్ ఉణ్డాకైక్కడిశబ్దవైలక్షణ్యమో? అర్థవైలక్షణ్యమోవెన్నిల్; సకలశబ్దకారణతయావన్ద శబ్దవైలక్షణ్యమడియానవైభవముముణ్డు; సకలార్థప్రతిపాదకతయావన్ద అర్థవైలక్షణ్యముముణ్డు. అఙ్ఙనన్ఱియిలే పుఴుకుశట్టమ్బోలే ఇమ్మన్త్రత్తుక్కు వైభవమ్ ఉళ్ వాయిలేకిడక్కిఱ అర్థత్తినుడైయ వైలక్షణ్యమెన్నుమహామ్.

ఇప్పడి శ్లాఘ్యమాన ఇమ్మన్త్రత్తిల్ అర్థాంశత్తిలే నిష్ఠరాయ్ప్పోరువర్కళ్ నమ్మాచార్యర్కళ్. అతుక్కడియెన్నెన్నిల్; అవర్కళ్, తఙ్గళ్ ఇష్టానిష్టప్రాప్తి పరిహారఙ్గళుక్కు సహకారిసహమన్ఱి

(౧) ఛాన్దో-౧-౧-౧౦.

యిలే యిరుప్పతొరుసాధనవిశేషత్తై ప్పరిగ్రహిక్కైయాలే, జ్ఞాతవ్యార్థమాత్రజ్ఞానమే అమైకైయాలుమ్, అతుక్కుమేలే ప్రథమాచార్యభూతరాన నమ్మాళ్వార్, (౧) "ఎణ్పెరుక్కన్నలత్తొణ్పొరుళీఱిలవణ్ణ్బుకళ్ నారణన్" ఎన్ఱుమ్, (౨) "నారణన్ ముఴువేఴులకుక్కుమ్ నాతన్" ఎన్ఱుమ్-ఇన్దనారాయణశబ్దత్తై చ్చొల్లుమ్పోతు, పూర్వోత్తరఙ్గళిలే ఇతిలర్థత్తై చ్చొల్లిప్పోరువతొరు వ్యవస్థైయుణ్డాకైయాలుమ్, ఇతిలే అర్థాంశత్తిలే నిష్ఠరాయ్ ప్పోరువర్కళ్. ఇవ్వర్థత్తైప్పతిన్దుకొణ్డు కిడక్కైయాలే, కిఴ్చ్చ్చిరై యోపాతి శబ్దత్తైయుమ్ ఆదరిత్తుప్పోరువర్కళ్.

అవతారికై సమ్పూర్ణమ్.

తిరుమన్త్రప్రకరణమ్.

ఆక సకలశాస్త్రసఙ్గ్రహమాయ్, జ్ఞాతవ్యార్థఙ్గళైయత్తనక్కుళ్ళేయిలే పుష్కలమాకవుడైత్తాయ్, అన్యనిరపేక్షమాక సకలార్థఙ్గళైయుమ్ సాధిత్తుత్తరుమ్ వైభవత్తైయుడైత్తాయ్, సాధనాన్తరఙ్గళుక్కుమ్ స్వసమ్బన్ధత్తాలే ఉన్మేషకరమాయ్, సర్వమన్త్రాన్తరఙ్గళిల్కాట్టిలుమ్ అధికమాయ్, ఆచార్యర్కళోడు ఆళ్వార్కళోడు వేదాన్తఙ్గళోడు ఋషికళోడు వాశియఱ ఎల్లారాలుమ్ ఏకకణ్ఠమాక ఆదరిక్కప్పడుకిఱ ఇమ్మన్త్రమ్తాన్-(3) "ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరాణి, ఇత్యష్టాక్షరమ్, ఛన్దసా గాయత్రీచేతి" ఎన్ఱు-ఎట్టుత్తిరువక్షరమాయ్ మూన్ఱు పదమాయ్ గాయత్రియెన్గిఱ ఛన్దస్సైయుడైత్తాయిరుక్కుమ్. "ఓమిత్యేకాక్షరమ్" ఎన్ఱు-ప్రణవత్తై మన్త్రశరీరత్తుక్కు అవయవమాక్కకైయాలే, ఇమ్మన్త్రశరీరమ్ సకలమన్త్రసాధారణమాయిరుక్కిఱ ప్రణవత్తైయొఴియవే, అష్టాక్షరాత్మకమాయిరుక్కుమెన్గిఱవర్కళై వ్యావర్త్తిక్కిఱతు. "నారాయణాయేతి పఞ్చాక్ష

(౧) తి-వాయ్-౧-౨-౧౦. (౨) తి-వాయ్-౨-౭-౨. (3)నారాయణోప

రాణి" ఎన్ఱు-అజ్ఞక్షరమాకచ్చొల్లుకై యాలే "నార" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ అకారత్తై ఓరక్షరమాక్కి, ఇత్తై ఆఱక్షరమాకచ్చొల్లుమవర్కళై వ్యావర్తిక్కిఱతు.

ఆక ఇప్పడి అష్టాక్షరాత్మకమాయ్, పదత్రయాత్మకమాన ఇత్తిరుమన్త్రమ్, ఆత్మస్వరూపయాథాత్మ్యత్తై ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. (౧) "బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యాదాదావన్తేచ సర్వదా । స్రవత్యనోఙ్కృతం పూర్వంపరస్తాచ్చవిశీర్యతే" ఎన్ఱు-వేదమ్కీళ్ ఒళ్ఴుకిప్పోకామైక్కాకవుమ్, మేల్ శితఱిప్పోకామైక్కాకవుమ్, కీళ్ఴుమ్మేలుమ్ శెప్పుప్పోలే మూడి కొణ్డుకిడక్కక్కడవతాయ్, సకలమన్త్రఙ్గళుక్కుమ్ స్వసమ్బన్ధత్తాలే ఉన్మేషకరమాయిరుక్కుమ్. ఇమ్మన్త్రత్తిలే ప్రథమపదమాన ప్రణవమ్, మన్త్రశేషత్తుక్కు సఙ్గ్రహమాయ్, ఏకాక్షరముమాయ్, అక్షరత్రయాత్మకముమాయ్, పదత్రయాత్మకముమాయ్, వాక్యాత్మకముమాయిరుక్కుమ్.

(౨) "ఓమిత్యేకాక్షరమ్" (3) "ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ" (౪) "మూలమాకియవొన్ఱైయెళ్ఴుత్తై" ఎన్గైయాలే ఏకాక్షరమాయిరుక్కుమ్. (౫) "అకార ఉకార మకారఇతి, తానేకధాసమభరత్తదేతదోమితి" (౬) "అకారఞ్చాప్యుకారఞ్చ మకారఞ్చ ప్రజాపతిః। వేదత్రయాన్నిరబృహత్" ఎన్ఱు-అకార ఉకార మకార రూపమాయిరుక్కైయాలే, మూన్ఱక్షరమాయిరుక్కుమ్. ఇవై ఓరోరక్షరఙ్గళ్, ఓరోవర్థఙ్గళుక్కు వాచకమాకైయాలే, మూన్ఱుపదమాయిరుక్కుమ్. ఇమ్మూన్ఱుపదముమ్కూడి ఓరర్థవిశేషత్తోడే తలైక్కట్టివిడుకైయాలే వాక్యాత్మకమాయిరుక్కుమ్.

---

(౧) (౨) నారాయణోప- (3) గీ-౮-౧3.
(౪) పెరి-౩-౪-౫-౪. (౫) నారాయణోప. (౬) మను-౨-౭౬

ఇప్పిరణవత్తిల్ ప్రథమపదమాన అకారమ్, (౧)"నామరూపఞ్చ భూతానాం కృత్యానాఞ్చ ప్రపఞ్చనమ్। వేదశబ్దేభ్యఏవాదౌ దేవాదీనాంచకారసః" ఎన్ఱు-వేదమ్ లౌకికశబ్దఙ్గళుక్కెల్లామ్ కారణమాయిరుక్కుమాప్పోలేయుమ్, అవ్వేదఙ్గళ్ తనక్కు-(౨)"ఋచోయజూంషి సామాని తథైవా ఽథర్వణానిచ। సర్వమష్టాక్షరాన్తస్థం యచ్చాన్యదపి వాఙ్మయమ్" ఎన్ఱు ఇమ్మన్త్రవిశేషమ్ కారణమామాపోలే, ఇమ్మన్త్రత్తుక్కు సఙ్గ్రహమాన ప్రణవమ్ కారణమామాపోలేయుమ్, (౩) "తస్యప్రకృతిలీనస్య" ఎన్ఱు-ప్రకృతిశబ్దత్తాలే శొల్లుకైయాలే, ప్రణవత్తుక్కు, అకారమ్ కారణమాయిరుక్కుమాకైయాలే, (౪) "అకారోవైసర్వా వాక్"ఎన్ఱు-సర్వశబ్దముమ్ అకారాన్తర్గతమాయిరుక్కుమ్. అర్థాభిధాయియాన సకలశబ్దఙ్గళైయుమ్ గర్భిత్తుక్కొణ్డిరుక్కైయాలే, అవ్వోశబ్దవాచ్యమాన అర్థఙ్గళుక్కెల్లామ్ వాచకమాయిరుక్కుమ్.

ఇతు-సర్వార్థఙ్గళుక్కుమ్ వాచకమాయిరుక్కుమపడి ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్;-ఇన్ద అకారమ్ (౫)"అవ-రక్షణే" ఎన్ఱిఱధాతువిలే రక్షణవాచియాయ్, అన్దరక్షణమాకిఱత రక్షణాన్-నిరాశ్రయమాకవుమ్, నిర్విషయమాకవుమ్ నిల్లామైయాలే రక్షణైకనిరూపణీయామాన రక్షకవస్తువైయుమ్కాట్టి, రక్షణమ్ తనక్కు రక్ష్యవస్తు అపేక్షితమాకైయాలే రక్ష్యవస్తువైయుమ్ కాట్టుకిఱతు. అతిల్-ఒరురాజ్యమ్, ఒరులోకమ్, ఒరుత్రైలోక్యమ్ ఎన్ఱాప్పోలే రక్ష్యవిశేషత్తై ఒతుక్కిచ్చొల్లామైయాలే, చిదచిదాత్మకమాన సర్వముమ్ రక్ష్యమాయఱుమ్. సర్వముమ్ రక్ష్యకోటియిలేపుకురుకైయాలే ఆశ్రయాపేక్షయాపుకున్దరక్షకన్ సర్వరక్షకనాయఱుమ్. రక్షణన్దనక్కు ప్రకారాపేక్షైయుణ్డాకైయాలే, సర్వప్రకారరక్షకత్వముమ్ శొల్లిన్ఱాయిన్ఱు. ఆక;రక్ష్య రక్షకాత్మక

---

(౧) వి-పు-౧-౫-౬౩.(౨) వృద్ధహారీ-౩-౪౫. (౩) తై-నారా. (౪) (౫) ఛాన్దో.

మానసకలపదార్థజ్గళై యుమ్ వచిక్కై-యాలే అవ్వో శబ్దజ్గళుక్కు వాచ్య మాన అర్థజ్గళుక్కుమ్ ఇన్ద అకారమే వాచకమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతి పన్నమ్.

(౧)"అఇతి-బ్రహ్మా"(౨)"అకారోవై విష్ణుః" (౩)"అక్షరాణామ కారోఽస్మి" (౪)"యద్వేదాదౌస్వరః"(౫)"అఇతిభగవతోనారాయ ణస్య ప్రథమాభిధానమభిదధతా కింనామమజ్గళంనకృతమ్" ఎన్గిఱప్ర మాణజ్గళాలే సర్వరక్షకనాకచ్చొల్లుకిఱతుమ్సర్వేశ్వరనై యెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమాకిఱతు. (౬) "నహిపాలనసామర్థ్య మృతేసర్వేశ్వరం హరిమ్" ఎన్ఱు-రక్షణధర్మమ్ భగవద్వ్యతిరేకేణ ఆశ్రయాన్తరత్తిల్ కిడవాతెన్నైయాలుమ్, అకారవాచ్యనానసర్వేశ్వరనై-రక్షకనాకచ్చొల్లు కిఱతు. బద్ధముక్తనిత్యాత్మకమాన ఉభయవిభూతియైయుమ్ - రక్ష్య మాకచ్చొల్లుకిఱతు. అతిల్ బద్ధవర్గత్తిల్ అజ్ఞకోటియై కర్మానుగుణ మాకరక్షిక్కుమ్. ముముక్షుక్కళై స్వరూపానుగుణమాక రక్షిక్కుమ్. ముక్తరైయుమ్ నిత్యరైయుమ్ - భోగానుగుణమాక రక్షిక్కుమ్. "ఇనిసర్వరక్షకనెన్ఱుశొల్లుకిఱతు-ఇనానై, రక్ష్యవస్తుక్కళ్ - ఇన్నవై, రక్షణప్రకారమ్-ఇన్నతు"ఎన్నుమిడత్తైమేలేవివరణత్తిలే విశదమాక్క క్కడవతు. ఆక, అకారత్తాలే స్వేతరసమస్తపదార్థజ్గళుక్కుమ్ సర్వ ప్రకారరక్షకన్ సర్వేశ్వరనెన్ఱతాయిఱ్ఱు.

(౭) "యతోవా ఇమానిభూతాని జాయన్తే, యేనజాతాని జీవ న్తి" ఎన్ఱు - "యావనొరువన్పక్కల్ నిన్ఱుమ్ ఇన్దజగత్తు ఉణ్డాకానిన్ఱ తు; ఉణ్డానజగత్తు-యావనొరువనాలే రక్షిక్కప్పడుకిఱతు" ఎన్ఱు-సర్వ కారణవస్తువుక్కే సర్వరక్షకత్వత్తై చ్చొల్లుకైయాలే, ఇన్దపదత్తిల్చొన్న సర్వరక్షకత్వమ్ సర్వకారణత్వత్తైయుమ్ కాట్టుకిఱతు. ఇన్దరక్షణసృష్ట్యాది

(౧) (౨) (౩) గీ-౧౦-౩౩. (౪) తై-నా-౧౦-౨౪.
(౫) కైయటః (౬) వి-పు-౧-౨౨-౨౧. (౭) తై-భృ-౧-౧.

కళుక్కు-జ్ఞానశక్త్యాదికళ్ అపేక్షితమాకైయాలే,సమస్తకల్యాణగుణాత్మ కత్వత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. ఇన్దకారణత్వత్తాలే ఉపాస్యత్వముమ్ శరణ్యా త్వముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. (౧) "కారణన్తుధ్యేయః"(౨)"యో బ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వం యోవైవేదాంశ్చప్రహిణోతితస్మై - ముము క్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే" ఎన్ఱు-కారణవస్తువైయే ముముక్షు వుక్కు ఉపాస్యమాకవుమ్ శరణ్యమాకవుమ్ శొల్లిఱ్ఱిఱే.

తత్క్రతున్యాయత్తాలే ఉపాస్యమాయుమ్ శరణ్యమాయుమిరు క్కిఱవస్తువేయిఱే ముముక్షువుక్కు ప్రాప్యమాయఱువతు. ఆకైయాలే ప్రాప్యత్వముమ్శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. ప్రాప్యత్వప్రయుక్తమానవిలక్షణ విగ్రహయోగాదికళుమ్శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. అనన్యసాధ్యమానఅవ్వస్తు వేయిఱే ఆశ్రితనుక్కు విరోధినివృత్తిపూర్వకమాక అభిమతత్తై సాధిత్తు క్కొడుప్పతు. ఆకైయాలే ఉపాయభావముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

"శ్రియఃపతిః"ఎన్గిఱపడియే, పిరాట్టి-భగవత్స్వరూపనిరూపకై యాకైయాలే (౩) "యద్యపిసచ్చిత్తో ననిర్భుగ్నదైవతం గుణగణంమన సాఽనుధావేత్, తథాప్యస్తగ్గుణామేవదేవతాంభజతే, తత్రాపిసగుణైవ దేవతాప్రాప్యతే" ఎన్గిఱ గుణసిద్ధిన్యాయత్తాలే లక్ష్మీసమ్బన్ధముమ్ అర్థమాక ఇవ్విడత్తిలే శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. (౪) "అణురేషఆత్మా" ఎన్ఱు-ఆత్మసామాన్య ప్రయుక్తమాయ్ ఇవళుక్కు-వరుమ్అణుత్వముమ్, (౫) "యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయంద్విజోత్తమ" ఇత్యాదికళి ల్శొల్లుకిఱపడియేఈశ్వరనోపాతి ఇవళుక్కుమున్డాన సర్వవ్యాపకత్వముమ్ తన్నిల్ తాన్ విరుద్ధమాయ్, ఏకాశ్రయస్థమాకక్కూడామైయాలే ఇర ణ్డుమ్ కూడుకైక్కాక, *"అనుపపద్యమానార్థదర్శనాత్ ఉపపద్యమా

(౧) అథర్వశిఖోప- (౨) శ్వేతా-౬-౧౮. (౩) ద్రమిడభాష్య
(౪)ముణ్డ-3-౧-౯. (౫)వి-పు-౧-౮-౧౭.

నాఽర్థా న్తరకల్పనమర్థాప త్తిః'' ఎన్గిఱ అర్థాప త్తియిన్బడియే, అపరిచ్ఛేద్యమాన స్వరూపవైభవత్తైయుడైయనాన ఈశ్వరన్ అత్య న్తసూక్ష్మమాన పదార్థఙ్గళిలే పణ్ణుమ్ సమాప్యవ్యా ప్తిక్కు ఒరుశ క్తివిశేషత్తైక్కొళ్ళవేణుమాహిల్, ఇవళుమ్ ఒరుశ క్తివిశేషత్తాలే వ్యక్త్యాశ్రయమాన జాతిపోలే, ఈశ్వరన్ వ్యాపి త్తవిడమెల్లామ్ వ్యాపిక్కక్కడవళాకైయాలే, ఈశ్వరస్వరూపనిరూపకై యెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

వ్య క్తిక్కుమ్ జాతిక్కుముణ్డాన సమ్బన్ధమ్బోలేయిఱే ఈశ్వరనుక్కుమ్ పిరాట్టిక్కుముణ్డానసమ్బన్ధమ్. అతిల్ జాతియాకిఱతు-వ్య క్తిస్వరూపత్తై ప్పఱ్ఱిక్కిడక్కక్కడవతాయ్, అతిల్లాతసన్ఱు తాన్ ఇల్లైయెన్నలామ్బడియాయ్, వ్య క్తియుళ్ళవిడమెఙ్గుమ్ వ్యాపిక్కవుమ్ కడవతాయ్, స్వాశ్రయత్తుక్కు ఇతరవ్యవచ్ఛేదకముమాయ్, శేషముమాయిరుక్కుమ్. వ్య క్తియాకిఱతు-జాతిక్కు ఆశ్రయముమాయ్, జాతియోడేవ్యా ప్తముమాయ్, జాతివ్యవచ్ఛేద్యముమాయ్, జాతిక్కు శేషియుమాయిరుక్కుమ్. అతిల్ జాతిపోలే పిరాట్టియుమ్-(౧) "అనన్యారాఘవేణాఽహం భాస్కరేణప్రభాయథా" (౨) "అనన్యాహిమయాసీతాభాస్కరేణప్రభాయథా" (3) "నిత్యైవైషాజగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ" ఎన్నుమ్శ్లోకఙ్గళిలపడియే, ఆదిత్యనుడైయ ప్రభైపోల్ పిరియిల్ స్థితియిల్లాతపడి ఈశ్వరస్వరూపత్తై ఆశ్రయమాకవుడైయళాయ్, (3) "యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయం ద్విజోత్తమ" (౪) "త్వయాచవిష్ణునాచాఽమ్బజగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్" ఎన్నుమ్-ఈశ్వరనుళ్ళవిడమెఙ్గుమ్ వ్యాప్తైయుమాయ్, (౫) "శ్రియఃపతిః" (౬) "నిత్యశ్రీః" ఎన్గిఱపడియే భగవత్స్వరూప త్తినుడైయ ఇతరవ్యవచ్ఛేదబుద్ధిహేతు

(౧)రా-సు-౨౧-౧౬. (౨)రా-యు-౧౨౧-౧౯. (3) వి-పు-౧-౮-౧౭.
(౪)వి-పు-౧-౯-౧౨౬. (౫) గీతాభాష్యావతా. (౬) రా-యు-౧౧౪-౧౫.

భూతైయుమాయ్, (౧)"విష్ణుపత్నీ" ఎన్ఱిఅపడియే భగవచ్ఛేషభూతైయుమాయిరుక్కుమ్. అవనుమ్-వ్యక్తిపోలే ఇవళుక్కు ఆశ్రయముమాయ్, ఇవళోడేవ్యాప్తనుమాయ్, ఇవళై క్కొణ్డాటియ వేణ్డుమ్బడియుమాయ్, ఇవళుక్కు శేషియుమాయిరుక్కుమ్.

ఇని, జాతినిరూప్యమాన ఘటవ్యక్తియైచ్చొన్నపోతే, నిరూపకమానజాతియుమ్ తన్నడైయేఅన్వితమామాపోలే, ఇప్పదముమ్నిరూప్యనాన ఈశ్వరనైచ్చొన్నపోతే, నిరూపకభూతైయాన పిరాట్టియైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ఆక, ఇప్పదత్తిలే సర్వరక్షకత్వముమ్, సర్వకారణత్వముమ్, సమస్త కల్యాణగుణాత్మకత్వముమ్, ఉభయవిభూతి నాయకత్వముమ్, సర్వస్మాత్పరత్వముమ్, ఉపాస్యత్తైయుమ్, శరణ్యత్తైయుమ్, ఉపాయత్వముమ్, ఉపేయత్వముమ్, విలక్షణవిగ్రహయోగముమ్, శ్రియఃపతిత్వముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ఇన్ద అకారత్తిలే చతుర్థిపఱి (౨)"సుపాంసులుక్" ఎన్ఱు లుప్తమాయ్క్కిడక్కిఱతు. ఇన్ద అకారత్తిల్ చతుర్థి ఏఱుమెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణమెన్నెన్నిల్; ఇతినుడైయవివరణమాన నారాయణపదమ్ చతుర్థ్యన్తమాకైయాలే, సఙ్గ్రహమాన ఇతువుమ్ చతుర్థ్యన్తమాక వేణ్డుమ్. చతుర్థ్యన్తమాకాతే ప్రథమాన్తమాయ్ (౩)"తత్త్వమసి" పోలే, ఆత్మపరమాత్మాక్కళుడైయ ఐక్యపరమాకిఱతెన్నుమర్థమ్, వివరణత్తోడే విరోధిక్కుమ్. అతుక్కు మేలే నారాయణ పదత్తిల్ శొల్లుకిఱ శరీరాత్మభావత్తోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. (౪) "అహమపినమమ, భగవత ఏవాహమస్మి" ఎన్ఱు-స్వస్వాతన్త్ర్యనివృత్తిపూర్వకమాక భగవదేకపారతన్త్ర్యత్తైచ్చొల్లుకిఱనమశ్శబ్దత్తోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. (౫) "పతిం

(౧) శ్రీసూక్తమ్ (౨) పాణి-సూ-౭-౧-౩౯. (౩) ఛా-౬-౮-౭.
(౪) యజుర్వే- (౫) తై-నా-౧.

విశ్వస్య” (౧) “పతింపతీనామ్” (౨) “ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశః” (౩) “జ్ఞాఽజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశౌ” (౪) “కరణాధిపాఽధిపః” (౫) “క్షరాత్మానావీశతేదేవఏకః” (౬) “యస్యాఽస్మి” (౭) “పరవానస్మి” (౮) “దాసభూతాస్స్వతస్సర్వేహ్యాత్మానః పరమాత్మనః” (౯) “ఆత్మదాస్యం హరేస్స్వామ్యం స్వభావఞ్చసదాస్మర” (౧౦) “దాసోఽహం వాసుదేవస్య” (౧౧) “ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః । యోలోకత్రయమావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః” ఎన్ఱు-ఈశ్వరనుడైయ శేషిత్వత్తైయుమ్ చేతననుడైయ శేషత్వత్తైయుమ్శొల్లుకిఱ శ్రుతిస్మృతికళోడుమ్ విరోధిక్కుమ్.

ఆకైయాల్ ఇతుచతుర్థ్యన్తమాకక్కడవతు. ఇచ్చతుర్థితాన్ తాదర్థ్యచతుర్థియాయ్ ఈశ్వరనుక్కు ఇష్టవినియోగార్హమామ్బడి శేషమాయిరుక్కుమెన్గిఱతు.

అనన్తరమ్ ఇచ్చేషత్వత్తుక్కుక్కైయాన అనన్యార్హత్తైయొక్కప్పిక్కిఱతు - అవధారణార్థమానఉకారమ్. అతావతు - క్షేత్రపుత్రదారదేహగుణాదికళుడైయ శేషత్వత్తిల్ వ్యావృత్తమాయిరుక్కై. క్షేత్రాదికళ్ క్రయవిక్రయార్హమాకైయాలే అనన్యార్హశేషమన్ఱు; పుత్రన్అవైపోలే క్రయవిక్రయార్హనన్ఱియాకిలుమ్, మాతృపితృప్రభృతికళోడు అసఙ్ఖ్యాతరానదేవతైకళోడువాశియఱ ఎల్లార్కుక్కు మొక్క ఏకకాలత్తిలే సాధారణశేషమాయిరుక్కైయాలే, అవనుక్కుమ్అనన్యార్హశేషత్వమిల్లై. అగ్నిసాక్షికమాక పాణిగృహీతైయానస్త్రీయుమ్, కర్మోపాధికసమ్బన్ధమాకైయాలే కాలాన్తరత్తిలే అన్యార్హైయాకైక్కు

(౧) శ్వే-౬-౬.
(౨) శ్వేతా-౬-౧౬.
(౩) శ్వేతా-౧-౯.
(౪) శ్వే-౬-౯
(౫) శ్వే-౧-౧౦.
(౬) యజు-౨-౧౧-౭.
(౭) రా-అ-౧౫-౭.
(౮) హారీతస్మృ-
(౯)
(౧౦)
(౧౧) గీ-౧౫-౧౬.

యోగ్యత్తై యుణ్డు; ఆకైయాలే ఇవళుక్కుమ్ నిరుపాధికమాన అనన్యార్హ శేషత్వమిల్లై. అన్దక్షేత్రపుత్రాదికళైప్పోలే, పృథక్సిద్ధమాకైయన్నియిలే అపృథక్సిద్ధమాయ్ శేషమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, దేహత్తుక్కుమ్ అనన్యార్హ శేషత్వమిల్లై. భార్యాశరీరమ్ భర్త్తావుక్కు శేషమాయిరుక్కుమ్. భర్త్రు శరీరమ్ దేవాదికళుక్కు శేషమాయిరుక్కుమ్; అతుక్కుమేలే కూప్రావణమాక ఎழுతికొ(ాడుక్కుమ్. ఆకైయాలే దేహత్తుక్కుమ్ అనన్యార్హ శేషత్వమిల్లై. గుణమ్-(౧) "యస్యైతే తస్యతద్ధనమ్" ఎన్గిఱ న్యాయత్తాలే, గుణి- శేషమానవిడత్తుక్కు త్తాన్ శేషమాయిరుక్కైయాలే, అనన్యార్హ శేషత్వమిల్లై; అపృథక్సిద్ధియేయుళ్ళతు.

ఈశ్వరనుక్కు ఇవ్వాత్మవస్తు - శేషమాయిరుక్కుమిడత్తిల్ క్షేత్రాదికళైప్పోలన్నియిలే క్రయవిక్రయానర్హమాయిరుక్కుమ్; పుత్రాదికళైప్పోలే సర్వసాధారణమన్నియిలే అనన్యసాధారణమాయిరుక్కుమ్. భార్యైయైప్పోలే ఔపాధికసమ్బన్ధమన్నియిలే, స్వాభావికసమ్బన్ధత్తైయుడైత్తాయిరుక్కుమ్; దేహత్తోపాతి పిఱర్క్కు ఆక్కలాయిరుక్కైయన్నియిలే, ఒழிక్కవొణ్ణాత సమ్బన్ధత్తైయుడైత్తాయిరుక్కుమ్. గుణఙ్గళ్ పోలన్నియిలే గుణియాయ్, అనన్యార్హ శేషమాయిరుక్కుమ్.

(౨) "నతదస్తివినాయత్స్యాన్మయాభూతంచరాచరమ్" (౩) "కోహ్యేవాఽన్యాత్, కః ప్రాణ్యాత్; యదేష ఆకాశ ఆనన్దోన స్యాత్" ఎన్ఱు - భగవత్సమ్బన్ధమ్ అఱ్ఱాల్, ఆశ్రయవిధురమాన గుణమ్పోలే, సత్తైయేపిడిత్తిల్లైయన్తైయాలే, క్రయవిక్రయాఽనర్హమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౪) "ఆత్మైవేదంసర్వమ్," (౫) "బ్రహ్మైవేదంసర్వమ్" (౬) "సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ" (౭) "యస్యాత్మాశరీరమ్, యస్యపృథివీశరీ

(౧) ధర్మశాస్త్ర- (౨) గీ-౧౦-౩౯. (౩) తై-ఆ-౭-౧. (౪) ఛా-౭-౨౫-౨.
(౫) బృ-౪-౫-౧. (౬) ఛా-౩-౧౪-౧. (౭) బృ-౫-౭-౨౨.

రమ్" (౧) "తత్సర్వంవై హరే_స్తనుః" (౨)"తానిసర్వాణితద్వపుః" ఎన్ఱు-స్వేతరసకలపదార్థఙ్గళుక్కుమ్ ఈశ్వరన్ శరీరియాయ్, వ్యతిరిక్తఙ్గళాయ అవనుక్కు శరీరఙ్గళాయిరుక్కైయాలే, ఓరాత్మావాలే అధిష్ఠితమాన శరీరావయవఙ్గళిల్ అన్యోన్య శేష శేషి భావమిల్లాతవోపాతి ఈశ్వర శరీరమాన ఇచ్చేతనాచేతనఙ్గళుక్కుమ్ ఒన్ఱు కొన్ఱు శేషమాకై అయుక్తమాకైయాలుమ్, అన్ద శేషత్వముణ్డానాలుమ్ ఔపాధికమాకైయాలుమ్, (౩) "దేవర్షిభూతాత్మనృణాం పితౄణాం నకిఙ్కరోనాయమృణీచ" ఎన్ఱు- అన్యశేషత్వత్తైక్కళిక్కైయాలుమ్ అనన్యసాధారణమ్ ఇన్ద శేషత్వమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౪) "దాసభూతాస్స్వతః" (౫) "ఆత్మదాస్యం హరేస్స్వామ్యం స్వభావమ్" ఎన్ఱు-ఆత్మపరమాత్మాక్కళుడైయ శేష శేషి భావత్తై స్వాభావికమాకచ్చొల్లుకైయాలుమ్, శేష శేషి భావత్తుక్కు హేతుభూతమాన శరీరాత్మభావమ్ నిత్యమాకైయాలుమ్, (౬) "సోమః ప్రథమో వివిదే, గన్ధర్వోవివిదఉత్తరః, తృతీయోఽగ్నిష్టేపతిః, తురీయాస్తేమనుష్యజాః" ఎన్ఱు-పాణిగ్రహణానన్తరమ్ సోమాదికళుక్కు సాధారణైయాకక్కడవళాయుమాయ్, పాణిగ్రహణపూర్వకాలత్తిల్ మాతాపితాక్కళుక్కు శేషభూతైయుమాయ్, శరీరావధియానసమ్బన్ధత్తైయుడైయళుమాయ్, శరీరత్తోడేయిరుక్కచ్చెయ్ తేయుమ్ "సన్యస్తంమయా" ఎన్నపోతు సమ్బన్ధమ్ కులైయప్పడియుమాయిరుక్కైయాలే, భార్యైయైక్కాట్టిల్ అత్యన్తవ్యావృత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౭) "యస్యాత్మాశరీరమ్, యస్యపృథివీశరీరమ్" ఎన్ఱు శరీరత్వమ్ ఉణ్డాకానిఱ్కచ్చెయ్ తేయుమ్, క్రయవిక్రయానర్హమాకవుమ్,

---

(౧) వి-పు-౧-౨౨-౩౮. (౨) వి-పు-౧-౨౨-౮౬. (౩) భాగ-పు-
(౪) హారీతస్మృ- (౫) (౬) యజుర్వే- (౭) సుబాలోప.

అనన్యస ధారణమాకవుమ్, స్వాభావికమాకవుమ్, కీఴ్ చ్చొల్లుకైయాలే కర్మోపాధికమాన దేహాత్తిత్మాట్టిల్ వ్యావృత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

అన్దహేతుక్కళాలుమ్ (౧) "నదృష్టేర్ద్రష్టారం పశ్యేః, నమతే ర్మన్తారంమన్వీథాః" ఎన్ఱు గుణియాక శ్రుతమాకైయాలుమ్ గుణత్తిత్మాట్టిల్ వ్యావృత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

ఆకైయాలే క్షేత్రాదిగతమాన ఉపాధివిశేషఙ్గళిన్ఱియిలే *నిత్యానపాయినియాయిరున్దుళ్ళ పిరాట్టియోపాతి, ఈశ్వరనుక్కు ఇన్ద ఆత్మవస్తు అనన్యార్హశేషమెన్ఱతాయిఱ్ఱు. (౨) "ఉఱవేల్ నమక్కిఙ్గొళిక్కవొళియాతు" ఎన్ఱు - "ఇన్సమ్బన్ధమ్ - ఉన్నాలుమొళిక్కప్పోకాతు; ఎన్నాలుమొళిక్కప్పోకాతు, ఇరువరాయుమ్ సఙ్కేతిత్తాలుమ్ఒళిక్కప్పోకాతు" ఎన్ఱు - ఉకారార్థమాన అనన్యార్హశేషత్వత్తై నాయ్చ్చియారుమ్ అనుసన్ధిత్తరుళినార్. (౩) "తదేవభూతంతదుభవ్యమాఇదమ్" ఎన్ఱు ఏవకారమ్ కిడక్కుమ్ స్థానత్తిలే ఉకారమ్కిడక్కక్కాణ్కైయాలే అన్దప్రమాణమడియాక ఇన్దఉకారముమ్ అవధారణార్థమాకిఱతు.

ఆక అకారత్తిలుమ్, చతుర్థియిలుమ్, ఉకారత్తిలుమ్ - ఈశ్వరనుడైయ రక్షకత్వముమ్ చేతననుడైయరక్ష్యత్వముమ్, ఈశ్వరనుడైయ శేషిత్వముమ్, చేతననుడైయశేషత్వముమ్, శేషత్వత్తినుడైయ అనన్యార్హత్తైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ సర్వరక్షకనాయ్ సర్వశేషియాయ్ సమాధికదరిద్రనాన సర్వేశ్వరనై ప్రతిసమ్బన్ధియాక వుడైత్తాన అనన్యార్హశేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమ్ ఇన్నతెన్గిఱతు - మకారమ్. ఒరుసమ్బన్ధమాకిల్, సమ్బన్ధిద్వయాపేక్షితమాయిఱేయిరుప్పతు. అతిల్ సమ్బన్ధత్తైయుమ్ ప్రతి

(౧) బృహ-౫-౪-౨.   (౨) తిరుప్పా-౨౮.   (౩) తై-నా-౧౧.

సమ్బన్ధియైయుమిఙ్గేకీఴ్ శొల్లినిన్ఱతు. అతిల్ ప్రతిసమ్బన్ధియైయొఴియ ఇస్సమ్బన్ధత్తుక్కు ఉదయమిల్లాతవోపాతి, ఆశ్రయవిధురమాకవుమ్ స్థితియిల్లైయిఱే. ఆకైయాలే ఆశ్రయవిశేషత్తై మకారమ్ శొల్లుకిఱతు.

ఇమ్మకారమ్ "మన-జ్ఞానే" ఎన్గిఱధాతువిలే జ్ఞానవాచియాయ్, (౧)"విజ్ఞానంయజ్ఞంతనుతే" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ విజ్ఞానశబ్దమ్పోలే, (౨) "తద్గుణసారత్వాత్తు తద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్" ఎన్గిఱన్యాయత్తాలే జ్ఞానగుణసారమాన ఆత్మస్వరూపత్తుక్కు వాచకమాకిఱతు. ఆకజ్ఞానగుణకనాన ఆత్మావైచ్చొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. జ్ఞాతృత్వమాకిఱగుణమ్ గుణాన్తరఙ్గళుక్కుముపలక్షణమాయ్, నిత్యత్వమ్, ఏకరూపత్వమ్, అణుత్వమ్, వ్యాపకత్వమ్, ఉళ్ళిట్టఆత్మధర్మఙ్గళుమ్ ఇప్పదత్తిలేఅనుసన్ధేయమ్.

అథవా, కకారాదిమకారాన్తమాన ఇరుపత్తైన్దక్షరత్తైయుమ్ ఇరుపత్తైన్దుతత్త్వత్తుక్కుమ్వాచకమాక్కిన మాన్త్రికప్రక్రియైయాలే,(3) "పఞ్చవింశోయం పురుషః, పఞ్చవింశఆత్మాభవతి" ఎన్గిఱపడియే ఇరుపత్తైన్దామ్తత్త్వమాన ఆత్మావుక్కు ఇరుపత్తైన్దామక్షరమాన ఇమ్మకారమ్ వాచకమాకిఱతెన్నవుమామ్.

ఇప్పదత్తిల్ ఏకవచనమ్ జాత్యేకవచనమాయ్, బద్ధముక్తనిత్యరూపమాన త్రివిధాత్మవర్గత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. ప్రధానరానచేతనరైచ్చొన్నపోతే, అవర్కళుక్కు భోగ్యభోగోపకరణభోగస్థానరూపేణ శేషమాన అచిద్వర్గముమ్ భగవచ్ఛేషతయా ఇప్పదత్తిలే అనుసన్ధేయమ్.

చిదచిత్తుక్కళిరణ్డుమ్ శేషమాయిరుక్కుమాకిల్, చిదచిత్తుక్కళిరణ్డైయుమ్ ఉపాదానమ్ పణ్ణాతే, చేతనద్వారా అచిత్తై ఉపలక్షిక్కవేణ్డుమ్పడి చేతనవాచియానపదత్తై ఎడుక్కైక్కు హేతు - అన్దఅచిత్తిఙ్కాట్టిల్ చేతననుడైయప్రాధాన్యమ్ తోఱ్ఱుకైక్కాక. శేషత్వ

(౧) తై-ఆ-౫౧. (౨) బ్రహ్మసూ-౨-౩-౨౯. (3) యజు-

జ్ఞానమ్ పిఱప్పతుచేతనవస్తువుక్కాకై యాలుమ్, ఇని శేషత్వజ్ఞాననివర్త్య మాన స్వాతన్త్ర్యానువృత్తియుమ్ - జ్ఞానాశ్రయవస్తువుక్కే యాకై యాలుమ్, శేషత్వజ్ఞానకార్యమాన శేషవృత్తియిల్ రుచియుళ్ళతుమ్ అన్దవస్తువుక్కాకై యాలుమ్, శేషత్వవృత్తిప్రతిసమ్బన్ధిపక్కల్ విరోధి నివృత్తిపూర్వకమాక అన్దవృత్తిసిద్ధిక్కు ముపాయస్వీకారమ్ పణ్ణువా నుమ్ చేతననాకై యాలుమ్, (౧)"అహమన్నమ్" ఎన్ఱిఱపడియేఈశ్వర నుక్కు కౌస్తుభమ్బోలేయుమ్, శ్రీస్తనమ్బోలేయుమ్ స్పృహావిషయ మాయిరుప్పతుమ్ నిరస్తసమస్తహేయమాన ఇన్దచేతనవస్తువేయాకై యాలుమ్, అవనుక్కుక్కర్మానుభవోపకరణమాయుమ్, కైఙ్కర్యో పకరణమాయుమిరుక్కిఱజడవస్తువిఱ్కాట్టిల్ చిద్వస్తు విలక్షణమాకై యాలే, అన్దప్రాధాన్యమ్తోన్ఱ అవనుక్కు వాచకమానపదత్తై ఇడు కిఱతు. ఆకమకారత్తాలే భగవదనన్యార్హశేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ప్రధానమాన ఆశ్రయత్తై ప్రథమత్తిలేశొల్లి, ఆశ్రయియాన స్వభావత్తై అనన్తరమ్శొల్లప్రాప్తమాయిరుక్క, ఆశ్రయియాన శేషత్వత్తై ప్రథమత్తిలేశొల్లి, ఆశ్రయమాన జ్ఞానానన్దవస్తువై అనన్తరమ్ శొల్లు కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; (౨) "అహమర్థో నచేదాత్మా ప్రత్యక్త్వం నాత్మనోభవేత్। అహమ్బుద్ధ్యాపరాగర్థాత్ ప్రత్యగర్థోహిభిద్యతే" ఎన్ఱిఱపడియే, పరాగర్థవ్యావృత్తమాన అహమర్థత్తుక్కు జ్ఞానానన్దాది కళిఱ్కాట్టిల్ ప్రధాననిరూపకమ్ శేషత్వమేఎన్నుమిడమ్ తోన్ఱుకై క్కాకవుమ్, నెరుప్పిలేపుకువేవార్ శిలరుణ్డానాల్ అవర్కళై "ఇన్నార్" ఎన్ఱు పారాతే పఱ్ఱియెరికిఱవన్ నెరుప్పైఅవిక్కైయిలే యత్నమ్ పణ్ణువారోపాతి, అదాహ్యమాన ఆత్మవస్తువై అనాదికాలమ్ పఱ్ఱియదహిత్తుప్పోరుకిఱ స్వస్వాతన్త్ర్యత్తై ఆఱ్ఱుకైయిలే తాత్పర్య

(౧) తై-భృ-౧౦-౬. (౨) శ్రీభాష్యే-జిజ్ఞాసా.

మాకైయాలుమ్, పుష్పత్తుక్కు శ్లాఘ్యత్తై పరిమళత్తాలేయాకిలుమో పాతి, స్వరూపత్తుక్కుమ్ ఉపాదేయత్వమ్ ఇన్దస్వభావవిశేషత్తాలేయాకై యాలుమ్ ఇన్దప్రాధాన్యత్తాలే శేషత్వత్తై ప్రథమత్తిలే ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతు.

ఇని అన్దశేషత్వన్దాన్ చిదచిత్తుక్కళిరణ్డుక్కుమ్ పొతువాకై యాలే ఒరుఆశ్రయవిషయత్తిలే ఒతుక్కవేణ్డుకైయాలుమ్, అన్తఆశ్ర యన్దాన్ - అచిత్తోపాతి అన్నలుమ్ తున్నలుమాయిరాతు వడివుపట్టి రుక్కుమెన్ఱు, కిళిచ్చీరై యాశ్లాఘిప్పారోపాతియితే మకారత్తిలే జ్ఞానా నన్దవస్తువై చ్చొల్లుకిఱతు. ఉత్కర్షాపకర్షహేతు - ఆశ్రయాశ్రయిభావ మల్లామైయితే, (౧) "సోఽశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్ సహబ్రహ్మణా విపశ్చితేతి" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ ఆశ్రయికళానగుణఙ్గళై భోగ్యత్తైయాలే ప్రధానమాకచ్చొల్లి, సహశబ్దత్తాలే ఆశ్రయమాన స్వరూపత్తై అప్రధాన మాకచ్చొల్లిఱ్ఱు.

శేషత్వత్తినుడైయ ప్రాధాన్యత్తైప్పఱ్ఱవితే ఆళవన్దారుమ్ (౨) "వపురాదిషు యోపికోపివా" (౩) "తవశేషత్వవిభవాద్బహిష్కృతమ్- ఆత్మానమపిననహే" ఎన్ఱు-"ఇన్దఆత్మవస్తు - దేహేన్ద్రియమనఃప్రాణాది కళిలే ఏతేనుమొన్ఱాకవుమమైయుమ్; ఎనక్కు ఇతినుడైయస్వరూపనిర్ణయ ముమ్ వేణ్డా; స్వభావనిర్ణయముమ్ వేణ్డా. ఏతేనుమాక దేవరీ రుక్కు శేషమామిత్తనైయే వేణ్డువతు. శేషమన్ఱాకిల్ విలక్షణమాన ఇన్దఆత్మవస్తుతన్నైయుమ్ వేణ్డేన్" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతుమ్. శ్రుతిక ళుమ్ (౪) "యోహమస్మిససన్యజే" (౫) "యస్యాస్మినతమన్తరేమి" ఎన్ఱతువుమ్. ప్రణవార్థమ్ శొల్లఇఴిన్దతిరుమఙ్గైయాఴ్వారుమ్, (౬) "కణ్ణపురమొన్ఱుడైయానుక్కు" ఎన్ఱు అకారత్తుక్కుమ్ చతుర్థిక్కుమ్ పొరుళ్

(౧) తై-ఆ-౧౨. (౨) స్తో-౪-౫౨. (౩) స్తో-౪-౬౭.
(౪) యజు-౪౪-౩-౭. (౫) యజు-౨-అ-౩-౭. (౬) తి-మొ-౧-౯-౩.

శొల్లి, "ఒరువర్క్కురియేనో" ఎన్ఱు ఉకారత్తుక్కుప్పొరుళ్ శొల్లి, మకారత్తుక్కుప్పొరుళాక "అడియేన్" ఎన్ఱతుమ్.

ఆక పదత్రయాత్మకమాన ప్రణవత్తిల్ ప్రథమ చరమపదఙ్గళ్ సమ్బన్ధిద్వయవిశేషత్తైచ్చొల్లిఱ్ఱు; మధ్యమపదమ్ అవర్హ్రినుడైయ సమ్బన్ధవిశేషత్తైచ్చొల్లిఱ్ఱు.

ఇప్పడియిరుక్కిఱ ఇవన్దాన్ (౧) "ఓమిత్యాత్మానంయుఞ్జీత" ఎన్గైయాలే జీవవాచకముమాయ్,(౨)"ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్మరన్" ఎన్ఱుఏవమాదికళిల్ శొల్లుకిఱపడియే ఈశ్వరవాచకముమాయ్ క్కిడక్కిఱతు. ఇతుఉభయార్థత్తుక్కుమ్వాచకమాకిఱపడి ఎన్నెన్నిల్; "రాజపురుషః" ఎన్గిఱవాక్యమ్ శేషశేషికళాన రాజావైయుమ్ పురుషనైయుమ్ వచిక్కిఱాప్పోలే, వాచకమాకక్కడవతు.

అఙ్ఙనన్ఱియిలే జీవస్వరూపశోధనత్తైయుమ్, ఈశ్వరస్వరూపశోధనత్తైయుమ్ పణ్ణుకైయాలే, ఉభయార్థత్తుక్కుమ్ వాచకమాకిఱతెన్నవుమామ్.

ఎఙ్ఙనేయెన్నిల్; మకారత్తాలే,(3) "దేహేన్ద్రియమనఃప్రాణధీభ్యోఽన్యోఽనన్యసాధనః। నిత్యోవ్యాపీ ప్రతిక్షేత్ర మాత్మాభిన్నస్స్వతస్సుఖీ" ఎన్గిఱపడియే-ప్రకృతేఃపరనాయ్, స్వయమ్ప్రకాశనాయ్, నిత్యనాయ్, వ్యాపకనాయ్, ప్రతిశరీరమ్భిన్ననాయ్, స్వాభావికసుఖత్తైయుడైయనాయిరుక్కుమెన్ఱుశొల్లి; అవన్దాన్ పరతన్త్రనాయిరుక్కుమ్, అన్దప్పారతన్త్ర్యన్దాన్ అనన్యార్హమాయిరుక్కుమెన్ఱు - చతుర్థియాలుమ్ ఉకారత్తాలుమ్ శొల్లి; అన్దప్పారతన్త్ర్యత్తుక్కు ప్రతిసమ్బన్ధియుమ్ సర్వరక్షకనాన సర్వేశ్వరనెన్ఱుశొల్లి, ఆక ఇప్పడి జీవస్వరూపశోధనమ్ పణ్ణుకైయాలే జీవవాచకమెన్నవుమామ్.

---

(౧) తై-నా-౭౮.   (౨) గీ-౮-౧౩.   (3) ఆత్మసిద్ధి.

అజ్ఞనన్తియిలే సవిభక్తికమాన అకారత్తిల్ ఈశ్వరనుడైయ సర్వశేషిత్వత్తైచ్చొల్లి, అవన్ఱుక్కు శేషియామిడత్తిల్, అవై అనన్యార్హమాంప్పడి శేషమాయిరుక్కుమెన్నుమిడత్తై ఉకారత్తిలేశొల్లి, అన్ద శేషిత్వతుక్కు ప్రతిసమ్బన్ధి అపేక్షితమాకైయాలే, చిత్ప్రకారమానచేతనవర్గత్తై మకారత్తిలేశొల్లి, ఆక ఇప్పడి వ్యావర్తకవిశేషణమాన ఈశ్వరనుడైయశేషిత్వత్తై శోధిక్కైయాలే ఈశ్వరవాచకమెన్నవుమామ్. శేషిత్వత్తిలే ప్రధానమానపోత్తైక్కుమ్, (౧) "కృష్ణస్యహి కృతేభూతమిదం విశ్వం చరాచరమ్" ఎన్ఱాప్పోలే చతుర్థ్యన్తమాకవుమ్ తట్టిల్లై.

చేతననుడైయ శేషత్వశోధనత్తిలే ఇప్ప్రణవత్తుక్కు తాత్పర్యమానపోతు, అకారమ్-ఈశ్వరనాన ప్రతిసమ్బన్ధియైచ్చొల్లుకిఱతాయ్, మకారమ్ - ఆశ్రయత్తైచ్చొల్లుకిఱతాయ్, ఉకారమ్-అన్దశేషత్వత్తినుడైయ అనన్యార్హతైయై చ్చొల్లుకిఱతాకక్కడవతు. ఈశ్వరనుడైయ శేషిత్వత్తిలే తాత్పర్యమానపోతు, మకారమ్- ప్రతిసమ్బన్ధియైచ్చొల్లుకిఱతాయ్, అకారమ్ ఆశ్రయత్తైచ్చొల్లుకిఱతాయ్, ఉకారమ్-అన్దశేషిత్వత్తినుడైయ అసాధారణతైయైచ్చొల్లకిఱతాకక్కడవతు. అజ్ఞనన్తియిలే (౨) "తస్యప్రకృతిలీనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః" ఎన్గిఱపడియే ప్రకృత్యవస్థమాన ప్రణవమ్ ఈశ్వరవాచియాయ్, వికృత్యవస్థమాన ప్రణవమ్ జీవవాచియాకిఱతెన్నవుమామ్.

ఆక, ప్రణవత్తిలే అర్థమాకవుమ్ శాబ్దమాకవుమ్ చిత్స్వరూపత్తోడు, అచిత్స్వరూపత్తోడు, ఈశ్వరస్వరూపత్తోడు, తత్సమ్బన్ధవిశేషత్తోడు, ప్రాప్యత్తోడు, ప్రాపకత్తోడు, విరోధియోడువాశియఱ చ్చొల్లుకైయాలే, సకలశాస్త్రసఙ్గ్రహమాన మన్త్రశేషత్తుక్కు సఙ్గ్రహమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౧) (౨) తై-నా.

ప్రణవత్తిలే ఉక్తమాన భగవదనన్యార్హశేషత్వత్తైయుడైయ నాన ఇచ్చేతననుక్కు స్వరూపానురూపమాన ఉపాయవిశేషత్తై చ్చొల్లుకిఱతు, ఉకారవివరణమాన నమశ్శబ్దమ్. పదక్రమత్తిలే వివరణమ్ పణ్ణాతే ఇజ్జనే వ్యుత్క్రమమాకైక్కుడియెన్నెన్నిల్; శబ్దక్రమత్తిఱ్కాట్టిల్ అర్థక్రమమ్ ప్రబలమెన్గిఱ మీమాంసకరుడైయ న్యాయత్తాలే; కీழ్ ప్రణవత్తిల్ ఉక్తమాన అనన్యార్హశేషత్వత్తిల్ వ్యావృత్తరాన అన్యరిలే అన్యతమనాన తన్నై వ్యావర్త్తిక్కై - అనన్తరమ్ ప్రాప్తమాకైయాలుమ్, స్వరూపానురూపమాన పురుషార్థజ్ఞానమ్ పిఱక్కవేణ్డిల్ కీழ్ స్వరూపయాథాత్మ్యరూపమాన తదీయశేషత్వజ్ఞానమ్ పిఱక్క వేణ్డుకైయాలుమ్, కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధియైచ్చొల్లుమిడత్తే ఇరణ్డోరు కార్యమాక ప్రథమపదమాన అకారవివరణమ్ పణ్ణలాయఱుకైయాలుమ్, (౧) "అహమపిమమన, భగవతఏవాహమస్మి" ఎన్ఱు ప్రణవోక్తమాన స్వరూపత్తిల్ కిడక్కిఱ మమతైయైయుమ్, (౨) "యాఃకాశ్చనకృతయోవామభవన్తి, తాసుమమ మమతానాస్తి, భగవత ఏవతాః" ఎన్ఱు మేలేవక్ష్యమాణమాన పురుషార్థత్తిల్ వరుమ్మమతైయైయుమ్, కాకాక్షిన్యాయత్తాలే కழிక్కుమితు - నడువేకిడక్క వేణ్డుకైయాలుమ్, ప్రణవానన్తరమ్ ఉకారవివరణమాన నమశ్శబ్దమాకక్కడవతు.

ఇన్దనమశ్శబ్దమ్ "న" ఎన్ఱుమ్, "మః" ఎన్ఱుమ్ ఇరణ్డుపదమాయిరుక్కుమ్. ఇతిల్ మకారమ్–"మన-జ్ఞానే" ఎన్గిఱధాతువిలే షష్ఠ్యన్తమాయ్, ఎనక్కు నాన్ ఉరియేనెన్గిఱతు; నకారమ్–ఇత్తైనిషేధిత్తు (3) "యానేనీయెన్నుడైమైయుమ్ నీయే" ఎన్గిఱపడియే తన్నుడైయమమతానివృత్తియైయుమ్, మమతైక్కు కాரణమాన అహఙ్కారనివృత్తియైయుమనుసన్ధిక్కిఱతు. (౪) "ద్వ్యక్షరస్తుభవేన్మృత్యుస్త్ర్యక్షరంబ్రహ్మ

(౧) (౨) (3) తి-వాయ్-౨-౯-౯. (౪) భార-శాన్తి-౧3-౪.

ణం పదమ్ । మమేతిద్వ్యక్షరోమృత్యుర్నమమేతిచశాశ్వతమ్'' ఎన్గిఱ
పడియే, అహఙ్కారమమకారఙ్గళితే ఇవ్వాత్మావుక్కు నాశకఙ్గళ్;
తన్నివృత్తియితే ఉజ్జీవనముమ్. ఆకత్తుడర్నాఙ్ఱిపోలే కిడక్కిఱ అహ
ఙ్కారమమకారఙ్గళినుడైయ నివృత్తియైచ్చొల్లిత్తాయిత్తు.

కీఴ్చ్చతుర్థియిల్ శొల్లుకిఱపారతన్త్ర్యత్తాలే స్వస్వాతన్త్ర్యమ్
కழிయుణ్డిరుక్క, ఇఙ్గునివృత్తమాకిఱ అహఙ్కార మమకారమాకిఱ
తెన్నెన్నిల్; అఙ్గుభగవత్పారతన్త్ర్యవిరోధియాన స్వస్వాతన్త్ర్యత్తైక్క
ழித్తతు. భగవదేకరక్ష్యత్వత్తుక్కు విరోధియాన స్వస్వాతన్త్ర్యత్తైక్కழி
క్కిఱతు ఇఙ్గు. స్వరక్షణత్తిలే తాన్ ఇழிకైయితే అతుక్కువిరోధి
యాయఱువతు. అతాకిఱతు;-స్వరక్షణమాకసాధనానుష్ఠానమ్ పణ్ణుకై.
అతుస్వరూపహానియాయితేయిరుప్పతు. భర్తావుక్కు శేషమాన శరీరత్తై
అవఘాతాది వ్యాపారఙ్గళాలే పతివ్రతై రక్షిక్కైయాకిఱతు - భర్తా
వుక్కు స్వరూపహానియాయ్,తనక్కుమ్ స్వరూపహానియాయితే యిరు
ప్పతు. విశేషణప్రధానమాన విశిష్టాంశమేయితే భర్తావుక్కు శేషమా
యిరుప్పతు.

అజ్ఞనన్త్రియిలే స్వరూపముమ్ శేషమాయిరుక్కుమాకిల్, నామ్
ఇఙ్గుశొల్లుకిఱ భగవదనన్యార్హ శేషత్వత్తుక్కు అవకాశమిన్ఱిక్కేయొழி
యుమ్. ఆకైయాలే ఆత్మరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాకప్పణ్ణుకిఱ పాతివ్రత్య
ధర్మానుష్ఠానత్తాలే భర్తావుక్కు అనన్యార్హ శేషభూతైయాయిరుక్కు
మిరుప్పుక్కు వైకల్యమ్ వారాతితే. ఆకైయాలే నవద్వారపురమాన
లఙ్కాపురత్తిలే నిరుద్ధైయానపిరాట్టి, (౧) "తత్తస్యసదృశంభవేత్"
ఎన్ఱు-చక్రవర్తి త్తిరుమకన్బక్కలిలే న్యస్తభరైయాయిరున్దాప్పోలే యిరు
క్కై - ఇవనుక్కు స్వరూపమ్. ఆక ఇత్తాల్ స్వరక్షణత్తిలే ఇழிకై

(౧)రా-సు-౩౯-౩౦.

స్వరూపహానియామ్బడి ఈశ్వరనుక్కు అత్యన్తపరతన్త్రమ్ ఇన్ద ఆత్మవస్తు ఎన్గిఱతాయిఱ్ఱు. స్వరక్షణక్షమనానభర్తావిరుక్క, స్వరక్షణత్తిల్ నిష్ఠమ్ పతివ్రతైక్కై వాఙ్గినాల్ భర్తావేరక్షకనాయఱు మోపాతి, ఇవనుమ్ అత్యన్తపరతన్త్రనాయిఱ్ఱాల్ ఈశ్వరనేయిఱే రక్షకనాయఱువాన్. ఆకైయాలే ఈశ్వరనుడైయ ఉపాయభావముమ్ అర్థమాకచ్చొల్లిఱ్ఱా యిఱ్ఱు.

ఈశ్వరనే రక్షకనామ్బడి ఇవన్ అత్యన్తపరతన్త్రనానాల్, ఇన్ద ప్పారతన్త్ర్యపూర్తిపిఱక్కిఱతావతు—అవనుక్కు ఇష్టవినియోగార్హమాకి లిఱే. అవనుక్కు ఇష్టరాకిఱార్—(౧) "జ్ఞానీత్వాత్మైవ" ఎన్గిఱ శ్రీవైష్ణవర్కళిఱే. (౨) "అడియార్క్కెన్నై యాట్పడుత్తవిమలన్" ఎన్గిఱ పడియే తనక్కభిమతరాన శ్రీవైష్ణవర్కళుక్కు శేషమాక్కినాల్, అవర్కళుక్కు శేషమాయిరుక్కిలిఱే ఇవనుక్కుభగవదనన్యార్హ శేషత్వపూర్తి పిఱక్కిఱతావతు; ఆకైయాలే (3) "నిన్ తిరువెట్టెழுత్తుమ్ కఱ్ఱు నానుఱ్ఱతు మున్నడియార్క్కడిమై" ఎన్ఱు తిరుమఙ్గైయాழ்వార్ అనుసన్ధిత్తరుళినాప్పోలే, ఇప్పదత్తిలే పారతన్త్ర్యకాష్ఠైయాన తదీయశేషత్వముమ్ అనుసన్ధిక్కుమ్బడిశొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

భగవచ్ఛేషత్వమ్ పూర్ణమావతు తదీయశేషత్వముణ్డానాలాకిల్, తదీయశేషత్వమ్ ప్రణవత్తిల్ శొన్న అనన్యార్హశేషత్వత్తోడు విరోధియాతో వెన్నిల్;—శ్రీవైష్ణవర్కళాకిఱార్—(౪) "జఙ్గమశ్రీవిమానాని" ఎన్గిఱపడియే ఈశ్వరనుక్కు దివ్యమఙ్గళవిగ్రహత్తోపాతిశరీరభూతరాయఱుకైయాలే, భర్తృశరీరత్తిలే మేల్విழுకిఱ స్త్రీక్కు పాతివ్రత్యభఙ్గమ్ ఇల్లాతవోపాతి, అనన్యార్హశేషత్వత్తుక్కు భఙ్గమ్వారాతు.

అనన్యార్హశేషత్వత్తినుడైయ అప్రచ్యుతిక్కు శరీరత్వమ్ ప్రయో

(౧) గీ-౭-౧౮.   (౨) అమల-౧   (3) తి-మొ-౮-౧౦-3.   (౪)

జకమాకిల్, (౧) "యస్యాత్మాశరీరమ్యస్యపృథివీశరీరమ్" ఎన్గుచేత నాచేతనవిభాగమఱ సర్వముమ్శరీరమాయన్తోవిఫప్పతు. ఆనాల్ సర్వరుక్కుమ్ శేషభూతనాక వేణ్డివన్దతీయెన్నిల్;

సర్వరుక్కుమ్ శరీరత్వనిబన్ధనమాన సమ్బన్ధముణ్డేయాకిలుమ్, "నామ్శరీరత్వేనశేషభూతర్, శరీరియాన ఈశ్వరన్ శేషి" ఎన్గిఅజ్ఞానమిన్గియిలే అహఙ్కారమమకారదూషితరాయ్, నిరుపాధికబన్ధువాన ఈశ్వరనైయుమ్(౨) "నాస్తి" ఎన్నప్పణ్ణుమళవన్గియిలే,(౩) "క్షిపామి" (౪) "నక్షమామి" ఎన్గుకిడల్ కొతిత్తాప్పోలే కొతిక్కుమ్పడిపణ్ణుమ్ తన్నైయుడైయారాకైయాలే, ఇన్దదోషఙ్గళొన్గుమిన్గియిలే (౫) "జ్ఞానీత్వాత్మైవ" (౬) "పత్తరావిప్పై" ఎన్గుమ్, సర్వాధారభూతనాన ఈశ్వరన్దాన్ తనక్కు ధారకమాకనినైత్తిరుక్కుమ్పడి, అవనుక్కు ప్రసాదపాత్రరాన శ్రీవైష్ణవర్కళుక్కు శేషమాయిరుక్కుమిరుప్పు శరీరత్వసామాన్యత్తాలే వ్యభిచరియాతు. భర్త్తావోడు భార్యైక్కు అవ్యవధానేన సమ్బన్ధముణ్డాకానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, ఆర్త్తవాదిదోషదూషితైయానవన్గు భర్త్తావోడు ప్రజైకళోడువాశియఱ ఎల్లారుక్కుమ్ అస్పృశ్యైయాయ్, కుళిత్తవాతే సంశ్లేషిక్కలామ్పడియిరుక్కిఱాప్పోలే, అహఙ్కారమమకారాదికళుణ్డానవన్గు త్యాజ్యమాయ్, అవైపోనవన్గు, ఇవైతానే ఉపాదేయమాకక్కడవతు. ఆకప్రయోజనమాయన్ఱతు. ఈశ్వరనుక్కుప్రసాదపాత్రమానశరీరమ్ ఉద్దేశ్యమాకక్కడవతు. నిగ్రహపాత్రమానశరీరమ్ త్యాజ్యమాకక్కడవతు.

ఇప్పదత్తిల్ నాలర్థమ్ శొల్లానిఱ్క, అనన్యశరణత్వత్తిలే ఇత్తైఒతుక్కుకిఱపడి యెన్నెన్నిల్; (౭) "గచ్ఛధ్వమేనంశరణంశరణ్యం

(౧)బృహ-౫-౭-౨౨. (౨) (౩) గీ-౧౬-౧౯.
(౪)వరాహపు. (౫) గీ-౭-౧౮. (౬)తి-మొ-౧౦-౧-౮.
(౭) భారత-

పురుషర్షభాః'' ఎన్ఱు-శరణమ్ పుకురుజ్గోళెన్ఱు ఉపదేశిక్కై, (౧) ''ద్రౌపద్యాసహితాస్సర్వేనమశ్చక్రుర్జనార్దనమ్'' ఎన్ఱు అనుష్ఠానవేళైయిలేనమస్కారత్తైప్పణ్ణినార్కళెన్గిఅస్థానప్రమాణత్తాలే నమశ్శబ్దమ్ శాబ్దమాకివే ఉపాయవాచకమాకక్కడవతు. ఆకపూర్వోక్తక్రమత్తాలే ఆర్థమాకవుమ్, స్థానప్రమాణత్తాలే శాబ్దమాకవుమ్ ఉపాయవాచకమాయిఱుక్కైయాలేఅనన్యశరణత్వత్తిలేనోక్కాయ్క్కిడక్కిఱతు. ఆకప్రణవత్తాలుమ్ నమశ్శబ్దత్తాలుమ్, స్వరూపముమ్- స్వరూపానురూపమాన ఉపాయముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ ఉపాయఫలమానకైఙ్కర్యత్తై చ్చొల్లక్కడవతాకక్కొణ్డు, తత్ప్రతిసమ్బన్ధియైచ్చొల్లుకిఱతు, అకారవివరణమాన నారాయణపదమ్. రక్ష్యాంశముమ్ రక్షణప్రకారముమిఱే అకారత్తిల్ వివరణీయమాన అంశమ్; అతిల్ నారశబ్దత్తాలే రక్ష్యాంశత్తై వివరిక్కిఱతు. నారాయణనెన్గిఱసమస్తపదత్తాలే రక్షణప్రకారత్తై వివరిక్కిఱతు. అతిల్ రక్ష్యవివరణమ్ పణ్ణుకిఱనారపదమ్-''నరః'' ఎన్ఱుమ్, ''నారః'' ఎన్ఱుమ్, ''నారాః'' ఎన్ఱుమాయ్, స్వరూపేణవుమ్ ప్రవాహరూపేణవుమ్ నిత్యమానపదార్థఙ్గళై చ్చొల్లుకిఱతు. స్వరూపేణనిత్యత్తైయావతు - సత్తానపదార్థత్తినుడైయ ఉత్పత్తి వినాశాత్యన్తాభావమ్. ప్రవాహరూపేణ నిత్యత్తైయావతు - ఉత్పత్తివినాశయోగియాకానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, పూర్వకాలత్తిలుణ్డాన నామరూపలిఙ్గాదికళుడైయ అనన్యథాభావమ్. (౨)''సూర్యాచన్ద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్'' (3)''యథర్తుష్వృతులిఙ్గాని నానారూపాణిపర్యయే। దృశ్యన్తేతానితాన్యేవ తథాభావాయుగాదిషు'' ఎన్గిఱపడియే. అవ్వోఋతుక్కళిల్ మున్బుకణ్డిన ఋతుక్కళిలుణ్డామ్ పుష్పఫలాదికళైయుమ్ శీతోష్ణాదికళైయుమ్ నామత్తైయుముడైత్తాయ్క్కొణ్డు తదాకారమాయ్ వన్దుతోఱ్ఱుమా

(౧) భార-ఉద్యో. (౨) తై-నా-౧-3౮. (3) వి-పు-౧-౫-౬౫.

పోలే, సృష్టమాహ్బాతు మున్బు స్వసంహృతమాన సంస్థానత్తైయుమ్ నామాదికళైయుముడైత్తాయ్క్కొణ్డు పిఱన్దుపోరుకై.

అతిలే రేఫమ్ - "రిజ్-క్షయే" ఎన్గిఱధాతువిలే క్షయిష్ణుపదార్థ వాచకమాయ్క్కిడక్కిఱతు. నకారమ్-అత్తైనిషేధిత్తు "నరః" ఎన్ఱు నిత్య పదార్థత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. ఇఙ్ఙనే క్షయత్తైప్రసఙ్గిత్తు ప్రతిషేధిక్కిఱతు-క్ష యిష్ణుక్కళానమహదాదికళైయుమ్, ఒరుముఖత్తాలే నిత్యపదార్థఙ్గళిలే ముతలిడుకైక్కాకచ్చొల్లుకిఱతు. "నారః" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ * అణ్ ప్రత్యయమ్ - సమూహార్థత్తిలేయాయ్, నిత్యపదార్థసమూహత్తైచ్చొల్లు కిఱతు. "నారాః" ఎన్గిఱబహువచనమ్ అన్దసమూహత్తినుడైయ బాహుళ్యత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. ఆక "నారాః" ఎన్ఱు - నిత్యపబార్థఙ్గళిను డైయ సమూహఙ్గళైచ్చొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

అన్వైయావన--జ్ఞానశక్త్యాదిదివ్యాత్మగుణఙ్గళుమ్, గుణప్రకాశక మాన దివ్యమఙ్గళవిగ్రహఙ్గళుమ్, విగ్రహగుణమాన సౌన్దర్యాదికళుమ్, అన్దసౌన్దర్యాదికళోపాతి పూత్తాప్పోలేశాత్తిన కిరీటమకుటాదిదివ్యాభర ణఙ్గళుమ్, అవ్వాభరణఙ్గళోడు వికల్పిక్కలామ్బడియాన శఙ్ఖచక్రాది దివ్యాయుధఙ్గళుమ్, ఇత్తనైయుమ్ కాట్టిలెరిత్తనిలావాకాతపడి అరుకే యిరున్దనుభవిక్కిఱ లక్ష్మీప్రభృతిమహిషీవర్గఙ్గళుమ్, అచ్చేర్త్తియిలే అడిమైశెయ్కిఱ అనన్తగరుడ విష్వక్సేన ప్రముఖరానసూరిసఙ్ఘముమ్, అవర్కళోపాతిపోయ్అడిమైశెయ్కిఱముక్తరుమ్, అవర్కళుక్కడిమైశెయ్ కైక్కుపకరణమాన ఛత్రచామరాదిపరిచ్ఛదఙ్గళుమ్, అవ్వడిమైక్కు వర్ధకమాయ్ పఞ్చోపనిషన్మయమాన పరమపదముమ్, గుణత్రయా త్మికైయాన మూలప్రకృతియుమ్, పురుషసమష్టియుమ్, అహోరా త్రాదివిభాగయుక్తమాన కాలతత్త్వముమ్, ప్రవాహరూపేణనిత్య మాన మహదాదికళుమ్, తత్కార్యమాన అణ్డఙ్గళుమ్, అణ్డాన్తర్వర్తి కళాన చతుర్విధభూతఙ్గళుమ్. పఞ్చోపనిషన్మయమాకైయాలే పరమ

పదముమ్ సమూహాత్మకమాయిరుక్కుమ్. గుణత్రయాత్మికైయాకై యాలే మూలప్రకృతియుమ్ సమూహాత్మికైయాయిరుక్కుమ్. అహో రాత్రాదివిభాగఙ్గళ్ అనేకమాకైయాలే కాలముమ్ సమూహాత్మకమా యిరుక్కుమ్.

ఆక, నారశబ్దత్తాలే వ్యాప్యపదార్థత్తైచ్చొల్లి, అనన్తరమ్ వ్యాప్తి మైయుమ్ వ్యాప్తిప్రకారత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. *అయనశబ్దమ్-ఆవాస వాచియాయ్, "నారాణామ్, అయనమ్ - యః, సః - నారాయణః" "నారాః-అయనమ్, యస్య, సః-నారాయణః" ఎన్ఱిఙ్ఙనే తత్పురుషబహు వ్రీహిరూపమానసమాసద్వయత్తాలే, (౧) "అన్తర్బహిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః" ఎన్ఱపడియే ఉక్తమాననిత్యపదార్థఙ్గళుక్కు త్తాన్ ఆవాసభూమియాయిరుక్కుమెన్ఱుమ్, అవఱ్ఱైత్తనక్కు ఆవాస ముడైయనాయిరుక్కుమెన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱతు.

అవఱ్ఱుక్కుత్తాన్ ఆవాసమాయిరుక్కైయావతు, స్వేతరసకల పదార్థఙ్గళైయుమ్ "మేరోరివాణుః" (౨) "యస్యాయుతాయు తాంశాంశే విశ్వశక్తిరియంస్థితా" ఎన్ఱపడియే తన్ స్వరూపైకదేశ త్తిలేధరిక్కై. అవఱ్ఱైత్తాన్ ఆవాసమాక ఉడైయనాయిరుక్కై యావతు-స్వేతరసకలపదార్థఙ్గళైయుమ్ చిదచిద్విభాగమఱ తనిత్తనియే ఉళ్వాయిలేపుక్కు, ఆకాశమ్ ఘటాదికళిలే వ్యాపిక్కుమాపోలే తన్ స్వరూపైకదేశఙ్గళాలే వ్యాపిక్కైయన్ఱియిలే, జాతి - వ్యక్తితోఱుమ్ వ్యాపిక్కుమాపోలే సమాప్య ఆత్మతయావ్యాపిత్తు ధరిక్కై. ఇన్ద అన్త ర్వ్యాప్తిమైయుమ్ బహిర్వ్యాప్తిమైయుమ్ నినైత్తిఱే శ్రుతి (3) "అణోరణీయాన్మహతోమహీయాన్" ఎన్ఱతు.

స్వవ్యతిరిక్తఙ్గళుక్కు ఆవాసమాయిరుక్కుమెన్ను మిడత్తిల్ నార శబ్దత్తిల్ ప్రథమోపాత్తమానగుణఙ్గళుమ్ స్వరూపాశ్రయమాకైయాలే

(౧) తై-నా-౧౩. (౨) వి-పు-౧-౯-౫౩. (3) కఠ-౧-౨-౨౦.

అనుసన్ధిక్కక్కడవోమ్. స్వవ్యతిరి_క్తజ్ఞళై ఆవాసమాకవుడై_యనాయిరు క్కుమెన్నుమిడత్తిలే గుణఙ్గళుక్కు వ్యాప్యత్వమ్ అనుపపన్నమాకై_ యాలే, అవఙ్గళై యొఴిన్దవై వ్యాప్తిక్కు కర్మ్మభవిక్కక్కడవన. తన్ గుణఙ్గళిలే ఈశ్వరన్ వ్యాపిక్కుమ్బోతు గుణవిశిష్టనాయే వ్యాపిక్క వేణుమ్; నిర్గుణమాయ్ వస్తు ఇరామైయాలే. అప్పోతు వ్యాప్యగుణఙ్గళే వ్యాపకఙ్గళాయ్, వ్యాపకగుణఙ్గళే వ్యాప్యఙ్గళాయ్, అఱుకైయాలే, ఆత్మాశ్రయదోషముణ్డామ్. అతుక్కుమేలే తన్ గుణఙ్గళిలే గుణివ్యాపిక్క వేణుమెన్ఱుపుక్కాల్ తదాశ్రయమానగుణఙ్గళైయుమ్ గుణి వ్యాపిక్క వేణ్డుమ్; అన్దవ్యాపకనుడైయ గుణఙ్గళైయుమ్ గుణి వ్యాపిక్క వేణ్డుమ్; అకైయాలే అనవస్థా దుస్థమామ్.

ఆక సమస్తకల్యాణగుణాత్మకత్వమ్, ఉభయవిభూతినాథత్వమ్, సర్వస్మాత్పరత్వమ్, సర్వశరీరత్వముళ్ళిట్టవై ఉక్తమాయ్ నిన్ఱతు.

(౧)"నరాజ్జాతానితత్త్వాని నారాణీతితతో విదుః। తాన్యేవచాయనంతస్య తేననారాయణస్స్మృతః" ఎన్ఱు-నరనుణ్డు- నిత్యానానసర్వేశ్వరన్, అవన్పక్కల్ నిన్ఱుమ్ జాతమానపదార్థఙ్గళ్ నారఙ్గళాకిఱన; తన్పక్కలిలే ఉత్పన్నమాన అన్దనారఙ్గళై యే తనక్కిరుప్పిడమాక వుడైయనెన్గైయాలే సర్వకారణత్వత్తైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ఇని(౨)"నారశబ్దేనజీవానాం సమూహః ప్రోచ్యతేబుధైః। గతిరాలమ్బనంతస్య తేననారాయణస్స్మృతః" ఎన్గిఱపడియే నారశబ్దమ్ నిత్యమాన జీవసమష్టిక్కు వాచకమాయ్, అయనశబ్దమ్ - "ఇణ్ - గతౌ" ఎన్గిఱధాతువిలే ప్రాప్యవాచియాయ్, ఆక, "నారాయణన్" ఎన్ఱు - చేతనవర్గత్తుక్కు ప్రాప్యభూతనెన్ఱతాయిఱ్ఱు.

బన్ధులాభముమ్ ప్రాప్యమాకైయాలే,(౩)"మాతా పితా భ్రాతా నివాసశ్శరణం సుహృద్గతిర్నారాయణః" ఎన్ఱుమ్, (౪) "ఎమ్బిరానెన్దై

(౧)ఇతిహాససముచ్చయే-౩౨-౮౩. (౨)(౩) సుబా-౬. (౪)తి-మొ-౧-౧-౬.

యెన్నుడైచ్చ్వదిజ్ఞ మేనక్కరశెన్నుడై వాణాళ్ '' ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱ
పడియే సర్వవిధబన్ధువుమ్ సర్వేశ్వరనెన్ఱుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

(౧) "విష్ణుపోతం వినానాన్యత్కిఞ్చిద స్తిపరాయణమ్" ఎన్గిఱపడియే అయనశబ్దమ్ ప్రాపకవాచియాయ్, చేతనరుక్కు ప్రాపకనెన్ఱుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. పిరాట్టి నారశబ్దకోటిఘటిత్తైయాకైయాలే ఇప్పదత్తిల్ లక్ష్మీసమ్బన్ధముమనుసన్ధేయమ్.

ఆక ఇన్దనారాయణపదత్తాలే కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధియై చ్చొల్లి ఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

మకారవివరణమాన "ఆయ" ఎన్గిఱచతుర్థియాలే అవన్ తిరువడికళిల్ పణ్ణుమ్ కైఙ్కర్యత్తై అపేక్షిక్కిఱతు. చతుర్థి మకారవివరణమానపడి యెన్నెన్నిల్; శేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమాకవిఱే మకారవాచ్యనై చ్చొల్లిఱ్ఱు. "అకిఞ్చిత్కరస్య శేషత్వానుపపత్తిః" ఎన్గిఱపడియే, అన్దశేషత్వసిద్ధితాన్ కిఞ్చిత్కారత్తాలే యాకైయాలే, కిఞ్చిత్కారప్రకాశకమాన ఇన్దచతుర్థి మకారవివరణమాకిఱతు. కిఞ్చిత్కారమిల్లాతవన్ఱు శేషత్వమిల్లై. శేషత్వమిల్లాతవన్ఱు స్వరూపమ్, * అసన్నేవ వాయ్విడుమ్.

ఆక ఇమ్మూన్ఱుపదత్తాలుమ్ ఈశ్వరనుడైయ స్వరూపముమ్, ఆత్మావినుడైయ స్వరూపముమ్, త్యాజ్యతయా విరోధిస్వరూపముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. ఈశ్వరన్ సర్వశేషియాయిరుక్కుమ్. చేతనవస్తు అవనుక్కు అనన్యార్హశేషమాయిరుక్కుమ్. స్వస్వాతన్త్ర్యముమ్, అన్యశేషత్వముమ్ స్వరూపవిరోధియాకైక్కడవతెన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱతు. ప్రణవత్తిలే, నమశ్శబ్దత్తిలే — ఈశ్వరనుడైయ నిరపాయోపాయత్వముమ్, చేతననుడైయ అనన్యశరణత్వముమ్, స్వరక్షణప్రవృత్తి స్వరూపహానియెన్నుమిడముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు. ఈశ్వర కిఞ్చిత్కారత్తినుడైయ పరమప్రాప్యత్వముమ్, ఇవనుడైయ అనన్యభోగత్వముమ్, ప్రాప్యా

(౧) విష్ణుధర్మే-౧-౫౯.

న్తరసమ్బన్ధమ్ అప్రాప్తమెన్నుమిడమమ్ చరమపదత్తాలే శొల్లి స్ఱా యిఱ్ఱు.

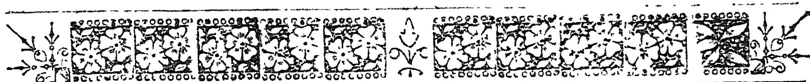
ఆక ఇత్తాల్ చేతననుడైయ ప్రకృతేఃపరత్వముమ్, ప్రకృతేఃపర నుడైయ శేషత్వముమ్, శేషత్వత్తినుడైయ అనన్యార్హత్తైయుమ్, అన న్యార్హ శేషత్వ ప్రతిసమ్బన్ధియైయుమ్, అనన్యార్హ శేషభూతనుడైయ అహఙ్కారమమకారనివృత్తియై.యుమ్, తన్నివృత్తమాన స్వరూపత్తి నుడైయ అత్యన్తపారతన్త్ర్యత్తైయుమ్, పారతన్త్ర్యకాష్ఠైయాన తదీయ శేషత్వత్తైయుమ్, పరతన్త్రనుక్కు అనురూపమాన ఉపాయత్తైయుమ్, ఉపాయఫలమాన కైఙ్కర్యత్తైయుమ్, కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధియైయుమ్ శొల్లుకిఱతు.

రక్షకాన్తరప్రతిపత్తియుణ్డానపోతు, అకారార్థమ్ నెఞ్జిల్ పట్ట త్తిల్లైయాకక్కడవతు. స్వస్వాతన్త్ర్యమ్నడైయాడిన్ఱాకిల్, చతుర్థ్య ర్థమ్నెఞ్జిల్ పట్టత్తిల్లైయాకక్కడవతు. శేష్యన్తరప్రతిపత్తి ఉణ్డాయిన్ ఱాకిల్,ఉకారార్థమ్ నెఞ్జిల్ పట్టత్తిల్లైయాకక్కడవతు. దేహాత్మాభిమా నమ్నడైయాడిన్ఱాకిల్, మకారార్థమ్నెఞ్జిల్పట్టత్తిల్లైయాకక్కడవతు. సాధనాన్తరరుచియుమ్ శ్రీవైష్ణవర్కళ్ పక్కల్, సజాతీయత్వ ప్రతిపత్తి యుమ్ నడైయాడిన్ఱాకిల్, నమశ్శబ్దార్థమ్ నెఞ్జిల్ పట్టత్తిల్లైయాక క్కడవతు. ఈశ్వరవిభూతిభూతరోడే రాగద్వేషమ్ నడైయాడిన్ఱాకిల్, నారశబ్దార్థమ్ నెఞ్జిల్ పట్టత్తిల్లైయాకక్కడవతు. అబన్ధుక్కళ్ పక్కల్ బన్ధుత్వప్రతిపత్తియుణ్డాయిన్ఱాకిల్, అయనశబ్దార్థమ్ నెఞ్జిల్పట్టత్తిల్లై యాకక్కడవతు. ప్రయోజనాన్తరరుచియుణ్డాయిన్ఱాకిల్, చతుర్థ్య ర్థమ్ నెఞ్జిల్పట్టత్తిల్లైయాకక్కడవతు.

పరన్దరహస్యమ్ తిరుమన్త్రప్రకరణమ్ ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళైతిరువడికళే శరణమ్.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

పరన్దరహస్యమ్ ద్వయప్రకరణమ్.

నమ్ ఆచార్యర్కళ్ ఇమ్మన్త్రార్థత్తై విశదమాక అనుసన్ధిత్తప్రకారమాయ్, “మన్త్రారం త్రాయతే” ఎన్గిఱవ్యుత్పత్తియిన్పడియే అనుసన్ధాతావై రక్షిక్కైయాలేమన్త్రశబ్దవాచ్యముమాయ్, వాక్యద్వయాత్మకమాకైయాలే ద్వయమెన్ఱుతిరునామముమాయ్, శిష్టాచారద్వారత్తాలే మన్త్రసిద్ధమానవర్థత్తుక్కు ప్రమాణముమాయ్, ఇవ్వర్థనిష్ఠరుడైయ అనుష్ఠానరూపమాయిరుక్కిఱ ద్వయమ్ - తిరుమన్త్రత్తిల్ నమశ్శబ్దత్తిలుమ్ నారాయణపదత్తిలుమ్ ఉక్తమాయ్ సకలశాస్త్రతాత్పర్యభూమిభూతమాన ఉపాయాంశత్తైయుమ్ ఉపేయాంశత్తైయుమ్ విశదీకరిక్కిఱతు.

ఇప్పదద్వయత్తిలుమ్శొన్న ఉపాయోపేయఙ్గళే సకలశాస్త్రతాత్పర్యమెన్ఱు నిర్ణయిత్తుత్తరువార్ ఆరెన్నిల్; నిన్ఱార్ నిన్ఱనిలైకళిలే అవ్వోయరుక్కు రుచివిషయభూతమాన పుత్రపశ్వన్నాది పురుషార్థసిద్ధిక్కు సాధనవిశేషఙ్గళై ఎడుత్తిప్పోరుకిఱ శాస్త్రన్దానే, (౧) “పరీక్ష్యలోకాన్కర్మచితాన్బ్రాహ్మణోనిర్వేదమాయాత్” (౨) “క్షరన్తిసర్వావైదిక్యాజుహోతియజతిక్రియాః । అక్షరంనక్షరంజ్ఞేయం బ్రహ్మచైవప్రజాపతిః” ఎన్ఱు, అల్పాస్థిరత్వాదిదోషబహుళమాయిరుక్కైయాలే నిర్వేదగోచరమాకచ్చొల్లి, (౩) “నిరఞ్జనఃపరమంసామ్యముపైతి” (౪) “బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి” (౫) “మమసాధర్మ్యమాగతాః । సర్గేపినోపజాయన్తే ప్రళయేనవ్యథన్తిచ” (౬) “రసం హ్యేవాయంలబ్ధ్వానన్దీభవతి” (౭) “యత్రనాన్యత్పశ్యతినాన్య

(౧) ముణ్డ-౧-౨-౧౨. (౨) (౩) ముణ్డ-౩-౧-౩.
(౪) తై-నా-౮౦- (౫) గీ-౧౪-౨-
(౬) తై-ఆ-౭-౧. (౭) ఛాన్దో-౭-౨౪-౧.

చ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతిసభూమా” (౧) “నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా। భేషజంభగవత్ప్రాప్తిరేకాన్తాऽత్యన్తికీమతా” (౨) “ఏతత్సామగాయన్నాస్తే, హావుహావు” (౩) “యేనయేనధాతాగచ్ఛతి తేనతేనసహగచ్ఛతి” (౪) “ఇమంమానవమావర్తంనావర్తన్తే”(౫) “నచపునరావర్తతే, నచపునరావర్తతే” (౬) “అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్” (౭) “ఆబ్రహ్మభవనాల్లోకాః పునరావర్తినోऽర్జున। మాముపేత్యతుకౌన్తేయ పునర్జన్మనవిద్యతే” ఎన్గిఱపడియే, యావదాత్మభావి అనుభవియానిన్ఱాలుమ్, అనుభూతాంశమ్ అల్పమాయ్, అనుభావ్యాంశమ్ (౮) “యతోవాచోనివర్తన్తే, అప్రాప్యమనసాసహ” ఎన్గిఱపడియే వాఙ్మనస్సుకళుక్కు అవిషయమాప్పడి నిరవధికవైభవత్తైయుడైత్తాయ్, సంసారమ్ (౯) “బహుధాసన్తతదుఃఖవర్షిణి” ఎన్గిఱపడియే సుఖలేశగన్ధముమిల్లాతపడి నిష్కృష్టదుఃఖమేయాయిరుక్కుమాపోలే, (౧౦) “నోపజనంస్మరన్నిదంశరీరమ్” ఎన్గిఱపడియేపూర్వానుభూతదుఃఖస్మృతిక్కుఅవకాశమిల్లాతపడి, (౧౧) “ఈఱిలిన్బత్తిరువెళ్ళమ్యాన్మూఴ్కినన్” ఎన్ఱు - నిష్కృష్టసుఖావగాహనరూపమాయ్, ఒరుకాలత్తిలేతోన్ఱి కాలాన్తరత్తిలే కిఴియుణ్ణుమతన్ఱిక్కే భోగ్యమాన అన్నప్పరవస్తువోడు భోక్తావానతన్నోడు భోగవర్ధకమాన అద్దేశత్తోడువాశియఱ అకాల్యకాలమాయిరుక్కైయాలే, అవ్వైయుళ్ళతనైయుమ్ అనువృత్తమాయ్, నేరేనిష్కృష్టమాన చేతననుడైయ స్వరూపత్తుక్కు అనురూపముమాయ్, భగవద్గుణాऽనుభవజనితప్రీతిప్రేరితముమాన భగవత్కైఙ్కర్యమే పరమప్రాప్యమెన్ఱు శొల్లుకైయాలుమ్, అతుక్కు

(౧) వి-పు-౬-౫-౫౯. (౨) తై-భృగు-౧౦౫. (౩) పరమసంహితా-
(౪) (౫) ఛాన్దో-౮-౧౫-౧. (౬) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౨.
(౭) గీ-౮-౧౬. (౮) తై-ఆ-౯- (౯) స్తో-౪-౪౯.
(౧౦) ఛాన్దో-౮-౧౨-౩. (౧౧) తి-వాయ్-౨-౬-౮.

మేలేనిరతిశయమాయిరుప్పతొరు పురుషార్థముణ్డాక శ్రుతమల్లామైయా లుమ్ ఉపేయమాయఱువతు భగవత్కైఙ్కర్యమ్.

అప్పడిపరమప్రాప్యమాన కైఙ్కర్యత్తిఱ్కు సాధనమాక శాస్త్రఙ్గళిలే ఎఴుతుకిఱ, (౧) ‘‘సత్యం తపో దమశ్శమో దానం ధర్మః ప్రజనన మగ్నయోఽగ్నిహోత్రం యజ్ఞో మానసం న్యాసః’’ ఎన్ఱాప్పోలే, శొల్లుకిఱ సాధనసమూహఙ్గళై (౨) ‘‘తస్మాత్సత్యం పరమం వదన్తి, తస్మాత్తపః పరమం వదన్తి’’ ఎన్ఱు ఒన్ఱుక్కొన్ఱు ఉత్కృష్టమాకచ్చొల్లి, ఎల్లావఱ్ఱుక్కుమ్ మేలే (౨) ‘‘తస్మాన్న్యాసమేషాం తపసామతిరిక్తమాహుః’’ (౩) ‘‘న్యాస ఇతి బ్రహ్మా, బ్రహ్మా హి పరః, పరో హి బ్రహ్మా, తాని వా ఏతాన్యవరాణి తపాంసి న్యాస ఏవాఽత్యరేచయత్’’ ఎన్ఱు సర్వోత్కృష్టమాక న్యాసశబ్ద వాచ్యమాన ఉపాయవిశేషత్తైచ్చొల్లి, తద్వ్యతిరిక్తఙ్గళైయడైయ అపకృష్టమాకచ్చొల్లుకైయాలుమ్, ఇతుక్కు మేలే విలక్షణమాయిరుప్పతొరు ఉపాయవిశేషత్తై ఎడామైయాలుమ్, అన్నకైఙ్కర్యప్రాప్తిక్కు ఉచితమాన ఉపాయముమ్ నమశ్శబ్దోక్తమాన ఉపాయమే. ఆకైయాలే ఇవై సకలశాస్త్రతాత్పర్యఙ్గళాన ఉపాయోపేయఙ్గళ్.

ఆక, ఇన్దశాస్త్రత్తుక్కు త్తాత్పర్యమాయఱువతు ఇఙ్గుశొన్న ఉపాయముమ్ ఉపేయముమాకిల్, ఉపాయాన్తరఙ్గళైయుమ్ ఉపేయాన్తరఙ్గళైయుమ్ ఉపపాదిక్కైక్కు అడియెన్నెన్నిల్; శాస్త్రమాకిఱతు- (౪) ‘‘త్రైగుణ్యవిషయా వేదాః’’ ఎన్గిఱపడియే, పెఱ్ఱతాయ్ అన్ధబధిరాదికళాన వికలకరణరోడు పటుకరణరోడు వాశియఱ వత్సలైయాయిరుక్కుమాపోలే, మాతాపితృసహస్రఙ్గళిఱ్కాట్టిలుమ్ వత్సలతరమాకైయాలే, తమఃప్రచురరోడు సత్త్వప్రచురరోడు వాశియఱ అవర్కళ్ అపథ్యప్రవృత్తరాయ్, నశిక్కవిడక్షమమల్లామైయాలే అవ్వోరుడైయ

---

(౧) తై-నా- (౨) తై-నా-౬-౫౦. (3) తై-నా-౬-౭౯.
(౪) గీ-౨-౪౫.

గుణాఽనుగుణమాక పురుషార్థజ్గళైయుమ్ తత్సాధనజ్గళైయుమ్ ఉపదే శిత్తు క్కొణ్డిరుక్కిఱ కొమ్బిలే ఏఱుకైక్కు శుళ్ళిక్కాల్ నాట్టువారోపాతి, ఇవ్వొయ్యముఖజ్గళాలే తన్నుడైయ తాత్పర్యాంశత్తిలే ఆరోపిక్కైక్కాక ప్రవృత్తిప్పిక్కిఱతాకైయాలే కుఱైయిల్లై.

అతావతు-ఒరువన్, తన్నుడైయ కర్మవిశేషత్తాలే పరహింసై సాధనమాక ద్రవ్యార్జనమ్పణ్ణుకైయిలే రుచియుడైయనామ్; అవనుక్కు పరమపురుషార్థలక్షణమోక్షస్వరూపత్తైయుమ్, తత్సాధనత్తైయుమ్ ఉప దేశిత్తాల్, జీవిక్కైయాకాతు. ఇవనై అనాదరిక్కిల్ అపథప్రవృత్త నాయ్నష్టనామ్. అతుక్కాక ఇవనుడైయరుచ్యనుగుణమాక, నీ ద్రవ్యా ర్జనమ్ పణ్ణుకైక్కాక వర్షపడిక్కైయిలే అన్వయిక్కిల్ అతు ఆయాస సాధ్యముమాయ్, నీ నినైక్కిఱ ఫలన్దాన్ పాక్షికముమాయ్, నరకో దర్కముమాయిరుక్కుమ్; నాన్ శొల్లుకిఱవర్షియే ఇష్టియిల్ అవ్వా యాససాధ్యత్వాదికళన్ఱియిలే నీ నినైక్కిఱఫలమ్ పెఱలామ్; నీ కణిశి క్కిఱపరహింసైయైయుమ్ కైవిడవేణ్డా వెన్ఱు శ్యేనవిధియై ఉపదేశిక్కుమ్. ఆనాల్ ఛేదమెన్నెన్ఱు ఇతిలే ఇష్టిన్ఱు ఇత్తై అనుష్ఠిక్కుమ్.

అతుపోయ్ అనాయాసేన ఫలపర్యన్తమానవాఱే శాస్త్రత్తిలే ఒరు విశ్వాసవిశేషమ్పిఱక్కుమ్. అత్తాలే క్షీణపాపనామ్. అన్దపాప క్షయత్తాలే పిఱరైక్కొన్ఱు వయిఱువళర్క్కైయిల్ రుచికన్ఱిన్దు, అహింసాత్మకమాయిరుప్పతొరు వర్షియాలే ద్రవ్యార్జనమ్ పణ్ణుకైయిలే రుచి పిఱక్కుమ్. అవ్వళవిలే (౧) "వాయవ్యగ్ శ్వేతమాలభేతభూతికామః" (౨) "చిత్రయాయజేతపశుకామః" (3) "కారీర్యావృష్టికామోయజేత" ఎన్ఱాప్పోలే, ఐహికఫలసాధనజ్గళై విధిక్కుమ్.

అన్ద ఐహికఫలమాన క్షేత్రాదికళిలే, అల్పత్వపరిమితకాలవర్తిత్త్వాదికళైక్కణ్డు, బహుళమాయ్ చిరకాలవర్తియాన ఫలత్తిలే రుచి

(౧) యజు- (౨) (3)

యుణ్డానపోతు, (౧) "జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత" ఎన్ఱాప్పోలే స్వర్గాదిసాధనవిశేషఙ్గళై విధిక్కుమ్.

అవై తన్నిలుమ్, (౨) "స్వర్గేపి పాతభీతస్య క్షయిష్ణోర్నాస్తి నిర్వృతిః" (౩) "అసన్తోషశ్చ భవతి దృష్ట్వాదీప్తాం పరశ్రియమ్" ఇత్యాది కళిల్ సొల్లుకిఱపడియే, కర్మసాధ్యమాకైయాలుమ్, కర్మక్షయత్తిలే క్షీణమావతొన్ఱాకైయాలుమ్, ఇడైవిడామల్ పతనభయమ్ నడైయాడుకైయాలుమ్, పరసమృద్ధిపొఱుక్కమాట్టాతపడియాలే ఉణ్డాతు ఉఱుకాట్టాతే తనక్కుణ్డాన సుఖమ్ కీఴ్రిన్ఱుప్పోకైయాలుమ్, సృష్టిసంహారాదికళుక్కుక్కర్మభవిత్తుప్పోకుమ్ దేశమాకైయాలుమ్ నిర్విణ్ణనాయ్, దుఃఖఙ్గళ్ నేరాకక్కుళులుకైయిలే రుచిపిఱన్దతాకిల్, (౪) "యోగినామమృతం స్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణామ్" ఎన్గిఱపడియే ఆత్మప్రాప్తిహేతుభూతమాన యోగవిశేషత్తై విధిప్పతు.

అతుతన్నిలుమ్, (౫) "తెరివరియవళవిల్లాచ్చిఱ్ఱిన్బమ్" ఎన్గిఱపడియే ప్రాకృతవిషయభోగత్తిఱ్కాట్టిల్ మిన్గియిరున్దతేయాకిలుమ్, స్వాత్మానుభవమాత్రమాకైయాలే విధవాభోగత్తోపాతిసఙ్కుచితమాయిరుక్కుమెన్ఱు, తత్సఙ్కోచనిబన్ధనమాన ఉపేక్షై పిఱన్దతాకిల్, (౬) "ఆనన్దో బ్రహ్మ" "ఆనన్దమయః" (౭) "ఆనన్దయాతి" (౭) "ఆనన్దీ భవతి" (౮) "పేవిలిన్బమ్మికవెల్లైనికఴ్న్దనన్ మేవియే" ఎన్గిఱపడియే, తన్నోడుకిట్టినార్కైయడైయ పరమానన్దికళాకప్పణ్ణుమ్బడి ఆనన్దమయనాన సర్వేశ్వరనైప్పెఱుకైక్కు ఉపాయమాన కర్మజ్ఞానాది సాధనపరమ్పరైకళై విధిప్పతు.

---

(౧) (౨)వి-పు-౬-౫-౫౦. (౩)
(౪)వి-పు-౧-౯-౩౮. (౫)తి-వాయ్-౪-౬-౧౦. (౬)తై-భృ-౯-౧.
(౭)తై-ఆ-౭-౧. (౮)తి-వాయ్-౪-౫-౩.

అన్దసాధనఙ్గళుడై యదుష్కరత్వ సాపాయత్వచిరకాల సాధ్యత్వ విళమ్బ్యఫలప్రదత్వాద్యనుసన్ధానత్తాలే ఇవై త్తవనుక్కు - అన్దసాధనఙ్గళుక్కు ఎతిర్ త్తట్టాయిరుక్కుమ్ సాధనవిశేషత్తై విధిప్పతాయ్ ప్పోరుకిఱతాకైయాలే, పరమపురుషార్థలక్షణమోక్షత్తైవిధిక్కలావతు-తద్వ్యతిరిక్తసకలపురుషార్థఙ్గళిలుమ్జుగుప్సై పిఱన్దవనుక్కు. అన్దప్పురుషార్థత్తుక్కు సాధనమానచరమోపాయత్తై విధిక్కలానతు - ముముక్షువుక్కు సంసారత్తిలుణ్డాన భయమడైయ ఇస్సాధనఙ్గళిలే యుడైయనాయిరుక్కుమవనుక్కు.

ఆక ఇవై ఇరణ్డుమ్ అనధికారికళుక్కు ఉపదేశిక్కైక్కుయోగ్యతైయిల్లామైయాలే అధికారికళాకైక్కాక తత్తద్గుణానుగుణమానపురుషార్థతత్సాధనఙ్గళై విధిక్కిఱతు.

ఆక తిరుమన్త్రార్థత్తై విశదీకరిక్కిఱ ద్వయత్తిల్ పూర్వార్ధమ్ పదత్రయాత్మకమాయ్, (౧) "తస్మాన్న్యాసమేషాం తపసా మతిరిక్తమాహుః" (౨) "ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే" (3) "త్వామేవశరణంప్రాప్య నిస్తరన్తి మనీషిణః" (౪) "సోహంత్వాం శరణమపారమప్రమేయంసమ్ప్రాప్తః" (౫) "శరణంతేవ్రజంవిభో" (౬) "శరణ్యంశరణంయాతో గోవిన్దంనావసీదతి" (౭) "శరణంవ్రజ" (౮) "మామేకంశరణంవ్రజ" ఇత్యాదికళిలే ముముక్షువుక్కు కర్తవ్యమాకచ్చొల్లప్పడుకిఱ ప్రపత్తియైయుమ్, ప్రపత్తవ్యవిషయవిశేషత్తైయుమ్, అత్తై అచ్చమఱ ఆశ్రయిక్కలామ్పడి పణ్ణిత్తరుమ్ పురుషకారవిశేషత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు.

---

(౧)తై-నా-౬-౫౦. (౨)శ్వే-౬-౧౮. (3)జిత-౧-౪.
(౪)వి-పు-౫-౨3-౪౭. (౫)భవిష్యత్పురా (౬)
(౭) (౮)గీ-౧౮-౬౬.

అతిల్ పదత్రయాత్మకమాన ప్రథమపదత్తిల్ శ్రీశబ్దమ్-పురుషకారత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. ఉపాయమ్ ఉపేయార్థముమాయిరుక్కచ్చెయ్ తేయుమ్, వ్యుత్పత్తివేళైయన్ఱియిలే అనుష్ఠానవేళైయాయ్, ఉపాయానుష్ఠానాఽనన్తరమ్ ఉపేయసిద్ధియాకైయాలే, ప్రథమోపాత్తమానవోపాతి ఇవ్వుపాయస్వీకారత్తుక్కు మున్నే వేణుమే శేరవిడుమ్ పురుషకారముమ్. ఆకైయాలే ప్రథమత్తిలే పురుషకారభావత్తుక్కు ఏకాన్తమానస్వభావవిశేషఙ్గళోడేకూడియిరుక్కిఱవస్తువిశేషత్తై నిర్దేశిక్కిఱతు శ్రీశబ్దమ్.

అన్ద స్వభావఙ్గళావన;-పురుషకారమాకనినైక్కిఱవస్తువైప్పఱ్ఱుమ్బోతు, వేఱొరుపురుషకారమ్ తేడవేణ్డాతపడి, ఇవనోడే ఒరు సమ్బన్ధవిశేషముణ్డాకైయుమ్, ఇవన్ నినైక్కిఱవిషయత్తోడే శేర్క్కుమ్బోతు ఇవన్నోపాతి, తనక్కు వేఱొరుపురుషకారమ్ వేణ్డాతపడి అవ్విషయత్తోడే ఒరుసమ్బన్ధవిశేషముణ్డాకైయుమ్, ఆక ఇరణ్డుమిఱే పురుషకారవస్తువుక్కపేక్షితమ్.

అవై ఇరణ్డుస్వభావవిశేషత్తైయుమ్ “శ్రిఞ్-సేవాయామ్” ఎన్గిఱ ధాతువిలే “ శ్రీయతే ” “ శ్రయతే ” ఎన్గిఱవ్యుత్పత్తి ద్వయత్తాలుమాక ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. వ్యుత్పత్తిద్వయత్తాలుమ్ „సేవిక్కప్పడానిన్ఱాళ్; సేవియానిన్ఱాళ్” ఎన్ఱు-సేవావిషయమాయిరుక్కుమ్; సేవైక్కు ఆశ్రయముమాయిరుక్కుమెన్గిఱతు.

(౧) “ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్” (౨) “ అస్యేశానాజగతః” ఇత్యాదికళిఱ్చొల్లుకిఱపడియే, భగవద్వ్యతిరిక్తసకలపదార్థఙ్గళుక్కుమ్ ఈశ్వరియాయిరుక్కైయాలే, త్రివిధాత్మవర్గత్తాలుమ్ సేవిక్కప్పడానిఱ్కుమ్. ఆకైయాలే సేవావిషయభూతైయాయిరుక్కక్కడవళ్.

---

(౧) శ్రీసూక్తమ్. (౨) శ్రీసూక్తమ్.

(౧) "విష్ణుపత్నీ" (౨) "విష్ణోశ్శ్రీః" (3) "హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చ శ్చపత్న్యౌ" ఇత్యాదికళిల్ శొల్లుకిఱపడియే, పత్నీత్వేన ఈశ్వరనుక్కు శేషభూతైయాయిరుక్కైయాలే, అవనై సేవియానిఱ్కుమ్. ఆకై యాలే స్వైక్కు ఆశ్రయముమాయిరుక్కుమ్. అనపోతితే కర్మకర్తృ భావ విరోధమిన్ఱిక్కేయొన్ఱివతు. మాతావాకిల్ ప్రజైకళుక్కు స్వామి నియమమాయ్ భర్తావుక్కు శేషభూతైయుమాయిఱే యిరుప్పతు. (౪) "త్వంమాతాసర్వలోకానాం దేవదేవోహరిఃపితా" ఎన్నక్కడవతిఱే.

ఆక, మాతృత్వత్తాలే చేతనరోడే నిత్యసమ్బన్ధముణ్డాకై యాలుమ్, పత్నీత్వేన ఈశ్వరనోడే నిత్యసమ్బన్ధముణ్డాకైయాలుమ్ పురుషకారభూతై పిరాట్టియెన్నుమిడత్తై వ్యుత్పత్తిద్వయత్తాలుమ్ శొల్లిన్ఱాయిన్ఱు.

పురుషకారభావత్తుక్కు ఏకాన్తమాక ఇవళుక్కుచ్చొన్న ఉభయ సమ్బన్ధత్తుక్కుముణ్డాన ప్రయోజనవిశేషత్తై చ్చొల్లుకిఱతు, "శృణోతీతి-శ్రీః" "శ్రావయతీతి-శ్రీః" ఎన్గిఱనిరుక్తమ్. "శృణోతి"ఎన్ఱు-కేట్కు మెన్నైయాలే, చేతనరోడుణ్డాన బన్ధకార్యత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. "శ్రావయతి" ఎన్ఱుకేట్పియానిఱ్కుమెన్నైయాలే ఈశ్వరనోడుణ్డాన బన్ధకార్యత్తై చ్చొల్లుకిఱతు.

అతానతు-ఇవన్ "ఈశ్వరతత్వమిల్లై" ఎన్ఱు ఎఴుతి ఎఴుత్తిడు మన్ఱుమ్, ఇవనుమ మాయాతపడి ఇరామడమూట్టువారోపాతి, కణ్ కాణామల్ నోక్కిప్పోరువతు. కరణకళేబరవిధురమాయ్ అచిత్కల్పమాయ్ క్కిడక్క, అపేక్షానిరపేక్షమాక వేదయమానమనావాయ్ కొణ్డుకరణ కళేబరఙ్గళైక్కొడుప్పతు. పిన్బు ఇవన్ఱుక్కు ప్రవృత్తినివృత్తి శక్తి

(౧)శ్రీసూక్తమ్. (౨)వి-పు-౧-౭-౧౦. (3)యజు-ఆ-
(౪)వి.పు-౧-౬.౧౨౮.

ఉణ్ణాకై క్కాక అనుప్రవేశిప్పతు. పిన్బు అసురరాక్షసాదికళ్ కాలిలే తుకై యుణ్ణుమ్బోతు, *నాట్టిల్ పిఱన్దుపడాతనపట్టు రామకృష్ణాదిగా పేణమార్గ్గలే అమ్బేరన్ఱు, ఎతిరికళై ఇడఱికొణ్డుప్పతు. ‘‘నమ్మైప్పెఱు కైక్కీడాయిరుప్పతొరు అఱివుణ్డామో’’ ఎన్నుమ్ నోయ్యాకైయాలే, వేదజ్ఞకైయుమ్, వైదికరైయుమ్ ప్రవర్త్తిప్పిత్తు, ఇవై పడుకిఱనోవై క్కణ్డు, ఇవర్కళిలుమ్ (౧) ‘‘భృశంభవతిదుఃఖితః’’ ఎన్ఱుతిరువుళ్ళమ్ మికవుమ్ ఉడైకులైప్పడువతు. సాధనజ్ఞళాక కొణ్డుత్తకరణకళేబరజ్ఞళే బాధకజ్ఞళానాల్, అవర్కళై క్కొణ్డు అథఃపతియామైక్కాక, అవర్కళై ఒడిత్తిట్టువైప్పతు.

పిన్బు(౨)‘‘సఏకాకీ నరమేత’’ ఎన్ఱునిత్యవిభూతియుక్తనానతాన్ ఇవర్కళై యొఴియచ్చెల్లామై ఉడమ్బువెళుప్పతామ్బడియాన నిరుపాధిక బన్ధముమ్, (౩) ‘‘రక్ష్యాపేక్షాంప్రతీక్షతే’’ ఎన్గిఱపడియే ఇవై పడుకిఱ నోవుపొఱుక్కమాట్టామైయాలే ‘‘నామ్ ఇక్కోన్దునోక్కుకైక్కు, శిఱితు ఇడమ్బణ్ణిత్తరువతుకాణ్’’ ఎన్ఱు అవసరప్రతీక్షనావతు. (౪) ‘‘అరిఃప్రాణాన్పరిత్యజ్యరక్షితవ్యః’’ ఎన్ఱు‘‘నాన్ అక్కినియాకిలుమ్ఆశ్రితరై రక్షిక్కక్కడవేన్’’ఎన్బతు;(౫)‘‘దోషోయద్యపితస్యస్యాత్’’(౫)‘‘నత్యజేయం కథఞ్చన’’ (౬) ‘‘సమోహంసర్వభూతేషు’’ ఎన్ఱుమ్, స్వభావవిశేషముమ్, ఏవమాదికళైడైయ ఆశ్రయణీయనాన సర్వేశ్వరన్బక్కలిలే సమవేతమాయిరానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, అప్పడిపట్టిరుక్కిఱ అవనుడైయ వాత్సల్యశీతళమాన తిరువుళ్ళత్తై, (౭) ‘‘క్రోధమాహారయత్తీవ్రమ్’’ ఎన్గిఱపడియే క్రోధత్తుక్కు ఇరైయాక్కిక్కడల్ కొతిత్తాప్పోలే కొతిక్కుమ్బడిపణ్ణువతు.

(౧)రా-అయో-౨-౪౨. (౨)మహోపని-౧-౧. (౩)లక్ష్మీతన్త్రే-౧౭.
(౪)రా-యు-౧౮-౨౮. (౫)రా-యు-౧౮-౩.
(౬)గీ-౯-౨౯. (౭)రా-అ-

(౧) "ప్రియంవదః" ఎన్నిఱపడియో మృతసఞ్జీవినియాన వాగమృతత్తై (౨) "క్షిపామి" (౩) "నక్షమామి" (౪) "హన్యామ్" ఎన్నిఱపడియే, విషధారైపోలే శ్రవణకటుకమాంప్పడిపణ్ణువతు. సర్వోజ్జీవనహేతువాన అవనుడైయ దివ్యవ్యాపారఙ్గళై నరకాదికళిలే తళ్ళుకిఱ్కైక్కొత్తైయాక నిఱుత్తుకిత్తు† తీర్త్తు క్కైయిలే అధికృతమాంప్పడియుమ్, అనాదికాలమ్ పణ్ణిప్పోరుకిఱ భగవదపచారభాగవతాపచారాఽసహ్యాపచారనానావిధాఽనన్తాపచారాఽనుసన్ధానత్తాలే కుడల్ కరిన్దు అనాదికాలమ్ కిర్మఙ్గళై నిఱుత్తుబుత్తు తీర్త్తు ప్పోరుకిఱవవనై ఆశ్రయిక్కప్పోకుకిఱతు.

"అవన్ ఉలిరక్కైక్కక్కువాతపడిపణ్ణిప్పోన్దనాన్ ఆశ్రయిక్కప్పోకుకిఱేన్, అతుక్కుక్కైక్కత్తొడుమానకర్మమ్ ఇలచ్చినైప్పడియేకుటియక్కైయామల్ కిడక్కిఱతు" ఎన్గిఱభయాతిశయత్తాలే, తేజ్గిసంసారత్తిల్ వైమ్మైయుమ్, భగవద్విషయత్తిల్ వైలక్షణ్యముమ్ వడిమ్బిడుకైయాలే పణ్ణుపోలే ఆశ్రయణవిముఖనాకమాట్టాతే, దుష్కరత్వాదికళాలే సాధనాన్తరఙ్గళిల్ కాలిడమాట్టాళ్, పుఱమ్బే పోక్కడియుమ్ ఇన్ఱిక్కేకిడాడుకిఱ ఇచ్చేతనన్ ఈశ్వరన్ తిరువుళ్ళత్తిల్ నడైయాడుకిఱ అభిసన్ధియైయాన్ఱి, నమ్మైచ్చేరవిడుకైక్కునమ్మోడుమ్ అవనోడుమ్ నిరుపాధికసమ్బన్ధత్తై యుడైయళాయ్,(౫) "నకశ్చిన్నాపరాధ్యతి" ఎన్నుమివళై యొళ్ళియ ప్పొకువాశలిల్లై" ఎన్ఱు కాకవృత్తాన్తాదిముఖత్తాలే అఱుతియిట్టు, (౬) "ప్రణిపాతప్రసన్నాహి మైథిలీజనకాత్మజా" ఎన్ఱు పురుషకారనిరపేక్షమాక అఞ్జలిమాత్రసులభైయాన ఇవళై వన్దుకిట్టి,(౭) "'మాతర్మైథిలి రాక్షసీస్త్వయితథైవార్ద్రాపరాధాస్త్వయా రక్షన్త్యా

(౧) (౨) గీ-౧౬-౧౯. (౩)వరాహపు. (౪)
(౫)రా-యు-౧౧౬-౪౧. (౬)రా-సు-౫౭-౨౭. (౭)శ్రీగుణరత్నకో-౫౮-
† (పా) తీర్న్దుక్కైయిలే.

పవనాత్మజాల్లఘుతరా రామస్యగోష్ఠీకృతా' ఎన్గిఱపడియే, పుఱమ్బుళ్ళ పొరు త్తముడైయ అక్ర్రు ఈశ్వరనుక్కాళాకాతపడి, పూర్వాపరాధ త్తాలే అఙ్గీనవెనక్కు నిరుపాధికజననియాన దేవరీర్ పిరిన్దిరుక్కవుమ్ పోకలిత్తె; ఇనినాన్ ఈశ్వరనుడైయ ఇరక్కత్తుక్కు ప్పాత్తమాయ్ రక్షిక్కప్ తనాతల్, అవనుక్కు స్వాతన్త్ర్యపాత్రమాయ్ నాన్ తట్టెడే తప్పైక్క ట్టుతలొట్ట్రియ ఇన్తైప్పాటు క్క్కుడమాట్టాతపడి అనన్యగతి; ఇని అడియే నుక్కు హితమిన్న తెన్ఱఱిన్దు రక్షిక్కపుళ్ళుకై దేవరీరుక్కే-భరమ్," ఎన్ఱు ఇవన్ శొన్నవార్త్తైయైక్కేట్టు-యుమ్, అతుక్కు-మేలే వేన్నిరుక్కు క్కుళీర్ నీర్పోలే నిరఙ్కుశస్వాతన్త్ర్యత్తాలే (౧) "అభితఃపావకోప మమ్" ఎన్గిఱపడియే అనభిభవనీయనాన ఈశ్వరనై త్తన్నుడైయభోగ్య తాతిశయత్తాలే పదమాక్కి "నాయన్తే! ఇచ్చేతననై అఙ్గీకరిత్తరు ళీర్" ఎన్నుమ్;

"ఆవతెన్;(౨)'శ్రుతిస్స్మృతిర్మమైవాజ్ఞా' ఎన్ఱునమ్ముడైయ ఆజ్ఞారూపమాన శాస్త్రమర్యాదైయై అతిలఙ్ఘిత్తనమ్ నెఞ్జుపుణ్ పడుమ్బడి తీరక్కణ్డియ అపరాధమ్ పణ్ణిప్పోన్దవన్ ఎన్నో; ఇవనై అఙ్గీకరిక్కైయావ తెన్" ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. "అవనుడైయపూర్వాపరాధఙ్గళై ఉమ్ముడైయ పొఱైక్కలక్కాక్కి రక్షిత్తరుళీర్" ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

"పొఱైయైనోక్కుకైక్కాక శాస్త్రమర్యాదైయై క్కుడనీర్ వక్షి యవో" ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. "శాస్త్రమర్యాదైయై నోక్కుకైక్కాక ఉమ్ముడైయ స్వాభావికమాన క్షమాతత్త్వత్తై క్కుడనీర్ వక్షియవో" ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

"క్షమైయైనోక్కిల్, శాస్త్రమర్యాదై కులైయుమ్; శాస్త్ర మర్యాదైయైనోక్కినాల్ క్షమాతత్త్వమ్ కులైయుమ్. ఇరణ్డుమ్ కులై

(౧)రా-అయో-౯౯-౨౬.

యాత్తోక్షియవేణ్డుమ్. శెయ్యవడుప్పతెన్" ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. "కిఙ్కర్తవ్యతాకులనాయిరున్దాల్ అత్తనైయే; అవ్వైయిరణ్డుమ్ కుఱైయాత పడి నక్షిశొల్లుకిఱేన్, అప్పడియే శెయ్తరుళీర్" ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

"ఇరణ్డుమ్ కుఱైయామల్ ఇచ్చేతననై నోక్కవక్షియుణ్డామాకిల్ నమక్కుప్పోల్లాతో, శొల్లిక్కాణ్" ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. "ఆనాల్ శాస్త్రమర్యాదైయై విముఖర్ విషయమాక్కవతు. ఉమ్ముడైయ క్షమైయై అభిముఖవిషయమాక్కవతు. ఇరణ్డుమ్ జీవిత్తతాయఱుమ్" ఎన్నుమ్ విషయవిభాగమ్ పణ్ణిక్కొడుక్కుమ్ పిరాట్టి. అత్తైక్కేట్టు అప్పడియే విభాగమెన్ఱు ఇచ్చేతననై అఙ్గీకరిత్తరుళుమ్ ఈశ్వరన్.

ఆక ఇప్పడిసాపరాధజన్తువై ఈశ్వరన్ అఙ్గీకరిత్తరుళుమ్పడియాన వార్త్తైకళైక్కేట్పిత్తరుళుకైయుమ్. ఆకపురుషకారత్వసమర్పకమానస్వభావవిశేషఙ్గళుమ్_తత్కార్యఙ్గళుమ్ - ధర్మిగ్రాహకమాన శ్రీశబ్దత్తాలే శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ఇప్పడి పురుషకారభూతైయాయఱ్ఱాలుమ్ ఇవళ్ అసన్నిహితైయాయిరుక్కుమాకిల్, (౧) "చఞ్చలంహిమనః" "చలచిత్తమ్," (౨) "నిన్ఱవానిల్లానెఞ్జు" ఎన్గిఱపడియే, శూతావక్షికాక్కుఱ్ఱుప్పోలే శుక్షన్ఱువరుకిఱ ఇస్సంసారిచేతనరుడైయ నెఞ్జుదళమాక అఙ్కురిత్తరుచియాకైయాలే, క్షణభఙ్గురైయాయిరుక్కుమాకైయాలే, అతుతీవత్తుమున్నే ఈశ్వరనై ఆశ్రయిక్కైక్కువిరకఱ్ఱు, షక్షైయకురుడేయాయ్ విడుమెన్గిఱ ఆశఙ్కైయిలే, రుచిపిఱన్దపోతే ఆశ్రయిక్కలామ్పడి ఆశ్రయణీయవస్తువోడే ఇవళ్ నిత్యసంయుక్తైయాయిరుక్కుమెన్గిఱతు_మతుప్పు.

ఇమ్మతుప్పు_నిత్యయోగేమతుప్పాకైయాలే ఇవళ్ నిత్యానపాయినియాయిరుక్కుమెన్గిఱతు. అతుక్కుహేతువెన్నెన్నిల్; జ్ఞానానన్ద

(౧)గీ-౬-3౪. (౨)తి-మొ-౧-౧-౪.

లక్షణమాన భగవత్స్వరూపత్తుక్కు జ్ఞానానన్దలక్షణమాన ఆత్మస్వరూపత్తిఱ్కాట్టిల్ వ్యావర్తకమాన హేయప్రత్యనీకత్వ విభుత్వశేషిత్వాదికళ్ళోపాతి, శ్రియఃపతిత్వముమ్ – మృదుపాదానకమాన ఘటకరకాదికళిల్ పృథుబుధ్నోదరాకారరూపైయాన ఘటత్వజాతి ఘటత్తుక్కు కరకాదివ్యావృత్తియై ప్పణ్ణుకిఱహోపాతి, వ్యావృత్తియై ప్పణ్ణిత్తరుమ్బడి, స్వరూపనిరూపకభూతైయాకైయాలుమ్,

స్వాభావికమాకవుమ్ ఔపాధికమాకవుమ్ భగవత్సారూప్యమ్ పెఱ్ఱిరుక్కిఱ నిత్యరుడైయవుమ్ ముక్తరుడైయవుమ్ విగ్రహఙ్గళిఱ్కాట్టిల్ వ్యావృత్తమామ్బడి, (౧) “శ్రీవత్సవక్షాః” ఎన్గిఱపడియే, అసాధారణదివ్యమఙ్గళ విగ్రహత్తుక్కు నిరూపకభూతైయాకైయాలుమ్.

ఒరుమిథునవిషయ కిఞ్చిత్కారత్తైయొఴియిల్, క్షణకాలముమ్ ధరిక్కమాట్టాతపడియాన నిత్యరైయుమ్ ముక్తరైయుమ్ నిత్యకైఙ్కర్యమ్ కొళ్ళుకైక్కాక, (౨) “శ్రియాసార్ధమాస్తే” ఎన్గిఱపడియే నిరన్తరసంశ్లేషమ్ పణ్ణిక్కొణ్డిరుక్కైయాలుమ్,

విభవాదికళిలుమ్ వన్దాల్, (౩) “దేవత్వే దేవదేహోఽయం మనుష్యత్వే చ మానుషీ । విష్ణోర్దేహాఽనురూపాంవై కరోత్యేషాత్మనస్తనుమ్” ఎన్గిఱపడియే అవ్వో అవ్వో అవతారసజాతీయమాన విగ్రహపరిగ్రహమ్పణ్ణివన్దు అవతరిక్కైయాలుమ్, అతుక్కుమేలే (౪) “అకలకిల్లేనిఱైయుమ్” ఎన్ఱు మార్పిలేయిరున్దుమడలెడుక్కుమ్బడి భగవద్భోగత్తిలే ఆఴఙ్గాల్పట్టు, (౫) “జలాన్మత్స్యావివోద్ధృతౌ” ఎన్గిఱపడియే క్షణకాలవిశ్లేషాఽసహైయాయిరుక్కైయాలుమ్.

(౬) “స్వైశ్వరూప్యేణ సదానుభూతయాప్యపూర్వవద్విస్మయమాదధానయా” ఎన్గిఱపడియే భగవదనుభవాఽవగాహనమ్బణ్ణి నిత్య

(౧) రా-యు-౧౧౪-౧౫. (౨) శైవే- (౩) వి-పు-౧-౯-౧౪౫.
(౪) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦. (౫) రా-అయో-౫౩-౩౧. (౬) స్తో-౪-౩౮.

ముక్తసఙ్ఘఙ్గళ్ (౧) "సఏకధాభవతి, ద్విధాభవతి, త్రిధాభవతి, శతధాభవతి, సహస్రధాభవతి" ఎన్ఱు అనేక శరీరపరిగ్రహమ్పణ్ణినిరన్తరాఽనుభవమ్పణ్ణినాలుమ్, (౨) "నిరవద్యః పరః ప్రాప్తేః" ఎన్గిఱపడియేఅనుభాతాంశమ్ అల్పమాయ్, అనుభావ్యాంశమే అపరిచ్ఛిన్నమామ్పడియాన పెరియ వైభవత్తైయుడైయ తానుమ్ తన్నుడైయ జ్ఞానశక్త్యాదికళైయుమ్, స్వవైశ్వరూప్యత్తైయుమ్ నేర్ న్దుఒరుకాలకలైకదేశముమ్మలడుపణ్ణాతపడి నిరన్తరానుభవమ్ పణ్ణానిన్ఱాలుమ్, ఆనైక్కుక్కుతిరైవైత్తు అన్దవైశ్వరూప్యాఽనుభవమడైయ * భోగోపోద్ఘాతకేళీచుళకితమామ్పడి పణ్ణవల్లాన అవళుడైయ నిరవధికభోగ్యతాతిశయత్తాలే మూర్ఛిలే ఇరుత్తి మడలెడుక్కుమ్పడి క్షణకాలముమ్ విరహాఽసహనాకైయాలుమ్, ఇవళ్ నిత్యసంయుక్తైయాయిరుక్కుమ్. "శ్రీయతే" ఎన్గిఱవ్యుత్పత్తియాలే త్రివిధాత్మవర్గత్తిఱ్ఱాట్టిల్ వ్యావృత్తిశొల్లిఱ్ఱు. *మతుప్పాలే అల్లాతనాచ్చిమారిఱ్ఱాట్టిల్ వ్యావృత్తిశొల్లిఱ్ఱు. అల్లాతవర్కళుక్కు నిత్యసంయోగహేతుభూతజ్ఞళాన స్వరూపనిరూపకత్వాదికళిల్లైయే.

ఆక, ఇవళ్ శొన్నతొన్ఱైమేల్ విఴున్దుకేట్కుమ్పడియానఇవనోడుణ్డాన నిరుపాధికబన్ధత్తాలుమ్, నిత్యాఽనపాయినియాయ్నిన్ఱు, (3) "అల్లిమలర్మకళ్ పోకమయక్కుక్కళాకియుమ్నిఱ్కుమ్" ఎన్నుమ్పడిపణ్ణుమ్ తన్నుడైయ వాల్లభ్యాతిశయత్తాలుమ్ నిరుత్తరమామ్పడియాన తన్నుడైయ ఉక్తివిశేషఙ్గళాలుమ్, అవనుడైయ స్వాతన్త్ర్యత్తైయాఱ్ఱి శేరవిడక్షమైయాకైయాలుమ్, పురుషకారభావమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

"శ్రీమన్నారాయణచరణౌ" ఎన్ఱు ఉపాయతయావక్ష్యమాణనాన నారాయణనుక్కువిశేషణమాక శ్రీమత్తైచ్చొల్లానిన్ఱాల్, నారాయణశబ్దత్తిఱ్చొల్లప్పుకుకిఱగుణవిశేషఙ్గళ్ విశేషణత్వేన 'ఉపాయశరీ

(౧) ఛాన్దో-౭-౨౬-౨. (౨) వి-పు-౫-౧-౪౧. (3) తి-వాయ్-3-౧౦-౮.

ర_త్తిల్ అన్వితమాకిఅవోపాతి, ఇవళుమ్ ఉపాయావయవమాక ప్రాప్తై యుమాయ్, మాతాపితాక్కళిపనరుమ్ శేరవిరున్దుప్రజారక్షణమ్పణ్ణుకై ప్రా_ప్తమాయ్, అతుక్కు మేలే(౧) "వేరిమాఱాతపూమేలిరుప్పాళ్ వినై తీర్క్కుమ్" ఎన్ఱు ఉపాయకృత్యమానవిరోధినివ_ర్తకత్వమ్ ఇవ్వర్థ_త్తిలే నిష్ఠరాన నమ్మాழ్వార్ తిరువుళ్ళత్తాలుమున్ఱాయ్, ప్రదేశా_న్తరఙ్గళిల్ ఇవళై ప్పురుషకారమాక నినై_త్తుచ్చొల్లుకిఱార్కళెన్గిఱ అవైయుమ్ ఉపాయభావ_త్తిలే అన్వయిప్పిక్క యోగ్యముమాయ్, అతుక్కు మేలే, (౨) "అరిః ప్రాణాన్పరిత్యజ్యరక్షితవ్యః" ఎన్ఱు మేలే అనుష్ఠిక్కప్పుకుకిఱ ప్రప_త్తితానే, పురుషకారకృత్యత్తై చ్చెయ్యవశక్తైయాలుమ్, మాట్టాతాకిల్, ఇవళ్ స్వాతన్త్ర్యత్తై యాశ్రిచ్చేరవిడ ఉపాయభూతనానఈశ్వరన్ రక్షిక్కవమైన్దిరుక్క ఉపాయాన్వితమానఇవనుడైయప్రప_త్త్యనుష్ఠానమ్ నిష్ఫలమామ్పడియుమాయిరుక్క, ఇవళుక్కు ఉపాయశరీర_త్తిలే అన్వయమిల్లై, పురుషకార_త్తిలేయెన్ఱు, ఒతుక్కి_త్తరువారారెన్నిల్;

విశేషణత్వముణ్డాయాకిలుమ్, విశేషణభూతమానగుణవిశేషఙ్గళోపాతి ఉపాయోపయోగిత్వమ్ అవళుక్కిల్లామైయాలుమ్, సమాశ్రయణైకా_న్తమాన సౌశీల్యాదిగుణోదయ విరోధియాన స్వాతన్త్ర్యత్తై ప్పురుషకారభూతైయాన ఇవళ్ ఆశ్రినాలుమ్, అవన్ కార్యమ్ శెయ్యుమ్పొత్తైక్కు(౩) "రక్ష్యాపేక్షాంప్రతీక్షతే" ఎన్గిఱపడియే ఉపాయప్రార్థనారూపమాన ప్రప_త్తివేణ్డుకైయాలుమ్, "వినైతీర్క్కుమ్" ఎన్గిఱపడమ్ (౪) "కళైవాయ్తున్బమ్కళైయాతొழివాయ్కళైకణ్ మఱ్ఱిలేన్" ఎన్గిఱవరుడైయ ఉ_క్తియాకైయాలే, ఇ_త్తిరువాయ్మొழి అను

సన్ది త్తవర్ కళ్ పక్కల్ ఇవళుక్కుణ్డాన ఆదరాతిశయ ప్రకాశకమాకై యాలుమ్, ఇవళుక్కు పుృరుష కారభావ త్తిలే నోక్కాకక్కడవతు.

ఇవళుక్కు ఉపాయభావ త్తిల్ అన్వయముణ్డాకిల్, సాధనభూత మాన కర్మజ్ఞానాదికళుక్కు, (౧) "ఫలమతః" (౨) "సప్రీతోఽలం ఫలాయ" ఎన్ఱు ఆరాధనప్రీతినాన ఈశ్వరముఖత్తాలే ఇష్టాఽనిష్టప్రాప్తి పరిహారరూపమానఫలసిద్ధి ఇవళాలేయాతల్, అజ్జనన్ఱియిలే ఫలోప పాదనహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కు ఉత్పాదకై యాతలాక వేణ్డుమ్. తాన్ ఫలప్రసాదకై యాకిల్, (3) "యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్"(౪) "పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతేస్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ"(౫) "తేజోబలైశ్వర్యమహావబోధసువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః" ఎన్ఱు శ్రుతిస్మృతికళిల్ ఈశ్వరనుక్కుచ్చొల్లుకిఱ జ్ఞానశక్త్యాదిగుణ విశేషఙ్గళన్ఱియిలేఒఴియ వేణుమ్. ఉణ్డాకిల్ ఇవళై యొఴియవే ఈశ్వరన్దానేకార్యమ్ శెయ్యుమవనే. అగ్గుణఙ్గళై ఉత్పాదిక్కిఱాళాకిల్ గుణఙ్గళుక్కుస్వాభావికత్వమన్ఱియిలే యొఴియుమ్.

సౌశీల్యాదికళోపాతి తిరోహితమానవఱ్ఱై ప్రకాశిప్పిక్కిఱా శెన్నిల్;-జగత్స్రుష్టిస్థితిసంహారాదికళిలేఇడై విడామల్ వినియోగప్పోరుకిఱ జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కు, సౌశీల్యాదితిరోధాయకమానస్వాతన్త్ర్యత్తోపాతి ఒరుతిరోధానమిల్లైయే. ఉణ్డాకిల్ సృష్ట్యాదికళ్ నడవాతొఴియవేణుమ్. సర్వదా అన్వితై యామాకిల్ స్వవిరోధినివృత్తియిల్ (౬) "తత్తస్యసదృశంభవేత్" ఎన్ఱిరుక్కక్కూడాతే. గుణవిశేషఙ్గళే అమ్మైకైయన్ఱో? (౭) "ఆశంసేయంహరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రంమాంప్రాప్స్యతేపతిః । అన్తరాత్మాహిమేశుద్ధస్తస్మింశ్చబహవోగుణాః" ఎన్ఱు

(౧) బ్రహ్మసూ-3-౨-3౮. (౨) (3) ము-౨-౨-౭.
(౪) శ్వే-౬-౮. (౫) వి-పు-౬-౫-౮౫. (౬) రా-సు-3౯-30.
(౭) రా-సు-3౭-౧౨.

తన్నక్కల్ అనన్యోపాయత్వముమ్ అవన్నక్కల్ గుణవిశేషఙ్గళుమే ఫలసిద్ధిక్కుమ్ అపేక్షితమాకత్తాన్ అఱుదియిట్టువైత్తతు.

నామ్ ఉపాయమాక యాతొరువస్తువై స్వీకరిక్కిఱోమ్; అవ్వస్తువుక్కు ఇవళ్ స్వరూపనిరూపకమాకైయాలే, ప్రణవత్తిల్ ప్రథమపదత్తిఱ్పోలే (౧) "యద్యపిసచ్చిత్తః" ఎన్గిఱగుణసిద్ధిన్యాయత్తాలే, అవర్జనీయమాయ్ అన్వయియాతొళిన్నిల్; - స్వరూపనిరూపకత్వేన అవర్జనీయ బన్ధముణ్డేయాకిలుమ్, ఉపాయదశైయిల్ కణ్డుకొళ్వతొరు ప్రయోజనమిల్లామైయాలే, స్వరూపనిరూపకఙ్గళాన జ్ఞానానన్దఙ్గళ్పోతియుమ్ స్వరూపాశ్రయమాన గుణాన్తరఙ్గళ్పోతియుమ్ కుమిరిరున్దుపోమత్తనై.

ఇవళ్ఱుక్కు ప్రయోజనమిన్ఱిక్కే ఒఴికైక్కు హేతు - అవనుడైయ నైరపేక్ష్యమాకిల్, శిలగుణవిశేషఙ్గళ్ ఉపాయతయా అన్వయిక్కిఱపడియెన్నెన్నిల్; అన్నై కార్యోపయోగియాకైయాలుమ్, గుణత్వేన అపృథక్సిద్ధప్రవృత్తికమాకైయాలుమ్, గుణిగుణద్వారా కార్యమ్ శెయ్కై నైరపేక్ష్యత్తుక్కు కుఱైయిల్లామైయాలుమ్, అవళ్ఱుక్కు తట్టిల్లై.

ఇవళ్ కార్యానుపయుక్తైయాకైయాలుమ్, ద్రవ్యత్వేన † పృథక్సిద్ధి ప్రవృత్తియోగ్యతైయుణ్డాకైయాలుమ్, అత్తాలే ఉపాయనైరపేక్ష్యత్తుక్కు కొత్తై యాయఱుకైయాలుమ్, ఉపాయభావత్తిల్ అన్వయమిల్లై.

ఆకైయాలే, శేషిత్వదశైయిలుమ్ ప్రాప్యత్వదశైయిలుమ్ ఒరుమిథునమేయాక వేణ్డినపోతి, ఉపాయదశైయిలే స్వేతరసకలసహాయానసహమాయిరుక్కైయాలే, ఇవళుక్కు ఉపాయభావత్తిలన్వయమిన్ఱియిలే పురుషకారభావత్తిలేయాకక్కడవతు.

---

(౧) ద్రమిడభాష్యకార. † (పా) పృథక్సిద్ధి.

ఇచ్చేతననోడైసమ్బన్ధమ్, ఈశ్వరనుక్కుమ్ పిరాట్టిక్కుమొత్తి రుక్క, అవన్ పురుషకారద్వారాసమాశ్రయణీయనాకైక్కుమ్, ఇవళ్ పురుషకారభూతైయాకైక్కుమ్ హేతువెన్నెన్నిల్; అవన్ పురుషోత్తమనాయ్ పుంస్త్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ కాఠిన్యమ్ నడైయాడుకైయాలుమ్, (౧) "దేవదేవో హరిఃపితా" ఎన్గిఱపడియే పితృత్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ హితపరత్వత్తాలుమ్, అతుక్కుమేలే స్వేతరసకలపదార్థసార్థనిరుపాధికనిర్వాహకనాకైయాలే "దహ, పచ" ఎన్నుమ్పడియాన క్రౌర్యత్తాలుమ్, అవనై ఆశ్రయిక్కుమ్పోతు పురుషకారద్వారా ఆశ్రయిక్కవేణ్డుమ్. ఇవళ్ *నారీణాముత్తమైయాకైయాలే, స్త్రీత్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ మార్దవత్తాలుమ్, (౧) "త్వంమాతా సర్వలోకానామ్" ఎన్గిఱపడియే మాతృత్వప్రయుక్తమాన వాత్సల్యాతిశయత్తాలుమ్, తత్తత్కర్మానుగుణనిర్వహణమిల్లామైయాల్ వరుమ్ మాధుర్యత్తాలుమ్, అవనిఱ్ఱాట్టిల్ ఇవళుక్కు నెడువాశియుణ్డాకైయాల్ ఇవళ్ పురుషకారభూతైయాకక్కడవళ్.

ఆక-శ్రీమత్పదార్థత్తాలే ఆశ్రయణైకాన్తమాన విలక్షణపురుషకారయోగమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ నారాయణపదమ్, ఇచ్చేతననుడైయ పూర్వాపరాధదర్శనత్తాలే కడల్ కొతిత్తాప్పోలే, స్వాభావికమాన సౌశీల్యాదికళ్ తలైశాయుమ్పడి, అత్యున్నతమాన స్వాతన్త్ర్యత్తైయాఱ్ఱి, పురుషకారభూతైయాన పిరాట్టి ఉద్భవిత్తవాత్సల్యాదిగుణవిశేషఙ్గళై చొల్లుకిఱతు. స్వాతన్త్ర్యాభిభూతమాన గుణోదయమిఱే, పురుషకారకార్యమాయఱుపతు.

ఇన్ద గుణోదయత్తుక్కు ప్పురుషకారాపేక్షైయుణ్డాకిల్, ఉపాయమ్ సాధ్యముమాయ్ సాపేక్షముమామ్. అనుద్భూతమానగుణఙ్గళ్

(౧) వి-పు-౧-౯-౧౨౬.

ఉద్ఘాతఙ్గళాకిఱ తాకైయాలే, ఉపాయత్తుక్కు సాధ్యత్వముణ్డామ్; ఉపాయ స్వరూపోత్పత్తిక్కు సహకారిసాపేక్షత్వ ముణ్డాకైయాలే, భక్తియోపాతి అఙ్గసాపేక్షత్వముమామ్. స్వరూపగతమాయ్ తిరోహితమాయ్ క్కిడన్దత్తై ప్రకాశిప్పిక్కుఙ్గాట్టిల్ పురుషకారత్తుక్కు అఙ్గసాధనత్వముణ్డామోవెన్న వాణ్డాతపడి, ఆత్మధర్మమాన భక్తివిశేషత్తుక్కు ప్రకాశకమాన కర్మయోగాదికళై అఙ్గసాధనమాక చ్చొల్లానిన్ఱతు. అతుక్కుమేలే, ఆత్మధర్మమాయ్ అప్రకాశకమాన అపహతపాప్మత్వాది గుణఙ్గళై ప్రకాశిప్పిక్కిఱ ఈశ్వరనుక్కు ప్రధానసాధనత్వవ్యవహారముణ్డాకానిన్ఱతు. ఆకైయాలే, ఉపాయాన్తరవ్యావృత్తిరూపమాన సిద్ధత్వనైరపేక్ష్యఙ్గళిరణ్డుమ్ కులైయుమేయెన్నిల్;-

ఉపాయమావతు – ఇష్టానిష్టప్రాప్తి పరిహారకరమాయిరుప్పతొన్ఱాయ్, అప్పడిప్పట్ట ఉపాయమావతు – జ్ఞానశక్త్యాదిగుణవిశిష్టనాన ఈశ్వరనాకైయాలే వాత్సల్యాదిగుణఙ్గళుక్కు ఉపాయత్వమిల్లై. ఉళ్ళతు ఆశ్రయణైకాన్తత్తైయే. ఆకైయాలే ఉపాయభూతమాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుడైయ ఉత్పత్త్యాదికళుక్కు ప్పురుషకారాపేక్షైయిల్లామైయాలే, ఉపాయాన్తరవ్యావృత్తరూపమాన సిద్ధత్వత్తుక్కుమ్ నిరపేక్షత్వత్తుక్కుమ్ ఒరుకులైయిల్లై. ఆకైయిత్తే, "మామ్" ఎన్గిఱ స్వీకార్యవిషయత్తిలే స్వీకారోపయోగియాన సౌశీల్యాదికళై అనుసన్ధిత్తు, "అహమ్" ఎన్గిఱ పాపవిమోచకన్బక్కలిలే జ్ఞానశక్త్యాదికళై అనుసన్ధిత్తతు.

వాత్సల్యమావతు–"వత్సంలాలయతి" ఎన్గిఱవ్యుత్పత్తియాలే, అన్ఱీన్ఱకన్ఱిన్బక్కల్ తాయ్ పణ్ణుమ్వ్యామోహమ్. అతావతు–శువడు పట్టపుల్లైయుమ్ కాఱ్కడైయిల్ కొళ్ళుమ్ దశైయిలుమ్, తన్కడైయి నిన్ఱుమ్ పుఱప్పట్టకన్ఱినుడైయ అళుమ్బునాఱ్ఱత్తైయే తనక్కుభోగ్యమాకస్వీకరిత్తు, తన్నుడైయ క్షీరత్తాలే అత్తైధరిప్పిక్కుమాపోలే,

(౧)"దోషోయద్యపితస్యస్యాత్"ఎన్గిఱపడియే ఆశ్రితగతమాన దోషఙ్గళై త్తన్ పేఱాకమేల్ విఴున్దుపోక్క-త్తన్ గుణఙ్గళాలే అవర్కళై ధరిప్పిక్కై. ఆత్మగుణానుసన్ధానమాక్కైయాలే, ఆశ్రయణానన్తరమ్వరుమ్ పాపవిమోచనవ్యాపారత్తోడు విరోధమ్పిఱవాతు.

స్వామిత్వమావతు-ఇన్దవాత్సల్యత్తుక్కు-ఊఱ్రాయ్, "ఈశ్వరప్రాప్తి ఆత్మావుక్కన్ఱు, ఆత్మప్రాప్తి ఈశ్వరనుక్కు" ఎన్నుమ్పడి ఇచ్చేతనవస్తువై ఉడైయనాకై. ఉడైయానితే ఉడైమైపెఱుక్కైయిలే యత్నమ్పణ్ణువాన్.

వత్సలనుమాయ్ వకుత్తవనుమాయిరున్దాలుమ్, (౨) "తమసః పరస్తాత్"(౩)"రజసఃపరాకే"ఎన్గిఱ దేశవిశేషత్తిలే, (౪) "అవాక్యనాదరః" ఎన్గిఱపడియే, తన్నుడైయ విశృఙ్ఖలితమాన ఐశ్వర్యముడైయత్తోఱ్ఱుమ్పడి యిరుక్కుమాకిల్, ఇద్దేశత్తిలే అతిక్షుద్రనాన ఇచ్చేతననాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతే యెన్న వేణ్డాతపడి, * "మహతోమన్దైస్సహానీరన్ధ్రేణసంశ్లేషస్వభావమ్-శీలమ్" ఎన్ఱు పెరియనాన తాన్ తన్నై త్తాఴవిట్టు, (౫) "హేకృష్ణ హేయాదవ హేసఖే" ఎన్నలామ్పడి శిఱియారోడే ఒరునీరాకక్కలన్దు పరిమాఱుకైయుమ్, పరిమాఱానిన్ఱాల్ (౬)"ఆత్మానంమానుషంమన్యే రామందశరథాత్మజమ్"ఎన్గిఱపడియే, తన్ వైభవమ్ తన్ తిరువుళ్ళత్తిల్పడాతపడి పరిమాఱుకైయుమ్-సౌశీల్యమావతు.

ఇని ఒరుదేశకాలవిప్రకర్షాదికళాలే నిన్ఱైత్తపోతు ఆశ్రయిక్కై అశక్యమాయిరుక్కైయన్ఱియిలే, ఏప్పోతుమ్ ఎల్లారాలుమ్ ఆశ్రయిక్కలామ్పడి, అర్చ్చావతారసులభనాకై - సౌలభ్యమావతు. పరమపదమ్ క్షీరాబ్ధితొడక్కమానవై, దేశవిప్రకర్షత్తాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతు.

(౧) రా-యు-౧౮-౩. (౨) పురుషసూ- (౩)
(౪) ఛాన్దో-౩-౧౪-౨. (౫) గీ-౧౧-౪౧. (౬) రా-యు-౧౨౦-౧౧.

విభవాదికళ్ ఇదానీ న్తనర్క్కు కాలవి ప్రకర్షత్తాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతు. అన్తర్యామిత్వాదికళ్ అచక్షుర్విషయమాకైయాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతు. ఇని ఇన్దకాలవిప్రకర్షత్తాలే పరమ్ కుఱైయుమిన్ఱియిలే, దేశవిప్రకర్ష త్తాలేవరమ్ కుఱైయుమిన్ఱియిలే, అచక్షుర్విషయత్వత్తాల్ వరమ్కుఱై యుమిన్ఱియిలే, (౧) "పిన్నానార్ వణఙ్గుమ్ శోతి త్తిరుమూర్త్తిక్కళమ్" ఎన్గిఅపడియే సర్వసమాశ్రయణీయమాయిఱుపతు – ఉకన్దరుళిన నిలమే యాకైయాలే, సర్వసౌలభ్యమ్ పూర్ణమాయిరుప్పతు అర్చావ తారత్తుక్కే.

తన్ దోషమ్కణ్డు ఇఱాయామైక్కు, వాత్సల్యత్తై అనుసన్ధిక్క వేణుమ్. అవన్ అప్రాప్తనెన్ఱు ఇఱాయామైక్కు, స్వామిత్వత్తైఅనుసన్ధిక్క వేణుమ్. మేన్మైకణ్డు ఇఱాయామైక్కు, సౌశీల్యత్తై అనుసన్ధిక్క వేణుమ్. అతీన్ద్రియనెన్ఱు ఇఱాయామైక్కు సౌలభ్యత్తై అనుసన్ధిక్క వేణుమ్.

తన్నుడైయదోషమాతల్, అవనుడైయ అప్రాప్తియాతల్, అవన్ మేన్మైయాతల్, అవనతీన్ద్రియత్వమాతల్ ఇవై నెఞ్జిలేనడైయాడిల్ ఆశ్ర యిక్కయోగ్యత్తై యిల్లామైయాలే, అవన్ ఇఱైక్కేతిర్ ట్టాయ్ ఆశ్ర యణైకాన్తమాయ్ పురుషకారభూతైయాన పిరాట్టియాలే ఉద్భవిక్క ప్పట్టు, ప్పిన్నై అవళ్ తానే ఆశ్రిక్కనిన్నైక్కిలుమ్, (౨) "అప్యహంజీవితం జహ్యాం త్వాంవాసీతే సలక్ష్మణామ్" (౩) "త్వయికిఞ్చిత్సమాపన్నే కింకార్యంసీతయామమ" (౪) "తామరైయాళాకిలుమ్ శ్రితకుఱైక్కు మేల్ ఎన్నడియారతు శెయ్యార్ శెయ్తారేల్ నన్ఱుశెయ్తార్" ఎన్ను మ్బడి పణ్ణక్కడవతాయ్, ప్రథమాచార్యరాన నమ్మాళ్వారాలే ఆశ్ర ణైకాన్తమాక (౫) "నికరిల్ పుకళాయులకమ్మూన్ఱుడైయాయెన్నై

(౧) తి-నె-౧౦. (౨) రా-అ-౧౦-౧౯. (౩) రా-యు-౧౮-౮.
(౮) పెరి-తి-౪-౯-౨. (౫) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦.

యాళ్వానే-తిరువేఙ్గడత్తానే” ఎన్ఱు వాత్సల్యాదిక్రమత్తిలే అనుసన్ధిక్క ప్పట్టిరుక్కిఱ నాలుగుణఙ్గళైయుమ్ శొల్లిన్ఱాయిన్ఱు.

ఈశ్వరన్ ఆశ్రయణీయనామిడత్తిల్, ఆశ్రయణసౌకర్యముణ్డామళవు పోరాతే, సంసారభయభీతనాయ్ భగవత్ప్రాప్తిరుచి వడిమ్బుడుమ్బుడియాన ఇవ్వధికారిక్కు సంసారసమ్బన్ధత్తై అఱుక్కైక్కుమ్, భగవదనుభవజనిత కైఙ్కర్యత్తై కొడుక్కైక్కుమ్ ఏకాన్తమాన స్వభావవిశేషఙ్గళ్ వేణుమ్. ఆకైయాల్ ఉత్తరార్ధత్తిల్ శొల్లుకిఱ విరోధినివృత్తిపూర్వకమాన ప్రాప్యసిద్ధిక్కు ఏకాన్తమాయ్, అహంశబ్దత్తిలే ఉక్తమాన జ్ఞానశక్త్యాది గుణచతుష్కముమ్, అవన్ఱుక్కు ప్పొరునిలైనిఱ్కుమిరక్కముమ్ ఇప్పదత్తిలే అనుసన్ధేయమ్.

ఆశ్రితరుడైయ హితాఽహితఙ్గళఱియుమ్బోతైక్కు సర్వజ్ఞనాకవేణుమ్. అఱిన్దపడియే కార్యమ్ శెయ్కైక్కు సర్వశక్తియాకవేణుమ్. సర్వశక్తనానాలుమ్ ఇవన్బక్కలొన్ఱుమ్ నచ్చాతొళిక్కైక్కు అవాప్తసమస్త కామనాకవేణుమ్. ఇత్తనైయుముణ్డానాలుమ్ తన్ పేఱాక క్కార్యమ్ శెయ్యుమ్బోతైక్కు సర్వస్వామియాకవేణుమ్. అనాదికాలమ్ కర్మానుగుణమాక అఃఱుత్తఱుత్తిన్ఱుకైక్కు క్రూరవియాయ్ప్పోన్దవివైరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాకైక్కు ఇరక్కమ్ వేణుమ్. ఆకైయాలే సౌశీల్యాది గుణచతుష్టయత్తోడు జ్ఞానశక్త్యాది గుణపఞ్చకత్తోడు వాశియఱ ఇప్పదత్తిలే అనుసన్ధేయమ్.

నను, భగవత్స్వరూప గుణవిభూత్యాదికళుక్కు అవ్యవహితవాచకమాయిరుక్క, ఇన్దనారాయణశబ్దమ్ స్వరూపాదికళైయొళిన్దియ గుణజాతత్తిల్ గుణైకదేశత్తుక్కు వాచకమాకిఱతెన్నుమిడత్తుక్కు నిర్ణాయకప్రమాణమేతెన్నిల్;-ఇవన్ఱుక్కెల్లాత్తుక్కుమ్ వాచకమేయాకిలుమ్, “ప్రపద్యే”ఎన్ఱు, ప్రకరణమ్ ఆశ్రయణమాకైయాలే, అతు-*గోబలీవర్దన్యాయత్తిన్పడియే ఆశ్రయణైకాన్తమాన గుణవిశేషఙ్గళైయే ఒతు

క్కి_త్తరక్క_డవతు. ఒరుమాణిక్క_ప్పెట్టియిలే నాట్టిలుళ్ళవాభరణఙ్గళై యచ్చమైత్తిట్టువైత్తాల్, తన్దాముక్కు అవ్వోకాలఙ్గళిల్ అభిమతమాన ఆభరణఙ్గళై యెడుత్తు ప్పూణ్బారోపాతి, ఇతువుమ్ సర్వార్థఙ్గళుక్కుమ్ వాచకమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, అవ్వోకాలఙ్గళుక్కు అపేక్షితమానవర్థవిశేషఙ్గళై యెడుత్తు వినియోగమ్కొళ్ళుమత్తొழియ, ఎల్లావర్ఱైయుమెడుక్క వేణుమెన్నిఱనియమమిల్లై. ఉణ్డాకిల్ ఈశ్వరనుక్కు ఉపాయోపేయత్వరూపమాన విభాగమిన్ఱియిలే ఒழియుమ్.

సమస్తకల్యాణగుణఙ్గళుక్కుమ్ ఆశ్రయమాయిరుక్కచ్చెయ్తేయుమ్, ఉపాయత్తైక్కాన్తమాన స్వభావవిశేషఙ్గళై అవన్బక్కలిలే అనుసన్ధిక్కుమత్తొழియ, ఏకాశ్రయస్థమెన్నాభోగైకాన్తమాన గుణఙ్గళై అనుసన్ధియాతే, వాచ్యభూతనాన అవన్బక్కల్ అప్పడియే యానాల్, వాచకభూతమాన ఇన్దశబ్దముమ్ అప్పడియేయామిత్తనై. గోబలీవర్దన్యాయమావతు - ప్రయోజకవృద్ధన్ ప్రయోజ్యవృద్ధనైక్కుఱిత్తు[గావఆనీయన్తామ్] ఎన్ఱు-పశుక్కళై క్కొణ్డువావెన్ఱాల్, అన్దగోత్వజాతి ఎరుత్తిన్బక్కలిలుమ్ కిడక్కైయాలే, ఎరుతుకళైయుమ్ పశుక్కళైయుమ్ శేరప్పిడిత్తుక్కొణ్డువరప్పుకుమ్. అప్పోతు [బలీవర్దాస్తిష్ఠన్తు] ఎన్ఱు-ఎరుతుకళ్ నిఱ్కవెన్నిఱవిశేషవిధానత్తాలే అవ్వెరుతుకళై యొழియ ప్పశుక్కళై క్కొణ్డువరుకై. అప్పడియే ఇతువుమ్ ఎల్లావఱ్ఱుక్కుమ్ వాచకమేయాకిలుమ్, ఇన్దశబ్దమ్ ఇప్పోతు ప్రకరణబలత్తాలే ఇగ్గుణవిశేషఙ్గళుక్కే వాచకమాకక్కడవతు.

ఆక, నారాయణపదత్తిల్ నారశబ్దమ్-(౧)"నారశబ్దేనజీవానాంసమూహఃప్రోచ్యతేబుధైః" ఎన్నిఱపడియే ప్రాప్తాక్కళాన ప్రత్యగాత్మాక్కళైచ్చొల్లి, అయనశబ్దమ్-"ఇణ్_గతౌ" ఎన్నిఱధాతువిలే (౨)"సంసారార్ణవమగ్నానాం విషయాక్రాన్తచేతసామ్ । విష్ణుపోతంవినానాన్యత్కి

(౧)   (౨)వి-ధ-౧-౧౬౯.

ఖ్చిద స్తిపరాయణమ్" ఎన్గిఱపడియే ఉపాయవాచకమాయ్, ఆకనారా యణపదమ్ - సర్వేశ్వరనై యే సర్వాత్మాక్కళుక్కుమ్ సంసారని స్తర ణాదికళుక్కు సాధనభూతనెన్ఱతాయ్, అన్దసాధనసమాశ్రయణత్తుక్కాక సౌశీల్యాది గుణచతుష్కజ్గళై అనుసన్ధిత్తతాయ్, కార్యకరమాకై క్కు జ్ఞానశక్త్యాదిగుణపఞ్చకజ్గళై అనుసన్ధిత్తతాయ్నిన్ఱతు.

అనన్తరమ్ గుణవిశేషవిశిష్టమాన ఆశ్రయణీయవస్తు (౧) "శుద్ధేనమనసాగ్రాహ్యః" (౨) "స్వప్నధీగమ్యమ్" (౩) "సహైవ సన్తంనవిజానన్తి † దేవాః" (౪) "యమాత్మానవేద"(౫)"పాఱియు ణర్వై యిలన్" ఎన్గిఱపడియే, ఇన్ద్రియ కజ్ఞానగమ్యమల్లామైయాలుమ్, కణ్ణాలల్లతు ఆశ్రయిక్కవొణ్ణామైయాలుమ్, ఆశ్రయణసౌకర్యత్తుక్కాక అవ్వస్తువై ప్రకాశిప్పిక్కక్కడవతాయ్, కీழ్చ్చొన్న సౌలభ్యమెన్గిఱ ఆత్మగుణత్తినుడైయ ఫలమాన ప్రకాశత్తైయుడైత్తాన విలక్షణవిగ్ర హత్తై చ్చొల్లుకిఱతు, (చరణౌ) ఎన్గిఱపదమ్.

స్వరూపత్తోడు స్వరూపాశ్రయమాన గుణజ్గళోడు వాశియఱ, శుద్ధసత్త్వమయమాన అప్రాకృతదివ్యసంస్థానత్తిలే, పాఱ్కప్పియిల్ మాణిక్కమ్పోలే పుఱమ్బొశిన్దుకాట్టుకైయాలుమ్, అవ్వడివుతాన్ (౬) "నసన్దృశేతిష్ఠతిరూపమస్య నచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైనమ్" (౭) "నమాంసచక్షురభివీక్షతేతమ్" (౮) "అపశ్యన్తఃపరంరూపమ్"ఎన్గిఱ పరరూపమన్ఱియిలే విభవాఽర్చావతారరూపమాకైయాలుమ్, ఆశ్ర యసైకాన్తమాకక్కడవతు.

అజ్గనన్ఱియిలే నారాయణపదత్తిఱ్చొల్లుకిఱపడియే ఈశ్వరన్ గుణద్వారా ఉపాయభూతనామోపాతి, విగ్రహద్వారావుమ్ ఉపాయ

---

(౧) (౨)మను-౧౨-౧౨౨. (౩)
(౪)బృ-౫-౭-౨౨. (౫)తి-వాయ్-౧-౧-౨. (౬)తై-నా-౬-౧-౧౦.
(౭)ఋగ్వే (౮) † (పా) వేదాః

భూతనామెన్ఱు విగ్రహత్తినుడైయ స్వతన్త్రోపాయత్వమ్ తోఱ్ఱుకై క్కాక, త్తనియే విగ్రహత్తై ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతెన్నవుపామ్. (౧) "చిన్తయన్తీజగత్సూతిం పరబ్రహ్మస్వరూపిణమ్ । నిరుచ్ఛ్వాసతయా ముక్తింగతాఽన్యాగోపకన్యకా" (౨) "ప్రసాదపరమౌనాథౌమమ గేహాముపాగతౌ । ధన్యోహమర్చయిష్యామీత్యాహ మాల్యోపజీవనః" ఎన్గిఱపడియే ఇడక్కైయుమ్ వలక్కైయుమఱియాత ఇడైచ్చియుమ్, భోగ్యమానవూవైవిఱ్ఱు వయిఱువళర్క్కుమ్ మాలాకారర్ తుడక్కమానార్కై, (౩) "పరమాత్మనిమోరక్తోవిరక్తోఽపరమాత్మని" (౪) "మాఱ్పాల్ మనమ్శుழிప్పమఙ్గైయర్ తోళ్ కైవిట్టు" ఎన్ఱు తన్పక్కలిలే నిరతిశయమాన ప్రావణ్యత్తై ప్పిఱప్పిత్తు, అతువేకరువియాక ఇతరవిషయవిరక్తియైయుమ్ పిఱప్పిత్తు, త్తానే ముడియనడత్తక్కడవతాయిఱే విగ్రహమిరుప్పతు.

విగ్రహమేఉపాయభూతమామాకిల్, విభవార్చావతారరూపజ్గళైక్కణ్డవర్కళడైయ భగవద్విషయత్తిల్ ప్రవణరాకాతొழிవానెన్నెన్నిల్;-ఎల్లార్కుమ్ మొక్కక్కాట్చియుణ్డేయాకిలుమ్, విషయన్గాన్ సౌన్దర్యాదికళై ఆవిష్కరియామైయాలే అన్యపరరాకిఱార్కళల్లతు, విగ్రహత్తుక్కు అన్దస్వభావమిల్లామైయన్ఱు. ఆకైయిఱే భాష్యకారర్ "సౌన్దర్యసౌశీల్యాదిగుణావిష్కారేణ అక్రూరమాలాకారాదీన్ పరమభాగవతాన్ కృత్వా" ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్‌తతుమ్.

ఆక, ఉక్తమానగుణజ్గళుక్కు ప్రకాశకమాక విగ్రహత్తై ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతాతల్, స్వతన్త్రసాధనమాక ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతాతలాకిఱతు; నేరేవాచకమాయిరుప్పతొరు శబ్దత్తైయిట్టు విగ్రహత్తైచ్చొల్లాతే, చరణశబ్దార్థమాన తిరువడికళిలే విగ్రహత్తై ఉపలక్షిక్కక్కు

(౧) వి-పు-౫-౧౩-౨౨.   (౨) వి-పు-౫-౧౯-౨౧.
(౩) నారదపరి-ఉప-౩.   (౪) ౩-తిరువ-౧౪.

హేతువెన్నె న్నిల్; - ఇజ్జుడఉపాయతయాస్వీకరిక్క- ఇత్తుకిఅవధికారి - కీర్తై తిరుమన్త్రత్తిలే సుశిక్షిత స్వరూపనాకైయాలే, శేషత్వప్రకాశకమాన ఇన్దవ్యవహారమొన్ఱియ వఴియామైయాలుమ్, స్తనన్ధయత్తుక్కు మాతావినుడైయ సర్వావయవఙ్గళుమ్ ఉద్దేశ్యమాకానిఱ్కచ్చేయ్తేయుమ్, స్తనత్తిలే ఒరువిశేషప్రాప్తియుణ్డామోపాతి, ఇవనుక్కుమ్ తిరువడికళిలే ఒరువిశేషసమ్బన్ధముణ్డాకైయాలుమ్, తిరువడికళై కొణ్డు విగ్రహత్తై ఉపలక్షిక్కిఱతు.

అనన్తరమ్ మేలిల్ పదద్వయముమ్, అధికారిగతమానవస్థైచ్చొల్లుకిఱతు. ఇతిల్ శరణశబ్దమ్-(౧)"ఉపాయేగృహరక్షిత్రోశ్శబ్దశ్శరణమిత్యయమ్ । వర్తతేసామ్ప్రతన్త్వేష ఉపాయార్థైకవాచకః" ఎన్గిఱపడియేఉపాయవాచకమాయ్,(౨)"శ్రియాసార్ధమాస్తే"(3)"సోఽశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్" (౪) "సదాపశ్యన్తిసూరయః"ఎన్ఱుమ్శొల్లుకిఱపడియేప్రాప్యకోటియిలుమ్మూతలిట్టు,కీఴ్చ్చొన్నశ్రీమత్తైక్కుమ్, నారాయణశబ్దోక్తమాన గుణవిశేషఙ్గళుక్కుమ్, అనన్తరోక్తమాన దివ్యమఙ్గళవిగ్రహత్తుక్కుమ్ ఉపేయవ్యాప్తియై ప్పణ్ణిత్తరుకిఱతు.

(ప్రపద్యే) ఎన్ఱు - "పద్ ఇ- గతౌ" ఎన్గిఱధాతువిలే గత్యర్థమాయ్, "గత్యర్థాః-బుద్ధ్యర్థాః" ఎన్ఱు-ఒరుజ్ఞానవిశేషత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అన్దజ్ఞానవిశేషమాకిఱతు - (౫)"అహమస్మ్యపరాధానామాలయోఽకిఞ్చనోఽగతిః" ఎన్గిఱపడియేస్వాకిఞ్చన్యాద్యనుసన్ధానపూర్వకమాయ్, (౬)"ప్రార్థనామతిః"(౭)"యాచ్ఞాప్రపత్తిః"ఎన్గిఱపడియే ప్రార్థనాగర్భమాయ్,(౬) "త్వమేవోపాయభూతోమేభవ" (౭)"తదేకోపాయతాయాచ్ఞా" ఎన్గిఱపడియే,తాన్ ఉపాయశరీరత్తిలన్వయియాతేఉపా

(౧) అహి-సం-3౬-33. (౨) శైవే- (3) తై-ఆ-౧-౨.
(౪) సాము-ఉత్తర-౧౦-౨౪-౪. (౫) అహి-సం-3౬-3౦. (౬) అహి-సం-3౬-3౫.
(౭)

యస్వీకారాత్మకమాకైయాలే ఉపేయశరీరత్తిలుమ్ అన్వయియాతేఅధికారిక్కువిశేషణమాయ్, మహావిశ్వాసాత్మకమాన ప్రతిపత్తివిశేషమ్. "ప్రపద్యే" ఎన్ఱు ఉత్తమనాకైయాలే, కీழ్ ఉక్తమాన విషయత్తై ఉపాయతయా స్వీకరిక్క-ఢేనెన్ఱు స్వానుష్ఠానమాకక్కడక్కడవతు.

అఙ్గనన్ఱియిలే, "గతి" ఎన్ఱువ్యాపారమాయ్, మానసగతియైయుమ్ వాచికగతియైయుమ్ కాయికగతియైయుమ్ శొల్లిర్ఱాకవుమామ్. మానసగతియావతు – ఉపాయత్వేనఅధ్యవసిక్కై. వాచికగతియావతు–(౧) "రాఘవంశరణంగతః" (౨) "అడిక్కీழ్ అమర్న్దుపుకున్దేన్" (3) "నారాయణా! ఓమణివణ్ణా! నాకణైయాయ్ వారాయెన్నారిడరై నీక్కాయ్" (౪) "ద్వయవక్తా" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, రక్షిత్తరుళవేణుమెన్ఱు వాయాలేప్రార్థిక్కై. కాయికగతియావతు–(౫) "అఞ్జలిః పరమాముద్రాక్షిప్రందేవప్రసాదినీ" ఎన్గిఱపడియే, భగవత్ప్రీసాదహేతుభూతమాన అఞ్జలియై ప్రయోగిక్కై.

అఙ్గనన్ఱియిలే, నిషాదకాకాదికళై ప్పోలే రక్షకవస్తువిరున్దవిడత్తే వరుకైయెన్నవుమామ్. ఇత్తైప్పత్తవితే, (౬) "బద్ధాఞ్జలిపుటందీనం యాచన్తంశరణాగతమ్" ఎన్ఱుచతుర్విధమాకచ్చొల్లిర్ఱు. ఇన్నాలుమ్ ఏకాశ్రయత్తిలే యుణ్డానపోతు అధికారిపూర్త్తి ప్రకాశిక్కక్కడవతు. ఇవర్ఱిలే అన్యతరమాత్రమానపోతు భగవద్వైభవమ్ ప్రకాశిక్కక్కడవతు.

ఇతిల్ "ఈదృశనాననాన్ అధ్యవసిక్కఢేన్" ఎన్ఱు జాతిగుణవృత్తాదికళాలే ఒరువనై విశేషియామైయాలే, ఇప్ప్రపత్త్యనుష్ఠానమ్ సర్వాధికారమెన్ఱుతోర్ఱుకిఱతు. ఇనిరుచియేవేణ్డువతు. ఇన్దరుచిప్రయోజకమాకైయితే(౭)"రావణోనామదుర్వృత్తః" ఎన్ఱుతొడఙ్గిత్తన్

(౧) రా-యు-౧౭-౩౨. (౨) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦. (3) శిఱి-తిరుమ-౫౦.
(౪) శరణాగతిగద్యే (౫) గారుడపు-౧-౧౧-౨౬. (౬) రా-యు-౧౮-౨౭.
(౭) రా-యు ౧౭-౧౦.

నికన్షాదికళడై యత్తన్నాయా లేశోల్లువతు.(౧)"రావణస్యానుజో భ్రాతా విభీషణఇతిశ్రుతః। చతుర్భిస్సహరక్షోభిర్భవన్తంశరణంగతః" ఎన్గుఅరుకిరు న్దారిలుమ్అవన్ కుత్తై శొల్లి క్షేపిప్పతు.అతఃక్కుమే లే(౨)"వధ్యతాం-బధ్య తామ్" ఎన్బతాకానిఱ్కచ్చెయ్ తేయుమ్శ్రీవిభీషణప్పెరుమాళై రక్షిత్త తుమ్. శరణ్యరానపెరుమాళ్ తామ్ (౩) "యదివా రావణస్స్వయమ్" ఎన్బతు. అవనోడే శేర్ప్పిక్కుమ్పిరాట్టి(౪)"తేనమైత్రీభవతు తేయదిజీవితు మిచ్ఛసి" ఎన్గు ఉపదేశిప్పతాకానిఱ్కచ్చెయ్ తేయుమ్, (౫) "నన మేయమ్" ఎన్గిఅప్రతిజ్ఞైకులై యాతొళ్రిన్దతుమ్.

ఇప్పదత్తిలే"అధ్యవసిక్కిఱేన్"ఎన్గుఅధ్యవసాయాత్మకజ్ఞానవిశేష త్తుక్కు ఆశ్రయమాన అధికారిస్వరూపముమ్ అనుసన్ధేయమ్. అతావతు- తిరుమన్త్రత్తిల్ పదత్రయత్తిలుమ్ శొన్న ఆకారత్రయముమ్.

ఆక ఇప్పదత్తాలే సకలసాంసారికదురితవిధూననపూర్వకమాక, *నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణమాన స్వానుభవానన్దత్తై కొడుక్కైక్కు అనాదికాలమ్ అవసరప్రతీక్షనాయ్, ఇవనుడైయ వైముఖ్యవైభవత్తాలే ప్రతిహతశక్తికనాయ్, రక్షిక్కైక్కిడమ్ పెఱాతే పోన్ద ఈశ్వరనుక్కు, (౬) "రక్షాప్యపేక్షాంప్రతీక్షతే" ఎన్గిఅపడియే రక్ష ణావకాశమాయ్, చైతన్యప్రయుక్తమాయ్, శ్యామత్వయువత్వాదిక ళోపాతి అధికారివిశేషణమాయ్, అధికారినియమాపేక్షైయిల్లామైయా లుమ్,(౭) "ఆయాసస్స్మరణేకోస్య" ఎన్గుస్మరణాదిమాత్రమాకైయాలే అనాయాసమాయుమ్, (౮) "యథాతథావాపి" ఎన్గిఅపడియేప్రాఙ్ము ఖత్వాది నియమానపేక్షమాకైయాలుమ్, ఇతుతనక్కు(౯) "సకృదేవ ప్రపన్నాయ" ఎన్గిఅపడియే సకృత్కరణమాకైయాలుమ్, అధికారి

(౧) రా-యు-౧౭-౧౯. (౨) రా-యు-౧౭-౨౯. (౩) రా-యు-౧౮-౩౪.
(౪) రా-సు-౨౧-౨౦. (౫) రా-యు-౩౬-౧౧. (౬) లక్ష్మీత-౧౭-౭౮.
(౭) వి-పు-౧-౧౭-౭౮. (౮) స్తో-ర-౨౮. (౯) రా-యు-౧౮-౩౩.

విశేషనియమాపేక్షమాయ్, అత్యాయాససాధ్యమాయ్, ప్రాఙ్ముఖత్వాదినియమాపేక్షమాయ్, అసకృదావృత్తిరూపమాన కర్మజ్ఞానాదికళిల్ వ్యావృత్తమాయ్, ఆకిఞ్చన్యసహకారియాయ్, పెరుమాళ్ కడలైచ్చరణమ్పుక్కు *చాపమానయయోడే తలైక్కట్టినాప్పోలేయన్ఱియిలే, ఇఙ్గికిఱవన్ నేరే అకిఞ్చనాధికారియాకైయాలుమ్, ఎతిరి నేరే సర్వసమాశ్రయణీయ విషయమాకైయాలుమ్, ఫలావ్యభిచారియాన ఉపాయాధ్యవసాయత్తై స్వానుష్ఠానమాక్కిన్ఱాయ్ నిన్ఱతు.

ఇన్ద ఉపాయమాకిఱతు, వేదాన్తఙ్గళిలే సకలసాధనాధికమాకవుమ్, “దేవానాంగుహ్యమ్” ఎన్గిఱపడియే దేవరహస్యమాకవుమ్ ఎన్ఱుతప్పడుకిఱతొన్ఱానాల్, కర్మజ్ఞానాదికళ్ పోలేయాకిలుమ్ అధికృతాధికారమాక వేణ్డావో? వేదాన్తసిద్ధమాన ఇతు; అధికృతాధికారమన్ఱియిలే ఒఴియిల్ కర్మజ్ఞానాదికళుమ్ అధికృతాధికారమన్ఱియిలే ఒఴియవేణుమ్.

ఆనాల్, అవై అధికృతాధికారమ్, ఇతు సర్వాధికారమెన్ఱు నిర్వయిత్తుత్తరవారారెన్నిల్; అవైత్త్రైవర్ణికాధికారమాక వేణ్డుకిఱతు, అగ్నివిద్యాఙ్గకమాకైయాలే. ఇని అగ్నివిద్యాఙ్గకమాన కర్మాపేక్షైయుణ్డాకైయాలే జ్ఞానాదికళుమ్ అధికృతాధికారమాకిఱత్తనై పోక్క, శాస్త్రసిద్ధమాకైయన్ఱు. అఙ్గనన్ఱాకిల్ శాస్త్రసిద్ధమాన పాకయజ్ఞనామసఙ్కీర్తనాదికళిల్ స్త్రీశూద్రాదికళుక్కన్వయ మిన్ఱియిలే ఒఴియ వేణుమ్. నిషాదన్ కపోతత్తైచ్చరణమ్పుకాతొఴియవేణుమ్. కాకవిభీషణాదికళ్ చక్రవర్త్తితిరుమకనైచ్చరణమ్ పుకాతొఴియవేణుమ్; చక్రవర్త్తితిరుమకన్ కడలైచ్చరణమ్ పుకుకిఱవిడత్తిలే, (౧) “తతస్సాగరవేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః । అఞ్జలిం ప్రాఙ్ముఖః కృత్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధేః” ఎన్ఱు ప్రాఙ్ముఖత్వాది నియమఙ్గళోడే శరణమ్ పుక్కారెన్ఱెఴుతానిన్ఱతు.

---

(౧) రా-యు-౨౧-౧,

ఆనాల్, నియమాఽనపేక్షై ఇప్ప్రపత్తియెన్గిఱపడియెన్నెన్నిల్, చక్రవర్తిత్తిరుమకనై శ్రీవిభీషణాఴ్వాన్ శరణమ్ పుకుకిఱవిడత్తిల్, (౧) "త్వాంతుధిక్కులపాంసనమ్" ఎన్ఱురావణన్ ఉపేక్షిత్తకాలమే కాలమాక్కొడల్ కిట్టమేవారానిఱ్కచ్చెయ్‌తేయుమ్, స్నానాచమనాదికళుమ్ పణ్ణాతే, తానిరున్దపడియేశరణమ్ పుక్కానెన్ఱిరుతుక్కైయాలే, నియమాపేక్షైఉణ్డోన్నవుమొణ్ణాతు. ఆకైయాల్ "సన్ధ్యావన్దనాదికళోపాతి, విడవుమామ్; శిఖాయజ్ఞోపవీతాదికళోపాతికిడక్కవుమామ్" ఎన్గిఱఅనియమమ్ అనుష్ఠానద్వయత్తిలుమ్ ప్రకాశిక్కిఱతు.

"సకృదేవప్రపన్నాయ" ఎన్గిఱపడియే సకృత్కరణమ్ అమైయుమాకిల్, అసకృదావృత్తిరూపమాన ఉపాసనాత్మక జ్ఞానమ్పోలే ఇన్ద అధ్యవసాయాత్మకజ్ఞానముమ్, "ప్రపద్యే" ఎన్గిఱవర్తమానత్తాల్ తైలధారావదవిచ్ఛిన్నమాయ్ పోరవేణ్డుమ్బడి తోన్ఱానిన్ఱతు. అప్పోతు "సకృదేవ" ఎన్గిఱ సకృత్కరణత్తుక్కుమ్ ఇవ్వర్తమానత్తుక్కుమ్ శేర్త్తియెన్నెన్నిల్; "సకృదేవ" ఎన్గిఱవిడమ్, భగవద్విషయాకారత్తుక్కు సకృత్కరణమ్ అమైయుమెన్నుమిడత్తై ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. వర్తమానమ్, యావచ్ఛరీరపాతమ్ కాలక్షేపాపేక్షైయాలుమ్, అభిమతఫలలాభత్వరైయాలుమ్, అనువర్తిక్కుమిడత్తై ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు.

"యావచ్ఛరీరపాతమ్ అనుష్ఠియానిన్ఱాలుమ్ పెఱుకిఱ ఫలత్తిన్ కనత్తైప్పార్త్తాల్, 'సకృత్' ఎన్నైక్కుమ్ పోరాతపడికాణిరుప్పతు" ఎన్ఱు ఎమ్బారరుళిచ్చెయ్‌వర్.

అఙ్జనన్ఱియిలే, "సహాసాశబ్దత్తుక్కు సకృదాదేశమాయ్, 'సకృదేవప్రపన్నాయ' ఎన్గిఱతు 'సహసైవప్రపన్నాయ' ఎన్గిఱపడి" ఎన్ఱు-ఆఴ్వాన్ పణిక్కుమ్. అతాకిఱతు-సంసారత్తిల్ భయాతిశయత్తాలుమ్, భగవద్విషయత్తిల్ రుచ్యతిశయత్తాలుమ్, (౨) "శ్రద్ధయాశరణం

(౧) రా-యు-౧౬-౧౫.
(౨) సాత్వతసం,

యది"(౧)"ఆజగామముహూర్తేన" ఎన్రుమ్ శొల్లుకిఱపడియే సత్వర నాయ్ కొణ్డు ఆశ్రయిక్కై.

ఆక, పూర్వార్ధత్తాలే అధ్యవసాయాత్మక జ్ఞానవిశేషత్తైయుమ్, అతుక్కు ఉపేయాధ్యవసాయత్తిఱ్కాట్టిల్ వ్యావృత్తియైయుమ్, అన్ద వుపాయత్తుక్కు సాధ్యోపాయవ్యావృత్తియైయుమ్, అన్దసిద్ధోపాయత్తిల్ ప్రవృత్తిక్కు విరోధియాన పూర్వాపరాధభయత్తుక్కు నివర్తకమాన పురుషకారవిశేషత్తైయుమ్ శొల్లిర్రాయిర్ఱు.

అనన్తరమ్ఇతిల్ స్వీకృతమానసిద్ధోపాయమ్(౨) "తావదార్తి స్తథావాఞ్ఛా తావన్మోహ స్తథాసుఖమ్ । యావన్న యాతిశరణం త్వామశేషాఽఘనాశనమ్" ఎన్ఱు ఆర్తాదికళాన చతుర్విధాధికారికళుక్కుమ్ సాధారణమాకైయాలే, ఇవర్ కళిల్ క్కిఱ ఉపాయస్వీకారమ్పణ్ణినిఱ్కుఅనన్ ఎన్నవధికారియెన్నిఱ వపేక్షైయిలే, (3) "ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే" (౪) "బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి" ఎన్గిఱ పడియే ఫలవిశేషప్రార్థనారూపాఽధ్యవసాయత్తాలే ఇవనై విశేషిక్కిఱతు-ఉత్తరార్ధమ్.

ఆక పూర్వార్ధత్తాలే ఉపాయప్రార్థనమ్ పణ్ణిర్రాయ్, ఉత్తరార్ధత్తాలే తత్ఫలమాన ఉపేయత్తై ప్రార్థిక్కిఱతెన్ఱతాయిర్ఱు.

నను, ఉపాయప్రార్థనమావతు - స్వేష్టాఽనిష్టప్రాప్తి పరిహారఙ్గళుక్కు నీయే సాధనమాకవేణుమెన్గిఱ అపేక్షైయితే. స్వర్గకామనాయ్ జ్యోతిష్టోమత్తిలే ఇఴ్ఴియుమోపాతి, "నమక్కుప్రాప్యమాన ఇష్టమ్ ఇన్నతు, పరిహార్యమాన అనిష్టమిన్నతు" ఎన్ఱు పిఱన్దనిర్ణయత్తుక్కు అనన్తరమితే తదనుగుణమాన ఉపాయస్వీకారత్తిల్ప్రవృత్తి. ఇనిప్రాప్యాపేక్షైపణ్ణుకిఱతు-శర్వార్థాదికళానప్రాప్యాన్తరఙ్గళిఱ్కాట్టిల్ వ్యావృత్తి

(౧) రా-యు-౧౭-౧. (౨) వి-పు-౧-౯-23. (3) శ్వే-ఉప-౬-౧౮.
(౪) తై-నా-౮౦.

శొల్లుకై క్కాకవో; అజ్ఞనన్డియిలే ఉపాయతయా స్వీకృతనానవనుక్కు ప్రాప్యవిశేషజ్ఞానమ్ పిఱక్కై క్కాకవో; ప్రాప్యవిశేషత్తై ప్రార్థిత్తాల్ అత్తైత్తారానెన్డో వెన్నిల్; ఉపాయ స్వీకారపూర్వభావియాన ముము క్షుత్వత్తాలే ధర్మకామాదికళిఱ్కాట్టిల్ వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కైయా లుమ్, స్వీకృతోపాయమ్ సర్వజ్ఞమాకైయాలుమ్, స్వీకృతనుమాయ్ సర్వజ్ఞనుమాయ్ వైత్తుప్రాప్యాపేక్షా ప్రతీక్షనాయిరుక్కైక్కు ఒరుప్రయో జనమిల్లామైయాలుమ్, ఉపాయస్వీకార మొళ్ళియప్రాప్యాపేక్షై పణ్ణవేణ్డా. ఇని ప్రాప్యత్తై త్తరవేణుమెన్ఱు పేక్షిక్కై ప్రాప్యాఽపేక్షైయాకిల్, ఉపాయ స్వీకారరూపమాన పూర్వార్థత్తుక్కు ప్రయోజనమిల్లై. ఆకైయాలే పూ ర్వార్థాఽనుసన్ధానమ్ పణ్ణుతల్, ఉత్తరార్థాఽనుసన్ధానమ్ పణ్ణుతలొళ్ళియ ఉభయాఽనుసన్ధానమ్ పణ్ణుకై పునరుక్తిమాయ్ త్తలైకట్టుమే యెన్నిల్;

పూర్వార్థానుసన్ధానమాత్రత్తాలే ఉపేయలాభమ్ అర్థమాయ్ వరుమేయాకిలుమ్, (౧) "అధ్యాత్మయోగాఽధిగమేన దేవంమత్వాధీరో హర్షశోకౌజహాతి"(౨)"తరతిశోకమాత్మవిత్"ఎన్ఱు ముముక్షువుక్కు ఫలమ్ శొల్లుకిఱవిడత్తిల్ శోకనివృత్తిమాత్రత్తై ప్పురుషార్థమాక్కు వతు; (౩) "తత్సుకృతదుష్కృతేధూనతే" ఎన్ఱు పుణ్యపాపరూపకర్మ విమోచనమాత్రత్తై ప్పురుషార్థమాక్కువతు, (౪) "తస్యతావదేవచిరం యావన్నవిమోక్ష్యే, అథసమ్పత్స్యే"ఎన్ఱు దేహవిమోచనమాత్రత్తై ప్పురుషార్థమాక్కువతు; (౫) "విజ్ఞానసారథిర్యస్తు మనఃప్రగ్రహవా న్నరః। సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్" ఎన్ఱు ఒరు దేశవిశేషప్రాప్తియై ప్పురుషార్థమాక్కువతు, (౬) "ఏషసమ్ప్రసాదో

---

(౧) కఠ-౧-౨-౧౨. (౨) ఛాన్దో-౭-౧-౩. (౩) కౌషీ-౧-౪.
(౪) ఛాన్దో-౬-౧౪-౩. (౫) కఠ-౧-౩-౯. (౬) ఛాన్దో-౮-౩-౪.

ఒస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసమ్పద్య స్వేన రూపేణాఽభినిష్పద్యతే" ఎన్గిఱపడియే స్వస్వరూపప్రాప్తియై ప్పురుషార్థమాకు వతు; (౧) "నిరఞ్జనః పరమం సామ్యముపైతి" ఎన్ఱు పరమసామ్యాపత్తియై ప్పురుషార్థమాకువతు, (౨) "ఏతమానన్దమయమాత్మానముపసఙ్క్రామతి" ఎన్ఱు భగవత్ప్రాప్తియై ప్పురుషార్థమాకువతు, (౩) "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితా" ఎన్ఱు భగవద్గుణానుభవత్తై ప్పురుషార్థమాకువతు; (౪) "విజ్ఞానాదానన్దో బ్రహ్మయోనిః" (౫) "రసగ్ంహ్యేవాయం లబ్ధ్వాఽనన్దీభవతి" ఎన్ఱు భగవదనుభవజనితమాన పరమానన్దత్తై ప్పురుషార్థమాకువతు. (౬) "యేన యేన ధాతా గచ్ఛతి తేన తేన సహ గచ్ఛతి" ఎన్ఱు భగవదనువృత్తిరూపమాన కైఙ్కర్యత్తై ప్పురుషార్థమాకువతాయ్, ఆక ఇప్పడి శోకనివృత్త్యాదికళై ప్పురుషార్థమాకచ్చొల్లుకిఱ తత్తద్వాక్యవిశేషఙ్గళిల్ చరమపురుషార్థనిష్కర్షమ్ పిఱవామైయాలే, అన్దప్పురుషార్థవిశేషత్తై ప్రకాశిప్పిక్కైక్కాక ఉత్తరార్ధమ్ ఉదిక్కైయాలుమ్, ఉపాయస్వరూపవిశేషప్రత్యాయకమాక పూర్వార్ధముదిక్కైయాలుమ్ పౌనరుక్త్యమిల్లై.

ఉపేయతయా వరణముమ్ ఉపాయతయా వరణముమిరే ఇరణ్డుక్కుమ్ కృత్యమ్. ఉపేయత్వేన వరిత్తపోతు ఉపాయాపేక్షైయుణ్డు; ఉపాయత్వేన వరిత్తపోతు ఉపేయాపేక్షైయుణ్డు. ఆకైయాల్ ఉభయముమ్ అపేక్షితమాకక్కడవతు. ఉపేయత్వవరణమావతు—ఈశ్వరన్ తిరువడికళిలే కైఙ్కర్యత్తైయే ఉపేయమాక అధ్యవసిక్కై. ఉపాయత్వవరణమావతు—అవన్ తిరువడికళై ఉపాయమాక అధ్యవసిక్కై.

అధ్యవసాయద్వయముమ్ ఇవ్వధికారిక్కపేక్షితమ్. అనన్యసాధనత్వసిద్ధిక్కు ఉపాయాఽధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. అనన్యభోగత్వసిద్ధిక్కు

(౧) ముణ్డ-౩-౧-౩. (౨) తై-భృగు-౧౦-౫. (౩) తై-ఆ-౧-౨.
(౪) (౫) తై-ఆ-౭-౧. (౬) పరమసం.

ఉపేయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. ఉపాయవిశేషాధ్యవసాయమ్ ప్రయోజనాన్తరపరనుక్కు ముణ్డాకైయాలే, తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కు ఉపేయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. సాధకనుక్కుమ్ ఉపేయాధ్య వసాయముణ్డాకైయాలే తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కు ఉపాయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. సాధకన్గానే (౧) "ఇష్టంమనిషాణ, అముంమనిషాణ,సర్వంమనిషాణ" ఎన్ఱు ఉపేయవిశేషత్తై అపేక్షియానిన్ఱానే. (౨) "దైత్యసైన్యపరాజితాః-శరణంత్వామనుప్రాప్తాః" ఎన్ఱు ప్రయోజనాన్తరపరనుక్కు ఉపాయాధ్యవసాయముణ్డే; తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కుమ్ (3) "అన్తరిక్షగతశ్శ్రీమాన్" (౪) "సతునాగవరశ్శ్రీమాన్" ఎన్గిఱపడియే ఉపాయోపేయాధ్యవసాయజ్గళాకిఱ మహాదైశ్వర్యమ్ ఇవ్వధికారిక్కు అపేక్షితమాకైయాలే, అవై ఇరణ్డైయుమ్ ఇరణ్డువాక్యత్తాలుమ్ శొల్లుకిఱతు. అత్తైప్పఱ్ఱవిఱే "ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే" ఎన్ఱు శ్రుతమాయిఱ్ఱతుమ్.

కీళ్ "ప్రపద్యే" ఎన్ఱు స్వీకృతమాన ఉపాయత్తినుడైయ ఫలమానకైజ్కర్యత్తై అపేక్షిక్కక్కడవతాకక్కొణ్డు, అతుక్కుప్రతిసమ్బన్ధివిశేషాధీనత్వ ముణ్డాకైయాలే, అన్నప్రతిసమ్బన్ధియినుడైయ పూర్త్తిపూరణపూర్వకమాక వనుసన్ధిక్కిఱతు.

అతిల్, "శ్రీమతే" ఎన్గిఱపదమ్ - కైజ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధియై ప్పూరిక్కిఱతు. శేషత్వప్రతిసమ్బన్ధి ఒరుమిథునమానాప్పోలే, కైజ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధియుమ్ ఒరుమిథునమాయిఱే ఇరుప్పతు. ఆకైయాలే పెరియపిరాట్టియారోడే నిత్యసంయుక్తనానవనుక్కెన్గిఱతు. (౫) "నైకుణ్ఠేతు పరేలోకే శ్రియాసార్ధంజగత్పతిః। ఆస్తేవిష్ణురచిన్త్యాత్మా భక్తై

(౧) తై-నా-౧3 (౨) వి-పు-౧-౯-౬౫. (3) రా-యు-౧౬-౧౨ (౪) వి-ధ-౬౯-౪౭. (౫) లైంగే

ర్భాగవతైస్సహ" ఎన్గిఱపడియే ఒరువిభూతియాక మిథునభోగపరరాయిఱే ఇరుప్పతు.

ఆకైయిఱే అత్తిరళినిన్ఱుమ్ పిరికతిర్ప్పట్టు త్తుడర్న్దడిమైశెయ్యా వన్దవర్కళుమ్, (౧) "భవాంస్తుసహవైదేహ్యా గిరిసానుషురంస్యతే: అహంసర్వంకరిష్యామి" ఎన్ఱతుమ్. అన్దవిళైయపెరుమాళోపాతి అడిమైశెయ్యా వాశైయుడైయారుమ్ * కోలత్తిరుమామకళోడు కూడిన ఉన్నైక్కూడవేణుమెన్ఱతుమ్. (౨) "యువాకుమారః"(3) "ఏషవామనిః, ఏషభామనిః" ఎన్ఱాప్పోలేచొల్లుకిఱ * పుంసాందృష్టిచిత్తాపహారియాన అవనుడైయ వడివఴకైయుమ్, శీలాదిగుణవిశేషఙ్గళైయుమ్, తలైసీర్ప్పట్టిలే అనుభవిప్పతు. అనుభవిత్తనల్ ఉన్మత్తైయావతు. అవళ్ తన్నుడైయ ఓరోఅవయవఙ్గళిలే ఆఴ్ఙ్గాప్పట్టు * అల్లిమలర్మకళ్పోకమయక్కుక్కళాయ్, అవన్ఱానుమ్ ఉన్మత్తనావతాయ్ భ్రాన్తమిథునమాయ్, తువణ్డు శెల్లుమ్పోతు శిశిరోపచారమ్ పణ్ణువతు, వ్యజనాదికళై ప్పరిమాఱువతు, పడిక్కమిడువతాయ్ప్పోలే కాణుమ్ మిథునత్తుక్కుచ్చెయ్యుమ్ కిఞ్చిత్కారమాయిఱువతు. ఆకైయాలే ఒరుమిథునమేప్రాప్యమ్.

ఇవఱ్ఱిలే అన్యతమత్తైప్రాప్యమాక నినైక్కైయావతు — వినాశత్తోడేతలైక్కట్టుకై. పిరికైయిఱే, తఙ్గైమూక్కఱుప్పుణ్డతుమ్, తమయన్ తలైయఱుప్పుణ్డతుమ్;

పరిమళమ్ పూవై శ్లాఘ్యమాక్కుమాపోలేయుమ్, ప్రభైమాణిక్యత్తై శ్లాఘ్యమాక్కుమాపోలేయుమ్, ఇవళాలేయిఱే అవనుక్కుభోగ్యత్వమ్. (౪) "శ్రద్ధయాదేవోదేవత్వమశ్నుతే" ఎన్నక్కడవతిఱే. శేషిక్కుఅతిశయత్తైప్పణ్ణుకైయిఱే శేషవస్తువుక్కుకృత్యమ్. ఇవళాలేఅవనుక్కునిఱము

(౧) రా-అ-3౧-౨౫. (౨) యజు-3-3-3.

డ్డాకై యావతు–"విష్ణుపత్నీ" విష్ణోః శ్రీః" ఎన్గిఱపడియే ఇ త్తలై యిల్ శేషత్వమ్ప్రకాశిక్కై.

ఇన్ద శ్రీశబ్దత్తాలే కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధితయా ముక్తనిత్యాది కళాలే సేవిక్కప్పడానిన్ఱాళెన్గిఱవాకారముమ్, స్వభోగసౌఖ్యత్తాలే అవనై సేవిక్కుమెన్గిఱ ఆకారముమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

ఆక ఇప్పదత్తాలే పిరాట్టియుమ్ సర్వేశ్వరనుమ్ శేరవిరున్ద శేర్త్తియిలే అడిమైశెయ్యక్కడవనెన్ను మర్థవిశేషమ్శొల్లిన్ఱాయిన్ఱు.

అవ్వడిమైతాన్, అనుభవజనితప్రీతియాన్ఱాక విళైయుమతాకైయాలుమ్, అనుభవజనితప్రీతితాన్ – అనుభావ్య విషయాధీనమాకైయాలుమ్, అన్దకైఙ్కర్యత్తుక్కడియాన ప్రీతిక్కునాన్ఱఙ్గాలానస్వరూపరూపగుణ విభూతిపూర్త్తియైచ్చొల్లుకిఱతు – నారాయణపదమ్. (౧) "అశ్నుతేకామాన్" (౨) "లబ్ధ్వానన్దీభవతి" (౩) "ఇమాంల్లోకాన్ – అనుసఞ్చరన్" (౪) "సదాపశ్యన్తి" ఎన్గిఱపడియే, స్వరూపరూపగుణాద్యనుభవమ్ ప్రీతిక్కు హేతువాకక్కడవతు. ప్రీతి కైఙ్కర్యహేతువాకక్కడవతు. ఇత్తైయాకిల్ "శ్రీమతే" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ చతుర్థియే అమైయుమ్. కైఙ్కర్య ప్రకాశమాకైక్కు నారాయణపదమ్ వేణ్డావే. స్వరూపరూపగుణవిభూతికళ్ నాలుక్కుమ్ వాచకమాకైయాలే, అనుభావ్యవిషయ పూర్త్తియైక్కాట్టక్కడవతు – నారాయణపదమ్.

నారశబ్దమ్ – రూప గు ణ వి భూతిక ళుక్కు వాచకమాకిఱతు. అయనపదమ్–ఇవై మూన్ఱుక్కుమ్ కొళ్కలమాన స్వరూపత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. అన్దస్వరూపత్తైప్పార్త్తాల్ (౫)"సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మ" ఎన్గిఱ

(౧) తై-ఆ-౧-౨. (౨) తై-ఆ-౭-౧. (౩) తై-భృగు-౧౦-౫.
(౪) సాను-ఉత్తర-౧౮-౨-౪.

పడియే అచిత్తిత్తుక్కట్టిల్ అత్యన్తవ్యావృత్తమాన త్రివిధాత్మ స్వరూపత్తిలుమ్ అత్యన్తవ్యావృత్తమాయిరుక్కుమ్.

రూపత్తైప్పార్త్తాల్ (౧) "నభూతసఙ్ఘసంస్థానో దేహోఽస్య పరమాత్మనః" ఎన్ఱు అప్రాకృతమాయిరుక్కైయాలుమ్, అస్త్రభూషణాధ్యాయత్తిల్ చొల్లుకిఱపడియే సకలజగదాధారమాకైయాలుమ్, ప్రాకృతముమాయ్, ఆధేయముమాన సర్వచేతనశరీరఙ్గళిలుమ్ అధికమాయిరుక్కుమ్.

(౨) "అపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః" (3) "యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్" (౪) "జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యతేజాంస్యశేషతః। భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినా హేయైర్గుణాదిభిః" (౫) "సువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః పరః పరాణాం సకలా నయత్ర క్లేశాదయస్సన్తి" ఎన్గిఱపడియే, హేయగుణసంస్పృష్టమాయ్, (౬) "యతో వాచో నివర్తన్తే" ఎన్గిఱపడియే నిస్సీమముమాయ్, (౭) "నేతి నేతి" ఎన్గిఱపడియే అపరిచ్ఛిన్నముమాన కల్యాణగుణఙ్గళుమ్ - హేయగుణసంస్పృష్టముమాయ్ పరిచ్ఛిన్నముమాన సర్వచేతనగుణఙ్గళిలుమ్ అధికమాయిరుక్కుమ్.

(౮) "యస్యచ్ఛాయామృతమ్" (౯) "యస్యమృత్యుః" (౧౦) "పాదోఽస్యవిశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యాఽమృతందివి" ఎన్గిఱపడియే, ఉభయవిభూతియుమ్ విభూతికోటిఘటితైయాకైయాలే, పరిచ్ఛిన్న విభూతికళిల్ అధికైయాయిరుక్కుమ్.

---

(౧) భార- (౨) ఛాన్దో-౮-౭-౧. (3) ముణ్డ-౨-౨-౭.
(౪) వి-పు-౬-౫-౭౯. (౫) వి-పు-౬-౫-౮౫.
(౬) తై-ఆ-౯. (౭) బృ-౪-3-౬. (౮) శుక్లయజు.
(౯) సుబా-౭. (౧౦) పురుషసూక్తమ్.

ఆకె, ఇప్పడి సర్వప్రకారత్తాలుమ్ సర్వాధికనాయ్, (౧) "పతిం విశ్వస్య" (౨) "పతింపతీనామ్" ఇత్యాదికళాన శ్రుతిశతజ్ఞళిల్ శొల్లుకిఱ పడియే సర్వస్వామియాన సర్వేశ్వరన్, నారాయణశబ్దత్తాలే ఐశ్వర్య ప్రతిసమ్బన్ధితయా శొల్లప్పడుకైయాలే, (౩) "సర్వం పరవశం దుఃఖమ్" (౪) "సేవా శ్వవృత్తిరాఖ్యాతా" (౫) "ఉపరప్రేష్యభావాత్" ఎన్ఱివాక్యజ్ఞళిల్ శొల్లుకిఱ సేవానిషేధమ్ అసేవ్యసేవావిషయమ్. ఇల్లై యాకిల్, (౬) "తదుపాసితవ్యమ్" (౭) తదన్వేష్టవ్యమ్" (౮) "తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమ్" (౯) "సోన్వేష్టవ్యః" (౧౦) "ఆత్మానమేవ లోకముపాసీత" (౧౧) "కారణంతు ధ్యేయః" (౧౨) "సవై వేదితవ్యః" (౧౩) "ధ్యేయస్సదా" (౧౪) "ధ్యేయో నారాయణస్సదా" (౧౫) "వాసుదేవ తరుచ్ఛాయా నాతిశీతా న ఘర్మదా। నరకాఙ్గారశమనీ స కిమర్థం న సేవ్యతే" ఎన్ఱు భగవత్సేవావిధాయకమాన వాక్యజ్ఞళోడు విరోధిక్కుమ్. పతివ్రతైక్కుప్పురుషాన్తర స్పర్శమత్తో త్యాజ్యమాయిరుపతు; స్వభర్తృస్పర్శమన్తే.

అనన్తరమ్ భగవత్స్వరూప రూప గుణ విభూత్యాదికళై అనుభవిత్తు, అన్భగవదనుభవజనితప్రీతిప్రకర్షమ్ ప్రేరిక్క (౧౬) "హావుహావు హావు, అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్" (౧౭) "యేనయేన ధాతా గచ్ఛతి తేన తేన సహ గచ్ఛతి" (౧౮) "ఇరైత్తునల్లమేన్మక్కళే త్త" (౧౯) "శూట్టునన్మాలైకళ్ తూయనవేన్తి" ఇత్యాదికళిల్ శొల్లుకిఱపడియే విరోధి నివృత్తిపూర్వకమాక ఒరు దేశవిశేషత్తిలేపోయ్ వాచికమాక

---

(౧) తై-నా-౧౧. (౨) శ్వే-౬-౭. (౩) మను-౪-౧౬౦.
(౪) మను-౪-౬. (౫) (౬) తై-నా-౬-౧౦.
(౭) ఛాన్దో-౮-౧-౧. (౮) (౯) ఛాన్దో-౮-౭-౧.
(౧౦) బృ-౩-౪-౧౫. (౧౧) అథర్వశిఖా. (౧౨) కౌషీ-౪-౧౮.
(౧౩) (౧౪) భార-ఆను. (౧౫) విహగేన్ద్రసం-౨౪-౧౩.
(౧౬) తై-భృగు-౧౦-౬. (౧౭) పరమసం. (౧౮) తి-వాయ్-౪-౩-౯.
(౧౯) తిరువిరు-౨౧.

వృమ్ కాయికమాకవుమ్ పణ్ణుమ్ కిఞ్చిత్కారజ్గళై ప్రార్థిక్కిఱతు - "ఆయ" ఎన్గిఱచతుర్థియాలే.

అభిమతలాభమ్ విరోధినివృత్తిపూర్వకమాకవన్ఱి ఉదియామైయాలే ఇజ్గుప్పణ్ణుకిఱ కైజ్కర్యాపేక్షైయాలే విరోధినివృత్తియుమ్ ప్రార్థిక్కైయాకక్కడవతు. ఇరణ్డుమపేక్షితమాకిల్ ఇరణ్డైయుమ్ ప్రార్థియాతే, కైజ్కర్యత్తైయే ప్రార్థిప్పానేన్ నెన్నిల్; కైజ్కర్యసిద్ధియే పరమప్రయోజనమ్. అతుక్కు ప్రతిబన్ధకమాకైయాలే విరోధియినుడైయ నివృత్తి-అపేక్షితమాకిఱతి త్తనై పోక్కి, * జరామరణమోక్షార్థికనాక ఇవ్వన్గకేవలనై పోలే స్వయముద్దేశ్యమల్లామైయాలే వన్ద అప్రాధాన్యమ్ తోన్ఱ అత్తై ఎడాతొழிకిఱతు.

విరోధినివృత్తియై అవన్ స్వయమ్ప్రయోజనమాకనినైత్తిరుక్కుమ్; ఇవన్ కైజ్కర్యవిరోధితయా త్యాజ్యమెన్ఱునినైత్తిరుక్కుమ్. సంసారభయమిఱే అవనుక్కుళ్ళతు. భగవత్ప్రాప్యముళ్ళతు ఇవనుక్కే యిఱే. చరమశ్లోకత్తిల్ విరోధినివృత్తియై ప్రధానమాకచ్చొల్లిన్ఱు-స్వయముద్దేశ్యమాయన్ఱు. ఆత్మావుక్కు స్వాభావికధర్మమాన కైజ్కర్యమ్ ప్రకాశిక్కైక్కు నడువిల్ ఇడైచ్చువర్ పోకవేణ్ణువతెన్నుమ్ నినైవాలే.

ఇచ్చతుర్థి - తాదర్థ్యచతుర్థియాయ్, శేషిత్వవాచియాయిన్ఱతేయాకిలుమ్, కీழ்ప్పణ్ణిన ప్రపత్తిక్కు శేషత్వమాత్రమ్ ఫలమల్లామైయాలే, "అకిఞ్చిత్కరస్య శేషత్వానుపపత్తిః" ఎన్గిఱపడియే శేషత్వఫలమాన శేషవృత్తియైచ్చొల్లుకిఱతు. జ్ఞానమిల్లాతవన్ఱు స్వరూపమ్ *అసన్నేవ వా మోహాతియుమ్, అనుష్ఠానమిల్లాతపోతు అజ్ఞ జ్ఞానాన్ అసన్నేవవా మోహాతియుమ్, శేషవృత్తియిల్లాతపోతు శేషత్వముమ్ అసత్కల్పమాకక్కడవతు. ఆకవిఱే మకారత్తుక్కుమేలిల్ చతుర్థి వివరణమాయిన్ఱతు.

శేషత్వమ్ ఇజ్జేసిద్ధియానిఱ్కచ్చెయ్ తేయుమ్, ఒరుదేశవిశేషమ్ తేడిప్పోక వేణ్డుకిఱతు శేషవృత్తిసిద్ధిక్కాకవిఱే. ఉపాయస్వీకారత్తుక్కు మున్నే ఉణ్డే శేషత్వజ్ఞానమ్, ఆకైయన్ఱో తిరుమన్త్రత్తుక్కుప్పిన్పు ద్వయమాక వేణ్డిఱ్ఱు. ఆకైయాలే శేషత్వజ్ఞానమ్ మున్పుడక్కడవతు. అనన్తరమ్ ఉపాయస్వీకారమాకక్కడవతు. అనన్తరమ్ కైఙ్కర్యరూపమాన ప్రాప్యత్తినుడైయ ప్రార్థనమాకక్కడవతు. ప్రాప్యాపేక్షైక్కనన్తరమన్ఱో తల్లాభ హేతువాన ఉపాయస్వీకారమ్ పణ్ణువతు.

ఆనాల్, "అర్థార్థీరాజకులంగచ్ఛేత్" "మన్దాగ్నిర్నామ్బుపిబేత్" "జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత" ఎన్గిఱాప్పోలే, ఉపేయాపేక్షైయుడైయవనుక్కు ఉపాయాపేక్షైయాకైయాలే, ఉత్తరార్థమ్ మున్పుట్టు, పూర్వార్ధమ్ పిన్పుడవేణ్డావోవెన్నిల్, వ్యుత్పత్తిదశైయిల్ అతువేణ్డువతు; అనుష్ఠానదశైయిల్ మాఱాడియిరుక్కుమ్. జ్యోతిష్టోమానుష్ఠానానన్తరమన్ఱో స్వర్గసిద్ధి.

ఆక, ఇచ్చతుర్థియాలే శేషత్వత్తై ప్పూరిత్తుత్తరమ్ శేషవృత్తియై ప్రార్థిక్కిఱతు. ఇతు ప్రార్థనారూపమెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణమెన్నెన్నిల్, కీழ్ ఉపాయస్వీకారమ్ పణ్ణినవన్, లబ్ధాభిమతనాయిరుక్కుమవనల్లామైయాలుమ్, అభిమతఫలలాభదశైయల్లామైయాలుమ్, ఇవ్వర్థవివరణమ్ పణ్ణినభాష్యకారర్ "భవాని" ఎన్ఱు ప్రార్థిక్కైయాలుమ్, ప్రథమాచార్యరాన నమ్మాழ్వార్ (౧) "అడిమైశెయ్యవేణ్డుమ్" ఎన్ఱు ప్రార్థిక్కైయాలుమ్, ప్రార్థనారూపమాకక్కడవతు.

ఆకైయాలే, కైఙ్కర్యప్రార్థనమ్ పణ్ణుకిఱతాయ్ ఇప్పదమ్, (౧) "ఒழివిల్ కాలమెల్లాముడనాయ్ మన్ని వழువిలా వడిమైశెయ్యవేణ్డునామ్" ఎన్ఱు కైఙ్కర్యవిశేషణమాకచ్చొల్లుకిఱ సర్వకాలాది శబ్దఙ్గళాలే అన్దక్కైఙ్కర్యప్రకారత్తైచ్చొల్లుకిఱతు.

---

(౧) తి-వాయ్-3-3-౧.

సర్వకాలశబ్దత్తాలే (౧)"నచపునరావర్తతే నచపునరావర్తతే" (౨) "అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్" ఎన్గిఱపడియే యావదాత్మభావి అనుభావ్యమాన భోగత్తైప్రార్థిక్కిఱతు.

ఇత్తాలే (౩) "గతాగతంకామకామాలభన్తే" (౪) "గత్వాగత్వానివర్తన్తేచన్ద్రసూర్యాదయోగ్రహాః" ఎన్గిఱపడియే, దేశాన్తరత్తిలే ద్రవ్యత్తై ఆర్జిత్తు దేశాన్తరత్తిలే అఱవిట్టుజీవిత్తు, మీణ్డువాతే దేశాన్తరమ్పోవారోపాతి, ఇజ్గే ఆర్జితమానపుణ్యత్తై అనుభవిత్తు భోగావసానత్తిలే, (౫) "యథేతమాకాశమ్, ఆకాశాద్వాయుమ్, వాయుర్భూత్వాధూమోభవతి, ధూమోభూత్వా అభ్రంభవతి, అభ్రంభూత్వామేఘోభవతి, మేఘోభూత్వాప్రవర్షతి" ఎన్నుమ్ శొల్లుకిఱక్రమత్తిలే పునరావృత్తి లక్షణమాన స్వర్గాద్యైశ్వర్యభోగత్తిల్కాట్టిల్ వ్యావృత్తిశొల్లిఱ్ఱు.

సర్వదేశశబ్దత్తాలే దివ్యవేశ్మమ్, తిరుమామణిమణ్డపమ్, దివ్యోద్యానమ్ తొడక్కమాన పరమపదత్తిల్ భోగస్థానజ్గళోడు ఆమోదప్రమోద సమ్మోదరూపమాన వ్యూహస్థానజ్గళోడు, లీలావిభూతియిల్ వ్యూహవిభవార్చావతారాది స్థానజ్గళోడుమ్ వాశియఱ, (౬) "తస్య సర్వేషులోకేషు కామచారోభవతి" (౭) "ఇమాన్లోకాన్కామాన్నీ కామరూప్యనుసఞ్చరన్" ఎన్గిఱపడియే దేశపరిచ్ఛేదమిల్లాతపడి అడిమైశెయ్యప్పెఱవేణాకవేణుమెన్గిఱతు.

ఇత్తాల్ దేశపరిచ్ఛిన్నమాన కేవలనుడైయ భోగత్తై వ్యావర్తిక్కిఱతు. అతావతు—సాంసారికమాన శబ్దాదివిషయజ్గళినుడైయ అనుభవమ్ *కర్మజనితసంసారవశవర్తికళాన బ్రహ్మాదికళుక్కే భోగ్యమా

(౧) ఛాన్దో-౮-౧౫-౧. (౨) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౨. (౩) గీ-౯-౨౧.
(౪) వి-పు-౧-౬-౪౦. (౫) ఛాన్దో-౫-౧౦-౫. (౬) ఛాన్దో-౭-౨౫-౨.
(౭) తై-భృగు-౧౦-౫.

యిరుక్కైయాలుమ్, ఆత్మానుభవసుఖత్తైప్పఱ్ఱ అతిక్షుద్రమాయిరుక్కైయాలుమ్, శబ్దాదివిషయఙ్గళిల్ అన్వయమిల్లై. (౧)"ఏకాన్తినస్సదా బ్రహ్మధ్యాయినో యోగినోహియే । తేషాంతత్పరమంస్థానం యద్వై పశ్యన్తిసూరయః" ఎన్గు అనన్యప్రయోజనరాన పరమైకాన్తికళాలే అనుభావ్యమాన అపరిచ్ఛిన్న భగవదనుభవత్తిల్ అన్వయమిల్లామైయాలుమ్, అణుపరిమాణనాన ఆత్మావే భోగ్యమాయిరుక్కుమే, ఆకైయాలే అవ్వాత్మానుభవమ్ దేశపరిచ్ఛిన్నమ్.

సర్వావస్థాశబ్దత్తాలే కీழ్చ్చొన్న ఐశ్వర్యమ్బోలే నశ్వరమన్ఱిక్కే యావదాత్మభావియాయ్, కైవల్యమ్బోలే సఙ్కుచితమన్ఱియిలే, సర్వదేశానువృత్తమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, నిత్యాగ్నిహోత్రమ్బోలే భోగోపరతిగర్భమాయిరుప్పన శిలకాలవిశేషఙ్గళుమిడ్డై విడలామ్, అఙ్గనన్ఱియిలే అన్తరఙ్గదశైయోడు బహిరఙ్గదశైయోడు వాశియఱ ఒరు కాలకలైయుమ్ వర్జ్యైయాకాతపడి అడిమైశెయ్య ప్పెఱువేనాకవేణ్డుమెన్గిఱతు.

అఱ్ఱకోలక్కమ్ కొడుక్కుమ్బోతోడు, నాచ్చిమారుమ్ దేవరుమాయ్ తెన్ఱలుమ్ పిఱ్ఱాలిక్కవేణ్డుమ్బడియాన దశైయోడు వాశియఱ త్తిరువనన్దాళ్వానోపాతి అడిమైశెయ్యవేణుమ్. ఓలక్కమ్ కొడుక్కుమ్బోతు ఛత్రచామరాదిపాణియాయుమ్, అన్తరఙ్గదశైయిల్ పడుక్కై, పడిక్కమ్, ఒట్టువట్టిల్, కాళాఞ్జి, లీలాశుకమ్ తొడక్కమానవైయాయుమ్, ఇడైవిడామల్ అడిమైశెయ్యక్కడవనాయిత్తే యిరుప్పతుమున్నిన్.

ఇత్తాల్ ఒరుకాల్ (౨) "ఆత్మానం వాసుదేవాఖ్యంచిన్తయన్" ఎన్గిఱపడియే స్వానుభవవైభవత్తాలుమ్, శ్రీస్తనసంశ్లేషాను

---

(౧)వి-పు-౧-౬-౩౯. (౨) వి-పు-౬-౮-౬.

భవత్తాలుమ్, "అహమన్నమ్" ఎన్గిఱపడియే పరమభోగ్యభూతమాన నిత్యముక్తగుడైయ స్వరూపానుభవత్తాలుమ్, పరమానన్దియాకానిఱ్కచ్చెయ్ తయుమ్, (౧) "సపకాకేసరమేత," (౨) "భృశంభవతిదుఃఖితః" (౩) "క్రోధమాహారయత్తీవ్రమ్" (౪) "కోపస్యవశమేయివాన్" ఎన్గిఱపడియే సూరికళోపాతి తన్నోడే అవర్జనీయసమ్బన్ధముడైయార్ శిలచేతనర్ కిరణకళేబరఙ్ధురమాయ్ క్కిడక్కిఱపడియై క్కణ్డు, ఉణ్ణాతురుకాట్టాతొళ్లివతు; కిరణకళేబరఙ్గళై క్కొణ్డుత్తాలుమ్ తాపత్రయత్తరాయ్ నోవుపడుకిఱపడియైక్కణ్డు అవర్ కళ్ తామ్ వన్దు సాన్త్వనమ్ పణ్ణవేణ్డుమ్బడి పెఱుప్పతు. అన్నైపణ్ణుకిఱ భగవదపచారాదికళైక్కణ్డు ఇరక్కత్తుక్కుఉప్పాన హృదయత్తై క్రోధత్తుక్కిడమాక్కువతాయ్, లీలావిభూతి సమ్బన్ధత్తాలే ఒరుతలైత్తోతవృత్తియుమ్, ఒరుతలై విఱుప్పమాన ఈశ్వరనుడైయ భోగత్తిఱ్కాట్టిల్ భోగమాత్రసామ్యయుక్తనాన ముక్తనుడైయ భోగత్తుక్కు వ్యావృత్తి శొల్లినర్ నాయినర్ గు.

సర్వవిధశబ్దత్తాలే (౫) "నివాసశయ్యాసనపాదుకాంశుకో పధానవర్షాతపవారణాదిభిః" (౬) "శెన్రాల్ కుడైయామ్ ఇరున్దాల్ శిఙ్గాతనమామ్ నిన్రాల్ మరవడియామ్" ఎన్గిఱపడియే ఆదరానురూపమాక, (౭) "సఏకధాభవతి, ద్విధాభవతి, త్రిధాభవతి, శతధాభవతి, సహస్రధాభవతి" ఎన్గిఱపడియే అనేకవిగ్రహపరిగ్రహమ్బణ్ణి (౮) "అహంసర్వంకరిష్యామి" ఎన్ఱ ఇళైయపెరుమాళ్-ఛత్రచామరపాణికళావతు, ఖనిత్రపిటకాధరరావతు, ఫలాహరణాదికళైప్పణ్ణువతు, శాలాసన్నివేశాదికళైప్పణ్ణువతు; కుసుమశయనాదికళై ప్పణ్ణువతు,

(౧) మహాభా-౧-౧. (౨) రా-అయో-౨-౪౦. (౩) రా-ఆ-
(౪) రా-యు-౫౯-౧౩౬. (౫) స్తో-౪-౪౦. (౬) ౧-తిరువ-౫౩,
(౭) ఛాన్దో-౭-౨౬-౨. (౮) రా-అ-౩౧-౨౭.

కైయుమ్ విల్లుమాయ్ నోక్కువతాయ్, పడైవీట్టిల్ పెరుమాళ్ పరిక రవర్గమ్ శెయ్తతడైయ త్తామే శెయ్తాప్పోలే, నానుమ్ ఎల్లావకైప్పట్ట అడిమైకళైయుమ్ శెయ్యప్పెఱవేణాక వేణుమెన్ఱు ప్రార్థిక్కిఱతు. ఇత్తాలే వెఱుమ్ ములైయాలేఅడిమైశెయ్యుమ్ * నిత్యానపాయినియాన పిరాట్టి యుడైయ భోగత్తిజాట్టిల్ వ్యావృత్తి శొల్లిన్ఱాయిన్ఱు.

చేతననుడైయ స్వరూపత్తోడు భోగత్తోడు కిఙ్కైత్కారత్తోడు వాశియఱ అత్యన్తవ్యావృత్తమాయిరుక్కుమ్. భగవచ్ఛేషత్వమ్ అవళుక్కు స్వరూపమ్; మిథునశేషత్వమ్ ఇవనుక్కు స్వరూపమ్. భగవద్భోగమే అవళుక్కుళ్ళతు; అవళుమ్ అవనుమాన శేర్త్తి ఇవనుక్కు భోగ్యమ్. స్తనతటాదికళాలే పణ్ణుమ్ కిఙ్కైత్కారమ్ అవళుక్కుళ్ళతు; ఇవనుక్కు మిథునవిషయమాన సర్వవిధకిఙ్కైత్కారముముణ్డు. ఉచిత శబ్దత్తాలే సర్వకాలఙ్గళిలుమ్ సర్వదేశఙ్గళిలుమ్ సర్వావస్థైకళిలుమ్ సర్వవిధకిఙ్కైత్కారముమ్ పణ్ణక్కడవేనెన్ఱిఱ సఙ్కల్పమే ఇవనుక్కుళ్ళతు.

అనుష్ఠిక్కుమిడత్తిల్ (౧) "క్రియతామ్" ఎన్గిఱపడియే "అవన్ తిరువుళ్ళత్తుక్కు యాతొన్ఱుఅనుకూలమానతు; అతుఅనుష్ఠేయమ్" ఎన్ఱు, స్వేచ్ఛావ్యావృత్తమాన కైఙ్కర్యత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అతావతు - మరవడికళోపాతి తిరువడికళిలేకిడక్కుమాయ్, మాలైయోపాతి తిరుముడియిలేఅవుమాయ్, ఇళైయపెరుమాళోపాతి కూడప్పోకవుమాయ్, శ్రీభరతాళ్వానోపాతి తలైయిలే ముడివైక్కవుమాయిరుక్కై. ఇతు విజే పారతన్త్ర్యత్తుక్కెల్లైనిలమ్. యాతొన్ఱుతిరుముకమలర్త్తిక్కు ఉఱుప్పాయిఱువతు, అతిజే కైఙ్కర్యమావతు.

ఆకై ఇత్తాల్, నెడునాళ్ భోగవిరోధియాన క్షయరోగత్తాలే నోన్దవన్ ఒరుసిద్ధౌషధత్తై ప్పెఱ్ఱు నోయ్విట్టుక్కుళిక్కు మోపాతి,

(౧) రా-ఆ-౧౫-౭.

భగవత్ప్రసాదమాకిఱ పరమభేషజవైభవత్తాలే సాంసారికమాన తడైయఱక్కఴిన్దు, అఴుక్కుక్కఴిన్దిన మాణిక్కమ్బోలే అత్యుజ్జ్వలనాయ్, అర్చిరాదిగతియాలే పరమపదమాకిఱ దివ్యదేశత్తిలేపుక్కు, నిరన్తరభగవదనుభవైకయాత్రైయాన నిత్యసూరిసఙ్ఘత్తిలే అన్యతమనాయ్, కడల్ ఉడైన్దాప్పోలే కిణ్డిడమెఙ్గుమ్ తిఱన్దుపాయ్కిఱ పరమభక్తిరూపాపన్నజ్ఞానత్తాలే, ఈశ్వరనుడైయస్వరూపత్తోడు రూపత్తోడు గుణత్తోడు విభూతియోడు వాశియఱ విళాక్కులైకొణ్డు అనుభవిత్తు, అన్దవనుభవజనితప్రీతిప్రకర్షత్తాలే మధుపానమత్తరైప్పోలే అ్రకమమాక స్తోత్రముఖనాయ్ క్కళిత్తాడువతు, అతుతాన్ పోయ్ త్తలైమణ్డైయిట్టు కిఙ్చిత్కారఙ్గళిల్ కుతూహలత్తై ప్పిఱప్పిత్తు అడిమైయిలే మూట్టువతు, అన్దకిఙ్చిత్కారన్దాన్ (౧)"నిరవద్యఃపరఃప్రాప్తేః" ఎన్గిఱపడియే అనుభూతాంశమ్ అల్పమాయ్ అనుభావ్యాంశమే విఞ్జుమ్బడియాన విషయవైలక్షణ్యవైభవముమ్, అతుతన్నైయుమ్ విళాక్కులైకొళ్ళవన్దాన అభినివేశాతిశయముమ్ కైతోట్టువళర్క్క, అత్తాల్ కొళ్ కొమ్బుమూడప్పడర్న్దు ఒరుకాలపరిచ్ఛేదత్తైయాతల్, దేశపరిచ్ఛేదత్తైయాతల్, అవస్థాపరిచ్ఛేదత్తైయాతల్, క్రియాపరిచ్ఛేదత్తైయాతల్ సహియామైయాలే, సర్వకాలఙ్గళిలుమ్ సర్వదేశఙ్గళిలుమ్ సర్వావస్థైకళిలుమ్పణ్ణుమ్సర్వవిధకైఙ్కర్యఙ్గళైయుమ్ప్రార్థిత్తతాయ్నిన్ఱతు, "ప్రార్థనాయాంచతుర్థీ" ఎన్గిఱచతుర్థియాలే.

(౨)"అపహతపాప్మావిజరోవిమృత్యుః"(౩)"నిర్గుణంనిరఞ్జనమ్" ఎన్గిఱపడియే హేయగుణనిషేధత్తైయుమ్, (౪) "యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్" ఇత్యాదికళిఱ్పడియే విలక్షణగుణయోగత్తైయుమ్ శొల్లి, ఇప్పడివిలక్షణగుణయుక్తమాయ్ హేయగుణరహితమానవస్తువే ఉపాస్యమెన్ఱు

(౧) (౨) ఛా-౮-౭-౧. (౩) శ్వే-౬-౧౯. (౪) ముణ్డ-౨-౨-౭.

ఉపాస్యవస్తునిర్ణయమ్ పణ్ణినవోపాతి, ప్రాప్యమాయ్ అఙువతుమ్ వైలక్షణ్య పూర్వమాయ్ హేయగన్ధ రహితమాయిరుక్క వేణ్డుకై యాలే, అతిల్ వైలక్షణ్య పూర్త్తియై క్కుఱిక్కైయచ్చొల్లిక్కొణ్డుకై యాలే, అనన్తరమాన ఇన్ద నమశ్శబ్దమ్ హేయగన్ధరాహిత్యత్తై చ్చొల్లు కిఱతు.

అతిల్ భోగత్తుక్కు హేయాంశమ్యయముణ్డావతు - భోగ్య వస్తువి న్బక్కల్ కుఱైయాలే యాతల్, భోక్తావిన్బక్కల్ కుఱైయాలే యాతలిఱే; అతిల్ ఇఙ్గుచ్చొన్న భోగ్యమ్ సర్వ మఙ్గళాయతన భూతై యాన పిరాట్టిక్కుమ్ మాఙ్గళ్యకరమాయ్, తాన్ (౧) "మఙ్గళానాఞ్చ మఙ్గళమ్" ఎన్గిఱపడియే స్వరూపరూపాదికళాలే సర్వ మఙ్గళఙ్గళుక్కుమ్ అవ్వరుకు పట్టిరుక్కైయాలే కుఱైవఱ్ఱిరున్దతు; ఇని భోక్తృత్వ దోష మేయుళ్ళతు, అత్తైక్కళిక్కిఱతు ఇప్పదమ్; అతావతు, అహఙ్కార మమకారఙ్గళ్.

స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞాన జనకమానతిరుమన్త్రత్తిలేఅహఙ్కార మమకారఙ్గళ్ నివృత్తమాయిరుక్క, ఇప్పోతు నివర్త్యమాకిఱ అహ ఙ్కార మమకారఙ్గళేవై యెన్నిల్; ఇవ్వహఙ్కార మమకారఙ్గళ్ తాన్ మూన్తువకై ప్పట్టిరుక్కుమ్. (౨) "అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా అస్వేస్వమి తియామతిః" ఎన్గిఱపడియే, అనాత్మావాన దేహత్తిల్ ఆత్మబుద్ధియుమ్, దేహానుబన్ధియాన పదార్థఙ్గళిల్ స్వత్వబుద్ధియుమ్-అహఙ్కార మమ కారమాకిక్కడవతు; అతుక్కుమేలే "స్వతన్త్రోహమ్" ఎన్తు దేహాత్పర మాక ఆత్మావై ప్రతిపత్తి పణ్ణిప్పోరానిఱ్కచ్చెయ్తేయుమ్, స్వతన్త్ర మాక ప్రతిపత్తి పణ్ణిప్పోరువతొన్తుణ్డు; అతువుమొరు అహఙ్కారమ్; విషయముణ్డాకిల్ మమతైయుమ్ అనువర్త్తిక్కుమిఱే. అతుక్కు మేలే

(౧) భార-అనుశాస. (౨) వి-పు-౬-౭-౧.

కర్మజ్ఞానాదికళై అనుష్ఠిక్కవుమామ్; ఒరు సాధన విశేష స్వీకారమ్ పణ్ణవుమామ్. "అవన్ఱనుక్కు అనుష్ఠాతానాన్, ఎన్నుడైయ అనుష్ఠానమ్ ఇవై" ఎన్ఱు పిఱప్పనశిల అహఙ్కారమమకారఙ్గళుమ్ ఉళ; ఇప్పడిమూన్ఱువకైప్పట్ట అహఙ్కారమమకారఙ్గళుమ్ ప్రథమాక్షరత్తిల్ చరమపదత్తాలుమ్, అతిల్ విభక్తివిశేషత్తాలుమ్, అనన్తరపదత్తాలుమ్ వ్యావృత్తమాయిన్ఱు.

ఇని ఇవై మూన్ఱుక్కుమేలే కాకాక్షిన్యాయత్తాలే ఒరుపదవిశేషత్తాలే వ్యావృత్తమాయ్, భోగదశానువృత్తిక్కుమ్ యోగ్యతైయుణ్డాయిరుప్పతోరు అహఙ్కారమమకారముణ్డు, అత్తైవ్యావర్తిక్కిఱతు ఇఙ్గు. అతాకిఱతు—"నాన్ భోక్తా, ఎన్నుడైయభోగమ్" ఎన్ఱిరుక్కై.

(౧) "అహమన్నాదః," (౨) "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్" (౩) "సదా పశ్యన్తి" (౪) "భోగమాత్రసామ్యలిఙ్గాచ్చ." (౫) "అత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే" ఎన్ఱు శొల్లుకిఱపడియే, నేరేగుణాదికళుక్కుడైయ భోక్తావాయిరుక్కై, అతుక్కుమేలే గుణాద్యనుభవమ్ రసిత్తు ప్రీతనానాల్, అన్దప్రీతిప్రేరితమాయ్ వరుమతాయుమిరుక్క కైఙ్కర్యమ్ "భోక్తృత్వమ్ ఎనక్కిల్లై" ఎన్ఱిరుక్కైయావతెన్. భోక్తృత్వమిల్లైయాకిల్ (౬) "లబ్ధ్వానన్దీ భవతి" ఎన్గిఱ ఆనన్దిత్వమిన్ఱియిలే ఒఴియుమ్. ఆనన్దిత్వమిల్లామైయాలే అపురుషార్థముమామ్. కర్మానుష్ఠానదశైయిల్ కర్తృత్వానుసన్ధానమ్ (౭) "అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణఞ్చ పృథగ్విధమ్ । వివిధాశ్చ పృథక్చేష్టా దైవఞ్చైవాత్ర పఞ్చమమ్" ఎన్గిఱపడియే ఆత్మావుక్కు చైతన్యప్రయుక్తమాన ప్రయత్నమాత్రమేయాయ్ అధిష్ఠానాదికళుక్కే కర్తృత్వమాకైయాలే అఙ్గు ఉపపన్నమ్.

---

(౧) తై-భృ-౧౦-౬. (౨) తై-ఆ-౧-౨. (౩) సామ-ఉత్తర-౧౮-౨-౪.
(౪) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౧. (౫) కఠ-౨-౬-౧౪. (౬) తై-ఆ-౭-౧. (౭) గీ-౧౮-౧౪.

ముక్తనానాల్ కర్తృత్వారోపణవిషయమాన † అధిష్ఠానాదిక ళిల్లామైయాలుమ్, (౧) "సర్వతఃపాణిపాదంతత్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్। సర్వతశ్శ్రుతిమల్లోకే సర్వమావృత్యతిష్ఠతి" ఎన్గిఱపడియే అధిష్ఠానాది కళాల్ కొళ్ళుమ్ కార్యత్తై స్వరూపేణ కొళ్ళవల్లనాయ్, (౨) "ప్రజ్ఞ యాహివిపశ్యతి" (౩) "మనసై వైతాన్ కామాన్పశ్యన్రమతే" ఎన్గిఱ పడియే అనుభవత్తుక్కు వేణ్డువతు ఆత్మధర్మభూతమాన జ్ఞానమాత్ర మాక చ్చొల్లుకైయాలుమ్ అనుపపన్నమెన్నిల్; ఇప్పోతు అతువన్దు నిన్ఱైక్కిఱతు. పతివ్రతైయాన స్త్రీక్కు భర్తృసంశ్లేష జనిత సారస్యా నుభవముణ్డానాలుమ్ కానిఱ్కచ్చెయ్ తేయుమ్, భర్తావినుడైయ ముఖవికాస మాయ్ప్రయోజనమ్ "అవ్వికాసహేతు" ఎన్ఱు సంశ్లేషాదికళిలే సఙ్గమ్ పిఱక్కుమోపాతి, భగవద్గుణానుభవాదికళిల్ "నాన్ భోక్తా, ఎనక్కు రసిత్తతు" ఎన్ఱుపురుషభోగత్తోపాతి స్వతన్త్రమాయిరుత్తల్, సాధారణ మాయిరుత్తల్ శెయ్కైయన్ఱియిలే, "ఈశ్వరన్ ముఖమలర్త్తి, ఎన క్కుహేతు" ఎన్ఱు అవన్ఱిలేసఙ్గమాయ్, ముఖమలర్త్తియే తనక్కు భోగ్యమాకనిన్ఱైత్తిరుక్కై. అతైప్పఱ్ఱవితేముతలిలే "అహమన్నమ్" ఎన్ఱుశొల్లి, పిన్నే "అహమన్నాదః" ఎన్ఱతుమ్.

ఆక ఇవ్వాక్యద్వయత్తాలుమ్ స్వరూపజ్ఞానాఽనన్తరభావియాయ్ పదద్వయోక్తమాన ఉపాయోపేయఙ్గళై ప్రార్థిత్తతాయ్ నిన్ఱతు. అతి ల్ పూర్వవాక్యత్తిల్ (ప్రపద్యే) ఎన్గిఱ క్రియాపదమ్ - అధ్యవసాయత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. అతుక్కు ఉపేయాధ్యవసాయవ్యావృత్తియైప్పణ్ణిత్తరు కిఱతు ఉపాయవాచకమాన శరణశబ్దమ్. అన్దవుపాయత్తుక్కు సాధ్యో పాయవ్యావృత్తియై ప్పణ్ణిత్తరుకిఱతు - (నారాయణచరణౌ) ఎన్ఱు. అన్ద సిద్ధసాధనత్తిలిష్టియుమ్ తుఱైయైచ్చొల్లుకిఱతు - శ్రీమత్పదమ్.

(౧) గీ-౧౩-౧౪. (౨) (౩) ఛా-౮-౧౨-౫.

† (పా) అనుష్ఠానాదికళ్

ప్రాప్యదశానువృత్తి విరోధియినుడైయ నివృత్తియై చ్చొల్లుకిఱతు — నమశ్శబ్దమ్. అవనుక్కు ప్రాప్యమాన కైఙ్కర్యత్తై చ్చొల్లుకిఱతు — చతుర్థీ. అన్దక్కైఙ్కర్య ప్రతిసమ్బన్ధియై చ్చొల్లుకిఱతు — నారాయణపదమ్. ప్రతిసమ్బన్ధియై పూర్తిత్తు త్తరుకిఱతు శ్రీమత్పదమ్.

ఆక కైఙ్కర్య విరోధినివృత్తియైయుమ్, కైఙ్కర్యత్తైయుమ్, కైఙ్కర్య ప్రతిసమ్బన్ధియైయుమ్, ప్రతిసమ్బన్ధి పూర్తియైయుమ్, అత్తై ప్పెఱుకిఱ అధికారివిశేషణమాన అధ్యవసాయత్తైయుమ్, అతు ఉపాయాధ్యవసాయ మెన్నుమిడత్తైయుమ్, అన్దవుపాయత్తినుడైయ సిద్ధత్వత్తైయుమ్, అన్ద సిద్ధోపాయత్తిలే మూట్టుమ్ పురుషకారత్వత్తైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

పిరాట్టియుడైయ పురుషకారత్వత్తైయుమ్, పురుషకారభూతైయాన అవళుడైయ నిత్యయోగత్తైయుమ్, నిత్యయుక్తైయాన అవళాలే ఉదిక్కప్పట్ట శీలాదిగుణవిశేషఙ్గళైయుమ్, అన్దగుణప్రకాశకమాన విలక్షణవిగ్రహయోగత్తైయుమ్, గుణవిగ్రహవిశిష్టనుడైయ ఉపాయభావత్తైయుమ్, అన్దవుపాయావలమ్బియాన చేతననుడైయ అధ్యవసాయత్తైయుమ్, అధ్యవసాయవిశిష్టనుక్కు ప్రాప్యమ్ ఒరుమిథునమెన్నుమిడత్తైయుమ్, అన్ద ప్రాప్యత్తైప్పూర్ణకట్టిత్తరుమ్ సర్వస్వామిత్వత్తైయుమ్, సర్వస్వామితిరువడికళిల్ కైఙ్కర్యమే పురుషార్థమెన్నుమిడత్తైయుమ్, అతుక్కు విరోధి అహఙ్కారమమకారమెన్నుమిడత్తైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ద్వయప్రకరణమ్ ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళై తిరువడికళే శరణమ్.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళై అరుళిచ్చెయ్ద పరన్దరహస్యత్తిల్, చరమశ్లోక ప్రకరణమ్.

అవతారికై;

భక్తియిలుమ్ ప్రపత్తిక్కు నెడువాశియుణ్డు. ఆచార్యరుచి పరిగ్రహమ్; సర్వాధికారమ్, దేహావసానత్తిలే ఫలమ్, అన్తిమస్మృతి వేణ్డా; పరమచేతనమ్, సిద్ధస్వరూపమ్, సహాయాన్తరనిరపేక్షమ్, అవిలమ్బ్య ఫలప్రదమ్, స్వరూపానురూపమాన ఉపాయమ్, ప్రాప్యానురూపమాన ఉపాయమ్.

"సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య" ఎన్గిఱ శ్లోకత్తిల్ చొల్లుకిఱ ధర్మపరిత్యాగమ్ - శాస్త్రవిరోధత్తాలుమ్, అనుష్ఠానవిరోధత్తాలుమ్, ప్రకరణవిరోధత్తాలుమ్ అయుక్తమ్.

(౧) "యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహుయాత్" (౨) "ధర్మేణ పాపమపనుదతి" (౩) "యజ్ఞేనదానేన తపసానాశకేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి" (౪) "సర్వాపేక్షాచ, యజ్ఞాదిశ్రుతే రశ్వవత్" ఎన్ఱు జ్ఞానసాధనమాక కర్మత్తై అవశ్యానుష్ఠేయమాక ఓతుకైయాలుమ్, (౫) "బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమ్" (౬) "తమేవంవిద్వానమృత ఇహభవతి" (౭) "బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవభవతి" (౮) "తథావిద్వాన్పుణ్యపాపేవిధూయ నిరఞ్జనః పరమంసామ్యముపైతి" (౯) "అస్తి బ్రహ్మేతిచేద్వేద

---

(౧) ఆపస్తమ్బ-౩-౪-౧౮. (౨) తై-నా-౭౯. (౩) బృ-౬-౪-౨౨.
(౪) బ్రహ్మసూ-౩-౪-౨౬. (౫) తై-ఆ-౧. (౬) పురుషసూక్తమ్.
(౭) ముణ్డ-౩-౨-౯. (౮) ముణ్డ-౩-౧-౩. (౯) తై-ఆ-౬-౧.

సన్తమేనంతతోవిదుః” (౧) “విద్యాత్తుపురుషంపరమ్” ఎన్ఱు, వేదనవిశేషత్తై భగవత్ప్రాప్తి సాధనమాకవిధిక్కైయాలుమ్, (౨) “యమేవైషవృణుతే తేనలభ్యః, తస్యైష ఆత్మా వివృణుతేతనూం స్వామ్” (౩) “భక్త్యాచధృత్యాచ సమాహితాత్మా జ్ఞానస్వరూపం పరిపశ్యతీహ” (౪) “హృదామనీషామనసాఽభిక్లృప్తః” ఎన్ఱు ప్రాప్తి సాధనమాక భక్తియై విధిక్కైయాలుమ్, ఇవఱ్ఱినుడైయత్యాగమ్ శాస్త్రవిరుద్ధమ్.

(౫)“శుకోముక్తః, వామదేవోముక్తః” ఎన్ఱుముక్తరాకశ్రుతరాన శుకాదికళోడు, (౬)“ఉపమానమశేషాణాంసాధూనామ్” ఎన్న ప్పిఱన్ద ప్రహ్లాదనోడు, భరతసౌభరి ప్రభృతికళాన అల్లాతముముక్షుక్కళోడు వాశియఱ కర్మజ్ఞానాదికళైయే అనుష్ఠిత్తుప్పోరుకైయాలే, ధర్మత్యాగ విధి-అనుష్ఠానత్తోడుమ్ విరోధిక్కుమ్.

(౭) “నియతంకురుకర్మత్వం కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః” (౮) “కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితాజనకాదయః” (౯) “సర్వంకర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానేపరిసమాప్యతే। నహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే। జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతేతథా” (౧౦) “భోక్తారంయజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్। సుహృదంసర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాంశాన్తిమృచ్ఛతి” (౧౧)“భక్త్యామామభిజానాతి”(౧౨)“భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః” “మద్భక్తింలభతేపరామ్”(౧౩)“మన్మనాభవమద్భక్తః”ఎన్ఱు సాదరమాకవుమ్ సవిస్తరమాకవుమ్ పలిసెట్టోత్తాలుమ్ ఉపదిష్టమాన కర్మాదిత్యాగమ్ ప్రకరణవిరుద్ధమ్.

---

(౧)   (౨) కఠ-౧-౨-౨౩.   (౩)
(౪) తై-నా-౧.   (౫)   (౬) వి-పు-౧-౧౫-౧౫౬.   (౭)గీ-౩-౮.
(౮) గీ-౩-౨౦.   (౯) గీ-౪-౩౩.   (౧౦) గీ-౫-౨౯.
(౧౧) గీ-౧౮-౫౫. (౧౨) గీ-౧౧-౫౪.   (౧౩)గీ.౧౮-౬౫.

ఆక శాస్త్రవిరోధముమ్, కర్మజ్ఞానాఽనుష్ఠానవిరోధముమ్, ప్రకరణ విరోధముమ్ పిఱక్కైయాలే, ఇశ్లోకత్తుక్కు ఇవన్ సొల్లుగిఱ అర్థమ్ అర్థమాకమాట్టాతెన్ఱు శిలర్ శొన్నార్కళ్.

శాస్త్ర విరోధముమ్, అనుష్ఠానవిరోధముమ్, ప్రకరణవిరోధ ముమ్ పిఱవామైయాలే అతు అర్థమాకాతు.

(౧) "యో బ్రహ్మాణం విదధాతిపూర్వం యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై।తంహి దేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదం ముముక్షుర్వై శరణ మహంప్రపద్యే" (౨) "తస్మాన్న్యాసమేషాంతపసామతిరిక్తమాహుః" "న్యాస ఇతిబ్రహ్మా" "దేవానాంగుహ్యమ్" (౨) "యఏవంవేద, బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి" (౩) "తావదార్తి స్తథావాఞ్ఛా తావన్మోహ స్తథాసుఖమ్। యావన్నయాతిశరణం త్వామశేషాఘ నాశనమ్" (౪) "శరణ్యం శరణంయాతో గోవిన్దంనావసీదతి" (౫) "వృత్తైర్వభవతోయాతా భూయసీజన్మసన్తతిః। తస్యామన్యతమంజన్మ సఞ్చిన్త్య శరణంవ్రజ" (౬) "తేషాంతు తపసాంన్యాస మతిరిక్తంతప శ్శ్రుతమ్" (౭) "సాదేవేస్మిన్ప్రయుజ్యతామ్" ఎన్ఱు సర్వధర్మపరి త్యాగ పూర్వకమాక అనుష్ఠేయమాన ప్రపత్తియైయుమ్, భగవ త్ప్రాప్తిక్కు స్వతన్త్రసాధనమాక శాస్త్రత్తిలే విధిక్కైయాలే శాస్త్ర విరోధమిల్లై.

కర్మజ్ఞానాదివిధాయకమాన శాస్త్రఙ్గళుక్కుమ్, తత్త్యాగ పూ ర్వకమాక అనుష్ఠేయమాన ప్రపత్తియైవిధిక్కిఱ శాస్త్రత్తుక్కుమ్, అన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱక్కైయాలే, ప్రపత్తిశాస్త్రత్తాన్ దుర్బల

(౧) శ్వేతా-౬-౧౮. (౨) తై-నా-౭౯.
(౩) వి-పు-౧-౯-౭౩. (౪) భార- (౫) భార-
(౬) భగవచ్ఛాస్త్రమ్. (౭) అహిర్బు-సం-౩౬-౩౫.

మానాలోవెన్నిల్; శాస్త్రత్వమ్ అవిశిష్టమాకైయాలే ప్రపత్తివిధాయక శాస్త్రత్తోడే విరోధమ్ పిఱక్కైయాలే, కర్మజ్ఞానాది విధాయకశాస్త్రఙ్గాన్ దుర్బలమాయిఱుక్కైయాలే అతువు మర్థమన్ఱు.

ఇజ్జనేవిరోధమ్ శొల్లప్పార్క్కిల్, శ్యేనవిధిక్కుమ్ కామనావిధిక్కుమ్, మోక్షవిధిక్కుమ్ అన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱక్కైయాలుమ్, బ్రహ్మచర్యమ్, గార్హస్థ్యమ్, వానప్రస్థధర్మమ్, భిక్షుధర్మమ్ ఇవఱ్ఱుక్కన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱక్కైయాలుమ్,(౧)"నహింస్యాత్సర్వాభూతాని" ఎన్ఱు భూతహింసైయైనిషేధిత్తువైత్తుపశువిశసనత్తైవిధిక్కైయాలుమ్,(౨) "యావజ్జీవమగ్నిహోత్రంజుహుయాత్"ఎన్ఱుఅగ్నిహోత్రహోమత్తైవిధిత్తువైత్తు,తత్త్యాగత్తై (౩) "సన్న్యసేత్సర్వకర్మాణి" ఎన్ఱువిధిక్కైయాలుమ్, కర్మత్తైఅనుష్ఠేయమాక చ్చొల్లివైత్తు,తత్త్యాగపూర్వకమాకఅనుష్ఠేయమానజ్ఞానయోగత్తై విధిక్కైయాలుమ్, ఉపాస్యవస్తువై (౪)"యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్" ఎన్ఱుసగుణమాకచ్చొల్లివైత్తు, (౫) "నిర్గుణమ్" (౬) "నిరఞ్జనమ్" ఎన్ఱు గుణవిధురమాక చ్చొల్లుకైయాలుమ్, ఆక ఇప్పడిముఖఙ్గళాలే ఆపాదచూడమ్ పరస్పరవిరుద్ధమాక త్తోన్ఱుకైయాలేశాస్త్రమాక త్యాజ్యమామ్.

ఇవ్విరోధత్తై-గుణభేదత్తాలుమ్, వర్ణభేదత్తాలుమ్, ఆశ్రమభేదత్తాలుమ్, పాకభేదత్తాలుమ్, రుచిభేదత్తాలుమ్, అధికారిభేదత్తాలుమ్ పిఱక్కైయాలే పరిహరిక్కఱావోపాతి, ఇతువుమ్ అధికారిభేదత్తాలే పరిహృతమ్. ఆకైయాలే శాస్త్రవిరోధమిల్లై.

కర్మజ్ఞానాదికళై అనుష్ఠిత్తశుకాదికళోపాతి, కణ్ణు ముచుకున్ద ప్రభృతికళాన ముముక్షుక్కళోడు, దుర్వాసశ్శాపదూషితరాన దేవత్తై

(౧) భార-ఆ-౨౧౨-౩౫. (౨) ఆపస్తమ్బ-౩-౧౪-౮. (౩)గీ-
(౪) ముణ్డ-౨-౨-౭. (౫) ఆత్మోప- (౬) శ్వే-౬-౧౯.

కళోడు వాఴియఱ ప్రవృత్త్యనుష్ఠానమ్ పణ్ణి ఫలిక్కక్కాణ్గైయాలే,అను ష్ఠానవిరోధముమిల్లై.

కర్మయోగాదికళుక్కు సహాఽనుష్ఠానమిల్లామైయాలే, పాకక్రమ నిబన్ధనమాన అధికారిభేదత్తాలే పరిహరిక్క-అవోపాతి, ఇతువుమ్ అధి కారిభేదత్తాలే పరిహృతమ్. ఆకైయాలే ప్రకరణవిరోధముమిల్లై.

ఇప్పడి ఆభాసమాన శాస్త్రవిరోధాదికళై ప్పరిహరిక్కైక్కాక చ్చిలర్, "కీర్తి విహితమాన కర్మజ్ఞానాదికళ్-త్రైవర్ణికవిషయమ్, ఇన్ద త్యాగపూర్వకప్రవృత్తివిధానమ్ - అత్రైవర్ణికరాన స్త్రీశూద్రాదికళ్ విషయమ్" ఎన్ఱు విషయవిభాగమ్పణ్ణినార్కళ్. ఇజ్జువిధివిషయభూత నాన అర్జునన్ త్రైవర్ణికరిలే అన్యతమనాకైయాలుమ్,(౧) "స్త్రియో వైశ్యాస్తథాశూద్రాస్తేఽపియాన్తి పరాంగతిమ్" ఎన్ఱు అత్రైవర్ణికరాన స్త్రీశూద్రాదికళుక్కుమ్ భజనాధికారముణ్డాక కీర్తశ్రుతమాకైయా లుమ్, ప్రసజ్యప్రతిషేధమ్ ధర్మానుష్ఠానయోగ్యస్థలత్తిలే యాకైయా లుమ్, అతువుమ్ అర్థమన్ఱు.

కర్మఫలత్యాగపూర్వకమాక అఙ్గప్రవృత్తియై విధిక్కిఱతెన్నార్ కళ్ శిలర్. ఇవ్విడత్తిల్ కర్మయోగప్రస్తావమిల్లామైయాలుమ్, ఉణ్డా నాలుమ్, (౨)"మాఫలేషు కదాచన" ఎన్ఱు కీర్తేఉక్తమాకైయాలుమ్, ధర్మశబ్దమ్ ఫలవాచియల్లామైయాలుమ్,అతువుమర్థమన్ఱు.

"కృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయణకూశ్మాణ్డవైశ్వానరితోడక్కమాన ప్రాయ శ్చిత్తధర్మఙ్గళై విట్టు, అననుష్ఠానత్తిలే ఎన్నై యేపఱ్ఱు"ఎన్గిఱపక్షముమ్, అర్జునన్ కర్మయోగవిరోధిదుష్కృతత్తైయుడైయ నల్లామైయాలుమ్, మేల్విళున్ద ఊర్వశియైయుమనాదరిక్కుమ్పడి జితేన్ద్రియనాకైయా లుమ్, కీర్తి శోకజనకమాన ప్రాయశ్చిత్తమ్ అప్రస్తుతమాకైయాలుమ్,

(౧) గీ-౯-౩౨. (౨) గీ-౨-౪౭.

ధర్మశబ్దత్తై అన్వాళవిలే ఒతుక్కవొణ్ణామైయాలుమ్, అతువుమ్ అర్థమన్ఱు.

“భుక్త్వాచాన్ద్రాయణంచరేత్” ఎన్కిఱ కర్మయోగాదికళిలే భ్రంశముణ్డానాల్, తత్ప్రాయశ్చిత్తమాక ప్రపత్తిర్విధిక్కప్పట్టతెన్గిఱపక్షముమ్, (౧) “నేహాభిక్రమనాశో౽స్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే” ఎన్ఱు ప్రాయశ్చిత్తనిరపేక్షమాచ్చొల్లుకైయాలుమ్, అతువుమర్థమన్ఱు.

“జ్ఞానయోగలాభత్తుక్కు, తత్సాధనమానకర్మత్తైవిట్టు ఎన్నై ఉప్పర్ఱు” ఎన్గిఱపక్షముమ్, సాధ్యమానజ్ఞానత్తుక్కు వాచకశబ్దమిల్లామైయాలుమ్, ప్రపత్తియై స్వతన్త్రమాకవిధిక్కైయాలుమ్, ధర్మశబ్దమ్ ధర్మత్తళవిలేనిల్లామైయాలుమ్, విహితకర్మత్యాగమాకిఱ దూషణమ్ వరుకైయాలుమ్, అతువుమ్ అర్థమన్ఱు.

“‘ఇత్తైవిట్టమాకిలుమ్ పఱ్ఱువాన్’ ఎన్ఱు శరణాగతిప్రశంసైతాన్” ఎన్గిఱపక్షముమ్, ప్రశంసైయాల్ శోకనివృత్తిపిఱవామైయాలే అతువుమ్ అర్థమన్ఱు.

“*పూర్ణాహుతిన్యాయత్తాలే ఇవ్వధికారిక్కు కర్మత్యాగత్తిల్ తాత్పర్యమిల్లై, ప్రపత్త్యనుష్ఠానత్తిలే తాత్పర్యమ్” ఎన్గిఱపక్షముమ్, కర్మత్యాగత్తైయొழியే అనుష్ఠిక్కవొణ్ణాత ప్రపత్తిక్కు, ఫలత్తైయొழியవే అనుష్ఠేయమానపూర్ణాహుతిన్యాయమ్ దృష్టాన్తమల్లామైయాలే, అతువుమ్ అర్థమన్ఱు.

(౨) “నయోత్స్య ఇతిగోవిన్దముక్త్వాతూష్ణీం బభూవహ” (౩) “రథోపస్థఉపావిశత్” ఎన్ఱు బన్ధుహత్యాభయత్తాలే యుద్ధాన్నివృత్తనాన అర్జుననై యుద్ధత్తిలే ప్రవర్త్తిప్పిక్కైక్కాక, ప్రవృత్తమానప్రబన్ధమాకైయాలుమ్, కీழ்ఱైయ (౪) “నియతంకురుకర్మత్వం కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః। శరీరయాత్రాపిచతేనప్రసిద్ధ్యేదకర్మణః” (౫) “ధర్మ్యా

(౧) గీ-౨-౪౦.　　(౨) గీ-౨-౯.　　(౩) గీ-౧-౪౭.
(౪) గీ-౩-౮.　　(౫) గీ-౨-౩౧.

ద్ధియుద్ధాచ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్యనవిద్యతే" (౧) "లోక సఙ్గ్రహమేవాపి సమ్పశ్యన్కర్తుమర్హసి" ఎన్ఱు కర్మమ్ అవశ్యకర్తవ్యమెన్ఱు శొల్లుకైయాలుమ్, (౨) "అథచేత్త్వమిమం ధర్మ్యం సఙ్గ్రామం నకరిష్యసి। తతస్స్వధర్మం కీర్తిఞ్చహిత్వాపాపమవాప్స్యసి" (౩) "తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వనైవం పాపమవాప్స్యసి" ఎన్ఱుకర్మాఽననుష్ఠానత్తిల్ పాపిష్ఠనామెన్నైయాలుమ్,

(౪) "యేత్వేతదభ్యసూయన్తో నాఽనుతిష్ఠన్తిమేమతమ్। సర్వ జ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్ విద్ధినష్టానచేతసః" ఎన్ఱు-తానాదరిత్తు ఉపదేశిత్త కర్మత్తై సాదరమాక అనుష్ఠియానాకిల్ నష్టనామెన్ఱుమ్, (౫) "మోహా త్తస్యపరిత్యాగస్తామసః పరికీర్తితః" ఎన్ఱు - కర్మస్వరూపత్యాగత్తై తామసకార్యమాకచ్చొల్లుకైయాలుమ్, (౬) "సఙ్గంత్యక్త్వాఫలఞ్చైవ సత్యాగ స్సాత్త్వికోమతః" ఎన్ఱు ఫలసఙ్గాదిత్యాగమే సాత్త్వికత్యాగమెన్ఱుమ్ విశేషిత్తుచ్చొల్లుకైయాలుమ్, (౭) "నహిదేహభృతాశక్యం త్యక్తుంకర్మా ణ్యశేషతః" (౫) "నియతస్యతుసన్న్యాసః కర్మణోనోపపద్యతే" ఎన్ఱు-కరణఙ్గళ్ కుర్వద్రూపఙ్గళాకైయాలే కర్మత్తై నేరాకవిడవొణ్ణామైయాలుమ్, విడిల్ పఞ్చమహాయజ్ఞాదికళైయుమ్ విడవేణ్డివరుమాకైయాలుమ్, విట్టాల్ యజ్ఞశిష్టాశియాకై తవిర్న్దు అఘాఽశియాయ్, ఆహార శుద్ధియాల్వరుమ్ సత్త్వశుద్ధికులైయుమ్పడియాయ్ విడుకైయాలుమ్,

(౮) "కర్తవ్యానీతిమేపార్థనిశ్చితం మతముత్తమమ్" ఎన్ఱు-కర్మాఽనుష్ఠానమే తనక్కు ఉత్తమమాకచ్చొల్లుకైయాలుమ్, (౯) "స్థితోస్మిగతసన్దేహః కరిష్యేవచనంతవ" ఎన్ఱు - శ్లోకమ్ కేట్టవనన్తరత్తిలే, "నీతిరువుళ్ళమానపడియే కర్మానుష్ఠానమ్ పణ్ణక్కడవేన్" ఎన్ఱు అర్జునన్ ప్రతివచనమ్ పణ్ణుకైయాలుమ్, అన్ద వచనానుకూలమాక

(౧) గీ-౩-౨౦. (౨) గీ-౨-౩౩. (౩) గీ-౨-౩౮. (౪) గీ-౩-౩౨. (౫) గీ-౧౮-౭ (౬) గీ-౧౮-౯. (౭) గీ-౧౮-౧౧. (౮) గీ-౧౮-౬. (౯) గీ-౧౮-౭౩.

భారతయుద్ధమ్ ప్రవృత్తమాకైయాలుమ్, (౧) "మామేవయేప్రప ద్యన్తే" (౨) "తమేవచాద్యం పురుషంప్రపద్యే" (3) "తమేవశర ణంగచ్ఛ" ఎన్ఱు అఙ్గళయావిహితమాన ప్రపత్తియై ప్రధానమాక విధిక్కక్కడవనైయాలుమ్, దుష్కరమాన సాధనఙ్గళాలే సాధ్య మానవర్థత్తై ఒరుప్రపత్తిమాత్రమ్ సాధిక్కై అనుపపన్నమాకైయా లుమ్, కీళ్ సాధనాన్తరదుష్కరత్వాదికళాలే శోకావేశమ్ పిఱన్దమై శ్రుతమల్లామైయాలుమ్,

(౪) "దుఃఖమిత్యేవయత్కర్మ కాయక్లేశభయాత్త్యజేత్ । స కృత్వారాజసంత్యాగంనైవత్యాగఫలంలభేత్" ఎన్ఱుకర్మత్తినుడైయదుష్క రత్వాదికళాలే అత్తైవిడిల్, త్యాగఫలసిద్ధియిల్లైయెన్ఱు శొల్లుకైయా లుమ్, విహితార్థానుష్ఠానమ్ స్వరూపహానియాంకిల్, విధినిషేధరూప మాన శాస్త్రఙ్గళైక్కడనిర్వహ్రియ వేణ్డుకైయాలుమ్, "శరణంవ్రజ" ఎన్గిఱవిధిక్కువైయర్థ్యమ్ పిఱక్కైయాలుమ్, ఏకపదత్తుక్కు దేవ తాన్తరవ్యావృత్త్యర్థమ్ సిద్ధిక్కైయాలుమ్, ఇఙ్గుచ్చొల్లుకిఱత్యాగమ్ కర్మస్వరూపత్యాగమాకమాట్టాతు;

"ఆకైయాలే, కీళుక్తమాన సాధనఙ్గళిల్ ఫలసఙ్గాదికళైయుమ్ స్వతన్త్రసాధనత్వ ప్రతిపత్తియైయుమ్విట్టు, తత్సాధనసమారాధ్యనాన ఎన్నైయే ఫలప్రసాదకనాక బుద్ధిపణ్ణు; అత్తాలే ప్రీతనాననాన్ అన్ద క్కర్మవిశేషఙ్గళైయుమ్, ప్రతిపత్తివిశేషత్తైయుముడైయ ఉన్నై మత్ప్రాప్తిప్రతిబన్ధకమాన సకలపాపఙ్గళినిన్ఱుమ్ విముక్తనాక్కక్కడ వేన్; ఇప్పడి ఉన్ సకలవిరోధికళుమ్ నాన్ పోక్కుమ్బడి ఎనక్కు ప్రసాదన మాన కర్మయోగత్తిల్ కర్తవ్యాకర్తవ్యబుద్ధియాల్ శోకిక్కక్కడవై

(౧) గీ-౭-౧౪. (౨) గీ-౧౫-౪.
(3) గీ-౧౮-౬౨. (౪) గీ-౧౮-౮.

యిత్తై” ఎన్ఱు, ఇతు-చరమశ్లోకమానపడియాలే కీఴ్ శాస్త్రఙ్గళిల్ విధిక్కప్పట్ట వర్ణాశ్రమధర్మఙ్గళై నిగమిత్తుత్ తణ్ణీర్ క్కట్టుకిఱత్తు శిలర్ శొన్నార్ కళ్.

ఇప్పడిచ్చొల్లుకిఱ త్యాగమ్ కర్మస్వరూపత్యాగమాకిల్ కీఴోడు విరోధమాయాలే, ఉపక్రమత్తోడుమ్, అనన్తరమాన ఉపసంహారత్తోడుమ్ విరోధమిత్తై. “అవశ్యంకర్తవ్యమ్, పణ్ణావిడిల్ పాపమ్ వరుమ్” ఎన్గిఱ హేతుద్వయముమ్, “ఆత్మావలోకనత్తుక్కు ఉపాయమాకిక్కర్మత్తై అనుష్ఠిత్తియాకిలుమ్, స్వవర్ణ స్వాశ్రమోచితకర్మమాకైయాలే ఉనక్కు (౧) ‘స్వధర్మమపిచావేక్ష్య’ ఎన్గిఱపడియే అవశ్యమ్ కర్తవ్యమ్: పణ్ణాయాకిల్ అకరణే ప్రత్యవాయమ్ వరుమ్” ఎన్గిఱతిలే అన్వయమాకైయాలే పరిహృతమ్. “కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః” ఎన్గిఱవితువుమ్, జ్ఞానయోగత్తిల్ కాట్టిల్ కర్మయోగప్రశంసాపరమాకైయాలే పరిహృతమ్.

తన్నైక్కొలిలేకర్తృత్వత్తై విట్టు అనుష్ఠిక్కచ్చొన్నతిలే అసూయై పణ్ణువార్ కణ్ణాకిల్ నష్టరావారెన్గైయాలే, అసూయానిబన్ధనమాన నాశత్తైచ్చొల్లుకిఱతిత్తనై పోక్కి, అననుష్ఠాననిబన్ధనమాన నాశత్తైయన్ఱు శొల్లుకిఱతు; అననుష్ఠాననిబన్ధనమాకిల్ (౨) “తస్య కార్యం న విద్యతే” ఎన్ఱు కర్మయోగత్తిల్ నిరపేక్షనాయ్ అత్తైవిట్టు జ్ఞానయోగాధికారిక్కుమ్ నాశమ్ వరుకైయాలే పరిహృతమ్.

ఇన్నన్యాయత్తాలే “కర్మస్వరూపత్యాగమ్ తామసమ్” ఎన్గిఱవిడముమ్, “మోహాత్తస్య పరిత్యాగః” ఎన్ఱు మోహమ్ హేతువాకవిడిల్ ఎన్ఱు విశేషిక్కైయాలే, నాస్తిక్యనిబన్ధనమాన త్యాగత్తై తామసమెన్గిఱతు. “ఫలసఙ్గాదిత్యాగపూర్వకమాక అనుష్ఠిక్కై-సాత్త్వికమ్” ఎన్ఱు శొన్నతువుమ్ నాస్తికవ్యావృత్తిపరమ్; అజ్ఞన్ఱాకిల్ జ్ఞానయోగనిష్ఠాదికళుక్కుమ్ సాత్త్వికత్వమ్ ఇల్లైయిలే ఒప్పియవేణ్డుకైయాలే, భగవత్ప్రీణనకర్మత్తై నిశ్శేష

(౧) గీ-౨-౩౧.   (౨) గీ-౩-౧౭.

మాక విడుకై పక్షమల్లామైయాలే, కరణఙ్గళ్ కుర్వద్రూపఙ్గళాకైయాలే వనుమ్ విరోధమిల్లై.

“త్యాజ్యందోషవదిత్యేకే” ఎన్ఱు రాగద్వేషాదికళ్ పోలే ఇన్ద క్కర్మమ్ ఆత్మావుక్కు బన్ధమ్ ఎన్ఱిజనర్ కళై వ్యావర్త్తిక్కిఱతాకైయాలే, “కర్తవ్యాని” ఎన్ఱిఱత్తోడుమ్ విరోధియాతు. (౧) “సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే” ఎన్ఱు కర్మజన్యమాన జ్ఞానత్తై కర్మత్తుక్కు అఙ్గియాక విధిత్తవోపాతి అఙ్గాఙ్గివిరోధముమిల్లై; (౨) “తపఃకర్మాత్మకాని వైయా నిశేషాని శేషాణాం క్రిష్ణానుస్మరణం పరమ్” ఎన్ఱు తపః కర్మాదిసాధ్యమాన పాపనివృత్తికి కృష్ణానుస్మృతిమాత్రత్తాలే పేఱుక్కుమెన్ఱిరుక్కైయాలే ప్రాబల్యదౌర్బల్యవిరోధమిల్లై; సాధనమాన కర్మత్తై దుష్కరత్వాదిభయత్తాలే విట్టు, తత్సాధ్యమాన జ్ఞానత్తై ఆశ్రయిక్కిల్ అతు కిట్టాతెన్నైయాలే, (౩) “నైవత్యాగఫలంలభేత్” ఎన్ఱిఱత్తోడుమ్ విరోధియాతు.

ముముక్షువుక్కు ఫలార్థమాక విహితమాన కర్మఙ్గళినుడైయ త్యాగమ్ స్వాధికారానురూపమాకైయాలే స్వరూపహానియల్లా పోలే, ఇవనుక్కుమ్ స్వాధికారవ్యతిరిక్తవిషయమాన విధినిషేధఙ్గళ్ అనుష్ఠిక్కిల్ స్వరూపహాని యాకైయాలుమ్, స్వాధికారానురూపమాన విధినిషేధశాస్త్రత్తై అనుష్ఠిక్కైయాలుమ్, విధినిషేధశాస్త్రవైయర్థ్యమ్ పిఱక్కుమెన్నవొణ్ణాతు. (౪) “మాశుచస్సమ్పదం దైవీమభిజాతోసి పాణ్డవ” ఎన్ఱవిడత్తిల్ “మాశుచః” ఎన్ఱు శోకనివృత్తియై పణ్ణక్కాణ్కైయాలే, దేవాసురవిభాగశ్రవణత్తాలే శోకమ్ పిఱన్దతాకాతే యెన్ఱు అనుమిత్తుక్కొళ్ళవోపాతి, ఇఙ్గుమప్పడియే అనుమిక్కలాయిరుక్కైయాలే శోకమ్ అప్రస్తుతమెన్ఱిఱవితువుమ్ దూషణమాకాతు.

(౧) గీ-౪-33. (౨) వి-పు-౨-౬-3౯.

(౩) గీ-౧౮-౮. (౪) గీ-౧౬-౫.

ఇశ్లోకన్దాన్ నిగమన మాకవుమాట్టాతు. ధర్మశబ్దమ్ ధర్మగత మాన స్వాతన్త్ర్యత్తై వచిక్కమాట్టామైయాలుమ్, స్వఫలమాన భగవ త్ప్రీతియై స్వతన్త్రమాక సాధిక్కైయాలుమ్, కర్మత్తుక్కఙ్గమాక ఇప్ర పత్తివిశేషత్తైచ్చొల్లి, “ఇప్రపత్తియోడేకూడకర్మత్తైఅనుష్ఠి”ఎన్నవేణ్డి యిరుక్క, ఇప్రపత్తియైస్వతన్త్రమాకవిధిక్కైయాలుమ్,(౧)“అహం హిసర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభురేవచ” ఎన్ఱు కీర్త్తై ఎనక్కు ప్రీతిసా ధనమాకక్కడవతు ఇన్దక్కర్మాదికళ్; ఇతుక్కు ఫలప్రసాదకన్ నానె న్ఱుఉక్తమాకైయాలుమ్, ఏకపదత్తుక్కు వ్యావృత్తి సిద్ధియామైయా లుమ్, దేవతాన్తరవ్యావృత్తి - (౨) “యాన్తిమద్యాజినోపిమామ్” (౩) “భోక్తారంయజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్” (౪) “యేప్య న్యదేవతాభక్తాః” - “తేపిమామేవకౌన్తేయయజన్తి” ఎన్ఱు ఏవమాది కళాలే కీర్త్తైసాధిక్కైయాలుమ్, (౫) “నానుశోచితుమర్హసి”(౬)“నై వంశోచితుమర్హసి” (౭) “నత్వంశోచితుమర్హసి” ఎన్ఱు కీర్త్తైశోకిక్కక్క డవైయల్లైయెన్ఱు శొల్లుకైయాలుమ్, (౮) “యత్త్వయోక్తంవచస్తేన మోహోఽయం విగతోమమ” ఎన్ఱు అధ్యాత్మ విషయమాక నీ తిరువు ళ్ళమాన వార్త్తైకళాలే ఎన్నుడైయమోహమ్ పోయిర్ఱెన్ఱు అవన్ శొల్లుకైయాలుమ్, నిగమనత్తిల్ ప్రయోజనమిల్లామైయాలుమ్, అతువు మర్థమన్ఱు.

ఆకైయాలే(౯) “తత్కింకర్మణిఘోరేమాంనియోజయసికేశవ” ఎన్ఱు కర్మమ్ ఉనక్కనుష్ఠేయమెన్ఱు శిలహేతుక్కళాలే శొల్లచ్చెయ్తే యుమ్,కర్మత్తిలేఘోరప్రతిపత్తిపిఱక్కైయాలుమ్,(౧౦)“చఞ్చలంహి

(౧) గీ-౯-౨౪. (౨) గీ-౯-౨౫. (౩) గీ-౫-౨౯.
(౪) గీ-౯-౨౩. (౫) గీ-౨-౨౫. (౬) గీ-౨-౨౬.
(౭) గీ-౨-౨౭. (౮) గీ- (౯) గీ-౩-౧. (౧౦) గీ-౬-౩౪.

మనఃకృష్ణ ప్రమాథిబలవద్దృఢమ్ । తస్యాఽహంనిగ్రహంమన్యేవాయో రివసుదుష్కరమ్” ఎన్ఱు మనసపరికిరమాన మనస్సై మీట్కవొణ్ణా తెన్ఱు భయప్పడుకైయాలుమ్, (౧) “అప్రాప్యయోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణగచ్ఛతి - కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్ట శ్ఛిన్నాభ్రమివనశ్యతి ” ఎన్ఱు యోగభ్రష్టనానాల్ మేఘశకలమ్పోల్ ఇవన్ నశిక్కుమో వెన్ఱు భయప్పడుకైయాలుమ్ ఇప్పో ఇప్పో ముఖజ్గళాలే (౨) “బహూనాం జన్మనామన్తే జ్ఞానవాన్మాం ప్రపద్యతే” ఎన్గిఱపడియే అనేకజన్మసాధ్యమాన సాధనాన్తరజ్గళినుడైయ దుష్కరత్వాదినిబన్ధన మానభయమ్ అనువర్త్తిక్కైయాలుమ్,

(౩) “యతతోహ్యపికౌన్తేయ పురుషస్యవిపశ్చితః। ఇన్ద్రియాణి ప్రమాథీని హరన్తి ప్రసభంమనః” ఎన్ఱు ఇన్ద్రియజయత్తై ప్పణ్ణవేణు మెన్ఱు యత్నమ్ పణ్ణానిన్ఱాలుమ్, ఇన్ద్రియజ్గళ్ విషయజ్గళిలే వలియ ఇవనై ఇழுక్కుమెన్బతు, (౪) “దైవీహ్యేషాగుణమయీ మమమాయా దురత్యయా” ఎన్ఱుఎనక్కులీలోపకరణభూతైయాన ఇన్దప్రకృతి-స్వయత్నత్తాల్ కడక్కవొణ్ణాతెన్బతు; (౫) “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశే ఽర్జునతిష్ఠతి। భ్రామయన్ సర్వభూతాని యన్త్రారూఢానిమాయయా” ఎన్ఱు ఈశ్వరాధీనజ్గాణ్ జగత్తు. తన్నాల్ శెయ్యలావతిల్లైకాణెన్బతు; (౬) [మత్తస్స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనఞ్చ] ఎన్ఱుజ్ఞానాఽపోహనాదికళుమ్ ఎన్నాలేకాణ్; ఆకైయాలే చేతనవ్యాపారైక సాధ్యమాయిరుప్పతొన్ఱిల్లైకాణెన్బతు.

తత్తత్పరిహారమాక (౩) “తానిసర్వాణిసంయమ్య యుక్త ఆసీతమత్పరః”(౪)“మామేవయేప్రపద్యన్తేమాయామేతాంతరన్తితే”

(౧) గీ-౬-౩౭.   (౨) గీ-౭-౧౯.   (౩) గీ-౨-౬౦.
(౪) గీ-౭-౧౪.   (౫) గీ-౧౮-౬౧.   (౬) గీ-౧౫-౧౫.

(౧) "తమేవచాద్యంపురుషం ప్రపద్యే" (౨)"తమేవశరణం గచ్ఛసర్వ భావేనభారత" ఎన్ఱు తన్ తిరువడికళిల్ పణ్ణుమ్ ప్రపత్తియై విధిప్ప తాయ్ ప్పోరుకైయాలే ప్రపత్తివైలక్షణ్యజ్ఞానమ్ పిఱక్కైయాలుమ్, సుకరమాన ఇతుకిడక్క "దుష్కరత్వాదిదోష బహుళమానసాధ్యధర్మ ఙ్గళిలే అన్వయిప్పియానిన్ఱాల్, అవైయో ఎన్నాలనుష్ఠిత్తు త్తలైక్కట్ట లామ్పడియాయిరుక్కిఱతిల్లై" ఎన్ఱు ఇవన్ శోకావిష్టనాక, ఇప్పడి ఉక్త మాన సాధనఙ్గళిలే శోకమ్పిఱక్కుమ్పడి పక్వనానపిన్పు, "మోక్షసాధన తయాకీర్తమానసాధనఙ్గళై సాఙ్గమాకవుమ్ సవాసనమాకవుమ్ విట్టు అవఱ్ఱుక్కుమ్ ఎన్నైక్కొణ్డు కార్యమ్ కొళ్ళవేణ్డుమ్పడియుమాయ్, స్వయంనిరపేక్షనాయ్, నిరుపాధికవాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టనాన ఎన్నైయే అవ్యోసాధనసాధ్యమాన అనిష్టనివృత్తిక్కుమ్ ఇష్టప్రాప్తిక్కుమ్ ఉపా యమాక దృఢాధ్యవసాయత్తైప్పణ్ణుమితువే ఉనక్కుచ్చెయ్యవేణ్డువతు; పిన్పు త్వత్స్వీకృతనాయ్ త్వదభిమతసాధనయోగ్యనామ్పడి జ్ఞానశక్త్యాది గుణపూర్ణనాన నాన్, ఎన్కైయిలే న్యస్తభరనాన ఉన్నై మత్ప్రాప్తి విరోధికళాన సకలపాపఙ్గళుమ్ తానే విట్టుప్పోమ్పడి పణ్ణక్కడవేన్; ఆన పిన్పు ఉక్తమాన సాధనదుష్కరత్వాదికళాలే శోచిక్కక్కడవైయల్లై" ఎన్గిఱ ఇవ్వర్థమే చరమశ్లోకత్తుక్కు చరితమాన అర్థమాకక్కడవతు.

అవతారికై ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

వ్యా:—(సర్వధర్మానిత్యాది)స్వీకారాఙ్గమాన త్యాగత్తైచ్చొల్లక్కడవ తాయ్ కొణ్డు, త్యాజ్యాంశత్తై ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతు. ఇతిల్ ధర్మ శబ్దమ్-సామాన్యేనఫలసాధనమాన ఉపాయత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అఙ్గనన్ఱి యిలే, ధర్మశబ్దమ్ (3) "ధర్మేణపాపమపనుదతి" ఎన్గిఱవిడత్తిల్ ధర్మ

(౧) గీ-౧౫-౪. (౨) గీ-౧౮-౬౨. (3) తై-నా-౫౦.

శబ్దమ్బోలే క్రియామాత్రవాచియామన్ఱు, జ్ఞానయోగాదికళుక్కు ధర్మత్వమన్ఱియిలేఒన్ఱియుమ్. ఇని(౧)"చోదనాలక్షణార్థో ధర్మః" ఎన్గిఱ పడియే స్వసాధ్యతయావిహితమాన కర్మజ్ఞానాదిమాత్రవాచియామన్ఱు, (౨)"కృష్ణం ధర్మం సనాతనమ్" ఎన్గిఱ సిద్ధధర్మత్తిలే ఏఱప్పోగాదు. ఆకైయాలే ఇద్ధర్మశబ్దమ్-యాతొన్ఱు శాస్త్రీయమాయ్ ఫలసాధనమాయిరుక్కిఱదు, అత్తై వచిక్కక్కడవదు.

ఆక ఫలసాధనధర్మన్దాన్, "ధర్మ, పరధర్మ, పరమధర్మ" ఎన్గిఱ భేదత్తాలే మూన్ఱువకైప్పట్టిరుక్కుమ్; ఇతిల్ అధర్మ వ్యావృత్తమాన స్వర్గాదిక్షుద్రపురుషార్థసాధనమ్-ధర్మమాకిఱదు. పరధర్మమాకిఱదు-విమోచకమాకైయాలే, బన్ధకమానతిఱ్కాట్టిల్ విలక్షణమాన పరమ పురుషార్థలక్షణ మోక్షసాధనమ్. పరమధర్మమాకిఱదు-ధర్మమ్బోలే క్షుద్రపురుషార్థత్తైయే సాధిత్తల్, పరధర్మమ్బోలే చేతనసాధ్యమాతలాకైయన్ఱిక్కే సిద్ధమాకైయాలుమ్, పరమప్రయోజన సాధనమాకైయాలుమ్, తనక్కన్వరుకిల్లాత భగవద్విషయమ్.

ఇన్దధర్మశబ్దత్తుక్కు ఇవైమూన్ఱుమ్ అర్థమేయాకిలుమ్, ఇప్పోదు పరధర్మత్తిలే నోక్కాకక్కడవదు. ఇజ్జన్ ఒదుక్కిత్తరువారారెన్నిల్; అడియిలే ముముక్షువానపోతే క్షుద్రఫలసాధనమానధర్మమ్ కఴిక్కైయాలుమ్, పరమధర్మత్తై గోబలీవర్దన్యాయత్తాలే మేలేస్వీకార్యమాక విశేషిక్కైయాలుమ్, త్యాజ్యతయాపరధర్మత్తైయే ఉపాదానమ్పణ్ణుకిఱదు. అజ్జనన్ఱియిలే పరధర్మత్తుక్కు అఙ్గతయా అన్వితమాన పరమధర్మముమ్ త్యాజ్యమాకైయాలే అత్తైయుఙ్గూడఉపాదానమ్పణ్ణుకిఱతెన్నవుమామ్.

(ధర్మాన్) ఎన్గిఱ బహువచనత్తాలే స్వసాధ్యత్తై సాధిత్తుత్తరుమిడత్తిల్, పరస్పరనిరపేక్షమాన సాధన సమూహత్తైయుమ్, తత్తద

(౧) (౨) భార-అర-౨౨.

సాధారణమాన అజ్గవిశేషజ్గళైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. అవైయావన-(౧) "కర్మణైవహిసంసిద్ధి మాస్థితాజనకాదయః" ఎన్ఱు స్వతన్త్రసాధనమాక ఉక్తమానకర్మముమ్, (౨) "సర్వంకర్మాఽఖిలంపార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే" (3) "నహిజ్ఞానేనసదృశంపవిత్రమిహవిద్యతే। జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతేతథా" ఎన్ఱు కర్మసాధ్యమానజ్ఞానముమ్, (౪) [ఉభాభ్యామేవపక్షాభ్యామాకాశే పక్షిణాంగతిః। తథైవజ్ఞానకర్మభ్యాం ప్రాప్యతేపురుషోత్తమః] ఎన్ఱు-"ఒరుపక్షి, తన్ పక్షద్వయజ్గళాలుమ్ ఆకాశత్తేఅప్పఱక్కుమాపోలే, స్వసాధితమాన కర్మజ్ఞానజ్గళాలే పరమాకాశనిలయమాన వస్తువైచ్చెన్ఱు ప్రాపిక్కుమ్" ఎన్ఱు - భగవత్ప్రాప్తి సాధనమాకచ్చొల్లప్పట్ట కర్మజ్ఞాన సముచ్చయముమ్, (౫) "భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః, (౬) "స్వకర్మజ్ఞానవైరాగ్య సాధ్యభక్త్యేకగోచరః" ఎన్గిఱపడియే, - కర్మజ్ఞానసహకృతైయాయ్, భగవత్ప్రాప్తి సాధనమానభక్తియుమ్, (౭) "జన్మకర్మచమేదివ్యమేవం యోవేత్తి తత్త్వతః। త్యక్త్వాదేహంపునర్జన్మనైతిమామేతిసోఽర్జున" ఎన్ఱు - విరోధినివృత్తిపూర్వకమాక భగవత్ప్రాప్తిసాధనమాన అవతార రహస్యజ్ఞానముమ్, (౮) "ఏతద్బుద్ధ్వాబుద్ధిమాన్ స్యాత్కృతకృత్యశ్చభారత" ఎన్ఱు-అభిమతఫలలాభత్తాలే కృతకృత్యనాక్కుమెన్గిఱ పురుషోత్తమవిద్యైయుమ్, (౯) "దేశోఽయంసర్వకామధుక్" ఎన్ఱు - సర్వకామఫలప్రదమాకచ్చొల్లుకిఱ పుణ్యక్షేత్రవాసముమ్, (౧౦) "సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా యాతి బ్రహ్మసనాతనమ్" ఎన్ఱు-సర్వపాపవిమోచనపూర్వకమాక భగవత్ప్రాప్తియై ఫలమాకచ్చొల్లుకిఱ తిరునామసజ్కీర్తనమ్ తొడక్క-

(౧) గీ-3-౨౦. (౨) గీ-౪-33. (3) గీ-౪-3౮.
(౪) నారసింహ-౬౧-౧౧. (౫) గీ-౧౧-౫౪. (౬) గీతార్థసజ్గ్రహే.
(౭) గీ-౪-౯. (౮) గీ-౧౫-౨౦. (౯) గారుడపు-౧౨.
(౧౦) భార-ఆనుశాస.

మాయ్, వర్ణభేదత్తాలుమ్, ఆశ్రమభేదత్తాలుమ్, పాకభేదత్తాలుమ్, రుచిభేదత్తాలుమ్ ఎన్న అధికారిభేదత్తాలుమ్ అత్యన్తభిన్నమాయ్, ఆత్మభేదత్తోపాతి అసఙ్ఖ్యాతమాన ఉపాయవిశేషఙ్గళ్. ఆక, ‘‘ధర్మాన్’’ ఎన్గిఱ బహువచనత్తాలే భగవద్వ్యతిరిక్త సకలసాధ్యధర్మఙ్గళైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

ఆక బహువచనత్తాలే మోక్షసాధనతయా ప్రధానమానధర్మఙ్గళై ఎడుక్కైయాలే, ధర్మవిశేషణమాన సర్వశబ్దమ్ త్రైవర్ణికసాధారణమాయ్, (౧) ‘‘సన్ధ్యాహీనోఽశుచిర్నిత్యమనర్హస్సర్వకర్మసు’’ (౨) ‘‘తేత్వఘంభుఞ్జతే పాపాయేపచన్త్యాత్మకారణాత్’’ ఎన్ఱు యోగ్యతాపాదకమాన సన్ధ్యావన్దన పఞ్చమహాయజ్ఞాదికళై చ్చొల్లుకిఱతు.

ప్రధానమానకర్మాదికళై చ్చొన్నపోతే, ఇవఱ్ఱుక్కు యోగ్యతాపాదకమాన అన్వయమ్, (3) ‘‘సాధ్యాభావేమహాబాహో సాధనైః కింప్రయోజనమ్’’ ఎన్ఱు ప్రయోజనాభావత్తాలే, తన్నడైయే కఴియుమ్పడియాయిరుక్క, త్యాజ్యతయా పృథఙ్నిర్దేశమ్ పణ్ణుకైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్, (౪) ‘‘సర్వకర్మబహిష్కృతః’’ ఎన్ఱు ఒరుకర్మత్తుక్కుమ్ అర్హనల్లనైయాలే, మేల్ వక్ష్యమాణమాన స్వీకారానుష్ఠానత్తుక్కుమ్ యోగ్యతాపాదకమాన ఇవై అపేక్షితమాకాతో’’ ఎన్ఱు ఉదిక్కుఱశఙ్కైయై వ్యావర్తిక్కైక్కాక, పృథఙ్నిర్దేశమ్ పణ్ణుకిఱతు. అన్ద స్వీకారత్తుక్కు చైతన్యమాత్రమేయిఱే అపేక్షితమ్.

అజ్ఞనిష్ఠయిలే, యోగ్యతాపాదకమాన ఇన్దసన్ధ్యావన్దనాదికళ్ అపేక్షితమాకిల్, ఇన్దసన్ధ్యావన్దనాదికళ్ తన్నైయుమ్ అనుష్ఠేయతయా స్వీకరిక్కక్కూడాతే; అన్దసన్ధ్యావన్దనాదిస్వీకారత్తిలే ఇఴైక్కైక్కు యోగ్యతా

(౧) దక్షస్మృతి. (౨) గీ-3-౧3.
(3) వి-పు-౧. (౪) గీ-

పాదకమాన సన్ధ్యావన్దనమ్ వేణ్డుకైయాలే, అవై అనపేక్షితమాకై యిత్తే, (౧)“దురాచారోపి సర్వాశీ కృతఘ్నో నాస్తికః పురా। సమాశ్రయేదాదిదేవం శ్రద్ధయా శరణం యది। నిర్దోషం విద్ధి తం జన్తుం ప్రభావాత్పరమాత్మనః” ఎన్ఱు సర్వాధికారికళుక్కుమ్ ఆశ్రయణత్తిలే అధికారముణ్డెన్గిఱతు; అతుక్కుమేలే అనుష్ఠిక్కప్పుకుకిఱ స్వీకారమ్ అధికృతాధికారముమామ్; ఆక అనుష్ఠిక్కప్పుకుకిఱ స్వీకారత్తుక్కు సన్ధ్యావన్దనమ్ అనపేక్షితమెన్ఱైక్కాక పృథఙ్నిర్దేశమ్ పణ్ణిఱ్ఱు.

సాధనాన్తరఙ్గళైయ త్యాజ్యమాయ్‌చ్చుమాకిల్, (౨)“శాన్తో దాన్త ఉపరతస్తితిక్షుస్సమాహితో భూత్వా ఆత్మన్యేవాత్మానం పశ్యేత్” ఎన్ఱు సాధనాన్తరఙ్గళుక్కుమ్ అఙ్గమాక ఎణ్ణప్పడుకిఱ శమదమాద్యాత్మగుణఙ్గళుమ్, సన్ధ్యావన్దనాదికళోపాతి త్యాజ్యతయా సర్వశబ్దత్తిలే ఉపాత్తమానాలో వెన్నిల్; అవై ఆత్మగుణమాయ్, ఇవ్వధికారిక్కు సమ్భావితస్వభావఙ్గళాయ్ వరుమవైయాకైయాలే, త్యాజ్యకోటియిలే పుకాతు. ప్రాప్యకోటియిలే పుకుమిత్తనై. గుణభూతమాన ఇతువుమ్ త్యాజ్యకోటియిలే పుకుమాకిల్, ఆత్మగుణభూతమాన శేషశేషిభావజ్ఞానాదికళుమ్ — త్యాజ్యమాక వేణ్డివరుమ్.

ఇన్నసర్వశబ్దన్నిలే (3) “లోకసఙ్గ్రహమేవాపి సమ్పశ్యన్ కర్తుమర్హసి” ఎన్ఱు లోకసఙ్గ్రహార్థమాకక్కర్తవ్యమానకర్మఙ్గళుమ్, పుత్రార్థమాకప్పణ్ణుమ్ పుంసవనాదివ్యాపారఙ్గళుమ్ త్యాజ్యతయా అనుసన్ధేయమ్. ఎన్నియవెన్నిల్; (౪) “తస్య కార్యం న విద్యతే” ఎన్గిఱపడియే కర్మయోగఫలమాన జ్ఞానయోగత్తైప్పెఱ్ఱు, పిన్పు, తత్సాధనమానకర్మయోగత్తిల్ నిరపేక్షనాయిరుప్పానొరువన్ — నైరపేక్ష్యత్తాలే అన్దక్కర్మత్తైఅనుష్ఠియాతొழియిల్, జ్ఞానయోగత్తిల్ ఇழிకైక్కు వేణుమ్ పాక

(౧) సాత్వసం-౧౬-౨౬. (౨) బృ-౬-౪-౨౩.
(3) గీ-3-౨౦. (౪) గీ-3-౧౭.

మిన్ఱియులే యిరుప్పానొరువనుమ్, (౧) "యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరేజనాః। సయత్ప్రమాణంకురుతే లోక స్తదనువర్తతే" ఎన్గిఱ న్యాయత్తాలే, "విలక్షణనానవవనుడైయ ఆచారఙ్గళే నమక్కుమ్ ఆచారమాయ్ అఱువతు" ఎన్ఱు ఇవనుడైయ ఆచారఙ్గళైక్కణ్డిరుక్కుమ్, ఇవనోపాతికర్మానుష్ఠానత్తిల్ నిన్ఱుమ్ నివృత్తనామ్. జ్ఞానయోగత్తుక్కు అనధికారియాయ్ నైత్తు కర్మయోగత్తై విట్టవనాకైయాలే ఇవన నిష్ఠైపఱ్ఱువిలే ఏఱమాట్టాన్; అతిలేమూట్టుమ్ కర్మయోగత్తైవిట్టాన్; ఆకి, ఇరణ్డుక్కుమ్ ఆళన్ఱియిలే ఉభయభ్రష్టనాయ్ వినాశత్తోడేతలైక్కట్టిపిడుమ్. అవనుడైయ నాశత్తుక్కు హేతు - ఇన్ద జ్ఞానాధికారియినుడైయ కర్మానుష్ఠానమాకైయాలే, తన్నాశజనితమానపాపమ్, ఇవనై వన్దుపఱ్ఱి ఇవనుడైయజ్ఞానయోగత్తుక్కు ప్రతిబన్ధకమామ్; అతు శెయ్యామైక్కాకవిఱే, లోకసఙ్గ్రహార్థాది ప్రవృత్తియిల్ ఇఴిక్కిఱతు. సిద్ధమానసాధనత్తైప్పఱ్ఱినవనుక్కు అన్దభయమిల్లామైయాలుమ్, ఇవ్వధికారి నిత్తియనిలై జ్ఞానయోగదశైపోలే దురనుష్ఠానమిల్లామైయాలుమ్ త్యాజ్యమాకక్కడవతు. ఇని ఆన్రుశంస్యమే ఇవఱ్ఱినుడైయ అనుష్ఠానత్తుక్కు హేతువాకక్కడవతు.

ఆక ఇప్పడి "సర్వధర్మాన్" ఎన్ఱు సాధ్యమాన సకలసాధనఙ్గళైయుమ్ ఉపాదానమ్ పణ్ణిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ (పరిత్యజ్య) ఎన్ఱు-అతినుడైయ త్యాగప్రకారత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. ఇఙ్గుత్యాగశబ్దత్తాలే శొల్లుకిఱతు - ధర్మస్వరూపత్యాగత్తైయో? ధర్మఫలాదిత్యాగత్తైయో? ధర్మత్తిల్ ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగత్తైయోవెన్నిల్; ఇవ్వధికారిక్కు, యావచ్ఛరీరపాతమ్ కాలక్షేపత్తుక్కాక భగవత్తోష హేతుభూతమానవై అనుష్ఠేయమాకైయాలే, ధర్మస్వరూపత్యాగమాకమాట్టాతు. ఫలాదికళ్, సాధకనుక్కుఙ్గూడ త్యాజ్యమాకక్కీఴే ఉక్తమాకైయాలే, ఫలాదిత్యాగత్తై చ్చొల్లుకిఱతాకవొణ్ణాతు.

(౧) గీ-౩-౨౧.

ఆక ఇజ్జు ధర్మఙ్గళినుడై య ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అన్ద ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగమావతు-లాభహేతువాన భగవత్ప్రీతిక్కు సాధనమెన్గిఱ ప్రతిపత్తియైత్తవిరుకై. ఆకైయాలే స్వరూపత్యాగత్తాల్ వరుమ్ కుఱైయుమ్, ఫలాదిత్యాగత్తైచ్చొల్లుకిఱతెన్గిఱత్తాల్ వరుమ్ పునరుక్తియుమిన్ఱియిలె ఒఴియుమ్.

ఉపాయత్వబుద్ధిత్యాగపూర్వకమాక భోగబుద్ధ్యా ఇవ్వధికారిక్కు అనుష్ఠేయమాన ఇద్ధర్మమ్ - ఫలాభిసన్ధిసంయుక్తమాన జ్యోతిష్టోమాదికళాన్తర్గతమానాల్, (౧) "దూరేణహ్యవరంకర్మబుద్ధియోగాద్ధనఞ్జయ" ఎన్గిఱపడియే కర్మాన్తరమాకిఱపోతి, అన్దమోక్షసాధనకర్మన్దానేయాకిలుమ్, బుద్ధివిశేషత్తాలే కర్మాన్తరమాకక్కడవతు. ఆక, అనుపాయత్వబుద్ధియుక్తమాన ఇన్దధర్మత్తిత్కాట్టిల్, ఉపాయత్వబుద్ధియుక్తమాన అన్ద మోక్షసాధనమానధర్మమ్ ధర్మాన్తరమాకైయాలే, ధర్మస్వరూపత్యాగత్తై చ్చొల్లుకిఱతెన్నవుమామ్.

అవన్ ఉపాయత్వబుద్ధ్యా అనుష్ఠిక్కుమ్; ఇవన్ భోగబుద్ధ్యా అనుష్ఠిక్కుమ్. అవన్ విధిప్రేరితనాయ్ అనుష్ఠిక్కుమ్; ఇవన్ రాగప్రేరితనాయ్ అనుష్ఠిక్కుమ్. అవనుక్కు వర్ణాశ్రమధర్మమ్ నియమేన అనుష్ఠిక్కవేణుమ్. ఇవనుక్కు వర్ణాశ్రమధర్మానుష్ఠానమాకవుమామ్; వైష్ణవకైఙ్కర్యమాకవుమామ్; ప్రాతికూల్యనివృత్తియిలే నియమమ్; ఆనుకూల్యఙ్గళిల్ ఏతేనుమామ్. ఆకైయితేనమ్మాచార్యర్కళ్ ఇవన్గళై అనుష్ఠిప్పారుమ్ అనుష్ఠియాతారుమాయ్ పోరుకిఱతు. అన్ద నియమమిల్లామైయితే సాధకనాన అక్రూరన్ సాధ్యవస్తుసన్నిహితమాయిరుక్కచ్చెయ్తేయుమ్, తన్నుడైయకృత్యత్తిలే అన్వయిత్తతు. ఆకైయితే (౨) "ఆనుకూల్యస్య సఙ్కల్పః ప్రాతికూల్యస్యవర్జనమ్"

(౧) గీ-౨-౪౯. (౨) అహి-సం-౩౭-౩౨.

ఎన్ఱు ఆనుకూల్యసఙ్కల్పత్తోడేపాతి, ప్రాతికూల్య నివృత్తియైయుమ్ సమ్భావిత స్వభావమాక చ్చొల్లుకిఱతు.

ఆక కామ్యకర్మత్తోడేపాతి మోక్షసాధనధర్మముమ్, ఇవనుక్కు త్యాజ్యమాకైయాలే, సాఙ్గమాన అన్దధర్మత్యాగత్తై త్యాగశబ్దత్తాలే శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

త్యాగవిశేషణమాన *పరిశబ్దమ్ "పరి-సాకల్యే" ఎన్గిఱపడియే సాకల్యవాచియాయ్ క్కిడక్కిఱతు; కీழ్ "సర్వధర్మాన్" ఎన్ఱు-త్యాజ్యధర్మఙ్గళై యెడుత్తు త్యాగత్తై చ్చొల్లుకైయాలే, ఇస్సాకల్యశబ్దత్తుక్కు "సకలధర్మఙ్గళైయుమ్విట్టు" ఎన్గిఱవితు-అర్థమాకవొణ్ణాతు. ఆకైయాలే కీழ్ త్యాజ్యతయా ఉపాదానమ్ పణ్ణప్పడాతే, అవశ్యమ్ త్యాజ్యమాయిరుప్పతొన్ఱు ఇతుక్కర్థమాక వేణుమ్.

అతిల్ (౧) "నహింస్యాత్సర్వాభూతాని" (౨) "నసురాంపిబేత్" (3) "నకళఞ్జంభక్షయేత్" ఎన్ఱాప్పోలే శొల్లుకిఱ నిషేధవిధికళ్ కీழ్ త్యాజ్యమాక ఎడామైయాలుమ్, అన్దనిషేధవిధియై అనుష్ఠిక్కిల్ తన్నుడైయ పాపవిమోచనత్తుక్కుత్తాన్ ప్రవర్తిత్తానెన్గిఱ స్వరూపహాని వరుకైయాలే, అవశ్యమ్ ఇవ్వధికారికు త్యాజ్యమాకైయాలుమ్, అతు సాకల్యశబ్దత్తుక్కర్థమానాలొవెన్నిల్; అతువుమ్ అర్థమాకమాట్టాతు. నిషేధవిధి త్యాగమాకిఱతు - నిషిద్ధానుష్ఠానమాకైయాలే, నిషిద్ధానుష్ఠానఫలమాన పాపమ్, ఈశ్వరనుడైయ నిగ్రహమాకైయాలే, అన్ద నిగ్రహమ్ ఇన్దవధికారికు అపురుషార్థమాకైయాలే, అతు అర్థమన్ఱు.

నిగ్రహహేతువానవై త్యాజ్యమన్ఱాకిల్, భగవదపచార భాగవతాపచారాదికళుమ్ త్యాజ్యమన్ఱియిలే ఒழియుమ్. పూర్వార్జితపాప విమోచనత్తుక్కు యత్నమ్పణ్ణినానాకిల్, స్వరూపహానియామోపాతి, జ్ఞానమ్ పిఱన్దపిన్బు నిగ్రహహేతుక్కళిలే ఇழికైయుమ్ స్వరూప

(౧) (౨) (3)

హానియాక క్కడవతు. ఇన్దనిషిద్ధానుష్ఠానన్దాన్ భగవన్నిగ్రహహేతు వాకైయాలే, ఇవ్వధికారిక్కు స్వరూపమల్లామైయాలుమ్, పఱ్ఱుకిఱ సాధనత్తుక్కు సహకారియల్లామైయాలుమ్, అన్ద ధర్మఙ్గళ్ పాతి త్యాజ్యమాకక్కడవతు.

ఆకైయాలే, సాకల్యశబ్దవాచ్యమ్-వాసనైయాయ్, సవాసనత్యాగత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. అతాకిఱతు-లజ్జా పురస్సరత్యాగమ్. స్వరక్షణార్థైయానస్వప్రవృత్తి-స్వరూపహానియెన్ఱఱిన్దాల్, “నెడునాళ్ స్వరూపహానియానవఱ్ఱైయాకాతే ఉపాయమాకనినైత్తిరున్దతు” ఎన్ఱులజ్జైపిఱక్కక్కడవతిఱే. భర్తృభోగత్తై ఉదరపోషణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక్కైయాకిఱతు,-పతివ్రతైక్కుస్వరూపహానియామాపోలేయిఱే, భోగరూపమానప్రవృత్తియై సాధనమాక్కుకైయాకిఱతు.

“త్యాజ్య” ఎన్గిఱల్యాప్పాలే-ధర్మత్యాగమ్ స్వీకారత్తుక్కు అఙ్గమాన వస్తు కర్తవ్యమ్; అల్లాతపోతు అయుక్తమెన్నుమిడత్తై క్కాట్టుకిఱతు. ధర్మత్తై విట్టుస్వీకారత్తిల్ ఇఴియాతే యిరుక్కుమాకిల్, ఉభయభ్రష్టనాకైయాలే నాశమేఫలమాయిఱుమే; ఇత్తైప్పఱ్ఱవిఱే నఞ్జీయర్,-“ఒన్ఱిల్ నారకికళుక్కు మూర్ధాభిషిక్తనాతల్, ఇల్లైయాకిల్ పరమపదమ్ ఎన్శిఱుముఱ్ఱప్పడియే శెల్లుతల్ శెయ్యుమ్పడియిఱే నాన్ నిఱ్కిఱనిలై” ఎన్ఱరుళిచ్చెయ్తతు; అతాకిఱతు - ధర్మత్యాగఫలమానపాపమ్ మేలిట్టునరకమ్ వస్తవ్య భూమియాతల్, త్యాగపూర్వకమాక స్వీకృతమాన ఉపాయమ్ ఫలిత్తు, పరమపదమ్ వస్తవ్యభూమియాతలామిత్తనైయిఱే యెన్నై.

ఆకల్యాప్పాలే మేల్ శొల్లప్పుకుకిఱ స్వీకారమ్ త్యాగాఙ్గకమెన్నుమిడమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

స్వస్వరూపత్తైప్పార్త్తాలుమ్, సాధనాన్తరఙ్గళై విడవేణ్డివరుమ్. అవన్ఱనుడైయ స్వరూపఙ్గళై ప్పార్త్తాలుమ్, సాధనాన్తరఙ్గళ్ త్యాజ్యమాయఱుమ్. పన్ఱప్పుకుకిఱ ఉపాయస్వరూపత్తైప్పార్త్తాలుమ్ సాధనాన్తరఙ్గళ్ త్యాజ్యమాయఱుమ్. స్వస్వరూపఙ్గళైప్పార్త్తాల్ నమశ్శబ్దత్తిల్ శొల్లుకిఱపడియే స్వరక్షణవ్యాపారత్తిలే ఇఴిశై-స్వరూపహానియామ్బడి అత్యన్తపరతన్త్రమాయిరుక్కుమ్. అవ్వైతన్నైప్పార్త్తాల్ - బహుయత్నసాధ్యమాకైయాల్ దుష్కరముమాయ్, (౧) "జన్మాన్తరసహస్రేషు తపోజ్ఞానసమాధిభిః" ఎన్ఱు చిరకాలసాధ్యముమాయ్, ఇన్ద్రియజయాదికళ్ అపేక్షితమాకైయాలుమ్, ఆదిభరతాదికళ్ భ్రష్టరాకక్కాణ్కైయాలుమ్, సాపాయముమాయ్ ప్రారబ్ధకర్మావసానాపేక్షమాకైయాలే, విలమ్బ్య ఫలప్రదముమాయిరుక్కుమ్. ఉపాయత్తైప్పార్త్తాల్ - నిత్యానపాయినియాన పిరాట్టియుమ్ సహకారియాక సహియాతపడి శఙ్కైయుఱుకిన్ఱ బ్రహ్మాస్త్రమ్బోలే నిరపేక్షమాయిరుక్కుమ్.

ఆకత్తాన్ అనన్యసాధననాకైయాలుమ్, అవై దుష్కరత్వాది దోషదూషితమాకైయాలుమ్, ఉపాయమ్ సహకారినిరపేక్షమాకైయాలుమ్ ధర్మత్యాగమ్-ఉపాయస్వీకారత్తుక్కు అఙ్గమాకక్కడవతు.

అనన్తరమ్, త్యాగాఙ్గకమాన స్వీకారత్తై చ్చొల్లక్కడవతాకక్కొణ్డు, తత్ప్రతిసమ్బన్ధియై "మామ్" ఎన్ఱు ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతు. (మామ్) ఉనక్కుసారథియాయిరుక్కిఱ ఎన్నై. ఇన్నిలైయిలే ఆశ్రయణత్తుక్కేకాన్తమాన సౌశీల్య సౌలభ్యవాత్సల్య స్వామిత్వఙ్గళుమ్ విలక్షణ విగ్రహయోగముమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

(౨) "అవాక్యనాదరః" ఎన్గిఱపడియే, తన్నుడైయగుణశీకరఙ్గళిలే సూరిసఙ్ఘఙ్గళై క్కుమిఴినీరాట్టి, తాన్ నిస్తరఙ్గజలధిపోలే స్వాను

(౧) లఘువిష్ణుస్మృతౌ. (౨) ఛాన్దో-౩-౧౪-౨.

భవానన్దవైభవత్తాలే అవికారియాయిరుక్కుమ్బడియాన పెరియవైభవత్తైయుడైయ నాయిరుక్కచ్చెయ్ తేయుమ్, క్షుద్రసంసారిచేతననాన అర్జునన్, (౧) "రథంస్థాపయమేఽచ్యుత" ఎన్ఱు "తేరై నిఱుత్తు; పురవిన్మైవిట్టుక్కళిప్పాట్టు" ఎన్ఱు ఏవికార్యియమ్ కొళ్ళలామ్బడి ఎళియనాయ్ ప్పరిమాఱుకైయాలే, సౌశీల్యమ్ తోన్ఱిన్ఱు.

(౨) "నసన్దృశేతిష్ఠతిరూపమస్య నచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైనమ్" ఎన్ఱుమ్, (3) "యస్యావతారరూపాణి సమర్చ్యన్తిదివౌకసః। అపశ్యన్తః పరంరూపమ్" ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, కనత్తజ్ఞానశక్త్యాదికళైయుడైయ బ్రహ్మాదికళ్ కణ్ణుక్కుమ్ అవిషయమామ్బడి తన్ వడివమ్గకై ఆశ్రితరాన అర్జునాదికళ్ కణ్ణుక్కులక్కాక్కి ఒతుజ్జుకైక్కుమ్, ప్రతికూలరానదుర్యోధనాదికళిలక్కు కుఱిచ్చెయ్కైక్కుమ్ ఏకాన్తమామ్బడి తన్ వడివైక్కాట్టికొణ్డునిఱ్కయాలే సౌలభ్యమ్ తోన్ఱిన్ఱు.

ధర్మత్తిలే అధర్మబుద్ధిపణ్ణి యుద్ధాన్నివృత్తనాన అర్జుననై అక్కైపారాతే తన్ పేఱాక మేల్ విళైన్దు హితమ్శొల్లినిఱ్కయాలే వాత్సల్యమ్ తోన్ఱిన్ఱు. అర్జుననుక్కు ఇష్టితోఱ్రిల్ శెయ్కిఱదశైయిలే స్వవైభవోక్తిపూర్వకమాక వైశ్వరూప్యత్తై క్కాట్టుకైయాలే స్వామిత్వమ్ తోన్ఱిన్ఱు.

సేనాధూళి ధూసరితమాయ్ అలైకిఱతిరుక్కుఝల్ కత్తైయుమ్, స్వేదబిన్దుస్తబకితమాన తిరుముఖ్ఖుమ్, ఆశ్రితవిరోధిదర్శనత్తాల్ శీఱిచ్చివన్దు శీతలమాయ్ చ్చితఱవలర్న్ద తామరైత్తటాకమ్బోలే కణ్డిడమెజ్జుమ్ అలైయెఱికిఱ తిరుక్కణ్గళుమ్, కాళమేఘమ్బోలే ఇరుణ్డుకుళిర్న్దతిరుమేనియుమ్, అతుక్కుప్పరభాగమామ్బడిశాత్తిన తిరుప్పీతామ్బరముమ్, తేరుక్కీఴేనాన్ఱిన తిరువడికళుమ్, అతిలేశాత్తిన శిఱు

(౧) గీ-౧-౨౧. (౨) తై-నా-౧-3. (3)

శతజ్ఞైకళుమ్, తూక్కినవు౯వుకోలుమ్, పిడిత్త శిఱువాయ్‌క్క ౚుఱు మాయ్ నిఱ్కిఱ నిలైయైక్కాట్టుకైయాలే, విలక్షణ విగ్రహయోగ ముమ్ తోన్ఱుకిఱతు.

తన్ శిఱుమైకణ్డు ఇఱాయ్‌క్కవేణ్డా; అవన్ సుశీలనాకైయాలే. దుర్లభనెన్ఱిఱాయ్‌క్కవేణ్డా; అవన్ సులభనాకైయాలే. తన్ దోషమ్ కణ్డు ఇఱాయ్‌క్కవేణ్డా; అవన్ వత్సలనాకైయాలే. అప్రాప్తనెన్ఱు ఇఱాయ్‌క్కవేణ్డా; సర్వస్వామియాకైయాలే. ఆశ్రయిక్కైక్కు శుభాశ్రయమేతెన్ఱు కణ్ కలఙ్గవేణ్డా; విలక్షణవిగ్రహయుక్తనాకైయాలే.

ఇన్దవిలక్షణ విగ్రహయోగత్తైచ్చొన్నపోతే, అన్దవిగ్రహత్తుక్కు నిరూపకభూతైయాయ్, (౧) "అకలకిల్లేనిఱైయుమ్" ఎన్ఱు తిరుమార్పిలే ఎழுన్దరుళి యిరుక్కిఱ పిరాట్టియైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱుకైయాలే, ఇవనుడైయ పూర్వాపరాధత్తై పొఱుప్పిత్తు చ్చేరవిడుకైక్కుప్పురుషకారయోగముమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామ్" ఎన్నైయాలే, ఇతర్ కూట్టై విట్టు ఒరుమణిపర్వతత్తై ఆశ్రయణీయనాకచ్చొన్నాప్పోలే యిరుక్కిఱతు. సాధనాన్తరఙ్గళాకిఱ-ఇతర్ కూడుపోలే సాధ్యముమాయ్ పలవుమాయ్, ఉళ్ వాయిల్ ఈశ్వరసఙ్కల్పరమిల్లాతవన్ఱు అనుపజీవ్యమాయిఱేయిరుప్పతు. అజ్ఞన్ఱియిలే ఇవ్విషయమ్-సిద్ధముమాయ్, అద్వితీయముమాయ్, కట్టడఙ్గ ఉపజీవ్యముమాయిరుక్కుమ్.

ఏకపదమ్-(౨) "త్వమేవోపాయభూతో మేభవ" (౩) "త్వామేవశరణంప్రాప్య" (౪) "మామేవయేప్రపద్యన్తే" (౫) "తమేవచాద్యంపురుషంప్రపద్యే" (౬) "తమేవశరణంగచ్ఛ" ఎన్ఱు స్వీకార్యవస్తువై నిర్దేశిత్తు, అనన్తరమ్ అవధారణత్తై ఎழுతిప్పోరుకిఱ స్థాన

(౧) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦. (౨) అహిర్బు-౩౬-౩౫. (౩) జిత-౧-౪.
(౪) గీ-౭-౧౪. (౫) గీ-౧౫-౪. (౬) గీ-౧౮-౬౨.

ప్రమాణత్తాలే, అవధారణార్థమాకిఱతు. ఇన్దఅవధారణత్తాల్ వ్యావర్తిక్కప్పడుకిఱతు ఎన్నెన్నిల్; "సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య" ఎన్ఱు సాధనాన్తరత్యాగమ్ కీழே ఉక్తమాకైయాలే, అతు వ్యావర్త్యమాక మాట్టామైయాలుమ్, "మామ్" ఎన్గిఱ ఏకవచనత్తాలుమ్, (౧) "మత్తః పరతరం నాన్యత్కిఞ్చిదస్తి ధనఞ్జయ" ఎన్ఱు కీழுడైయ తన్నుడైయసర్వస్మాత్పరత్వత్తైచ్చొల్లుకైయాలుమ్, దేవతాన్తర ప్రవృత్తిక్కు అవకాశమేపిడిత్తిల్లామైయాలుమ్, ఇన్దఅవధారణత్తాల్ వ్యావర్తిక్కప్పడుకిఱతు, "వ్రజ" ఎన్ఱు విహితమాన స్వీకారత్తినుడైయ అఙ్గభావమ్.

ఇతిల్ అఙ్గబుద్ధిపిఱక్కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; [యదనన్తరంయద్భవతి తత్తస్యకారణమ్] ఎన్ఱు - యాతొన్ఱుణ్డాన వనన్తరత్తిలే యాతొన్ఱుణ్డామ్, అతుక్కు కీழிలతు కారణమాకక్కడవతు; ఎన్గిఱ న్యాయత్తాలే, స్వీకారత్తైయొழிయ అవనుడైయ ఉపాయభావమ్ జీవియామైయాలే, స్వీకారత్తిలే అఙ్గబుద్ధి పిఱక్కైక్కు యోగ్యతై ఉణ్డు.

యోగ్యతై ఉణ్డాకిల్, అఙ్గభావమ్ కழிకిఱపడియెన్నెన్నిల్, అఙ్గమావతు - అఙ్గిక్కుకిఞ్చిత్కారమావతిఱే. అన్దకిఞ్చిత్కారన్దాన్ స్వరూపోత్పాదకద్వారత్తాలేయాతల్; ఉత్పన్నమాన స్వరూపత్తుక్కు వర్ధకమాయాతల్, వర్ధిత్తతుక్కు ఫలప్రదానశక్తిముఖత్తాలే యాతలాయిరుక్కుమ్. అతిల్ భక్తిక్కు, సాధ్యమాకైయాలే ఉత్పత్త్యపేక్షైయుణ్డు; అహరహరాధేయాతిశయమాకైయాలే, వృద్ధ్యపేక్షైఉణ్డు. తాన్ చేతనమల్లామైయాలే ఫలప్రదాన వేళైయిలే చేతనాపేక్షైఉణ్డు, ఆకైయాలే అతుక్కుకర్మజ్ఞానాద్యఙ్గఙ్గళ్ అపేక్షితమాకక్కడవతు. ఇన్దఉపాయమ్ సిద్ధమాకైయాలే ఉత్పత్త్యపేక్షైయిల్లై. ఏకరూపమాకైయాలే వృద్ధ్యపేక్షైయిల్లై; పరమచేతనమాకైయాలే ఫలప్రదానత్తిల్

(౧) గీ-౭-౭.

అన్యసాపేక్షత్తైయిల్లై. ఆక అఙ్గత్తైక్కొణ్డు కొళ్వతొరు కార్యమ్ ఇవ్వుపాయత్తుక్కిల్లామైయాలే, ఇన్దస్స్వీకారమ్ అఙ్గమాకమాట్టాతు.

స్వరూపోత్పత్త్యాదికళిలే అఙ్గనిరపేక్షమాకిల్, ఇవ్వుపాయమ్ ఎన్ఱుమొక్క జీవిక్కైయాకాతొఴిక్కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; ఉపాయత్వమావతు ఒరువనుడైయ అనిష్టత్తైక్కఴిక్కైయుమ్ ఇష్టత్తైక్కొడుక్కైయుమాకైయాలే, ఒరుఅధికారి అపేక్షితమ్; అతు పేఱాకైయాలే ఉపాయత్వమ్ జీవిక్కైయాకాతొఴిన్దతు.

అధికారియాకిలపేక్షితమ్, స్వీకారమ్ శెయ్కిఱ కార్యమెన్నెన్నిల్; ఐశ్వర్యార్థియిలుమ్, కైవల్యార్థియిలుమ్, భగవచ్చరణార్థియాయ్ సాధనానుష్ఠానమ్ పణ్ణుమవనిడత్తిలుమ్, ఇవ్వధికారియై వ్యావృత్తనాక్కికిఱతు భగవల్లాభార్థమాన ఇన్దస్స్వీకారమాకైయాలే. (౧) "అరుణయైకహాయన్యా పిఙ్గాక్ష్యాసోమంక్రీణాతి" ఎన్గిఱవిడత్తిల్, అరుణత్వపిఙ్గాక్షత్వాదికళ్ సోమక్రయత్తుక్కు ఉఱుప్పానపశువుక్కు పశ్వన్తరత్తిడత్తిల్ వ్యావర్తకవిశేషణమానాప్పోలే, ఇతువుమ్ అధికారిక్కు వ్యావర్తకవిశేషణమాయ్ క్కిడక్కిఱతు.

ఇని అధికారి అఙ్గమామన్ఱు, తద్విశేషణమాన ఇన్దస్స్వీకారముమ్ అఙ్గమాకక్కడవతు. క్షుత్తు అన్నత్తుక్కు సాధనమామన్ఱిఱే, ఇన్దస్స్వీకారత్తుక్కు సాధనత్వముణ్డావతు. స్వీకారత్తుక్కు అఙ్గతయాఉపాయత్వమ్ కొళ్ళప్పార్క్కిల్, (౨) "త్వమేవోపాయభూతో మే భవేతి ప్రార్థనామతిః శరణాగతిః" ఎన్ఱు - "అవనైయే నిరపేక్షోపాయమాకప్పఱ్ఱుకై ప్రపత్తి" ఎన్గిఱలక్షణవాక్యత్తోడు విరోధిక్కుమ్. ఆకైయాలే ఈశ్వరన్ కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఆభిముఖ్యసూచకమాయ్ క్కిడక్కిఱతు.

శరణశబ్దమ్, (౩) "ఉపాయేగృహ రక్షిత్రోశ్శబ్దశ్శరణమిత్యయమ్। వర్తతేసామ్ప్రతఞ్చైష ఉపాయార్థైకవాచకః" ఎన్గిఱపడియే

(౧) యజు-౬-౧-౬. (౨) అహిర్బు-౩౬-౩౫. (౩) అహిర్బు-౩౬-౩౬.

ఇప్పోతుశరణశబ్దమ్-ఉపాయవాచకమాయ్, “మామ్” ఎన్ఱు సౌశీల్యాదివిశిష్టమాకచ్చొన్నవస్తువుక్కు (౧) “సోశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్సహ బ్రహ్మణావిపశ్చితా” (౨) “సదాపశ్యన్తి” (౩) “శ్రియాసార్ధమ్-ఆస్తే” ఎన్గిఱపడియే, ఉపేయభావత్తిలుమ్ అన్వయముణ్డాకైయాలే అత్తైవ్యావర్తిత్తు ఉపాయభావత్తిలే ఒతుక్కిత్తరుకిఱతు.

కీఴ్ “సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య” ఎన్గిఱవిడత్తిల్ ప్రస్తుతమాన సాధనాన్తరఙ్గళై ఇత్తైఉపాయభావత్తిలేఒతుక్కిత్తారాతో వెన్నిల్; అర్థసిద్ధమాయ్ వరుకిఱతిఱ్కాట్టిల్, శబ్దసిద్ధమాయ్ వరుమతు అప్రకియత్తాకైయాలుమ్, (౪) “ఏతగ్ం హవావనతపతి, కిమహంసాధునాకరవమ్, కిమహంపాపమకరవమితి” ఎన్ఱుమ్, (౫) “తస్యకార్యంనవిద్యతే” ఎన్ఱుమ్, (౬) “క్షేత్రజ్ఞః కరణీ జ్ఞానం కరణం తస్యవై ద్విజః। నిష్పాద్యముక్తికార్యంవై కృతకృత్యంనివర్తతే” ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, ఆఱ్ఱుక్కు అక్కరైప్పట్టాల్ అతుక్కు నిస్తరణపరికరమాన తెప్పమ్ అనపేక్షితమామాపోలే, (౭) “సాధ్యాభావేమహాబాహో సాధనైః కింప్రయోజనమ్” ఎన్ఱు-సాధ్యమ్ సిద్ధిత్తాల్ సాధనత్తైక్కొణ్డు అపేక్షైయిల్లామైయాలే సాధనత్యాగముమ్ ప్రాప్యాంశత్తిలే అన్వితమాకైయాలుమ్, ఉపాయత్వత్తిల్ ఒతుక్కిత్తరమాట్టాతు.

“వ్రజ” ఎన్ఱు మహావిశ్వాసపూర్వకమాయ్, ప్రార్థనాగర్భమాయ్, అధ్యవసాయాత్మకమాయ్, తాన్ ఉపాయశరీరత్తిలుమ్, ఉపేయశరీరత్తిలుమ్ అన్వయియాతే అధికారివిశేషణమాయ్, ఉపాయత్తిల్ ఒతుక్కిత్తర అన్వయియాతే కీఴ్చ్చొన్నత్యాగత్తై అఙ్గమాకవుడైత్తాయ్, “మామ్” ఎన్గిఱవస్తువై విషయమాకవుడైత్తాయ్, “ప్రపద్యే” ఎన్గిఱక్రియాపదత్తిలే ఉక్తమానస్వీకారత్తై విధిక్కిఱతు.

---

(౧) తై-ఆ-౧. (౨) సామ-ఉత్తర-౧౮-౨-౪. (౩) శైవే-
(౪) తై-ఆ-౯-౧. (౫) గీ-౩-౧౭. (౬) వి-పు-౬-౭-౯౪.
(౭) వి-పు-౧-౧౯-౩౬.

గతౌ" ఎన్గిఱధాతువిలే గత్యర్థమాయ్, కరణత్రయఙ్గళిలే అన్యతమమాయిరుప్పతొరుకరణత్తినుడైయ గతిమాత్రత్తైక్కాట్టి భగవద్వైభవప్రకాశకమాతల్, అఙ్గనన్ఱియిలే కరణత్రయఙ్గళినుడైయవుమ్ గతియైక్కాట్టి పూర్ణప్రపత్తియై చ్చొల్లుకిఱతాకవుమామ్.

ఆక, ధర్మత్యాగమ్-స్వీకారత్తుక్కు అఙ్గమాకక్కడవతు. త్యాగవిశిష్టమానస్వీకారమ్-అధికారివిశేషణమాకక్కడవతు. స్వీకారవిశిష్టనానవధికారిక్కు వాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టవస్తు-ఉపాయమాకక్కడవతు.

ఆక, ఇప్పడిపూర్వార్ధమ్ అధికారియినుడైయ కృత్యాంశత్తైచ్చొల్లిఱ్ఱు. అనన్తరమ్, ఉత్తరార్ధమ్ ఉపాయత్తినుడైయ కృత్యాంశత్తైచ్చొల్లి, అధికారియినుడైయ కృత్యాంశశేషత్తైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. ఇతిల్ *అహంశబ్దమ్-*వ్రజవిల్ అర్థమాకప్పోకున్ద అధికారియినుడైయ మహావిశ్వాసత్తుక్కు ఊఱ్ఱాయ్, మేల్ శొల్లప్పోకుకిఱ పాపవిమోచనత్తుక్కు ప్పరికరమాన జ్ఞానశక్త్యాదిగుణవిశేషఙ్గళై, కీఴ్ "మామ్" ఎన్ఱు ఆశ్రయణీయమాక ఉక్తమానవస్తువుక్కు ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు.

ఆశ్రయిక్కైక్కు వాత్సల్యాదికళ్ వేణుమ్; కార్యమ్ శెయ్కైక్కు జ్ఞానశక్త్యాదికళ్ వేణుమ్. "నివర్త్యాంశమ్ ఇన్నతు, నివర్తనప్రకారమ్ ఇన్నతు. నివర్తనాధికారి ఇన్నాన్" ఎన్ఱఱికైక్కు సర్వజ్ఞనాక వేణుమ్. జ్ఞానమ్పిఱన్దాల్ ప్రయోజనమిల్లైయే, పఙ్గుకల్పనాయ్ అశక్తనాయిరుక్కుమాకిల్. ఆకైయాలే జ్ఞానానుగుణమాక కార్యమ్ శెయ్కైక్కు సర్వశక్తియాక వేణుమ్; సర్వశక్తియానాలుమ్ ఇవనిడుమ్ పచ్చైకొణ్డు కుఱైతీరవేణ్డుమ్పడి అపూర్ణనాయిరుక్కుమాకిల్, అవనుక్కుడాక ఇవనాల్ ఇడలావతొన్ఱిల్లామైయాలే, అవైయిరణ్డుమ్ అకిఞ్చిత్కరమామిత్తే. అఙ్గనన్ఱియిలే ఒత్తియుమొబ్బతు అవాప్త

సమస్తకామనాకవేణుమ్, సర్వజ్ఞనానాలుమ్ సర్వశక్తినానాలుమ్ అవాప్తసమస్తకామనానాలుమ్, ఇచ్చేతననోడు ఒరుసమ్బన్ధమిల్లాతవన్ఱు అవైమూన్ఱుమ్ కార్యకరమాకాతే; అతుక్కాకసర్వస్వామియాకవేణుమ్.

ఇవైనాలుమ్ విపరీతఫలమాకాతే, ఇవనుడైయరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పామ్బోతైక్కు పరదుఃఖాసహత్వలక్షణమాన పరమదయైయుడైయనాకవేణుమ్; ఇల్లాతవన్ఱు సర్వజ్ఞత్వమ్ ఇచ్చేతనన్ పణ్ణినకుత్ఱఙ్గళైత్తప్పామల్ కణక్కిడుకైక్కు ఉఱుప్పాయఱుమ్; సర్వశక్తిత్వమ్ అక్కుత్ఱఙ్గళుక్కీడాక నరకాదికళిల్ తళ్ళి అఱుత్తఱుత్తు త్తీర్క్కైక్కుఉఱుప్పాయఱుమ్; తీర్త్తానిన్ఱాల్ కణ్ పార్త్తునెకిழ్గైక్కు ఉఱుప్పాయఱుమ్, అవాప్తసమస్తకామత్వనిబన్ధనమాననైరపేక్ష్యమ్. ఇజ్జన్ శెయ్యానిన్ఱాల్ కడవతల్లవెన్ఱునియమిప్పారిల్లామైక్కు హేతువామిత్తనై, సర్వస్వామిత్వప్రయుక్తమాన నిరఙ్కుశస్వాతన్త్ర్యమ్. ఆకైయాలే సర్వజ్ఞత్వత్తై రక్షణవిధయా విషయమాక్కైక్కుమ్, సర్వశక్తిత్వత్తై రక్షణవ్యాపారత్తిలేఆక్కైక్కుమ్, అవాప్తసమస్తకామత్తైప్రయోజననిరపేక్షమాక రక్షిక్కైక్కు ఉఱుప్పాక్కైక్కుమ్, సర్వస్వామిత్వత్తైత్తన్ పేఱాకక్కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఉఱుప్పాక్కైక్కుమ్ దయైవేణుమ్.

ఆకైయాలే ఇక్కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఉఱుప్పాన ఇవ్వైన్దుగుణఙ్గళుమ్ ※ అహంశబ్దత్తిలే అనుసన్ధేయమ్; ఆక, సర్వజ్ఞనుమాయ్, సర్వశక్తియుమాయ్, అవాప్తసమస్తకామనుమాయ్, సర్వస్వామియుమాయ్ పరమదయావానుమాననాన్ ఎన్గిఱతాయిత్ఱు.

(త్వా) అజ్ఞనుమాయ్, అశక్తనుమాయ్, మహావిశ్వాసపూర్వకమాక ఎన్బక్కలిలేన్యస్తభరనాన ఉన్నై యెన్ఱు-అధికారివైచ్చొల్లు

కిఱతు. *అహంశబ్దత్తాలే పాపశత్రుత్వైయుమ్, (త్వా) ఎన్నైయాలే పాపాశ్రయత్తైయుమ్ శొల్లిన్ఱాయిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ (సర్వపాపేభ్యః) ఎన్ఱు, నిరస్యమాన పాపస్వరూపత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అతిల్ *పాపశబ్దత్తాలే, భగవత్ప్రాప్తివిరోధియైచ్చొల్లుకిఱతు. ఏతేనుమాక అభిమతవిరోధియితే – పాపమావతు. "పాపేభ్యః" ఎన్గిఱ బహువచనత్తాలే – పాపఙ్గళినుడైయ బాహుళ్యత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అవైయావన;—జ్ఞానాభావరూపమాయుమ్, అన్యథాజ్ఞానరూపమాయుమ్, విపరీతజ్ఞానరూపమాయుమ్, మూన్ఱువకైప్పట్ట అజ్ఞానముమ్, పుణ్యపాపరూపమాయ్, పాతకమ్, అతిపాతకమ్, మహాపాతకమ్, ఉపపాతకముళ్ళిట్ట భేదఙ్గళాలే నానావిధమాయ్, పూర్వోత్తరాఘరూపమాన కర్మఙ్గళుమ్, దేవతిర్యఙ్మనుష్య స్థావరాత్మకమాన చతుర్విధశరీరసమ్బన్ధముమ్, "అజ్ఞానవాసనై, కర్మవాసనై, ప్రకృతిసమ్బన్ధవాసనై" ఎన్ఱాప్పోలేశొల్లుకిఱ వాసనైకళుమ్, విషయభేదత్తాల్ వివిధభేదైయానరుచియుమ్, ఇవై యడియాక ప్పిఱక్కువుమ్ కడవాతాయ్, ఇవఱ్ఱుక్కు వర్ధకమాన రాగద్వేషాదికళుమ్, ఆక, "పాపేభ్యః" ఎన్ఱు సాధకనుక్కుఙ్గూడ సాధారణమాక నివర్త్యమాన పాపఙ్గళై చ్చొల్లిఱ్ఱు.

*సర్వశబ్దత్తాలే ఇన్దవధికారిక్కు ఈశ్వరన్ విశేషిత్తుక్కళ్ళక్కుమ్ పాపత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అతావతు,(౧) "భోగేనత్వితరే క్షపయిత్వాథ సమ్పత్స్యతే" ఎన్గిఱపడియే పూర్వాఘోత్తరాఘఙ్గళై యొఴియ, ప్రారబ్ధకార్యమాన పుణ్యపాపరూపకర్మమ్ సాధకనుక్కు అనుభవవినాశ్యమాయిరుక్కుమ్. అతిల్ ఇవనుక్కు శరీరారమ్భకమాన కర్మాంశమొఴియనీక్కి, కర్మశేషముమ్నివర్త్యకోటియిలేపుకుమ్. జ్ఞానమ్పిఱన్దపిన్బ

(౧) బ్రహ్మసూ-౪-౧-౧౯.

వాసనాబలత్తాలే బుద్ధిపూర్వకమాకప్పణ్ణిన పాపముణ్డాకిలుమ్, అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు. కాలక్షేపార్థమాకప్పణ్ణుమ్ అనుకూలవృత్తికళిల్ సాధనత్వబుద్ధి పిఱన్దతాకిలుమ్, అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు. పుత్రాదికళ్ పక్కల్ పణ్ణుమ్ పుంసవనాదికళిల్ ఆనృశంస్యప్రేరితనాయ్ ఇఴిక్కైయొఴియ, పాపభయప్రేరితనాయ్ ఇఴియిల్ అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు.

(సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి) ఆక ఇప్పడిప్పట్టిరుక్కిఱ పాపఙ్గళిల్ నిన్ఱుమ్ విడువిక్కక్కడవేన్. ఇన్ఱెచ్చాలే నెడునాళ్ ఉన్నైప్పఱ్ఱి విడాతేకిడక్కిఱ పాపఙ్గళ్ తానే “నమక్కాశ్రయమల్ల” ఎన్ఱువిట్టుప్పోమ్పడిపణ్ణుకిఱేన్. “నెడునాళ్ పాపదర్శనత్తాలే ఉనక్కుప్పిఱన్దభయమ్, ఉన్నైక్కణ్డు అతుక్కుప్పిఱక్కుమ్పడి పణ్ణక్కడవేన్” ఎన్నుమిడమ్ తోఱ్ఱుకిఱతు.

కీఴ్ శ్లోకత్తిల్, “మామేవైష్యసి” ఎన్ఱు-ప్రస్తుతమాన భగవత్ప్రాప్తిక్కు ఒరుసాధనవిశేషత్తై విధిత్తతాకైయాలే, ఇఙ్గు చొల్లుకిఱ పాపవిమోచనమ్-భగవత్ప్రాప్తివిరోధిపాపవిమోచనమాకక్కడవతు. ఆకైయాలే, (౧) “తథా హేయగుణధ్వంసాదవబోధాదయోగుణాః। ప్రకాశ్యన్తే న జన్యన్తే నిత్యా ఏవాత్మనోహి తే” ఎన్గిఱపడియే, మలయోగత్తాలే మఴుఙ్గినమాణిక్కత్తై అఴుక్కఱక్కడైన్దాల్ తన్నడైయే తద్గతమాన ఒళిప్రకాశిక్కుమోపాతి, ఇవనుక్కుమ్ అవిద్యాదికళాకిఱ తిరోధానఙ్గళ్ దైయక్కఴిక్కైయాలే, స్వాశ్రయమాన అపహతపాప్మత్వాదికళడైయత్తన్నడైయే ప్రకాశిక్కుమిఱే; ఆకైయాలే విరోధినివృత్తియిఱే అపేక్షితమ్. అన్దప్రాధాన్యమ్ తోఱ్ఱ విరోధినివృత్తియైచ్చొల్లుకిఱతు. ఆకైయిఱే, (౨) “ఆవిస్స్వర్న్మమ సహజకైఙ్కర్యవిధయః” ఎన్ఱు

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే. (౨) అష్టశ్లో-3.

భట్టర్ అరుళిచ్చెయ్‌తతు. ఆక, "అహమ్" ఎన్ఱుశొన్న ఉపాయవస్తువి నుడైయ కార్యమ్ శొల్లిఱ్ఱు.

అనన్తరమ్ "త్వా" ఎన్ఱు నిర్దేశిత్త అధికారియినుడైయ కృత్యాంశత్తై చ్చొల్లుకిఱతు - (మాశుచః) ఎన్ఱు. నిరపాయోపాయ భూతనాన నాన్ ఉన్నుడైయ విరోధినివృత్తి పూర్వకమాన అభిమత సిద్ధియై సాధిత్తు త్తరక్కడవనాక ఏఱ్ఱుక్కొణ్డపిన్బు సోపాయమాన సాధనాన్తరఙ్గళినుడైయ దుష్కరత్వాదికళై అనుసన్ధిత్తు శోకిక్కక్కడ వైయల్లై; అన్ద సాధనవిశేషఙ్గళై యొఴిన్దియ నిరపాయోపాయ మిల్లాతవ న్ఱన్ఱో ఉనక్కు శోకిక్కవేణ్డువతు. అవఱ్ఱై విట్టు ఎన్నై ఆశ్రయిక్కై యాలుమ్, శోకిక్కవేణ్డా. ఆశ్రయణీయనాననాన్ వత్సలనాకైయాలే, ఉన్నుడైయ దోషఙ్కణ్డు శోకిక్కవేణ్డా. సులభనాకైయాలే, దుర్లభ నెన్ఱు శోకిక్కవేణ్డా; సుశీలనాకైయాలే, ఉన్నుడైయ శిఱుమైకణ్డు శోకిక్కవేణ్డా; సర్వస్వామియాకైయాలే, అప్రాప్తనెన్ఱు శోకిక్కవేణ్డా; అవాప్తసమస్తకామనాకైయాలే, ఉన్నుడైయ అపూర్తికణ్డు శోకిక్క వేణ్డా; సర్వశక్తియాకైయాలే, ఉన్నుడైయ అశక్తికణ్డు శోకిక్క వేణ్డా; నిరుపాధిక బన్ధువాకైయాలుమ్, పరమదయావానాకైయా లుమ్, "కార్యమ్ శెయ్యుమో? శెయ్యానో" ఎన్ఱు శోకిక్కవేణ్డా; సర్వ పాపవిమోచకనాకైయాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; ఉన్నైప్పార్త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; ఎన్నైప్పార్త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; విరోధియైప్పార్ త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; నీ ఎన్బక్కల్ సర్వభరన్యాసమ్ పణ్ణుకైయాలే, ఉన్నైప్పార్త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; నాన్ సర్వజ్ఞత్వాదిగుణ విశిష్ట నాకైయాలే, ఎన్నైప్పార్త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా; విరోధియాకిఱతు- ఎన్నుడైయ నిగ్రహరూపమాకైయాలే "పోక్కుత్తోమ్" ఎన్న త్తీరుమ్; ఆకైయాలే విరోధియైప్పార్త్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్డా.

నీయుమ్ ఇప్పడి ఎన్నక్కలిలే న్యస్తభరనాయ్, విరోధియుమ్ ఇప్పడి దుర్లభమానవిన్ను శోకమ్ అనువర్తిక్కుమాకిల్, నీయుమ్ ఎనక్కన్ఱియిలే, నానుమ్ ఉనక్కన్ఱియిలే, ఉన్నైయుమ్ (౧) "ననమేయమ్" ఎన్నప్పణ్ణి, ఎన్నైయుమ్ (౨)"క్షిపామి" (3)"నక్షమామి" ఎన్నప్పణ్ణనపాపమ్ మూర్ధాభిషిక్తమాయిరుక్క, శోకియాతే అనాదికాలమ్ఆన్నైక్కఱ్ఱుత్తిలేయిరుక్కిఱాయాయ్పోన్న అజ్ఞానత్తోపాతిపోరుమ్; కింబహునా; - నాన్ ఉన్ కార్యత్తుక్కు క్కడవనాయిరుక్క, నీ శోకిప్పతియాకిల్ ఉన్ కార్యత్తుక్కు నీయే కడవైయామిత్తనై.

ఆక, స్వీకారాజ్ఞతయా త్యాజ్యమాన ధర్మవిశేషఙ్గళైయుమ్, అన్ద ధర్మఙ్గళినుడైయ త్యాగప్రకారత్తైయుమ్, అన్ద ధర్మత్యాగపూర్వకమాకప్పఱ్ఱుమ్ విషయత్తినుడైయ సౌలభ్యాదిగుణయోగత్తైయుమ్, అన్దగుణవిశిష్టవస్తువినుడైయ సహాయాన్తరసహత్వలక్షణమాన నైరపేక్ష్యత్తైయుమ్, నిరపేక్షవస్తువినుడైయ ఉపాయభావత్తైయుమ్, అత్తై ఉపాయత్వేనస్వీకరిక్కైయుమ్, స్వీకృతమాన ఉపాయత్తినుడైయ జ్ఞానశక్త్యాదిగుణయోగత్తైయుమ్, అన్దగుణవిశిష్టవస్తువిన్నక్కలిలే న్యస్తభరనాన అధికారియైయుమ్, అన్నవధికారియినుడైయ విరోధిపాపసమూహత్తైయుమ్, అన్దపాపవిమోచనప్రకారత్తైయుమ్, పాపవిమోచకనైప్పఱ్ఱిన అధికారియినుడైయనైర్భర్యత్తైయుమ్ శొల్లిఱ్ఱాయిఱ్ఱు.

పెరియవాచ్చాన్పిళ్ళై తిరువడికళేశరణమ్.

చరమశ్లోకప్రకరణమ్ సమ్పూర్ణమ్.

పరన్దరహస్యమ్ ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

(౧)రా-యు-3౬-౧౧. (౨)గీ-౧౬-౧౯. (3) వరాహపురాణే.

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః.

పరమకారుణికేన శ్రీమల్లోకగురుణా ప్రసాదితస్య

ముముక్షుప్పడిగ్రన్థస్య శ్రీమదుభయవేదాన్తప్రవర్తకైః

శ్రీపిః రాఘవాచార్యైః ప్రసాదితా వ్యాఖ్యానరూపా

తాత్పర్యదీపికా.

ఇయం

నానాదేశాగతశ్రీకోశసహాయేన

విద్వద్భిః - మునురుపాక్కం విరక్తి - భాష్యకారస్వామిభిః

శ్రీమతా, పు - తిరువేఙ్కటాచార్యేణచ సమ్యక్సంశోధితా

శ్రీవైష్ణవగ్రన్థముద్రాపకసభాధ్యక్షైః

చెన్నపురి

శ్రీనికేతనముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రాపితా.

విజయతేతరామ్.

కాళయుక్తినామసంవత్సరం.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

శ్రీవైష్ణవ గ్రన్థముద్రాపక సభ (లిమిటెడ్.)

ఈసభలో తెనుఁగులిపిలో నచ్చువేసిన గ్రన్థములు,

	రూ.అ.పై.
౧. రామచరమశ్లోకము	౦-౧-౬
౨. భారతాది తనిశ్లోకము	౦-౨-౬
౩. దుష్కరశ్లోకటిప్పణి	౦-౨-౬
౪. శాణ్డిల్యవిశిష్ట పరమధర్మశాస్త్రము (తాత్పర్యసహితము)	౦-౯-౦
౫. ముముక్షుప్పడి వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రమాణ తిరట్టుసహిత	౧-౬-౬
౬. రహస్యత్రయమీమాంసాభాష్యమ్ ౧-వ సంపుటం	౧-౮-౦
౭. డిటో ౨-వ సంపుటం	౦-౯-౦
౮. పరన్దరహస్యమ్	౦-౮-౦
౯. చతుశ్శ్లోకీసవ్యాఖ్యానమ్	౦-౬-౬
౧౦. చరమశ్లోకటిప్పణి	౧-౮-౬
౧౧. శరణశబ్దార్థవిచారమ్	౦-౨-౦
౧౨. తిరుప్పల్లాణ్డు	౦-౭-౬
౧౩. తిరుప్పావై మూవాయిరప్పడి అరుమ్బదసహితమ్	౧-౫-౬
౧౪. తిరుప్పావై ఈరాయిరప్పడి నాలాయిరప్పడికళ్	౦-౧౩-౦
౧౫. తిరుప్పావై ఆఱాయిరప్పడి	౧-౮-౦
౧౬. నాయచ్చియార్ తిరుమొఴి	౧-౧౦-౬
౧౭. పెరుమాళ్ తిరుమొఴి	౦-౧౨-౬
౧౮. కణ్ణినుణ్ శిఱుత్తామ్బు వ్యాఖ్యానమ్	౦-౧౫-౬
౧౯. ముదల్ (తిరువన్దాది) వ్యాఖ్యానారుమ్బద ప్రతిపదసహితము	౦-౧౦-౦
౨౦. రెండో తిరువన్దాది	౦-౬-౦
౨౧. మూడో డిటో	౦-౬-౦
౨౨. నాల్గవ డిటో	౦-౭-౦
౨౩. తిరువిరుత్తమ్ (వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరై ప్రతిపదతాత్పర్యసహితం)	౨-౪-౦
౨౪. తిరువాశిరియమ్ (వ్యాఖ్యానాది సహితము)	౦-౩-౦
౨౫. పెరియతిరువన్దాది	౦-౭-౦
౨౬. తిరువెழுకూట్ఱిరుక్కై	౦-౨-౦
౨౭. శిఱియతిరుమడల్	౦-౫-౧
౨౮. పెరియతిరుమడల్	౦-౭-౬
౨౯. ఇరామానుశనూఱ్ఱన్దాది	౧-౧౨-౦
౩౦. శ్రీవచనభూషణమ్	౧-౧౨-౬
౩౧. ప్రపన్నానుపాయత్వవిచారమ్	౦-౧-౦
౩౨. నాయమాత్మే భాష్యమ్	౦-౨-౬
౩౩. యమకరత్నాకరమ్	౨-౧౧-౦
౩౪. దీపప్రకాశ సహిత తత్త్వదీపమ్	౨-౦-౦
౩౫. తత్త్వసఙ్గ్రహమ్	౦-౨-౦
౩౬. గురుపరమ్పరాప్రభావమ్	౨-౧-౬
౩౭. యతీన్ద్రప్రవణప్రభావమ్	౦-౧౨-౬
౩౮. సమ్ప్రదాయ అకరాతి	౧-౧౩-౦
౩౯. స్తోత్రరత్నవ్యాఖ్యానమ్	౦-౭-౬
౪౦. గద్యత్రయవ్యాఖ్యానం	౧-౦-౦
౪౧. ఆచార్యహృదయం ౨ ప్రకరణములు	౨-౦-౬
౪౨. తాత్పర్యదీపిక	౨-౪-౬

పై కనుపరిచిన గ్రన్థములకన్నిటికిని పోస్టుచార్జి ప్రత్యేకము.

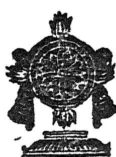
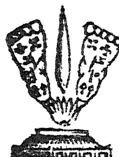
ఇట్లు,

మ. తిరువేఙ్గడముడయానయ్యా,

కార్యదర్శి ధనాధికారి,

నెం. ౩౧. వెంకటాచలమొదలివీధి, చెన్నపట్టణము.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

పరమకారుణికరాన పిళ్లైలోకాచార్య రరుళిచ్చెయ్త

ముముక్షుప్పడి మూలమ్.

లోకాచార్యాయ గురవే కృష్ణపాదస్య సూనవే।
సంసారభోగిసన్దష్టజీవజీవాతవే నమః ॥

మూలమ్.-(౧) ముముక్షువుక్కఱియవేణ్డుమ్ రహస్యమ్మూన్ఱు.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీ బాలసరస్వతీకృత తాత్పర్యదీపికా.

శ్రీశ్రీనివాసమునివర్య శఠారిసూర్యో
రవ్యాజసిద్ధకరుణా పరిలబ్ధబోధమ్।
శ్రీశైలవంశతిలకం శ్రితపారిజాతం
శ్రీవీరరాఘవగురుం ప్రణమామి నిత్యమ్ ॥

సర్వలోకోజ్జీవనాయ రహస్యత్రయం వ్యాచిఖ్యాసుః పరమకారుణికో లోకాచార్యః ప్రథమం ముముక్షోర్వ్యాఖ్యేయత్రయస్యావశ్యాపేక్షిత జ్ఞానత్వం దర్శయతి (ముముక్షువుక్కిత్యాది) ముముక్షుః-అవిచ్ఛిన్నభగవదనుభవప్రతిబన్ధకసంసారనివృత్తీచ్ఛావాన్. తేన కైవల్యేచ్ఛోర్వ్యుదాసః.

ఏతస్య అవశ్యాపేక్షితం రహస్యత్రయజ్ఞానమ్. ఉపాయాధికారపూర్తిప్రయోజకప్రాప్యత్వరాహేతుభూతపరశేషత్వైక రసస్వస్వరూపవివేకజనకత్వాదష్టాక్షరస్య; యద్వక్ష్యతి, “పేఱ్ఱుక్కు-త్వరిక్కైయుమ్” ఇతి; అధికారపూర్త్యనన్తరం ఫలాపేక్షాపూర్వకపరమపురుషార్థోపాయానుష్ఠాన ప్రకారక జిజ్ఞాసాయామనుష్ఠేయార్థప్రకాశకతయా ద్వయమప్యపేక్షితమ్. తస్యైవ తస్యానుష్ఠేయస్య శరణవరణస్య సాధనాన్తర త్యాగరూపాఙ్గ విశేషజ్ఞానాయ చరమశ్లోకోఽప్యపేక్షితః; చరమశ్లోకస్య ఫలప్రతిపాదకతయా ఫలాకాఙ్క్షాయాంవా ఉపయోగః. “స్వజ్ఞానం ప్రాపకజ్ఞానం ప్రాప్యజ్ఞానం ముముక్షుభిః । జ్ఞానత్రయముపాదేయమేతదన్యన్నకిఞ్చన” ఇతి హ్యుక్తమ్.

కేచిత్తు, ఉపాయస్యైవ శరణ్యాభిమతి శ్చరమశ్లోకేన జ్ఞాప్యతే; భక్తిస్థలేహి,(౧) “దదామిబుద్ధియోగం తం యేనమాముపయాన్తి తే” ఇత్యుక్తమ్; ప్రపత్తౌతు-(౨) “అహన్త్వాసర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి” ఇతి ప్రాప్తివిరోధి సర్వపాపవిమోచనే స్వయంకర్తృత్వవచనాదస్యాశ్శరణ్యాభిమతిర్వ్యజ్యత ఇత్యాహుః. యద్యపి మూలమన్త్రావయవపదత్రయేణ ద్వయగతోత్తమాక్షిప్తాఽహంశబ్దపూర్వఖణ్డోత్తరఖణ్డైశ్చ చరమశ్లోకగతమధ్యమపురుషాక్షిప్త శ్రూయమాణయుష్మత్పదపూర్వార్ధోత్తరార్ధైర్వా యథాక్రమం స్వరూపోపాయపురుషార్థా జ్ఞాతుం శక్యన్తే; తథాపి శేషిత్వపారతన్త్ర్యాదివిశిష్టస్వరూపవైశద్యం సద్వయాదేః, పురుషకారతన్నిత్యయోగవిగ్రహాది విశిష్టసిద్ధోపాయ విశ్వాసాదివిశిష్ట స్వీకార ప్రాప్యాభిన్న

(౧) గీతై-౧౦-౧౦ (౨) గీ-౧౮-౬౬

(౨) అతిల్ ప్రథమరహస్యమ్ తిరుమన్త్రమ్.

ప్రాపకాది విశదప్రతీతిర్హి మూలమన్త్రాదేః, సాధనాన్తర త్యాగ రూపాఙ్గ స్వీకారగతోపాయ భావనివృత్తి ప్రారబ్ధనివృత్తి ప్రయోజకత్వ శరణ్యాభిమతత్వాది జ్ఞానం సమూలమన్త్ర మన్త్రరత్నాభ్యామితి, తత్తద్విశేష జ్ఞానాయత్రయమప్యపేక్షితమితిబోధ్యమ్. (౧)

రహస్యత్వఞ్చ - ద్వయోర్మన్త్రత్వాత్, త్రయాణామపిరహస్యార్థత్వాత్; తథాపి, మూలమన్త్రస్య ప్రథమం వ్యాఖ్యానేనియామకంకి మిత్యాకాఙ్క్షాయాం, వ్యాఖ్యేయక్రమఏవనియామకః, ముఖ్యక్రమాధి కరణన్యాయాదిత్యాహ-(అతిలితి). తస్య ప్రథమత్వఞ్చ అధికారపూర్తిప్రయోజక స్వరూపవివేకజనకత్వాదేవ; †(నచైవమపి,అధికారిణ ఉపాయస్వరూప జిజ్ఞాసాయా ఏవానన్తరభావిత్వౌచిత్యాత్, మూలమన్త్రానన్తర్యం చరమశ్లోకస్యైవయుక్తమ్; నద్వయస్యేతివాచ్యమ్, ఏతదభిప్రాయేణైవ గ్రన్థాన్తరేషు, ఏతైరేవ మూలమన్త్రానన్తరం చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానాత్; ఏతేన మూలమన్త్రస్య స్వరూపవివేకద్వారా విశిష్టాత్మ సత్తాహేతుతయాధారకత్వాత్, చరమశ్లోకస్యచోపాయ స్వీకారప్రవృత్త్యుపయోగి జ్ఞానవిశేషోపచయ హేతుత్వేన విశిష్టక్షేమవర్ధకతయా పోషకత్వాత్, ద్వయస్య సకృదుచ్చారణేన పరమపురుషార్థ సాధనతయా సదానుసన్ధేయతయాచభోగ సాధనత్వవేషేణ స్వతశ్చభోగ్యత్వాత్, మూలమన్త్రానన్తరమేవ చరమశ్లోకస్య వ్యాఖ్యేయతాన్యాదిత్యపాస్తమ్, ఇష్టాపత్తేః,)

తర్హి, అస్మిన్గ్రన్థే కుతస్తద్విపరీత క్రమఇతిచేత్, మూలమన్త్రస్థ మధ్యమ తృతీయపద సంక్షిప్తోపాయోపేయ వివరణాత్మకద్వయోక్త స్వీకారాఙ్గ తదుపాయత్వ నివృత్త్యాగి ప్రతిపాదకతయా

† కుణ్డలిత మత్రత్యగ్రన్థరీత్యా ముద్రితమ్.

చరమశ్లోకస్య మూలమన్త్ర వివరణ ద్వయవివరణరూపత్వాత్, మూలమన్త్రానన్తరం మన్త్రత్వసాధర్మ్యాత్ ద్వయోపస్థిత్యాతద్వ్యాఖ్యానం, తతశ్చరమశ్లోకస్యేత్యప్యాహుః.

నచ, తథాప్యష్టాక్షరస్యకథం మన్త్రత్వమ్, *తచ్ఛోద కేషు మన్త్రాఖ్యేత్యుక్తేః; ఏతస్యచ స్వరూపమాత్రప్రకాశకత్వేన అనుష్ఠేయార్థ ప్రకాశకత్వాభావా దితివాచ్యమ్; *ప్రజాపతేర్హృదయా ద్యత్రచసామేత్యాద్యవ్యాప్త్యాపత్త్యా మన్త్రప్రసిద్ధివిషయస్యైవ మన్త్రత్వేతాదృశసూత్ర తాత్పర్యాత్, (౧) "ఓంనమోనారాయణాయేతి మన్త్రోపాసకః" (౨) "మన్త్రాణాంపరమోమన్త్రః" ఇత్యాది శ్రౌతస్మార్త ప్రసిద్ధేశ్చ అత్రాపిసత్త్వాత్.

మన్త్రారమ్ - అనుసన్ధాతారం శబ్దశక్త్యా అర్థబోధనద్వారా చత్రాయత ఇతి స్వానుసన్ధాతృ రక్షకత్వేన మన్త్రత్వ సమ్భవాచ్చ. మన్త్రవ్యపదేశే త్రైఙోడప్రత్యయస్త్రచోలోపశ్చ; (౩) "ఉణాదయోబహుళమ్" ఇతిసూత్రాత్ ; అథవా, మన్యతేత్రాయతేచేతి వ్యుత్పాదనీయమ్, (౪) "మననత్రాణసంయోగా న్మన్త్రఇత్యుచ్యతే బుధైః" ఇతి నిర్వచనాత్; మన్త్రయతేర్వాడప్రత్యయే గోప్యత్వపరః; "అథవా గోపనీయత్వాద్ధాతోర్మన్త్రయతేఃపరమ్ । డప్రత్యయాన్తః పుల్లిఙ్గస్తథాయం లోకవేదయోః" ఇతి పాద్మసంహితోక్తేః; కరణస్యాప్యకర్తృత్వం వైవక్షికమ్. నచైవమర్థబోధనద్వారా రక్షకే విధాయకే చరమశ్లోకే అతిప్రసఙ్గః, ఏతాదృశమన్త్రత్వస్యతత్రాభ్యుపగమాత్; యోగరూఢత్వాభ్యుపగమాద్వా; యోగాఙ్గీకారశ్చ తాదృశార్థబోధస్యాపి ప్రకృతే ఉద్దేశ్యత్వాత్, నిరుక్తివశాచ్చేతిబోధ్యమ్. (౨)

(౧) నారాయణోపనిషత్, (౨) నారసింహపు-౧౮-౨౫ (౩) సిద్ధాన్తకౌముదీ. (౪) ఈశ్వరసంహితా

(3) తిరుమన్త్రత్తినుడై య శీర్మైక్కుప్పోరుమ్బడి ప్రేమత్తో డేపేణి యనుసన్ధిక్కవేణుమ్.

అథైతన్మన్త్రవైభవం విస్తరేణ ప్రతిపిపాదయిషుః ప్రథమ మనుసన్ధానక్రమ కథనముఖేన అష్టాక్షర్ణతయా ఉపదేశ్యత్వలక్షణ వైభవమాహ-(తిరుమన్త్రత్తినుడైయవిత్యాది). (శీర్మైక్కుప్పోరుమ్బడి)-సకల వేదాదిసఙ్గ్రహత్వజ్ఞాతవ్యసకలార్థ ప్రతిపాదకత్వ సర్వమన్త్రోత్తమత్వాది మాహాత్మ్యానుగుణ్యేన, (పేణి) ఆదృత్య. ఆదరశ్చ-అనధికారిభ్యోగోపనమ్.

అత్రచ (౧) "మన్త్రంయత్నేనగోపయేత్" (౨) "గోపయన్నాచరేద్ధర్మం నాపృష్టఃకిఞ్చిదుచ్చరేత్ ।పృష్టోపినవదేదర్థం గుహ్యాం సిద్ధాన్తమేవచ" (3) "ఇదన్తేనాతపస్కాయ" (౪) "యోగోపయత్యయోగ్యానాం యోగ్యానాంసమ్ప్రయచ్ఛతి" (౫) "నావేదనిష్ఠస్యజనస్యరాజన్ ప్రదేయమేతత్పరమంత్వయాభవేత్ । ఏతైర్గుణైర్హీనతమేనదేయమే తత్పరంబ్రహ్మవిశుద్ధమాహుః" (౬) "నశ్రేయసాయోఽక్ష్యతితాదృశేకృతం ధర్మప్రవక్తారమపాత్రదానాత్। పృథ్వీమిమాంయద్యపిరత్నపూర్ణాం దద్యాన్నదేయన్త్విదమవ్రతాయ" (౭) "ఆపద్యపిచఘోరాయాం నత్వేనాంపివేవదేత్ । ఊషరేనివపేద్బీజం షణ్డేకన్యాంప్రయోజయేత్। స్మజేద్వావానరేమాలాం నాపాత్రేశాస్త్రముత్సృజేత్ ।" (౮) "ననాస్తికాయాఽనృజవేనాభక్తాయకదాచన । నైవహింసాభిరుచయే నలుబ్ధాయవిశేషతః । దాతవ్యో మన్త్రరాజోఽయం మన్త్రోఽయంహీనతాదృశః" ఇత్యాదీని ప్రమాణాన్యనుసన్ధేయాని. (3)

---

(౧) శేషసం-౧౧-౫౦ (౨) (3) గీ.౧౮ (౪)
(౫) (౬) (౭) (౮)

(౪) మన్త్రత్తిలుమ్ మన్త్రత్తుక్కుళ్ళే దానవస్తువిలుమ్ మన్త్ర ప్రదనాన వాచార్యన్పక్కలిలుమ్ ప్రేమమ్ కనక్కవుణ్డానాల్ కార్యకరమావతు

(౫) సంసారికళ్ తజ్ఞళైయు మీశ్వరనైయుమ్ మఱన్దు

న కేవలం మన్త్రమాత్రే ప్రేమ్ణామన్త్రోనుసన్ధేయః; కిన్తు, తద్దేవతాయాం తత్ప్రదేగురౌ చ త్రిషు భక్తిః కార్యేత్యాహ (మన్త్రత్తిలుమిత్యాది). విలక్షణే ఏతన్మన్త్రే, విలక్షణే ఏతన్మన్త్రప్రతిపాద్యే, విలక్షణే ఏతన్మన్త్రప్రదే ఆచార్యే చ, ఇతరమన్త్రతద్దేవతాతద్గురుభ్యో విలక్షణం ప్రేమ విద్యతే చేత్, కార్యకరం భవతీత్యర్థః, (౧)"మన్త్రే తద్దేవతాయాఞ్చ" (౨)"యస్య దేవే పరా భక్తిః" (౩)"గురుం ప్రకాశయేద్ధీమాన్" ఇత్యాదీన్యనుసన్ధేయాని, ఏవం విలక్షణప్రేమయుక్తపురుషానుసన్ధేయత్వరూపం వైభవం ప్రతిపాదితమ్. (౪)

అథ సకలచేతనోజ్జీవనాయ భగవత్యేవ ప్రవర్తితత్వలక్షణం వైభవమాహ-(సంసారికళిత్యాది). అథవా, నను మన్త్రత్వే సతి ఉక్తవచనాని ప్రేమయుక్తానుసన్ధేయత్వే ప్రమాణం భవేయుః, తత్త్వష్టాక్షరస్య న సమ్భవతి; ఋష్యాద్యభావాదిత్యాశఙ్క్య, అష్టాక్షరత్వాదేవ గాయత్రీ ఛన్దస్త్వం సిద్ధమితి కృత్వా ఋషిదేవతా వినియోగాన్వక్తుముపక్రమతే-(సంసారికళిత్యాది). (తజ్ఞళై) స్వతస్సిద్ధభగవచ్ఛేషత్వవిశిష్టాన్ స్వాన్. అఱియాతే ఇత్యనుక్త్వా "మఱన్దు" ఇత్యుక్తిః, సమ్బన్ధస్య స్వతస్సిద్ధత్వసూచనాయ. "ఇఴన్దు" ఇత్యనేన కైఙ్కర్యస్య పరమపురుషార్థత్వం తత్ప్రాప్తియోగ్యతా చ ఏషాం సూచ్యతే. తథా చ, ప్రాప్తశేషివిషయకైఙ్కర్యరూపమహాపురుషార్థయోగ్యా అపి

---

(౧) (౨) శ్వే-౬-౨౩ (౩) శేషసంహితా

ఈశ్వరకైఙ్కర్యత్తైయుమిఴన్దు ఇఴన్దోమెన్ఱిలై విఴవుమిన్ఱిక్కే సంసారమాకిఱ పెరుఙ్గడలిలే విఴున్దు నోవుపడ, సర్వేశ్వరన్ తన్

సంసారిణః, అనాదిమాయాతిరోహిత జ్ఞానతయా స్వాభావికస్వపర సమ్బన్ధ జ్ఞానశూన్యాః, తదభావాదేవ కైఙ్కర్యరూప పురుషార్థజ్ఞాన శూన్యాస్తాదృశ పురుషార్థాన్నాలభన్తే ఇత్యుక్తంభవతి.

అసత్యపి పురుషార్థలాభే అలాభనిమిత్త క్లేశోయదాస్యాత్, తదా కథఞ్చిదుజ్జీవనోపాయ జిజ్ఞాసాస్యాదపి, సోపినస్వరూపాదిత్రయ జ్ఞానాభావాదిత్యాహ-(ఇఴన్దోమితి). న కేవలం పురుషార్థహానిమాత్రమ్, కిన్తు సంసారసాగర నిమగ్నతాపీత్యాహ-(సంసారమిత్యాది). అతిశయితశక్తి విశిష్టైరపి దుస్తరత్వం మహత్త్వమ్; జ్ఞాతవ్య సకలార్థప్రతిపాదక మూలమన్త్రప్రకాశనే‡స్వజ్ఞానసమ్బన్ధాజ్ఞానకృతజీవ దుఃఖదర్శనజన్యనిర్హేతుక భగవత్కృపైవహేతురిత్యభిప్రాయేణాహ-(సర్వేశ్వరనిత్యాది). "సర్వేశ్వరన్" ఇత్యనేన-సమ్బన్ధః ; తస్యచ పూర్వం సంసార్యజ్ఞాతత్వాభిధానాత్, స్వమాత్రజ్ఞాతత్వమ్. (నోవుపడతన్కృపైయాలే ఇతి) సిద్ధసాధ్యన్యాయేన, (౧)"ఏవంసంసృతిచక్రస్థే"ఇతిప్రమాణోక్తజీవదుఃఖదర్శనజన్యత్వమ్, హేత్వన్తరానభిధానాన్నిర్హేతుకత్వఞ్చ సిధ్యతీతిబోధ్యమ్.

మూలమన్త్రప్రకాశనమాత్రేణ ఏతేషాంకథం సంసారనిస్తరణం భవేదిత్యత్రాహ (ఇవర్కళ్ తన్నై ఽయితి) స్వశేషత్వ విశిష్ట స్వరూపమ్, మూలమన్త్రస్య పరశేషతైకరస స్వరూపప్రకాశకత్వాత్ ; మూలమన్త్రజన్యసమ్బన్ధ జ్ఞానాత్మక స్వస్వరూపజ్ఞానఞ్చ ముక్తిప్రయోజకమ్, (౨) "క్షేత్రజ్ఞస్యేశ్వర జ్ఞానాద్విశుద్ధిః పరమా

---

‡ స్వజ్ఞాతసమ్బన్ధసహకృత

(౧) అహిర్బుధ్న్యసం-౧౪-౨౭ (౨) యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి

పరమకృపైయాలే ఇవర్కళ్ తన్నైఽయఱిన్దు కరైమరమ్ శేరుమ్బడి తానే శిష్యనుమాయ్ ఆచార్యనుమాయ్ నిన్ఱు తిరుమన్త్రత్తై వెళి యిట్టరుళినాన్.

మతా'' ఇతి. పరమావిశుద్ధిః-ముక్తిః; పరమవిశేషణాత్. పఞ్చమీ ప్రయోజకతాయామ్; తేనసమ్బన్ధజ్ఞానస్య సాక్షాన్ముక్తిహేతుత్వాభావేపినక్షతిః. తద్ద్యోతయితుమేవ మూలేప్రయోజకత్వపర్యవసిత పూర్వకాలీనత్వబోధక త్వాప్రత్యయోక్తిః,*ఈశ్వరజ్ఞానాదితి వచనప్రత్యభిజ్ఞాపనాయైవచ, తజ్ఞళ్ స్వరూపత్తై యఱిన్దిత్యనుక్త్వా "తన్నైఽయఱిన్దు" ఇత్యుక్తిః.

అథవా, (తన్నైఽయఱిన్దు) స్వముపాయత్వేనాధ్యవస్య; (౧) "సంసారసాగరం ఘోరమనన్తక్లేశభాజనమ్। త్వామేవశరణంప్రాప్య నిస్తరన్తి మనీషిణః'' ఇతి వచనమిహప్రత్యభిజ్ఞాప్యతే. మనీషా-సమ్బన్ధజ్ఞానమ్,తద్యుక్తాఅధికారిణః. మూలమన్త్రప్రకాశనఞ్చ తత్ర అధికారప్రయోజకతయా ఉపయోగి; శ్లోకే ఆప్ధాతోర్గత్యర్థతయా జ్ఞానార్థఇతిసూచయితుమఱిన్దిత్యుక్తిః జ్ఞానస్యవిశిష్టవేషస్తుప్రమాణాన్తరాయాతోఽనివార్యతే. అరుళిచ్చెయ్తా నిత్యనుక్త్వా, "వెళి యిట్టరుళినాన్" ఇత్యుక్త్యా అనాదిత్వమతిగుహ్యత్వఞ్చ సూచ్యతే.

అత్ర నారాయణః ప్రాచీకశదిత్యుక్త్యా సోఽస్యమన్త్రస్య ద్రష్టా ఋషిరితిసూచితమ్. "తన్నైఽయఱిన్దు" ఇత్యుక్త్యా స్వప్రకాశకత్వం మన్త్రస్యసూచ్యతఇతి,నా రాయణ ఏవదేవతేత్యపిసూచితమ్; సమ్బన్ధజ్ఞానేచ వినియోగస్సూచితః.

నన్వేతన్మన్త్రప్రకాశనార్థమస్తు నారాయణరూపేణాచార్యతయాఽవస్థానమ్. తథాప్యుపదేశ్యాన్తరసమ్భవాత్ కిమితిస్వయమే

---

(౧) జితన్తే

(౬) శిష్యనాయ్నిన్తు శిష్యనిరుక్కుమిరుప్పు నాట్టారఱియా మైయాలే అత్తైయఱివిక్కైక్కాక.

(౭) సకలశాస్త్రఙ్గళాలుమ్ పిఱక్కుమ్ జ్ఞానమ్ స్వయమార్జిత మ్పోలే ; తిరుమన్త్రత్తాల్ పిఱక్కుమ్ జ్ఞానమ్ పైతృక ధనమ్పోలే.

(౮) భగవన్మన్త్రఙ్గళ్ తాననేకఙ్గళ్.

(౯) అవైతాన్ వ్యాపకఙ్గళెన్ఱుమ్, అవ్యాపకఙ్గళెన్ఱుమిరణ్డువర్గమ్.

పశిష్యతయాతిష్ఠదిత్యత ఆహ (శిష్యనాయ్నిన్తితి). (శిష్యనిరుక్కుమిరుప్పు) (౧) "ఆస్తికో ధర్మశీలశ్చ" ఇత్యాద్యుక్తలక్షణ లక్షిత త్వేనావస్థితిః. (౬)

అథ జ్ఞాతవ్య సకలార్థప్రతిపాదక శ్రుతిస్మృత్యాది శాస్త్రప్రవర్తనేనైవ చేతనోజ్జీవనసిద్ధౌ కిమర్థం మూలమన్త్రః ప్రవర్తిత ఇత్యాశఙ్కాంపరిహరన్, శాస్త్రతశ్చిరకాల సమ్పాదనీయజ్ఞానస్య అనాయాసేనసాధనత్వరూపం మన్త్రస్య వైభవాన్తరమప్యాహ (సకలేతి). "పోలే" ఇత్యనన్తరమత్యాయాస సాధ్యమితి శేషః పూరణీయః. తదుక్తమ్, (౨) "శాస్త్రజ్ఞానం బహుక్లేశం బుద్ధేశ్చలనకారణమ్। ఉపదేశాద్ధరింబుద్ధ్వా విరమేత్సర్వకర్మసు" ఇతి. సర్వకర్మాణి స్వరూపానను గుణాని గ్రాహ్యాణి.

(తిరుమన్త్రత్తాలితి) "ఆచార్యోపదేశముఖేన" ఇతి శేషః, "పోలే" ఇత్యనన్తరమనాయాస సాధ్యమితి శేషః. (౭)

నిరుక్తవైభవం భగవన్మన్త్రాన్తర సాధారణమిత్యాశఙ్క్య మన్త్రవర్గవిభాగాది ముఖేన సర్వేతరమన్త్రాపేక్షయా మూలమన్త్రస్య వైభవం ప్రతిపాదయతి (భగవదితి). (3) "అనన్తావైభవగన్మ

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే (3)

(౧౦) అవ్యాపకజ్గళిల్ వ్యాపకజ్గళ్ మూన్రుమ్ శ్రేష్ఠజ్గళ్.

(౧౧) ఇవై మూన్రిలుమ్ వైత్తుక్కొణ్డు పెరియతిరుమన్త్రమ్ ప్రధానమ్.

న్త్రాః” ఇతి శ్రుతేః, భగవద్గుణానాం తత్పరివాహరూపాఽవతారాణాఞ్చాఽనన్తత్వేన తదనుబన్ధినాం మన్త్రాణామప్యానన్త్యస్యాఽర్థసిద్ధత్వాచ్చేతిభావః. (౮)

(వ్యాపకమన్త్రత్వమ్) వ్యాప్తివిశిష్టస్వరూపప్రతిపాదకమన్త్రత్వమ్. (౯)

(అవ్యాపకజ్గళిలితి) “అష్టాక్షరశ్చ యో మన్త్రో ద్వాదశాక్షర ఏవ చ । షడక్షరశ్చ యో మన్త్రో విష్ణోరమిత తేజసః । ఏతే మన్త్రాః ప్రధానాస్స్యుః” ఇతివచనాత్, విష్ణుగాయత్ర్యాంతన్మన్త్రత్రయ ప్రధానభూతనామత్రయ పాఠాచ్చేతిభావః. (౧౦)

(ఇవైమూన్రిలుమిత్యాది) విష్ణుగాయత్ర్యాం ప్రథమోపాత్తత్వాత్, (౧) “మన్త్రాణాంపరమో మన్త్రో గుహ్యానాంగుహ్యముత్తమమ్ । పవిత్రఞ్చ పవిత్రాణాం మూలమన్త్రస్సనాతనః” (౨) “మన్త్రాణాంపరమో మన్త్రో దైవతానాఞ్చ దైవతమ్ । గుహ్యానాంపరమంగుహ్యమోఙ్కారాద్యక్షరాష్టకమ్” ఇతివచనాత్, వ్యాప్యవ్యాపకాది సర్వతత్త్వకణ్ఠోక్తిమత్త్వాత్, (3) “పురాజన్మాన్తరే తాత ద్వాదశాక్షరసంజ్ఞితః । మన్త్రోభ్యస్తో మహాప్రాజ్ఞ ‡తత్ప్రభావానుగో భవాన్ । శ్రూయతాం కాలదణ్డోఽయం కామాదీనాఞ్చ సత్తమ । పాపానాఞ్చైవ రోగాణాం †విషస్య చ భయస్య చ । నమో నారాయణాయేతి ప్రణవేన సమన్వితః । హృది తిష్ఠతు తే నిత్యం వాచి నిత్యం భవత్వితి” ఇతి జన్మాన్తరేష్వపి చిరకాలాభ్యస్త ద్వాదశాక్షరఫలత్వేన మూలమన్త్ర

(౧) నారదీయే-అష్టాక్షర-౧-౧౧ (౨) నారసింహపు-౧౭-౨౧ (3) పాద్మోత్తరే

† వివిధస్య. ‡ తత్ప్రసాదానుగో.

(౧౨) మఱ్ఱైయిరణ్డుక్కుమ్ అశిష్టపరిగ్రహముమ్ అపూర్త్తియుముణ్డు.

(౧౩) ఇత్తై వేదఙ్గళుమ్ ఋషికళుమ్ ఆఴ్వార్కళుమ్

తదర్థాధిగమవచనాత్, (౧) "సర్వత్రాష్టాక్షరోమన్త్రో మూర్త్తిమన్త్రోఽభవాభవేత్" ఇతి-పరవ్యూహాదిసర్వభగవన్మూర్త్తిసాధారణత్వవచనాత్, సకలశిష్టవిశిష్ట పరిగ్రహవత్త్వాచ్చ త్రిషుమన్త్రేషు మూలమన్త్రోఽధికః ఇతిభావః. (౧౧)

ఉక్తమర్థం వ్యతిరేకముఖేనదర్శయతి (మఱ్ఱై యితి). (అశిష్టపరిగ్రహః) శిష్టపరిగ్రహాభావః, విశిష్టశిష్ట పరిగ్రహాభావః. మూలమన్త్రస్యయాదృశ శిష్టపరిగ్రహోఽస్తి, తాదృశశిష్టపరిగ్రహాభావ ఇతియావత్. (అపూర్త్తిః) వ్యాప్య†(వ్యాపకా)ఽధ్యాహారాదిసాపేక్షత్వమ్. (౧౨)

విశిష్టశిష్ట పరిగ్రహస్తయోర్నాస్తీత్యేతజ్ఞాపయితుం మూలమన్త్రే శిష్టపరిగ్రహాధిక్యమాహ (ఇత్తైయితి). (౨) "ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి ద్వేఅక్షరే, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరాణి, ఇత్యష్టాక్షరం ఛన్దసాగాయత్రీచేతి" "ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరంపదమ్," "ఓంనమోనారాయణాయేతి మన్త్రోపాసకః, వైకుణ్ఠభువనలోకంగమిష్యతి" ఇత్యాదీని వేదవాక్యాని, వేదఙ్గళుమిత్యత్రాఽభిప్రేతాని. (౩) "భూత్వోర్ధ్వబాహురద్యాత్ర సత్యపూర్వాం బ్రవీమివః । హేపుత్రశిష్యాశ్శృణుత నమన్త్రోష్టాక్షరాత్పరః" (౪) "ఆసీనావాశయానావా తిష్ఠన్తోయత్రకుత్రవా । నమోనారాయణాయేతి మన్త్రైకశరణావయమ్" (౪) "బహవోహిమహాత్మానో మునయస్సనకాదయః।అష్టా

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే (౨) నారాయణోపనిషత్ (౩) నారసింహపు-౧౮
(౪) నారదీ-అష్టాక్షరబ్ర-౧ † కుణ్డలితంక్వాచిత్కమ్.

ఆచార్యర్కళుమ్ విరుమ్బినార్కళ్.

ఙ్కురంసమాశ్రిత్యతే జగ్మురైష్ణవంపదమ్ ॥ వ్యక్తంహిభగవానేష సాక్షాన్నారాయణస్స్వయమ్ । అష్టాక్షరస్వరూపేణ ముఖేషుపరివర్తతే," "యథాసర్వేషుదేవేషు నాస్తినారాయణాత్పరః । తథాసర్వేషుమన్త్రేషు నాస్తిచాష్టాక్షరాత్పరః" "కిన్తత్రబహుభిర్మన్త్రైః కిన్తత్రబహుభిర్వ్రతైః । నమోనారాయణాయేతిమన్త్రస్సర్వార్థసాధకః" ఇత్యాదీని, ఋషికళుమిత్యత్రాఽభిప్రేతాని. "ఆళ్వార్కళుమ్" ఇత్యత్ర (౧) "నిన్తిరువెట్టెళుత్తుమ్కఱ్ఱు" (౨) "ఎట్టెళుత్తుమోతువార్కళ్" (3) "వారమాకవోతువార్కళ్" ఇత్యాది శ్రీసూక్తయోవివక్షితాః. ఆచార్యాశ్చ ఉపదేశపారమ్పర్యేణ మూలమన్త్రమేవ ప్రపన్నత్తవన్తఇత్యాహ (ఆచార్యర్కళుమితి).

అథవా, (మఱ్ఱైయిత్యాది) (ఇరణ్డుక్కుమ్) మన్త్రద్వయఘటకయోర్వాసుదేవవిష్ణుశబ్దయోః. అశిష్టపరిగ్రహః-అశిష్టకర్తృకః పరిగ్రహాతిశయః. గుణవిగ్రహాద్యప్రతిపాదకత్వాత్, స్వాభిమతసర్వాధిష్ఠానభూతస్వప్రకాశబ్రహ్మప్రతిపాదకతయా అద్వైతిభిరతిశయేన తావాదృతావితిభావః. ఏతేన ద్వాదశాక్షరస్య భగవచ్ఛబ్దఘటితత్వాత్, అశిష్ట పరిగ్రహాసమ్భవేపి నానుపపత్తిః.

యద్యపి అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం (౪)"వసత్యస్మిన్యతో విశ్వంతత్రాపిచవసత్యయమ్। వాసుశబ్దార్థఉద్దిష్టః" ఇతి కర్తృసాధనతయా అధికరణసాధనతయాచ ఉణన్తం వాసుశబ్దం వ్యుత్పాద్య "వాగన్తాపరికీర్త్యతే । తన్తుచత్సకలార్థేషు సన్తనోతీతివాస్మృతః" ఇతి తదవయవస్యవాశబ్దస్య వావేఙ్భ్యాం విచి, సుశబ్దస్య-"ప్రసూయతేఖిలాన్భావాఙ్ ప్రసౌతిప్రేరయత్యపి । ముఖేష్వభిష్టుతస్సద్భిరితి

---

(౧) తి-మొ-౫-౧౦-౨ (౨) తి-చ-వి-౩౭(3) తి-చ-వి-౭౫(౪) అహిర్బుధ్న్య-౫౨

స్వార్థోయముచ్యతే” ఇతి, ‘‘షూఞ్-ప్రాణిగర్భవిమోచనే’’ ‘‘షు-ప్రసవైశ్వర్యయోః’’ ‘‘షుఞ్-అభిషవే’’ ఇత్యేతేభ్యః కర్తరిసమ్పూర్దానేచ డుప్రత్యయేనిష్పత్తిం ప్రదర్శ్య,

“ద్యోతతేస్వయమేవాయం సృష్ట్వాదైః క్రీడతిస్వయమ్। స్తూయతేచ సదా దేవైరితిదేవార్థ ఈరితః’’ ఇతి దేవశబ్ద సముదాయార్థముక్త్వా, “దాతాచసర్వకామానాం శోధితశ్చాన్తకోసతామ్। రక్షితాసర్వభూతానా మితిదేకారఉచ్యతే” ఇతి, “సర్వైర్వన్సమ్భజనీయశ్చ ప్రోఢాచసకలాత్మనామ్। వకారార్థోయముద్దిష్టః” ఇతిచ, దాఞ్, దైప్, దాప్ దేఙ్భ్యః-దాన శోధన లవన రక్షణక్రియేభ్యోడే ప్రత్యయే, వనివహిభ్యాం డప్రత్యయేచ తదవయవయోర్దేవశబ్దయోర్నిష్పత్తిముక్త్వా, “ఇతి నూక్ష్మాగతిస్త్వియమ్’’ ఇతి నూక్ష్మార్థప్రదర్శనం నిగమయ్య,

“వకారేణాత్రచాధారో వాసుదేవోనిరూప్యతే। ఆకారేణాదిదేవస్తు సఙ్కర్షణఉదీర్యతే’’ ఇత్యత్రతద్బీజ భూతవకారస్యమోక్షాధారతావాదిదేవశబ్దైకదేశభూతాఽఽకారస్య వ్యూహాది సఙ్కర్షణస్మారకతాంప్రదర్శ్య, “యోవాసుదేవోభగవాన్ మోక్షాధారస్సనాతనః। సఙ్కర్షణస్సఏవేతివాకారార్థోనిరూప్యతే” ఇతి తయోరభేదే వాశబ్దతాత్పర్యముక్త్వా, “భువనంకర్షచైవాదౌ యోనూయత సనాతనః। ససోమఉదితస్సేన ప్రద్యుమ్నః పురుషోత్తమః। ఉద్దామఉదయశ్చాత్రసఙ్కర్షణ ఉదీర్యతే। సఙ్కర్షణాదశాయాంహి సమ్పూర్ణఉదయోహరేః।” ఇతి సకారస్య సర్గధర్మనేతృ ప్రద్యుమ్నపరతామ్, ఉకారస్యచ ఉదయశబ్దోదితజ్ఞానప్రాకట్యవత్సఙ్కర్షణపరతాముక్త్వా, “వాసుదేవాత్మకోయోసౌ సఙ్కర్షణఉదీరితః। ప్రద్యు

మ్నోపినవవేతి సుకారార్థోయముచ్యతే” ఇతి సుకారబోధ్యేన సఙ్క-ర్షణ ప్రద్యుమ్నాభేదేన వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నాభేదస్య అర్థసిద్ధత్వ ముక్త్వా,

“దత్తో యేనావకాశేప్సు శయానేనమహాత్మనా। క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోర్వ్యస్తం స్వనాభికమలోదరే। దత్తావకాశోదస్యార్థ స్సోనిరుద్ధఉదీర్యతే। ఏకారేణజగద్యోనిః ప్రద్యుమ్నః పరిపఠ్యతే। సఙ్క-ర్షణాత్మకోయస్స ప్రద్యుమ్నః పరికీర్త్యతే। అనిరుద్ధస్సఇత్యేవ దేకారార్థోనిరూప్యతే” ఇతి దత్తావకాశశబ్దైకదేశభూతదకార జగద్యోనిభావాధిష్ఠితైకారాభ్యా మనిరుద్ధప్రద్యుమ్నా సముదాయేనచ తదభేదః ప్రదర్శితఇత్యుక్త్వా, “ఏవంవర్ణత్రయేణోక్తం వ్యూహతాదాత్మ్యముత్తమమ్। ఉపసంహారరూపేణ పునర్వేతితదుచ్యతే॥ లేశతో వాసుదేవాఖ్యః పరార్థస్తే ప్రదర్శితః।” ఇతి పరార్థప్రదర్శనోపసంహారః కృతః.

తథా, “వ్యాప్తికాన్తిప్రవేశేచ్ఛా స్తత్తద్ధాతునిబన్ధనాః। పరత్వేభ్యధికావిష్ణో ర్దేవస్యపరమాత్మనః” ఇత్యారభ్యత్రివిధ పరిచ్ఛేదరాహిత్యరూపాయావ్యాప్తేః జ్ఞానబలాదిగుణోత్కర్షరూపాయాః కాన్తే స్సర్వాన్తః ప్రవిష్టత్వ సర్వాధారత్వయో స్సర్వకాలీన సకల సత్పురుషేచ్ఛా విషయత్వస్యచ, విష్ఌవశివిశిఇషిభ్యః కథఞ్చిద్వ్యాప్త్యాదితేన విష్ణుశబ్దేన, విగతీత్యంశో ధాత్వన్తరాచ్చ కథఞ్చిద్వ్యాప్త్యాదితేన విశబ్దేన సర్వప్రజనయితృత్వ సర్వసమవాయిత్వయోస్నుశబ్దేన సర్వపురుషార్థ ప్రసవితృత్వస్యచాభిధానం ప్రదర్శ్య,

“పరస్త్వక్షరలభ్యః” ఇత్యాదినా, “అమృతాయితసర్వాఙ్గో జ్యోతిస్త్రయ ‡సమిన్ధనః। దదామ్యభయమిత్యేషపరోర్థః పరికీర్తితః ”

‡ (పా) నిబన్ధనః

ఇతి సర్వభోగ్యతాపాదకత్వ సర్వజ్యోతిఃప్రకాశకత్వాఽభయప్రదత్వాన్యక్షరలభ్యానీతివిస్తరేణ విష్ణుశబ్దార్థాః ప్రదర్శితాః.

తథాపి పాఞ్చరాత్ర ప్రామాణ్యానభ్యుపగమాత్, వైష్ణవపురాణాదిగతస్య వాసుదేవశబ్దనిర్వచనస్య సర్వాధిష్ఠానవిషయతయాపి కథఞ్చిద్యోజయితుం శక్యత్వాత్; నారాయణశబ్దస్య పురాణేష్వేవ (౧)"నారస్తీతిసర్వపుంసాంసమూహాః పరికీర్తితాః" ఇత్యాదినా, నానాజీవాభిలషిత పురుషార్థప్రదత్వాదినిమిత్తతాయాః ప్రతిపాదితత్వాత్, వాసుదేవాదిశబ్దేషు తేషామాదరాతిశయ ఇత్యాశయః.

అన్యేతు, సంజ్ఞాయామేవణత్వవిధానేన, "నతునారాయణాదీనామ్" ఇతివచనేనచనిస్సాధారణ్యంనారాయణపదమ్; "ఉణాదయోబహుళమ్" ఇత్యత్ర సంజ్ఞాగ్రహణానువృత్తావపి, క్వచిదుణాది ప్రత్యయవిధౌ పునస్సంజ్ఞాగ్రహణదర్శనేన ఔణాదికానాం ప్రత్యయానాం క్వచిదసంజ్ఞాయామప్యనుమానాత్ వాసుదేవాదిశబ్దాఽ యోగేనాన్యత్రసమ్భావ్యన్త ఇతిసాధారణాః. ఇత్థఞ్చ నారాయణపదా ద్వాసుదేవపదాదీని ప్రచురంశైవాదిభిః పరిగృహ్యన్త ఇత్యాశయ ఇత్యాహుః;

పక్షద్వయేపిన కేవలమష్టాక్షరస్యాతిశయితాఽశిష్టపరిగ్రహాభావః; కిన్తు, అతిశయితశ్శిష్ట పరిగ్రహోపీత్యాహ (ఇత్థైయితీత్యవతరణీయమ్). కింబహునా, భగవానివాఽయమపిమన్త్రోఽచిన్తనీయమహిమా. ఉక్తంహిపాద్మసంహితాయామ్; "అచిన్తనీయమహిమా దేవస్యేవమధుద్విషః" ఇతి. యదిపునః, "సిద్ధయోబహుధాజప్తుర్మన్త్రిణోప్యుదితసఙ్ఖ్యయా " ఇత్యతోఽచిన్తనీయఇత్యత్రజప్తురిత్యపేక్షితే;తథాపి, యజ్జపాదసావచిన్త్యమహిమా; సోఽచిన్త్యమహిమేత్యనుక్తసిద్ధమ్. సౌసాదృశ్యాదేవచభగవతా తత్త్వాదాత్మ్యారోపో

(౧) పాద్మోత్తరే-౨౨౬

(౧౪) వాచ్యప్రభావమ్మోప్పలన్రు వాచకప్రభావమ్.

(౧౫) అవన్ దూరస్థనానాలుమ్ ఇతు కిట్టినిన్రుతవుమ్.

(౧౬) ద్రౌపదిక్కు ఆపత్తిలే పుడవై శురన్దతు తిరునామమిఱే.

స్యాత్రేఽపి శ్రుతః. "వ్యక్తం హి భగవానేష సాక్షాన్నారాయణస్స్వయమ్। అష్టాక్షరస్వరూపేణ ముఖేషు పరివర్తతే" ఇతి†(మనసినిధాయ) "ముఖేషుపరివర్తతే" ఇత్యేతదత్రాభిప్రేతమ్. (౧౩)

తతోఽప్యస్యోపకారకత్వాతిశయమాహ (వాచ్యప్రభావమిత్యాది) (౧౪)

(అవనిత్యాది) భగవాన్ హి స్వాత్యన్తాభిమతేపి భక్త్యుత్పాదనాయాఽసన్నిహితో గోపీష్వివ కదాచిద్భవతి; తదాపి తన్నామాన్యుచ్చార్యమాణాని తాత్కాలికవ్యసననివర్తనేన ఉపకుర్వన్తీత్యర్థః.

ఉక్తమేవార్థం క్వచిత్ప్రయోజనాన్తరపరవిషయే ఉదాహరన్తి (ద్రౌపదిక్కిత్యాది). *వాసుదేవస్యసఖీతి ప్రసిద్ధాయా ద్రౌపద్యాస్సఖ్యా సర్వజ్ఞేన భగవతా స్వయమేవాగత్య కర్తవ్యస్య వస్త్రాపకర్షణాపన్నివారణస్య అకృతత్వేపి నామ్నైవాన్యవిషయ ఇవ చకారేత్యర్థః. ఏతేన నామ్న ఏవ వస్త్రవృద్ధిహేతుత్వే, "తస్య ప్రసాదాద్ద్రౌపద్యాః కృష్యమాణేమ్బరే తథా। తద్రూపం పరమం వస్త్రం ప్రాదురాసీదనేకశః" ఇతి భారతవచనవిరోధ ఇతి పరాస్తమ్. అత ఏవ భగవానపి, "గోవిన్దేతి యదాక్రన్ద త్కృష్ణా మాం దూరవాసినమ్। ఋణం ప్రవృద్ధమివ మే హృదయాన్నాపసర్పతి" ఇత్యాహ.

నచ, అవధృతసామర్థ్యానామనేకేషాం కారణానాం సమవాయే కేనచిత్కార్యముత్పన్నమ్, కేనచిన్నేతి నియన్తుం శక్యతే; కిఞ్చాత్ర చ,(౧)"ఆర్తా విషణ్ణాః" ఇతి, (౨) "తావదార్తిః" ఇతి చ, నామశరణా

(౧) భార- (౨) వి-పు-౧-౯-౭౩ † కుణ్డలితం క్వాచిత్కమ్.

(౧౭) శొల్లుమ్క్రమమొఴియవాచ్చెన్నాలుమ్తన్స్వరూపమ్కెడనిల్లాతు

గత్యోరుభయోరేవ ఆపన్నివర్తకతా; ఏతేన, "త్రాహిమాంశరణాగతామ్" ఇత్యత్రశ్శరణాగతి ప్రతీతావపి నానుపపత్తిః.

అతఏవభారతేపి, "ఆకృష్యమాణేవసనే విలలాపసుదుఃఖితా। గోవిన్దేతిసమాభాష్య కృష్ణేతిచపునఃపునః॥ శఙ్ఖచక్రగదాపాణే ద్వారకానిలయాచ్యుత। గోవిన్దపుణ్డరీకాక్ష రక్షమాంశరణాగతామ్" "ఆకృష్యమాణేవసనే ద్రౌపద్యాస్తద్విశాంపతే। మనసాచిన్తయామాస దేవంనారాయణంప్రభుమ్" ఇతిపృథక్సాధనతా పృథక్ప్రసగుక్త్యావ్యఞ్జితా.

కిఞ్చ, సాధనాన్తరసంసృష్టాయత్ప్రపత్తిర్నసాధనమ్। అతో ద్రౌపద్యభీష్టస్య కేవలం నామసాధనమ్। నాస్తిసాధనతాబుద్ధిః ప్రపన్నానాంమహాత్మనామ్। మన్త్రే ఉచ్చార్యమాణేఽపి నప్రపత్తేరతః క్షతిః। † "గోవిన్దేతియదాక్రన్దది"త్యుక్త్యాప్యవసీయతే। "గోవిన్దేతిసమాభాష్యే"తి చద్వైపాయనోదితమ్। యదన్యత్ర ఫలం వస్త్రం ప్రపత్తేరిత్యుదీరితమ్। ఉద్దేశ్యతామాత్రపరం తన్మానే నవిరుధ్యతే॥ ఇతి.

నను, (౧) "రజస్వలైకవస్త్రాహమ్" ఇత్యుక్త్యా తదానీమశుచిత్వప్రతీతేశ్చాఙ్గకస్య నామోచ్చారణస్య నతాదాత్వికఫలసాధనతాసమ్భవః; (౨) "దేవతానాన్తు నామాని శుచిరేవసదాస్మరేత్" ఇతి వచనాత్. ప్రపత్తిస్తుప్రకారనియత్యనపేక్షత్వేన అన్యత్ర వ్యవస్థాపితేతిసైవతత్ర ఫలసాధనమితివక్తవ్యమిత్యత ఆహ - (శొల్లుమిత్యాది). (౩) "సాఙ్కేత్యం పారిహాస్యంవా" ఇత్యాది వచనైశ్శ్రీధారాహిత్యేపి వైకుణ్ఠనామగ్రహణస్య ఫలసాధనతాప్రతీతేః, భగ

(౧) భార (౨) (౩) భాగ-౬-౨-౧౪

† వసిష్ఠవచనాదస్యా అస్తిసాధనతామతిః.

(౧౮) ఇతుతాన్ "కులన్దరుమ్" ఎన్గిఱపడియే ఎల్లావపేక్షితఙ్గళైయుమ్ కొడుక్కుమ్.

(౧౯) ఐశ్వర్యకైవల్య భగవల్లాభఙ్గళై యాశైప్పట్టవరె కళుక్కు అవత్తైక్కొడుక్కుమ్.

వన్నామోచ్చారణస్యాపి ఫలసాధనతాయాం ప్రకారనియమోనాపేక్షిత ఇతిభావః. సాఙ్కేత్యమ్-పారిభాషికార్థ విశేషబోధేచ్ఛయా ఉచ్చారణమ్. పారిహాస్యహేళనయో రవజ్ఞాపూర్వకత్వే తద్రాహిత్యాభ్యాంభేదః. స్తోభః-నిరర్థకోచ్చారణమ్. (౧౭)

నను, (౧) "శరీరారోగ్యమర్థాంశ్చ భోగాంశ్చైవానుషఙ్గికాన్ । దదాతిధ్యాయినాం నిత్యమపవర్గప్రదోహరిః," (౨) "నసమ్పాదాంసమాహారే విపదాంవినివర్తనే । సమర్థోదృశ్యతేకశ్చిత్తం వినాపురుషోత్తమమ్ ।" (౩) "నహిపాలనసామర్థ్యమృతేసర్వేశ్వరం హరిమ్।" (౪) "ఫలమతఉపపత్తేః" ఇత్యాదిభిర్భగవతఏవ సర్వపురుషార్థసాధనత్వం నేతరేషామితివ్యవస్థాపనాత్, కథమేతస్యభగవత్తుల్యవిభవత్వసమ్భవః ; సతిహితస్మిన్నుపకారకత్వాతిశయ సమ్భావనాపీత్యాశఙ్క్య, పురుషార్థదానానుకూలకృతిమత్త్వరూపస్య దాతృత్వస్యాభావేపి సకలపురుషార్థసాధనత్వప్రయోజకత్వే అస్యాపిసమ్భవత ఇత్యాహ-(ఇతుతానిత్యాది). (౧౮)

తదేవవివృణోతి (ఐశ్వర్యేత్యాదినా). (౫)"ఐహిలౌకికమైశ్వర్యం స్వర్గాద్యంపారలౌకికమ్। కైవల్యంభగవన్తఞ్చ మన్త్రోఽయంసాధయిష్యతి" (౬)"ధర్మార్థకామమోక్షాణామేకాన్తఫలదాంశుభామ్। చతురన్తాంభువంభోక్తుం ప్రాప్తుంవామరరాజతామ్ । అష్టాక్షరో

---

(౧) (౨) (౩) వి-పు-౧-౨౨-౨౧.

(౪) బ్రహ్మసూ- (౫) వృద్ధహారీత-౩-౪౭ (౬) నార-అష్టా-

స్యోపాయస్యాస్య త్రివర్గస్యతుకింపునః । ఆయుష్యంధనపుత్రాంశ్చ బహూన్విద్యామహద్యశః । ధర్మార్థకామమోక్షాంశ్చ లభతేజపకృన్నరః" "జన్మన్యస్మిన్నతీతేవాయద్దేనస్సఞ్చితంమహత్ । తన్మన్త్రజపమాత్రేణ ప్రలయంయాతినిస్తుషమ్। మ్రియమాణశ్శుచిర్ధ్యాత్వా మన్త్రమేనముదీరయన్ । ప్రాప్నోతివైష్ణవంస్థానం దుష్ప్రాపమవినశ్వరమ్" "సర్వవేదాన్తసారార్థస్సంసారార్ణవతారకః।గతిరష్టాక్షరోనృణామపునర్భవకాఙ్క్షిణామ్॥ కిన్తస్యబహుభిర్మన్త్రైః కిన్తస్యబహుభిర్వ్రతైః।యస్యైషాచసమాపన్నా విద్యాసర్వార్థసాధినీ" "చతుర్ముఖశ్చతుర్వక్త్రైః ఫలాన్యస్యాః ప్రదర్శయన్। నాన్తంజగామవిస్తీర్ణం సఙ్క్షేపోయముదీరితః" "యత్రాష్టాక్షరసంసిద్ధో మహాభాగోమహీయతే। నతత్రసఞ్చరిష్యన్తి వ్యాధిదుర్భిక్షతస్కరాః" ఇత్యాదిభిస్సర్వానిష్టనివారణక్షమత్వ సకలేష్టసాధనత్వయోః ప్రతిపాదితత్వాత్ ; "నసమ్వదామ్" ఇత్యాది దాత్రన్తరనిషేధపరమితిభావః.

నను, జపహోమాదిముఖేన ఇతరపురుషార్థనిరూపితసాధనతాసమ్భవేపి నమన్త్రస్య మోక్షసాధనతాసంభవః. తస్యజ్ఞానైకసాధ్యత్వశ్రుతేః. నచమోక్షోపయోగిజ్ఞానజనకత్వమేవ అస్యమోక్షప్రయోజకత్వరూప మోక్షోపాయత్వమితివాచ్యమ్. ఉపాయోపకారకతారూపస్య అగ్రేవక్ష్యమాణత్వేనపౌనరుక్త్యాపత్తేరితిచేత్ ; యత్రైవ మోక్షోజ్ఞానైకసాధ్య ఇతిశ్రూయతే; ఏవం "మన్త్రోపాసకో వైకుణ్ఠభువనలోకం గమిష్యతి" ఇతిచ. ఉపబృంహణఞ్చ "భగవన్తఞ్చమన్త్రోయం సాధయిష్యతి" ఇత్యుదాహృతమ్. తత్ర, ధ్యానేప్రణవస్య కరణత్వవత్ మన్త్రస్యాపికరణతాసమ్భవాత్.

యదిచ "మన్త్రోపాసకః"ఇతి తృతీయాసమాస ఇతి వ్యాఖ్యాయ, ఉపాసనకరణత్వమేవాస్య స్మృత్యుక్త మోక్షసాధనత్వమిత్యు

చ్యతే; తతస్తాదృశమేవకరణత్వ మత్రాభిధీయతామ్. ఉపాయోప
కారకత్వన్తు అన్యాదృశమేవవక్ష్యత ఇతి నపౌనరుక్త్యమ్.

యది పునర్విజ్ఞానైకసాధ్యతాశ్రుతిః విజ్ఞానాతిరిక్తస్య అవ్యవ
హితసాధనతామేవనిషేధతి, విజ్ఞానంవినామోక్షోన భవతీతివదతీతి
యావత్. తతఃకర్మయోగాదీనాం స్వాతన్త్ర్యేణమోక్షసాధనత్వేపి
నకిఞ్చిద్బాధకమ్, తైరపిభక్తింజనయిత్వైవమోక్షజననాత్. యద్య
న్తరాభక్తిర్జాయతే, కిన్తర్హి స్వాతన్త్ర్యమ్, నవ్యాపారోద్దేశేనప్రవృ
త్తిః; కిన్తర్హి ఫలోద్దేశేనేత్యేతత్స్వాతన్త్ర్యమ్; కరణస్వాభావ్యాత్తు
వ్యాపారోజాయతే; నతతస్స్వాతన్త్ర్యహానిః;

ఏవఞ్చసతి, (౧)"సాఙ్ఖ్యఞ్చయోగశ్చ" (౧)"ఉపాయాస్తేచ
చత్వారః" (౧) "శృణూపాయఞ్చతుర్థంమే" (౧) "వ్యాచక్ష్వామ్బ
చతుర్థన్తముపాయంపద్మసమ్భవే"(౧)"ఉత్తారహేతవోమీమాముపా
యావిహితామయా । కర్మసాఙ్ఖ్యన్తథాయోగఇతి శాస్త్రవ్యపా
శ్రయాః। పూర్వేత్రయఉపాయాస్తే భవేయురమనోహరాః। ఉపా
యోయఞ్చతుర్థస్తే ప్రోక్తశ్శీఘ్రఫలప్రదః। ముముక్షుణాయతస్సా
ఙ్ఖ్యనయోగేననచభక్తితః। వర్షేషుద్వాదశస్వేవమనుతిష్ఠన్ సమా
హితః। క్రియాకలాపమఖిలంయాతిసాయుజ్యసమ్పదమ్। ఏతానితన్త్ర
నామాని మయోక్తానిమహామతే। మన్త్రతోయేనబోధ్యన్తే ముక్త్యు
పాయాః పృథక్పృథక్ । ఉపాయాశ్చోదితాఃపూర్వే నమేస్యుస్తార
కాస్త్రయః। ప్రత్యాహృతేన్ద్రియగ్రామైర్ధారణధ్యానశాలిభిః। యో
గైస్సమాహితైశ్శశ్వత్కాలేనయదవాప్యతే। అచ్ఛిద్రపఞ్చకాలజ్ఞాః
పఞ్చయజ్ఞవిచక్షణాః। పూర్ణేవర్షశతేధీరాః ప్రాప్నువన్తియదఙ్గనా।
సర్వోపాయవిహీనానాంమదాలమ్బితచేతసామ్। నిర్మితంసర్వజాతీనాం

---

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే

రోగిణామౌషధంయథా । కేవలంజపమాత్రేణ మామేవాప్నోత్య
సంశయః । స్మార్తంశ్రౌతఞ్చయోగశ్చజ్ఞానఞ్చేతిచతుర్విధమ్। వైది
కాఃక్రమశస్తేన ప్రాప్నుయుర్మానవాశ్శుభమ్ । భగవన్నీతమా
ఖ్యాత మాత్మనాంపతతామధః। త్వత్ప్రాపకంమహత్కర్మ కారుణ్యా
వివశాత్మనా । ఏభిఃకర్మభిరీజానస్త్వన్మన్త్రాంశ్చ సతతంజపన్ । త్వామవా
ప్నోత్యేవపురుషః పురుషంపురుషోత్తమమ్" ఇత్యాదిని కర్మాదిసాధ
నతాబోధకానివచనాన్యాఞ్జస్యేన ఉపపద్యన్తే.

పరస్పరసాహచర్యేణైవకర్మాదీనాం మోక్షసాధనత్వేపి తేషాం తత్తదధికార్యభిమతప్రాధాన్యభేదేన త్రిత్వవ్యపదేశ ఇతి సున్దరజామాతృమునిభిరప్యుక్తమ్.

నచైతావతా (౧) "విద్యాతఃపురుషార్థోతశ్శబ్దాదితి బాదరాయణః" ఇత్యేతదధికరణవిరోధః. తస్య కర్మశేషభూతం కర్తృయాథాత్మ్యవిషయం వేదనం (౨) "బ్రహ్మవిత్" ఇత్యాదినాభిధీయత ఇత్యేతన్మాత్రనిరాకరణేతాత్పర్యాత్. (3) "నకర్మణానప్రజయాధనేన" (౪) "నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యః" (౫) "నాహంవేదైర్నతపసా" ఇత్యాదీనాఞ్చనిషేధానాం కేవలకర్మవిషయత్వేనాప్యుపపత్తేః. (౬) "భక్త్యాపరమయావాపి ప్రపత్త్యావామహామునే। ప్రాప్యోహంనాన్యథాప్రాప్యోమమకైఙ్కర్యలిప్సుభిః"ఇతి నిషేధోస్తీతి చేత్, (౭) "క్లేశానాఞ్చక్షయకరం యోగాదన్యన్నవిద్యతే" (౮) "భక్త్యేకలభ్యః" ఇతి భక్త్యతిరిక్తోపాయ సామాన్యనిషేధోప్యస్త్యే

(౧) బ్రహ్మసూత్ర (౨) తై-ఆన (౩) తై-నారా
(౪) ముణ్డ-3-౨ (౫) గీ- (౬) పాఞ్చరాత్రే
(౭) (౮) గీతార్థసఙ్గ్రహ

కర్మజ్ఞానభక్తికళితే యుక్తస్ద్వవర్గకళుక్కు విరోధియైపోక్కి
అవర్జ్ఞైత్తలెక్కట్టిక్కొడుక్కుమ్.

వ: విహితోపాయవ్యతిరిక్తవిషయోఽసావితిచేత్; ఏషోపితథేతిపశ్యతుభవాన్.

(౧) "నాన్యఃపన్థాః" ఇతిశ్రౌతోనిషేధోస్తీతిచేత్, వేద్యాస్యపరోఽన్యశబ్ద ఇతి నిష్కర్షయాముక్తః, ప్రకృతగుణవిశిష్టవిషయజ్ఞానాతిరిక్తస్య అన్యశబ్దేనపరామర్శే ప్రపత్తేరపినిషేధప్రసఙ్గాత్. విద్యామూలతత్త్వజ్ఞానంవినా మోక్షమార్గోనవిద్యత ఇత్యస్య ఉభయత్రసామ్యాత్. కర్త్రాదీనామఙ్గతాక్లృప్తేతి, సాధనతావచనం సద్వారకంయోజ్యత ఇతిచేత్, తత్ప్రపత్తావపితథాస్తు; (౨) "భక్త్యా పరమయావాపి ప్రపత్త్యావామహామునే" ఇతి, (౩) "సమ్యజ్ఞానేనవా ముక్తిర్గఙ్గాయాంమరణేనవా" ఇత్యనేనతుల్యమ్; "ధ్యానయోగవివర్జితాః" ఇతి - (౪) "సర్వోపాయవిహీనానామ్" ఇత్యనేనతుల్యమ్. "న్యాసేనైవ" ఇతి, †"జపమాత్రేణ" ఇత్యనేనతుల్యమితి నకశ్చిద్విశేషఇతి విభావ్యతే; తదా జపహోమాదిముఖేన సాక్షాదేవ సాధనత్వమస్తు; తదేవాస్మిన్నపివాక్యేభిధీయత ఇతి. హేతుతాఽభిహితాపూర్వంపశ్చాద్ధేతూపకారితా । కర్త్రాదీనాంప్రవృత్తేశ్చ వైలక్షణ్యాత్పృథక్కృతిః ॥

అథవా, అస్త్వైశ్వర్యాదిసాధనతా; తథాపిన మోక్షసాధనతాసమ్భవః; తస్యజ్ఞానైకసాధ్యత్వాదిత్యత స్తదుపాయోపకారకత్వమేవాఽస్య తత్సాధనత్వమిత్యాహ (కర్మజ్ఞానేత్యాది). కర్మజ్ఞానా

---

(౧) పురుషసూక్తే (౨) పాఞ్చరాత్రే (౩)
(౪) † మన్త్రమాత్రేణ

ప్రప త్తియ లే ఇత్తిన్దవర్ కళుక్కు స్వరూపజ్ఞాన త్తైప్పిఱప్పిత్తు కాలక్షేపత్తుక్కుమ్ భోగత్తుక్కుమ్ హేతువాయిరు క్కుమ్.

(౨౦) "మన్త్రత్తైల్లామ్ పేశిలుమ్" ఎన్గిఱపడియే అఱియవేణ్డు మర్థ మెల్లామ్ ఇతుక్కుళ్ళేకిడక్కుం.

(౨౧) అతావతు-అష్టాక్షరమ్.

నుగృహీతభక్తౌ ప్రవృత్తానామఙ్గప్రధాన విరోధివివృత్తిపూర్వకం తదుపచయ హేతురిత్యర్థః. (ప్రపత్తియిలేయితి) ప్రపత్తౌ ప్రవృత్తా నాన్తు ప్రపత్త్యనుగుణం స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానం జనయిత్వా పశ్చాదపి కాలక్షేపభోగయోర్హేతుర్భవతీత్యర్థః.   (౧౯)

స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానజనకతామేవ కైముతికన్యాయేన ఉపపాదయితుమాహ (మన్త్రత్తైల్లామిత్యాది)   (౨౦)

తేచజ్ఞాతవ్యాః ప్రాప్యస్వరూపాదయః పఞ్చేత్యాహ (అతావతిత్యాది). శరీరాత్మభావాది సమ్బన్ధానామప్యవశ్యజ్ఞాతవ్యతయా తదనుక్త్యా న్యూనతా, భగవచ్ఛరీరత్వాదివిశిష్టస్వస్వరూపజ్ఞానే తజ్జ్ఞానస్యార్థసిద్ధత్వాత్, పఞ్చైవహ్యర్థాః సకలవేద తదుపబృంహణ తత్త్వదర్శి ప్రతిపాద్యా ఇతి, "ప్రాప్యస్యబ్రహ్మణోరూపమ్" ఇత్యాదినోక్తమ్.

(౧) "షడఙ్గానిచవేదాశ్చ మన్త్రాశ్చాన్యేపరశ్శతాః । అన్యచ్చవాఙ్మయంసర్వం మన్త్రేస్మిన్సుసమాహితమ్" ఇతి సర్వస్యాపి వాఙ్మయస్య అత్రప్రతిష్ఠితత్వవచనమ్, అర్థద్వారక ప్రతిష్ఠాపరమిత్యేతస్యార్థపఞ్చక ప్రతిపాదకతాసిద్ధేతిభావః.

---

(౧)

వివృతా చైతస్యాఽర్థపఞ్చకప్రతిపాదకతా అభియుక్తైః, (౧) "ఆద్యౌ ప్రాప్యం పరమమనఘం ప్రాప్తృరూపఞ్చ మాన్తావిష్టోపాయస్త్వయననమసోరీప్సితార్థం చతుర్థ్యామ్। తద్వ్యాఘాతం మమకృతిగిరివ్యఞ్జయన్తం మనుం తం తత్ప్రాప్యశ్చద్వయమపివిదన్ సమ్మతస్సర్వవేదీ" ఇతి, ఆద్యౌ-అకారాద్యౌ; ఆదిపదేన నారాయణపదస్య "నరాజ్జాతానిభూతాని" ఇతి యోజనాపక్షే నరపదస్యచసఙ్గ్రహః. పరమమ్-సర్వకారణత్వ సర్వరక్షకత్వ సర్వశేషిత్వ సర్వనియన్తృత్వ సర్వాధారత్వ సర్వవ్యాపకత్వ నిఖిలకల్యాణగుణాకరత్వ నిరవద్యత్వ దివ్యమఙ్గళవిగ్రహయోగ నిరతిశయమహిమ మహిషీవైశిష్ట్యాదిభిస్సమాభ్యధికశూన్యమ్. అనఘమ్ - నిఖిలహేయప్రత్యనీకమ్. నరశబ్దతోఽపి - క్షయోపలక్షితహేయ సామాన్యాభావః ప్రతీయతే. మాన్తౌ-మకారాన్తౌ; ఆదినా-నరపదసఙ్గ్రహః. ఇష్టోపాయమ్-సిద్ధసాధన తద్వరణే; జాతావేకవచనమ్, అయననమసోః-క్రమేణసిద్ధమేవ వా సాధనం నమస్యపి; (౨) "ప్రధానకారఉద్దిష్టో మః ప్రధానఉదీర్యతే। విసర్గః పరమేశస్తు" ఇత్యుక్తేః.

అర్థపఞ్చకజ్ఞానప్రయోజనఞ్చ, ప్రాప్యప్రాప్తృస్వరూపజ్ఞానప్రయుక్తః ప్రాప్తుర్మమభగవదనుభవ కైఙ్కర్యాభావః పారిశేష్యాన్మదపరాధప్రయుక్తః, సచమదపరాధస్తచ్ఛరణాగత్యేకనివర్త్య ఇతి జ్ఞానపూర్వకం తచ్ఛరణవరణేప్రవృత్తిః. తదుక్తమ్;-(౧) "ప్రాప్యం బ్రహ్మాసమస్తశేషిపరమం ప్రాప్తాహమస్యోచితః ప్రాప్తిర్దాయధనక్రమాదిహ మమప్రాప్తాస్వతస్సూరివత్। హాన్తైనామతివృత్తవానహమహమ్మత్యా విమత్యాశ్రయస్సేతుస్సమ్ప్రతి† శేషివస్తు నిభరన్యాసస్తు

(౧) రహస్యత్రయసారే (౨) పాఞ్చరాత్రే † శేషిసమ్పది.

(౨౨) పూర్వాచార్యర్కళ్ ఇతిలర్థమఱివతఱ్కు-మున్బు తఙ్గళై ప్పిఱన్దార్కళాకనినైత్తిరార్కళ్. ఇతిలర్థజ్ఞానమ్ పిఱన్ద పిన్బు "పిఱన్దపిన్ మఱన్దిలేన్" ఎన్గిఱపడియే ఇత్తైయొఴి యవేఱొన్రాలి కాలక్షేపమ్ పణ్ణియఱియార్కళ్.

(౨3) వాచకత్తిఱ్కాట్టిల్ వాచ్యత్తిలేయూన్ఱుకైక్కు-ఱి ఈశ్వరనే ఉపాయోపేయమెన్ఱు నినైత్తిరుక్కై.

మేశిష్యతే" ఇతి, ప్రాప్తిర్వాయధనేత్యనేన ప్రాప్తేస్స్వరూపానుబన్ధిత్వ కథనాత్, ప్రతిబన్ధకాతిరిక్తకారణాభావో నప్రాప్త్యభావప్రయోజక ఇతిదర్శితమ్. శేషసమ్పదివిషయే భగవతీతి శేషః. మ ఇత్యనేన స్వస్య ఉపాయాన్తరానర్హతానూచ్యతే. "తు రేవార్థః; సమ్ప్రతితు" ఇత్యన్వయే అవధారణమర్థసిద్ధమితి.

అర్థప్రసఙ్గాత్ ఆచార్యా ఆదృతవన్త ఇతియత్ పూర్వముక్తం తదపి నశబ్దస్వరూపమాత్రవిషయమ్; తేషాం సిద్ధసాధననిష్ఠత్వాత్, కిన్తు సార్థవిషయమిత్యాహ (పూర్వాచార్యర్కళితి)

యద్వా, ఉక్తాంమన్త్రస్య ప్రపన్నోపకారకతా మస్మదాచార్యేషూదాహృత్యదర్శయతి. ప్రాగేతదర్థజ్ఞానాదసత్త్వమేవాత్మనామాచార్యా అనుసన్దధతే; (౧)"అసన్నేవ" ఇత్యాదిశ్రుతేః. జాతేచ జ్ఞానే, నైతదర్థానుసన్ధానంవినా కాలం క్షిపన్తీత్యర్థః. (౨౨)

శబ్దేనైవ సర్వఫలసాధనసమ్భవే కిమర్థమర్థపర్యన్తధావనం తేషామిత్యత ఆహ (వాచకత్తిలితి). ఉత్తమాధికారిణోహ్యాచార్యాః.

---

(౧) తై-ఆన-

(౨౪) ఇతు తన్నిఱ్ఱ్చెల్లుకిఱవర్థమ్ స్వరూపముమ్ స్వరూపాను
రూపమాన ప్రాప్యమున్, స్వరూపముమ్ ఉపాయముమ్
ఫలముమెన్నవుమామ్.

---

(౧) "మాధవాఙ్ఘ్రిద్వయోపాయో మాధవాఙ్ఘ్రిప్రయోజనః । స ఉత్తమాధికారీస్యాత్ కృతకృత్యోఽద్యజన్మని" ఇతిలక్షణాత్. అతస్తేషాం శబ్దే సాధనతాబుద్ధిస్త్యాజ్యేతి, నత్వైస్సాకృతా. నచాత్రఉపాయశబ్దః ఫలప్రదాతృపరః. (౨) "అన్యోపాయో విష్ణుఫలోమధ్యమః" ఇత్యుక్తేః, నహివిష్ణుంఫలమన్యో దదాతీతిసమ్భావ్యతే. సమ్భవతితు కరణతారూపోపాయతా భక్త్యాదీనామ్; ఉపేయగ్రహణం తదేకోపాయత్వస్య స్వరూపతాయాం దృష్టాన్తప్రదర్శనార్థం.

"యథానన్యప్రమస్థత్వం యథాచానన్యదేవతా । అనన్యోపాయతాతద్వత్ స్వరూపం-కథమన్యథా । ఏకాన్తీతువినిశ్చిత్య దేవతావిషయాన్తరైః । భక్త్యుపాయంసమంకృష్ణప్రాప్తౌకృష్ణైకసాధనః । ఇతిలక్షణమేకాన్తిగోచరంసమ్భవిష్యతి"ఇతి. వైభవంసమ్ప్రదర్శ్యైత్థం మూలమన్త్రస్యదేశికః । వాక్యార్థమభిధత్తేయం ద్వేధాస్వీయకృపావశాత్ ॥ (౨౩)

ఇతుతన్నిలిత్యాదిశ్లోకిఱవర్థమ్-శాబ్దార్థః. తేనపూర్వోక్తసకలప్రతిపాదకతావిరోధః (స్వరూపముమిత్యాది). వాక్యార్థత్రయాత్మకేమన్త్రే శేషత్వపరతన్త్రితే ద్వాభ్యామభిహితే. ప్రాప్యప్రార్థనాపరమన్తిమమ్. ఇయఞ్చవాక్యయోజనాభట్టారకైః ప్రదర్శితా;- (౩) "అకారార్థాయైవస్వ మహమథమహ్యాం న, నివహానరాణాం నిత్యానామయనమితి నారాయణపదమ్। యమాహాస్మైకా

---

(౧) (౨) (౩) అష్టశ్లోకీ

లం సకలమపిసర్వత్ర సకలాస్వవస్థాస్వావిస్స్యర్న్మ సహజక్తైజ్కర్య విధయః " ఇతి. అకారార్థాయైవస్య మహామితి-ప్రణవార్థవివరణమ్.

యద్యపి ప్రణవజన్యశ్శాబ్దబోధః జీవసామాన్యవిశేష్యకః ; తథాపి, (౧) " దాసభూతాస్స్వతస్సర్వే హ్యాత్మానఃపరమాత్మనః । అత్తోహమపి తేదాసః " ఇతివత్ సర్వజీవవిశేష్యకబోధోత్తర మార్థికస్య స్వవిశేష్యకస్య బోధస్యజననాత్, తదాకారప్రదర్శన పరమిదమిత్యవిరోధఇత్యేకే. విశిష్యస్వస్య శేషత్వజ్ఞానం స్వీయపురు షార్థవిశేషాపేక్షా తదుపాయపరిగ్రహాదావప్యుపయుజ్యతే ఇతి ప్రధానమితి తస్యశాబ్దత్వౌచిత్యాత్. పూర్వపక్షేపి, అచేతనాత్మీయార్థ మవశ్యానుసరణీయేన గుణానాం ప్రధానానువర్తిత్వ న్యాయేనైవ చేతనానామప్యాత్మీయానాం శేషత్వజ్ఞానసమ్భవాచ్చ, తృతీయాక్షర విశేష్యతయా అహంపదమధ్యాహ్రియత ఇత్యదోషఇత్యన్యే ; ఆత్మసమర్పణే ప్రణవవినియోగదర్శనాత్, అనధ్యాహారేణోపపత్తౌ అధ్యాహారకల్పనాయా అన్యాయ్యత్వాచ్చ, ఛాన్దసప్రక్రియయా అస్మచ్ఛబ్దస్య పూర్వోత్తరభాగయోర్లోపే పరిశిష్టోమకారస్స్వా త్మానమభిధత్తే ఇత్యాశ్రయణీయమిత్యపరే. అస్మిన్పక్షే జ్ఞానస్వరూప త్వజ్ఞానగుణకత్వాదేశ్శబ్దాల్లాభేస్యర్థస్వభావాల్లాభఇతిబోధ్యమ్. ఏతేషుపక్షేష్వన్యతమం పక్షమాశ్రిత్యైవ "ఎమ్బెరుమానుక్కే ఉ రియేనాననాన్" ఇత్యాద్యాచార్యైర్వక్ష్యతే.

మహ్యామిత్యనేన మకారోత్తరషష్ఠీ తాదర్థ్యలక్షణసమ్బన్ధ విశేషబోధికేతి దర్శయతి. నివహానరాణామిత్యత్ర అయనంయస్యే త్యపేక్ష్యతే. తేన బహువ్రీహిలాభః. నిత్యానామయనమితి తత్పురు

---

(౧)

షలాభ ఇత్యేకే నరాణామిత్యస్యవివరణం నిత్యానామితి. బహువ్రీ హిరేవాత్రప్రదర్శిత ఇత్యపరే. అస్మాఇత్యాదినా చతుర్థ్యభిప్రేతార్థ వివరణమ్.

యద్యపి చతుర్థ్యాస్తాదర్థ్యమాత్రంశక్యమ్; తథాపి నారాయ ణాయేత్యస్య క్రియాపదసాపేక్షత్వాత్, భవతిపరస్యచాస్తేరధ్యా హారే ప్రణవేనపౌనరుక్త్యాత్, ఔచిత్యేనచస్యామిత్యధ్యాహారే నిత్య సిద్ధస్యతాదర్థ్యస్యానాశాసనీయతయా ప్రణవపరిజ్ఞాతతాదర్థ్యహేతు కేఙ్కైఙ్కర్యే చతుర్థ్యాలక్షణాశ్రీయతే. (౧)"వఝువిలావడిమై శెయ్య వేణ్డునామ్" (౨) "నిత్యకిఙ్కరోభవాని" ఇతి పూర్వైరధ్యాహా రః ప్రదర్శితః.

నచ, ఆవిస్యురిత్యేవపదమధ్యాహార్యమ్. చతుర్థ్యర్థస్యకర్తృ త్వేనాన్వయాసమ్భవాత్, పదాన్తరాధ్యాహారేచగౌరవాత్. సుబ్వి భక్త్యోలక్షణానేతితు పరిభాషామాత్రం వ్యత్యయానుశాసనానాం వి భక్తేర్విభక్త్యన్తరార్థే అననుశిష్టస్థలే లక్షణానేత్యేవంపరతయా నిరూఢలక్షణాపరతయావా ఉపపత్తేరితి నచతుర్థ్యాలక్షణానుపపత్తిః. చతుర్థీలక్షితస్యచకైఙ్కర్యస్య ప్రతిబన్ధకనివృత్తిమన్తరేణానుపపత్తే స్తత్ప్రార్థనాప్యర్థాదత్రవివక్షితా. "ప్రణవనమస్సుకళాలే స్వరూప ముమ్" ఇత్యాచార్యసూక్త్యనురోధేన ఇత్థంయోజనాకృతా.

అథవా, ప్రణవేనస్వరూపోక్తిః పరాభ్యాం ప్రాప్యమీరితమ్। తత్రాద్యేనార్థ్యతేఽనిష్టధ్వంసఇష్టం ద్వితీయతః॥ తథాహి, నమస్యా పి స్యామితిపదమధ్యాహార్యమ్; తేనమమకారనివృత్తిముఖేన సర్వా నిష్టనివృత్తిః ప్రార్థ్యతే. తదుక్తమ్ - (3) "ప్రణవోదితతచ్ఛేష భావోహం నిజకర్మభిః। అహఙ్కారమమత్వాభ్యా మభిభూతోప్యతః

(౧) తి-వాయ్-3-3-౧ (౨) గద్యత్రయే (3)

పరమ్॥ తచ్ఛేషత్వానుసన్ధాన పూర్వతచ్ఛేషవృత్తికః । భూయాస మిత్యముంభావం వ్యనక్తి నమ ఇత్యదః" ఇతి ; ఆచార్యైశ్చాప్యగ్రేభి ధాస్యతే; "ఎనక్కురియేనన్ఱి కేట్టయెఱ్ఱియవేణుమ్" ఇతి.

ప్రతిబన్ధకనివృత్తౌ ప్రార్థితాయాం ప్రతిబన్ధకాభావరూపకార ణానపేక్షస్య స్వతస్సిద్ధస్యాపికైఙ్కర్యస్య పునఃప్రార్థనా, (౧) "ఇ చ్ఛాతఏవ" ఇత్యాద్యుక్తరీత్యా సత్యామపిప్రతిబన్ధకనివృత్తౌ ప్రాప్య సిద్ధిరీశ్వరాధీనేతిజ్ఞాపనాయ.

యద్యపి భావాన్తరమభావఇతిస్వీకారాత్, అనిష్టనివృత్తి రేవేష్టప్రాప్తిః అవిద్యానివృత్తిరేవమోక్షఇతిచ భాష్యకారైరప్య నుగృహీతమ్. తథాపి సర్పాదికృతభయనివృత్తౌ స్తదగ్రిమకా లోత్పన్న ప్రతికూలజ్ఞానాన్తరాత్మకతయా అనుకూలజ్ఞానస్యాపిచ పూర్వోత్పన్నానుకూల జ్ఞానాన్తరనివృత్తిస్వరూపతయా ప్రతియోగి నిరూప్యవేషేణ ఇష్టస్యాపిస్వరూపతోనిష్టత్వాత్, స్వరూపతఇష్ట స్యాపి ప్రతియోగినిరూప్యవేషేణ అనిష్టత్వాత్,ఉభాభ్యామపిరూపా భ్యామిష్టత్వోక్తిముఖేన పూర్వావస్థాయామనిష్టప్రాచుర్యమ్, ఉత్త రావస్థాయాశ్చ ఇష్టైకరూపతాం జ్ఞాపయితుం పృథక్ప్రార్థనా.

అథవా, కృత్స్నాయామపి ప్రతిబన్ధకనివృత్తేః ప్రాథమికపరి పూర్ణబ్రహ్మసాక్షాత్కారాన్తపదార్థస్వరూపత్వేపి కైఙ్కర్యజనిత భగవన్ముఖోల్లాస తజ్జనితచేతనానన్ద తద్దర్శనజనితనిరతిశయ భగ వదానన్దాదీనామతిరిక్తత్వాత్, తత్ప్రార్థనాయాః పార్థక్యమేవసమ్భ వతి. సర్వప్రతిబన్ధకనివృత్తీష్టప్రాప్త్యోర్భేదే ఆచార్యాణాంకతిపయ భగవన్నిగ్రహాదినివృత్తి నిగ్రహఫల జ్ఞానసఙ్కోచనివృత్త్యాత్మకజ్ఞాన వికాసరూపేష్టప్రాప్త్యోర్భేదేన ప్రార్థనయోః పార్థక్యోపపాదనమిష్ట

(౧) ర-స్త

ప్రాప్త్యంశే అధికారాన్తర్భావలిప్సయేతినవిరోధః. ప్రార్థనాకారమప్రేవక్ష్యతి.

అత్రపక్షే ఉపాయస్య ఆర్థికతావక్తవ్యేతి శారీరకచతురధ్యాయ్యామివ పదత్రయేపి క్రమేణ తత్త్వోపాయపురుషార్థాః ప్రతిపాద్యన్త ఇతియోజనాన్తరమప్యాహ (స్వరూపమితి).

శారీరకేహి ప్రథమాధ్యాయే జీవస్యజగత్కారణతానిరాకరణపూర్వక మీశ్వరస్యైవతథాత్వం స్థాపితమితి,తన్ముఖేన జీవస్యతత్కార్యత్వ తదన్తర్యామికత్వయోః, ద్వితీయే, నాత్మాశ్రుతేరిత్యత్రనిత్యతాయాః, జ్ఞోతఏవేత్యత్ర జ్ఞాతృత్వస్య, ఉత్క్రాన్తిగత్యాగతీనామిత్యత్ర అణుత్వస్యచ, కర్తాశాస్త్రార్థవత్త్వాత్, పరాత్తుతచ్ఛ్రుతేః, ఇతి పరాయత్తకర్తృత్వస్యచ ప్రతిపాదనాత్, పూర్వాద్వికేనస్వరూపం ప్రతిపాద్యతఇతిశక్యతేవక్తుమ్.

ఉపాయపదమత్ర అధికారికృత్యపరమ్. నమశ్శబ్దస్యఉపాయపరతాచ,నామయతి-వశీకరోతి భగవన్తమితివ్యుత్పత్త్యా. దర్శితాచేయం వ్యుత్పత్తిరహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్; - "నామయత్యపివాదేవంప్రహ్వీభావయతిధ్రువమ్।ప్రహ్వీభవతినీచేహి పరోన్నైచ్యంవిలోకయన్ । అతోవానమఉద్దిష్టం యత్తన్నామయతిస్వయమ్" ఇతి.

అథవా, ఉపాయశబ్దః-సిద్ధోపాయపరః, సిద్ధోపాయపరతాపి నమసః అహిర్బుధ్న్యేనదర్శితా ; "పన్థానకారఉద్దిష్టోమః ప్రధానఉదీరితః।విసర్గఃపరమేశస్తు తత్రార్థోయంనిరూప్యతే। అనాదిఃపరమేశోయశ్శక్తిమానచ్యుతఃప్రభుః।(స్వ)తత్ప్రాప్తయేప్రధానోయం పన్థానమననామవాన్" ఇతి, సర్వత్ర వాచ్యవాచకయోరభేదోపచారాత్సామానాధికరణ్యమ్.తత్ర-ఏవంపదార్థేసతి, అర్థోవాక్యార్థః, ప్రధానఃకర్మా

దితః. తత్ర హేతుమాహ (అనాదిరిత్యాది) అన్యేషాం హ్యుపాయానా ముత్పత్తౌ చేతనాపేక్షా, ఫలే సాధనే చ స్వశక్త్యుద్బోధకసహకార్య న్తరాపేక్షా ; ఆశుతరవినాశితయా ఫలప్రదచేతనాన్తరాపేక్షా చ విద్యతే. అయన్తు, న తావత్పురుషకృతిసాధ్య ఇత్యాహ (అనాదిరితి). పరమేశ ఇత్యస్య వివరణం శక్తిమానితి. అథవా, నోపాయాన్తరవత్ ప్రతిబన్ధకనివర్తకాపేక్ష ఇత్యాహ (పరమేశ ఇతి). నివర్తకాన్తరరహిత ఇత్యర్థః. శక్తిమానిత్యనేన శక్త్యుద్బోధకాకాఙ్క్షానిరస్తా. అచ్యుత ఇత్యనేన ఫలప్రదాన్తరాకాఙ్క్షానాస్తీతి సూచితమ్. ప్రభుశబ్దేన స్వాత న్త్ర్యోక్త్యా ఇతరేషాం పారతన్త్ర్యవ్యఞ్జనాత్, పరతన్త్రస్వరూపా నురూప ఇత్యపి సూచితమ్. అథవా ప్రధానః స్వీయాద్వారణాత్. కథ న్తర్హి, శాస్త్రేషు తత్రతత్ర ప్రపదన సాధనతయా వాచోయుక్తిరత ఆహ - నమననామవాన్ ; యాని నమనస్య నామాని, తాని తమేవ లక్ష ణయా ప్రతిపాదయన్తీత్యర్థః. (౧) "న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణో బ్రహ్మాణమ్" "న్యాస ఇతి బ్రహ్మ" ఇతి శ్రుతిరనేనోపబృంహితా.

అథవా, మకారోత్తరషష్ఠ్యాః (౨)"యాః కాశ్చ న కృతయః" ఇత్యేతదనురోధేన కృతిసాధ్యరక్షణత్వరూపసమ్బన్ధార్థకత్వేన తద భావో నఞా బోధ్యత ఇత్యర్థా దధ్యవసాయరూప మధికారికృత్యం, సిద్ధోపాయశ్చ నమశ్శబ్దేన ద్యోతితావిత్యాశయః. కేచిత్తు, కృత్స్నోఽపి మన్త్రః ఉపాయపరః, పురుషార్థపరో వా. తథాహి, ప్రణవస్తావత్, "ఓఙ్కారో భగవాన్విష్ణుః" "తస్య వాచకః ప్రణవః" (౩) "ఓమితి బ్రహ్మ" (౪)"ఓం తత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణస్త్రివిధస్స్మృతః" ఇత్యాది భిర్బ్రహ్మవాచకత్వేన ప్రసిద్ధః-సచరక్షకత్వాది ప్రవృత్తినిమిత్తకత యా వ్యాకరణే "అవతేష్టిలోపశ్చ" ఇతి వ్యుత్పాదితః.

(౧) తై-నా-   (౨) యజు-   (౩) తై-శిక్షా-   (౪) గీ-

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ ;-"ఓతమస్మిన్మితం సర్వమిత్యర్థస్థూలఉచ్యతే । ఓకారేణఉకారేణ సంసర్గస్తారకాశ్రయః । ద్వ్యాపన్నాగమకావేతావోతస్యచమితస్యచ । యత్కిఞ్చిద్భగవత్యోవ్యత్తన్మితం సర్వమిష్యతే । శక్తిమాన్భగవద్వాచ్యస్తచ్ఛక్తేః ప్రవిజృమ్భణమ్ । సఙ్కల్పనీయస్సఙ్కల్ప ఇతియత్తేపురోదితమ్ । తత్ర సఙ్కల్పనీయోర్థోభూతిశ్శుద్ధేతరాత్మికా । అవ్యాహతాతుతత్ప్రేక్షా సఙ్కల్పస్తత్సుదర్శనమ్।కల్పాద్యకల్ప్యాత్మకం సర్వంతదేతన్మితమిష్యతే । మితంతదోతంసూత్రేణ మణివద్భగవత్యజే।అవతిస్తుప్రవేశార్థో గతిర్వ్యాప్తిఃప్రవేశనమ్ । మితంప్రవిష్టందేవేశే పుష్కరేపరమాణువత్। ఓతోమితేచదేవేశః ప్రవిష్టస్సూత్రవన్మణౌ । స్థూలోయంప్రణవస్యార్థః" ఇత్యాదినా పరిచ్ఛిన్నసకలపదార్థాధారాధేయభావాదినిమిత్తకతోక్తా.

పాద్మసంహితాయాఞ్చ ;-ఓకారవర్ణవ్యత్యాసస్స్యాదాకారస్యపద్మజ । మకారవర్ణవ్యత్యాసఃపకారస్యాప్యుదీరితః । అన్తర్బహిశ్చ యత్సర్వం వ్యాప్నోతితదుదీర్యతే।యస్మిన్నోతమిదంసర్వంతదేవమభిధీయతే । అథవావతియత్సర్వం త్రాయతేపరమంపదమ్ । అభిధేయమితిప్రోక్తా నిరుక్తిఃప్రణవస్యసా" ఇతి ధాతుత్రయాత్ప్రణవస్య ప్రవృత్తిర్దర్శితా ; సచనిరపేక్షఏవ పరమశేషిణస్తస్య విశేషోపస్థాపనశక్తోపి, † "అన్యార్థతయోఙ్కారః కేవలంనైవసాధకః" ఇతి శాణ్డిల్యాద్యుక్తప్రక్రియయా ఔపచారికాన్యవిషయ ప్రయోగదర్శనజనితాన్యపరత్వశఙ్కానిరాసాయ నిస్సన్ధారణ్యానారాయణపదమపేక్షతే. గుణవిశేషోపస్థాపనార్థతయాచ నప్రణవానర్థక్యమ్, నారాయణపద సామానాధికరణ్యాచ్చ నమశ్శబ్దయోగాచ్చ లుప్తచతుర్థ్యన్తతా తారస్యావధార్యతే.

† అవత్త్యర్థతయా

సమశ్శబ్దశ్చ-(౧) "ఉపాధిరహితేనాయం యేనభావేనచేతనః। సమతిజ్యాయసే తస్మై తద్ధ్యానమనముచ్యతే। భగవాన్స్వపరోనిత్య మహాంప్రత్యవరస్సదా। ఇతిభావో నమః ప్రోక్తో నమసః కారణం హి సః। నామయత్యపివా దేవం ప్రహ్వీభావయతి ధ్రువమ్। ప్రహ్వీభవతినిచేహి పరో నైచ్యం విలోకయన్। అతో వా నమ ఉద్దిష్టం యత్తన్నామయతి స్వయమ్। వాచా నమ ఇతి ప్రోచ్య మనసా వపుషా చ యత్। తన్నమః పూర్ణముద్దిష్టమతోఽన్యన్న్యూనముచ్యతే। ఇయం కరణపూర్తిస్సా స్యాదఙ్గపూర్తిమిమాం శృణు" ఇత్యాదినా న్యాసపరత్వేన వ్యాఖ్యాతః. అతో రక్షకత్వాదివిశిష్టాయ నారాయణాయ నమ ఇత్యేకవాక్యతయా కృతోఽయం మన్త్ర ఉపాయపరః.

(౨) "బద్ధాఞ్జలిపుటా హృష్టా నమ ఇత్యేవ వాదినః" ఇత్యాదిదర్శనాత్ శేషవృత్తిర్వా నమసేర్యతే. అహిర్బుధ్న్యేఽపి, నమసశ్శేషవృత్త్యర్థతాఽజగౌ. "ప్రేక్షావతః ప్రవృత్తిర్యా ప్రహ్వీభావాత్మికా స్వతః। ఉత్కృష్టం పరముద్దిశ్య తన్నమః పరిగీయతే। లోకే చేతనవర్గస్తు ద్విధైవ పరికీర్త్యతే। జ్యాయాంశ్చైవ తథాఽజ్యాయాన్ ద్వాభ్యాం విద్యతే పరః। కాలతో గుణతశ్చైవ ప్రకర్షో యత్ర తిష్ఠతి। శబ్దస్తన్ముఖ్యయా వృత్త్యా జ్యాయానిత్యవలమ్బతే। అతశ్చేతనవర్గోఽన్యస్సన్ప్రతః ప్రత్యవరో బుధైః। అజ్యాయాంశ్చైనయోర్యోగశ్శేషశేషితయేష్యతే। అజ్యాయాంసోఽపరే సర్వే జ్యాయానేకో మతః పరః। నన్తృనన్తవ్యభావేన తేషాం తేన సమన్వయః। నన్తవ్యః పరమశ్శేషీ శేషా నన్తార ఈరితాః। నన్తృనన్తవ్యభావోఽయం సప్రయోజనపూర్వకః। నీచోచ్చయోస్స్వభావోఽయం నన్తృనన్తవ్యతాత్మకః" ఇతి.

---

(౧) అహిర్బుధ్న్యసం- (౨) భార-శాన్తి-

ఏవఞ్చకృతోఽన్వ పిమన్త్రైః ఏకవాక్యతయా పురుషార్థమభిధత్త ఇతివదన్తి. తదేతద్యోజనాద్వయముభయాచార్యైర్నాదృతమ్ యత ఆత్మాభిమానానుగుణత్వాత్పురుషార్థవ్యవస్థాయాః ఉపాయవ్యవస్థాయాశ్చ స్వరూపపురుషార్థోభయానుగుణత్వాత్,స్వరూపవివేకోఽపేక్షితః. నచతస్యశాబ్దత్వేనసమ్భవతి, ఆర్థత్వాచ్ఛ్రయణంన్యాయ్యమ్.

శ్రుతిశ్చప్రణవంత్ర్యక్షరత్వేనదర్శయతి. సంహితాయామేకాక్షరతా ముపపాదయామాస. సావకాశాచఅహిర్బుధ్న్యోక్త్యర్థ పరతా; మన్త్రాన్తరేషు రక్షకత్వాదికఞ్చప్రణవావయవాకారేణైవలభ్యత ఇతిసమ్భావితాధికార్థత్వాన్నిర్బన్ధః. స్థూలశ్చాయం ప్రణవనమ సోఽరిత్యహిర్బుధ్నేనక్త్రోక్తమ్.

యచ్చాహిర్బుధ్న్యసంహితాయాంవిరామే, ప్రణవస్య బ్రహ్మ విష్ణుశివ వ్యక్తావ్యక్తపురుష జాగ్రదాదిపదత్రయాధిష్ఠాతృ విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞసంజ్ఞితాఽనిరుద్ధాదిత్రితయబోధకాక్షరత్రితయోత్తరార్ధ మాత్రా బోధిత కాలాద్యధిష్ఠాతృ వాసుదేవశక్తి ఘటితశక్తి చతుష్టయాన్యథానుపపత్తిలభ్య నిఖిలకార్యోపయోగ్య పృథక్సిద్ధ విశేషణ సముదాయరూప పూర్ణ భగవచ్ఛక్త్యభిమానిలక్ష్మీస్వరూప విశిష్ట భగవత్స్వరూప బోధకత్వం సూక్ష్మయోజనాయాముక్తమ్. యదపిచ "యోఽర్థఃపరాహ్వయస్తస్య" ఇత్యాదినా స్ఫుటాస్ఫుటనిరుక్త శక్తిక సృష్టిసంహారకాలీన భగవత్స్వరూప ప్రతిపాదక సృష్టికృద్వ్యోమేశరూపాక్షర ద్వయాత్మకస్య ప్రణవస్య సన్నివేశాత్ జగద్వ్యాపనారూపత్వముక్తమ్; తదుభయమపి, శ్రుతావష్టాక్షరాఙ్గ ప్రణవే అతిరిక్తార్థమాత్రానుక్తేశ్శబ్దతశ్చ భగవత్స్వరూపాలాభ ప్రసఙ్గాత్ , సృష్ట్యాదికర్తృకతాయాశ్చాకారేణైవబోధోపపత్తేరుపేక్షి

తమ్ । వస్తుతో మాణ్డూక్యాదిచ్ఛాయానుసారితాదృశయోజనాయా అష్టాక్షరాఙ్గప్రణవవిషయత్వమితిబోధ్యమ్.

అన్యే తు; శ్రుత్యుక్తతారత్ర్యక్షరత్వావిరోధేనైవ కృత్స్నస్య మన్త్రస్య స్వరూపోపాయపురుషార్థాన్యతమపరతామిచ్ఛన్తి. తథాహి:- అహమ్పదసమానార్థస్తారే త్వేకః ప్రథమః పునః । బోధయన్ప్రత్యక్త్వాదినారాయణవిశేషణమ్ । పౌనరుక్త్యంనిరాకార్యం భగవద్వాసుదేవవత్ । యద్వా నారాయణపదేనాకారార్థవిశేషణాత్ । నమః పదం శేషవృత్తిన్యాసాన్యతరబోధకమ్ । కర్తుమర్హామి కరోమీతి క్రియాసమితి వా పునః । అధ్యాహార్యం స్వరూపాదిత్రయాన్యతమధీస్తతః ॥ తదేవమాయ నారాయణాయైవాహం నమస్కర్తుమర్హామి, నమస్కరోమి, నమస్క్రియాసమితి వా స్వరూపోపాయ పురుషార్థాన్యతమ బోధో మన్త్రవాక్యాజ్జాయత ఇతి వదన్తి.

అత్రాపి యోజనాత్రయే చరమయోజనాద్వయోపేక్షాయా ముక్తో హేతుః. ఆద్యయోజనాయ్యనన్యార్హ శేషత్వమాత్రలాభేపి అనన్యశరణత్వాద్య లాభాదవ్యవహితాన్వయేసమ్భవతి వ్యవహితాన్వయస్య చాన్యాయ్యత్వాదుపేక్షితా.

అకారవాచ్యాయ నారాయణాయైవస్యామహమ్; నమస్యాం; న మే దేహాదికా, నాహంస్వతన్త్రోస్మీతి వాక్యద్వయతయా కృత్స్నోఽయమపి మన్త్రస్స్వరూపపర ఇతి యోజనాపి అసమ్బద్ధపద వ్యవహితాన్వయాసమ్భవాదేవోపేక్షితా.

న చైవం మూలమన్త్రజనిత్వా, ద్వయేవివృద్ధ్య, ద్వయైకనిష్ఠో భూయా ఇతి పూర్వోక్తి విరోధః; కృత్స్నస్య మన్త్రస్య స్వరూపజ్ఞాన జనకత్వేన త్వేవ తదుపపత్తేరితి వాచ్యమ్; తస్యాః, "పదత్రయేత్ర సఙ్క్షేపాద్భావ్యానన్యార్హ శేషతా । అనన్యోపాయతాస్వస్య తథానన్యప్రయ

గ్ధతా" ఇత్యుక్తరీత్యా వాక్యత్రయపక్షఏవ ఆకారత్రయ విశిష్టస్వరూపలాభేనోపపత్తేః. ప్రాప్యాదీనాం సర్వేషామాత్మసమ్బన్ధిత్వాత్ స్వరూపప్రతిపాదనే మన్త్రస్య తాత్పర్యమితిరమ్యజామాతృదేవైరభిధానాత్.

నచైవమ్, "ఇహసఙ్గ్రహాతశ్శ్రీమాన్ గోప్తా శేషీసమాధికదరిద్రః । శరణంసర్వశరీరీప్రాప్యస్సేవ్యశ్చసాధుభిర్భావ్యః" ఇతి భగవదాకారవిశేషాణామపి మన్త్రితోలాభాత్తత్పరత్వ ప్రసిద్ధ్యభావో నిర్నిబన్ధన ఇతివాచ్యమ్; శాబ్దప్రాధాన్యస్యైవ నిబన్ధనత్వాత్.

తాశేస్వరూపతాదర్థ్యం స్థితితాదర్థ్యమన్తరా । అన్తేప్రవృత్తితాదర్థ్యమితిమన్త్రార్థసఙ్గ్రహః" ఇతి సున్దరజామాతృమున్యుక్త జీవసామాన్య జీవస్వాభావికాకార పరత్వయోజనాయాం ప్రార్థనాపదస్యాధ్యాహారాభావేన స్వరూపయాథాత్మ్యపరత్వంసుగమమ్.

తదుక్తంత్రైవ;—తస్మాదనన్యశేషోఽయమనన్యశరణస్తథా । అనన్యభోగశ్చాత్మేతిపదత్రయసమీరితః। అత శ్శేషీశరణ్యశ్చప్రాప్యశ్చ భగవానితి। జ్ఞానాదపాస్తమజ్ఞానమహఙ్కారార్థకామజమ్ । ఏవమ్ప్రకారసమ్పన్నం మన్త్రేణానేనకృత్స్నశః।ఆత్మస్వరూపయాథాత్మ్యం సామాన్యేనోపవర్ణితమ్" ఇత్యభియుక్తోక్త్యా, వృద్ధిః-మన్త్రోదితస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానకార్యభూతోఽధ్యవసాయరూపోజ్ఞానవికాసః ; ద్వయైకనిష్ఠతా-పశ్చాదపితదుక్తోపాయోపేయాన్యానన్వయః. తథా చ, జ్ఞాతస్వరూపవిజ్ఞానస్వీకృతోత్తమసాధనః।ప్రాప్యోపాయాన్తరత్యాగీభూయాదితితదాశయః॥

అన్యేతు, "మూలమన్త్రేణస్వాత్మానం దేవాయవినివేద్య" ఇతి నిత్యానురోధాత్, వాక్యద్వయపక్షేకృతోఽపిమన్త్రః ఆత్మ

సమర్పణపరః. తథాహి ;—చతుర్థీసమ్ప్రదానత్వబోధికాభిమతాత్మ
నః । సమ్ప్రదానత్వమన్యత్రతదీయమానార్థశేషితా । నాత్రయద్యపితే
ద్యుక్తం నిత్యస్వత్వాత్పరాత్మనః । తథాపిసంరక్ష్యతయాస్వస్యతస్మై
సమర్పణాత్ । అముఖ్యాసమ్ప్రదానత్వం చతుర్థాతస్యబోధ్యతే। నిష
ధావేనసన్ద్యోత్యపరాత్మనోయత్సమర్పణమ్ । విష్ణ్వాదిషుచతుర్థీతత్స
మ్ప్రదానప్రబోధినీ । ఇత్యహిర్బుధ్న్యకథితాకేచిదిష్టాతు రేసమా ।
ప్రణవోవినియుక్తశ్చ శుద్ధైవాత్మసమర్పణే । అతశ్చతుర్థ్యాబోద్ధ
వ్యాకథఞ్చిత్సమ్ప్రదానతా । శరార్యుక్తిముదాహృత్యరక్ష్యత్వేనసమ
ర్పణమ్ । రమ్యజామాతృదేవైశ్చప్రణవార్థఇతీరితః । అకారఃపూర్వ
వద్జ్ఞేయోనారాయణవిశేషణమ్ । స్వరూపపరతాపక్షే ప్రథమాన్తత్వ
నిశ్చయాత్ । మకారఃప్రథమాన్తోస్యాం యోజనాయామపీష్యతే । మ
యాసమర్పితఇతిచోపస్కారేణ యోజనా । నమశ్శబ్దేనరక్ష్యత్వం
నిషేధ్యంస్వనిరూపితమ్ । స్వరక్ష్యత్వనిషేధస్యయద్వోకారేణసిద్ధితః।
స్వస్యానపేక్షకర్తృత్వం నిషేధ్యంసమర్పణే । అథవాగోబలీవర్దన
యేనేతరరక్ష్యతా । నిషిద్ధామధ్యమేవర్ణేనమసాతుస్వరక్ష్యతా। సమ్భా
వత్యనుషఙ్గేహినాధ్యాహారోరరీకృతః ॥

శ్రీవైకుణ్ఠగద్యేచ, భగవతాభాష్యకృతా, "శ్రీమతామూల
మన్త్రేణ మామైకాన్తికాత్యన్తిక పరిచర్యాకరణాయపరిగృహ్ణీష్వేతి
యాచమానః ప్రణమ్యాత్మానం భగవతేనివేదయేత్" ఇతి మూలమ
న్త్రస్య ఆత్మనివేదనేవినియోగాత్ ప్రమాణసమ్ప్రదాయానురుద్ధే
యం యోజనేతి, ఉక్తహేతోరేవ ఇయమపినాదృతా.

అహిర్బుధ్న్యవచనస్తు నమశ్శబ్దస్థాలయోజనాప్రతిపన్న సమర్ప
ణోద్దేశ్యత్వపరమ్. విష్ణ్వాదిపదోత్తరచతుర్థీతిపదంనోక్తయోజనాను

కూలమ్. ప్రణవశ్చ తదా అహిర్బుధ్న్యపాద్మాదిసంహితోక్తరీత్యా చతుర్థ్యన్తో భగవత్పర ఏవ. నాతః ప్రథమాన్తమకారార్థానన్వయో దోషః. నిత్యోక్తిరపి ఏతద్యోజనాభిప్రాయైవ. గద్యోక్త్యావపి మూలమన్త్రైకకరణికత్వస్య అవ్యవహితయాచనే అన్యసహితోచ్చారణవైయర్థ్యప్రసఙ్గాత్, తద్విశిష్టేనాఽప్రధానేఽపి నివేదనే అన్వయో గమ్యత ఇతి సతతోఽప్యుక్తయోజనాసిద్ధిః. ఆయనారాయణాయైవాహంస్యామ్ నమమస్యామితిక్రమశోఽపి మన్త్రః పురుషార్థప్రార్థనాపర ఇతి యోజనాప్యతఏవాపేక్షితా.

ఆద్యంపదద్వయముక్త దిశా నివేదనాపరపర్యాయనిక్షేపపరమ్. చరమన్తుపదం పురుషార్థప్రార్థనాపరమ్. అథవా, ఆద్యంభరసమర్పణపరమ్. ఉత్తరపదద్వయ మనిష్టనివృత్తీష్టప్రాప్తి ప్రార్థనాపరమ్. అథవా, ఆద్యం పురుషార్థ ప్రార్థనాపరమ్. చరమపదద్వయం ప్రహ్వీభావభరన్యాసపరమితి యోజనాద్వయన్తు గద్యానుగుణమపి అపేక్షితస్వరూపవివేకాసిద్ధి ప్రసఙ్గాదుపేక్షితమ్.

యదితు, నిత్యగద్యయోర్నివేదయతిః- "కింకరోమీతి చాత్మానం దేవాయైవ నివేదయేత్" ఇత్యాదివత్ విజ్ఞాపనామాత్రపరః; తదా తతో మన్త్రస్య స్వరూపపరత్వమేవ సిద్ధ్యతీతి బోధ్యమ్.

అన్యేతు, ప్రణవస్తావదాత్మసమర్పణపరః, (౧)"ఓమిత్యాత్మానం యుఞ్జీత" ఇతిశ్రుతేః. వసురణ్యాది మన్త్రావయవ స్తత్ర ప్రణవ ఇతి తు న భ్రమితవ్యమ్. "హవిర్గృహీత్వాత్మరూపం వసురణ్యేతి మన్త్రతః। జుహుయాత్ప్రణవేనాగ్నావచ్యుతాఖ్యే సనాతనే" ఇతి గ్రహణసమర్పణయోర్విభజ్య వినియోగాత్. (౨)"ప్రణవో ధనుః శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే। అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్" ఇతి

---

(౧) తై-నా- (౨) ధ్యానబిన్దూపనిషత్.

వేధస్యోపరూపితే సమర్పణేధనుష్ట్వేన నిరూపితస్య ప్రణవస్యకర ణత్వబోధనాచ్చ. (తస్మాయః) తేనసంసర్గవిశేషః ప్రాప్తః; నతుతేనై కోపాత ఇత్యర్థః. శరవదితి దృష్టాన్తవిరోధాపత్తేః.

యద్యప్యేతానివచనాని స్వతన్త్రప్రణవస్యైవ సమర్పణపర తాంబోధయన్తి. తథాపి తుల్యన్యాయతయా మన్త్రావయవస్యాపి తథాత్వమ్; చతుర్థీచసమ్ప్రదానత్వబోధికా; తథాచ భగవతేమాం సమర్పయామీతివా, అహంసమర్పితఇతివా ప్రణవార్థః. భగవచ్ఛరీ రతయా తదేకపారతన్త్ర్యస్యాత్మనః స్వకీయత్వానుభవః; పూర్వకృత సమర్పణానుశయనిమిత్తం శేషేణబోధ్యతే. చతుర్థీతాదర్థ్యే.

అయమర్థోయామునాచార్యైరనుసంహితః; (౧)"తదహం తవపాదపద్మయోరహమద్యైవమయాసమర్పితః" "నియతస్వమితిప్ర బుద్ధధీరథవాకిన్నుసమర్పయామి తే" ఇతిచ. అతస్స్వరూపోపాయప రోమన్త్రఇతివదన్తి. తదపిభ్రాన్తినిరూపస్య స్వరూపసమర్పణస్యనియ మతోఽననుష్ఠేయత్వాత్, తద్విధాయకశాస్త్రస్యచ ఔత్తరకాలిక స్వశేషత్వబోధనివర్తకతయా అప్రతిబుద్ధాధికారివిషయే సావకాశ త్వాత్; యామునాచార్యసూక్తేశ్చ ఆత్మనోనియతశేషత్వే నిష్కృష్ట జ్ఞానాయ అప్రతిబుద్ధాధికారికృత సమర్పణానుకరణపూర్వకంతన్నిరా కరణే ప్రవృత్తత్వాత్, మన్త్రస్య నియతానుసన్ధేయ స్వరూపయాథా త్మ్యపరత్వమేవోచిత మిత్యనాదృతమ్.

యదపి, ఆద్యంపదంస్వరూపపరమ్; ఉత్తరపదద్వయన్తువాక్య ద్వయతయా అనిష్టనివృత్తీష్టప్రాప్తిప్రార్థనాముఖేన తద్గర్భాభ్యవసా యపరమ్. ఏకవాక్యతయావా నారాయణోద్దేశ్యకన్యాసపరమితి

---

(౧) స్తో-రత్న-

యోజనాద్వయమ్, తదపి వ్యుత్పత్త్యుపాయస్య ఉపేయపూర్వకత్వాధ్యవసాయే లక్షణాపత్త్యోపేక్షితమ్.

ఇత్థం వాక్యైకతాపక్షే కథితాః పఞ్చయోజనాః । ద్విత్వే తత్రైవవాక్యస్య త్రిత్వేప్యష్టావితిసఙ్గ్రహః । తిస్రోఽత్రయోజనామూలేసారత్వాత్సమ్ప్రదర్శితాః.

ననుకింతత్ఫలం యత్తృతీయపదగమ్యమిత్యుచ్యతే ; న తావత్కైఙ్కర్యమ్. (౧) "తాదృగేవభవతి" (౨)"పరమంసామ్యముపైతి" (౩) "మమసాధర్మ్యమాగతాః" ఇత్యాదిషు సామ్యప్రతీతేః. (౪) "పారతన్త్ర్యంపరేపుంసి ప్రాప్యనిర్గతబన్ధనః । స్వాతన్త్ర్యమతులం ప్రాప్యతేనైవసహమోదతే । పరేణపరధర్మీచ భవత్యేషసమేత్యవై । విశుద్ధధర్మాశుద్ధేనబుద్ధేనచసబుద్ధిమాన్ । విముక్తధర్మాముక్తేన సమేత్యభరతర్షభ । వియోగధర్మిణాచైవ వియోగాత్మాభవత్యపి । విమోక్షిణావిమోక్షీచ సమేత్యేహతథాభవేత్ । వికర్మణాశుచిశ్చైవభవత్యమితదీప్తిమాన్ । విమలాత్మాచభవతిసమేత్యవిమలేనవై । కేవలాత్మాచభవతికేవలేనసమేత్యవై । స్వతన్త్రేణస్వతన్త్రశ్చ స్వతన్త్రత్వముపాశ్నుతే"ఇత్యాదిషు స్వాతన్త్ర్యస్యకణ్ఠోక్తత్వాచ్చ.

(పరత్వమ్) ప్రకృతేః పరస్తాద్వర్తమానత్వమ్. (విశుద్ధిః)కర్మకృత శరీరసమ్బన్ధవిరహః. (బుద్ధిమత్తా) జ్ఞానవికాసః; తేన అవిద్యావిరహోదర్శితః తతస్త్రిభిరర్థైరస్మితాయారాగద్వేషయోరభినివేశస్యచాభావః ప్రతిపాద్యతే. వికర్మణేతి-కర్మసమ్బన్ధవిరహః. ఆశయఫలయోరభావః. అతోనపౌనరుక్త్యమ్. అనిత్యాశుచిదుఃఖానాత్మసు నిత్యాశుచిసుఖాత్మఖ్యాతిరవిద్యా. దృగ్దర్శనశక్త్యోరేకాత్మతా-అస్మితా.

(౧)   (౨) ముణ్డక-౩-౧-౩ (౩) గీ-౧౪-౨ (౪) భార-మోక్ష.

దర్శనశక్తిః - మనః. ఏకాత్మతా - అనాదిసంసర్గః. దర్శనశక్తిః - శరీరమ్. ఏకాత్మతా-తత్తాదాత్మ్యభ్రమకార్యానుకూలతా ఇతి కేచిత్. అనుభూతసుఖదుఃఖస్యాత్తత్సజాతీయసుఖదుఃఖయోః స్మృత్వా ప్రాతికూల్యే - రాగద్వేషౌ. స్వరసవాహిదురపోహితధారాభ్యాసోఽభినివేశః; యాశయమూలో రాగద్వేషపరిపాక ఇత్యర్థః. అవిద్యాదయః క్లేశా ఇతి యోగతన్త్రే ప్రసిద్ధాః. ఆశయో వాసనా; ఫలం భోగః. "క్లేశకర్మవిపాకాశయైరపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః" ఇతి హి యోగసూత్రమ్. సమేతే ధ్వంసః; ప్రతియోగినిత్యత్వాన్నాభావ ఇతి వివేకః. న చాత్ర స్వాతన్త్ర్యమకర్మవశ్యతా; వికర్మణేత్యనేన పౌనరుక్త్యాత్.

కైఙ్కర్యఞ్చ న పురుషార్థతయా దృష్టమ్ తదపి న ముక్త్యైవ కేవలం పరార్థతయా ప్రతిపాద్యత ఇతి భవతామభిమతమ్. తచ్చ న పురుషార్థః. స్వగత సుఖదుఃఖాభావాన్యత్వాత్; తదసాధనత్వాచ్చ. సాధనత్వే వా సాధ్యమేవ పరమపురుషార్థః. తదపి చేత్స్వగతం, ననుశ్యబ్ధేపపద్యతే. పరగతశ్చేదుక్తాఽనుపపత్తిః. ముక్తావపి పారతన్త్ర్యస్వీకారే స్వాతన్త్ర్యేశ్వరేచ్ఛయా పునరావృత్తిరపి కదాచిత్స్యాత్. అశరీరస్య చ కైఙ్కర్యాసమ్భవః. సశరీరత్వే చ, సశరీరత్వస్య ప్రియాఽప్రియసమ్బన్ధనియమాత్తత్ప్రసఙ్గః.

నాపి, (౧) "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితా" (౨) "నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా । భేషజం భగవత్ప్రాప్తిరేకాన్తాత్యన్తికీ మతా" ఇత్యాదిప్రమాణప్రసిద్ధో భగవదనుభవః. తస్య చతుర్థ్యప్రతిపాద్యత్వాసమ్భవాత్. (౩) "బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి" (౪) "బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి" (౫) "యత్ర త్వస్య

(౧) తై-ఆ-౧- (౨) వి-పు-౬-౫-౫౯- (౩) ముణ్డ-౩-౨-
(౪) యజు- (౫) బృహ-౪-౪-౧౪-

(౨౫) ఫలమిరుక్కుమ్బడి ప్రమేయశేఖరత్తిలుమ్ అర్చిరాదిగతియిలుమ్ శొన్నోమ్.

సర్వమాత్మైవాభూత్" (౧) "తద్భావభావమాపన్నస్తదాసౌ పరమాత్మనా । భవత్యభేదీ భేదశ్చ తస్యాజ్ఞాననిబన్ధనః" ఇత్యాద్యైక్యబోధకే వచనవిరోధశ్చ పక్షద్వయేప్యవిశిష్టః.

అతః కిమత్రచతుర్థ్యా ప్రతిపాద్యం ఫలమిత్యపేక్షాయామాహ (ఫలమిరుక్కుమ్బడియితి). సఙ్గ్రహవిస్తరాభ్యాం ఫలస్వరూపం స్థూలశరీరవిమోకాది కైఙ్కర్యఫలపర్యన్తం ప్రదర్శితమిత్యర్థః. అయం భావః;—పరమసామ్యశ్రుతిరానన్దవిషయేతి, (౨) "భోగమాత్రసామ్యలిఙ్గాచ్చ" ఇతిసూత్రకృతైవోక్తమ్. ముక్తస్యజగద్వ్యాపారాభావేపి భోక్తృత్వస్యచ సప్రకారబ్రహ్మవిశిష్టత్వాత్ ఆనన్దసామ్యోపపత్తిః. ఇదమేవసాయుజ్యశబ్దేనోచ్యతే. సయుజోభావఇతి వ్యుత్పత్తేః. (౩) "సామరస్యంహిసాయుజ్యంవదన్తిబ్రహ్మవాదినః" ఇతి శాకటాయనోక్తేశ్చ.

నత్వైక్యం సామ్యశ్రుతివిరోధాత్. (౪) "బ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవభవతి" ఇత్యేవశబ్దస్య ఇవార్థః. (౫) "విష్ణురేవభూత్వా" ఇత్యాదివత్. "ఇవవద్వైవమేవచ" ఇతికోశాత్. భవతిర్వా, (౬) "పరాత్పరంపురుషముపైతిదివ్యమ్" (౭) "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరమ్" ఇత్యాద్యైకార్థ్యాయప్రాప్త్యర్థకః. "భూ-ప్రాప్తౌ" ఇతిహిపఠ్యతే. వ్యత్యయేన పరస్మైపదమ్. (౮) "బ్రహ్మైవసన్బ్రహ్మాప్యేతి" ఇతి శ్రుతేరపి స్వాయమప్యావిర్భూతస్వరూపస్సన్ పరంబ్రహ్మాప్నోతీత్యర్థః. (౯) "పరమాత్మనా

---

(౧) వి-పు-౬-౭-౯౪- (౨) బ్రహ్మసూ- (౩) శాకటాయన-
(౪) ముణ్డ-౩-౨- (౫) యజు (౬) ముణ్డ-౩-౨-౮
(౭) తై-ఆ-౧- (౮) యజు- (౯) వి-పు-౬-౭-౯౫.

భనత్యభేద్" ఇతి-దేవాదిభేదవిరహపరమితి, (౧) "దేవాదిభేదేపధ్వ స్తే" ఇతి తత్రత్యవచనా దేవావగమ్యతే. (౨) "యత్రత్వస్య" ఇత్యాదికన్తు, (౩) "అన్యశ్చ రాజన్ సపర స్తథాన్యః పఞ్చవింశకః। తత్థ స్థత్వాదనుపశ్య న్తి హ్యేకఏవేతినాధవః" ఇత్యుపబృంహితమ్. "అన్యశ్చ రాజన్ సపర స్తథాన్యః పఞ్చవింశకః। తేనైతన్నాభిజానన్తి పఞ్చవింశకమచ్యుతమ్" ఇత్యైక్యజ్ఞానస్యభ్రమత్వమ్, (౪) "జన్మమృత్యుభయాద్భీతాస్సాఙ్ఖ్యయోగాశ్చకాశ్యప। షడ్వింశమనుపశ్యన్తిశుచయస్తత్పరాయణాః" ఇతి భేదజ్ఞానస్యమోక్షహేతుతాచకథ్యోక్తా. (౫) "పృథగాత్మానం ప్రేరితారఞ్చమత్వా" (౬) "జుష్టంయదాపశ్యత్యన్యమీశమ్" ఇత్యాది శ్రుతయశ్చ, (౭) "యదాతుమన్యతేన్యోహమన్యఏషఇతిద్విజ। తదాస కేవలీభూతష్షడ్వింశమనుపశ్యతి" ఇతివచనోపబృంహితాః పరశ్శతంద్రష్టవ్యాః.

స్వరాట్-అకర్మవశ్యఇతి భాష్యఏవవ్యాఖ్యాతమ్. స్వాతన్త్ర్యమపి-అకర్మవశ్యత్వమేవ. "స్వతన్త్రత్వముపాశ్నుతే" ఇత్యత్ర స్వాతన్త్ర్యంసజాతీయ పారతన్త్ర్యభావః. (౮) "ఆత్మదాస్యం హరేస్స్వామ్యం స్వభావఞ్చసదాస్మర" (౯) "నాన్యథాలక్షణం తేషాం బన్ధేమోక్షేతథైవచ" (౧౦)"సాయుజ్యంప్రతిపన్నా యే తీవ్రభక్తాస్తపస్వినః। కిఙ్కరామమతేనిత్యం భవన్తినిరుపద్రవాః" (౧౧) "తేన తేనసహాగచ్ఛన్తి" (౧౨) "అనుసఞ్చరన్" ఇత్యాదిభిర్ముక్తావపి కిఙ్కరత్వావగమాత్; ముక్తశరీరస్య అకర్మకృతత్వాత్-నప్రియాప్రియ

---

(౧) వి-పు-౨-౧౪-౩౩　(౨) బృహ-౪-౪-౧౪　(౩) భగవచ్ఛాస్త్రే
(౪)　(౫) శ్వే-౧-౬　(౬)
(౭)　(౮) హారీతస్మృ　(౯)
(౧౦) విష్ణుతత్త్వే　(౧౧) పరమసం　(౧౨) తై-భృ-

(౨౬) ఇతుతాన్ ఎట్టు త్తిరువక్షరమాయ్ మూన్ఱుపదమా యిరుక్కుమ్.

యోగప్రసఙ్గః. ఆత్మాభిమానానుగుణత్వాచ్చ పురుషార్థవ్యవస్థాయాః కైఙ్కర్యస్య పురుషార్థత్వసమ్భవః. భగవతాఽచేతనవచ్చేతనస్యాపి స్వార్థమేవోపాత్తత్వాత్, మదుపాదానప్రయోజనం మత్కైఙ్కర్యాధీన భగవన్ముఖోల్లాససిద్ధ్యైదితి ఇచ్ఛాసమ్భవాత్ పరార్థకైఙ్కర్యస్య పురుషార్థత్వోపపత్తిః.

స్వస్యాపశ్యన్త్యేవచానన్దస్తన్ముఖోల్లాసకారణమ్। సాధనత్వేన తూద్దేశ్యోనాసౌఫలతయాస్వతః । కదాప్రహర్షయిష్యామీత్యుక్తో హర్షఃఫలంస్వతః। సాకూతాకారాదికంపూర్వం సాధనత్వేనకీర్తితమ్। నచాత్యర్థప్రియంలబ్ధ్వా స్వామ్యావర్తయితుంక్షమః । నశక్యాపున రావృత్తిః పారతన్త్ర్యేపిసత్యతః। మాముపేత్యపునర్జన్మదుఃఖాలయమశాశ్వతమ్ । నాప్నువన్తిమహాత్మానస్సంసిద్ధింపరమాంగతాః । ఇతి స్వేచ్ఛాకృతాపస్యనావృత్తిరితిదర్శితమ్। శబ్దాదనావృత్తిరితిసూత్రకారోప్యసూత్రయత్ । శ్రుతిస్తద్విషయాభూతాభాష్యకారైరుదాహృతా ॥

అథవా, శాస్త్రేషు నైకరూపంఫలంప్రతీయతే;-క్వచిత్పాపవినిర్మోకస్య,క్వచిజ్జరామరణాద్యభావస్య, క్వచిద్దుఃఖనివృత్తేః, క్వచిద్దేశవిశేషప్రాప్తేః, క్వచిత్ప్రకృతిసమ్బన్ధనివృత్తేః, క్వచిత్స్వస్వరూపావిర్భావస్య, క్వచిద్భగవత్ప్రాప్తేః, క్వచిత్కైఙ్కర్యస్యఫలత్వేన ప్రతిపాదనాదిత్యత్రాహ (ఫలమితి). ఏకదేశోక్తిస్సర్వత్రకృతోన్యపలక్షణార్థేతిభావః.

అథ ప్రతిపదమర్థమభిధాస్యన్ ప్రథమతోఽక్షరసఙ్ఖ్యాంపదసఙ్ఖ్యాఞ్చదర్శయతి (ఇతుతానితి). (౧)"ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి

ద్వేఅక్షరే, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరాణి, ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్, ఇత్యష్టాక్షరత్వ [illegible] భాగః.

అత్రాచార్యైః (౧) "ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరాణి," ఇతి శ్రుతివిరోధాత్తు నారాయణాయ కారా[illegible] ప్రణవం వినా అష్టాక్షరత్వప్రతిపాదనమనాదరణీయమిత్యుక్తమ్. తదపి త్రైవర్ణికవిషయమ్.

అన్యత్రతు, (౨) "ఏతే మన్త్రాః ప్రధానాస్తు వైదికాః ప్రణవైర్యుతాః । ప్రణవేన విహీనాస్తు తాన్త్రికా ఏవ కీర్తితాః । నమస్కారః ప్రణవో జ్ఞానినా హ్యన్యవిధయస్తథా । స్త్రీణాం తు శూద్రజాతీనాం మన్త్రమాత్రోక్తిరిష్యతే ।" ఇత్యాదిభిః ప్రణవవర్జనవిధానాత్. "తత్ర[illegible] త్తరాయణస్యాదిబిన్దుమాన్విష్ణుసం[illegible]తిః । బీజమష్టాక్షరస్యాస్య [illegible] నాష్టాక్షరతా భవేత్ ।" ఇతి ప్రణవస్థానే అకారవిశేషే[illegible] అష్టాక్షరత్వంబోధ్యమ్ ; తత్ర ప్రణవావయవాకారార్థశ్చతుర్థ్యర్థగర్భోపసన్ధేయః; అవధారణం త్వర్థసిద్ధమ్, జ్ఞాతృత్వాదికం నమసి మకారే చానుసన్ధేయమితి ప్రణవవిహీనస్యాపి అపేక్షితార్థజ్ఞాపకత్వోపపత్తిః. ఫలసాధనతా చ, (౩) "నమో నారాయణాయేతి మన్త్రః సర్వార్థసాధకః" ఇతివచనసిద్ధా.

ప్రణవచతుర్థీవిరహేతు ప్రతిలోమాదీనామప్యధికారః. (౪) "నమో నారాయణేత్యుక్త్వా శ్వపాకః పునరాగమత్" ఇత్యాదివచనాత్. తదా చ సఙ్కీర్తనమాత్రత్వమేవ; బీజశక్తివిధురత్వాత్. "షష్ఠపఞ్చదశాద్వర్ణాత్ కేవలవ్యఞ్జనీకృతాత్ । ఉత్తరో మన్త్రశేషస్తు శక్తిరిత్యభికథ్యతే" ఇత్యాద్యశబ్దస్య శక్తిత్వకథనాత్. స్వరవ్యఞ్జనస్థా

---

(౧) నారాయణోపనిషత్ (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే- (౩) నార-అష్టాక్షర- (౪) కైశికపు

తు, "ద్వావుదాత్తౌ ప్రథమత స్తృతీయస్స్వరిత స్తతః। ప్రచయానిహత
ష్షష్ఠ ఉదాత్తస్వరితౌ తతః" ఇత్యాహుః.

వస్తుతస్తు, (౧) "త్రివిధం కర్మ సమ్ప్రోక్తం పఞ్చరాత్రార్ణవా
మృతే। వైదికం తాన్త్రికఞ్చైవ తథా వైదికతాన్త్రికమ్। వైదికం
బ్రాహ్మణానాం స్యాద్రాజ్ఞాం వైదికతాన్త్రికమ్। తాన్త్రికం వైశ్య
శూద్రాణాం సర్వేషాం తాన్త్రికన్తు వా" ఇతి తాన్త్రికస్య సర్వాధి
కారత్వోక్తేః, నిబద్ధస్వరవిశేషత్వే చ మన్త్రస్యాపేక్షితార్థప్రతిపత్త్య
సిద్ధేః, "విభాషా ఛన్దసి" ఇతి ఛన్దస్యప్యైకశ్రుత్యస్య వికల్పేన విధానా
చ్చ, ఏకశ్రుత్యేఽపి వైదికత్వోపపత్తేశ్చ నైషా వ్యవస్థా అత్యన్తాదరణీయా.

తథాహి:—"నమో యద్యాద్యుదాత్తం స్యాదేకమేవ పదం
భవేత్। పదద్వయం వా నస్యాత్తు త్రిపదా పరయోజనా॥ ఏకపద్యేహి
నిపాతత్వాత్ సమ్భవత్యాద్యుదాత్తత్వమ్; పదద్వయత్వేఽపి షష్ఠ్యాస్సు
ప్త్వేనాద్యుదాత్తత్వాత్; పరయోజనాయాన్తు, నకారమకారవిసర్గా
ణాం త్రయాణాం పృథక్పదత్వే పరయోర్వా †నమసశ్చ సమాసే ద్వితీయ
స్యాప్యచ ఉదాత్తతా స్యాత్. "తథా నారాయణపదం యద్యన్తోదా
త్తమిష్యతే। స్వరాననుగుణం త్యాజ్యం బహువ్రీహ్యర్థవర్ణనమ్" ఇతి.

నన్వత్ర యది వాచకత్వరూపం పదత్వం తదా ప్రణవస్య పదత్ర
యాత్మకత్వాత్, నమసశ్చ తథాత్వాత్, నారాయణాయేత్యస్య చ ష
ట్పదతయా అష్టాక్షరస్య ద్వాదశపదత్వం స్యాత్. యది చ సుప్తిఙన్త
త్వమ్, తదా ప్రణవస్య పదత్రయాత్మకత్వాత్, నమసశ్చ పదద్వయరూ
పతయా, ఉత్తరేణ షట్పదత్వాపత్తిః. అతః కథం త్రిపదత్వమిత్యాశ
ఙ్కాయామాహ (మాన్తుపదముఖితి). పదశబ్దః-పద్యతే-గమ్యతే అనే
నేతి వ్యుత్పత్త్యా అవాన్తరవాక్యపర ఇతి న త్రిపదత్వాసాఙ్గత్యమితి భావః.

(౧)

† నకారస్య

(౨౭) మధ్యమపదమున్ మధ్యమనగా ఆకారం లోపించినది.

(౨౮) అతావతః - శేషత్వమున్ పారతన్త్ర్యమున్ కైఙ్కర్యమున్.

(౨౯) ఇతిలీ మువల్లినదమ్ ప్రణవమ్.

నను, స్వరూపోపాయపురుషార్థపరో మన్త్ర ఇతి యోజనాయామర్థత్రయపరతానవ్యా వేపి స్వరూపస్యైవపదద్వయ ప్రతిపాద్యత్వమితిపక్షే కథం వాక్యత్రయత్వసమ్భవ ఇత్యత్ర ఆహ (అతావతీత్యాది). పదద్వయస్య స్వరూపపరత్వేపి శేషత్వపారతన్త్ర్యరూపార్థభేదాద్వాక్యద్వయత్వావిరోధ ఇతి భావః. (కైఙ్కర్యమ్) కైఙ్కర్యప్రార్థనా.

కేచిత్తు, కృత్స్నస్య మన్త్రస్య స్వరూపపరత్వపక్షే కథం వాక్యత్రయత్వమత ఆహ (అతావతీత్యాది). కైఙ్కర్యమ్-కిఙ్కరత్వమ్; అనన్యభోగత్వమ్. తథా చ, త్రివిధస్వరూపప్రతిపాదకతయా వాక్యత్రయత్వావిరోధ ఇతి భావ ఇత్యాహుః.

సర్వమిదం మన్త్రస్య ప్రణవఘటితత్వేస్యాత్, తదేవ న సమ్భవతి. ధ్యానే ఆత్మసమర్పణే చ తస్య కరణతయా విధానేన స్వాతన్త్ర్యప్రతీతేరిత్యాశఙ్క్య ప్రమాణబలాద్దధిప్రపత్త్యాదివత్ స్వాతన్త్ర్యాఙ్గత్వయోరుభయోరప్యవిరోధ ఇత్యాహ (ఇతిలితి). (౧) "ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేత్" (౧) "ఓం నమో నారాయణాయేతి మన్త్రోపాసకః" (౨) "ప్రణవాద్యం నమోమధ్యం నారాయణపదాన్తిమమ్" ఇత్యాద్యత్రానుసన్ధేయమ్.

నను ప్రణవస్యైకాక్షరత్వే అనన్యార్హశేషత్వరూపార్థాసిద్ధిః;

---

(౧) నారాయణోపనిషత్. (౨)

(౩౦) మాత్రాస్తిస్రో యితే త్రయీరైనిరుక్తాస్తైద్ధు వేదేయత్రిర్ద్రి-
న్నాపృష్ఠే మాత్రావేదత్రయీమ్ మాత్రాక్షరత్రయీమ్
ఏషు త్తతు.

త్ర్యక్షరత్వే "ఓమిత్యేకాక్షరమ్" ఇతి శ్రుతివిరోధః; అష్టాక్షరత్వా స్థిశ్చేత్యత ఆహ (ఇతిలితి). సంహితయా ఏకాక్షరత్వమ్, అసంహితతయా త్ర్యక్షరత్వఞ్చేతి నవిరోధ ఇతి భావః. (౧) "ఆద్యన్తుత్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యత్ర ప్రతిష్ఠితా। సగుహ్యోన్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేదస వేదవిత్" ఇత్యాదికమిహ భావ్యమ్. మకారే అక్షరశబ్దస్సమృత్య స్మర్థేన గౌణః ప్రయుక్తః.

కేచిత్తు. (౨) "ఓఙ్కారో భగవాన్విష్ణుః" ఇత్యాదిభిర్బ్రహ్మ వాచకతయా ప్రసిద్ధస్య ప్రణవస్య అహిర్బుధ్న్యసంహితాది వచనవిరుద్ధం శేషత్వపరత్వమసమ్భవీత్యత ఆహ (ఇతిలిత్యాది). మన్త్రాఙ్గ ప్రణవస్త్ర్యక్షర ఇత్యర్థః. తథాచ పరమాత్మప్రధానత్వద్వ్యక్షరత్వాదివచనమష్టాక్షరాఙ్గప్రణవవిషయమ్. నచ యోజనాన్తరం యోజనాన్తరవిరోధీతి పాద్మసంహితాదావష్టాక్షరాఙ్గ ప్రణవస్యైవ బ్రహ్మపరత్వోక్తావపి చనక్షతిరితి భావ ఇత్యాహుః.

(౩) "ఓమిత్యేకాక్షరమ్" ఇతి శ్రుత్యా అష్టాక్షరత్వలిఙ్గసహకృతయా అష్టాక్షరాఙ్గప్రణవస్య ఏకాక్షరత్వే నిశ్చితే త్ర్యక్షరత్వవచనమన్యవిషయం స్యాదిత్యతో వివక్షితార్థాసిద్ధిరిత్యతః, అఙ్గే త్ర్యక్షరత్వం శ్రుతిసిద్ధమ్, విరోధోపి శ్రుత్యైవాపోదిత ఇత్యభిప్రేత్యాహ (ఇతిలిత్యాది). అష్టాక్షరం ప్రకృత్యైవ (౪) "ప్రత్యగానన్దం బ్రహ్మపురుషం ప్రణవస్వరూపమ్" ఇత్యర్జునరథవదగ్రతశ్చ పృష్ఠతశ్చ ఉభయప్రధానకతాం ప్రణవస్య ప్రతిపాద్య, (౫) "అకార ఉకార మకార ఇతి, తానేకధా సమ

---

(౧) (౨) (౩) నారాయణోప (౪) (౫)

(౩౧) ఆకైయాల్ ఇతు సకలవేదసారమ్.

(౩౨) ఇతిల్ అకారమ్ సకలశబ్దత్తుక్కుమ్ కారణమాయ్ నారాయణపదత్తుక్కు సఙ్గ్రహమాయిరుక్కైయాలే, సర్వజగత్తుక్కుమ్ కారణమాయ్ సర్వరక్షకనాన వెమ్బెరుమానై చ్చొల్లుకిఱతు.

భరత్తదేతదోమితి" ఇతి త్ర్యక్షరత్వాం సంహితయా ఏకాక్షరత్వఞ్చోపపాదితమితి భావ ఇత్యప్యాహుః.

అక్షరత్రయస్యాప్యుత్పత్తిక్రమకథనముఖేన వైభవం ప్రకాశయన్నాచార్యోక్తక్రమేణ ప్రణవస్య త్రయీసారత్వముపపాదయతి (మూన్ఱుతాక్షియిలేయితి). (౧)"భూరితి ఋగ్వేదాదజాయత, భువ ఇతి యజుర్వేదాత్, సువరితి సామవేదాత్, తాని శుక్రాణ్యభ్యతపత్, తేభ్యోభితప్తేభ్యస్త్రయో వర్ణా అజాయన్త। అకార ఉకార మకార ఇతి, తానేకధా సమభరత్తదేతదోమితి" ఇతి శ్రుత్యా, (౨) "అకారఞ్చాప్యుకారఞ్చ మకారఞ్చ ప్రజాపతిః। వేదత్రయాన్నిరబృహద్భూర్భువస్స్వరితీతి చ" ఇతి స్మృత్యా చ వేదత్రయసారత్వమక్షరత్రయస్యోక్తమితి భావః. శ్రుతౌ, శుక్రాణి-హిరణ్యాని.

శ్రుతిస్మృత్యనురోధేన ¦(పరమ్పరయా,అనయా) ప్రణవస్య త్ర్యక్షరతాముపపాద్య, ఆద్యాక్షరార్థం దర్శయతి(ఇతిలిత్యాది). సకలజగత్కారణత్వ విశిష్టప్రతిపాదకత్వే సర్వశబ్దమూలత్వం హేతుః. భగవత్స్వరూపవాచకతా తు అకారస్య, (౩)"అకారో విష్ణువాచకః"(౪) "అనిషేధే పుమాన్విష్ణౌ" (౫) "అష్టాక్షరశరీరాఙ్గ ప్రణవాద్యక్షరేణ తు। అకారేణాఖిలాధారః పరమాత్మాభిధీయతే" (౬) "అ ఇతి భగవ

---

(౧) అథర్వ-గోపథబ్రా-ప్ర-౬-(౨) మను-౨-౭౬ (౩) శేషసంహితా (౪) నిఘణ్టు
(౫) (౬) కైయట ¦ కుణ్డలితం క్వాచిత్కమ్

తో నారాయణస్య ప్రథమాభిధానమ్'' ఇత్యాదిభిః ప్రసిద్ధైవేతి నతత్ర హేతుకథనముపయుజ్యతే.

హేతుశ్చ (౧)"అకారో వై సర్వా వాక్" ఇతి సామానాధికరణ్యేన, (౨)"వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ" (౩)"ఓఙ్కారప్రభవా వేదాః"(౪) " తస్య ప్రకృతిలీనస్య " ఇత్యాదిభిస్సకలలౌకికశబ్దమూలవైదికశబ్దమూలభూతప్రణవప్రకృతిత్వేనాన్యథాసిద్ధ్యా, (౫) "అకారస్సర్వరాజన్యాక్షరాణాం చైవసనర్జహ" ఇతివారాహవచనేనచసిద్ధ్యతి. తస్యచ ఉక్తసాధ్యసాధకత్వమన్యత్ర వ్యతిరేకసహచారగ్రహాత్. నచాప్రయోజకత్వమ్; (౬)"సమస్తశబ్దమూలత్వాదకారస్యస్వభావతః। సమస్తవాచ్యమూలత్వాద్బ్రహ్మణోపిస్వభావతః। వాచ్యవాచకసమ్బన్ధస్తయోరర్థాత్ప్రతీయతే" ఇతి వామనపురాణోపబృంహితయా, (౭) "సర్వభూతస్థమేకం నారాయణం కారణరూప మకారంపరబ్రహ్మోమ్"ఇతి శ్రుత్యానుమతత్వాత్.

శ్రుతౌ అకారమితి ప్రథమార్థశ్చాన్దసమ్; ఓమితిసప్తమ్యన్తం ఘటకత్వమ్ ; తదర్థః అకారాన్వయీ; వదతీతి శేషః. అన్తర్యామితయానారాయణపదేనాభిహితం పరంబ్రహ్మైవఅకారః కారణతయావదతీతిశ్రుతేస్సముదితార్థః. స్మృతౌ,అర్థాత్-అనుమానాత్. (౪)"యద్వేదాదౌ"ఇతిశ్రుతిస్తు-(౮) "బ్రహ్మణః ప్రణవంకుర్యాత్" ఇత్యాది వచనసిద్ధనియత వేదాద్యన్తపాఠప్రణవప్రకృత్యకారవాచ్యముద్దిశ్య తస్య నిరతిశయమైశ్వర్యం విదధాతీతి శ్రుతిముపాదాయ,(౯)"యోసావకారవాచ్యోవై విష్ణుర్నారాయణోహరిః। సఏవపురుషోనిత్యః

(౧) ఐతరేయ-ఆర- (౨) వి-పు-౧-౫-౬౩ (౩) ధ్యానబిన్దూపనిషత్
(౪) తై-నా- (౫) (౬) వామనపురాణే-
(౭) నారాయణోప- (౮) (౯)

పరమాత్మా మహేశ్వరః । తస్యాంశభూతమైశ్వర్యం యస్మిన్ కస్మింశ్చ వర్తతే। తస్మిన్నీశ్వరశబ్దోఽపి ప్రోచ్యతే మునిభిస్తథా। నిరుపాధీశ్వరత్వన్తు వాసుదేవే ప్రతిష్ఠితమ్ । ఆత్మేశ్వర ఇతి ప్రోక్తో వేదవాదైస్సనాతనైః । తస్మాన్మహేశ్వరత్వన్తు వాసుదేవే ప్రతిష్ఠితమ్" ఇతి పాద్మపురాణోపబృంహణాదవగమ్యతే. విధేయమహేశ్వరత్వసామర్థ్యాదేవ (౧) "అకారో బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ" ఇత్యాది కోశావగతాఽకారాభిధేయభావస్యాపి బ్రహ్మాదేః పునరాధేయ ఇవైతాంప్త్యనుగమస్యానోద్దేశ్యతా; ఇహత్యస్యత్వకారస్య అగ్థ్యో నారాయణపదసమానాధికరణస్య నాన్యపరత్వశఙ్కా లేశోఽపీతి,(౨) "అష్టాక్షరశరీరాఙ్గప్రణవాద్యక్షరేణతు" ఇత్యేతత్ ప్రత్యభిజ్ఞాపయితా ఇతిలిత్యనేనసూచితా. అన్యపరేషుమన్త్రేషు కథఞ్చిదకారస్య అన్యపరతా; ప్రణవస్యైవవా ఏకాక్షరత్వం వా భవతు, సర్వరక్షకత్వవిశిష్టాఽభిధాయకత్వే నారాయణశబ్దసఙ్గ్రహత్వం హేతుః.

అకారస్య రక్షకత్వాఽప్రతిపాదకత్వే శరీరతయా రక్ష్యత్వ ప్రతిపాదకస్య నారాయణపదస్య తద్వివరణత్వానుపపత్తేః. నచాన్యోన్యాశ్రయః; (3) "ఆద్యన్తు త్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యత్ర ప్రతిష్ఠితా। సగుహ్యోఽన్యస్త్రివృద్వేదః" ఇత్యాదిభిః ప్రణవస్య సర్వార్థ ప్రతిపాదకత్వావగమేన తద్గతాఽకారస్య నారాయణశబ్దసఙ్గ్రహత్వసిద్ధేః. అకారస్యోక్తరీత్యా త్రివిధకారణత్వబోధకత్వేన, నారాయణపదస్యచ తదాక్షిప్త జ్ఞానశక్త్యాదిగుణయోగ శరీరశరీరిభావాది సంవలితకారణత్వ ప్రతిపాదకతయా చ వివరణవివరణీభావే నిశ్చితే శరీరతోక్త్యర్థసిద్ధస్య కరణసాధనాఽయనపదబోధ్యస్య రక్షకత్వస్యాపి అకారేసఙ్గ్రహేణ సమ్ప్రతిపన్నదృష్టాన్తేన ప్రతిపాద్యత్వ స్వీకారస్యోచిత త్వేన

(౧) (౨) (3)

అవయవవ్యుత్పత్తివశేన స్వతఃప్రాప్తాయా రక్షకత్వబోధకతాయా అత్యాజ్యత్వాత్.

వ్యుత్పత్తిస్తు :- కుమారవేదాన్తాచార్యైః, తత్త్వదీపకృతా చ, "అవ-రక్షణే" ఇత్యస్మాద్ధాతోః, (౧) "అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యతే" ఇతి క్విప్ప్రత్యయే, "లోపో వ్యోర్వలి" ఇతి ధాతోర్వకారలోపే, "వేరపృక్తస్య" ఇతి ప్రత్యయవకారేచలుప్తే సతి, అ ఇతి వ్యవతిష్ఠత ఇతి ప్రదర్శితా. దృశిగ్రహణం విధ్యన్తరోపసఙ్గ్రహణార్థమ్. క్విబ్వచిప్రచ్ఛీత్యాదివార్త్తికాని ఉదాహరణమాత్రార్థాని. అతో న జ్వరత్వరేత్యాదిరితి తేషామాశయః. అత ఏవ క్విప్చేతి నోక్తమ్. తత్ర హి, ఊః జనానవతీతి జనోరిత్యర్వాచీనైరుదాహృతమ్. అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యత ఇతి విచిత్యేవ యద్యపి సువచమ్. తథాపి, తాచ్ఛీల్యాదిరూపార్థ విశేషలాభాయ తాచ్ఛీలికః క్విబుక్తః. క్విప్ప్రత్యయశబ్దో వా ఆచారక్విబన్తాత్ స్మాత్కర్తరి క్విపి వ్యుత్పన్నః విచమాచష్టే; దృశ్యత ఇతి విజ్విషయసూత్రస్య పృథక్కృత్యానువాదః. "అనుబన్ధలోపం కృత్వా" ఇతి తత్త్వదీపోక్తిర్వస్తుకథనమాత్రపరా. "అవతేర్డః-అః" ఇతి భాష్యోక్తన్యాయేన "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ఇతి అవతేర్డప్రత్యయ ఇత్యపి సువచమ్. అదాదిభ్యోఽనేకేభ్యో ధాతుభ్యో వ్యుత్పత్తిసమ్భవాదవతేరప్యనేకార్థత్వాదభిమతవ్యుత్పత్తిసిద్ధాఽర్థవిశేషలాభాయ నారాయణశబ్ద సఙ్గ్రహత్వరూప హేతుకథనమ్. అదాదేః పరిఖాదివత్ కర్మణి డప్రత్యయే కర్మసాధనాఽయనశబ్దోదిత ప్రాప్యత్వలాభసమ్భవేఽపి చతుర్థ్యన్తాఽకారలభ్యశేషిత్వనశ్యైనైవ తత్సిద్ధిసమ్భవాత్తద్బోధకత్వానుక్తిః. ఆచార్యోక్తం ప్రళయకర్తృత్వమపి ఉపాదానకారణత్వబలాదేవ సిద్ధ్యతీతి. అదాదిభ్యో డప్రత్యయాన్తేభ్యో వ్యుత్పత్తౌ చరాచరగ్రహణకర్తృత్వ

(౧) పాణినిసూత్రమ్.

సిద్ధావపి నపృథక్ తత్ప్రదర్శనం కృతమ్. వ్యస్తేత్ర్యాదౌ ఉత్పాదకత్వ బోధకత్వదర్శనాత్, అనక్తేర్న ప్రత్యయేవ్యుత్పత్త్యా సత్కార్యకారణత్వ లాభసమ్భవాత్, నారాయణశబ్ద సఙ్గ్రహత్వమివ సకలశబ్ద మూలత్వమపి వ్యుత్పత్త్యుపష్టమ్భీకృతమ్. అనుశిష్టశ్చాకారో హేతావితి.

కేచిత్తు, నారాయణశబ్ద సఙ్గ్రహత్వ ముభయపూర్ణత్వే హేతుః. కార్యకారణభావోపయోగిశరీర శరీరిభావోక్త్యా, *నరాజ్జాతానీతి వ్యుత్పత్త్యాచ తత్రాపికారణత్వ బోధనాదిత్యాహుః.

వస్తుతోడప్రత్యయస్వీకారే అజాదీనామేకాచాం సర్వేషాం ధాతూనాం ప్రకృతిత్వసమ్భవేన వ్యవస్థితార్థకతా స్యాత్. ఇత్యగ్రేర శబ్దస్యడప్రత్యయాన్తతయా వ్యుత్పాదయన్తోపి అకారస్యవిజన్తతా మాహుః. అయత్యర్థస్యాగతేరవతినైవాఽభిధాన సమ్భవాదన్యేషామ వత్యర్థానామయతినాఽలాభాత్, అవతేరేవవ్యుత్పాదనయాఽవతేరపి రక్షణే ప్రసిద్ధిప్రాచుర్యాత్తదర్థతయై వాచార్యైర్యోజితమ్. జ్ఞానాదీనామవతినోపస్థితిరపి ఆక్షేపాధీనోపస్థితే ర్నవిశిష్యత ఇతి; అన్యేప్యుచితా ‡వ్యాప్త్యవగమప్రవేశాదయోఽర్థాగ్రాహ్యాః.

వ్యాప్తిర్బహిః ప్రవేశోన్తర్హింసా ప్రళయహేతుతా। ఆదానం వాకాన్తిరిచ్ఛా జగత్సృష్ట్యాదిగోచరా ॥ బహుధాభవనం వృద్ధిర్జ్ఞానం సర్వజ్ఞతా తథా। ఇత్యాద్యా ఉచితా అర్థాస్సఙ్గ్రాహ్యా ఇహ సూరిభిః॥

ఇదన్తుబోధ్యమ్ ;-సమస్తశబ్దమూలత్వ మకారస్యకారణత్వ మాత్రమ్. నతూపాదానత్వమ్; శబ్దస్యభూతగుణత్వేన తదసమ్భవాత్. అకారంప్రతిసన్ధాయ ప్రణవఃప్రతిసంహితః । తతో వేదాభగవతాతతశ్శబ్దాశ్చలౌకికాః । ప్రకృతిత్వలయాద్వ్యక్తిర్విజ్ఞాతవ్యోపచా

†(పా) కమేవ ‡ వ్యాప్త్యుపగమ.

రతః । ప్రణవాద్యా స్తథా వేదాః ప్రణవే పర్యవస్థితాః । ఓఙ్కారప్రభవా వేదాస్త్రయీ యాత్ర ప్రతిష్ఠితా । ఇతి ప్రణవమూలత్వం వేదస్యావగమ్యతే॥ తన్మూలత్వమకారస్య వక్తిపాదోపబృంహితా । తస్య ప్రకృతిలీనస్యేత్యేషా ప్రాత్యక్షికీ శ్రుతిః । తచ్ఛ్రుత్యా ప్రణవస్యాపి సర్వవాఙ్మయహేతుతా । అకారస్యాప్యతస్తాల్యముభయోరిత్యపాకృతమ్ । యతో వేదాస్సముత్పన్నా స్తత్ పునః ప్రతిసన్దధౌ। బహ్వృచబ్రాహ్మణేనాఽతో నవిరోధః ప్రసజ్యతే।యద్యపి ప్రణవాదిత్వం స్యాదుకారమకారయోః।తథాప్యకారః ప్రకృతిః ప్రాథమ్యాదుపబృంహణాత్ ॥

భగవతితు కారణత్వం నిమిత్తోపాదానసహకారిత్వభేదభిన్నం త్రివిధమపి; *ప్రకృతిశ్చప్రతిజ్ఞేత్యధికరణే ఉపాదానత్వస్యాపి సమర్థితత్వాత్. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టతయోపాదానమ్, సఙ్కల్పవిశిష్టతయా నిమిత్తమ్, కాలాదివిశిష్టతయా సహకారిచ పరం బ్రహ్మ. నిమిత్తోపాదానభేదసాధ్యకాన్యనుమానాని శ్రుతిబాధితాని; స్వాశ్రయశరీరకత్వలక్షణపరమ్పరాసమ్బన్ధేన పరిణామసత్త్వాదుపాదానత్వోపపత్తిః. అప్రయోగాన్నసమ్బన్ధాన్తరేణ తస్యోపాదానపదప్రవృత్తినిమిత్తత్వమ్. నిర్వికారశ్రుతయస్సాక్షాత్సమ్బన్ధేన వికారవిరహం ప్రతిపాదయన్త్యో నవిరుధ్యన్త ఇతి. నిత్యేషు సత్తానిర్వాహకత్వమేవ కారణత్వమ్; (౧) "ఇచ్ఛాత ఏవ తవ విశ్వపదార్థసత్తా" ఇత్యభియుక్తోక్తేరితి కుమారవరదాచార్యాః. నిత్యవిభూతేరపి పరిణామిత్వాత్ నిత్యముక్తానామపి పరిణామిధర్మభూతజ్ఞానవత్త్వాత్, కార్యత్వోపపత్తిరిత్యన్యే.

ఏవఞ్చ, అకారేణాఽత్ర ప్రథమతో బ్రహ్మలక్షణత్వేన శ్రుతం జగజ్జన్మాదికారణత్వముక్తమ్; ఉపాదానత్వోక్త్యైవ లయస్థానత్వసిద్ధేః; రక్షకత్వస్య అవయవవ్యుత్పత్త్యా ప్రతిపాదనాచ్చ.

---

(౧) వై - స్త - ౩౪

(33) రక్షికై-యావతు-విరోధిరైయై పోక్కుకై యుమ్, అపేక్షి తజ్ఞళై క్కొడుక్కైయుమ్.

(3౪) ఇవై యిరణ్డుమ్ చేతనర్ నిన్ఱ నిన్ఱ వళవుక్కుడాయిరుక్కుమ్.

(3౫) సంసారికళుక్కు విరోధి-శత్రుపీడాదికళ్, అపేక్షితమ్-అన్నపానాదికళ్ ; ముముక్షుక్కళుక్కు విరోధి-సంసార సమ్బన్ధమ్; అపేక్షితమ్-పరమపదప్రాప్తి; ముక్తర్కుమ్ నిత్యర్కుమ్ విరోధి-కైఙ్కర్యహాని; అపేక్షితమ్-కైఙ్కర్యవృద్ధి.

ఇయాంస్తువిశేషః, యచ్ఛ్రితౌ స్థితిహేతుత్వోక్త్యనన్తరం లయహేతుత్వముక్తమ్; ఇహతులాఘవానురోధాత్, *తజ్జలానితిశ్రుత్యనురోధాచ్చ ఉపాదానత్వానన్తరమేవ లయహేతుత్వోక్తిరితి తత్త్వదీపకృతః.

రక్షణంద్వివిధమ్—బాహ్యమాభ్యన్తరఞ్చ ; ఆభ్యన్తరమన్తర్యామితయా సత్తానువర్తనరూపం చేతనాఽచేతనసాధారణమ్. బాహ్యన్తురక్షణం చేతనమాత్రవిషయమ్. తచ్చ-ఇష్టప్రాపణమనిష్టనివర్తనఞ్చ. ఇష్టత్వానిష్టత్వేచ సుఖదుఃఖయోస్స్వతః; అన్యత్ర తత్సాధనత్వాత్. అతశ్చేతనవిషయే ఈశ్వరస్యరక్షకత్వమ్- విరోధినివర్తకత్వేసత్యపేక్షితప్రదత్వమిత్యభిప్రేత్యాహ (రక్షికైయావతిత్యాది).

విషయవిశేషానిర్దేశేన సర్వవిషయత్వసిద్ధేః. తత్రతత్రవిరోధ్యపేక్షితాని వివిచ్యదర్శయితుం వ్యవస్థితత్వమాహ (ఇవైయిత్యాది). (చేతనర్ నిన్ఱ నిన్ఱవళవు) తత్తదధికారః. (సంసారికళుక్కిత్యాది) సంసారిణోమోక్షేచ్ఛాశూన్యాఃబద్ధాః. శత్రుపీడాదికళిత్యత్ర ఆదిశబ్దేన - ఆధివ్యాధ్యాదయస్సఙ్గృహ్యన్తే. అన్నపానాదికళ్

(౩౬) ఈశ్వరనై యొళ్ళిన్దవర్ కళ్ రక్షకరల్ల రెన్నుమిడమ్ ప్రపన్న పరిత్రాణత్తిలే శొన్నోమ్.

త్యాదిశబ్దేన - ఐహికపారలౌకికవిషయభోగపరిగ్రహః. పరమపద శబ్దశ్చాఽత్ర విరజోత్తరదేశమాత్రపరః. (౧)"విరజాపరమవ్యోమ్నో ర న్తరా కేవలస్య స్మృతః" ఇతివచనాత్. ఆచార్యవ్యాఖ్యానేచ "భగ వదనుభవాదికళుక్కు" ఇత్యాదిశబ్దః - ఆత్మానుభవసఙ్గ్రాహార్థ ఇ త్యాహుః.

సంసారిశబ్దః - భగవదనుభవకామనాశూన్యమాత్రపరస్సన్ కైవల్యేచ్ఛూంశ్చసఙ్గృహ్ణాతి. విరోధ్యపేక్షితయోరాదిశబ్దౌ ఆత్మాను భవప్రతిబన్ధక సంసారసమ్బన్ధాఽఽత్మానుభవవిచ్ఛేదక ప్రకృతిసమ్బ న్ధ నివృత్త్యాత్మానుభవాఽనువృత్తిపరౌ. ముముక్షుశబ్దస్య కైవల్య కామసఙ్గ్రాహకత్వే ముక్తశబ్దస్య కేవలసఙ్గ్రాహకతయా వక్తవ్యత యాచ కైఙ్కర్యవిచ్ఛేదవృద్ధిరూపవిరోధ్యపేక్షితప్రదర్శనస్య అసాఙ్గ త్యప్రసఙ్గాదిత్యాహుః.

అత్ర నిత్యముక్తవిషయే కేవలసహజకరుణాఽధీనారక్షా. సం సారివిషయే తత్తత్కర్మానుగుణా. ముముక్షువిషయే అనాదికాలప్ర వృత్తాఽనన్తాపరాధతిరోహిత కరుణోద్బోధకభక్తి పురుషకార పుర స్కార పూర్వకాశ్రయణాదిసాపేక్షేతి నశాస్త్రానుభవవిరోధః.

సంసారివిషయే సమ్బన్ధాశ్రయణ కర్మజనితప్రీత్యాదిభిః మాతా పితృ బ్రహ్మరుద్రాదీనాం రక్షకత్వస్య ప్రమాణసిద్ధత్వాత్ నసర్వ ప్రకారంరక్షణం భగవత్కర్తృకమిత్యత ఆహ (ఈశ్వరనై యిత్యాది). భగవదితరైః క్రియమాణం సర్వవిధంరక్షణమపి భగవత్సఙ్కల్పాధీ నమేవ; తదభావేతు తేషాం నరక్షణేచ్ఛా, నాపితచ్ఛక్తిరితి ప్రపన్నపరి త్రాణాఖ్యేప్రబన్ధే ఉపపాదితమిత్యర్థః.

(౧)

(౩౮) రక్షిష్యమ్యాతు పిత్రాత్సన్నిధి వేఙ్కటేశయాలే ఇతితే శ్రీ
సమ్బన్ధమనుసన్ధేయమ్.

---

(౧) "అస్యామమచ" ఇత్యాది ప్రమాణసిద్ధ మిథున శేషత్వ సిద్ధ్యర్థమాహ (రక్షిష్యమ్యాతిత్యాది). (౨)"లక్ష్మ్యా సహహృషీకేశో దేవ్యా కారుణ్యరూపయా। రక్షకస్సర్వసిద్ధాన్తే వేదాన్తేపిచగీయతే" ఇతి పత్నీసహితస్యైవ తస్యరక్షణప్రతిపాదితత్వాత్, రక్షకత్వప్రతిపాదకే అకారే శ్రీసమ్బన్ధోప్యర్థసిద్ధ ఇత్యర్థః.

శ్లోకే సిద్ధాన్తశబ్దశ్చతుర్విధసిద్ధాన్తపరః. (౩) "నహిపాలన సామర్థ్యమృతే సర్వేశ్వరం హరిమ్" (౪) "నసమ్పదాం సమాహారే విపదాం వినివర్తనే। సమర్థో దృశ్యతే కశ్చిత్తం వినా పురుషోత్తమమ్" ఇత్యాదిభిర్భగవత ఏవ రక్షకత్వప్రతీతేః కథం లక్ష్మ్యా సహ రక్షకత్వమిత్యపేక్షాయాం సహశబ్దవివక్షితం లక్ష్మ్యా రక్షకత్వస్యాఽప్రాధాన్యం దర్శయతి (కారుణ్యరూపయేతి). కారుణ్యం రూప్యతే - ప్రకాశ్యతే అనయేతి కారుణ్యరూపా. తథాచ స్వాతన్త్ర్యతిరోహిత భగవత్కారుణ్యోద్బోధకత్వమేవాఽస్యా రక్షకత్వమితి భావః.

రక్షితనాప్యనిష్టనివర్తకత్వేష్టప్రాపణత్వరూపేణ అధృష్యత్వ ధూననాఽభిగమ్యత్వ జననాదీనామపి సఙ్గ్రహాన్న లక్ష్మ్యా రక్షణకర్తృత్వవిరోధః. నవా రక్షతే స్సకృదుచ్చరితస్యాఽనేకార్థత్వప్రసఙ్గః; తదుక్తమ్; "కర్మానుకూల్యాచరణాత్ సాహిత్యం కర్మసు శ్రియాః। ఇత్యుక్తం సీతితత్త్వజ్ఞైస్తచ్ఛ్రియో న్యైవనః కృతే ॥ ముముక్షుత్వ ఇచ్ఛవిశ్వాస పూర్తిష్వోపజనయ్యసా । ధూతాత్ప్రభోరధృష్యత్వం జనయన్త్యభిగమ్యతామ్। విశేషణతయా న్యాసదశాయామపి తిష్ఠతి ॥ పాపనాశం

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే. (౨) లక్ష్మీతన్త్రే-౨౮-౧౪. (౩) వి-పు-౧-౨౨-౨౧
(౪)

ప్రాప్యరుచిం ప్రాపకాధ్యవసాయితాఞ్చ। న్యాసమీశప్రసాదఞ్చ సోత్పాద్యోపకరోతి నః॥" ఇతి. పత్న్యాః కిన్త్వానుకూల్యాచరణఞ్చ ఆజ్యావేక్షణాద్యఙ్గకర్మకర్తృత్వం, ద్రవ్యస్వామిత్వస్య వ్యాసక్తత్వేన ద్రవ్యత్యాగరూపయాగనిర్వృత్త్యౌపయికానుమతిశ్చ.

సచ "లిఙ్గవిశేషనిర్దేశాత్" ఇత్యధికరణే పత్న్యాస్సాఙ్గప్రధానకర్తృత్వం సిద్ధాన్తితమ్. నవాతదుత్తరాధికరణే దమ్పత్యోర్వ్యాసక్తం కర్తృత్వమిత్యుక్తమ్; పరన్తుపూర్వాధికరణే కర్తృస్థాయాస్సఙ్ఖ్యాయాః కర్తృత్వపూర్వావస్థానియోజ్యత్వనియామకత్వవత్ లిఙ్గస్య నియోజ్యతాధీనోత్తరావస్థకర్తృగతతయా సుపాభిహితస్య నియోజ్యత్వనియన్తృతయా స్త్రియా అనియోజ్యత్వమాశఙ్క్య విషయశక్తేరేవ నియోజ్యత్వసమ్పాదకతయా తిఙభిహితసఙ్ఖ్యాయా విషయాన్వయి నియోజ్యత్వనియామకత్వసమ్భవేపి సుపా లిఙ్గబోధనాత్ప్రాగేవ విషయబోధపూర్తేస్తదభిధేయలిఙ్గస్య న నియోజ్యత్వనియామకత్వమిత్యుక్తమ్.

ఉత్తరాధికరణేచ, తిఙుక్తైకకర్తృకతావిరోధాత్సహప్రయోగాభావాద్వేదాగ్నిరహితత్వేన పృథగధికారస్యాప్యసమ్భవాదనధికారమాశఙ్క్య, అనేకపదార్థరూపశాస్త్రార్థైకదేశే కర్త్రన్తరసమావేశేపి యజ్యర్థమాత్రాపేక్షయా శ్రుతమేకత్వం నవిరుధ్యత ఇతి యజ్యర్థానుగుణాఽనుమత్యాదౌ పత్న్యాః కర్తృత్వసమ్భవాత్ స్మృతిసిద్ధసహత్వాచ్చ అధికార ఇతిసిద్ధాన్తితమ్.

తథాచ శబరస్వామినోక్తమ్, "ప్రతికారకం క్రియాభేదాదధ్వర్యోర్వ్రీహ్యాద్యనుప్రవేశవత్ పత్న్యనుప్రవేశేపి నాస్త్యేకవచనవిరోధః" ఇతి, "పత్నీవ్యాపారస్త్వన్యఏవ" ఇతిచ. ఉక్తఞ్చ భావనాథేన "అనుమతిరూప ఇత్యర్థః" ఇతి. "ద్వాదశశతేపకేనసప్తపఞ్చాశత్ " ఇత్యా

దిభాష్యమ్, యదిత్యధ్యాహృత్య. యది ద్వాదశశతేవిభాగః, తర్హి స్యాదేకత్వహానిరిత్యేవం యోజనీయమితి నయవివేకవివోక్తమ్.

నహ్యనుమన్తృత్వోపపత్త్యై కిఞ్చిత్ప్రమాణమస్తీత్యసత్; "పత్న్యైవానుమతంనిర్వపతి" ఇత్యాది లిఙ్గదర్శన సహకృతాఽన్యథానుపపత్తేరేవప్రమాణత్వాత్. ఆక్షేపోపస్థితపత్న్యుపమితా స్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయే తత్పూర్వకయజ్యర్థేచ ఏకకర్తృకత్వే స్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయేబాధకాభావాత్. ఫలవాక్యే స్త్రీవ్యాపారోపాదానాఽనుపాదాన వికల్పకృతదోషానిరవకాశాః. అనుమత్యాం శేషిస్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయేచ యజ్ఞపత్నీత్యాది తాత్పర్యగ్రాహకమ్. ఏవఞ్చపత్న్యాంయజమానశబ్దః ప్రయుజ్యమానోయాగార్థాఽనుమతిలాక్షణిక ధాతుఘటితో బోధ్యః.

వ్యాసక్తకర్తృకతాదావపి స్త్రీత్వస్యకర్తృత్వపర్యాప్త్యధికరణపూర్వభావాదముఖ్యతైవ; సహత్వేపూర్వస్య ప్రవృత్త్యున్ముఖత్వపూర్వకమపరస్య ఉన్ముఖత్వమ్; సాహిత్యేతుల్యతయోన్ముఖత్వం పశ్చాన్నివేశిచాల్పవ్యాపారాదపీతి, నయవివేకగ్రన్థః ప్రాధాన్యమాత్రోపలక్షణార్థ ఇతి నలక్ష్మీసహత్వానుపపత్తిరితి.

వార్త్తికకారానుయాయిభిస్తు, యద్యపి యజ్యర్థేసహత్వసిద్ధయే పత్న్యా అపి కర్తృత్వమాశ్రితమ్. తథాపి, "పుత్రేణసహాగతః" ఇత్యాదావివ క్రియాన్వయిత్వఘటితార్థతావచ్ఛేదకరూపేణ తుల్యక్రియాన్వయిత్వమాత్రస్యైవ వక్తవ్యతయానరక్షకత్వే సాహిత్యానుపపత్తిరితి నతద్రీత్యభ్యుపగమేపి ప్రకృతానుపపత్తిః.

యదిచ, అత్రరక్షకత్వం నాధికారివిశేషవిషయమ్; కిన్తుసర్వవిషయమిత్యాస్థీయతే; తదానుమన్తృత్వమేవాస్యాస్సాహిత్యమ్. నహివల్లభానుమతింవినాభగవాన్ కిమపికర్తుమీష్టే యథోక్తమహి

(౩౮) అత్ర భగవత్సేనాపతిమిశ్రైః వాక్యమ్ "అవన్ మార్పై విట్టుప్పిరియిల్ ఇవళ్ ఉరుమిట్టుప్పిరివతు.

ర్బుధ్న్యసంహితాయామ్:—"ఏకాత్వేచ్ఛాత్రికాతస్య తథాన్యాతు క్రియాత్మికా। ప్రథమా పరమా లక్ష్మీర్జగత్ప్రియకుటుమ్బినీ। తత్త్వవిద్భిరిదం ప్రోక్తం ద్వితీయే హి సుదర్శనమ్। తస్మాల్లక్ష్మ్యా వినా దేవస్సఙ్కల్పే న ప్రభుర్హరిః। అనేనాపి వినా కర్తుం కిఞ్చిన్నార్హతి కేశవః" ఇతి.

పరన్తు వ్యాఖ్యానే కారుణ్యరూపయేత్యస్య నాతిప్రయోజనమితి పూర్వోక్తవ్యాఖ్యా ఆదృతా; । యది చాత్ర తావద్రక్షకత్వమేవ ప్రతిపిపాదయిషితం స్యాత్, తతః కారుణ్యరూపయేతి లక్ష్మీవిశేషణమనర్థకం స్యాత్; కారుణ్యరూపత్వం కారుణ్యప్రాచుర్యఞ్చేత్, రక్షకత్వాతిశయప్రతిపాదనాత్సహత్వాఽనుపపాదకతా. భగవత్కరుణారూపయేతి కారుణ్యరూపయేత్యస్యార్థః, "శ్రేయసీం శ్రీనివాసస్య కరుణామివ రూపిణీమ్" ఇత్యాచార్యసూక్త్యావగమ్యతే. ఏవఞ్చ, ఉపక్రమావగత కరుణాత్వరూపణానుగుణ్యేన రక్షకత్వం రక్షణసాధనతారూపమితి నిశ్చీయత ఇతి నాత్ర రక్షణకర్తృత్వే సాహిత్యమిత్యప్యాహుః. ఏతత్సర్వమభిప్రేత్య "రక్షిక్కుమ్బోతు పిరాట్టిసన్నిధి వేణ్డుకైయాలే" ఇత్యుక్తమ్.

"శ్రీసమ్బన్ధముమ్" ఇత్యత్ర శ్రీరిత్యుక్త్యా ఘటకత్వోపయోగ్యుభయసమ్బన్ధస్సూచ్యతే; "శ్రీయతే చాఖిలైర్నిత్యం శ్రయతే చ పరం పదమ్" ఇతి హి నిరుచ్యతే.

అకారే శ్రీసమ్బన్ధో నియమతోఽభాసత ఇత్యత్ర ఆప్తసంవాదమాహ (అత్రేతి). (అవన్ మార్పై ఇత్యాది) తద్వక్షస్థలనిత్యవాసవాచకశబ్దేపి నియమతః ప్రకాశత ఇత్యర్థః. అయం భావః; అకారేణ

కారణత్వాపాదకత్వే ప్రతీయేతే. తత్ప్రతిపాదకేషుచ, (౧) "సర్వే నిమేషాజజ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి" (౨) "ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్" ఇతిచ దివ్యమఙ్గళవిగ్రహయోగశ్రవణాత్, తదస్యాస్సిద్ధేయం తత్ప్రతీతౌ నియమతః ప్రతీయత ఇతి. స్వరూపే అస్యాస్సిద్ధిః సర్వసాధారణానాతిశయకరీతి తత్పరిత్యాగః. తద్వ్యతిరిక్తలీలాలయతాప్యస్యా అతిశయస్స్మర్యతే, (౩) "కాచాన్యా త్వామృతే దేవి సర్వయజ్ఞమయం వపుః । అధ్యాస్తే దేవదేవస్య యోగిచిన్త్యం గదాభృతః" ఇతి. ఏవం ఏతేషామన్యథానుపపత్త్యా కారణాఽసాధారణవిగ్రహనిరూపకత్వేనచ అత్రలక్ష్మీప్రతీతిరుక్తా.

నన్వేవం ముకారేణ తస్యా అనుక్తేర్నాస్యా భగవచ్ఛేషత్వం సిద్ధ్యేత్. తథాచ నారపదసఙ్గ్రహత్వఞ్చ తస్యా నోపపద్యతే. నచాస్యా భగవచ్ఛేషత్వమేవ నాస్తి; (౪) "ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్" ఇతి శ్రుత్యా ఈశ్వరత్వప్రతీతేరితి వాచ్యమ్. చిదచిచ్ఛేషిణ్యా అప్యస్యా భగవచ్ఛేషత్వస్యావశ్యమ్భావాత్.

ఉక్తఞ్చాస్యా భగవచ్ఛాస్త్రే, "లక్ష్మ్యాస్సమస్తచిదచిత్ప్రపఞ్చవ్యాప్యస్తదీశస్యతు సాపి సర్వమ్। తథాపి సాధారణమీశితృత్వం శ్రీశ్రీశయోర్ద్వాచ సదైకశేషీ॥" "సమతస్యాశ్చ సేనేశ వైలక్షణ్యమిదం శృణు। మచ్ఛేషభూతా సర్వేషామీశ్వరీ వల్లభా మమ। తస్యాశ్చ జగతశ్చాహమీశ్వరో వేదవిశ్రుతః। అస్యా మమ చ శేషం హి విభూతిరుభయాత్మికా। ఇతి శ్రుతిశిరస్సిద్ధం మచ్ఛాస్త్రేష్వపి నారద। యథా స్వం స్వామినోరత్యన్తం తుస్సిద్ధాయమేవ హి। ఏవం సర్వస్య జననీం లక్ష్మీం లక్ష్మీధరస్స్వయమ్। చతుర్థ్యాపృథ్వ్యాహ్యాచాత్మానం స్వభూతాంగపరి

(౧) తై-నా. (౨) పురుషసూక్తమ్. (౩) వి-పు-౧-౯-౧౨౨
(౪) శ్రీసూక్తమ్.

రక్షతి॥" ఇత్యాదిభిర్వచనై ర్భగవచ్ఛేషత్వనియామ్యత్వ స్వత్వరక్ష్యత్వాదికమ్. "లక్ష్మ్యాస్సమస్తః" ఇతి వచనేవ్యాప్యపదం శేషపరమ్. శ్రియోవిభుత్వేఽణుత్వేవా ప్రపఞ్చమాత్రవ్యాపకత్వాసమ్భవేన యథాశ్రుతాఽసఙ్గతేః ; తథాప్యవాన్తరశేషత్వ సద్భావేపి "ఈశితృత్వం-జగచ్ఛేషిత్వమావయోరతిశయాధాయకంభూయాత్" ఇత్యేకేచ్ఛాసిద్ధమేకం తదిత్యాహ (ద్వాచసద్వైకశేషీఇతి). (౧)"పతింవిశ్వస్య" ఇతి సర్వశేషిత్వమభిధాయ, "ఆత్మేశ్వరమ్"ఇతి శేష్యన్తరశూన్యత్వబోధాయకథనాత్, (౨) "బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః" ఇత్యాదౌచ స్వామ్యాదితివ్యాఖ్యాతత్వాత్, "ద్వాచసద్వైక శేషీ"ఇత్యేతదనురోధేన ఈశితృపదంశేషి పరంవ్యాఖ్యాతమ్. నచసర్వభూతేశ్వరత్వాది వచనసామ్యేన పతిపత్నీభావేన శేష శేషిభావాది - అన్యోన్యేచ్ఛాధీనమితి నిశ్చీయత ఇతివాచ్యమ్. (౩) "ఏషసర్వేశ్వరః" ఇత్యాదివాక్యానాం విధాయకత్వాత్; ద్వయోరపిస్వతన్త్రత్వనిశ్చయే (౪) "ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్" ఇత్యాదీనాం స్తుతిపరత్వేన తత్రసర్వపదస్య భగవద్వ్యతిరిక్తపరతయా సఙ్కోచసమ్భవాత్ ; నారశబ్దార్థత్వేన భాష్యకారాదిభిశ్శ్రియోవ్యాఖ్యానాచ్చ భగవతస్తామ్ప్రతి నియామకత్వంగమయతి. ఉక్తంహిభగవచ్ఛాస్త్రే "జ్ఞానాదయోగుణా రూపం లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ। భూమినీళాదయో దేవ్య శ్శేషాద్యా నిత్యసూరయః" ఇత్యారభ్య "తత్సర్వంనారముచ్యతే" ఇత్యన్తేన లక్ష్మ్యా అపి భూమినీళాదివత్ నారశబ్దవాచ్యత్వమ్.

నచ, భగవద్వ్యతిరిక్తనియామకత్వస్య నరనియామ్యత్వాదావనుపపత్తిరితి నవైహూహ్యేణ నరసమ్బన్ధవ్యుత్పత్తిమాత్రాశ్రయ

---

(౧) తై-నా-౧౧ (౨) గీ- (౩) బృహ-౬-౪-౨౨
(౪) శ్రీసూక్తమ్.

ణా ముపపన్నమత్. కిఞ్చ శ్రీవిషయేషు భగవద్విషయేషుచేశ్వరత్వ వాక్యేషు క్వసర్వేశ్వరత్వసఙ్కోచః కిల్పనీయ ఇతిసన్దిగ్ధారణాయాం భగవద్విషయేషువాక్యేషు సఙ్కోచకల్పనాపేక్షయా అల్పతరేషు శ్రీవిషయేష్వేవవాక్యేషు సఙ్కోచకల్పనాన్యాయ్యేతివిని గమకంస్ఫుటమేవ.

"ఏషసర్వేశ్వరః" ఇత్యాదికఞ్చ, "అస్యాశ్చజగతశ్చాపిమహావిశ్వరో వేదవిశ్రుతః" ఇత్యుపబృంహితమితి సర్వేశ్వరత్వస్య శ్రీస గ్రాహకత్వమావశ్యకమ్.

యత్రచలక్ష్మ్యా ఈశ్వరత్వంశ్రూయతే, తత్రసర్వత్రాపి భగవత్పత్నీత్వం హేతుత్వ్యేన శ్రూయతే; యథా (౧) "అస్యేశానాజగతో విష్ణుపత్నీ"ఇతి, (౨)"విష్ణుపత్నీమృఘోరాస్యేశానాసహసః" (౩)"రాడసిబృహతీశ్రీంసీన్ద్రపత్నీధర్మపత్నీ" (౧) "ఈశ్వరీంసర్వభూతానాం త్వామిహోపహ్వయేశ్రియమ్"(౪) "ఈశానాదేవీభువనస్యాధిపత్నీ" ఇత్యాదిషు.

శ్రీశబ్దోపి-(౫) "శ్రయస్తైన్నైవంభావంసాశ్రీరితినిగద్యతే। శ్రయతేచపరంభావమ్"ఇత్యాదిభిర్భగవదాశ్రయణనిమిత్తకః. "శ్రద్ధాదేవీ" ఇతిచపూర్వమభిధానాత్, "ఈశానాదేవీ" ఇత్యత్ర దేవీశబ్దః పుంయోగవిహితఙీష న్తః."నిరుపాధీశ్వరత్వన్తువాసుదేవేప్రతిష్ఠితమ్" ఇతిచోచ్యతే; నతుశ్రీవిషయేశ్వరవచనేషు సర్వశబ్దేన భగవత్సఙ్గ్రహాశఙ్కక్యః; శ్రుతివిష్ణుపత్నీత్వవిరోధాత్. (౬)"నతస్యేశేకశ్చన" (౭) "నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే" ఇత్యాది నిషేధాచ్చ.

నచసర్వభూతేశ్వరత్వసాధకధర్మిగ్రాహకమానాన్తర ప్రవృత్తి

---

(౧) శ్రీసూక్తమ్   (౨) భూసూక్తమ్   (3)   (౪)
(౫)   (౬) తై-నా-౧-౨   (౭) శ్వే-౬-౫

కతయా తస్యాऽసఙ్కోచకత్వమ్; కారణత్వాదినా ధర్మిగ్రాహకసమ్భ
వాత్. (౧) "తమీశ్వరాణాంపరమంమహేశ్వరమ్" (౨) "పతింవిశ్వ
స్యాత్మేశ్వరమ్" ఇత్యాదినా మీశ్వరాన్తరనిషేధవిశిష్టసర్వేశ్వరత్వ
బోధకానాఞ్చసత్త్వాత్. అతోऽనపతిపత్తివిషయ సర్వభూతేశ్వరత్వ
వచనయోస్సామ్యమ్. నచ, (౩) "ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహః"
ఇత్యాదివత్ పత్న్యాశ్శేషత్వమైచ్ఛికమితి కిఞ్చనప్రమాణం ప
శ్యామః;

బహ్వృచసంహితాయాఞ్చ, అష్టమేష్టకే, లక్ష్మీసూక్తే,
"అహంరుద్రేభిః" ఇత్యాదినా సర్వేషాందేవానాం స్వానుచరత్వంస్వ
పోష్యత్వఞ్చోక్త్వా, "అహందధామిద్రవిణంహవిష్మతేసుప్రావ్యే
యజమానాయసున్వతే" ఇతి సుప్రావ్యశబ్దితరక్షణకామాయ అహ
మేవద్రవిణం దదామీత్యభిధాయ, "అహంరాష్ట్రీసఙ్గమనీవసూనా
మ్" ఇతిదీప్తియోగధనప్రాపకత్వ రోగాదినివర్తకత్వ భగవత్ప్రధా
సమహిషీత్వైశ్వర్యకామనైక దేవప్రతిష్ఠాపితత్వాన్యుపన్యస్య, "మ
యాసోऽన్నమత్తి"ఇతి ఈశితవిష్ణుపత్నీసమ్బన్ధిశ్రవణకాయికవ్యా
పారధ్యానైస్తద్విపర్యయైరన్నప్రాప్తివినాశావితిమయోక్తమేతచ్ఛ్ర
ద్ధేయమిత్యుక్త్వా, "అహమేవస్వయమిదంవదామి" ఇత్యాదినావక్ష్య
మాణార్థే విశ్వాసముపజనయ్య, "యంకామయేతముగ్రంకృణోమి"
ఇత్యాదినా స్వసఙ్కల్పాదేవరుద్రాదీనాం రుద్రాదిత్వప్రాప్తిస్తత్త
త్కాలీనవాఞ్ఛావిశేషప్రాప్తిశ్చేత్యభిధాయ "అహంజనాయసమ
దంకృణోమి" ఇత్యాదినాసమదశబ్దితాऽऽనన్దహేతుత్వ సర్వవ్యాప్త
త్వచతుర్ముఖ జనకత్వాన్యభిధాయ, "మమయోనిరప్స్వన్తస్సము
ద్రే"ఇతి, "అమ్భస్యపారేయమన్తస్సముద్రే" ఇత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధో

(౧) శ్వే-౬-౭ (౨) తై-నా-౧౧ (౩) వి-పు-౬-౭-౫౮

భగవాన్ మమకారణమిత్యుక్త్వా, తతోవ్యతిష్ఠత ఇతి తదధీనసత్తాకత్వం స్వయమేవప్రత్యపీపదత్.

నచ,సముద్రేన్తరిత్యాధారప్రధానమ్; యేనాఽర్థాన్తరశఙ్కా; తతోవ్యతిష్ఠతఇతిచాగ్రేనిర్దేశోసమఞ్జసస్స్యాత్ వ్యాప్తిస్స్వరూపతో గుణతోవా; అహంసువేపితరమస్యమూర్ధన్-ఇదంశబ్దేన వ్యవహితోపి పిరుద్రః పరామృశ్యతే. మూర్ధన్-ప్రధానభూతే పరమపురుషే, సువే-ఉత్పాదయామీత్యర్థ ఇత్యేకే. అన్యే, జనస్యమూర్ధన్ - ఉపరివర్తమానం పితరంద్యులోకం సువఇత్యర్థఇత్యన్యే. ఉత్తరత్రాప్యారభమాణాభువనాని విశ్వేతి, వాతఇవేత్యనుసారాత్ స్పృశామీత్యర్థ ఇత్యేకే. ప్రకృతిరభగవదిచ్ఛాద్యభిమానితయా ప్రేరణానుమత్యాదిభిరుత్పాదయామీత్యర్థ ఇత్యన్యే. పరోదివాపరఏనాప్రథివ్యేతి విశ్వకర్మసూక్తోక్తం నారాయణం ప్రత్యభిజ్ఞాప్య, అహన్తుమహినా - మహిమ్నా ఏతావతీసమ్బభూవేత్యర్థఇత్యేకే. ఏనేతి దీర్ఘశ్ఛాన్దసః. ద్యుపృథివ్యాదివర్తిభిరలభ్యః. ఏతావన్మహిమా మమ ఏన-విష్ణునాసమ్బభూవేత్యర్థఇత్యన్యే. ఏనాశబ్దస్య విశ్వకర్మసూక్తగతైనాశబ్దతుల్యార్థకత్వే ఏనంబభూవేత్యుక్తే గేతుసాపేక్షత్వాత్తత ఇతిచప్రకృతత్వానుక్తార్థలాభః. లక్ష్మీరక్షరదేహత్వాదతక్షేత్యుపక్రమ్య, "సర్గస్థితియతి జ్యోఽతిర్నిత్యానన్దప్రదోక్షరః" ఇతి ప్రాదుర్భావామృతత్వజ్ఞానాన్తర్గతప్రకృష్టసాక్షాత్కారాన్తస్యా భగవదధీనా ఇతివిస్పష్టం శ్రుత్యన్తరేప్రదర్శితమ్.

ఏవమ్, "అకారేణోచ్యతేవిష్ణుస్సర్వలోకేశ్వరో హరిః । ఉద్ధృతావిష్ణునాలక్ష్మీరుకారేణోచ్యతేసదా।" ఇతిస్మృత్యన్తరేపి భగవదధీనత్వంవ్యక్తమ్. ఉత్కృష్టవిశిష్టతయా భగవత్సఙ్కల్పేనోద్ధృతేతితదర్థః. ఉపరివక్షసిధృతత్వం విగ్రహద్వారకమిత్యుక్తావపి, అకార

వాచ్యస్యై వ మహేశ్వరత్వమితి పాద్మోపబృంహిత శ్రుత్యభిధానాద నైశ్వర్యంవ్యక్తమ్. "శ్రీభూనీళాపతిర్యో సావీశ్వరస్సఉదాహృతః। తస్మాత్సర్వేశ్వరత్వన్తు వాసుదేవేప్రతిష్ఠితమ్" ఇతి శ్రీభూమినీళాపతిత్వమీశ్వరలక్షణం పురాణోక్తమ్.

"ఈశోనారాయణోజ్ఞేయ ఈశ తాతస్యచాప్యహమ్। స్వాతన్త్ర్యరూపాసావిష్ణోః ప్రస్ఫురత్తాజగన్మయీ। స్వాతన్త్ర్యేణస్వరూపేణ విష్ణుపత్నీయమద్భుతా" ఇత్యాది సంహితావచనైశ్చ ముఖ్యేశ్వరలక్షణం శ్రీరిత్యుచ్యతే. "ఈశ్వరాసర్వభూతానాం ప్రియేణేశేనసర్వదా। ఈశ్వరీత్యేవమేనామ తేనదేవేనరూపితమ్" ఇత్యాదిభిశ్చ స్వగతమైశ్వర్యం తదధీనమితిస్వయమేవోక్తమ్.

(౧)"సత్యంసత్యంపునస్సత్యం శపథైశ్చాపికోటిభిః॥విష్ణుమాహాత్మ్యలేశస్యవిభక్తస్యచకోటిధా। పునశ్చానన్తధాతస్యపునశ్చాపిసహస్రధా। నైకాంశసమమాహాత్మ్యా శ్రీశేషబ్రహ్మశఙ్కరాః" ఇతి పౌరాణికంవచః, (౨) "ఆనీదవాతంస్వధయాతదేకమ్" (౩) "శ్రద్ధయాదేవో దేవత్వమశ్నుతే" ఇతి భగవతోపి తదధీనప్రాణనత్వాదికం ప్రతీయతఇతిశఙ్కాతు, ఆచార్యైరేవచతుశ్లోకీ భాష్యేపరిహృతా.

స్వస్మిన్నధీయతఇతి స్వధాసత్తాప్రకీర్తితా। యద్వాధారణసామర్థ్యంస్వీయంభాష్యానుసారతః। అథాపిస్వధయేత్యుక్తాలక్ష్మీః పౌరాణికోక్తితః। సహయోగేతృతీయేయం ద్రష్టవ్యాధారతేయథా। ప్రాణేభ్యోపిగరీయస్యాః ప్రాణదఃప్రాణఏవసః। ఇతిహేతౌతృతీయావాతేనేయమితిదర్శనాత్। దేవత్వంద్యోతమానత్వం తచ్చాభరణభూతయా। శ్రియాశ్రియశ్శ్రియోయుక్తం ప్రభయేవవివస్వతః। అ

(౧) (౨) ఋగ్వేద-౮-౪-౧౦ (౩) యజు-కాఠ-౩-౩-౩

ధవాకమలాధీనం దేవత్వాదేవనాస్త్వయః । వల్లభాప్రీతిముద్దిశ్యహారే క్ర్యహారణాన్వయాత్ ॥

నచాత్రసహయోగే తృతీయేయమితిపక్షే అసతిబాధకేసహభావస్య తత్క్రియాసమ్బన్ధనియతత్వాత్, లక్ష్మ్యాః కారణత్వప్రతీతిః. అననసమ్బన్ధమాత్రప్రతీతేః. "అస్యామమచశేషంహి" ఇత్యాద్యవ్యపతుహాతి ప్రమాణబలాత్పునః ప్రాప్యత్వమితివిశేషః.

మోక్షధర్మగతః, "ఏకాకీవిద్యయాసార్ధమ్" ఇత్యత్ర విద్యాశబ్దః, "తతోభూయోజగత్సృష్టిం కరిష్యామీహవిద్యయా" ఇతి వాక్యశేషాచిత్యాత్ ప్రకృత్యాదివిషయ ఇత్యాచార్యైరభ్యుపగతమ్. తేన "విద్యాసహాయవాన్ దేవోవిష్వక్సేనోహరిఃప్రభుః" ఇత్యేతదపితుల్యమ్. శ్రీప్రకృత్యోర్విద్యాశబ్దప్రయోగస్సత్త్వాదిగుణోన్మేషముఖేన విద్యాహేతుత్వాత్, విద్యాప్రవర్తకత్వాచ్చేతిభాషితః; "ద్వితీయంమిషతస్తస్య చిన్తాబుద్ధ్యాత్మికాబభౌ" ఇతిప్రకృత్య "ఉమేతిసంజ్ఞయాసాతుతదాదిత్యేవ్యవస్థితా" ఇతివరాహవచనాచ్చ భగవద్బుద్ధ్యభిమానిత్వావగమాత్, తత్ప్రియుక్తః శ్రియాంవిద్యాశబ్దాభిప్రయోగ ఇతిమహాచార్యాః.

"ఏకోవిద్యాసహాయస్త్వం యోగీయోగముపాగతః । జలశయ్యాముపాసీనో యోగనిద్రాముపాగతః।" ఇతి హరివంశవచనగత విద్యాశబ్దస్య "నిగీర్యవిశ్వంజగదాదికాలే శేతేమహాత్మాజలధేర్జలౌఘే। దేవ్యాశ్రియాచామరలోలహస్తయా నిషేవ్యమాణఃపురుషోత్తమస్తదా। యశ్శైతేజలధౌనాగే దేవ్యాలక్ష్మ్యాస్సహావహో। పరమేష్ఠీ హృషీకేశశ్శయనాయోపచక్రమే । పద్మాచాస్యస్వయంలక్ష్మీర్గేహమాశ్రిత్యతిష్ఠతి । తతస్స్వపితిశాన్తాత్మా సర్వలోకపితామహః । తత

ష్ఛిన్నయతేభూయస్సృష్టిం లోకస్యలోకకృత్।" ఇత్యాదైర్లింకార్థ్యాత్ లక్ష్మీపరత్వమేవ.

ఉదాహృతవచనేషుచ నిగరణసృష్ట్యాద్యసన్వయిన్యాపవచ అస్యాస్సాఖ్యానుకూలతాప్రతీతేర్న విశిష్య ప్రతిపాదనానుపపత్తిః. "ఏకాకీవిద్యయాసార్థమ్" ఇత్యత్రవిద్యాశబ్దస్య లక్ష్మీవిషయత్వేపి "సృత్వామత్త్వానిభూతాని" ఇతి పృథగుక్తేనోఽపాదానతావచ్ఛేదక సాధారణ్యప్రతీతిః. విచరణమాత్రే సాహిత్యప్రతీతేః. "తతోభూయో జగత్సృష్టింకరిష్యామి" ఇతితదభిమానికయాబుద్ధ్యేత్యర్థః. ప్రేరణాదినాలత్వాన్న ఏవహేతుత్వంబోధ్యమ్.

"ఉపపదవిభక్తేః కారకవిభక్తిర్బలీయసీ" ఇతి తృతీయాఽక్షు ఆచార్యైరుక్తః. అగ్రే "స్వధా†అధస్తాత్ప్రయతిఃపురస్తాత్" ఇత్యాది ప్రాకృతభోగవిభూత్యోః కీర్తనాదత్రత్యస్వధాశబ్దః ప్రకృతివిషయఇతి, మోక్షధర్మగతోవిద్యాశబ్దః ప్రకృతివిషయఇత్యప్యాహుః. "శ్రద్ధయాదేవః" ఇతి తృతీయాయాఃకారకవిభక్తిత్వేసమ్భవతి, నసహయోగనిమిత్తత్వంన్యాయ్యమ్; అథాపి సహయోగేతృతీయాస్యాత్; దేవత్వపదబోధ్యం నావశ్యంవిహరణరూపమేవ. మోదాదీనామపి తథాత్వసమ్భవాత్. నచావశ్యం విహరణంజగద్వ్యాపారరూపమేవ. సచేదంకారణవాక్యమ్; "శ్రద్ధయాదేవోదేవత్వమశ్నుతే" ఇత్యేతదస్యాస్తత్త్వరహస్యమితి సహస్రనామభాష్యోక్తిః, "తదాయత్తర్థిత్వేపి" ఇత్యనేనవ్యాఖ్యాతా.

తాపనీయే, నృసింహశక్తింప్రస్తుత్య, "మాయావాఏషానారసింహీసర్వమిదంసృజతి, సర్వమిదంరక్షతి,సర్వమిదంసంహరతి, తస్మాన్మాయామేతాంశక్తింవిద్యాత్," ఇత్యాదినా మాయాశబ్దితాయాల

---

† అవష్టాత్.

త్సృష్ట్యాదిహేతుత్వోక్తేః, “విజ్ఞానస్వరూపత్వాత్” ఇతి సంహితావచనాద్భగవచ్ఛక్త్యభిమానిత్వసిద్ధేశ్చ. నారసింహే-తిసర్గసంహారక్షత్యాదినాకథితాయా మాయాయాః పతితుల్యాజగద్ధేతుత్వాది ప్రతిపాదనాసమ్భవాత్ ; తదేతదభిప్రేత్యోక్తం నిదర్శనమ్.

“సఈపాహియద్భృజేషితరుద్రః” ఇతి తన్మన్త్రోదాహరణాత్. తత్రసమ్బుదోభిధానేపి ప్రకృతసఙ్గత్యైతదభిమానిన్యాస్తస్యా అపిరక్ష్యత్వప్రతీతేరవర్జనీయత్వాత్ ; రక్షకత్వస్యైవతత్స్థితార్థత్వప్రతీతేః. (౧) “మాయావయునంజ్ఞానమ్” (౨) “మాయాన్తుప్రకృతింవిద్యాత్” ఇతి వేదనిఘణ్ట్వాదివశేనమాయాశబ్దస్య ప్రకృతిభగవద్బుద్ధ్యభిమాని శ్రీపరత్వంవాశ్రీయతే. “శ్రియంలక్ష్మీమ్” ఇతిమన్త్రోదాహరణాత్. తత్ర “ఔపలామమ్బికామ్”ఇత్యాదయోలక్ష్మ్యాస్తత్తన్నిరుక్తివిశేషైస్తత్తద్విభూతియోగేనవా నిర్వాహ్యాఇతి చతుశ్శ్లోకీభాష్యేఉక్తమ్. విద్యాశబ్దో విద్యాభిమానిత్వాభిప్రాయః. తాపనీయోక్త మాయాశబ్దితలక్ష్మ్యాఏవ వారాహేబుద్ధ్యభిమానిత్వకథనాత్.

“బ్రహ్మయోనిస్వరూపామ్”ఇతి బ్రహ్మభూతయోనిస్వరూపామిత్యర్థః;(౩) “మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మ”ఇత్యుక్తేః, “తస్మిన్గర్భందధామ్యహమ్” ఇత్యుక్తేః. స“మమయోనిరప్సు” ఇత్యనేనతౌల్యస్య. శ్రియఃప్రకృత్యభిమానిత్వంపునః చతుశ్శ్లోకీభాష్యే, “జగదుత్పాదికాశక్తిస్తవప్రకృతిరిష్యతే। సైవనామసహస్రైస్తు లక్ష్మీశ్రీరితికీర్త్యతే। మూలప్రకృతిరీశానా” “ప్రకృతేఃపురుషాచ్చాన్యస్తృతీయోనైవవిద్యతే। ప్రకృతిశ్చపరాచేతివదన్తిపరమర్షయః।” ఇత్యాదివచనబలాదుపపాదితమ్; ఆయుఃపదస్యజ్ఞానావిచ్ఛేదపరత్వాత్, తద్ద్వారకమస్యామోక్షసాధనత్వమితిస్ఫుటమ్. “బ్రహ్మయోనిస్వరూపామ్” ఇతి లక్ష్మీ

(౧) వేదనిఘణ్టు (౨) శ్వే-౪-౧౦ (౩) గీ-౧౪-౩

స్వరూపస్య భగవత్కారణకత్వోక్త్యా నారసింహత్వముపపాద్యత ఇత్యన్యే. బీజోక్తిప్రకరణేచాగ్రే "ఆకాశాదేవ" ఇత్యాదౌ ఏవకారశ్శ్రూయతే. శక్తిబీజవిధిస్తుత్యర్థశ్చ అన్యత్రసిద్ధస్యకారణత్వస్యేహాభిధానమితినైతత్కారణవాక్యమ్.

అత ఏవశక్తిమదభిప్రాయేణశక్తికారణత్వవర్ణనేపి నపునరుక్తిదోషః; ఉపబృంహితాచ తాపనీయశ్రుతిర్భాగవతేతృతీయస్కన్ధే: "సఏనవిశ్వంసృజతి సఏవావతిహన్తిచ। అథాపిహ్యసహజ్కారాన్నాజ్యతేగుణకర్మభిః। ఏషభూతానిభూతాత్మా భూతేశోభూతభావనః। స్వశక్త్యామాయయాయుక్తస్సృజత్యవతిహన్తిచ "తమేవమృత్యుమమృతంతాత దేవం సర్వాత్మనాహైహిజగత్పరాయణమ్" ఇత్యేవకారాయాత భగవదేకకారణకత్వవిరుద్ధం మాయాశబ్దితవస్త్వన్తరం కారణకత్వమితి శఙ్కావారణాయప్రవృత్తత్వాత్. "సర్వాణిహవా" ఇతి ప్రథమముపబృంహితమ్. అథాపీతివిశేషణతయాపిమాయాసహిష్ణుతాంవారయితుం భూతానీతిశ్రుతిశబ్దప్రాప్తః; భూతాత్మేత్యనేన ఆకాశశబ్దో భగవత్పరఇతిజ్ఞాపయతి. స్వశక్త్యామాయయేతి కర్తృనిర్దేశఔపచారికఇతి ధ్వనయితి. మృత్యుశబ్దః - అనుష్టుభప్రత్యభిజ్ఞాపకః.

నచాత్రాపిమాయాలక్ష్మ్యేవ;"గుణవ్యతికరాదాజణ మాయాయాఃపరమాత్మనః" ఇతి పూర్వవిరోధాత్; షష్ఠేచ, "యువాఞ్చవిశ్వస్యవిభూజగతఃకారణంపరమ్"ఇత్యుక్త్వా "ఇయంహిప్రకృతిస్సూక్ష్మమాయాశక్తిర్దురత్యయా।" ఇతి ప్రకృతిత్వం హేతురుక్తః. పాద్మసంహితాయాఞ్చ, "ఏవంసృష్ట్వాజగత్సర్వం విశ్వరూపధరోహరిః। ఆస్తేఽనన్తాసనేదేవశ్శ్రీభూమిభ్యాంసహాస్థితః" ఇతి సృష్ట్యనన్వయః

ప్రతీయతే. అభిగ్రేసూక్తమువ్యాఖ్యాతమేవ. బ్రహ్మధర్మాణిస్వస్మిన్న థర్వశిరసిరుద్ర ఇవనారభేదేనవ్యభిలపాపేతి మహాచార్యాః.

బృహదారణ్యకే ;—"ఇన్ధో హవై నామైష యోఽయం దక్షిణే క్షిణిపురుష స్తంవాఏత మిన్ధంసన్తమిన్ద్ర మిత్యాచక్షతే. పరోక్షేణప రోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః. అథైతద్వామేక్షిణిపురుషరూపమేషాస్యపత్నీ విరాట్ తయోరేషసంస్తావో య ఏషోన్తర్హృదయఆకాశ ఇతి, హృదయాకాశందమ్పతీభోగభూమిత్వేనాభిధాయ, అథైతయోరేతదన్నమిత్యాదినా కమలకర్ణికాకార మాంసపిణ్డనాడీనిచయసమ్పన్న జాల సుషుమ్నా నాడీనాం దమ్పతీ భోగ్యప్రాసాదపరిధానపరమవ్యోమగత తత్ప్రాప్తిమార్గరూపత్వామ్యుక్త్వా, తస్మాదేష ప్రవివిక్తాహారతర ఇవభవత్యస్మాచ్ఛరీరాదాత్మన ఇతి దక్షిణాక్షిస్థస్య పరమపురుషస్యైవ జీవవిలక్షణతయాభోగ్యత్వమభిధాయ, తస్యప్రాచీదిగిత్యాదినా విశ్వతశ్చక్షుష్ట్వాదికమభిధాయ, స ఏష నేతి నేతీతి సకలేతరవిలక్షణస్వరూపతా ఇహ సైవ ప్రోక్తా.

సర్వభగవన్మూర్తీనాం శ్రీరూపగాఢోపగూఢతయా హృదయాకాశే అవస్థానప్రతిపాదనంనవిరుద్ధమ్. ప్రధానతయాధ్యేయత్వాచ్చ కారణతానియతమ్. సధ్యేయతామాత్రమ్ ;(౧)"యేచేమేరణ్యే శ్రద్ధాతపఇత్యుపాసతే"(౨)"తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే"ఇత్యాదిషు శ్రద్ధాశబ్దబోధ్యస్య ప్రతీయమానేపి సత్యతపశ్శబ్దబోధితబ్రహ్మతుల్యత్వోక్తేశేన శ్రద్ధాపూర్వకత్వప్రతిపాదనపరతయాపూర్వైర్వ్యాఖ్యాతమ్.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ, "షాడ్గుణ్యాంతత్పరంబ్రహ్మ స్వశక్తిపరిబృంహితమ్। బహుస్యామితిసఙ్కల్పం భజతే తత్సుదర్శనమ్" ఇత్యత్రశక్తిశబ్దః క్రియాభూతిసూక్ష్మావస్థా సహకృతబుద్ధిభగవత్స్వ

(౧) ఛాన్దో-౫-౧౧-౧ (౨) ముణ్డ—౧-౨-౧౧

తన్త్ర్యాద్యరూపశక్త్యభిమానిలక్ష్మీవిషయః. అస్యాశ్చసజ్కల్పాశ్రయతయాఽత్రో ఏ పాదానమ్; కిన్త్వభిమాన్యభిమన్యమానాఽభేదేన తత్పరిణామితయా తన్నిమిత్తతయాచ. తదేతత్తృతీయేధ్యాయే, "తస్యశక్తిశ్చకానామ" ఇతిప్రశ్నోత్తరే, "శక్తయస్సర్వభావానామచిన్త్యా అపృథక్స్థితాః। స్వరూపేణనదృశ్యన్తే దృశ్యన్తేకార్యతస్తుతాః। సూక్ష్మావస్థాహిసాతేషాంసర్వభావానుగామినీ। ఇదన్తయావిధాతుంసా నిషేద్ధుఞ్చనశక్యతే। సర్వైరననుయోజ్యాహిశక్తయోభావగోచరాః।" ఇతి సామర్థ్యసూక్ష్మావస్థారూపశక్త్యభిధానపురస్సరమ్, "ఏవంభగవతస్తస్యపరస్యబ్రహ్మణోమునే।" ఇత్యారభ్య, "స్వాతన్త్ర్యరూపాసావిష్ణోః ప్రస్ఫురత్తాజగన్మయీ। ఉదితానుదితాకారానిమేషోన్మేషరూపిణీ" ఇత్యుక్త్వా,

"జగత్తయాలక్ష్యమాణాసాలక్ష్మీరితిగద్యతే। విష్ణోస్సామర్థ్యరూపత్వాద్విష్ణుశక్తిఃప్రగీయతే। యతోజగద్భవిష్యన్తీక్వచిదున్మేషమృచ్ఛతి। లక్ష్మీమయస్సమున్మేషస్సద్విధావ్యవతిష్ఠతే। క్రియాఖ్యోయమున్మేషస్సభూతిపరివర్తకః। లక్ష్మీమయఃప్రాణరూపోవిష్ణోస్సజ్కల్పఉచ్యతే। స్వాతన్త్ర్యమూలఇచ్ఛాత్మా ప్రేక్షారూపఃక్రియాఫలః। భూతింలక్ష్మీమయీంవిష్ణోః"

"అలక్ష్యాకార్యతశ్శక్తిర్దేవాద్విజహాతిభిదామ్। ఇన్ధనాభావతోజ్వాలా వహ్నిభావంయథాగతా। బ్రహ్మభావంవ్రజత్యేవం సాశక్తిర్వైష్ణవీపరా। నారాయణఃపరంబ్రహ్మ శక్తిర్నారాయణీచసా। వ్యాపకావతిసంశ్లేషాదేకతత్త్వమివస్థితౌ। తస్యాస్తైమిత్యరూపాయాశక్తిశ్శూన్యత్వరూపిణీ। దేవీవిద్యాదివవ్యోమ్ని క్వచిదుద్యోతతేతుసా। యేయంభూతిమయీస్ఫూర్తిర్విష్ణుశక్తేఃపురోదితా। భావ్యభావకభేదేన సాద్విధాభావమృచ్ఛతి। భావకస్తత్రసజ్కల్పస్సుదర్శనమహోహరేః।

యా సా శక్తిర్జగద్ధేతుః కథితా సమవాయినీ । లక్ష్మీర్నామ ద్విధా సా తు క్రియాభూతివిభేదినీ । సఙ్కల్పః కోటికోట్యంశశక్తేర్యూటిస్తథాద్విధా । శక్తిస్సా వైష్ణవీ సత్తా బహుధైవ ప్రభాసతే । భూతివ్యూహాదిరూపేణ యా సా దేవీ ప్రవర్తతే । ఏకాత్మేచ్ఛాత్మికా తస్య తచ్ఛక్తేః ప్రవిజృమ్భణమ్ । సఙ్కల్పనీయస్సఙ్కల్ప ఇతి యా తే పురోదితా । అవ్యక్తపఞ్చకృత్యా సా తూష్ణీమ్భూతేవ రాజతే । సదా ప్రతాయమానాపి సూక్ష్మైర్బాహ్యైరలక్షితా । అశేష†భావనాధారా సఙ్కల్పప్రవిజృమ్భిణీ । భావ్యభావకభేదేన సా స్వేనైవ విభావ్యతే । యా శక్తిర్వైష్ణవీ దేవీ సర్వభావానుగామినీ । తదేకాంశః క్రియా నామ కృత్యోపకరణం హరేః । తదేకాంశో విభూత్యాఖ్యో లక్ష్యతే త్రిజగత్తయా । యా చ సా జగతాం యోనిర్లక్ష్మీః" "తస్యా అత్యల్పఉన్మేషో భూతిభావక ఈరితః" ఇత్యాదిభిరా సంహితాన్తం వచనమవగమ్యతే.

తస్యాం ప్రవర్తమానాయాం స్వసఙ్కల్పేన సర్జనే । తథా నివర్తమానాయాం స్వసఙ్కల్పేన సంహృతౌ" ఇతి క్వచిచ్ఛ్రూయమాణం స్వసఙ్కల్పపదం భూయోవచనానురోధాత్ స్వమయసఙ్కల్పపరమ్. "నారాయణస్స విశ్వాత్మా భావాభావమిదం జగత్ । నిష్కళేన స్వరూపేణ యథావ్యాప్య నియచ్ఛతి । సదసత్తాహియా తస్య జగన్నిర్మాణశక్తికా । సర్వభావాత్మికా లక్ష్మీ రహన్తా పరమాత్మికా । తద్ధర్మధర్మిణీ దేవీ భూత్వా సర్వమిదం జగత్ । నిష్కళేన స్వరూపేణ సాపి తత్వాన్నియచ్ఛతి ।" ఇత్యనుమన్త్రత్వే సహకృతస్వరూపనిరూపకత్వపరమ్. వ్యాప్యేత్యనుక్తేః, అహన్తాత్వాద్యుక్తేశ్చ, తద్ధర్మధర్మిణీభూత్వేత్యుక్తేశ్చ తదీయమేవ నియమనం స్వీయమభిమన్యేతి ప్రతీతేః, నియచ్ఛతీత్యస్య నాన్తః ప్రవిశ్య నియమనపరత్వమ్.

† భువనా

నవా, “భజే తేతౌయదారూపం మనోనయననన్దనమ్” ఇత్యాదివత్ “ నియచ్ఛతోజగత్సర్వం లక్ష్మీనారాయణౌయదా ” ఇత్యుక్తమ్; జగన్నిర్మాణశక్తికేత్యుక్తేః, శక్తిగతం వానియన్తృత్వమస్యాముచ్యతే. సదసత్త్వాశబ్దోదితసూక్ష్మావస్థాయాం వా ఉత్తరావస్థాప్రాప్త్యనుగుణమభిమానిత్వమేవనియమనమ్; అతఏవ, “తదీయైకకలాభూతిర్జగద్భువనసంజ్ఞితా” ఇత్యుక్తమ్.

అనుమన్తృత్వమాదాయైవరక్షోనిరసనమ్, “దేవౌతౌ యావద్యావదిచ్ఛతః” ఇతినిర్వాహ్యమ్; “దైత్యదానవమర్దనీ” ఇత్యాదినామ్నామనుమత్యా చతుశ్శ్లోకీభాష్యేనిర్వాహాత్. ఏవఞ్చ “ప్రకాశాహ్లాదపాలైశ్వర్యద్విశ్వస్యాపచికీర్షతః”ఇత్యాది, తజ్జాతీయసుదర్శనస్య తత్తదస్త్రమయత్వాదివల్లక్ష్మ్యా దేవదైత్యాదిభావః.

“నచశక్త్యావినాకశ్చిచ్ఛక్తిమానస్తికారణమ్। నచశక్తిమతా శక్తిర్వినాకాప్యవతిష్ఠతే”ఇతిసిద్ధవన్నిర్దేశాల్లక్ష్మ్యాత్మకశక్త్యవచ్ఛిన్న భగవతః కారణత్వాద్వేదాన్తానాం బ్రహ్మైకకారణత్వ ప్రతిపాదకానాం తన్త్రాణాఞ్చచేతనశక్తికారణతావాదనామవిరోధ ఇత్యర్థే తత్తద్గౌరవమిత్యాదేస్తాత్పర్యమవసీయతే.

“ షాడ్గుణ్యంతత్పరంబ్రహ్మ ” “ యత్తత్షాడ్గుణ్యమిత్యుక్తమ్ ” “షాడ్గుణ్యంవైష్ణవంయశః” “పూర్ణాస్మిమితిషాడ్గుణ్యమ్” “షాడ్గుణ్యం పరమంమహః” ఇత్య సకృత్ షాడ్గుణ్యశబ్దేన బ్రహ్మవ్యవహృత్య, శక్తిశబ్దేనశ్రియోవ్యవహారదర్శనాత్, “ షడ్భిర్గుణైరన్వితత్వాత్ జ్ఞానాదిభిరనన్యగైః ” ఇతి పాద్మసంహితోక్తేశ్చభగవదీయాత్ షాడ్గుణ్యాదస్తి శ్రీషాడ్గుణ్యస్యవిశేష ఇత్యవధారణాత్ ; “షాడ్గుణ్యతనవోఽమురాః” ఇతిముక్తేషు షాడ్గుణ్యతనుత్వోక్తివత్, తతోఽతిశయితషాడ్గుణ్యాభిప్రాయాః పూర్ణషాడ్గుణ్యవిగ్రహత్వవాదాః.

పఞ్చగుణప్రకృతి భగవచ్ఛక్త్యభిమానిత్వప్రయుక్తాఇత్యన్యే; శక్త్యభిమానిత్వప్రయుక్త ఏవపఞ్చకృత్యకరత్వవాదోఽపి; "తిరోధానకరీశక్తిస్సానిగ్రహసమాహ్వయా" ఇత్యాదివ్యపదేశాత్.

లక్ష్మ్యేకపరలక్ష్మీతన్త్రాభిప్రాయపాతినో లక్ష్మీకారణతాసిద్ధ్యా, అహిర్బుధ్న్యసంహితయా సుదర్శనస్యేశ్వరతాసిద్ధ్యేత్. తథాహి;— ద్వితీయేధ్యాయే, "సుదర్శనస్వరూపం తత్ప్రోచ్యమానంమయాశృణు। శ్రుతేయత్రాఖిలాధారే" ఇత్యఖిలాధారత్వోక్తా. తత్రైవ, "కారణంజగతోయత్తదాధారోజగతశ్చయః" ఇత్యారభ్య, "సుదర్శనమయఞ్చతత్। ఇతిసాంసిద్ధికంరూపంతస్యసర్వాతిశాయిచ" ఇతి సార్వార్థ్యసైసర్గికాతిశయయోగావుక్తౌ. తృతీయే, "వ్యాప్తింసుదర్శనస్యేమాం ప్రోచ్యమానాంమయాశృణు। యద్జ్ఞాత్వాపురుషోలోకేకృతకృత్యత్వమశ్నుతే" ఇత్యారభ్య"నైశ్వరూప్యస్యసత్తేస్సఃక్రియాశక్తేఃప్రదర్శితః" ఇత్యన్తేన సుదర్శనస్యవ్యాప్తిర్విస్తరతఉక్తా. చతుర్థే, "కిన్తత్కారణమిత్యుక్తం సృష్టయేయత్ప్రవర్తతే సుదర్శనేనయద్వ్యష్టంరూపతఃకార్యగోచరః" తత్రైవకార్యతత్త్వానాం సర్వేషాంసుదర్శనేనప్రేరితానాంకారణేలయం విస్తరేణప్రదర్శ్య, "ప్రతిసఞ్చారికాంశక్తిం క్రియాంసౌదర్శనీంపరామ్" ఇత్యుక్తమ్.

పఞ్చమే, †"సమిధ్యతేయథావహ్నిశ్శిఖయావాపిసమీరణాత్। తథాసుదర్శనేనైవనిఃఘాతిఃప్రేర్యతేకలా"షష్ఠే,"యస్యయద్యాదృశంరూపంయత్క్రియాయత్స్వభావకమ్।సుదర్శనప్రభావస్థంతత్తన్నియమభావితమ్,"తత్రైవ, "లేశతస్సృష్టిరుక్తేయం భూతేశ్శుద్ధేతరాముమే। సుదర్శనేనయావిష్టాదేవభావేనభావ్యతే" త్రయస్త్రింశే;— "నచేద్భామాస్వనాస్త్యేవపరివార్యత్వసమ్భవః। అతశ్చక్రమయం

† సమీర్యతే.

సర్వం జగత్స్థావరజఙ్గమమ్" ద్విచత్వారింశే సుదర్శనం ప్రస్తుత్య,
"మహాలయే తత్ర సమర్చ్య దేవం దినే దినే ప్రాప్తసమస్తకామః । తతో
చిరేణైవ విముక్తసఙ్గః పరం పదం ప్రాప చ తత్ప్రసాదాత్" త్రిచత్వా
రింశే, "అహం సుదర్శనో నామ్నా ఖ్యాతోఽద్య ప్రభృతీశ్వరః । దురా
లోకం మహాలోకే యత్తద్వ్యాహం సుదర్శనమ్" చతుశ్చత్వారింశే,
"ఆద్యం విశ్వమయం రూపమదృష్టం దేవదానవైః। అమీమాంస్యమమ
ర్త్యాదమచక్షుర్గోచరం స్వతః । యథా దేవో హృషీకేశస్తథాహమపి
నారద । ఇత్యుక్తవన్తం తం దేవం సుదర్శనవపుర్ధరమ్ । స్వక్రియం రూ
పమూర్జితమ్ । దర్శయామాస గురవే యోగరూఢాయ నారద" ష
ట్త్రింశే, "శృణు తత్త్వం మహాప్రాజ్ఞ రహస్యమిదముత్తమమ్। త్వదృతే
శక్నుయాద్ద్రష్టుమిమమర్థం న కశ్చన। యథా నారాయణో దేవః పురుషః
పుష్కరేక్షణః । అనాదిరపరిచ్ఛేద్యస్తథాయమపి నారద। ద్వే శక్తీ య
స్య విద్యేతే విష్ణోస్సర్వార్థసాధనే । ప్రధానభూతే యాభ్యాం తు వహత్యే
ష జగద్ధురమ్" ఇతి లక్ష్మీసుదర్శనే ప్రస్తుత్య, "తస్మాల్లక్ష్మ్యా వినా దేవ
స్సఙ్కల్పేన ప్రభుర్హరిః । అనేనాపి వినా కర్తుం కిఞ్చిన్నార్హతి కేశవః ।
అనేన సర్వం సృజతి దేవోఽనేనైవ పాతి చ। అనేన సంహృతిం దేవో విశ్వస్యా
న్తే కరోతి చ । అనేన దానవాన్ దైత్యాన్నిహన్తి మధుసూదనః। క్రియ
తేఽనేన తత్కర్మ సర్వం సర్వగతేన వై । తస్మాత్సర్వాత్మనా చైవం స్వం బు
ద్ధ్వా పరిరక్షతి । యథా స్వం స్వామినో రక్ష్యం రక్షన్తి స్వయమేవ హి ।
ఏవం సర్వస్య జననీం లక్ష్మీం లక్ష్మీధరస్స్వయమ్ । చతుర్ధా వ్యూహ్య చా
త్మానం స్వభూతాం పరిరక్షతి" ఇతి లక్ష్మీతౌల్యముక్తమ్.

తత్రైవ, "భగవన్ సర్వవిజయ సహస్రారాపరాజిత । శరణం
త్వాం ప్రపన్నోఽస్మి శ్రీకరన్తు సుదర్శనమ్। అనేనైవ ప్రపన్నస్య భగవన్తం
సుదర్శనమ్ । తస్యానుబన్ధాః పాప్మానస్సర్వే నశ్యన్తి తత్క్షణాత్। కృతా

న్యనేనసర్వాఃశితపాంసితపతాంవరః సర్వేతీర్థాస్సర్వయజ్ఞాస్సర్వదానాని చక్షణాత్। కృతాన్యనేనమోక్షశ్చతస్యహ స్తేవసంశయః" ఇతి మోక్ష ప్రదత్వముక్తమ్. ఏకోనషష్టితమేధ్యాయే, "సమస్తజగదుత్పత్తిస్థితి సంహారహేతవే। సుదర్శనాభిధానాయైనమశ్శక్త్యైక్రియాత్మనే"

శ్రుతావప్యుక్తం "మనసోవశేసర్వమిదమ్" ఇత్యారభ్య "సుధితాందధాతు"ఇత్యన్తేన మన్త్రచతుష్టయేన; సఙ్కల్పాభిమాని త్వవదభేదోపచారాదినిబన్ధనం సర్వమిదంవైభవవాదఇతిచేత్; భగవ ద్బుద్ధిశక్తిప్రకృత్యభిమానిన్యామనుగ్రహకార్యవ్యాపారేషు స్వభ్రూ కిఙ్కరంభగవన్తం కాన్తంప్రేరయన్త్యాం నిగ్రహకార్యవ్యాపారేషు అనవసరేపతిభావపాలనాయానుమన్యమానాం స్వప్రీత్యుద్దేశ్యైక భగ వదీయ సకలవ్యాపారాయాంలక్ష్మ్యాం ప్రణయనిబన్ధనవిగ్రహైకీకార ప్రధానపత్నీత్వాదిభిస్తాదాత్మ్యవ్యపదేశార్హాయాం కింవావైభవందు ర్వచమ్.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామపి, క్రియాశక్తేః కారణత్వస్య †భావనాయాఏవాసకృదిచ్ఛాశక్తేఃకారణత్వముపవర్ణ్యతే.ఆచార్యై రపి "తత్పరేషుశాస్త్రేషుసత్సు" ఇతి పక్షపాతితాఽభ్యుపగతా. ప్రథమాధ్యాయే "ఏషాహిశ్రేయసాంమూలమ్" ఇత్యారభ్యఉచ్య మానంవైభవం "స్థితానారాయణాత్మనా" ఇత్యనేన భగవదభేదోప చారనిబన్ధన మితిదర్శితమ్.

శ్రుతీనామభిసన్ధిశ్చ :-"సైవదేవీప్రెషైవజగతాంప్రాణ ఏషై వసృజతే" ఇత్యాది భూతాత్మస్వరూపనిరూపకత్వోక్త్యా ‡స్వస్యా స్సర్వభూతాత్మకత్వోక్తిరన్యత్రోపచారికీతిదర్శితమ్; షాడ్గుణ్యోక్తిః పఞ్చగుణప్రకృతి భగవద్బుద్ధ్యభిమానిత్వాత్. అన్యథా సహకార్యన

† భావనయేవ   ‡ తస్యా

షేషాద్యనిర్వాహాత్. “జగత్ప్రకృతిభావో మేయస్సాశక్తిః” ఇతి, “మే”ఇతి పరమాత్మార్థకషష్ఠ్యన్తం శక్త్యన్వయి;“మే”ఇతి పరమాత్మనిర్దేశః ; ప్రకృత్యభిమానిత్వభగవత్ప్రేరకత్వాదిభిర్వాయథోపపత్తిలక్ష్మ్యైవనిర్వాహ్యమ్.

“తావావాంతత్వమేకన్తు ద్విధాభూతావివస్థితౌ” ఇతి వ్యపదిశ్యమానమైక్యమ్, “మత్స్వాచ్ఛన్ద్యవశాదేవ” ఇత్యాదేర్నిమిత్తమ్. “ఏకధాచద్విధాచ” ఇత్యాదేః, “నచశక్త్యావినా”ఇత్యాదినాతుల్యోర్థః. లక్ష్మీప్రీతిసాధనప్రశ్నేలక్ష్మ్యాః స్వపృష్టభగవదుక్తేరుత్తరత్వేన కథనాత్ ,సర్వమపీదంప్రకరణ మథర్వశిరఃప్రభృతివదిత్యవగన్తవ్యమ్; “అన్తస్థిస్సతోహంసర్వేషామ్” ఇతిమధ్యేపుల్లిఙ్గనిర్దేశాద్భావోవ్యక్తః.

అన్యథా “ప్రాప్నోతిపరమంబ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్,” “లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యదుపేయంబ్రహ్మ శాశ్వతమ్” “లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యద్బ్రహ్మనిర్దేశ్యముచ్యతే” “ఓఙ్కారఃప్రణవస్తారస్తస్మిన్బ్రహ్మణితిష్ఠతి” ఇత్యాది ప్రయోగాచ్చలక్ష్మ్యాబృహత్త్వమపి స్యాత్ ; “దేశాత్కాలాత్తథారూపాత్పరిచ్ఛేదోనమేస్మృతః। నిత్యనిర్దోషనిస్సీమకల్యాణగుణశాలినీ”ఇతిస్వరూపతోగుణతశ్చబృహత్త్వోక్తేశ్చ. ఇష్టాపత్తౌతు,“బ్రహ్మణిశ్రీనివాసే” ఇత్యత్రబ్రహ్మేతిలక్ష్యమ్; శ్రీపతిత్వాదికంలక్షణమ్” ఇతితత్వటీకావిరోధః. యథాస్థితబ్రహ్మాత్మకత్వానుసన్ధానే బ్రహ్మదృష్ట్యనుసన్ధానే, “లక్ష్మీకౌస్తుభలక్ష్మణేనమ ఇదంతస్మైపరబ్రహ్మణే” ఇత్యాదివిరోధః, “బ్రహ్మశబ్దేనపురుషోత్తమోభిధీయతే” ఇతి భాష్యవిరోధశ్చ.

బ్రహ్మణఃపృథక్ తత్రతత్రశక్తేర్నిర్దేశాత్ “వేదేభూరిప్రయోగాచ్చగుణయోగాచ్చశార్ఙ్గి । తస్మిన్నేవబ్రహ్మశబ్దోముఖ్యవృత్తో

మహామునే" ఇత్యాది వచనబలాచ్చ న బ్రహ్మత్వమితి చేత్. "ఈశో నారాయణో జ్ఞేయః" ఇత్యాదినా పృథఙ్నిర్దేశాత్ పూర్వోదాహృతవచనబలాచ్చ నేశ్వరత్వమితి తుల్యమ్. పారార్థ్యాత్, గుణతస్సాతిశయాయాం న బ్రహ్మత్వసమ్భవః. పురుషకారత్వతదుపయుక్తకరుణాక్షమావాత్సల్యాదీనామపి, గుణానాం ప్రధానానువర్తిత్వన్యాయేన భగవచ్ఛేషత్వాత్. "యథా ప్రభా గుణోత్కృష్టః" ఇతి న్యాయాద్వైచ్ఛికస్యాపి శేషత్వస్య పరేచ్ఛామాత్రప్రయుక్తత్వాభావేన ఉత్కృష్టరూపత్వానపాయాచ్చేతి వదతామ్, "భో బ్రహ్మన్ కిం త్వయా దృష్టం లక్ష్మీ బ్రహ్మ సనాతనమ్ । సత్యం జ్ఞానమితి శ్రుత్యా సా లక్ష్మీః ప్రతిపాద్యతే" ఇత్యాదివచనాన్యభేదోపచారనిబన్ధనానీతి, ఇష్టమేవ.

శ్రియోऽపి బ్రహ్మత్వాభ్యుపగమే "యమన్తస్సముద్రే" ఇతి ప్రక్రమ్య, తదేవ బ్రహ్మేతి నిర్దేశో విరుధ్యేత; "నారాయణపరం బ్రహ్మ" ఇతి చ, "బ్రహ్మశబ్దః పరే విష్ణౌ నాన్యత్ర క్వచిదిష్యతే" "అనన్తో భగవాన్విష్ణుః రానన్ద", "ప్రోచ్యతే విష్ణురేవైకః" ఇత్యాదివచనశతవిరోధశ్చ. పుల్లిఙ్గఘటితేషు శ్రుతివాక్యేషు కథం లక్ష్మ్యాః ప్రతిపాద్యత్వమిత్యాశఙ్క్య, "బ్రహ్మస్వరూపిణీమ్" ఇత్యాశయ ఆవిష్కృతః.

బృహన్నారదీయవచనాని, "తస్య శక్తిః పరా" ఇత్యాదీని ప్రకృతివిషయాణీతి స్ఫుటమ్; "భావాభావస్వరూపా సా విద్యావిద్యేతి గీయతే" ఇత్యుక్తేః. మమేత్యాదిపద్యే పరపక్షత్వేనోపన్యస్య "ప్రకృతిశ్చ పరా చేతి వదన్తి పరమర్షయః" ఇతి సిద్ధాన్తకథనాత్, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపేణ వ్యాప్తికథనాచ్చ, "తస్మాద్ధరిస్సదా ధ్యేయశ్శఙ్ఖచక్రగదాధరః । ఆదికర్తా మహాకర్తా శ్రియా సార్ధం జగత్పతిః" ఇతి శ్రియా సార్ధం ధ్యేయత్వకథనం న కారణత్వాపాదకమ్. "శ్రీభూమినీళాసహితం చిన్తయేచ్చ సదా హృది" ఇత్యాదివదుపపత్తేః.

పాద్మే, "జగత్స్థితిలయాతస్యాఉన్మీలననిమీలనే। సర్వస్యా ద్యామహాలక్ష్మీస్త్రిగుణాపరమేశ్వరే। లక్ష్యాలక్ష్యస్వరూపాసా" ఇతి ప్రకృత్యభిప్రాయమ్. "శూన్యంతదఖిలంస్వేనపూరయామాస తేజసా" ఇతి,స్వకీయేన-పరమాత్మ నేత్యర్థః. లక్ష్మీతన్త్రేతు,ఏతదేవబ్రహ్మాభేదేన అన్యథా వ్యాఖ్యాయత ఇత్యవిరోధః.

జయాఖ్యసంహితాయాఞ్చ, "అనాదివాసనాయుక్తః" ఇత్యారభ్య అనుగ్రహాశక్త్యాత్మకతా లక్ష్మ్యాస్తదుత్పాదకతయోచ్యతే;పరస్యాద్బ్రహ్మణఉదేతీత్యుక్తేః. సాత్త్వతేచ. మత్యాస్త్రైరనువిద్ధాప్రకృతేః ప్రకృతిరిత్యుక్త్వా ప్రకృత్యభిమానినీత్యుచ్యతే. బ్రాహ్మపురాణగతాని సామాన్యాన్యేవం నిర్వాహ్యాని.

"యథాసర్వగతోవిష్ణుః" ఇత్యేతత్ "త్వయాచవిష్ణునాచామ్బ" ఇత్యేతేనసహ, "సౌమ్యాసౌమ్యైర్జగద్రూపైస్త్వయైతద్దేవిపూరితమ్" ఇత్యనేనవివృతమ్. క్వచిదస్యాఃప్రకృత్యాత్మికాయాః కార్యముఖేనవ్యాప్తిరుచ్యతే; క్వచిచ్చాస్యాశ్శక్తిచక్రనాయికాయాస్తత్తచ్ఛక్తిముఖేన, క్వచిచ్చ, "వ్యాపినీవిష్ణురూపేణ"ఇత్యుచ్యతే. శ్రియా భూమినీళాదిస్వరూపవ్యాప్త్యావిశేషకథనపరే భగవచ్ఛాస్త్రవచనే, స్వరూపశబ్దో భగవద్ధర్మభూతజ్ఞానపర ఇత్యాహుః.

వస్తుతోఽపక్షపాతిప్రమాణస్య అన్యథానయనేమానాభావాత్, సతివిశేషేసామాన్య వచనస్యసఙ్కోచనీయత్వాచ్చ,చతుశ్శ్లోకీభాష్యే ద్వితీయతృతీయచతుర్థపక్షేష్వన్యతమం పక్షమాశ్రిత్యవిభుత్వవచనానియథాశ్రుతానినేతవ్యాని. "అర్థోవిష్ణురియంవాణీ" ఇత్యాదివిశేషాభిమాననిబన్ధనమితివిభజ్యనిర్దేశాత్స్పష్టమ్, "సర్వలోకానాంజననీమ్" ఇతిమాతృత్వపరమ్. "పరాశరస్తుభగవానాహైనాంబ్రహ్మరూపిణీమ్"

ఇతి, విభ్వీమిత్యుక్తేః. బ్రహ్మస్వరూపనిరూపికాయామితి వా. విష్ణోశ్శ్రీరితి నిర్దేశాత్,

లక్ష్మ్యా మోక్షప్రదత్వవచనాని కర్త్రాద్యుపాయత్వబోధకవచనైస్తుల్యానీతి, తేషామనన్యథాసిద్ధప్రమాణబోధితాజ్ఞత్వోపయుక్తసాక్షాత్ అప్రాపితాదృశ పురుషకారత్వపర్యవసానాత్స్యాత్. తాదృశత్వం చ పురుషకారస్య వక్ష్యామః. నాత్రోక్తపక్షస్యాదేవ్యాశ్చ విభజ్య ఐశ్వర్యమోక్షయోః పృథక్కథనాత్; శేషం ద్వయాధికారే వక్ష్యామః.

నైషా విభ్వ్యపి జీవః; ఏషోఽణురిత్యత్ర బద్ధాధికారాత్, ముక్తేషు స్వరూపపరిణామాపత్తేర్న విభుత్వమాశ్రితమ్; నిత్యేష్వప్యేషు (౧) "త్రసరేణుప్రమాణాస్తే" ఇత్యుక్తేః, విభుత్వబోధకానాం తు పాతిప్రమాణాభావాచ్చ నాణుత్వత్యాగః; జీవలక్షణే అణుశబ్దః పరిచ్ఛిన్నపరః ఏవమిచ్ఛసర్వశాస్త్రేష్వస్యా భూమప్రాయపాఠ ఉపపద్యత ఇత్యేకే.

అన్యే తు, విభూతిద్వయశేషిత్వే మిశ్రత్వాగలక్షణామ్; కారణత్వాదికస్తు లక్షణం పతిమాత్రగోచరమిత్యస్యా ఈశ్వరకోటిప్రవేశ ఏవ. అథాప్యస్యాస్సర్వా స్వతన్త్రపతిసత్యేనాచ్ఛసిద్ధమిత్యాహుః. జగద్వ్యాపారస్త్వస్యా ఆచార్యైః క్వచిదపి నోక్తః. (౨) "సర్వేచ్ఛకుర్వే హరిః" "తదిఙ్గితపరాధీనో విధత్తేఽఖిలమ్" (౩) "హారేస్సమస్తచిదచిద్విధానవ్యసనమ్-ఆలోకైస్సాన్ద్రయన్త్యై" (౪) "స్థిరచరరచనాతారతమ్యమురారేః-యద్భ్రూభఙ్గాః ప్రమాణమ్" (౫) "దేవి తే విహృతయే సఙ్కల్పమానః ప్రియః" (౬) "శ్రీరఙ్గేశ్వరదేవి-పూర్వాః ప్రమాః గుణమాయయాత్మవిహారవిష్లాన్య - తవపరీహాసాత్మనే కేళయే కల్పతే"

(౧) అహి-సం-౬-౨౩ (౨) శ్రీస్త-౧ (౩) శ్రీగుణరత్న-౧

(౪) శ్రీగుణరత్న-౪ (౫) శ్రీగుణ-౧౯ (౬) శ్రీగుణర-౨౦

(౧) "ఇన్దిరయావిహర్తుంవిన్యస్య" (౨) "స్వాంశరీరైకదేశంవిస్తృణానః" (౩)"క్రీడసిశ్రీసమక్షమ్" "హరే-యదఙ్గీకారతస్సృష్ట్యాదివ్యసనంసార్థమ్"ఇత్యాదిషు ప్రయోజకత్వమాత్రోక్తేః.

వేదాన్తాచార్యాణామపిమతే విభుత్వమనన్యాధీనాతిశయత్వం స్వేచ్ఛాసహకృత భగవదిచ్ఛాధీనభగవచ్ఛేషత్వం మోక్షప్రదత్వం జగజ్జననసామర్థ్యఞ్చేత్యేతావన్మాత్రమభిహితమ్. నతుజగద్వ్యాపారోపి. అపక్షపాతిప్రమాణేషు క్వచిదపితదనుక్తేః. యదాహుః; (౪) "త్వత్సమ్ప్రీత్యైవిహరతిహరౌ సమ్ముఖీనాంశ్రుతీనాంభావారూఢౌ" ఇతిసృష్ట్యాదిషుసమానలీలతయాప్రేరకత్వేన సహకారిత్వాభిప్రాయ ఇతిచ; జగజ్జనకత్వేత్యత్ర జనకత్వశబ్దః ప్రేరకత్వేన సహకారిత్వాభిప్రాయ ఇత్యనేనవివృతిః.

శక్తిత్వవాదాస్తు పత్నీత్వవిశేషణత్వాభిప్రాయాఇతి, విహారోపయుక్తత్వపరాఇతిచ చతుశ్శ్లోకీ భాష్యేస్పష్టమ్. "అత్రాపిచపత్నీత్వాది విశేషేణ"ఇత్యుక్తమ్."తస్యశక్తిద్వయన్తాదృక్"ఇతిభూమ్యామపీహాప్రయుజ్యతే. ప్రథమపక్షస్యైవ సృష్ట్యాదివ్యాపారవిషయత్వే ద్వితీయపక్షే సృష్ట్యాదివ్యాపారవిషయే ష్విత్యుక్తివైయర్థ్యసామ్యానిర్వాహహేతుషు శేషిత్వాద్యైక్యస్య ఏకత్వవాదహేతుత్వం ప్రథమమపిజగజ్జనకత్వ ముల్లఙ్ఘ్యోక్తమ్.

అతాతే ప్రథమోక్తకారణత్వాదిలఙ్ఘనేన,రక్షకత్వ శేషిత్వయోప్యన్నిరోగశిష్టన్యాయఉక్తః. శారీరకచతురధ్యాయ్యర్థేశ్రియస్సధ్రీచీత్వోక్తౌ కారణత్వపరస్య ప్రథమాధ్యాయస్య శేషిత్వతాత్పర్యముక్తమ్. "సహోరక్షేపిహికార్యే" ఇత్యాది మోక్షప్రదానవిషయమ్,

(౧) ర-స్త-౧-౫౦ (౨) (౩) ర-స్త-౨-౭౪
(౪)

తత్స్వాపరతత్వాత్; "సల్లభాప్రీతిముక్తిశ్చ" ఇతి పూర్వమపివాక్యం సర్వపక్షసాధారణమితి "త్వత్సమ్ప్రాప్తిశ్చ" ఇతిసోవ్యాఖ్యాస్యతే.

సచతత్పక్షశ్చమేపక్షే నిరాకృతమ్; యత్సఙ్కల్పాదితి, స్వరూపనిరూపకత్వ పురుషకారత్వాది పరమిత్యుక్తావపి స్వరూపనిరూపకం †ఘటకత్వమితివత్, నిరూప్యనిరూపక సాధారణ ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపకత్వోక్తేరసాఙ్గత్యాత్ నిరూప్యతావచ్ఛేదక ధర్మాऽసాధారణ్యావశ్యకమ్; జగద్ధేతుభూతం యోగిసమాధిలక్ష్యం తేజోభవత్యాస్సహైవ పర్యాప్తమిత్యర్థే పాదలాక్షారసాఙ్కపదవైయర్థ్యమ్. నారాయణస్త్వయా సహాజగత్సృష్ట్యాదికర్తేత్యేవచ వక్తవ్యంస్యాత్. "త్వత్సమ్ప్రాప్తిశ్చ" ఇత్యత్ర త్వయాసహేత్యధ్యాహారే సఏవదోషః. "కర్మఫలదేవత్వా" ఇతిచ చతుశ్శ్లోకీభాష్యే ఉక్తమ్.

దణ్డధరత్వాభావశ్చ అసకృదాచార్యైరుక్తః. ప్రసాదశబ్దేన కరుణాగుణోలక్ష్యత ఇత్యుక్తమ్. అవతారేషు శోకవత్వోప్యుపపాదయితుంశక్యః. "ప్రియోహినప్రియోమేస్యాత్" ఇతి ప్రియోసస్యాదితి యోజయితుంశక్యమ్. అప్రీతిపరత్వేపి లక్ష్మీతన్త్రగతోసావస్మచ్ఛబ్దః బ్రహ్మాపర్యన్తః; "త్యక్తాలక్ష్మ్యా" ఇత్యాద్యాత్యాగోప్యపేక్షామాత్రమితి చతుశ్శ్లోక్యధికారాదావస్థితమ్. ఏవం సత్యపిస్వరూపయోగ్యతామాత్రేణ అస్యా ఈశ్వరత్వసమ్భవే సృష్ట్యాదావపితథావక్తుం శక్యమ్. నిక్షేపరక్షాయామ్. "నిరుపాధిక శేషిత్వతదభివ్యక్తభేదకైః। అజీవతత్వతద్దాసతివిధాత్రాధికత్వధీః" ఇతి జీవవైలక్షణ్యోక్తే జగత్కారణత్వే హేతౌసత్యపి నిరుపాధిక శేషిత్వాదేర్హేతుత్వవర్ణనం చానుచితంస్యాత్. తదభివ్యక్తభేదకమ్ - ఆత్మసమర్పణోద్దేశ్యత్వాది సర్వావస్థాస్వపి సపత్నీకఇత్యత్రాపిపత్నీశబ్దోదిత పారార్థ్యానుగుణానుమతి ప్రేరణాదిసాపేక్షత్వమేవాభిమతమ్.

---

† ఘటకత్వమ్; తత్.

చతుశ్శ్లోకీవ్యాఖ్యానే తచ్చ దేవనం స్వవల్లభాసహితస్యైవేత్యుక్త్వా, "ఆహుశ్చ, యస్యాపీక్ష్యముఖమ్' ఇత్యాద్యుదాహృతమ్. ఆహుశ్చేతివాక్యఞ్చ, ఉక్తఞ్చ శ్రీవిష్ణువైభవకారై రిత్యాదివద్యుక్తి సిద్ధస్యార్థస్య ఆప్తవాక్యసంవాదోఽప్యస్తీతి జ్ఞాపనపరమితినార్థాన్తర పరత్వకల్పనా ప్రామాణికీ. "అత్ర హేతుత్వముదయాపేక్షయా రక్షణాపేక్షయాచ యోజ్యమ్" ఇతి. అత్ర ఉదయరక్షణ శబ్దావనిష్టనివృత్తీష్ట ప్రాప్తిపరావితి ప్రకరణపర్యాలోచనాశాలినాం స్ఫుటమ్. అత్ర ప్రళయాదికం వివక్షితమితి కేచిదితిచోక్తమ్.

శ్రియఃకాన్త ఇత్యాదీనాం శ్రియాసహిత ఇత్యస్మిన్నర్థే వ్యుత్పత్తిర్మృగ్యా; "పశ్యన్తీషు శ్రుతిషు" ఇతిశ్లోకే పూర్వోత్తర సమభివ్యాహారాత్, "యువయోః" ఇతిరసజనకత్వార్థే షష్ఠీ; "సర్గస్థిత్యవసానకేళిరసికౌ" ఇతి హ్యుక్తమ్; "శృఙ్గారలీలోపమవిశ్వకృత్యమ్" ఇత్యప్యేవం నిర్వాహ్యమ్. (౧)"ఒణ్ణాడియాళ్" ఇత్యధికారసఙ్గ్రహగాథాయామ్, "ఆక్" ఇత్యధికపదోక్తైకశబ్దానురోధాచ్చ, తదనుమతివిషయభూత సఙ్కల్పేనేత్యర్థః. ఉభయోస్సఙ్కల్పాశ్రయత్వమహిర్బుధ్న్యసంహితావచనస్వారస్యవిరుద్ధమ్; శ్రుత్యాదిష్వనుక్తఞ్చ; తుల్యవత్సఙ్కల్పాశ్రయత్వే అద్వితీయత్వశ్రుతివిరోధశ్చ.

"నసమా శ్రీజిసపత్నికే సద్వితీయోక్తిసాహసమ్। సవ్యాప్రియేత సాతద్వద్వ్యదిపత్నిత్వహేతునా। ఏకోయష్టేతియష్టృత్వే తాన్త్రికైర్నేకత్రాన్వయః। ఉక్తోనాత్రతథా బ్రహ్మశ్రీకాన్త ఇతిదర్శితమ్। అతోస్యా అనుమన్తృత్వం క్వచిత్ప్రేరకతాక్వచిత్। నిగ్రహేత్వనుమన్తృత్వం ప్రేరకత్వంపరత్రచ"॥ "తదన్తర్భావాత్త్వామ్" ఇత్యత్ర స్వరూప నిరూపకత్వేన సర్వత్ర శ్రియ ఉపస్థితిరుక్తా; ఇదమిత్థన్త్వవిభవ ఇత్యుక్తేః.

(౧) అధికారసఙ్గ్రహమ్

షా చ ప్రత్యుత స్వైరాకాఙ్క్ష్యసమ్పాదకతయా న కార్యాన్వయోపయో గినీ; న వా శాబ్దీ; అపితు పాశ్చాత్ప్రమాణబలాత్తు అకాఙ్క్షే ఉపస్థితాయా శ్శేషిత్వాన్వయస్స్వీక్రియతే. సర్వశేషత్వస్యాన్యత్రాప్రాప్తేరితి జగ త్శరీరత్వం క్వచిదుక్తమ్.

అస్యాః ప్రవిష్టనియమనం భగవతో నేశ్వరశక్తిబలాదనుగతమ్. అతాదృశ్యేశ్వరశక్తేస్స్వ ప్రాప్త్యయోగదర్శనాత్; కిన్తు వ్యక్తార్యా విర్భావాహారాదితి. తత్రచనాస్తి లక్ష్మీసన్నిధేః; అస్తు ప్రవిష్టాపియం సర్వేషాం పతిరేవ నియచ్ఛతీతి స్వయమనుమతిమాత్రం కరోతి; అస్మై శ్రీ స్తత్సమైశ్వరత్వం శ్రియ ఆస్తాం వా, మా వా భూత్; చేతనవిషయే పత్య భిప్రాయానుగుణమాజ్ఞాపయితృత్వమ్; అచేతనవిషయే చ వినియో గాదిరూపమన్యనియన్తృత్వం పత్నీత్వానుగుణమ్.

సామర్థ్యమైకరస్యఞ్చ సర్వత్రాస్యా మతద్వయే । ఇష్టతస్తు పరాధీనం స్వాధీనమపి వా భవేత్ । మోక్షప్రదానసఙ్కల్పో బహు మానానుసారతః । సపత్నీకస్య దేవస్య ప్రపత్తవ్యా చ తావుభౌ । అథ వా పతిపారార్థ్యాత్ కేవలం సానుమన్యతామ్। చేతనేన తథాప్యేషా ప్రపత్తవ్యేతి దేశికాః । ప్రాగేవ ప్రేరయత్యేషా భర్తారం సంశ్రితా సతీ! సా నాశ్రితాపి కార్యం నః కరోతి కరుణామయీ । ప్రమాణం భిన్నకాలీన ప్రపత్తిద్వయగోచరమ్। కీర్తిశ్శ్రీర్వాక్చ నారీణాం మమ తేజోంశసమ్భ వాః । ఇత్యాదిగీతావచనాత్స్వతశ్శ్రీరితిసూక్తితః । ప్రథాదిదృష్టా న్తవశాద్భిన్నలక్షణతోక్తితః। తస్యాశ్చ జగతశ్చేతి నిర్దేశాత్తుల్యవత్త యా । యువత్యావాదితి శ్లోకే భేదస్యైచ్ఛికతోక్తితః । అభేదకథన ద్వారా తుల్యత్వోక్తిపరత్వతః । వదామో భవతోప్యుచ్చైశ్శ్రియ శ్శ్రీరితికీర్తనాత్ । గుణసాధారణ్యసూక్తేషాడ్గుణ్యేన నిరూపణాత్ ।

(౩౯) భర్త్తావినుక్కై య పదుక్కైయుమ్ ప్రజైయినుక్కైయ త్తొట్రిలై యుమ్ విడాతేయిరుక్కుమ్ మాత్తావై ప్పోలే ప్రథమచరమపదఙ్గళై విడాతేయిరుక్కుమిరుప్పు.

హారే స్తథైవముక్తస్య బ్రహ్మరూపోక్తితౌల్యతః । జగన్నిదానతాసూక్తేస్సృష్ట్యాభిర్బహుసూక్తిభిః వ్యాఖ్యానాదన్యశబ్దస్య ద్వన్ద్వాన్యార్థపరత్వతః । భూమ్యాదిప్రాయపాఠాచ్చ ద్వేశక్తీఇతితుల్యవత్। నిర్దేశాన్నారరూపత్వాదీశాధీనాపిచేన్దిరా । శేషిప్రాప్యత్వకరుణాప్రాచుర్యైర్వ్యతిరిచ్యతే । జీవేశ్వరాభ్యామతులాదేవైశ్వర్యాదికారణమ్ । లోకేశేశవిభూతీనాం కారణంతన్నిరీక్షణమ్ । జీవలక్షణసఙ్గ్రాహ్యే స్వేశాధీనత్వబుద్ధయే। వైలక్షణ్యాధియైజీవాదీశకోటానివేశితా। యత్కిఞ్చిల్లక్షణంకృత్వా ప్రవేశ్యాయత్రకుత్రచిత్ । వస్తుస్వరూపమేతావదిత్యాచార్యాః ప్రచక్షతే ॥

అతఏవ చ్ఛికస్యాఽనైచ్ఛికస్యవా శేషిత్వస్యప్రణవేప్రకాశనార్థం మకారేతస్యాః ప్రతిపాదనమావశ్యకమితి,కథ మకారే ఆక్షేప్యత్వముక్తమతఆహ (భర్త్తావినుడై య విత్యాది). పతిపారార్థ్య ప్రజారక్షణస్వభావత్వాత్,ప్రథమచరమపదేనజహాతీత్యర్థః; ప్రథమపదాన్వయః తద్వాచ్యశేషతయామకారేఉపస్థితిః. చరమపదాన్వయః-తదర్థరక్షకతయా అకారేఉపస్థితిః. మకారేణాస్యాఅభిధానం జీవత్వపక్షేసుఘటమ్. విభుత్వేపిజ్ఞాతృత్వాదిభిర్బ్రహ్మశబ్దా †ర్థతావచ్ఛేదకరాహిత్యాచ్చ.

కేచిత్తు, పూర్వోక్తేనప్రకారేణ సఙ్కలయ్యప్రకారాన్తరేణాప్యస్యా ఉపస్థితిమాహ (భర్త్తావినుక్కై యవితి). అకారేణభగవతో

---

†.. ర్థాపరిచ్ఛేదార్థ

శ్రీనన్దగోపర్తిరుమగళాయుమ్ కృష్ణనైయుమ్ విడాతయశోదైప్పిరా
ట్టియైప్పోలే.

(౧౦) ఒరువనశియైక్కొళ్ళుమ్బోదు గృహిణిక్కుత్తాన్ అవళాలై
యెళ్ళుతువదు; ఆకిలుమ్ పశియైయేవదు గృహిణిక్కత్తే.
అతుపోల నామ్ పిరాట్టిక్కడిమైయాయిరుక్కుమ్బడి.

జగత్సృష్ట్యాదివ్యాపారాభిధానాత్, తస్య చ క్రీడేయం ఖల్వితి న్యాయేన వినా శ్రియం రసాఽజనకత్వాదకారోక్తకారణత్వాన్యథానుపపత్త్యా శ్రియ ఉపస్థితిరిత్యకారార్థాపరిత్యాగః, మకారార్థనిరూపితరక్షకత్వాన్యథానుపపత్త్యధీనోపస్థితిరేవ మకారార్థాపరిత్యాగ ఇత్యాహుః.

కథం శ్రుతిసిద్ధోకారోపస్థాప్యత్వాభిప్రాయకోఽయం గ్రన్థ ఇత్యన్యైః అపరేతు, అకారార్థోపస్థిత్యనన్తరభావినీ మకారార్థోపస్థితేః పూర్వభావినీ చాఽత్ర లక్ష్మ్యుపస్థితిరితి మధ్యే ఉపస్థితత్వమేవ ప్రథమచరమపదాపరిత్యాగ ఇత్యాహుః.

ఉక్తమేవార్థముదాహరణ విశేషనిష్ఠత్వేన దర్శయతి (శ్రీనన్దగోపర్తిరుమగళాయుమితి). యశోదాయా భర్తృప్రజామధ్యవర్తిత్వం గోదాసూక్త్యా విశదమ్.

నన్వస్తు యథాకథఞ్చిల్లక్ష్మ్యుపస్థితిః; తథాపి తస్యాశ్శేషత్వనిరూపకత్వేనాన్వయే కిం మానమిత్యాశఙ్క్య, జాయాపత్యోర్న విభాగ ఇతి న్యాయతః పతిప్రాధాన్యమాత్రేణ ఏకశేషితోక్తావప్యస్యాశ్శేషిత్వమర్థసిద్ధమిత్యాహ (ఒరువనిత్యాది)

“యస్య శ్రీర్నిత్యహృద్యా నిరుపధిగృహిణీ నన్దతి చ్ఛన్దవృత్త్యా యస్యాపత్యం ప్రజేశప్రభృతి విహరణం యస్య విష్వక్పరార్థమ్। లీలాభోగప్రభేదాద్ద్వ్యతిభిదురమిదం యస్య విశ్వం విభాతి స్సత్తా సిద్ధాను

(౪౧) ఆకప్పిరిత్తు నిలై యిల్లై, ప్రకై యుమ్ ప్రభావాన్నై యుమ్ పుష్పత్తైయుమ్బోలే.

(౪౨) ఆకవిచ్చేర్ త్తి ఉద్దేశ్యమాయ్విట్టతు.

కమ్మాపనిధిరపతుసపస్న ప్తలోకీగృహస్థః ॥" ఇతి ; అతః పృథగ్వాచక శబ్దోనాపేక్షితఇత్యాహ (ఆకవితి) (నిలై) వాచ్యతయాస్థితిః.

అథవా, (పిరిత్తు) శేషత్వానిరూపకతయా; అపృథక్స్థితిమాత్ర స్య సర్వసాధారణ్యేనావక్తవ్యత్వాత్, సర్వాతిశాయి స్వరూపనిరూ పకతయాపిశ్రియ ఉపస్థితిరిత్యాహ (ప్రభై యైయుమిత్యాది).

(౧)"స్వరూపంస్వాతన్త్ర్యం భగవతఇదంచస్త్రివదనే త్వదాశ్లేషో త్కర్షాద్భవతిఖలునిష్కర్షసమయే । త్వమాసీర్మాతశ్శ్రీఃకమితురిదమి త్థంస్వవిభవస్తదన్తర్భావాత్త్వాం నపృథగభిధత్తేశ్రుతిరపి" ఇత్యా చార్యోక్తిరత్రానుసన్ధేయా. "స్వయాదీప్త్యారత్నమ్" "ప్రసూనం పుష్యన్తీమ్" ఇతిదృష్టాన్తద్వయమప్యాచార్యైరుక్తమ్. (౨)"ఉదధేరి వచస్థైర్యం మహత్తేవవిహాయసః । ప్రభేవదివసేశస్య జ్యోత్స్నేవహి మదీధితేః । అహన్తయావినాహంహినిరుపాఖ్యోనసిద్ధ్యతి। అహమర్థం వినాహన్తానిరాధారానసిద్ధ్యతి । అహన్తాబ్రహ్మణస్తస్యసాహమస్మి సనాతనీ।"ఇత్యాదీని సాంహితానివచనాని స్వరూపనిరూపకత్వపరాణి ద్రష్టవ్యాని. అత ఉ భ యో రేవ శేషిత్వేనానుసన్ధేయత్వమిత్యాహ (ఆకవితి).

పూర్వతరవాక్యే అకారబోధ్యత్వం శేషత్వనిరూపకత్వంవా దమ్పతివృత్తీత్యుక్తమ్;ఇహతు శేషిత్వేనానుసన్ధేయత్వముక్తమిత్యపౌ నరుక్త్యమ్. యద్యపిరతుణాన్యథానుపపత్తి విగ్రహనిరూపకత్వ జగ

---

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశ (౨) లక్ష్మీతన్త్రే-౨

(౪౩) ఇతిలే చతుర్థియేఱ్కుఱ్ఱైయుమ్.

(౪౪) చతుర్థియేఱ్ఱినపడి యెన్నెన్నిల్ ; నారాయణపదత్తుక్కు సఙ్గ్రహమాయిరుక్కైయాలే.

ద్వ్యాపారప్రయోజకత్వ సర్వాతిశాయిస్వరూపనిరూపకత్వరూపాన్ చతురోప్యుపస్థితిహేతూనుపన్యస్య, ఉపస్థితాయామప్యస్యాః శేషత్వానిరూపకత్వమనభిధానాదితిశఙ్కా పరిహరణీయా, తథాపి తృతీయహేతూక్తిదశాయామైకరస్యప్రయోజకపతిపత్నీభావస్యోపస్థితత్వాత్తత్సమనన్తరమేవ తదుపజీవ్యోఽవిభాగః కథితః. కేవలప్రకృత్యావివక్షితార్థాసిద్ధేరాహ (ఇతిలేయితి).

"సుపాంసులుక్"ఇత్యనేనలుప్తత్వాన్న యోగ్యానుపలబ్ధిబాధ ఇతి,కఱ్ఱియుమిత్యనేనసూచితమ్. ప్రథమాతిక్రమేకారణాభావాత్ప్రథమాన్తత్వమేవాశ్రిత్య జీవబ్రహ్మైక్యపరతాస్వీక్రియతా మిత్యాశయే నశఙ్క్యతే (చతుర్థీఇత్యాదినా). "నారాయణపదత్తుక్కు" ఇతి హేతుసిద్ధిప్రకారః పూర్వముక్తః.

అథవా, తత్సఙ్గ్రహత్వం - తదవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వమ్. (ఇరుక్కైయాలే) ఇరుక్కవేణ్డుకైయాలే. తథాచ చతుర్థ్యన్తనారాయణపదేన భగవత్కైఙ్కర్యప్రార్థనాప్రతీతేః,తస్య నమశ్శబ్దవిహితచతుర్థ్యన్తత్వేపి నమస్కర్తృనమస్కార్యయోర్భేదస్యైవ స్వరససిద్ధత్వాచ్చ ప్రథమాన్తత్వాసమ్భవఇతిభావః. అథవా, "సర్వభూతస్థమేకంనారాయణం కారణరూపమకారంపరబ్రహ్మోమ్" ఇతి శ్రుత్యా నారాయణపదాఽకారయోర్విశేషణవిశేష్యభావప్రతీతేస్సమానవిభక్తియోగాభావే తదసమ్భవాదకారస్య చతుర్థ్యన్తత్వమావశ్యకమిత్యత్ర తాత్పర్యమ్.

(౪౫) ఇత్తాల్ ఈశ్వరనుక్కు శేషమెన్ఱిఱతు.

ఇదముపలక్షణమ్ ;- ఆత్మసమర్పణే ప్రణవస్య మన్త్రిత్వేన వినియోగాదనుష్ఠేయార్థ ప్రకాశకతాయాశ్చ స్వరసతః ప్రాప్తాయా నిరవవాదత్వాత్, సమర్పణీయసమర్పణోద్దేశ్యయోశ్చ సామానాధికరణ్యనిర్దేశస్యానుచితత్వాత్, తత్ర త్యాకారస్య ఉద్దేశ్యత్వబోధకచతుర్థ్యన్తత్వావశ్యమ్భావేనాఽవైరూప్యాత్, అష్టాక్షరశరీరాజ్ఞప్రణవాద్యక్షరస్యాపి చతుర్థ్యన్తత్వం నిశ్చీయతే.

పరాశరేణచ, "అకారవాచ్యస్య విభోర్హ్వారే శ్శేషోస్మ్యహం సదా। మమాపిచనకర్తాస్మి పరవానవ్యయస్యవై। నిత్యం నారాయణస్యైవ కైఙ్కర్యం కరవాణ్యహమ్। ఏవమాత్మస్వరూపస్తు జ్ఞాత్వా మన్త్రిణ మన్త్రవిత్" ఇతి, ప్రణవస్య పరశేషత్వైకరస స్వస్వరూప ప్రతిపాదకత్వముక్తమ్. "ఈదృశః పరమాత్మాయం ప్రత్యగాత్మా తథేదృశః। తత్సమ్బన్ధానుసన్ధానమితి యోగః ప్రకీర్తితః" "తయోస్తు నిత్యసమ్బన్ధ ఉకారేణ ప్రకీర్తితః" ఇత్యాదావపి సమ్బన్ధశబ్దః, "పఞ్చవింశాత్మకో నిత్యో మకారాఖ్యస్సమాధిమాన్। భగవచ్ఛేషభూతోఽహమనన్యార్హోఽచితః పరః। ఇత్యాత్మానందృశంజ్ఞాత్వా స్వాత్మేశమనుచిన్తయేత్।" ఇతి వచనానురోధాత్ శేషత్వరూపసమ్బన్ధవిశేషపరః. నిత్యసమ్బన్ధః సమ్బన్ధనిత్యతా; తతశ్చ పారిశేష్యాల్లుప్తవిభక్త్యా శేషత్వసమ్బన్ధప్రతిపాదనావశ్యమ్భావే సమ్బన్ధసామాన్యబోధకషష్ఠ్యపేక్షయా చతుర్థ్యేవ పరికల్పయితుముచితేత్యపి ద్రష్టవ్యమ్.

చతుర్థ్యా అపిసమ్ప్రదానత్వాద్యనేకార్థసమ్భవాదాహ (ఇత్తాలితి). చతుర్థ్యాస్తాదర్థ్యార్థకత్వాత్పారార్థ్యస్యైవచ శేషత్వరూపత్వాదితి భావః.

(౮౬) శేషత్వమ్దుఃఖరూపమాకవన్రో నాట్టిల్ కాణ్ఞెఱతెన్నిల్;
(౮౭) అన్దనియమమిల్లై; ఉకన్దవిషయత్తుక్కు శేషమాయిరుక్కు మిరుప్పు సుఖమాకక్కాణ్ఞైయాలే.
(౮౮) అకారత్తిలే కల్యాణగుణఙ్గళై చ్చొల్లుకైయాలే ఇన్దశేషత్వముమ్ గుణత్తాలేవన్దతు.
(౮౯) శేషత్వమే ఆత్మావుక్కు స్వరూపమ్.
(౯౦) శేషత్వమిల్లాతపోతు స్వరూపమిల్లై.

శేషత్వస్యదుఃఖావహత్వదర్శనేన ముక్తావనువృత్త్యసమ్భవాన్నాస్య స్వాభావికత్వమితిశఙ్క్యతే (శేషత్వమితి).

వ్యభిచారాన్న శేషతాత్వం దుఃఖావహత్వనియతమితి పరిహరతి (అన్దవితి).

భోగ్యగుణవదన్యనిరూపితశేషతాత్వస్య తన్నియతత్వేపిపక్షే తదసిద్ధిరిత్యాహ(అకారత్తిలితి).

గుణజ్ఞానప్రయుక్తత్వాధీనాం కాదాచిత్కతాంవారయతి(శేషత్వమితి). స్వరూపమ్-యావద్ద్రవ్యభావీధర్మః ; ఏవకారోభిన్నక్రమః. శేషత్వమాత్మనస్స్వరూపమేవ. నతుగుణఇత్యర్థః. "ఆత్మదాస్యంహరేస్స్వామ్యం స్వభావఞ్చసదాస్మర" "దాసభూతాస్స్వతస్సర్వేహ్యాత్మానఃపరమాత్మనః । నాన్యథాలక్షణంతేషాంబన్ధేమోక్షేతథైవచ" "జ్ఞానానన్దమయస్త్వాత్మా శేషోహిపరమాత్మనః"ఇత్యాదిభిశ్శేషత్వస్య స్వాభావికత్వావగమాదితిభావః.

స్వరూపశబ్దోక్తిర్యావద్ద్రవ్యభావిత్వనిబన్ధనేత్యేతదేవదర్శయతి (శేషత్వమితి). యావత్స్వరూపం శేషత్వమనువర్తత ఇత్యర్థః.

శేషత్వస్య స్వాభావికరూపత్వాదేవతద్విరోధ్యాకారజ్ఞానస్య

(౫౧) ఆత్మాపహారమావతు స్వాతన్త్ర్యమెన్గిఱనినైపు.
(౫౨) స్వాతన్త్ర్యమాం మెయ్బాతు ఇశ్లైయాయ్వీడుమ్.
(౫౩) స్థానప్రమాణత్తాలే ఉకారమ్ అవధారణార్థమ్.

ఆత్మాపహారశబ్దేన శాస్త్రేషువ్యపదేశ ఇత్యాహ (ఆత్మేతి). అథవా, నను స్వరూపపరేఽస్మిన్మన్త్రే, జ్ఞానానన్దమయస్త్వాత్మేత్యాదివత్, జ్ఞానత్వాదికముక్త్వైవ శేషత్వం వక్తవ్యమిత్యత ఆహ (శేషత్వమేఇతి). స్వరూపమ్ప్రధానం స్వరూపనిరూపకమ్;ఏవకారేణజ్ఞానానన్దవ్యవచ్ఛేదః. శేషత్వాజ్ఞానే "నిశ్చితే పరశేషత్వే శేషంసమ్పరిపూర్యతే। అనిశ్చితేపునస్మిన్ సర్వమన్యదసత్సమమ్।" ఇత్యుక్తరీత్యా సహానిరూప్యేణస్వరూపేణ అన్యేషాంస్వరూపనిరూపకాణామసత్తాయా అసన్నేవేత్యాది శ్రుతిసిద్ధత్వాదిత్యాహ (శేషత్వమితి). "ఇష్టే" ఇత్యధ్యాహార్యమ్.

అత ఏవస్మృతిష్వపి శేషత్వవిరోధ్యాకారజ్ఞానస్య ఆత్మాపహారత్వవ్యపదేశ ఇత్యాహ (ఆత్మేతి).

అథవా, ఉకారస్య అన్యయోగవ్యవచ్ఛేదార్థకత్వంవక్ష్యన్, అయోగవ్యవచ్ఛేదస్య చతుర్థ్యైవసిద్ధిరిత్యభిప్రేత్యాహ (శేషత్వమే) ఇతి. స్వరూపంసర్వదా శేషత్వ విశిష్టమేవేత్యర్థః. "యస్యచేతనస్య యద్ద్రవ్యం శేషతైకస్వరూపమ్"ఇతి శరీరలక్షణప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ శేషత్వమితినిర్దేశః. అతఏవతజ్జ్ఞానాభావదశాయాం మాత్మనోఽసత్త్వవ్యపదేశః, స్వాతన్త్ర్యదశాయామాత్మాపహార వ్యపదేశశ్చేత్యాహ- శేషత్వమిత్యాదిభిస్త్రిభిర్వాక్యైః.

ఏవం సకలజగత్కారణస్య సర్వరక్షకస్య శ్రియఃపతేశ్శేషిత్వ మకారేణాభిధీయత ఇతిప్రదర్శ్య,ఉకారార్థందర్శయతి (స్థానేతి).

(౧౮) ఇత్థాల్పిటర్క్కు శేషమన్నిజిటు.

ఉకారోఽవధారణార్థః. (౧) "తదుభయ్యమాఇదమ్" ఇత్యాదావేవ కారస్థానేప్రయుక్తత్వాదిత్యనుమానం స్థానప్రమాణశబ్దేనవివక్షితమ్. "తయోస్తునిత్యసమ్బన్ధ ఉకారేణప్రకీర్తితః" ఇతి వచనఞ్చాహానుసన్ధేయమ్. నిత్యత్వమనన్యార్హత్వమ్.

కాలానుకృత్యైవాఽయోగవ్యవచ్ఛేదసిద్ధేరిత్యాహ (ఇత్తాలితి). నచ, సర్వాతిశాయివస్తుశేషత్వ ప్రతిపాదనమాత్రేణ ఇతరశేషత్వవ్యావృత్తిసిద్ధిః; బ్రహ్మాదిశేషస్యాపిమాతాపిత్రాదిశేషతాదర్శనాత్. నచైతావతా భాగవతశేషత్వవిరోధః, తస్యభగవచ్ఛేషత్వకాష్ఠారూపత్వాత్.

"పరస్యాతిశయాధాయి శేషమిత్యుచ్యతేబుధైః। దేహాత్వేన తదాధానం సమంచిదచితోర్ద్వయోః॥ నిగ్రాహ్యశ్చేతనాలీలారసమిశస్యతన్వతే। ప్రకాశయన్తఔదార్యం కామినశ్శేషతాంగతాః॥ విజ్ఞాయస్వామ్యభిప్రాయం త్యక్త్వాస్వీయంప్రయోజనమ్। కుర్వన్తస్తత్ప్రియం శేషా నిత్యముక్తముముక్షవః। స్వామ్యభిప్రాయవిజ్ఞానం సార్వజ్ఞ్యాదాద్యయోర్భవేత్। చరమాణాన్తుశాస్త్రేణ తైర్తావాన్ భేదఇష్యతే। కైఙ్కర్యేణభవేద్ధర్షః ప్రకృష్టఃపరమాత్మనః॥ నతుతాదృక్పరేణేతి తచ్ఛేషస్యాభివాఞ్ఛితమ్। మమప్రియంమదర్చాతో మద్భక్తవరివస్యనమ్॥ మమాత్మాసఇతిస్వామివచనాత్తత్ప్రియార్చనమ్॥ అత్యన్తాభిమతంతస్యేత్యేతద్విజ్ఞాయతేయతః॥ అతస్తచ్ఛేషతాకాష్ఠాజ్ఞేయా తద్భక్తశేషతా॥ కర్మోపాధికశేషత్వమేవాత్రనిషిధ్యతే॥" ఏవమ్, "అకారోవిష్ణురిత్యుక్తో మకారోజీవవాచకః। తయోస్తునిత్యసమ్బన్ధ

(౧) తై-నా-

(౧౧) పెరియపిరాట్టియార్ క్కు- శేషమెన్గిఱ తెన్నుమ్ శొల్లువార్ కళ్.

ఉకారేణప్రకీర్తితః । భగవచ్ఛేషభూతోఽహ మనన్యార్హో౽చితఃసరః ।" ఇత్యాదివచనానురోధినీ యోజనోక్తా.

అథవా,(౧)"అకారేణోచ్యతేవిష్ణు స్సర్వలోకేశ్వరోహరిః।ఉద్ధృతావిష్ణునాలక్ష్మీ రుకారేణోచ్యతేసదా। మకారస్తుతయోర్దాసఇతి ప్రణవలక్షణమ్।" (౨) "అకారశ్చిత్స్వరూపస్యవిష్ణోర్వాచకఇష్యతే। ఉకారశ్చిత్స్వరూపాయా శ్శ్రియోవాచీతథావిదుః।మకారస్తుతయోర్ద్వ ప్రశ్రినారాయణయోస్సదా । ఆత్మనశ్శేషభూతస్య వాచకశ్శ్రుతిచోదితః ।" ఇత్యాది శ్రుతిసంహితావచనానురోధియోజనాన్తరమాహ (పెరియవితి). "అకారోకారయోర్ద్వన్ద్వః కరశ్రుతివశాదిహ । షష్ఠీద్వివచనంలుప్తమిత్యేషోర్థోఽవగమ్యతే। బోధయత్యత్రతాదర్థ్యం షష్ఠీసమ్బన్ధవాచినీ । యద్వా†చతుర్థీవ్యాకరణనయాదాభ్యాం మత్రలుప్యతే । తాదర్థ్యత్వేనతాదర్థ్యం వ్యక్తమేవంభవిష్యతి"

ఏవఞ్చాత్ర ఉకారేచతుర్థ్యన్తే శేషత్వబోధకత్వం లక్ష్మీశేషత్వాబోధవ్యతిరేకప్రయోజకవ్యతిరేకప్రతియోగిత్వమ్. ఏతేనకేవలస్యోకారస్య లక్ష్మీమాత్రవాచకత్వేపి తచ్ఛేషత్వాబోధకత్వాత్, లుప్తచతుర్థీకస్యచ ‡అకారాచ్చతుర్థ్యన్తరాభావేన మిథున శేషత్వానభిధాయకత్వా దసఙ్గతిరితిపరాస్తమ్. ఉకారాభావే అకారస్యైవ చతుర్థ్యన్తత్వావశ్యమ్భావేన భగవచ్ఛేషత్వబోధావ్యతిరేకాత్;

కేచిత్తు అకారోకారాభ్యామేకవచనద్వయం లుప్తమిత్యాహుః.

---

† చతుర్థ్యాకరణ ‡ అకారస్యచతుర్థ్యన్తత్వాభావేన.

(౧) కఠోపనిషత్ (౨) పాఞ్చరాత్రే

(౫౬) అతిలుమ్ అన్య శేషత్వమ్ కర్త్రైక్యే ప్రధానమ్.

తద్వాచనద్వయకల్పనే కల్పనాగౌరవాత్, ఏక శేషత్వ ప్రతిపాదకవచన విరోధాత్†చ్చ, కారణాభావాచ్చోపేక్షితమ్.

అన్యేతు, ద్వన్ద్వోత్తరచతుర్థ్యా ఉభయనిరూపిత శేషత్వాభిధానేపి లక్ష్మీ శేషత్వమభిహితమేవేతి యథాశ్రుతమేవగ్రన్థం సఙ్గమయన్తి; ఇమామేవ యోజనామభిప్రేత్య (౧) "అగ్రతఃప్రయయౌ రామః" ఇతిశ్లోకస్య ప్రణవార్థప్రతిపాదనచ్ఛాయానుకారిత్వం పూర్వైరనుసంహితమ్.

నన్వేవమిమాం యోజనాముపేక్ష్య (౨) "ఉకారోనన్యార్హతాం నియమయతిసమ్బన్ధమనయోః" (3) "ఇతర శేషత్వధీశ్చేద్ద్వితీయమ్" (౪) "అకారార్థాయైవస్వమహమ్" ఇత్యాచార్యైః కిమిత్యవధారణార్థకత్వ యోజనైవ ప్రదర్శితేత్యతఆహ(అతిలుమితి). (ప్రాధాన్యమ్) అనన్యలభ్యత్వమ్; అవశ్యజ్ఞాతవ్యత్వఞ్చ.

"జాయాపత్యోర్నవిభాగః" ఇతి న్యాయేనపతి శేషాణాంపత్నీశేషత్వసిద్ధేరన్యలభ్యం లక్ష్మీ శేషత్వమ్. అవధారణమపి "అబ్భక్షః" ఇత్యాదివదర్థాల్లభ్యత ఇతిచేత్, తత్రావధారణలాభే సాధారణస్య విశిష్యోక్తిర్హేతుః; యత్రత్వజ్ఞాతంజ్ఞాప్యతే, తత్రతదన్యాయోగవ్యవచ్ఛేదే తాత్పర్యమ్. సర్వంవాక్యం సావధారణమిత్యప్యేతదర్థకమేవ. అన్యథా సర్వేషాంవాక్యానాం తత్ర తదితరనివృత్తౌచ తాత్పర్యే వాక్యభేదః, పరిసఙ్ఖ్యాయాఞ్చ పరార్థస్వీకారస్వదోషత్వంనస్యాత్; సిద్ధేసత్యారమ్భోనియమార్థ ఇతిచవైయాకరణాః.

† చకారాభావాచ్చ.

(౧) రా-అ-౧౧-౧ (౨) అష్టశ్లో-౧ (3) అష్టశ్లో-౪ (౪) అష్టశ్లో-౩

(౧౬౭) దేవర్కళుక్కు శేషమాన పురోడాశత్తై నాయ్క్కిడు మాపోలే ఈశ్వర శేషమాన ఆత్మవస్తువై సంసారికళుక్కు శేషమాక్కుకై.

(౧౬౮) భగవచ్ఛేషత్వత్తిలుమ్ అన్యశేషత్వమ్ కழிక్కైయే ప్రధానమ్. మఱన్దుమ్ పుఱన్తొழாమాన్దరైగైయాలే.

నచ, అన్యశేషత్వమన్యశేషత్వ విరోధీత్యుక్తమ్; అతోఽనన్యలభ్యమవధారణమితి హృదినిధాయ అవశ్యజ్ఞాతవ్యతామన్యశేషత్వనివృత్తేరుపపాదయితుం ప్రతియోగినః క్రౌర్యం దర్శయతి (దేవర్కళుక్కితి). “శునామివపురోడాశః” ఇత్యేతదిహానుసన్ధేయమ్.

న కేవలం లక్ష్మీశేషత్వాపేక్షయా† అనన్యశేషత్వమవశ్యం జ్ఞాతవ్యమ్, కిన్తు భగవచ్ఛేషత్వాదపీత్యాహ (భగవచ్ఛేషత్వత్తిలుమితి).

అత్రాప్తసమ్మతిమాహ (మఱన్దుమితి) భగవచ్ఛేషత్వవిస్మృతావపి “అనన్యశేషాఃనయమవశ్యాః” ఇతి భక్తిసారైరుక్తత్వాదిత్యర్థః.

కిఞ్చ, “శ్రీనారాయణయోశ్శేష ఇతి చేత్తారఉచ్యతే । తత్ఫలీభూతకైఙ్కర్యం తాభ్యాం స్యాదిత్యవక్ష్యత । అథస్యాత్ప్రియతాబుద్ధిశ్శ్రియశ్శ్రీపదమన్తరా । ఉకారవిరహేపిస్యాదత్ర శ్రీశేషతామతిః” యద్యప్యేవకారోఽప్యగ్రేన శ్రూయతే; తథాపి శేషత్వస్యానన్యార్హత్వోక్త్యా ఫలీభూతకైఙ్కర్యస్యాపి తథాత్వం సిద్ధ్యత్యేవేతి న తత్ర పృథగవధారణాపేక్షా.

నహి సర్వాశ్శ్రీతా యోజనాస్సంహితా ఆచార్యైరాదృతాః; మాణ్డూక్యాహిర్బుధ్న్యసంహితాద్యుక్తయోజనానుపదేశాత్,

---

† అన్యశేషత్వ.

(౫౯) ఇత్తాల్ తనక్కు-మ్ పిఱర్క్కు-మురి త్తన్నైయిల్లై యెన్ఱిఱత్తు.

(౬౦) మకారమ్ ఇరుపత్తైఞ్జామక్షరమాయ్ జ్ఞానవాచియుమా యిరుక్కైయాలే ఆత్మావెన్ఱ్ చొల్లుకిఱత్తు.

కిన్తు, యత్రాపేక్షితార్థాధిక్యమ్, సైవ యోజనా ఆద్రియతఇతి లక్ష్మీ వాచకత్వపక్షో నాచార్యైరుక్తఇతిభావః.

ఏవఞ్చ నమశ్శబ్దస్యోకారవివరణత్వ ముపపన్నమితిసూచయన్, ఉకారస్య ప్రపరశేషత్వనివృత్తిపరఇతి నిగమయతి (ఇత్తాలితి). "ఉకారోమన్త్రశేషవివరణీయః ; ప్రణవఘటకత్వాత్, అకారవత్" ఇత్యనుమానేన ఇతరబాధసహకృతేన నమశ్శబ్దవివరణీయత్వ ముకారస్య సిద్ధ్యతీత్యాశయః.

ఉక్తశేషత్వాశ్రయం మకారంవ్యాచష్టే (మకారమితి). పఞ్చవింశాక్షరత్వం పఞ్చవింశతత్త్వ ప్రతిపాదకత్వే హేతుః; కాదిమాన్త సముదాయఘటకతత్తత్సఙ్ఖ్యాపూరకవర్ణస్య పృథివ్యాదిజీవాన్త పఞ్చవింశతితత్త్వాన్యతమతత్తత్సఙ్ఖ్యాపూరక తత్త్వవాచితానియమస్య "పఞ్చార్థానాన్తుపఞ్చానాం వర్గాణాంపరమేశ్వరః । సంస్థితఃకాదిమాన్తానాంతత్త్వాత్మత్వేనసర్వదా ।" ఇతివచనేన యథాసఙ్ఖ్యన్యాయసహకృతేనసిద్ధేః; వచనేఽస్మిన్నర్థస్య ప్రతిపాద్యత్వాస్య ఉపసర్జనేపి తత్త్వేన్వయః.

అథవా, సంస్థితః-వాచ్యపర్యవసానభూమిః; తత్త్వాత్మనోభగవతోవాచ్యత్వే విశేషణానామపి వాచ్యత్వంసిద్ధ్యతీత్యస్మిన్నపిపక్షేన మానవైకదేశాన్వయః; ఇహతు విశేషణేజీవేనిష్కర్షోబోధ్యః. "మకారంజీవభూతన్తు శరీరేవ్యాపకంన్యసేత్" ఇతి వాచ్యవాచకభావనిబన్ధన సామానాధికరణ్యనిర్దేశేన, (౧) "ఆత్మాతుసమకారేణ పఞ్చ

(౧) పాద్మోత్తరే.

వింశః ప్రకీర్తితః" ఇతికణ్ఠోక్త్యాచ మకారస్య విశిష్యజీవవాచకత్వాసిద్ధిరితిమకారమితిధర్మినిర్దేశేనైవసూచితమ్.

వచనే పఞ్చవింశశబ్దో హేతుత్వజ్ఞాపక ఇతి కేచిత్. ప్రకృత్యాదిషు చతుర్వింశత్వాద్యనుక్తేః, మకారస్య పఞ్చవింశత్వావచ్ఛిన్నేశక్తిజ్ఞాపక ఇత్యన్యే. ఆత్మశబ్దేన పరమాత్మప్రతీతివారణాయ సపఞ్చవింశ ఇతి- పఞ్చవింశ ఆత్మేత్యాది శ్రుతిప్రసిద్ధః; నతు షడ్వింశ ఇత్యర్థ ఇత్యపరే.

జ్ఞానవాచిత్వం జ్ఞానవాచిధాతునిష్పన్నత్వం విశేష్యప్రకార సాధారణ్యేనజ్ఞానబోధకత్వమాత్రం వా; తేనకర్త్రర్థ డప్రత్యయాన్తత్వేపినాసిద్ధిః. "మన-జ్ఞానే" "మను-అవబోధనే" ఇత్యాభ్యామ్, "అన్యేభ్యోపిదృశ్యతే" ఇతికర్తరి, "ఉణాదయోబహులమ్" ఇతిభావేవా డప్రత్యయేకృతే "బహులంఛన్దసి" ఇతిప్రత్యయలోపే, హల్ఙ్యాదినాసులోపేచ వ్యఞ్జనమాత్రం ప్రథమాన్తమ్; బాహులకాదేవ డిప్రత్యయకల్పనేతు నప్రత్యయలోపార్థం యత్నాన్తరాశ్రయణమ్; సిద్ధేజీవవాచకత్వే ప్రమాణాన్తరానుసారాధీనం మకారస్యాణుపరిమాణవాచకత్వమితిహాతదనుక్తిః. ఇత్థఞ్చ ప్రకారతయాజ్ఞానవాచిత్వమేవహేతుః. ప్రత్యగ్జ్ఞానవాచితాయా జీవవాచకత్వాధీనసిద్ధికత్వాత్; సిద్ధేతు జీవవాచిత్వే, "మాఙ్-మానే" "మస్-పరిమాణే" ఇత్యాభ్యాం పూర్వవద్వ్యుత్పత్తౌ (౧)"ఉత్క్రాన్తిగత్యాగతీనామ్" (౨)"స్వశబ్దోన్మానాభ్యాఞ్చ" ఇత్యాదిసూత్రసిద్ధస్య అణుత్వరూపపరిమాణవిశేషస్య స్వరూపేచజ్ఞానే ప్రత్యక్షాగమబలాత్, "మధి-హార్దే" ఇత్యాదితో వ్యుత్పత్త్యావా ఆనుకూల్యస్యచసిద్ధిర్ద్రష్టవ్యా.

సచ, ఆత్మనామణుత్వమౌపాధికమ్; (3) "స్వరూపమణుమా

---

(౧) బ్రహ్మసూ-౨-౩-౧౯ (౨) బ్రహ్మసూ-౨-౩-౨౨ (3) ఆహిర్బు-సం-౬-౨౯

(౬౧) ఇతుతాన్ సమష్టివాచకమ్; జాత్యేకవచనమ్.

(౬౨) ఇత్తాల్ ఆత్మాజ్ఞాతావెన్ఱు దేహత్తిల్ వ్యావృత్తి శొల్లిన్ఱాయిఱ్ఱు.

త్రంస్యాజ్ఞానానన్దైకలక్షణమ్” ఇత్యుక్తేః, (౧)“త్రసరేణుప్రమాణాస్తేరశ్మికోటివిభూషితాః” ఇతి ముక్తావపితదుక్తేశ్చ. (౨) “నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహాః పోచ్యతేబుధైః” ఇత్యేతద్వివరణే నారశబ్దే జీవబహుత్వప్రతీతేరాహ (ఇతితి). సమష్టివాచకత్వమ్-బహ్వర్థవాచకత్వమ్.

బహువచనంవారయతి (జాత్యేకవచనమితి). సమ్పన్నోవ్రీహిరిత్యాదివదితిభావః. అథవా, సమష్టివాచకమితి-సమష్టిపదం యథాశ్రుతమేవ; వివరణేసమూహార్థాణ్ ప్రత్యయదర్శనాత్, మకారస్యాపి జీవసమూహేలక్షణేత్యేకవచనోపపత్తిరితిభావః. పక్షాన్తరమాహ (జాత్యేకవచనమితి). (౩) “నిత్యోనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానామ్” (౪) “మమసాధర్మ్యమాగతాః” (౫) “కిజ్కరామమతేనిత్యమ్” (౬) “దాసభూతాస్స్వతస్సర్వేహ్యాత్మానః” ఇత్యాదిభిః జీవభేదస్యప్రమితత్వాత్, “నాత్మాశ్రుతేః” ఇత్యాదివత్, జాతావేకవచనమాశ్రీయత ఇతిభావః.

నను, జీవస్యేశ్వరాదచితశ్చ వైలక్షణ్యంజ్ఞేయమ్, తత్ర శేషత్వేన ఈశ్వరవ్యావృత్తి సిద్ధావపినాచిద్వ్యావృత్తిసిద్ధిః; “పతింవిశ్వస్య” ఇతి తస్యసాధారణత్వాదిత్యతఆహ (ఇత్తాలితి). పఞ్చవింశాక్షరేణ మకారేణేత్యర్థః. ప్రకృతిప్రాకృతవైలక్షణ్యావచ్ఛిన్నేరూఢత్వాత్; తదనభ్యుపగమేపితద్వాచక భిన్నస్వర్శవాచ్యత్వస్య తద్భేద

---

(౧) అహి-సం-౬-౨౭ (౨)పాద్మోత్తరే-౨౨౬ (౩) శ్వేతా-
(౪) గీ-౧౪-౨ (౫) విష్ణుతత్త్వే-౩ (౬)

(౬౩) దేహాత్తిల్ వ్యావృత్తి తత్త్వశేఖరత్తిలే శొన్నోమ్.

నియతతాయాస్తత్త్వాన్తరే అవధారణేనానుమానాత్తద్భేదసిద్ధిరితి భావః. వ్యాకరణవ్యుత్పత్తిసిద్ధజ్ఞాతృత్వేనాపి తత్సిద్ధిరిత్యాహ (ఆత్మా జ్ఞాతా వెన్ఱైతి) (దేహాత్తిల్) దేహాదితః. దేహేన్ద్రియమనఃప్రాణధీభ్య ఇతి యావత్.

అత ఏవ జ్ఞానత్వానుక్తిః; ఆనన్దిత్వం న జ్ఞాతృత్వాతిరిక్తమ్. స్థౌల్య గౌరత్వాది సామానాధికరణ్యేన జ్ఞాతృత్వాదిప్రతీతేః, తదపి దేహధర్మః. మనో జానాతీత్యాదివ్యవహారాత్, మనఃప్రభృతిధర్మో వాస్త్వితి శఙ్కా, తత్త్వశేఖరే నిరాకృతేత్యాహ (దేహాత్తిలితి) దేహాదిత ఇత్యర్థః.

ఉక్తం హి భగవద్యామునాచార్యైః (౧) "దేహేన్ద్రియమనః ప్రాణధీభ్యోఽన్యోఽనన్యసాధనః। నిత్యో వ్యాపీ ప్రతిక్షేత్రమాత్మా భిన్నస్స్వతస్సుఖీ" ఇతి. ఇన్ద్రియశబ్దో మనోఽన్యపరః. ప్రాణాన్తాన్యత్వస్య రూఢ్యా, జ్ఞానాన్యత్వస్య జ్ఞాతృత్వాత్, భావే వ్యుత్పత్త్యా జ్ఞానతోక్తేః స్వవ్యవహారానుగుణ్యరూప స్వప్రకాశత్వరూపానన్యసాధనత్వస్య, పరపదేన నిత్యత్వస్య, జ్ఞానస్య విషయవిశేషానిర్దేశేన సర్వవిషయజ్ఞానయోగ్యత్వరూపస్య, అణుత్వోక్త్యా సర్వాచేతనాన్తఃప్రవేశ సమర్థత్వరూపస్య వా వ్యాపిత్వస్య, నరశబ్దోత్తర బహువచనేన ప్రాయశః ప్రతిక్షేత్రం భేదస్య, హర్షవాచిధాతోః కర్తరి వ్యుత్పత్త్యా ప్రమాణాన్తరసమాకృతతయా స్వతస్సుఖిత్వస్య చ మన్త్రే లాభో బోధ్యః.

వరదవిష్ణుమిశ్రాస్తు, వ్యాపీతి ముక్తిదశాభిప్రాయేణ; (౨) "స చానన్త్యాయ కల్పతే" ఇతి శ్రుత్యా ముక్తౌ స్వరూపధర్మయోరేవ వికాసాభ్యుపగమాదిత్యాహుః. తన్న, తే, (౩) "తిరోధానకరీ శక్తిస్సా

(౧) సిద్ధిత్రయే- (౨) శ్వేతా-౫-౯ (౩) ఆహిర్బు-సం-

(౬౪) మణత్తైయుమ్ ఒళియైయుమ్కొణ్డు పూవైయుమ్ రత్నత్తై యుమ్ విరుమ్బుమాపోలే శేషమెన్ను ఆత్మావై ఆదరిక్కి ఱతు.

నిగ్రహసమాహ్వయా । పుమాంసంజీవసంజ్ఞంనాతిరోభావయతిస్వ యమ్ । ఆకారైశ్వర్యవిజ్ఞానతిరోభావనకర్మణా । ఆకారస్యతిరో భావాదణుత్వంపుంసఇష్యతే। ఐశ్వర్యస్యతిరోభావాదకిఞ్చిత్కరతా స్మృతా। పుంసోవిజ్ఞానసఙ్కోచాదజ్ఞత్వంసముదాహృతమ్।తిరోభూతః పుమాన్ శక్త్యావిష్ణుసఙ్కల్పరూపయా। అణురకిఞ్చిత్కరశ్చైవ కిఞ్చి దజ్ఞశ్చేతికథ్యతే” ఇత్యహిర్బుధ్న్యసంహితావచనస్వారస్యలాభేపి, (౧) “నచపర్యాయాదప్యవిరోధో వికారాదిభ్యః” (౨) “నాణురతచ్ఛ్రు తేరితిచేన్న, ఇతరాధికారాత్, (3) “ప్రదీపవదావేశస్తథాహిదర్శ యతి” ఇత్యాది సూత్రతద్భాష్యాదివిరోధోదుష్పరిహరః. అనన్త్య శ్రుతిః-ధర్మానన్త్యపరేతిభాషితమ్.“త్రసరేణుప్రమాణాస్తేరశ్మికోటి విభూషితాః । ఆవిర్భావతిరోభావధర్మభేదవివర్జితాః । పరమంతేధ్వనః పారంవైష్ణవంపదమాశ్రితాః। విశన్తిసేమమధ్యానంకాలకల్లోలసఙ్కు లమ్” ఇతి షష్ఠాధ్యాయగతవచనానురోధా ద్రాజకుమారవ్యాధభా వాపత్తివదాకారతిరోభావాదుత్కర్షరూపమహత్త్వప్రతియోగ్యప కర్షరూపమణుత్వమితి చతుర్దశగతవచనంవ్యాఖ్యేయమ్.

ధర్మినిర్దేశాత్పూర్వం ధర్మనిర్దేశేహేతుమాహ (మణత్తైయుమ్ మిత్యాదివాక్యత్రయేణ). (౪) “స్వయాదీప్త్యారత్నంభవదపిమహార్ఘం నవిగుణమ్” (౫) “ప్రసూనంపుష్యన్తీమపిపరిమళర్ధిమ్” ఇత్యాచార్య శ్రీసూక్త్యనుసారేణ దృష్టాన్తద్వయోపాదానమ్.

---

(౧) బ్రహ్మసూ-౨-౨-3౫ (౨) బ్రహ్మసూ-౨-3-౨౧ (3) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౧౫ (౪) శ్రీగుణర-3౧ (౫) శ్రీగుణరత్న-౭౯

(౬౭) అల్లాతపోతు " ఉయిరినాల్ కుఱైవిలమ్ " ఎన్గిఱపడియే త్యాజ్యమ్.

(౬౬) అతుతాన్ శేషత్వత్తైచ్చొల్లి ప్పిన్నై ఆత్మావై చ్చొల్లుకిఱతు.

శేషత్వజ్ఞానరహితస్యాసత్త్వం శ్రుతమ్, సర్వపాపాలయత్వం స్మృతమ్, యోఽన్యథేతి; జ్ఞానేచవిశుద్ధిః, తీర్థాదిగమనానపేక్షాచోక్తా. "ఇదంతీర్థమిదంనేతి యేనరాభేదవాదినః । తేషాంవిధీయతేతీర్థం గమనంతత్ఫలఞ్చయత్ । సర్వంబ్రహ్మేతియోవేత్తి నాతీర్థంతస్యవిద్యతే । భవద్విధాభాగవతా స్తీర్థభూతాస్స్వయంప్రభో । తీర్థీకుర్వన్తితీర్థాని స్వాన్తస్థేనగదాభృతా" ఇతి స్వతన్త్రతీర్థాదిజ్ఞానవతామేవతీర్థాదిగమనాపేక్షా; సర్వంబ్రహ్మశేషమితిజ్ఞానవతాం తీర్థసఞ్చరణం తీర్థానాంతీర్థీకరణార్థమిత్యర్థః తత్-జ్ఞానత్వేనశ్రుతమ్; (౧)"యోహమస్మిస సన్యజే"ఇతియాగత్వేనచోక్తమ్. శాణ్డిల్యేనఉజ్జీవనహేతుతయాసదా స్మరణీయత్వఞ్చోక్తమ్; తజ్జ్ఞాపకస్యైవశాస్త్రత్వమన్యస్యగ్రన్థవిస్తరరూపత్వఞ్చోక్తమ్; (౨) "సర్వోపాధివినిర్ముక్తం క్షేత్రజ్ఞంబ్రహ్మణిన్యసేత్" ఇతి, దేహాదివైలక్షణ్యజ్ఞానేపి శేషత్వజ్ఞానమేవావశ్యకమితి (3) "వపురాదిషుయోపి" (౪) "స్వభావదాస్యేనసయోహమస్మి" ఇత్యాచార్యోక్తిభిస్స్ఫుటీకృతమ్; తజ్జ్ఞానరహితస్యచాత్మనః "నాత్మానంశేషత్వవిభవాద్బహిర్భూతంక్షణమపిసహే"ఇతి త్యాజ్యత్వముక్తమితి. సర్వతశ్శేషత్వస్యప్రాధాన్యావగమాత్ తద్ద్యోతనాయప్రాక్నిర్దేశ ఇతిభావః.

---

(౧) యజు-అర-3-2 (౨) (3) స్తోత్రరత్నే- (౪)

(౬౭) ఆకప్రణవత్తాల్ "కణ్ణపుర మొన్ఱుడైయానుక్కడియేనొరు వర్క్కురియేనో" ఎన్గిఱపడియే జీవపరసమ్బన్ధమ్ శొల్లిర్ఱు.

(౬౮) ఇత్తాల్ "తామరైయాళ్ కేళ్వనొరువనైయే నోక్కుము ణర్వు" ఎన్దతాయిర్ఱు.

ప్రణవార్థం కలిజిత్సూక్త్యాహ (ఆకవితి) ప్రణవత్తాలిత్యుక్తిః- "ప్రాణాన్ సర్వాన్ పరమాత్మనే ప్రణామయతి, తస్మాదుచ్యతే ప్రణవః" ఇతిశ్రుతిం ప్రత్యభిజ్ఞాపయతి; ప్రణామయతి- శేషత్వాం జ్ఞాపయతి, తత్ర త్యప్రాణశబ్దో జీవపర ఇతి జ్ఞాపయితుం జీవశబ్దప్రయోగః. ఈశ్వరశబ్ద మపహాయ పరశబ్దప్రయోగః పరమాత్మశబ్ద ప్రత్యభిజ్ఞాపనార్థః. (స మ్బన్ధానుసన్ధానమితి) శాణ్డిల్యవచన ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ సమ్బన్ధపద ప్రయోగః. మకారస్యసామాన్యపరత్వేపి స్వానుసన్ధానసిద్ధిప్రకారం యోజనాన్తరఞ్చ ప్రాగేవావోచామ. "కణ్ణపుర మొన్ఱుడైయానుక్కు" ఇత్యనేన "శరణ్యముకున్దత్వమ్ ఉత్పలావతకే ప్రసిద్ధమ్" ఇత్యాచార్య హృదయోక్త దిశా రక్షకత్వ సూచనాదకారార్థో వివృతః. "ఒరువర్ క్కు" ఇత్యనేన అవధారణార్థః.

అత్ర శ్రియఃపతిత్వస్య, జీవస్య జ్ఞాతృత్వాదేశ్చాప్రతీతేః, కాసార సూక్తిం వాక్యార్థపరాముదాహరతి (తామరైయాళితి). ఉణర్విత్య నేన తద్గుణసారత్వాదితిన్యాయేన జ్ఞాతృత్వమభిలభ్యతే. తదేకపరత్వోక్త్యా శేషత్వసిద్ధిః. శాబ్దబోధస్యజీవవిశేష్యకత్వేపి, పశ్చాత్సమ్బన్ధ విశేష్యకోపి సమ్బన్ధిద్వయావగాహనన్యాయ్యత్వ ప్రకారకోబోధ స్సమ్భవతీత్యభిప్రాయేణ "జీవపరసమ్బన్ధమ్ శొల్లిర్ఱు" ఇత్యుక్తమ్.

(౬౯) అకారత్తాలుమ్ మకారత్తాలుమ్ రక్షకనైయుమ్ రక్ష్యత్తైయుమ్ శొల్లిర్రు; చతుర్థియాలుమ్ ఉకారత్తాలుమ్ రక్షణహేతువాన ప్రాప్తియైయుమ్ ఫలత్తైయుమ్ శొల్లిర్రు.

(౭౦) ఇనిమేల్ ప్రణవత్తైవివరిక్కిఱతు.

అథచిదచిద్రక్షణం భగవత్కర్తృకం శేషత్వహేతుకం వినియోగఫలకమితి, రక్షణవిశేష్యకం పశ్చాద్బోధం దర్శయతి (అకారత్తాలుమితి). "రక్ష్యత్తైయుమ్" ఇతినిర్దేశేన "తదుపకరణం వైష్ణవమిదమ్" ఇత్యుక్తరీత్యా మకారః-ప్రధానజీవముఖేన తదుపకరణ భగవచ్ఛేషత్వాశ్రయాచేతనోపలక్షక ఇతి సూచితమ్. వరవరమునిభిస్తు బాహ్యారక్షణే రక్షతేః ప్రసిద్ధిప్రాచుర్యాత్తస్యైవ ప్రాగ్విషయభేదేన భేదకథనాచ్చ, "ఆత్మవస్తువై" ఇతి వ్యాఖ్యాతమ్.

అన్వితానాంపదార్థానామాకాఙ్క్షాబలతః పునః । ఉత్పద్యతే స్యాద్బోధో బాధితాన్వయగోచరః ॥

చతుర్థ్యుకారాభ్యాంమిళితాభ్యాంరక్షణహేతుభూతానన్యార్హశేషత్వస్యలాభే తస్యాతిశయాధాయకత్వ యథేష్టవినియోగార్హత్వరూపతయా అతిశయస్యైవ ఫలత్వమర్థసిద్ధమ్.

అయమత్రప్రణవార్థసఙ్గ్రహః :- ప్రకృతిప్రాకృతేభ్యోన్యో జ్ఞాతా ప్రత్యగణుస్స్వభాక్ । త్రాతే శ్రీమత ఏవాహం హేతవే సర్వశేషిణే ॥

అథమన్త్రశేషంవ్యాచిఖ్యాసుః పౌనరుక్త్యపరిహారార్థం తస్యప్రణవవివరణత్వం దర్శయతి (ఇనిమేలితి). ప్రకృతోపయుక్తార్థప్రతిపాదనేన పూర్వోక్తార్థ విశదీకరణంవివరణమ్.

(౭౧) ఉకారత్తై వివరిక్కిఱతు నమస్సు; అకారత్తై వివరిక్కిఱతు నారాయణపదమ్; మకారత్తై వివరిక్కిఱతు చతుర్థి. నారపదమెన్ఱుమ్ శొల్లువర్కళ్.

(ఉకారత్తైఇతి) తేనహ్యనన్యశేషత్వే సామాన్యేనావబోధితే। ఆర్థస్యార్థత్వవిరహో నమసా క్రియతే స్ఫుటః ॥

(అకారత్తైయితి) కారణత్వస్యచ "నరాజ్జాతాని" ఇతి వ్యుత్పత్త్యా, రక్షణస్యచోపాయఽపరాయనశబ్దేన, వ్యాప్తిఫలనిత్యత్వకథనేనచ, ఆక్షిప్తానాఞ్చగుణానాం శ్రీసమ్బన్ధస్యచనారశబ్దేన, శేషిత్వస్య నరసమ్బన్ధినఇతివ్యుత్పత్త్యా, అన్తర్యామిత్వబలలబ్ధ శరీరత్వబలేనచ ప్రకాశనాదితిభావః. (మకారత్తైయితి) తస్య శేషత్వాశ్రయ ప్రతిపాదనార్థత్వాత్; తస్యచాఽకిఞ్చిత్కరత్వేఽనుపపత్తేః.

కైఙ్కర్యప్రకాశకవ్యక్తచతుర్థ్యా లుప్తచతుర్థీవివరణముచితమిత్యతః పక్షాన్తరమాహ(నారపదమెన్ఱుమితి).(౧)"నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహః" ఇతిపక్షే మకారార్థగతనిత్యత్వబహుత్వయోస్తేన ప్రతిపాదనాత్; (౨) "తత్సర్వంనారముచ్యతే"ఇతి పక్షాన్తరే మకారోపలక్షితార్థ ప్రతిపాదకత్వాత్.

తత్త్వదీపకృతస్తు;-"హేయోపాదేయవిజ్ఞానమూలం జ్ఞాతృత్వమాత్మనః। తత్తత్ప్రహాణోపాదాన చికీర్షాకర్తృతాశ్రయా।కర్తృత్వాఞ్చక్రియాసిద్ధౌ న్యాత్తన్త్రీయమనుశాసనాత్ । కర్తాశాస్త్రార్థవత్త్వాదిత్యాత్మనస్తచ్చసూత్రితమ్ । శక్తస్సఏవశాస్త్రేషు †కర్తృత్వేననియుజ్యతే । తస్మాత్స్వతన్త్రరూపస్యకథంశేషత్వమాత్మనః ఇత్యా

---

(౧) పాద్మోత్తరే-౨౨౨ (౨) పాఞ్చరాత్రే † భోక్తృత్వేన

(౭౨) అద్వైవేవివరియాతోద్ధికిఅతు విరోధిపో యనుభవిక్క వేణ్డు కెయాలే.

శఙ్కానివృత్త్యర్థమాత్మనస్స్వాతన్త్ర్యకర్తృతామ్। వ్యుదస్యతీనమశ్శబ్ద స్తాదర్థ్యస్థైర్యమావహన్॥" ఇత్యాదినామకారబోధ్యజ్ఞాతృత్వబలాయాతకర్తృత్వస్య భోక్తృత్వగర్భతయా స్వఫలోద్దేశ్యకస్వాధీనప్రవృత్తిమత్త్వప్రతీతేః, కథం† చతుర్థ్యుదితం శేషత్వం సమ్భవతీత్యాశఙ్కా; "నాహంమమనిర్వాహకః, భోగోపినమమ" ఇతిపూర్వోత్తరపదాన్వితనమఃపదేన పరభోక్తృత్వోపయికభోగానుకూలపరాధీనకృతిమత్త్వప్రతీతేర్వ్యావర్త్యతఇతి నమఃపదస్య ‡ ఉకారవివరణత్వమ్, తృతీయపదస్యచ, "అథోక్తాత్మపరార్థత్వయుక్తయే చరమం పదమ్। శరీరాత్మత్వసమ్బన్ధం ప్రాహాత్మపరమాత్మనోః" ఇతి స్వాతన్త్ర్యస్వార్థభోక్తృత్వనివృత్తిమూలశరీరశరీరిభావప్రతిపాదకతయా శేషత్వోపపాదకత్వేన వివరణత్వమాహుః.

క్రమేణైవకుతోనవివ్రియతే, అతఆహ (అద్వైవే) ఇతి. చతుర్థ్యుక్తస్య పురుషార్థస్య నమశ్శబ్దోక్త విరోధినివృత్తిపూర్వకత్వాత్, ప్రథమతఉకారవివరణం కృతమిత్యర్థః. ఇదఞ్చనమఃపదస్య విరోధినివృత్తిప్రార్థనాపరత్వపక్షాభిప్రాయేణోక్తమ్. స్వరూపపరత్వపక్షేతుశోధితస్యస్వరూపస్య తృతీయపదేనపురుషార్థోజ్ఞాప్యత ఇతిక్రమః. కృత్స్నస్యస్వరూపపరత్వపక్షే నమఃపదస్యకాకాక్షిన్యాయేన ఉభయత్రాన్వయార్థంమధ్యే నమఃపదంప్రయుక్తమ్. నమఃపదస్య ఉపాయపరత్వపక్షేచ ద్వయపూర్వోత్తరఖణ్డవత్ క్రమఇతిబోధ్యమ్.

కేచిత్తు, సర్వంవాక్యం సావధారణమితిన్యాయేన అవధారణే

† ప్రణవోదితం   ‡ ప్రణవ

(౨౩) నమస్సు-న ఎన్ఱుమ్, మః ఎన్ఱు మిరణ్డుపదమ్.

(౨౪) "మః" ఎన్గిఱవిత్తాల్ తనక్కు-రియనెన్గిఱతు. "న" ఎన్ఱు అత్తైత్తవిర్క్కిఱతు. ఆక "నమః" ఎన్గిఱవిత్తాల్ తనక్కు-రియనన్ఱెన్గిఱతు.

ఉకారవాచ్యే ప్రణవస్య తాత్పర్యాత్, తాత్పర్యవిషయీభూతార్థానుషఙ్గ్యర్థకతయా నమశ్శబ్దస్యాకారాన్తర్యమిత్యాహుః.

అహిర్బుధ్న్యసంహితోక్త ద్వితీయయోజనాభిప్రాయేణాహ (నమస్సితి). విరోధిజ్ఞానాऽనిష్టనివృత్తిప్రార్థనాపరత్వస్వరూపనిష్కర్ష భాగవతశేషత్వజ్ఞానాదావుపయుక్తతయా ఇయమేవ యోజనా ఆచార్యైరాదృతా.

ప్రతియోగిజ్ఞానపూర్వకత్వాన్నిషేధస్య, ప్రథమం ద్వితీయపదార్థమాహ (మః ఎన్గిఱవిత్తాలితి). అధ్యాహారాదనుషఙ్గస్య జ్యాయస్త్వస్య అనుషఙ్గాధికరణే సిద్ధత్వాన్మకారోऽత్రానుషజ్యతే.

షష్ఠ్యాశ్చ సమ్బన్ధసామాన్యవాచిన్యాశ్శేషత్వే తాత్పర్యమ్; సమ్భవతిచ, స్వాతిశయాధాయకత్వేన స్వస్యాపిస్వశేషత్వమాకారభేదేన; తాన్త్రికాహి కర్తురపి శేషతాం పరమ్పరయాచక్షత ఇత్యభిప్రాయేణాహ (తనక్కితి). (న ఎన్ఱితి) పరగతాతిశయార్థఏవ స్వగతాతిశయోऽనేనాభిధీయత ఇతి నస్వశేషత్వమితిభావః.

పదార్థముక్త్వావాక్యార్థమాహ (ఆకవితి). అథవా, మధ్యమాక్షరఏవాऽన్యశేషత్వస్య నివర్తితత్వాత్, స్వస్యాప్యన్యత్వేన స్వశేషత్వమప్రసక్తమితినతన్నిరాకరణపరత్వమేతస్యేతి శఙ్కాంవారయితుం వాక్యార్థందర్శయన్ ప్రమాణంప్రత్యభిజ్ఞాపయతి (ఆకవితి)

(౨౫) పిఱర్క్కురియనానవన్ఱు తన్ వైలక్షణ్యత్తైక్కాట్టి మీట్కలామ్. తనక్కేన్ఱవన్ఱు యోగ్యతైయుమ్ కూడవఱ్ఱియుమ్.

(౨౬) ఇత్తాల్ విరోధియైక్కళైక్కిఱతు.

(౨౭) విరోధితాన్ మూన్ఱు. అతావతు - స్వరూపవిరోధియుమ్, ఉపాయవిరోధియుమ్, ప్రాప్యవిరోధియుమ్.

"నాహంమమ" "అహమపినమమ" ఇత్యాది సంహితానిరుక్తగత వచనబలేన తత్పరత్వమావశ్యకమ్. మకారోదిత జ్ఞాతృత్వకర్తృత్వభోక్తృత్వబలేన, ఉకారస్య స్వాతిరిక్తశేషత్వనిషేధకత్వమితిశఙ్కాసమ్భవేనచ నమఃపదసార్థక్యమితిభావః.

కిఞ్చస్వశేషత్వస్య క్రౌర్యాతిశయంజ్ఞాపయితుం పునర్నిషేధ ఇత్యాశయేనాహ (పిఱర్క్కురియ నిత్యాది). (తన్ వైలక్షణ్యత్తై) భగవద్విషయ వైలక్షణ్యమ్.

సూక్ష్మప్రయోజనాయామపినమశ్శబ్దస్య, స్వరూపోపాయఫలపరతాం (౧)"పుంసస్స్వరూపంగతిర్గమ్యమ్-పురతఃపశ్చాత్ స్థానతోపి ఉక్తి తేనసమసాశిక్షితమ్" ఇత్యాచార్యోక్త్యాం జ్ఞాపయితుం నిషేధప్రధానస్యకథంతత్తత్పరత్వమిత్యాశఙ్కాం తత్తద్విరోధినివర్తకతయా తత్తత్పరత్వముపపద్యతఇతి పరిహారః విరోధినివృత్తిపరత్వంప్రతిజానీతే (ఇత్తాలితి).

ఏకవచనం సామాన్యాభిప్రాయేణేత్యాశయేనాహ (విరోధితానితి). ఏకవచనప్రయోగస్తు ఏకపదబోధ్యతావచ్ఛేదకైక ధర్మ

---

(౧) అష్టశ్లోకి-౩

(౭౮) స్వరూపవిరోధికళ్త్తెక్కె యావతు - "యానేనీయెన్నుడైమై యుమ్‌నీయే"ఎన్ఱిరుక్కై. ఉపాయవిరోధికళ్త్తెక్కె యావతు- "కళైవాయ్‌తున్బమ్ కళైయాతొళివాయ్‌కళైకణ్ మత్తిఱిలేన్" ఎన్ఱిరుక్కై. ప్రాప్యవిరోధికళ్త్తెక్కె యావతు - "మత్తైనమ్‌కామఙ్గళ్ మాత్తేలు" ఎన్ఱిరుక్కై.

వక్తవ్యసూచనాయ ; స్వరూపవిరోధిత్వమ్-యథావస్థితస్వరూపజ్ఞాన విరోధిత్వమ్. ఉపాయవిరోధిత్వమ్ - తదధీనఫలోత్పత్తిప్రతిబన్ధకత్వమ్. ప్రాప్యవిరోధిత్వమ్-యథావస్థితప్రాప్యజ్ఞాన విరోధిత్వమ్.

తత్తద్విరోధినివృత్తి ప్రదర్శనేన తత్తత్ప్రతియోగినో విరోధిత్వస్య సుజ్ఞాతతయా తత్త్వదర్శిసూక్తిభిరేవ తత్తద్విరోధినివృత్తిస్వరూపం దర్శయతి (యానేయిత్యాదివాక్యత్రయేణ). సూక్తౌ శేషశేషిభావనిబన్ధనం సామానాధికరణ్యమ్; ఉకారోక్తాయా అపి స్వశేషత్వనివృత్తేర్విశిష్య పునః ప్రతిపాదనే ప్రయోజనమ్, గుణానాం ప్రధానానువర్తిత్వన్యాయేన స్వస్యాత్మీయపదార్థనిరూపిత శేషత్వనివృత్తిరితి వక్తుమ్,

నిషేధసామర్థ్యబలేన స్వశేషత్వప్రసక్తిమతాం సర్వేషాముపస్థితిరవశ్యానుసన్ధేయా; ఆత్మీయశేషత్వనివృత్తేశ్శాబ్దత్వే సమ్భవతి, ఆర్థత్వకల్పనాయా అన్యాయ్యత్వాద్వా.

కిఞ్చిదితిపదాధ్యాహారాత్, "చేతనస్య యదా మమ్యం స్వస్మిన్ స్వీయే చ వస్తుని । మమ ఇత్యక్షరద్వన్ద్వం తదా మమ్యస్య వాచకమ్ । అనాదివాసనాధీన మిథ్యాజ్ఞాననిబన్ధనా । ఆత్మాత్మీయపదార్థస్థాయా స్వాతన్త్ర్యస్వతామతిః । మేనేత్యేవం సమీచీనబుద్ధ్యా సాత్ర నివార్యతే । నాహం మమ స్వతన్త్రోఽహం నాస్మీత్యస్యార్థ ఉచ్యతే । న మే దేహాదికం వస్తు సశేషః పరమాత్మనః । ఇతి బుధ్యా నివర్తన్తే తాస్తాస్స్వ

యామునీషికాః । అనాదివాసనాజాతై ర్భోధైస్తైస్తైర్వికల్పితైః ।
దూషితంయద్గృహంచిత్తం స్వాతన్త్ర్యస్వత్వధీమయమ్ । తత్తద్వ్యా
ప్తవసారాత్మస్య ప్రతిబోధసముత్థయా । నమఇత్యనయావాచానన్త్రి
స్వాస్నాదపోహ్యతే ।” ఇతి సాంహితవచనానుసారేణ నమమకిఞ్చిత్
మత్స్వరూపం దేహాదికంవేతి ప్రతిపాద్యతఇతి యోజనాపక్షఞ్చ-
“ఎన్నుడై మైయుమ్‌నీయే” ఇత్యంశోదాహరణేనసూచయతి. నచదేహా
దీనాం విద్యమానస్యస్వశేషత్వస్య నిషేధాయోగః. నిరుపాధికస్వార్థ
శేషత్వనిషేధాత్; కర్మైచ్ఛోపాధిక పరార్థశేషత్వసద్భావేబాధకా
భావాత్.

వచనే స్వస్మిన్నాత్మని; పృథక్ స్వీయోపాదానాత్. మమేత్యను
కరణ శబ్దోనుకార్యబుద్ధిం ప్రత్యాయయతి. తతస్స్వార్థేషష్ఠ్. సంజ్ఞా
పూర్వకత్వావృద్ధిః; మమ ఇత్యసన్ధిరార్షః. (౧)“మమేతిద్వ్యక్షరో
మృత్యుః”ఇతి ప్రమాణాన్తరప్రసిద్ధ మమశబ్దసమానార్థకత్వం మఇత్య
స్యద్యోతయితుం తాత్పర్యాయ మమశబ్దార్థనిర్దేశః. యదాతదేతికా
లావచ్ఛిన్నత్వద్యోతనేన ఔపాధికత్వం షష్ఠ్యస్యద్యోతయతి.

“నమఇత్యక్షరద్వన్ద్వమ్” ఇతిపాఠే షష్ఠ్యవాచకత్వం ప్రతి
యోగివిధయా షష్ఠ్యబోధకత్వమ్; అషష్ఠ్యస్యేతివాచ్ఛేదః. యదేతి
ప్రతియోగిప్రసక్తిసూచనాయ; వాచకమిత్యనన్తర మనుసన్ధాతవ్య
మితి శేషః. (౨) “ఆత్మత్రాణోన్ముఖశ్చేన్నమఇతిచపదమ్ ” ఇత్యా
చార్యోక్తేః.

అనాదివాసనాధీనత్వం మిథ్యాత్వఞ్చ అజ్ఞానవిశేషణమ్; అ
నాదివాసనా-పాపవాసనా, తదధీనంమిథ్యాభూతం భ్రాన్తిహేతు

---

(౧) భార- (౨) అష్టశ్లోకీ-౪

భూతం యదజ్ఞానమ్-తత్స్వయాథాత్మ్యాధ్యవసాయ విరహరూపం తన్నిబన్ధనేత్యర్థ ఇతి కేచిత్. వస్తుతః, మిథ్యాజ్ఞానం స్వాతన్త్ర్యేతి తద్వస్తుజ్ఞానమ్; ఉత్తరానుగుణ్యాత్. పదార్థః-స్వత్త్వమ్; విషయతయాస్వతామతిః. ఆత్మాత్మీయోభయాంశే స్వాతన్త్ర్యమతిః. ఆత్మాంశే స్వాతన్త్ర్యం చ నిరపేక్షకర్తృత్వమ్; తదేకోపాయత్వబుద్ధ్యతిరిక్త సాధనవిషయ ప్రవృత్తియోగ్యత్వం చ; "స్వస్వాతన్త్ర్యావబోధస్తు తద్విరోధ ఉదీర్యతే" ఇత్యనుపదమేవ ఉపాయాన్తరరాహిత్యరూపకార్పణ్యాజ్ఞాన విరోధిత్వస్య స్వస్వాతన్త్ర్యబుద్ధ్యాకథనాత్. "అనైశ్వర్యాత్స్వభావజాత్" ఇత్యుపాయాన్తరవిహతేః పారతన్త్ర్యాధీనత్వోక్తేశ్చ. అనైశ్వర్యాత్స్వభావజాదితి-స్వాభావికాద సామర్థ్యాదిత్యర్థః. అనాదివాసనాయోగాద్యహేతుకస్య తస్యాసిద్ధేః, తద్ధేతుకత్వస్వాభావికత్వయోశ్చ మిథోవిరోధాత్. నచ స్వరూపాయోగ్యత్వే ప్రవృత్త్యసమ్భవః. తస్య ప్రవృత్తౌ భగవదత్యన్తాభిమతత్వభావరూపత్వాత్.

ఏవంహి భగవతోఽనాదిసఙ్కల్పః ;- "యద్యేతే విదితాత్యన్త పారతన్త్ర్యమామేవోపాయత్వేన వృణ్వతే; తదాసంసారాత్స్వయమేవ తానుద్ధరిష్యామి; యదిపునస్స్వయత్న వాసనావశాత్ మద్విషయకస్మృతిరూపాం భక్తిముపాయబుద్ధ్యానుతిష్ఠన్తి; తేఽపి మామేష్యన్తి" ఇతి, (౧) "సాధనం భగవత్ప్రాప్తౌ స ఏవేతి స్థిరా మతిః। సాధ్యభక్తిస్స్మృతా సైవ ప్రపత్తిరితి గీయతే। ఉపాయో భక్తిరేవేతి తత్ప్రాప్త్యాయాతు సా మతిః। ఉపాయభక్తిరేతస్యాః పూర్వోక్తైవ గరీయసీ। ఉపాయభక్తిః ప్రారబ్ధవ్యతిరిక్తాఘనాశినీ। సాధ్యభక్తిస్తు సాహన్త్రీ ప్రారబ్ధస్యాపి భూయసీ" ఇతి.

నహి ఫలప్రదస్య అభిమతితారతమ్యమన్తరేణ ఫలతారతమ్య

---

(౧) భగవచ్ఛాస్త్రే

ముపపద్యతే; (౧)"ఆకిఞ్చన్యైకశరణాః కేచిద్భాగ్యాధికాః పునః। లక్ష్మీం పురుషకారేణ వృతవన్తోవరాననామ్ । మత్క్షమాం ప్రాప్య సేనేశ" ఇతి చ తేషాం భాగ్యాధికత్వం స్వయమేవాహ; అన్యేషాన్తు భాగ్యహాని ప్రయుక్తరుచ్యభావ ఏవ తత్రాప్రవృత్తౌ **మూలమ్**; విశమ్బేషుమత్వ మపి భాగ్యహానివశాదేవ వాచ్యమ్. ఇత్థఞ్చ "నరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాత్" ఇతి నసఙ్కోచనీయమ్; "యేనత్వంబత సంరబ్ధః ప్రాణినః పాలయిష్యసి" ఇతి †శ్రీవాక్యాచ్చ.

పూర్వోక్తేభ్య ఉపాయేభ్యోవక్ష్యమాణ ఉపాయోభిమత ఇతిగమ్యతే. "అస్మిన్నివర్తమానానాం విధౌవిప్రనిషేవితే । పూర్వే త్రయ ఉపాయాస్తే భవేయురమనోహరాః ।" ఇతిచ. ఏతస్య విప్రనిషేవితత్వమితరేషామమనోహరత్వే హేతుతయోక్తమ్. "విప్రోవిప్రత్వం గచ్ఛతేతత్త్వదర్శీ" ఇతినిర్వచనమ్. మనసాపిచిన్తయితుమశక్యా ఇత్యర్థవర్ణనం‡దూష్యమ్. స్వవాక్యోపాత్తస్య విప్రనిషేవితత్వస్య హేతుత్వసమ్భవే వాక్యాన్తరోపాత్తశీఘ్రఫలప్రదత్వస్య హేతుత్వకల్పనమనుచితమ్.

"సత్కర్మనిరతాశ్శుద్ధాస్సాఙ్ఖ్యయోగవిదస్తథా । నార్హన్తి శరణస్థస్య కలాంకోటితమీమపి" ఇతి, పూర్వత్ర "శరణాగతిరగ్ర్యైషా సంసారార్ణవతారిణీ" ఇతి, అనుపదమ్, "శిష్టైర్నిషేవ్యతేసోయమకామహతచేతనైః । ఉపాయస్సుకరస్సోయం దుష్కరశ్చమతో మమ" ఇతిచ ఉపసంహారే తత్కర్త్రతిశయోక్తేః.

ప్రపత్త్యుపదేశోపక్రమదశాయామ్, (౨) "సర్వగుహ్యతమం భూయశ్శృణుమే పరమంవచః । ఇష్టోసిమేప్రియ ఇతి తతో వక్ష్యామి తే

(౧) విష్వక్సేనసంహితా (౨) గీ-౧౮-౬౪ † శ్రుతి ‡ ఆదూష్యమ్

హితమ్"ఇతి భక్త్యాద్యపేక్షయాపి గుహ్యతమత్వోక్తేః. యథా,(౧) "మన్మనాభవ" ఇతిశ్లోకః ప్రపత్త్యుపదేశాన్తర్గతః, తథాఽగ్రేవక్ష్యమః. (౨)"అద్యైతత్పరమంగుహ్యంశృణుయాదవనన్దన । సుగోప్యమపి వక్ష్యామి త్వం మేభృత్యస్సుహృత్సఖా"ఇత్యుపక్రమ్య,"తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య" ఇత్యాదినాప్రపత్త్యభిధానాత్."ఇదమేవవిజానతామ్" ఇత్యస్య అశక్తలక్షకత్వాపేక్షయా(౩)"ఇదంశరణమజ్ఞానామ్" ఇత్యత్రైవ అశక్తిలక్షణాయా అజహల్లక్షణాత్వేనౌచిత్యాత్; "ఇదమేవ విజానతామ్" ఇత్యస్య, "దేవేపరిబృఢతయావావిదితయా" ఇతి భట్టపరాశరపాదైః, "అజ్ఞసర్వజ్ఞభక్తానామ్" ఇతిశౌనకేన, (౪)"సదృశోపాయవైధుర్యం సాక్షాద్భగవతోవిదన్।తమేవశరణంయాతి యోగమార్గపరాఙ్ముఖః" ఇతిచవరదాచార్యైర్వ్యాఖ్యానాత్. ఉపాయవైధుర్యస్య ఉపాయనిర్వహణ సామర్థ్యాభావరూపత్వే స్వస్యేతిపదాధ్యాహారాపత్తేః. ఉపాయాన్తరవైధుర్యం స్వస్యేత్యేవ వక్తుం శక్యత్వేనకుసృష్ట్యాశ్రయణవైఫల్యాపత్తేః, భగవతఇత్యేకదేశాన్వయాపత్తేశ్చ. అజ్ఞానామిత్యత్రజ్ఞాధాతోరవిద్యాతఇత్యత్ర అవిద్యాపదేనవ్యాఖ్యాతత్వాత్, అజ్ఞానేన అశక్త్యా శాస్త్రతఃపర్యుదాసేనవా ఉపాయాన్తరరాహిత్య మజ్ఞశబ్దార్థఇతితత్రాపి నలక్షణేత్యాహుః.

సావతారరహస్యచిన్తనభక్త్యా దేహాన్తరోచ్ఛేదసమ్భవేన నాథాదీనాంవిళమ్బాక్షమత్వాత్, భక్త్యనుష్ఠానమితివక్తుం శక్యత్వాచ్చ; అశక్తేశ్చతేష్వనభ్యుపగమాత్; ఏకాన్త్యుత్తమాధికారిలక్షణ వచనాభ్యాఞ్చత దధికారిణోపకర్షప్రతీతేః. "కర్మిణోజ్ఞానినో

(౧) గీ-౯-౩౪ (౨) భాగవ-౧౧- (౩) పాఞ్చరాత్రే

(౪) ప్రపన్నపారిజాతే

భక్తాన్స్వయత్నకృతబుద్ధయః । తస్మాత్కర్మాద్యుపాయాస్తుసాన్తరా యాంస్త్వనేకశః ।" ఇతిచసాక్షాదేతేషాం స్వయత్నకృతబుద్ధిత్వముక్తమ్. అతఏవ, (౧) "తన్నిష్ఠోహ్యన్యనిష్ఠాత్ ప్రభురతిశయితుం కోటికోట్యంశతోఽపి" (౨)"శ్రీరఙ్గేశ్వరయావదాత్మనియతత్వాత్పారతన్త్ర్యోచితా" ఇత్యభియుక్తవచనమపిసఙ్గచ్ఛతే.

ఇచ్ఛానుగుణ్యేన ప్రారబ్ధనాశకత్వస్య సర్వాధికారత్వస్యచ భక్తితో వైలక్షణ్యస్య పూర్వార్ధపాదద్వయేనోక్తత్వాత్, అస్యాపి భక్తివైలక్షణ్యప్రతిపాదనపరత్వస్యైవోచితత్వాత్; అశక్తస్వరూపోచితత్వపరత్వే యావదాత్మనియతేత్యస్యాఽపాఙ్గత్వాత్ ; (౨) "త్వయ్యేవత్వదుపాయధీః"ఇత్యా పారతన్త్ర్యస్వరూపోచితత్వ ఏవహేతుకథనాచ్చ, న్యాయసిద్ధశ్చాయమర్థస్స్ఫుటః.

ఫలవైషమ్యాభావేలఘూపాయేసతి గురూపాయవిధానమనర్థకంస్యాదితిచేన్న; తాదృశాధ్యవసాయాదేర్దుష్కరత్వేనగౌరవావిశేషాత్. తథోక్తం ప్రపత్తిప్రకరణే, "ఉపాయస్సుకరస్సోఽయందుష్కరశ్చమతోమమ" ఇతి. యథాచకశ్చనమహతా ప్రయాసేనమహీపతేరర్థమాసాదయతి,స్థలనేచ యథోచితందణ్డ్యతే; కశ్చిత్త్వన్తరఙ్గసేవాక్షమఃక్షోదీయసైవాయాసేనతావన్తంతతోఽధికంవార్థమాసాదయతి, క్షుద్రేషుస్ఖలితేషుచసహ్యతే; తత్రాన్తరఙ్గసేవా మన్దభాగ్యానాం దుర్లభేతిచేదత్రాపితథైవేతి. అతోన్తరఙ్గసేవాత్వేన ఉక్తాప్రపత్తిర్భగవతోత్యన్తాభిమతా.

రాజగుహ్యాచ్చదేవగుహ్యస్యాధిక్యంసుగమమ్; (3) "ప్రియోహిజ్ఞానినోత్యర్థమహంసచమమప్రియః"(3)"జ్ఞానీత్వాత్మైవమేమతమ్"

(౧) (౨) న్యాసతిలకే (3) గీ-౭-౧౭

(౧) "యేతుధర్మ్యామృతమిదంయథోక్తంపర్యుపాసతే । శ్రద్ధధానామత్పరమాభక్తాస్తేతీవమేప్రియాః" (౨) "మామేవైష్యసిసత్యంతేప్రతిజానేప్రియోసిమే"ఇత్యాదీని ప్రకరణాత్ ప్రయోజనాన్తరపరేభ్యః ప్రియత్వప్రతిపాదనపరాణీతి భక్తాత్ప్రపన్నస్యప్రియతమత్వప్రతిపాదక శాస్త్రస్వారస్యంన బాధనీయమ్.

ప్రపత్తౌచ †అశక్తానామప్యధికారోస్తీతినాశక్తాధికారత్వప్రతిపాదకవచనవిరోధః. పారతన్త్ర్యంహ్యనేకవిధమ్; పరాధీనఫలత్వమ్, పరాధీనకర్తృత్వమ్, స్వరక్షణోపాయప్రవృత్త్యనర్హత్వరూపఞ్చ. రాజాదేః పరతన్త్రభృత్యాదిస్వకృతకర్మానుగుణఫలమాత్రే పరాధీనః; సోపి పరతన్త్రఇతివ్యపదిశ్యతే. భక్తాదేరీశ్వరపారతన్త్ర్యన్తు-పరాధీనస్వీయకృతిసాధ్యసాధనప్రీతి పరాధీనఫలత్వరూపమ్ ; తతో విలక్షణమ్; ప్రపన్నస్యచ పరాధీనస్వవ్యాపారాధీన సాధనతాకపరాధీనఫలత్వమ్; తదిదమత్యన్తపారతన్త్ర్య ముభయవిధపారతన్త్ర్యాద్విలక్షణమ్.

నచశక్తస్యాప్యధికారే అకిఞ్చనాధికారత్వవిరోధః. ఆకిఞ్చన్యస్య ఉపాయాన్తరాభావరూపత్వాత్; కస్మింశ్చిదప్యంశే భగవన్తం శరణమనుపగమ్యతత్సాధనసామర్థ్యాభావరూపాయా అశక్తేస్సర్వైరనుసన్ధాతుంశక్యత్వాత్;ఏతాదృశాఽశక్తిజ్ఞానేపి కేషాఞ్చిత్ స్వయత్నవాసనయాశక్యాంశచికీర్షా; అన్యేషాంభాగ్యవిశేషవశాత్ కిమేతేనార్ధజరతీన్యాయేనేతి తచ్ఛరణవరణేప్రవృత్తిః.

నచార్జునోజితేన్ద్రియాగ్రగణ్యోఽశక్తః ; అతస్స్వాపేక్షిత ప్రదాత్యన్తాభిమతాన్యస్వోపాయప్రవృత్తికజాతీయత్వమేవ

(౧) గీ-౧౨-౨౦   (౨) గీ-౧౮-౬౫   † శక్తానాం

అత్యన్తపారతన్త్ర్యమ్. ఏతజ్జ్ఞానేపి కేషాఞ్చిద్వాసనయా ప్రతిబన్ధాద న్యత్రప్రవృత్తిః. కేషాఞ్చిచ్ఛ్రోత్తేజక భగవత్ప్రసాదేన తదుపాయతా వరణే. (౧)"ఆత్మత్రాణోన్ముఖశ్చేన్నమః" ఇతిచస్వరక్షణహేతుస్వ వ్యాపారాన్వయనివర్తకత్వం నమఃపదార్థానుసన్ధానస్య ఆచార్యైరు క్తమ్. అతో నిరపేక్షకర్తృత్వరాహిత్యమాత్రంతదర్థః. నచ ప్రపన్న ఇత్యుక్తేః, తస్యపశ్చాదాత్మత్రాణోన్ముఖప్రవృత్తిః పరేణనమశ్శబ్దే ననివర్తతే; తస్యనిజరక్షణాన్వయనివృత్తిప్రతిపాదనముఖేన సాధ నాన్తరప్రవృత్తి ప్రతిబన్ధకతయా, ఉక్తార్థమన్తరేణాఽసిద్ధేః. స్వాత న్త్ర్యం నిజరక్షణమిత్యత్ర స్వాతన్త్ర్యశబ్దః స్వశేషత్వపరః. అత్రోత్ర స్వాతన్త్ర్యశబ్దో నిరపేక్షకర్తృత్వ మదృష్టద్వారకసాధన ప్రవృత్త్య నర్హత్వఞ్చాభిధత్తే. ఇతి,

ఆత్మస్వత్వాదిబుద్ధినివృత్తిప్రయోజకబుద్ధిజనకత్వం నమశ్శబ్ద స్యదర్శయతి "నాహంమమేతి";-"ఇత్యస్యార్థఉచ్యతే" ఇతి-"పరమా త్మనః" ఇత్యనన్తరంయోజ్యమ్. అర్థఇతిసామాన్యాభిప్రాయేణైకవచ నమ్. అస్యనమఃపదస్య స్వతన్త్రోఽహంనాస్మీతి షష్ఠ్యానిర్వాహ్యత్వా ర్థకత్వే ఫలితకథనమ్. నిర్వాహ్యత్వంస్వాధీనకృతిసాధ్యరక్షణత్వమ్, స్వకృతిసాధ్యస్వరక్షణముఖ్యోపాయకత్వఞ్చ. "సశేషఃపరమాత్మనః" ఇత్యపి ఫలితార్థకథనమ్.

కేచిత్తు, భగవచ్ఛేషత్వోక్త్యైవ స్వశేషత్వనివృత్తిసిద్ధ్యా; శేషత్వలక్షణస్య సావధారణత్వాత్; అతఏవ, "స్వాతన్త్ర్యన్ధోయది స్యాత్ప్రథమమ్" ఇత్యాచార్యైరుక్తమ్. ఏవఞ్చ, ఆత్మాం శేస్వా తన్త్ర్యనివృత్తిః, ఆత్మీయేస్వత్వనివృత్తిశ్చ నమశ్శబ్దేనక్రియతే. "నా

(౧) అష్టశ్లో-౮

(౭౯) "మః" ఎన్నై-స్వరూపనాశమ్; నమః ఎన్నై స్వరూపోజ్జీవనమ్.

హంమను" ఇత్యస్యవివరణం స్వతన్త్రోహమిత్యాది; అస్యోక్తవాక్యస్య స్వాతన్త్ర్యం పూర్వవన్నిర్వాచ్యమిత్యాహుః.

స్వీయామనీషికాః-ఆత్మాత్మీయపదార్థస్థ స్వాతన్త్ర్యస్వత్వమతిరూపాః; ప్రయోజనాన్తరేచ్ఛా సాధనాన్తరచికీర్షాదయోవా; కారణీభూతమిథ్యాజ్ఞాననివర్తక వైష్ణవసార్వాత్మ్యజ్ఞానమూలకత్వాత్ ప్రబలామపిస్వాతన్త్ర్యధియం నమశ్శబ్దోనివర్తయతీత్యాహ (అనాదివాసనాజాతైరిత్యాది). (వికల్పితైః)స్వనిష్ఠతత్తద్వస్తువిషయైః, తత్-చిత్తమ్, తత్తత్పదార్థసమ్బన్ధి వైష్ణవసార్వాత్మ్యజ్ఞానమూలక నమశ్శబ్దాధీనజ్ఞానేన, నన్త్రా-కర్త్రా, స్వస్మాదపోహ్యతే;-విశేషణాపనయనతాత్పర్యేణ విశిష్టాపనయఉక్తః.

(కస్మైవాయిత్యాది) "త్వంచక్రిన్తవామావా మమనాన్యస్త్రిరక్షకః" ఇత్యర్థః. అత్రరక్షకత్వముపాయత్వరూపమ్; దేవతాన్తరరూపరక్షకాన్తరస్య అప్రసక్తత్వాదితివా; అన్యాన్తర్గతస్వరక్షకత్వాభావకథనముఖేన స్వకృత్యైరక్షణోపాయత్వాభావః ప్రతీయతఇతివా; భగవదుపాయత్వాననుగుణప్రవృత్తి వ్యవచ్ఛేదసిద్ధిర్బోధ్యా. గోదాసూక్తౌ పూర్వం కేవలభగవదతిశయప్రయోజనకైఙ్కర్యప్రార్థనాత్, "నమ్" ఇత్యధికపదోపాదానాచ్చ ప్రయోజనాన్తరాణామివ స్వప్రయోజనకైఙ్కర్యస్యాపి వ్యావర్త్యత్వంసూచ్యతే. అప్రసక్తేర్వాప్రయోజనాన్తరాణాం స్వార్థత్వబుద్ధిరన్తరఙ్గ విరోధినీత్యేవవ్యావర్త్యతే.

ఏవం సర్వవిరోధిప్రతిపాదకత్వాదేవ "మమేతిద్వ్యక్షరోమృత్యుః" ఇత్యుక్తమిత్యభిప్రేత్యాహ (మఃఎన్నైయిత్యాదినా). "ద్వ్యక్ష

తస్తుభవేన్మృత్యుస్త్ర్యక్షరంబ్రహ్మణఃపదమ్ । మమేతిద్వ్యక్షరో మృత్యుర్నమమేతిచశాశ్వతమ్"ఇత్యత్రబ్రహ్మణఃపదమ్-స్వరూపమ్, లోకోవా. శాశ్వతపదముషితదర్థమ్; ప్రాప్యప్రాపకభావనిబన్ధనం సామానాధికరణ్యమ్. పదశబ్దః ప్రాపకపరఇతికేచిత్.

అత్రేదంబోధ్యమ్. దేహాత్మభ్రమఃస్వతన్త్రాత్మభ్రమశ్చ అహఙ్కారః; దేహానుబన్ధిష్వాత్మానుబన్ధిషుచ మమకారః; (౧) "అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా" ఇతి - తదుభయసాధారణమ్ ; ఆద్యావహఙ్కారమమకారా-ఉకారేణనిరస్తౌ. స్వాతన్త్ర్యమ్-నన్యశేషత్వం, నిరపేక్షకర్తృత్వం, స్వాధీనభోక్తృత్వఞ్చ. ఆద్యంప్రథమేననిరస్తమ్; ఉత్తరాణినమసా.

ఉత్తరమధికారిణమపేక్ష్య, ఉపాయాన్తరప్రవృత్తిరపిస్వాతన్త్ర్యమ్. ఆత్మానుబన్ధిషుమమకారోపి రక్షణవ్యాపారేశేషిత్వాభిమానః. ఫలేనన్యార్థస్వభోక్తృత్వాభిమానః. స్వశరీరగుణాదీనామనన్యార్థానౌపాధికస్వశేషత్వాభిమానశ్చ. అన్త్యస్తృతీయేననమసావా. ఆద్యఃస్వస్థానగతేన ఉత్తరాన్వితేనవా; నమసాస్వస్థానగతత్వమ్; కిఞ్చిత్స్వాతన్త్ర్యంకృతిరితిపదాన్యధ్యాహృత్య, కృతిపదాధ్యాహారో నిరుక్తవశాత్. ఇతరాధ్యాహారస్సంహితావచనాత్. (౨)"అహమపిన మమభగవతఏవాహమస్మి" "యాఃకాశ్చనకృతయోమమభవన్తి, తాసుమమతానాస్తిభగవతఏవతాః" ఇత్యుక్తమ్. కృతిగతంమమత్వం స్వశేషత్వంస్వాధీనత్వమ్, భగవద్గతోపాయభావవిరోధిత్వఞ్చ. భగవత్సమ్బన్ధశ్చ భగవద్గతోపాయభావానుగుణత్వమ్ ; పరాధీనత్వం పరశేషత్వఞ్చ. ఏవంసర్వవిధాహఙ్కార మమకారనివర్తకత్వాదస్య స్వరూపోజ్జీవనత్వమితి;

(౧) వి-పు-౬-౭-౧౧ (౨) యజు-

(౮౦) ఇతుతాన్ - స్వరూప త్తైయుమ్ ఉపాయ త్తైయుమ్ ఫల త్తై యుమ్ కాట్టుమ్.

(౮౧) తొలైవిల్లిమజ్గలమ్ తొడ్గుమ్ మెన్గైయాలే స్వరూపమ్ శొల్లి ర్రు.

అథస్థూలయోజనాభిప్రాయేణ నమశ్శబ్దస్యస్వరూపోపాయ పురుషార్థపరతాందర్శయతి వాక్యత్రయేణ(తొలైవిల్లిమజ్గలమిత్యాది). అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్, "పృథగ్భావతఃప్రవృత్తిర్యా" ఇత్యార భ్య "నన్త్వనన్తవ్యతాత్మకః" ఇత్యన్తేన స్వాభావికశేషవృత్తిపరత్వం నమశ్శబ్దస్యదర్శితమ్. (పృథగ్భావతః) విదితస్వరూపస్య; స్వతః, నతుఫలార్థమ్. ఉత్కృష్టమిత్యనేనాన్వయ ఇతి కేచిత్. మన్త్రగత నమశ్శబ్దస్య ఏతద్వివరణమితి నాసాధారణ్యాందోషః. చేతనవర్గద్వైవిధ్యమాహ (లోకేచేతనవర్గస్త్వితి). జ్యాయశ్శబ్దో భగవదసాధారణ ఇత్యాహ (కాలత ఇతి). స్వరూపత ఇత్యపిబోధ్యమ్. అన్యత్ర జ్యాయశ్శబ్దప్రయోగ ఔపచారిక ఇత్యాహ (ముఖ్యయావృత్త్యేతి). శేష శేషిభావ పరావరభావ నన్త్వనన్తవ్యభావా అనయోస్సమ్బన్ధా ఇత్యాహ (అనయోరిత్యాదినా). తేషామ్-అజ్యాయసామ్, తేన-జ్యాయసా; పరావరసమ్బన్ధే ఆశ్రయవ్యవస్థాయాఉక్తత్వాత్, ఇతరయో స్తామాహ (నన్తవ్య ఇత్యాది). పరమ ఇత్యుద్దేశ్యమ్. శేషా ఇత్యావర్తతే; ఉక్తాదన్య ఇత్యుద్దిశ్య శేషాః ఇతివిధేయమ్.

కేచిత్తు, నన్వేతావతా అజ్యాయోనిరూపిత శేషిత్వసిద్ధావపి నజ్యాయశ్శేషిత్వసిద్ధిరితి, సర్వశేషిత్వం భగవతోనసేత్స్యతీత్యతఆహ (అజ్యాయాంస ఇతి). ఏవఞ్చసర్వశబ్దస్య నవ్యవహితాన్వయః. శేష శేషిభావాదేవ నన్త్వనన్తవ్యతాసిద్ధ్యతీత్యాహ (నన్త్వనన్తవ్యభావే

(౮౩) "వేఙ్గడత్తుఱైవార్క్కు నమః" ఎన్గైయాలే ఉపాయమ్ శ్లో ల్లిత్తు.

నేతి). తేషాంజ్యాయోజ్యాయసామ్, తేన- శేష శేషిభావేన; "శేషః పరార్థత్వాత్" ఇతిసూత్రాదితిభావః. స్పష్టామప్యాశ్రయవ్యవస్థాం బుద్ధి సౌకర్యాయాహ (నన్త్వవ్యఇతి) ఇత్యాహుః.

స్వతఇత్యుక్తంవివృణోతి (నన్వనన్తవ్యేతి) తదేవం స్వాభావిక శేషవృత్తేర్నమః పదేనాభిధానాత్, శేషభూతంస్వరూపం ప్రకాశ్య తఇతిభావః.

(వేఙ్గడత్తుఱై వార్క్కితి) అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాంహి "ఉపాధిరహితేనాయమ్" ఇత్యారభ్య, "స్థూలోయంనమసశ్చార్థః" ఇత్యన్తేన నమఃపదస్య అధికారికృత్యపరత్వముక్తమ్. ఉపాధిశబ్దః భావప్రధానః. ఉపాయతారహితేన; ఉపాధిపదస్యప్రయోజనపరత్వే ప్యేవ ఏవార్థః. భావేన-బుద్ధివిశేషేణ. నమఇతి-వాచా, కాయేనవా ప్రహ్వీభవతి; తథాచ, వాచికకాయికప్రహ్వీభావహేతుభావవిశే షోనమశ్శబ్దార్థ ఇత్యుక్తమ్. తమేవభావవిశేషంవివృణోతి (భగవా న్మేఇతి). పరఃప్రత్యవరఇత్యాభ్యాం శేష శేషిభావ ఉపలక్ష్యతే. "నమ సఃకారణంహిసః" ఇతికరణే బాహుళకాదసున్నితిదర్శితమ్. తథాచ తదేకశేషత్వాధ్యవసాయో నమశ్శబ్దార్థఇత్యుక్తమ్.

అథతదేకోపాయత్వాధ్యవసాయలాభాయ వ్యుత్పత్త్యన్తర మాహ (నామయత్యపివేతి). ప్రహ్వీభావయతి - ఏతచ్ఛేషంకరోతి; ఏతస్యోపాయంకరోతీతియావత్. (ప్రహ్వీభవతీతి) లోకదృష్ట్యాప్యే షోర్థఉపపాదితః. అస్మిన్పక్షేణ్యన్తాన్నమతేః కర్తర్యసున్నిత్యాశయే నాహ (అత్రోవానమఇతి). "తస్యచవశీకరణంతచ్ఛరణాగతిరేవ" ఇతి భాష్యానుసారాత్తదేకోపాయత్వాధ్యవసాయఏవ ఇహావివక్షితః.

కేచిత్తు, ఉపాధిరహితేనాయమితి వాచికనమస్కారఉక్తః; నమతి-నమఇతివదతీత్యర్థాత్. భగవాన్నఇతిమానసః; నామయత్యపీతికాయికఇత్యాహుః.

అత్రతద్వేతి-తచ్ఛబ్దస్యనమతీత్యేతత్పరామర్శకత్వే యేనేత్యస్యసాకాఙ్క్షతా; నమనపదానుసారాత్, అస్మిన్నర్థేనపుంసకత్వోపపత్తిః; నచ "భగవాన్నే" ఇతిశ్లోకేవాశబ్దశ్శ్రూయతే. అథవశీకరణత్వేనోక్తస్య పూర్త్యపూర్తిప్రకారందర్శయతి (వాచేతి). యత్-నమనమితిశేషః. తథాచకాయేనప్రణిపత్య, నమశ్శబ్దమప్యుచ్చార్యత్వదేకశేషస్య మమత్వమేవోపాయఇత్యనుసన్ధానంక్రియతే; తత్పూర్ణంనమనమ్. ఏకైకకరణసాధ్యంన్యూనమిత్యర్థః. (౧) "భవశరణమితీరయన్తి" (౨) "పాపీయసోపిశరణాగతిశబ్దభాజః" (౩) "యేనకేనాపిప్రకారేణద్వయవక్తాత్వమ్" (౪) "శరణవరణవాగియంమోదితా" (౫) "ప్రపత్తివాచైవనిరీక్షితుంవృణే" (౬) "అఞ్జలిఃపరమాముద్రా" (౭) "త్వదఙ్ఘ్రిముద్దిశ్య"ఇత్యాదిభిరేకైకకరణసాధ్యాయా అపి ఫలావినాభావప్రతీతేః; పూర్తిరిహ అధ్యవసాయస్య;మేళనస్థలేస్వాపరీవాహరూపవాచికకాయిక సమ్పాదకత్వరూపాతిశయవిశేషః. తదభావఏవన్యూనతా.

ఉత్తమాధికారిగతత్వరూపాం కరణాధీనాం ప్రపత్తిగతాం పూర్తిమభిధాయ, అఙ్గాదీనాంతాం వక్తుముపక్రమతే, "ఇయం కరణపూర్తిస్స్యాదఙ్గపూర్తిమిమాంశృణు" ఇతి. కరణైః-పూర్తిరితివిగ్రహః. యథా సకలకరణసాధ్యప్రపత్తిరుత్తమాధికారిగతా;

(౧) వి-పు-౩-౭-౩౩   (౨) అతిమా-స్త-౬౧   (౩) శరణాగతిగద్యమ్-
(౪) వర-స్త-౮౪   (౫) వరద స్త-౯౨   (౬) భరద్వాజసం
(౭) స్తో-రత్న

ఏవంవక్ష్యమాణ సకలాఙ్గసమ్పన్నాఽపి; తత్రకతిపయాఙ్గాభావేన్యూనత్వమితి పూర్తిశబ్దేనసూచ్యతే. కరణస్య-న్యాసస్యపూర్తిరిత్యర్థే, అగ్రే అఙ్గానాంపూర్తిరిత్యేవవక్తవ్యతయా, అగ్రేచతదనుపన్యాసేనాసాఙ్గత్వాత్. అతఏవ ఆగ్నేయాదిసముదాయే తంతంప్రతివిహితే కస్యచిదేకస్యాభావేపి ఫలాదర్శనాత్, ఏతేషాఞ్చవాచికకాయికయోరభావేపి ఫలదర్శనాదధికారివిశేషణత్వమాత్రమవసీయతే ఇతిద్వయాధికారేవక్ష్యతే.

అఙ్గశబ్దోఽత్రాపేక్షితార్థమాత్రపరః; నతుపరోద్దేశ్యైకకృతికారకత్వేన విహితత్వరూపతార్తీయీక ప్రయాజాద్యసాధారణాఙ్గత్వపరః. గోప్తృశక్తినిరూపణస్యాఙ్గత్వోక్తేః, అకర్తవ్యానామపివిరోధ్యభావానాముపాఙ్గత్వకథనాచ్చ. అతోఽభరసమర్పణాధికార్యపేక్షితత్వమఙ్గత్వమ్; తదపేక్షితముపాఙ్గత్వమితిబోధ్యమ్.

తత్రప్రథమం క్రియమాణశరణాగతౌ ఉపాయబుద్ధిత్యాగ ఆవశ్యక ఇత్యాహ-(౧) "శాశ్వతీమమ సంసిద్ధిరియంప్రహ్వీభవామియత్। పురుషంపరముద్దిశ్యనమేసిద్ధిరతోఽన్యథా," ఇతి. నియతాన్వయవ్యతిరేకాధీనా స్వీకారే ఉపాయత్వబుద్ధిః ప్రసజ్యమానా అనేననివార్యతే. ప్రహ్వీభవామియత్,ఇయమేవశాశ్వతీసంసిద్ధిర్న త్వేతద్ధేతుకాఽన్యా సంసిద్ధిరితి, అనుపాయత్వంలక్ష్యతే. ఫలత్యాగపరత్వేపి ఫలసఙ్గకర్తృత్వోపాయత్వత్యాగాలక్ష్యాఏవ. ఫలత్యాగోప్యత్ర నస్వర్గాది ఫలత్యాగః; అప్రసక్తత్వాత్. నాపిఫలసామాన్యత్యాగః; ప్రవృత్త్యాది విరోధాత్; నాపిప్రధానఫలిత్వాభిమానత్యాగః; ఫలస్వామ్యత్యాగస్య ఆత్మనిక్షేపకోటిప్రవేశస్య, "తేనసంరక్ష్యమాణస్య" ఇత్యాది

(౧) అహిర్బుధ్న్యసం.

వచనసిద్ధత్వాత్; ఫలేప్సేత్యస్య తతఃఫలేప్సేత్యర్థః. ఫలత్యాగ పరతాపక్షేపి స్వప్రాధాన్యేన ఫలేప్సేత్యర్థస్య వక్తవ్యత్వాత్.

యదిపునః, "తస్మైవ యోయోన్యాసాఖ్యః ప్రపత్తిమంయాత్యుపాయతామ్ । సవైరాపర్యుపర్యస్యపరాంప్రీతిముపావహన్ । వ్యత్యాఖ్యఫలతాంయాతి తదేవామృతముచ్యతే" ఇతివచనానురోధేన ప్రహ్వీభావఘటిత ఫలేప్సేత్యర్థః; తదాపిననః కాచిత్క్షతిః.

కేచిత్తు, ప్రహ్వీభావఇతియదీయంసంసిద్ధిః మమశాశ్వతీ, ఏతాదృశాధ్యవసాయోమమయథావస్థితాత్మస్వరూపవిషయఇత్యర్థః. మేఇతోన్యథాసిద్ధిర్న;-అన్యాకారవిషయజ్ఞానం నమద్విషయమ్. అతస్స్వరూపజ్ఞానపర్యవసితమ్; ఏతన్న సాధనమితి బుద్ధిరావశ్యకీతి, ఫలేప్సేత్యనేన ద్యోత్యతే; తదర్థః పూర్వవదిత్యాహుః.

శ్రైష్ఠ్యఞ్చైతస్య సిద్ధోపాయప్రవృత్తిప్రతిబన్ధకాన్తరజ్గ స్వగతోపాయభావనివారకత్వాత్. అథోపాయాన్తరాభావానుసన్ధానరూపం కార్పణ్యమాహ (అనాదివాసనాయోగాదిత్యాదినా). అనాదివాసనాయోగః-దుష్కర్మవాసనాయోగః. మలావకుణ్ఠితత్వమ్-రజస్తమోభిభూతమనస్కత్వమ్. దృక్క్రియే - జ్ఞానకర్మణీ. ఏతేనభక్తియోగవిరహోఽర్థసిద్ధః. ఉద్బోధః-ఖ్యాపనఇచ్ఛేత్, భగవత్కృపోత్తేజకతయా ఉపయోగః. జ్ఞానఇచ్ఛేత్, తాత్కాలికోపాయాన్తరప్రవృత్తిప్రతిబన్ధకతయా "కార్పణ్యేనాప్యుపాయానాం వినివృత్తిరిహేరితా" ఇతి ఉపాయాన్తరనివృత్త్యాద్యుపయోగః.

ఏవంప్రహ్వీభావగత వశీకరణహేతుతాసమ్పాదనోపయికాజ్గద్వయముక్త్వా, తత్ప్రవృత్తిహేతుభూతమజ్గమాహ "పరత్వేనేతి

దేవ్యాయం భూతానామనుకమ్పనః । అనుగ్రహైకధీర్నిత్యమిత్యేతత్తు తృతీయకమ్ । ఉపేక్షకోయథాకర్మఫలదాయీతియామతిః । విశ్వాసాత్మకమేతత్తు తృతీయంహన్తినైసదా ।" ఇతి.

సతీత్యనన్తరమ్, అపీతి శేషః. సమాభ్యధికదరిద్రతయా యథాకర్మఫలందాస్యామీతి లీలానుగుణ స్వసఙ్కల్పపరవశోపీత్యర్థః. నిత్యమనుగ్రహైకధీః-అవసరమాత్రప్రతీక్షః. భూతానామ్-స్వవిషయానుకూల్యేన లబ్ధసత్తాకానామ్. అనుకమ్పనః-దుఃఖనిరాచికీర్షుః. "శక్తేస్సూపసదత్వాచ్చ కృపాయోగాచ్చశాశ్వతాత్ । ~~ఈ~~ శేశితవ్యసమ్బన్ధాదనిదమ్ప్రథమాదపి । రక్షిష్యత్యనుకూలాన్న ఇతియాసుదృఢామతిః । సవిశ్వాసోభవేచ్ఛక్రసర్వదుష్కృతనాశనః"ఇతి లక్ష్మీతన్త్రోక్తేః. అత్ర "అనుకూలాన్నః" ఇత్యుక్త్యాప్రపత్తిరానుకూల్యమాత్రే పర్యవసితా; నసాధనమ్; కిన్త్వధికారిణోవ్యావర్తికా. పఞ్చమ్యన్తపదనిర్దిష్టాయాఏవ కృపాయాఇతిస్ఫుటమ్. ప్రపత్తేర్మోక్షోపాయత్వేయథాకర్మఫలదాయిత్వస్యస్వవిషయేఽనపేక్షహేతుతయా తద్జ్ఞానస్యవిశ్వాసవిరోధితోక్తిశ్చాఽసఙ్గతా.

యథాహ్యన్యేషాంకర్మణాం నరకస్వర్గాదిఫలమ్, ఏవంప్రపత్తేరపికాలవిశేషావచ్ఛిన్నమ్, తత్రయథాకర్మఫలదాయిత్వం స్వానుగుణమేవేతి, అతఃప్రపత్తేః ఫలసాధనత్వశక్తిరస్త్యేవానవేతి విమర్శఏవ విరోధీవక్తవ్యస్స్యాత్. అయంవిశ్వాసోఽభీష్టోపాయప్రవృత్త్యాపుపయుజ్యతే. లక్ష్మీతన్త్రేతదుక్తమ్;-"రక్షిష్యతీతివిశ్వాసాదభీష్టోపాయకల్పనమ్" ఇతి.

పురుషార్థప్రదస్యభగవతఃప్రార్థనాభావేరక్షకత్వాసమ్భవాత్, ప్రార్థనాపి, "నామయత్యపివాదేవమ్" ఇత్యుక్త్యపృథ్యత్వాత్ సమశ్న

ప్రార్థానస్వగతా, అత స్తద్ధేతుభూతం గోపనశక్తినిశ్చయమఙ్గత్వేన నిర్దిశతి. “ఏవమ్భూతోఽప్యశక్తస్సన్న త్రాణం భవితుం క్షమః। ఇతిబుద్ధ్యా స్వదేవస్య గోప్తృశక్తినిరూపణమ్। చతుర్థమఙ్గముద్దిష్టమముష్య వ్యాహృతిః పునః। ఉదాసీనో గుణాభావాదిత్యుత్ప్రేక్షానిమిత్తజా” ఇతి.

(ఏవమ్భూతోఽపి) దయాదిగుణవానపి, (భవితుమ్) కర్తృతయా ప్రాప్తుమ్. (ఇతిబుద్ధ్యా) “గోప్తృత్వవరణప్రతిబన్ధసమ్భవాత్” ఇతి శేషః. అశక్తః - శక్తిశూన్యః. (గుణాభావాత్) విరోధినివర్తనానుగుణజ్ఞానాద్యభావాత్, (నిమిత్తజా) సామాన్యతో దృష్టాధీనా. గోప్తృత్వవరణఞ్చ అవశ్యాపేక్షితమిత్యుక్తమ్. “గోప్తృత్వవరణం నామ స్వాభిప్రాయనివేదనమ్” (౧) “సర్వజ్ఞోఽపి హి విశ్వేశస్సదా కారుణికోఽపి సన్। సంసారతన్త్రవాహిత్వాద్రక్షాపేక్షాం ప్రతీక్షతే” ఇతి, “కరుణావానపి వ్యక్తం శక్తస్స్వామ్యపి దేహినామ్। అప్రార్థితో న గోపాయేదితి తత్ప్రార్థనామతిః। గోపాయితా భవేత్యేవం గోప్తృత్వవరణం స్మృతమ్” ఇత్యత్రాపి భగవత ఏవాపేక్షాం ప్రతీక్షోక్తేర్నమనస్యానుపాయతా సూచ్యతే.

అథ వృత్త్యోపయికాఙ్గద్వయమాహ “స్వస్యస్వామినివృత్తిర్వ్యా పాతికూల్యవివర్జనమ్। తదఙ్గం పఞ్చమం ప్రోక్తమాజ్ఞావ్యాఘాతవర్జనమ్। అశాస్త్రీయోపసేవా తు తద్వ్యాఘాత ఉదీర్యతే। చరాచరాణి సర్వాణి భూతాని భగవద్వపుః। అతస్తదానుకూల్యం మే కార్యమిత్యేవ నిశ్చయః। షష్ఠమఙ్గం సముద్దిష్టం తద్వ్యాఘాతో నిరాకృతిః” ఇతి నిషేధశాస్త్రాణాం ప్రపన్నాఽప్రపన్నసాధారణత్వాన్నిషిద్ధానుష్ఠానం సాక్షాల్లోకవినాశాదిద్వారా చ భగవదనభిమతిహేతురిత్యేతదాకారో లక్ష్మీ

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే-౧౭

తన్త్రేఉక్తః. “తథైవసర్వభూతేషు ప్రాతికూల్యంవివర్జయేత్” ఇతి. ఇహాత్త్వాకారాన్తరముక్తమ్. అధికారిపూర్తయేచైతాదృశవృత్తిరపేక్షితా. వృత్తిః - తత్సఙ్కల్పః. అగ్రేసఙ్కల్పశ్రవణాదిత్యప్యాహుః. ఆజ్ఞావ్యాఘాతః-అకృత్యకరణమ్. సాధారణవిధిశాస్త్రాణామప్రపన్నవిషయత్వాత్, “అవిప్లవాయధర్మాణామ్” ఇత్యాదివిశేషవిధ్యధీన భగవదాజ్ఞాపరిపాలనౌపయికమానుకూల్య సఙ్కల్పమాహ (చరాచరాణిభూతానీతి). (నిరాకృతిః) అన్తరఙ్గస్య సామాన్యధర్మాకరణే భగవాన్ కిఙ్కరిష్యతీతి తత్తిరస్కారః.

ఉపసంహరతి, “ఏవమఙ్గైరుపాఙ్గైశ్చనమనస్తేప్రకీర్తితమ్” ఇతి. అత్రవిరోధిస్వాతన్త్ర్యవబోధనివర్తకతయా సూక్ష్మయోజనానన్తరముక్తా; అసాధనస్యనమనస్య కథమఙ్గోపాఙ్గయుక్తతేతి శఙ్కాం తృతీయయోజనయావ్యావర్త్యతే. “నమననామవాన్” ఇతిహ్యుక్తమ్. ప్రధానోయమిత్యస్యార్థః ప్రాగుక్తః; నమనాత్ప్రధానఇతివా. తదధీనవశీకారవిషయత్వేన ఉక్తస్స్వప్రాప్తయేపన్థాఇత్యర్థః. నత్వయంప్రధానఃపన్థాఇతి. మకారాత్సుబ్లోపకల్పనాపత్తేః. నమననామవానిత్యస్యవైయర్థ్యాపత్తేశ్చ; నతుతత్ప్రాప్తయఇతిపఠిత్వాప్రపత్తేః కర్మాద్యుపాయేభ్యః ప్రాధాన్యపరఇత్యఙ్గీకర్తుంయుక్తమ్; ప్రపత్త్యుపస్థాపకపదాభావాత్; అతఏవోక్తం తత్త్వదీపకృతా; అథవాన్యాసవాచకోయం నమశ్శబ్దః (౧) “న్యాసఇతిబ్రహ్మా, బ్రహ్మాహిపరః” ఇతిశ్రుతిప్రసిద్ధం సాక్షాదుపాయంపరమాత్మానమభిధత్తే. తథాశాస్త్రోక్తమ్. “పన్థానకారఉద్దిష్టః” ఇత్యారభ్య “స్వప్రాప్తయేప్రధానోయం పన్థానమననామవాన్” ఇత్యన్తేన, ఇతి. రహస్యత్రయసారేపి ; సాధ్యో

---

(౧) తై-నారాయ-

పాయవశీకార్యస్య ప్రాపకస్య సిద్ధోపాయస్య ప్రకారమర్థఇత్యుక్త్వా ఏ ఉపాయాన్తరేభ్యస్సమర్పణస్య ప్రాధాన్యపరఇత్యపివక్తుంశక్యత ఇత్యుక్తమ్.

సిద్ధోపాయప్రధానకత్వాత్ప్రపత్తేః, తస్యకర్మాదితః ప్రాధాన్యప్రతిపాదనేసమర్పణస్యప్రాధాన్యం ప్రతిపాదితప్రాయమితియోజనాన్తరాభిప్రాయః; అఙ్గపూర్తిమిత్యనుసారాత్, "అఙ్గైరుపాఙ్గైశ్చ"ఇత్యత్రపూర్ణమిత్యుపస్కార్యమ్. ఉక్తప్రాయత్వాత్; "అఙ్గోన్యన్యస్యవ ముచ్యతే" ఇతినోక్తమ్. ఏవఞ్చపూర్ణాధికారిషు షడప్యేతానియుగపద్విద్యన్తఏవ. అన్యేషుతుక్రమేణభవన్తి. తదుక్తంప్రపన్నపారిజాతే, "ఆర్తప్రపత్తావేతేషాంసన్నిధిస్తువిధీయతే। దృప్తప్రపత్తావేతానిభవిష్యన్త్యుత్తరోత్తరమ్" ఇతి.

తత్రాపి విశ్వాసకార్పణ్యానుసన్ధానప్రార్థనాధ్యవసాయాశ్శరణాగత్యధికారిణోనియతాః; (౧) "అహమస్మ్యపరాధానామాలయోఽకిఞ్చనోఽగతిః" (౨) "త్వమేవోపాయభూతోమేభవేతిప్రార్థనామతిః। శరణాగతిరిత్యుక్తాసాదేవేస్మిన్ప్రయుజ్యతామ్" (౩) "అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టేమహావిశ్వాసపూర్వకమ్। తదేకోపాయతాయాచ్ఞాప్రపత్తిశ్శరణాగతిః"ఇత్యాద్యనురోధాత్; విశ్వాసస్తునానుసన్ధేయకోటౌప్రవిష్టఇతి, అహమస్మ్యపరాధానామితిశ్లోకే తదప్రదర్శనమ్. నిరనుతాపాదికాపుపాయోపేయస్వీకారౌ ఉపాయాధికారప్రచ్యుతికరౌ; ఆనుకూల్యసఙ్కల్పస్తు భగవత్ప్రీతిరూపపురుషార్థసమ్పాదకోఽనభిమతినివారకశ్చ. ఆచార్యైరపి, ప్రార్థనాగర్భదృఢాధ్యవసాయరూపో బుద్ధివిశేషఇతి ప్రార్థనాధ్యవసాయావుక్తౌ."పేఱుతప్పాతెన్ఱు

(౧) అహిర్బు-సం-౩౭-౩౦ (౨) అహిర్బు-సం- (౩) విష్వక్సేనసం-

తుఃశిష్టిరుక్తైక్యమ్" ఇతి విశ్వాసోఽవశ్యాపేక్షిత ఇత్యుక్తమ్; "నిషిద్ధస్థానమ్" ఇత్యుపక్రమ్య, "ఇవై యొన్ఱుక్కొన్ఱు క్రూరజ్గళుమాయ్ ఉపాయవిరోధికళుమాయ్, ఉపేయవిరోధికళుమాయిరుక్కుమ్" ఇతి, శ్రీవచనభూషణే, ప్రాతికూల్యవర్జనస్య ఆప్రయాణాదనువర్తనీయత్వమ్; ఉపాయాపాయాన్వయే సానుతాపప్రపదనస్యైవ అధికారాప్రచ్యుసమ్పాదకతా ద్వయాధికారే పరవరమునిభిరుక్తా; ఆజ్ఞానువర్తనే, భగవదనభిమతత్వం పురుషార్థహానిశ్చేత్యాచార్యైరేవోక్తమ్; కిన్తు ప్రపత్తేరనుపాయత్వాత్ సర్వేష్వేతే ఉపాయాధికార్యపేక్షితా ఇత్యుచ్యత ఇతివిశేషః. సర్వత్రైవానుకూల్యసఙ్కల్ప ప్రాతికూల్యవర్జనప్రకరణేషు ప్రపత్తిపర్యన్తేష్వేతే ఉచ్యన్తే.

యథాలక్ష్మీతన్త్రే:—"మయ్యేవసర్వభూతేషుహ్యానుకూల్యం సమాచరేత్ । తథైవసర్వభూతేషు ప్రాతికూల్యంవిసర్జయేత్" ఇతి, "ప్రాతికూల్యంపరిత్యక్త మానుకూల్యఞ్చసంశ్రితమ్ । అపాయేభ్యో నివృత్తోస్మిపాతకేభ్యోభవోదధౌ । తథాప్యత్రప్రవృత్తిస్స్యాత్త్వత్తస్సా(?)తేస్సావినశ్యతు।" ఇతిచ, "అపాయాన్ సమ్పరిత్యజ్యపాతకాన్ భవసాగరే । దైవాద్వాయదివామోహాదపాయస్యపరిప్లవే । భజమానోధతావేవ లక్ష్మీనారాయణావుభౌ। శశ్వచ్చానుకరాన్ సర్వానపాయాన్ జహాతిస్వయమ్ । అతేప్రాకరణే తేషాంలోకసఙ్గ్రహచేతసా" ఇతిచ, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః" ఇత్యుక్త్వా, "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీమధ్యమాంవృత్తిమాస్థితః"ఇత్యుక్త్వా"రక్షిష్యతీతినిశ్చిత్యనిక్షిప్తస్స్వస్వగోచరః । బుద్ధ్యైతదేవదేవన్తం గోప్తారం పురుషోత్తమమ్।" ఇతి విశ్వాసప్రార్థనాధ్యవసాయా ఉక్తాః.

"ఉపాయాపాయనిర్ముక్తా మధ్యమాంస్థితిమాస్థితా । శరణాగతిరగ్ర్యైషా సంసారార్ణవతారిణీ। ఏషాసానైదికీనిష్ఠాహ్యపాయా

పాయమధ్యమా । అస్యాంస్థితోజగన్నాథం ప్రపద్యేతజనార్దనమ్।"
ఇత్యాదితశ్చ నిరనుతాపోపాయాపాయ ప్రవృత్త్యభావవిశిష్టా విశ్వా
సపూర్వకప్రార్థనాగర్భాఽధ్యవసాయవిశేషరూపా ప్రపత్తిః - సంసా
రతారకేత్యవగమ్యతే. తదేతత్సర్వముత్తరత్రస్ఫుటతరముపపాదయి
ష్యామః.

తదేవ మహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం స్థూలయోజనాయాం
నమశ్శబ్దస్య అధికారికృత్యపరత్వమవగమ్యతే; భగవతాపిపరాఙ్కు
శేన శ్రీవేఙ్కటాద్రినిలయోద్దేశేననమఇత్యుక్తిస్సశకాప్రాప్తాచ ;
తామేతాంబిభ్రతాం పూర్వోత్తరాఘయోరశ్లేషవినాశావిత్యనుగృ
హీతమ్. అత్రోత్రనమశ్శబ్ద ఉక్తవ్యుత్పత్తిబలాచ్ఛరణాగతిం ప్రకాశ
యన్నుపాయవేషం భగవన్తంప్రకాశయతీతిభావః. యద్యపిపరా
ఙ్కుశసూక్తౌ నమఇతిపదద్వయేనపారతన్త్ర్య ప్రకాశనముఖేన తదు
చితోపాయః ప్రకాశ్యతఇతి పూర్వైర్వ్యాఖ్యాతమ్; తథాపి పూ
ర్వోత్తరస్సాహచర్యాన్నాలే ఐకపద్యయోజనాయాఏవాఽభిమతత్వ
ప్రతీతేః, యోజనాయా యోజనాన్తరావిరోధిత్వాచ్చనేత్థం వ్యాఖ్యా
నంవిరుధ్యతే.

(౧) "యస్సదేవోమయాదృష్టః పురాపద్మాయతేక్షణః।సఏష
పురుషవ్యాఘ్రస్సమ్బన్ధీతేజనార్దనః । సర్వేషామేవలోకానాం పితా
మాతాచమాధవః । గచ్ఛధ్వమేనంశరణం శరణ్యంపురుషర్షభాః"
ఇత్యుపదిష్టైఃపాణ్డవైః,"ఏవముక్తాస్త్రయఃపార్థాయమౌచభరతర్షభ।

(౧) భార-రాజసూయ.

(౮౩) "అన్దితొౢమ్శొల్" ఎన్గైయాలే ఫలమ్శొల్లిక్కి౯ఱు.

ద్రౌపద్యాసహితాస్సర్వే నమశ్చక్రుర్జనార్దనమ్" ఇతి నమస్కృతిమిత్యుక్తేః.

దమయన్తీవృత్తాన్తేచ, "శరణమ్ప్రతిదేవానాం ప్రాప్తకాలమమన్యత" ఇత్యుపక్రమ్య "వాచాచమనసాచైవ నమస్కారంప్రయుజ్యసా।" ఇతి శరణాగత్యభిస్థానే ర్నమస్కారహేతుత్వోక్తేః, "నమశ్శబ్దః ప్రదానార్థస్స్వాహాశబ్దవదిష్యతే" ఇతికణ్వతః ప్రదానార్థకత్వవచనాత్, "నమస్కారాత్మకంయస్మైవిధాయాత్మనివేదనమ్"ఇత్యుక్తేః, "సమిత్సాధనకాదీనాం యజ్ఞానాంన్యాసమాత్మనః। నమసాయోఽకరోద్దేవే సస్వాధ్వరఇతీరితః ।" ఇతి నమసఆత్మన్యాసేకరణత్వవచనాచ్చ, నమఃపద ముపాయపరమితిబోధ్యమ్.

వచనే, యజ్ఞానామితినిర్ధారణేషష్ఠీ; సస్వధరఇతి-*యస్మిఖేత్వారభ్య, యోనమసాసస్వధ్వరఇత్యన్తేన ఋగంశేనేరితః. ద్విపదత్వేపితత్కరణత్వముపపద్యతే; స్వాన్వయనివృత్తి ప్రతిపాదకత్వాత్. స్వశేషత్వనివృత్తిపరత్వేపి స్వరూపసమర్పణే వినియోగఉపపద్యతే. స్వశేషత్వాభావబుద్ధిరేవ స్వరూపసమర్పణమ్.

ఏవముపాయపరతామభిధాయ ఫలపరత్వందర్శయతి (అన్దితొౢమితి). (౧) "బద్ధాఞ్జలిపుటాహృష్టానమఇత్యేవవాదినః" ఇతి దాస్యరసాతిశయ పర్యవసానభావినో నమశ్శబ్దస్యఫలప్రకాశకత్వమ్, "ప్రేమ్ణావతః" ఇత్యాద్యహిర్బుధ్న్యవచనానుమత మితిభావః.

---

(౧) భార-శాన్తి-మో-౩౩౭

(౭౪) "ఉఱ్ఱతుమున్నడియార్క్కడిమై" ఎన్గిఱపడియే ఇతిలే భాగవతశేషత్వమనుసన్ధేయమ్.

నను, "తొలైవిల్లిమజ్గలమ్" ఇతి శ్రీసూక్తౌ తదీయశేషత్వప్రతీతేః కథమిహాత్యస్య నమశ్శబ్దస్య తత్సమానార్థకతయా స్వరూపపరత్వమత ఆహ (ఉఱ్ఱతుమిత్యాది). యద్యపి శ్రీసూక్తౌ భాగవతశేషత్వస్య మన్త్రప్రతిపాద్యతామాత్రం ప్రతీయతే. తథాపి పరిశేషాదిహైవ తత్ప్రతిపాదనముచితమ్. నచ, తృతీయపదే నారాయణోద్దేశ్యకకైఙ్కర్యాపేక్షణే నారోద్దేశ్యకస్యాపి తస్యాపేక్షాప్రతీతిః. అతిప్రసఙ్గాత్; నారత్వస్య అశుద్ధసాధారణ్యాత్, అతో నమస్యైవ తత్సిద్ధిః.

"అత్యన్తపారతన్త్ర్యం హి నమశ్శబ్దేన బోధితే। స్వాతన్త్ర్యాభిమతాగత్వాం స్వతఏవప్రసిద్ధ్యతి। స్వశేషభూతమఖిలం స్వేచ్ఛయా వినియుజ్యతే। పుత్రాదిషుహి రాజాన స్తథేశస్సంశ్రితేషునః। స్వేచ్ఛయా సంశ్రితాధీన స్స్వతన్త్రో భగవానపి। తత్రవాచ్యా కిమస్మాకం పృథక్సంశ్రితశేషతా॥

యథాస్వయమేవాహ (౧)"ఇమౌస్మ మునిశార్దూలకిఙ్కరౌ సముపస్థితౌ।" ఇతి. (౨)"దాస్యమైశ్వర్యయోగేన జ్ఞాతీనాఞ్చకరోమ్యహమ్। అర్ధభోక్తాచభోగానాం వాగ్దురుక్తానిచక్షమే" ఇతిచ. జితన్తాయామ్, "న తే రూపం న చాకారో నాయుధాని న చాస్పదమ్। తథాపి పురుషాకారో భక్తానాం త్వం ప్రకాశసే" ఇతి.

అనుసంహితశ్చాయమర్థశ్శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రైః ;-(౧) "అనన్యాధీనత్వం తవ కిల జగుర్వైదికగిరః పరాధీనం త్వాం తు ప్రణతపరతన్త్రం

---

(౧) రా-బా-౩౧-౪ (౨) (౩) వరదరాజస్త-౨౦

మనుమహే" ఇతి, (౧) "పరిజనపరిబర్హాః" ఇత్యారభ్య - అత్రావరద సకలమేతత్సంశ్రితార్థంచకర్థ" ఇతిచ; "భవేద్గుణకృతందాస్యమపిభాగవతేషునః। నిర్బన్ధత్వనివృత్తిస్తు గుణాధిక్యప్రయోజనమ్। భగవచ్ఛేషతాజ్ఞానం యచ్ఛేషత్వేప్రయోజకమ్।నైవవ్యావర్త్యతేతాశేమధ్యమాతురతోపితత్।"

నచైకత్ర శేషశేషిభావవిరోధః. ఆకారభేదాదుపపత్తేః. క్రియావృత్తి శేషస్య కర్తురధికారిత్వేన శేషిత్వాభ్యుపగమాత్. శిష్యాచార్యయోరపి పరస్పరం శేషిశేషభావసత్త్వేపి వృత్తినియమోభగవదాజ్ఞావశాదేవోపపద్యతే. "జన్మాన్తరసహస్రేషు యస్యస్యాద్బుద్ధిరీదృశీ। దాసోహంవిష్ణుభక్తానామితిసర్వార్థసాధనీ" ఇతిచన్యాయసిద్ధోర్థో వచనేనాప్యుక్తః.

నచాత్రచతుర్విధానాం భక్తానాంభక్తశబ్దేననిర్దేశః; కిన్తు తద్దాస్యైకరసికానామ్. తదుక్తంప్రపన్నపారిజాతే:-"భక్తశబ్దస్యముఖ్యోర్థః ప్రపన్నేపర్యవస్యతి। ఆత్రేయసంహితాయాన్తు యథాసేనేశ ఉక్తవాన్। సేవాతుప్రోచ్యతేసద్భిర్భక్తిశబ్దేనభూయసీ। సేవాచాత్యన్తసేచత్వవృత్తిర్హిస్వామినవృత్తి। తస్మాత్పరస్యదాస్యైకరసతాభక్తిరుచ్యతే" ఇతి.

అతఏవచాహుః:-"త్వయ్యాచార్యైర్విహితభరాస్తావకారఙ్గనాథత్వత్కైఙ్కర్యప్రవణమనసస్త్వద్గుణాస్వాదమత్తాః। త్వయ్యేకస్మిన్నపివిజహతో ముక్తవత్సాధనత్వం త్వచ్ఛేషత్వస్వరసరసికాస్సూరయోమేస్వదన్తామ్" ఇతి.

---

(౧) వగద-స్త-౭౩

(రాగి) ఇతు అకారత్తిలేయెన్ఱుమ్ శొల్లువర్కళ్; ఉకారత్తిలే యెన్ఱుమ్ శొల్లువర్కళ్.

ఏతదేవహిపరమైకాన్తిలక్షణంగీయతే, "దేవతాన్తరశబ్దాది భక్తికృష్ణాఖ్యహేతుషు । సామ్యకృత్పరమైకాన్తీహరౌస్వామీతి బుద్ధిమాన్ । ముక్తతుల్యోహివరణాద్యస్తు కేవలభోగ్యతామ్ । భగవత్యనుసన్ధత్తే ప్రపన్నస్సేతికథ్యతే । ఏకాన్తిపరమైకాన్తిభావఏకాధికారిణః । విజ్ఞాతవ్యోదశాభేదాత్తారతమ్యవశేనవా ।" ఏవమ్, "అనన్యమనసోవిప్రామూలమన్త్రసమాశ్రితాః । దృష్ట్వైవవైష్ణవాన్విప్రాన్ప్రణమన్తినమన్తిచ ।" ఇత్యనన్యమనస్త్వముపాయవిషయే శేషివిషయేచ, మూలమన్త్రసమాశ్రితత్వం తదుదితస్వరూపయాథాత్మ్యాధ్యవసాయవత్త్వమ్ ; ఏవంభాగవతవైభవప్రతిపాదకాని బహూని వచనాని ప్రపన్నపారిజాత తత్త్వదీపాదిషు ఉదాహృతానితత్రైవ ద్రష్టవ్యాని.

కేచిత్తు, అకారేణభగవచ్ఛేషత్వాభిధానాత్తస్యచ తదీయశేషత్వపర్యన్తత్వాత్, తత్రైవతత్సిద్ధిరిత్యాహుః; అన్యేతు, తదనన్యార్హశేషత్వస్యైవ తదీయపర్యన్తవినియోగార్హత్వప్రయోజకతాయా ఔచిత్యాత్, సమ్బన్ధనియామకోకారఏవ తత్సిద్ధిరిత్యాహుః. తదిదంపక్షద్వయముపన్యస్యతి (ఇతుఇత్యాదివాక్యద్వయేన).

ఆచార్యాస్తు, ఉకారస్యాపి నమశ్శబ్దేనాసఙ్కోచాపాదనాత్, యథేష్టవినియోగార్హత్వరూపశేషత్వప్రతిపాదకప్రథమపదాపేక్షయాతదుపధానరూపపారతన్త్ర్యప్రతిపాదకనమశ్శబ్దఏవభాగవతశేషత్వానుసన్ధానముచితమితి తత్రైవానుసన్దధుః.

ఉక్తఞ్చ వరదాచార్యైః-ననుకథం శేషత్వాత్పారతన్త్ర్యస్య
విభిద్యతే; ఇత్థంయథేష్టవినియోగార్హత్వం శేషత్వమ్వినియుజ్యమాన
త్వం పారతన్త్ర్యమితి. తత్త్వదీపకృతస్తు;-"ఏవంసమస్తచిదచిద్విశిష్ట
విషయత్వతః । విశేషణాంశబ్రహ్మాదివిషయాస్స్యాచ్చ శేషతా ।
తదనన్యార్హతాహానిరితి నాశఙ్క్యమాత్మనః । తద్విశేషనిషేధేన
తత్త్వజ్ఞైశ్శేషిణోయథా । విశేషణత్వసామ్యేపినిషిద్ధాదేవతాదయః।
అనువృత్తౌతుతత్త్వజ్ఞైశ్శాస్త్రేషువిహితాస్తథా। గౌరవ్యేష్వపిపిత్రా
దిష్వశుద్ధత్వవ్యవస్థితౌ । నమస్కారాద్యనర్హత్వం యథాన్యత్రాపి
తత్తథా। అశుద్ధాస్తేసమస్తాస్తు దేవాద్యాః కర్మయోనయః । మా
యాగుణాభిభూతాశ్చైత్యుపాస్యానైవసమ్మతాః। అథస్యాదఙ్గతాశ్రు
త్యా దేవానాంపరమాత్మనః । నకిఞ్చిదన్యశేషత్వం భార్యాయాభర్తు
రఙ్గవత్ । ఇత్యేతదసమీచీనంభార్యాయాభర్తృశేషతా । శరీరద్వా
రతస్సిద్ధాశరీరవిషయామతా । అత్రసర్వశరీరీతుపరమాత్మాపరస్స్వ
యమ్ । శేషీతచ్ఛేషతాయత్తా తత్సమ్బద్ధిపరార్థతా । అతఈశ్వర
సమ్బన్ధ విజ్ఞానంయేషువిద్యతే। తేవిశుద్ధాస్తదీయత్వాదుద్దేశ్యాఇత్యు
దీరితాః।" ఇత్యాదినా, "తస్మాదితరసంసృష్టజన శేషత్వవర్జితమ్। తదీ
యదాస్యంతత్త్వజ్ఞైర్మన్త్రతాత్పర్యమీరితమ్" ఇత్యన్తేనగ్రన్థసన్దర్భేణ
అకారస్యాప్యర్థానారాయణపదవిశేషణత్వాత్, విశిష్టశేషత్వాది
ప్రతిపాదనే స్వరసతఃప్రతీయమానస్య విశేషణవిషయశేషత్వాదేః
బ్రహ్మాదిసాధారణ్యేప్రతీయమానేపి "అశుద్ధాస్తేసమస్తాస్తు" ఇత్యాది
నా తేషామశుద్ధిప్రతీతేః, గౌరవ్యాణామపిపిత్రాదీనామశుద్ధిదశాయా
మివ అననువర్తనీయత్వంన్యాయప్రాప్తమ్; "నిత్యోవన్ద్యోనచానిత్యః
కర్మవశ్యోముముక్షుభిః ఆప్తోవిష్ణోరనాప్తశ్చ ద్విధాపరికరస్స్మృతః।"

ఇత్యాదిభిరనాప్తకర్మవశ్యానామననువర్తనీయత్వప్రతిపాదకైర్వచనైరుపష్టభ్యత ఇత్యనన్యార్హశేషత్వవిరోధితదనువర్తనమకార్యమేవ.

నచ భర్తృభార్యాన్యాయేన అఙ్గభూతదేవతానువర్తనం తద్విరోధి; సాఙ్గాన్యస్యతత్రవ్యావర్త్యత్వాత్. ఇహసాఙ్గతదన్యాప్రసిద్ధేః. విశేష్యాన్యమాత్రపరామర్శే భాగవతశేషత్వప్రతిపాదకానేకవచనవిరోధాత్; సాఙ్గశేషత్వస్య ఈశ్వరజ్ఞానాద్విశుద్ధేషుస్వాతన్త్ర్యగన్ధవిధురేషు భగవదత్యర్థప్రియేషుపర్యవసానాత్, భగవచ్ఛేషత్వానుపజీవ్యస్య శేషత్వాదినావా ఉకారేణనిషేధ ఇతి, "ఆత్మా" "యథాహ్యాహమ్" ఇత్యాద్యుక్త్యానుసూచనాత్, స్వేతరాఽశేషభాగవతవిషయశేషత్వం స్వేనానుసన్ధేయమితినసఙ్కరః.

నమఃపదోక్తానన్యశరణత్వమపి భాగవతాతిరిక్తవిషయమితి, "యం యంస్పృశతి" "పశుర్మనుష్యః పక్షీ వా" ఇత్యాది విశేషవచనావిహితేషు "బ్రహ్మాణంశితికణ్ఠఞ్చ" ఇత్యాదినానిషిద్ధేషు బ్రహ్మాదిష్వపర్యవస్యతి; శేషిత్వోక్త్యా అర్థసిద్ధం ప్రాప్యత్వం "యత్రపూర్వే" ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధం తృతీయపదేబోధ్యత ఇతి, శేషిత్వశరణ్యత్వప్రాప్యత్వవిశిష్టసాన్తరఙ్గభాగవతశేషత్వాదౌ మన్త్రస్యతాత్పర్యమిత్యాహుః.

కేచిత్తు, "నరసమ్బన్ధినో నారాః" ఇత్యత్ర వైష్ణవాదిపదబోధ్యసమ్బన్ధవిశేషస్యాపి వివక్షితత్వాత్, తేషాం ప్రాప్యప్రాపకభూతాయేత్యుక్త్యా, విశేషణీభూతభాగవతశేషత్వసిద్ధిః. వ్యుత్పత్త్యన్తరే నారపదే సర్వసఙ్గ్రహాదన్యాప్రసిద్ధేః, విశేషవచనవిరోధాచ్చన

(౨౬) ఈశ్వరన్ తనక్కే-యాయిరుక్కు-మ్ ; అచిత్తుపిఱర్క్కే-యాయిరుక్కు-మ్. ఆత్మాతనక్కు-మ్ పిఱర్క్కు-మ్ పొతువాయిరుక్కు-మెన్ఱు ముప్పట్టనినైవు. అజ్ఞనన్ఱిక్కే- అచిత్తుప్పోలే "తనక్కే-యాకవెనైక్కొ-ళ్ళవేణుమ్" ఎన్ఱిఱుతునముస్సాల్.

విశేషణాన్వయః ; "మయి తే తేషుచాప్యహమ్" ఇత్యస్యాపి నారాయణశబ్దోపబృంహణత్వాచ్చ, సమ్బన్ధవిశేషతాత్పర్యగ్రహః. నరపతిశేషఇత్యాదౌ నరశేషత్వే తాత్పర్యగ్రాహక ప్రమాణాభావాత్, నవిశేషణాన్వయః; తత్సత్త్వేతిప్రాప త్తిరితిప్రాహుః.

అచిద్వత్పరార్థరూపస్య స్వరూపయాథాత్మ్యస్య నమశ్శబ్దఏవ ప్రతిప త్తేశ్చన్ననాదిదృష్టాన్తేన భాగవతవిషయే వినియోగఇహైవసిద్ధ ఇతీత్యభిప్రయన్ ప్రణవజన్యజ్ఞానాన్నమఃపదజన్యజ్ఞానస్యవైలక్షణ్యమాహ (ఈశ్వరనిత్యాదినావాక్యచతుష్టయేన).

(౧)"పతింవిశ్వస్యాత్మేశ్వరమ్" ఇతిశ్రుతేః, తత్రేశ్వరశబ్దస్య శేషిపరత్వాత్, కేవలస్వార్థతా తత్స్వభావః. అచితస్తు, (౨)"భోక్తా భోగ్యమ్" ఇత్యుక్తేః కేవలపారార్థ్యమ్. చితస్తు-భోక్తృత్వనియామ్యత్వాభ్యాం స్వపరోభయార్థత్వ ప్రతీతిశ్శాస్త్రేషు;ప్రణవేపి మకారస్యజాతిపరత్వాత్, అచితామపి తత్రోపలక్షితత్వాత్,భగవతః కేవలస్వార్థత్వస్య, అచితాం కేవలపరార్థత్వస్యచసిద్ధిః. జీవస్యతుజ్ఞాతృత్వబలాయాతభోక్తృత్వ శాబ్దశేషత్వాభ్యాముభయార్థత్వస్యమూలమన్త్రతాత్పర్యార్థస్య ప్రతిపాదకంనమఃపదమ్.

---

(౧) తై-నా-౧౧ (౨) శ్వేతా-౧-౧౨

ఇయాంస్తు విశేషః. యత్పురుషార్థప్రధానాద్రమిడోపనిషదితి; స్వార్థతాగన్ధరహితఏవపురుషార్థఇతిజ్ఞాపయితుం తత్రప్రార్థనాగర్భతా; ఇహపునర్మన్త్రస్యస్వరూపపరత్వాత్తాదృశపురుషార్థయోగ్యతా ప్రకాశనముఖేన స్వరూపనిష్కర్షఏవక్రియతఇతి నప్రార్థనాపేక్షా. యదిపునస్సర్వథాసామ్యముపేక్షితమ్; తదాస్వరూపప్రాప్త్యోభయపరతాపక్షమాశ్రిత్య ఉత్తరపదైకవాక్యతయా తదపిసూపపాదమేవ. పురుషార్థజ్ఞాపనపరస్యాపి తన్ముఖేన స్వరూపప్రకాశకత్వమప్యస్త్యేవేతి భాగవతశేషత్వప్రార్థనాముఖేనతదప్యత్రానుసన్ధాతుం శక్యతఇతిభావః.

కేచిత్తు, ఉకారస్యానన్యార్హశేషత్వబోధకత్వాత్, తత్రైవ భాగవతశేషత్వమనుసన్ధేయమితి కేచిదిత్యుక్తమ్; తర్హితతఏవస్వార్థతానివృత్తిసిద్ధేర్నమఃపదమనర్థకమిత్యాశఙ్క్య, భోక్తృత్వోక్తిబలేన ఉకారస్యతుల్యవత్ స్వభోగోద్దేశ్యతావారకత్వాసమ్భవాత్, శేషత్వోక్త్యైవ పరగతాతిశయాధానైకముఖ్యప్రయోజనకోపాదానవిషయత్వ విరుద్ధాయాస్తస్యావారణసమ్భవేపి, ఉకారస్యఅస్యశేషత్వనివారకతయా సార్థక్యసమ్భవాత్, నానుత్కటస్వప్రయోజనోద్దేశానర్హత్వరూపాత్యన్తపారార్థ్యసిద్ధిరితి, తదర్థంనమశ్శబ్ద ఆవశ్యకః. పురతఈక్షణే పశ్చాదీక్షణేతు స్వార్థతాగన్ధవిధురపురుషార్థప్రార్థనాపరత్వాదపీత్యాహ (ఈశ్వరనిత్యాది). యద్యపి, "తనక్కుమ్ పిఱర్క్కుమ్" ఇతితుల్యవత్ప్రతీయతే. తథాపి ప్రణవోదితశేషత్వబలాదతుల్యత్వం స్వభోగేబోధ్యమ్. నచ, స్వభోగస్యమాత్రయాప్యనుద్దేశ్యత్వే సర్వథాస్వేనభగవతో యత్కిఞ్చిత్ప్రయోజనసిద్ధేర్నము

ముక్తౌస్యాదితివాచ్యమ్. లీలారసాదితః, కైఙ్కర్యాధీనభగవదానన్ద స్యాతిశయితత్వాత్. (౧) "ఏకాన్తికనిత్యకిఙ్కరః ప్రహర్షయిష్యామి" ఇతిహ్యుక్తమ్; నచైవమపి, యేనకేనచిదానన్దసిద్ధేస్స్వనియమతస్స్వ మోక్షేచ్ఛాస్యాదితివాచ్యమ్. "స్వోపాదానపరమప్రయోజనంభగవత స్సిద్ధ్యేత్" ఇత్యేవంరూపేచ్ఛాయా అవిరోధాత్. సర్వోపిచేతన స్స్వార్థమేవ ప్రవర్తతఇతి పునః ప్రకృష్టకృపాస్నేహాన్వితేషు వ్యభి చారీతి శ్రుతప్రకాశికాయాంస్ఫుటమ్. స్వార్థవాసనాపి దృఢతరేణ పారార్థ్యాధ్యవసాయేన నివర్తనీయా; యదిపునరిదానీంననివర్తతే, తథాపి సాముక్తౌనివర్తతఏవ; నచైవంప్రార్థనావైయర్థ్యమ్. అధికారి పూర్తి†ప్రయోజకత్వాత్ప్రార్థనాయాః; (౨) "నిరస్తాఖిలదుఃఖోఽహమన న్తానన్దభాక్స్వరాట్" ఇతి పరమ్ప్రత్యుపన్యాసేనాస్థయా సాధనతయా ఉద్దేశ్యస్యోద్దేశ్యతోక్తా. మన్త్రజన్య తాత్పర్యజ్ఞానశూన్యానాం కేవలశాస్త్రస్వానన్దస్యాప్యుద్దేశ్యతామనుసన్దధతాం భక్తాదీనాంరీతి ర్వాత్రకథితా, అన్యథా స్వభోగేప్రధానోద్దేశ్యత్వస్యాప్యాపత్తేః. తేషామపిపునస్సర్వసహిష్ణునాభగవతాముక్తిదశాయాం స్వార్థతాధీ ర్నివర్త్యతేనవేత్యన్యదేతత్. నచ, తథాపి శ్రుతిష్వానన్దసామ్యాది ష్వేవ ఫలతయోక్తఇతి తస్యైవప్రయోజనతా. ఏవంభగవత్ప్రయో జనే ప్రాధాన్యస్యాప్యసిద్ధిప్రసఙ్గాత్; అథవా, సంసారిజనవాసనాను రోధేన ప్రాధాన్యేనానుద్దేశ్యమపి స్వానన్దంబోధయతి, (౩) "రసో వై సః, రసంహ్యేవాయంలబ్ధ్వానన్దీభవతి" ఇతి; నపునర్భగవదానన్ద రూపం ప్రధానమపిప్రయోజనమిత్యుచ్యతే; † తర్హి సాధనంతథోక్త

(౧) స్తో-రత్నే (౨) శ్రీభాష్యే-జిజ్ఞా (౩) తై-ఆన- † కార్యత్వా

మితితౌల్యమ్. యదపిప్రార్థనాబలేన అగ్రేభోక్తృత్వమవగమ్యతే. తదపిపూర్వావగతభోగ్యత్వార్థమేవేతి. (౧)"అహమన్నమహమన్నాదః"ఇతిభోగ్యత్వకథనపూర్వక భోక్తృత్వకథనాదప్యవగమ్యతే. యద్యపిస్వార్థానన్దోవిద్యతే. అథాపినాసావుద్దేశ్యః; కిన్తుపరాతిశయఏవేతి, ఏతాదృశనిష్కర్షో నమశ్శబ్దాధీన ఇతిభావఇత్యాహుః.

అపరేతు, అత్యన్తపారార్థ్యాత్యన్తపారతన్త్ర్యయోర్నమన్త్రాదన్యతోజ్ఞానంసుశకమ్; మన్త్రస్తుస్థానతః పశ్చాదపీష్టేన నమసాయోగాత్తదుభయబోధకఇతి, నమశ్శబ్దస్య వ్యాఖ్యానానన్తరం తద్వైభవపర్యవసిత మన్త్రవైభవమాహ(ఈశ్వరనిత్యాది). (ముఱ్పట్టనినైవు) శాస్త్రజ్ఞానోపదేశికజ్ఞానయోః ప్రాథమికంశాస్త్రజన్యంజ్ఞానమ్; యథాచశాస్త్రేస్వార్థతా జ్ఞానావకాశః. తథోక్తంప్రాయశః; "జ్ఞానానన్దమయస్త్వాత్మా"ఇత్యాదౌ శేషత్వాత్పూర్వమేవ జ్ఞాతృత్వాద్యవగమాత్;ముక్తిదశాయామపి (౨)"జక్షత్క్రీడన్రమమాణస్స్త్రీభిర్వా" ఇత్యాదిభిరోభోక్తృత్వస్యైవ ప్రతీతేర్నాత్యన్తపారార్థ్యావగమః. అతఏవ అననుష్ఠితోపాయస్య భోక్తృత్వాసమ్భవాదుపాయాన్తరానుష్ఠాతృత్వరూపస్వాతన్త్ర్యఞ్చ తత్రప్రతీయతే. నమశ్శబ్దేనతు యత్నఫలయోస్తద్గతత్వావగమాత్తదవగమఇతిభావః. పారతన్త్ర్యస్యాత్రానుక్తావపి,"ఇన్నినైవుపిఱన్దపోతే"ఇత్యగ్రిమవాక్యానుసారేణ వివక్షాఙ్గీకార్యేతి; నహి శేషత్వభోక్తృత్వవత్ పారతన్త్ర్యభోగ్యతే; " జ్ఞానచతుర్థీభ్యాంహ్యనన్దషష్ఠ్యోరుదయః" ఇత్యాచార్యహృదయగ్రన్థానుసారేణయోజయన్తి.

---

† సాధనతయోక్తే.

(౧) తై-భృగు (౨) ఛాన్దో-౮-౧౨

(౮౭) అతావతు-భోగద్దైయిల్ ఈశ్వరనర్థిక్కుమ్బొతు నో
క్కవేణుమెన్ను అర్థియాతొర్థికై.

(౮౮) అర్థికైక్కు హేతుకీర్తశొల్లిల్, మేలుమ్శొల్లుమ్.

ఇతి చేతు, నను శేషలక్షణస్య సావధారణత్వాదుపక్రమగత తదనురోధేన భోక్తృత్వస్య †పరార్థత్వావగమసంభవాత్, కింనమనే త్యత ఆహ (ఈశ్వరనిత్యాది). ఈశ్వరస్స్వేచ్ఛాధీనసకలవినియోగః. అచిత్తుపరేచ్ఛాధీన సకలవినియోగః. ఆత్మాతు శేషత్వజ్ఞానవత్త్వాదభీష్ట వినియోగార్హోపి శేషత్వబలావగతస్వనైచ్యానుగుణమేవ పరస్యవినియోజ్యఇతి స్వనైచ్యాననుగుణవ్యాపారవినియోగప్రతిబన్ధక స్వేచ్ఛాసహకృతపరేచ్ఛాధీనవినియోగఇతి పూర్వంప్రతిపత్తిః. అనే నతు స్రక్చన్దనాదితుల్యపారార్థ్యజ్ఞానాద్యభీష్టవినియోజ్యత్వంప్రతీ యతఇతితద్వ్యావృత్తిసిద్ధిః. "హేమరుచకవద్విశేషత్వపారతన్త్ర్యే" ఇత్యాచార్యహృదయవ్యాఖ్యానోదాహృతాచార్యసూక్తేరిత్యాశ యఇత్యాహుః. అస్మిన్వ్యాఖ్యానే*అతావతిత్యాదియథాశ్రుతగ్రన్థ స్సుగమః; వ్యాఖ్యానాన్తరేషు పారార్థ్యచరమావధిమాహ (అతా వతీతి). స్వరూపలాభస్యాప్యనపేక్షణీయతోక్త్యా స్వానన్దాద్యనపే క్షాకైముత్యసిద్ధా.

భగవదీయ యథేష్టవినియోగప్రతిబన్ధేచ పూర్వోక్తశేషత్వ బలాద్వక్ష్యమాణకిఙ్కరత్వబలాచ్చాయాతా నైచ్యబుద్ధిర్హేతుః. సా చ, చతుర్థ్యర్థశేషత్వైక్కైఙ్కర్యాన్వయిస్వార్థత్వనిషేధకేన నమశ్శ బ్దేనతయోరపి భగవద్భోగవిరోధిత్వే త్యాజ్యత్వప్రతీతేర్నివర్తత ఇత్యాశయేనాహ (అర్థికైక్కితి).

అథ పారతన్త్ర్యజ్ఞానప్రశంసాముఖేన నమశ్శబ్దవైభవంప్రద

† గమాభావా.

(౮౯) ఇన్నినైవృపిఱన్దపోతే కృతకృత్యన్.

(౯౦) ఇన్నినైవిల్లాతపోతు ఎల్లాదుష్కృతజ్ఞళుమ్ కృతమ్.

(౯౧) ఇన్నినైవిలే ఎల్లాసుకృతజ్ఞళుముణ్డు.

ర్శయతి (ఇన్నినైవితి). నమశ్శబ్దజన్యాజ్ఞానమిత్యర్థః. అథవా కేవలపారార్థ్యోక్త్యా అత్యన్తపారతన్త్ర్యస్యాపి బుద్ధిస్థత్వాత్పారతన్త్ర్యజ్ఞానమిత్యర్థః. అథవా పారార్థ్యజ్ఞాపకత్వేన నమశ్శబ్దవైభవం ప్రదర్శ్య పారతన్త్ర్యజ్ఞాపకత్వేనతదాహ(ఇన్నినైవితి). అర్థఃపూర్వవత్, "పారతన్త్ర్యంపరేపుంసిప్రాప్యనిర్గతబన్ధనః । స్వాతన్త్ర్యమతులంప్రాప్య తేనైవసహమోదతే" ఇత్యత్రపారతన్త్ర్యజ్ఞానాదేవముక్త్యభిధానాత్. అత్రశాబ్దజ్ఞానస్యావివక్షితత్వే ప్రయోజకత్వమభిమతమ్. అధ్యవసాయరూపభరన్యాసస్తు సాక్షాన్మోక్షహేతురేవ. "మయినిక్షిప్తకర్తవ్యః కృతకృత్యోభవిష్యతి" ఇతికర్తవ్యనిక్షేపస్యాస్యైవాత్యన్తపారతన్త్ర్యాధ్యవసాయరూపత్వాదిహప్రమాణత్వేన వివక్షితమ్.

ఈదృశాత్యన్తపారతన్త్ర్యానుసన్ధానస్యాప్యత్యాపహారరూపతయా ఉత్తమాధికారిణమపేక్ష్యవక్తుమశక్యత్వాదాహ (ఇన్నినైవితి). యద్యపిభక్తానామేతాదృశాత్యన్తపారతన్త్ర్యానుసన్ధానవైధుర్యేపి,న*కిన్తేన నకృతంపాపమిత్యాదివిషయత్వమ్. తథాపిపారతన్త్ర్యప్రతిపత్తిసామాన్యాభావస్య సకలదుష్కృతమూలతావివక్షితా. అత్యన్తపారతన్త్ర్యప్రతిపత్తౌతువిశిష్టభగవదభిమత్యజనకత్వరూపనికర్షమాత్రమితిబోధ్యమ్. (౧) "కృతాన్యనేనసర్వాణి తపాంసితపతాంవర । సర్వేతీర్థాస్సర్వయజ్ఞాస్సర్వదానానిచక్షణాత్ । కృతా

---

(౧)

(౯౨) ఇతిన్నిక్తే యిరుక్కప్పణ్ణుమ్ యజ్ఞాదికళుమ్ ప్రాయశ్చిత్తాదికళుమ్ నిష్ప్రయోజనఙ్గళ్.

స్య నేనమోక్షశ్చ తస్యాహ స్తేనసంశయః" (౧) "యజ్ఞరూపధరం దేవం యజతేస్వాత్మనైవయః। తేనసర్వే కృతాయజ్ఞాభవన్తీహమహాత్మనా" ఇత్యాదివచనోపబృంహితతయా, (౨) "తస్యైవం విదుషః" ఇత్యనువాకస్య నైరపేక్ష్యపరత్వాదితిభావః.

మనుశ్చ :-"యమోవైవస్వతోరాజా యస్తవైషహృదిస్థితః। తేనచేదవివాదస్తే మాగఙ్గాంమాకురూన్‌గమః" "దక్షిణాశాపతేరత్రనముఖ్యాహృదయస్థితిః। అన్తఃప్రవిష్టశ్శాస్తాయో జనానాంయమయత్యపి।ఆత్మనామన్తరస్థోపి మృత్యుర్మృత్యోర్హృదిస్థితః। తేనసర్వాధిరాజేన వివస్వద్భిన్నవర్తినా। అవివాదస్తుతస్యైవపదయోరాత్మనోర్పణమ్" ఇతి; (౩) "సయశ్చాయంపురుషేయశ్చాసావాదిత్యేసఏకః" ఇతిశ్రుత్యనురోధాత్, వివస్వత్కులప్రసూత ఇతి యోజనోపేక్షితా. భగవచ్ఛేషత్వాధ్యవసాయవత్, భగవదుపాయభావాఽననుగుణాన్యత్ర వ్యాతిరిక్త ప్రవృత్త్యనర్హత్వా ధ్యవసాయోప్యవివాదశబ్దార్థఏవ.

యథాభరన్యాసోప్యాత్మనిక్షేపః ; దయాపాలమునిభిరపి, (౪) "తీర్‌త్తముయన్దాడువతుమ్" ఇత్యాదినా అయమర్థోఽనుసంహితః, "తేనచేత్" ఇత్యత్రవివాదే ప్యానర్థక్యం గఙ్గాదిగమనస్యసూచ్యత ఇతి ద్రమిడోపనిషద్భాష్యోక్తేరాహ (ఇతన్నిక్కే-ఇతి). నిష్ప్రయోజనమ్-తత్కల్పమ్; విశిష్యప్రయోజనశూన్యమితియావత్. (౫) "యోవాఏతదక్షరంగార్గ్యవిదిత్వాఽస్మింల్లోకే తపస్తప్యతే బహూనివర్షసహస్రా

---

(౧)
(౨) తై-నా-
(౩) తై-భృ-
(౪) జ్ఞానసాగమ్
(౫) బృహదార

(౯౩) ఇతుతన్నాలే ఎల్లాపాపఙ్గళుమ్పోమ్, ఎల్లాఫలఙ్గళుము ణ్డామ్.

ణి, అన్తవదేవాస్యతద్భవతి", ఇతిబృహదారణ్యక శ్రుతిరిహావివక్షితే త్యాహుః.

ఆకాశశబ్దితావ్యాకృతస్య సకార్యస్యసూర్యాచన్ద్రమః ప్రభృతీనాఞ్చ ఏతత్ప్రశాసనాధీనధారణత్వాద్యుక్త్వా, "ఏతదక్షరమ్" ఇత్యుక్తేస్తుల్యవిత్తివేద్యతయా ఆత్మనిపారతన్త్ర్య జ్ఞానాభావఇత్యర్థలాభాత్. (౧) "ప్రదాయాపహృతంపశ్చాత్ప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతే। నాధికుర్వన్తిచాన్యస్మిన్ కర్మణ్యత్యన్తపాపినః"; ఏతదేవాభిప్రేత్యప్రపన్నపారిజాతే, యమఇత్యాదిశ్లోకతాత్పర్యవర్ణనావసరే, "యోఽన్యథా" ఇత్యాదిపఠిత్వా, (౨) "తస్మాత్సర్వనియన్తారం సర్వేషాఞ్చహృదిస్థితమ్। భగవన్తంప్రపన్నాయేతీర్థామ్భస్తైర్హిశుధ్యతి" ఇతి.

అథవా, యానిభక్తస్యవిహితాని, (౩) "యజ్ఞేనదానేన" ఇతి యజ్ఞాదీని, యానిచకృచ్ఛ్రచాన్ద్రాయణాదీని ప్రాయశ్చిత్తాని, తాన్యపిపారతన్త్ర్యజ్ఞానాధీన కర్తృత్వాదిత్యాగాభావే న జ్ఞానపాపనివృత్త్యాదిసాధనానిత్యాహ (ఇతన్నిక్కేయితి).

(౪) "అపిచేత్సుదురాచారో భజతేమామనన్యభాక్। సాధురేవసమన్తవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః" (౫) "దురాచారోఽపిసర్వాశీ కృతఘ్నోనాస్తికఃపురా। సమాశ్రయేదాదిదేవం శ్రద్ధయాశరణం యది। నిర్దోషంవిద్ధితంజన్తుం ప్రభావాత్పరమాత్మనః" (౬) "అశేషాఘనాశనమ్" (౭) "తానపాపాన్" ఇత్యాద్యభిప్రేత్యాహ (ఇతుతన్నాలేయితి).

---

(౧) (౨) ప్రపన్నపారి (౩) బృహదా-౬-౧-౨౨
(౪) గీ- (౫) సాత్వత-౧౬-౨ (౬) వి-పు-౧-౯-౭౩ (౭) వి-పు-౩-౭-౩౩

(౯౪) నారాయణనెన్బతు-నారజ్జళుక్కు-యనమెన్బపక్షే.

(౧) "కింలోకేతదిహాపరత్రచాస్తిపుంసాంయద్విష్ణుప్రపదనాధియాంనధాస్యసాధ్యమ్" (౨) "తావదార్తిః" ఇత్యాద్యభిప్రేత్యాహ (ఎల్లావితి). అవిద్యానివృత్తి ప్రభృతికైఙ్కర్యపర్యన్త సకలఫలాని భవన్తీతి పూర్వైర్వ్యాఖ్యాతమ్. ఉత్తమాధికారి విషయత్వస్య స్వరసత్వాదత్ర పారతన్త్ర్యైకైకీకృతానాం పారతన్త్ర్యాణాంప్రతిపత్త్యప్రతిపత్తి విశేషాయత్తార్థ్యం తత్తద్ధేతుత్వేనానుసన్ధేయాఇతినకాచిదనుపపత్తిః. యదితు, సమర్పణశబ్దాధీనభావిన్యాయాగాదితుల్యమాత్మసమర్పణం కేనచిత్కృతమ్; తదాతస్యానుశయపరోనమశ్శబ్దఇతితత్వదీపాదౌ యోజనాన్తరముక్తమ్. నమశ్శబ్దార్థాధ్యవసాయస్యైవ భరన్యాసరూపత్వాదిహైవ సర్వవైభవప్రదర్శనమితిబోధ్యమ్.

అథనారాయణశబ్దార్థంవదన్ ప్రథమతోవిగ్రహమాహ(నారాయణనితి). పదార్థప్రధానసమాసజ్యాయస్త్వాత్ ప్రథమతస్తత్పురుషప్రదర్శనమ్. అసతిప్రమాణాన్తరే ద్వివచనబహువచనాన్తానాం వృత్తిర్నేష్యతే. ఇహత్వస్తిప్రమాణాన్తరమ్ ;—(౩) "నారాణామయనత్వాచ్చనారాయణఇతిస్మృతః" (౪)"నారశబ్దేనజీవానాంసమూహఃప్రోచ్యతేబుధైః। తేషామయనభూతత్వాన్నారాయణఇహోచ్యతే" ఇతి. "తేషామ్" ఇతిబద్ధాదిసమూహత్రితయపరామర్శసమ్భవాన్నాప్రధాన జీవపరామర్శఃకల్ప్యః; పూర్వార్ధప్రాతిపదికార్థమాత్రకథనమవివక్షితైకవచనమ్.

యద్యపి, (౫) "నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహఃపరికీర్తితః। గతిరాలమ్బనంతస్య తేననారాయణస్స్మృతః" (౬) "నారోనరాణాం

(౧) (౨) వి-పు-౧-౯- (౩)
(౪) (౫) పాద్మోత్తరే-౨౨౬ (౬)

(౯౫) నారఙ్గశావన-నిత్యవస్తుక్ల్రినుగ్రైయతిరళ్.

సఙ్ఘాతస్తస్యాహమయనంగతిః। తేనాస్మిమునిభిర్నిత్యం నారాయణఇతీరితః” ఇత్యాదిషు పూర్వపదస్యైకవచనాన్తత్వమపిప్రతీయతే. నచ జీవమాత్రపరత్వేతథా ; “చేతనాచేతనంసర్వం విష్ణోర్యదతిరిచ్యతే। నారంతదయనఞ్చేదం యస్యనారాయణస్తుసః” (౨) “తత్సర్వంనారముచ్యతే”ఇతి నిఖిలవస్తుపరపక్షేప్యేకవచనాన్తత్వేనవ్యుత్పాదనాత్; “నారాణామయనంవాసః” ఇత్యాదయశ్చ, “నరసమ్బద్ధినోనారాః” “నరాజ్జాతాని”ఇత్యాదివ్యుత్పత్త్యభిప్రాయత్వేనాప్యుపపన్నాః. తథాపి, సమూహావాన్తరభేదవివక్షాధీనా, జాతివ్యక్తివివక్షాధీనాచ-ఏకవచనాన్తత్వేన బహువచనాన్తత్వేనచ వ్యుత్పాదనేతి; అధికార్థలాభాదత్రబహువచనాన్తాదరః.

అత్రచవిగ్రహే, అయనశబ్దాక్లీబానిర్దిశ్య, పుల్లిఙ్గతయాసమాసనిర్దేశః, పరవల్లిఙ్గవచనమ్ “తేననారాయణస్స్మృతః” ఇత్యాది వచనవిరోధాదిహానప్రవర్తతఇతి జ్ఞాపయితుమ్.

తత్త్వదీపకృతస్తు; “సమాసస్యోత్తరపదప్రధానత్వాన్నపుంసకమ్। పదంతత్పురుషత్వేస్యాదితినాత్రవిచార్యతామ్ ॥ కరణాధికరణయోశ్చేతిసూత్రానుశాసనాత్। సంజ్ఞారూపపదస్యాస్యసంజ్ఞిలిఙ్గప్రసిద్ధితః” ఇతి కరణాధికరణయోశ్చేతి సూత్రవిహితసంజ్ఞావిషయల్యుడన్తస్యాస్య, *ఇధ్మప్రవ్రశ్చనపలాశశాతనాదివత్ భావేల్యుడన్తస్యైవక్లీబత్వనియమాత్ పుల్లిఙ్గత్వోపపత్తిరిత్యాహుః.

నారశబ్దార్థమాహ(నారఙ్గశావనవితి). నిత్యవస్తుశబ్దేనప్రకృతిః,

(౧)

తముత్తరపస్థ్యాలమ్, "త్రిరళ్" ఇత్యనేన సమూహార్థాణ్ప్రత్యయశ్చ వ్యాఖ్యాతాః, సమూహావాన్తరభేదవివక్షా, "అవివక్షాధీనః క్వచిదేకవచనేన క్వచిద్బహువచనేన చ నిర్దేశః" ఇతి జ్ఞాపయితుం బహువచనాన్తేనోద్దిశ్య ఏకవచనాన్తేన వివృతమ్.

నను, (౧)"నారస్త్వితి సర్వపుంసాం సమూహాః పరికీర్తితాః" (౨) "నారశబ్దేన జీవానాం సమూహః ప్రోచ్యతే బుధైః" ఇతి క్వచిజ్జీవమాత్రపరతోక్తేస్తేషామేవ క్షయిష్ణులక్షితవికారరాహిత్యేన నరశబ్దవాచ్యత్వసమ్భవాచ్చ, నారశబ్దస్య జీవసమూహమాత్రపరత్వమేవోచితమ్. అయనశబ్దోదితప్రాప్యత్వ ప్రాపకత్వయోరపి తత్రైవాన్వయసమ్భవాచ్చేత్యాశఙ్కానిరాకరణాయ వస్తుపదప్రయోగః. "చేతనాచేతనం సర్వం విష్ణోర్యదతిరిచ్యతే। నారం తదయనం యస్య చేదం యస్య నారాయణస్తు సః" "జ్ఞానాదయో గుణా రూపం లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ। భూమినీళాదయో దేవ్యశ్శేషాద్యా నిత్యసూరయః। తద్ధామ పరమం కాలః పురుషః ప్రకృతిస్తథా। మహదాదిధరాన్తాని సప్తచావరణాన్యపి। బ్రాహ్మమణ్డం తదన్తస్థా లోకాశ్చ సచరాచరాః। ఏవమణ్డాన్యనన్తాని తత్సర్వం నారముచ్యతే" ఇత్యాదివచనైర్నారశబ్దస్య చేతనాచేతన సకలవస్తుపరత్వమేవ.

నిత్యత్వన్తు స్వరూపతః ప్రవాహతో వా సర్వత్ర సమ్భవత్యేవ. (3) "తదేతదక్షయం నిత్యం జగన్మునివరాఖిలమ్। ఆవిర్భావతిరోభావజన్మనాశవికల్పవత్" ఇత్యుక్తేః. "నారస్త్వితి సర్వపుంసాం సమూహాః" ఇత్యాదితు ఉపలక్షణార్థమ్; ప్రాప్యత్వప్రాపకత్వాన్వయానుగుణయోజనావిశేషపరం వేతి భావః.

---

(౧) పాద్మోత్తరే (౨) (3) వి-పు-౧-౨౨-౬౦

కేచిత్తు, "నరసమ్బన్ధినో నారాః" ఇతివ్యుత్పత్త్యన్తరసఙ్గ్రహేయవస్తుపర్యుపాదానమ్. తదుపాదానేహి సమానాధికరణసమాస షష్ఠీతత్పురుషశ్చ వివక్షితుంశక్యతే. నరశబ్దస్య అఖిలహేయప్రత్యనీకతాంబోధయతః, (౧) "జన్మాన్నారాయణోనరః" (౨) "నరస్సపురుషోత్తమః" (౩) "ఆపోవై నరసూనవః" ఇత్యాదిషు భగవతిప్రయోగేనసిద్ధం నారాయణపరత్వమ్, (౪) "నయత్యఖిలవిజ్ఞానంనాశయత్యఖిలంతమః। నరిష్యతిచసర్వత్ర నరస్తస్మాత్సనాతనః" ఇతినరశబ్దప్రవృ‡త్తినిమిత్తతయాకథితానాం నేతృత్వతమోనాశకత్వాదీనాముపలక్షకం నిత్యత్వంబోధయతా †నిత్యశబ్దేనసూచ్యతే. షష్ఠ్యాచసమ్బన్ధసామాన్యార్థకయా "నరాజ్జాతానితత్వానినారాణీతితతోవిదుః" "నరసమ్బన్ధినస్సర్వేచేతనాచేతనాత్మకాః। ఈశితవ్యతయానారాధార్యతయాతథా। నియామ్యత్వేనసృజ్యత్వప్రవేశభరణైస్తథా" ఇత్యుక్తాస్సర్వేపి సమ్బన్ధాగృహ్యన్తే.

నచైతత్పక్షే అణ్వైవసమ్బన్ధార్థకత్వాత్ సమూహాలాభః. సమ్బన్ధార్థకాణన్తాత్తు సమూహార్థాణ్ప్రత్యయోపపత్తేః. అధికార్థలాభాయైవతథావ్యుత్పాదనాత్. బహువచనాచ్చ బహుత్వాశ్రయతావచ్ఛేదకతయావాతత్సిద్ధిః. ఏతత్పక్షసాధారణ్యాయైవ సమూహవచనాత్ బహువచ‡నానుపపత్తిః.

"నృ-నయే" ఇత్యస్మాదచి, యోగ్యతయాకర్మలాభ ఇతి, "నయత్యఖిలవిజ్ఞానమ్" ఇత్యుక్తమ్; (౧) "తేషాంసతతయుక్తానామ్" ఇతిహిస్మర్యతే; "నాశయత్యఖిలంతమః" ఇతి బాహుళకాన్నాశయతేర

(౧) సహస్రనామ్ని   (౨)   (౩) వి-పు-౧-౪-౬

(౪)   (౫) గీ-౧౦-౧౦   † నరశబ్దేన   ‡ సుక్తిః.

ప్రత్యయే యోగ్యతయాకర్మలాభః. "నరిష్యతిచ" ఇతి-"రిష-హింసాయామ్" ఇత్యతో డప్రత్యయః. రిష్యతీతిపరస్మైపదం ఛాన్దసమ్. "నాస్యజరయైతజ్జీర్యతినవధేనాస్యహన్యతే। ఏతత్సత్యంబ్రహ్మపురమ్" ఇతిశ్రుత్యర్థఉచ్యతే; సర్వత్రగతోఽపీతి శేషః. "నరస్సపురుషోత్తమః" ఇతి రూఢిరుక్తా. "నరస్తస్మాత్" ఇతియోగః. గౌణస్యాపినారాయణాది పదస్యరూఢత్వదర్శనాత్, నరశబ్దస్యగౌణేషునామసుపాఠమాత్రేణ నరూఢిహానిః.

యద్యపి, "నరస్సపురుషోత్తమః" ఇత్యస్య ఉత్తరశ్లోకావగత యోగావరుద్ధత్వాన్న రూఢికల్పకత్వమ్; తథాపి, "ఆపోనారాయణోద్భూతాస్తాయదస్యాయనంపునః" ఇతివ్యాసస్మృతౌ "ఆపోవై నరసూనవః" ఇతి నరపదస్థానే నారాయణపదప్రయోగాత్, తత్సమానార్థతయారూఢిరవగమ్యతే; "నరాజ్జాతాని" ఇతిపఞ్చమ్యా అపి శేషాన్నిమిత్తోపాదనతాప్రతీతిః. ఉపాదనతాప్రయుక్త వికారరాహిత్యం నరశబ్దేనబోధ్యతే. జీవానామపిసద్వారకకార్యత్వసమ్భవాన్నాసఙ్గ్రహః.

"ఈశితవ్యతయానారా ధార్యపోష్యతయాతథా" ఇత్యర్ధం చేతనవిషయమ్; ఉత్తరార్థమచేతనవిషయమ్. అన్యథా ఈశితవ్యత్వమీశ్వరత్వ ప్రతిసమ్బన్ధిశేషత్వరూపమ్. "ప్రవేశభరణైః" ఇతికర్మణి ల్యుట్. భావప్రధానేచతేపదే; ఉత్తరకాలానువర్తనాదప్రధానేభరణపోషణే. ద్వితీయంచేతనమాత్రవిషయమ్. అచేతనేపివరాక్యాముఖ్యసమ్పాదనరూపం గోబలీవర్దన్యాయేననియామ్యత్వాద్విశేషః. ధర్మిసత్తాధీనత్వాద్ధర్మసత్తాయాః, భగవదపృథక్సిద్ధ విశేషణీభూత కృత్స్నజగత్సత్తాయాభగవదధీనత్వస్వరూపం ధారణంప్రాగుక్తమ్.

(౯౬) అస్యై యౌవన-జ్ఞానానన్దామలత్వాదికలుషమ్,

భరణం పునస్సఙ్కల్పాధీనసత్తాకత్వరూపమ్. తచ్చానిత్యేషు నసృజ్యత్వాద్విశిష్యతే. సత్తానువర్తనరూపం పునస్తతో విశిష్యతే. "ద్యౌస్సచన్ద్రార్కనక్షత్ర" ఇతి గురుపదార్థానామపతనం వీర్యశబ్దితసఙ్కల్పాధీనమితి, తద్వాత్ర భరణశబ్దార్థః.

నరాజ్ఞాతాసీత్యర్థాభిప్రాయేణ సృజ్యత్వోక్తిః. బహువ్రీహిణా ప్రవేశనియమనయోః, తత్పురుషే అధికరణవ్యుత్పత్తౌ ధార్యత్వస్య, కరణవ్యుత్పత్తౌ పోష్యత్వస్య లాభాదేతేషామేవ షష్ఠ్యర్థతయానుసన్ధానమ్; "అచిన్మిశ్రాద్విశుద్ధాచ్చ చేతనాత్పురుషోత్తమః । వ్యాపనాద్భరణాత్స్వామ్యాదన్యః పఞ్చదశోదితః" ఇత్యేషోర్థః పురుషోత్తమపదేన స్మార్యతే. ఐక్యవ్యపదేశనిబన్ధనం శరీరాత్మభావ ఇతి నియామ్యత్వధార్యత్వశేషత్వాదిలక్షణకథనేన వ్యజ్యతే.

నరాజ్ఞాతాసీతి ప్రథమాధ్యాయార్థః, నిఖిలహేయప్రత్యనీకత్వోక్త్యా ద్వితీయాధ్యాయార్థః, అయనపదవ్యుత్పత్తిద్వయే ఉపాయోపేయత్వరూప తృతీయచతుర్థాధ్యాయార్థౌ సఙ్గృహీతావితి, శారీరకార్థసఙ్గ్రాహకం నారాయణపదమ్. నరశబ్దేన శోధకవాక్యార్థః, నారపదేన కారణవాక్యార్థః, అయనపదేన ఉపాయఫలపరవాక్యార్థాదర్శితాః. అతఏవ తద్వ్యుత్పత్తిసఙ్గ్రహాయ అత్ర వస్తుపదప్రయోగ ఇత్యాహుః.

తానేవపదార్థాన్దర్శయతి (అస్యై యౌవనమిత్యాది). అత్ర కాలానన్తాస్స్వరూపతో నిత్యాః; ప్రాయేణ ఉత్తరే ప్రవాహతః. స్వరూపతో నిత్యత్వమ్-ఉత్పత్తివినాశశూన్యత్వమ్; ప్రవాహతో నిత్యత్వన్తు స్వాశ్రయ పూర్వకాలత్వవ్యాపకాభావ ప్రతియోగితానవచ్ఛేదక

ధర్మవత్త్వమ్. యద్యపిభగవచ్ఛాస్త్రే జ్ఞానాదిగుణాఏవ ప్రథమత ఉక్తాః. తథాపి సకలేతరవ్యావృత్త బ్రహ్మస్వరూపేలక్షితే పశ్చాత్తద్గతతయా గుణాజ్ఞాతవ్యాఇతి స్వరూపనిరూపకాన్ ధర్మాన్ ప్రథమతోదర్శయతి (జ్ఞానానన్దేతి). ద్వన్ద్వాన్తేశ్రూయమాణః త్వశబ్దః ప్రత్యేకమభిసమ్బధ్యతే.ఆదిపదేన సత్యత్వాఽనన్తత్వయోస్సఙ్గ్రహః. "నిరవద్యంనిరఞ్జనమస్థూలమ్" ఇత్యాదీని అమలత్వేప్రమాణాని. (౧) "ఉణర్ ముழునలమ్" (౨)"శుడర్ ఞానవిన్బమ్" (౩)"అమలన్" ఇత్యాదిప్రమాణసూచనాయ ఆదావసత్యపదానిర్దేశః. అనన్తాత్పూర్వమానన్దనిర్దేశశ్చ;

ఆదిశబ్దేన శ్రియస్సఙ్గ్రహోబోధ్యః. తస్యాఅపిహిదేవతాన్తరవ్యావర్తకత్వేన స్వరూపనిరూపకత్వమ్. (౪)"అహన్తయావినాహంహినిరుపాఖ్యోనసిధ్యతి। అహమర్థంవినాహన్తానిరాధారానసిధ్యతి। అహన్తయాసమాయుక్తోహ్యహమర్థఃప్రసిధ్యతి।అహమర్థసముత్థాచసాహన్తాపరికీర్తితా। అన్యోన్యస్యావినాభావాదన్యోన్యేనసమన్వయాత్। తాదాత్మ్యంవిద్ధిసమ్బన్ధమావయోరనాథస్యచోభయోః" ఇతి, ప్రతీతౌ, భగవతి లక్ష్మ్యధీనత్వస్యసత్తాయాం లక్ష్మ్యాంభగవదధీనత్వస్యచ ప్రతీతేః.

అతఏవశారీరకసారే, "ఆనన్దాదయఃప్రధానస్య" ఇత్యత్ర ఆదిశబ్దేనశ్రియఃపతిత్వం పరామృశ్యతే. అతస్స్వరూపనిరూపకత్వాత్, యత్రయత్రభగవానభిధీయతే; తత్రతత్రశ్రీరపి. తథాచ, (౫) "సకలఫలప్రదోహివిష్ణుః" (౬) "ఫలమతఉపపత్తేః" ఇత్యాదిష్వపిసాతద్వ

---

(౧) తి-వాయ్-౧-౧-౨ (౨) తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౧౦ (౩) అమలనా-౧
(౪) లక్ష్మీతన్త్రే-౨ (౫) (౬) బ్రహ్మ-సూ-

జ్ఞానశక్త్యాదికళుమ్,

శేషణం భవతీతి, తద్వదేవాస్యాస్సకలఫలసాధనత్వమపీత్యుక్తం శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రైః-ఫలప్రదత్వన్తు విశేషణత్వానుగుణమాచార్యాణాం వివక్షితమితి, "స్వస్తిశ్రీః" ఇతిశ్లోకే. "యదిశ్రియఃకారణతా బ్రహ్మవత్సమ్మితాభవేత్ । ధ్యేయతాపిస్యాత్సిద్ధావ్యర్థమిదృశవర్ణనమ్"

దివ్యమహిషీవర్గేఽగ్రేసజ్గ్రహః, నాత్రసజ్గ్రహంవిరుణద్ధి;ఆకారభేదాత్ ; వచనేజ్ఞానాదయఇత్యావర్తతే; జ్ఞానశబ్దోభావప్రధానః. తేసస్వరూపనిరూపకధర్మాణామపిసజ్గ్రహః; అథప్రథమజాని నిరూపితస్వరూపవిశేషణాన్యాహ(జ్ఞానశక్త్యాదికళుమితి). (౧)"తవానన్తగుణస్యాపిషడేవప్రథమేగుణాః" ఇతిహిస్మర్యతే. (౧) "ప్రకృష్టంవిజ్ఞానం బలమతులమైశ్వర్యమఖిలంవిమర్యాదంవీర్యంవరదపరమాశక్తిరపిచ। పరంతేజశ్చేతిప్రవరగుణషట్కంప్రథమజం" ఇతిహి శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రాః.

జ్ఞానాదీనాం స్వరూపమహిర్బుధ్న్యసంహితాయాముక్తమ్. "కిన్తత్షాడ్గుణ్యమిత్యుక్తం దేవదేవజగత్పతే । కథఞ్చగుణహీనస్తత్షాడ్గుణ్యంపరిగీయతే" ఇతినారదేనపృష్టేన అహిర్బుధ్న్యేన, "అప్రాకృతగుణస్పర్శాన్నిర్గుణంపరిగీయతే । శృణునారదషాడ్గుణ్యంకథ్యమానమయానఘ।అజడంస్వాత్మసమ్బోధినిత్యంసర్వావగాహనమ్ । జ్ఞానంనామగుణంప్రాహుఃప్రథమంగుణచిన్తకాః । స్వరూపంబ్రహ్మణస్తచ్చగుణశ్చపరిగీయతే । జగత్ప్రకృతిభావోయస్సాశక్తిఃపరికీర్తితా।కర్తృత్వంనామయత్తస్యస్వాతన్త్ర్యపరిబృంహితమ్।ఐశ్వర్యంనామతత్ప్రోక్తం గుణతత్త్వార్థచిన్తకైః । శ్రమహానిస్తుయాతస్య సతతంకుర్వతో

(౧) వరద-స్త,

వాత్సల్యసౌశీల్యాదికళుమ్, తిరుమేనియుమ్

జగత్ । బలంనామగుణ స్తస్యకథితో గుణచి న్తకైః । తస్యోపాదానభా వేపి వికారవిరహో హియః । వీర్యంనామగుణస్సోయమచ్యుతత్వాత్ప రాహ్వయః । సహకార్యనపేక్షాయ త్త త్తేజస్సముదాహృతమ్ । ఏతే శక్త్యాదయఃపఞ్చగుణాజ్ఞానస్యకీర్తితాః । జ్ఞానమేవపరంరూపంబ్రహ్మ ణఃపరమాత్మనః । షాడ్గుణ్యంతత్పరంబ్రహ్మస్వశక్తిపరిబృంహితమ్ । బహుస్యామితిసఙ్కల్పంభజతేతత్సుదర్శనమ్" ఇతివచనే ప్రాధాన్యా ప్రాధాన్యవిభాగానాదరేణ, "జ్ఞానాదయోగుణారూపమ్" ఇత్యత్రైవ వాత్సల్యాదయస్సఙ్గృహీతాః.

అథ తదవస్థావిశేషరూపాన్(౧) "గుణానాంనిస్సీమ్నాంగణన విగుణానాంప్రసవభూః" ఇత్యుక్తాన్ వాత్సల్యాదీన్ దర్శయతి.(౨) "వశీ వదాన్యః" ఇతిశ్లోకేప్యాచార్యైస్తే ప్రాయశోదర్శితాః. తేషాంస్వ రూపం తత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానే, అత్రైవద్వయాధికారేచవ్యక్తమ్.

రూపశబ్దేనస్వరూపస్యాభిధానే తస్యనారశబ్దవాచ్యత్వాసమ్భ వాత్, స్వరూపరూపేతి పృథఙ్నిర్దేశాచ్చ విగ్రహపరోరూపశబ్దఇత్య భిప్రేత్య యథావచనమేకవచనంనిర్దిశతి (తిరుమేనియుమితి). "దేవం షాడ్గుణ్యవిగ్రహమ్" ఇత్యాదావిగ్రహస్య పఞ్చశక్తిమయత్వేన షా డ్గుణ్యప్రకాశకత్వాత్, షాడ్గుణ్యవిగ్రహంవన్దేశక్తిరితి, గుణాన న్తరంత త్ప్రకాశకవిగ్రహోపాదానమ్, (౩) "సదైకరూపరూపాయ" (౪) "నిత్యసిద్ధేతదాకారేతత్పరత్వేచపౌష్కర । యస్యాస్తిసత్తాహృదయే తస్యాసౌసన్నిధింవ్రజేత్" (౫) "సమస్తాశ్శక్తయశ్చైతానృపయత్ర

(౧) వరద-స్త- (౨) స్తో-రత్నే (౩) వి-పు-౧-౧
(౪) పౌష్కరసం (౫) వి-పు-౬-౭-౭౦

ప్రతిష్ఠితాః। తద్విశ్వరూపవైరూప్యంరూపమన్యద్ధరేర్మహత్" (౧) "భుజైశ్చతుర్భిస్సహితంమమేదం రూపంవిశిష్టందివిసంస్థితఞ్చ"(౨)"తమసఃపరమోధాతాశఙ్ఖచక్రగదాధరః" ఇత్యాదివచనసిద్ధే నిత్యవిగ్రహే సమూహాత్మకత్వం యద్యపి పఞ్చశక్తిమయత్వేనాప్యుపపాదయితుంశక్యతే.

తథాపి, "చేతనాచేతనంసర్వమ్"ఇతిభగవద్వ్యతిరిక్తస్య సర్వస్యనారపదార్థాభిధేయత్వావశ్యమ్భావాత్, (3)"ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహస్సంసాధితాశేషజగద్ధితోసౌ"(౪)"సమస్తశక్తిరూపాణితత్కరోతిజనేశ్వర"(౫)"షాడ్గుణ్యవిగ్రహైర్వ్యూహైఃపురుషైశ్చపుష్కరేక్షణైః। ఆస్థితంజగదుత్పత్తిస్థితిసంహారకారిభిః। వాసుదేవస్సఙ్కర్షణః ప్రద్యుమ్నఃపురుషస్స్వయమ్। అనిరుద్ధఇతిబ్రహ్మమూర్తిర్వ్యూహోభిధీయతే। చతుర్భ్యశ్చైవమూర్తిభ్యశ్చతుర్వింశతిమూర్తయః। జాయన్తేక్రమశోబ్రహ్మన్ దీపాద్దీపాన్తరంయథా। మీనాద్యాజజ్ఞిరేవిప్ర చతుర్వ్యూహాద్యథాక్రమమ్।సఙ్కర్షణాచ్చపురుషస్సత్యః ప్రద్యుమ్నసమ్భవః। జాతోచ్యుతోనిరుద్ధాచ్చబభుస్త్రైలోక్యమోహనః। దాశార్హశ్చైరిరన్నిశోవాసుదేవాచ్చజజ్ఞిరే। సఙ్కర్షణాద్ధయగ్రీవశ్శఙ్ఖోదరనృకేసరీ। వైకుణ్ఠమూర్తిరాద్యాతుముకున్దశ్చవృషాకపిః। తస్త్రైవాదివరాహశ్చ" (౫)"అవతారాహ్యసఙ్ఖ్యేయాః" (౬)"కృష్ణరూపాణ్యనన్తాని" (౫)"అష్టాఙ్గయోగయుక్తానాంహృద్యాగనిరతాత్మనామ్। యోగినామధికారస్స్యాదేకస్మిన్హృదయేశయే। సర్వాతిశాయిషాడ్గుణ్యంసంస్థితంమన్త్రబిమ్బయోః। మన్త్రేవాచ్యాత్మనానిత్యం బిమ్బేతుకృపయాస్థితమ్। బిమ్బాకృత్యాత్మనా†బిమ్బేసమాగత్యావతిష్ఠతే।"

(౧)　(౨) రా-యు-౧౧౪-౧౫　(3) వి-పు-౬-2-౫౪
(౪) వి-పు-　(౫) పాఞ్చరాత్రే　(౬)　† బింబీకృత్య

(౧)"నభూతసఙ్ఘసంస్థానో దేహోఽస్యపరమాత్మనః"(౨)"నతస్యప్రాకృతామూర్తిర్మాంసమేదోఽస్థిసమ్భవా" (౩)పరిత్రాణాయసాధూనామ్-సమ్భవామ్యాత్మమాయయా।"ఇత్యాదివచనసిద్ధానాం పఞ్చప్రకారాణామప్యప్రాకృతరూపాణాం రూపపదేనపరిగ్రహఉచితః. అతఏవహికృష్ణపాదైర్దివ్యమఙ్గళవిగ్రహశ్చేత్యుక్తమ్. (౪) "ప్రకృతింస్వామధిష్ఠాయ" ఇత్యేకరూపస్య సకలరూపనిదానత్వద్యోతనాయ ఏకవచననిర్దేశః. "మూలరూపంచతుర్భుజమ్" ఇతిసమ్ప్రదాయః.

తదనుగుణానిచ ప్రమాణాన్యుదాహృతాని; లక్ష్మీతన్త్రే ;- "అనన్తవిహగేశానవిష్వక్సేనాదయోఽమరాః । మదాజ్ఞాకారిణోఽయత్రమోదన్తేసకలేశ్వరాః । తత్రదివ్యవపుశ్శ్రీమాన్ దేవదేవోజనార్దనః । అనన్తభోగపర్యఙ్కే-నిషణ్ణస్సుసుఖోజ్జ్వలే । విజ్ఞానైశ్వర్యవీర్యాస్తైశ్శక్తితేజోబలాన్వితైః।ఆయుధైర్భూషణైర్దివ్యైరద్భుతైస్సమలఙ్కృతః। పఞ్చాత్మనాసుపర్ణేనపక్షిరాజేనసేవితః। సారూప్యమేయుషాసాక్షాచ్ఛ్రీవత్సకృతలక్ష్మణా। సేనాన్యాసేవితస్సమ్యగ్విష్వక్సేనేనదీప్యతా । క్షేమాయసర్వలోకానామాధ్యానాయమనీషిణామ్ । ముక్తయేఖిలబద్ధానాం రూపదానాయయోగినామ్ । అస్తేనారాయణశ్శ్రీమాన్వాసుదేవస్సనాతనః । అకుమారోయువాదేవ శ్రీవత్సకృతలక్షణః । చతుర్భుజోవిశాలాక్షః కిరీటీకౌస్తుభంవహన్ । హారనూపురకేయూర కాఞ్చీపీతామ్బరోజ్జ్వలః। వనమాలాందధద్దివ్యాంపఞ్చశక్తిమయీంపరామ్ । సర్వావయవసమ్పూర్ణ స్సర్వావయవసున్దరః। రాజరాజోఽఖిలస్యాస్య విశ్వస్యపరమేశ్వరః ।" ఇతిముక్తప్రాప్యస్య చతుర్భుజత్వముక్తమ్. "చతుర్భుజశ్శ్యామళాఙ్గః పరమవ్యోమ్నినిష్ఠితః"

(౧) భారతే- (౨) వాయుపు-౩౪- (౩) గీ-౪-౭ (౪) గీ-౪-౬

ఇతి, “తస్మిన్ననన్తపర్యఙ్కే ఫణారత్నవిచిత్రితే । సుసన్నివిష్టమాత్మేశం దీర్ఘబాహుచతుష్టయమ్” ఇతిచవచనాన్తరమ్;

పాద్మసంహితాయాన్తు, “ద్విహస్తమేకవక్త్రఞ్చశుద్ధస్ఫటికసన్నిభమ్ । సహస్రరవివిస్ఫూర్ద్ధులతుకోటిసమప్రభమ్ । మరీచిచక్రమధ్యస్థంచక్రాద్యాయుధలాఞ్ఛితమ్।శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కం వనమాలావిభూషితమ్ । కిరీటహారకేయూరకటకాదివిభూషితమ్ । పీతామ్బరధరంసౌమ్యం రూపమాద్యమనామయమ్। సవాసుదేవోవిజ్ఞేయస్సఏవపురుషఃపరః । ధ్యేయశ్చయోగిభిర్నిత్యంహృత్పద్మాహ్వయవిష్టరే । పశ్యన్తిసూరయశ్శశ్వత్తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ । వాసుదేవాత్తతో జాతోవాసుదేవాహ్వయోఽపరః । ఏకవక్త్రశ్చతుర్హస్తశ్చక్రాద్యాయుధభూషితః । స్థిత్యైచక్రంసరసిజందధానస్సృష్టయేపునః। ముక్తయేపాఞ్చజన్యఞ్చ గదాంసంహృతయేతథా । మయూరకణ్ఠవచ్ఛ్యామః పీతనైసర్గికామ్బరః । సవాసుదేవోభగవాన్ సృష్టిస్థిత్యన్తముక్తిదః । ఆత్మానంసద్విధాచక్రే పునఃకేనాపిహేతునా । తయోరేకోవాసుదేవశ్శుద్ధసటికసన్నిభః। నారాయణోద్వితీయస్తు నీలామ్బుదసమప్రభః । సఙ్కర్షణోవాసుదేవాత్తస్మాత్” ఇతి పరమవ్యూహవాసుదేవాం స్త్రీనుక్త్వా, పరస్యద్విభుజత్వం శుద్ధస్ఫటికవిగ్రహవత్త్వఞ్చోక్తమ్.

అనాదిరూపభేదోఽపి వచనాదుపగమ్యతే । తత్రభూయోనురోధేన ప్రాప్యంరూపఞ్చతుర్భుజమ్ ॥ ద్విభుజేప్రాప్యతోక్తిస్తుధర్మైక్యాదుపపద్యతే । ధ్యేయశ్చయోగిభిర్నిత్యమిత్యేతత్కథమన్యథా । హృత్పద్మకర్ణికారూఢశ్శఙ్ఖచక్రగదాధరః । ఉక్తశ్చతుర్భుజోధ్యేయస్తన్త్రేతత్రైవచక్రిణా”జ్ఞానపాదాన్తేచసత్యలోకాదూర్ధ్వం విష్ణులోక

పఞ్చకముక్త్వా, అణ్డాద్బహిరనిరుద్ధప్రద్యుమ్న సఙ్కర్షణవ్యూహవిభవాది వాసుదేవ నారాయణలోకానభిధాయ, "తేభ్యోబహిస్స్థితోలోకోయత్రాస్తే భగవానజః। అనాదిర్వాసుదేవాఖ్యశ్శోభితేమణిమణ్డపే। శేషభోగాసనేదివ్యే శ్రీభూమిభ్యాంసహాస్థితః।" ఇత్యారభ్య "ముక్తైశ్చపఞ్చకాలజ్ఞైస్సిద్ధైఃకిఙ్కరతాంగతైః" ఇతిముక్తప్రాప్యతా అనాదివాసుదేవభేదస్యోక్తా.

నచ, చక్రాద్యైరాయుధైరపి ప్రణమద్భిరిత్యేతావతా శఙ్ఖచక్రధరత్వం నాస్తీతిమన్తవ్యమ్. రూపభేదేనావిరోధాత్; అతశ్శాన్తోదిత నిత్యోదితసంజ్ఞయో స్వభోగనిత్యముక్తానన్దనార్థవిగ్రహయోర్ద్విభుజత్వ చతుర్భుజత్వేబోధ్యే. నచ శాన్తోదితోవ్యూహవాసుదేవ ఇతితత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానోక్తివిరోధః. పరస్మిన్నేవశాన్తోదిత నిత్యోదితవిభవభేదోఽపిభావ్య ఇత్యభియుక్తైర్న్యాయసిద్ధాఞ్జనే అభిధానేన పరస్మిన్నపిశాన్తోదితత్వసద్భావేఽపిబాధకాభావాత్.

త్రివ్యూహచతుర్వ్యూహవాదోవ్యూహస్య పరాదనుసన్ధేయ గుణభేదాభావాత్, సర్వత్ర సర్వగుణసత్త్వేఽపి త్రియుగయుగళావిర్భావేణ సఙ్కర్షణాదివ్యూహత్రయమితి (౧)"గుణైష్షడ్భిస్త్వేతైః" (౨)"షాడ్గుణ్యాద్వాసుదేవః" ఇతిశ్లోకయోశ్శ్రీవత్సచిహ్నమిశ్రతదాత్మజాభ్యామనుసంహితమ్; అయఞ్చార్థోఽహిర్బుధ్న్యసంహితాయాంపఞ్చమాధ్యాయే "యత్తత్షాడ్గుణ్యమ్"ఇత్యారభ్య "వ్యూహశ్శక్తిమయాహరేః" ఇత్యన్తేనస్పష్టముక్తః.

"జ్ఞానాధిక్యేభవేత్షణ్ణాం సఙ్కర్షణసమాహ్వయః। బలేధికేతుప్రద్యుమ్నస్తథైశ్వర్యేనిరుద్ధకః।" ఇత్యత్రబలశబ్దస్సర్గోపయుక్త

---

(౧) వరద-స్త- (౨) ర-స్త-

కాన్తిసౌకుమార్యాదికళుషమ్, దివ్యభూషణజ్జుషమ్,

వికారవిరహాత్మకవీర్యపరః. స్వరూపస్వభావవికారరూపప్రతియోగిభేదవివక్షయాహి బలాద్వీర్యస్య పృథగ్వ్యపదేశః; ఐశ్వర్యశబ్దశ్చ "సైనమీశ్వరా" ఇత్యాదౌ సామర్థ్యాభిధాయిత్వదర్శనాచ్ఛక్తిపర ఇతిబోధ్యమ్.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్, "విభవాః పద్మనాభాద్యాస్త్రింశచ్చనవచైవహి।" ఇత్యారభ్య "త్రింశచ్చనవచైవేతే పద్మనాభాదయోమతాః।" ఇతినవత్రింశద్వ్యూహోక్త్యవిరోధోపపాదనం తత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానే ఆచార్యైరేవకృతమ్. ఏవమ్, (౧)"సవాఏష పురుషః" "పఞ్చధా" "పఞ్చాత్మా" ఇతిశ్రుతిసిద్ధానికాదాచిత్కాని నిత్యానిచభగవద్రూపాణి రూపశబ్దేనోక్తాని.

అథతద్గుణానాహ (కాన్తిసౌకుమార్యాదికళుషమితి). వచనే రూపశబ్దఏవ గుణవిశేషణతయా వివక్షితాఇత్యాశయః. (౨)"ద్రుతకనకజగిరిపరిమిళదుదధిప్రచలితలహరివదహమహమికయా। సుఖయతి జనమిమముపహారతితమః ఫణిశయమరకతమణికిరణగణః"ఇతిసాభరణవిగ్రహకాన్తిః, (౩)"రఙ్గభర్తురపిలోచనచర్చాం సాహసావలిషు లేఖయమానమ్। పుష్పహాసఇతినామమహోనం సౌకుమార్యమతివాఙ్మనసం నః"ఇతిసౌకుమార్యఞ్చ ఆచార్యైరనుసంహితే. ఆదిశబ్దేనలావణ్యయౌవనాదీనాంసఙ్గ్రహః.

అథ, (౪)"రఙ్గేన్దుకాన్తిమధికాముపబృంహయన్తి" ఇతికాన్తివర్ధకత్వేనోక్తాని పరిష్కరణాన్యాహ (దివ్యభూషణజ్జుషమితి); (౫) "స్ఫురటత్కిరీట" ఇతిశ్లోకోఽత్రానుసన్ధేయః.

(౧) యజు. (౨) ర. స్త. ౭౬. (౩) ర. స్త. ౭౬.
(౪) ర. స్త. ౭౫. (౫) స్తో. ర.

దివ్యాయుధఙ్గళుమ్, పెరియపిరాట్టియార్ తుడక్కమాన నాయ్చ్చిమార్కళుమ్,

---

అథ, "రథాఙ్గశఙ్ఖాసి" ఇత్యుక్త్యా (౧) "దివ్యాస్త్రపుష్పితః" ఇత్యుక్త్యా ఆభరణకోటావపి నివేశయితుం శక్యాః శఙ్ఖచక్రేత్యాదీనాహ (దివ్యాయుధఙ్గళుమితి). "చక్రాద్యాయుధభూషితః" ఇతి హ్యుక్తమ్.

అథ నిరతిశయభోగ్యనిరుక్త దివ్యమఙ్గళవిగ్రహభోక్త్రీరాహ (పెరియవితి) (౨) "దేవిత్వామనునీళయాసహ" ఇతిశ్లోకోనుసన్ధేయః. యద్యపి, "లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ। భూమినీళాదయో దేవ్యః" ఇతివచనేపృథక్ శ్రీరనుసంహితా. తథాపి స్వరూపనిరూపకత్వసూచనార్థం వచనే పృథగనుసన్ధానేపి, ఇహ ఆదిశబ్దేన ప్రాప్తదనుసన్ధానాత్సహపాఠః. దేవిత్వాదిశ్లోకేపి అవాన్తరవైషమ్యద్యోతనాయ, "శ్రీవల్లభ, ఏవముఖ్యాతభూమినీళానాయక" ఇత్యాదౌ, "తస్యైవసదృశాదేవీ శీలరూపగుణాదిభిః। హిరణ్మయాభ్యాంపద్మాభ్యాముద్వాహుభ్యాం విరాజితా। ఇతరాభ్యాంవహన్తీసాభర్తుఃపాదయుగామ్బుజమ్। ఏవంనీళాచధరణీపార్శ్వయోస్సముపస్థితా"ఇతివచనానుసారేణ పృథగనుసన్ధానమ్. తచ్చేహ పెరియవిత్యనేనసిద్ధమ్.

నచాస్యా అత్యన్తభగవత్తౌల్యస్య లక్ష్మీతన్త్రాదిష్వధిగమాన్నారశబ్దార్థ నివేశనాసమ్భవః. వచనేనైవతత్ర నివేశనాత్, అన్యత్రాపిఅనేకశోవిభూతికోటౌ వేవపరిగణనాత్; యథాభాగవతేష్టమే; "శ్రీవత్సకౌస్తుభంమాలాంగదాంకౌమోదకీంతథా। సుదర్శనంపాఞ్చజన్యంసుపర్ణంపతగేశ్వరమ్। శేషఞ్చమత్కలాంసూక్ష్మాం శ్రియం

---

(౧) ర-స్త- (౨) శ్రీగుణరత్న

దేవీందయాశ్రయామ్," ఇతి, బలిస్తోత్రేచ, "శ్రియశ్చవక్షస్యరవిన్ద హస్తాం కణ్ఠేచసామానిసమస్తవేదాన్।" ఇత్యాది, దశమస్కన్ధేచ; అసకృద్బ్రహ్మరుద్రాభ్యాంసహపాఠః. ద్వాదశేచ,"నమస్కృత్యగురూ న్వక్ష్యే విభూతీర్వైష్ణవీరితి। త్రివృద్వేదస్సుపర్ణాఖ్యో యజ్ఞంవహతి పూరుషమ్। అనపాయినీభగవతశ్శ్రీస్సాక్షాదాత్మనోహరేః। విష్వ క్సేనస్తన్త్రమూర్తిర్విదితఃపార్షదాధిపః।" ఇతి.

చాతురాత్మ్యంపునర్వ్యూహచతుష్టయం విభూతిరేవ, మోక్ష ధర్మేచహయశిరఉపాఖ్యానే; - "హన్తతేకథయిష్యామి పురాణం వేదనిర్మితమ్।జగౌయద్భగవాన్వ్యాసోయజ్ఞేపారిక్షితస్యవా।" ఇత్యా రభ్య, "నారాయణపరఃకాలోజ్యోతిషామయనఞ్చయత్। నారాయ ణపరాకీర్తిర్హ్రీశ్చలక్ష్మీశ్చదేవతాః। తత్వమేకోమహాయోగీహరిర్నా రాయణఃప్రభు.।" ఇతి, కీర్త్యాదితుల్యభగవదధీనత్వముక్తమ్;-హరివం శేద్విసప్తతితమే;-"నేత్రేతేభానుశశినౌనాసికాచసమీరణః।వచస్స రస్వతీదేవీజిహ్వామేఘాఃప్రకీర్తితాః। లక్ష్మీర్వక్షస్తువిజ్ఞేయావామో బాహుశ్చశఙ్కరః। స్కన్దశ్చదక్షిణోబాహుః" ఇత్యారభ్య "యా న్యేవజన్తుజాతానిలోకేదృష్టానిమాధవ। తానిగాత్రేషుపశ్యామః పురుషోత్తమతేహరే" ఇత్యుక్తమ్. గీతాయాఞ్చ (౧) "హన్తతేకథ యిష్యామిప్రాధాన్యేనవిభూతయః।" ఇత్యుపక్రమ్య "కీర్తిశ్శ్రీర్వాక్చ నారీణామ్" ఇత్యుక్తమ్; అభ్యర్హితత్వాత్ భాష్యేకీర్త్యాదిభ్యఃప్రాక్ శ్రీర్నిర్దిష్టేతి తాత్పర్యచన్ద్రికాయామ్;

నచ, "రామశ్శస్త్రభృతామ్" ఇత్యాదివద్ధర్మివిభూతిత్వేన వ్యాఖ్యాతః; "యోసౌశ్రియశ్శ్రీఃపరమస్తేననారాయణస్మృతః"

(౧) గీ-

ఇతిహారీతస్మృతౌ, పాద్మేచతన్త్రే - "సత్త్వంరజస్తమశ్చేతిన్యాసనీయంగుణత్రయమ్। మత్స్యాదిదశమూర్తీనాం న్యాసనంతదనన్తరమ్। దేవీనాఞ్చశ్రియాదీనాం వినతాసనన్దనస్య చ। చక్రాదీనామాయుధానాం వస్తుయద్యన్నివేదితమ్। భోక్తవ్యమేవసర్వేషాం విప్రాదీనామశఙ్కితమ్।" ఇతివిభూతిసహపాఠోదృశ్యతే; "దేవీనాఞ్చశ్రియాదీనాం షోడశన్యాసవర్జితమ్।" ఇతినిషేధశ్చ అసార్వాత్మ్యంస్ఫుటయతి.

లోకాలోకాచలంప్రస్తుత్య "విస్తారశ్చసఏవాస్యమూర్ధ్నిసర్వత్రచస్వయమ్। మూర్తిభేదైరపర్యన్తైః పరమఃపురుషస్థితః। కుముదాదిగణశ్చాత్ర చక్రాదీన్యాయుధానిచ। దేవ్యోమహీచలక్ష్మీశ్చ విష్వక్సేనఃపతత్రిరాట్। స్థానానిమూర్తిభేదానాం విష్ణోఃపరిజనస్యచ। సన్తిరమ్యాణిభూయాంసితత్రతత్రచతుర్ముఖ" ఇతిపరిజనభావ్యాలక్ష్మ్యాః కణ్ఠోక్తః. (౧) "పరిజనపరిబర్హా" ఇత్యాచార్యశ్లోకే పారిశేష్యాత్ పరిజనపదార్థకోటావేవలక్ష్మ్యన్తర్భావఇతి, ఏతద్వచనానురోధాదవగమ్యతే; శ్రియాదిపరివారాణామితిచకణ్ఠోక్తమ్. "శ్రీఖగేన్ద్రాకృతౌ ఇష్టి" "శ్రీమహత్యాచకృత్యాఙ్ఘ్రి" ఇత్యాదిచతత్రద్రష్టవ్యమ్.

తాపనీయేచలక్ష్మ్యానృసింహసామానాధికరణ్యం పూర్వోత్తరపదార్థవద్విభూతిత్వమవగమయతి. సర్వత్రావతారోక్తౌ విగ్రహాణాం విభూతిత్వమితినతౌల్యమ్. నచబ్రహ్మేశకీర్తిసరస్వత్యాదిసహపాఠాత్, "శ్రీర్గలనాతపోచరస్మార్ధఖ్యమనుత్తయే" ఇత్యాదితశ్చకర్మవశ్యతాశఙ్కనీయా; సహపాఠమాత్రస్యవివక్షితధర్మాతిరిక్తధర్మప్రాప్త్యప్రయోజకత్వాత్. (౨) "నిత్యైవైషాజగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ" ఇత్యాద్యనుసారాత్, అవతారికతపశ్చరణాద్యభినయపరత్వాత్; క్వచి

(౧) వర- స్త- (౨) వి-పు-౧-౮-౧౭

నిత్యసూరికళుమ్,

ద్భగవతోఽపి లక్ష్మీప్రాప్తయేతపశ్చరణోక్తేః, భూనీళయోశ్శేషత్వాంశే తౌల్యస్యావ్యాప్త్యంశే భేదస్యచ భగవతోక్తత్వాన్న తాభ్యామత్యన్త తౌల్యమ్. విష్వక్సేనాదీనామేతదాజ్ఞాకారిత్వోక్తేస్తత్తౌల్యమనాశఙ్కనీయమేవ.

అతస్స్వవ్యతిరిక్తసకలచేతనాచేతనశేషిణః భగవచ్ఛేషభూతా ప్రకృత్యాద్యభిమానినీ భగవత్సర్వావస్థాస్వపి యథార్హంపత్నీత్వానుగుణ్యేనప్రేరణానుమత్యాదిశీలా అనితరసాధారణవాత్సల్యావాల్లభ్యాధీనపురుషకారభావా భగవత్స్వరూపనిరూపకతయా స్వనిరూప్యేశితవ్యతత్త్వవిలక్షణా జగన్మాతా, క్వచిద్భగవన్తమపేక్ష్యవిభూతికోటౌ, క్వచిచ్చేతనానపేక్ష్య ఈశ్వరకోటౌ, భగవత్పారతన్త్ర్యమపేక్ష్యసూరిమధ్యే, భోగవిశేషాపయికత్వాఽఽజ్ఞాపయితృత్వాదినాపత్నీమధ్యే, తత్రాఽపి పూర్వోక్తాతిశయాత్ (౧)"శ్రీసహాయోజనార్దనః। ఉభాభ్యాంభూమినీళాభ్యాం సేవితఃపరమేశ్వరః"ఇతిసర్వవ్యావృత్తస్వరూపనిరూపకత్వాదినా ధర్మితాదాత్మ్యమారోప్య భగవత్కార్యకర్తృత్వేనాపిచేయంవ్యపదిశ్యతఇతి నకిఞ్చిదనుపపన్నమ్.

"అథాన్యేఽమరాః" ఇతి భగవత్పరాఙ్కుశోక్తాన్ జగన్మాత్రాజ్ఞయామిథునోద్దేశ్యం కైఙ్కర్యంకుర్వాణాన్ శేషాదీన్ "శేషాద్యా నిత్యసూరయః"ఇతి వచనంప్రత్యభిజ్ఞాపయన్నాహ(నిత్యసూరికళుమితి) వచనే ఆదిశబ్దేనగరుడవిష్వక్సేనాదిసఙ్గ్రహః. భగవద్వదేవైషాముత్పత్త్యాదీతి, ననిత్యత్వహానిః; (౨) "సదాపశ్యన్తిసూరయః"

---

(౧) శైవే.　　(౨) సామ-ఉత్తర-

ఛత్రచామరాదికళుమ్, తిరువాశల్ కాక్కుమ్ ముతలిక ళుమ్, గణాధిపరుమ్, ముక్తరుమ్,

(౧)"సదాపశ్యన్తితందేవాః పురుషంపుష్కరేక్షణమ్" ఇతిచ తదుప బృంహితమ్ ;

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం పరమపదశబ్దః ప్రాప్యస్వరూపపర ఇత్యేతేనవ్యాఖ్యాతమ్. యదిచన్యాయసిద్ధాఙ్గినోక్తదిశాతత్ర సదాపశ్యదనేకసూరిష్వస్థానవిధానమ్. ఏవమపిఫలత ఉపబృంహణతా బోధ్యా. "ద్వారికస్యచణ్డస్యవరదాననిబన్ధనమ్ । విష్వక్సేనత్వమిత్యుక్తంవిష్ణులోకాన్తరేషుతత్ । అథవాహృతదాస్యత్వనిత్యదాస్యాద్యధిక్రియే । ఉపపన్నేచచణ్డత్వమప్యన్యస్యతతఃకృతమ్ ॥

కైఙ్కర్యోపకరణాన్యాహ (ఛత్రేతి). ద్వారికాశ్చణ్డాదయః. యద్యపి విరోధిప్రసక్తిస్తత్రనాస్తి ; తథాపి, స్నేహాదస్థానరక్షావ్యసనినాం నగరాద్యలఙ్కారరూపద్వారికత్వముపపద్యతే; గణాధిపాః కుముదాదయః. "కుముదఃకుముదాక్షశ్చపుణ్డరీకశ్చవామనః । శఙ్కుకర్ణస్సర్పనేత్ర స్సుముఖస్సుప్రతిష్ఠితః" ఇత్యాదినోక్తాః. అవాన్తరవిశేషద్యోతనాయ నిత్యానామప్యేషాంపృథగుపదేశః. అథ ప్రతినియతాధికారశూన్యత్వేప్యేతస్సోదరాన్ముక్తానాహ (ముక్తరుమితి). "నిత్యైర్ముక్తైర్నిరాబాధైర్నిర్మలానన్దలక్షణైః" ఇతిహ్యాహిర్బుధ్న్యసంహితావచనమ్. ఏతేననిత్యసూరిగ్రహణస్య ముక్తోపలక్షణార్థత్వంప్రకటితమ్. భగవద్యామునమునిభిరపి(౨)"విరాజమానోజ్జ్వలపీతవాససమ్" ఇత్యారభ్య"విలమ్బితాళకమ్" ఇత్యన్తేన సగుణవిగ్రహమభిధాయ, *స్ఫురత్కిరీటాఙ్గదేతి - దివ్యభూషణదివ్యాయుధాని,

(౧) (౨) స్తోత్రరత్నే-

పరమాకాశముమ్,

"చకర్థయస్యాభవనమ్" ఇత్యాదిభిస్త్రిభిశ్లోకైః నిత్యానపాయిన్యా లక్ష్మ్యామహిషీరన్యా ఉపలక్షయిత్వా, "అనన్తభోగిని" ఇత్యుపక్రమ్య "యథోచితమ్" ఇత్యన్తేన స్వకైఙ్కర్యోపకరణశేషాదినిత్యసూరిభిస్సుక్తానుపలక్షయిత్వా, పునరపి విగ్రహగుణానుక్త్వా స్వరూపగుణాంశ్చాభిధాయ, విశిష్టభగవదనుభవజనితప్రీతికారిత కేవలపరార్థకైఙ్కర్యమేవ పురుషార్థఇతి, సనాథజీవితఇత్యన్తేన స్వప్రార్థనాపూర్వకముపపాదితమితి, నమోనారాయణాయేత్యస్యార్థో వివృతః. శిష్టం "యదణ్డమ్" "వశీవదాన్యః" ఇతి శ్లోకయోరనుసంహితమ్.

అథోక్తసర్వాధికరణం పరమంధామాహ (పరమాకాశముమితి). సమూహత్వంతస్య పఞ్చోపనిషత్ప్రతిపాద్యపఞ్చభూతేప్ప్రియమయత్వాత్; ప్రమాణంత్వత్ర (౧) "పరమేవ్యోమన్, సోశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్ సహబ్రహ్మణావిపశ్చితా" ఇతి, (౨) "తదక్షరే పరమేవ్యోమన్" (౩) "యోస్యాధ్యక్షఃపరమేవ్యోమన్" (౪) "క్షయన్తమస్యరజసఃపరాకే" ఇత్యాదికాశ్రుతిః, (౫) "స్వసత్తాభాసకం సత్త్వం గుణసత్త్వాద్విలక్షణమ్" ఇత్యాదీనిచార్షవచాంసి; అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ, "జ్ఞానానన్దమయస్థానాద్దేశభావంవ్రజత్యుత। సదేశఃపరమంవ్యోమ నిర్మలంపురుషాత్పరమ్। నిస్సీమసుఖసన్తానమనవద్యమనాకులమ్" ఇత్యారభ్య "తదేతత్పరమంవ్యోమ లేశతస్తేప్రకీర్తితమ్। నైవవర్ణయితుంశక్యోప్యస్యవిస్తరః।" ఇత్యన్తేన విస్తరణైతత్ప్రత్యపాది; పాద్మసంహితాయాఞ్చ:-"మహతస్తమసోలోకాబహవోబహుయోజనాః" ఇత్యాదినా. లక్ష్మీతన్త్రేచ:-"యత్ర

---

(౧) తై-ఆన-౧ (౨) తై-నారా- (౩)

(౪) యజు-౨-కా (౫)

ప్రకృతియుమ్, బద్ధాత్మాక్కళుమ్, కాలముమ్, మహదాదివికారఙ్గళుమ్, అణ్డఙ్గళుమ్, అణ్డత్తుక్కుట్పట్ట దేవాది పదార్థఙ్గళుమ్.

(౯౭) అయనమెన్ఱతు-ఇవఱ్ఱుక్కాశ్రయమెన్ఱపడి; అఙ్జనన్ఱిక్కే-ఇవై తన్నై ఆశ్రయమాకవుడైయ నెన్నవుమామ్.

(౯౮) ఇవైయిరణ్డాలుమ్ ఫలిత్తతు పరత్వసౌలభ్యఙ్గళ్.

త్పురాణమాకాశమ్" ఇత్యత్ర ఆకాశశబ్ద ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయైవ వ్యోమశబ్దమనుక్త్వా ఆకాశశబ్దోక్తిః; "వ్యోమన్" ఇతికుదృష్టియోజనావ్యావర్తనాయ ఆకాశశబ్దప్రత్యభిజ్ఞాపనమ్; యద్యపిపరమవ్యోమానన్తరం వచనే కాలోక్తిః; తథాపి సత్త్వాశ్రయత్వసాధర్మ్యాత్ శుద్ధసత్త్వానన్తరం మిశ్రసత్త్వాభిధానమ్; అస్తువా, స్వతస్సాంశత్వం పిణ్డవదవ్యక్తస్యేతి న్యాయసిద్ధాఞ్జనోక్తేః, సమూహత్వముపపాద్యమ్. గుణత్రయాత్మకతయావా ఔపచారికంసమూహత్వమ్; నహి గుణత్రయే ప్రకృతితాముఖ్యా.

అథపురుషఇత్యేకవచనం జాతావితిజ్ఞాపయన్నిత్యానాంతదుపలక్షితానాఞ్చముక్తానాం ప్రాగుక్తత్వాత్ విశేషపరఃపురుషశబ్దఇతి దర్శయతి. (బద్ధాత్మాక్కళుమితి); "అణ్డత్తుక్కుట్పట్ట దేవాదిపదార్థఙ్గళుమ్" ఇతి, అగ్రేభిధానాదిహబద్ధశబ్దః-అనారబ్ధశరీరప్రకృతి సంసృష్టచేతనపరః. "అస్మాత్పరమవ్యోమ్నస్తిష్ఠత్యర్వాచికేపదే। సర్వాత్మనాంసమష్టిస్సా కోశేమధువృతామివ। దారుణ్యగ్నిర్యథా తైలంతిలే తద్వత్పుమానపి। ప్రధానేఽవస్థితో వ్యాపీ" ఇత్యుక్తమ్.

అథ తేషాం శరీరసమ్బన్ధమోక్షాదిసకలకారణంకాలమాహ (కాలముమితి). అహోరాత్రాద్యనేకవిభాగవత్త్వాత్సమూహత్వమ్.

వచనేతు విభూతిద్వయసాధారణత్వాత్ కాలో మధ్యే పఠితః. అథ కాలాధీనోత్పత్తికాన్మహదాదీనాహ (మహదాదీతి). ఆదిశబ్దేన అహఙ్కారభూతపఞ్చకసఙ్గ్రహః. "పఞ్చతన్మాత్రభూతానాం భేదస్యాత్రావివక్షణాత్। అణ్డాన్తర్వర్తినాం మధ్యే చేన్ద్రియాదేర్వివక్షణాత్। మహదాదిధరాన్తాని సప్తచావరణానిచ। ఇత్యుక్తం వచనేత్రాపి సప్తైవాతః ప్రకీర్తితాః। అథవా మహదాదీతి త్రయోవింశతితత్త్వధీః। వాక్యాన్తరస్థోత్తరార్ధం విశేషప్రతిపత్తయే। అత్రావివక్షయా తాని నోక్తానీతి విభావ్యతామ్॥

అథ మహదాద్యారబ్ధాన్యణ్డాన్యాహ (అణ్డజ్గుమితి). "ఈదృశానాం తథాణ్డానామ్" ఇత్యాదిభిరణ్డబహుత్వావగమాదేకవచనం జాతావితి భావః. దేవాదీత్యాదిశబ్దేన తిర్యఙ్మనుష్యస్థావరాణాం తదాధారభూతానాం లోకానాఞ్చసఙ్గ్రహణమ్. లోకగ్రహణమపి ఘటపటాదిసకలోపలక్షణార్థమితి జ్ఞాపనాయ పదార్థశబ్దః.

కేచిత్తు, బద్ధాత్మకఖుమిత్యేతద్యథాశ్రుతం వ్యాచక్షాణా దేవాదిశబ్దస్య శరీరవిశిష్టపరతాం వారయితుం పదార్థపదమిత్యాహుః. యద్యపి "తత్సర్వం నారముచ్యతే" ఇతి నపుంసకనిర్దేశాత్, "నరసమ్బన్ధినో నారాః" ఇత్యాదివ్యుత్పత్తిరభిమతేత్యేవ ప్రతీయతే. తథాపి నారపదమిత్యస్య నారపదబోధ్యమిత్యర్థ ఇతి నానుపపత్తిః.

అయనశబ్దోఽధికరణవ్యుత్పత్త్యా ఆశ్రయత్వపర ఇత్యాహ (అయనమన్త్వితి). బహువ్రీహిమాహ (అజ్జసన్ధి కే) ఇతి.

సమాసద్వయఫలితమాహ (ఇన్నైయిత్యాది). తత్పురుషపక్షే సర్వాధారత్వలాభాత్ పరత్వమ్. బహువ్రీహిపక్షే సర్వాధికస్యాపి స్వస్య చేతనేషు ప్రవిశ్య వర్తనలాభాత్ సౌలభ్యమ్.

(౯౯) అన్తర్యామిత్వముమ్, ఉపాయత్వముమ్, ఉపేయత్వము మాకవుమామ్

అయనశబ్దస్య యోజనాన్తరమపి దర్శయన్ పక్షాన్తరమాహ (అన్తర్యామిత్వముమితి). బహువ్రీహిబలాదన్తర్యామి బ్రాహ్మణోక్తస్య సర్వచేతనాచేతనాన్తర్యామిత్వస్య లాభః. తత్పురుషే అయనశబ్దస్య కర్మకరణయోర్వ్యుత్పత్తిబలాదుపాయోపేయత్వయోర్లాభ ఇతి వివేకః. ధాతుశ్చ–"ఇణ్-గతౌ" "అయ-గతౌ" ఇతివా; అన్తర్యామిత్వోక్తిర్బహిర్వ్యాప్తేరుపలక్షణమ్. తత్పురుషే ఆధారత్వోక్తేరాధేయాపేక్షయా నైపుల్యలాభేన బహిర్వ్యాప్తిలాభాత్. అన్తర్వ్యాప్తి బహిర్వ్యాప్తీ నారాయణపదప్రవృత్తినిమిత్తతయా శ్రూయేతే. (౧) "అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్స్థితః" ఇతి. "వ్యాప్యస్థితో నారాయణః" ఇత్యుక్తం తత్త్వదీపే. అన్తర్వ్యాప్తిమాత్రస్య లాభేపి తస్యానియమనార్థత్వస్య, (౨) "అన్తః ప్రవిష్టః" (౩) "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్" ఇత్యాదిభిరవగతత్వాత్, అన్తర్యామిత్వలాభః. అన్తః ప్రవిశ్య నియన్తృత్వమేవ చ శరీరిత్వమ్. విశేషణద్వయేన న్యూనభోవ్యాప్తిః.

నను, ఆత్మనామణుత్వాదన్తః ప్రదేశాభావాత్ కథమన్తర్వ్యాప్తిః. అత్ర దీపకృతః ;– "వ్యాప్యవ్యాపకయోర్జీవపరయోరుభయోరేవ తేజోద్రవ్యవత్స్వచ్ఛత్వేన పరస్పర ప్రతిఘాతకత్వాభావాత్, సమానదేశత్వోపపత్తేర్నియన్తృనియామ్యభావస్య వినిగమకత్వాత్, శ్రుతిసిద్ధాఽన్తర్వ్యాప్తిరుపపద్యతే" ఇత్యాహుః. ఏవం చేతనవిషయే

(౧) తై-నా-౧౧ (౨) యజు-ఆర-౩-ప్ర (౩) బృహ-౫-౭-౨౨

అన్తర్వ్యాప్తిః ప్రతిఘాతానర్హతయా తదధికరణదేశవ్యవస్థానరూపేతి ఫలితమ్.

నచ, (౧)"అణోరణీయాన్" (౨)"అణీయాంసమణీయసామ్" ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిబలేన ముఖ్యైవాఽన్తర్వ్యాప్తిరాస్తామితివాచ్యమ్. "అర్భకౌకస్త్వాత్" ఇత్యాదావణుత్వశ్రుతేరుపాధ్యవచ్ఛేదనిబన్ధనతాయానిర్ణీతత్వేన ప్రతిఘాతానర్హత్వమాత్రపరోక్తశ్రుతిస్మృతీనామపితాత్పర్యాత్; బహిర్వ్యాప్తిః పునఃకాలాదివిభువ్యతిరిక్తవిషయా. నచ, అన్తర్వ్యాప్తిరపి అణువ్యతిరిక్తవిషయేత్యేవకుతోనస్వీకృతమితినాచ్యమ్. (౩) "యఆత్మనితిష్ఠన్" (౪) "అన్తఃప్రవిష్టశ్శాస్తా" ఇత్యాదిప్రమాణానాం విశేషవిషయాణామపిసత్త్వాత్. ఏవఞ్చ "అన్తర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్య" ఇత్యన్తర్బహిఃప్రదేశవత్పదార్థవిషయమితి.

కేచిత్తు, "యఆత్మనితిష్ఠన్, ఆత్మనోన్తరః" ఇతిశ్రుతేరాత్మనోప్యన్తః ప్రదేశస్స్వీక్రియతఏవ. ఈశ్వరవ్యాప్త్యతిరిక్తకార్యానుగుణావయవత్త్వమేవ ఆత్మనోనిరవయవత్త్వమ్. ఈశ్వరాతిరిక్తద్రవ్యాపేక్షాచావయకత్వాదేవ అణుత్వవ్యవహారః. తత్రాప్యేతస్యవ్యాప్తత్వాదేవ అణోరణీయస్త్వోక్తిః; నచసావయవత్వేఆత్మనోఽనిత్యత్వప్రసఙ్గః. ఈశ్వరీయనిత్యవిగ్రహేవ్యభిచారేణ అవయవారబ్ధత్వస్యైవ అనిత్యత్వప్రయోజకత్వాదితితత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానోక్తేః. ఏవఞ్చ, యద్యప్యనవస్థాభయేనక్వచిదన్తఃప్రవేశరాహిత్యమవశ్యాశ్రయణీయమితిసఙ్కోచఆవశ్యకః, తథాపి, "తమాత్మస్థమ్"(౩) "ఆత్మనోన్తరః" (౪) "తవాన్తరాత్మామమచ" ఇత్యాదిప్రమాణవశాత్, ఆత్మాన్తర్వర్తిత్వం స్వీక్రియతఇతివదన్తి.

(౧) తై-నా- (౨) అహి-సం-౫౧ (౩) బృహ-౫-౭-౨౨- (౪) యజు-అర-౩-ప్ర

"గుణేషు భగవతోఽనాన్తర్వర్తిత్వమ్; నిర్గుణస్యవస్తునోఽభావే నస్వవిశిష్టస్య స్వస్మిన్వృత్తావాత్మాశ్రయాత్, గుణాన్తరవిశిష్టస్య గుణాన్తరవ్యాప్తౌ, తత్రాపిగుణాన్తరాపేక్షాయామనవస్థానాత్" ఇతి కృష్ణపాదై రుక్తమ్. తస్యాయమాశయః. భగవతోధర్మభూతజ్ఞానాన్తర్వర్తిత్వంనతస్య శరీరత్వప్రయోజకమ్. జీవధర్మభూతజ్ఞానేతచ్ఛరీరత్వావ్యవహారేణ"యస్య చేతనస్య" ఇతి జ్ఞానవిశిష్టనియామ్యత్వైక స్వరూపత్వస్యైవలక్షణత్వస్యవక్తవ్యత్వాత్, జ్ఞానవిశిష్టస్య జ్ఞాననియామకత్వే ఆత్మాశ్రయాత్, జ్ఞానాన్తరస్యచనియామకత్వే అనన్తజ్ఞానకల్పనాపత్తేః; అతఏవ "స్వజ్ఞానస్వేతరసమస్తద్రవ్యశరీరకత్వమ్-ఈశ్వరలక్షణమ్" ఇతి న్యాయసిద్ధాఞ్జనే ఉక్తమ్.

అత్రచ సర్వవస్త్వన్తర్యామిత్వేపితద్గతదోషైరసంస్పృష్టత్వం నరశబ్దేనప్రతీయతే. ఉపపాదితఞ్చ, (౧)"అపీతౌతద్వత్ప్రసఙ్గాదసమఞ్జసమ్" "నతుదృష్టాన్తభావాత్" "భోక్త్రాపత్తేరవిభాగశ్చేత్స్యాల్లోకవత్" "నస్థానతోపిపరస్యోభయలిఙ్గంసర్వత్రహి" ఇత్యాదౌ, భగవతో నిర్దోషత్వమ్; ఉపాయోపేయపరత్వపక్షేతు, నారశబ్దోజీవసమూహమాత్రవాచీ;స్వరూపవికారాభావాచ్చ అచిద్వ్యావృత్తత్వాద్విశిష్య జీవాభిధానమ్; అత్ర "నృ-గతౌ" ఇతి ధాతోరచి నరశబ్దవ్యుత్పత్త్యా అణుత్వస్యాపి, "ఉత్క్రాన్తిగత్యాగతీనామ్" ఇతిన్యాయేనసిద్ధిరితితత్త్వదీపకృతః. మకారేణనిత్యత్వప్రతీతేరణుత్వస్య స్ఫుటమననుగమాచ్చతదపేక్షయా అస్యవిశేషః. అర్జునరథ రాసమణ్డలవత్, ప్రణవనారాయణశబ్దయోశ్చైష శేషిప్రధానత్వాత్, రామానుజశబ్దతుల్యః ప్రణవః;లక్ష్మణపూర్వజశబ్దతుల్యశ్చనారాయణశబ్ద ఇత్యాచార్యాః.

(౧). బ్రహ్మసూత్రమ్.

ప్రాపకపరతామస్య (౧) "నిత్యోనిత్యానామ్" ఇతి శ్రుతిర్వి
శదీకరోతి. నారశబ్దస్య ఆవృత్త్యా *నరాజ్జాతానీతివ్యుత్పత్త్యా నర
మభిప్రేత్య ప్రాపకేపి నిత్యత్వనిర్దేశః. నృ-గతావితిగత్యర్థతయా జ్ఞానా
ర్థకత్వాత్, నరశబ్దేన చేతనత్వలాభః. ఇదమేవచ ప్రాపకత్వం యదిష్ట
సాధనత్వమ్. నచనిత్యత్వకార్యత్వయోర్విరోధః. కార్యవైశిష్ట్యస్య
నిత్యత్వేనావిరోధాత్; "నారోనరాణాంసఙ్ఘాతః" ఇతివచనేగతిశబ్దః
కర్మణికరణేవ్యుత్పత్త్యా ఉపాయోపేయపరః. గతిరాలమ్బనమిత్యత్ర
తుగతిశబ్దః-"నయామిపరమాంగతిమ్" ఇతివత్ప్రాప్యపరః. ఆలమ్బన
శబ్దశ్చ-ఉపాయపరః.

"తేషామయనభూతత్వాత్" ఇత్యత్రతు త్రివిధావ్యుత్పత్తిర్వివ
క్షితేతి, "తస్మాన్నారాయణంబన్ధుంమాతరంపితరంగురుమ్। నివా
సంశరణంప్రాహుర్వేదవేదాన్తపారగాః" ఇత్యుత్తరవచనేనావగమ్య
తే. అత్రశరణంనివాసమితి కరణాధికరణవ్యుత్పత్తీప్రదర్శితే. కర్మణి
వ్యుత్పత్త్యాసర్వవిధబన్ధుత్వలాభ ఇత్యనుపదమేవస్ఫుటమ్. ఏవంమా
తాపితేతిశ్రుతావపి నివాసశ్శరణంగతిరితివ్యుత్పత్తిత్రయార్థకథనమ్.
మాతాపితేతిప్రాగ్వత్.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్, "అయతేనిఖిలాన్నారాన్వ్యా
ప్నోతిక్రియయాతథా" ఇతి, ధారణపోషణనియమనాదిక్రియయా
తాన్వ్యాప్నోతీతి, అయ-గతావిత్యతః కర్తరివ్యుత్పత్తిఃప్రదర్శితా;
నన్ద్యాదిత్వమతఏవవచనాత్కల్ప్యతే. "నారాశ్చాప్యయనంతస్యతై
స్తద్భావనిరూపణాత్" ఇతిజ్ఞానార్థాత్కరణే అయనశబ్దమాశ్రిత్య ఈ
శితవ్యనిరూప్యత్వంభగవతఉక్తమ్. "నారాయణామయనంవాసస్తేచ

(౧) శ్వేతా-౬-౧౩

(౧౦౦) ఎమ్బిరానెన్దైయెన్దైయాలే ఈశ్వరనే ఎల్లావుఱవుముత్తై యుమెన్ఱుశొల్లుమ్.

తస్యాయనంసదా" ఇత్యధికరణవ్యుత్పత్తిః ప్రదర్శితా. ఉక్తవ్యుత్పత్తిత్రయేపి నారశబ్దశ్చేతనాచేతనసాధారణః. "పరమాం చగతింస్తేషాం నారాణామాత్మనాంసదా" ఇత్యుపాయోపేయత్వపక్షే నారశబ్దో జీవమాత్రపర ఇతిదర్శితమ్.

నచ, అప్సుశయానత్వం నారాయణపదప్రవృత్తినిమిత్తమితి, "ఆపోనారాఇతిప్రోక్తాః" "సృష్ట్వానారంతోయమన్తస్థితోహంయేన స్యాన్మేనామనారాయణేతి" "ఆపోనారాయణోద్భూతాస్తాయదస్యాయనంపునః" "ఆపోనారాఇతిప్రోక్తాస్తాఅప్యయనమస్యచ" ఇత్యాది వచనైః ప్రతీయతఇతి తదనుక్త్వాన్యానత్వమాశఙ్కనీయమ్. *నరాజ్జాతానీత్యనేన అప్పదస్యసర్వతత్త్వోపలక్షణపరతయావ్యాఖ్యాతత్వాత్. అస్తువా, "మహార్ణవేశయానోప్సు" ఇత్యాద్యనురోధాచ్చ విశిష్య అప్సుమ్యస్థస్యాపితత్పదప్రవృత్తినిమిత్తతా. తథాపితతోప్యధికార్థలాభాదుక్తయోజనాపివాచార్యైరాదృతాః.

అసాధారణతయాదేవతాన్తరవ్యావర్తకత్వాచ్చ ఏతస్యప్రాగేవోక్తమ్. ప్రాప్యప్రాపకత్వోక్త్యా అసఙ్కోచాద్భగవతస్సర్వవిధబన్ధుత్వమపి సిద్ధ్యతీత్యభిప్రేత్య కలిజిత్సూక్తిముదాహరతి (ఎమ్బిరానెన్దై) ఇత్యాది. ఉపకారకత్వజనకత్వబన్ధుత్వరాజత్వాయుష్ట్వాదయో నారాయణశబ్దార్థత్వేనానుసంహితాఇతి; (౧) "సర్వేషామేవలోకానాం పితామాతాచమాధవయః" (౨)"త్వమేవమాతాచపితాత్వమేవ"(౩)"భూతానాంయోవ్యయఃపితా" (౪)"సుహృదంసర్వభూతానామ్" ఇత్యాదికమనుసన్ధేయమ్.

(౧౦౧) నామ్ పిఱర్క్కానవన్ఱు అవన్ నమక్కు ఇఱుక్కుమ్.
ఇరామడమూట్టువారైప్పోలే ఉళ్ళేపతికిడన్దు సత్తైయే పిడిత్తు నోక్కిక్కొణ్డుపోరుమ్.

(౧౦౨) ఆయ వెన్ఱిలవిత్తాల్ - శేన్ఱాల్ కుడైయామెన్ఱిఅపడియే ఎల్లావడిమైకళుమ్ శెయ్యవేణ్ణుమెన్ఱ పేఱ్షిక్కిఱతు.

ననుభగవతస్సర్వలోకసుహృత్త్వే సర్వదాసర్వరక్షణాపత్తి రితిసంసారోచ్ఛేదాపత్తేరిత్యత ఆజ్ఞాతిలఙ్ఘనాదినా తస్య ఫలవిశేష ప్రదానానౌపయికస్యకాల విశేషేతత్ప్రదానౌపయికత్వేపి సత్తాను వర్తనరూపంరక్షణం సర్వదాసర్వవిషయే ప్రాతికూల్యదశాయామపి క్రియతఇత్యాహ (నామిత్యాదివాక్యద్వయేన). "ఉళ్ళేపతికిడన్దు" ఇత్య నేన(౫)"యమాత్మానవేద"ఇత్యవిదితతయా అవస్థానమ్; నివారయే యురితిబుద్ధ్యేతిరసస్సూచితః.(౬)"అకుణ్ఠీకృతరూపశ్చసమస్తదురితా నలః। వ్యాపకస్సర్వశాస్త్రేషుప్రథితోగోపనస్సతామ్।సదానన్దమయః పన్థానారాణాఞ్చసదాగతిః" ఇత్యహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తేః పరార్థో పీహానుసన్ధేయః.

అథచతుర్థ్యర్థమాహ (ఆయ వెన్ఱిలవిత్తాలితి). ఆయశబ్దావయ వభూతచతుర్థ్యేత్యర్థః. ఆయశబ్దావయవత్వకథనన్తు ఫలసిద్ధిహే తుభూత ప్రదేశవిశేషాత్మకశక్త్యవయవత్వరూపనైభవజ్ఞాపనార్థమ్. అథవాపచతీత్యాదౌ అతిప్రత్యయఇతి భూవాదిసూత్రభాష్యబలే సవ్యాకరణాన్తరేఅతిప్రత్యయోऽనుశిష్టఇతివత్, ఆయస్యఫలప్రతిపా

---

(౧) భార-అర. (౨) శరణాగతిగద్యే (౩) సహస్రనామ్ని
(౪) గీ-౫-౨౯ (౫) బృహ-౫-౭-౨౨ (౬) అహి-సంహితా

(౧౦౩) నమస్సాలే తన్నో్నిడుఱవిల్లైయెన్ఱువెత్తు కైఙ్కర్యత్తైప్రా
ర్థిక్కక్కూడుమోవెన్నిల్; పడియాయ్క్కిడన్దున్ పవళ
వాయ్కాణ్బేనెన్గిఱపడియే కైఙ్కర్యప్రార్థనై వన్దేఱియన్ఱు;
స్వరూపప్రయుక్తమ్.

(౧౦౪) ఆకైయాల్ వఴువిలావడిమై శెయ్యవేణ్డు నామెన్గిఱ ప్రా
ర్థనైయైక్కాట్టుకిఱతు.

దకత్వమన్తరాఫలహేతుత్వమనుపపన్నమిత్యతఏవవ్యాకరణాన్తరే ఆ
యప్రత్యయోనుశిష్ట ఇతిజ్ఞాయత ఇతియథాశుశ్రగ్రన్థఏవసాధుః. చతు
ర్థ్యాకైఙ్కర్యలక్షణప్రకారఉక్తః; విశేషానుక్త్యా (౧)"అహంసర్వం
కరిష్యామి" ఇత్యుపబృంహణాచ్చ సర్వవిధత్వసిద్ధిరిత్యాశయేనాహ
(శ్శెన్ఱాలిరి). *నివాసశయ్యేతిశ్లోకోనుసన్ధేయః.

నమసాకైఙ్కర్యేస్వార్థత్వనిషేధాదస్వార్థస్యచ, ప్రయోజనమ
నుద్దిశ్యేతిన్యాయేన అప్రార్థనీయత్వాత్, కైఙ్కర్యప్రార్థనాఽసమ్భ
వఇత్యాశఙ్కతే (నమస్సాలేయితి). శేషత్వజ్ఞానవతః కేవలశేష్యతి
శయాధానేచ్ఛాస్వభోక్తృత్వజ్ఞానాభావేపి సమ్భవత్యేవేతిపరిహరతి
(పడియాయితి). పడియాయిత్యనేనస్వార్థతాబుద్ధిః కైఙ్కర్యేవ్యావ
ర్త్యతే.

తథాచమమకైఙ్కర్యం*భూయాదిత్యాకారికా ప్రార్థనాద్వేధా;
ఏకామదానన్దనంకైఙ్కర్యంభూయాదిత్యాకారికా; అన్యాతుత్వత్ప్రీ
హార్ద్ సాధనంకైఙ్కర్యం మయాక్రియతేత్యాకారికా; తత్రాద్యాయాః
నమసానివర్తనేపి నద్వితీయానివర్తత ఇతిభావః. (వన్దేఱి)మమకారప్ర
యుక్తమ్; స్వరూపప్రయుక్తమ్-స్వరూపజ్ఞానప్రయుక్తమ్; క్రియాధ్యా
హారేప్రమాణందర్శయన్నుపసంహరతి (ఆకైయాలితి).

---

(౧) రా-అయో-౩౧-౨౫

(౧౦౫) కణ్ణారక్కణ్డు కళివతోర్ కాతలుఱ్ఱార్క్కుముణ్డో కణ్గళ్ తుఞ్జుతలెన్నుమాపోలే కాణ్బతఱ్కుమున్బు ఉఱక్కమిల్లై. కణ్డాల్ *సదాపశ్యన్తియాకైయాలే ఉఱక్కమిల్లై.

(౧౦౬) పఴుతేపలపకలుమ్పోయినవెన్ఱు ఇఴన్దనాళ్కళుక్కుక్కూప్పిడుకిఱవనుక్కు ఉఱఙ్గవిరకిల్లై.

విషయవైలక్షణ్యప్రయుక్తాపి కైఙ్కర్యప్రార్థనేత్యభిప్రేత్య తస్యానిత్యత్వోపపాదనాయ జ్ఞాతభగవద్వైలక్షణ్యానాం న కదాపి విషయాన్తరవైలక్షణ్యానుసన్ధానతత్ప్రాప్తిప్రార్థనాదికం భవతీత్యాహ (కణ్ణారక్కణ్డిత్యాదివాక్యచతుష్టయేన). కిం తద్దర్శనాత్ప్రాక్, ఉత తద్దర్శనానన్తరమ్; ఆద్యే ఆహ (కణ్ణారవితి). దర్శనాభావే ధారణాభావప్రయోజకజ్ఞానావస్థావిశేషాణాం న కదాచిద్విషయాన్తరేషు భోగ్యత్వానుసన్ధానరూపో జ్ఞానసఙ్కోచ ఇతి శఠారిసూక్త్యర్థః.

నను ప్రాగ్దర్శనాత్తదభావేపి దర్శనానన్తరం సిద్ధేఇచ్ఛావిరహాదన్యత్రేచ్ఛా స్యాదిత్యత్రాహ (కణ్డాలితి). అనన్తవిలక్షణవస్తుదర్శనస్యైవ తదనుబుభూషాప్రతిబన్ధకత్వమ్; ఏతస్య చ * సదాపశ్యన్తీతి శ్రుత్యా నిత్యాపూర్వత్వప్రతీతేర్న తద్దర్శనానన్తరమప్యన్యేచ్ఛాసమ్భవ ఇతి భావః. ఏతేన సూరివిషయప్రమాణస్యేహోదాహరణాసఙ్గతిరితి నిరస్తమ్. ఏతచ్చ దర్శనం ప్రేమవదధికారిగతమిహాత్యమేవ; న తు లోకాన్తరభావి; తత్ర జ్ఞానసఙ్కోచస్య ప్రసక్త్యా నిషేధ్యత్వాదితి బోధ్యమ్.

పూర్వకాలీనానుభవాభావేన ప్రేమవతాం శోకదర్శనాదపి నానుభవస్యోత్తరకాలీనాఽనుబుభూషావిచ్ఛేదకత్వమిత్యాహ (పఴుతే

(౧౦౭) "అన్రునాన్ పిఱన్దిలేన్ పిఱన్దపిన్ మఱన్దిలేన్" ఎన్నానిన్ఱార్ కళిత్తే.

(౧౦౮) ఇవ్వడిమైత్తాన్, "ఒళ్ళివిల్ కాలమెల్లాముడనాయ్ మన్ని" ఎన్గిఱపడియే సర్వదేశసర్వకాల సర్వావస్థైకళిలుమను వర్తిక్కుమ్.

యితి). ఈదృశానుభవానోపయికా అనేకవాసరాగతా ఇతికాసార సూక్త్యర్థః.

నను విలక్షణప్రేమశాలినాం ప్రాక్ దర్శనాత్, తదనన్తరఞ్చ అన్యానుసన్ధానాసమ్భవేపి కథం విషయవైలక్షణ్యజ్ఞానమాత్రవతాం తదసమ్భవ ఇత్యత ఆహ (అన్రితి). జ్ఞానలాభాత్పూర్వం జన్మైవనాస్తి. తదనన్తరఞ్చ కదాపి నవిస్మృతిరితి భక్తిసారసూక్తేః, జ్ఞానమాత్రస్యాపి ప్రబల ప్రతిబన్ధకత్వాభావే అర్థాన్తరభోగ్యతానుసన్ధాన ప్రతిబన్ధకత్వం సమ్భవతీతి భావః.

(౧)"కాలం సకలమపి సర్వత్ర సకలాస్వవస్థాసు" ఇత్యాచార్యాను సంహితం ప్రార్థ్యమానకైఙ్కర్యస్య సర్వదేశసర్వకాలసర్వావస్థోచితత్వవైశిష్ట్యం దర్శయతి (ఇవ్వడిమైయితి).

జితన్తాయామ్, "సర్వేషు దేశకాలేషు సర్వావస్థాసు చాచ్యుత। కైఙ్కరోస్మి" ఇతి స్వరూపస్య విశిష్టకైఙ్కర్యార్హత్వాభిధానాన్నార శబ్దస్య చేతనపరత్వేన ఈశ్వరపరత్వేన భోగోపకరణపరత్వేన యోజితత్వాద్భోక్తృభోగ్యభోగోపకరణానాం నిత్యత్వాద్భోగస్య నిత్యతా ప్రతీతిః. ఉక్తఞ్చ, (౨) "సాయుజ్యం ప్రతిపన్నా యే తీవ్రభక్తాస్తపస్వినః। కైఙ్కరా మమ తే నిత్యం భవన్తి నిరుపద్రవాః" ఇతి; ఏ తేన సయు

---

(౧) అష్టశ్లో-3 (౨) విష్ణుతత్వే-3

జోర్భావస్సాయుజ్యమితి భోక్తవ్యసామ్యమేవ సాయుజ్యశబ్దవాచ్యమితివ్యాఖ్యాతమ్. "ఆదిత్యస్యసాయుజ్యం గచ్ఛత్యేతాసామేవదేవతానాంసాయుజ్యమ్" ఇత్యాదిషుచ భేదఏవసాయుజ్యశబ్దప్రయోగోదృష్టచరః. తేనసాయుజ్యశబ్ద శ్రవణాన్ముక్తిదశాయామైక్యమితి ప్రత్యాఖ్యాతమ్.

భోక్తుర్వికసితజ్ఞానత్వాత్, భోగ్యస్యచాఽపరిచ్ఛిన్నత్వాత్, సర్వదేశసమ్బన్ధోభోగ్యస్యసిద్ధ్యతి. సర్వావస్థత్వాచ్చ శరీరాత్మభావసమ్బన్ధేనపృథక్సిద్ధ్యనర్హత్వాత్; అతఏవసర్వప్రకారశేషత్వాత్సర్వవిధకైఙ్కర్యసిద్ధిః; "యత్రయత్రహరేఃపార్శ్వే పాదుకావాపతద్గృహమ్। ఆదాయవాసస్సాయుజ్యం మోక్షఇత్యభిధీయతే" ఇతిహారీతమునివచనేపాదుకాదిగ్రహణం సర్వోపచారసాధనోపలక్షణార్థమ్.

నచ, "ద్వాదశాహవదుభయవిధం బాదరాయణోఽతః" ఇతి శరీరసద్భావవికల్పస్య సూత్రితత్వాత్, తదభావేకైఙ్కర్యాభావాత్తస్యచసార్వకాలీనత్వాసమ్భవః; స్వామిష్టకరణస్యైవకైఙ్కర్యతయాతత్కాలేఅనుభవితృతయావస్థానస్యైవకైఙ్కర్యరూపత్వాత్.

నాపిముక్తానామనావృత్తిశ్రవణాత్,లీలావిభూత్యన్తర్గతవిభవార్చావతారాదిస్థానేషు కైఙ్కర్యకరణాసమ్భవేన సర్వదేశసమ్బన్ధిత్వాసమ్భవః. (౧)"ఇమాన్లోకాన్ కామాన్నీ కామరూప్యనుసఞ్చరన్"ఇత్యాదిప్రమాణానురోధేన అపునరావృత్తివచనస్య కర్మకృతపునరావృత్తినిషేధమాత్రపరత్వేన అనేకవిగ్రహపరిగ్రహస్య(౨)"సఏకధాభవతి" ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధత్వేన సర్వదేశేషుకైఙ్కర్యకరణస్యోపపత్తేః.

---

(౧) తై-భృగు-౧౦౫   (౨) ఛాన్దో-౭-౨౬-౨

నచసర్వకాలసర్వావస్థయోరభేదః; విగ్రహాన్తరీయ బహిరఙ్గా
వస్థామాదాయకైఙ్కర్యస్యసర్వకాలీనత్వసమ్భవాత్, భేదోపపాదనే
సర్వదేశసమ్బన్ధేనతల్లాభ ఇతివాచ్యమ్. నిత్యాగ్నిహోత్రాదితుల్యతా
వారణాయసర్వావస్థోక్తేః.

నచతథాపి నిత్యకర్తృకాణాంనియతానాంకైఙ్కర్యాణామ
భావాత్ సర్వవిధత్వాసమ్భవః; స్వకృతకైఙ్కర్యస్యాపిస్వామిప్రియ
త్వేనైవ స్వప్రియతయా,అన్యదీయకైఙ్కర్యాణామపి తత ఏవస్వప్రి
యజనకతయాస్వప్రియత్వవిశిష్టసర్వవిధకైఙ్కర్యస్యఆశాసనవిషయ
స్యసిద్ధేః, స్వప్రియత్వన్తు భగవత్ప్రీత్యర్థమేవేతి నపారార్థ్యవిరోధోఽపి.

అథవా, యదాయత్ర యాదృశంకైఙ్కర్యం మత్కర్తృ
కతయాస్వామినోఽభిమతమ్, తత్రసర్వత్రసర్వస్మింస్తస్మిన్కాలే అన్త
రఙ్గబహిరఙ్గసాధారణతాదృశసకలకైఙ్కర్యం మయాక్రియేతేత్యేవ
ప్రార్థనాప్రకారః. అనిష్టకరణస్య అకైఙ్కర్యత్వాదతోనకాప్యనుప
పత్తిః.

ఇదఞ్చకైఙ్కర్యంప్రపన్నస్యైవ;నభక్తస్యేతి కేచిత్. అత్రా
హుః;కింశ్రుత్యాభక్తప్రపన్నయోః ఫలభేదసిద్ధిః;స్మృత్యాన్యాయేన
సమ్ప్రదాయేనవా; నాద్యః, తాదృశశ్రుతేరభావాత్; (౧)"సోఽశ్ను
తేసర్వాన్ కామాన్సహ"ఇత్యత్రకైఙ్కర్యానిషేధాత్;అనుక్తస్యాపి
విభూత్యనుభవస్య(౨)"సర్వంహపశ్యఃపశ్యతి"ఇత్యాదిప్రమాణాన్తరా
నురోధేనవా (౩) "అనుసఞ్చరన్" (౪) "ఛాయావాసత్త్వమనుగచ్ఛే
త్," (౫) "గాయన్నాస్తే" (౪) "సహాగచ్ఛతి" (౬) "జక్షన్క్రీడన్ర

---

(౧) తై-ఆన-౧ (౨) ఛా-౭-౨౬-౨ (౩) తై-భృ-౧౦-౫
(౪) పరమసంహి (౫) తై-భృగు- (౬) ఛాన్దో-౮-౧౨-౩

మమాణః” (౧) “సఏకధాభవతిద్విధాభవతి” ఇత్యాదిప్రమాణబలేన కైఙ్కర్యస్యాప్యుపలక్షణీయత్వాత్;

నచఉపసంహారగతత్వాదనుసఞ్చరన్నిత్యాదీనాం దౌర్బల్యమ్; (౨) “తస్మిన్యదన్తః” ఇత్యత్రఉపసంహారావగత†ధర్మస్యోపాస్యత్వవివక్షాయాదహరాధికరణసిద్ధత్వాత్, నతత్రోపక్రమావగతస్య బాధ ఇతిచేత్తుల్యమ్.

ఇహాప్యుక్తఞ్చ, అనుగచ్ఛేదిత్యాదీనాంకైఙ్కర్యపరత్వంవరదాచార్యైః;-“అనుగచ్ఛన్నిమాన్లోకాన్ కామాన్నీకామరూప్యసౌ। సామగాయన్ కిఙ్కురుతేసూరిభిస్సహాసర్వదా” ఇతి ; కిఞ్చైవంన్యాసనిష్ఠస్యబ్రహ్మప్రాప్తిఫలశ్రుతేః । కైఙ్కర్యమపిలభ్యేతేత్యుపలక్షణతోచితా ॥

నద్వితీయః;“భక్తైర్భాగవతైస్సహ”ఇత్యస్యాస్స్మృతేఃకైఙ్కర్యనిష్ఠాఽనుభవనిష్ఠనిత్యసూరివిషయత్వేపిన్యాసోపాసనాధికారివిషయత్వాభావాత్,“సదాపశ్యన్తి-విష్ణవః” ఇతిశ్రుత్యాసర్వసూరీణామనుభవకైఙ్కర్యయోరావశ్యకత్వేపి గుణవిషయవివాదోక్తివద్భేదోక్తేఃకాదాచిత్కాభిమతిమాత్రనిబన్ధనత్వస్యస్వీకార్యత్వాత్; “శేషజంభగవత్ప్రాప్తిరిత్యేతదుపలక్షణమ్ । కైఙ్కర్యస్యాఽన్యథాదృష్టశ్రుతిబాధఃప్రసజ్యతే । కిఞ్చైవంచరమశ్లోకే పాపనాశస్యకీర్తనాత్ । ప్రపన్నస్యసఏవస్యాత్ ఫలం నచతదిష్యతే । భక్త్యాపరమయావాపిప్రపత్త్యావామహామునే । ప్రాప్యోహంనాన్యథా ప్రాప్యోమమకైఙ్కర్యలిప్సుభిః । కిఙ్కరామమతేనిత్యమితిచైవం విరుధ్యతే ॥”

నాపితృతీయః; అత్యర్థప్రియవిషయానుభవస్యప్రీతికారితతదను

(౧) ఛా-౭-౨౬-౨		(౨) తై-నా-		† గుణోపాస్యత్వ

వర్తనరూపకైఙ్కర్యసామగ్రీత్వస్యక్లృప్తతయా, సత్యాంసామగ్ర్యాం కార్యానుత్పత్త్యనుపపత్తేః; ప్రతిబన్ధకీభూతభగవత్సఙ్కల్పసద్భావేచ ప్రమాణాభావాత్; "ఉపాసితగుణాదేర్యాప్రాప్తావప్యబహిష్క్రియా। సాతత్క్రతునయగ్రాహ్యానాకారాన్తరవర్జనమ్" కథమన్యథాకతిపయ గుణవిశిష్టవిషయకబ్రహ్మోపాసనస్య సర్వగుణవిశిష్టబ్రహ్మానుభవ హేతుత్వమ్.

నచయథాక్రతురితివాక్యే ఆకారాన్తరవర్జనప్రతిపాదక శబ్ద శ్రూయతే;-(౧)"తంయథాయథోపాసతేతథైవభవతి" ఇత్యత్రావధారణశ్రవణేపి,"విజ్ఞానఘనఏవ" ఇత్యేవకారేణప్రమాణాన్తరప్రతిపన్నాపహతపాప్మత్వాదీనామివకైఙ్కర్యస్యనిషేధోయుక్తః. అతో భిన్నక్రమత్వమేవఅవధారణస్యస్వీకార్యమ్. నచభగవతః పురుషార్థప్రదత్వనియమాత్, భక్తస్యకైఙ్కర్యాభిలాషవిరహాత్, నతత్ప్రదత్వమితివాచ్యమ్, తస్యాపి శేషత్వజ్ఞానభావేనకైఙ్కర్యాభిలాషసమ్భవాత్; నచ స్వరూపానుగుణసాధనే ప్రవృత్తత్వాత్తస్యకైఙ్కర్యాభావః. స్వరూపానుగుణస్యాపిమోక్షసాధనత్వాదేవ అనుభవసాధనత్వవత్, కైఙ్కర్యసాధనత్వస్యాపి స్వీకర్తవ్యత్వాత్.

నాపితురీయః; తదసిద్ధేః; శతారిసూక్తౌఅమరమునిశబ్దయోర్భక్తభాగవతతుల్యయోగక్షేమత్వాత్,అర్థపఞ్చకేనిత్యముక్తపరతయా వ్యాఖ్యానాచ్చ; కేషాఞ్చిన్ముక్తానాంకైఙ్కర్యాభావే, అత్రైవగ్రన్థే తేషాం నారశబ్దతయాసఙ్గ్రహాభావప్రసఙ్గాత్; "చేతనాచేతనం సర్వమ్" ఇతివచనవిరోధప్రసఙ్గాత్; కైఙ్కర్యప్రతిబన్ధకనివర్తకత్వంప్రపత్తేస్సద్వారకతయాఅద్వారకతయాచేతితత్వశేఖరోక్తేః, నిత్యానుభవపూర్వకనిత్యకైఙ్కర్యత్వమేవమోక్షఇత్యర్థపఞ్చకోక్తేః.

---

(౧)

గద్యేచ; “నిత్యకైఙ్కర్యప్రాప్త్యుపాయభూతభక్తితదుపాయభూతసమ్యగ్జ్ఞానతదుపాయభూతసమీచీనక్రియా” ఇత్యుక్తమ్. శరణాగతిగద్యేచ, “ఏవమ్భూతమత్కైఙ్కర్యప్రాప్త్యుపాయతయా అవక్లృప్తసమస్తవస్తు విహీనోఽపి” ఇతి; పరాశరభట్టపాదైశ్చ;—“నిజదాస్యకర్మజ్ఞాన” ఇతి, “జ్ఞానదాస్యత్వరితశిథిలచిత్తాః” ఇతిచ భక్తానాం కైఙ్కర్యకామిత్వం శ్రీరఙ్గరాజస్తవేఽనుసంహితమ్.

కృష్ణపాదైరపి - స్తోత్రవ్యాఖ్యానప్రవేశే, “కైఙ్కర్యోపాయో భక్తిః ప్రపత్తిశ్చ” ఇత్యుక్తమ్; తైరేవసకలప్రమాణతాత్పర్యే తత్తదధికార్యుచితోపాయవిభాగప్రకరణే “భగవత్ప్రాప్తికామాః కైఙ్కర్యమేవపురుషార్థత్వేన నిశ్చితవన్తః” ఇత్యుక్త్వా, “తేచోపాసననిష్ఠాః ప్రపన్నాశ్చ” ఇతిద్వివిధా ఇత్యుక్తమ్; వరవరమునిభిశ్చ- తత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానే; “బహుతరజన్మసాధ్యకర్మజ్ఞానజనితతైలధారావదవిచ్ఛిన్నస్మృతిసన్తానరూపభక్తిమూలేనభగవత్ప్రసాదేనవా ప్రపదనమూలభగవత్ప్రసాదేనవా వినష్టసకలసాంసారికదుఃఖా ఆవిర్భూతస్వరూపా భగవదనుభవకైఙ్కర్యైకభోగా ముక్తాః” ఇత్యుక్తమ్.

నచ, అనుభవకైఙ్కర్యే క్రమాద్భక్తప్రపన్నయోరత్ర ప్రతీయత ఇతివాచ్యమ్; పూర్వపదప్రతిపన్నదుఃఖనివృత్తిస్వరూపావిర్భావయోరపిక్రమేణాన్వయప్రసఙ్గాత్ ; భిన్నఫలత్వే “వికల్పోఽవిశిష్టఫలత్వాత్” ఇతిసూత్రవిరోధశ్చ; తస్యభక్తిప్రపత్త్యోరపివికల్పప్రతిపాదకతాయాః పూర్వైర్వ్యాఖ్యాతత్వాత్; బ్రహ్మప్రాప్తిఫలకత్వమాత్రేణవికల్పే స్వర్గఫలకతామాత్రేణ దర్శపూర్ణమాసజ్యోతిష్టోమాదీనామపి వికల్పప్రసఙ్గాదితి ఫలభేదపక్షోఽమూలకః.

యత్తు, శ్రీవచనభూషణే:- "ఉపాయాన్తరనిష్ఠానాముపేయో భగవదనుభవః" ఇత్యుక్తమ్; తత్ - భక్తానాం ప్రాయశో మన్త్రజన్యజ్ఞానశూన్యత్వాత్, తద్వతామపి స్వయత్నవాసనావత్, స్వానన్దవాసనయా అనుభవస్యాపి స్వాతన్త్ర్యేణోద్దేశ్యతా సమ్భావ్యత ఇత్యౌచిత్యమూలవర్ణనమాత్రమితి తదన్యవహితశిష్యైరేవ కృతే వ్యాఖ్యానే ఫలావిశేషం ప్రతిపాద్య దర్శితమితి నాతీవాఽత్ర యత్నః కార్యః. అతః ఫలం సర్వేషామేకరూపమేవ; సత్యభిమతి తారతమ్యే పరమకారుణికో భగవాన్ దిశతీతి.

కేచిత్తు, ఉభయోరుభయసద్భావేఽపి ఏకస్యార్థః కైఙ్కర్యమ్, అన్యస్యాఽనుభవసాధనత్వేనోద్దేశ్య ఇతి, తన్మూలభగవత్సఙ్కల్పవశాత్ ఫలదశాయామప్యైకత్రైకస్య భోగ్యతా సిద్ధిరిత్యానన్దసామ్యాత్ పరమసామ్యశ్రుతినిర్వాహం వికల్పఞ్చోపపాదయన్తి; అత్ర భక్తానామత్యన్తపారతన్త్ర్యజ్ఞానాభావేఽపి పారార్థ్యజ్ఞానమపి నియమతో నాస్తీత్యత్ర న కిఞ్చిన్నియామకం పశ్యామ ఇతి.

నన్వనుభవజనితప్రీతికారితకైఙ్కర్యమేవ పురుషార్థ ఇత్యుక్తమయుక్తమ్. కైవల్యాఖ్యస్యాపి మోక్షస్య సామ్ప్రదాయికత్వాత్. ఉక్తం హి శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రైః;- (౧) "స్వాత్మానుభూతిరితి యా కిల ముక్తిరుక్తా" ఇతి, కైవల్యశబ్దశ్చ ముక్తిపర్యాయో నుశిష్ట ఇతి. న చాఽనిత్యస్య కైవల్యస్య ముక్తిరూపత్వాసమ్భవః, *"యోగినామమృతం స్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణామ్" ఇతి పరాశరోక్త్యా నిత్యత్వావగమాత్; (౨) "సర్వకామాంశ్చ సాక్షరాన్" ఇత్యక్షరశబ్దేన నిర్దేశాత్; ద్రమిడోపనిషది చ, (౩) "అళవిల్లాచ్చిఱ్ఱిన్బమ్" ఇత్యుక్తమ్. కురుకేశాదిభి

---

(౧) వరద-స్త (౨) గద్యత్రయే (౩) తి-వాయ్-౪-౯-౧౦-

శ్చ-కైవల్యస్యాస్థిరత్వేప్యల్పత్వాదపురుషార్థత్వమిత్యుక్తమ్. (౧) "సంసృత్యక్షరవైష్ణవాధ్వసునృణామ్" ఇతిచయామునాచార్యైరక్షరశబ్దేనకైవల్యంనిర్దిష్టమ్. (౨) "ఐశ్వర్యమక్షరగతిమ్" ఇతి భట్టపరాశరపాదాః. ముక్తానామపి కేషాఞ్చిదర్వాచినాగతిశ్శ్రూయతఇతిచ భగవద్గుణదర్పణేకణ్ఠోక్తంముక్తత్వమ్. వ్యాసార్యైశ్చ, సంసారోన్మోచనత్వంకైవల్యస్యాభ్యుపగమ్యసంశబ్దవ్యావర్త్యత్వముక్తమ్; భట్టనాథసూక్తౌ-కైవల్యార్థినాంభగవత్ప్రాప్తిస్వరూపామోగ్యఫలార్థితయాదుర్గత్యతిశయదర్శనాదైశ్వర్యార్థిభ్యః పూర్వమాహ్వానమితికృష్ణపాదైరుక్తమ్.

నచ,ఏతానిసర్వాణిచిరకాలస్థాయిత్వపరాణి; (3)"అపామసోమమమృతాఅభూమ" ఇతి (౪) "అక్షయ్యంహవై చాతుర్మాస్యయాజినస్సుకృతంభవతి" ఇత్యాదివత్, అమృతంస్థానమిత్యత్రస్థానశబ్దస్య - తిష్ఠత్యస్మిన్నితివ్యుత్పత్త్యాప్రాప్యపరత్వే, అమృతశబ్దోప్యాత్మపరోనౌపచారికఏవవక్తుంశక్యః ; అక్షరగతిమిత్యత్రచ ఆత్మప్రాప్తిరిత్యర్థఇతి శక్యంవక్తుమితివాచ్యమ్.

(౫) "తద్యథేహకర్మచితోలోకః క్షీయతే, ఏవమేవాముత్రపుణ్యచితోలోకః క్షీయతే"; (౬)"అథయఇమేగ్రామేఇష్టాపూర్తేదత్తమిత్యుపాసతే, అథైతమేవాధ్వానంపునర్నివర్తన్తే" (౭)"యోవాఏతదక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాయజతేతపస్తప్యతే బహూనివర్షసహస్రాణ్యన్తవదేవాస్యతద్భవతి; ప్లవాహ్యేతేఅదృఢాయజ్ఞరూపాః"ఇత్యాది బహుప్రమాణబలాత్ సోమపానవద్యాగతారతమ్యాద్యవ్యస్థానుపప

(౧) చతుశ్శ్లోకీ (౨) శ్రీగుణరత్నకో (3)
(౪) ఆపస్తంబశ్రౌత-౮- (౫) ఛా-౮-౧౬ (౬) ఛా-౫-౧౦-3
(౭) బృహ-౫-౮-౧౦

త్త్వాచ్చ తత్ర చిరకాలస్థాయిత్వమాత్రపరత్వేఽపి ఇహానిత్యత్వస్య ప్రమాణాన్తరేణానవగతతయా సఙ్కోచకల్పనే మానాభావాత్; ప్రోత్సాహనార్థమన్త్రార్థవాదాదిగతవిశేషణపదానామౌపచారికత్వేఽపి వస్తుకథనపరప్రమాణగతస్థానాదినామ్నామౌపచారికత్వకల్పనాయా అన్యాయ్యత్వాచ్చ; యది విశిష్యైవ మహర్లోకాదీనామివ లయశ్శ్రూయేత; తతోఽకృతకాదిశబ్దానాం గౌణత్వం కల్ప్యేత. యోగినామమృతం స్థానమితి పూర్వోత్తరలోకసమభివ్యాహారాత్, స్థానశబ్దస్వారస్యాచ్చ నస్వరూపపరత్వం యుక్తమ్; అక్షరగతిమిత్యాదౌ చ సామానాధికరణ్యే సమ్భవతి న వైయధికరణ్యం కల్పనీయమ్.

కిం బహునా;-గీతాయామ్, "చతుర్విధా భజన్తే మామ్" ఇత్యాదినాభిహితాఽపూర్వైశ్వర్యకైవల్యభగవల్లాభకామాంశ్చతుర్విధాధికారిణ ఉపక్షిప్య, (౧)"జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతన్తి యే। తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్। అక్షరం బ్రహ్మ పరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే। భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మసంజ్ఞితః" ఇతి ప్రాప్యస్య ప్రకృతివినిర్ముక్తాత్మస్వరూపస్య బ్రహ్మసంజ్ఞితస్య, త్యాజ్యస్య భూతసూక్ష్మతద్వాసనాదిరూపస్య అధ్యాత్మశబ్దితస్య కర్మసంజ్ఞితస్య మనుష్యాదిభావహేతుభూతస్య యోషిత్పురుషసమ్బన్ధజన్యవిసర్గస్య చ పరిహరణీయస్య కైవల్యార్థిభిర్జ్ఞాతవ్యత్వమభిధాయ, యజ్ఞాదికర్మానుష్ఠానదశాయాం స్వస్యారాధ్యత్వేనానుసన్ధానం స్వస్య ప్రాప్యాకారవిశిష్టభగవత్స్మరణఞ్చ అన్తిమకాలకర్తవ్యం సర్వాధికారిసాధారణమ్, (౨) "సాధియజ్ఞఞ్చ యే విదుః। ప్రయాణకాలేఽపి చ మాం తే విదుర్యుక్తచేతసః। అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర। అన్తకాలే చ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కళేబరమ్।

(౧) గీ-౭-౨౯

యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః ।" ఇతి విధాయ, (౧)"యదక్షరం వేదవిదో వదన్తి విశన్తి యద్యతయో వీతరాగాః। యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి తత్తే పదం సఙ్గ్రహేణ ప్రవక్ష్యే । సర్వద్వారాణి సంయమ్య మనో హృది నిరుధ్య చ। మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణామ్। ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామనుస్మరన్ । యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం స యాతి పరమాం గతిమ్" ఇతి కైవల్యార్థినాం స్మరణప్రకారం ప్రాప్తిం చోక్త్వా, (౧) "పరస్తస్మాత్తు భావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తాత్సనాతనః। యస్స సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి। అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్" ఇతి, "యం ప్రాప్య న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ" ఇత్యపరిచ్ఛిన్నజ్ఞానస్వరూపముక్తస్వరూపప్రాప్త్యాత్మకత్వే కైవల్యం ప్రాప్తానాం పునరావృత్తిర్న విద్యత ఇతి కణ్ఠరవేణోక్తమ్. అతః పరమధ్యాయశేషేణ జ్ఞానినః కైవల్యార్థినశ్చాఽపునరావృత్తిమ్, ఐశ్వర్యార్థినః పునరావృత్తిఞ్చాహ; అథ కైవల్యం ప్రాప్తానామపి పునరావృత్తిర్న విద్యత ఇత్యాహ; తచ్చ అపునరావృత్తిరూపమితి చ తత్ర తత్ర భాష్యమ్.

నచ, "కర్మజం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః । జన్మకర్మవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛన్త్యనామయమ్" "తద్బుద్ధయస్తదాత్మానస్తన్నిష్ఠాస్తత్పరాయణాః । గచ్ఛన్త్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః" ఇతి గీతావచనతద్భాష్యవదుదాహృతగీతాతద్భాష్యయోరపి, "ముచ్యేతార్తస్తథారోగాచ్ఛ్రియేమాం మాడితేఽకథామ్। జిజ్ఞాసుర్లభతే భక్తిం భక్తోఽభక్తిగతిం వ్రజేత్ ।" ఇత్యుక్తత్వాద్భగవద్భక్తియోగద్వారా కేవలాత్మానుభవస్యాపి భగవత్ప్రాప్తిపర్యవసానాదుపపత్తిరితి వాచ్యమ్.

---

(౧) గీతా.

కర్మజ్ఞానయోగయోర్భక్త్యఙ్గతయాముక్తిహేతుత్వేపికైవల్యస్యాఽతథాత్వాత్, ఆర్తశబ్దస్యరుగ్ణపరత్వాత్, అర్థార్థ్యనుక్తేరస్య చోక్తేరన్యస్యఫలత్వేన నిర్దేశాఽనౌచిత్యాచ్చ, ఉక్తవచన గతజిజ్ఞాసుశబ్దస్య"యూయంజిజ్ఞాసవః" ఇత్యాదావివభక్తియోగజ్ఞానేచ్ఛావత్పరత్వాత్.

నచ, భగవదారాధనప్రాప్తస్వపదానాం బ్రహ్మాదీనామైశ్వర్యార్థమనుష్ఠితేన భగవదారాధనేనభగవత్ప్రాప్త్యుపాయ తదుపాసనారమ్భవిరోధికర్మణాం నిశ్శేషక్షయాల్లబ్ధభగవదుపాసనేన బ్రహ్మణాసహ తేసర్వే""క్షపయిత్వాధికారాన్స్వాన్ శశ్వత్తాల్లేనభూయసా। వేధసోయత్రమోదన్తేశఙ్కరాస్సపురన్దరాః" ఇత్యుక్తరీత్యాపరమపదప్రాప్తివత్ కైవల్యంప్రాప్తస్యాపిజిజ్ఞాసోః కైవల్యార్థప్రాప్త్యర్థమనుష్ఠితభగవద్భజనమహిమ్నా సఞ్జాతభగవద్భక్తియోగేన భగవత్ప్రాప్తేరపిసమ్భవాద పునరావృత్తిరితిశఙ్క్యమ్; ఏవమైశ్వర్యార్థినోప్యపునరావృత్తిసమ్భవేన ఐశ్వర్యగతింప్రాప్తానాంపునరావృత్తిరపరిహార్యేతిభాష్యాసఙ్గతిప్రసఙ్గాత్.

నచ, ఆత్మానుభవస్యపశ్చాదనువృత్తిమాత్రేణకైవల్యస్యానువృత్తిః. ఐశ్వర్యగతింప్రాప్తానాం పునరావృత్తౌప్రాప్యస్థానవినాశస్యహేయత్వాభిధానాచ్చ, అత్రాపునరావృత్తిహేతుఃప్రాప్యస్థానవినాశఏవేత్యవగమ్యతేః నచాత్రస్థానావినాశస్య హేతుత్వానుక్త్యా స్థానవినాశితాశఙ్క్యా; "మాముపేత్య" ఇత్యత్రాపితదనుక్తేః, భగవతిసదైకరూపత్వస్యైవ ఉత్పత్తివినాశానర్హకూటస్థత్వాదీనాం హేతుతయాభాష్యేఉక్తత్వాచ్చ;

నచ, "చతుర్విధామమజనాభక్తాఏవహితేశ్రుతాః । తేషా

మేకాన్తినశ్శిష్టాస్తేచైవాఽనన్యదేవతాః । అహమేవగతిస్తేషాంని
రాశీఃకర్మకారిణామ్ । యేతుశిష్టాస్త్రయోభక్తాః ఫలకామాహితే
మతాః । సర్వేచ్యవనధర్మాణః ప్రతిబుద్ధస్తుమోక్షభాక్" ఇతిమోక్ష
ధర్మగతవచనే జిజ్ఞాసోరపిచ్యవనధర్మత్వముచ్యత ఇతివాచ్యమ్. ఏ
వంచ్యవనధర్మత్వస్య "ప్రచ్యుతో వా"ఇత్యాదావివపూర్వపదభ్రంశ
మాత్రేణోపపాదనీయతయా, నిరతిశయసుఖానుభవాద్భ్రష్టత్వేనా
ప్యుపపాదయితుంశక్యత్వాత్; చ్యవనశ్చ్యుతోధర్మోయేషామితివ్యా
ఖ్యానేపి శేషత్వరూపధర్మహానేరేవాఽర్థత్వసమ్భవాత్; చతుర్విధా
ఇత్యస్య,"యాన్తిదేవవ్రతాదేవాన్ పితౄన్యాన్తిపితృవ్రతాః । భూ
తానియాన్తిభూతేజ్యా యాన్తిమద్యాజినోపిమామ్"ఇతివచన తద్భా
ష్యస్వారస్యపర్యాలోచనాయాం దేవాదియాజిపరత్వమపివక్తుంశక్య
తే. "సర్వేచ్యవనధర్మాణః" ఇత్యనేన "తత్త్వేనాతశ్చ్యవన్తి తే" ఇత్య
స్యప్రత్యభిజ్ఞాపనాత్; "భక్తాఏవహితే" ఇతి - "తేపిమామేవకౌన్తేయ
యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్"ఇత్యేతత్సమీక్షయా; "తేచైవాఽనన్యదేవ
తాః"ఇతిచ; చతుర్ణామధికారిణాం భగవద్భక్తత్వేఽస్వారసమ్; ఉక్తం
హిభగవద్యామునాచార్యైః, "ఐకాన్త్యంభగవత్యేషాంసమానమధి
కారిణామ్" ఇతి;"బ్రహ్మణాంశితికణ్ఠాచ్చ" ఇత్యగ్రిమశ్లోకే అప్రతిబుద్ధా
నామన్యదేవతాసేవనమావిష్కృతమ్.చతుర్విధశబ్దమద్భక్తశబ్దాభ్యా
మార్తాదిప్రత్యభిజ్ఞానమన్యథాసిద్ధలిఙ్గాద్బాధనీయమ్;తదబాధేపివచన
విరోధఇత్యుక్తమ్. ఉక్తఞ్చతాత్పర్యచన్ద్రికాయాం "పరిమితసుఖా
నుభవవిశ్లేషేణ నిరతిశయసుఖాద్భ్రష్టత్వేన నిన్దోపపత్తేః" ఇతి, ఉ
పాసనదశాయామనుభూతేపరమాత్మని ఫలదశాయామనుభవవిచ్ఛే
దాద్వా ప్రాప్తభ్రంశలక్షణంచ్యవనధర్మత్వమితిచ.

ననుచాఽకైవల్యార్థినోఽపునరావృత్తి ప్రతిపాదకవచనవ్యాఖ్యానానన్తరం (౧) "పురుషస్సపరః" ఇతిశ్లోకంవ్యాఖ్యాయభాషితం భాష్యకృతా. "అథ, ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్యచ సాధారణీమర్చిరాదిగతిమాహ. ద్వయోరప్యర్చిరాదికాగతిశ్శ్రుతౌశ్రుతా; సాచాఽపునరావృత్తిలక్షణా; యథాపఞ్చాగ్నివిద్యాయామ్, "తద్యఇత్థంవిదుః" ఇత్యాద్యాత్మయాథాత్మ్యవిదోపి బ్రహ్మగమయతీతి. బ్రహ్మప్రాప్తి వచనాదచిద్వియుక్తమాత్మవస్తు బ్రహ్మాత్మకతయాబ్రహ్మ శేషతైకరసమిత్యనుసన్ధేయమ్" ఇతి,

అత్రఆత్మయాథాత్మ్యవిత్త్వేనాభిమతః పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠః ప్రకృతోజిజ్ఞాసురేవ. జిజ్ఞాసుజ్ఞాతవ్యాధ్యాత్మవస్తువిసర్గప్రతిపాదనావసరేభాష్యకృతా పఞ్చాగ్నివిద్యాగతవాక్యోదాహరణాత్, మధ్యేచ, కైవల్యార్థినోమూర్ధన్యనాడ్యా నిష్క్రమణస్యాఽనావృత్తేశ్చోక్తేర్జ్ఞాయతే; పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠశ్చ బ్రహ్మాత్మకప్రకృతివియుక్తస్వాత్మానుసన్ధాయిబ్రహ్మోపాసకఏవ ; కేవలవిశేషణవిశేష్యభావవ్యత్యాసమాత్రమితి, అప్రతీకాలమ్బనాధికరణ శారీరకభాష్యశ్రుతప్రకాశికాసారగీతాభాష్యేష్వవగమ్యతే; శ్రుతౌ, (౨)"తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తి" ఇతి స్మృతౌచతస్యబ్రహ్మప్రాప్తిశ్చప్రతీయతే; సమ్పద్యావిర్భావఇత్యధికరణేచభాష్యమ్, "పరంబ్రహ్మోపాసీనానామర్చిరాదికాగతిరపునరావృత్తిశ్చోక్తేతి" "శ్రుతోపనిషత్కగత్యభిధానాచ్చ" ఇతిగత్యాఅక్షిపురుషస్య పరమాత్మత్వమనుమితమ్, "అర్చిరాదిస్థానవిశేషప్రాప్తిశ్చపరప్రాప్తిగర్భా" ఇతి వేదార్థసఙ్గ్రహశ్రుతప్రదీపికయోరుక్తమ్; అతోజిజ్ఞాసోరపిబ్రహ్మప్రాప్తావిశ్రమాదేవాఽపునరావృత్తిః; ఆత్మప్రాప్తిస్తు, దక్షిణాయనాదిమృతస్య చన్ద్రాదిసాయుజ్య ప్రాప్తి

---

(౧) గీతా-౮ (౨) గీతా

వద్విశ్రమమాత్రమ్; అతఏవజ్ఞానినోఽన్యత్వమ్ ; విళమ్బసహత్వాదేవ
చోదారకోటినివేశః; ఆత్మమాత్రానుభవసుఖస్యాఽస్థిరత్వాదేవచ్య
వనధర్మతోక్తిః. పూర్వవద్వాభవిష్యతి; యత్పునఃప్రత్యగాత్మతత్త్వ
చిన్తనతదుచితదేశకాలమవ్యక్తాదితత్త్వచిన్తనాభ్యోఽతిశయితంతత్పు
నరావృత్త్యాపాదకమేవ. ఉక్తఞ్చభాష్యే-అచిన్మిశ్రం కేవలంవాఽచి
ద్వస్తు బ్రహ్మత్వదృష్ట్యా తద్వియోగేనవాయఉపాసతే, నతాన్నయతీతి;
అతః కథంస్వాత్మమాత్రానుభవస్యానిత్యత్వముచ్యతఇతి.

అత్రోచ్యతే;-నతావత్పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠోజిజ్ఞాసుః; "జిజ్ఞా
సుః—ప్రకృతివియుక్తాత్మస్వరూపాఽవాప్తీచ్ఛుః. జ్ఞానమేవాస్యస్వ
రూపమితిజిజ్ఞాసురిత్యుక్తమ్. జ్ఞానీచ—(౧)"ఇతస్త్వన్యాంప్రకృతింవి
ద్ధిమేపరామ్"ఇత్యాదినాఽభిహిత భగవచ్ఛేషతైకరసాత్మస్వరూపవి
త్, ప్రకృతివియుక్తకేవలాత్మన్యపర్యవస్యన్ భగవన్తంప్రేప్సుః; భగ
వన్తమేవపరంప్రాప్యంమన్వానః"ఇతిగీతాభాష్యే; జిజ్ఞాసోః పరశేష
తైకరసాత్మజ్ఞానశూన్యత్వేకేవలాత్మపర్యవసాన భగవత్ప్రేప్సుత్వా
ద్యభావప్రతీతేః. పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యాపి శేషతైకరసాత్మస్వరూప
విత్త్వాభిధానాత్; భగవన్తమేవపరమప్రాప్యంమన్వానఇతి విళమ్బా
క్షమత్వమభిప్రేతమ్. మధువిద్యానిష్ఠానాం జ్ఞానిజిజ్ఞాసూభయబహి
ర్భావేన చాతుర్విధ్యవ్యాకోపాత్.

నచ ఆత్మానుభవవిళమ్బాక్షమత్వమాత్రమ్; విశిష్టజ్ఞానస్య
తత్రహేతుత్వాత్; పర్యవసానశబ్దాస్వారస్యఞ్చ ఏవఞ్చసతిదుర్వా
రమ్. ఇతరయోస్తుయావత్స్వాభిలషితప్రాప్తిమయోగ ఇతిచ
భాష్యమ్. ఇతరయోరితిద్వివచనమ్ - ఆర్తాఽర్థార్థినోరేకాధికారిత్వా
దితిచన్ద్రికా.

(౧) గీతా

నచపఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యయావత్సాభిలషితప్రాప్త్యేవ బ్రహ్మ యోగః. జ్ఞానినోపిసూర్యచన్ద్రాదిసాయుజ్యస్య దక్షిణోత్తరాదిమరణ నిమిత్తస్యసత్త్వేన తస్యాపితథాత్వాపత్తేః; "తత్సాధనత్వేనమయిచ" ఇతిచస్వస్యభోగ్యత్వాభావమావిష్కరోతి.

కిఞ్చపఞ్చాగ్నివిద్యాయాం పరమాత్మాత్మకస్వాత్మోపాసనంవి హితమ్; అత్రతుకైవల్యార్థినస్తత్ప్రాప్త్యుపాయతయా భగవద్భజన మేవవిహితమితిభేదస్స్ఫుటః; నచాత్రవిశేషణీభూతబ్రహ్మోపాస నపరతాభాషితా, "ఏతేశుక్లకృష్ణేగతీజ్ఞానినాం ద్వివిధానాఞ్చపుణ్యక ర్మణాంశ్రుతౌశాశ్వతేమతే" ఇతిచ భాషితమ్. అస్మిన్పాఠే "తద్య ఇత్థంవిదుః" ఇత్యంశోదాహరణంసార్థకమ్.

ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్యచసాధారణీ మి త్యుపక్రమస్యానుగుణ్యాయచ ద్వివిధానామితిపదమ్; పుణ్యకర్మసుద్వి విధత్వోక్తేరానర్థక్యమ్. అవశ్యవక్తవ్యజిజ్ఞాసుసాధారణ్యాఽనుక్త్యా న్యూనత్వఞ్చేతి; అథోభయోస్సాధారణీమర్చిరాదికాంగతిమాహే త్యేవవక్తవ్యే, ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్యసాధారణీ మిత్యుక్తిశ్చ, జ్ఞానివిషయఏవాఽవాన్తరభేదప్రదర్శనార్థత్వేస్వరసా.

నచ, అప్రస్తుతావాన్తరభేదప్రతిపాదనవైయర్థ్యమ్. పఞ్చాగ్ని విద్యానిష్ఠస్య అకేవలత్వప్రతిపాదనార్థత్వాత్; మహతాసంరమ్భేణ పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యబ్రహ్మోపాసకతాయా అన్యత్రప్రతిపాదితత్వా త్, స్వాత్మమాత్రానుభవరూపస్యకైవల్యస్య స్వాత్మమాత్రవిషయ పఞ్చాగ్నివిద్యాసాధ్యత్వప్రసక్తేర్వారణాయ అతత్సాధారణోపపత్తేః, మధువిద్యానిష్ఠసాధారణ్యవారణార్థత్వాచ్చవిశేషకీర్తనస్య; ఉక్తం హి వేదాన్తదీపే; "అతోబ్రహ్మణాసహతేసర్వే ఇతివచనంనార్చిరా దినాగతానాం గతిప్రకారవిషయమ్. అర్చిరాదినాగతానాం దేహో

వసానసముయఏవ సుకృతదుష్కృతయోర్హానాత్, హిరణ్యగర్భలోక ప్రాప్తితద్వాసతత్రస్థభోగానుభవహేత్వభావాత్, తదానీమేవబ్రహ్మ ప్రాప్తిశ్రుతివిరోధాచ్చేతి; రహస్యత్రయసారేచోక్తమ్-మధువిద్యాదిషు, సత్వంవహాశీత్యాది మహాభారతవచనేషు, శ్వేతద్వీపమిత్యాది జయత్సంహితాదిషు పఞ్చరాత్రాధికరణే చోచ్యమానేత త్తదధి కారి విశేషవిషయేక్రమము క్తిపక్షే సత్యలోకాదివాసపూర్వకం ముక్తానా ఞ్చగతివిశేషాది సన్నివేశా స్తత్తదధికారిణా మేవజ్ఞాతవ్యాఇతి;నవాక్య చిద్విద్యానిష్ఠస్యమధ్యేస్వాత్మానుభవ్రాభావ్యాదిషూక్తః; "సర్వేషా వనధర్మాణః ప్రతిబుద్ధస్తుమోక్షభాక్" ఇతిచైవమస్వరసమ్; అతోజిజ్ఞాసుపఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠయోరైక్యమ్. తదుక్తంన్యాయసిద్ధాఞ్జనే;-ప్రస్తుతత్వమాత్రేణ కైవల్యనిష్ఠవిషయఇతి నమన్తవ్యమితి. రహస్యత్రయసారేపి "జిజ్ఞాసురన్యఏవ" ఇత్యుక్తమ్.

నచ, అపునరావృత్తిదేశవిశేషప్రాప్త్యోరర్చిరాదిగతినియతత్వమ్; క్రమముక్తౌ వైదికపుత్రగమనేయథాయథంవ్యభిచారాత్; ఏతేన, పథేతినేతరవ్యవచ్ఛేదఇతిస్థితమ్;ముక్తస్వరూపప్రాప్యతాయాః గీతాభాష్యస్వారస్యసిద్ధత్వాత్; ప్రకృతిమణ్డలాఽతిక్రమణస్వీకారేపి నార్చిరాదిగతిస్వీకారః, మానాభావాత్; ఏవఞ్చ "విరజాపరమవ్యోమ్నోర స్తరా కేవలస్మృతః।తత్స్థానముపభోక్తవ్యమవ్యక్తబ్రహ్మసేవినామ్। స్వాత్మానుభవజానన్దసుఖదం కేవలంపదమ్। నిశ్రేయసఞ్చ నిర్వాణంకైవల్యం మోక్షఉచ్యతే। శ్రీశార్ఙ్గిభక్తిసైన్యైకరసభోగవివర్జితమ్। తదిచ్ఛత్యల్పమతయోమోక్షంసుఖవివర్జితమ్" ఇత్యాది పాద్మపురాణవచనముపపద్యతే.

నచ,సర్మకర్మవినిర్మోకతదభావయోర్భగవదననుభవముక్తత్వోపత్త్యనుపపత్తిః, భగవతిభోగ్యత్వబుద్ధివిరహేణస్వాత్మమాత్రప్రాప్తి

చ్ఛయాఽఉపాసనస్యాకృతత్వేనతజ్జనితసఙ్కల్పవిశేషాత్మకకర్మసత్త్వేఽపి సంసారహేతుభూతకర్మాభావాత్; (౧)"జరామరణమోక్షాయ"(౨) "పిఱవిత్తుయరఱ"ఇత్యాదావతథాప్రతీతేః,(3)"మన్నుటిల్"ఇత్యేతత్తు స్వరూపానురూపపురుషార్థప్రాప్తిఘటకత్వేనఆచార్యైరేవవ్యాఖ్యాతమ్; "వీడు" ఇతిప్రథమశ్రుతమోక్షశబ్దానురోధాత్పరమవ్యోమశబ్దస్యభగవదనుభవయోగ్యస్థానవిశేషపరతయాతదతిరిక్తత్వేప్రమాణాచార్యసూక్త్యనురోధః.

ఇదఞ్చకైవల్యమన్తర్గత జ్ఞానకర్మయోగేన జ్ఞానయోగేనచసాధ్యతే. తదుక్తంభగవద్యామునాచార్యైః. ''ఆత్మార్థీచత్రయోప్యేతేతత్కైవల్యస్యసాధకాః" ఇతి; ఉక్తఞ్చభట్టపరాశరపాదైః, (౪) "ప్రత్యఞ్చంస్వంపఞ్చవింశంపరాచస్పఞ్చతూణాస్తత్వరాశేర్వివిచ్యాయుజ్ఞానాశ్చిత్తమ్భరాయాంస్వబుద్ధ్వా స్వంవాత్మ్యాంవారఙ్గనాథాప్నువన్తి"ఇతి; తేనసార్థపఞ్చకగ్రన్థవిరోధః; ఏతాదృశేపిమోక్షశబ్దప్రయోగోదృశ్యతఏవేతికథంకైవల్యమేవమోక్షఇతి.

అత్రబ్రూమః; - నతావదయంమోక్షః; మోక్షశబ్దస్యమహానన్దవాచిత్వాత్; స్వాత్మమాత్రానుభవస్యాఽతథాత్వాత్; ఉక్తంహి "యేయంప్రేతే" ఇత్యేతద్వ్యాఖ్యానేభాష్యకారైః, స్వాభావికపరమాత్మానుభవమేవ మోక్షమాచక్షత ఇతి; సర్వకర్మవినిర్మోకశ్చమోక్షః;అత్రచభగవదనుభవ ప్రతిబన్ధకోపాధిసద్భావాత్, నమోక్షశబ్దోముఖ్యః; ఉక్తఞ్చవరదవిష్ణుమిశ్రైః;-నన్వేవంసతినిశ్శేషకర్మక్షయాభావాత్, కైవల్యంప్రాప్తోనముక్తస్స్యాదిత్యాశఙ్క్యసత్యమముక్తఏవసః, మోక్షస్యమహానన్దస్వరూపత్వాత్; తస్మాదనపా

(౧) గీతా-౭-౨౯ (౨) తి-వాయ్-౧-౭-౧ (౩) తి-వాయ్-౧-౨-౫

(౪) రస్త-౨-౫-౭

ఋయోగసాధ్యమైశ్వర్యాంకైవల్యమితి, అనపాయిశబ్దేన నిత్యత్వ ముక్తమ్. ఐశ్వర్యశ్లోక్తిరిముక్తిత్వాదర్థ్యాఖ్యా ; †(నచా)స్యస్థానవిశేష ప్రాప్తిర్భగవత్ప్రాప్తిసహితేత్యర్థ ఇతిశ్రుతప్రదీపికోక్తిః; తిరోధాయ కసర్వకర్మవినాశేహ్యాత్మప్రాప్తిరితి, స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యత ఇత్యుక్తప్రాప్తివిషయయా.

ఏవఞ్చకైవల్యే భగవత్పరాఙ్కుశభాష్యకారశ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రతదాత్మజప్రభృతీనాం ముక్తిశబ్దప్రయోగ ఔపచారికః; స్థూలసూక్ష్మప్రకృతివినిర్మోకకృతః ; అతఏవవ్యాసార్యైః, "సమితికైవల్యావ్యావృత్తిః" ఇత్యుక్తమ్; సమ్యుక్త్వఞ్చ - భగవదనుభవోపయికత్వమర్థపఞ్చకేచోక్తమ్; దుఃఖనివృత్తిమాత్రేణ ముక్తిరిత్యపివదన్తి; అతోఽస్యాఽపునరావృత్తియోగాత్ క్వచిన్మోక్షశబ్దేనవ్యపదేశః; క్వచిద్భగవదనుభవాపేక్షయాఽల్పత్వాత్ ఖేదవ్యపదేశః; అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ; పరమవ్యోమ్నోఽర్వాచీనంపురుషపదముక్తమ్. అతో బ్రహ్మానుభవాయోగ్యతాసమ్పాదకస్య కైవల్యస్య నిత్యసంసారవ్యపదేశార్హస్యానపరమపురుషార్థత్వమితిసిద్ధమ్. భగవదనుభవజనితప్రీతికారితకైఙ్కర్యమేవ పురుషార్థ ఇతి;

వాదిహంసామ్బువాహాస్తు, "సంసారే దుఃఖితో జన్తురానన్దం పరమాత్మని। తత్ప్రాప్త్యుపాయం తద్భక్తిం లబ్ధ్వా తత్రైవ మజ్జతి॥ జన్మాన్తరసహస్రేషు తపోజ్ఞానసమాధిభిః । నరాణాం క్షీణపాపానాం కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయతే॥ సర్వత్ర చాస్తి తత్ప్రేమ యద్దాతృత్వనిబన్ధనమ్ । అనిష్టాన్తరహేతుత్వేప్యాత్మనాం క్వచిదేవహి॥ యా ప్రీతిరవివేకానాం విషయేష్వనపాయినీ । సా యస్య దేవదేవస్య త్వస్య భక్త్యావధిక్రియా । యస్య ప్రీతిరసఞ్జాతా స పునస్తత్ప్రసిద్ధయే । ఆత్మావలోకనే యత్నం కురుతే తత్ర కారణమ్ । జ్ఞానయోగః కర్మయోగ ఇతి ద్వితయమీరితమ్ ।

† కుణ్డలితం క్వాచిత్కమ్.

యః పుణ్యపరిపాకేన పూర్వమేవజితేన్ద్రియః। జ్ఞానయోగేధికురుతేస్వ
శాస్త్రేణావగమ్యాసః। ప్రకృత్యాదివివేకాత్మచిన్తా యాతునిరన్తరా।
కేచిదాదా ప్రవర్తన్తేతత్ర పుణ్యాధికానరాః। అన్యేతుకర్మయోగే
నపాపకర్షణక్షయేసతి। సత్వోద్రేకాద్వశీకృత్యకరణాన్యధికుర్వతే।అథ
వాన్తర్గతజ్ఞానేకర్మయోగేధికుర్వతే। లోకసఙ్గ్రహసాకర్యపర్యాలో
చనతస్తతః। నియమోపేతయోగేన జ్ఞానయోగంవినైవతు। పశ్యన్త్యా
త్మానమిత్యేవమధికారవ్యవస్థితిః। దృష్ట్వానుకూలమాత్మానమన్యత్ర
విగతస్పృహాః। భోగ్యభూతపరాత్మానముపాయమనుసన్దధత్। తేనై
వచాపరాధేనక్షయేసత్యపికర్మణామ్। తిరోహితేశానుకూల్యస్వా
త్మానంభోగ్యమశ్నుతే। తద్యఇత్థంవిదురితి కేవలస్యార్చిరాదికా।
గతిశ్శ్రుతానుభూతిస్తు బ్రహ్మణః ప్రాప్తిరీరితా। బ్రహ్మానన్దానుభ
వనం కేవలస్యయదిష్యతే। యోగినామపిసర్వేషాం మద్గతేనాన్తరా
త్మనా। చతుర్విధాభజన్తేమాంజనాస్సుకృతినోర్జున। అవ్యక్తోక్షరఇ
త్యుక్తస్తమాహుఃపరమాంగతిమ్। యంప్రాప్యననివర్తన్తేతద్ధామప
రమంమమ। ఇత్యాదిషుస్మర్యమాణస్సత్య ప్రాణవిదోస్తథా। శ్రు
తశ్ఛన్దోగశాఖాయాం ఫలభేదోసముజ్జసః। తదేవం భగవత్ప్రాప్తిః
కైవల్యాదతిరిచ్యతే। అథవాసర్వథామోక్షః కైవల్యంకమలాపతేః।
ప్రత్యగాత్మస్వరూపంహితచ్ఛేషత్వైకలక్షణమ్। తథాశాస్త్రేణవి
జ్ఞాతం తథాచైవావలోకితమ్। తత్త్రైవచాభిలష్యేత్ప్రాప్యేతచతత్త్రైవ
చ। విశేషణానుకూల్యఞ్చనవిశిష్టానుకూలతామ్। విహన్తిప్రత్యుతై
తస్యాఉపచాయకమేవతత్।ఆజానసిద్ధవిజ్ఞానప్రసరేచానివారితే। ఆను
కూల్యతిరోధానమశేషేష్వప్రమాణకమ్। కథఞ్చాపారకరుణానిధిరా
త్మప్రదోహరిః।భక్త్యర్థంయతమానన్తువిస్మారయతిచేతనమ్।ఉభయో
రవిశేషేణ బ్రహ్మప్రాప్తిశ్రుతావపి। ఆకారభేదవాచ్యత్వక్లృప్తిరైవ

యాప్యదూషితా। కాన్తైకమలవాసిన్యాః కేవలోపాయతామతిః।ఆత్మావ
లోకనాదర్వాక్ నతదాత్మానుకూల్యధీః। యదాచసాతదాప్రీతిర్జాయ
తేభగవత్యపి। కేవలోపాయతాబుద్ధిర్నాతస్తత్రోపపద్యతే। యావ
ద్భోగ్యత్వసమ్బన్ధః పరస్మిన్నోపలభ్యతే। తావజ్జీవాత్మనిష్ఠాయాః పర
విద్యాంగతాస్థితిః। యదాపరస్మిన్భోగ్యత్వం ప్రకర్షేణానుపశ్యతి। త
దాతత్కైఙ్కర్యస్యాత్మవిద్యైవపరవేదనమ్। అతోభేదోపచారేణ బ్ర
హ్మప్రాప్తిగతిశ్రుతిః। భక్తివిజ్ఞాననిష్ఠాభ్యాంచిన్తనీయంపృథక్ఫలమ్।
అధికారవ్యవస్థార్థమిదానీన్తనమీరితమ్। యథాఫలైకతాశబ్దోన్యా
యశ్చానన్యథాస్థితః। నతథాఫలభేదార్థాశ్శబ్దాన్యాయాశ్చసన్తినః॥ఆ
యమేవపక్షస్సమీచీనఇతిభగవద్భాష్యకారాభిప్రాయఇత్యాహుః.

తమిమమాత్మానికకైవల్యాపలాపం వేదాన్తదేశికానానుమే
నిరే; యతః; - "ఐహలౌకికమైశ్వర్యంస్వర్గాద్యంపారలౌకికమ్। కైవ
ల్యంభగవన్తఞ్చ," "యోగినామమృతంస్థానమ్" "యః ప్రయాతిత్య
జన్దేహంసయాతి పరమాంగతిమ్" ఇత్యాదిస్మృతిషు శఠారాత్యాదిత
త్త్వదర్శిసూక్తిషు యామునాద్యాచార్యసూక్తిషుచ ఫలమతిరిక్తం
ప్రతీయతే;

"కిఞ్చప్రాచీనదుష్కర్మవశాదాత్మావలోకకః। తత్రైవమజ్జ
తిశ్రీమాన్కిఙ్కరోతుకృపానిధిః। కర్మప్రకృతి సంసర్గశరీరేన్ద్రియస
ఙ్గమమ్। తిర్యగాదిదశాప్రాప్తింనరకేపిమతాన్తరైః। బుద్ధిసఞ్చాలనం
తత్రనయేమజ్జన్తితేష్వపి। తత్త్వజ్ఞానాన్యథాజ్ఞానే ప్రావణ్యం విషయే
షుచ। ఆజ్ఞాతిలఙ్ఘనంప్రజ్ఞానాశంపాపపరమ్పరామ్। సంసారచక్రభ్ర
మణం క్షుద్రదేవానువర్తనమ్। తదర్థైఃపురుషార్థైశ్చక్షుద్రైః కా
ర్యార్థభావనామ్। తథాయోగేప్రవృత్తానాం క్షుద్రదేవేషుయోజ

నమ్ । నామాదిష్వధవాచిత్సుతత్ఫలైస్తన్నివర్తనమ్ । తథాత్మప్రవణానాఞ్చబ్రహ్మదృష్ట్యాస్వరూపతః।సంసృష్టస్యవియుక్తస్యస్వస్యయోగచతుష్టయమ్ । పునరావృత్తిఫలదంతథాబ్రహ్మవిదామపి। ఆత్మానుభవనైశ్వర్యబ్రహ్మకాయనిషేవణైః। వస్త్వాదిభావప్రాప్త్యాచాన్తరాయంప్రకల్పయత్ । నాశయత్యేవమాత్మానంసంసారేపరివర్తయన్ । అతోన్తరాయవిరహేంభక్తేరాత్మావలోకనమ్ । అధికారశ్శరీరపాశ్శ్రుసూక్తిఃకథమన్యథా । వైచిత్ర్యాత్కర్మణాంయస్య భగవద్భోగ్యతాధియః । నవినష్టంవిరోధ్యాత్మానుకూల్యన్తుప్రకాశతే। తస్యతత్సాధనే జాతేప్రవృత్తిః కేనవార్యతే । అతఃకైవల్యమస్త్యేవతచ్చానిత్యముదాహృతమ్ । సర్వేచ్యవనధర్మాణఇత్యనిత్యత్వమీరితమ్। జిజ్ఞాసుర్లభతేభక్తిమిత్యనేనాపిసిధ్యతి।శతారేర్వ్యతిరేకోక్త్యాచిరకాలీనతోక్తితః । యోగినామమృతస్థానాత్స్థానస్యాన్యస్యకీర్తనాత్ । పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యబ్రహ్మప్రాప్తిఫలశ్రుతేః । సాధితంబ్రహ్మనిష్ఠత్వంభాష్యదీపాదిషుస్ఫుటమ్ । జరామరణమోక్షోక్తిరతస్సాప్యౌపచారికీ। విగతేచ్ఛాభయక్రోధోయస్సదాముక్తఏవసః । ఇత్యాదివచ్చముక్తత్వవ్యపదేశోవకల్ప్యతే। తయాస్యనిత్యతావాదాస్సర్వఏవౌపచారికాః।నచభోగ్యస్యనిత్యత్వంభోగనిత్యత్వసాధకమ్ । స్థూలదేహవియోగేపిసూక్ష్మదేహానువృత్తితః । సమ్భవత్యేవముక్తస్యభోగస్సాక్ష్యోక్తరీతితః।” ఇత్యాహుః.

అస్మిన్పక్షే పఞ్చాగ్నివిదోనమధ్యేపి కేవలాత్మానుభవః. మానాభావాత్; గీతాభాష్యోక్తజిజ్ఞాసోఃపఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠాదన్యత్వాత్; నచబ్రహ్మాత్మకస్వాత్మోపాసకస్య తత్క్రతున్యాయాదాత్మానుభవస్య ఫలత్వకల్పనమ్; న్యాయబలాత్కల్పనే బ్రహ్మాత్మకస్వాత్మానుభవస్యైవఫలత్వప్రసఙ్గాత్, ప్రతీతివిశేష్యత్వస్యాత్మనిసత్వేప్యర్థప్రాధాన్యం

బ్రహ్మణఏవేతిచేత్, తర్హి, ఉపాసనాకారభేదమాత్రమేవేతినఫలేవిశేషస్స్యాత్. ఇమఞ్చపక్షమ్, ఐశ్వర్యార్థినాం ప్రాప్యస్థానవినాశాత్పునరావృత్తిరపరిహార్యా; జ్ఞానినాం కైవల్యార్థినాఞ్చ సదైకరూపో భగవాన్ ప్రకృతివియుక్తశ్చాత్మా ప్రాప్య ఇతి నపునరావృత్తిరితి గీతాభాష్యే ప్రతీతేః, తద్విరోధస్స్యాదిత్యుపేక్ష్యపక్షాన్తరమాహుః.

పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠఏవజిజ్ఞాసుః; విలమ్బసహత్వతదసహత్వాభ్యామధికారిభేదఇత్యాత్మయాథాత్మ్యవిజిజ్ఞాసుశబ్దః ప్రకృతజ్ఞానిజిజ్ఞాసువిషయావేవ. జ్ఞానినాంవివిధానాం పుణ్యకర్మణాఞ్చేతిపాఠః. "ఇష్టాపూర్తేదత్తమిత్యుపాసతే"ఇతిశ్రుత్యుక్తంపుణ్యకర్మవిశేషణమ్. ఏవఞ్చ "సర్వేచ్యవనధర్మాణః" ఇతిసకైవల్యనాశనిబన్ధనమ్. జిజ్ఞాసోర్జ్ఞానినోఽతిశయప్రతిపాదకాని బహూనిగీతాభాష్యవచాంసి యథాకథఞ్చిన్నేయాని. జిజ్ఞాసుర్లభతేభక్తిమితి జిజ్ఞాసుశబ్దోఽన్యవిషయః. ఏవఞ్చ, జరామరణమోక్షాయేత్యాదికంస్వారసమ్; పఞ్చాగ్నివిదశ్చబ్రహ్మప్రాప్తేరావశ్యకత్వాదాత్మానుభవోఽవాన్తరఫలంకల్ప్యతే; అర్చిరాదిగతిశ్చాఽస్యఅవాన్తరదేహానుభవాత్పశ్చాద్వాగతిమధ్యేవా. స్మర్తిశ్చ, స్వాత్మానుభవస్థానం ముక్తిస్థానాదర్వాచీనమ్. (౧) "యోగినామమృతంస్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణామ్" ఇతి. అమృతస్థానవర్తినాఞ్చముక్తత్వవ్యపదేశోజరామరణాదివిరహాత్, పునర్జన్మహేతుభూతపుణ్యపాపవిగమాచ్చ; అతఃపరప్రాప్త్యాదిరహిత నిత్యకైవల్యకల్పనాసూత్రభాష్యశ్రుతిస్మృత్యాద్యబాధేనసిద్ధ్యతీతి.

యదిచ, వరదవిష్ణ్వాదిభిరనపాయిత్వోక్తేరస్థిరత్వంపరిత్యజ్య భగవదనుభవాభావస్యైవాఽమోక్షత్వేహేతుత్వకథనాత్సామ్ప్ర

(౧) వి-పు-౧-౬

దాయికం నిత్యత్వమవశ్యాసమర్థనీయమ్. తర్హ్యస్యాపిస్వాభావికభగ వదనుభవ ప్రతిబన్ధకాఽచిత్సం సర్గోఽభ్యుపగమ్యతామ్. కార్యానుత్పత్తిరేవతత్రమానమ్; విచిత్రశక్తిత్వాత్కర్మణాం కైవల్యహేతు కర్మజనిత భగవత్సఙ్కల్పస్యతథావిధత్వాత్. అచిత్సంసృష్టస్యాపిశరీరానారమ్భః నచ, బ్రహ్మప్రాప్తీచ్ఛయోపక్రాన్తస్య ఉపాసనస్య కేవలప్రాపకత్వాసమ్భవః. స్వర్గసాధనస్యయాగస్యయథావదనుష్ఠానే బ్రహ్మరక్షస్త్వప్రాప్తివదుపపత్తేరితి శ్రీవిష్ణుచిత్తైరేవసమర్థితత్వాత్.

నచేదృశే భగవదనుభవయోగ్యతాగన్ధవిధురతయాదగ్ధబీజపర్యాయే కైవల్యేకస్యాపీచ్ఛాసమ్భవః. అనేవంవిధేష్వపి భిక్షాదనపుత్రపశ్వాదిష్విచ్ఛాదర్శనాత్; స్వాత్మనశ్చప్రియాస్పదతాయాః ప్రత్యక్షసిద్ధత్వాత్; ముక్తత్వవ్యపదేశస్తు దుఃఖహేతుభూతదేహేన్ద్రియాదీనామాత్యన్తికవిలయాత్; యేనకేనచిన్మార్గేణాయం యత్రకుత్రచిత్తిష్ఠతు; అర్చిరాదిగతిప్రకృతేః పరస్తాద్వాసశ్చాఽస్యనయుజ్యతే. బ్రహ్మోపాసనప్రకరణేష్వేవతయోశ్శ్రవణాత్; తథాత్వేనిశ్శేషాఽవిద్యావిలయప్రసఙ్గాదిత్యాహుః.

అపరేతు, పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠ ఏవజిజ్ఞాసురితిగృహ్ణీమః; నత్వేస్యాఽఽత్మానుభవాన్తరితబ్రహ్మప్రాప్తి ఫలకస్యాముఖ్యత్వమ్; పృథఙ్నిర్దేశాత్; ఏతావన్మాత్రేణాధికారిభేదే బహుతరగీతాభాష్యగ్రన్థాస్వారస్యప్రసఙ్గాత్; జ్ఞానినఃప్రాప్యన్తుతస్మాదత్యన్తవిభక్తమితి స్ఫుటోక్తివిరోధాత్; నచాఽవాన్తరఫలాపేక్షయావిభాగః. తస్యాఽపునరావృత్తిరూపత్వాసమ్భవాత్; శ్రుతావపిమధువిద్యానిష్ఠానాం పృథగనుక్తేః. అస్తిపఞ్చాగ్నివిదామితరేషాఞ్చ ఫలేవిశేషఇత్యవగమ్యతే. (౧) “సఏనాన్బ్రహ్మలోకాన్గమయతి” ఇతిశాఖాన్తరీయవచనే

---

(౧) ఛా-౪-౧౫-౫

కార్థ్యాయబ్రహ్మగమయతీతి-బ్రహ్మలోకగమనమాత్రేఔపచారికమితి కల్ప్యతే.

ఏతేన, "తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తిబ్రహ్మ" ఇత్యేతదపినిర్వ్యూఢమ్. బ్రహ్మశబ్దశ్చబహుశోగీతాయాంముక్తేదృష్టప్రయోగః. భాష్యకారైశ్చాఽసకృత్ "బ్రహ్మేత్మకంప్రకృతివియుక్తంస్వాత్మానముపాసతే. యే చపరంబ్రహ్మోపాసతే; ఇతినిర్దేశాత్; గీతాభాష్యేచ, ఇతరయోస్తుస్వాభిలషితే తత్సాధనత్వేనమయిచేతినిర్దేశాత్, బ్రహ్మణినభోగ్యతాబుద్ధిః పఞ్చాగ్నివిదామితిగమ్యతే;ఏవఞ్చపరిపూర్ణంబ్రహ్మోపాసత ఇతి ఉపాసనవిషయతామాత్రం బ్రహ్మణఃప్రతీయతే. ఏవఞ్చబ్రహ్మగమయతీతిఫలదశాయామపిబ్రహ్మాత్మకత్వానుసన్ధానపరమితి, "తద్ధామపరమంమమ" ఇత్యనేనప్రదర్శితమ్. ప్రకృతేస్తత్సంసృష్టాచ్చజీవాద్విలక్షణం ప్రకృతివియుక్తంమమపరం నియమనస్థానమితిహి గీతాభాష్యేభాషితమ్.

పఞ్చాగ్నివిదోపిబ్రహ్మవిత్త్వే దేవనశ్రుతోపనిషత్సూత్రవిరోధః. "సహస్రశీర్షైర్విజిజ్ఞాస్యస్సమస్తైరేవమేవతు । ద్రష్టవ్యస్త్వథమన్తవ్యశ్శ్రోతవ్యశ్చద్విజాతిభిః । తపనమేవంవిన్దన్తియేచారణ్యకమాశ్రితాః । ఉపాసతేద్విజాస్సత్యం శ్రద్ధయాపరయాయుతాః । క్రమాత్తేసమ్భవన్త్యర్చిరహశ్శుక్లంతథోత్తరమ్ । అయనందేవలోకఞ్చ సవితారంసవైద్యుతమ్ । తతస్తాన్ పురుషోభ్యేత్యమానవోబ్రహ్మలౌకికాన్ । కరోతిపునరావృత్తిస్తేషామిహనవిద్యతే ।" ఇతియాజ్ఞవల్క్యవచనే, సహస్రశీర్షైరితిశబ్దః - అగ్రేసత్యంతపఇతిపృథఙ్నిర్దేశాత్ జీవపరఇతి కేచిత్.

పరమాత్మపరత్వేపిచ పఞ్చాగ్నివిదఃపరమాత్మాత్మకస్యైవో పాసకత్వాదవిరోధః. "బ్రహ్మలౌకికాన్" ఇత్యనేన బ్రహ్మలోకానితి సమానాధికరణసమాసః. పాశాధికరణన్యాయేన బహువచనమవి వక్షితమితిపక్షౌదప్రాకృతాల్లోకానాత్యన్తాయనస్తీతిభాషితఏవపక్ష స్సిద్ధాన్తఇతిదర్శితమ్.

నచసర్వకర్మవినిర్మోకే కథంబ్రహ్మణోభోగ్యత్వానుభవఇతి వాచ్యమ్. సర్వకర్మవినిర్మోకేపిభగవత్సఙ్కల్పరూపప్రతిబన్ధకవిశేష సత్త్వేనబ్రహ్మానుభవాభావాత్; తస్యాఽతథాత్వేవిరజాతరణానన్త రమేవసర్వేషాం ముక్తానాంస్వరూపావిర్భావప్రసఙ్గాత్. సహిపర జ్యోతిరుపసమ్పద్యేతి ప్రమాణానుసారాత్పర్యఙ్కారోహణానన్తరమే వేతినేష్టాపత్తిఃకర్తుంశక్యా;

తదుక్తంన్యాయసిద్ధాఞ్జనే;-ఫలంపర్యఙ్కారోహణాదికమ్, త దాచాయమీశ్వరఇవాఽపహతపాప్మత్వాదివిశిష్టోభవతీతి; అతోఽస్య బ్రహ్మాత్మకస్యాత్మమాత్రానుభవేబాధకాభావః. పరంబ్రహ్మోపాసీ నానామర్చిరాదిగతిరుక్తేతిచసమ్పద్యావిర్భావ ఇత్యధికరణేభాష్యమ్. యేచపరంబ్రహ్మోపాసతఇత్యాదివాక్యైస్సమానార్థకత్వాయ ప ఞ్చాగ్నివిదోబోధయత్, ఉత్తరత్రోచ్యమానేస్వరూపావిర్భావాదా తేషామనన్వయంజ్ఞాపయతి.

నచబ్రహ్మణఅప్రాప్యత్వే తత్క్రతున్యాయాద్బ్రహ్మాత్మప్ర కారకత్వసాధనాసమ్భవః. బ్రహ్మాత్మకస్యఉపాస్యత్వఏవ, ఫలకాలీ నానుభవ విషయత్వౌచిత్యమిత్యేతావన్మాత్రేతాత్పర్యాత్; ఏతద్గ్ర న్థవిరోధాపత్తేరేవబ్రహ్మశబ్దస్యావృత్త్యా ముక్తపరత్వమిత్యేషపక్షో నాశ్రితః.

అథవా, బ్రహ్మప్రాప్తివచనస్య, "అక్షరం బ్రహ్మ" ఇత్యాదినా ముక్తస్వరూపపరతాయా దర్శితప్రాయత్వాద్దేవతత్క్రతున్యాయోపన్యాసః. "తద్ధామపరమం మమ" ఇత్యస్యానుభావ్యత్వోక్తిరేవ యథ్యాదిత్యభిప్రాయః; వాక్యాన్వయాధికరణభాష్యే చ ప్రజాపతివాక్యోదిత ప్రత్యగాత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానస్యైవ మోక్షసాధనత్వాత్ ప్రతిషిద్ధా. నపునస్తద్భిన్నత్వేన గీతాభాష్యాదితాయాః పఞ్చాగ్నివిద్యాయా ఇతి నతద్విరోధః; స్వరూపస్యైవపరమప్రాప్యత్వాత్; స్థానాత్మస్వరూపయోః పరమపదశబ్దవాచ్యత్వం ప్రాయికతత్సమ్బన్ధప్రయుక్తమిత్యేతావన్మాత్రపరో వేదార్థసఙ్గ్రహగ్రన్థః. వరదవిష్ణుమిశ్రోక్తిశ్రుతప్రదీపికయోస్సర్వపాపేభ్య ఇత్యత్ర పాపశబ్దశ్చ కర్మశబ్దప్రతీకత్వసామ్యాద్భగవత్సఙ్కల్పవిశేషమప్యభిధత్తే.

పరమస్థానపదఞ్చ స్థానవిశేషపరత్వేన శ్రుతప్రదీపికాయామేవ వ్యాఖ్యాతమ్. యత్, "తేషాం తత్పరమం స్థానమ్" ఇత్యుక్తమ్; "యోయం ప్రేతే" ఇత్యేతద్వ్యాఖ్యానపరభాష్యే చ ఏవకారః-వాద్యన్తరాభిమత మోక్షమాత్రవ్యవచ్ఛేదార్థః. మోక్షశబ్దో వాముఖ్యమోక్షపరః. ప్రతిబన్ధకశ్చాస్య భగవత్సఙ్కల్పస్సహేతుక ఏవేతి నాపహాస్యతాం; హేతుశ్చ-స్వాభిలషితే తత్సాధనత్వేన మయీతి భాష్యకారైరేవ భాషితః.

నచ, నపరస్తాదపినన్క్షతీత్యత్ర నియామకాభావః. "యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభమ్" ఇతిస్థితస్యపశ్చాత్తన్నాశే నియామకాభావస్యైవ నియామకత్వాత్. "అవైష్ణవానామప్రాప్యమ్" ఇతి భగవద్జ్ఞానశూన్యానామిత్యర్థః; నవిష్ణోః ప్రాప్యత్వబుద్ధివిరహిణామితి; వైకుణ్ఠశబ్దో వా-స్థానవిశేషపరః. చతుర్విధాభజన్త ఇత్యేతద్వ్యాఖ్యానమారభ్య, అథ ఆత్మయాథాత్మ్యవిద ఇత్యన్తం జిజ్ఞాసుజ్ఞానినైలక్షణ్యప్రతిపాదకం

బహుతరంభాష్యవాక్యమ్, తన్మూలగీతావచనఞ్చమూఅస్వరసంభూదితి కతిపయవాక్యాస్వారస్యమప్యాదర్తవ్యమ్.

ఉక్తంహిన్యాయసిద్ధాఞ్జనే ;-ఏకగ్రన్థశకలాస్వారస్యం బహుగ్రన్థస్వారస్యాయసోఢవ్యమితి. శ్రుతప్రకాశికాయాఞ్చకైవల్యార్థినోజ్ఞానినశ్చముముక్షుత్వమ్; ఆర్తార్థార్థినోరైశ్వర్యార్థిత్వమభిసన్ధాయ యోగినఇతి చతుర్విధభక్తసాధారణమ్, "చతుర్విధాభజన్తేమామ్" ఇతిహ్యుక్తమ్.

ముముక్షోర్దేవయానానుసన్ధానమైశ్వర్యార్థినః పితృయానానుసన్ధానమితి "యోగినఃప్రతి"ఇతిసూత్రేదర్శితమితి, నజిజ్ఞాస్వాత్మయాథాత్మ్యవిదోర్భేదకల్పనం సామ్ప్రదాయికమ్. అతఃపఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యైవ బ్రహ్మానన్దానుభవవిధురస్యాత్మానుభవఇతి; క్వచిద్ధ్యానయోగసాధ్యత్వప్రతిపాదనన్తు - పఞ్చాగ్నివిద్యాయాజ్ఞానయోగసమానాకారత్వాత్; జాతేవిశదతమాత్మావలోకనే తత్సమ్ప్రహద్వారాతత్సాధనానుష్ఠానోపయికత్వాద్వా, సాధనస్యసాధనాన్తరాదూషకత్వాద్వేత్యాహుః.

అయమపిపక్షోన్యాయసిద్ధాఞ్జనే;— "కేచిత్తుబ్రహ్మాభూతస్యాత్మాకేవలస్యభోగ్యః. బ్రహ్మణస్తువిశేషణతయాభానమాత్రమస్తీత్యాహుః," ఇత్యనూదితోనదూషితః. సర్వథానాస్యపరమపురుషార్థతా. నిత్యత్వపక్షేచత్యాజ్యత్వావిశేషాదనాస్థయాతైస్తైరాచార్యైర్బహవఃపక్షాఃప్రదర్శితాః ; నాత్రాతీవవివాదేప్రయోజనమస్తి. ఉక్తఞ్చ రహస్యత్రయసారే; "అత్యన్తానుపయుక్తేష్వివస్వల్పోపయోగేష్వపి నాభిసన్ధిఃకార్యః" ఇతి. అతస్సిద్ధం శ్రీమన్నారాయణచరణారవిన్దయుగళ †పరిచర్యైకపరమపురుషార్థలక్షణోమోక్షఇతి.

---

† పరిచర్యైవ

(౧౯) ఎట్టిరై యాంయ్ ముమ్ముశరడాయిరుప్పతోరు మఙ్గళసూత్రమొ్పాలే తిరుమన్త్రమ్.

నన్వస్తు, అప్రపన్నానాం “ఋచోయజూంషిసామానియోఽధీతేసకృదఞ్జసా । సకృదష్టాక్షరంజప్త్వాఫలంతస్యసమశ్నుతే । యస్య యావాంశ్చవిశ్వాసస్తస్యసిద్ధిశ్చతావతీ। ఏతావానితినైతస్యప్రభావః పరిమీయతే ।” ఇత్యాదిభిరపరిచ్ఛిన్నప్రభావత్వావగమాత్, తత్తత్ఫలార్థం మన్త్రానుసన్ధానమ్ ; ప్రపన్నానామపిచ, యద్యపిస్వరూపజ్ఞానజనకతయా ప్రాగుపాయస్వీకారాత్తదనుసన్ధానమావశ్యకమ్. పశ్చాత్తుతదనుసన్ధానే సిద్ధసాధననిష్ఠస్యనకిఞ్చిత్ప్రయోజనమ్; ఇత్యతః కైఙ్కర్యప్రవృత్తయే, దేవతాన్తరానువర్తనోపాయాన్తరభోగాన్తరసాధనవిషయప్రవృత్తినివృత్తయేచ సర్వదా, (౧) “సోఽజీవనేచ్ఛాయదితేస్వసత్తాయాంస్పృహాయది । ఆత్మదాస్యంహరేస్స్వామ్యం స్వభావఞ్చసదాస్మర” ఇత్యుక్తేస్సమ్బన్ధస్మరణస్యావశ్యకత్వాత్, తత్ప్రతిపాదకం మన్త్రానుసన్ధానమావశ్యకమిత్యభిప్రాయేణ సమ్బన్ధజ్ఞాపకత్వమస్యమాఙ్గల్యసూత్రదృష్టాన్తేనాహ (ఎట్టిరైయాంయితి).

పరాశరభట్టపాదైశ్చ;-మన్త్రావయవానాంవిభజ్యవినియోగో దర్శితః, “దేహాసక్తాత్మబుద్ధిః”ఇతిశ్లోకేన; దేహాత్మభ్రమః-తృతీయాక్షరేణనివార్యః; స్వాతన్త్ర్యజ్ఞానం శేషత్వప్రతిపాదకేనలుప్తచతుర్థ్యన్తేనాఽకారేణ; అన్యశేషత్వజ్ఞానమవధారణార్థేనోకారేణ; స్వరక్షణేస్వప్రవృత్తిస్తదనర్హత్వబోధకేన నమఃపదేన; ప్రసిద్ధమాత్రాదిషు ప్రాప్యత్వబుద్ధిః సర్వవిధప్రాప్యత్వపరేణ నారాయణపదేన; విషయేషుభోగ్యతాబుద్ధిరనన్యభోగత్వపరయా నమశ్శబ్దసమాకృతయా చతు

(౧) గీతా౨౨

ర్థ్యావివర్తస్యేతి శ్లోకార్థః. తథాచ పాణిగ్రహణానన్తరమపి మాఙ్గళ్యధారణమివ స్వీకారానన్తరమపి సమ్బన్ధస్మరణమావశ్యకమితి భావః.

అథవా, ననుపూర్వాచార్యైః, "పితాచ రక్షకశ్శేషీ భర్తా జ్ఞేయోరమాపతిః । స్వామ్యాధారోమమాత్మాచ భోక్తాచాద్యమనూదితః" ఇతి శ్రియఃపతేర్నవవిధసమ్బన్ధాః మూలమన్త్రప్రతిపాద్యా ఇత్యుక్తమ్.

తత్రయద్యపి, అకారేణయోగరూఢిభ్యాం రక్షకత్వకారణత్వయోర్లాభాత్, చేతననిరూపితపుంస్త్వసమానాధికరణజనకత్వస్య పితృత్వే పర్యవసానాద్రక్షకత్వపితృత్వే ప్రతీయేతే; చతుర్థీబోధ్యశేషత్వప్రతిసమ్బన్ధితయా శేషిత్వమ్, మకారోక్తజ్ఞాతృత్వస్యాసఙ్కోచాత్, *తజ్జ్ఞానమజ్ఞానమితిన్యాయేనచ భగవజ్జ్ఞానయోగ్యత్వసిద్ధా భగవతిజ్ఞేయత్వమ్, శేషిత్వసమనియతత్వాచ్చస్వామిత్వమ్, అయనపదస్యాధికరణేవ్యుత్పన్నస్య తత్పురుషఘటకత్వే ఆధారత్వమ్, బహువ్రీహిఘటకత్వేచ అన్తఃప్రవిశ్యనియన్తృత్వలక్షణమాత్మత్వం సిద్ధ్యతీతి వక్తుంశక్యతే; తథాపి కథంభర్తృత్వసిద్ధిః; తద్బోధకపదాభావాదిత్యాశఙ్క్య; అనన్యార్హశేషత్వబలేన తత్సిద్ధిరిత్యభిప్రయన్, తద్ఘటితస్యమన్త్రస్యమాఙ్గళ్యసూత్రతుల్యతాందర్శయతి(ఎట్టిరై యాయితి).

కేచిత్తు, ప్రమేయసారాన్త్యగాథాయాం సమ్బన్ధప్రకాశకత్వం మన్త్రస్యోక్తమ్; తన్నసఙ్గచ్ఛతే; "చక్రాదిధారణంపుంసామ్" ఇతి తస్యైవసమ్బన్ధజ్ఞాపకతయావచనేషుప్రతీతేరతఆహ (ఎట్టిరై యాయుత్యాది). తథాచ సమ్బన్ధప్రకాశకేష్వేతదేవప్రధానమ్; చక్రాదిధారణన్తు వలయాదివిభూషణస్థానీయమితిభావ ఇత్యాహుః.

(౧౧౦) ఇత్తాల్, ఈశ్వరన్ ఆత్మాక్కళుక్కు ప్పతియాయ్ నిన్ఱు రక్షిక్కుమెన్ఱతు.

(౧౧౧) ఆక, తిరుమన్త్రత్తాల్ ఎమ్బెరుమానుక్కే ఉరియేనాన నాన్ ఎనక్కు ఉరియనన్ఱిక్కే యొఴియవేణుమ్; సర్వశేషియాన నారాయణనుక్కే ఎల్లావడిమైకళుమ్ శెయ్యప్పెఱువేనాక వేణుమెన్ఱతాయిఱ్ఱు.

పిళ్ళైలోకాచార్యర్ తిరువడికళే శరణమ్.

పిళ్ళైలోకాచార్యరరుళిచ్చెయ్త ముముక్షుప్పడియిల్
తిరుమన్త్రప్రకరణమ్ ముఱ్ఱిఱ్ఱు.

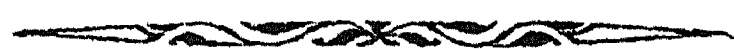
సోపాధికసమ్బన్ధప్రకాశకేభ్యో లౌకికమాఙ్గళ్యసూత్రేభ్యో వైలక్షణ్యజ్ఞాపనాయ (ఎట్టిరైయాయిత్యాది).

ఏతేన రక్షకత్వే విశేషసిద్ధేస్సాధనాన్తరాన్వయోఽనుచిత ఇతి సిద్ధ్యతీత్యాహ (ఇత్తాలితి). తిరోహితతదుపాయభావోద్బోధక వ్యాపారస్తూచితఏవేతి నప్రపత్తేరనౌచిత్యమ్.

మన్త్రజన్యవాక్యార్థజ్ఞానాకారం స్వానుసన్ధానరీత్యా సర్వజనోజ్జీవనం దర్శయతి (ఆకవితి). అత్రవక్తవ్యం సర్వం ప్రాగేవ తత్ర తత్ర ప్రపఞ్చితమ్.

(సర్వశేషియానవితి) కైఙ్కర్యప్రతిసమ్బన్ధిత్వోపపాదకః నారాయణపదస్య శేషిత్వరూపగుణవిశేషే తాత్పర్యమిత్యేవంపరమ్; చతుర్థీలబ్ధశేషత్వబలాయాత శేషిత్వపరం వా; మకారస్య చేతనాచేతన సర్వవస్తుపరత్వాత్* నరసమ్బన్ధిన ఇతి వ్యుత్పత్తిసిద్ధార్థకథనపరం వా; "పెఱువేన్" ఇత్యనేన కైఙ్కర్యగతమత్కర్తృకత్వమపి ఇచ్ఛావిషయతావచ్ఛేదకమితి సూచితమ్.

ఏవముపదేశైక సమధిగమ్యో మన్త్రార్థః కేవలకృపయా ప్రదర్శితః.

ఇతి శ్రీశైలకులతిలక శ్రీమద్రామానుజార్యసూనునా తచ్చరణనళిన
యుగళ మకరన్ద మధువ్రతేన శ్రీనివాసరామానుజముని
శ్రీమచ్ఛఠారి గురువర నిర్వ్యాజ కృపాసమధిగత నిఖి
లార్థతత్వ యాథాత్మ్యేన శ్రీవీరరాఘవదాసేన
విరచితాయాం రహస్యత్రయ వ్యాఖ్యాయాం
తాత్పర్యదీపికాఖ్యాయాం
మూలమన్త్రాధికారః.
ప్రథమః.

శ్రీవీరరాఘవగురవే నమః.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీమల్లోకగురవే నమః.

అథ

తాత్పర్యదీపికాయాం ద్వయాధికారో నామ

ద్వితీయః.

క్వాహమత్యల్పధిషణః క్వ లోకాచార్యసూక్తయః ।
తథాపి తద్వివరణే గురుభక్తిశ్చమాముదత్ ॥
తమాద్వృషీమహితరాం వీరరాఘవదేశికమ్ ।
మహావిశ్వాసశబ్దం యోదివసం వ్యవృణోత్స్వయమ్ ॥

నను, ముముక్షోర్జ్ఞాతవ్యం రహస్యత్రయమ్. తత్ర స్వరూపయాథాత్మ్యపరో మూలమన్త్రః ప్రథమం నిరూపితః. తతస్స్వరూపానురూప పురుషార్థసాధనవిధాయక చరమశ్లోకనిరూపణౌచిత్యేఽపి ద్వయస్య పదద్వయాత్మక మన్త్రవిశేషప్రతిపాదితోపాయోపేయ వివరణాత్మకత్వాత్, చరమశ్లోకస్య చ తద్వివరణరూపత్వాత్, పరస్పరం వివరణవివరణీభావాఽవిశేషేఽపి చ పదత్రయత్వషట్పదత్వ ద్వాదశపదత్వైరుత్తరోత్తరమాధిక్యాత్, అధికే వివరణత్వవ్యవహారస్యౌచిత్యాత్, మన్త్రత్వసాధర్మ్యాచ్చ మూలమన్త్రానన్తరం చరమశ్లోకాత్ప్రాక్ ద్వయనిరూపణం క్రియత ఇత్యయుక్తమ్.

నహి, సర్వస్య ముముక్షోః రహస్యత్రయం జ్ఞాతవ్యమ్; భక్తస్య నమశ్శబ్దాభిహితాఽత్యన్తపారతన్త్ర్య తదనుగుణోపాయవిషయక జ్ఞాన

విరహేప్యక్షతేః. ద్వయపూర్వఖణ్డార్థశ్చరమశ్లోకార్థశ్చనవిజ్ఞేయతా
శఙ్కనీయా అపియోగ్యా. నచ భక్తస్యాప్యఙ్గప్రపత్తిరపేక్షితేతి తద్దే
యతా;నమశ్శబ్దేనముక్త్యుపాయత్వేన భగవతోఽత్యన్తపారతన్త్ర్య
స్యచాభిధానాత్, ద్వయేప్యుత్తరఖణ్డ సమభివ్యాహారేణ స్వాతన్త్ర్య
ప్రపత్తిప్రతీతేః, చరమశ్లోకస్యచ అఙ్గప్రపత్తిపరతయాభాషితత్వేపి
స్వాతన్త్ర్యప్రపత్తావేవతాత్పర్యస్య వక్ష్యమాణత్వాత్ ; కిఞ్చ
ముముక్షోస్తత్సాధనముపాదేయమ్; నచ రహస్యత్రయజ్ఞానంతథా ;
శరణంవ్రజేత్యాది విధివైయర్థ్యప్రసఙ్గాత్; ఏతేనతదర్థజ్ఞానద్వారా
తత్తదర్థత్యపాస్తమ్. శాబ్దజ్ఞానస్యావైధత్వాత్ ;

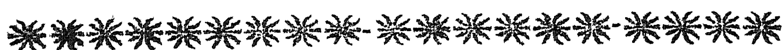
నచజ్ఞానవిశేషకర్తవ్యతాజ్ఞాపనాయైవ చరమశ్లోకజ్ఞానమ్; తద
నుష్ఠానకరణతయాచ ద్వయస్యజ్ఞానమ్;జ్ఞానవిశేషమాత్రేణ ఫలసిద్ధ్య
సమ్భవశఙ్కావ్యుదాసౌపయికతయాపురుషార్థేచ్ఛాప్రయోజకస్వరూప
జ్ఞానజనకతయాచ మూలమన్త్రజ్ఞానమప్యావశ్యకమితి శఙ్కనీయమ్;
చోదనాలక్షణస్యైవధర్మతయా ధర్మత్యాగోపాయ స్వీకారయోరపి
ధర్మత్వేన తద్విధిధర్మత్యాగవిధ్యోర్విరోధేన చరమశ్లోకస్యాబోధ
కత్వాత్; శ్రేయస్సాధనతయా ధర్మశబ్దప్రయోగవిషయస్య భగవ
తోపిత్యాగాపత్తేశ్చ; ప్రపత్తేశ్చస్వప్రవృత్తినివృత్తిరూపాయాస్సుషు
ప్తిప్రళయసాధారణతయామన్త్రసాధ్యత్వాత్; నహికశ్చిత్క్షణమపీతి
న్యాయేన అశక్యత్వాచ్చ,

నచసాధ్వయేసప్రతిపాద్యతే; యేనతస్యాకరణత్వంస్యాత్; నచ
చరమశ్లోకస్యతద్విధాయకతా ; అప్రామాణ్యప్రసఙ్గాత్; భగవత్ప్ర
వృత్తి విరోధిస్వప్రవృత్తినివృత్తి స్సేతినాశక్యతేతిచేత్ ; నహిచేతనే
శ్వరాదన్యతిశయితశక్తిః, సుషుప్త్యాదిసాధారణ్యాచ్చాదవస్థమ్, స్వ

ప్రవృత్తిప్రాగభావాసమానాధికరణత్వమపి విశేషణమితి చేత్; నక
దాపిసా; భగవదుపాయభావాననుగుణేత్యుక్తావపి నైజ్యక్యే ప్రవృత్తి
వ్యాఘాతః. తద్విరోధీత్యుక్తావపి స్వప్రవృత్తిరుపాయాన్తర విశేష
విషయైవేతి తదభావో ముముక్షో రాహిత్యదశాసాధారణః. ముము
క్షుత్వే సతీతి విశేషణేపిశరణంవ్రజేతి విధేర్వైయర్థ్యమ్.

నచశరణంవ్రజేతి శరణంజానీహీత్యర్థకమ్, వైయర్థ్యాత్; ధర్మ
శబ్దస్య భగవదుపాయభావవిరోధి ధర్మపరత్వజ్ఞాపనార్థమేవ తదితిచే
న్న; ప్రకరణాద్ధర్మశబ్దస్య మోక్షసాధనకర్మపరత్వమితిపక్షే తతఏవ
తత్సిద్ధేః. అవిరోధినాం కేషాఞ్చిద్ధర్మాణాంసత్త్వవచనాన్తరబలేనైవ
తజ్జ్ఞాపనాత్; నచతాదృశప్రవృత్తేర్నివృత్తిః, యతోన్యాసాత్, సైవ
ప్రపత్తిః; ప్రపత్తేరుపాయత్వే భక్తావివభగవతః ఫలప్రదత్వమాత్ర
ప్రసఙ్గేన, తతోఽపాయార్థకవాచకతయా నిష్కృష్టశరణశబ్దప్రయో
గానుపపత్తేః. అనుపాయత్వేచ సర్వశక్తస్యభగవతః ప్రపత్తికృతోప
కారాసమ్భవేన అఙ్గత్వస్యాప్యనుపపత్తేఃకర్తవ్యత్వప్రసఙ్గేన ద్వయస్య
కరణత్వానుపపత్తేః; ఫలప్రదానసఙ్కల్పరూపోపకారజనకత్వేచభక్తి
వదుపాయత్వమేవస్యాత్; "ప్రపద్యే" ఇత్యత్రచ మహావిశ్వాసస్యై
వాభిధానమ్, నప్రపత్త్యభిధానమితి నకరణత్వసమ్భవః. సమ్భవేపివా,
అనేకేషాంమన్త్రాణాంసద్భావాత్, ద్వయేనైవేతినియామకాభావః;

నచ, "లక్ష్మీశ్చమాంసురేశేశంద్వయేనశరణఙ్గతః। ద్వయేన
మన్త్రరత్నేన మత్ప్రియేణభజేత్సదా" ఇత్యాదౌతస్యైవకరణత్వేన
విధానమ్; తథా, "నివేదయీతస్వాత్మానంవిష్ణావమలతేజసి।తదాత్మా
తన్మనాశ్శాన్తస్తద్విష్ణోరితిమన్త్రతః। నమసాయోఽకరోద్దేవే" ఇత్యా
దౌమన్త్రాన్తరస్యాపి కరణత్వశ్రవణాత్; ఏవంస్వరూపజ్ఞాపనమపి

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీమల్లోకగురవే నమః.

మూ॥ (౧) పుఱమ్బుణ్డాన పఱ్ఱుక్కళై యడైయ వాసనైయోడేవిడుకై యుమ్ ;

మన్త్రాన్తరైస్సమ్భవత్యేవేతి నమూలమన్త్రస్యాపేక్షా; తథామధ్య మతృతీయపద ప్రతిపాదితయోరుపాయోపేయయోర్ద్వయేనవిస్తరే ణప్రతిపాదితత్వాత్తయోరనుసన్ధానవైయర్థ్యమ్; (౧) "ద్వయమర్థా నుసన్ధానేనసహసదైవంవక్తా" ఇతిచ భగవద్భాష్యకారైః ప్రతిపాది తమ్. "నారాయణపదద్వన్ద్వప్రపన్నో యావదాయుషమ్।ద్వయమా వర్తయేన్నిత్యం తస్యార్థమనుచిన్తయేత్" ఇతిచ తన్మూలభూతంవచ నమ్; "ప్రపత్తిశ్చసకృత్కర్తవ్యా" ఇతి, (౨)"సకృదేవప్రపన్నాయ" (3) సకృదేవహి శాస్త్రార్థః కృతోऽయంతారయేన్నరమ్" ఇత్యాదిభిర వగమ్యతఇతి కథంద్వయస్యకరణత్వమిత్యేతాశ్శఙ్కాః పరిహర్తుం రహ స్యత్రయానుసన్ధానసాధ్యాన్యధికార్యపేక్షితానిజ్ఞాపయన్, ప్రసఙ్గాద న్యాన్యప్యధికార్యపేక్షితాని సఙ్గృహ్యప్రకర్షయతి (పుఱమ్బిత్యాది).

విష్ణూపాయో విష్ణుఫలోऽత్రవైష్ణవః ; నతువిష్ణూపాయోऽ న్యఫలః. అన్యోపాయో విష్ణుఫలోవా: "విష్ణుప్రాప్తిఫలాకాఙ్క్షీ భక్త్యుపా యోహివైష్ణవః" ఇత్యేతదిహావివక్షితమ్; తేనభక్తస్యోక్తయావద్ధర్మా నపేక్షాయామపినదోషః. అథవా, వైష్ణవః - విష్ణుసమ్బన్ధీఅధికారః. ఉపాయాధీనఫలభాగిత్వంసోస్యాऽస్తీతి; నకర్మధారయాదితినిషేధ స్యానిత్యత్వాదినిః. ఫలఞ్చాత్ర ప్రపత్త్యుత్తరకాలప్రభృతి భగవన్ము ఖోల్లాసః, స్థూలదేహవిమోకప్రభృతి భగవదనుభవజనిత ప్రీతికారి తాऽశేష శేషవృత్తైకరతిరూపఞ్చ;

---

(౧) గద్యత్రయే (౨) రా-యు-౧౮-౩౩ (3) లక్ష్మీతం-౧౭-౭౫

అత్ర యద్యపి భగవాన్ సిద్ధఏవోపాయః. తథాపి స్వప్రవృత్తి స్వరూపయోగ్యతానిరూప్యనివారణస్య భగవదధీనకార్యోత్పత్తౌ ప్రతిబన్ధకత్వమ్; తదభావస్య సత్యపి అన్వయవ్యతిరేకశాలిత్వేన కారణత్వమ్, సత్యామపి సామగ్ర్యాం ప్రతిబన్ధకసత్త్వాత్ కార్యానుత్పాద ఇతి వ్యవహారాత్; సిద్ధాన్తే శక్త్యఙ్గీకారేణ మణ్యభావాదీనాం దాహాదిహేతుత్వానభ్యుపగమాత్; స్వప్రవృత్తిస్వరూపయోగ్యతా చ భరన్యాసాభావః; భరన్యాసో హ్యప్రాప్తస్వరక్షాభరత్యాగరూపత్వాత్, "అహమేన సర్వేషాం రక్షణభరనిర్వాహకః, యది పునస్స్వరక్షాభరస్స్వీయ ఇతి బుధ్యతే; తదా స్వయమేవానుష్ఠాయ మాం ప్రయాతు" ఇతి భగవతస్సఙ్కల్ప ఇతి అవివాదానుమత్యాదిశబ్దైర్వ్యవహ్రియతే. భగవదుపాయత్వబోధకప్రమాణబలాత్తస్యైవ భక్తిస్థానాపన్నతయావగమాత్, ప్రపత్తిమన్తరేణ కార్యానిష్పాదాచ్చ భరన్యాసాభావస్య ప్రతిబన్ధకత్వకల్పనం న దూష్యతి.

నచాత్ర గురూపాయమనపేక్ష్యతత్సాధ్యఫలప్రదత్వమేవోపాయత్వమ్; ద్వాదశవార్షికాద్యశక్తమ్ప్రతి సేతుస్నానాదివిధానేపి తమ్ప్రతి తస్యైవ సాధనత్వేన భగవతోఽనుపాయత్వాత్; (౧) "ఉపాయోగృహరక్షిత్రోశ్శబ్దశ్శరణమిత్యయమ్। వర్తతే సామ్ప్రతన్త్వేష ఉపాయార్థైకవాచకః" ఇతి రక్షకత్వవ్యుదాసేన ఉపాయత్వపరతాస్థాపనాత్; ఉపాయత్వఞ్చ-ఉపాయానపేక్షరక్షకత్వమేవ. తదుక్తం నిక్షేపరక్షాయామ్, "అతోఽనుపాయానాం స ఏవోపాయ ఇతి, 'అమృతస్యైష సేతుః' 'యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యః" ఇత్యాదిభిరవగమ్యతే; తదతిసర్వత్రదృష్టమితి నిరుక్త ప్రతిబన్ధకకల్పనమ్; అథవా, సర్వాశ్యోపా

యస్యాఅనధికారివిషయే ఫలసాధనత్వాదర్శనాత్, అధికారో హేతురప్యనుపాయ ఇతి ప్రపత్తిరధికారివిశేషణమ్.

నచ ఫలతత్కామనానిమిత్తాన్యస్యాఽసిద్ధస్యతత్త్వానుపపత్తిః. "మత్పదద్వన్ద్వమేకం యేప్రపద్యన్తే పరాయణమ్। ఉద్ధరిష్యామ్యహం దేవి సంసారాత్స్వయమేవ తాన్।"* "అహం త్వా" "రక్షిష్యత్యనుకూలాన్నః" ఇత్యాదిషు తత్త్వప్రతీతేః. ఉపాయతదఙ్గాన్యఫలసాధనస్యైవాధికారత్వాత్; నచాస్యోపాయాఙ్గత్వమేవ, అఙ్గత్వస్యతద్గతకార్యానుకూలశక్త్యుద్బోధకత్వరూపత్వాత్; భగవతశ్చనిత్యోద్భూతశక్తికత్వాత్; నహి కార్యవిశేషబోధీయ నియోజ్యాన్వయితావచ్ఛేదకత్వమాత్రాధికార విశేషణత్వమభిప్రేతమ్. కిన్తు, అధికారిగతోపాయాన్వయితావచ్ఛేదకత్వరూపమ్.

నచ కారణమాత్రం విధేయమాత్రం వా కార్యోపాయః. ఫలకామనాయాః ప్రయాజాదేశ్చ స్వర్గాద్యనుపాయత్వాచ్చ; విధేశ్చసిద్ధాన్తేతు కృతిసాధ్యతామాత్రమర్థః. కల్పనాతు, నవచనవిరోధే ప్రసరతి; సిద్ధస్యైవాన్యత్రాధికారత్వదర్శనేపి విలక్షణస్యాస్యోపాయస్య విలక్షణోధికారః నహి సిద్ధ ఏవంవిధ ఉపాయః క్వచిద్దృష్టః. అతః ప్రపత్తిః కార్యా, తద్వన్తమనుపాయమపి రక్షిష్యామీత్యేవ సర్వత్ర ప్రపత్తిశాస్త్రేషు భగవత్సఙ్కల్పప్రకారో బోధ్యతే. †ప్రపత్త్యా ప్రవృత్తిరపి భగవద్గతోపాయ భావనిరూపకత్వం భూయాదిత్యేవ.

అత ఏవ హి ప్రపత్తేస్తత్ర తత్ర ఉపాయలాభః ఫలం వ్యపదిశ్యతే. "ఏవం మాం శరణం ప్రాప్య వీతశోకభయక్లమః। నిరారమ్భో నిరాశీశ్చ నిర్మమో నిరహఙ్కృతిః। మామేవ శరణం ప్రాప్య తరేత్సంసారసాగర

† ప్రపత్తిరపి

మ్।" ఇతి. ప్రాప్యత్వైకంణ్యాన్త్రాల్యపి, అన్యత్ర తు కేవలాత్; విష్వక్సేన సంహితాయాఞ్చ—"మత్పదామ్భోజసమ్పన్నాన్యాంప్రపద్యప్రీతమానసాః । లక్ష్మీంపురుషకారేణవృతవన్తోవరాననే ॥ మత్తఏవమాంప్రాప్యసే నేశప్రాప్యంప్రాపకమేవమామ్। లబ్ధ్వాకృతార్థాఃప్రాప్స్యన్తేమామేవానన్యమానసాః ।"ఇతి. ప్రాప్యమేవమాంప్రాపకంలబ్ధ్వేత్యన్వయః; ఏతేనభక్తౌ భగవదుపాయత్వబోధకవచనానాం భక్త్యానుపాయలాభహేతుత్వబోధకవచనానాఞ్చాభావాత్, భక్తేరప్యధికారత్వోపాదనం నిరస్తమ్;

అతఏవచ, "అస్మిన్ప్రవర్తమానానాంవిధా" "సకృదేవహిశాస్త్రార్థఃకృతః" ఇత్యాది వచనేషూపాయశబ్దముపహాయవిధ్యాదిశబ్దైర్వ్యపదేశః, క్వచిదుపాయపదప్రయోగస్తు భగవద్గతోపాయత్వసఙ్క్రమణేనేతి శ్రుతిస్మృతీప్రాగుదాహృతే. విద్యతేచబహుశో భక్త్యతిరిక్తమోక్షోపాయనిషేధః. యథావిష్ణుపురాణే;-"క్లేశానాఞ్చక్షయకరంయోగాదన్యన్నవిద్యతే" ఇతి, యోగశబ్దశ్చాత్రాష్టాఙ్గయోగవిషయః; ప్రకరణాత్; తత్రైవానన్తరం ఖాణ్డిక్యేనయోగస్వరూపమనుయుక్తేనకేశిధ్వజేన "యోగస్వరూపంఖాణ్డిక్యశ్రూయతాంగదతోమమ। యత్రస్థితోనచ్యవతేప్రాప్యబ్రహ్మలయంమునిః॥ మనఏవమనుష్యాణాంకారణంబన్ధమోక్షయోః । బన్ధాయవిషయాసఙ్గిముక్త్యైనిర్విషయంమనః । విషయేభ్యస్సమాహృత్యవిజ్ఞానంమానసంమునే । చిన్తయేన్ముక్తయేతేన బ్రహ్మభూతంపరేశ్వరమ్। ఆత్మభావంనయత్యేనంతద్బ్రహ్మధ్యాయినంమునే। వికార్యమాత్మనశ్శక్త్యాలోహమాకర్షకోయథా । ఆత్మప్రయత్నసాపేక్షావిశిష్టాయామనోగతిః । తస్యా

బ్రహ్మణిసంయోగో యోగ ఇత్యభిధీయతే। ఏవమత్యన్తవైశిష్ట్యయుక్తధర్మోపలక్షణః । యస్యయోగస్సవై యోగీ ముముక్షురభిధీయతే । యోగయుక్ప్రథమం యోగీయుఞ్జానోహ్యభిధీయతే। వినిష్పన్నసమాధిస్తు పరబ్రహ్మోపలబ్ధిమాన్ । యస్యాన్తరాయదోషేణ దూష్యతే చాస్యమానసమ్ । జన్మాన్తరైరభ్యసతో ముక్తిః పూర్వస్యజాయతే । వినిష్పన్నసమాధిస్తు ముక్తింతత్రైవజన్మని । ప్రాప్నోతియోగనిర్దగ్ధపూర్వకర్మచయోచిరాత్।" ఇత్యుక్తేః, తత్రైవ, "బ్రహ్మచర్యమహింసాచ" ఇత్యాదినా అష్టాఙ్గయోగప్రపఞ్చనాచ్చ,

శ్రీవిష్ణుధర్మేచ, "తదాచక్ష్వమహాభాగ ప్రసాదసుముఖోయది । సఙ్గయోయేనభవతి మూలోద్వర్తేనకర్మణామ్" ఇతిశతానీకేన పృష్టో భగవాన్ శౌనకఃప్రాహ ;-"నకర్మణాంక్షయోభావిజన్మకోట్యయుతైరపి। ఋతేయోగాత్కర్మక్షయం యోగాన్నిఃక్షపయేత్పరమ్" ఇతి; సచప్రనః పరమనిశ్రేయసార్థిభిర్దేవాదిభిరనుయుక్తస్య కపిలస్యవాక్యముదాజహార. "ఇత్యుక్తఋషిభిస్సర్వైర్దేవైర్దేవర్షిభిస్తదా । నాస్తి యోగాత్పరం శ్రేయః కిఞ్చిదిత్యుక్తవాన్పరా" ఇతి. తమేవయోగం ధ్యేయాధికారిసహితంప్రపఞ్చయన్, స్త్రీశూద్రాదీనాంజన్మాన్తరప్రక్రాన్తయోగప్రతిసన్ధానమాత్రేణ యోగనిష్ఠాముదాహృత్య నిగమయతిస్మ;-"తస్మాద్యోగఃపరం శ్రేయోవిముక్తిఫలదోహినః । విముక్తౌసుఖమత్యన్తం సమోక్షహాస్త్వితరత్సుఖమ్ ॥ ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతంమయామనుజకుఞ్జర । శ్రేయఃపరతరంయోగాత్కిఞ్చిదన్యన్నవిద్యతే" ఇతి.

"రుక్మాభంస్వప్నధీగమ్యమ్" ఇతిమానవవచనఞ్చ విశదతమప్రత్యక్షతాపన్నానుధ్యానైకలభ్య ఇత్యర్థ ఇతిభాష్యకారైర్వ్యాఖ్యా

తమ్, సవవసర్వోపిభక్త్యాదిర్నోపాయ నిషేధస్స్వతుల్యం పురుషస్య
తిసాధ్యముపాయంనిషేధతీతి ప్రపత్తేరధికారతోచితా; క్రియాంగత్వో
పాయతావిలక్షణాహి భగవద్గత్వోపాయతేతినతన్నిషేధ ఇత్యుపపత్తౌ
తద్గతాతిరిక్తవిషయతయాసఙ్కోచఉచితః. తథాచ, ఉపాయానపే
క్షరక్షణసఙ్కల్పవిషయత్వసమ్పాదకత్వమేవప్రపత్తేరితినోపాయతా;

అథవా,ఉపాయత్వంకరణత్వం చేతనాచేతనసాధారణమ్; భక్తా
వివప్రపన్నంప్రతీశ్వరే; నచైతావన్మాత్రేణాఽపచారప్రసఙ్గః. పరత్వ
సమానాధికరణసౌలభ్యస్యేవఫలప్రదత్వసమానాధికరణస్య తస్యాపి
గుణత్వాత్; తథాచ ప్రపన్నవిషయేఅహమేవతస్యోపాయోభవిష్యా
మీతిసఙ్కల్పః. అస్యైతత్ఫలందాస్యామీతి పూర్వసఙ్కల్పవిశిష్టోభ
గవానుపాయః. విశేష్యసిద్ధతయాసిద్ధత్వవ్యపదేశః. విశేషణంపునః
ప్రపత్తిసాధ్యమితితసద్వైయర్థ్యమ్.

నచైవమ్, "అహన్త్వా" ఇతిసఙ్కల్పాకార ప్రదర్శనవిరోధః.
అహమిత్యస్య-ఉపాయభూతోహమిత్యర్థకతయా, అహన్త్వరసఙ్కల్ప
స్యార్థసిద్ధత్వాత్; "అహంహిశరణంప్రాప్తోనరేణానన్యచేతసా। ప్రా
పయామ్యాత్మనాత్మానంనిర్ధూతాఖిలకల్మషమ్" ఇతివచనే, ఆత్మనేతి
తృతీయాయాఅనభిహితకరణత్వార్థకత్వావశ్యమ్భావాత్;

ఏవఞ్చ "ముముక్షుర్వైశరణమహంప్రపద్యే" ఇత్యాదిప్రయో
జకత్వనిబన్ధనమ్;స్వీయనిరుక్తసఙ్కల్పవిషయతావాసమ్బన్ధః. ఏషఏవ
పరగతస్వీకారఉచ్యతే. తత్సాధనమేష ఉపాయస్వీకారఇతియాగా
నుష్ఠానస్య సమ్బన్ధసమ్పాదకతయా అనుపాయత్వవత్, ప్రపత్తేరుపా
యాన్వయసమ్పాదకత్వాదనుపాయత్వమ్; భక్తేరప్యన్వయహేతుక
త్వాపాదకత్వంనాపాదనీయమ్. కార్యస్యసకారణకత్వనియమాత్;

తత్ర కారణాన్తరాభావాత్. అతఏవోపాయాన్వయినోఽధర్మాస్తత్సమ్బన్ధప్రయోజక ప్రపత్త్యావుపచర్యన్త ఇతి నోపాయతాప్రతిపాదకవచనవిరోధః.

ఏవఞ్చ ఉపాయతావచ్ఛేదకరూపేణాపి సిద్ధత్వం సువచమ్. స్వవిషయకవరణసమ్బన్ధేనైవ భగవత ఉపాయత్వాత్. ప్రమాణవైషమ్యేణ ప్రతిబన్ద్యనవకాశాత్. అస్మిన్పక్షే, ఉపాయం ప్రపద్యే లక్ష్యేత్యేతాదృశవచనేషు వ్యాపన్నమానకాలత్వబోధకత్వం విభిన్నరూపేణ ఏకస్యామేవ క్రియాయామితి బోధ్యమ్. అతఏవ పరాశరభట్టపాదైః ;- "ఉపాయం కర్తవ్యభాగమ్" ఇతి భగవత ఉపాయత్వే ప్రపత్తేస్త్వధికారికర్తవ్యతామాత్రమితి ప్రదర్శితమ్. అన్యథా ఉప[illegible]సిద్ధసాధ్యావిత్యేవావక్ష్యత్.

కిఞ్చ ఏవం రక్షాభరః ప్రపత్తిరూపో మయ్యస్తీతి జ్ఞానే భరసమర్పణస్వరూపనాశస్స్యాదిత్యనుపాయోఽపి భరన్యాస ఉపాయప్రతిబన్ధకాభావతయా తదధికారతయా తదన్వయసమ్పాదకతయా తదుత్పాదకతయా తదన్వయరూపతయా వా కర్తవ్య ఏవ. న చ విశ్వాసప్రార్థనాపూర్వకః, శరణం వ్రజేత్యనేన విధీయత ఇతి న విధివైయర్థ్యమ్.

విధీయమానధర్మత్యాగస్తు సిద్ధధర్మస్య మోక్షసాధనధర్మాన్తరసంసర్గాసహత్వరూప ఇతి న విరోధః. సర్వధర్మశబ్దస్య ధర్మసామాన్యపరత్వేపి చ విశేషవిధిబలాత్ సఙ్కోచో న్యాయ్య ఏవేతి న విరోధః. అతశ్శరణాగతిస్వరూపజ్ఞాపకతయా చరమశ్లోకోఽవశ్యాపేక్షితః. తస్య చ "ద్వయేన మన్త్రరత్నేన" ఇత్యాదినా మన్త్రరత్నకరణకత్వావగమాత్, ద్వయార్థజ్ఞానమప్యావశ్యకమ్. కరణత్వం హి అనుష్ఠేయార్థప్రకాశకతయా; త్రితయస్య విశదప్రకాశకత్వమ్, తస్యైవ పరిగ్రహ ఉచితః.

“యోబ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వమ్” ఇతి శ్వేతాశ్వతరోక్తేమన్త్రే *తస్యోష్టోరిత్యాదిమన్త్రేషుచసపురుషకారపురస్కారశరణ్యాశరణాగతి తత్ఫల విశదప్రకాశకతా; మూలమన్త్రేచ శరణ్యాదీనిసంక్షిప్తాని. అతఏవ అనేకకరణమన్త్రసద్భావేపి అయమేవమన్త్రఆచార్యైఃపరి గృహీతః.

నచ, “శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్ననన్యశరణస్తవ । చరణౌ శరణంయాతస్తస్మైవాస్యహమచ్యుత । శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్ దాసోహంతవతస్మై । పరమాప్తస్త్వమేవార్థమనుకూలోవివర్జయన్। ప్రాతికూల్యంసువిస్రబ్ధస్సంప్రార్థ్యశరణంపరమ్ । వ్రజామియుష్మచ్చరణౌతస్మైవాహంమయాన్వితః॥” ఇత్యాదిషు విశదప్రకాశకత్వమస్యస్తీతివాచ్యమ్. ఏతేషుద్వయార్థవివరణత్వమాత్రేణ ద్వయత్వమన్త్రత్వాద్యవ్యపహారాత్.

“శ్రీమచ్ఛబ్దాత్పరేయుక్తంనారాయణఇతీష్యతే। తత్పరేచరణౌశబ్దస్తత్పరేశరణస్తథా । ప్రపద్యేతత్పరేయుక్తం నమశ్శబ్దమతఃపరమ్॥శ్రీమతేచతదాయుక్తంపరేనారాయణాయచ” ఇతిపదోద్ధారస్య “అన్తర్యామీఋషిస్తత్రదేవీగాయత్ర్యుదాహృతా । ఛన్దస్తుదేవతావిష్ణుఃపరమాత్మాసనాతనః । శ్రీమన్నారాయణస్సాక్షాత్పరంబ్రహ్మపరాత్పరః। ఆనన్దచిత్స్వరూపీచసర్వవ్యాపీచకథ్యతే।” ఇతిఋష్యాదీనాఞ్చ, “పఞ్చవింశాక్షరోమన్త్రఃప్రపత్తిరితివిశ్రుతః । సర్వేషామేవమన్త్రాణాం మన్త్రోయంమన్త్రనాయకః॥హృదయాద్యఙ్గభేదేన పదైష్షడ్భిరలఙ్కృతః। సవార్ణంహృదయంవిద్ధిత్రితయార్ణంశిరోమతమ్। శిఖాఙ్గంత్ర్యక్షరంవిద్ధికవచంతద్వదేవహి। అస్త్రంపఞ్చాక్షరం నేత్రం ద్వ్యక్షరంపరికీర్తితమ్।” ఇత్యఙ్గన్యాసక్రమస్య అస్మిన్నేవమ

త్త్వప్రతిపాదనాత్ ; "ద్వయమేవ మన్త్రరత్నేన మన్త్రిణో యేన భజేత్సదా ! తస్మిన్నస్తు పురోక్తస్య మయా నష్టం సనాతనమ్॥" ఇత్యాదిభిర్విశిష్య భగవదభిమతత్వప్రతీతేశ్చ. వస్తుతో యత్కించిదాచార్యపరిగ్రహస్య మూలమస్తు, (౧) "ఆచార్యాద్ధైవ విద్యా విదితా సాధిష్ఠం ప్రాపత్ " ఇత్యాచార్యరుచిపరిగృహీతాయా ఏవ విద్యాయాస్సాధుతరత్వాత్; ద్వయస్యైవ పరాఙ్కుశసమ్ప్రదాయవర్తినాం ప్రపత్త్యనుష్ఠానముచితమ్, ఏతజ్జ్ఞాపనార్థమేవ కేషాఞ్చిద్ద్వయే పూర్వాచార్యవాక్యత్వవ్యపదేశః. యది పునరాదిగురోర్భగవతో వాక్యమిత్యర్థః. తదా భగవదభిమతివిశేష ఏవాచార్యపరిగ్రహే మూలత్వేనోచ్యత ఇతి బోధ్యమ్.

నచ మహావిశ్వాసమాత్రప్రతిపాదకస్య ద్వయస్య కథం భరన్యాసప్రతిపాదకత్వమితి వాచ్యమ్; స్వగతాత్యన్తపారతన్త్ర్యవిషయదృఢాధ్యవసాయరూపస్య భరన్యాసస్యాపి ప్రపూర్వకపదినాభిధానసమ్భవాత్. అస్తు వా విశ్వాసస్యైవాభిధానమ్. తథాపి తేన తత్పూర్వకత్వేన ప్రసిద్ధాయా ఉపాయత్వప్రార్థనాయా ఆక్షేపాత్, తస్యాశ్చ భరన్యాసావినాభూతత్వాత్తత్సిద్ధిః. ఉక్తఞ్చైతత్ కృష్ణపాదైః;-"ప్రపద్యే ఇతి-పద్ గతావితి ధాతోర్గత్యర్థతయా, గత్యర్థాః బుద్ధ్యర్థా ఇతి న్యాయేన జ్ఞానవిశేషమాహ; స చ జ్ఞానవిశేషః-*అహమస్మ్యపరాధానామిత్యుక్తరీత్యా స్వాకిఞ్చన్యానుసన్ధానపూర్వకః ప్రార్థనామతిః, యాచ్ఞా ప్రపత్తిః, ఇతి ప్రార్థనాగర్భః. త్వమేవోపాయభూతో మే భవేత్యాద్యుక్తరీత్యా స్వయముపాయశరీరాననుప్రవిష్టః, అధికారివిశేషణీభూతో దృఢాధ్యవసాయరూపః" ఇతి "వ్రజేతి- మహావిశ్వాసపూర్వకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయముపాయకోటావననుప్రవిష్టం ప్రపద్య ఇత్యతోఽతిరిక్తస్వీకారం విదధాతి" ఇతి చ.

---

(౧)

వస్తుతస్తు,(౧)"అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే"(౨)"త్వమేవోపాయభూతో మే"(౩)"నిశ్చితేనన్యసాధ్యత్వే పరత్రేష్టస్యసాధనే। అయమాత్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే" ఇత్యాది ప్రమాణానురోధాదుపాయపరశరణపదసమభివ్యాహృతగత్యర్థధాతో ర్విశ్వాసపూర్వకాకిఞ్చన్యవిషయకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయే నిరూఢలక్షణా; అతఏవహి,(౪) "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః। మామేవశరణంప్రాప్య" ఇత్యుపక్రమ్య, ఉపసంహారే, "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః। రక్షిష్యతీతినిశ్చిత్యనిక్షిప్తస్వస్వగోచరః। బుధ్యేత దేవదేవస్తం గోప్తారంపురుషోత్తమమ్,"ఇతి విశ్వాసప్రార్థనాభరన్యాసానాం శరణంప్రాప్యేతిస్థానేపాఠః.

నచైవం(౫)"అకిఞ్చనోఽనన్యగతిః"ఇత్యాదౌ"శరణంప్రపద్యే" ఇత్యనేనైవసిద్ధేః పౌనరుక్త్యమ్; జ్ఞానవిశేషణతయా ఆకిఞ్చన్యస్యధాతుతునాలాభేపి ఆత్మవిశేషణతయాతతఅలాభాత్; అకిఞ్చనఇత్యస్యజ్ఞానసత్యతాజ్ఞాపనాయ విషయసత్తాప్రతిపాదనపరత్వాత్; విశ్వాసపూర్వకత్వన్తు ఉపలక్షణవిధయాప్రవిష్టమ్; తేన (౬) "సమాశ్రయేదాదిదేవంశ్రద్ధయాశరణంయది" ఇత్యాదౌశ్రద్ధయేత్యస్యానన్వయప్రసఙ్గః. విశ్వాసపూర్వకత్వప్రకారేణబోధార్థంతత్పదప్రయోగాత్.

అథవా, "శరణంసమాశ్రయేత్" ఇత్యాశ్రయతేస్స్వార్థకత్వేన బుద్ధిత్వేనతదర్థకత్వాభావాన్నానుపపత్తిః. ఏతేన "శరణం సమ్ప్రాప్య" ఇత్యాదానాధ్యవసాయాదిబోధప్రసఙ్గః. ఏవఞ్చ-"ప్రపత్తిః-విశ్వాసః. సకృత్ప్రార్థనామాత్రేణాపేక్షితం దాస్యతీతివిశ్వాస

(౧) విష్వక్సేనసంహితా (౨) అహిసం-౩౬-౩౭ (౩)
(౪) లక్ష్మీతన్త్రే-౧౭-౭౫ (౫) స్తోత్రరత్నే (౬) సాత్వతసం-౧౬-౨౬

పూర్వకం ప్రార్థనమితియావత్" ఇతి సమ్ప్రదాయావగతభాష్యకారోక్తిః, "నారాయణం సలక్ష్మీకం ప్రాప్తుం తచ్ఛరణద్వయమ్। ఉపాయ ఇతి విశ్వాసో ద్వయార్థశ్శరణాగతిః" ఇత్యభియుక్తోక్తిశ్చ నాపపాదే; విశ్వాసస్యాపి శబ్దార్థత్వాత్; నిక్షేపస్యాపి శరణాగతిశబ్దార్థత్వాత్; కీదృశీ శరణాగతిరితి ప్రశ్నోత్తరే, (౧) "అనేనైవ తు మన్త్రేణ స్వాత్మానం మయి నిక్షిపేత్। మయి నిక్షిప్తకర్తవ్యః కృతకృత్యో భవిష్యతి" ఇతి నిక్షేపశబ్దప్రయోగస్సఙ్గచ్ఛతే; ఏకదేశస్య ఇతరోపలక్షణార్థత్వాత్; శేషముత్తరత్ర వక్ష్యామః, అతో ద్వయస్య కరణత్వముపపద్యత ఏవ; స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానస్యాపి మూలమన్త్రైకసమ్పాదనముచితమ్; తస్య విశిష్టశిష్టపరిగ్రహవిషయత్వాత్, పూర్ణత్వాచ్చేత్యుక్తమ్.

ద్వయేనైవోపాయోపేయవివరణసిద్ధావపి మూలమన్త్రస్థనమః పదార్థజ్ఞానాభావే అవశ్యాపేక్షితభాగవతశేషత్వజ్ఞానాసిద్ధ్యా చరమశ్లోకబోధిత ఏవోపాయః స్వరూపానురూప ఇతి జ్ఞాపయన్నమః పదమ్, ద్వయస్థనారాయణపదస్య ఉపాయత్వౌపయికగుణవిశేషమాత్రపరతయా శరీరత్వాదిసిద్ధ్యధీనానుకూల్యవృత్త్యాదిసిద్ధయే చ నారాయణపదజ్ఞానమప్యావశ్యకమ్; ద్వయస్య సదానుసన్ధేయత్వాత్, సకృదనుష్ఠేయప్రపత్తికరణత్వాసమ్భవ ఇతి చోద్యన్తు అగ్రే పరిహరిష్యామః; అతో మన్త్రత్రయమప్యవశ్యం నిరుక్తాధికారిణో జ్ఞాతవ్యమితి న పూర్వోక్తశఙ్కావకాశ ఇతి భావః.

అత్ర "పుజమ్బ్జ్ఞాన" ఇత్యనేన ధర్మశబ్దః-మోక్షోపాయాన్తరపర ఇతి విరోధపరిహారస్సూచితః. సిద్ధోపాయస్వీకారస్య సాధనాన్తరసంసర్గాసహతయా, సంసర్గే సత్యపాయప్రచ్యుతేః, (౨) "అస్త్రబన్ధస్స చాన్యం హి న బన్ధమనువర్తతే" ఇత్యుక్తతయా తత్సంసర్గాసహ

(౧) భగవచ్ఛాస్త్రే (౨) రా-సు-

ఎమ్బెరుమానై యే తఞ్జమెన్ఱు పఱ్ఱుకైయుమ్,
పేఱుతప్పాతెన్ఱు తుణిన్దిరుక్కైయుమ్,

త్వజ్ఞానమావశ్యకమితి చరమశ్లోకపూర్వపాదజ్ఞానమావశ్యకమ్. ఏవఞ్చాత్రసవాసనత్యాగః-మదిష్టోపాయప్రతిబన్ధక ఇతిజ్ఞానమ్.

యద్యపిదుష్కరత్వ జ్ఞానాదపితత్త్యాగసమ్భవః; తథాపి నసర్వాందుష్కరమితి సుకరేషునామసఙ్కీర్తనాదిషు సాధనేష్వా క్తజ్ఞానమావశ్యకమేవ; మాభూత్కదాచిదపి తేషు ఉపాయత్వస్వీకార ఇతి, “ఎమ్బెరుమానై యే” ఇత్యనేన ప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయ ఉక్తః; తస్య చకర్తవ్యతాయా అనుపాయతాయాశ్చజ్ఞానాయ చరమశ్లోకద్వితీయపాదజ్ఞానమ్; అనుష్ఠానాయచపూర్వఖణ్డః; (పుఱమ్బిత్యాది) “సర్వధర్మాంశ్చసన్త్యజ్యసర్వకామాంశ్చ” ఇతిరీత్యాప్రాప్య ప్రాపకాన్తరోభయపరమ్ ; తేనప్రయోజనాన్తరవారకద్వయోత్తరఖణ్డస్య వినియోగలాభః. (పేఱుతప్పాతితి) మహావిశ్వాసః;

తథాహ్యత్ర పఞ్చధా విశ్వాసప్రతిబన్ధికా శఙ్కాసమ్భావ్యతే; కథంనామసర్వజ్ఞేనసర్వశక్తినాభగవతా అనాదికాలసఞ్చితాననన్తాన్మదపరాధాన్ జానతా తత్తత్ఫలప్రదానశక్తేనాభిగన్తవ్యః; కథఞ్చ కర్మానుకూలఫలప్రదస్తాదృశాపరాధవతాం నిరతిశయపురుషార్థందాస్యతి. కథఞ్చయథావస్థితస్వరూపజ్ఞానమాత్రపర్యవసితయా ప్రపత్త్యా సర్వోపకారాపేక్షవిషయే సకలాపరాధనివృత్తిః. కథంవాజనార్దనజనకాదిషు విళమ్బితఫలప్రదత్వేనప్రసిద్ధస్యాస్య అభిలషితసమయఏవ ఫలప్రదత్వమ్. కథఞ్చసమాధికదరిద్రస్య ఆశ్రయితృపురుషగతతారతమ్యానాదరేణ ఫలప్రదత్వమితి;

అత్ర అపరాధబహుళ చేతన కృతస్యాశ్రయణస్యలోకదృష్ట్యా ప్రసక్తాఅపరాధితా, తాదృశేనాభిగన్తుమశక్యతా వా, "అధృష్యత్వం భూత్వాకమితురధిగమ్యతాం సమ్పాదయన్త్యానిరపాయపురుషకార భూతయాశ్రియానివర్త్యతే; స్వభరనిర్వోఢృత్వాభిమానినికర్త్రాను రూపఫలప్రదో౽పిన్యస్తభరేసమ్బన్ధవశాద్దాయప్రాప్తిఫలంస్వతఏవస్వా మీదాసస్యదాస్యతి ; అవర్జనీయసమ్బన్ధేన ద్వితీయశఙ్కావారణమ్. అవాప్తసమస్తకామత్వాదేవఏతత్కృతముపకారమనపేక్ష్యఆభిముఖ్య సూచకాల్పవ్యాపారేణైవ స్వీయనిరుపాధికకారుణ్యాదివశాత్ సర్వాప రాధాన్ క్షమిష్యతీతి తృతీయశఙ్కానివృత్తిః. భగవతఃకర్త్రాధీనేష్టప్రాప కత్వస్యవిళమ్బితత్వేపి నిరపేక్షఫలప్రదత్వం నిరపేక్షత్వాదేవేతిచతుర్థ శఙ్కావారణమ్. సమాధికదరిద్రత్వాదేవ తదపేక్షయాసర్వేషాం తౌల్యాత్, స్వప్రయోజనార్థమనాలోచితవిశేషంసర్వేషాం ఫలప్రద ఇతి చరమశఙ్కానివృత్తిః.

నిరపాయపురుషకారాదవర్జనీయాచ్చసమ్బన్ధాత్ । నిరుపాధిక గుణయోగాద్వ్యాపారాచ్చాన్యహేతునిరపేక్షాత్ । స్వస్యైవలాభ యోగాచ్ఛఙ్కాఏతానివర్తన్తే । సమ్బన్ధహేతుకత్వాదన్త్యస్యా సానతన్త్రోక్తః ॥

తథాహి, లక్ష్మీతన్త్రేశక్తిరిత్యనేన సహకార్యనపేక్షతాబోధ నేన రక్షిష్యతీత్యుక్తం స్వాభిమతికాలావచ్ఛేదేన ఇష్టప్రదత్వం స్థాప్యతే; సాపసదత్వేనపురుషకారకృతేన, అభిగమనమేవ నసమ్భవ తీతి శఙ్కావ్యావృత్తిజ్ఞాప్యతే; ఈశేశితవ్యసమ్బన్ధాదితి ద్వితీయచర మశఙ్కయోర్నివర్తకమ్. ఏతేషాఞ్చజ్ఞానం శ్రీమన్నారాయణపదా భ్యాంజాయతఇతి విశ్వాసహేతుతయా శ్రీమన్నారాయణపదార్థజ్ఞా నమావశ్యకమ్.

అథవా, "అల్పీయస్త్వాదుపాయస్య భూయస్త్వాచ్చ విరోధినామ్ । ఉపేయస్య మహత్త్వాచ్చ కార్పణ్యాచ్చాధికారిణః । అల్పీయస్యేవ కాలే తు కథం ప్రాప్తిర్భవిష్యతి । ఇతి శఙ్కానివర్త్యత్రే శ్రీమన్నారాయణేత్యతః" తదిదముక్తమ్-"కర్తవ్యం సకృదేవ హన్త కలుషం సర్వం తతో నశ్యతి బ్రహ్మేశాదిసుదుర్లభం పదమపి ప్రాప్యం మయా ద్రాగితి ! విశ్వాసప్రతిబన్ధిచిన్తనమిదం పర్యస్యతి న్యస్యతాం రఙ్గాధీశరమాపతిత్వసహితం నారాయణత్వం తవ" ఇతి.

కరుణాయా ఏవ రక్షణే ప్రధానహేతుత్వాదుపాయసకృత్త్వశఙ్కా వ్యుదస్యతే; పురుషకారోద్భూతవాత్సల్యయోగాచ్చ న దోషాః ప్రతిబధ్నన్తి. స్వామిత్వాత్స్వార్థం స్వయమేవోత్కృష్టముపేయం దదాతి. సౌశీల్యాన్నాధికారితారతమ్యం పశ్యతి. ఘర్మేమాతేతిన్యాయేన ఆశ్రితవిశ్లేషాసహిష్ణుత్వాదిరూపమార్దవవశాచ్చ ద్రాగేవ దదాతీతి శఙ్కానివృత్తిప్రకారః శ్లోకే వివక్షితః.

వరవరమునిభిస్తు మయా ద్రాగితిపదయోరర్థావాత్స్వతన్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానానురోధాచ్చ శఙ్కాత్రయమిత్యుక్తమ్. ఏతాదృశవిశ్వాసదార్ఢ్యాదేవ హి (౧)"ఉపాయస్సుకరశ్చాయం దుష్కరశ్చ నుతో మమ । న లభ్యతేధికారీ వా" ఇత్యాదివచనప్రవృత్తిః. అత్ర గోష్ఠమిశ్రాద్యభియుక్తోక్తిః రహస్యత్రయసారదర్శితా అనుసన్ధేయా.

విశ్వాసశ్చ-ఉపాయాధ్యవసాయప్రవృత్త్యుపయోగీతి, రక్షిష్యతీతి విశ్వాసాదిత్యత్రోక్తమ్. విశ్వాసస్య హేతుత్వఞ్చ ఉత్తరకాలీనశఙ్కాప్రతిబన్ధద్వారా ఉపాయసంయోగనివృత్తావుపయుజ్యతే. త

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే.

దుక్తమ్-"రాక్షసానామవిస్రమ్భాదాఞ్జనేయస్యబన్ధనే। యథావిగ ళితాసద్య స్త్రమోఘాప్యస్త్రబన్ధనా। తథాపుంసామవిస్రమ్భాత్ప్ర ప త్తిఃప్రచ్యుతాభవేత్। తస్మాద్విస్రమ్భయుక్తానాం ముక్తిందాస్యతి సాచిరాత్" ఇతిశఙ్కావిరహస్యచాఽఽవశ్యకత్వమ్. "వ్యవసాయాదృతే బ్రహ్మన్నాసాదయతితత్పరమ్। నిస్సంశయేషుసర్వేషునిత్యంవసతివై హరిః। ససంశయాన్ హేతుబద్ధాన్నాధ్యావసతిమాధవః"ఇత్యాదిషు ప్రసిద్ధమ్.

అత్ర "తుణిన్దిసుక్కైయుమ్" ఇత్యనేన విశ్వాసస్యోత్తరకాలా నువృత్తిసూచితా. ప్రపత్తికాలీనవిశ్వాసస్యదృఢతయాతజ్జన్యసంస్కా రాధీన స్మృతిరూపవిశ్వాసస్య విమర్శదశాయాముత్తరత్రానువృత్తౌ బాధకాభావాత్. అత్రచవిశ్వాసస్యఏతావన్మాత్రేణతాదృశం ఫలం భవిష్యతినవేతి శఙ్కావిరోధివిశ్వాసత్వేనైవ ఉపక్రాన్తతయా క్వచి ద్రక్షణహేతుగుణవత్తాధ్యవసాయస్య, క్వచిద్గుణవత్తాం ద్రక్షిష్యతీ త్యధ్యవసాయస్యచోక్తిర్నవిరుద్ధా. అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాంహి, "పరత్వేసతిదేవోఽయమ్" ఇత్యాదినాగుణవత్తాధ్యవసాయస్యవిశ్వా సత్వముక్తమ్. తదనురోధేన స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేతత్వదీ పేచగుణవత్తాధ్యవసాయో మహావిశ్వాసఇత్యుక్తమ్. లక్ష్మీతన్త్రాను రోధేనచ ఫలావశ్యమ్భావాధ్యవసాయః స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యా ఖ్యానే, ఇహచోక్తః.

అత్రయద్యపిశరణంవ్రజేత్యస్యైవ విశ్వాసస్యాభిధానమ్; తస్య చప్రపత్తిత్వం స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేఉక్తమ్. తథాపి, "ప్రప త్తిర్విశ్వాసః, సకృత్ప్రార్థనామాత్రేణ అపేక్షితందాస్యతీతివిశ్వాస పూర్వకంప్రార్థనమితియావత్" ఇతి సమ్ప్రదాయావగతభాష్యకా

రోక్తిమ్,' విశ్వాసపూర్వకంప్రార్థనామతిరిత్యాదివచనానిచోదాహృత్య, ప్రార్థనాగర్భత్వస్యోదాహృతత్వాత్, "ప్రార్థనాయాః పూర్వవాక్యేభిధానమ్, ఇహవిశ్వాసస్యాభిధానమ్" ఇతిసఙ్గచ్ఛతే.

నచైవం ప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయఇతి ప్రాగ్వ్యాఖ్యానవిరోధః. భరసమర్పణరూపాధ్యవసాయస్యైవ తత్రగర్భితత్వేనోక్తత్వాత్. మద్యత్నాధీనమద్రక్షణం త్వయైవసాధ్యమితిహితదాకారః. మద్రక్షణంమద్యత్నాధీనమిత్యంశేతస్యాధ్యవసాయాత్మకత్వమ్; అసిద్ధత్వానుకూల్యవిషయకత్వేన ఇచ్ఛాజ్ఞాపకత్వాత్, ప్రార్థనాగర్భత్వమపి;

నచైతావతా, సఏవోపాయ ఇత్యధ్యవసాయాకారప్రదర్శనవిరోధః. ఉపాయత్వస్యస్వయత్నాధీనరక్షణకర్తృత్వరూపత్వాత్; యదిపునః కరణతారూపముపాయత్వమ్; తదాయద్యపినరక్షణకర్తృత్వరూపగోప్తృత్వవరణం భరన్యాసాన్తర్హితమితిశక్యతేవక్తుమ్. తథాపి, "ఉపాయభూతోమేభవ" ఇతి ప్రార్థనాబోధకప్రమాణానురోధాత్, "గోప్తృత్వవరణంనామ స్వాభిప్రాయనివేదనమ్" ఇత్యస్య ప్రయోజనలక్షణోభయకథనపరత్వాత్ ; గోప్తృత్వశబ్దేనస్వసమానాధికరణకరణత్వం లక్ష్యతఇతినిర్వాహ్యమ్.

నచపక్షద్వయేపితస్యాసిద్ధత్వే(౧) "ఉపాయోపేయత్వేతదిహతనతత్వమ్"ఇతిశ్రీసూక్తివిరోధః; సిద్ధత్వేప్రార్థనానుపపత్తిరితివాచ్యమ్; స్వరూపయోగ్యతాత్మకస్యతస్యసిద్ధత్వాదధికారివిశేషనిరూపితస్యతస్యసాధ్యత్వాత్, భూతపూర్వరక్షణవిషయకస్యాపి స్వయత్నాధీనజ్ఞానస్యసమ్భవేన †తద్వ్యావృత్తిః; అసిద్ధతత్సాధ్యత్వవిషయకత్వమావశ్యకమిత్యాదిప్రదర్శనాయ ప్రార్థనాగర్భోక్తిః.

(౧) ర స్త-౨

† తద్వ్యావృత్తస్యాసిద్ధత్వవిషయకత్వ

నచతత్త్వదీపే మహావిశ్వాసపూర్వక ప్రార్థనామాత్రస్యైవ ద్వయగతక్రియాభిప్రేతత్వోక్తేః, స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాదిష్వపి నవిశ్వాసాతిరిక్తాధ్యవసాయఉచ్యతే ఇతిభ్రమితవ్యమ్. తత్త్వదీపే ఉత్తరఖణ్డస్య సమర్పణప్రతిపాదకతయా పూర్వఖణ్డస్యచవరణప్రతిపాదకతయావ్యాఖ్యానే ప్రపద్యఇత్యస్యప్రార్థనామాత్రపరత్వాభిధాయక స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాదిషుసమర్పణస్య అన్యత్రాప్రతిపాదనేన తస్యాపివివక్షితత్వావశ్యమ్భావాత్. కృష్ణపాదైశ్చ "మహావిశ్వాసపూర్వకః ప్రార్థనాగర్భోధ్యవసాయఉచ్యతే" ఇతి విశ్వాసాతిరిక్తస్యాధ్యవసాయస్యోక్తత్వాత్;

నచపూర్వోక్తవ్యుత్పత్తిబలేన విశ్వాసస్యాపి ద్వితీయవాక్యఏవప్రతీతేః పౌనరుక్త్యసఙ్గతిః. విశ్వాసస్యబోధావిషయత్వపక్షే తద్బోధనాభైవపునరుక్తేః. అన్యథాపి, "తఞ్జమెన్ఱుపఱ్ఱుక్కైయుమ్" ఇత్యత్ర ఇతిశబ్దప్రయోగేణపూర్వోక్త వ్యుత్పత్త్యనవతారాత్. ఆకారప్రదర్శ్యధ్యవసాయః; "పఱ్ఱుక్కై" ఇతిశబ్దస్వారస్యాత్ ప్రార్థనాచలభ్యతఇతి నతయోరలాభప్రసఙ్గః. ఆకిఞ్చన్యవిషయకత్వన్తు అధ్యవసాయస్య ప్రమాణాన్తరసిద్ధమ్.

యదిపునస్త్యాగః - ఉపాయాన్తరాణిమత్స్వరూపవిరుద్ధాని దుష్కరాణిచేత్యాకారకజ్ఞానవిశేషః. కార్పణ్యమపితత్త్వదీపోక్తదిశా ఉపాయాన్తరవిషయకప్రవృత్త్యనర్హత్వబుద్ధిః. తదాప్రథమవాక్యేనైవకార్పణ్యలాభః; భరన్యాసస్యతు ఉపాయాన్తరశూన్యత్వవిషయకత్వమేవ నియతమితి, "కార్పణ్యేనాప్యుపాయానాంవినివృత్తిరిహేరితా" ఇతికార్పణ్యస్య ఉపాయాన్తరనివృత్తౌవినియోగః ప్రదర్శితః.

పేత్తై ౹ను కువ్వ త్వరిక్కై యుమ్,

అత ఏవ "ప్రపద్యే" ఇత్యత్ర ఆకిఞ్చన్యప్రతిసన్ధానపూర్వకః ప్రార్థనాగర్భోధ్యవసాయ ఉచ్యత ఇత్యుక్తవద్భిః కృష్ణపాదై రేవ వ్రజేత్యస్య వ్యాఖ్యానే ఆకిఞ్చన్యానుసన్ధానపూర్వకత్వం పరిత్యక్తమ్. తస్య పరీత్యనేనాభిహితత్వాత్; ఆకిఞ్చన్యప్రతిసన్ధానరూపత్యాగోఽఙ్గత్వేన విధీయత ఇతి పక్షశ్చ రహస్యత్రయసారేప్యుక్తః.

ఇయాంస్తు విశేషః, "యత్త్యాగశబ్దస్వారస్యాత్ । తథాప్యత్ర ప్రవృత్తిర్యాత్వదాజ్ఞాపాలనస్తు తత్" ఇత్యాదినా విద్యమానప్రవృత్తేరాజ్ఞాపాలనత్వాదినోపపత్తివర్ణనాత్; "అలేప్తా కరణే తేషామ్" ఇతి బుద్ధ్యన్తరేణ తేషాం లేపకత్వాభావోక్తి బలాత్ స్వరూపానుచితత్వవిషయకత్వమపి తస్య జ్ఞానస్య స్వీక్రియత ఇతి; శేషముత్తరత్ర వక్ష్యామః

అథవా, "పేఱుతప్పా తెన్ఱుతుణిన్దిరుక్కైయుమ్" ఇతి నప్రపత్తిపూర్వకాలీనస్తత్ప్రవృత్త్యుపయోగివిశ్వాస ఉచ్యతే. కిన్తు స్వీకృతోపాయస్య "మాశుచః" ఇత్యేతదర్థో విశ్వాసః. స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేహి నేతఃపరం కిఞ్చిత్కర్తవ్యమస్తి; ఫలసిద్ధావపి నకశ్చిత్సన్దేహ ఇతియావత్. ప్రాప్తివిమర్శదశాయాం విశ్వాస ఆవశ్యక ఇతి హ్యుక్తమ్. ఏతాదృశవిశ్వాసశ్చ-"అహన్త్వా" ఇతీశ్వరకృత్యానుసన్ధానజన్య ఇతి తత్ప్రతిపాదక చరమశ్లోకోత్తరార్ధజ్ఞానమావశ్యకమ్.

ఏవం ఫలసిద్ధయే అవశ్యాపేక్షితాః విశ్వాసకార్పణ్యప్రార్థనాధ్యవసాయా ఉక్తాః. అథ ఫలావిళమ్బహేతూనిదానీన్తన ఫలహేతూంశ్చాహ (పేత్తై ౹నుకువ్వ త్వరిక్కైయుమిత్యాదినా). ప్రాప్యత్వరా ఫలావిళమ్బాయామపేక్షితా ; అనియతాయుషాం ప్రాప్యత్వరాయా అభావే ప్రయోజనాన్తరాపేక్షా సమ్భవేన నతతోపేక్షా స్యాదితి, "అ

థోపాయప్రసక్తశ్చ భుక్త్వాభోగానానామయాన్ । అన్తేవిరక్తిమాసాద్యవిశతే వైష్ణవం పదమ్" ఇత్యుక్తరీత్యా ఫలవిళమ్బస్స్యాదితి భావః.

అథవా, ఉపాయాధికారిపూర్తిప్రయోజకాప్రాప్యత్వరా; తద్వతో హి తద్విరోధిని సంసారేవస్థానమ్ - "క్షేత్రాణిమిత్రాణిధనానినాథపుత్రాశ్చదారాఃపశవోగృహాశ్చ । త్వత్పాదపద్మప్రవణాత్మవృత్తేర్భవన్తిసర్వేప్రతికూలరూపాః" ఇత్యుక్తదిశా అసహ్యం భవతీతి, న వర్తమానదేహానుభావ్యాంశమపిస్వీకరోతీత్యార్తస్సన్ ప్రపద్యతే; తతశ్చ-"ఆర్తానామాశుఫలదా" ఇత్యాశుఫలం భవతి, నాన్యథేతి హృదయమ్.

అత్ర "విశ్వాస ఉపాయాధికారః; ప్రాప్యత్వరా ఉపేయాధికారః" ఇతి వరవరమునిభిర్వ్యాఖ్యాతమ్. ఉపాయాధికారిత్వం విశ్వాసస్య పూర్వభావినోఽత్ర ప్రతిపాదనే ఉపాయాధికారత్వం పశ్చాద్భావినస్తు ఉపాయనిష్ఠాప్రకాశకత్వమ్; ఉక్తఞ్చ రహస్యత్రయసారే, "మృత్యుసంసారహేతుభూతభయహేతుష్వసత్స్వపి "ప్రాయేణాకృతకృత్యత్వాన్మృత్యోరుద్విజతే జనః" ఇత్యుక్తరీత్యా శరీరానన్తరం కిం భవిష్యతీతి శఙ్కావిరహేణ అభిమతాసక్త్యప్రీతతా, "గజం వా వీక్ష్య" ఇతి న్యాయేన తరతమభావాపన్నవిరోధిదర్శనేపి రక్షకావష్టమ్భకృతఫలావశ్యమ్భావాధ్యవసాయాధీనచిత్తస్వాస్థ్యమ్, అనన్యశాత్త్వాతిరక్షణానుగుణస్వయత్నరాహిత్యమ్, శరైస్తుసఙ్కులామితి "ఇష్టప్రాప్త్యనిష్టనివృత్తీతదధీనఏవోచితే" ఇతి నిశ్చయశ్చ ఉపాయనిష్ఠాప్రకాశకా; ఇతి స్వతన్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేచోక్తమ్-విశ్వాసో నిష్ఠావతాం నిష్ఠాప్రకాశకః కాలక్షేపహేతుశ్చేతి.

ఉపేయాధికారత్వఞ్చ తదవిళమ్బప్రయోజకత్వం నియతతదవ్యవహిత పూర్వభావిత్వం వా. ప్రాప్యత్వరాముత్పాద్యైవ భగవాం

స్తాదృశం ప్రాప్యం భోగ్యతాసిద్ధయేదదాతీత్యభ్యుపగమాత్; ఉపేయ నిష్ఠాప్రకాశకత్వం వా. "ఉత్పత్తిస్థితినాశానాం స్థితౌ చిన్తాకుతస్తవ। య థోత్పత్తిర్యథా నాశస్థితి స్తద్వద్భవిష్యతి ॥ అచేష్టమానమాసీనం శ్రీః కఞ్చిదుపతిష్ఠతి । కామీ కర్మానుసృత్యాన్యో న ప్రాప్యమధిగచ్ఛతి" ఇత్యుక్తరీత్యా కర్మాధీనాయాం దేహయాత్రాయాముపేక్షా, కృతేపియ త్నే, ఉత్పతన్నపిచేతి న్యాయేన, భగవత్సఙ్కల్పమన్తరేణ నకిఞ్చిత్సి ధ్యతీతి న్యాయేన, "అప్రయత్నాగతాస్సేవ్యా గృహస్థైర్విషయాస్స దా । న సన్నిపతితం ధర్మ్యముపభోగం యదృచ్ఛయా । ప్రత్యాచక్షీన చాప్యేవమనురుద్ధ్యేత దుర్లభమ్" ఇత్యాదిరీత్యా శాస్త్రావిరుద్ధేషు విష యేషు స్వతః ప్రాప్తేషు ప్రారబ్ధఫలేషు కిఞ్చిదనుభావ్యం నశ్యతీతి బుద్ధ్యా అనిరోధనమ్, ప్రాప్యాన్తరలాభాలాభయోశ్చ, "తయోరన్యతరో రా శిర్యద్యేనముపసఙ్క్రమేత్ । న సుఖం ప్రాప్య సంహృష్యేన్న దుఃఖం ప్రాప్య సఞ్జ్వరేత్" ఇతి న్యాయేన హర్షశోకరాహిత్యం, స్వరూపానురూప పరమప్రాప్యకైఙ్కర్యరుచిః, స్తోత్రశీవైకుణ్ఠగద్యాద్యుక్తరీత్యా కదా కదేత్యాక్రోశహేతు ప్రాప్యత్వరా చ - పురుషార్థనిష్ఠాప్రకాశకాః ఇతి హ్యుక్తమ్.

అత్ర అనిరోధనాద్యుక్తిర్న్యస్తవిషయా. తీవ్రార్తిమతాం విషయ దర్శనాదేవ స్వరూపనాశ ఇతి మన్వానానాం నిరోధనస్యైవ నిష్ఠాప్రకా శకత్వాత్; ఏవఞ్చ, "పుఱమ్బుణ్డాన" ఇత్యాదేస్సర్వస్య ఉపాయస్వీ కారానన్తరభావినిష్ఠాప్రకాశకపరతయా వ్యాఖ్యాతుం శక్యత్వేపి, "ప త్ఱుక్కైయుమ్" ఇతిపదస్య ప్రాథమికస్వీకారపరత్వాత్, పృథక్త యా వ్యాఖ్యాతమ్.

అథవా "పేఱ్ఱుక్కు" ఇత్యప్యుపాయాధికారః. నహి సర్వథా అశక్తో నామ కశ్చిదస్తి ; సుకరాణాం నామస్మరణాదీనాం కర్మయోగా

ఇరుక్కుమ్నాళ్ ఉకన్దరుళిననిలఙ్గళిలే ప్రవణనాయ్,
గుణానుభకైఙ్కర్యఙ్గళిలే పొఙ్గుతుపోక్కాకైయుమ్,

న్తర్గతానామనేకేషాంసమ్భవాత్, తత్రజన్మాన్తరసహస్రేష్వితిఫలస్య అత్యన్తవిళమ్బితత్వజ్ఞానాత్, భక్త్యాచసాక్షాదశక్తేః, భగవన్తంపరి గృహ్ణాతీతి తత్రప్రాప్యత్వరాఽపేక్షితేతి; స్వరూపానుచితత్వజ్ఞానేపి కస్యచిద్భక్తిత్యాగసమ్భవాత్; సాక్షాత్సాధనాశక్తేర్దీర్ఘకాలసేవనీ యాఙ్గాద్యనుష్ఠానవిషయతన్త్రియాశ్చఅశక్తిశబ్దార్థత్వస్య; "ఆలస్యా దల్పశక్తేశ్చ"ఇతి వచనమనుసృత్యాపిష్టేపరత్వోక్తదిశావక్తుంశక్యత్వా చ్చ, నేయంయోజనాఆచార్యైరుక్తా.

ఆద్యఫలాయాపేక్షితాన్యాహ (ఉకన్దరుళినవితి)؛రక్ష్యవస్తులా భహేతుతయాభగవతః పరమపదాదప్యత్యాదరవిషయీభూతశ్రీరఙ్గ వృషాద్రిప్రభృతయోదివ్యదేశాఇతి సూరిసూక్తిషుతత్రతత్రస్పష్టమ్. ఉక్తఞ్చ శ్రుతప్రకాశికాయామ్ ;-"పుణ్యక్షేత్రాదిషుభగవతః ప్రీతిః స్వస్మిన్ప్రీతిమత్పురుషవరణార్థా" ఇతి. తత్ప్రీవణ్యపూర్వకగుణాను భవజనితప్రీతికారితకైఙ్కర్యనిష్ఠతాచఇహైవఫలహేతుః.

అవధారణబలేన ప్రాతికూల్యవర్జనమప్యర్థసిద్ధమ్. అత్రచావిశే షేణగుణశబ్దప్రయోగాత్ సౌన్దర్యాదివిగ్రహగుణానాం సౌశీల్యాద్యా త్మగుణానాఞ్చలాభః. యస్యహిభగవతిప్రీతి ర్నాస్తి;నాసౌవైష్ణవః. ప్రీతిశ్చనసాధనత్వేన ; కిన్తుస్వరసతయా; సాధనత్వేనతుప్రీతౌదుఃఖని వృత్తిశ్చఫలేవాస్యా; కైవల్యార్థీ కేవలంభగవల్లాభార్థీతివఞ్చయతి.

"తేభక్తావాసుదేవస్య నామకర్మాదికీర్తనే। ముఞ్చన్త్యశ్రూ ణిసంహృష్టాద్యేతుహృష్టతనూరుహాః ॥ కీర్తితేతుహరౌనిత్యంరోమా ఞ్చోయస్యజాయతే। స్నేహేనకమ్పస్స్వేదోవాతథాష్టోర్గలబిన్దవః ।

ఇప్పడియిరుక్కుమ్ శ్రీవైష్ణవర్కళైప్ప్రమఱిన్దు
ఉకన్దిరుక్కైయుమ్,

విష్ణుభక్తిసమాయుక్తాన్ శ్రౌతస్మార్తప్రవర్తకాన్। ప్రీతో౽భవతి యో దృష్ట్వా వైష్ణవో౽సౌ ప్రకీర్తితః" ఇతి. "యదా చకీర్త్యసే ప్యేవం తదా కిము తదర్శనే। అస్మిన్నర్థే మానతయా ద్రష్టవ్యా భక్తిసారగీః।" అత్రభూతానుకూల్యరూప మాజ్ఞాపరిపాలనమప్యనుసన్ధేయమ్. తదభావేపి రాజవల్లభన్యాయేన భగవదనభిమతత్వోక్తేః.

విష్ణుభక్తిసమాయుక్తా నిత్యేతద్వచనం హృది నిధాయాహ (ఇప్పడియిరుక్కుమితి). "విష్ణుభక్తముదాయాన్తం యో దృష్ట్వా సుముఖః ప్రియః। ప్రణామాదికరోత్యేవ వాసుదేవం యథా తథా। సవై భక్త ఇతి జ్ఞేయస్స పునాతి జగత్త్రయమ్" ఇతి హ్యుచ్యతే. ఏతేన బ్రహ్మవిదపచారరూప ప్రాతికూల్యవర్జనమపి సూచితమ్. మహాపరాధవర్గః ప్రపత్తిమపి ప్రతిబద్ధుమలమితి, ఉక్తవిశేషద్యోతనాయ పృథగుక్తిః.

"ఇప్పడియిరుక్కుమ్" ఇత్యుక్త్యా వర్ణాశ్రమతారతమ్యస్యానాదరణీయతా సూచితా. "శూద్రం వా భగవద్భక్తం నిషాదం శ్వపచం తథా। వీక్షతే జాతిసామాన్యాత్స యాతి నరకం నరః" "శ్వపచో౽పి మహీపాల విష్ణుభక్తో ద్విజాధికః। విష్ణుభక్తివిహీనో యో యతిశ్చ శ్వపచాధమః। మద్భక్తజనవాత్సల్యం పూజాయాఞ్చానుమోదనమ్। మత్కథాశ్రవణే భక్తిస్స్వరనేత్రాఙ్గవిక్రియా। మమానుస్మరణం నిత్యం యచ్చ మాం నోపజీవతి। భక్తిరష్టవిధా హ్యేషా యస్మిన్మ్లేచ్ఛే౽పి వర్తతే। స విప్రేన్ద్రో మునిశ్శ్రీమాన్ స యతిస్స చ పణ్డితః। తస్మై దేయం తతో గ్రాహ్యం స చ పూజ్యో యథా హ్యహమ్। అపార్థకం ప్రభాష్యన్తే శూద్రా భాగవతా ఇతి। న శూద్రా భగవద్భక్తా విప్రా భాగవతాస్స్మృతాః। స

ర్వవర్ణేషు తేశూద్రా యేహ్యభక్తాజనార్దనే। వైష్ణవానాంవిశేషోస్తి విష్ణోరాయతనం మహత్ । జఙ్గమశ్రీవిమానాని హృదయానిమనీషిణామ్। యః పశ్యతిశుభాచారం వైష్ణవంవీతకల్మషమ్। యస్మిన్కస్మిన్కులేజాతం దణ్డవత్ప్రణమేద్భువి। "ప్రణమేద్దణ్డవద్భువి"ఇతిపాఠః; "మద్భక్తంశ్వపచంవాపినిన్దాంకుర్వన్తియేనరాః। పద్మకోటిశతేనాపి నక్షమామికదాచన" "మద్భక్తస్యకృతఘ్నస్యమోహాన్నిన్దాంకరోతి యః। సమత్స్రియాపరోవాపి సర్వజ్ఞోపనరాధమః। చణ్డాళమపిమద్భక్తం నావమన్యేతబుద్ధిమాన్ । అవమత్యపతత్యేవరౌరవేనరకేనరః। అవైష్ణవనమస్కారాదవమానాచ్చకేశవే। వైష్ణవేపరివాదాచ్చపతత్యేవనసంశయః। యతినిన్దాపరోనిత్యంవైష్ణవానవమత్యతు। అధ్యాత్మవిముఖస్సోస్తుబినస్తైన్యంకరోతియః। వాలాగ్రమపిమద్భక్తేకుర్యాద్యోవమతింమనాక్ । కల్పకోటిశతంప్రాప్యనైషమామపితోషయేత్" ఇత్యాదీనిప్రమాణాన్యనుసన్ధేయాని.

ఏతదర్థఞ్చ, అనన్యభోగత్వ భాగవతశేషత్వ జ్ఞాపకమూలమన్త్రస్థ తృతీయమధ్యమపదజ్ఞానమావశ్యకమితిభావః.

స్వరూపయాథాత్మ్యపరాణాం శరణాగతికరణీభూతానాఞ్చ మన్త్రాన్తరాణాం సత్త్వేప్యనియమతోనయోర్జ్ఞాతవ్యత్వమితిశఙ్కాం నిరాచష్టే(తిరుమన్త్రిత్తిలుమితి). "అనన్యమనసశ్చైవమూలమన్త్రసమాశ్రితాః। దృష్ట్వైవవైష్ణవాన్విప్రాన్ప్రణమన్తిరమన్తిచ" ఇతి "ప్రసాదాదీనిసర్వాణివైష్ణవైర్మనసాసదా। ధ్యానేనతుద్వయస్యైవ భోక్తవ్యానిమహామునే। ద్వయంద్వాదశవారఞ్చస్నానేపానేచతర్పణేకృత్వానిత్యాంజపంకుర్యాద్వైష్ణవోమన్త్రవిత్తమః। శ్రుతవానాద్వ

కులీనో వా తపస్వీ వా పరాశర । ద్వయాధిహీనో చేత్తం దూరతః పరివర్జయేత్" ఇత్యాదిభిర్మూలమన్త్రద్వయయోస్త్రైవర్ణికైరవశ్యజ్ఞాతవ్యత్వం ప్రతీయత ఇతి భావః.

అత్ర నైయత్యం విరుద్ధార్థమన్త్రాణాం స్వరూపతస్త్యాగః ; అవిరుద్ధార్థేషు తౌల్యబుద్ధివిరహః ; అష్టాక్షరస్య పూర్వాదిభిరాధిక్యం ప్రాగుక్తమ్; ద్వయస్య ప్రభావః పరాశరాయ నారదేనోక్తః; "మన్త్రాణాం పరమో మన్త్రో గుహ్యానాం గుహ్యముత్తమమ్ । రహస్యానాం రహస్యం చ సద్యస్సంసారతారణమ్ । సర్వసంశయభేత్తా చ సర్వకల్మషనాశనః । శరణాగతిమన్త్రస్తు సర్వసమ్పచ్ఛుభావహః।' ఇతి. "అతిపాపప్రసక్తోఽపి శ్రీవైకుణ్ఠం సనాతనమ్। ద్వయానుష్ఠానమాత్రేణ నరశ్శీఘ్రం సగచ్ఛతి" ఇత్యాదివచనాని విస్తరభయాన్న లిఖ్యన్తే; తత్త్వదీపే ద్రష్టవ్యాని;

తస్మై చతుర్ముఖేన హిమవత్పార్శ్వే సుఘోరం తపస్తప్త్వా సర్వమన్త్రసారం ముక్తిప్రదం మన్త్రం పృష్టవతే, "అక్లేశేన సుమార్గేణ వేదసారేణ భక్తిమాన్। ద్వయేన ప్రాప్నుయాత్పుత్ర తద్విష్ణోః పరమం పదమ్। తస్మిన్ద్వయే భజ శ్రద్ధాం యత్నతో మునిపుఙ్గవ" ఇత్యుక్తమ్ ; తస్మై చ భగవతా, "మామేకఞ్ఛ్రియాయుక్తం భక్తియుక్తో నరోత్తమః । ద్వయేన మన్త్రరత్నేన మత్ప్రియేణ భజేత్సదా । దుర్వృత్తో వా సువృత్తో వా మూర్ఖః పణ్డిత ఏవ వా। మల్లోకమచిరాల్లబ్ధ్వా మత్సాయుజ్యం స గచ్ఛతి" ఇత్యుక్త్వా, "విష్ణులోకే, అన్తఃపురే మయా లక్ష్మ్యై ద్వయముపదిష్టమ్, తత్సకాశాత్త్వం లభస్వ" ఇత్యుక్తమ్; లక్ష్మ్యా చ "వేదామృతమహామ్భోధేర్హరిణా ద్వయముద్ధృతమ్। తద్ద్వయం శృణు వక్ష్యామి సద్యో ముక్తిప్రదం శుభమ్" ఇత్యుపక్రమ్య ఉపదిష్టమ్.

సాత్యకితన్త్రే చ, "అధీతా బహవో మన్త్రాశ్శ్రీమదష్టాక్షరాదికాః।" ఇత్యుపక్రమ్య "తస్మాత్సకృత్కృతేనైవ కర్మణా యేన మానవః। సకృజ్జప్తేన మన్త్రేణ కృతకృత్యస్సుఖీ భవేత్ । తద్బ్రూహి కర్మ తన్మన్త్రం దయార్ద్రహృదయో హ్యసి" ఇతి బ్రహ్మణా పృష్టేన భగవతా, "సత్యముక్తాన్యశక్యాని కర్మాణి కమలాసన" ఇత్యారభ్య సకృదుచ్చారణానుష్ఠానాభ్యాం ముక్తిసాధనయోర్మన్త్రకర్మణోస్సద్భావముక్త్వా, "కిన్తు తస్య చ మన్త్రస్య కర్మణః కమలాసన। న లభ్యతేఽధికారీ వా శ్రోతుకామోఽథవా నరః । త్వన్తు మద్భాగ్యసంయోగాదేతత్కర్తాభివాఞ్ఛసి । బ్రవీమి సర్వకర్మభ్యో గరీయో మన్త్రమేవ చ । ప్రథమం శృణు మన్త్రాణాం మన్త్రరాజమనుత్తమమ్ । సర్వమన్త్రఫలాన్యస్య విజ్ఞానే సభవన్తి వై। ఏతన్మన్త్రమవిజ్ఞాయ యో నరో మామభీప్సతి । బాహుభ్యాం సాగరం తర్తుమలబ్ధ్వా ప్లవమిచ్ఛతి । తస్మాద్యో మామభీప్సేత యో వా సుఖితుమిచ్ఛతి । మన్త్రరాజమిమం విద్యాద్గురోర్వచనపూర్వకమ్ । నానుకూల్యం న నక్షత్రం న తీర్థాదినిషేవణమ్ । న పునశ్చరణం నిత్యం జపం వాపేక్షతే హ్యయమ్" ఇత్యుక్తమితి ప్రదర్శితమ్.

ద్వయశబ్దశ్చాత్ర- ఉపాయోపేయరూపార్థద్వయప్రతిపాదకత్వాత్ ; అతిప్రసఙ్గో రూఢ్యా పరిహార్యః; తత్సిద్ధిశ్చ - "సర్వేషామేవ మన్త్రాణాం మన్త్రరత్నం ద్వయాహ్వయమ్ । మన్త్రరత్నం ద్వయం న్యాసః ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః। నామాని మన్త్రరత్నస్య పర్యాయాణి నిబోధయ" ఇత్యాదివచనేభ్యః వరణసమర్పణరూపార్థద్వయ ప్రతిపాదకత్వాదితి తత్త్వదీపానుయాయినః;

యద్యపి, "ఓమిత్యేకాక్షరం మన్త్రమేకం గూఢార్థముచ్యతే। ప్రకాశార్థం ద్వయోరేకమక్షరైః పఞ్చవింశకైః। తస్మాన్మన్త్రద్వయం బ్రహ్మన్ షడ్వింశత్యక్షరం విదుః। తస్య విష్ణోః ప్రసాదేన మయా లబ్ధం ద్వ

యం విభో। మన్త్రద్వయస్య మాహాత్మ్యం కల్పకోటిశతైరపి। నాహం వక్ష్యామి దేవేశ కిం పునస్త్వమన్యైరపి। ప్రణవం మన్త్రరత్నఞ్చ మన్త్రద్వయముదాహృతమ్। ఓమిత్యేకాక్షరం మన్త్రం గూఢార్థం ప్రణవస్తథా। ప్రణవస్య ప్రకాశార్థం మన్త్రరత్నముదాహృతమ్। ప్రణవం ప్రణవాదూర్ధ్వం మన్త్రద్వయముదాహృతమ్।" ఇత్యాదిభిః ప్రణవసహకారేణ మన్త్రరత్నస్య ద్వయత్వం ప్రతీయతే; తథాపి ప్రణవసహితస్య నమఃపదాద్యుత్తరఖణ్డస్య త్రైవర్ణికవిషయస్యైవ, "స్త్రీశూద్రావినతాశ్చైవ మన్త్రం ప్రణవవర్జితమ్। నమోన్తం మన్త్రరత్నఞ్చ జపేయుస్తే వైష్ణవాస్సదా। ఋష్యాదీంశ్చ కరన్యాసమఙ్గన్యాసఞ్చ వర్జయేత్। నారీ వా వృషళో వాపి గురువన్దనపూర్వకమ్। స్త్రీణాఞ్చ సర్వవర్ణానాం పురుషాణాం తథా విదుః। ఏవం జ్ఞాత్వా ద్విజశ్రేష్ఠో ద్వయం నిత్యమతన్ద్రితః। శ్రీమన్నారాయణం ధ్యాత్వా జపేత్తం పురుషోత్తమమ్" ఇతి ప్రణవవిహీనస్య సర్వాధికారస్య నమోన్తస్యాపి ద్వయశబ్దాభిధేయత్వదర్శనాత్, మన్త్రరత్నమాత్రే బహుశో ద్వయశబ్దప్రయోగస్యోదాహృతత్వాత్, "బుధ్యస్వైతద్ద్వయం బ్రహ్మన్నామైవానస్య మానసః" ఇతి - తావన్మాత్రస్య సాత్యకితన్త్రే ద్వయత్వవచనాచ్చ మన్త్రద్వయోక్తిస్థలే ప్రణవపరిగ్రహేపి, కేవలద్వయశబ్దప్రయోగే వాక్యద్వయరూపమన్త్రరత్నపరిగ్రహ ఉపపద్యత ఏవేతి బోధ్యమ్.

నచ మన్త్రరత్నస్యాపి కఠవల్ల్యాద్యధీతస్య వైదికత్వాత్, సర్వాధికారత్వాసమ్భవః; తత్ర విభజ్య వ్యవహితం వాక్యద్వయం పఠిత్వా, "సత్యం తద్ద్వయమ్, సకృదుచ్చారో భవతి" ఇతి సంహతోచ్చారణస్య విహితత్వాత్; ప్రశ్నసంహితాదిషు వర్ణోద్ధారకరణేన శ్రుతిమూలతాన్త్రికమన్త్రత్వాభ్యుపగమాత్;

ఆచార్యప్రేమమ్ కనత్తిరుక్కైయుమ్,

నచసర్వాధికారత్వే, "నలభ్యతేధికారీవా" ఇతివచనవిరోధః; శబ్దాధికారస్యాలభ్యేపివిశ్వాసదార్ఢ్యేనార్థాధికారిదౌర్లభ్యపరత్వాత్; తస్యపూర్వాచార్యాద్వయే అర్థవచ్ఛబ్దమప్యపిదధతే; తస్మాలమధికారిదుర్లభత్వమితిరమ్యజామాతృదేవప్రోక్తేరపీదమేవమూలమ్;

అతఏవహి, పాద్మే; - "బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యాస్స్త్రియశ్శూద్రాస్తథేతరే । తస్యాధికారిణస్సర్వే" ఇతి సర్వాధికారతాముక్త్వా, "మమభక్తాస్తుతేయది । అనన్యశరణానాఞ్చ" ఇత్యారభ్య "వక్తవ్యంమన్త్రముత్తమమ్।" ఇత్యన్తేననియతాధికారత్వమావిష్కృతమ్; అతోనిరతిశయప్రభావతయా పాద్మాదిసిద్ధస్యాస్యనమన్త్రాన్తరతౌల్యప్రసక్తిః;

(౧) "యేనకేనాపిప్రకారేణద్వయవక్తాత్వమ్" "ద్వయమర్థానుసన్ధానేనసహసదైవంవక్తా" "ద్వయైకనిష్ఠోభూయాః" ఇత్యాద్యాచార్యసూక్తయః, ద్రమిడోపనిషత్స్తోత్రగద్యాదీనాం ద్వయవ్యాఖ్యానతయా ప్రవృత్తిశ్చాతిశయవిశేషమస్యజ్ఞాపయన్తీతి.

కేచిత్తు, ద్వయశబ్దేనాత్రమన్త్రేతర రహస్యద్వయముచ్యత ఇత్యాహుః; ద్వయప్రకరణేగురూపసత్త్యాదేరనుక్త్యానాస్యరహస్యత్వమితిశఙ్కాంవారయితుమాహ (ఆచార్యప్రేమమితి). "మన్త్రరాజమిమంవిద్యాద్గురువన్దనపూర్వకమ్ । గురురేవపరఃకామో గురురేవపరాగతిః।గురురేవపరావిద్యా గురురేవపరాయణమ్ । నమస్కృత్యగురుందీర్ఘప్రణామైస్త్రిభిరాదితః । తత్పాదాగృహ్యమూర్ధ్నిస్వేనిధాయవినయాన్వితః । గృహ్ణీయాన్మన్త్రరాజానంమాంగచ్ఛేచ్ఛరణం

(౧)

నరః|" ఇతిమన్త్రాన్తరేషూక్తం గురూపసర్పణాదికం ప్రపత్తిమన్త్రత్వసామాన్యాత్, "యదృచ్ఛయాశ్రుతోమన్త్రః" ఇతిగురూపదేశరాహిత్యేమన్త్రస్య నిష్ఫలత్వోక్త్యాఽపేక్షితమతిదిశ్యతఇతిరహస్యత్రయసారే; విశేషతోస్యమన్త్రస్యవైభవప్రకరణే "గురురేవ" ఇత్యాదిశ్రూయతఇతితత్త్వదీపే; పాద్మే, "యస్తుమన్త్రద్వయంసమ్యగధ్యాపయతివైష్ణవః। ఆచార్యస్సతువిజ్ఞేయోభవబన్ధవిమోచకః|" ఇతిద్వయోపదేష్టురేవాచార్యత్వాభిధానాత్; తత్రైవవిశిష్యమన్త్రాన్తరోపదేష్ట్రపేక్షయాప్రేమావశ్యకమితిబోధ్యమ్.

అథవా, ఆచార్యరుచిపరిగృహీతత్వాదన్యతోత్రాదరాతిశయ ఆవశ్యక ఇతిజ్ఞాపయితుమాహ (ఆచార్యేతి). అథవా, ఆచార్యేమనుష్యత్వాదిప్రతిపత్తేరపచారతయా తస్యాఅతిశయితక్రౌర్యజ్ఞాపనాయ ప్రథమంతన్నివృత్తింప్రదర్శయితుమాహ (ఆచార్యేతి). తదుపదిష్టేమన్త్రేమన్త్రాన్తరతౌల్యబుద్ధిరపి తదపచారఏవేతిపూర్వవాక్యమప్యేతద్వాక్యతుల్యయోగక్షేమమ్; ప్రేమశబ్దశ్చాత్ర-"యస్యదేవే" ఇత్యుక్తభక్తిపర ఇతి.

అత్ర, "మన్త్రనాథంగురుంమన్త్రంసమత్వేనానుభావయేత్। నవైరాగ్యాత్పరోలాభోనబోధాదపరంసుఖమ్। నగురోరపరస్త్రాతా నసంసారాత్పరోరిపుః|" "సాక్షాన్నారాయణోదేవః కృత్వామర్త్యమయీంతనుమ్|" "ఆచార్యస్సహరిస్సాక్షాచ్చరరూపీనసంశయః।" "ఆచార్యస్యప్రసాదేనమమసర్వమభీప్సితమ్। ప్రాప్నుయామీతివిశ్వాసోయస్యాస్తిససుఖీభవేత్|" "యేనైవగురుణాయస్య" ఇత్యాదీని ప్రమాణాన్యనుసన్ధేయాని ;

ఉక్తఞ్చాచార్యైః ;—"అజ్ఞానధ్వాన్తరోధాదఘపరిహరణాదాత్మసామ్యావహత్వాజ్జన్మప్రధ్వంసి జన్మప్రదగరిమతయాదివ్యదృష్టి

ఆచార్యన్ పక్కలిలుమ్ ఎమ్బెరుమాన్ పక్కలిలుమ్
కృతజ్ఞనాయ్ప్పోరుకైయుమ్

ప్రభావాత్ । నిష్ప్రత్యూహానృశంస్యాన్నియతరసతయా నిత్యశేషిత్వయోగా దాచార్యస్సద్భిరప్రత్యుపకరణధియా దేవవత్స్యాదుపాస్యః" ఇతి; అజ్ఞాననిరోధకత్వంభగవతః;—"అజ్ఞానజంతమఃనాశయామి" ఇతిగీతమ్; "గుశబ్దస్త్వన్ధకారస్స్యాద్రుశబ్దస్తన్నిరోధకః।" ఇతినామ నిర్వచనముఖేన ఆచార్యస్యాపితదుక్తమ్; "హరిర్హరతిపాపాని" "ఆచార్యవత్తయాముక్తౌ" ఇత్యుభయోరఘపరిహర్తృత్వముక్తమ్; భగవాన్ స్వాశ్రితానపహతపాప్మత్వాదినాపరమసామ్యమావహతి; ఆచార్యోజ్ఞానభక్త్యాదినా; (జన్మప్రధ్వంసిజన్మ) భగవత్పక్షే స్వయమావిర్భావః;ఆచార్యపక్షే శ్రేష్ఠజన్మ; దివ్యదృష్టిప్రభావే,"యం పశ్యేత్" "సన్దృష్టాః" ఇత్యుభయత్రోక్తః; "కృపయాపర్యపాలయత్" "ప్రసన్నఃకృపయావదేత్।" ఇత్యుభయోఃకృపాయోగః. నియతరసత్వమాచార్యస్యశిష్యేనిత్యానురాగవత్త్వమ్; "రసోరాగేద్రవే గుణే" ఇతినిఘణ్టుః;భగవతస్తు "రసోవైసః" ఇత్యుక్తం భోగ్యత్వమ్;ఆచార్యార్థాత్మదేహత్వమిత్యాచార్యస్యశేషిత్వముక్తమ్. "బ్రహ్మవిద్యాప్రదానస్య"ఇతివచనమభిప్రేత్య అప్రత్యుపకరణధియేతి. "దేవమివాచార్యముపాసీత" "యథానుజీవీనృపతిమ్" "యథాభక్తశ్చదైవతమ్" ఇత్యాద్యభిప్రేత్యదేవవదితి.

ఆచార్యప్రేమరహితానాంత్యాజ్యత్వంస్మర్యతే; "ఐహికాముష్మికంసర్వం మమాష్టాక్షరదోగురుః । ఇత్యేవంయేనమన్యన్తే త్యక్తవ్యాస్తేమనీషిభిః" ఇతి,

నేదమాచార్యప్రేమసాధనమ్, కిన్తు, ఉపకారస్మృతిజనితతయారాగప్రాప్తమిత్యాశయేనాహ (ఆచార్యనితి). "ఆత్మనోహ్యాతినీ

చస్యయోగిధ్యేయపదార్హతామ్ । కృపయైవోపకర్తారమాచార్యం
సంస్మరేత్సదా । స్వయం దేహానుకూలాని ధర్మాఙ్గోపచితానిచ। కుర్యా
దప్రతిషిద్ధానిగురోః కర్మాణ్యశేషతః । దణ్డవత్ప్రణమేద్భూమావుపే
త్య గురుమన్వహమ్। దిశే వాపి నమస్కుర్యాద్యత్రాసౌ వసతి స్వయమ్।
ఆచార్యాయ హరేదర్థానాత్మానఞ్చ నివేదయేత్। తదధీనశ్చ వర్తేత సా
క్షాన్నారాయణో హిసః । కుర్వీత పరమాం భక్తిం గురౌ తత్ప్రియవత్స
లః । తదనిష్టానసాదీచ తన్నామగుణహర్షితః । నిత్యం గురుముపాసీత
తద్వచశ్శ్రవణోత్సుకః । విగ్రహాలోకనపరస్తస్యైవాజ్ఞాప్రతీక్షకః ।
ప్రక్షాళ్య చరణౌ పాత్రే ప్రణిపత్యోపయుజ్య చ। నిత్యం విధివదర్ఘ్యాద్యై
రాదృత్యోభ్యర్చయేద్గురుమ్। ఇచ్ఛాప్రకృత్యనుగుణైరుపచారైస్సదో
చితైః । శరీరమర్థం విజ్ఞానం వాసః కర్మ గుణానసూన్ । గుర్వర్థం ధార
యేద్యస్తు సశిష్యో నేతరస్స్మృతః" "నప్రమాద్యేద్గురుం శిష్యో వాఙ్మనః
కాయకర్మభిః । అవిభజ్యాత్మనాచార్యావర్తేతాస్మిన్యథాచ్యుతే" "గు
రుం ప్రకాశయేద్ధీమాన్మన్త్రం యత్నేన గోపయేత్ । అప్రకాశప్రకా
శాభ్యాం క్షీయేతే సమ్పదాయుషీ" ఇత్యాదీని ప్రమాణానీహ భావ్యాని.

గురురేవేత్యాది ప్రమాణగతం గురుపదమపహాయ ఆచార్య
పదోక్తిర్గురులక్షణం సూచయన్త్యుపకారాతిశయం దర్శయతి. గురు
శబ్దో హి అజ్ఞాననివర్తకతామాత్రం దర్శయతి. ఆచార్యశబ్దస్త్వనుష్ఠా
పకత్వమ్; "విశ్వాత్మన్యాత్మనోన్యాసధియా వృత్తిఞ్చ శాశ్వతీమ్ ।
మన్త్రేణాచారయేద్యస్తు స ఆచార్యః పరో మతః" "ఆచినోతి హి శాస్త్రా
ర్థానాచారే స్థాపయత్యపి । స్వయమాచరతే యస్మాదాచార్యస్సముదా
హృతః।" "సామాన్యతో విశేషాచ్చ యస్తు ధర్మానశేషతః । ఆచినోతి స
ఆచార్యస్తస్మై ద్రుహ్యేన్నకిఞ్చన" ఇత్యాదినిరుక్తేః;

ఆచార్యలక్షణం న్యాసవింశత్యాముక్తమ్; "సిద్ధం సత్సంప్రదాయే
స్థిరధియమనఘం శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం సత్త్వస్థం సత్యవాచం సమయని
యతయా సాధువృత్త్యా సమేతమ్। డమ్భాసూయాదిముక్తం జితవిషయ
గణం దీర్ఘబన్ధుం దయాలుం స్ఖాలిత్యే శాసితారం స్వపరహితపరం దేశికం
భూష్ణురీప్సేత్" ఇతి. తదుపదేశక్రమశ్చోక్తస్తత్రైవ; "స్వాధీనాశేష
సత్త్వాస్థితియతనఫలం విద్ధి లక్ష్మీశమేకం ప్రాప్యం నాన్యాం ప్రతీయాన్న చ శర
ణతయా కఞ్చిదన్యం వృణీయాః। ఏతస్మాదేవ పుంసాం భయమితరదపి ప్రే
క్ష్య మోక్షే త్వదాజ్ఞామిత్యేకాన్తోపదేశః ప్రథమమిహ గురోరేకచిత్తేన
ధార్యః" ఇతి.

అత్ర, "స్వయమాచరతే యస్మాత్" ఇత్యేతత్, "సమయనియ
తయా సాధువృత్త్యా సమేతమ్" ఇత్యుక్తమ్; "ఆచారే స్థాపయత్యపి"
ఇత్యేతత్ - "స్ఖాలిత్యే శాసితారమ్" ఇతి; ఉభయత్ర హేతుస్స్వపరహిత
పరత్వమ్; పరహితపరత్వే దయాలుత్వమ్; తదవిచ్ఛేదహేతుర్దీర్ఘబన్ధు
త్వమ్; నిషిద్ధనివృత్తిరూపాచారే హేతుర్జితవిషయగణత్వమ్; ఏవమ
న్యేషామపి విశేషాణాం కేషాఞ్చిదుపదేశముఖేన ఆచారస్థాపనే కేషా
ఞ్చిదనుష్ఠానముఖేన ఆచారవ్యవస్థాపనే యథాయథం సాక్షాత్పరమ్ప
రయా వా వినియోగో ద్రష్టవ్యః.

మన్త్రేణ న్యాసానుష్ఠానప్రకారశ్చ "శ్రీమన్నారాయణస్వా
మిన్ దాసస్త్వమసి తస్యైవ। పరమాప్తుస్తమేవార్థమనుకూలో వివర్జయ
న్। ప్రాతికూల్యం సువిస్రబ్ధస్సంప్రార్థయ శరణం పరమ్। వ్రజతస్యైవ
చరణౌ తత్రైవాత్మానమర్పయ। ఇతి సమ్బోధితస్త్వేవం మన్త్రేణాత్మా
నమర్పయేత్" ఇతి దర్శితః.

ప్రత్యుపదేశప్రకారశ్చ ప్రదర్శితః. "నిత్యం విష్ణుపరం కర్మ కురు
నిద్రాం నిమా కృథాః। సదాత్మానం విబుధ్యస్వ మా కామేషు మనః కృథాః"

జ్ఞానమున్ విరక్తియుమ్ శాన్తియుముడై యవనాయిరుక్కుమ్
పరమసాత్త్వికనోడే సహవాసమ్పణ్ణుకైయుమ్

యజస్వనిత్యమాత్తేశం మానం సీరస్య దేవతాః । లక్ష్యస్సలక్షణైర్భర్తుర్లక్షస్సామాన్యలక్షణైః॥ ఉపాస్యనైష్ఠవాన్నిత్యమసతో మోపసీసరః" ఇతి; ఈదృశాచార్యాయత్తత్వాత్ఫలలాభస్య తత్రకృతజ్ఞతా కార్యా ప్రేమేతి భావః; ఏతేనతత్ప్రేమవిరహే, "కృతఘ్నే నాస్తినిష్కృతిః" ఇతి నిష్కృత్యభావస్సూచితః.

ఆచార్యప్రాప్తిహేతుసౌహార్దకటాక్షవత్తయా ఈశ్వరోప్యుపకారక ఇత్యనుసన్ధేయమిత్యాహ (ఎమ్బెరుమానితి). ఈశ్వరోపకారకతా చ ఆచార్యోపకారకతాజ్ఞానాధీనజ్ఞానేతి, ఆచార్యానన్తరంనిర్దేశః. "ఎమ్బెరుమాన్" ఇతి-ఉపకర్తృతాయాం హేతురుక్తః. ఆచార్యకృతోపకారాననుసన్ధానే జ్ఞానహానిః; ఈశ్వరకృతోపకారాననుసన్ధానే సంసారావిచ్ఛేద ఇత్యుక్తం కృష్ణపాదైః;

యద్యప్యాచార్యాపచారరూప ప్రాతికూల్యవర్జనప్రతిపాదనప్రకరణే నేశ్వరవిస్మృతిరూపాపరాధప్రతిపాదనావసరః; తథాపి తస్యాప్యాచార్యగతగౌరవానానుసన్ధానప్రయుక్తత్వాదిహ నిర్దేశోపపత్తిః; తదుపకారానుసన్ధానప్రసఙ్గాదత్ర తదుక్తిరిత్యప్యాహుః;

కేచిత్తు, సత్ప్రవృత్తిప్రవృత్తిమభిధాయ, స్వగతాయాం తస్యాం సాధనతాబుద్ధిస్త్యాజ్యా; ఆచార్యప్రాపకే భగవత్యేవ సాకార్యా; అన్యథా, పూర్వం తత్కృతస్యోపకారస్యాఽననుసన్ధానాత్కృతఘ్నతా స్యాదిత్యాహ-ఎమ్బెరుమానితీత్యాహుః. । అన్యేతు, ఆచార్యే ఈశ్వర ఇవ ప్రేమకార్యమితిజ్ఞాపయితుమాహ-ఎమ్బెరుమానితీత్యాహుః.

అథ, ఆచార్యప్రాప్తిహేతుత్వేనోపస్థితం వృత్త్యోపయికంసఙ్గమాహ (జ్ఞానమునితి). "మద్భక్తైస్సహవస్తవ్యమ్" ఇతిహ్యుక్తమ్,

వై ష్ణవాధికారికర్తవ్యాపేక్షితమ్.

"వృద్ధానాచారసమ్పన్నాన్ స్వేష్టభక్తాంద్దృఢవ్రతాన్ । సతిస్సత్స్వేవ నపరాన్నిత్యం సేవేతసన్నతః । విశిష్టఃపరమైకాన్తిజ్ఞానవైరాగ్యభక్తిభిః । తాదృశైరేవకుర్వీత సహాసఙ్కథనాదికమ్" ఇత్యాదీనిప్రమాణానీహానుసన్ధేయాని;

(శాన్తిః) అహఙ్కారనివృత్తిః; నత్విన్ద్రియనిగ్రహః. విరక్తేః పృథగుక్తేః; "సత్స్వేవనపరాన్" ఇత్యనేనసోక్తా; సాత్త్వికశబ్దః-"సాత్త్వికైస్సహసమ్భాషణమ్" ఇత్యేతత్ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ" ఇతి. "ఈదృశా భువిదుర్లభాః" ఇతిజ్ఞాపనాయ "సాత్త్వికోయదికశ్చిదస్తిభువనే" ఇతివదేకవచననిర్దేశః.

ఏతత్సర్వం వైష్ణవాధికారిణోఽవశ్యాపేక్షితమిత్యత్ర "విష్ణోర్దాస్యైకఫలతాతదేకోపాయతాస్థితిః । తదాజ్ఞాకరణే ప్రీతిస్తత్కల్యాణగుణకీర్తనమ్ । తచ్చిహ్నాఙ్కితదేహత్వం తదీయారాధనేరతిః । తదన్యస్పర్శవైరాగ్యమిన్ద్రియార్థేష్వలోలతా । ఆచార్యాధీనవృత్తిత్వమాచార్యార్థాగ్రదేహతా । క్రోధలోభమదాలస్యమానలోభవిహీనతా । సత్యశౌచదయాధైర్యశాన్తిసన్తోషయుక్తతా।ఇత్యేతైర్లక్షణైర్యుక్తా వైష్ణవావీతకల్మషాః ॥ సమ్భాష్యాదర్శనేనైవనావజ్ఞేయాఃకథఞ్చన" ఇత్యాద్యనుసన్ధేయమ్.

(పుఱమ్బుణ్డాన) ఇతి-తదన్యస్పర్శవైరాగ్యోక్తిః; అన్యశబ్దస్సాధనాన్తరపరః, రక్షకాన్తరపరోవా; ఇన్ద్రియార్థేష్వితిపృథగుక్తేః; తదేకేతి - ఉపాయవరణస్య, వృతోపాయపరిపాలనస్యచోక్త్యావాక్యద్వయతదర్థకథనమ్. విష్ణోర్దాస్యైకేత్యేకశబ్దేన ప్రయోజనాన్తరవ్యవధానవ్యవచ్ఛేదాత్, ప్రాప్యత్వరోక్తా ; తదాజ్ఞాకరణేత్యాదినోక్తోర్థః "ఇరుక్కుమ్నాళ్" ఇత్యత్రోక్తః; తదీయారాధనమితి-ఇప్పడియిరు

(౨) ఇన్నవధికారిక్కు రహస్యత్రయముమనుసన్ధేయమ్,
(3) ఎల్లాంప్రమాణఙ్గళిలుమ్ దేహత్తాలేపేఱ్ఱైఅతు;

క్కుమిత్యనేనవివృతమ్; ఆచార్యాధీనేతి-ఆచార్యప్రేమ, తదుపదిష్ట మన్త్రే అత్యన్తాభిరతిశ్చేతిబోధ్యమ్.

నన్వస్త్వేతత్సర్వమవశ్యాపేక్షితమ్; కిమేతావతా రహస్యత్రయజ్ఞాతవ్యతాయా ఇత్యాశఙ్క్యాహ (ఇన్దవితి). ఉపయోగప్రకారః ప్రదర్శితః.

అథరహస్యత్రయస్య సకలేతరప్రమాణవ్యావృత్తతాం తస్య పరస్పరపునరుక్తతాం తాత్పర్యభేదేనదర్శయతి (ఎల్లాప్రమాణఙ్గళిలుమితి). కర్మజ్ఞానభక్తిప్రతిపాదకానాం శాస్త్రాణాం విశిష్టదేహసాధ్యసాధనవిశేషబోధకతయా పురుషార్థస్య దేహాధీనత్వం తత్రబోధ్యతే ; మన్త్రేతుమధ్యమపదేననమనబోధపూర్వకం తృతీయపదేనపురుషార్థబోధనాత్ ; స్వీకారపురుషార్థయోస్సాధ్యసాధనభావావగమాత్, స్వీకర్త్రాత్మాధీనత్వమ్ ; శ్లోకేఏకశబ్దేనతస్యాప్యుపాయతానిషేధాత్, అహంత్వేతి స్వీకృతభరస్య స్వస్యైవసాధనత్వబోధనాచ్చభగవదధీనత్వమ్; ద్వయేతుఉపాయభూతస్యభగవతో లక్ష్మీవైశిష్ట్యబోధనాత్, లక్ష్మ్యధీనత్వమిత్యర్థః, సర్వశబ్దః-మన్త్రానువిధాయిప్రమాణపరః. "కర్మజ్ఞానఞ్చభక్తిశ్చఇతిశాస్త్రవ్యపాశ్రయాః । ఉపాయాశ్చాప్యపాయాశ్చశాస్త్రేయానిర్మితామయా ।" ఇత్యాదౌభగవదతిరిక్తసాధనబోధకశాస్త్రాణామేవశాస్త్రపదేన వ్యవహారదర్శనాదిహాపితథావ్యవహారః.

నచ. తేషుకర్మాదీనామేవసాధనత్వోక్తేః†రనుక్తోపాయలాభః. "యజ్ఞఃకర్మసముద్భవః । కర్మబ్రహ్మోద్భవంవిద్ధిబ్రహ్మాక్షరసముద్భ

---

† అనుక్తోపాలమ్భః

నమ్"ఇత్యుక్తేః, ఇత్థంహితత్రభాషితమ్;—అన్నపానాదినాతృప్తాక్షురాధిష్ఠితం శరీరంకర్మణేప్రభవతీతి కర్మసాధనభూతంశరీరమక్షురసముద్భవమితి. "శరీరయాత్రాపిచతే"ఇత్యత్రభాష్యమ్; జ్ఞాననిష్ఠోపకారిణీ శరీరయాత్రాపినసేత్స్యతీతి. "ఉషస్తిఃకిలచాక్రాయణో బ్రహ్మవిదగ్రేసరః అనశనేనప్రాణసంశయమాపన్నో బ్రహ్మవిద్యానివృత్తయేప్రాణానామనవసాదంకాఙ్క్షమాణః" ఇతిచ సర్వాన్నాధికరణభాష్యమ్. అతోఽన్యత్రోఽపక్రాన్తసాధనస్యాపి యావత్సాధనసమాప్తి తదుపకారకం శరీరంరక్షణీయమితి తత్రతత్రాభిహితమితి శరీరాధీనతాఫలస్య బోధ్యతఇతిసువచమ్. ఇహపునరుపక్రాన్తే సాధనేనకిఞ్చిత్కర్తవ్యమవశిష్యతఇతినఫలాయ శరీరధారణాపేక్షేతివిశేషః.

ఏతేన, ఆచార్యోపసత్త్యాదేశ్శరీరసాధ్యత్వాదిహాపి శరీరాపేక్షావిశిష్టేతినిరస్తమ్. ప్రపత్తేః కాయికవ్యాపారత్వాభావాన్నశరీరాపేక్షా; భక్తేరపితథాత్వేపి తదఙ్గభూతానాం కేషాఞ్చిత్కర్మణాం శరీరసాధ్యత్వాత్తదపేక్షేతివిశేషః. కాయిక్యాఅపిప్రపత్తేస్సాధనత్వేపితదభావేపిఫలసమ్భవాన్నియమతోనశరీరాపేక్షేత్యాశయఇత్యన్యే; శరీరగతబ్రాహ్మణ్యాదివిశేషస్యాఽప్యధికారతయా తత్రసాధనతోక్తా; నత్విహేతివిశేషఇత్యపరే.

శరీరగతబ్రాహ్మణ్యాదిప్రయుక్తానాం కర్మణాంమోక్షోపయికతాయాస్తత్రాభిధానాదిహ తేషాం కైఙ్కర్యత్వోక్త్యాఫలార్థత్వానుక్తేర్విశేషఇత్యపరే; ఏతదభిప్రాయేణైవరమ్యజామాతృదేవైశ్శాస్త్రాణామాత్మగతదేహపారతన్త్ర్యే తాత్పర్యమిత్యుక్తమ్; తత్రానుపదమేవ ఆత్మస్వాతన్త్ర్యే శాస్త్రబోధ్యత్వముక్తమ్; తత్, "స్వస్వాతన్త్ర్యావబోధస్తు" ఇతివచనమనుసృత్యేతిబోధ్యమ్.

యద్యపిమన్త్రే సూక్ష్మపరయోజనాయాంనమశ్శబ్దేనపరమాసపప్రాపాయతాబోధ్యతే. సూక్ష్మయోజనాయామప్యత్యన్తపారతన్త్ర్యబోధనాదనన్యశరణత్వలాభః; తథాపిస్థూలయోజనాభిప్రాయకోయంగ్రన్థః. వరవరమునివ్యాఖ్యానే స్వప్రవృత్తినివృత్తిశబ్దస్వీకారపర ఇత్యగ్రిమవాక్యవ్యాఖ్యానపర్యాలోచనయావ్యక్తమవగమ్యత ఇతి నతద్విరోధః.

అథవా నమః పదేన సూక్ష్మయోజనాయామప్యాత్మవిశేష్యకబోధస్యజననాత్, "ఆకిఞ్చన్యైకశరణాః" ఇతివదాత్మధర్మఏవ తృతీయపదోక్త పురుషార్థహేతుత్వేనప్రతీయతఇత్యాశయః; చరమశ్లోకేఏకశబ్దేన స్వీకారసాధనతానిరసనాద్విధేః కర్తవ్యతామాత్రబోధకత్వాచ్ఛరణశబ్దేన అహంశబ్దేనచ భగవతఉపాయత్వస్య స్వీకారస్యనైరర్థక్యస్యచకథనేన భగవతఉపాయత్వం స్పష్టమవగమ్యతఇతివిశేషః.

మన్త్రస్య ఆత్మనస్తదీయపారతన్త్ర్యే తాత్పర్యమితిరమ్యజామాతృదేవగ్రన్థే తదీయపారతన్త్ర్యప్రయోజకాత్యన్తపారతన్త్ర్యం వివక్షితమితిగ్రన్థయోరైకార్థ్యమ్; నవాభిన్నార్థత్వేపికాచిత్క్షతిః.

ననుమన్త్రాదీనాంశాస్త్రాణాఞ్చభిన్నాధికారివిషయత్వేనవిరోధసమ్భవేపి ఆత్మేశ్వరక్రియాం ఫలసాధనతాబోధకానామేకాధికారివిషయాణాం మన్త్రాదీనాంవిరోధోయమ్పరిహారఇతి వివరణవివరణిభావోదత్తజలాఞ్జలిస్స్యాత్ ;

అథసాధనస్య అధికారివిశేషసాపేక్షత్వాత్, స్వీకర్తురధికారివిధయాపేక్షితత్వంనభగవదుపాయతాం విరుణద్ధీత్యుచ్యతే; తథాపి మన్త్రశ్లోకయోర్ద్వయస్యచవిరోధః. నచోభయోరపిసాధనత్వాదవిరోధః. తద్ధివికల్పేనవాస్యాత్, సముచ్చిత్యవాస్యాత్; ఆద్యే, "ఇత్యేవమనుసన్ధాయమాంప్రపద్యేతవైగతిమ్ । ఆదిదేవంజగన్నాథమి

శంవా పురుషోత్తమమ్ ।” “మామేకం శరణం వ్రజ” “మామేకం శరణం వ్రజేత్” ఇత్యాది ప్రమాణస్వారస్యసిద్ధావపి ద్వయే సాధనవిశేషణత్వేన శ్రియ ఉపాదానవిరోధః. న హి వికల్పితసాధనయోరేకం సాధనం సాధనాన్తరవిశేషణమ్ ;

ద్వితీయేపి కిం తుల్యవత్సముచ్చయః; ఉత విశేషణవిశేష్యభావేన; ఆద్యే, మామేకమిత్యాదివిరోధః; ద్వయస్వారస్యవిరోధశ్చ; ద్వితీయే విశేషణత్వానుగుణ ఉపయోగో వక్తవ్యః. స చ న భరస్వీకారరక్షాసఙ్కల్పాదిరూపః. తథాత్వే తుల్యవదుపాయత్వప్రసఙ్గాత్; ఏకం జగదుపాదానమిత్యత్ర హి యాదృశం భగవత్యుపాదానత్వమ్, పరిణామిశరీరకత్వలక్షణం న తదన్యత్రాస్తి; పరిణామిశరీరత్వన్తు నిర్వికారత్వశ్రుత్యుపపత్తయే అపేక్షితమేవ; ఏకోపాస్తివిధానేపి ప్రీత్యనుకూలనిరన్తరచిన్తనస్యైవోపాసనతయా గుణేషు తదాశ్రయత్వవిరహేణ తేషాముపాసనవిషయత్వమనుగుణమ్;

అత ఏవ చేతనస్యమనః ప్రభృతేరుపాస్యత్వాసమ్భవశ్శ్రుతప్రకాశికాయాముక్తః. గుణాదివైశిష్ట్యేచ్ఛన నిరపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయతాయా గుణావృత్తిత్వాదేకోపాయతాం విరుణద్ధి; న చైకశబ్దస్య స్వీకారప్రాధాన్యాద్వ్యర్థాన్తరపరత్వాదవిరోధితా; వస్తుగతప్రాధాన్యాధికమాదాయ ప్రాప్యత్వాదివ్యపదేశవదైక్యవ్యవహారోపపత్తిరితి వాచ్యమ్; “మత్ప్రాప్తిం ప్రతి జన్తూనాం సంసారే పతతామధః । లక్ష్మీః పురుషకారత్వే నిర్దిష్టా పరమర్షిభిః । మమాపి చ మతం హ్యేతన్నాన్యథా లక్షణం భవేత్” ఇతి పురుషకారత్వాతిరిక్తాకారనిషేధాత్, ప్రాప్తిపూర్వభావిధర్మాన్తరనిషేధప్రతీతేర్న ప్రాప్యత్వనిషేధప్రసఙ్గః;

లక్షణపరో నిషేధోఽయం న సాధారణధర్మనిషేధ ఇతి చేత్, తథాపి, “అహం మత్ప్రాప్త్యుపాయో వై సాక్షాల్లక్ష్మీపతిస్స్వయమ్ । ల

క్ష్మీఃపురుషకారేణవల్లభప్రాప్తియోగినీ । ఏతస్యాశ్చవిశేషోఽయంనిగ
మాన్తేషుశబ్ద్యతే"ఇతివచనవిరోధః. సాక్షాచ్ఛబ్దేన ఉపాయాన్తరనైర
పేక్ష్యం స్వయంశబ్దేనఉపాయత్వే లక్ష్మీనైరపేక్ష్యఞ్చోక్త్వా,లక్ష్మ్యా
శ్చపురుషకారత్వమభిధాయ, ఏతస్యామమచాయంవిశేషోనిగమాన్తే
షూక్తఇత్యభిధానాత్; నచైతస్యాప్యయఞ్చవిశేషఇత్యర్థః ; లక్ష్మీపతి
రహంస్వయముపాయఇత్యుక్త్యసఙ్గతేః; "ఉద్ధరిష్యామ్యహం దేవి సం
సారాత్స్వయమేవతాన్" "యేనత్వంబతసంరబ్ధఃప్రాణినఃపాలయిష్యసి।
ప్రబ్రూహితముపాయంమేప్రణతాయైజనార్దన" ఇతితాభ్యామేవ పర
స్పరంరక్షణకర్తృత్వస్య భగవన్మాత్రగతత్వప్రతిపాదనాత్, "లక్ష్మ్యా
సహహృషీకేశః" ఇత్యాదినిర్వ్యూఢమ్.

"ఉదారామమృతందుహానామ్" "అమృతత్వమాయన్నమృ
తందధాతు" ఇత్యాద్యాశ్శ్రుతయః; "అహంహ్యేషాంభూతానా
ముపేయఞ్చాస్మి శాశ్వతమ్" "ఏషాప్రసాదసుముఖీస్వపదంప్రాపయిష్య
తి" ఇత్యాదిలక్ష్మీతన్త్రగత వచనోపబృంహితాస్తస్యామోక్షప్రదత్వే
ప్రమాణమితిచేత్, "లోకస్యద్వారమమృతస్యధారాబహుధాదోహ
మానమ్" ఇత్యాద్యాశ్శ్రుతయోఽహిర్బుధ్న్యసంహితాగతపూర్వో
దాహృత వచనోపబృంహితాస్సుదర్శనస్యాపి మోక్షప్రదతాంబోధ
యేయుః ;

అథ తాపాదిద్వారామోక్షసాధనతా సుదర్శనస్యశ్రుత్యాబో
ధ్యతే; సంహితావచాంసి భగవత్తాదాత్మ్యేనవైభవవాదాఇత్యుచ్య
తే; తతోఽత్రాపిపురుషకారత్వాదిపరాశ్శ్రుతయః, తన్త్రవచాంసి-
"స్థితానారాయణాత్మనా" "తాదాత్మ్యాత్మాచసమ్బన్ధః" "ద్విధాభూతా
వివస్థితా"ఇత్యాదిభిరవగతంతాదాత్మ్యం నిమిత్తీకృత్యఉపపాదనీయా
నీతితుల్యమ్.

అన్యథా, "బ్రహ్మానారాయణంమాంవాజ్ఞానేనైవాప్నుయాద్యతిః ! ఈశంవాపురుషోత్తమం" "దేవ్యావాపద్మగేహయా" ఇత్యాది వచన బలాత్ప్రాప్యత్వోపాయత్వయోరైక్యకల్పికత్వప్రసఙ్గాత్ ;నచ, (౧) "విముక్తిఫలదాయినీ" ఇతి పరాశరేణ మోక్షప్రదత్వంశ్రియ ఉక్తమ్; కిన్తు, ఆత్మవిద్యాయావిముక్తిఫలదాయిత్వస్యోద్దేశ్యవిశేషణతాయా విధేయత్వస్యవానుపయోగరీతిభఙ్గాభ్యామసాచిత్యేన వ్యవహితయాఽప్యాత్మవిద్యయాన్వయస్వీకారాత్; నచమోక్షసాధనభూతవిద్యావిభూతికత్వమాత్రేణ మోక్షప్రదానసఙ్కల్పాశ్రయత్వలాభః; నచసాధనమిత్యనిర్దిశ్య, దాయినీతినిర్దేశః శ్రీగతస్యవిముక్తిదత్వస్యైవస్తుత్యర్థం విద్యయాంనిర్దేశ ఇతిలిఙ్గమ్. "తస్మాద్విస్రమ్భయుక్తానాంముక్తిందాస్యతి" ఇతినిర్దేశసాజాత్యాత్ ప్రథమోపస్థితివిషయీభూతాత్మగతమేవతదుపచర్యతఇత్యపి సువచత్వాచ్చ.

సాత్వతేచభగవతాస్వస్యైవమోక్షప్రదత్వం దేవీనాంవిభజ్యైశ్వర్యప్రదత్వఞ్చోక్తమ్. నచతత్రైవ"యామాలమ్బ్యసుఖేనేమమ్" ఇతి మోక్షప్రదత్వప్రతీతిః; లక్ష్మ్యాశ్రయణస్యభగవద్ధ్యానసాధ్యఫలావిళమ్బహేతుత్వమాత్రప్రతీతేః; "వాచఃపరంప్రార్థయితాప్రపద్యేనియతశ్శ్రియమ్" ఇతి - వాచఃపరంపరమాత్మానముపాయంలబ్ధుకామశ్శ్రియంప్రపద్యేఇత్యుచ్యతే.

నచప్రార్థనాస్వారస్యాత్ భగవత్ప్రాప్తికామఇత్యేవార్థః. శ్రీమాత్రప్రపత్త్యభిధానేన పురుషకారప్రపత్తిపరతాయా ఏవౌచిత్యాత్ ; కథమన్యథాపురుషకారత్వే ఏతత్ప్రమాణముదాహ్రియతే;(౨) "అలమేషాపరిత్రాతుంరాక్షస్యోమహతో భయాత్"ఇతి; "అలమేషా

(౧) వి-పు-౧-౯ (౨) రా-సు-

పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణమ్" ఇత్యుపరోధాత్, "నకశ్చిన్నాపరాధ్యతి" ఇత్యనునయముఖేనైవ రక్షకత్వమితి, (౧) "పితేవత్వత్ప్రియాన్" ఇతి శ్లోకే వ్యక్తమ్. (౨) "పరిమాతా" ఇతి, (౩) "కస్మై వా యత్నస్యచ" ఇతి వచనేన ప్రతిపన్నమ్; (౪) "శస్మమవిద త్రేయస్థలా" ఇత్యాదివదుపాదనీయమ్.

"సంసారార్ణవతారిణీమ్" ఇతి "క్షిప్రప్రసాదినీమ్" ఇత్యనేన వ్యాఖ్యాతమ్. "క్షిప్రం ప్రసాదయతి భగవన్తమ్" ఇతి హి తదర్థః. "క్షిప్రం దేవప్రసాదినీమ్" ఇతివత్; నతు క్షిప్రమస్యాః ప్రసాదో భవతీతి; ప్రసాదశబ్దస్య "అరవిన్దలోచనమనః కాన్తాప్రసాదాదృతే" ఇత్యాదావివ లాక్షణికత్వాపత్తేః. నచ, "స్వరూపం స్వాతన్త్ర్యమ్" ఇతి తుల్యవన్న జ్వాలాప్రశ్రయత్వముచితమిత్యుక్తమ్. (౫) "యస్యా వీక్ష్య ముఖమ్" ఇత్యాదావైకరస్యమేవ ప్రతీయతే. *సర్వైశ్వర్యాన్నితి భగవత ఏవ కర్తృత్వమ్; "దేవిత్వన్మహిమావధిః" ఇత్యపరిచ్ఛిన్నమహిమతోక్తిర్దేవ్యాః †స్వమాహాత్మ్యస్వయంభావేనోపపద్యత ఇతి చేత్; నిగ్రహాంశనాస్యానతయా తావతాపి నోపపద్యతే; సామర్థ్యమాత్రసద్భావాదవిరోధ ఇతి చేత్, ఇహాపి సామర్థ్యపతిత్వానుగుణమనువిధానమాత్రమితి తుల్యమ్.

ఏవఞ్చ, "త్వత్తోఽప్యుచ్చైః" ఇత్యుపక్రాన్తే స్తోత్రే "వితీర్య" ఇత్యన్తర్భావితణ్యన్తం నేయమ్; మోక్షప్రదత్వస్య బ్రహ్మలక్షణతయా బ్రహ్మత్వేనానభ్యుపగతాయాం శ్రియామసమ్భవాత్; పరస్మాదేవాస్మాత్పురుషాత్తత్ప్రాప్తిరూపాపవర్గాఖ్యం ఫలమితి హి భాషితమ్. కథం పునర్నాన్యః పన్థా ఇత్యాదిసామాన్యనిషేధమాత్రే శ్రియ ఉపాయతా

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే (౨) తి-వాయ్-౪-౫-౧౧ (౩) తి-వాయ్-౫-౮-౭
(౪) తి-వాయ్-౧-౭-౧౧ (౫) శ్రీస్తవః † సర్గాద్య

బోధకానాం వచనానామన్యథానయనమ్, కథం వా సామాన్యనిషేధ మాత్రేణ కర్మయోగాదీనామనుపాయత్వాఙ్గీకారేణ తదుపాయత్వ బోధకవచనాన్యథానయనమ్; అజ్ఞత్వాశక్తత్వసిద్ధత్వాదతిరిక్తకల్పనే గౌరవమితి చేత్తుల్యమ్; లక్ష్మీ ఇచ్ఛామాత్రాదీని పురుషకారోపాయయోః ప్రవృత్తిసఙ్కులత్వప్రదర్శయన్తి, "మామేకమిచ్ఛాశ్రియాయుక్తమ్" ఇత్యుపక్రమాదవగమ్యతే.

ఏతేన, "అపస్తుస్సీకుర్వన్ జననిమముకస్త్వాత్సరసిజప్రకాశా పద్మాయాస్తవ చ చరణౌ నశ్శరణయన్" ఇత్యాచార్యసూక్తిరపి "ఈశానాం జగతామధీశదయితాం నిత్యానపాయాం శ్రియం సంశ్రిత్యాశ్రయణోచితాఖిలగుణస్యాఙ్ఘ్రీ హరేరాశ్రయే। ఇష్టోపాయతయా" ఇతి తదీయసూక్త్యనురోధేన నేయేతి వ్యాఖ్యాతమ్; "శ్రియా చ సహితాయాత్మేశ్వరాయ" ఇత్యుత్తరఖణ్డవివరణే వఙ్గిభిః పూర్వఖణ్డే తథా సూక్తేః.

నచ, "నిత్యానపాయామ్" ఇత్యేతావతా ఉపాయతాయామన్వయః ప్రతీయతే; న వా తద్దశాయామన్వయమాత్రముపాయసమయే భర్తృజ్ఞానశక్త్యాదివర్ధనమితి వరదాచార్యోక్తార్థవ్యతిరేకేణ తుల్యవత్సఙ్కల్పాశ్రయత్వాపాదకమ్;

నచ ప్రపన్నపారిజాతే కేషాఞ్చిదాధునికానామాధునికతాభ్రాన్తిరాదరణీయా; తథాహి, విష్వక్సేనాయ భగవానాహ; "పరవ్యూహాదికాన్ స్వేచ్ఛాప్రకారానాత్మనో వదన్" ఇత్యుపక్రమ్య "అస్యా వైభవమాఖ్యాతి తత్త్వతత్త్వేన తథా హరిః। పరవ్యూహాదికాన్ స్వేచ్ఛాప్రకారానాత్మనో వదన్" ఇత్యారభ్య ప్రపన్నపారిజాతే ఉదాహృతాని; "తథా లక్ష్మ్యాః" ఇత్యాదివచనాన్యుదాహృత్య "అస్మిన్ శాస్త్రే తథాస్యత్రయం యథా లక్ష్మీరపి స్వయమ్" ఇత్యేతత్, తస్మిన్నేవ శాస్త్రే తన్త్రే

న్త్రేలక్ష్మీవాక్యమితివివృత్య, "అహన్తాబ్రహ్మణస్తస్య" ఇత్యాదివచనాన్యుదాహృత్య, పరాశరస్తుభగవానిత్యేతత్-న కేవలంభగవచ్ఛాస్త్ర ఏవైతదుచ్యతే; ఇమమర్థంపరాశరోప్యుక్తవానితివివృత్య, "నిత్యైవ సైషా" ఇత్యాద్యుదాహృత్య, ఏతత్సర్వమభిప్రేత్యోక్తం ప్రపన్నపారిజాతే ప్రాక్తనైరాచార్యైరితి, కుమారవేదాన్తాచార్యైరహస్యత్రయార్థసఙ్గ్రహాభిధానాత్;

(౧)"నేతృత్వంనిత్యయోగమ్"ఇతిశ్లోకేప్యయమర్థోనుసన్ధేయః. కురుకేశాదిభిశ్చ(౨)"అకలక్లేన్"ఇత్యేతద్వ్యాఖ్యానే శ్రియఃపురుషకారత్వైవోక్తా; ఇదమత్రబోధ్యమ్; ప్రమాణేష్వాచార్యసూక్తిషుచ క్వచిచ్ఛ్రియః పురుషకారత్వేన భగవతఉపాయత్వేనవరణంప్రతీయతే; క్వచిద్ద్వయోరుపాయత్వేన; తత్రశ్రియఉభయస్వీకారే, ఏకత్ర శ్రియోప్యుపాయత్వేనవరణమ్, అన్యత్రశ్రియః పురుషకారత్వేనవరణఞ్చానుక్తమప్యధ్యాహార్యమ్. ఏకతరమాత్రస్వీకారేతు, పురుషకారత్వస్యాప్యభిగన్తవ్యోపాయత్వరూపత్వాత్, కర్మాదయఉపాయా ఇత్యాదావివశరణశబ్దస్య ఏకాంశేపరమ్పరోపాయత్వపరత్వమితి,నక్వచిదపిశ్రియఃపురుషకారత్వవరణముక్త్వా పశ్చాదుభయోరుపాయత్వేనవరణం ప్రతిపాదయద్వచనముపలభ్యత ఇతి.

నచ విశేషణత్వేనసమ్భవతి శ్రియఉపలక్షణత్వస్వీకారోన్యాయ్యః; అవిద్యమానత్వేసతివ్యావర్తకత్వరూపస్య ఉపలక్షణత్వస్యాత్రైరప్యనభ్యుపగమాత్; విశేషాన్వయ్యన్వయిత్వరూపముపలక్షణత్వం స్యాదితిచేత్, తత్-గుణవిగ్రహయోరపితుల్యమ్; సహితయోరప్యుపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయత్వం చేతనాసాధారణమస్తి; అ

---

(౧) అష్టశ్లో-౫ (౨) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦

స్తువాశరణశబ్దాన్వయశ్శ్రియోపి; తథాపినైకరూపంశరణత్వమేకత్ర
బోధనీయమ్; ఘటంజానాతీత్యాదౌద్వితీయాబోధ్యవిషయతాయాం
ఘటఘటత్వయోరన్వయేపి తస్యా ఏకరూపత్వవిరహాత్; అతోఽవిశే
ష్యద్వారకముపాయత్వం పురుషకారత్వరూపమేవబోధ్యతే;

కేచిత్తు, నశ్రియశ్శరణశబ్దార్థాన్వయః; శ్రీశబ్దేనైవ, "శ్రాణా
తినిఖిలాన్ దోషాన్ శ్రాణాతిచగుణైర్జగత్" ఇతివ్యుత్పత్త్యా అనిష్ట
నివర్తకత్వేష్టప్రాపకత్వరూపరక్షకత్వాభిధానాత్పౌనరుక్త్యాపత్తేరేవ
హినారాయణపదస్య సముచితగుణజాతమాత్రపరత్వంస్వీకృతమ్; త
త్రచోక్తంరక్షకత్వం పశుసోమగతమివసాధనత్వం విశసనాభిషవవిధి
వాక్యరూప తాత్పర్యగ్రాహకబలాత్, శ్రీయతఇత్యాదివ్యుత్పత్తిచతు
ష్టయబలేనసద్వారకమిత్యవగతమితి తతఏవోపాయతాసిద్ధిరితినాశఙ్క
నీయమ్. అనవగతసద్వారకోపాయత్వంశరణశబ్దేనబోధ్యతఇతిచేత్,
శరణశబ్దస్య అద్వారకత్వానుపస్థాపకత్వాత్; పునరుక్తిసామర్థ్యాత్త
ద్బోధనస్తు విశేష్యమాత్రాన్వయేన సావకాశత్వాదనాశఙ్కనీయ
మ్; ఏకస్మిన్నేవకార్యే అన్యథాసిద్ధత్వేనన్యథాసిద్ధత్వేచనాత్యన్తాన
వకాశప్రమాణాసత్త్వేస్వీక్రియేతేఇతి; "ధ్యానయోగవివర్జితాః" ఇత్యా
ద్యనురోధేన ప్రపత్తేర్మోక్షసాధనత్వాభ్యుపగమేపినాస్యా ఉపాయ
త్వాభ్యుపగమఉచితః. నిరపేక్షోపాయత్వం భగవత్స్వ-స్యే;
భక్తితుల్యన్తూపాయత్వం లక్ష్మ్యామఙ్గీక్రియతఏవేతి ఉపాయత్వాబోధక
వచనావిరోధః. భక్తితౌల్యంప్రసాదహేతుతయా లక్ష్మ్యాశ్రయణ
యోర్మిళితయోరేవోపాయాన్తరమనపేక్ష్యరక్షామిత్యేవం విధసఙ్క
ల్పహేతుత్వాన్నాన్యతరనైయర్థ్యమ్; లక్ష్మ్యభావేహ్యాశ్రయణమ
ప్యపరాధకోటానివేశేత; లోకదృష్టన్యాయాదితి భగవద్గతోపాయ

భావోజ్ఞీవకప్రపత్తావివ ప్రపత్తిగతోపాయభావోజ్ఞీవికాయా లక్ష్మ్యా ఉపాయతావ్యపదేశో నానుపపన్న ఇతివదన్తి.

వస్తుతోత్ర శ్రీమన్నారాయణచరణావిత్యస్య నశరణమిత్యనేనాన్వయః ; కిన్తు ప్రపద్యఇత్యనేనైవ ; ఘటంద్రవ్యత్వేన జానాతీత్యాదావివద్వితీయాన్తస్యాపిజ్ఞానే; ఏకస్యాశ్చద్వితీయాయావిశేష్యత్వమన్యస్యాః ప్రకారత్వమర్థః. అతఏవహి, "చరణౌ-తిరువడికళై, శరణమ్-ఉపాయమాక" ఇతివ్యాఖ్యాతమ్. నతు "తిరువడికళాకిఅవుపాయత్తై"ఇతి; ఏవఞ్చనారాయణాన్వయివిశేష్యత్వే స్వావచ్ఛిన్నతయైవాన్వయో విశిష్టవైశిష్ట్యతాత్పర్యేశ్రియోవివక్షితః. కిఞ్చిద్ధర్మవిశిష్టబోధకపదోత్తర విషయతాబోధకపదస్య సతివిశిష్టవైశిష్ట్యతాత్పర్యే తదవచ్ఛిన్నవిషయతాబోధకతాయాః, నీలఘటంజానాతీత్యాదాదర్శనాత్; తథాచప్రపత్తౌ విశేష్యతావచ్ఛేదకతయా శ్రియోన్వయమాత్రేణ విశేషణత్వనిర్వాహః.

నచ, శ్రియః పురుషకారత్వమ్, అతోభగవత్ప్రపత్తౌ శ్రియో విషయత్వమేవనేతివక్తుంశక్యమ్; స్వరూపనిరూపకభూతాయాస్తస్యా అవిషయత్వోక్తేరశ్రద్ధేయత్వాత్; ఏవంసర్వాసువిద్యాసు శ్రీరుపాస్యవిశేషణమ్; నోచేత్కథంవా వేద్యస్యవ్యావృత్తిర్దేవతాన్తరాదితి;

నచలక్ష్మ్యాః పురుషకారత్వనిత్యయోగాసత్తాంసహా; విశేషణతయాన్వాస విషయత్వమిహాధికమిత్యుక్త్వావిషయత్వమాకారోన భిహితమితిభ్రమితవ్యమ్; స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ప్రపత్తి విదోస్మదాచార్యాః, దశగుణాన్ సర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిత్వ పరమకారుణికత్వపరమోదార్యాశ్రితవాత్సల్యాఽశరణ్యశరణ్యత్వానాలోచితవిశేషాశేషలోకశరణ్యత్వ సర్వస్వామిత్వశ్రియఃపతిత్వనారాయణత్వ

రూపాణి తత్తదుపాసనేషూపాస్యగుణవిశేషానివ నిష్కృష్యానుసన్దధత్త ఇత్యభిధానాత్;

ఏవఞ్చ శ్రీగుణవిగ్రహవిశిష్టవస్తువిషయకోపాయతాప్రకారజ్ఞానమాత్రం ద్వయేనలభ్యత ఇతి న శ్రియ ఉపాయత్వలాభః. అథ విశేష్యత్వస్య అతిప్రసఙ్గవారణాయ ప్రకారతాయామవచ్ఛేద్యత్వేనాన్వయస్యావశ్యకతయా విశేషణవిషయత్వావచ్ఛేద్యత్వస్యాపి ప్రకారతాయాం భానే తత్వజ్ఞానవిషయీభూతముపాయత్వం సిద్ధ్యతీతి చేత్, స్యాదేవమ్; యది విశేషణవిషయతా పదార్థవిధయా భాసేత, సా తు సంసర్గ ఇతి కథం తస్యా అన్యత్రాన్వయ ఇతి. న వా సర్వాంశే విశిష్టాన్వయ ఇష్టః; కేషాఞ్చిదపీతి, ద్వితీయార్థే విశిష్టాన్వయః; ఉత్తరఖణ్డేపి చతుర్థ్యర్థే విశిష్టాన్వయాదేవేష్టసిద్ధిరితి న వైరూప్యమ్; న వా కానిచిదనన్యథాసిద్ధాని ప్రమాణాన్యుపలభామహే; ఉపాయభావప్రమాణానామేవ పురుషకారభావేపి ప్రమాణత్వేనోదాహరణాత్;

న చాసఙ్కోచేన ఉపాయవిరోధి ప్రాప్తివిరోధినివర్తకత్వస్యైవ "శ్రీణాతినిఖిలాన్ దోషాన్" (౧) "వేరిమాఱాత" ఇత్యాదిషు ప్రతీతేః, స్వతన్త్రాఙ్గప్రపత్త్యోశ్చరమశ్లోకస్యైవ పురుషకారత్వోపాయత్వయోరుభయోరేవ తదుదాహరణసమ్భవః. దృష్టాన్తేష్వన్యథాసిద్ధిశఙ్కాయా అనన్యథాసిద్ధప్రమాణాన్తరోదాహరణేనైవ స్వాతన్త్ర్యస్య నిక్షేపరక్షాదిషు స్థాపనాత్; "విన్నై" ఇతి ప్రథమశ్రుతపదాసఙ్కోచాయ, "తీర్క్కుమ్" ఇత్యస్య ప్రయోజకత్వపరతాయా ఔచిత్యాత్; నరకాదిసాధనీభూతనిగ్రహస్య అజ్ఞాతనిగ్రహోయాం వఞాతక్యభావాత్, తదంశే సామర్థ్యమాత్రపరత్వే వైరూప్యాత్; "సంసారార్ణవతారిణీమ్"

---

(౧) తి వాయ్-౪-౫-౧౧

ఇత్యాదావప్యేకస్మిన్ ద్విత్వవ్యపదేశస్యేవ వ్యాసక్తస్యోపాయత్వస్యైకత్రవ్యపదేశస్యాఽనౌచిత్యమేవ పురుషకారత్వపరతాయాం నియామకమ్; “లక్ష్మ్యా సహ హృషీకేశః” ఇత్యస్య పురుషకారపరత్వాభావే, కారుణ్యరూపయేత్యస్య ఆనర్థక్యమిత్యుక్తమ్.

దయాపాలమునిభిశ్చ-“ఆకారిణస్తు విజ్ఞాన మాకారజ్ఞానపూర్వకమ్। తేనాకారం శ్రియం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతవ్యో భగవాన్ హరిః” ఇతి స్వరూపనిరూపకత్వమాత్రమభిహితమ్; నోపాయత్వం శ్రీమచ్ఛబ్దాభిప్రేతమిత్యుక్తమ్. నచైతత్పూర్వఖణ్డోఽఙ్గపఞ్చకపర ఇతి పక్షే శ్రీమచ్ఛబ్దవైయర్థ్యపరిహారార్థం శ్రియోఽపి భరసమర్పణోద్దేశ్యత్వే విశ్వాసగోప్తృత్వవరణాదేరపి తద్విషయకత్వావశ్యకతయా నైయర్థ్యశఙ్కాయా అప్రసక్తేః;

తథా భాష్యకారైః, *భగవన్నారాయణేత్యాదినా పురుషకారప్రపత్తిమభిధాయ, తదుపపాదనాయ శ్రీవల్లభేతి నారాయణశబ్దార్థకథనావసరే తస్యా విభూతిమధ్యే నివేశమ్, మహావిభూతే శ్రీమన్నారాయణేతి విభూతిశేషిత్వఞ్చాభిధాయ, “శ్రీమన్నారాయణేతి వ్యాఖ్యేయపదం ఖణ్డద్వయగతత్వేన ప్రాధాన్యముపాదాయ, అనన్యశరణ ఇత్యుక్తమాక్షిప్తం ప్రదర్శ్య, “త్వత్పాదారవిన్దయుగళం శరణమహం ప్రపద్యే” ఇత్యవశిష్టం వ్యాఖ్యాయ, అత్ర ద్వయమితి ప్రాప్యప్రాపకస్వీకారోక్త్యా ద్వయస్య వ్యాఖ్యాతప్రాయత్వముక్త్వా, “పితరం మాతరమ్” ఇత్యాదినా ఉక్తార్థే ఉపబృంహణసంవాదప్రదర్శనముఖేన అధికారిశరణ్యస్వభావానుసన్ధానపూర్వకోపాయపరిగ్రహోఽపరాధక్షామణయోర్ద్వయసముదితార్థతామభిధాయ, విరోధినివృత్తేః పూర్వభావిత్వాత్, ప్రథమతో “మనోవాక్కాయైః” ఇత్యాదినా నమశ్శబ్దాభి

ప్రేతంవివృత్య, "తేషాంజ్ఞానీ" ఇత్యాదినా చతుర్థ్యన్తపదాభిప్రేతసోపకరణపురుషార్థలాభప్రార్థనాప్రతిపాదనముఖేన శేషంవివృత్య, ద్వయవివరణ చరమశ్లోకోత్తరార్ధస్య న్యస్తభరవిషయే భగవదభిప్రాయప్రతిపాదనముఖేన నైర్భర్యానుసన్ధానార్థత్వాత్, ఏవమ్భూతేత్యారభ్య ప్రపన్నవిషయే భగవదభిప్రాయం తదీయవాక్యప్రక్రియయా ప్రదర్శ్య, "ద్వయమర్థానుసన్ధానేనసహ" ఇత్యుక్త్యా-సర్వోప్యుక్తార్థో ద్వయవివక్షిత ఇతిసూచనాయ వివరణే ప్రవృత్తేః, న శ్రియ ఉపాయతా క్వచిదుక్తా;

నచ, భగవన్నారాయణేతి భగవతీంశ్రియమిత్యుక్తిమాత్రేణ నారాయణశబ్దవివక్షిత స్సర్వోప్యర్థశ్శ్రీశబ్దేవివక్షితఇతిజ్ఞాతుంశక్యమ్; నారాయణశబ్దేన శ్రియో వ్యాప్యాధేయత్వప్రతీతేః; శ్రీశబ్దే శ్రయతే చేత్యన్యాధారతాయా ఏవ ప్రత్యయాత్; ఏవమ్, (౧)"ఒణ్డొడియాళ్ తిరుమకళుమ్" ఇత్యస్య కురుకేశ సూరి వ్యాఖ్యానే లక్ష్మ్యాదివ్యమహిష్యన్తరాద్యుపలక్షకత్వస్య, యుష్మచ్ఛబ్దస్య చ సకలేతరవిలక్షణ భగవత్స్వరూపప్రతిపాదకతాయాశ్చాభిధానాద్విశిష్టస్య ప్రాప్యతా. "ఉన్ తిరువడియే" ఇత్యత్ర చ చరణశబ్దస్య జాతిపరతయా ఏకవచనాన్తత్వే సమ్భవేపి "సన్త్వాందేవతామ్" ఇత్యాదౌ సమానవిభక్తినిర్దిష్టప్రజాపతేరివ ప్రాక్ యుష్మచ్ఛబ్దనిర్దిష్టస్య భగవత ఏవ యుష్మచ్ఛబ్దేన పరామర్శౌచిత్యాత్, పదాన్తరనిర్దిష్టపరామర్శే అతిప్రసఙ్గాచ్చ, భగవత ఏవోపాయతాభిమతేతి ప్రతీయతే;

నచ, నిగమాన్తయోగ్యాద్యభిహితయోజనాన్తరేపి విశిష్టోపాయతాప్రతీతిః. తైః, "ఒణ్డొడియాళ్" ఇత్యస్య ఉపలక్షణపరతయా వ్యాఖ్యానేపి ప్రాప్యపరతయైవ వ్యాఖ్యానేన ఉపాయవివరణప్రసక్త్య

(౧) తి-వాయ్-౪-౯-౧౦

భావాత్; "శార్ ఫ్రునమక్క"ఇత్యత్రాపి "శార్వేతవసజీక్క" ఇత్యాదావివ-శార్వశబ్దస్య ప్రాప్యపరత్వాన్న ప్రాపకత్వసిద్ధిః.

ప్రాభాకరైరపిఫలభోక్తృత్వం పత్న్యాస్స్వీకుర్వద్భిస్తదర్థవ్యాపారే అనుమన్తృత్వాజ్జకర్తృత్వేస్వీకృతే; ఏవమేవరసభోక్తృత్వస్య ఉభయగతత్వేపిప్రాయశఃప్రధానవ్యాపారః పతికర్తృకఇత్యుచితమ్; "అసన్దేశాత్తు" ఇత్యాద్యవతారవృత్తాన్త కథనవాక్యైః, పరదశాయామపి,యువత్వాదావిత్యాచార్యోక్తరీత్యా "దేవదేవముచుచుదమ్"ఇతిలక్ష్మీతన్త్రోక్తదిశాప్రేరణానుమత్యాదిరూపఏవాస్యావ్యాపారఇతివ్యజ్యతే; భగవతఇవసర్వవ్యాపారేషు తుల్యావదన్వయేచ వారణ శాస్త్రకరణాద్యాపయికసఙ్కర్షణాదిభావవత్, నశ్రియస్తదాపయికరూపాన్తరసమ్బన్ధః క్వచిచ్ఛ్రూయతే; అతస్స్వవారార్థ్యానుగుణమప్రధానవ్యాపారమేనైపాకరోతీతి; న్యాయకులిశేఆనుమానికేశ్వరనిరాకరణవైయర్థ్యమాశఙ్క్య, అనుమానేనఈశ్వరమాత్రసిద్ధావపి నిత్యసూరిపరిషదాదివైశిష్ట్యనిమిత్తోపాదానైకాన్త్యాసిద్ధేః, "ఏకదేశేనువాదత్వంబాధశ్చాంశాన్తరేగిరామ్।ఇత్యేవంప్రత్యవస్థానేవక్తవ్యాకిఞ్చిదుత్తరమ్" ఇత్యుక్తమ్. కర్తృద్వయాసిద్ధిధర్మ్యసిద్ధిరూపాపి నోక్తా; "భగవతస్తత్తదవస్థోచితపరిచర్యాయామాజ్ఞాపయన్త్యా" ఇత్యాదిభిః పత్నీత్వానుగుణఏవదేశవిశేషేపి లక్ష్మీవ్యాపారఇత్యవగమ్యతఇతి అఙ్గవ్యాపారకర్తృత్వమేవోచితమ్.

నచ, ఆశ్రయణవిరోధిపాపమాత్రనివర్తకత్వే "శ్యాణాతినిఖిలాన్దోషాన్" ఇతినిఖిలశబ్దానుపపత్తిః; నహ్యాశ్రయణవిరోధిపాపనివర్తకతయా ఆశ్రయణోత్పాదకత్వమేవపురుషకారత్వమ్. ఆశ్రయణస్యకార్యసాధనతాయామప్యేతదధీనత్వాత్; "ప్రాప్నైరపితథా

నిత్యం సంరక్ష్యశ్శరణాగతః" ఇతివత్, భగవన్తం శ్రావయతీతి రహస్యత్రయసారేఽప్యభిధానాత్;

నచ, గద్యే పారమార్థికేత్యాదినా భగవచ్ఛరణాగతిరేవ స్మృతా; అపేక్షితయేత్యన్తేన విశిష్టాభిధానాత్; తథైవ సర్వం సమ్పత్స్యత ఇత్యుక్తైరభిధానాచ్చ భగవచ్ఛరణాగతేరేవ సాధనత్వోక్తిః. పారార్థ్యానుగుణ్యేన లక్ష్మీసహకృతాయా ఏవ తస్యాః భగవత్ప్రసాదహేతుత్వాత్; "ప్రపద్య లక్ష్మీం పురుషకారేణ వృతవన్తః" "మాతృత్వమాం ప్రాప్య" ఇత్యుక్తేః; ఏవం హి కృష్ణపాదైః, శృణోతి శ్రావయతీతి నిరుక్త్యాప్యుక్తః.

యదా, అనీశ్వరం జగదిత్యేష వదతి, తదాపి తత్సత్తాయై స్వయం తేనా విదితో భగవాననుప్రవిశ్య రక్షతి, అచిదవిశేషితాంశ్చ ప్రళయసమయనిస్సంసరతామపేక్షానిరపేక్షం దయమానమనాః కరణకళేబరాణి స్వచరణనళినసమాశ్రయణాయ దదాతి; "తదేవానుప్రావిశత్" ఇతి ప్రవృత్తినివృత్తిశక్త్యుత్పత్తయే అనుప్రవిశతి; దైత్యపీడాదిప్రసక్తౌ తత్పరిహారాయ సకలేతరవిజాతీయస్స్వయం *సజాతీయస్తేషామితి రామకృష్ణాదిరూపేణావతీర్య శరశరాభిఘాతాదిప్రకటితనిజమహాగుణస్తన్నిరాసేన తాం శమయతి. *హార్దుంతమస్సదసతీ చ వివేక్తుం శాస్త్రమయఞ్చ స్థిరప్రదీపం దదాతి; తచ్చ శాస్త్రం స్వేతరసకలసురనరదురవగాహం పర్యాలోచ్య తదర్థోపబృంహణాయ మనుయాజ్ఞవల్క్యప్రాచేతసపరాశరపారాశర్యశుకశౌనకప్రభృతిపరమవైదికమునివరముఖేన స్మృతీతిహాసపురాణాదీని ప్రవర్త్య, స్వయఞ్చాసమ్భావితభ్రమాదిదోషగన్ధం సదుజ్జిజీవిషాప్రయోజనం పఞ్చరాత్రఞ్చ ప్రావర్తయత్.

యదైవ, అనాదిదుష్కర్మవాసనావశాన్నైకే చేతనా అపథాదుపారమన్తః శలభా ఇవ దీపం శాస్త్రం వినాశయితుం ప్రవృత్తాః;

స్వయమవినేశః; తదాత్మదుఃఖమసహమాన స్సాధకతయా మద్దత్తాని కరణానిబాధకాని మాభూవన్నితి తాన్యుపసంహరతి; పునశ్చ శేష శేషాశనగరుడప్రముఖనానావిధానన్తపరిజనపరిచారికాపరిచరితచరణ నళినయుగళోఽపి, సఏకాకీనరమేతేతి దేశాన్తరగతతనయవిరహదూయమానహృదయ జనకదశాం ప్రాప్నోతీతి, ఏవంవిధతాహేతోర్నిరుపాధికసమ్బన్ధస్య,సకృత్ప్రార్థనారూపరక్షావకాశలాభమాత్రేణ * అరిః ప్రాణాన్పరిత్యజ్యేతి, దోషోయద్యపి, సమోహమితిస్వార్థదోషాశ్రితతారతమ్యాద్యనాదరేణ నిఖిలవిరోధినివర్తనం నిరవధికాతిశయ సమ్పత్ప్రదానఞ్చకరోతీతి, ఏతద్ధేతుభూత స్వభావవిశేషస్యచ భగవతస్సత్త్వేపి వాత్సల్యశీతళమపితద్ధృదయం తీవ్రక్రోధపూరితం ప్రియంవదాఞ్చ తద్వాచం క్షిపామినక్షమామి హన్మ్యామితి విషధారామివాతిఘోరామ్, సర్వోజ్జీవనహేతుభూతాంశ్చతదీయవ్యాపారాన్నరకాదిపతనహేతూన్ కుర్వాణాననాదికాలప్రవృత్తాన్మహాపాతకసమపాతకాతిపాతకోపపాతకాచరణవిహితవివర్జనభగవద్భాగవతాచార్యాపచారనిర్నిబన్ధనాసహనీయాపచారా ననుసన్దధానశ్చేతనోభీతః కథంనామాఽహమద్యయావదతిమాత్రప్రాతికూల్యవ్యవసితతయాతదత్యన్త నిగ్రహపాత్రభూతో యథాకర్మ ఫలదాయినస్తస్య పురతస్స్థిత్వా మామఙ్గీకురుష్వేతివక్ష్యామీతి నివృత్తః, సంసారాతిక్రౌర్య భగవద్వైలక్షణ్యయో రనుసన్ధానే నాశ్రయణవైముఖ్యముపలభమానః, దుష్కరత్వాదినా సాధనాన్తరేష్వపి పదమనాసాదయన్,అస్మన్మాతరమీశ్వరప్రియతమాం *నకశ్చిన్నాపరాధ్యతీతివదన్తీం భగవతీం శ్రియమన్తరేణ నాశ్రయణస్య కార్యకరత్వాపాదకావకాశోలభ్యతఇతి కాకవృత్తాన్తాదిముఖేన నిశ్చిత్య (౧) " ప్రణిపాత

(౧) రా-సు-

ప్రసన్నా హి" (౧) "మాతర్మైథిలి" ఇత్యాద్యుక్తరీత్యాఽన్యానాసక్తమనాః, ఈశ్వరస్వాతన్త్ర్యభీతస్య మమనిరుపాధికజననీం భగవతీమన్తరేణ నకిఞ్చిచ్ఛరణమస్తి; భగవత్స్వాతన్త్ర్యప్రసాదాన్యతరపాత్రతయా రక్షావినాశాన్యతరభాక్త్వమన్తరేణ మధ్యస్థితేరయోగ్యోఽనన్యగతిరితః పరం మమహితమేతదితి జ్ఞాత్వా మద్రక్షణం భవత్యా ఏవ భర ఇతి వదతి, శ్రుత్వా చైతత్, అభితః పావకోపమమపి కాన్తం స్వభోగ్యతాతిశయేన వశీకృత్య కాన్తా "అస్య భరం స్వీకురుష్వ; కో వా జగతి నిర్దోషః; కిముర్ధాతవవాకుమా; సన్తు శాస్త్రాణి సర్వాణి; మో నాశ్రయతి తమ్ప్రతి" ఇతి భగవన్తం శ్రావయతీతి; తథా చ ప్రాప్తివిరోధినిగ్రహనివృత్తిరప్యేతదధీనైవేతి నిఖిలాన్ దోషానిత్యుపపద్యతే;

నచైవమ్, "తతస్సమ్ప్రార్థయేద్దేవీం సర్వలోకేశ్వరప్రియామ్ । మాతా త్వం సర్వలోకానాం సర్వలోకేశ్వరప్రియే । ఆశ్రయస్వేశ్వరమిమ మపరాధశతైర్యుతమ్ ।ఇతి దేవీం పురస్కృత్య పశ్చాద్దేవం సమాశ్రయేత్ ॥నారాయణదయాసిన్ధో వాత్సల్యగుణసాగర । త్రాహ్యేనం కృపయా దేవ పాపినం సముపాగతమ్ । ఏవం ప్రపద్య దేవేశ మాచార్యః కృపయా స్వయమ్। స్వాచార్యం హృదయే ధ్యాత్వా మన్త్రమధ్యాపయేద్గురుః । న్యాసాఖ్యం పరమం మన్త్రం సంసారోచ్ఛేదసాధనమ్ ॥ " ఇతి పరాశరేణ పురుషకారప్రపదనస్య ఆశ్రయణమాత్ర ఫలకత్వ కథనమసఙ్గతం స్యాదితి వాచ్యమ్.

తత్ర " ఆశ్రయస్వ " ఇత్యనేన ఫలీభూత సేవానుకూల వ్యాపారబోధనాత్, ఆచార్యకృతాశ్రయణస్యైవాగ్రేఽభిధానేన యథాశ్రుతాసమ్భవాత్;

నచైవమ్, " ఇత్థం ద్వయార్థం సఞ్చిన్త్య స్వకర్మాదిచతుష్టయ

(౧) శ్రీగుణరత్న

మ్ । ఉపాయభావాత్సన్త్యజ్య తమేవశరణంవ్రజేత్ ” ఇతి పునస్స్వ కర్తృకప్రపదనాభిధానవిరోధః; తస్యాజ్ఞాతాచార్యకృతప్రపత్తికవిష యత్వాత్; “ తద్వృత్తిశ్చద్వయేనవా ” ఇతి, పూర్వానుసారేణ ఉపాయానాముపాయతాస్వీకారవారణాయ అనువర్తమానతదేకో పాయతాధ్యవసాయపరత్వాద్వా;

ఇదన్తుబోధ్యమ్ ; అస్తిలక్ష్మ్యాఅపిఫలానుకూలస్సఙ్కల్పః ; “అస్తుతే; తయైవసర్వంసమ్పత్స్యతే” ఇత్యుక్తేః ; సతుసఙ్కల్పః ప్రాగేవభగవదాశ్రయణాజ్జాయతే ; సాధనశ్చభగవత్సఙ్కల్పస్య, ధర్మిణోశ్శేషశేషిభావవద్ధర్మయోరపి తదౌచిత్యాత్ ; తత్రాపిన, “అహన్త్వాసర్వపాపేభ్యోమోక్షయిష్యామి”ఇత్యేతాదృశోలక్ష్మ్యా స్సఙ్కల్పః ; తథామధ్యస్థప్రమాణేషు క్వచిదప్యనుక్తః; కిన్తు, ఔచి త్యాద్భగవతా శరణాగతివశీకృతేన తవసర్వానిష్టనివృత్తిర్భూయా దిత్యాకారకః.

గద్యే లక్ష్మీసఙ్కల్ప భగవత్సఙ్కల్పయోరాకారస్స్ఫుటః; తతశ్చప్రాగేవ సిద్ధసఙ్కల్పాయాం తస్యాం పునశ్శరణాగతౌ నప్ర యోజన ముపలభ్యతఇతి భగవచ్ఛరణాగతిరేవ పశ్చాత్క్రియతే; శ్రీసఙ్కల్పస్యాపి ఫలవిషయకత్వేపి ఫలసాధన సాధనత్వాత్ పురుష కారత్వవ్యవహారః; దాస్యామీత్యేవసఙ్కల్పాభ్యుపగమేపి స్వస్యా స్తాదృశసఙ్కల్పాభావే పరప్రేరణానుపపత్తే స్సపూర్వమావశ్యకః; సాధారణేధనేయద్యేషదాస్యతి, తదా అహమపి దాస్యామీతియ ద్యర్థగర్భప్రాథమిక సఙ్కల్పవతఃపరప్రేరణ ప్రవృత్తివదిహాపినేతితు నాశఙ్కనీయమ్; తద్వదత్రస్వస్వత్వ నివృత్త్యాదిపూర్వక పరస్వత్వా పాదనరూపదానస్య సమ్భవాన్నైష్ఫల్య శఙ్కావిరహాచ్చ; ఏవఞ్చ ప్రాక్కాలీనవరణదశాయామేవ కార్యవిశేషావివక్షయా ఫలపర్యవసా

యిశరణాగతిస్స్వాధీనేతివరితవ్యమితి,ప్రాప్తేతి;పారార్థ్యాత్తుపూర్వోక్తాకార ఏవసఙ్కల్ప ఇతి; సత్యుపాయవిశేషణత్వే పురుషకారత్వమేవేతి సమ్ప్రదాయః.

నచైషోపియుక్తః; పురుషకారస్య భగవత్ప్రసాదసాధనత్వే శరణాగతివైయర్థ్యాత్; "ప్రాయోగుణవశాదేషకృత సర్వత్ర దేహినామ్। సర్వేషాంసాధయత్యేవ తాంస్తానర్థానభీప్సితాన్" ఇతి న్యాయేన సమస్తకల్యాణగుణామృతోదధౌ భగవత్యనుష్ఠితాయాశ్శరణాగతేః ఫలావ్యభిచారావశ్యమ్భావాత్, శాస్త్రవిహిత సాధనవత్యపి ఘటకాపేక్షాయా మతిప్రసఙ్గాచ్చ;

నచగురుసాధనసాధ్యస్యలఘునాసాధనేనతథా ; ద్వాదశవార్షికాద్యశక్తస్య సేతుస్నానాదినా తత్ఫలసాధనేతద్దర్శనాత్; ఘటకవరణస్యచాఙ్గత్వే "న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతి వచనవిరోధాత్; "ప్రపత్తేఃక్వచిదప్యేవంపరాపేక్షానవిద్యతే" ఇతి పఞ్చకాతిరిక్తానపేక్షాప్రతీతేః; నచతత్సర్వఫలార్థ ప్రపత్తిసాధారణంవరణమ్, పురుషకారవరణం మోక్షార్థప్రపత్తి సాధారణమితియుక్తమ్; (౧) "తిరుమాలై క్కాళ్ ఉవర్" (౨) "శెడియారాక్కై" ఇత్యాదౌసర్వాధికారిణాం పురుషకార పురస్కరణప్రతీతేః; అసాధారణ్యేఉత్తరార్ధవైయర్థ్యాపత్తేః ; "పూర్ణమజ్ఞైః" ఇత్యత్రాపి తదనుక్త్యనుపపత్తేశ్చ; పురుషకారసాపేక్షత్వేచనిరపేక్షరక్షకత్వహానిః; తదుద్భూతవాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టస్యోపాయత్వే ఉపాయత్వస్యసిద్ధత్వహానిః;

అస్తువా, పురుషకారాపేక్షా; తథాపి, విభీషణస్య, "నివేదయతమాంక్షిప్రమ్" ఇతి సుగ్రీవాదీనాం ఘటకతయావరణాదర్శ

(౧) (౨) తి-వాయ్-౧౫-౮

చరమశ్లోకత్తిల్ ఈశ్వరనాలేపేత్తెన్నిలతు ;
ద్వయత్తిల్ పెరియపిరాట్టియారాలేపేత్తెన్నిఅతు ;

నాత్, అత్రాప్యన్యాసాందేవీనాం సూరీణామాచార్యస్యచ అత్యన్తో పకారకస్యఘటకత్వసమ్భవాన్న నియమత శ్శ్రీయోవరణమితి అతో ద్వయోక్తం శ్రియస్సాధనత్వ మనుపపన్న మిత్యత్రాహ (పెరియ పిరాట్టియారాలే యిత్యాది).

అయమాశయః ; సత్యంనభగవతాతుల్యవత్సముచ్చిత్యవా వికల్పేనవాలక్ష్మ్యాః స్సాధనత్వంసమ్భవతి; తథాప్యస్త్యేవ పురుష కారతారూపంసాధనత్వమ్ ; చేతనాపరాధదర్శన సహకృత స్వాత న్త్ర్యతిరోహిత వాత్సల్యాద్యుద్భావకత్వేనచపురుషకారస్య సార్థ క్యమ్ ; వాత్సల్యాద్యుద్భవాభావేమదీయోయమితిస్వీకారస్యాసిద్ధేః ఫలాసిద్ధి ప్రసఙ్గః ; జాతేస్వీకారే నపశ్చాదన్యదపేక్ష్యతఇతినోపాయ నైరపేక్ష్యవ్యాఘాతః; ఉపాయస్యసిద్ధతాప్రాగేవోపపాదితా; అన్య త్రఘటకానపేక్షాయామప్యత్రవచనాత్ ఘటకాపేక్షణమితి నాతి ప్రసఙ్గః; ఏతదేవాస్య భక్త్యాదివన్న సాధనత్వమితి జ్ఞాపయతి.

ఏవఞ్చాధికారివిశేషణం ప్రతిబన్ధకనివృత్తిమాత్రంవా భర న్యాసః; వృత్తాలక్ష్మీరుపాయస్థాననివేశోపాయః; సాధ్యోపాయానపే క్షరక్షకత్వం భగవత ఉపాయత్వమితివా ; లక్ష్మీ భరన్యాసయోరుభ యోరేవ భగవదుపాయభావహేతుత్వమితి వచనాదభ్యుపగమ్యతే; "ప్రపత్తేఃక్వచిదప్యేనంపరాపేక్షా"ఇతి విహితవ్యతిరిక్త విషయత్వా త్, కర్మాద్యపేక్షాభావమాత్ర ప్రతిపాదనపరమితి నతద్విరోధః;

ఘటకత్వేన యత్కిఞ్చిద్వరణే కర్తవ్యేయత్సఙ్కల్పో నియ మతః ఫలాయాపేక్షితః; తస్యాభగవదత్యన్తాభిమతాయా వరణమే

శ్రౌచితమ్; వాచనికత్వేతి న సాధారణ్యమ్ః స్వాధీనశ్రీసాపేక్షత్వం సభగవతస్స్వాతన్త్ర్యవిరోధీతిస్వతశ్శ్రీరితిశ్లోకేవ్యక్తమ్. తదిదంసర్వముక్తందీపసఙ్గ్రహే ;— " భవేత్పురుషకారస్తు శరణ్యావర్జనాయ చేత్ । నభవేచ్ఛరణాగత్యా తద్వశీకరణక్రియా । శరణాగతిసామర్థ్యాచ్ఛరణ్యగుణవైభవాత్ । ఫలస్యావ్యభిచారస్తు లోకేవేదేచ దృశ్యతే । ఏవంవిజ్ఞాతతత్త్వానాం శేషిసంశ్రయణేనృణామ్ । కథం స్యాద్ఘటకాపేక్షా పృథక్సిద్ధేరభావతః । ఇత్యాశఙ్కానకర్తవ్యాస్వాతన్త్ర్యాదేవశేషిణః । అస్త్యేవఘటకాపేక్షా స్వాపరాధభయాన్నృణామ్। అపితత్త్వవిదాంపుంసామస్త్యేవఘటకేప్సితా। అనాదావేవ సమ్బన్ధేప్యపరాధేక్షణాద్విభోః । పితేవభగవాన్పుంసాం నిత్యాహితకరత్వతః । అకృత్యకరణాదాహికలుషో దణ్డమూనవహేత్ । ఉన్నదిఘ్నుసుహృత్త్వేన నిగళాద్వైరథాపితా । దణ్డయేదేనమవశో నిరయాద్వైరమార్గగమ్ । ఏషామాతేవవాత్సల్యాం జనయన్తీప్రియాశయే । విస్మార్యదోషానఖిలాన్ లక్ష్మీస్స్వజనయత్యముమ్ । గుణరూపవిలాసైస్స్వైర్జగదీశానమీశ్వరీ । స్వసంశ్రితాపరాధానా మనభిజ్ఞంకరోత్యసౌ । తస్మాత్తత్త్వవిదాంపుంసాం శరణ్యాశ్రయణార్థినామ్। లక్ష్మీఃపురుషకారేణ నిర్దిష్టాసీన్మహాత్మభిః । తస్మాత్సాపేక్షసమ్బన్ధాదన్యేషామమలాత్మనామ్ । దేవసూరిగురూణాఞ్చ ఘటకత్వంనతు స్వతః । ససమ్బన్ధస్తుశేషత్వమేషాంశ్రీమతిశేషిణి । యతస్సర్వస్యసర్వేశే సశ్రీద్వారాసమన్వయః । అనయోర్మిళితందేవేగుణజాతంనిబోధయత్ । వ్యనక్త్యాశ్రయణీయత్వం నారాయణపదన్తతః । ఏతేపురుషకారేణ సముద్భావ్యాగుణాయది। తద్వ్యక్త్యోపాయసాధ్యత్వం సాపేక్షత్వంతథాభవేత్ । సత్కార్యవాదానుమతేస్తథాశ్రుత్యాదిదర్శనాత్ । స్వావిర్భావాత్మకోమోక్షో హేతుసాధ్యతయామతః। అతో

త్రహేత్వపేక్షస్య సిద్ధత్వాదినసిద్ధ్యతి ।న కేవలంహివాత్సల్య ప్రముఖస్యైవదృశ్యతే। జ్ఞానాదేరప్యభీష్టార్థ కారిత్వే హేత్వపేక్షతా । దయాసాహిత్యమాత్రేణనైరపేక్ష్యమిచ్ఛమాస్మభూత్! తస్యాఃపురుషకారేణ సముద్భావ్యత్వసిద్ధితః । స్త్రీత్వమార్దవసంసిద్ధాద్దయాదిగుణసంశ్రయాత్ । దేవీ దేవేనసంశ్లిష్టాతద్దయోన్మేషకారిణీ । అన్యథావత్సలత్వాదేరుదయోపినసమ్భవేత్ । అతఃపురుషకారోత్రదయోద్భావకఇష్యతే । తదపేక్షదయాసాధ్యగుణసామ్ముఖ్యజృంభితే। ఉపాయే తునసిద్ధత్వనిరపేక్షత్వసమ్భవః । ఇత్యేతదసమీచీనంచోద్యమిత్యవగమ్యతామ్ । అజ్ఞాతోపాయతత్వానాం స్వబుద్ధ్యాకల్పితత్వతః। ఉపాయోపేయభావశ్చ వస్తుసత్తాసమన్వితః । హేయప్రతిభటత్వాచ్చకల్యాణాత్మత్వతోపిచ । తదేతదుభయంలిఙ్గం పరస్యైవావగమ్యతే। సర్వపాపోన్మోదయాత్సర్వలోకకామేశతాశ్రుతేః । ఏవంపరస్యోపాయత్వేస్వనిరూపకయాశ్రియా । సమ్భావితగుణోన్మేషాత్సాపేక్షత్వంనసమ్భవేత్। శ్రియాస్వస్యైకశేషత్వాత్సదేవ్యారత్నదీప్తివత్। తదాయత్తర్ధితాయామప్యనన్యాధీనసైభవః । ఇత్యాచార్యోక్తదృష్టత్వాచ్ఛాస్త్రతాత్పర్యతోపివా।పరస్యశ్రీనివాసత్వమపరాధీనతావహమ్" ఇతిచ;

యద్యప్యస్త్యేవేత్యాదివిభోరిత్యన్తోగ్రన్థః - అత్రవత్సలభగవదభిప్రాయేణ పురుషకారాపేక్షావిరహేపిచేతనస్యాఽపరాధభీతస్య తదపేక్షాస్త్యేవేత్యేవమర్థకతయా తత్వదీపేయోజితః. కృష్ణపాదైశ్చఆశ్రయణౌపయికవాత్సల్యాదిగుణానాం లక్ష్మ్యుద్భావ్యత్వేపి జ్ఞానశక్తివిశిష్టస్యైవోపాయత్వాత్తయోశ్చ కదాచిత్తిరోధానేస్వష్టాదివిచ్ఛేదప్రసఙ్గాత్, నిత్యోద్భూతత్వేన అనుద్భావ్యత్వాన్న సాపేక్షత్వ సాధ్యత్వాదిప్రసక్తిరితిపరిహృతమ్; తథాప్యేవంసతిపురుషకార

వరణస్య పాక్షికత్వాపత్తేర్వాస్తవప్రయోజనవిరహప్రసఙ్గాత్, "మమాపి చ మతమ్" "మత్త్వం మాం ప్రాప్స్య" ఇత్యాది భగవదుక్తిదర్శనాచ్చ అతిశయార్థతయా ప్రథమముపాత్తం పక్షం పరిత్యజ్య, "పితేవ త్వత్ప్రియాన్" ఇత్యాచార్యోక్త్యనుసారేణ, "పితేవ భగవాన్" ఇత్యాదినోపన్యస్తం పక్షాన్తరమపి, ఏతదుక్తమిత్యాదినా తత్త్వదీపే కథితమితి, వాత్సల్యాద్యనుసన్ధానస్య వక్ష్యమాణరీత్యా ఆశ్రయణోపయోగిత్వేఽపి వస్తుసతాం తేషాం స్వీకారోపయోగితయా స్వీకారవిశిష్టస్యైవోపాయతయా శ్రియో ఘటకత్వాభావోక్తిర్న విరుధ్యతే.

దోషాభావేయురితిన్యాయేన సాపరాధేజ్ఞానాదీనాం విపరీతకార్యహేతుతాయా ఏవ ప్రసక్త్యా లక్ష్మ్యా తదుద్భావితకరుణయా తత్సాంముఖ్యాపాదనస్య ఆవశ్యకతయా ప్రసజ్యమానయోస్సాధ్యసాపేక్షత్వయోస్స్వతశ్శ్రీరిత్యాదిరీత్యైవ పరిహారస్య వక్తవ్యతయా అధికారిసాపేక్షత్వవత్పురుషకారసాపేక్షత్వస్యాప్యన్యత్రాభిధానాచ్చ కార్యాంశే నైరపేక్ష్యే, కార్యానుకూలశక్తేస్సిద్ధత్వే చ కృష్ణపాదోక్తేస్తాత్పర్యం వక్తవ్యమితి న తద్విరోధః; గుణాద్వైరాశ్యంభరస్వీకారతదుత్తరకార్యోపయోగప్రయుక్తమ్.

అథవా, సాపరాధోఽయం మాం మా ప్రపద్యతామితి భగవతోఽనుమతిః కేవలలక్ష్మ్యా నివర్త్యతే; శరణ్యానుమతా చ ప్రపత్తిర్న సాధనమ్; అతో లక్ష్మ్యా ఘటనస్యాభావేన కార్యసిద్ధిః; అస్మిన్నపి పక్షే విధేరేవ తదనుమతిజ్ఞాపకత్వాత్ పురుషకారవరణస్యాపి విహితత్వాత్, కేవలశరణాగతేరననుమతత్వ ఇచ్ఛకృతాయా అపి తస్యాః స్వీకారాప్రయోజకత్వం నిగ్రహజనకత్వం వా; తచ్చ లోకదృష్ట్యా ప్రసక్తమ్; లక్ష్మీసద్భావే తస్యైవాశ్రయణస్య ఫలావ్యభిచారిత్వమ్; తదభావే విపరీతత్వఞ్చేతి, మత్త్వం మాం ప్రాప్స్యసీతి వచనాదేవావగమ్యత ఇతి నానుపపత్తిః;

(౪) పెరియపిరాట్టియారాలే పేఱాకైయావతు- ఇవళ్ పురుష
కారమానాల్లతు ఈశ్వరన్ కార్యమ్ శెయ్యానెన్నై.

“అర్థస్వభావానుష్ఠానలోకదృష్టిగురూక్తిభిః। శ్రుత్యాస్మృత్యా చసంసిద్ధంఘటకార్థావలమ్బనమ్॥” అర్థస్వభావః-పితేవేత్యాదినోక్తః. విస్మార్యేత్యేతద్విజ్ఞాతేత్యాదివన్నిగ్రహాభిసన్ధినివృత్తిపరమ్. అనుష్ఠానమ్-(౧) “సీతాసమక్షంకాకుత్స్థమిదంవచనమబ్రవీత్” (౨)“సభ్రాతుశ్చరణౌగాఢంనిపీడ్యరఘునన్దనః। సీతామువాచాతియశారాఘవఞ్చమహావ్రతమ్” ఇత్యాదిషు లక్ష్మణాదీనామ్; లోకదృష్టిః - అన్తఃపురపరికరవిషయేరాజ్ఞా మత్ప్రసాదకైకేయీమాదర్శనమ్; (౩)“మాతర్లక్ష్మి”ఇతిశ్లోకేప్యేషోర్థోవివక్షితః. గురూక్తిః-పరాశరాదిసూక్తిః. శ్రుతిః-(౪) “చన్ద్రాంప్రభాసామ్” ఇత్యాదికా; స్మృతిః-(౫)“వాచః పరమ్” ఇత్యాదికేతిరహస్యత్రయసారే; సర్వథాపినైతద్వ్యాపారేణ వినాఫలసిద్ధిరితి, శ్రియాఫలసిద్ధిరిత్యర్థే ప్రమాణాన్తరానధిగతే ద్వయస్యతాత్పర్యమితిసుష్ఠూక్తమితి.

కేచిత్తు, శ్రియఃపురుషకారతానాశ్రయణసాపేక్షా. పురుషకారభావోహిఫలభాగ్విషయః; తద్ధేతువిషయశ్చఆద్యోరావణాదివిషయోలక్ష్యః (౬)“మిత్రమౌపయికమ్” ఇత్యాద్యుపదేశాదహేతుకో దృష్టః. ద్వితీయోపిరాక్షసీఃప్రతిత్రిజటయాప్రవృత్తేరుపదిష్టత్వేపిరాక్షసీభిస్తదననుష్ఠానాత్; తత్రమానాభావాత్; విభీషణసహాయానాం చతుర్ణామివతాసాంత్రిజటాభిమాననిష్ఠత్వేపిమానాభావాత్; దేహ

(౧) రా-అ-౧౫-౬ (౨) రా-అయో-౩౧-౨ (౩) శ్రీగుణరత్న-
(౪) శ్రీసూక్తమ్ (౫) (౬) రా-సుం-౨౧-౧౯

(గి) ద్వయత్తుక్త్యధికారి - ఆకిఞ్చన్యముమ్, అనన్యగతిత్వము ముడైయవన్.

సమ్బన్ధస్య రావణాదిసాధారణ్యాత్; కాకవిషయేపిసతిత్త్వైవదృశ్యతే; గురుపరమ్పరాయాన్తు శ్రియైనమ ఇతి శేషత్వానుసన్ధానమాత్రమ్, నా శ్రయణమ్; తర్హి శ్రీధరాయనమ ఇత్యత్రైవ భగవత్ప్రపత్తిసిద్ధేః, ద్వయ వైయర్థ్యాత్; "శ్రియ తేచపరంపదమ్" ఇత్యత్ర లక్ష్మ్యా భగవన్తం ప్రతీ వ, "శ్రీయతేచ" ఇత్యత్రాపి ఇతరేషాం తచ్ఛేషత్వమేవప్రోచ్యతే; నచ లక్ష్మీపురుషకారభావస్యనిర్హేతుకత్వే అతిప్రసఙ్గః. భగవత్సమాశ్రయ ణాన్ముఖ్యస్యాధికారత్వాత్; "స్మృతౌ ప్రపత్తిర్యాదృష్టా భావ్యకారై శ్చయాకృతా । శ్రియస్సా తత్ప్రసన్నత్వాత్ కాకాదావ్యభిచారతః । అధికారస్యపూర్త్యర్థం కృతా సాపినసాధనమ్ । తస్మాత్పురుషకారత్వ మహేతుకమితిస్థితిః" ఇత్యాహుః.

నలభ్యతేధికారీవేతిద్వయవైభవమాహ (ద్వయత్తుక్కతి). ద్వ యబోధ్యప్రపత్త్యధికారఏవ ద్వయాధికారఉచ్యతే; తస్యచమన్త్ర స్య, "కర్మణః కమలాసన । నలభ్యతేధికారీవా" ఇత్యుక్తేః; అర్థిత్వవి శిష్టంహి సామర్థ్యంసర్వత్రాధికారః. తదుక్తమ్; "అర్థిత్వేనసమర్థ త్వాత్రికతనుస్సమ్పిణ్డితాధిక్రియా" ఇతి. ఉపాయానుష్ఠానానుగుణజ్ఞాన శక్తిగుణజాత్యాదిరూపయోగ్యతాత్మకం సామర్థ్యమర్థిత్వేన విశిష్ట మధికారఇత్యర్థః.

ప్రాణభృన్న్యాయేనత్రితయసముదాయే సామర్థ్యశబ్దప్రయో గఇతిబోధ్యమ్. యద్వతామువాయోవిధీయతేసోఽధికారః. ఉపా యేచవిధేయత్వం క్వచిదజ్ఞాతజ్ఞాపనవిషయత్వమ్, క్వచిదప్రవృత్తప్ర

వర్తనవిషత్వమ్; సిద్ధతాచాధికారస్యప్రమాణాన్తరాధీనానుష్ఠానేన వాస్వతఏవవా; ఫలకామనాయా అగ్న్యదేశ్చాధికారత్వదర్శనాత్; అధికారిణస్సాధ్యత్వేనాఽనూద్యమానం ఫలమ్; తదర్థత్వేనవిధేయ ఉపాయః.

ముముక్షుత్వసమ్బన్ధ జ్ఞానాదీనాం భక్తిసాధారణ్యేపి, ఆకిఞ్చన్యానన్యగతిత్వే విశేషాధికారః; ఏతత్సమానాధికరణార్థిత్వసామర్థ్యే ప్రపత్త్యధికార ఇతియావత్; ఆకిఞ్చన్యమ్ - ఉపాయాన్తరాభావః. నతుతత్సామర్థ్యాభావః. నాథాదీనామనధికారప్రసఙ్గాత్; ఆకిఞ్చన్యముపాయాన్తరసామర్థ్యాభావఇతి రహస్యత్రయసారవాక్యేపి ఉపాయాన్తరానుగుణజ్ఞానాద్యభావః; ఆకిఞ్చన్యనిబన్ధనమిత్యగ్రిమ వాక్యానురోధాత్, ఉపాయాన్తరాభావఏవవివక్షితః. సామర్థ్యశబ్దః-సామర్థ్యాభావప్రయుక్త ఏవాభావోఽధికారః;నతులఘూపాయకృతజ్ఞాపనార్థఇతికైశ్చిద్వ్యాఖ్యాతమ్; తదాఉపాయాన్తరశూన్యస్యాపి ఉపాయాన్తరేణాపి సాధయితుంశక్యతఇతి జానతోఽధికారవారణాయ ప్రపన్నపరిత్రాణే అజ్ఞానాశక్తిశాస్త్రీయమతయోగ్యతావిరహ ఫలవిళమ్బాక్షమత్వాత్యన్త పారతన్త్ర్య జ్ఞానాధికోపాయాన్తరానర్హత్వబుద్ధిరాకిఞ్చన్య మిత్యుక్తమ్;

త్యాగాభావాత్ఫలాభావఇతితత్సాధారణ్యేపి అధికారస్యనక్షతిరిత్యభిప్రాయేణ, ఉపాయాన్తరరాహిత్యమాకిఞ్చన్యమితి వరవరమునిభిరుక్తమ్ ; అకిఞ్చనశబ్దోహి - నాస్తికిఞ్చనయస్యేతి వ్యుత్పత్త్యా సాధనరహితతామేవ సాక్షాద్బోధయతి; అకిఞ్చనోఽనన్యగతిరిత్యత్రతు నధర్మనిష్ఠఇత్యాదినైవ నిరుపాయతాప్రతీతేః; అకిఞ్చనశబ్దః - "ఇ

చ్ఛాధికారశకనానుశయానభిజ్ఞః" ఇత్యేతదర్థకతయా కృష్ణపాదై-
ర్వ్యాఖ్యాతః.

విశేషాభావకూటహేతుకసామాన్యాభావపరతయా, తత్రా-
న్యాకిఞ్చనశబ్దః-నిరుపాయత్వపరఏవేతిరహస్యరత్నే; "అనన్యశరణః" "పుకలొన్ఱిల్లా" ఇత్యాద్యనురోధాద్యోగ్యతాపర్యన్తోపాయవిరహో వివక్షితఇతి జ్ఞాపనార్థత్వమేవవా ప్రపన్నపరిత్రాణగ్రన్థస్య; అతఏవ రహస్యత్రయసారే, ఉపాయాన్తరోపేయాన్తరాస్పృష్టో మన్త్రస్య పూర్ణాధికారీత్యుక్తమ్. ఉపాయాన్తరేణాపిమయాసాధయితుంశక్యత ఇతి బుద్ధివిరహఏవహితదస్పర్శః, అతఏవహి, "అనాగతానన్తకాల సమీక్షయాప్యదృష్టసన్తారోపాయః" ఇత్యుక్తంగద్యే,

అనన్యగతిత్వంపునః రక్షకాన్తరరాహిత్యమ్, ప్రయోజనాన్తర రాహిత్యఞ్చ; "అనన్యశరణానాఞ్చ తథైవానన్యసేవినామ్। అనన్య సాధనానాఞ్చ వక్తవ్యో మన్త్ర ఉత్తమః" ఇతిపాద్మే; శరణశబ్దశ్చే-దుపాయపరః, సాధనశబ్దః- కర్మణివ్యుత్పాద్యో హేతావితి; యద్వా ప్రయోజనపరః; గృహార్థశ్చేత్ప్రాప్యపరః; యథాశ్రుతఏవ సాధన శబ్దో బోధ్యః; రాహిత్యఞ్చాత్రనైముఖ్యమ్; తేనదేవతాన్తరేష్వపి భగవత్తుల్యబుద్ధ్యామోక్షప్రదత్వజ్ఞానేసత్యేవ పాక్షికతయా భగవన్తం మోక్షార్థమాశ్రయతోఽనాధికారిత్వప్రసక్తిః.

నవా ప్రయోజనాన్తరాధికారిణః, అలబ్ధప్రయోజనస్యతథా త్వాపత్తిః; విశిష్టఫలశరణాగతేరేవద్వయబోధ్యతయాత్రనప్రయో జనాన్తరార్థినోఽధికారః; గతిశబ్దః-కర్మణివ్యుత్పత్త్యాఽసాధ్యాచప్రయో జనరక్షకాభిధాయీ; ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యాదేవ, బ్రహ్మాణంశితి కణ్ఠఞ్చేతిరీత్యా శరణ్యాన్తరవైముఖ్యస్యార్థసిద్ధతానాశఙ్కనీయా; సత్యపి తస్మిన్ సామ్యబుద్ధిమతస్తదభావాత్;

అతః, "యథావాయోస్తృణాగ్రాణి వశంయాన్తిబలీయసః। ధాతురేవవశంయాన్తిసర్వభూతానిభారత"(౧)"ఆబ్రహ్మస్తమ్బపర్యన్త జగదన్తర్వ్యవస్థితాః। ప్రాణినఃకర్మజనిత సంసారవశవర్తినః" యత స్తతోనతే ధ్యానేధ్యానినాముపకారకాః। అవిద్యాన్తర్గతాస్సర్వేతే హిసంసారగోచరాః।" ఇత్యాదివచనసిద్ధ స్వపరసాధారణ భగవద ధీనత్వజ్ఞానాధీనం శరణ్యాన్తరవైముఖ్యముప్యధికార ఇత్యావశ్యకమ్; (౨) "సపిత్రాచపరిత్యక్తస్సురైశ్చసమహర్షిభిః" ఇతిరక్షకాన్తర వైముఖ్యస్యాధికారత్వం ప్రతీయతే; ప్రస్తుతరక్షకాన్తరవైముఖ్యస్య ఉపాసకసాధారణ్యేపి, ఆకిఞ్చన్యసహకృతస్య తస్యావిశేషాధికారత్వ ప్రతిపాదనమవిరుద్ధమ్.

వస్తుతోముముక్షుత్వాదీనామప్యేవంవిశేషాధికారకోటినివే శప్రసఙ్గాత్, ఫలవిళమ్బాసహత్వప్రయుక్త ప్రయోజనాన్తరవైము ఖ్యప్రయుక్త శరణ్యాన్తరవైముఖ్యమేవ విశేషాధికారః. తస్యఫల విళమ్బాక్షమేషూపాసకేష్వభావాత్; వస్వాదిప్రాప్తిపూర్వక బ్రహ్మ ప్రాప్త్యాదిఫలకానామప్యుపాసనానాందర్శనాత్ ; అతఏవ ప్రయోజ నాన్తరవైముఖ్యమప్యత్రాన్తర్గతమేవేతి ప్రపన్నపరిత్రాణాదిషుతద నుక్తిః ;

అథవా, శరణ్యాన్తరవైముఖ్యంశరణ్యతయావరణీయస్యాన్య స్యాభావజ్ఞానమ్ ; అయమేవ శరణవరణార్హో నాన్యఇతిజ్ఞానమితియా వత్ ; నచేదృశంజ్ఞానంసాధనాన్తరమవలమ్బమానస్య భక్తస్యాసమ్భ వతీతివిశేషాధికారతోపపన్నా ; గమిధాతోశ్శరణంగచ్ఛేత్యాదా వివక్షానవిశేషార్థతయాకర్మణివ్యుత్పత్త్యైవశరణ్యాలాభః.

---

(౧) విష్ణుధర్మే-౧౦౪-౨౩   (౨) రా-సు-౩౮-౩౨

నచైతదుపాయాన్తరరాహిత్యే నైవసిద్ధమిత్యాకిఞ్చన్యాసతిరిక్తతా; నాస్తికిఞ్చనయస్యేతిషష్ఠ్యాశ్రుతిసాధ్యత్వబోధనాత్. అకిఞ్చన ఇత్యస్యనధర్మనిష్ఠ ఇత్యాదినా వివరణాత్, ఉపాయానపేక్షరక్షకత్వమేవశరణ్యత్వమితిపక్షే ఉపాయత్వస్యరక్షకత్వవిశేషరూపతయారక్షకాన్తరవైముఖ్యమిత్యాచార్యోక్తిర్నవిరుధ్యతే; ఉపాయత్వేనవరణీయత్వస్యరక్షకత్వనియతత్వాద్వా ; ఏవఞ్చ శరణ్యాన్తరవైముఖ్యకథనం ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యస్యాప్యుపలక్షణమ్.

అథవా, తీవ్రముముక్షుత్వాభావే దేహానువృత్త్యాదిప్రయోజనాన్తరసక్తోయదిమోక్షార్థంప్రపద్యతే; తదాప్రయోజనాన్తరానుగుణ్యేనమోక్షవిళమ్బ ఇతి వేదాన్తాచార్యోక్తేః, ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యంఫలవిళమ్బప్రయోజకప్రయోజనాభిలాషవిరహః ; నచ అవిళమ్బితఫలకామస్యైవాధికార ఇత్యవ్యాపకత్వాత్తదకథనమ్.

ఉత్తరఖణ్డేనైశ్వర్యాదేః ప్రపత్త్యుద్దేశ్యత్వాభావమాత్రప్రతీతావపి దేహాన్తరాప్రయోజకేదానీన్తనైశ్వర్యాద్యభిలాషమాత్రస్య తేనానివారితత్వాత్; నతుతద్యాచనంభగవన్తంప్రతికార్యమ్; "అన్నపానంధనంవస్త్రమాయురారోగ్యమాస్పదమ్। అపద్యపినయాచేత పూజకఃపురుషోత్తమమ్। నాప్రసన్నోదదామ్యేతద్యాచితోపిదినేదినే। అయాచితోపితత్సర్వం ప్రసన్నోవిదధామ్యహమ్" ఇతి భగవదుక్తేః, సంహితాన్తరేచ, "తత్పాదభక్తిజ్ఞానాభ్యాం ఫలమన్యత్కదాచన। నయాచేత్పురుషోవిష్ణుం యాచనాన్నశ్యతిధ్రువమ్ ॥" ఇతి.

నచతత్సాధనధర్మానుష్ఠానసమ్భవః; "త్రైవర్గికాంస్త్యజేద్ధర్మాన్" ఇతినిషేధాత్; అతోమన్దాధికారిణస్స్వకర్మవశేనాగతేన

ఫలేన "యదృచ్ఛాలాభసన్తుష్టః" ఇతిసన్తోషః; తీవ్రతమముముక్షుత్వవతఆర్తస్యతు- "క్షేత్రాణిమిత్రాణిగృహాణినాథ" ఇతిన్యాయేన ప్రాతికూల్యజ్ఞానమితివిశేషః; భక్తిజ్ఞానగ్రహణస్యోపలక్షణత్వాత్, పూర్వేషాంభాగవతకటాక్షాఽఽచార్యవశగత్వవిశిష్ట పరివర్తనవిగ్రహవిశేషానుభవహేతుకరణవిశిష్ట దేశావస్థానభాగవతసమృద్ధ్యాదిప్రార్థనాన విరుధ్యన్తే; "భక్తిజ్ఞానాదివృద్ధిం పరిచరణగుణాన్ సత్సమృద్ధిఞ్చయుక్తాం నిత్యంయాచేదనన్యస్తదపిభగవతస్తస్య యద్వాప్తవర్గాత్" ఇత్యాహుః.

నచైవంసర్వాధికారత్వాసమ్భవః; ప్రపత్తేర్జ్ఞానాదినియతత్వాభావమాత్రేణతదుపపత్తేః; నచశ్రుతివిహితాయాః ప్రపత్తేః భక్తేరివ సర్వాధికారత్వాసమ్భవః; సత్యవచనంహింసాదావ్యభిచారేణతస్యాత్రాప్రయోజకత్వాత్;

నచైవమపశూద్రాధికరణవిరోధః; అగ్న్యాది సాధ్యయజ్ఞవేదానువచనాద్యఙ్గకతయాతత్రభక్తావనధికారప్రతిపాదనాత్; నచ బ్రహ్మస్వరూపతదుపాసనప్రకారమజానతస్తదుపసంహారసామర్థ్యాభావాదుపాసనవిధీనామేవాతిరిక్తజ్ఞానాపేక్షకత్వకల్పనేగౌరవాత్, అధ్యయనవిధిసిద్ధస్వాధ్యాయసమ్పాద్యజ్ఞానమేవోపజీవన్తీతిభాషితోన్యాయః ప్రపత్తావపిసమ ఇతివాచ్యమ్: "సర్వస్యశరణంసుహృత్" ఇతిశ్రుత్యాఉపాయస్యసర్వాధికారత్వావగమాత్;

తచ్ఛరణతాయాశ్చ తత్స్వీకారమన్తరేణాఽసమ్భవాత్, శ్రుత్యైవసర్వాధికారతోక్త్యాతద్విరోధేనన్యాయాప్రవృత్తేః; జానశ్రుతేశ్శూద్రేత్యామన్త్రణదర్శనాన్న్యాయాప్రవృత్తిమాశఙ్క్యవహి

(౬) ఇన్నైయురణ్డుమ్ ప్రపన్నపరిత్రాణత్తిలే శ్లోకఙ్గళ్.

శారీరకాపశూద్రాధికరణప్రవృత్తిః; "సర్వలోకశరణ్యాయ" ఇతిచసా శ్రుతిరుపబృంహ్యతే; సాత్వతతన్త్రే చ- "త్రయాణాంతు త్రియాదీనాం ప్రపన్నానామప్రతత్వతః । అమన్త్రమధికాంస్తు చాతుర్వ్యాహక్రియా క్రమః" ఇతి, "సర్వ ఏవ ప్రపద్యేరన్ సర్వధాతారమచ్యుతమ్" ఇతి చోచ్యతే; అతఆకిఞ్చన్యాదిసమవహితానాం సర్వేషామధికార ఇతి.

తదిదముక్తమ్ -"వర్ణాద్యైరనపేక్షణాత్తనుభృతాం సత్యాదివద్వ్యాపినీ శౌరేస్సర్వశరణ్యతా భగవతస్సాత్యాపి సత్యాపితా । సత్యాదిష్వివ నైగమేష్వధికృతిస్సర్వాస్పదే సత్పథే" ఇతి చ; "సలభ్యతే ధికారీవా" ఇత్యాదికస్తు విశ్వాసదార్ఢ్యపరమితి న తదర్థవ్యుత్పాదనం విఫలమితి భావః.

కేచిత్తు, ప్రపత్తేర్భగవదుపాయభావప్రయోజకతయా తదిచ్ఛాతావత్త్రతాధికారః. తత్రాకిఞ్చన్యం హేతురిత్యాహుః.

నన్వాకిఞ్చన్యముపాయాభావరూపం తద్యోగ్యతేతి ప్రసక్తమ్; అనన్యగతిత్వఞ్చ ప్రాపకాన్తరరాహిత్యమ్, పౌనరుక్త్యప్రసఙ్గాదిత్యత ఆహ (ఇవ్వైయిరణ్డుమితి). ప్రపన్నపరిత్రాణే ఉపపాదనీయాధికార్యత్వాఙ్గమనన్యగతిత్వోక్తిః; తచ్చ ఉపాయనిరూపకరక్షకాన్తరరాహిత్యమ్;

తత్రయద్యపి ప్రపన్నస్య ప్రయోజనాన్తరార్థిత్వాభావాత్, మాత్రాదీనాం మోక్షప్రదత్వాప్రసక్తేః, తద్రక్షకతానిరాకరణం నాత్యన్తోపయోగి; తథాపి నిరుపాయవిషయే సమ్బన్ధవతశ్శక్తస్య ఉపాయనిరపేక్షరక్షకత్వస్యౌచిత్యాత్తత్పరిహాణే నానిష్టోత్పాదకతయా శక్యరక్షణకర్తృత్వమపి తేషాం యదా నాస్తి, తదా దూరాపేతం తేషాం

మోక్షప్రదత్వమిత్యభిప్రాయకమతిశయార్థం "భారితాక్కళిత్యారభ్య నళన్పక్కల్ కాణలామ్"ఇత్యన్తమ్; మాతృత్వాదీనాం రక్షణప్రయోజకత్వేవ్యభిచారాత్, క్వచిద్దృశ్యమానమపిమాత్రాదావారక్షకత్వం పరాయత్తమేవేతిహృదయమ్ ;

(౧)"యఏషోన్తరాదిత్యేహిరణ్మయః పురుషోదృశ్యతే"ఇత్యాదిత్యమణ్డలేవస్థితస్యపురుషస్య పురుషసూక్తోక్తవర్ణవిశేషయోగప్రతీతేః, తస్యైవమోక్షప్రదత్వమ్; అస్తువాపురుషసూక్తోదితో నారాయణః; తథాపి, "ఉదేతిహవై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యోయఏవం వేద"ఇతి, తద్వేదనస్యాపిమోక్షసాధనతాశ్రూయతఏవ. అమృతయోసౌసూర్యేజ్యోతిషిచమన్త్రిః; స్మర్యతేచ, (౨) "ప్రశాసితారంసర్వేషామణీయాంసమణీయసామ్।రుక్మాభంస్వప్నధీగమ్యంవిద్యాత్తుపురుషంపరమ్" ఇతి,మోక్షద్వారమనుత్తమమితిచ, సూర్యఆత్మేతిచోక్త్యాతస్యసమ్బన్ధోపిప్రతీయతే. "అసావాదిత్యోబ్రహ్మ"ఇతిచఆరణ్యకేశ్రుతమ్;తచ్చాదిత్యపరేణ పురాణేనోపబృంహితం తస్యశక్తియోగంసాధయతి; నిరుపాధికజగద్రక్షకత్వస్యచ సర్వసిద్ధత్వాత్,గుణయోగోప్యస్త్యేవ; అతస్తస్యశరణ్యత్వముపపన్నమ్.

ఏవమథర్వశిఖాయాం ప్రణవమాత్రాణాంతిసృణాం పృథివ్యన్తరిక్షాదిసమ్బన్ధమభిధాయ "యావసానేఽస్యచతుర్థ్యర్ధమాత్రాసాసోమలోకః" ఇత్యభిధానేనప్రస్తుతస్యసోమాఖ్యస్యచన్ద్రస్య"విద్యుమతీ సర్వవర్ణాపురుషదైవత్యా" ఇతిపురుషశబ్దేన పరామర్శాత్, తస్యైవ నకారణమిత్యగ్రే కారణశబ్దేనాభిధానముచితమ్; తస్యచ, కారణన్తు ధ్యేయఇతి మోక్షార్థోపాసనవిషయత్వం ప్రతీయతే.

---

(౧) ఛాన్దో-౧-౬-౬ (౨) మను-౧౨-౧౨౨

వారాహేచ, "సోమః పరః పురుషః" ఇత్యుక్తమ్. షట్త్రింశే "యోసౌ క్షేత్రజ్ఞసంజ్ఞో వై దేహేస్మిన్ పురుషః పరః । సోమస్స ఏవ మన్తవ్యో దేహినాం జీవసంజ్ఞితః" ఇతి. (౧) "క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి" "సఙ్కర్షణో నామ జీవో జాయతే" ఇత్యాదౌ జీవశబ్ద క్షేత్రజ్ఞశబ్దయోః భగవతి సోమేపి ప్రయోగమాత్రేణ న తస్య పరత్వహానిః;

సప్తపశేధ్యాయే, అగ్న్యశ్విప్రభృతిదిక్ష్వభిమానిదేవతానాం వైశ్వానరాదిభావేన శరీరమాశ్రితానాం పరస్పరం జ్యాయస్త్వవివాదేన తత్పరిచిక్షిషయా ఏకైకశో నిర్గమేపి తత్ప్రవిష్టే సోమేన పాలితస్య శరీరస్య యథాపూర్వమవస్థానేన లజ్జితైస్తైస్సోమాఖ్యస్య పరమేశ్వరస్య స్తుతస్య తద్విషయే ప్రసాదం ప్రతిపాద్య, "ఏతైర్ముక్తం క్షేత్రం ముక్త్వా వసన్తు తత్సహసా । సోమేన పాల్యమానం పురుషేణాసన్ద రూపేణ । ఏవం వ్యవస్థితే సోమే షోడశాత్మన్యథాజరే । ప్రాగవస్థం శరీరం తద్దృష్ట్వా సర్వజ్ఞపాలితమ్ । తాః క్షేత్రదేవతాస్సర్వా వై లక్ష్యం భావమాశ్రితాః । తమేవ తుష్టువుస్సర్వాస్సోమాఖ్యం పరమేశ్వరమ్" ఇత్యాదినా, సోమోస్మాకం బ్రాహ్మణానాం రాజేత్యాదౌ చ సమ్బన్ధః ప్రతీయతే; "తిగ్మాంశుజనితం తాపం నిస్యేత్తారాపతిశ్శ్రమమ్" ఇతి చోపకారకతయా గుణయోగసిద్ధిః. అతశ్చన్ద్రాదిత్యయోశ్శరణ్యత్వే బాధకాభావ ఇతి, "ఇవర్ కళిత్యాదినా" ఎన్నెన్నిల్" ఇత్యన్తేన శఙ్కితమ్.

(౨) "ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచన్ద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠతః" (౩) "భీషోదేతి సూర్యః," "భయాత్తపతి సూర్యః" "యస్యాదిత్యో భాముపయుజ్య భాతి" "యేన సూర్యస్తపతి తేజసేద్ధః" (౪) "యథాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఖిలమ్। యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ

(౧) గీ- (౨) బృహ-౫-౮-౯ (౩) తై-ఆన-౮ (౪) గీ-

తత్తేజోవిద్ధిమామకమ్" (౧)"సూర్యాచన్ద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్"(౨)"చన్ద్రమామనసోజాతః, చక్షోస్సూర్యోఅజాయత" (౩)"నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యాస్సముత్పద్యన్తే, నారాయణే ప్రలీయన్తే," ఇత్యాదిభిర్భగవత్సృష్టానాం తేషాం తదాజ్ఞావశవర్తినాం తద్భయాదేవసఞ్చారాద్యభిధానాత్, నియతోదయాస్తమనాదిభిస్స్వచ్ఛన్దత్వాభావస్యవచనపరామర్శమన్తరేణాపినిర్ణేతుంశక్యత్వాత్;

"విష్ణుశక్తిరవస్థానంసదాదిత్యేకరోతిసా। నోదేతానాస్తమేతాచ"ఇతి తదన్తర్వర్తినోవిగ్రహ విశిష్టస్యోదయాస్తమయాభావప్రతీతేః, సూర్యాదీనాం దైత్యరాక్షసపీడితత్వాదేశ్చ పురాణప్రసిద్ధత్వాత్;"సోమస్యవై రాజ్ఞః" "అసావాదిత్యోనవ్యరోచత" ఇత్యాదినాస్ఫుటం కర్మవశ్యత్వప్రతీతేః, న తేషాంశక్తిగుణయోగావిత్యుక్తమ్,(అవర్కళుక్కి-త్యాదినా). "యఏషోన్తరాదిత్యే" ఇతిశ్రుతిః - యోగార్ణవే ఉపబృంహితా;-"ఆదిత్యమణ్డలేతత్రపశ్యేద్విష్ణుంపరాత్పరమ్। సర్వాధారంవాసుదేవమీశానంశివమచ్యుతమ్॥ ఈశ్వరంసర్వభూతానాం సర్వలోకాభయప్రదమ్। విజానన్తంసదాసర్వం భాసయన్తంరవింసదా" ఇత్యాదినా; "ధ్యేయస్సదా" ఇతిచస్మర్యతే.

"కింస్విదత్రాన్తరాభూత్తం యేనేమేవిధృతేఉభే" ఇతిద్యావాపృథివీధారకసూర్యమణ్డలాన్తర్వర్తిత్వవిషయకప్రశ్నే-"విష్ణునావిధృతేభూమీ" ఇత్యుత్తరేణస్వాన్తర్వర్తినాగుహ్యేన విష్ణురూపేణ తేజసా సూర్యమణ్డలస్యద్యావాపృథివీధారకత్వమిత్యుక్తేః, భగవత ఆదిత్యమణ్డలాన్తర్వర్తిత్వమవగమ్యతే.

(౧) తై-నా-౧ (౨) పురుషసూ (౩) నారాయణోపనిషత్

"ప్రశాసితారంసర్వేషామ్" ఇత్యత్రాపివిశేషానుక్తేః, పురుషశ్రుతేః, "ఆసీదిదమిత్యారభ్య- తేననారాయణస్స్మృతః" ఇత్యన్తేన నారాయణస్యైవఆదావుపక్షిప్తత్వాచ్చతత్పరత్వమేవోచితమ్. సూర్యాదిత్యశబ్దౌ- "ఆదితోఽయమాదిభూతత్వాత్ ప్రసూత్యాసూర్యఉచ్యతే" ఇతివచనేనైవనిర్వ్యూఢౌ; అసావితినిర్దేశోమణ్డలనిబన్ధనః;-ఆదిత్య ఇవ భగవత్యపిసమ్భవత్యేవ; బ్రహ్మదృష్టిపరోవా. "ఉద్యన్తమస్తం యన్తమాదిత్యమభిధ్యాయన్" ఇతిశ్రవణాత్, శరీరిపర్యన్తోవాఆదిత్యశబ్దః. మోక్షద్వారత్వం తన్మణ్డలభేదనేనైవమోక్షాయగమనాత్; ఆదిత్యపురాణం విరుద్ధాంశేత్యాజ్యమ్. విరోధాధికరణనయాత్.

అథర్వశిఖాయాంసాసోమలోకఇతి-నచన్ద్రలోకఉచ్యతే. ద్యుగ్రహణేనచారితార్థ్యాత్; ఊర్ధ్వంహ్యాదిత్యాదాధ్రువంద్యులోకః. తత్రబ్రాహ్మణపరివ్రాజకనయాత్, ఉచ్చైర్నిగదేనేతివత్ పృథగుక్తిసమ్భవేప్యౌచిత్యాత్తాపనీయోదితసోమాఖ్య నృసింహలోకాభిధానమేవోచితమ్. వారాహేపి "సర్వేదేవాస్సపితరో బ్రహ్మాద్యాశ్చాణ్డమధ్యగాః। విష్ణోస్సకాశాదుద్భూతాఇతీయంవైదికీశ్రుతిః" ఇత్యుపక్రమాత్, "ఏవంవేదాన్తపురుషఃప్రోక్తోనారాయణస్స్మృతః" ఇత్యుపసంహారాచ్చ, సోమాఖ్యఃపరమేశ్వరోనారాయణఏవ; భగవచ్ఛబ్ధ్యభిమానిన్యాంలక్ష్మ్యామ్, "ఉమేతిసంజ్ఞయాసాతు తదాదిత్యేవ్యవస్థితా" ఇత్యుమాసంజ్ఞకత్వకథనాత్; నచసోమోస్మాకమిత్యుక్తిమాత్రేణమోక్షార్థశరణవరణార్హత్వసిద్ధిరిత్యాశయః.

"ఈశానమస్యజగతస్స్వర్దృశమీశానమిన్ద్రతస్థుషః; ఇన్ద్రోరాజాజగతశ్చర్షణీనామ్" "ఇన్ద్రోమాయాభిః పురురూపఈయతే" "యస్యప్తసిన్ధూంరదధాత్పృథివ్యామ్, యస్సప్తలోకానకృణోద్దిశశ్చ, నకిరిన్ద్రస్త్వదుత్తరః" ఇత్యాదిభిరిన్ద్రస్యలోకోత్తరవైభవప్రతీతేః,తస్యరక్ష

కతామాశఙ్క్య "త్రైలోక్యత్రుక్మమ్" ఇత్యాదినానిరాకృతమ్. "ఇన్ద్రోవై నిఖిలఇనా ప్రతిష్ఠితఆసీత్, సోసురేభ్యోబిభేత్" ఇతిసృతిః "నమ్పదమ్"ఇత్యత్రాభిప్రేతా; దుర్వాసనశ్శాపాదివృత్తాన్తః"శాపాపహతనాయ్" ఇత్యత్రవివక్షితః; (బ్రహ్మేతి) "తంఘాతాన్యభ్యక్రోశ‌ఽ బ్రహ్మాహాన్నితి" ఇత్యాదికాశ్రుతిరిహాభిమతా; శేషంస్పష్టమ్; ఈశానమస్యేత్యాద్యాపేక్షికవిషయః. "ఇన్ద్రోమాయాభిః" ఇత్యత్ర నకారణత్వ మోక్షప్రదత్వోక్తే; ప్రకరణాత్తు భగవత్పరమేవతత్; "ఇత్థంసన్తమిన్ద్రఇత్యాచక్షతే'' ఇతిబృహదారణ్యకమ్; "ఐశ్వర్యాదిన్ద్రఉచ్యతే'' ఇతి పౌరాణికంవచః, (౧) "భీషాస్మాదగ్నిశ్చేన్ద్రశ్చ" (౨) "ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ" (౩) "నారాయణాదిన్ద్రోజాయతే" "ఇన్ద్రోవై దేవానామానుజావరఆసీత్, సప్రజాపతిముపాధావత్, శతుర్శ్మజనీతి, సద్రృజ్ దేవతాభిరాసీత్" ఇత్యాదికాశ్శ్రుతయోత్రోదాహార్యాః.

(౪) "హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే" (౫) "ధాతాయథా పూర్వమకల్పయత్" (౬) "ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భేఅన్తః" "ప్రజాపతేస్సభాంవేశ్మప్రపద్యే" "ప్రజాపతిఃప్రజాఅసృజత"ఇత్యాదిభిర్బ్రహ్మణో జగత్కారణత్వావగతేస్తస్యశరణ్యత్వంస్యాదిత్యాశఙ్క్య"బ్రహ్మపుమ్"ఇత్యాదినానివారితా;(౩)"నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే""బ్రహ్మావై బ్రహ్మాణంపుష్కరపర్ణేససర్జ" (౭) "నబ్రహ్మానేశానః" "నబ్రహ్మానచశఙ్కరః" "హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానమ్" "హిరణ్యగర్భంజనయామాసపూర్వమ్" "సప్రజాపతిరేకః పుష్కరపర్ణేసమభవత్"

---

(౧) తై-ఆ-రా (౨) పురుషసూక్త (౩) నారాయణోప
(౪) యజు-౪-కా- (౫) తై-నా- (౬) యజు-ఆర-
(౭) మహోపని

(౧)"యోబ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వమ్" (౨)"యస్యాభిపద్మాదభవన్మహాత్మా ప్రజాపతిర్విశ్వసృగ్విశ్వరూపః""తతఏతేవ్యజాయన్త, హిరణ్యగర్భోఽగ్నిర్యమోవరుణరుద్రేన్ద్రాః, తంబ్రహ్మాణంతమృషింసుమేధామ్" (3) "సబ్రహ్మాసశివస్సేన్ద్రః" ఇత్యాదిశ్రుతిభిర్బ్రహ్మాణస్స్రజ్యత్వవిభూతిత్వాదిప్రతీతేర్న బ్రహ్మణః కారణత్వరక్షకత్వసమ్భవః.

"హిరణ్యగర్భః" ఇత్యుపక్రమస్య, "అద్భ్యస్సమ్భూతః" ఇత్యనువాకేన లక్ష్మీపతిత్వలిఙ్గబలసిద్ధనారాయణపరభావేనసహ, అమ్భసీత్యనేనైకవాక్యతాయాః, "అద్భ్యస్సమ్భూతో హిరణ్యగర్భఇత్యష్టౌ" ఇతివిధానాద్భగవత్పరత్వమేవ; హిరణ్యగర్భశబ్దస్తుభగవన్నామసహస్రేపఠితః; "హిరణ్యగర్భోద్యుతిమానేషచ్ఛన్దసిపఠ్యతే" ఇతివచనేనైవనిర్వ్యూఢః. ప్రజాపతిశబ్దోఽపి భగవన్నామసుపఠ్యతే. "రాజాధిరాజస్సర్వేషాం విష్ణుర్బ్రహ్మమయోమహాన్ । ఈశ్వరంతంవిజానీమస్సపితాసప్రజాపతిః" ఇత్యాశ్వమేధికే భగవద్వాచకత్వేనోక్తః.

సప్తదశప్రజాపతిరిత్యత్ర *సనోవిష్ణురిత్యనుసారాత్, భగవానేవోచ్యతే; ఏవమేవహ్యాత్రాఽపిశ్యామత్వస్య భగవదసాధారణత్వాత్; "యమన్తస్సముద్రే"ఇతి లిఙ్గాత్, అమ్భసీత్యనువాకోభగవత్పరఏవ; "ధాతాయథాపూర్వమ్" ఇత్యత్రాఽపి అవాన్తరసృష్టివివక్షాయాం చతుర్ముఖపరత్వేఽప్యదోషః; (౪)"తమసఃపరమోధాతా""ఏషధాతావిధాతాచ"ఇతిభగవతిదృష్టప్రయోగోధాతృశబ్దః నచ ప్రజాపతిపరోపబృంహణవశాత్తత్పారమ్యనిశ్చయః. తేషాంరాజసత్వేన పురాణేష్వేవవిభక్తత్వాత్;

నచ, ఉపబృంహణవిరహేశ్రుత్యర్థనిశ్చయః; శ్రుతిస్వారస్యా

(౧) శ్వేతా-౬- (౨) (3) తై-నా-౧౧ (౪) రా-యు-౧౧౪-౧౫

నుగుణతదవరత్వాప్రతిపాదకానేకోపబృంహణసమ్భవాదిత్యాశయః; (౨) "వేదాపహారగురుపాతకేతి" భగవద్యామునాచార్యసూక్తిరభిప్రయన్నాహ (మధుకైటభేత్యాది). "మమవేదాహృతాస్సర్వే దానవాభ్యాంబలాదితః" ఇత్యత్రబలశబ్దసూచితోఽర్థః - అతిస్పష్టత్వేనేన దర్శితః; "తతో విగ్రహిణస్తాంస్తు దృష్ట్వా తావసురోత్తమౌ। వేదాన్ జగ్రహతూ రాజన్ బ్రహ్మణః పశ్యతస్తదా" ఇతివచనప్రతిసన్ధానేన- వేదజ్ఞైః స్పష్టీకొడుత్తిత్యుక్తమ్; "వేదామేపరమంచక్షుర్వేదామేపరమంధనమ్" ఇత్యేతదభిప్రేత్య "కణ్ణిఴన్దేన్, ధనమిఴన్దేన్" ఇత్యుక్తమ్; "అన్ధకారావృతే లోకే జాతా వేదైర్వివర్జితాః। వేదైర్వినాహం కింకుర్యాం లోకానాం సృష్టిముద్యతః। కోహి శోకార్ణవేమగ్నం మామిహాద్యసముద్ధరేత్।" ఇత్యాద్యభిప్రేత్య (నిలన్దుఴావృక్కైయాలుమితి) "తతః క్రోధపరీతేన సంరక్తనయనేన చ। వామాఙ్గుష్ఠనఖాగ్రేణ ఛిన్నం తస్య శిరో మయా" ఇత్యాది. స్వరక్షణేఽపీతి న్యాయోఽత్ర వివక్షితః.

"ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకణ్ఠం ప్రశాన్తమ్। ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్తసాక్షిం తమసః పరస్తాత్" (౧) "శమ్భురాకాశమధ్యే ధ్యేయః" ఇత్యాదికయా శ్రుత్యా "దశభిః కథ్యతే శివః" ఇతిపురాణదశకోపబృంహితయా శివస్య మోక్షప్రదత్వాదిసిద్ధిరిత్యాశఙ్కా, రుద్రనుమిత్యాదినా నివార్యతే.

"త్ర్యక్షశ్శూలపాణిః పురుషో జాయత, యతో జజ్ఞ ఉగ్రస్త్వేష న్నృమణాః, యం కామయే తంతముగ్రం కృణోమి, అనపహతపాప్మాహమస్మి" ఇత్యాదిభిస్తస్యాపికార్యత్వ కర్మవశ్యత్వాదిప్రతీతేర్నమోక్షప్రదత్వసమ్భవ ఇతి; "ఉమాసహాయం ధ్యాత్వా మునిర్భూతయోనిం భగవన్తం గచ్ఛతి" ఇత్యన్వయేన మోక్షసాధనభగవదుపాసనసాధనధ్యా

(౧) స్తో-ర- (౨) అథర్వశిఖా

నవిషయత్వమేవతత్ర ప్రతిపాద్యత ఇతి; "ఉపాస్యోయంసదావిప్రా ఉపాయోస్మిహరేస్స్మృతౌ। ధ్యాత్వామాంసర్వయత్నేనతతో జానీత కేశవమ్" ఇత్యాదివచనపరామర్శేనావగమాత్; "కారణన్తుధ్యేయః" ఇతిమహోపనిషదాదిసిద్ధకారణభావ నారాయణోద్దేశేనతస్యధ్యేయత్వంవిధాయ, "శమ్భురాకాశమధ్యేధ్యేయః" ఇత్యనేనధ్యానస్థానమాత్రవిధానాత్; "ధ్యేయోనారాయణస్సదా" "హరిరేకస్సదా ధ్యేయో భవద్భిస్సత్వసంస్థితైః" ఇతివచనానురోధేన "శమ్భుర్నారాయణోవ్యయః"ఇత్యాదౌ శమ్భుశబ్దస్యభగవతిదృష్టప్రయోగాత్; భగవతఏవధ్యేయత్వం ప్రతిపాద్యత ఇత్యభ్యుపగమాచ్చ; నాన్యస్య మోక్షప్రదత్వంశ్రౌతమ్; "నాన్యఃపన్థాఅయనాయ" ఇతి పరమపురుషాతిరిక్తస్య మోక్షోపాయత్వనిషేధాత్, "దశభిఃకథ్యతేశివః" ఇతి వచనం ప్రత్యక్షబాధితమ్; "రాజసేషుచకల్పేషుమాహాత్మ్యంబ్రహ్మణోవిదుః" ఇత్యాదివచనబాధితఇచ్చ;

కానిచిత్తు విద్యమానాన్యపి శివపారమ్యప్రతిపాదకవచనాని ప్రబలప్రమాణవిరుద్ధత్వాదనాదరణీయానీత్యాశయః. "రుద్రస్సంహారకారకః"(౧)"ఏతౌద్వౌవిబుధశ్రేష్ఠౌ ప్రసాదక్రోధజౌస్మృతౌ తదాదర్శితపన్థానౌసృష్టిసంహారకారకౌ" "యస్యప్రసాదాదహమచ్యుతస్య సృష్టఃప్రజాసర్గకరోన్తకారీ" "క్రోధాచ్చరుద్రః""నహిపాలనసామర్థ్యమృతేసర్వేశ్వరంహరిమ్" "నసమ్పదాంసమాహారే విపదాంవినివర్తనే। సమర్థోదృశ్యతేకశ్చిత్తంవినాపురుషోత్తమమ్" ఇత్యాద్యభిప్రేత్య(సకలేత్యాది); (౨)"కాణిలుముడుప్పారార్" ఇత్యేతదనురోధేన (విడాయరిత్యాది); పేణిలుమిలినూచితమాశ్రయణసౌలభ్యంవిశద

(౧) భార-శాన్తి-౩౪౨ (౨) తి-చ-వి-౬౯

యతి(తస్మై చ యితి). "పరస్పరమిదుక్కులాత" ఇత్యేతత్సమాఖ్యాహ (తస్మై చ యాశ్రయిత్తవితి); (౧)"జృమ్భణాస్త్రేణ గోవిన్దో జృమ్భయామాస శఙ్కరమ్।జృమ్భాభిభూతస్తు హరో రథోపస్థ ఉపావిశత్।న శశాక తదా యోద్ధుం కృష్ణేనాక్లిష్టకర్మణా" ఇత్యాదికమిహాభావ్యమ్; "బ్రహ్మహాఽఽకులితో భూత్వా చరంస్తీర్థాని భూతలే। తతోఽహం గతవాన్ దేవి హిమవన్తం శిలోచ్చయమ్ । తత్ర నారాయణః శ్రీమాన్మయా భిక్షాం ప్రయాచితః॥" ఇత్యాదిసమాఖ్యాహ (బ్రహ్మేవినిత్యాది); బ్రహ్మఘ్నో హి స్వకృత్యప్రఖ్యాపనపూర్వకమేవ భిక్షాచరణం విహితమిత్యాశయేన (తస్మై చ వెళియిట్టుక్కొణ్డితి).

దివ్యాలయనిర్మాణాదీనాం భగవత్ప్రసాదహేతుతయా అవిశమ్భైనజ్ఞానజనకత్వాత్తదాపయికార్థప్రదాతురేవరక్షకత్వం పరమ్పరయాస్త్వీత్యత ఆహ (అర్థమితి); రక్షకమ్ - రక్షణసాధనమ్; తథాచ తదవినాశస్యాపి భగవత్సఙ్కల్పసాపేక్షత్వాద్విద్యమానస్యాపి తస్య నిషిద్ధప్రవృత్త్యుపయోగిత్వసమ్భవాన్మోక్షోపయోగిత్వం తస్య భగవత్కటాక్షాధీనమితి న తత్ప్రదస్య రక్షకత్వమితి భావః.

(౨)"సంసారార్ణవమగ్నానాం విషయాక్రాన్తచేతసామ్। విష్ణుపోతం వినా నాన్యత్కిఞ్చిదస్తి పరాయణమ్" (౩)"వాసుదేవమనారాధ్య కో మోక్షం సమవాప్నుయాత్" (౪)"మామేవ యే ప్రపద్యన్తే మాయామేతాం తరన్తి తే" "కర్మణాం పరిపాకిత్వా దావిరిఞ్చాదమఙ్గళమ్ । ఇతి మత్వా విరక్తస్య వాసుదేవః పరా గతిః" "అహం భోగప్రదో వత్స మోక్షదస్తు జనార్దనః" (౫)"ప్రతిబుద్ధాన సేవన్తే యస్మాత్పరిమితం ఫలమ్" "శఙ్కరస్య తు యో భక్తస్సప్తజన్మాన్తరం నరః। తస్యైవ

(౧) వి-పు-౫- (౨) వి-ధర్మే-౧-౫౯ (౩)
(౪) గీ-౭-౧౪ (౫) భార-శాన్తి-౩౪౩

(౪) ఇతిల్ మున్వాక్యత్తాల్ పెరియపిరాట్టియారై మున్నిట్టు
ఈశ్వరన్ తిరువడిగళై ఉపాయమాకప్పత్తుకిఱతు ;
పిన్వాక్యత్తాల్ అచ్చేర్త్తియిలే అడిమైయిరక్కిఱతు.

తుప్రసాదేన విష్ణుభక్తిః ప్రజాయతే । వాసుదేవస్య యో భక్తస్తస్య జన్మాన్తరం నరః । తస్యైవ తు ప్రసాదేన వాసుదేవే ప్రలీయతే" ఇత్యాదివచనసిద్ధం భగవతో మోక్షప్రదత్వం తత్త్వశేఖరఏవ విస్తరేణ ప్రతిపాదితమిత్యభిప్రేత్య, స్వతఏవాన్యవిధరక్షణే ప్రవృత్తం తద్ధేతుభూతసమ్బన్ధమప్యుపపాదయతి (ఈశ్వరనితి).

ఆకిఞ్చన్యపరో గ్రన్థో వ్యాఖ్యాతః; "లక్ష్మీమద్భోగయోగ్యత్వకృపారూపప్రకాశనాత్ । సయామ్యుపసమ్పస మర్చిరాదిగతిం వినా । గరుడస్కన్ధమారోప్య యథేష్టమనివారితః" ఇతి ప్రపన్నపారిజాతోక్తిః, "ఏవం ప్రధావయుక్తస్య" ఇత్యుత్తరవాక్యాచ్చరోఘాదీశ్వరస్య ప్రపన్నవిషయే తాదృశప్రేమవత్త్వప్రకాశకమిత్యాశయేనాహ (అర్చిరాదిమార్గత్తాలేయితి), ప్రసఙ్గాత్ప్రపన్నపరిత్రాణగ్రన్థో వ్యాఖ్యాతః; ఏవం ప్రపన్నపరిత్రాణే ద్వివిధోఽప్యధికారః ప్రతిపాదిత ఇత్యర్థః.

ఖణ్డభేదనియామకమర్థభేదమాహ (ఇతిలితి). ఖణ్డద్వయాత్మకే పూర్వఖణ్డేన శ్రియం పురస్కృత్య భగవాన్ విశ్వాసపూర్వకోపాయప్రార్థనావిషయీక్రియతే; ఉత్తరఖణ్డేన మిథునవిషయే కైఙ్కర్యం ప్రార్థ్యత ఇత్యర్థః; ఉభయత్రాపి కరణే తృతీయా; అగ్నికానిసోత్రంత్ర తృతీయాన్తముపస్కార్యమేవ; ఏవంహి వాక్యద్వయార్థః, "ఈశానాం జగతామ్" ఇతి శ్లోకే ఉక్తః.

దీపకృదనుయాయినస్తు:- పూర్వఖణ్డేన విశ్వాసపూర్వకం గోప్తృత్వవరణాత్మకం ప్రార్థనముచ్యతే; ఉత్తరఖణ్డేన తు ఫలప్రార్థనా

సహకృతో నిక్షేపః ప్రతిపాద్యతే; వరణసమర్పణరూపార్థద్వయతాత్పర్యకత్వాదేవ ద్వయత్వవ్యవహారః; నిక్షేపశ్చ తదీయమేతత్ఫలం తదేకాధీనమిత్యాకారకజ్ఞానవిశేషః; "తేన సంరక్ష్యమాణస్య ఫలే స్వామ్యవియుక్తతా। కేశవార్పణపర్యన్తా హ్యాత్మనిక్షేప ఉచ్యతే" ఇత్యుక్తేః; స్వామ్యమ్ - స్వాతన్త్ర్యమ్.

అయఞ్చ ఉత్తరఖణ్డస్థ చతుర్థ్యన్తపదప్రతిపాద్యః; తాదర్థ్యలక్షితకైఙ్కర్యస్యాఽసిద్ధతయా ప్రార్థనావాచిపదాధ్యాహారే సాధనానుష్ఠానాధీనసాధనేనైవ ఫలం భవిష్యతీతి ప్రార్థనాసవశ్యమ్భావాత్, అనేకఫలసాధనత్వేఽపి యోగసిద్ధ్యధికరణన్యాయేన తత్తత్ఫలకామనాయాస్సహకారిత్వకల్పనాదేవ * వినిగమనాసమ్భవాత్, ప్రార్థనయా ఫలస్య తాదధీన్యం వ్యజ్యత ఇతి నమశ్శబ్దసహకృతచతుర్థ్యన్తపదేన కేవలపరార్థకైఙ్కర్యం తదేకాధీనమితి ప్రతీతేః.

అథవా నమ ఇతి పదేన, మమ్యస్య - స్వాతన్త్ర్యస్వత్వరూపస్య నిషేధే, స్వాతన్త్ర్యనిషేధస్య తాదధీన్యప్రతిపత్తిపర్యవసితతయా స్వత్వనిషేధస్య చ ఫలసమర్పణపర్యవసితతయా, తదేకాధీనం తదీయం తత్కైఙ్కర్యం స్యాదితి ప్రార్థనావగమాత్, నమః పదబలాదేవ తత్ప్రతీతిః.

అథవా, నారాయణశబ్దేన శరీరాత్మభావప్రతిపాదనాత్, శరీరరక్షణం శరీరిణ ఏవ ఫలమితి, తద్యతోక్షపితస్యైవేత్యవగమాత్, ఫలస్య తాదధీన్యం తదీయత్వఞ్చ గమ్యత ఇతి తత ఏవ నిక్షేపసిద్ధిః.

నచైవం ప్రార్థనాప్రకాశనం వ్యర్థమ్; ఫలవిషయకస్య నిక్షేపస్యాప్యసిద్ధవిషయకత్వేన, ఇదం ఫలం తదధీనమిత్యాకారకత్వాఽసమ్భవేన, స్యాదిత్యాకారకతాయా ఆవశ్యకత్వాత్; గోప్తృత్వవరణ

* ఏకతరపక్షపాతినీయుక్తిః-వినిగమికా.

నిక్షేపయోరుభయోరేవ ఫలవిషయకత్వనియమేపి గోప్తృత్వవరణే ప్రకృతిసమ్బన్ధనివృత్త్యాద్యంశోపివిషయః; నిక్షేపేతుముక్తికాలీనం ఫలమేవ; అతఏవనిక్షేపస్య ఫలదశాయామప్యనువర్తమానత్వేన కేవలస్య తస్యాఽవ్యావర్తకత్వాత్, శరణవరణవిశేషితస్యైవతస్యసాధనతాసమ్భవఇతి శరణవరణమత్యన్తాన్తరఙ్గమఙ్గమ్; విశ్వాసాదయస్తూభయోరఙ్గమ్; నిక్షేపే ప్రార్థనాంశస్సమ్పాతాయాత ఇతి గోప్తృత్వవరణస్యైవ ప్రార్థనారూపత్వవ్యవహారః; గోప్తృత్వవరణస్యాపి - యద్యపి, “త్వమేవోపాయభూతో మేభవేతి ప్రార్థనామతిః” “సాప్పి తచ్ఛైష ఉపాయార్థైకవాచకః” ఇత్యాద్యనురోధాత్ స్వాయత్తాధీనవిషయకత్వమావశ్యకమ్; తథాపితత్కర్తృకవ్యాపారే ఉపాయానపేక్షత్వమ్-తత్రవిషయః; నిక్షేపేతుఫలేతదేకాధీనత్వమితి విషయభేదః.

భగవతో నిక్షేపేఫలాంశే విశేషణతయాభానమ్; గోప్తృత్వవరణేతుఫలస్య భగవతితథా; నచవిశేషణవిశేష్యభావమాత్రవ్యత్యాసేపివిషయభేదాభావాదుభయోరనావశ్యకతా; ఏకస్య “అప్రార్థితోనగోపాయేత్” ఇత్యుక్తైరిష్టత్వజ్ఞాపనమాత్రార్థత్వాత్, అన్యస్య § నాన్తరీయకప్రార్థనాగర్భత్వేపి ఫలగతతాదధీన్యాంశే అధ్యవసాయాత్మకత్వాత్; అధ్యవసాయత్వఞ్చ స్వాధీనతాశఙ్కానివర్తకదృఢతరసంస్కారాధాయకత్వమ్; అతఏవ, ఉపాయాధ్యవసాయయుక్తప్రార్థనా - వరణమ్; ఉపేయాధ్యవసాయయుక్తప్రార్థనా - సమర్పణమిత్యుచ్యతే;

ఉపాయాధ్యవసాయః § నాన్తరీయకేతుప్రార్థనా; నచ “ఆత్మాత్మీయభరన్యాసోహ్యాత్మనిక్షేపఉచ్యతే” ఇతిరక్షాభరన్యాసరూపత్వో

§ యద్వినాయన్నభవతి, తన్నాన్తరీయకమ్.

క్తేః, అనిష్టనివృత్తి విషయకత్వమప్యస్త్యేవేతి, కథంముక్తి దశాసా ధారణ్యామితివాచ్యమ్ ; "తేనసంరక్ష్యమాణస్య" ఇత్యస్యైవనిక్షేప ప్రతిపాదనపరత్వాత్; "ఆనుకూల్యమితిప్రోక్తమ్"ఇత్యారభ్య "కేశ వార్పణపర్యన్తాహ్యాత్మనిక్షేపడుచ్యతే;" ఇత్యన్తఏవగ్రన్థః స్వరూప ప్రతిపాదనపరః; "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు"ఇత్యారభ్యప్రయోజనకథ నార్థం ప్రవృత్తేసన్దర్భే "ఆత్మాత్మీయభరన్యాసోహ్యాత్మనిక్షేపడుచ్యతే" ఇతిప్రయోజనకథనపరమిత్యుచితమ్; స్వయత్నానధీనత్వజ్ఞానేనహి యత్నస్తద్గతస్సమ్పాద్యతే; స్వప్రయత్ననివృత్తిర్వాభవతి;

అస్తువా, ఆత్మాత్మీయేత్యేతదపి ప్రయోజనకథనముఖేన స్వ రూపప్రతిపాదకమ్; తథాప్యాత్మన ఆత్మీయస్య తద్భరస్య-తదనుకూల స్య యత్నస్యన్యాసోఽన్యదీయతాజ్ఞానమితి, తత్రానిష్టనివృత్తేరవిష యత్వేపినక్షతిః; యత్నస్యాన్యదీయత్వ ముపాయప్రార్థనయైవవాసి ద్ధమ్; నిక్షేపవిషయ స్వయత్ననివృత్తావేవచతస్యోపయోగః; అత ఏవహిరహస్యత్రయసారదర్శితే వరదాచార్యోక్తసఙ్గ్రహే; నైర్భ ర్యానుసన్ధానరూపతైవ తస్య ప్రతీయతే ;

నచ,ఉపాయప్రార్థనాయాః ప్రాగుక్త్యాతత్త్రైవ భరన్యాసోఽ స్తర్భూతః; "ఆత్మాత్మీయభరంసర్వం నిక్షిప్యశ్రీపతేఃపదే। ఉపాయం వృణులక్ష్మీశం తముపేయంవిచిన్తయ" ఇతినిక్షేపాత్పృథగుపాయవ రణోక్తేః, "నిక్షిప్య" ఇత్యత్రతుముఖంవ్యాదాయేత్యాదావివసమా నకాలీనత్వమర్థః; కాలశ్చస్థూలః; తేనశరణవరణస్యైవనిక్షేపాత్పూ ర్వభావిత్వేపినక్షతిః; అతఏవశరణవరణస్యభగవదీయ ఫలదిత్సాహే తుతయాప్రాధాన్యవ్యవహారః క్వచిదుపపద్యతే; నిక్షేపస్యత్వఙ్గత్వే పత్యామపిప్రార్థనాయామనివృత్తస్వయత్నస్యనఫలంసిధ్యతీతి; "అక

తేతుభరన్యాసే రక్షాపేక్షణమాత్రతః । స్వయత్నవిరతిః పశ్చాత్ సా
ప్రసిధ్యతిలోకవత్" ఇతిభరన్యాసాభావేస్వయత్ననివృత్త్యసిద్ధిరుక్తా;
"తేఽసంరక్ష్యమాణస్య" ఇతిశరణవరణావ్యవహితోత్తరదశాయా
మేవరక్షణస్యవర్తమానతోక్తా;

యదిపునర్బద్ధస్యానిష్టనివృత్తావపితాదధీన్యవిషయమేననైర్భ
ర్యానుసన్ధానంజాయతే; తదంశేపియత్నాపేక్షణస్యప్రార్థితత్వాత్,
భగవతాపితత్రైవదాతుముపక్రాన్తత్వాచ్చ; అతఏవ, ఇతఃపరమనిష్ట
నివృత్తావిష్టప్రాప్తౌవామమభరోస్తి వేతితదాకారో వరదాచార్యై
రుక్త ఇతివిభావ్యతే; తథాపిఇష్టప్రాప్తేఃప్రాధాన్యాత్తద్విషయకత్వే
నైవతస్యోపయోగః; సచఫలదశాసాధారణఇత్యుపపాదనీయమ్;
ఏతేనఫలదశాయాం ఫలేచ్ఛాగర్భనిక్షేపోనాస్తీతినిరస్తమ్; ఫలేచ్ఛా
యానాన్తరీయకత్వాద్రస్యతాతిశయేనతత్ప్రార్థనాయానిత్యత్వాచ్చ.

నచైవమపి,నమఃపదేనవిరోధినివృత్త్యభిధానాత్, తద్విషయ
ప్రార్థనాయాఅననువృత్తిః; నమఃపదేనఫలేస్వామ్యస్వత్వ విరహమా
త్రాభిధానాత్;యథావస్థితఫలస్యతాదృశతయాముక్తిదశాయామపి
తద్జ్ఞానస్యతద్విషయత్వాత్ ; అస్తువాఅనిష్టనివృత్తీష్టప్రాప్త్యోరుభ
యోరేవతాదధీన్యబుద్ధిర్నిక్షేపః;తథాపిరక్షాభరత్వేనరూపేణతద్భర
న్యాసస్య "అత్రరక్షాభరన్యాసస్సమస్సర్వఫలార్థినామ్" ఇతిసాధార
ణ్యోక్తివత్; ముక్తిదశాసాధారణ్యోక్తిర్నిరాబాధైవ; అనిష్టవిర
హాస్తన్నివృత్తిః; తదనుత్పాదోవా; కథమన్యథాభగవత అకారే
సర్వరక్షకత్వముచ్యేత; భరన్యాసస్తునస్వసమ్బన్ధత్యాగపురస్సరపరస్వ
త్వాపాదనరూపః; అకిఞ్చనేభరసమ్బన్ధస్యైవాసిద్ధేః; కిన్తుస్వనిర్వోఢృ
త్వాభిమాననివృత్తిపర్యవసితోయథావస్థిత స్వస్వరూపయాథాత్మ్యా
ధ్యవసాయఇతి నతస్యముక్తిదశాయామప్యననువృత్తిః; ముక్తికాలే

కైఙ్కర్య ప్రార్థనానువృత్తావపిన స్వయత్ననైరపేక్ష్య విశిష్టరక్షకత్వవరణమస్తి; తదంశస్యస్వతస్సిద్ధత్వాదితివిశేషః; నకేవలం నిక్షేపస్యపాశ్చాత్యస్వయత్ననివృత్తిమాత్రంప్రయోజనమ్; కిన్త్వనుష్ఠితశరణవరణాదావుపాయతాబుద్ధివిరహోఽపి; అతఏవ, "శాశ్వతీమమసంసిద్ధిః" ఇత్యపినిక్షేప ఏవప్రదర్శ్యతే;

నచైనంనమనాజ్ఞత్వ ప్రతిపాదనవిరోధః; భగవదేకోపాయతాఖ్యాపనాయతథోపదేశాత్ ; ఫలేభగవదేకాధీనత్వ బుద్ధిరూపోనిక్షేపః, స్వస్మిన్నపిభగవదేకాధీనతాంవిషయీకరోతి; * కేశవార్పణపర్యన్తేతి-సంరక్ష్యమాణస్య కేశవార్పణపర్యన్తేత్యర్థః; తస్య కేశవార్పణశ్చ తచ్ఛేషత్వతదత్యన్తపారతన్త్ర్యానుసన్ధానమ్; ఫలస్య కేశవార్పణపర్యన్తేతి-ఫలసమర్పణమాత్రమత్రాభిధీయత ఇతి ; స్వీకారేతుమోక్షార్థిసాధారణతాయాః "స్వరూపఫలనిక్షేపస్త్వధికో మోక్షకాఙ్క్షిణామ్" ఇతికథితత్వేన, "నిక్షేపాపరపర్యాయో న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతి తదుత్తరశ్లోకే మోక్షార్థిప్రపత్తేః ప్రస్తుతత్వేనతన్నియతాహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తాఙ్గాన్తరానిర్దేశోఽనుచితస్స్యాత్;

యదిపునః, స్వామ్యవియుక్తతా, తద్బుద్ధిః, కేశవార్పణశ్చ తస్యైవతాదధీన్యబుద్ధి రితివిభావ్యతే ; తదోక్తార్థశ్శబ్దాదేవలభ్యత ఇతి; "అతఏవోక్తంప్రపన్నపారిజాతే; "ఉపాయేచఫలేచైవ స్వయత్నవినివర్తనమ్ । స్వామ్యాయత్తమితివ్యక్తా నిక్షేపస్యాఙ్గితాతథా" ఇతి ఫలసాధనతత్సాధనసాధ్యకప్రవృత్తినివర్తకం. భగవదేకాధీనత్వజ్ఞానంభగవదధీనమితి, జ్ఞానస్వరూపస్యనిక్షేపస్య అత్యన్తసారత్వాదఙ్గిత్వంస్పష్టమిత్యర్థః;

యద్యపి ఈదృశస్సాత్త్వికత్యాగస్సర్వత్రాఙ్గత్వేనైవవ్యపదిశ్యతే; తథాపికర్మప్రాధాన్యస్థలే తస్యాఙ్గత్వేఽపి, ప్రపన్నే భగవతఃప్రాధా

న్యాదేతస్య ప్రాధాన్యోపపత్తిః; భగవద్గత ప్రాధాన్యోపపాదకత్వాత్; అతఏవ "నిక్షిప్తస్వస్వగోచరః। బుధ్యేత దేవ దేవం తమ్" "నిక్షిప్య శ్రీపతేఃపదే। ఉపాయంవృణు" ఇత్యాదౌ నిక్షేపస్య శరణవరణవిశేషణతయా నిర్దేశోప్యుపపద్యతే; తదధీనత్వస్యాపి తత్రవిషయత్వాత్; నారాయణపదేన శరీరశరీరిభావప్రతీతేరేవాత్యన్తపారతన్త్ర్యవసాయరూపనిక్షేపస్య ఉత్తరవాక్యాల్లాభః.

ద్వయగతపదక్రమానురోధేనైవ, "ఆనుకూల్యస్యసఙ్కల్పః ప్రాతికూల్యస్యవర్జనమ్" ఇతిశ్లోకేవిధానిర్దేశక్రమః; తదుక్తమ్ -"సమ్యాఖ్యాతేద్వయేత్రివశరణాగతిసంజ్ఞికే। సకృన్మన్త్రద్వేధాషట్కమానుకూల్యాదికంస్ఫుటమ్। అపాయవినివృత్త్యర్థ మానుకూల్యాదికంద్వికమ్। అపరాధభయాక్రాన్తైః శ్రీమత్పదనిబోధితమ్। విశ్వాసస్తుశరణ్యస్య గుణవత్తానిబన్ధనః। తద్గుణోద్దేశనిర్దేశా న్నారాయణపదోదితః। గోప్తృత్వవరణంప్రోక్తంపూర్వవాక్యావశేషతః। ఉత్తరత్రాత్మనిక్షేపశ్చతుర్థ్యన్తపదద్వయాత్। కార్పణ్యాముక్తంనమసా స్వాతన్త్ర్యవినివర్తనాత్। అతష్షడఙ్గసమ్పన్నాప్రపత్తిర్ద్వయదర్శితా॥ యోహ్యనుష్ఠితాపరాధశ్శ్రియంపురస్కరోతి; సోనుచితచరితేషు శాన్త్యాభిసన్ధిరేవభవతీతి, శ్రీమత్పదబోధ్యత్వమానుకూల్యాదిద్వికస్య; ఉద్దేశనిర్దేశేఅత్యన్తోపయుక్త కతిపయనిర్దేశః; శేషంస్పష్టమిత్యాహుః;

అన్యేతు, చతుర్థీనిర్దిష్టేకైఙ్కర్యేనైరపేక్ష్యం నమశ్శబ్దేనోచ్యతే; తచ్చ - తత్సమ్పాదనభరాభావః; సచ నభరన్యాసమన్తరేణోపపద్యత ఇతి తత్సిద్ధిః. తదుక్తందయాపాలమునిభిః;- "పరమాత్మనినారాణాం సర్వభారసమర్పణాత్। సఞ్జాతంనైరపేక్ష్యన్తు నమ ఇత్యుచ్యతేబుధైః" ఇతి, భరసమర్పణాత్సఞ్జాతమితి తత్సూచనాయ;

పక్షే వా చతుర్థ్యాః స్వమ్ప్రదానత్వాభావేన శేషత్వస్వీకారాత్, స్వరూప
స్వామిత్వాద్యంశస్య భగవత్సమ్ప్రదానకస్వరూపసమర్పణాత్మకభగవచ్ఛేష
తామన్త్రేణానువాదాత్. భగవత్సమర్పణాం చతుర్థ్యాః ప్రతిపాద్యతే;
నమఃపదస్య స్వసమ్బన్ధనిషేధపరమ్. తాదర్థ్యచతుర్థ్యానన్తరం నమసః స్వాత్మ
సమర్పణమేవ చతుర్థ్యా ప్రతిపాద్యతే; భగవత్ఫలత్వాత్ కార్యాణాం నమసా తు
ఫలస్త్రియాణామపి స్వసమ్బన్ధనిషేధకః; శాస్త్రతాత్పర్యాన్యథాసమ్భవే ఉపాయత్వే
యుక్తానాదిత్వాత్; నిషేధకత్వాదినిషేధకో వా నమశ్శబ్దః.
ఏకపదత్వేపి, "దాసభూతాస్స్వతస్సర్వే హ్యాత్మానః పరమాత్మనః।
"అతోఽహమపి తే దాస ఇతి మత్వా నమామ్యహమ్" ఇతి స్మృతి
స్సుప్తభగతపదవ్యాఖ్యానాత్మకపద్యస్తే. నమామీతి పదవ్యాఖ్యా
నావసరే నమశ్శబ్దస్య తాదర్థ్యానుసన్ధానపూర్వకతాముక్త్వా, "అహం
కారాత్మకం యస్త్రైవిధ్యాయాత్మనివేదనమ్" ఇతి నమసా నివేదన
మాత్రపరతాయా ఉక్తత్వాత్స్వరూపసమర్పణపరత్వముచితమ్; త
దా చతుర్థీనమశ్శబ్దయోః శేషోపాధ్యాయః అతిరిక్తఖణ్డోపక్షేపపరః; పూ
ర్వఖణ్డోపవర్ణనపరః. నచైవం ఫలవిశేషాలాభః. స్వరూపఫలనిర్దేశస్య
ఫలవిశేషనియతత్వాదేవ తత్సిద్ధేరిత్యాహుః.

అత్ర చ సావిత్ర్యన్తం సమస్తమేకపదమ్. అతఏవ సమస్తపదత్వము
ప్యోచ్యతే; "హృదయాద్యఙ్గభేదేన పద్మైష స్వరలక్షణః" ఇతి; పా
ద్మే చ, "దేహన్యాసం తతః కుర్యాన్మన్త్రరత్నేన మన్త్రవిత్ । షట్ప
దాని చ మన్త్రస్య షడఙ్గాన్యేవ విన్యసేత్," ఇతి. "శ్రీమన్నారాయణచ
రణౌ ద్వయయుగళం, శరణమహం ప్రపద్యే" ఇతి భాష్యకారా అపి క్వచిత్సమ
స్తత్వేనానుసన్దధుః; "షట్పదోయం ద్విఖణ్డః" ఇతి చ భట్టపరాశర
పాదా, ఇత్యేకే.

(౫) శ్రీవిష్ణు పెరియపిరాట్టియారుక్కు త్తిరునామమ్.

అన్యేతు "శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్ననన్య శరణస్తవ । చరణౌ శరణంయాతః" "జన్మైతత్సఫలం శ్రీమన్నారాయణ కృపాలయ । శ్రీమత్త్వత్పాదకమలే ప్రపద్యే శరణంవిభో ।" ఇత్యాదిషు మన్త్రాన్తరేషు సమ్బుద్ధ్యన్తనిర్దేశదర్శనాత్, సమ్బుద్ధేరాభిముఖ్యప్రకాశకత్వేన సౌలభ్యాతిశయ సిద్ధేరర్థస్వారస్యాత్, (౧) "కమలనయన వాసుదేవ - భవశరణమ్" (౨) "త్వమేవోపాయభూతో మే భవ" (౩) "శరణంభవ మే దేవనాథ లక్ష్మీపతే మమ । ఉపాయోభవ మే దేవ శరణంభవ మేచ్యుత"(౪)"లోకవిక్రాన్తచరణౌ శరణం తే వ్రజం విభో" (౫) "సర్వదా చరణద్వన్ద్వం వ్రజామి శరణం తవ" ఇతి సమ్బుద్ధ్యైవ సర్వత్ర శరణాగతిప్రకరణేషు నిర్దేశదర్శనాత్; భగవత్పరాఙ్కుశయామునమునిభాష్యకారైర్ద్వయపూర్వఖణ్డవివరణగాథాశ్లోకగద్యేషు సమ్బుద్ధ్యన్త పదైరేవ శరణ్యనిర్దేశదర్శనాత్, షట్పదత్వస్యైవ అజ్ఞైర్వ్యపదేశాయాముపయోగేపి అర్థానుసన్ధానదశాయామష్టపదత్వస్యాపి వక్తుంశక్యత్వాచ్చ; ఆదౌ సమ్బుద్ధ్యన్తం పదద్వయమ్; తతస్తవేత్యధ్యాహార్యమిత్యాహుః.

ఏతత్పక్షద్వయసాధారణ్యాయైవాఽత్ర పదవిభాగో నోక్తః; నారాయణశబ్దే విభక్త్యర్థశ్చాత్రోపేక్షితః.

అథ పదానాం క్రమేణార్థమభిధిత్సుః శ్రీశబ్దార్థం ప్రథమం దర్శయతి (శ్రీఎన్ఱితి). శ్రీశబ్దస్య జగన్మాతృపరత్వే శ్రీమత్పదేనైవ ఇతర

(౧) వి-పు- (౨) అహి-సం-౩౭-౩౫ (౩)
(౪) భవిష్యత్పురా (౫) జితన్తే-౧

పాప్యవృత్తి సిద్ధేర్నారాయణపదమనర్థకం స్యాదితి, సమ్ప్రదాది పరశ్శ్రీశబ్ద ఇతి శఙ్కాం వ్యుదసితుమిహ శ్రీశబ్దార్థాభిధానమ్, "లక్ష్మ్యా పురుషకారేణ వృతవన్తః" ఇతి పురుషకారపురస్కరణస్య ప్రమాణసిద్ధత్వాత్, "లక్ష్మీశ్చమాం సురేశేశం ద్వయేన" "శ్రియా యుక్తం భజేత్" ఇతి ద్వయస్య లక్ష్మీయుక్తభగవచ్చరణవరణే వినియోగాల్లక్ష్మీనారాయణసమాఖ్యానాత్, పరాఙ్కుశాదిభిస్తథైవ వివృతత్వాచ్చ, శ్రీశబ్దో లక్ష్మీపర ఏవ; నారాయణపదన్తు ఉపాయభావోపయుక్త గుణవిశేష ప్రతిపాదనార్థం ప్రాప్యత్వోపయుక్త గుణవిశేషప్రతిపాదనార్థఞ్చేతి నవైయర్థ్యమితి భావః.

యద్వా అనేకార్థత్వస్యాఽన్యాయ్యత్వాత్, శ్రీశబ్దస్సమ్పద ఏవ బోధకః. తదభిమానిత్వాద్దేవ్యాం ప్రయోగః. ఉక్తఞ్చాచార్యైః (౧) "ఐశ్వర్యం యదశేష పుంసి యదిదం సౌన్దర్య లావణ్యయోః రూపం యచ్చ హి మఙ్గళం కిమపి యల్లోకే సదిత్యుచ్యతే । తత్సర్వం త్వదధీనమేవ యదతశ్శ్రీరిత్యభేదేన వా" ఇతి; ఏవఞ్చేహాన ముఖ్యసమ్భవే అముఖ్యగ్రహణం యుక్తమత ఆహ (శ్రీయెన్నిత్తి); శ్రీశబ్దస్య కోశే లక్ష్మీనామసు పాఠాత్వాత్తస్త్రైణ దేవ్యాం నిర్వచనాత్. (౨) "శ్రీరిత్యేవ చ నామ తే" (౩) "యత్కిఞ్చిదుజ్జ్వలమిదం యదుపాఖ్యయా హుః" ఇత్యాచార్యోక్తైశ్చ నామైవ శ్రీశబ్ద ఇతి భావః.

అథవా, అనేకేషు లక్ష్మ్యభిధానేషు సత్సు శ్రీశబ్ద ఏవ కుత ఉపాత్తః, అత ఆహ (శ్రీఎన్నిత్తి). (తిరునామమ్) అతిశయసూచకం నామేత్యర్థః. "శ్రయన్తీం శ్రియమాణాఞ్చ శృణతీం శృణ్వతీమపి । శృణాతి నిఖిలాన్ దోషాన్ శ్రీణాతి చ గుణైర్జగత్ । శ్రీయతే చాఖిలైర్నిత్యం

(౧) శ్రీస్తవే-౭ (౨) చతుశ్శ్లోకే. (౩) వైకు-స్త-౭౭

శ్రియతే చ పరం పదమ్" ఇత్యాద్యనేకనిరుక్తబలాత్, శబ్దస్వాభావ్యా
చ్చ ఇతః సకలశబ్దాపేక్షయా శబ్దో యమస్యా అతిశయపర ఇతి భావః.
ఉక్తం చాచార్యైః - "శ్రీరిత్యేవ చ నామ తే భగవతి" "శ్రియః శ్రీః"
ఇతి చ; ఉక్తం చ వేదసఙ్గ్రహే :- "శ్రీరితి ప్రథమం నామ లక్ష్మ్యాస్తన్ని
ర్వచనక్రమేణ తత్స్వభావవిశేషాణాం యాథాత్మ్యమవగమ్యతే" ఇతి.
యథా హ్యాకారో భగవతో రక్షకత్వోపయుక్తస్వభావవిశేషబోధ
కః ప్రథమాభిధానమ్; ఏవం పురుషకారత్వానుగుణస్వభావవిశేషబో
ధకః శ్రీశబ్దో లక్ష్మ్యా ఇతి భావః.

అథవా, నను, "హ్రీశ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ" ఇత్యత్ర తావత్
హ్రీశబ్దః "హ్రీభూమిసహితం హరిమ్" ఇత్యాదిప్రసిద్ధే ర్భూమిపరః.
ఏవం చ వాజసనేయకే, హ్రీశబ్దస్థానే శ్రీశబ్దపాఠాత్; స్మృతిశా
ధారణాచ్చైవ గన్ధద్వారామితి మన్త్రే గన్ధాభివ్యఙ్గ్యాయాం పృథివ్యాం
శ్రీశబ్దప్రయోగాత్, శ్రియః సత్వాల్లోకా వసున్ధరాయా వా గ్రహణమి
తి నని శ్చేతుం శక్యమత ఆహ (శ్రీయశ్చేతి). ప్రసిద్ధిప్రాచుర్యాచ్ఛ్రీశ
బ్దో లక్ష్మ్యామేవ నామ; వాజసనేయకేఽపి లక్ష్మీశబ్ద ఏవ; జఘన్యో లక్ష్మీ
ప్రియసఖ్యాం గౌణః; అస్తు వా స్థానప్రమాణేన శ్రీశబ్ద ఏవ కథఞ్చిద్భూ
మిపరః; న తు తావతా సర్వత్ర తథాత్వమాశ్రయణీయమ్;

వస్తుతస్తు, హ్రీశబ్దో లక్ష్మీపర ఏవ; లక్ష్మీతన్త్రే :- "పరమాత్మా
సమాదాయ యోజయేద్ధ్యానవహ్నినా। త్రైలోక్యైశ్వర్యదోపేతాం
మాయామస్మిన్ని యోజయేత్॥ శాన్తిం వియోజయేచ్ఛక్త్యా పూర్వ
స్య పరమాత్మనః। శేషమన్యత్సహం సైషా తనుర్మేన్యానుతారికా"
ఇతి, పఞ్చవింశే ఉపక్షిప్తయోస్తారానుతారయోః ప్రస్తవింశే "మ
మ దివ్యా పరా శక్తిర్ధిత్యా తద్వద్ధర్మిణీ। హ్రీర్లేఖా పద్మమాదివ్యా

మత్స్వరూపం పురన్దర ॥ తస్యా వ్యాఖ్యామిమాం సమ్యక్సావధానేన
చేతసా। శ్రద్ధధానః ప్రసన్నత్వముపసన్నో గృహాణ మే” ఇతి తారాయా
వ్యాఖ్యాముపక్షిప్య, “ఆమ్నాతి హి యదాత్మానమ్” ఇత్యాదినా హకార
స్య సూర్యప్రాణ పరమాత్మబోధకతామ్, రేఫస్య చ - అశేషభువనా
ధార తేజోరూపతదీయోన్మేష బోధకతామ్, ఈకారస్య చ ఇచ్ఛాకృత్యా
రేచ్ఛాజ్ఞానక్రియారూపవిష్ణువల్లభా బోధకతాం ప్రదర్శ్య, వ్యోమేశ
సంజ్ఞితానుస్వారేణ లక్ష్మ్యైశ్వర్యస్సైలోకైశ్వర్యదవ్యాపిపరమాత్మప్రతి
ష్ఠితత్వం బోధ్యత ఇత్యభిధాయ, “అస్యా రూపాణి పశ్యేహ తత్త్వజ్ఞా
స్సమ్ప్రచక్షతే;” ఇత్యాదినా, వ్యోమేశాన్తత్వ వ్యోమేశోత్తర
పరమేశ్వరసంజ్ఞిత విసర్గాన్తత్వ ప్రధానసంజ్ఞితమకారోత్తర బిన్దునా
దాన్తత్వ ప్రధానమాత్రాన్తత్వపక్షానుపన్యస్య “సృష్టికారణమన్త్రే న్యే
వైదికాస్సముధీయతే” ఇతి విసర్గాన్తతయా వైదికైః పఠ్యత ఇత్యుక్త్వా
అనుతారాయామప్యేతత్సర్వం శకారేణ శాన్తాభిధానాత్, హకా
రార్థవర్జమితి దిశ్య తృతీయరూపాతిరిక్తానాం రూపాణాం భోగమోక్ష
సాధనతాం తృతీయరూపస్య చ మోక్షైకసాధనతాం ప్రతిపాద్య, తారి
కోపదేశక్రమం తన్నిష్ఠస్య వృత్తిఞ్చ ప్రదర్శ్యోపసంహృతమ్.

అత్ర చ హ్రీఁరితి పాఠ ఏవ వైదికా అధీయత ఇతి - అనూదిత ఇతి త
స్య లక్ష్మీప్రతిపాదకత్వమేవ; గన్ధద్వారేతి మన్త్రశ్చ శ్రీసూక్తే పఠితో
లక్ష్మీపరః; లక్ష్మీతన్త్రే దేవ్యైవ సవ్యాఖ్యాతః; “గన్ధాదయః పృథివ్యా
ద్యా ద్వారాణి మమ వేదనే। సర్వేషాం పుణ్యగన్ధానాం ద్వారభూతా
స్మి శాశ్వతీ ॥ గన్ధద్వారేతి మాం ప్రాహుః విప్రా వేదాన్తపారగాః । దు
రాధర్షాస్మి సర్వేషాం దైత్యదానవరక్షసామ్ । సర్వేషామాత్మభూ
తాయా మమ సంవిత్ప్రియాత్మనః । నిత్యేన విష్ణునా పుష్టా నిత్యపుష్టా

(౬) శ్రీయతే, శ్రయతే.

చసర్గస్థైః । విషయైర్మే వినా పుష్టా నిత్యం సంవిత్పరా తనుః । సైవ పుష్టాతి విషయైస్సజడాభిర్జడాత్మనః। నిత్యపుష్టాత్తమాం ప్రాహుస్సిద్ధాస్సాంఖ్యవిద్విచక్షణాః । కటినో నామ కర్తారస్త్రిశుద్ధాస్త్రిక్రియాపరాః। తానిచ్ఛామి సదా ద్రష్టుం మనసాయామి తాః సదా । హిమశైలేన్ద్రసఙ్కాశా గజేన్ద్రాశ్రమవాహనాః । తైరీశ్వరాసదాయామికర్త్రీ చాస్మగతీ సదా। భూతానామీశ్వరీ చాస్మి ప్రియేణ శేవసర్వదా । వరదా భువనేశానామీడితా చ సదాఖిలైః। వృద్ధిదా వర్ధమానా చ క్షేమణీ చ నదాం హసామ్। ఈశ్వరీత్యేవమే నామ తేన దేవేన పూజితమ్" ఇతి; తద్విభూతి భూమ్యభిమానికత్వాత్, పృథివ్యామపి చేత్ప్రయుజ్యతే; కామం ప్రయుజ్యతామ్; నతావతా లక్ష్మ్యాముఖ్యత్వమపైతీతి భావః.

సాక్షిమాత్రాదరేణ ఘటకతోఽప్రయుక్తార్థాసిద్ధేః; శాస్త్రదర్శితామవయవశక్తిం దర్శయతి (శ్రీయతే శ్రయత ఇతి) "శ్రిఞ్ - సేవాయామ్" ఇత్యతః క్విబ్వచీతిక్విప్, దీర్ఘశ్చ; యద్యపి కర్తర్యేవసోనుశిష్టః; తథాపి, "శ్రీయతే చాఖిలైర్నిత్యమ్" ఇతి నిరుక్త్యనుసారాత్, ఇహ కర్మణ్యపి ప్రత్యయః,

నను కర్మణి వ్యుత్పత్తౌ కర్తా నిర్దిష్టః; కర్తరి వ్యుత్పత్తౌ చ కర్మ; న చ భగవచ్ఛాస్త్రగతనిరుక్త్యనుసారాదధ్యాహారః; అశ్రీయణాస్య శరణవరణరూపత్వే అఖిలకర్తృకత్వస్య బాధితత్వాత్, పరంపదమితి స్థానాభిధానే తస్య తత్కర్మత్వాయోగాత్, పద్యత ఇతి వ్యుత్పత్త్యా భగవదభిధానేపి శ్రియస్తత్కర్తృత్వాసమ్భవాత్, "శ్రయన్తి వైష్ణవం భావమ్" ఇత్యస్యైవ కర్మణః క్వచిన్నిర్దేశాచ్చ భావశబ్దస్య స్వభావపరత్వే సకలభగవద్ధర్మాశ్రయత్వోక్త్యా పురుషకారత్వాసిద్ధిప్రసఙ్గాత్,

(౨) ఇతుక్కణ్డమ్-ఎల్లారుక్కుమ్ ఇవళైప్పత్తి స్వరూపలాభ మామ్ ఇవళ్ తనక్కుమ్ అవనైప్పత్తి స్వరూపలాభ మాయిరుక్కుమెన్గై.

భావశబ్దస్య అభిప్రాయపరత్వేపిన్యాత స్త్రికలుషభగవదభిప్రాయా నురోధిత్వస్య పురుషకారత్వవిరోధిత్వాదపాఙ్గత్వాదిత్యతఆహ (ఇతు క్కణ్డమిత్యాది).

(ఇతుక్కు) వ్యుత్పత్తిద్వయస్య; అయంభావః - కర్మణివ్యు త్పత్తౌతావత్, అఖిలైరితికర్త్రానిర్దిష్టః; ధాత్వర్థశ్చ-సేవా; అఖిలశబ్ద శ్చ - స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానవత్సకలచేతనపరః; తథాచ, ఏతత్సే వాభావ స్వరూప యాథాత్మ్యజ్ఞానశూన్యానామేవేతి ప్రతీతేస్సర్వ శేషిత్వమస్యాస్సిధ్యతి;

అథవా, అసఙ్కుచితఏవ - అఖిలశబ్దః; అర్హేకర్మణిప్రత్యయః; తదర్హత్వఞ్చ శేషిత్వమేవేతి సర్వశేషిత్వలాభః; కర్తరివ్యుత్పత్త్యాచ భగవచ్ఛేషత్వసిద్ధిః ; శ్రయ స్త్రీవైష్ణవంభావమిత్యత్రాపి శేషత్వాను గుణంభగవదభిప్రాయానువిధానం వివక్షితమితితతోప్యుక్తార్థలాభః; ఉక్తఞ్చ (౧)"తాంశ్రీరితిత్వదుపసంశ్రయణాన్నిరాహుః" ఇతి; అత ఉభయతస్సమ్బన్ధో దేవ్యాశ్శ్రీశబ్దేనోచ్యతే;తదుక్తమ్, "అస్యేశానా జగతోవిష్ణుపత్నీ"ఇతిచశ్రుతౌ ; "లక్ష్మీరుభయసమ్బన్ధాద్ఘటకత్వోచి తామతా" ఇతి, అతోనకదాచిదనుపపత్తిరితి;

అఖిలశబ్దస్యముముక్షు పరత్వమాశ్రిత్య, తైః పురుషకారత యాశ్రీయతఇత్యర్థోనోక్తః; శ్రయతేచేత్యేతద్వైయర్థ్యప్రసక్తాత్, నిత్యశబ్దానన్వయాచ్చ;భాష్యకారైస్తు, నిత్యశబ్దస్య ఉత్తరత్రాన్వ

---

(౧) వై-స్త-౨౪

యమాశ్రిత్య! "అశరణ్యశరణ్యామ్" ఇత్యనుగృహీతమ్ - అశరణ్యశరణ్యాత్వఞ్చ - అలబ్ధస్వశరణ్యానాం శరణ్యప్రాపకత్వమ్; శరణ్యలాభసాధన శరణవరణార్హత్వంవా; నతుపురుషకారప్రపత్తి ప్రతిపాదకేఽస్మిన్ గద్యే ఉపాయవిశేషణతయా ప్రపత్త్యత్వప్రతిపాదనే కిఞ్చిత్ప్రయోజనమస్తి;

నారాయణమునిభిః కృష్ణపాదైశ్చ, యాసర్వైస్స్వహావస్థితి ప్రవృత్త్యర్థమాశ్రీయతే, తదర్థమేవభగవన్తంశ్రయతి; సాశ్రీరితినిరుక్తమ్; తత్రనసేవావరణేధాతుబోధ్యే; కిన్తుజ్ఞాతమజ్ఞాతంవా తదాలమ్బనత్వమ్, "శ్రీమాన్హిసత్తాస్థితినియమనాద్యైర్వల్లభాప్రీతి ముద్దిశ్య చిదచితావృవాదత్తే; తదాచతదధీనాస్స్వర్గపదార్థస్వరూపస్థితి ప్రవృత్తయః" ఇతి; శక్త్యభిమానిత్వనిబన్ధనేయముక్తిరిత్యన్యే;

శ్రయన్తీతిత్యుక్తాన్తర్గతవ్యుత్పత్తిః- శ్రయన్తీవైష్ణవంభావమితి శ్లోకాన్తరేణవివృతేతి, నజగచ్ఛ్రియతీతివ్యాపకత్వనియన్తృత్వసిద్ధిః. (౧) "జగత్సమస్తంయదపాఙ్గసంశ్రయమ్" ఇతిపునః(౨)"యస్యాః కటాక్షణమనుక్షణమీశ్వరాణా మైశ్వర్యహేతురితిసార్వజనీన మేతత్" ఇత్యనేనసమానార్థకతయా "ఈషత్త్వత్కరుణా" ఇత్యనేనవివృతమితి, ననారాయణశబ్దోదితాధాత్వర్థప్రతీతిః; అపాఙ్గపదవైయర్థ్యప్రసఙ్గాత్;

అతఏవరహస్యాన్తాయాం బ్రహ్మాదీనాంసర్వేషాం తత్కటాక్షాధీనవైభవత్వమాహేత్యప్యుక్తమ్; అతస్సర్వశేషిత్వం భగవచ్ఛేషత్వఞ్చ "శ్రీయతే"-"శ్రయతి"ఇతివ్యుత్పత్తిద్వయేనబోధ్యతఇతి. "కాన్తస్తే" ఇతిశ్లోకే "ఈశానాంజగతామ్" ఇత్యత్రచవ్యక్తమ్; నచ

(౧) స్తో-రత్నే (౨) వై-స్తొ-౨౬

నారాయణశబ్దస్య వాసుదేవశబ్దస్యచేవ, శ్రీపదస్య, "సర్వాంశ్రయతి, సర్వైశ్శ్రీయతే" ఇతిచక్వచిద్వ్యుత్పత్తిరుక్తేతి, నసాత్రాఽభిహితా;

నను, "శ్రియ స్త్వైష్ణవంభావమ్" ఇతి, "హూపశ్రియాగుణగణైర్విభవేనధామ్నా భావైరుదారమధురైశ్చతురైశ్చరిత్రైః।నిత్యాంతనైవసదృశీమ్" ఇత్యుక్త్యర్థ ఉచ్యత ఇతివక్తుంశక్యమ్ః (౧)"సుజ్ఞేనమావేణవిలాసచేష్టితైః స్వదాత్మనైవోచితయా" ఇత్యుక్త్వా "శ్రియా" ఇత్యుక్తేః, అయానుష్వర్థోనాల్లభ్యహేతుతయా ఘటకత్వోపయుక్త ఏవ; అతః "భగవన్నారాయణ" ఇత్యారభ్యభాష్యకారైరనుసంహితశ్చ; "శృణోతిభక్తార్తరవంశ్రావయత్యేవమచ్యుతమ్" ఇతివచన దర్శితం వ్యుత్పత్తిద్వయమపిఘటకత్వానుగుణమేవ;

నచైవంశ్రవణశ్రావణయోర్భిన్న కర్మకత్వేనవైరూప్యాత్, "మత్పదద్వన్ద్వమేకం యేప్రపద్యన్తేపరాయణమ్। ఉద్ధరిష్యామ్యహం దేవిసంసారాత్సర్వానేవతాన్" ఇత్యాదిభగవతశ్శ్రుత్వా, అవసరే తంప్రోత్సాహయన్తీ శ్రావయతీత్యేవార్థకథనముచితమితివాచ్యమ్; ఏతత్పక్షేపిభగవద్వాక్యస్యైవ కర్మత్వేనవైరూప్యతౌల్యాత్; ఏవం భగవత్సకాశాల్లోకహితంశ్రుత్వా (౨) "మిత్రమౌపయికంకర్తుమ్" ఇత్యాదిరీత్యావిముఖానపిశ్రావయతీత్యపివక్తుంశక్యమ్; తథా, "శృణాతినిఖిలాన్ దోషాన్ శ్రీణాతిచగుణైర్జగత్" ఇతివ్యుత్పత్తిద్వయే నహీనస్తైరచేతనవిషయేముఖ్యత్వాసమ్భవాత్; "ఉచితైరుపాయైర్వా స్మార్యా" ఇత్యుక్తమదర్శనాపాదకత్వం గుణాలవభాయాస్త్వసహ్యావదకత్వఞ్చ ఘటకత్వోపయుక్తమభిధీయత ఇత్యపిసువచమ్; ఏతచ్చాశ్రయణోన్ముఖచేతనవిషయ ఇతినాతిప్రసఙ్గః;

(౧) స్తో-రత్నే (౨) రా-సు-

అథవా, ఆశ్రయణోన్ముఖానాం చేతనానాంతద్విరోధినాశ యాదికంవ్యుదస్యాశుచ్యధ్యవసాయాదికముత్పాదయతీతిశబ్దార్థః. నతూ పాయప్రాప్తివిరోధి సకలకర్మనివర్తకత్వమ్; శరణపదోదితార్థస్యాత్ర శరణపదఇవ శ్రీపదేపిపునరుక్తిప్రసఙ్గేన, ఉపాయతాపక్షేపిబోధ నానౌచిత్యాత్; శృణోతిశ్రావయతీతివ్యుత్పత్తిద్వయం కృష్ణపాదైర వ్యక్తమ్. శ్రావయితృత్వరూపం నియన్తృత్వమపిచ ఈశానామిత్య త్ర ఈశానపదేనసూచ్యతే;

ఏవమహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం శ్రీపదస్యనిరుక్త్యర్థః పరార్థ స్చకథితః, 'పుణ్డరీకంపరంధామనిత్యమక్షరమవ్యయమ్। తస్మిన్ శ్రి యతాం తత్రమగ్నయస్తిభవామ్బుధిమ్। నానాశ్చర్యకరీభూత్వా తత్త ద్భోగప్రదానతః।ఇతితేసూక్ష్మఉద్దిష్టః పరమవ్యనిశామయ। ప్రోక్తం యత్పరమంబ్రహ్మనిత్యశుద్ధంనిరఞ్జనమ్।షాడ్గుణ్యమచలందివ్యం నారా యణసమాహ్వయమ్। తద్ధర్మధర్మిణీదేవీశక్తిస్తస్యానపాయినీ। మహా శ్చర్యకరత్వేనపఞ్చకృత్యకరీసదా। వ్యాపినీవిష్ణురూపేణసర్వభా వానుగామినీ। అశేషభువనాధారాసఙ్కల్పప్రవిజృమ్భిణీ। సమాస్థి తానలంభావంవిధాయవివిధంజగత్। వ్యోమేశవ్యాపినీభూత్వాపున స్సాప్రతిష్ఠతి" ఇతి; అతోనేకేష్వర్థేషుసత్సు తదుపేక్షణమనుచిత మితి;

నైవమ్; శ్రిఞఏవశ్రీశబ్దవ్యుత్పత్తేర్వ్యాకరణసిద్ధతయాతస్యా పేహాభిధానాత్; "శ్రుశ్రవణే" ఇత్యస్మాత్తుకేవలాత్ ణ్యన్తాద్వానిరు క్తివశేనద్విప్రత్యయఃకల్ప్యః;శృణాతేస్తుక్విప్రత్యయః; "శ్రీఞ్-పాకే" ఇత్యస్మాత్తు యద్యపిప్రత్యయోనకల్ప్యః. తథాపి విశేషవిధానాచ్ఛ్రి ఞోవ్యుత్పత్తిరేవయుక్తేత్యుపతిష్ఠతే;

(౮) ఇప్పోతు ఇవళై చ్చొల్లిలీఱితు పురుషకారమాక.

“శ్రియా-పిస్తారే” ఇతిలుక్త్యాదిషునప్రత్యేతే; శ్రీయ స్సిద్ధాన్తస్వభావమితి-పాలయ స్తిహారేర్భావం విస్తారపత్నీప్రవృత్తిత్యనేనతుల్యమ్; తదభిప్రాయానువిధానమేతస్యానిత్యమితి తచ్ఛేషతామేవబోధయతి; శ్రావయతీత్యాదివ్యుత్పత్త్యన్తరమపి శ్రీవచనభూషణే దర్శితమేవ, ఇహాపి, “తన్ కోల్ వర్తిపనుమవళై” ఇత్యనేన శ్రావయతీతివ్యుత్పత్తి స్సూచితా; “ఏఱ్ఱుప్పతివళుక్కాక” ఇత్యనేన, శృణోతీనిఖిలానితి వ్యుత్పత్తిః, “చేతనరుక్కు ఇవళై యిరక్కుమ్ సినైత్తువేణ్డా” ఇత్యనేనసంశయాదివ్యుదాసకత్వమపి తస్యాంవ్యక్తత్వాయుక్త ఇతిసూచితమ్;

అహిర్బుధ్న్యసంహితోక్త స్త్వర్థః-న కేవలస్య శ్రీశబ్దస్య; కిన్తు సమకారస్య; శకారస్యపుణ్డరీకశబ్దార్థత్వేపి, ఈకారస్యా౽౽శ్చర్యకరత్వార్థకత్వేపి మర్దనభోగప్రదానయోశ్శక్త్యైకలభ్యత్వాత్; పరార్థేపివ్యాప్యమేకవ్యాపినీత్యాది తల్లభ్యమేవ; “లేశతస్స్థూలదృష్ట్యా శ్రియః ఏషమహామునే!” ఇతిస్థూలార్థేష్వకారస్యానుపయోగాత్; శ్రీశ్చేతి తస్యశబ్దస్యేతివాఽర్థః; “అర్థోయమనుతారాయాః” ఇత్యుపసంహారాత్; “తారానుతారయోరన్యావిధా స్తిష్ఠోనిశామయ” ఇత్యుపక్రమాచ్చ, అతఇహ తదభిధానమేవన్యాయ్యమితి;

అస్యాః పురుషకారత్వప్రాప్యత్వరూపాకారద్వయసద్భావాత్, తస్యబోధనాయేహ శ్రీమచ్ఛబ్దఇత్యాకాఙ్క్షాయామాహ (ఇప్పోతితి). శరణవరణప్రతిపాదకే పూర్వఖణ్డఇత్యర్థః. ఇహప్రాప్యత్వబోధనే ప్రయోజనాభావాదితిభావః.

అథవా, స్వరూపనిరూపకత్వాత్, సత్యత్వజ్ఞానత్వవదేవాస్యా

లాభసమ్భవాత్, శ్రీమత్పదం వ్యర్థమత ఆహ (ఇహాపీతి). పురుషకారత్వోపయుక్తస్వభావవిశేషసిద్ధ్యర్థం పృథగభిధానమితి భావః;

అథవా, అస్యా నారశబ్దార్థత్వేన భాష్యకారైర్వ్యాఖ్యాతత్వాత్, పునశ్శ్రీమత్పదేనాభిధానం వ్యర్థమత ఆహ (ఇహాపీతి). సకలనారశబ్దార్థస్యానువృత్తిసిద్ధ్యర్థమేవాఽస్యాః పృథగభిధానమితి భావః;

అత్ర గుణవిగ్రహాదివదుపాయవిశేషణత్వే నాచార్యాణాం విమతిః; "ఉపాయవస్తువిశేషణమాయిరుక్కుమ్ ఆకారత్రయుమ్" ఇతి వరవరమునిభిర్వ్యాఖ్యానాత్; "శరణ్యవస్తువాన లక్ష్మీకమాయ్ సమస్తకల్యాణగుణాత్మకముమాయ్ సవిగ్రహముమాయిరుక్కుమ్ మొత్తతాయిన్ఱు" ఇతి స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానోక్తేశ్చ; కిన్తు కార్యకరణాంశే భగవత ఇవ నైతస్యా అన్వయ ఇత్యేతావదేవాభిమతమ్;

నన్వేవమ్, విశేషణీభూతగుణవిశేషవైషమ్యప్రతిపాదకకృష్ణపాదసూక్తివిరోధః; తస్యా భగవద్జ్ఞానాదితుల్యోపయోగాఽభావప్రతిపాదనపరత్వాత్; న హి నారాయణశబ్దార్థానామపి వాత్సల్యాదీనాం చరణపదార్థవిగ్రహస్య చ తాదృశోపయోగోఽస్తి; తదుక్తమ్, "అత్రో లక్ష్మీగుణవిగ్రహాది విశిష్టస్యోపాయత్వే, యథా విగ్రహశ్శుభాశ్రయత్వాపాదకః, యథా చ గుణాస్సూపసదత్వాదితత్తత్కార్యోపయుక్తాః, తథా అస్యా అపి పురుషకారత్వోపయోగ ఇతి నిష్కర్షః" ఇతి; తత్తద్వస్త్వనురూపోపయోగః; ఇహ చ శేషశేషిభావాశ్రయచేతనవస్త్వనుగుణ ఉపయోగః పురుషకారత్వమేవ; తుల్యవదుపాయత్వస్య శేషత్వవిరుద్ధత్వాత్;

భక్త్యాదౌ హ్యప్రధానోపాయత్వమీశ్వరప్రసాదకత్వమేవ; నాపి తత్ఫలసాధనసఙ్కల్పాశ్రయస్య తు ఉపాయతా ముఖ్యా ప్రధాన

త్వమేవదుర్వచమ్; ఫలాప్రాప్తిసాధనత్వే హి ప్రాధాన్యమేవ స్యాదితి తాన్త్రికైః కరణోపకారత్వమఙ్గీకృతమఙ్గానామ్; ప్రధానాస్తు సన్ని ధిసమ్పాదకతయా ప్రధానగతాతిశయాధానకర్తృత్వోపపాదకత్వమ్; నహి స్వప్రధానవ్యాపారే దేశే సూర్యస్తమో నివర్తయతీతి ప్రధానపుంసస్స మ్బన్ధః; ఇహ పునస్స్వసఙ్కల్ప ఏవ సమ్బన్ధసమ్పాదక ఇతి నాన్యాపేక్షా; అప్రధానస్తుగతముపాయత్వమప్రధానోపాయత్వమితి చేత్తుల్యవాన్ స్వవ్యాపారకర్తృత్వే అప్రాధాన్యస్యైవాసర్వాహాత్;

యది హి కేవలం చేతనైర్భగవానేవాశ్రీయేత; శ్రీస్తు తత్పరా ర్థ్యాత్స్వయం సఙ్కల్పయేత్; తతశ్చ శ్రియస్స్వైవ భగవానుగన్తృ త్వాదప్రధానోపాయత్వమేతస్యాస్స్యాత్; న చ తదిష్యతే; అతస్త్వనయ యోరనాదిస్సఙ్కల్పః; "ప్రాధాన్యేనాహముపాయోఽస్యాస్సహ శ్రీశ్చాప్రాధాన్యేనేతి; ప్రాధాన్యేన భగవానుపాయో భూయాత్, అహఞ్చాప్రాధాన్యేన" ఇతి చేత్; తదేతదుభయోస్సఙ్కల్పస్తుల్యాభిప్రా యః; తదాసమఞ్జసమ్; యది పునరుభౌ ఫలార్థౌ చేతనవ్యాపారం కృతౌ చ, తతో నైవాస్తి విశేషః;

విశేషణతయాప్యవిషయేణాన్యాసేన భరం స్వీకరోతీతి, అప్రధా నోపాయ ఇతి చేత్, ఏవం సతి మూలమన్త్రాదినాన్యాసే అప్యావిష్టవత్స మప్రాధాన్యేనోద్దేశ్యత్వాభ్యుపగమాత్ త్వద్విధానోపాయతాప్రసఙ్గః; అథాస్తి ధర్మిణశ్శేషత్వం పాదసంవాహనాదిభిః; తత్సామానాధికరణ్య మేవోపాయతాయా అప్రధానత్వమ్; కథమన్యథా ప్రాప్యతాయా అ ప్రాధాన్యం స్యాదితి; నైతత్, "సర్వభావానుగామినీ" ఇత్యాదిభిః ప్ర ధానవ్యాపారకర్తృత్వస్యైవ ప్రతీతేః; "కరోమి నిఖిలం కృత్యమ్" ఇతి శక్తిగతకరణత్వారోపణోపచారః; అన్యథా నిగ్రహేఽపి కర్తృత్వప్రస ఙ్గాత్;

అస్తుతదపి, ఆశ్రయణ్ణోన్ముఖేష్వపి దణ్డధరత్వంనాస్తీత్యేతావతా పురుషకారతాసమ్భవః; "అజ్ఞాతనిగ్రహామ్" ఇత్యాదిశ్చాఽర్థవాద ఇతిచేత్, "దైత్యదానవమర్దినీ" ఇత్యాదినామ్నా మన్యథానయనవిరోధః; "యేనత్వంబలసంరబ్ధఃప్రాణినఃపాలయిష్యసి" ఇత్యాదినారక్షకో భగవతఏవ ప్రధానకర్తృత్వావగమాచ్చ; అప్రధానరక్షకత్వఞ్చ అనుమన్తృత్వరూపమ్, భగవద్గతజ్ఞానశక్త్యాద్యుద్బోధకత్వఞ్చ; నైతస్యాజ్ఞానశక్త్యాద్యుద్బోధకత్వమితి కృష్ణపాదోక్తిరధికారివిశేషవిషయేతి విశిష్యనాస్యాస్తథాత్వమిత్యేనంపరా; ఉద్బోధకత్వఞ్చతదీయసర్వవిషయకత్వాది ప్రయోజకస్వరూపస్వధర్మభూతజ్ఞానాదికత్వమ్;

అత ఏవాస్యాస్సంవిచ్ఛక్త్యాది పదైర్వ్యపదేశః; స్వాయత్తత్వాదేవచాస్యాస్తత్రాభిమానః; నిత్యస్యాపితస్యైతత్ప్రియుక్తత్వం సమ్ప్రతిపన్నవదవిరుద్ధమ్. తదేతత్-"శ్రద్ధయాదేవః" ఇతిశ్రుతిసిద్ధమ్; (౧) "స్వరూపంస్వాతన్త్ర్యంభగవతః - త్వదాశ్లేషోత్కర్షాత్" ఇతి, "త్వదాయత్తర్ధిత్వేపి" ఇతిచోక్తమ్; "అపాఙ్గాభూయాంసోయదుపరి పరంబ్రహ్మతదభూత్" ఇతిచ;

నచైతావతా భగవతోఽనన్యాధీనత్వవిరోధః; స్వేచ్ఛాధీనస్వశేషాయత్తవిభవతాయాస్తదవిరోధిత్వాత్; యథోక్తంభగవద్గుణదర్పణే-"తస్యాఅపితథాత్వనిదానత్వాత్, శ్రీశః" ఇతి; ఏతత్సర్వం స్వాభావికత్వేన నచేతనవ్యాపారసాపేక్షమితి; ప్రపన్నవిషయకం పురుషకారత్వం తత్సాపేక్షమితి విశిష్యోచ్యతే; ఏతేన "శ్రేయ శ్రీమాన్" ఇత్యత్రతియన్నోభాగ్ధమాశ్రయణీయత్వమాచార్యైరుక్తమ్; తన్నిర్వ్యూఢమ్;

---

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే.

యదిపునశ్శ్రియామేవసర్వభరన్యాసే అప్రార్థితోఽపిభగవాన్మోక్షంప్రయచ్ఛతీతి, "అనేనైవప్రపన్నస్యశ్రియందేవీంసనాతనీమ్ । పాపానుషఙ్గస్సఙ్కల్పస్తత్క్షణాదేవనశ్యతి;" "మాంప్రపద్యేతవైగతిమ్" "ఆదిదేవంజగన్నాథమీశంవాపురుషోత్తమమ్" ఇత్యాదిప్రమాణబలాదభ్యుపగమ్యతే; తదా "సంసారార్ణవతారిణీమ్" ఇత్యాదిసితరాం సుగమమ్;

"ప్రపత్తావపిదృశ్యతే" "సర్వకామఫలప్రదా" "ఆర్తానామాశుఫలదా" "ముక్తిందాస్యతిసాఽచిరాత్" "ఉపాయోయంచతుర్థస్తే ప్రోక్తశ్శీఘ్రఫలప్రదః" "ఇతిదాతృత్వనిర్దేశానయుజ్యన్తే" "కిన్తుశ్రియాం" "బ్రహ్మలక్షణతామోక్షప్రదత్వస్యప్రదర్శితా।పూర్వైర్వ్యస్తదవిఘాతాయవృత్తిర్గౌణ్యభ్యుపగమ్యతే।ప్రాప్తింప్రతీ"ఇత్యుపక్రమ్య "నాన్యథేతినిషేధతః । పశవఃపాశితాఃపూర్వంపరమేణస్వలీలయా । తేనైవ మోచనీయాస్తే నాన్యైర్మోచయితుంక్షమాః । పరమేణేతినబ్రూతే దేవీంపరవతీంశ్రియమ్। పాపేభ్యోమోక్షణంకోపనివృత్తిరితిదర్శితమ్। తచ్ఛేదణ్డధరస్యైవ నమాతురుపపద్యతే" ఇతి.

నచ, "అవిద్యానివృత్తిరేవమోక్షః"ఇతిభాష్యోక్తేః, అవిద్యాయాశ్చతత్వటీకోక్తరీత్యా నాత్మాపహారరూపమహాపరాధనిబన్ధనశ్రీగుణతిరస్కారణీకరణక తిరోధాన సఙ్కల్పరూపతయా, తిరోధానమాత్రస్యఅదుఃఖత్వాత్, మోక్షేతర సకలసుఖానుభవ్యాపయుక్తత్వాచ్చ, స్వాధీనసకలమాయావ్యాపారత్వేన చతుశ్శ్లోక్యధికారోక్తాయాశ్శ్రియోఽపిసమ్భవాత్, తన్నివృత్తికర్తృత్వరూపం మోక్షప్రదత్వం తస్యాఅపిసమ్భవతీతి వాచ్యమ్;

సర్వపాపేభ్యోమోక్షణస్య చరమశ్లోకోత్తరార్ధోపదర్శితస్య కోపనివృత్తిఘటితత్వేన తత్కర్తృత్వం నలక్ష్మ్యాఇత్యత్రోత్తరాకథ

వాత్; ఏవఞ్చాహం త్వేత్యత్ర అహంశబ్దేన సన్నియోగశిష్టస్యాస్యేస శ్రియోపాయవ్యవస్థాపనే ప్రాప్తివిరోధిసఙ్కల్పోపాయవిరోధిసఙ్కల్పతత్తత్ఫలప్రదానసఙ్కల్పరూపత్రివిధనిగ్రహనివృత్త్యాత్మకాభిప్రాయవిశేషకర్తృత్వాత్మకతయా చరమశ్లోకాధికారేదర్శితస్యసర్వపాపమోక్షణకర్తృత్వస్య తత్రాన్వయాసమ్భవాత్.

పుణ్యాకర్మఫలప్రదానసఙ్కల్పమాత్రనివర్తకత్వస్యచసతిసర్వశబ్దసమభివ్యాహారేబోధనాసమ్భవాత్, నిగ్రహనివృత్తిహేతుత్వస్య చ ప్రసాదకత్వాపరపర్యాయతయా, మామేకమిత్యత్రావ్యవస్థితాయాంలక్ష్మ్యాఃప్రసాదకత్వేనైవ వరణస్యవక్తవ్యతయా పురుషకారత్వేనైవాన్యావరణమితిసిధ్యతి.

ప్రాప్తివిరోధిచ-సాపరాధోయంమాంమానుభవత్వితి భగవత్సఙ్కల్పఇత్యుక్తమ్; నక్వచిల్లక్ష్మ్యాస్తిరోధానసఙ్కల్పతన్నివృత్తి - ఆచార్యైరుక్తే; "దీర్ఘంతమఃప్రతినివర్త్యమిదంయువాభ్యామ్"ఇతి ప్రసాదకత్వేప్యవిరుద్ధమ్; "పరిపూర్ణానుభవప్రదాన సఙ్కల్పే భగవతస్స్వస్యైవ వానపత్నీకస్య" ఇతి చతుశ్శ్లోక్యధికారే, సర్వపాపశబ్దార్థమధ్యే చ శ్రీసఙ్కల్పస్యాపి ప్రవేశాత్తన్నివృత్తే ర్భగవత్యాభావేనాసాఙ్గత్యమ్.

ఏతేనకృత్స్నమోక్షప్రదానవ్యాపారోబ్రహ్మలక్షణమితి,మాతుఃకోపనివృత్త్యభావాదవిరోధీతిప్రత్యుక్తమ్; మాతృగతసఙ్కల్పనివృత్తేర్విష్ఠాణ్యాప్యభావాత్; భగవత్తుల్యోపాయతా లక్ష్మ్యావేదాన్తాచార్యాణామనభిమతేతిప్రతీయతే; "సిద్ధోపాయవిశేషణముమాయక్కొణ్డు ఆశ్రయిక్కప్పడుముపాయత్తై యాశ్రయిత్తిరుక్కుమ్" ఇత్యుపాయశబ్దేనైవ భగవతో నిర్దేశాదీశ్వరగతోపాయభావోపయు

క్తాః పూర్వఖణ్డే, ప్రాప్యత్వోపయుక్తాశ్చ ఉత్తరఖణ్డేనుసన్ధేయా ఇత్య
భిధానాచ్చ;

తత్ర హి శ్రీశబ్దేష్వనేకేషు విభజ్యానుసన్ధానం దృశ్యతే; ప్రా
ప్యతాయా ఇత్యత్ర ఈశ్వరస్యేతి నానుషజ్యతే; విశిష్టపరేశ్వరశబ్ద
ప్రయోగస్తు తత్రానర్థకః. పురుషకారత్వోపాయవిశేషణత్వోభయ
విధార్థసఙ్గ్రహాయ హి తదుపాదానమ్; నారాయణశబ్దార్థకథనదశా
యాఞ్చ ఉపాయభావోపయుక్తేత్యేవోక్తమ్.

అస్మిన్ ప్రకరణే సర్వత్రేశ్వరనిగ్రహాభిసన్ధినివృత్త్యాపీశ్వరవత్సి
తృత్వానురూపప్రతాపోష్మళత్వసంసర్గమన్తరా, ఈశ్వరస్యాపి భోగ్య
తమే, ఈశ్వరస్యాతన్త్ర్యనియతమిత్యాదావీశ్వరపదాని భగవద్విష
యాణ్యేవ దృశ్యన్తే; శేషిత్వం వ్యాసక్తమితివత్, ఉపాయతా వ్యాస
క్తేతి న క్వచిదుచ్యతే; ఉపాయత్వం బ్రహ్మణి స్థితమితి చోక్తమ్. అతో న
కేవల† మస్యాశ్రయణం ఘటకత్వమాత్రమ్; కిన్తు, ఆశ్రయణానన్తర
మపి సర్వవ్యాపారేష్వైకరస్యాదుపయోగోస్తీత్యేతావదంశే తాత్ప
ర్యమ్; న తు స వ్యాపారో భగవద్వ్యాపారతుల్యజాతీయ ఇతి; అత్రాపి
వస్త్వనురూపోపయోగవిశేష ఇత్యసకృదుక్తేః;

వస్తున ఈశ్వరవచ్ఛేషత్వస్యాపి సద్భావాత్, "యస్యా వీక్ష్య
ముఖం తదిఙ్గితపరాధీనః" ఇతి శ్లోకోదాహరణాచ్చ, "ఐకరస్యజుషోశ్చా
పిదమ్పత్యోస్సర్వకర్మసు" ఇతి ఐకరస్యస్య విశేషణత్వోపపాదకత్వే
నోక్తత్వాత్, గుణవిగ్రహాపాయత్వాద్యాదిదృష్టాన్తైరుపాయవిశే
షణత్వసాధనాచ్చ, వరదాచార్యైరుత్తరఖణ్డే విశ్వస్య ప్రాప్యవిశేష
ణత్వవత్ పూర్వఖణ్డే శ్రియోపి విశేషణత్వం సమ్భవతీత్యభిధానాచ్చ,
తదా విశిష్టశ్రీర్గుణవిగ్రహవత్ప్రభుమిత్యుక్తేశ్చ, రహస్యరత్నావళ్యా

† మస్యాశ్శ్రియః

ద్యగాథావ్యాఖ్యానే శ్రియఃపత్యురతిరిక్తోనసిద్ధోపాయ ఇత్యుక్తేశ్చ;
అత ఉపాయవిశేషణత్వానుగుణ ఏవాస్యా వినియోగో వక్తవ్య ఇత్యేత
ద్గతయోరుపాయత్వయోస్సత్యపి వైషమ్యే మోక్షానుకూలవ్యాపా
రాశ్రయత్వేనానుగతేన ఉభయోర్భరన్యాసోద్దేశ్యత్వమ్, "శేషిదమ్ప
తిభరన్యాసః" "శరణ్యదమ్పతివిదా" "దమ్పతీశరణౌ ప్రాప్యౌ" ఇత్యా
దావివక్షితమితి, కృపాదీనాంతు సత్యప్యుపాయవిశేషణత్వే అచేతన
త్వేన నభరన్యాసోద్దేశ్యత్వమితి విశేషః; ఆత్మసమర్పణోద్దేశ్యత్వం సమ
ప్రాధాన్యేనాపి; భరసమర్పణోద్దేశ్యత్వన్తు విశేషణవిశేష్యభావేనేతి
విశేషః.

మహేన్ద్రాగ్నావిష్ణిష్విత్యత్ర అగ్నావిష్ణుగ్రహణం చేతనద్వయా
న్వయమాత్రే దృష్టాన్తార్థమితి వరదాచార్యాః. "ప్రపత్త్యైతత్వే"
ఇత్యసాధారణనిర్దేశాత్; మహేన్ద్రాగ్నిషోమాదివదితి న్యాయసిద్ధాజ్ఞ
నగ్రన్థః, ఆత్మసమర్పణాభిప్రాయేణ; అతోऽస్త్యేవ తత్పక్షేపి శ్రీశ్రీశయో
రుపాయతాయాం విశేష ఇత్యాహుః.

సర్వథా వేదాన్తాచార్యాణాం ద్వేధా శ్రియ ఆశ్రయణమభిమత
మ్-పురుషకారతయా విశేషణతయా; శ్రీయత ఇతి ద్వయాధికారో
క్తేః; అనాదేర్మహేన్ద్రేతి శ్లోకద్వయేన న్యాసతిలకే శ్రీప్రపత్తేర్నిబన్ధ
నాత్ ; తత్రాద్యాయాః ప్రపత్తేరాశ్రయణ విరోధిపాపనివర్తనం కా
ర్యమ్; ద్వితీయాయాస్తు భరస్వీకారమోక్షప్రదానాదిః; తదనుకూలో
వ్యాపారో వా;

ఏవం సతి, యన్మహేన్ద్రాగ్నావిష్ణుప్రభృతిష్వితి శ్లోకవ్యాఖ్యానే
శ్రౌతదృష్టాన్తేన శ్రియశ్శరణ్యావిశేషణత్వం దృఢీకృత్య తద్విశేషణో
పాదాన ప్రయోజనఞ్చ కథయతి-మహేన్ద్రేతీత్యవతారితమ్; తత్-అధి
గమ్యత్వమాశ్రయణీయత్వం ప్రాప్యత్వఞ్చేత్యభిప్రాయేణేతి బోధ్యమ్.

ఆకారానుయాయినాన్తు సకృదేవాశ్రయణమభిమతమ్; తస్య చ కార్యం నమోక్షప్రదానమ్; తస్య బ్రహ్మలక్షణత్వాత్; శ్రియోఽపి బ్రహ్మత్వస్వీకారే పాద్మసంహితాయాం బ్రహ్మలక్షణప్రశ్నే వాసుదేవాహ్వాయమిత్యుత్తరోక్తిర్విరుధ్యేత; అవ్యాప్తత్వాత్; అతశ్శ్రీవిశిష్టం బ్రహ్మశబ్దార్థ ఇతి మతమ్; తన్న;-కిం బ్రహ్మశబ్దేన శ్రీః ప్రకారతయా బోధ్యత ఇత్యభిమతమ్; ఉత తుల్యవత్ ; ఆద్యే ప్రవృత్తినిమిత్తం శ్రీః-న బ్రహ్మలక్షణే లక్ష్యా; న హి గోత్వం గోలక్షణే లక్ష్యమ్; శ్రియశ్చ బ్రహ్మశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తత్వే బ్రహత్త్వస్యైవ ప్రవృత్తినిమిత్తతాప్రతిపాదకేన బ్రహత్త్వ ఇష్చేత్యాదిభాష్యగ్రన్థేన విరోధః; నాపి ద్వితీయః;-పురుషపర్యాయతయా బ్రహ్మశబ్దః ప్రయుక్త ఇతి శ్రుతప్రకాశికావిరోధాత్; సత్యం జ్ఞానమనన్తం బ్రహ్మేత్యత్ర అనన్తశబ్దేన యోగరూఢేన దేవతాన్తరవ్యవచ్ఛేదోఽపి సిధ్యతీతి చ విరుధ్యతే; పాద్మసంహితావిరోధశ్చ దుష్పరిహరః; బ్రహ్మత్వమనఙ్గీకృత్యైవ, "అతో జగచ్ఛరీరత్వమపి తస్యాః ప్రసిధ్యతి" ఇతి వదతాం "న హి బ్రహ్మవ్యతిరిక్తస్య కస్యచిత్సమస్తచిదచిచ్ఛరీరకత్వసమ్భవః" ఇతి శ్రుతప్రకాశికావిరోధః. అతో బ్రహ్మాసాధారణస్య మోక్షప్రదత్వస్యాత్రాసమ్భవాత్, తదాపయికజ్ఞానశక్త్యాద్యుద్బోధకత్వ మనుమన్తృత్వం సామరస్యేన ప్రేరకత్వం వాత్సల్యాద్యుద్బోధకత్వమిత్యాదీని శ్రియః కార్యాణి.

తత్ర సార్వత్రికాణాం కేషాఞ్చిదాశ్రయణమన్తరేణైవ సిద్ధేః, యాన్యాశ్రయణసాధ్యాని ప్రపన్నాధికార్యసాధారణాని; తాన్యేవ ప్రయోజనత్వేనానుమీయన్తే. అనువిధానాదీనాన్తు పురుషవ్యాపారానపేక్షత్వాత్తాదృశోపయోగవత్తయా భగవద్భరన్యాసాఙ్గావిషయతాయా విశేషణతయాన సత్త్వేఽపి న పునర్భరన్యాసోద్దేశ్యతా;

నచభిన్నకాలీనయోః ప్రపత్త్యోర్భేదాత్, "మాంలక్ష్మీఇచ్ఛ" ఇతి సముచ్చయానుపపత్తిః; ధాత్వర్థతావచ్ఛేదకైక్యేన వ్యక్తిభేదేపితదుపపత్తేః; "పశుపుత్రాదికంసర్వంగృహోపకరణానిచ । అఙ్కయేచ్ఛఙ్ఖచక్రాభ్యామ్" ఇతివత్; అతఏవఉభయోశ్శరణాగత్యోరైకరూప్యవిరహాత్సముచ్చయానుపపత్తిరితినిరస్తమ్; అఙ్కనస్యాపిపుత్రపశ్వాదిషుభిన్నరూపత్వాత్, శఙ్ఖచక్రాకృతివ్యఞ్జకవ్యాపారత్వేనానుగమే శరణపదార్థభేదేపి శరణాగతిత్వేనానుగమనసమ్భవాత్;

పురుషకారప్రపత్తేర్ద్వయకరణకత్వంనాస్తీతితు ఆధునికానాం రిక్తంవచః; ఈశానామితిద్వయార్థవివరణశ్లోకేలక్ష్మీసంశ్రయణస్యాపి ద్వయార్థతయాప్రదర్శనాత్; భగవన్నారాయణేత్యాదినాశ్రీమచ్ఛబ్దాభిప్రేతముచ్యతఇతి రహస్యత్రయసారేభిధానాచ్చ, క్రియాయా అప్రకాశనేపి తత్సమ్బన్ధిప్రకాశనాత్, శ్రీపదేనైవవిశేషణత్వబలేన వాక్రియాయాఅపిప్రకాశనాద్వాకరణాంశోపపత్తిః;

ఏతేన "శార్వ్యనముక్తస్త్రుమ్" ఇత్యత్రశార్వ్యశబ్దస్య ప్రాపకపరత్వేపినిర్వాహోదర్శితః; ఆశ్రయణవేళాయాంభోగవేళాయాఞ్చ మిథునమేవోద్దేశ్యమ్; పూర్వోక్తానాంత్రయాణాంప్రాప్యత్వేపిఆకిఞ్చన్యాదయః ప్రాపకీకరోతీత్యాదికృష్ణపాదతత్సూనుసూక్తివదుపపత్తేః; ఏకస్యశబ్దస్యవిభిన్నపరత్వేతుప్రమాణం విష్వక్సేనసంహితావచనమ్; "ఆగ్నేయంచతుర్ధాకరోతి" ఇతిశాఖాన్తరవాక్యానురోధాద్ధి "పురోడాశంచతుర్ధాకరోతి" ఇతిపురోడాశస్య ఆగ్నేయపరత్వంతాన్త్రికైరుక్తమ్;

నచ, "జాజ్వల్యమానంతందృష్ట్వానరసింహంసురోత్తమాః ।
పురస్కృత్యశ్రియంభేజుశ్శరణంశాన్తికాఙ్క్షిణః" ఇత్యాదావివ కేవల

మత్రశ్రియః పురస్కారమాత్రమ్; యేనోపాయశ్శోక్తేర్నామత్యన్తానవకాశత్వంస్యాత్; కిన్తుసాధ్యోపాయతుల్యంప్రసాదకత్వమపి; భక్త్యాపిహి భగవత్కృపైవోత్తభ్యతే, ఇతిభక్తికార్యత్వేనోక్తస్య భగవత్కృపోత్తమ్భనస్య కారుణ్యరూపయేతిలక్ష్మీకార్యత్వేనాభిధానాత్; సాచేదకిఞ్చనేష్వతఏవోత్తభ్యతఇతి †పురుషకారకృతిసాధ్యవ్యాపారమన్తరేణేత్యర్థః.

నచ, లక్ష్మ్యాభగవత్తుల్యోపాయత్వానభ్యుపగమే "యస్యాస్తే మహిమానమ్" ఇత్యపరిచ్ఛిన్నమహిమవత్త్వం దేవ్యావర్ణ్యమానం విరుధ్యతే; విభూతిద్వయశేషిత్వరూపం నిరతిశయానుకూలగుణరూపశ్చేతి చతుశ్లోక్యధికారేవ్యాఖ్యానాత్; "దేవిత్వన్మహిమావధిః" "అనవధికమహిమమహిషీమ్" ఇత్యాద్యపితత్రైవ తత్సమానార్థకతయాదర్శితమ్;

నచగుణానామపి జగద్వ్యాపారాననుగుణత్వే శ్రుతప్రకాశికోక్తదిశాముక్తగుణవత్త్వాతిశయత్వం స్యాదితిశఙ్కనీయమ్; "యస్యావీక్ష్యముఖమ్"ఇతిశ్లోకోక్తజగద్వ్యాపారాన్వయమాత్రేణ తదుపవర్ణనోపపత్తేః; "తదిఙ్గితపరాధీనోవిధత్తే" ఇతి ఇఙ్గితహేతుసఙ్కల్పసహాయేన తయాసహావిధత్తఇత్యర్థవర్ణనన్తు "సర్వంకుర్వన్ తదిఙ్గితపరాధీనోవిధత్తే" ఇతిశబ్దస్వారస్యవిరుద్ధమ్; తయాసహత్వేపితథాసతి స్యాత్; పారతన్త్ర్యస్యప్రేమకృతమదోషావహమ్, అతోఽస్యాశ్శ్రుతిస్మృతిసమ్ప్రదాయానుగుణముపాయత్వం పురుషకారత్వరూపమితి సఙ్క్షేపః.

సర్వభూతసుహృదఈశ్వరస్యసమాశ్రయణే కింపురుషకారేణేత్యతఆహ (నీరిలేయిత్యాది). యద్యపి, " సాధ్యభక్తిస్తుసాహన్త్రీ

† పురుషకృతిసాధ్య

(౯) నీరిలే నెరుప్పుక్కిళరుమాపోలే కుళిర్న్దతిరువుళ్ళత్తిలే అప
రాధత్తాలే శీఘ్రమ్పిఱన్దాల్ పొఱుప్పతు ఇవళుక్కాక.

ప్రారబ్ధస్యాపిభూయసీ" "సర్వపాపప్రణాశినీ" ఇత్యాదిభిరాశ్రయణస్యైవసర్వపాపనివర్తకత్వంప్రతీయతే;తథాప్యాశ్రయణమేవైషమాకార్షీదితి నిగ్రహాభావివక్షితః; ఆశ్రయణస్యాధికారివ్యావర్తకత్వాత్, ప్రాప్తివిరోధిపాపవివక్షాయామపిదోషవిరహః; పాపనివృత్త్యనుకూలతాన్వయ వ్యతిరేకశాలితామాత్రేణ తత్కారణత్వవ్యపదేశోపపత్తేః;

నచ "తామరైయాళాకిలుమ్" ఇత్యుక్తరీత్యాలక్ష్మ్యా ఉద్భావితానామప్యాశ్రితదోషాణాంభోగ్యత్వముద్భావయితుర్భగవతోనతదపేక్షాసమ్భవః; యఏవమాహ, (౧)"మిత్రభావేనసమ్ప్రాప్తంనత్యజేయంకథఞ్చన। దోషోయద్యపితస్యస్యాత్సతామేతదగర్హితమ్"ఇతీతి వాచ్యమ్; "తామరైయాళాకిలుమ్"ఇత్యస్యలక్ష్మ్యోద్భావితవాత్సల్యాఙ్గీకృతభర భగవద్విషయత్వాత్ ; దోషోయద్యపీత్యస్యాపితాదృశభగవత్స్వభావవ్యఞ్జకత్వాత్; "లక్ష్మీంపురుషకారేణ" ఇత్యాదివచనబలేనతథాకల్పనాత్.

కేచిత్తు లక్ష్మీప్రచోదితేనైవ భగవతాప్రపన్నవిషయే ఫలప్రదానం సఙ్కల్పితమితిసాదిసఙ్కల్పస్య లక్ష్మీప్రీత్యర్థత్వాత్, తాంపురస్కృత్యేత్యస్మఖేనాగతానామేవతద్విషయత్వమ్; మిత్రభావేనేత్యాదితుశరణాగతపరిపాలనరూప ధర్మప్రవర్తనపరమ్, పురుషకారప్రరోచితభగవత్స్వభావంవ్యఞ్జయతీతినతతః ప్రమాణాన్తరసిద్ధస్య పురుషకారపురస్కరణస్యానావశ్యకతాప్రతీతిరిత్యుపపాదయన్తి;

(౧) రా-యు-౧౮

(౧౦) ఇవళ్ తాయాయ్ ఇవర్కళ్ క్లేశమ్ పొఱుక్కమాట్టాతే అవనుక్కుప్పత్నియాయ్ ఇనియవిషయమాయిరుక్కైయాలే కణ్ణళివఱ్ఱ పురుషకారమ్.

"పొఱుప్పిత్తు" ఇత్యనేన "మత్త మాం ప్రాప్య" ఇతివచనం స్మారితమ్. సర్వభూతసుహృదో నిగ్రహప్రసక్తిరేవ నాస్తీతిశఙ్కా "అపరాధత్తాలే" ఇత్యనేన పరిహ్రియతే; సమ్బన్ధసామాన్యాత్కథమేతస్య నిగ్రహోత్పత్తిః, అస్యానేతి నియన్తుం శక్యమ్. కథం వాస్వతన్త్రస్య అనయా నిగ్రహనివృత్తిరిత్యత ఆహ (ఇవళ్ తాయాయితి)

"మాతాపితా భ్రాతా" ఇత్యాదిభిర్భగవతోఽపి మాతృత్వోక్తావపి ఉపదిశ్యమానధర్మాధారా దస్త్యతిదిశ్యమానధర్మాధారస్య విశేష ఇతిన్యాయేనాఽస్తి వాత్సల్యతారతమ్యమ్. అస్య చ పుంస్త్వానుగుణత్వాన్న దోషావహత్వమ్; అనన్యాధీనస్యాపి భగవతః, "పుమ్ప్రధానేశ్వరేశ్వరీ" ఇత్యుక్త్యా లక్ష్మ్యా వాల్లభ్యాతిశయప్రయుక్తం నియామ్యత్వమవిరుద్ధమ్; ఈశ్వరశబ్దస్య పుమ్ప్రధానశబ్దసన్నిధానేన పుంశబ్దార్థానన్తర్గతభగవద్విషయకత్వస్యైవౌచిత్యాత్; ఈదృశస్య చ నియామ్యత్వస్య స్వసఙ్కల్పాధీనత్వేనాదోషావహత్వాదితి భావః.

ఉక్తం హి శ్రీవిష్ణుచిత్తైః-గద్యవ్యాఖ్యానారమ్భే, మాతృత్వైకరూపాం శ్రియం ప్రపద్యతే, మాతా హి తాదపి పుత్రస్య ప్రియమేవ పశ్యతి; అతో దణ్డధరత్వహీనత్వేవాస్యాం దశాయామాలమ్బనమాసీదితి, "పితేవ త్వత్ప్రేయాన్" ఇత్యేతదనుసరద్భిర్వ్యాసాచార్యైశ్చోక్తమ్. ప్రతాపోష్మళపితృత్వదురాసదభగవత్సమాశ్రయణసిద్ధయే పురుషకారానుప్రవిష్టవాత్సల్యనిర్భరలక్ష్మీసమాశ్రయణం శ్రీమచ్ఛబ్దేనాభిధీయత ఇతి, సదానుగ్రహసమ్పన్నత్వఞ్చాస్యా వచనసిద్ధమ్ ;

షడ్గుణసంహితాయామ్ ;-“పద్మేస్థితా పద్మవర్ణా పద్మనాభప్రియా శుభా । సదానుగ్రహసమ్పన్నా సా మే దేవీ ప్రసీదతు” ఇతి, “అనుగ్రహపరామృద్ధిమ్” ఇతి చ తన్నామ సుపఠ్యతే, “కరుణాస్రావిలముఖీ” ఇతి చేయం నిర్దిశ్యతే; కరుణా-పరదుఃఖదుఃఖిత్వమ్; న తు తద్దుఃఖనిరాచికీర్షామాత్రమ్ ; తస్యా అస్రహేతుత్వానుపపత్తేః. న చేదృశం దుఃఖం దోషః; గుణప్రతిపాదనప్రకరణ ఏవ (౧) “వ్యసనేషు మనుష్యాణామ్” ఇతి పాఠాత్.

అత ఏవ న భగవతోఽఖిలహేయప్రత్యనీకత్వభఙ్గః. పరదుఃఖాసహిష్ణుతా హి భాషితా; “దయాన్యేషాం దుఃఖాప్రసహనమ్” ఇతి చోక్తమ్” “ద్రష్టుం న సహతే దేవీ క్లిష్టాన్ స్వపరిచారకాన్।” ఇతి చ తన్మూలభూతం వచనమ్. అసహ్యతా చ-ప్రతికూలత్వేన వేదనీయత్వమేవ; న చ తతోఽన్యత్సిద్ధాన్తే దుఃఖమస్తి; ఉక్తశ్చ భగవద్గుణదర్పణే,-భట్టపరాశరపాదైః;-“స్వార్థశోకహర్షాద్యభావేపి పరార్థతత్ప్రసక్తిరదోషః. అన్యథా పరదుఃఖదుఃఖిత్వదయాదిలక్షణా గుణాః కథమస్య స్యుః” ఇతి.

శేషలక్షణవ్యాఖ్యానావసరే శ్రుతప్రకాశికాయాం పరాతిశయస్య పరమప్రయోజనత్వసాధనార్థం ప్రవృత్తే, అపి చేత్యాదిగ్రన్థసన్దర్భే చైతద్వ్యక్తమవగన్తవ్యమ్; వేదాన్తాచార్యాస్తు, “స్వార్థనిరపేక్షపరదుఃఖనిరాచికీర్షా దయా” ఇతి తల్లక్షణమ్; “అసహిష్ణుతేత్యపి లక్షణయా నిరాచికీర్షాపరమ్” ఇతి వర్ణయన్తి;

“తాయాయ్” ఇత్యుక్తం మాతృత్వమేవేదృశకరుణాయాం హేతుః ; అత్ర విష్ణుచిత్తసూక్తిరనుసన్ధేయా; తత్ప్రీత్యభిజ్ఞాపనార్థమేవ ప్రమాణగతమాతృశబ్దమపహాయ “తాయాయ్” ఇత్యుక్తిః (తాయాయ్) స్వతస్సిద్ధమాతృత్వవతీత్యుక్త్వా “తాయాయళిక్కిన్ఱ” ఇతి అభూత

(౧) రా-అ-యో

మాతృభావవతో భగవతో వ్యాపృత్తిరనూచ్యతే; "కదాచిత్క్లిశ్నతో దృష్ట్వా" ఇతిలక్ష్మీతన్త్రగతవచనప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ క్లేశశబ్దప్రయోగః. కరుణాప్రాచుర్యాద్ధి అస్యాః కారుణ్యరూపత్వం శాస్త్రోక్తమితినసాధారణ్యమ్.

(పత్నియాయితి) (౧) "విష్ణుపత్నీ" (౨) "ఇన్ద్రపత్నీ" (౩) "హ్రీశ్చ తేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" ఇత్యాదీనిప్రమాణానిప్రత్యభిజ్ఞాప్యన్తే; తన్త్రే;- "పాలయన్తీహరేర్భావమ్"ఇతివిష్ణుపత్నీశబ్దోనిరుక్తః. భావః- స్వభావః, స్వాభావికీకరుణా; తస్యాఃపాలనమ్-అతిరోహితత్వసమ్పాదనమ్. పత్నీశబ్దేనశరణాగతరక్షణరూపధర్మసంయోగోబోధితః. ఉక్తఞ్చ;- "కమలానిరపాయధర్మపత్నీ కరుణాద్యాస్స్వయమృత్విజోగుణాస్తే। అవనంశ్రయతామహీనఆద్యస్సచ ధర్మస్త్వదనన్యసేవనీయః" ఇతి.

పత్నీత్వంనియామ్యతాయామేవహేతుస్స్యాదితికథంవశీకర్తృత్వసిద్ధిరతఆహ (ఇనియవితి) (౪) "స్నేహాద్విశిష్టోస్తిమయాసమోవా" (౫) "సాహమఙ్కేస్థితావిష్ణోర్దేవదేవస్యశార్ఙ్గిణః । లాళితాతేనచాత్యన్తంసామరస్యముపేయుషీ । కాన్తస్యతస్యదేవస్యవిష్ణోస్సద్గుణశాలినః । దయితాహంసదాదేవినిత్యంతద్ధర్మధర్మిణీ । మహిషీదేవదేవస్యవిష్ణోఃకామదుఘావిభోః । తుల్యాగుణవయోరూపైర్మనఃప్రమథినీహరేః । తైస్తైరనుగుణైర్భావైః" ఇత్యాదిప్రమాణాన్యత్రద్రష్టవ్యాని.

అథవాపత్నీత్వస్యభూమ్యాదిసాధారణత్వాదాహ (ఇనియవితి). *నిర్వ్యాప్తప్రణయాతివాహనవిధౌ పరీవాహతాంనీతానాం

(౧) నీళాసూక్తమ్ (౨) భూసూక్తమ్. (౩) యజు-౩-అష్ట-
(౪) రా-సు-౩౬-౩౦. (౫)

(౧౧) తిరువడియై ప్పాఱుప్పికుఱుమవళ్ తన్ శొల్ వళ్ధి వరుమవస్తై ప్పాఱుప్పికుఱు వ్పొల్ల వేణ్డావిత్తే,

నీళామహ్యాదీనాం న్తైతాదృశమభిమతత్వమితి భావః; (౧)"భోగ్యావా మపి". ఇతిశ్లోకోఽత్రానుసన్ధేయః.

(కణ్ణుళ్లివన్ఱు) నిరపాయః; ఉక్తమర్థం కైముతికన్యాయేనద్రృ ఢయతి. (తిరువడియైయిత్తి). "రాక్షసీవిషయత్తిల్"ఇతి శేషః. "నియన్తృత్వస్వాతన్త్ర్యాభ్యామస్తిమారుతిమాధవయోర్వైలక్షణ్యమితి కైముతికన్యాయోత్రసప్రయుక్తః "యుక్తారామస్యభవతీధర్మపత్నీతి చాహహి। నేష్టేయుక్తమయుక్తంవావిచారయితుమీశ్వరః। వ్యాముగ్ధోహియత్తస్స్యామితి యోగీన్ద్రభాషితమ్। అత ఈశాననేతృత్వంసిద్ధం కైముతికాన్నయాత్॥"

"రాక్షసీవిషయే" ఇత్యుక్త్యా అస్యాభగవదపేక్షయాకరుణాధిక్యంవ్యఞ్జితమ్. "మాతర్మైథిలి" ఇతిశ్లోకోత్రానుసన్ధేయః.

నచ, రాక్షసీనాం కాకవిభీషణయోశ్చశరణమిత్యుక్తిమత్త్వమవిశిష్టమ్. (౨) "తదలంక్రూరవాక్యైర్వః" ఇత్యనేన ప్రాతికూల్యవర్జనస్య "సాన్త్వమేవాభిధీయతామ్" ఇత్యనేనసాన్త్వవాక్యప్రవృత్తిహేతుభూతానుకూల్యసఙ్కల్పస్య, "రాఘవాద్ధిభయంఘోరంరాక్షసానాముపస్థితమ్" ఇతికార్పణ్యస్య, "అలమేషాపరిత్రాతుమ్" ఇతి విశ్వాసస్య, "అభియాచామవైదేహీమ్" "భర్తృతామపియాచధ్వమ్" ఇతి గోప్తృత్వవరణస్య, "ప్రణిపాతప్రసన్నాహి"ఇతి ప్రసాదహేతోర్నిక్షేపస్యచ పూర్ణప్రపదనస్యరాక్షసీభిరనుష్ఠితత్వాత్; ప్రత్యుత-

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే. (౨) రా సు-౨౭-४౧.

“తచ్ఛిరఃపాదయోస్తస్య” ఇత్యాదిపాద్మవచనపర్యాలోచనాయాం కాకస్యైవ శరణాగతత్వాభావః ప్రతీయతఇతి కథమాధిక్యమితి వాచ్యమ్.

త్రిజటయాఉపదేశేకృతేపిరాక్షసీభిరననుష్ఠానాత్; నచవిభీషణసహాగతరాక్షసవత్త్రిజటాభరసమర్పణే ఏతాసామన్తర్భావః. దేహసమ్బన్ధమాత్రస్య రావణాదిసాధారణత్వేనతాసాంవిశిష్య త్రిజటాభిమాననిష్ఠత్వేప్రమాణాభావాత్. నహితతఃప్రభృతి తాభిః ప్రాతికూల్యంవర్జితమ్; యాః, “రక్షసాంకామరూపాణాంవిజ్ఞానేమమకాగతిః” ఇతి సీతయోక్తాఅపి, “సీతయాకృతసంవాదస్తిష్ఠత్యమితవిక్రమః।నచతంజానకీసీతానివేదయితుమిచ్ఛతి” ఇతిరావణంప్రత్యాహుః; “హా తే తస్మిన్నకుర్యుర్హి” ఇత్యుక్త్వాప్యేతముత్తభ్యతే; అన్యథాత్వదాగమనప్రభృతినకృతమిత్యేవబ్రూయాత్; విభీషణసహాగతానాన్తుతేనసహలఙ్కాతో నిర్గమనాదికంతదభిమాననిష్ఠత్వేమానంసుగమమ్; నవా కాకవిభీషణయోరివరాక్షసీనాంరక్షణే శరణాగతత్వం హేతుత్వేన క్వచిదుక్తమ్. తత్రతు “ శరణాగతమపాలయత్ ” “ శరణాగతో రక్షితవ్యః” ఇత్యుచ్యత ఇతివిశేషః. ఇహపునర్యావదాజ్ఞప్తం “రాజసంశ్రయవశ్యానామ్” ఇతిగుణత్వేనోపపాద్య, అధికమపి, “లోకహింసావిహారాణాం రక్షసాంకామరూపిణామ్ । కుర్వతామపిపాపానినైవ కార్యమశోభనమ్” ఇతిజాత్యుచితత్వేనదణ్డహేతురితిప్రతిపాదితమితి పుష్కలమనుగృహీతంవైలక్షణ్యమాచార్యైః.

కేచిత్తు, “ తథైవార్ద్రాపరాధాః ”, ఇతిప్రత్యాసక్తినిబన్ధనో నిర్దేశః, శరణాగతరక్షకత్వతదభిమాననిష్ఠరక్షకత్వాభ్యాంవైలక్షణ్యకథనమిత్యాహుః. కాకవిషయే ఏకాక్షివైకల్యకరణాత్, విభీషణేఅపరాధవిరహాచ్చ వైలక్షణ్యమిత్యన్యే.

(౧౨) మతుప్పాలే ఇరువర్ శేర్త్తియుమ్ నిత్యమెన్గిఱతు.

“భూమనిన్దాప్రశంసాసు నిత్యయోగేతిశాయినే । సంసర్గేస్తి వివక్షాయాం భవన్తి మతుబాదయః” ఇతి మతుపోఽనేకేష్వర్థేష్వనుశాసనాత్, కోఽత్రార్థో వివక్షిత ఇత్యత ఆహ (మతుప్పాలేయితి). వక్ష్యమాణోపయోగవిశేషాదితి భావః. (౧) “అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా” (౨) “అనన్యా హి మయా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా”(౩)“నిత్యైవైషా జగన్మాతా విష్ణోః శ్రీరనపాయినీ” (౪)“తస్యానపాయినీ శక్తిః స్వేవ తద్ధర్మధర్మిణీ” “మమ సర్వాత్మభూతస్య నిత్యైవైషానపాయినీ । మహావిభూతేస్సమ్పూర్ణషాడ్గుణ్యవపుషః ప్రభోః । భగవద్వాసుదేవస్య నిత్యైవైషానపాయిని” ఇత్యాదీని ప్రమాణాని ద్రష్టవ్యాని.

అథవా మధ్యమపదలోపిసమాసే షష్ఠీతత్పురుషేణ వా శ్రీసమ్బన్ధినో లాభసమ్భవాత్, మతుబనర్థక ఇత్యత ఆహ (మతుప్పాలేయితి). భూమనిన్దాప్రశంసానాం ప్రకృత్యర్థతయా ప్రమాణసిద్ధాయాం తారతమ్యవిహీనాయామేకస్యాం లక్ష్మ్యామన్వయాసమ్భవాత్, అస్తి వివక్షామాత్రే మతుబోఽనతిప్రయోజనకత్వాచ్చ, నిత్యయోగ ఏవాత్ర వివక్షిత ఇతి భావః.

అథవా, “అఖిలజగత్స్వామిన్, అస్మత్స్వామిన్” ఇతి భాష్యకారైరభిధానాత్, “ఎన్నై ఆళ్వానే” ఇతి భగవత్పరాఙ్కుశోక్తేశ్చ, అస్మదాదేశో మచ్ఛబ్ద ఇతి కస్యచిద్భ్రాన్తిస్స్యాదితి, తాం వారయతి(మతుప్పాలేయితి). ఉత్తరఖణ్డాన్వైరూప్యాన్నిత్యయోగప్రతిపాద

(౧) రా-సు-౨౧-౧౬. (౨) రా-యు-౧౨౧-౧౯-
(౩) వి-పు-౧-౮-౧౭- (౪)

నస్యాపేక్షితత్వాత్, (౧)"ఉఱైమార్పా" (౨)"నిత్యానపాయినీమ్" (3)"నిత్యానపాయామ్"ఇత్యాచార్యైర్వ్యవరణాచ్చ, మతుబేవాయం నిత్యయోగార్థః. అస్మత్స్వామిన్నితినారాయణశబ్దబోధితమేవసర్వస్వామిత్వం విశిష్యానుసంహితమ్; "ఎన్నైయాళ్వానే"ఇతితుసౌశీల్యముదాహరణవిశేషేప్రదర్శితమ్. నారాయణశబ్దార్థప్రాధాన్యాత్సార్వ్యం తదభిధానాదితిభావః.

అథవా, ననుమతుప్ప్రయోగాచ్ఛ్రియః పృథక్సిద్ధతాప్రతీయతే;నచతదస్యాస్త్యస్మిన్నితిస్వస్వామిభావాద్వా,ఆధారాధేయభావేవా మతుబనుశిష్టఇతి సమ్బన్ధమాత్రమేవమతుబర్థః, నతుపృథక్సిద్ధిరపీతివాచ్యమ్. ఆకృత్యధికరణన్యాయేన అపృథక్సిద్ధప్రకారవాచకానాంశబ్దానాం స్వతఏవప్రకార్యభిధాయకతయాఽపృథక్సిద్ధస్థలేమతుబ్వైయర్థ్యాత్, నీలోఘటఇత్యాదావదర్శనాత్, "గుణవచనేభ్యోమతుపోలుగిష్టః"ఇత్యస్యస్వాభావికాప్రయోగాన్వాఖ్యానమాత్రపరత్వాత్, అన్యథా రూపంఘటఇత్యపి ప్రయోగప్రసఙ్గాత్, నచగోత్వాదిశబ్దానాంవ్యక్తౌస్వరసతోఽప్రయోగాత్, నిష్కర్షకేతరత్వవిశేషణమావశ్యకమితి శ్రీశబ్దస్యనిష్కర్షకత్వాదదోషః.

"కీర్తిశ్శ్రీర్వాక్చ" ఇత్యాదౌ అపృథక్సిద్ధప్రకారప్రకారిభావనిబన్ధనం సామానాధికరణ్యమితివదద్భిర్భవద్భిస్తదనభ్యుపగమాత్ ; *రాజారాష్ట్రమిత్యాదివత్ పృథక్సిద్ధావపిసామానాధికరణ్యోపపత్తేః, నతతోఽప్యపృథక్సిద్ధిసిద్ధిః; ఏవఞ్చనిత్యయోగఇతిచిరకాలయోగాభిప్రాయనిష్కర్షకశబ్దాభిప్రాయంవేతిననిశ్శఙ్కాశ్రయణసిద్ధిరిత్యతః, "సాల్లింగ్యాదార్త్విజ్యేస్యాత్" ఇతి సూత్రమిహశబరస్వామీమతుబమేవ పరాభిమత విపరీతార్థసాధకత్వేనయోజయతి (మతుప్పాలేయితి)

(౧) తి-వాయ్-౬-౧౦ ౧౦. (౨) శరణాగతిగద్యే (3) [illegible]

(౧3) ఇవల్లో డేకూడిరేతు పస్తువినుడైయ వుణ్ణై

జ్ఞానస్యాపృథక్సిద్ధత్వేపి "జ్ఞానవానాత్మా" ఇతిప్రయోగదర్శనాన్నమతుబః పృథక్సిద్ధినియామకత్వమ్; నచజ్ఞానశబ్దోనియతనిష్కర్షకః. "తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్" ఇతిసూత్రవిరోధాత్; జ్ఞానస్వరూపత్వేనశక్త్యైవనిర్వాహసమ్భవాత్ ; లక్షణయానిర్వాహస్తత్సూత్రేణ ప్రదర్శితఇతివక్తుమనుచితమ్.

అస్తువా, తత్రయథాకథఞ్చిత్; ఇహతుశ్రీశబ్దోనియతనిష్కర్షక ఇతిప్రకారమాత్ర పరత్వవివక్షాయాం మతుప్ప్రయోగేబాధకాభావః. ఏవఞ్చనిత్యయోగేమతుబనుశాసనస్యసత్త్వాత్, ప్రమాణాన్తరానురోధేన నిత్యయోగఏవాత్ర ప్రతిపాద్యతఇతిభావః.

(శేష్ త్తియిలి) సామాన్యేనపతిపత్నీభావస్వస్వామిభావాధారాధేయభావనిరూప్యనిరూపకభావవిగ్రహాధారాధేయభావాదీనాం సర్వేషాంపరిగ్రహః.

నచ, "అథవాత్రపమస్తశ్చశ్రీమచ్ఛబ్దఉదీర్యతే। శరణ్యాచరణద్వన్ద్వవిశేషణవివక్షయా। శాస్త్రాభియుక్తవచనాచ్ఛేషయుక్తః ప్రతీయతే। నారాయణస్యచరణౌ శ్రీమన్తావితిచాన్వయః। జన్మేదంసఫలం శ్రీమన్నారాయణకృపాలయ। శ్రీమత్త్వత్పాదకమలే ప్రపద్యే శరణంవిభో। ఇతిత్వత్పాదకమలవిశేషణత్వమేవహి। శ్రీమచ్ఛబ్దస్య చావృత్తిః క్రియతేబ్రహ్మణాస్వయమ్। తథాశ్రీవత్సచిహ్నాద్యైర్వస్త్రైస్తారమ్భైప్రయుజ్యతే। శ్రీమన్తౌహరిచరణౌసమాశ్రితఇతిస్ఫుటమ్। ఏవం సతిశ్రియఃకాన్త చరణేనిత్యసంశ్రయాత్। ఘటకాన్తరరాహిత్యం శేషత్వఞ్చప్రకాశ్యతే"। ఇతితత్వదీపకృద్భిః శ్రీమచ్ఛబ్దస్యచరణవిశేషణతయాపియోజితత్వాత్, "ఇరువర్ శేష్ త్తియుమ్" ఇత్యస్యతద్యోజనాసాధారణ్యవిరహాన్న్యూనత్వమితివాచ్యమ్.

తద్యోజనాయా భగవత్పరాఙ్కుశభాష్యకారాదిభిరనభిధానాత్, శాస్త్రాభియుక్తవచనయోః శ్రీమచ్ఛబ్దస్య చరణవిశేషణస్య ద్వయగతశ్రీమచ్ఛబ్దవివరణత్వేనియామకత్వాదర్శనాత్, శాస్త్రే పూర్వార్ధస్య వాక్యాన్తరత్వసమ్భావనయా ఉత్తరార్ధగతశ్రీమచ్ఛబ్దస్య యుష్మచ్ఛబ్దవిశేషణతాయా అపి సమ్భవాత్, పాదవిశేషణత్వేపి కమలశబ్దవదధికార్థోపాదానసమ్భవాత్, ఆచార్యవచనే "శఙ్ఖరథాఙ్గకల్పకధ్వజారవిన్దాఙ్కుశవజ్రలాఞ్ఛనమ్" "వజ్రధ్వజాఙ్కుశసుధాకలశాతపత్రపఙ్కేరుహాఙ్కపరికర్మపరీతమన్తః" ఇతివత్ పరతత్త్వచిహ్నత్వస్యాపి శ్రీమత్పదేనబోధనసమ్భవాచ్చ. వస్తుతః శ్రీశ్శక్తిరిత్యస్య విగ్రహద్వారకసమ్బన్ధసాధారణత్వాత్, ఫలతస్సాపి యోజనా కథిత్రైవేతి బోధ్యమ్.

ననుమత్తుప్రితిపాద్యో నిత్యయోగః కింస్వరూపతః, ఆహోస్విద్విగ్రహతః; నాద్యః. తస్య సర్వదివ్యమహిషీసాధారణత్వాత్, పురుషకారత్వానుపయోగిత్వాచ్చ; ద్వితీయే త్వసిద్ధిః; రామాద్యవతారేషు విశ్లేషదర్శనాదిత్యత ఆహ(ఇవళోడేయిలితి).ఉభయవిధోపి నిత్యయోగోత్ర ప్రతిపాద్యః.

స్వరూపతో నిత్యయోగశ్చ-స్వరూపనిరూపకత్వేన; "శ్రియః పతిర్నిఖిలహేయప్రత్యనీక" "శ్రియః కాన్తోనన్తః" ఇత్యాదిషు శ్రియః పతిత్వస్య సత్యత్వజ్ఞానత్వాదితోపి ప్రాగ్భాష్యకారైరభిధానాత్ ; భగవద్యామునాచార్యైరపి "కశ్శ్రీశ్శ్రియః" ఇతి ప్రథమతస్సర్వేశ్వరస్వరూపనిరూపకతయా శ్రియ ఉక్తత్వాత్; "నహి ఈశతయా వినా ఈశ్వరో నామ ; సా త్వీశ్వరతైవ కుసుమస్య గన్ధితావత్" ఇతి శ్రీవిష్ణుచిత్తాచార్యైరభిధానాత్ ; "ఈశతా తస్య చాప్యహమ్" ఇతి స్వయమేవ

తత్త్రైరభిధానాత్; అహన్తాత్వసత్తాత్వాదినా ప్రసిద్ధాయా అస్యాస్స ర్వాతిశాయినస్తు స్వరూపనిరూపకత్వంసిద్ధమ్. ఇదమేవ "స్వరూపం స్వాతన్త్ర్యమ్" ఇత్యత్రానుగృహీతమాచార్యైః.

తథాచ ఇతరవ్యావృత్తాన్తరఙ్గభగవత్సమ్బన్ధవశాదస్యా ఏవ పురుషకారత్వం యుక్తమితిజ్ఞాపనాయస్వరూపతోఽనిత్యయోగః ప్రతిపాద్యతఇతినసమ్ప్రయోజనతా; విభుత్వేత్వస్యాస్సర్వావచ్ఛిన్నస్వరూపసమ్బన్ధోఽపివిశేషః.

విగ్రహేణాపిచ నిత్యయోగస్సమ్భవత్యేవ. బ్రహ్మచర్యావస్థాయామపిహి, "కృష్ణాజినేనసంవృణ్వన్వధూంవక్షస్స్థలాలయామ్"ఇత్యుక్తమ్. "నిత్యైవైషాజగన్మాతా" ఇత్యత్రహిస్వరూపతోఽనిత్యత్వస్య సర్వసాధారణత్వాత్,భృగోఃఖ్యాత్యాంసముత్పన్నాయాః కథమమృతమథనదశాయాముత్పత్తిరితిశఙ్కాయా అనుత్తరితత్వప్రసఙ్గాచ్చవిగ్రహనిత్యత్వమేవనారాయణే నిత్యత్వశ్రుతావివాభిప్రేతమితి;

అనపాయినీత్వమపివిగ్రహవిశిష్టాయాఏవావగమ్యతే. "దేవత్వే దేవదేహేయం మనుష్యత్వేచమానుషీ" ఇత్యాదిదర్శనాచ్చ, "ఏవ్యహేషుచైవసర్వేషువిభవేషుచసర్వతః । తథావ్యూహీంభవత్యేషామముచైవానపాయినీ" ఇత్యత్రానపాయినీశబ్దస్య విగ్రహానపాయవిషయత్వంస్పష్టమ్, ఆహుశ్చ-"అనుజనురనురూపరూపచేష్టానయదిసహాగమమిన్దిరాకరిష్యత్ । అసరసమథవాప్రియమ్భవిష్ణుధ్రువమకరిష్యతరఙ్గరాజనర్మ", "యదిమనుజతిరశ్చాంలీలయాతుల్యవృత్తేరనుజనురనురూపాదేవినావాతరిష్యః। అసరసమభవిష్యన్నర్మనాథస్యమాతర్దరదళదరవిన్దోదన్తకాన్తాయతాక్షి" ఇతి;

తథాచ నిత్యానామైచ్ఛికానామీశవిగ్రహాణాంస్వానురూపశ్రీవిగ్రహయోగస్యకదాచిద్విరహేపి నిత్యవిగ్రహస్యనిత్యంశ్రియా

(౧౮) ఈశ్వరస్వాతన్త్ర్యత్తైయుమ్ చేతననుడైయ అపరాధత్తై యుమ్కణ్డు అకలమాట్టాళ్.

యోగేన బాధకమిత్యుక్తే; తత్రాపి విశ్లేషః కేవలమభిసీయతే; "శాన్తానన్తేత్యారభ్య-గాఢోపగూఢాని తే" ఇతి, "ఆత్మన్యాత్మావపుషిచవపుర్వైభవైర్వైభవశ్చేత్యాకారైస్తైరనుగుణతయాసర్వభావానుయాతా । ఇచ్ఛారూపాణ్యపిభగవతస్స్వోదయస్యాత్తరూపాదూరీకుర్యాన్నహిమధురతాదుగ్ధసిన్ధోస్తరఙ్గాన్" ఇతిస్వరూపేషుగాఢసమ్బన్ధప్రతీతేః, "లక్ష్మ్యాసహశాత్పత్తికగాఢబన్ధమ్" ఇత్యభిధానాచ్చ; అవతారవిషయకత్వేన ఆశ్రయణస్యవక్ష్యమాణతయా నిత్యపరవిగ్రహాస్యశ్రియానిత్యసమ్బద్ధత్వేపికాలప్రతీక్షాయాదుర్వారత్వప్రసఙ్గాత్;

ఏవఞ్చ "ఇవళ్ సన్నిధియాలే"ఇత్యా†ద్యభిహితవిశ్లేషసంశ్లేషవిషయమిత్యన్యే; అతఉభయవిధస్యాపి నిత్యయోగస్యప్రతిపాదనే నవిరోధ ఇత్యభిప్రాయేణ అనేనవాక్యేనస్వరూపతోనిత్యయోగఃప్రతిపాద్యతే "కూడియే" ఇత్యనేన; (౧)"అహన్తయావినాహంహినిరుపాఖ్యోనసిధ్యతి" ఇతిస్వతిరేకే అసద్భావస్స్ఫురితః; విగ్రహేనిత్యయోగోపిప్రతిపాద్యత ఇత్యభిప్రాయేణతత్ప్రయోజకోభోగ్యతాతిశయః, ఈశ్వరభోగసమ్పాదనమిత్యాదావాచార్యోక్తే సత్యేవస్వయంప్రకృతోపయోగి ప్రయోజకాన్తరమాహ (ఈశ్వరస్వాతన్త్ర్యత్తైయుమిత్యాది)।

"అకలకిల్లేన్" ఇతిభోగ్యతాతిశయాదస్థానే భయశఙ్కాయాప్రసక్త ప్రతిషేధ ఇతి పూర్వైర్వ్యాఖ్యాతమ్. (౨) "యద్బ్రహ్మకల్పనియుతానుభవేప్యనాశ్యం తత్కిల్బిషంసృజతిజన్తురిహక్షణార్ధే"ఇత్యల్పకాలవివాఽసఙ్ఖ్యేయానపరాధాననుతిష్ఠతాంచేతనానామీశ్వరదర్శనే నిశ్శఙ్కమాశ్రయణం నసిధ్యతీతి స్వయంనిత్యం సన్నిధత్త

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే-౨. (౨) వై-స-౬౦. † ద్యభిహిత

(౧౫) చేతననుక్కు- ఇవ్వై యిరణ్డైయుమ్నినై త్తిజ్ఞ్వేణ్డా.

(౧౬) ఇత్తాల్ ఆశ్రయిక్కైక్కు- రుచియే వేణ్డువతు.

ఇతిభావః (౧) "నేతుర్నిత్యసహాయినీజనని నస్త్వాంత్వమత్రాగతా" (౨) "ఉదధిపరమవ్యోమ్నోర్విస్మృత్య మాదృశరక్షణక్షమమితిధియా భూయశ్శ్రీరఙ్గధామనిమోదసే" ఇత్యాచార్యోక్తిరత్రానుసన్ధేయా.

ఏతేన, "తమసః పరమేవ్యోమ్నినిత్యంసన్నిహితా" ఇత్యుత్తర నారాయణోక్తి రుపలక్షణార్థేతి దర్శితమ్; అతఏవ చేతనానాం నిశ్శఙ్క మాశ్రయణ ముపపద్యత ఇత్యాహ (చేతనుక్కితి). (ఇవ్వైయిరణ్డుమ్)స్వాపరాధేశ్వరస్వాతన్త్ర్యే; ఉక్తంచతు శ్లోక్యధికారే; "త్వత్ప్రసాదేసతి సర్వేశ్వరా దపిమేభయం నాస్తీత్యాహ (లోకనాథదయితే) ఇతి. దయితాశబ్దః - ఇహావల్లభాత్వాభిప్రాయః. సర్వభయాఽభయ హేతుభూతస్సర్వేశ్వరోపి త్వదభిమతంనాతిక్రామతీతి భావః" ఇతి.

నను, (3)"నదేశకాలానావస్థాం యోగోఽప్యాయ మపేక్షతే" ఇతివచనాత్, (౪) "సఏష దేశఃకాలశ్చ" ఇతివ్యఞ్జితత్వాచ్చ, కాలప్రతీక్షాభావస్య సిద్ధత్వాత్, ఘటకసద్భావకాలప్రతీక్షా అప్రసక్తైవేతిమతుబర్థవైయర్థ్యమితఆహ (ఇత్తాలితి), ఉపాయస్య సిద్ధస్య సర్వశక్తత్వాదకాలే కృతస్య ఫలానుకూల శక్తిర్నాస్తీత్యే తదన్యత్రసాధ్యేషు సాధనేషు దృష్టంవచనేన నివర్తితమ్; తథాపి ఫలకామనాయాఅధికారతయా తత్కాలప్రతీక్షా పురుషకారపురస్కారానుగుణకాలవిశేషప్రతీక్షా చా వర్జనీయైవ.

---

(౧) శ్రీగుణరత్న-౫3.　　(౨) శ్రీగుణరత్న
(3)　　(౪) రా-యు-౧౭.

కాలమ్ పార్క్క వేణ్డా మెన్గిఱతు.

నహి “ ఆధానస్య నర్తుమీూక్షేత్ ” ఇతికాలనియమ నిషే ధమాత్రేణ తదఙ్గసమవధానకాలోపి నప్రతీక్ష్యఇతి పురుష కారసమ వధానస్య నిత్యతావశ్యంతద్వ్యావర్తనాయ ప్రతిపాదనీయేతిభావః; (కాలమ్) పురుష కార సన్నిధానకాలః; వసన్తాదికాలాఽప్రతీక్షాతు ప్రాపకాభావాత్, నదేశ కాలావితినిషేధాద్వా;

నచ, “అనుకూలేహనిశుభే గురుస్నాత్వా సమాహితః” ఇత్యారభ్య, “ఇతిసమ్బోధిత స్త్వేవం మన్త్రేణాత్మానమర్పయేత్” ఇత్యన్తేన ప్రపత్తేరపి భరద్వాజసంహితా పరిశిష్టేకాలవిశేషాఙ్గకత్వ ప్రతీతేః; నదేశ కాలావిత్యాదీనాం దేశ కాలత్యాగవిధాయకత్వా సమ్భవాత్, విశిష్ట దేశ కాలత్యాగవిధాయకత్వేచ ఆశ్రయణా యాశుద్ధదేశ కాలసమ్పాదనప్రసఙ్గేన శిష్టాచార విరోధాత్, హిశ బ్దోపబన్ధాచ్చార్థవాద మాత్రత్వాత్కథం తత్రతదప్రతీక్షాసిద్ధిరితి వాచ్యమ్.

పరిశిష్టవచనానాం పూర్వైరనుదాహరణాత్, గురుకృత్య మన్త్రోపదేశాఙ్గ విధాయకత్వేనా ప్యుపపత్తేః; విశిష్టదేశ కాలయోః ప్రపత్త్యర్థమనపేక్షత్వజ్ఞాపనేన అజ్ఞాతజ్ఞాపకతయా విధిత్వేబాధకా భావాత్; భక్త్యాదిసామ్యాత్ప్రాప్తస్య ఉదగయన పూర్వపక్షాహ రితిసామాన్యవిధినావా దేశకాల నియమాపేక్షత్వస్య నిషేధసమ్భ వాత్; తస్యచ ప్రయోజన మకాలేపి ప్రవృత్తిరేవేతి నతదానర్థక్య శఙ్కా.

“విధిస్స్యాద్ధారణవత్” ఇతిన్యాయేన సత్యపి హిశబ్దే అప్రా ప్తార్థస్య విధేయత్వాత్, దేశాదీనామపి శ్రేయస్సాధనత్వే పేక్షేణ

ధర్మతయాతత్త్యాగస్య చరమశ్లోకే విధానాద్వాఅనువాదః;తత్రా
పి విశిష్టత్యాగవిధానాద్విధ్యధీనదేశకాలప్రతీక్షా నివృత్తిమాత్ర బో
ధనాత్; ఆర్తానార్తభేదేన విషయవిభాగోద్రష్టవ్యఇత్యేకే.

అన్యేతు, అతఏవవిరుద్ధ ధర్మాధ్యాసాత్సాధన ఫలభేదేనప్రప
త్తిభేదః. సాధనవిషయాణిదేశకాలాపేక్షావచనాని; సాధ్యవిషయా
ణి అనియమవచనాని. సాధనేషు నియమతస్తదపేక్షాదర్శనాత్; ఆప
దనాపద్భేదేన విషయవిభాగస్తు నసమ్భవతి. విభీషణశరణాగతౌ తద్ద
ర్శనాత్. వైదిక తాన్త్రిక మన్త్రిక ప్రపదనభేదేన విషయవిభాగస్వీకా
రేతు దేశకాలనియమ సాపేక్ష తన్నిరపేక్షయోస్తయోర్గురులఘు
భావే "సర్వేషాంతాన్త్రికస్తువా" ఇత్యుక్తావ్యవస్థితవికల్పానుపప
త్తేః. యోగశబ్దస్య సాధనవాచిత్వేప్యనత్యన్తభేదాత్ స్తుత్యుపపత్తిః.
ఆచార్యనిష్ఠవిషయే "ఏకైక మపిచాజ్ఞానాం ప్రపత్తిః ప్రాజ్ఞసంశ్ర
యాత్" ఇతివత్, దేశకాలాదివైకల్యేపి నఫలహానిః. సాధనప్రపత్తే
రపీత్యేవంపరమ్. ఫలప్రపత్తేస్తుతదనపేక్షత్వం ఫలత్వాదేవ, "సఏష
దేశః" ఇత్యుపబృంహితేన మతుపా ధర్మత్యాగవిధానేనచసిధ్యతీ
త్యాహుః.

అథవా, (౧)"చఞ్చలంహిమనః" ఇత్యాశ్రయణరుచేః క్షణభఙ్గు
రతయా ఆశ్రయణస్య పురుషకారయోగాదిసాపేక్షత్వే తత్ప్రతీక్షా
యాస్తద్రుచినాశశఙ్కయాభీతమ్ప్రతి పురుషకారయోగస్య నిత్య
త్వేపి తద్భయమపరిహృతమితి తదర్థంనిత్యయోగప్రతిపాదన మనర్థ
కం స్యాదితి విశిష్టకాలానపేక్షత్వసిద్ధిః. సామాన్యతో రుచికాల ఏవా
శ్రయణస్య కాలఇత్యత్రమతుపస్తాత్పర్యఞ్చ, "సఏషదేశఃకాలశ్చ"ఇ
త్యుపబృంహణవశాదవగమ్యత ఇత్యాహ (ఇత్యాలితి). (కాలమ్)

(౧౭) ఇవళ్ సన్నిధియాలే కాకమ్ తలై పెఱ్ఱతు, అతిల్లామైయాలే రావణన్ ముడిన్దాన్.

రుచికాలాతిరిక్తకాలసామాన్యమ్. అత్రయోజనాద్వయే ఆద్యయోజనా వరవరముని వ్యాఖ్యానానుసారిణీ; ద్వితీయాతు, "అయమర్థో మన్త్రరత్నే ప్రథమపదేసుస్పష్టః" ఇతి శ్రీవచనభూషణవాక్యానుసారిణీతిబోధ్యమ్.

నను, పురుషకార సన్నిధానస్య ఆవశ్యకత్వమభ్యుపగమ్య నిత్యయోగాద్రుచ్యుత్పత్తిక్షణఏవాశ్రయణసమ్భవఇతి కిమర్థం పరిహ్రియతే;సమస్తకల్యాణగుణోదధే రీశ్వరస్య పురుషకారాసన్నిధానేప్యపరాధీనరక్షకత్వం సమ్భవత్యేవేతికుతో నోచ్యతే. అతస్తత్సన్నిధానస్యావశ్యకత్వమైతిహాసిక వృత్తాన్తేన వ్యఞ్జితమిత్యాహ (ఇవళ్ సన్నిధియాలేయిత్రి).

అథవా పురుషకారస్యాజ్ఞత్వే స్వాజ్ఞసమవధానకాల ప్రతీక్షావారణాయ మతుబితివక్తుం శక్యమ్. తదేవాసిద్ధమిత్యతఆహ (ఇవళితి). కాకోహి రావణేన తుల్యాపరాధః; తతోప్యధికాపరాధో వా; జనన్యాంవిపరీతబుద్ధిగ్రహాత్తస్యాపిపాద్మోక్తా; "సదృష్ట్వాజానకీంతత్ర కన్దర్పశరపీడితః। విదదారనఖైస్తీక్ష్ణైః పీనోన్నతపయోధరా" ఇతి. కాయికవ్యాపారస్త్వధికః. ఏవమపి తన్యప్రాణరక్షణమ్, "కృపయా పర్యపాలయత్"ఇతికారుణ్యరూప శ్రీసన్నిధ్యధీనమ్. యద్యపి "తమేవశరణంగతః" "శరణ్యశ్శరణాగతమ్" ఇతితత్రదక్షిణే శరణాగతత్వం హేతుః ప్రతీయతే. తథాపితత్రశరణాగతిస్తస్య గత్యన్తరాభావప్రయుక్త సమీపాగమనమాత్రమేవ.

తదుక్తం పాద్మే; "ఇత్యుక్తస్సోధబలిభుగ్బ్రహ్మణారఘునన్దనమ్। ఉపేత్య సహసాభూమౌ నిపపాత భయాతురః। ప్రాణసంశయ మాపన్నం దృష్ట్వాసీతాఽథవాయసమ్॥ త్రాహిత్రాహీతి భర్తార మువాచ దయయా విభుమ్। పురతః పతితం దేవీ ధరణ్యాం వాయసం తథా। తచ్ఛిరః పాదయోస్తస్య యోజయామాస జానకీ। తముత్థాప్య కరేణాథ కృపాపీయూష సాగరః। రరక్ష రామో భగవాన్వాయసం దయయైక్షత"ఇతి.

నచాస్య బ్రహ్మకృత శరణాగత్యుపదేశ శ్రవణమాత్రేణ భయాతురస్యాఽనాదిత విశ్వాసస్య శరణాగతిరస్తీతి కల్పయితుం శక్యమ్; గత్యభావప్రయుక్తా చ నిర్వ్యాపారతా రావణస్యాపి సమానా; నహి భగవతా బ్రహ్మాస్త్రే ప్రయుజ్యమానే సకిఞ్చిచ్చకారేతి రామాయణే దృశ్యతే.

ఏవఞ్చ (౧) "ప్రణత ఇతి దయాళుః" (౨) "శరణమిత్యుక్తి క్షమా" ఇత్యాద్యభ్యుపగమమాత్రం సీతాకృతవ్యాపారం వా ఆశ్రిత్య యోజ్యమ్; అస్తు వా శరణాగతి తదభావాభ్యామనయోర్విశేషః. తథాపి శూర్పణఖా తాటకయోరయమపి విశేషోఽసిద్ధః. నహి తయోరన్యతరా శరణాగతా. అపరాధశ్చ శూర్పణఖాయా అధికః; సాహి సీతాం భక్షయితు ముపససార; తాటకా తు స్వవసేజ్యాశబ్దం శ్రుత్వా సఙ్క్రుద్ధా; అతఏవ రమ్యజామాతృదేవైరనయోర్జీవనతద్వ్యతిరేకౌ పురుషకార సన్నిధ్య సన్నిధ్యధీనావిత్యుక్తమ్. విరూపణమాత్రేణ శూర్పణఖా విదుద్రావ. ఇయన్తు హృతకర్ణాగ్రనాసికా ఛిన్నబాహురపి కామరూపధరా సద్యోఽనేకశో రూపాణి కృత్వా అశ్మవర్షం విముఞ్చన్తీ చచారేతి తాం విశ్వామిత్రచోదితో వధీదిత్యస్తి విశేష ఇతి చేన్న; యో హి భార్గవరామస్య శరం నిరోద్ధుముద్యోజ, న తస్యాశక్తిర్మాయా శక్తినిరోధే; విశ్వామిత్రస్య తయా మాభూద్దేశోపద్రవ

(౧) స్తో-౮- (౨) శ్రీగుణరత్నకో

(౧౮) పురుషకారబలత్తాలే స్వాతన్త్ర్యమ్ తలై శాయ్న్దాల్ తలై యెడుక్కుమ్గుణఙ్గళై చ్చొల్లుకిఱతు నారాయణపదమ్.

ఇత్యేతావదేవాభిమతమ్. ఏవమపి తద్వ్యధస్సీతాసన్నిధ్యభావాదేవే త్యాశయాత్. వస్తుతో వచనసిద్ధాయాం పురుషకారాపేక్షాయామ భ్యుచ్చయమాత్రం వ్యఞ్జకవృత్తాన్తకధనమితి నాతీవాత్రయతితవ్యమ్.

నన్వత్ర నారాయణశబ్దో వాత్సల్యాదిగుణపర ఇతిభవతామభి మతమ్; తచ్చనసమ్భవతి. అనుద్భూతవాత్సల్యాదేరాశ్రయణాఽప్ర యోజకత్వాత్; ఉద్భూతవాత్సల్యాది ప్రతిపాదనే పురుషకారవై యర్థ్యాదతఆహ (పురుషకారబలత్తాలేఇతి). పురుషకారోద్భావిత స్యైవ వాత్సల్యాదేః ప్రతిపాద్యత్వాన్నదోష ఇతిభావః; గుణసమ్బ న్ధశూన్యేసదపిపురుషకారసన్నిధాన మప్రయోజకమితి తత్సద్భావో నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యతే.

యత్తురహస్యత్రయసారే పురుషకారోప్యధిక ఇతి జ్ఞాపయన్తో గుణసమ్బన్ధా నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యన్తే. (౧) "తన్నడియార్ తిఱత్తు" ఇతి. శ్రియోద్భావితానపిదోషాన్నాద్రియతఇత్యభిధానా దిత్యవధారితమ్. తత్-భగవద్గుణప్రాశస్త్య ప్రతిపాదనపరమ్. స్వో ద్భావితవాత్సల్యదార్ఢ్యపరీక్షార్థమేవ శ్రియాదోషసూచనంక్రియత ఇతిరమ్యజామాతృదేవై రభిధానాత్; అన్యధాపురుషకారవైయర్థ్య ప్రసఙ్గాత్.అతఏవషట్త్రింశత్సహస్రికాయాం గుణాధిక్యమేవ ఉచ్యత ఇత్యుక్తమ్.

అధవా, నను శ్రీమచ్ఛబ్దఏవ భగవదసాధారణనామేతి నారా యణశబ్దో నపేక్షితః. పఠ్యతే నామసహస్రే శ్రీమచ్ఛబ్దః - "శ్రీధర

(౧) పెరి-తిరు-౪-౯-౨.

శ్శ్రీకరశ్శ్రేయశ్శ్రీమాన్" ఇతి. యద్యపి శ్రేయసే - సర్వపురుషా
ర్థాయ, శ్రయణీయా- శ్రేయశ్శ్రీః, సాస్యనిత్యయోగినీతి - శ్రేయ
శ్శ్రీమానితి భగవద్గుణదర్పణే వ్యాఖ్యాతమ్. "అగ్రణీర్గ్రామణీ
శ్శ్రీమాన్" ఇత్యత్ర తుస్పష్టపరవిభూతిత్వాత్ శ్రీమానితి; "నారసింహ
వపుశ్శ్రీమాన్" ఇత్యత్ర సౌన్దర్యలావణ్యాదిభిరతిమనోహర దివ్య
రూపఇతి; తథాపి శ్రేయశ్శ్రీమచ్ఛబ్దస్యాపి లక్ష్మీసమ్బన్ధేనైవ ప్రవృత్తి
నిమిత్తేన నామత్వాత్; లక్ష్మీపదాది శబ్దతుల్య శ్రీమచ్ఛబ్దోపినా
మైవ. మతుపాచ శ్రీపతేఃపదే ఇత్యాద్యనుసారాత్; పతిత్వాది
సమ్బన్ధబోధనాత్తస్య భగవదసాధారణత్వా న్నామహుపాఠాభావే
పి చనక్షతిః.

గుణవిగ్రహప్రతిపాదనాయ నారాయణశబ్ద ఇతిచేత్, చర
ణపదవైయర్థ్యమ్; గుణమాత్రప్రతిపాదనేపి శరణపదవైయర్థ్యమ్;
ఇత్యతో గోబలీవర్దన్యాయేన ఉపాయతోపయుక్త గుణవిశేషమాత్ర
ప్రతిపాదకత్వం సఙ్గతిందర్శయన్నాహ (పురుషకారబలత్తాలేయితి),
ఉపాయత్వాతిరిక్త సర్వగుణవివక్షాయా అప్యత్రాభావాన్నాయం
గోబలీవర్దన్యాయ విషయఇతిమత్వా తత్వదీపకృతా సామాన్య
విశేషన్యాయః ప్రదర్శితః; సామాన్యవిశేషన్యాయశ్చ - విశేషా
నుగుణ్యేన సామాన్యస్య తాత్పర్య వర్ణనమాత్రమ్; తచ్చసమాన
ప్రకరణపఠిత శబ్దేష్వైకార్థ్యేన, విరుద్ధేషు విశేషాతిరిక్తపరత్వేన, ప
రస్పరాన్వయయోగ్యేష్వపేక్షితార్థ ప్రతిపాదకత్వేన; ఆద్యంసద్బ్రి
హ్మాత్మాదిశబ్దేషు; ద్వితీయంయదాహావనీయేజుహోతీత్యాదౌ; తృ
తీయం ప్రకృతఇతిబోధ్యమ్.

(౧౯) అవైయావన-వాత్సల్యముమ్, స్వామిత్వముమ్, సౌశీల్యముమ్, సౌలభ్యముమ్, జ్ఞానముమ్, శక్తియుమ్;

అతఏవోత్తరఖణ్డేపి ప్రాప్యత్వోపయుక్తాఏవ గుణా నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యన్తే; సర్వేషాం గుణానామత్రాభిధానే తస్మాత్ త్వ్యేవా ప్రాగేవనిర్దిశ్యేత; అతో విభజ్యైవాత్రఖణ్డద్వయే గుణావివక్షితాఇతి. (తన్నైయెడుక్కుమ్) సాక్షాత్పరమ్పరయావా-ఆశ్రితరక్షణోన్ముఖాన్; ఏతేనజ్ఞానశక్త్యాదీనామప్యత్ర ప్రతిపాద్యతయా వక్ష్యమాణత్వాత్తేషాఞ్చస్వాతన్త్ర్య తిరోహితత్వోద్బోధనయోరభావాదసాఙ్గత్య మిత్యపాస్తమ్.

తేషామప్యాశ్రితరక్షణౌన్ముఖ్యస్య స్వాతన్త్ర్య తిరోహితత్వాత్, తానేవగుణాన్ దర్శయతి, (అవైయావనవిత్యాదినా). జ్ఞానశక్తిగ్రహణం పూర్తిప్రాప్త్యోరుపలక్షణమితి వరవరమునయః.

అత్రయద్యపి "తత్రసూపసదత్వార్థాః కార్యార్థాశ్చద్విధాగుణాః॥ వాత్సల్యప్రముఖాఃపూర్వే జ్ఞానశక్త్యాదయోపరే" ఇత్యాశ్రయణ సౌకర్యాపాదకత్వేన ఆశ్రితకార్యాపాదకత్వేనచ గుణావిభక్తాః; తథాపి కార్యానుకూలజ్ఞానశక్త్యాదిశూన్యం నైష్ఫల్యాన్న ప్రేక్షావానాశ్రయతీతి జ్ఞానాదీనామప్యస్యా శ్రయణోచితత్వమితి, "ఆశ్రయణోచితాఖిలగుణస్య" ఇత్యత్రఉభయవిధగుణపరామర్శోపపత్తేర్న తద్విరోధః; ఆశ్రయణోచితేతి- వాత్సల్యాదయ ఏవప్రోక్తాః; "హరేః" ఇత్యనేనతు-విరోధినివర్తనశక్తింబోధయతా జ్ఞానాదయ ఉపలక్ష్యన్త ఇత్యన్యే.

నారాయణపదస్య ఉక్తగుణబోధకత్వఞ్చ "నారస్త్వితిసర్వపుంసామ్" "నారశబ్దేన జీవానాం సమూహః ప్రోచ్యతేబుధైః" ఇతి

రీత్యా కరణవ్యుత్పత్త్యాశ్రయణే ఉపాయత్వబోధనాత్, తస్యచ అగ్రే వక్ష్యమాణత్వాత్, తదుపయోగిగుణేషు తాత్పర్యనిశ్చయాత్; "తస్మాన్నారాయణంబన్ధుమ్" "మాతాపితాభ్రాతా" ఇత్యుక్తరీత్యా సర్వవిధబన్ధుత్వప్రకాశకతయా, మాతృత్వేన వాత్సల్యస్య పితృత్వేన స్వామిత్వస్య, భ్రాతృత్వేన సౌశీలస్య, నివాసత్వేననిత్యసాన్నిధ్యరూపస్య సౌలభ్యస్య, సుహృత్త్వేనచ రక్షణోపయోగిజ్ఞానముఖేన శక్త్యాదీనాం లాభాదితి దీపకృతః; నరసమ్బన్ధిత్వాద్వాత్సల్యాదయో నారాః; తేషామయన మాధార ఇత్యన్యే.

నచ భగవతా పరాఙ్కుశమునినా(౧) "నికరిల్ పుకళ్లాయ్" ఇత్యారభ్య చతుర్ణామేవ వాత్సల్యాదీనామనుక్రాన్తత్వాత్, కథం జ్ఞానాదీనామప్యత్ర వివక్షేతిశఙ్క్యమ్. "తిరువేఙ్కడత్తానే" ఇత్యత్ర వేఙ్కటశబ్దేన విరోధినిరసనశక్తిముఖేన జ్ఞానాదీనాముపలక్షితత్వాత్; శ్రీశైలశక్తేర్భగవచ్ఛక్తిపర్యవసాయిత్వాత్; యత్తు ఉపాయత్వోపయోగినీపరత్వసౌలభ్యే – శ్రీమన్నారాయణపదాభ్యాముచ్యేతే; శ్రియఃపతిత్వంహి– (౨) "శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వమశ్నుతే" (3) "అప్రమేయం హితత్తేజః" (౪) "తిరుమకళార్ తనికేళ్వన్ పెరుమైయుడైయ" ఇతిపరత్వహేతుత్వేన జగన్మాతృసమ్బన్ధరూపతయా "మాధవోభక్తవత్సలః" ఇతి సౌలభ్యహేతుత్వేనచ ప్రదర్శ్యతే. నారాయణశబ్దశ్చ – నరాజ్జాతానీతి వ్యుత్పత్త్యాశ్రయణే కారణత్వాఽన్తరాత్మత్వబోధకతయా పరత్వనిత్యసాన్నిధ్యరూపసౌలభ్యే బోధయతీతి స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్. తదప్యుక్తార్థాభిప్రాయకమేవ; పరత్వోపలక్షితానాంజ్ఞానశక్త్యాదీనాంసౌలభ్యో

---

(౧) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦ (౨) యజు-కాఠక-3-

(3) రా-అ-3౭ ౧౫ (౪) తి-వాయ్-౧-౯-3

పలక్షితానాంవాత్సల్యాదీనాఞ్చ శ్రియాజ్ఞాపితానాముద్భావితానాఞ్చ నారాయణపదేన కారణత్వాది ప్రతిపాదనముఖేనాభిధానమితి హితద్గ్రన్థార్థః. ఉభయోః పదయోరుక్తగుణ జ్ఞాపకత్వ సమ్భవేపి, శ్రీమత్పదస్య పురుషకార సమ్బన్ధ ప్రతిపాదనే, ఉత్తరపదస్య తదుద్భావిత దృఢతర గుణసమ్బన్ధ శక్త్యాది ప్రతిపాదనే తాత్పర్యమితి తత్రైవానుపదం దర్శితమ్.

ఏతేనధ్యేయత్వవదాశ్రయణీయత్వమపి కారణవస్తున ఏవేతి యోబ్రహ్మాణమితిశ్రుత్యావగమాత్, కారణత్వమప్యత్ర వివక్షితమితి తత్వదీపోక్తి ర్వ్యాఖ్యాతా. సృష్ట్యనుగుణ జ్ఞానశక్తి కరుణాదిజ్ఞాపనముఖేనైవ తస్యాశ్రయణోపయోగిత్వాత్; ఏవంసతి "నారపదస్య జీవసమూహవాచిత్వమ్, అయనపదస్య కరణవ్యుత్పత్త్యా ఉపాయవాచిత్వఞ్చ అత్రనారాయణపదార్థతయోక్తంభవతి" ఇత్యత్రనారాయణపదశబ్దో బహువ్రీహిణా నారాయణపద బోధ్యార్థకోభావప్రధానః; తదర్థత్వం తత్ప్రయోజనకత్వమ్, తద్ధేతుత్వమితియావత్; అత్రేత్యస్యఉక్తేషు గుణేష్విత్యర్థః; అన్వయశ్చాస్య నారాయణపదబోధ్యత్వే; తథాచోక్తానాం ప్రతిపాద్యత్వే కరణవ్యుత్పత్తిర్మూలమితి తాత్పర్యమ్. యథాచైతత్తథోపపాదితమనుపదమేవ. శబ్దశక్తిశ్శబ్దస్య స్వవిషయ తత్సమ్బన్ధ్యర్థ బోధకత్వరూపాతిశయకరీ, తచ్ఛేష ఇతి వాయథాశ్రుతమేవ సుగమమ్. ఏతేనోపాయత్వస్యాపి నారాయణపదప్రతిపాద్యత్వోక్త్యా చ్ఛరణపదవైయర్థ్యపరిహారాయ గోబలీవర్దన్యాయేన సఙ్కోచయితుం యుక్తమిత్యగ్రిమగ్రన్థవిరోధ ఇత్యపాస్తమ్.

అథవా, అత్రప్రతిపాద్యమాన ముపాయత్వం మోక్షప్రదానస్వరూపయోగ్యతారూపం సామాన్యోపకారోపహితత్వమ్; శరణశబ్దేనతు మోక్షోపాయత్వం ప్రతిపాద్యతఇతి భేదోబోధ్యః. యో బ్రహ్మాణమితికరణకళేబరప్రదానస్య, యోవై వేదానితిశాస్త్రప్రదానస్య, దేవమితిస్తుతి విషయీభూత కల్యాణగుణయోగస్య, ఆత్మబుద్ధిప్రసాదమితి గుణవత్త్వాధ్యవసాయ జనకత్వస్యచ ప్రతిపాదనాత్. అత్రజ్ఞానశక్తిగుణగ్రహణస్య, ఫలప్రదానోపయుక్తాగుణాః "సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వావాప్త సమస్తకామత్వ నిరుపాధిక శేషిత్వ పరమదయాళుత్వాని" ఇతిస్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానోక్త్యనురోధేనదయాఫలకత్వాద్దయాకార్యనిరుక్తోపాయత్వసిద్ధిః.

శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రైరపి(౧)"త్వద్జ్ఞానశక్తికరుణాసు సతీషునేహ పాపంపరాక్రమితుమర్హతిమామకీనమ్" ఇతికార్యోపయోగిత్వేనకరుణాప్యనుసంహితా; యత్పునః భట్టపరాశరపాదైః, (౨)"ఉపాదత్తేసత్తాస్థితి నియమనాద్యైశ్చిదచితౌస్వముద్దిశ్యశ్రీమానితివదతివాగౌపనిషదీ। ఉపాయోపేయత్వేతదిహతవతత్వం నతుగుణావతస్త్వాంశ్రీరఙ్గేశయశరణమవ్యాజమభజమ్" ఇత్యుపాయోపేయత్వయోరాశ్రయణోచితతయా అనుసన్ధానమ్; తత్రోపేయత్వం శేషిత్వరూపమత్రప్రాప్తిగ్రహణేనైవ గృహీతమ్; ఉపాయత్వంపునస్సమ్బన్ధపర్యవసితం కరుణాపర్యవసితంవా.

యద్యపి నారాయణత్వ మవర్జనీయ శరీర శరీరిభావాదిసమ్బన్ధరూపతయా స్వతన్త్ర చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తమ్. తథాపితస్యలక్ష్మ్యద్భావిత వాత్సల్య దార్ఢ్యమాత్రాపాదకత్వంస్వప్రయోజనార్థకర్తృత్వాపాదకత్వంవేతి తత్రైవోపపాదనాత్, నాతీవోపయోగఇతీహానుక్తిః.

(౧) (౨) ర-స్త-౨-౧-౨౦

గద్యేతు-అఖిలహేయ ప్రత్యనీకేత్యాదినా, నిఖిలజగదుదయ విభవ లయలీలేత్యన్తేన-స్వరూపరూపగుణాయుధమహిషీపరిజనభోగ లీలా విభూతియోగ జగత్కారణత్వాదికం సామాన్యతో నారాయ ణపదార్థతయానుసన్ధాయ, సత్యకామేత్యాదినా వైకుణ్ఠనాథేత్యన్తే న-వ్యుత్పత్తిక్రమానురోధేన గుణవిభూతివిశిష్ట మిథున పరప్రాప్య త్వముత్తరఖణ్డ పదద్వయ బోధ్యమనుసన్ధాయ, అపారకారుణ్యేత్యా దినా అశరణ్యశరణ్యేత్యన్తేన ఉపాయత్వోపయుక్తగుణజాతమను సంహితమ్,

కృపాసహకృతస్య జ్ఞానశక్త్యాదేర్వా వనోపయోగిత్వ మితి తత్ప్రాధాన్యసూచనాయ కారుణ్యస్య ప్రథమంనిర్దేశః; (౧) "కృ పాయోగాచ్ఛశ్వతాత్" (౨) "కారుణ్యారూపయా" (3) ఇతిశా స్త్రమ్;"కృపయాపర్యపాలయత్" ఇత్యైతిహాసికంవచః; కారుణ్యై కాస్తినశ్చ పరాఙ్కుశాదయః; (౪) "కృపయా కేవలమ్" ఇతి యా మునాచార్యాః; (౫) "కేవలంమదీయయైవదయయా" "అర్థిత్వ మాత్రేణ పరమకారుణికోభగవాన్"ఇతిగద్యమ్; (౬) "జ్ఞానబలైశ్వ ర్య వీర్యశక్తిముఖాః దోషాభవే యుకే తేయదినామదయేత్వయా వినాభూతాః" ఇతివేదాన్తాచార్యాః

ఔదార్యంపరం స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే శరణ్య త్వోపయుక్తగుణదశకమధ్యేఽనుసంహితమ్. తచ్చ ఉపాయలాఘ వోపేయగౌరవపాత్రాపకర్షానాదృత్య కృతేపిసర్వస్వదానేనకిఞ్చి న్మయాకృతమితి బుద్ధ్యావస్థానమ్. ఇదఞ్చధుర్యవదధిభాణ్డఘుణ్టాక ర్ణాదివద్బలాత్కృత్యస్వానుబన్ధిపర్యన్త పురుషార్థాపేక్షాయా ముప యుజ్యతఇతి రహస్యత్రయసారే; ఏతచ్చన సర్వముముక్షువిషయేఉ పయుజ్యతఇతి నేహోక్తమ్.

---

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే-౧౩ (౨) లక్ష్మీత-౨౦ (3) రా-సు-3౭-౧3౪
(౪) స్తో-౪- (౫) శరణాగతిగద్యే (౬)

పరకార్యమపి స్వకార్యత్వేన కరోతీత్యే తత్ప్రయోజనం స్వతన్త్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తమ్. తచ్చ శేషిత్వేన తత్ఫలమేతత్ఫలమేవేత్యుపపాదనాన్నాతీ వాపేక్షితమ్. సౌన్దర్యం విగ్రహగుణఇతి సౌలభ్యం సూచయతి. అనాలోచిత విశేషా శేషలోకశరణ్యత్వం-సౌలభ్యస్య విషయవిశేషానుక్తేస్సర్వవిషయకత్వసిద్ధ్యా సిద్ధమేవ; సౌశీల్య పర్యవసితంవా.

అతఏవస్వతన్త్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానేగుణదశకమధ్యేఽనుసంహితమపి నేహోక్తమ్. ప్రణతార్తిహరత్వం కరుణాకార్యమ్; సాపరాధస్యానుసన్ధేయ గుణమధ్యే వాత్సల్యం ప్రధానమితిజ్ఞాపనాయపునర్నిర్దేశః. అతఏవ హితస్య నిస్సమత్వం భగవతా పరాఙ్కుశేనాభిహితమ్; అనవరతేత్యాదినా శేషీభూతేత్యన్తేన జ్ఞానశక్తిప్రాప్తయఉక్తాః. "అఖిలజగత్స్వామిన్నస్మత్స్వామిన్"ఇతిసామాన్యవిశేషాభ్యాంస్వామిత్వమనుసంహితమ్; సత్యకామేతిపూర్తిః. నిత్యభోగ్యాదిమత్త్వంహితదర్థః. సఙ్కల్పస్య సత్యత్వమప్రతిహతమితి శక్త్యతిశయఏవ పర్యవస్యతి. ఆపత్సఖత్వం కృపాకార్యమ్; అర్థికల్పకత్వమౌదార్యాన్నాతిరిచ్యతే. శేషిత్వాదేవ నిఖిలజగదాధార స్సకలేతరవిలక్షణశ్చ;సర్వత్రహేతు శ్రీమత్త్వమ్; తదేతదఖిలం పూర్వఖణ్డగత నారాయణపదార్థఇతినారాయణపదోపాదానేనసూచితమ్.

అశరణ్య శరణ్యత్వమపి కారుణికత్వ కార్యమేవ. తతఏవతదపి స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానోక్త మిహానానుసంహితమ్;అశరణ్యాః అతిమన్దా ఇతి శీలస్థానపతితమితి తత్త్వదీపే; అతోనగద్యవిరోధ ప్రసక్తిరితి.

(౨౦) కుఱ్ఱమ్కణ్డు వెరువామైక్కు- వాత్సల్యమ్

పూర్వోక్తహేతునా ప్రథమోపాత్తస్య వాత్సల్యస్యలక్షణం సూచయన్ ప్రయోజనమాహ (కుఱ్ఱమ్కణ్డితి). వత్సంలాళయతీతి డప్రత్యయే వత్సలశబ్దః. తస్యభావో వాత్సల్యమ్; అద్యజాతేవత్సే ధేనోర్దోషానాదరహేతుస్స్నేహవిశేషః. తాదృశ స్నేహకార్యందోషాదర్శనమ్. తదుత్కటావస్థాకార్యం దోషేషు గుణత్వబుద్ధిః.

తదుక్తం శ్రుతప్రకాశికాయామ్-"బన్ధవిశేషాన్వితేషుప్రీతిః-స్నేహః. యస్యవిపాకా అస్థానభయశఙ్కిత్వమ్, దోషానవభాసః, దోషేపి గుణత్వబుద్ధిరిత్యాదయః" ఇతి. తత్రైవ సమన్వయాధికరణే "దోషేషు గుణత్వబుద్ధిః-వాత్సల్యమ్, యథామాతుర్వత్సే" ఇత్యుక్తమ్. అతిమాత్ర ప్రేమయోగ్యబన్ధవద్విషయక స్నేహవిశేషో వాత్సల్యమ్ తత్కార్యత్వాద్దోషాదర్శనే,దోషేషుగుణత్వబుద్ధౌ వా తత్రతత్రవాత్సల్యపదప్రయోగః. దోషాదర్శనం పరీక్షకస్యాపి బన్ధాన్వితేషు,కారుణ్యరహితేష్వపి భార్యాదిషు దృశ్యతఇతివత్సవిషయే ధేనోర్జ్ఞానశూన్యాయార్గ్లిష్టాన్తత్వేనోపాదానమహిమ్నా దోషభోగ్యత్వంవాత్సల్య మిత్యేవ ప్రాయశోవ్యవహ్రియతే.

(౧) "అవిజ్ఞాతా సహస్రాంశుః" (౨) "అవిజ్ఞాతాహిభక్తానామాగస్సు కమలేక్షణః" (3) "యతోదోషంభక్తేష్విహ వరద నైవాకలయసి" ఇత్యాదౌ ప్రథమావస్థాకార్యముక్తమ్; (౪) "సన్తుశైయ్‌తార్" (౫) "కుణజ్గొళ్ళుమ్" (౬) "నఱ్ఱమాకవేకొళ్"

(౧) సహస్రనామ్ని (౨) (౩) వగ-౫
(౪) పెరి-తి-౪-౯-౨. (౫) ౧-తిరువ-౪౧. (౬) తి-ప-వి-౧౧౧.

ఇత్యాదిషు ద్వితీయావస్థాకార్య ముచ్యత ఇతి నవిరోధః. అతఏవ దయాపాల మునిభిర్జ్ఞానసారే, "వణ్ణుపడి" "అఱ్ఱముఱైక్కల్" ఇతి గాథాద్వయేన క్రమేణదోషాదర్శిత్వ దోషభోగ్యత్వేదర్శితే. అతఏవ స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే "త్వద్దోషాదర్శనస్వభావ స్త్వద్దోషేషు భోగ్యత్వబుద్ధిమాన్" ఇత్యుక్తమ్.

యద్యపీత్యనేన దోషాదర్శనం స్యాదిత్యనేన భోగ్యతాచబోధ్యత ఇతి విష్ణుచిత్తసూక్తిపర్యాలోచనాయాం విశదమ్; (౧) "విళఙ్గామెత్తినాయ్పోలుమ్" ఇత్యత్రైవ "పోలుమ్" ఇతిశబ్దో నాయాథార్థ్యసూచకః. అదర్శనమపినిగ్రహాభిసన్ధిరాహిత్యమేవ తథాచయద్యయమాశ్రితాన్న నిగృహ్ణాతి రాగతో వర్తమానాః కోవావారయితా. అతస్సమాశ్రయణాత్పూర్వభావిషు ఉత్తరభావిషుచ ప్రామాదికేషు అకృత్యేషుచ హేయేషు శరీరాదిషు అదర్శనం భోగ్యత్వం వా, యేనస్నేహవిశేషేణ, సభగవత స్స్వక్రియమాణోపినాతిప్రసఙ్గాపాదకః.

అత్రైవపూర్వాపరవిషయే దోషేషు గుణత్వ బుద్ధిరుక్తా. తత్వదర్శిసూక్తిష్వపిశబ్ద దర్శనాత్, ప్రామాదికేషూత్తరేషు; జ్ఞానినైవిగ్రహత్తోడే యాదరిక్కుమ్" ఇత్యారభ్య శ్రీవచనభూషణేశరీరాదిషూక్తాః ఆశ్రితస్య హిదోషాభోగ్యాః. బుద్ధిపూర్వకదోషప్రవృత్తిరాశ్రితత్వవిరోధినీ; అతస్తద్దోషాః ప్రామాదికా ఏవ; ఉక్తంహి "ప్రపన్న ఇతిగర్వేణ నకుర్యాద్గురుపాతకాన్। జ్ఞాత్వాపి పాతకంకర్మ కుర్వన్నూర్ధ్వః పతత్యధః" ఇతితదేతత్తైల ముతికన్యాయేన శ్రీవచనభూషణేఉపపాదితమ్. యోహిపుణ్యాదపిబిభేతినహిసపాపంకరోతీతి.

---

(౧) పెరి-తి-మొ-౩-౩-౭.

వేదాన్తాచార్యైరపి "అలిహ్యాతాం నిరవశేషమలబ్ధతృప్తిః" "భరన్యాసచ్ఛన్నప్రబలవృజినప్రాభృతభృతః" ఇత్యాదిభిర్దోషభోగ్యత్వమభిధాయ, ఏవంమన్దానాంకాలదోషాద్విపరీతప్రవృత్తిర్మాభూదితి వాత్సల్యందోషాదర్శిత్వమితిలక్షితమ్; "అద్యజాతస్తమలినంవత్సం ధావతిగౌరివ" ఇత్యాదిచేహప్రమాణమ్; (౧) "స్తన్యంతద్విషసంమిశ్రం రస్యమాసీజ్జగద్గురోః" ఇత్యేతదపివ్యఞ్జకతయోదాహరన్తి; వ్యాకరణేతు "వత్సాంసాభ్యాంకామబలే" ఇతివృత్తివిషయేకామవ రాద్వత్స శబ్దాన్మత్వర్థీయే లప్రత్యయేవత్సలశబ్దోవ్యుత్పాదితః.

అన్యైస్తువత్సంలాతి-ఆదత్తఇతి, "ఆతోనుపసర్గేకః" ఇత్యుక్తమ్; సర్వథాభ్రాన్త్యజ్ఞానాదిప్రయోజకస్నేహవిశేషోవాత్సల్యమ్. "విశ్వంధిమైవ విరచయ్య" ఇత్యత్రవ్యామోహాతిశయాత్సర్వశక్త్యపరిజ్ఞానేన సరస్తటాగమన పాదపరిమార్జనాదికం వాత్సల్యకార్యమిత్యుక్తమ్. పరాశరభట్టపాదైరపి (౨) "వత్సరో వత్సలోవత్సీ" ఇత్యత్రఏతాదృశస్వభావవిశేషఉక్తః; సహిచిరంపరిచీయమానేష్వపిశరణాగతేషు కస్యాపిహేతోస్సద్యః ప్రసూతేష్వివవత్సేషుసహజాకారాస్నుపయస్సంస్నవస్తనవేదనాః కింకర్తవ్యతాకులాఇవధేనవస్సమ్భ్రమ్యతీతి; నచదోషాణామనుకూలతయావేదనీయత్వేతేషాం నిర్తనాఽసజ్జతిః. నివర్తనస్యనైతేషాంప్రతికూలంఫలందాస్యామీతిసఙ్కల్పరూపత్వాత్. ఈదృశవాత్సల్యదర్శనం స్వదోషదర్శనకృతనివృత్తిం నివారయ దాశ్రయణే ఉపయుజ్యతే; సాధనత్వేప్రపత్తేస్తమైవదోషాణశ్యస్త్రీతినార్థోవాత్సల్యపర్యాలోచనేన.

నహి బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంద్వాదశవార్షికాదికర్తుర్వాత్సల్యం పర్యాలోచయితవ్యమ్; "వెరువామైకుర్" ఇత్యనేన ఆశ్రయ

(౧) హరివంశే ౭-౩౭ (౨) సహస్రనామ్ని

కార్యమ్ శెయ్యుమెన్నుతుణిక్కై కుఱ్ఱ- స్వామిత్వమ్.

ణోపయోగిత్వం దర్శితమ్; స్వామిత్వన్తు పూర్వోక్త వాత్సల్య హేతుస్తదీయలాభస్య స్వలాభత్వాపాదకస్సమ్బన్ధ విశేషః; ఏతేనబన్ధవిశేషాభావాద్దోషేష్వానుకూల్య వేదనహేతుస్నేహవిశేషో నసమ్భవతీతి శఙ్కా-వ్యావర్త్యతే; ఏవఞ్చ అస్యాప్యపరాధభయనివర్తకత్వమేవ ఫలితమ్. సాఙ్గాత్పరమ్పరాకృతస్తు విశేష ఇతి; ఉపయోగాన్తరమప్యాహ (కార్యమ్ శెయ్యుమితి)

సత్యపివాత్సల్యేఽననుష్ఠితసాధనస్యాఽఽశ్రయణమాత్రేణ కథంకార్యం కరిష్యతీతిశఙ్కా-వ్యావృత్తిః- స్వామిత్వఫలమ్; వైముఖ్యదశాయామపిసత్తానువర్తనాదిహేతుభూతసమ్బన్ధవిశేషవత ఆశ్రయణదశాయామపేక్షితఫలప్రదత్వమావశ్యకమిత్యధ్యవసాయస్య తేనజననాత్; ఉక్తంహి (౧) "ఈశేశితవ్య సమ్బన్ధాదనిదంప్రథమాదపి। రక్షిష్యత్యనుకూలాన్నః" ఇతి.

నచైవమేతస్య కార్యకరణోపయోగితయా ఆశ్రయణోపయోగిగుణమధ్యే పరిగణనాసఙ్గతిః. తజ్జ్ఞానస్యశఙ్కా-నివర్తనద్వారా ఆశ్రయణప్రవృత్త్యుపయోగిత్వాత్పరిగణనేచ, జ్ఞానశక్త్యాదీనామపి తదాపత్తి రితివాచ్యమ్; పూర్వోక్తోపయోగమాదాయ తదుపపత్తేః; ఉపయోగాన్తరకథనన్తు, వాత్సల్యనిశ్చయేసత్యపి ఏతదనుసన్ధానస్యావశ్యకత్వ జ్ఞాపనార్థమ్.

నచ "త్రాణేస్వామిత్వమౌచిత్యమ్" ఇత్యౌచిత్యరూపస్య స్వామిత్వస్యకథమధ్యవసాయహేతుత్వమితివాచ్యమ్; ఆశ్రితవిషయేతస్య ఫలోపధాయకత్వసమ్భవాత్;

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే-౧౭.

స్వామిత్వమ్కణ్డకలామైక్కు సౌశీల్యమ్.

శీలమ్-మహతోమన్దైస్సహనీరన్ధ్రేణ సంశ్లేషస్వభావత్వమ్; తస్యసౌష్ఠవమ్-సౌశీల్యమ్; మన్దసంశ్లేషదశాయామపిస్వమహత్త్వబుద్ధిరాహిత్యమ్; తచ్చ, (౧) "గుహఆత్మసమస్సఖా" (౨) "సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి" (౩) "అహంవో బాన్ధవోజాతః" (౪) "ఆత్మానంమానుషంమన్యే" ఇత్యాదిషువిశదమ్; అనుసంహితఞ్చ తచ్ఛ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రైః, (౫) "తద్దైవతథాస్తుకతమోయమిహ స్వభావోయా వాన్యథావిధగుణోభజతేభవన్తమ్। తావాంస్తథావిధగుణస్తదధీనవృత్తిస్సంశ్లిష్యసిత్వమిహ తేనసమానధర్మా" ఇతి.

ఏవం, (౬) "బ్రహ్మేశమధ్యగణనా గణనార్ఘపఙ్క్తౌ విన్ద్రానుజత్వమదితేస్తనయత్వయోగాత్। ఇక్ష్వాకువంశ యదువంశజనిశ్చ హన్తశ్లాఘ్యాన్యమూన్యనుపమస్యపరస్యధామ్నః" ఇత్యపిశీలకార్యమేవప్రకాశయతి. ఏతచ్చస్వనైచ్యానుసన్ధానప్రయుక్తభయనివర్తకతయా ఆశ్రయణోపయోగిత్వాహ (స్వామిత్వమ్కణ్డితి). "కుఱ్ఱమ్ కణ్డు" ఇతివత్, "నైచ్యమ్కణ్డు" ఇత్యనుక్తిస్సఙ్గతిసూచనాయ; శ్రీసమ్బన్ధాగతే వాత్సల్యస్వామిత్వేచానుసంహితే; తాభ్యాంభగవత్పరత్వస్యతత్ప్రతియోగితయాస్వనైచ్యస్యోపస్థితేస్స్వస్యాశ్రయణానధికారశఙ్కాసమ్భవాత్తన్నివర్తనాయశీలానుసన్ధానమావశ్యకమితిభావః.

సౌలభ్యమ్- (౭) "నమాంసచక్షురభివీక్షతేతమ్" (౮) "నసన్దృశేతిష్ఠతిరూపమస్యనచక్షుషా" ఇత్యతీన్ద్రియత్వేన శ్రుతిసిద్ధస్య

(౧)
(౨) రా-కి-౪-౧౮
(౩) వి-పు-౫-౧౩-౧౩
(౪) రా-యు-౧౨౦-౧౧
(౫)
(౬) అతిమా-స్త-౧౫
(౭) ఋగ్వేద-
(౮) తై-నా-

కణ్డుపఱ్ఱుక్కైక్కు సౌలభ్యమ్.
విరోధియైప్పోక్కిత్తన్నైక్కొణ్డుకైక్కు జ్ఞానశక్తికళ్.

విగ్రహస్య సకలమనుజనయన విషయతాపాదనపూర్వకం నిత్యసాన్నిధ్యకరణమ్; తస్యచ ప్రయోజనం దౌర్లభ్యభయనివృత్తి రిత్యాహ (కణ్డితి). ఇత్థఞ్చాశ్రయణోపయోగిత్వంచాక్షుషపూర్వకాశ్రయణే; నిగ్రహోపాదకత్వాఽశక్యత్వాన్యతరబుద్ధి నివర్తనద్వారా ఆశ్రయణప్రవృత్త్యౌపయిక జ్ఞాన విషయత్వమ్.

ఆశ్రయణేయే జ్ఞానశక్త్యాది జ్ఞానస్యాపి నైష్ఫల్యశఙ్కానివర్తకతయా ఆశ్రయణోపయోగిత్వాదతి ప్రసఙ్గవారణాయ ద్వారేత్యన్తమ్; సాపరాధేన నీచేనవాకృతమాశ్రయణం నిగ్రహోపాదకం దృష్టమితి వాత్సల్యాదిత్రికే లక్షణసమన్వయః. సౌలభ్యసఙ్గ్రహాయ అశక్యత్వబుద్ధినివేశ ఇతిబోధ్యమ్.

అథ కార్యోపయుక్తగుణాన్ దర్శయతి (విరోధియైయితి). జ్ఞానమనుసంహితం శ్రీరఙ్గరాజస్తవే-(౧)"యుగపదనిశమక్షైస్సర్వతస్స్వతో వాక్షకార్త్స్యే నియమమనియమం వా ప్రాప్యరఙ్గాధిరాజ। కరతలవదశేషం పశ్యసిస్వప్రకాశం తదవరణమమోఘంజ్ఞానమామ్నాసిషుస్తే" ఇతి. అశేషంపశ్యసీతి-సర్వావగాహనమిత్యర్థ ఉక్తః. అనిశమిత్యనేన నిత్యమితివివృతమ్. స్వప్రకాశమితి-స్వాత్మసమ్బోధిత్యనేనతుల్యార్థకమ్; అజడత్వం కార్త్స్న్యవైకల్యశూన్యత్వమ్-అవరణపదేనోక్తమ్.

శక్తిరపి తత్రైవానుసంహితా. (౨)"కార్త్స్న్యేన స్తైస్వతనుముఖతస్త్వాముపాదానమాహుస్తే శక్తిస్సుకరమితరచ్చేతి వేలాంవిలఙ్ఘ్య। ఇచ్ఛాయావద్విహరతిసదా రఙ్గరాజానపేక్షా సైవేశానాదతిశయకరీ

---

౧) ర-స్త-౨-౨౫ (౨) ర-స్త-౨-౩౧

ప్రోర్ణనాభావిభావ్యా" ఇతి. కార్త్స్యేన స్త ఇత్యుదాహరణమాత్రమ్. "జగత్ప్రకృతిభావః" ఇతివచనమప్యేవ మేవయోజ్యమ్,

తథాచ సుకరదుష్కరవిభాగానాదరేణఇచ్ఛావిషయమాత్ర కరణసామర్థ్యంశక్తిరితితల్లక్షణమ్. జగదుపాదానత్వప్రయుక్తమఘటితఘటనాసామర్థ్యమిత్యత్ర ప్రయుక్తశబ్దోజ్ఞాప్యత్వార్థః. అతఏవరహస్యత్రయసారే-అఘటితఘటనాసామర్థ్యమిత్యేవతల్లక్షణముక్తమ్, అన్యథాప్రకృతానుపయోగప్రసఙ్గః; ఇష్టానిష్టయోరజ్ఞానే నతత్ప్రాప్తిపరిహారకర్తృత్వంసమ్భవతీతిజ్ఞానస్యోపయోగః.శక్తిశ్చ-కార్యానుగుణ్యరూపైవేతి, నతస్యా ఉపయోగోవక్తవ్యః

పూర్తిశ్చ-అవాప్తసమస్తకామత్వరూపాకిఞ్చిత్కారానపేక్షకార్యకరణేఉపయుజ్యతే. పూర్ణత్వాదేవప్రయోజనాభావప్రయుక్తా కార్యకరత్వశఙ్కా శేషిత్వరూపయాప్రాప్త్యానివర్త్యతే. సాహిస్వశేషవస్తూహితాతిశయాశ్రయత్వరూపా స్వప్రయోజనాయస్వయమేవ ప్రయతతఇతిబుద్ధిముత్పాదయతీతి, తస్నివర్తకాయాస్తస్యాస్స్వప్రయోజనత్వ బుద్ధివిశిష్టకార్యకరణే ఉపయోగః.

తథాచ స్వప్రయోజనబుద్ధిపూర్వకకిఞ్చిత్కారానపేక్ష కార్యకర్తృత్వోపయికగుణత్వమేవ- కార్యోపయోగిత్వమ్; విశేష్యోపయోగోజ్ఞానశక్త్యో ద్వ శేషణోపయోగఃప్రాప్తిపూర్త్యోరితిస్వతన్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేవిశదమ్. అతఏవప్రాధాన్యాత్ జ్ఞానశక్త్యోరేవేహోపాదానమ్. అవాప్తసమస్తకామత్వస్య సమస్తగుణవిభూతివిశిష్టత్వరూపతయా, విశిష్టానుభవనరూప ఫలప్రదానోపయికత్వమపి సువచమ్.

"జ్ఞానాదభీష్టదర్శిత్వం శక్త్యాతద్ఘటనక్రియా। పూర్త్యాస్వాధీనవిశ్వత్వం ప్రాప్త్యాశేషిత్వముచ్యతే । స్వాజ్ఞానాశక్త్యపూర్ణత్వప్రాప్తిహానినిబన్ధనా। అర్థినఃకార్యవైఘట్యశఙ్కా త్వేభిర్నివార్యతే॥" ఇతి.

దీపసఙ్గ్రహే ; కార్యవైఘట్యశఙ్కానివర్తకజ్ఞానవిషయత్వకథనం తేషామనుసన్ధేయత్వజ్ఞాపనాయ. అనిష్టజనకత్వాకృత్యసాధ్యత్వశఙ్కానివర్తకజ్ఞానవిషయస్యైవసూపసదత్వార్థగుణ కోటినివేశః; ఇష్టసాధనతాశఙ్కానివర్తక జ్ఞానవిషయత్వేనాశ్రయణోపయోగిత్వన్తు సర్వసాధారణమితి; "ఆశ్రయణోచితాఖిలగుణస్య" ఇత్యుక్తమాచార్యైః;శక్త్యాదిగుణాధ్యవసాయస్యాపిహి, "రక్షిష్యతీతివిశ్వాసాత్" ఇత్యాశ్రయణోపయోగిత్వముక్తమ్.

స్వామ్యశేషిత్వయోస్త్వభేదోనాశఙ్కనీయః.స్వామ్యస్యస్వవ్యతిరిక్తవస్తుషు స్వకీయత్వాభిమానరూపత్వాత్; ఉక్తంహి "స్వామ్యంస్వేష్వభిమానితా" ఇతి. కథమన్యథా (౧)" అశేషచిదచిద్వస్తుశేషీభూత, అఖిలజగత్స్వామిన్" ఇతిభాష్యకారైః పృథగుపదిశ్యతే. (౨) "సర్వేశ్వరస్సర్వదృక్సర్వవేత్తాసమస్తశక్తిః పరమేశ్వరాఖ్యః" ఇత్యత్రోక్తకార్యోపయోగి గుణచతుష్టయమనుసంహితమ్. సర్వేశ్వరఇతి-ప్రాప్తిః, సర్వవేత్తేతి-పూర్తిః; నతుసర్వజ్ఞత్వమ్. ఇడదర్శనాత్, సర్వదృగిత్యనేనపౌనరుక్త్యాపత్తేశ్చ.

(౩) "క్వాహమత్యన్తదుర్బుద్ధిః క్వచాత్మహితవీక్షణమ్। యద్ధితంమమదేవేశ తదాజ్ఞాపయమాధవ"ఇతిజ్ఞానస్య.(౪)"పటునైకవరాటికేవక్లృప్తాస్థలయోః కాకణికాసువర్ణకోట్యోః । భవమోక్షణయో

(౧) శరణాగతిగద్యే (౨) వి-పు-

(౩) జిత-౧ (౪) ర-స్త-చర

_స్త్వ_య్యైవజన్తుః క్రియ తేరజ్జుని ధేత్వ మేవపాహి" ఇతి,శ క్తేః.(౧)"సమా శ్రితాద్బ్రహ్మ తరోరనన్తా న్నిస్సంశయఃపక్వఫలప్రపాతః" ఇతి, పూ ర్తేః(౨)"ఉపాద త్తేసత్తా స్థితినియమనాద్యై శ్చిద చితౌస్వాముద్దిశ్య" ఇతి శేషిత్వస్యచ కార్యోపయోగిత్వం తత్రతత్రానుసంహితమ్.

"నిగ్రహేప్యుపయుజ్య_న్తే కృపావిరహితా ఇమే। ఆగసాందర్శ నేజ్ఞానం శ క్తిస్త్రాచితదణ్డనే। పూ_ర్తిరన్యానివ_ర్త్యత్వే తస్యాచి త్యే చ శేషితా। ఏషామనుగ్రహైకా_న్త్యం కుర్వ_న్తికరుణాఖ్యతః। అత్రోప లక్ష్యేత్యన్యత్ర మూలకృద్భిరుదీరితమ్," తల్లక్షణం ప్రాగేవో_క్తమ్.

నన్వియం కృపానిర్హేతుకాస హేతుకా వా; ఆద్యేసంసారానుప_త్తిః; ద్వితీయే"కృపాయోగాచ్ఛశ్వతాత్"ఇత్యాదివచనవిరోధః, బహుతరాచార్యసూ_క్తివిరోధ శ్చేతి. అత్రకుమార వేదాన్తాచార్యాః సామాన్యతః పరదుఃఖనిరాచికీర్షారూపాయాః కృపాయా నిత్యత్వేపి సహకారివి శేషసమవహితాయాఏవత స్యావ్య_క్తివి శేషవిషయేఫలోప ధాయకతయాస్వరూప*సం_స్తవాభ్యాంసహేతుకత్వనిర్హేతుకత్వయో రేవాఙ్గీకారాదవిరోధఇత్యాహుః. ఉ_క్తఞ్చతత్రాతపాదైః, "ముకున్దక రుణాంవన్దేముగ్ధేష్వధికవత్సలామ్। స్వరూప *సం_స్తవాయస్యానిర్హేతు కసహేతుకా" ఇతి; యుగపత్కరణకళేబరప్రదానశాస్త్రప్రవ_ర్తనాది కంతాదృశకృపాకార్యమ్.

తదు_క్తమ్-(౩)"అచిదవి శేషితాన్ప్రళయసీమనిసంసరతఃకరణ కళేబరైర్ఘటయితుందయమానమనాః" ఇతి; (౪)"పాపైరనాదిభవస మ్భవవాసనోత్థై ర్దుఃఖేషుయఃఖలుమిమజ్జతిహ_న్తజన్తుః। తంకేవలన్తు కృపయైవసముద్ధరిష్యం_స్తద్దుష్కృతస్యనతునిష్కృతిమాత్థశాస్త్రైః"

---

(౧)   (౨) ర-స్త-౨-౦-౭
(౩) ర-స్త-౨-౪౧   (౪) వై-స్త-   * సంసవాభ్యాం

ఇతి; "అచిదవిశిష్టాన్ ప్రళయేజన్తూ నవలోక్యజాతనిర్వేదా। కరణక ళేబరయోగం వితరసివృషశైలనాథకరుణేత్వమ్" ఇతిచ.

*ఆకారానుయాయినస్తు,అధికారివిశేషేకార్యోపధాయకత్వ మపితస్యా అహేతుకత్వమేవ; పురుషకారోద్భూతాయాహితస్యాశ్శ రణాగతవిషయేఅన్తరేణైవసాధనవిశేషంకార్యోత్పాదకత్వందృష్టమ్; నచతత్రశరణాగతేరేవసాధనత్వమ్; సాధనత్వంహికృపాప్రవృత్తిప్రతి బన్ధకీభూతదోషనివర్తకతయాస్యాత్; ఏతదేవహికృపోత్తమ్భకత్వం నామ; "భక్త్యాపిహి కృపైవోత్తభ్యతే" ఇతిహ్యుక్తమ్.

నచప్రపత్తేర్దోషనివర్తకతా;అపిచ "వధ్యాంప్రపన్నమ్," "వధా ర్హామపి" "శరణాగతమ్" ఇత్యాదిషువధ్యత్వప్రపన్నత్వయోస్సమా నకాలికత్వావగమేనతదనివర్తకత్వప్రతీతేః, పూర్వంవధ్యతాయా ఇ దానీంత్యాగహేతుత్వాభావేన త్యాగనిషేధపరతద్వాక్యా నర్థక్యా త్; పూర్వమిత్యధ్యాహారాసఙ్గతేః.

యద్యపివైధశరణాగతేర్దోషనివర్తకత్వేపి తస్యాదపీత్యాదేర న్యవిషయత్వేన సావకాశతా నిర్ణేతుంశక్యతె. నిగ్రహస్య తత్కాలే అభావాత్; నిగ్రహస్య తద్ధేతువ్యాపారరూపస్యవాదోషస్య పూర్వ కాలీనత్వమేవాపివధ్యమిత్యాదినా ప్రతిపాద్యత ఇతిసువచమ్.

తథాపి ప్రపత్తేః కృపోత్తమ్భకత్వే భగవతఉపాయాన్తర స్థాననివేశోఽసఙ్గతః;ఉక్తంహి భక్తినాధ్యాంతామిూశ్వర స్స్వయమే వ నివర్తయతీత్యనుపాయానాం సఏవోపాయఇతి; ఏవఞ్చ, అహే తుత్వేసత్యతి ప్రసఙ్గవారకత్వాస్యైవ వ్యాజత్వ రూపతయా ప్రపత్తే ర్వ్యాజమాత్రత్వమేవ; నతుఫలవిసదృశహేతుత్వమ్; తత్, అగ్ని

* ఆకారానుయాయినస్తు.

హోత్రాదేరపిస్వర్గాదివిసదృశత్వాత్, బ్రహ్మహత్యాదేరపినరకాది విసదృశత్వాత్; విధిబలాత్తస్యతదానురూప్యమితిచేత్తుల్యమ్. నచాశక్త్యాధికారికసాధనతా వ్యాజత్వమ్; గౌణకర్మసుసర్వత్రతదవ్యభిచారాత్; అతస్సాధనానుష్ఠాతుర్దయానుసన్ధానే ప్రయోజనవిరహాత్సాధనత్వమేవాస్యానేతినిశ్చీయతే.

అథవా ప్రాతికూల్యవ్యవసాయ నివృత్తిమాత్రేణ అకిఞ్చనే స్వయమేవ భగవత్ప్రీతింప్రయోజయతీతి ప్రపత్తిహేతుభూతాయాదయాయా నప్రపత్త్యుద్భావ్యత్వమ్. (౧)"సౌమ్యస్యహాఽతదభిసన్ధివిరామమాత్రాత్" ఇతి, "దయాయాస్తుప్రాచీనాసఙ్ఖ్యేయజన్మసుమహాపరాధకారిణి పశ్చాత్తనప్రాతికూల్యవ్యవసాయ విరామమాత్రేణ తదపరాధానసన్తాననాదృత్యతస్య నిరతిశయసమ్పత్ప్రదానాయ స్వయమేవ భగవాన్ప్రీయతతే" ఇతిచశ్రుతప్రకాశికా,

"నివృత్తప్రాతికూల్యో యో నోపాయేషుప్రవర్తతే।తన్న్యాస్యసాంకారయేదీశస్తేనాతిప్రసఙ్జనమ్॥"; యస్తూపాయాన్తరమిచ్ఛతి, తస్యోపాయాన్తరానుష్ఠానానుగుణాం బుద్ధింప్రదదాతీతి ప్రపత్తింతోఽభక్తేర్విశేషః; అత్రప్రాథమికయత్నస్యభగవదీయత్వేపితదనుమతిరూపస్య చేతనయత్నస్యాపిసద్భావాన్నకృతిసాధ్యత్వబోధకవిధ్యనుపపత్తిః. అతఏవాస్యాఅప్యతిప్రసఙ్గవారకత్వోపపత్తిః.

యథాహి సాధారణేధనేపరానుమతింసమ్పాద్య ఏకేనరాజ్ఞ ఉపాయనేదత్తేప్రాప్తం ఫలంప్రథమప్రవృత్తౌదార్యాదనుమన్తేఽపియదిదదాతి;తదానాతిప్రసఙ్గః; నవానుమతిర్హేతుః; తద్వత్ ; అతఏవహి(౨)"సత్కర్మనైవకిలకిఞ్చనసఞ్చినోమి విద్యాప్యవద్యరహితానహివిద్యతేమే। కిఞ్చిత్త్వదఞ్చితపదామ్బుజభక్తిహీనః పాత్రంభవామిభగ

(౧) వై-స్త-౫౯. (౨) వై-స్త-౭౬.

(౨౧) ఇజ్జచ్చొల్లుకిఱ సౌలభ్యత్తుక్కెల్లై నిలమర్చ్చావతారమ్.

వన్భవతోదయాయాః” ఇత్యాదిష్వన్యమేవదయాహేతుత్వేనోక్తమ్. అతఃపురుషకృతిసాధ్యవ్యాపారాత్ప్రాగేవోద్భూత రూపత్వాత్, నిర్హేతుకత్వప్రవాదఉపపద్యతఏవ;

అథవా, భగవతోనిరఙ్కుశస్వాతన్త్ర్యాత్ కేషాఞ్చిన్నిత్యత్వేన కేషాఞ్చిద్బద్ధాదిభాక్త్వేనసఙ్కల్పవైషమ్యవత్, కేషుచిద్వ్యక్తివిశేషేషు అజ్ఞాతసుకృతానిసుకృతత్వపరికల్పన యోగ్యాని యదాలభ్యన్తే, తదాస్వయమేవతానితథాత్వేనపరికల్ప్య దివ్యసూరీనివ తాన్ ప్రపన్నాన్ కరోతి.

(౧)“నాసౌపురుషకారేణ నచాప్యన్యేన హేతునా। కేవలంస్వేచ్ఛయైవాహం ప్రేక్షేకఞ్చిత్కదాచన” ఇత్యాదివచనాత్; ఉక్తంహి (౨)“స్వాతన్త్ర్యమైశ్వరమపర్యనుయోజ్యమాహుః” ఇతి. (౩)“యమేవైషవృణుతే తేనలభ్యః” ఇతిశ్రుతిః. (౪)“వెఱితే యరుళ్ శెయ్వర్ శెయ్వార్ కట్కు” ఇత్యుపబృంహితా అత్రప్రమాణమ్; ఏతచ్చ క్వాచిత్కమితినభక్తిప్రపత్త్యాదివిధ్యానర్థక్యప్రసఙ్గః;అతోవిషయవిశేషేశుద్ధనిర్హేతుకత్వమ్ అన్యత్రకరణకళేబరదానాదినా స్వాధీనసహకారి సాపేక్షత్వరూపమేవేత్యాహుః.

ఆశ్రయణ సౌకర్యాపాదకగుణచతుష్టయాన్తర్గతసౌలభ్యసీమాభూమిరర్చావతారఇత్యాహ (ఇజ్జీతి).

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే   (౨) వై-స్త-౬౩
(౩) కఠవ-౧-౨-౨౩   (౪) తి-వాయ్-౮-౩-౮

(౨౨) ఇతుతాన్ పరవ్యూహవిభవఙ్గళ్ పోలన్ఱిక్కే కణ్ణాలేకాణలా మ్బడియిరుక్కుమ్.

---

(౧)"ఏవం పఞ్చప్రకారోఽయమాత్మనాంపతతామధః। పూర్వస్మాదపిపూర్వస్మాజ్జ్యాయాంశ్చైవోత్తరోత్తరః। సౌలభ్యతోఽజగత్స్వామీ సులభోహ్యుత్తరోత్తరః" ఇతిపరత్వాద్యపేక్షయాఽర్చాయాం సౌలభ్యాధిక్యస్యస్వయమేవోక్తత్వాదితిభావః.

తదేవోపపాదయతి (ఇతుతానితి). "ఇతుతాన్" ఇత్యనన్తరం "దేశకాలసన్నిధానత్తాలే" ఇతిపూరణీయమ్. "కణ్ణాలే" ఇత్యనేన అన్తర్యామివ్యావృత్తిః. పరవ్యూహయోర్దేశవిప్రకర్షేణ, విభవస్యకాలవిప్రకర్షేణ, అన్తర్యామిణశ్చకరణవిప్రకర్షేణవిగ్రహసాక్షాత్కారాసమ్భవాదర్చావతారస్యాధిక్యమితిభావః.

దేశకాలసన్నిహితత్వరూపపరాదివ్యావృత్తిహేతునా చక్షుర్విషయ ఇత్యాచార్యవ్యాఖ్యానే అన్తర్యామిపదంపూరణీయమ్; తత ఏవతద్వ్యావృత్తేర్యోగ్యతాఘటితత్వమపి సిధ్యతీతినన్యూనతా, ఏతదుపపాదనఞ్చ "ఇదానీన్తనానా మర్చావతారఏవప్రపత్తవ్యః" ఇతి జ్ఞాపనాయ; నతుసామాన్యతస్తథానియమః; "మామేకంశరణంవ్రజ" ఇత్యాదివిధివిరోధప్రసఙ్గాత్, "సేనాధూళి" ఇత్యాదినా విభవవిగ్రహవిశిష్టస్యాపి తథాత్వాభిధానాత్; ఏవఞ్చయత్రతత్ర "అర్చావతారఏవప్రపత్తవ్యః" ఇత్యుచ్యతే; తత్రతత్రత్యసౌలభ్యాతిశయప్రదర్శనపరమితినవిరోధః.

అథవా భగవత్పరాఙ్కుశానుసంహితం సౌలభ్యం కథమనుసన్ధేయతేత్రాహ (ఇఙ్గితి). తథాచ "తిరువేఙ్గడత్తానే" ఇత్యనేనసా

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే

(౨౩) ఇవై యెల్లామ్ నమక్కు నమ్బెరుమాళ్ పక్కలిలే కాణలామ్.

లభ్యమనుసంహితమితిభావః. సౌలభ్యస్యనిత్యసన్నిహితత్వరూపత్వే అన్తర్యామిసాధారణ్యాత్, చక్షుర్యోగ్యవిషయత్వరూపత్వే విభవాదిసాధారణ్యాత్, కిమిత్యర్చాపదేనైవ సౌలభ్య ప్రకాశనంతత్రాహ (ఇతుతానితి). విశిష్టంతదితిభావః.

ఆశ్రయితుస్తాత్కాలిక సన్నిధానమేవాపేక్షితమితి నిత్యత్వం నోపయుజ్యతే. అతఏవనారాయణపదోత్తరంచరణశబ్దః-అనన్తరపదోదిత గుణప్రకాశక విభవార్చారూపపరఇతి కృష్ణపాదైరుక్తమ్; తత్ర చేదానీన్తనానామర్చారూప విశిష్టఏవప్రపత్తవ్యః.

నను విభవరూపవిశిష్టే అస్థానస్నేహాదిమత్త్వం ప్రత్యుపదేశాద్వాత్సల్యస్య,(౧)"మత్తఃపరతరంనాన్యత్" ఇత్యుపదేశాద్విశ్వరూపప్రదర్శనాచ్చస్వామిత్వస్య, సారథ్యేనావస్థానాత్సౌశీల్యస్య, స్వతఏవసౌలభ్యస్య(౨)"వేదాహంసమతీతాని"ఇత్యుపదేశేన సార్వజ్ఞ్యస్య, దివానిశాకరణాదిభిస్సర్వశక్తిత్వస్యచస్ఫుటత్వేపి అర్చారూపవిశిష్టే తేషామస్ఫుటత్వాద్గుణానుసన్ధానజనిత విశ్వాసపూర్వకంకథమాశ్రయణసమ్భవ ఇత్యతఆహ (ఇవై యెల్లామితి).

అత్రాపి (౩) "పాతుప్రణతరక్షాయాం విళమ్బమసహన్నివ। సచాపఞ్చాయుధీంబిభ్రత్"ఇతిరక్షణోపయుక్తాయుధధారణేన రక్షణోపయుక్తజ్ఞానశక్తిప్రకాశ్యతే; అభయముద్రితేనచకరేణ "అపరాధభీతాన్మాభైష్ట" ఇతివదతావాత్సల్యమ్;ఉక్తఇచ్చ (౪)"ఏతేశఙ్ఖగదాసు సర్శనభృతః క్షేమఙ్కరాబాహవఃపాదద్వన్ద్వమిదంశరణ్యముభయంభద్రఇచ్చహేపౌరజనాః। ఇత్యాచిఖ్యాభయఙ్కరేకరతలే" ఇతి;

(౧) గీ-౭-౭ (౨) గీ-౭

(౩) ర-స్త-౧-౧౨ (౪) ర-స్త-౧.౭౦

(౨౮) తిరుక్కైయిలేపిడిత్త దివ్యాయుధఙ్గళుమ్, వైత్తఞ్జలెన్ఱకైయుమ్, కవిత్తముడియుమ్, ముకముమ్ముఱువలుమ్, ఆసనపద్మత్తిలే యఙ్ముత్తిన తిరువడికళుమాయ్నిఱ్కుమనిలైయే నమక్కుత్తఞ్జమ్

మకుటేనచస్వామిత్వమ్,-తదుక్తమ్- (౧) "ఆధిరాజ్యమధికం భువనానామీశ తేపిశునయన్కిలమౌళిః" ఇతి. (౨) "శిఖరిణోద్దీప్రందిశిదిశిచమాణిక్యలహరీలసచ్ఛ్రీ మద్రఙ్గప్రభుమణికిరీటంమనుమహేసముత్తుఙ్గంస్ఫీతంచిదచిదధిరాజ్యశ్రియఇవప్రియాక్రీడంచూడామణిమపినితమ్బంతమభితః" ఇతిచ; సస్మితేనముఖమణ్డలేనసౌశీల్యమ్. (3) "సమ్భాషమాణమివసర్వవశంవదేన మన్దస్మితేనమధురేణచ వీక్షితేన" ఇతిహ్యుక్తమ్.

శరణ్యస్యచరణకమలయుగళస్య సర్వజనప్రత్యక్షీకరణాదేవ సౌలభ్యమపీతి, పూర్వోక్తసకలాకారప్రకాశకసన్నివేశవిశిష్ట శ్రీరఙ్గనాథఏవాస్మాకంశరణమితిస్వానుసన్ధానతయాహ(తిరుక్కైయిలే యితి), పూర్తిప్రాప్తి స్వామిత్వప్రకాశనేనైవ ప్రకాశితప్రాయే.

కరుణాప్రకాశకంవీక్షణమప్యత్రాధ్యాహార్యమ్. తదుక్తమ్ - (౪) "కరుణామృతకూలముద్రజైషాప్రణమత్స్వాగతికీప్రసన్నశీతా । అపిరఙ్గధనోపకర్ణికాక్ష్ణోస్సరితోర్వీక్షణవీచిసన్తతిస్త్రాత్" ఇతి. (౫) కరుణారసవాహివీక్షణోర్మేర్వరదప్రేమమయప్రవాహభాజః। తతతీరవనావళీభువోద్రుక్ష్ణలసిన్ధోస్తవనాసికైవసేతుః" ఇతి, (౬) "ఆవిష్కురుతేకృపామపారామ్" ఇతిచ.

(౧) వర- స్త-౨౫ (౨) ర- స్త-౧-౯-౨ (3) ర- స్త-
(౪) ర- స్త-౧౦౦. (౫) వర- స్త-౩౫. (౬) వర- స్త.౩౬.

(౨౫) రక్షకత్వభోగ్యత్వజ్ఞళిరణ్డుమ్ తిరుమేనియిలేతోన్ఱుమ్

ప్రసఙ్గాన్న కేవలముపాయతోపయుక్తాకార ప్రకాశకత్వంవిగ్రహస్య; ప్రాప్యతోపయుక్తప్రకాశకత్వమపీత్యాహ(రక్షకత్వేతి).

ఉక్తంహి(౧)"ఆయతికిరీటమళికోల్లసదూర్ధ్వపుణ్డ్రమాకర్ణలోచనమనఙ్కుశకర్ణపాశమ్ । ఉత్ఫుల్లవక్షసముదాయుధబాహుమర్త్యాన్నివిఞ్చ రఙ్గపతిమఙ్బపదంభజామః"(౨)"అబ్జన్యస్తపదాబ్జమఞ్చితతటీసంవాదికౌశేయకంకిఞ్చిత్తాణ్డవగన్ధిసంహననకంనిర్వ్యాజమన్దస్మితమ్ । చూడాచుమ్బిముఖామ్బుజంనిజభుజావిశ్రాన్తదివ్యాయుధమ్" ఇతిశ్లోకద్వయోక్తసన్నివేశవిశేషస్య(౩)"అగ్రేతాన్త్యేణసశ్చాదహిపతిశయనేనాత్మనాపార్శ్వయోశ్చ శ్రీభూమిభ్యా మతృప్త్యానయనచుళకస్సేవ్యమానామృతౌఘమ్" ఇతిపూర్వార్ధేన భోగ్యతాతిశయంప్రదర్శ్య, "వక్త్రేణాపిస్మితేనస్ఫురదభయగదాశఙ్ఖచక్రైర్భుజాగ్రైర్విశ్వస్మైస్మతిష్ఠమానమ్" ఇతివక్త్రాదీనాంశరణ్యత్వప్రకాశకత్వమితిభావః. ద్వయానురోధేనరక్షకత్వభోగ్యత్వజ్ఞళితి; బహ్వచః పూర్వనిపాతః.

అథవానమూక్తరీత్యాజ్ఞానాదీనాంప్రకాశితత్వేపికృపాయా అప్రకాశితత్వాత్కథం శరణ్యత్వసమ్భవఇత్యతః కృపా సముదాయరూపేణప్రకాశ్యతఇతివదన్ ప్రసఙ్గాద్భోగ్యతాపి ప్రకాశ్యతఇత్యాహ (రక్షకత్వేతి).

రక్షకత్వస్యప్రధానహేతుః కృపా; (౪)"కృపామాత్రమనోవృత్తిఃప్రసీదమే" (౫)"కరీశతేషామపితావకీదయాతథాత్వాకృతైవ

(౧) ర-స్త-౧-౭౩ (౨) ర-స్త-౧-౭౪. (౩) ర-స్త-౧-౭౫
(౪) వి-పు-౫-౭-౭౦ (౫) వర-స్త-౯౪

తుమేబలంమతమ్" ఇత్యాదితత్తత్ప్రాధాన్యావగమాత్, (౧)"శ్రీరఙ్గధామని దయారసనిర్భరత్వాదర్ద్రాశయాళురివశీతళకాళమేఘః" ఇత్యుక్తదిశాకృపాప్రకాశకత్వమ్.

(౨)"ఆమౌళిరత్ననికరాత్పునరాచపద్భ్యాం ధామక్రమోన్నమదుదారమనోహరాఙ్గమ్। శ్రీరఙ్గశేషశయనం నయనైః పిబామః పశ్యన్మనః ప్రవణమోఘమివామృతస్య" ఇతిభోగ్యత్వప్రకాశకత్వముక్తమ్; ఏతచ్ఛ్లోకక్రమానురోధేనైవరక్షకత్వస్యపూర్వంనిర్దేశః.

అతోఽర్చావతారవిషయేపిసర్వేషాంగుణానాంస్ఫుటత్వాదాశ్రయణీయత్వముపపద్యతఏవ; తదుక్తమ్-(౩)"అర్చావతారస్సర్వేషాం బాన్ధవైరాభక్తవత్సలః॥ స్వత్వమాత్మనిసఞ్జాతంస్వామిత్వం బ్రహ్మణిస్థితమ్। ఇతిహ్యవస్థితేచాపి మమాయం కేశవస్త్వితి। మమాయంరామఇత్యేవ దేవఃపరశులాఞ్ఛనః। మమాయంవామనోనామ నారసింహాకృతిఃప్రభుః। వరాహవేషోభగవాన్నరోనారాయణస్తథా। తథాకృష్ణశ్చరామశ్చ మమాయమితినిర్దిశేత్। మద్గ్రామవాసీభగవాన్మమైవేతిచధీర్భవేత్। చిన్తయేచ్చజగన్నాథం స్వామినం పరమార్థతః। అశక్తమస్వతన్త్రఞ్చ రక్ష్యఞ్చాపిజనార్దనమ్। తదిచ్ఛయామహాతేజాభుఙ్క్తేవైభక్తవత్సలః। స్నానంపానంతథాయాత్రాం కురుతేవైజగత్పతిః। స్వతన్త్రస్సన్జగన్నాథోప్యస్వతన్త్రోయథాతథా॥ సర్వశక్తిర్జగద్ధాతాప్యశక్తఇవచేష్టతే। సర్వాన్కామాన్దదత్స్వామ్యప్యశక్తఇవచేష్టతే। అపరాధానభిజ్ఞస్సన్ సదైవకురుతేదయామ్। అర్చావతారవిషయే మమాప్యుద్దేశతస్తథా। ఉక్తాగుణానశక్యన్తే వక్తుంవర్షశతైరపి। ఋతేచమత్ప్రసాదాద్వాస్వతోజ్ఞానాగమేనవా" ఇతి, ఏతానివచనాని "నమ్పెరుమాళ్" ఇతివదతోఽభిప్రేతాని.

(౧) ర-స్త-౧-౭౨ (౨) ర-స్త-౧-౭౩ (౩) పాఞ్చరాత్రే

అత్రహి జ్ఞానశక్త్యాదయస్తుల్యాః; సౌలభ్యాదయస్త్వధికా ఇతిప్రదర్శ్యతే;అతఏవాస్తై శ్రీవాశ్రయణం ప్రాయశో దివ్యసూరిప్రభృతిభిఃకృతమ్. ఉక్తఞ్చ (౧)"తామర్చయేత్తాంప్రణమేత్తాంయజేత్తాం విచిన్తయేత్ । విశత్యపాస్తదోషస్తుతామేవబ్రహ్మరూపిణీమ్" ఇతి; ఏవం విశ్వాసప్రయోజకావాత్సల్యాదయోజ్ఞానశక్త్యాదయశ్చనారాయణపదార్థత్వేనానుసంహితాః, గుణవిభాగహేతుస్తు చరమశ్లోకే మామహమితిపదద్వయోపాదానమ్; మామితిపదంహి-ఆశ్రయణోపయుక్తాకారవ్యఞ్జకమ్; అహంపదఞ్చ-ఫలప్రదానోపయుక్తాకారప్రతిపాదకమితి స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్. అత్రాపిచాగ్రే వక్ష్యతే.

కేచిత్తు, అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం వాత్సల్యాది జ్ఞానశక్త్యనుసన్ధానయోస్తృతీయచతుర్థాఙ్గత్వేన పృథక్కథనంగుణవిభాగే హేతురిత్యాహుః.

స్థిరత్వసత్యసఙ్కల్పత్వకృతజ్ఞత్వరూపాః అధికాగుణారహస్యత్రయసారే నారాయణపదార్థత్వేనోక్తాః. స్థిరత్వమ్ - (౨) "త్వయి కిఞ్చిత్సమాపన్నే కింకార్యం సీతయామమ" ఇత్యత్యన్తానురక్తతయా ప్రతిపాదితైస్సుగ్రీవాదిభిః ప్రతిషిధ్యమానేప్యాశ్రితవిభీషణరక్షణే, (3) "నత్యజేయం కథఞ్చన" ఇతి తదపరిత్యాగహేతుస్వభావవిశేషః; సత్యసఙ్కల్పత్వమ్-మోక్షయిష్యామీతిసఙ్కల్పస్యాప్రతిహతత్వమ్. కృతజ్ఞత్వమ్ - (౪) "ఋణం ప్రవృద్ధమివమే హృదయాన్నాపసర్పతి" (౫) "కథఞ్చిదుపకారేణకృతేనైకేనతుష్యతి" ఇత్యల్పస్య

(౧) (౨) రా-యు-౪౧-౪ (3) రా-యు-౧౮-3
(౪) భార-ఉద్యో-౪౭ (౫) రా-

ప్యనుకూలవ్యాపారస్యావిస్మరణమ్;ఏతేషాఞ్చ ఫలావినాభావనిశ్చయ హేతుతయా ఆశ్రయణోపయోగిత్వమితిబోధ్యమ్.

అత్రభగవతోఽన్యానియామ్యత్వాదుద్భూతవాత్సల్యతయా చ దోషప్రదర్శనేనాపినివారయితుమశక్యత్వాన్నాతీవ స్థిరత్వస్యోప యోగః; సమ్బన్ధనిర్హేతుకకృపాధీనేరక్షణేసర్వముక్తిప్రసఙ్గపరిహారా య వ్యావర్తకమాత్రస్యైవాఽపేక్షితతయా కృతజ్ఞత్వమపినాతీ వోపయుజ్యత ఇత్యభిప్రాయేణ తయోరనుక్తిః.

సౌలభ్యస్యకృతిసాధ్యతాజ్ఞాపయితృత్వాత్, వచనేనూపస దత్త్వేన ఇతరేషాముపలక్షణాచ్చ సౌలభ్యంప్రధానమితి జ్ఞాపయితుం "కణ్డువన్ఱుక్కైక్కు సౌలభ్యమ్"ఇత్యనన్తరమ్,"ఇతుతనక్కెల్లైనిలమ్" ఇత్యనుక్త్వా గుణవర్గద్వయకథనానన్తరం "ఇఙ్గుచ్చొల్లుకిఱసౌలభ్యత్తుక్కు" ఇత్యుక్తిః; అతఏవమామిత్యస్యసౌలభ్యేతాత్పర్యమ్. అహంప దస్యతుస్వాతన్త్ర్యే;ఉభయత్రోభయోస్సత్త్వేప్యాశ్రయణే సౌల భ్యస్య, ఫలప్రదానే స్వాతన్త్ర్యస్యచస్వరూపనిష్పాదకత్వేనప్రధా నత్వాత్స్వర్థత్వహృద్యత్వాపాదకత్వేనవ్యత్యాసేనాప్రాధాన్యాత్;

"స్వాతన్త్ర్యస్యాపినైవస్యాదాశ్రయోదుర్లభస్యతు । అస్వాత న్త్ర్యాత్ఫలంనస్యాత్సులభాదాశ్రితాదపి । అస్వాతన్త్ర్యేనకైఙ్కర్యం సి ధ్యేత్తైస్స్వైరప్రసఙ్గతః॥ దుర్లభేసాధ్యమప్యేతన్నహృద్యంలోకనీతితః" ఇతి;స్వాతన్త్ర్యసౌలభ్యాభ్యాం రహస్యత్రయసారేఇతరేగుణాఉపల క్షితాః ఏతేనస్వాతన్త్ర్యచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేప్రథమంపరత్వసౌలభ్య మాత్రపరత్వప్రదర్శనంనిర్వ్యూఢమ్; అత్రచఉపాసనేప్యేవకతిపయ గుణానుసన్ధానేపిఫలాసిద్ధిః; దృఢతరరక్షకత్వాధ్యవసాయ హేతు భూతగుణవత్త్వజ్ఞానమాత్రస్యైవాపేక్షితత్వాత్; అతోఽన్యానానా మధికానాంవాగుణానాంతత్రతత్రకథనంనవిరుధ్యత ఇతిమన్తవ్యమ్.

యత్పునః స్వతన్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉపాస్యగుణానాం దృష్టాన్తత్వేనకథనం తత్తధికార్యనుసన్ధేయత్వమభిప్రేత్య; సర్వేషాం వేద్యాకారత్వేనిరపేక్షోపాయత్వం జ్ఞేయాకారఇతి తత్వశేఖరోక్తివిరోధాత్ ;తత్రైవ సర్వశక్తిత్వానుసన్ధానాదిసాహిత్యమాత్రఞ్చోక్తమ్. నతుతదనుసన్ధానరూపతా, విశ్వాసహేతుజ్ఞానవిషయాణామత్రోప్యుపనీతానాం భానన్తుకామంభవతు; నతుతావతాకతిపయగుణాననుసన్ధానేపి విశ్వాసదశాయాంఫలాసిద్ధిరితి.

నను, అత్రనతావచ్ఛరణశబ్దః-అఙ్ఘ్ర్యర్థకః, శరణశబ్దార్థానన్వయాత్; అచేతనత్వేనోపాయనిరపేక్షరక్షకత్వ రూపోపాయత్వాసమ్భవాత్; తథాచసతి, "మనోబ్రహ్మ" ఇత్యాదివద్దృష్టిరూపత్వం స్యాత్ ;యథావిధిచానుష్ఠానం,నచవిధాయకవాక్యే చరణయోశ్శరణత్వేనవరణంవిహితమ్. ప్రత్యుత, మామేకమితిచరణావపివ్యావర్త్యేతే.ఏతేనకరణతారూపముపాయత్వం చరణయోరపిసమ్భవతీత్యపినిరస్తమ్.

ఏవఞ్చ. ఉపాయత్వోపయుక్తానాం గుణానాం నారాయణపదేనభగవత్యనుసన్ధానఞ్చాసఙ్గతమ్; తస్యాతథాత్వాత్; "మామేకఞ్ఛ్రియాయుక్తమ్" ఇత్యాదివచనైశ్చ భగవచ్ఛరణాగతావేవాయంవినియుక్తః; నకథంచరణగతాముపాయతాంబోధయేత్.

నాపి, (౧)"అనేనైవప్రపన్నస్య భగవన్తంసుదర్శనమ్।తస్యానుబన్ధాఃపాప్మానస్సర్వేనశ్యన్తితత్క్షణాత్"ఇతి సుదర్శనస్యచరణత్వేనోక్తేః, "పవిత్రంచరణంచక్రమ్" ఇతిచరణపదస్యాపిచక్రపర్యాయ

(౧) అహిర్బుధ్న్య సంహితా

(౨౬) చరణౌ - తిరువడిక్కళ్

త్వాత్, తత్పరోऽత్రచరణశబ్దః; పూర్వనిపాతోऽభ్యర్హితత్వాన్నారాయణపదస్యేతిసువచత్వేపి పరవల్లిఙ్గత్వేననపుంసకత్వాపత్తేః, పూర్వోక్తదోషాచ్చ; అతోऽత్రచరణపదానర్థక్యమిత్యతఆహ (చరణౌతిరువడిక్కళ్ యిత్యాది).

పాణ్యాదిగ్రహణాదపిపాదపతనస్యకృపోత్తమ్భకత్వాత్, పరమ్పరయాऽఉపాయత్వంచరణయోరస్తీత్యవిరోధఇతిభావః. తదుక్తమ్- "చిత్తాలమ్బనసౌకర్య కృపోత్తమ్భనతాదిభిః। ఉపాయత్వమిహస్వామి పాదయో రనుసంహితమ్" ఇతి; చిత్తాలమ్బనసౌకర్యం స్వరూపస్యానాశ్రయత్వా ద్విగ్రహాపేక్షయాచరణమాత్రస్య లఘుత్వాత్; ఆదిశబ్దః- శేషభూతనిత్యాదినా, పిరాట్టియుమిత్యాదినాచవక్ష్యమాణమౌచిత్యంభోగ్యత్వఞ్చాభిదధాతి.

భోగ్యతాతిశయశ్చ (౧) "తవామృతస్యన్దిని" ఇత్యుక్తరీత్యా *రుచితరవైరాగ్యాదిసమ్పాదకతయాऽఉపాయత్వోపయుక్తః(౨)"సర్వదాచరణద్వన్ద్వంవ్రజామిశరణంతవ" (౨) "త్వత్పాదకమలాదన్యత్" (3)"లోకవిక్రాన్తచరణౌశరణంతేవ్రజంవిభో" (౪) "సభ్రాతుశ్చరణౌగాఢంనిపీడ్యరఘునన్దనః" (౫) "చరణౌశరణంయాతః" (౬) "మత్పదద్వన్ద్వమేకంయేప్రపద్యన్తే" (౭)"ప్రపన్నాఘౌఘవిధ్వంసి చరణౌశరణంగతః" (౮) "తత్సర్వంతవవిన్యస్తం శుభయోః పాదపద్మయోః" "ధియాదేవస్యపాదయోః" (౯) "శ్రీమత్త్వత్పాదకమలేప్రపద్యేశర

(౧) స్తో-౪-౨౩ (౨) జితన్తే-౧ (3) భవిష్యత్పురాణే
(౪) రా-అయో-3౧-౧ (౫) (౬)
(౭) (౮) (౯) * రుచితర

(౨౭) ఇత్తాల్ - శేర్ త్తియహ్కై యుమ్ ఉపాయపూ ర్తియైయుమ్ శొ ల్లుకిఱతు.

ణాంవిభో"(౧)"తస్య తామ్రతలౌ తాతచరణౌ సమ్ప్రతిష్ఠితౌ। సుజాతమృదుముక్తాభిరఙ్గుళీభిరలఙ్కృతౌ॥ ౧"ప్రయతేనమయామూర్ధ్నా గృహీత్వాహ్యభివన్దితౌ" (౨) "భక్త్యాగృహీతచరణః పరయాచ తేషాం నాపైషినాథహృదయామ్బురుహాత్స్వపుంసామ్। తావద్భయంద్రవిణ గేహసుహృన్నిమిత్తం శోకస్స్పృహాపరిభవోవిపులశ్చలోభః" "తావన్మమేత్యసదవగ్రహఆర్తిమూలం యావన్న తేఙ్ఘ్రిమభయం ప్రవృణీత లోకః। ఏషాంసఏవదయయేద్భగవానన న్తస్సర్వాత్మనాశ్రితపదోయది నిర్వ్యళీకమ్" "తేదుస్తరామతితర న్తితు దేవమాయాం నైషాంమమాహమితిధీశ్శ్వసృగాలభక్ష్యే" "విచక్షణాయచ్చరణోపసాదనాత్సఙ్గం వ్యుదస్యోభయతో న్తరాత్మనః। విన్దన్తిహి బ్రహ్మగతింగతక్లమా స్తస్మైద్యుభద్రశ్రవసేనమోనమః" ఇత్యాదిషు.

ఏతదభిప్రాయేణైవచరణయో రుపాయత్వముచ్యతే; ఆచార్యైశ్చ,(౩)"త్వత్పాదమూలంశరణంప్రపద్యే" "త్వదఙ్ఘ్రిముద్దిశ్య-సకృత్కృతోఞ్జలిః" "స్వాభీష్టపరసమ్బన్ధే స్వాశక్త్యాహీనసాధనః। తత్ప్రాప్త్యుపాయంతత్పాదౌకృత్వావిశ్వాసపూర్వకమ్। సౌగన్ధ్య సౌకుమార్యాది గుణసఙ్గ్రహవాఙ్హరిః। తస్యస్వాత్మప్రదానేతు సాధనం స్వపదద్వయమ్" ఇత్యాదిషుచరణయోరేవోపాయత్వమనుసంహితమితిద్రష్టవ్యమ్.

ద్వివచనతాత్పర్యమాహ (ఇత్తాలితి) "నిత్యప్యశ్రీపతేఃపదే" "త్వత్పాదకమలాదన్యత్"(౪)"అడైన్దేనుఙ్తిరువడియే"(౫)"తద్విష్ణోః

---

(౧) (౨) భాగ (౩) స్తో-౪-౨౨
(౪) తి-వాయ్-౪-౯-౧౦ (౫) ర-స్త-౧౨౪

(౨౮) పిరాట్టియుమ్ అవనుమ్ విడిటుమ్ తిరువడికళ్ విడాతు;
తిణ్ణ్గళలాయిరుక్కుమ్.

పరమాపదంపహాతునశ్రీరఙ్గిణోమఙ్గళమ్''ఇత్యాదావివజాతిపరతయా ఏకవచనప్రయోగసమ్భవేపిద్వివచనప్రయోగేణేత్యర్థః;(౧) "శ్రీరఙ్గేశయపాదపఙ్కజయుగం వన్దామహే సున్దరమ్"ఇత్యాచార్యోక్తిమభిప్రేత్య "శేర్త్తియుళ్ళుక్కైయుమ్" ఇత్యుక్తమ్. ఉపాయపూర్తిః-స్వసదృశోపాయాన్తరనైరపేక్ష్యమ్;తదపిద్వివచనప్రయోగేణలభ్యతే;తత్సద్భావేతదనుపపత్తిః.

యద్యపివిశిష్టవాచకపదోత్తరం విశేష్యాన్వయయోగ్యసఙ్ఖ్యాబోధికైవవిభక్తిఃప్రయుజ్యతే: యథా"సచైత్రోమైత్రోగచ్ఛతి" "గురోస్సదారస్యనిపీడ్యపాదౌ" ఇత్యాదిషు; తథాపిసాహిత్యస్యైకజాతీయైకక్రియాన్వయరూపతయాతద్బలాదేవతత్రతల్లాభ ఇతివిశేష్యబోధకపదోత్తరవిభక్తిర్విశేష్యస్యక్రియాన్వయమేవబోధయతి. ఇహపునర్విశేషకథనానర్థక్య ప్రసఙ్గేనాశ్రేష్యస్యోపాయత్వస్యవిశేషణత్వానురోధ్యుపాయత్వేనాప్యుపపత్తేః, తుల్యవదుపాయత్వేవిశేష్యవాచకపదోత్తరవిభక్త్యైవతదన్వయ బోధనావశ్యమ్భావాత్;ఉక్తానాం సర్వేషామఙ్గత్వాపరపర్యాయమప్రధానోపాయత్వమేవబోధ్యమితి, సదృశోపాయనైరపేక్ష్యసిద్ధిరితిభావః.

కేచిత్తు,(౨)"కళల్కళ్వైయే" ఇత్యాద్యనురోధేనశరణపదాత్పూర్వమేవకారాధ్యాహారమభిప్రేత్యసావధారణ ద్వివచనతాత్పర్యమాహ (ఇత్తాలితి). అవధారణేనోపాయపూర్తి స్సిధ్యతీతి భావ ఇత్యాహుః.

(౧) ర-స్త-౧-౧౨౫ (౨) తి-వాయ్-౫-౮-౧౧

(౨౯) శేషిపక్కల్ శేషిభూతనిష్ఠైయుమ్తుత్తై
ప్రపత్తైయుమ్ ఇలే వాయ్ నైక్కుమాపోలే.

(౩౦) ఇత్తాల్ పిరాట్టిక్కిరుప్పిడమాయ్ గుణప్రకాశకముమాయ్

ననుచరణయోర్విశేషణతయోపాయత్వాద్భగవతస్తద్విశేషణతయానిర్దేశోऽసఙ్గతః; అతఆహ (పిరాట్టియుమితి); తతోऽప్యతిశయితోపాయత్వసూచనార్థస్తస్యవిశేషణతయానిర్దేశ ఇతిభావః. తచ్ఛబ్దేన గుణవిశిష్టస్తదనుసన్ధానశూన్యానామపి రుచిజనకత్వమేవాత్రాతిశయః; ఉక్తార్థేప్రమాణంసూచయతి (తిణ్కళలాయిరుక్కుమితి). దార్ఢ్యస్యసప్రతియోగికత్వాత్, అనన్తరోక్తోనారాయణఏవ పరాఙ్కుశసూక్తప్రతియోగిత్వేన వివక్షితఇతిభావః.

“ఏకైకస్మిన్పరమవయవేనన్తసౌన్దర్యమగ్నమ్” ఇతిభోగ్యతాతిశయస్సాధారణోऽసచరణయోరేవోపాయత్వకథనేనియామకః; అతోహేత్వన్తరందర్శయతి (శేషిపక్కలితి).(౧)“నిరాసకస్యాపి” ఇత్యాచార్యసూక్తిమభిప్రేత్యదృష్టాన్తమాహ (ప్రపత్తైయితి).

నను“నిత్యసిద్ధేతదాకారే తత్పరత్వేచపౌష్కర । యస్యాస్తిసత్తాహృదయే తస్యాసౌసన్నిధింవ్రజేత్ ॥ ఇతి విగ్రహపరత్వయోరనుసన్ధానమావశ్యకమితిప్రతీతే ర్నారాయణపదేనపరత్వలాభేపి విగ్రహానుసన్ధానన్యూనతా, తత్రాహ(ఇత్తాలితి), చరణగ్రహణమేవ విగ్రహోపలక్షణార్థమితిభావః; అవయవాన్తరేణ విగ్రహానుపలక్షణే హేతుః ప్రాగుక్తః; “పిరాట్టిక్కిరుప్పిడమాయ్ గుణప్రకాశకముమాయ్” ఇత్యనేనక్రమనియామకముక్తమ్.

షాడ్గుణ్యవిగ్రహత్వం షాడ్గుణ్యప్రకాశకవిగ్రహత్వమేవేత్యాచార్యాః; వాత్సల్యాదిప్రకాశకత్వమప్యుపపాదితమ్; ఆశ్రయణైకా

_న్తగుణేషుసౌలభ్యస్యప్రాధాన్యాత్, తస్యచచతుర్విధయాకరణహే తుస్వభావవిశేషరూపత్వాత్, పరంరూపస్య.(౧)"నసన్దృశేతిష్ఠతిరూప మస్య" (౨) "అపశ్యన్తః పరంరూపమ్" ఇత్యాదిభిర్దురర్శత్వేనావగత తయా, విభవార్చారూపయోరేవేహచరణపదబోధ్యత్వాత్తాభ్యాఞ్చ సౌలభ్యకార్యభూతాభ్యాం సౌలభ్యప్రకాశనాత్ సౌలభ్యపరనారా యణపదానన్తర్యంరూపపరస్యచరణశబ్దస్యేతికృష్ణపాదాః.

విగ్రహస్యోపాయతాచశుభాశ్రయత్వైవ; "హేయప్రత్యనీక త్వేసతిచిత్తాకర్షకత్వంహితత్; హేయప్రత్యనీకత్వఞ్చ- హేయనివర్త కత్వమ్; తేననిత్యముక్తరూపవ్యుదాసః. విశేష్యదళేనభగవత్స్వరూ పవ్యుదాసః; తస్యఆరురుక్షుభిరనుసన్ధాతుమశక్యత్వాత్; విగ్రహస్య తు(3)"యదఙ్ఘ్ర్యభిధ్యానసమాధిధౌతయాధియానుపశ్యన్తి హితత్వ మాత్మనః" (౪)"ధ్యాతుర్మనశ్శమళశైలనిసృష్టవజ్రం ధ్యాయేచ్చిరం భగవతశ్చరణారవిన్దమ్" (౫)"పాపంహరతియత్పుంసాంస్మృతంసఙ్క ల్పనామయమ్। తత్పుణ్డరీకనయనం విష్ణోర్ద్రష్ట్వామహాంముఖమ్" (౬)"రూపౌదార్యగుణైఃపుంసాం దృష్టిచిత్తాపహారిణమ్" ఇతిపాపని వర్తకత్వమాలమ్బనత్వఞ్చావగమ్యతే.

ప్రపన్నస్యయద్యపివిగ్రహధ్యానం పాపనివర్తకతయోపాదే యమ్; తథాపికేవలభగవత్స్వరూపస్యానుసన్ధానాయోగ్యత్వేనవిగ్ర హవిశిష్టస్యైవాశ్రయణీయత్వమితి, తదుపయోగః; ఏవఞ్చయద్య ప్యుపాయత్వోపయుక్తసకలార్థబోధకతా నారాయణపదస్యైవ స మ్భావ్యతఇతి పదాన్తరవైయర్థ్యంప్రసజ్యతే; తథాపిశ్రియోవాత్స ల్యాదిగుణోద్భావకతయా పృథఙ్నిర్దేశవత్, తదుభయప్రకాశకత

(౧) తై-నా　(౨)　(3) భాగ
(౪) భాగ　(౫)వి-పు-౫　(౬)రా-అ-3-౯

శిశుపాలనై యు మకప్పడ త్తిరు త్తిచ్చేర్ త్తుక్కొళ్ళుమ్ తిరుమేనియై నినై
క్కిఅతు.

యానై లక్షణ్యాత్పృథగ్విగ్రహవ్యపదేశ ఇత్యాశయేన "పిరాట్టిక్కు"
ఇత్యుక్తమ్.

అధనా, అజ్ఞాతగుణస్వరూపాణామపి విగ్రహసౌన్దర్యేణైనే
న అద్వేషపరభక్త్యాదిదర్శనాత్, ఈదృశాతిశయసూచనాయ పృథ
గ్వ్యపదేశ ఇత్యాశయేనాహ (శిశుపాలనై యుమితి). శిశుపాలవిష
యేహి, (౧)"అలవలమైతీర్ త్తవర్కన్" ఇతిసౌన్దర్యస్యాద్వేషసమ్పా
దకత్వముక్తమ్.

(౨)"కాతల్ కడల్ పురై యవిళై వి త్తకారమర్ మేని" ఇతి పర
భక్తిసమ్పాదకత్వమపివిగ్రహస్యానుసంహితమ్; తచ్చ-గోపీషూదా
హార్యమ్; (౩) "అన్తర్గృహగతాః కాశ్చిద్గోప్యోలబ్ధవినిర్గమాః । కృ
ష్ణంతద్భావనాయుక్తాదధ్యుర్మీలితలోచనాః । దుస్సహప్రేష్ఠవిరహతీ
వ్రతాపయుతాశుభాః । ధ్యానప్రాప్తాచ్యుతాశ్లేషనిర్వృత్యాక్షీణమ
ఙ్గళాః । తమేవపరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపిసఙ్గతాః । జహుర్గుణమ
యందేహంసద్యఃప్రక్షీణబన్ధనాః" ఇతి వ్యాఖ్యాతమ్; తాసాంస్వరూప
జ్ఞానవిరహేఽపి (౩)"కృష్ణంవిదుఃపరంకాన్తం నతుబ్రహ్మతయామునే"
ఇతితత్రైవోక్తః; విగ్రహసౌన్దర్యావిష్కారశ్చ విషయవిశేషఏవక్రి
యత ఇతినాతిప్రసఙ్గః; అతఏవపరస్పరనైరపేక్ష్యేణ రుచ్యాదిప్రయో
జకతయోపాయత్వమస్తీతితద్జ్ఞాపనాయపృథగుక్తిరితిభావః.

నచతథాపి, "నిత్యసిద్ధేతదాకారే" ఇతివచనే విగ్రహస్యప్రథ
మమభిధానాత్, చాక్షుషతయాస్వరూపగుణేభ్యః ప్రథమంవిగ్రహ

---

(౧) పెరి-తి-౪-౩-౫ (౨) తి-వా-౫-౩-౪ (౩) భాగ-౧౦-౩౧

(౩౧) శరణమ్ - ఇష్టప్రాప్తిక్కమ్ అనిష్టనివృత్తిక్కమ్ తప్పాత ఉపాయమూక.

స్యోపస్థితతయాచ తస్యైవప్రథమం నిర్దేశఉచితః, అతఏవ గద్యేపి, గుణేభ్యః ప్రాగ్విగ్రహోఽనుసంహిత ఇతివాచ్యమ్, ఉక్తోత్తరత్వాత్; చరమతఉపాదానస్యాప్యతిశయసూచకత్వసమ్భవాచ్చ.

నను, అనేకార్థస్యాపి శరణశబ్దస్యోపాయార్థైకవాచకతా, (౧)"ఉపాయేగృహరక్షితోఽశ్శబ్దశ్శరణమిత్యయమ్। వర్తతేసామ్ప్రతన్త్వేషఉపాయార్థైకవాచకః" ఇతివచనసిద్ధా; తత్రచోచ్యమానముపాయత్వంనరక్షకత్వమ్; పృథఙ్నిర్దేశవైయర్థ్యాత్, నచ, రక్షకత్వమనిష్టనివర్తకత్వమ్, ఉపాయత్వన్తు-ఇష్టప్రాపకత్వ మితిభేదఇతివాచ్యమ్; ముముక్షోరనిష్టనివృత్తేరప్యావశ్యకతయాభగవత్యనిష్టనివర్తకత్వస్యాపివక్తవ్యత్వేనతద్వ్యవచ్ఛేదానుపపత్తేః.

నాపికరణత్వ,మ్కర్తుర్బ్రహ్మణః కరణత్వాభావేన దృష్టివిధిత్వాపత్తేః, స్వతన్త్రేఽస్వతన్త్రకరణత్వబుద్ధేరపరాధరూపత్వాచ్చ; అతఏవహీనబ్రహ్మణి మనఆదిదృష్టిరితి,బ్రహ్మదృష్టిరుత్కర్షాదిత్యత్రోక్తమ్. నచ, అకర్తృకంకరణమస్తీతిన్యాయేనబ్రహ్మణః కరణత్వే ఆత్మనఃకర్తృత్వస్యవక్తవ్యతయాకర్మయోగాదిదశాయామపి అకర్తృత్వేనానుసన్ధీయమానస్యాత్మన అత్యన్తపారతన్త్ర్యానుసన్ధానరూపప్రపత్తిదశాయాం కర్తృత్వానుసన్ధానఞ్చ అత్యన్తాసఙ్గతమాపద్యతే.

ననుద్వయగతశరణశబ్దోరక్షితృత్వపరఏవ. "సామ్ప్రతన్త్వేషః" ఇత్యత్రతు"ఇదంశరణమజ్ఞానామ్" ఇత్యాదిషుదృష్టశ్శరణశబ్దో వ్యాక్రియతఇతిచేన్న ; అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం ప్రపత్తివిషయశరణశబ్దాదర్శనాత్; తద్గతస్య "ఉపాయేగృహరక్షిత్రోః" ఇతివచ

---

(౧) అహి-సం-౩౭-౩౬

నస్య"శరణన్త్వాం ప్రపన్నోఽస్మి" ఇతిప్రకృతమన్త్రగత ప్రపత్తవ్యవిషయశరణశబ్దార్థకథనపరత్వస్య శరణాగతిశబ్ద ఘటకీభూతప్రపత్తవ్యవిషయశరణశబ్దార్థ వివరణత్వస్యవా ఆవశ్యకత్వాత్; ప్రపత్తివిషయశరణశబ్దస్య గృహరక్షితృవిషయత్వాప్రసక్త్యా తన్నిరాసేన ఉపాయత్వోక్తి పరత్వప్రతిపాదనానర్థక్యాచ్చ; అతోఽత్రశరణశబ్దార్థో దురధ్యవసానఇత్యతఆహ (ఇష్టప్రాప్తికృమితి).

యద్యపి, "శౄహింసాయామ్" ఇత్యస్యానిష్టనివృత్తి మాత్రార్థత్వాత్, నేష్టప్రాప్తిబోధనసమ్భవః; తథాపి "శౄ-విస్తారే"ఇతి ధాతోర్వ్యుత్పత్త్యాశక్తేత్యనురోధేనధాతూనామనేకార్థతయా భగవద్గుణదర్పణేభిహితత్వాత్, తతోవ్యుత్పత్త్యావారూఢ్యావా ఉభయలాభః; ఉత్తరఖణ్డసమభివ్యాహారసిద్ధార్థోవాత్రకథితఇతిబోధ్యమ్.

అయంభావః; ప్రపత్తేస్స్వస్మిన్నిరుపాయత్వానుసన్ధానస్య "అకిఞ్చనోఽగతిః" ఇత్యాద్యనురోధేనావశ్యకతయా రక్షకఏవభగవత్యుపాయాన్తరస్థానాపత్త్యభిప్రాయశ్శరణశబ్దః; తత్స్థానాపత్తిశ్చ తన్నిరపేక్షరక్షకత్వమేవ; అన్యస్యదుర్వచత్వాత్.

నచైవంరక్షకత్వవ్యుదాసాసఙ్గతిః; విశిష్టరక్షకత్వార్థకత్వకథనేనశుద్ధరక్షకత్వవ్యుదాసోపపత్తేః, రక్షకత్వఞ్చరక్షణస్వరూపయోగ్యతారూపమ్;నాతస్స్వకాలేసత్యేవఉపాయస్య కార్యకరతయాతతః ప్రాక్ఫలోపహితత్వరూపరక్షకత్వస్యాసత్త్వేపి శరణత్వవిషయకజ్ఞానానుపపత్తిః; ఉపాయానపేక్ష రక్షణమ్ప్రతిభరన్యాసాభావరూపస్యనివారణస్య ప్రతిబన్ధకత్వాదేవహి ఏతావత్పర్యన్తంతదనుత్పాదః; భరన్యాసస్యప్రతిబన్ధకాభావరూపతాయాఞ్చ "అవివాదస్తే"ఇత్యాదినిర్దేశఏవమూలమ్.

ప్రపత్తేస్తూపాయత్వే కింభగవతో భక్తిస్థాననివేశేన; భక్తిస్థలే భక్తిప్రపత్త్యుభయసాధ్యం ఫలమ్, ప్రపన్నవిషయే భక్తిమన్తరేణైవ దదాతీతి, తస్యోపాయాన్తరస్థాననివేశ ఇతి చేత్; భక్తిస్థలే అఙ్గప్రపత్తేర్భక్త్యా ఫలం తన్నిరపేక్షైవ ప్రపత్తిస్సాధయతీతి, అధికారివిశేషవిషయే ప్రపత్తిర్భక్తిస్థానోపదిష్టా తన్నైరపేక్ష్యేణైవ ఫలం సాధయిష్యతీతి కిమీశ్వరేణోపాయేన; ప్రపత్తిస్వరూపమేవ తదేకోపాయతాబుద్ధ్యాత్మకమితి కిం కుర్మ ఇతి చేత్; సత్యమ్, తస్యా ఏవ తత్త్వజ్ఞానతావారణాయ యతితవ్యమ్.

భక్తినిరపేక్షరక్షకత్వం స దేవ తత్ర విషయ ఇతి చేన్న ; యస్య య ఉపాయః, తదతిరిక్తోపాయనైరపేక్ష్యేణ తద్రక్షకత్వస్య తద్విషయే ఉపాయత్వవ్యవహారాప్రయోజకత్వాత్; ఉపాయసామాన్యనివృత్తివివక్షయా హి తద్వ్యవహారః. అన్యథా సర్వత్రానుకల్పవిషయే భగవత ఉపాయత్వప్రసఙ్గాత్; అసౌ భరస్వీకర్తృత్వమేవ హ్యుపాయస్థాననివేశః; జాయతే హి భరన్యాసేన తు, "అస్య భరస్సర్వోఽపి మదీయః" ఇతి భరస్వీకార ఈశ్వరస్యేతి చేత్, ఏవం తర్హి అనేనైవాన్యథాసిద్ధ్యాపత్తిః.

న ఫలోపాయః; వ్యాపారోఽయమితి నాన్యథాసిద్ధిరితి చేన్న ; అనన్యథాసిద్ధత్వే స్వయమపి భర ఇతి స్వస్వరూపోచ్ఛేదప్రసఙ్గాత్, దుష్కరభరమాత్రస్యైవ స్వీకార ఇతి చేన్న; అస్వీకృత్యాపి దుష్కరభరమనుకల్పేషు ఫలప్రదత్వదర్శనేన తద్వైయర్థ్యాత్; అతోఽన్యథాసిద్ధతయా అవివాదరూపతయా ఫలానుపాయత్వం ప్రపత్తేస్సిద్ధమితి భగవత ఉపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయత్వసమ్భవః.

కరణతారూపోపాయత్వస్వీకారేఽపి బాధకాభావః; తస్య సాధకతమత్వరూపత్వాత్; ధాతూపాత్తవ్యాపారాశ్రయస్య కర్తుః క్రియా

స్వయీకరణనియతత్వేపి,ఆత్మనైవేశ్వరఆత్మానం ప్రాపయతీతిభగవతఏవకర్తృత్వసమ్భవాత్, తేనఫలంభవతీతిఫలస్యేవ తేనఫలంప్రాప్నోతీతిచేతనస్యాపికర్తృత్వేబాధకాభావాచ్చ; స్వీకారమాదాయకర్తృవ్యాపారవిషయత్వస్యాపిసమ్భవాత్;

భగవతఏవ ప్రధానఫలిత్వేన తత్ఫలార్థిత్వప్రయుక్త శేషత్వస్యాపితన్నిరూపితత్వేన అన్యశేషత్వాప్రసక్తేః; ఫలప్రదత్వసమానాధికరణ ఫలకరణత్వస్యాఽచేతనసాధారణత్వేపి తత్సమానాధికరణస్యతస్యాతథాత్వాత్; "ఆత్మనాత్మానంప్రాపయామి" ఇతి తృతీయాశ్రవణేన తత్స్వీకారస్యావశ్యకత్వాచ్చ; అత శ్శరణశబ్దస్యోపాయపరత్వముపపన్నమితి.

అత్రనిష్కర్షకవచనస్య కైశ్చిత్ప్రయోజనంవర్ణితమ్; "రక్షకత్వవ్యుదాసేనోపాయత్వవచనఃప్రభో। ప్రపత్తేర్మోక్షహేతుత్వంస్యాత్తస్యాఽధికారిణః ॥ నైర్భర్యంభక్తియోగస్య రమేశకోపోవిభోస్తతః । ప్రాయశ్చిత్తకృతిశ్చైతదఖిలంఫలమక్షతమ్" ఇతి నిష్కర్షకవచనాభావేహి ప్రపత్తేరక్షకత్వమాత్రకబుద్ధిత్వాపత్త్యా "భక్త్యాపరమయావాపి" ఇత్యాదివచనస్య"సమ్యగ్జ్ఞానేనవామోక్షో గఙ్గాయాంమరణేనవా" ఇత్యాదివదుపపత్తేః.

భక్తిద్వారకమేవప్రపత్తేః కర్మయోగాదివత్సాధనత్వంస్యాదితిస్వాతన్త్ర్యంనసిద్ధ్యేత్; అన్యత్రానుకల్పానుష్ఠానానన్తరమపిముఖ్యశక్తౌముఖ్యానుష్ఠానేప్రత్యవాయవిరహాత్; అత్రాపిప్రపన్నేనపశ్చాచ్ఛక్తౌసాధనాన్తరేనుష్ఠితేపి సప్రత్యవాయస్స్యాదితి "ఉపాయానాముపాయత్వస్వీకారేప్యేతదేవహి" ఇతి ప్రాయశ్చిత్తవిధానమసఙ్గతం స్యాత్; రక్షకత్వబుద్ధిమాత్రేణభగవతాభరస్యాస్వీకృతత్వాత్, అధికారిణోనైర్భర్యఞ్చనస్యాత్.

సతితునిష్కర్షకవచనే రక్షకత్వాతిరిక్త భరస్వీకర్తృత్వ విషయకత్వాత్ప్రపత్తేరుపాయాన్తరసద్భావే భగవతో భరస్వీకారవైయర్థ్యాత్, స్వేతరభావిపురుషవ్యాపారాన్తరానపేక్షమోక్షప్రయోజకత్వరూపస్వాతన్త్ర్యసిద్ధిః. భగవత్స్వీకర్తృత్వరూపమహాగుణతిరస్కారకభక్త్యనుష్ఠానస్య భగవన్నిగ్రహహేతుతయా ప్రాయశ్చిత్తవిధానోపపత్తిః; భగవతాభరస్యాస్వీకృతత్వాదధికారిణో నైర్భర్యసిద్ధిశ్చేతి; అత్రవదన్తి.

ఉపాయాన్తరస్థానాపత్త్యా విషయకత్వేపి రక్షకత్వ బుద్ధిమాత్రరూపాయా అపి ప్రపత్తేస్సుకృతకర్తవ్యాయాః "ధ్యానయోగవివర్జితాః" ఇతిధ్యానయోగాభావేపి ఫలసాధనత్వోక్తేస్స్వాతన్త్ర్యస్యానుష్ఠితే సాధనేకర్తవ్యాన్తరాభావాన్నైర్భర్యస్యచసిద్ధిః; ఉపాయసంయోగే ప్రాయశ్చిత్తవిధానాచ్చస్వాతన్త్ర్యసిద్ధిః; నాన్యః పన్థా ఇతి శ్రౌతనిషేధబలాత్, గఙ్గాయాం మరణేన వేత్యాదేరన్యథా కథఞ్చిన్నయనేపి, "భక్త్యా పరమయా" ఇత్యాదేరన్యథానయనే ప్రమాణాభావాచ్చ; "పూర్వే త్రయ ఉపాయాస్తే భవేయురమనోహారాః" ఇతి యన్నిష్ఠస్య యదమనోహారత్వోక్తమ్, తస్య తదఙ్గత్వప్రసక్త్యభావాచ్చ.

అతః, "ఉపాయతాగోచరతా ప్రపత్తేరనుపాయతా । ప్రపత్త్యాన్తరభిదానిష్కృతిస్సాధనాన్తరే । సర్వమేతచ్ఛరణగీర్వ్యాఖ్యానస్య ప్రయోజనమ్" అసతిహి నిష్కర్షకవచనే, "త్వమేవోపాయభూతో మే" ఇత్యాదావసన్నప్యుపాయశబ్దో భక్త్యాదిస్థలేషు భగవత ఉపాయత్వవ్యవహారవత్, రక్షకత్వపరతయా "నీయే తావి" ఇత్యేకశబ్దావధారణాదిస్తత్ర తత్ర శ్రూయమాణోపి రక్షకాన్తరనిషేధపరస్స్యాదితి న ప్రపత్తేరుపాయతాప్రతిపత్తిత్వసిద్ధిః.

అత ఏవ రక్షకత్వాధ్యవసాయరూపాయాః ప్రపత్తేస్తత్తద్గుణ విషయతత్తద్విద్యానిష్ఠానాపన్నత్వస్యైవ "భక్త్యా పరమయా వా" ఇతి వచనేన స్వరసతః ప్రతీతేర్భక్తిపదముపాయతా స్యాత్; సతి తు వ్యాఖ్యానే ప్రాగుక్తదిశా తత్సిద్ధిః; అత ఏవ, "ప్రపత్తిం సంశ్రయేద్భక్త్యా శరణాగతిలక్షణామ్" "ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః" ఇత్యాదౌ "శరణాగతిశబ్దేన ప్రపత్తిస్తు విశేషితా" ఇతి ప్రపన్నపారిజాతోక్త్యనురోధేన శరణాగతిశబ్దస్య ప్రపత్తివిశేషణత్వాభ్యుపగమాత్, అతాదృశ్యాస్సాధనప్రపత్తేః కస్యాశ్చిత్సిద్ధిః; యథా, "సమ్యఙ్న్యస్తాత్మనో హరౌ" "సర్వాత్మనా యశ్శరణమ్" ఇత్యాదౌ సమ్యగాదిపదైర్వ్యావర్త్యతే; శరణాగతినిష్ఠస్య చోక్తదిశా భగవదత్యన్తాభిమతత్వమాత్రస్య సాధనాన్తరకరణే ప్రాయశ్చిత్తోపదేశశ్చోపపద్యత ఇతి శరణపదవ్యాఖ్యానస్య ప్రయోజనానీతి; "తస్మాత" ఇత్యనేన వాన్యోపాయాన్తర వైలక్షణ్యకథనమ్; "అపాయబహుళాస్తథా" "సాన్తరాయాస్త్వనేకశః" ఇతి హ్యన్యత్రోచ్యతే.

అన్యే తు, తస్మాదితి సాధనస్వీకారవైలక్షణ్యకథనమ్; శరణ్యహృదయాననుగుణత్వే ప్రపత్తేరసాధనత్వేన సాధనత్వోపదేశస్య ప్రాయికాభిప్రాయత్వాత్; అన్యథా భరతప్రపత్తౌ ఫలవ్యభిచారానుపపత్తేః; న చ తత్రాఙ్గవైకల్యమ్, ఫలప్రతిబన్ధకం వా కిఞ్చిత్కల్పనీయమ్; సర్వజ్ఞస్యనిత్యముక్తస్య తస్య తదసమ్భవాత్; న చైవం సర్వత్ర ఫలవ్యభిచారశఙ్కయా కోఽపి న ప్రవర్తేతేతి శాస్త్రాప్రామాణ్యాపత్తేః, (౧)"నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః"(౨)"నహ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే"(౩)"నాస్త్యకృతః కృతేన" ఇత్యాది శ్రుత్యా మోక్షస్య భగవదతిరిక్తాఽసాధ్య

(౧) ముణ్డ-౩-౨-౩ (౨) కఠ-౧-౨-౧౦ (౩) ముణ్డ-౧-౨-౧౨

త్వావగమాత్, సర్వమోక్షసాధనవిధీనాం ఫలసమ్బద్ధప్రాయికత్వపరతాకల్పనేపి కామసాధనవిధిషు తదప్రసక్తేః; భరత ఇవ యదా కదాచిత్ఫలావినాభావాభ్యుపగమాచ్చ నమోక్షసాధనేషు నిశ్శఙ్కప్రవృత్త్యనుపపత్తేః; స్వీకృతభరస్య తు భగవతో ఽవ్యభిచరితోపాయత్వమితి సాధ్యసాధనేభ్యస్సిద్ధసాధనస్య విశేష ఇత్యాహుః; దేవభరతప్రపత్త్యోః ఫలతో మిథో విరుద్ధత్వాత్కారణక్రమేణ క్రమాత్ఫలదానమితి వేదాన్తాచార్యాః.

అపరే తు, స్వరూపయోగ్యతామాపోపాయత్వవారణార్థమ్ (తత్ప్రాప్తావితి). యస్మిన్ సతి ఫలావశ్యమ్భావస్తాదృశోపాయత ఏవేత్యర్థః; ప్రవృత్తేరచాక్షుషజ్ఞానత్వాత్, భావినో భరస్వీకర్తృత్వస్య తత్రవిషయత్వముపపద్యత ఏవేత్యాహుః.

వస్తుతస్తు, తత్ప్రాప్తావిత్యనేన అజ్ఞప్రవృత్తిర్వ్యావర్త్యతే; తత్ర హి, అజ్ఞానానుష్ఠానే ఫలాసిద్ధేరస్తి ఫలవ్యభిచారః. అత ఏవ హి స్వాతన్త్రే చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే శరణశబ్దస్యోపాయపరత్వాత్, ఇష్టప్రాప్తేరనిష్టనివృత్తేశ్చ అవ్యవహితోపాయ ఇత్యర్థః; అవ్యవహితోపాయతా తు-నాజ్ఞ సకలధర్మత్యాగవిధానాత్సిధ్యతీత్యుక్తమ్; అత్ర ఇష్టానిష్టవిశేషస్య ఉత్తరఖణ్డే కథనాత్, అనతిప్రయోజనతయానుక్తిః.

నను, అసత్యపి శరణశబ్దే, (౧)"మామేవ యే ప్రపద్యన్తే" ఇత్యాదావివ యోగ్యతావశాదుపాయత్వవిషయకం జ్ఞానం లబ్ధమేవేతి తద్వైయర్థ్యమ్; ద్వితీయాన్తపదసమభివ్యాహృతప్రపూర్వకపదిధాతోస్సర్వత్ర తత్సాధనతాబుద్ధివిషయకత్వదర్శనాత్; అన్యథా, (౨) 'అనన్యైవ ప్రపన్నస్య భగవన్తం సుదర్శనమ్। మత్పదామ్భోరుహద్వన్ద్వం ప్రపద్య" ఇత్యాదావగతేః, "శ్రీమతే నారాయణాయ" ఇతి చతుర్థ్యన్తపదసమ

---

(౧) గీ-౭-౧౪ (౨) అహి-సం

(౩౭) ఇత్యాల్ - ప్రాహ్యస్థానే ప్రాపకమెన్గిఅతు.

భివ్యాహారాత్, తాదర్థ్యవిషయప్రపత్తేస్సాధనత్వాధ్యవసాయరూపతాసిద్ధిరిత్యతఆహ (ఇత్రాలితి).

చతుర్థ్యన్తపదాన్వయినో భవేయమితిపదస్యాధ్యాహార్యతయా నారాయణపదస్య చాత్రవిగ్రహవిశిష్టభగవత్పరత్వాత్, ప్రాప్యప్రాపకయోశ్చ అన్యత్రభేదదర్శనాత్, ప్రాప్యప్రార్థనాయా ఉత్తరత్రాభిధానేపి ప్రాప్యాధ్యవసాయఏవపూర్వఖణ్డేభిధీయతే; యస్యహి తదేవప్రాప్యమితినాధ్యవసాయః, నతస్యతత్ప్రార్థనాయుజ్యతే; చతుర్థ్యాఃపూర్వఖణ్డాన్వయేపి ప్రపద్యఇత్యనేనతదన్వయాత్, ప్రాప్యాధ్యవసాయస్యైవతల్లాభౌపయికతాసిద్ధ్యేత్; వాక్యద్వయత్వాచ్చాసావయుక్తః.

“మదేకోపాయసంవిత్తిః” “మాంప్రపన్నః” ఇత్యాదౌచ ఉక్తనియమోవ్యభిచారితః; “మాంప్రపన్నః” ఇత్యస్యహిమాంప్రాప్యత్వేనాధ్యవస్యన్నిత్యర్థః; “మామేవయేప్రపద్యన్తే” ఇత్యత్రచతుర్విధాధికారిసాధారణ్యాత్ నప్రాప్యాధ్యవసాయనిర్దేశః; “అనేనైవ ప్రపన్నస్య” ఇత్యత్రమన్త్రేశరణపదసద్భావాత్, సాధనత్వాధ్యవసాయలాభః; “మత్పదామ్భోరుహద్వంద్వంప్రపద్య” ఇత్యత్రసాధనాన్తరనిష్ఠసాధారణస్య ప్రాప్యాధ్యవసాయస్య భాగ్యాధికకృత్యత్వేనవక్తవ్యతయా సాధనాధ్యవసాయలాభః; ఏవఞ్చేహప్రాప్యాధ్యవసాయవ్యావృత్త్యర్థంశరణశబ్దోపాదానమావశ్యకమితిప్రాప్యప్రాపకయోరభేదస్సూచ్యతఇతిభావః. “శ్రియాసార్థంసర్వాన్కామాన్పదం సదాపశ్యన్తి” ఇతిప్రాప్యత్వేనప్రమితానాం శ్రీమత్తాగుణవిశేషవిగ్రహాణాముపేయతావ్యావృత్తిశ్శరణపదేనక్రియత ఇతికృష్ణపాదోక్తిమనురుధ్య ఇత్థం వ్యాఖ్యాతమ్.

(33) కీర్తిశ్చాస్మిన్న మహాన్తమ్ ప్రాప్యమితి.

అథవా, శ్రీశబ్దేనైవ "శ్రీయతే" ఇతివ్యుత్పత్త్యా దేవ్యాః ప్రాప్యత్వాభిధానాత్, నారాయణపదేచ శేషిత్వానురోధేన భగవతః ప్రాప్యత్వసిద్ధేః, "శేషీశచరణ,త్వత్పాదకమలే" ఇత్యాదిదర్శనాచ్చచరణయోరపితత్సిద్ధేః, చరణావిత్యత్రసమభివ్యాహృతశరణశబ్దేన ప్రాప్యప్రాపకాభేదసిద్ధిరిత్యతఆహ (ఇత్త్రాలితి).

ఆద్యవ్యాఖ్యానే "కైఙ్కర్యలిప్సుభిః" ఇతి కైఙ్కర్యస్యైవ ప్రాప్యత్వాత్, ఉక్తానాం ప్రాప్యత్వాప్రసఙ్గాత్, తన్నివృత్త్యర్థం శరణపదమనర్థకమిత్యతఆహ (కీర్తిశ్చాస్మిన్నితి).(౧) "బ్రహ్మా నారాయణం మాఞ్ప్రజ్ఞానేనైవాప్నుయాద్యతిః। పన్థానానోఽస్తివిజ్ఞానాదయనాయ విపశ్చితామ్। కాలేనమహతా యోగీ నిర్ధూతక్లేశసఞ్చయః। ప్రాప్నోతిపరమంబ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్। లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యదుపేయంబ్రహ్మశాశ్వతమ్। తదస్మివత్సవృత్త్యాఽరే మామనస్సంశయేకృథాః" ఇత్యాదిభిర్లక్ష్మ్యాః, (౨) "సోఽశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్" ఇత్యాదిభిర్గుణానామ్, "సూరయోనిత్యసంసిద్ధా స్సర్వదాసర్వదర్శినః। వైష్ణవంపరమంరూపం సాక్షాత్కుర్వన్తియత్రతే। పశ్యన్తిసూరయశ్శుద్ధం తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్। వపుషాసున్దరేణైవ దివ్యేనావికృతేన చ। ముఞ్చన్తమనిశందేహాదాలోకంజ్ఞానలక్షణమ్। పూర్వాకర్మానలార్తానాం ధ్యాయినాంఖేదశాన్తయే।వదనేన్దుచయోత్థేనహ్లాదయన్ గోగణేనతు". ఇత్యాదిభిరూపస్యచప్రాప్యత్వం ప్రసిద్ధమ్.

అతః కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వేన తద్ధేత్వనుభవవిషయత్వేనచ తేషాంప్రాప్యత్వమితి, తద్వ్యావృత్త్యైశరణపదం సార్థకమితిభావః,

(౧) లక్ష్మీతన్త్రే (౨) తై-ఆ

(౩౮) ఇవర్ శెయలఱుతియాలే ఉపాయమాక్కికొణ్డానిత్తనై.

ద్వితీయవ్యాఖ్యానే, మూర్త్తమ్- లక్ష్మీస్వరూపవిగ్రహః; ప్రాప్యమ్- ప్రాప్యత్వేనోక్తామిత్యర్థః; తృతీయే, మూర్త్తమ్- లక్ష్మీగుణవిగ్రహః, ప్రాప్యమిత్యస్యార్థః-పూర్వవత్.

ఉక్తిస్తు పూర్వపక్షే అత్తైవ, అస్మింస్తుపక్షే ఉత్తరఖణ్డ ఇతి శేషః. ఋజవస్తు ప్రమాణాన్తరోపనీతప్రాప్యత్వసామానాధికరణ్యం ప్రాపకతాయాం భాసత ఇత్యాహ (ఇత్తాలితి). తద్ధేతుభూతముపాయం దర్శయతి (కీఴ్చ్చొన్నవితి). ప్రసిద్ధిరుక్తేషు ప్రమాణేషు మూలమస్త్రీవేత్యాహుః.

ప్రాప్యస్య ప్రాయశః ప్రాపకభేదస్సాహచర్యేణ; తద్జ్ఞానం ప్రాపకత్వాధ్యవసాయవిరోధీత్యత ఆహ (ఇవనితి) స్వాభీష్టస్యానన్యసాధ్యత్వజ్ఞానాత్, అయముపాయత్వేనాధ్యవస్యతీత్యర్థః. ప్రమాణవిరోధాత్తాదృశ నియమోఽసిద్ధ ఇతి భావః. (అత్తనై) న తు తావతా ప్రాప్యత్వాభావ ఇత్యర్థః.

అస్యైతు విశిష్టవిషయజ్ఞానబోధనస్థలే విశేషణస్య విశేష్యధాత్వోర్మధ్యనిర్దేశే, శఙ్ఖం పీతం జానాతీత్యాదావివ ప్రాయశో విశేషణవిరోధ్యాకారాన్తరయోగో విశేష్యస్య ప్రతీయత ఇతి ప్రాప్యత్వ ప్రాపకత్వయోః ప్రాయశో వైయధికరణ్యాదర్శనాత్, ఇహ ప్రమాణాన్తరానురోధాత్ ప్రాపకత్వోపస్థితిరిత్యభిప్రాయేణాహ (ఇత్తాలితి)

భోగ్యతాతిశయపర్యాలోచనే ప్రాప్యత్వమేవాస్య స్వాభావికమివేత్యాహ (కీఴ్చ్చొన్నవితి). ఉపాయత్వన్తు అకిఞ్చనబుద్ధికృతమివేత్యాహ (ఇవనితి), ఆకిఞ్చన్యైకశరణాః ప్రాప్యమేవ మాం ప్రాపకం లబ్ధ్వేతి హ్యుక్తమ్.

(3-౫) చరణౌ శరణమెన్నైయాలే ఉపాయాన్తరవ్యావృత్తమాన ఉపా
యమెన్గిఅతు.

అతఏవహి భగవతిసాధనత్వాధ్యవసాయో యావత్సాధనా
న్తరప్రవృత్తిసమ్భావనమేవానువర్త్యః; తద్భోగ్యతావిరహేతు"త్వ
య్యేకస్మిన్నపివిజహాతోముక్తవత్సాధనత్వమ్" ఇతి పరమైకాన్తిలక్ష
ణలక్షితః ప్రాప్యత్వాధ్యవసాయమేవకరోతి, దశాభేదాచ్చఉభయా
విరోధః; ఉపాయాధికార్యుపేయాధికారిభేదేపి తత్రతత్రాచార్యై
ర్నిద్దిశ్యమానస ఏకస్మిన్నేవదశాభేదనిబన్ధనఇత్యాహుః.

ప్రాప్యప్రాపకాభేదసిద్ధేః ప్రయోజనమాహ (చరణౌశరణమె
న్నైయాలేయితి). ఉపాయాన్తరాణాం ప్రాప్యభిన్నత్వాత్తదపేక్షయా
తిశయస్సిద్ధ్యతీతిభావః. నచ,నతావత్ప్రాప్యాభేదస్య భోగ్యత్వసమ్పా
దకతయాతిశయకరత్వమ్; క్షీరపానస్యేవభక్తేః ప్రాప్యాభేదవిరహేపి
స్మర్యమాణాత్యర్థప్రియత్వేన స్వయమప్యత్యర్థప్రియత్వసమ్భవాత్.
ఉక్తంహి "భజనసుఖమేకస్యవిపులమ్" ఇతి; నాపివైసాదృశ్యవిరోధి
తయా వైసాదృశ్యప్రయుక్తానుపాయత్వశఙ్కాయోగ్యేభ్యస్తేభ్యో
తిశయకరత్వమ్; అన్యేషామపిలౌకికానాం వైదికానాఞ్చోపాయా
నాంతత్తత్ఫలవైసాదృశ్యదర్శనేనతస్యతచ్ఛఙ్కానాపాదకత్వాత్; విధే
ర్యాగాదౌభక్తౌచతుల్యత్వాత్, నవాప్రాప్యాభేద ఇతరోపాయవ్యా
వృత్తిః.ఉక్తంహి- కాశ్మీరవాసిసూరిభిః; మోక్షోపాయస్యకింరూపం
భక్తిరిత్యక్షరద్వయమ్; అథమోక్షస్యకింరూపం భక్తిరిత్యక్షరద్వయ
మితీతివాచ్యమ్.

ప్రాప్యభూతచరణాభేదస్యైవ తత్రేతరోపాయవ్యావృత్తి
హేతుత్వాత్; తన్నిష్ఠోహి భగవతోత్యన్తమభిమతః; అనన్యోపా

యాద్ధివిష్ణుఫలాన్మాధవాఙ్ఘ్రిద్వయోపాయో మాధవాఙ్ఘ్రిప్రయోజనః ఉత్తమాధికారిభిః కీర్త్యతే; అధమాధికారిపరిగృహీతచరణసాధారణ్యాచ్ఛరణశరణత్వమాత్రమ ప్రయోజకమితివిశిష్టనివేశః; ఏతదభిప్రాయేణైవ "చరణౌశరణమెన్నైయాలే" ఇత్యుక్తమ్.

ప్రాప్యప్రాపకైక్యమాత్రస్య హేతుత్వే ఇత్రాలిత్యేవ బ్రూయాత్; భక్తేర్భోగ్యత్వేపితదఙ్గభూతేషు కర్మసుతద్విరహాత్; నిత్యత్వానిత్యత్వకృతవైసాదృశ్యస్య (౧) "నహ్యధ్రువైః" ఇత్యాది శ్రుత్యనుసంహితవ్యతిరేకవ్యాప్తిసహకారేణాఽనుపాయత్వబుద్ధ్యాధాయకత్వాచ్చప్రాప్యప్రాపకాభేదమాత్రస్యాప్యతిశయసమ్పాదకత్వంసమ్భవతీత్యప్యాహుః; చరణౌశరణమిత్యుక్త్యా ప్రాప్యప్రాపకాభేదసిద్ధేరుపాయాన్తరవ్యావృత్తిర్జ్ఞాప్యత ఇతిరమ్యజామాతృదేవసూక్త్యనురోధేన ఆచార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్.

అథవా,మధువిద్యాప్రతర్దనవిద్యాదీనాందేవతాన్తరశరీరకపరమాత్మోపాసనరూపత్వాత్, అన్యేషామప్యుపాసనానాం తత్తచ్ఛరీరక పరమాత్మప్రీణనకర్మాఙ్గతయా అసాధారణవిగ్రహవిశిష్టవిషయప్రపదనస్యతతోవైలక్షణ్యంసిధ్యతీత్యాహ(చరణౌశరణమెన్నైయాలే)ఇతి. ఉక్తం హిస్వతన్త్రిదరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే,ఇహద్వయగతచరణశబ్దోక్తోవిగ్రహవిశేషఉచ్యతే; సచసేనాధూళిధూసరితకున్తళాదివిశిష్టసంస్థానవిశేషః; ఏతేనశరణ్యవస్తు సలక్ష్మీకం సమస్తకల్యాణగుణాత్మకం సవిగ్రహఞ్చేతిసిధ్యతి; శ్రీమన్నారాయణచరణావితిహి శరణాగతిమన్త్రిః; అభియుక్తైశ్చాసౌవివృతః; ఏతేన సద్వారకతద్భజనరూపోపాయాన్తరవ్యావృత్తిః. ఈదృశైకాన్త్యవిశేషాదప్యస్యస్వరూపాను

---

(౧) కఠ-౧-౨.౧౦

(3౬) ప్రపద్యే-పఞ్చికేజేన్.

రూపత్వమితి భక్తవిషయే ఋణవిమోచనార్థత్వేన నిత్యానాం దేవతాన్తరసమ్బన్ధో దేవర్షిభూతాత్మేతి వచనేనావతారితః, నహి సర్వాత్మనాశరణం ప్రపన్న ఇతిభక్తాత్ప్రపన్నస్య విశేష ఇత్యాహుః.

ననుప్రపద్యేఇత్యత్ర పదేర్గత్యర్థకతయా ఉపాయప్రాప్తేర్బోధనాత్తస్యాశ్చ ఫలతయాకృత్యసాధ్యత్వాత్, కరణాను త్రిప్రకాశ్యత్వాసఙ్గతిః. (౧)"మమసాధర్మ్యమాగతాః"ఇత్యాదౌహిప్రాప్తా ఇతిహిప్రతీయతేఽతఆహ (పఞ్చికేతేనితి). గతిస్తత్ప్రాప్త్యనుకూలో వ్యాపారః; గ్రామంగచ్ఛతీత్యాదౌతత్సమ్బన్ధానుకూలవ్యాపారస్యైవ గచ్ఛతినాబోధనాదితిభావః.

ననుత్రివిధాప్రపత్తిః కరణభేదేన శాస్త్రేషుబోధ్యతే; (౨) "బద్ధాఞ్జలిపుటమ్" ఇతికాయికీ; దీనమితి- మానసీ; యాచన్తమితి- వాచికీ; తథాన్యత్ర "ఏషాచత్రివిధాజ్ఞేయాకరణత్రయభేదతః। గుణత్రయవిభేదాదప్యేకైకాత్రివిధామతా। ప్రణామాఞ్జనముఖ్యేన న్యాసలిఙ్గేనకేవలమ్। గుర్వధీనాహిభవతి ప్రపత్తిఃకాయికీక్వచిత్। అవిజ్ఞాతార్థతత్త్వస్య మన్త్రమాత్రయుతఃపరమ్। గుర్వధీనస్యకస్యాపిప్రపత్తిర్వాచికీభవేత్। న్యాసలిఙ్గవతాఙ్గేన ధియార్థజ్ఞస్యమన్త్రతః। ఉపాసితగురోస్సమ్య క్ప్రపత్తిర్మానసీభవేత్" ఇతి; తత్రాత్రకస్యబోధనమితినియామకంనోపలభామహే.

నచ, బద్ధాఞ్జలిపుటమిత్యాదేరశాస్త్రవశంవదే భగవత్యప్రవృత్త్యా. శరణంప్రపద్యే తత్రితయవిధానేనాన్యభేదాత్, బుద్ధ్యైతదేవదేవమిత్యాద్యనురోధేన మానసప్రపత్తేరేవాభిధానాత్, ఏషాచేత్యాదౌప్రపత్తైవిధ్యకథనేపి వాచికాదీనాం మోక్షసాధనత్వాను

(౧) గీ-౧౪-౨   (౨) రా-యు-౧౮-౨౭

(౩౭) వాచికమాకవుమ్ కాయికమాకవుమ్ పఱ్ఱినాలుమ్ పేఱ్ఱుక్కుఱైవిల్లై. జ్ఞానాన్తోఱుమాకైయాలే మానసమాకక్కడవతు.

క్తేః, ముముక్షుప్రపత్తిపరేమన్త్రే మానసప్రపత్తిరేవాభిధీయత ఇతి వినిగన్తుంశక్యమ్.

(౧) "తద్ద్వయంసకృదుచ్చారో భవతి" (౨)"అఞ్జలిఃపరమా ముద్రా క్షిప్రం దేవప్రసాదినీ" (౩)"కృష్ణప్రణామీన పునర్భవాయ" (౪)"భవశరణమితీరయన్తి" (౫) "యేనకేనాపిప్రకారేణద్వయవక్తా త్వమ్" (౬) "ప్రపత్తివాచైవనిరీక్షితుంవృణే" (౭) "పాపీయసోపిశరణాగతిశబ్దభాజః" (౮)"శరణమిత్యపివాచముదైరయన్" (౯)"ఆకర్ణితోపితనుతేకృతకృత్యకక్ష్యామ్" (౧౦)"త్వదఙ్ఘ్రిముద్దిశ్య"ఇత్యాది ప్రమాణసమ్ప్రదాయైస్త్రివిధప్రపత్తేరపిఫలసాధనత్వప్రతీతేరిత్యతః ఫలసాధనత్వావిశేషమభ్యుగమ్యైవ మానసప్రపత్తిమాత్రాభిధానే నియామకమాహ (వాచికమాకవుమితి), కాయికగ్రహణేన నిషాద కాకాదివత్సమీపాగమనమాత్రాదికమపిగ్రాహ్యమిత్యాహుః.

(జ్ఞానాదితి), (౧౧)"పన్థానాన్యోస్తివిజ్ఞానాదయనాయవిపశ్చితామ్" ఇతిజ్ఞానాతిరిక్తస్య మోక్షసాధనత్వనిషేధాత్, జ్ఞానతారతమ్యాద్యోతనాయైవ వాచికాదిభేదకల్పనేతి, విశదజ్ఞానాదిరహితవాచికాదిమతామపిస్వయమేవభగవాన్ కృపయాపూర్ణప్రపత్తిముపజనయ్యఫలంసాధయతీత్యభ్యుపగమేపి అవ్యవహితసాధనత్వం మానసప్రపత్తేరేవేతితత్కథనమేవాత్రోచితమితిభావః.

---

(౧) (౨) గారుడపు (౩) భారత
(౪) వి-పు-౩-౭-౩౩ (౫) శరణాగతిగ (౬) వర-స్త-౯౨
(౭) అతిమా-స్త-౬౧ (౮) ర-స్త ౨-౧౦౨ (౯)
(౧౦) స్తో-౪ (౧౧)

అతఏవహ్యుచ్యతే, "సత్త్వజామానసీహ్యేకా తత్రముఖ్యతమామతా । తయాహిపరమాంసిద్ధిం సద్యోయాన్తిమనీషిణః" ఇతి గుణాన్తరకృతప్రవృత్త్యపేక్షయా ఆత్యన్తికసిద్ధిహేతుత్వం కరణాన్తరజన్యాపేక్షయాసద్యోహేతుత్వమవ్యవహితసాధనత్వరూపం వైలక్షణ్యాంహితత్రకథ్యతే.

దీపకృతస్తు- కేవలవాచికకాయికయోః దృష్టమాత్రవృత్తితయా, ఆశుఫలదజాతీయత్వమపినాస్తి; కేవలమానసీతు ఉభయసాధారణీతి ఆశుఫలదజాతియత్వమేవవైలక్షణ్యం సద్యఇత్యనేన వివక్షితమిత్యాహుః.

అన్యేతు- వాచికకాయికయోరాచార్యనిష్ఠవిషయే, తన్నిష్ఠాప్రకాశకత్వేన ఫలావ్యభిచారిత్వమ్; ఉక్తంహి;- "ప్రణామః కీర్తనంవిష్ణోః స్మరణంవాపి కేవలమ్ । ఏకైకమపిచాజ్ఞానాంప్రవృత్తిః ప్రాజ్ఞసంశ్రయాత్" ఇతి; అతఏవ, (౧)"తవభరోహమకార్షి హిధార్మికైః శ్శరణమిత్యపివాచముదైరయమ్" ఇత్యాచార్యనిష్ఠాముక్త్వా, తదుక్తిర్మానస్యాస్తునైవమితితస్యాముఖ్యత్వమిత్యాహుః.

అన్యేతు, వాచికాదిమద్విషయేనసమ్బన్ధిపర్యన్తమోక్షప్రదత్వంభగవతః, తాదృశాభిమతివిశేషవిరహాత్; మానసస్థలేతు, "అస్వయాదపిచైకస్య నమజ్జ్యన్త్యాత్మనోహరా । సర్వఏవప్రముచ్యేరన్నరాఃపూర్వేపరేతథా" ఇతి, తదిత్యభిమతి తారతమ్య తద్విశేష ఇత్యాహుః.

యద్యపిప్రవృత్తిశబ్దస్య (౨) "నిశ్చితేనన్యసాధ్యస్య పరత్రేష్టస్యసాధనే । అయమాత్మభరన్యాసః ప్రవృత్తిరితిగీయతే" ఇత్యాదివచనైర్మానసమాత్రఏవముఖ్యత్వంప్రతీయతే; తథాపిహిధాతుమాత్రస

(౧) ర-స్త-౨-౧౦౨ (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే

(౩౮) ఉపాయమపనాకై యాలుమ్, ఇవై నేరే ఉపాయమల్లామై యాలుమ్ ఇమ్మ్యాత్రుమ్ వేణుమెన్గిఱ నిర్బన్ధమిల్లై.

ద్భావాద్గతిత్వేనత్రి విధగతిబోధన సమ్భవాత్, శఙ్కాపరిహారోపపత్తిః.

శరణంవ్రజేత్యత్రతు కృష్ణపాదైగ్గతిత్వేన త్రివిధగత్యన్వితమబోధనేనభగవద్వైభవమ్, త్రివిధగతీనామపిబోధనేనవాచానమఇత్యుక్తా పూర్ణప్రపత్తిర్వాప్రకాశ్యతఇత్యుక్తమ్.

నను కామ్యస్య యత్కిఞ్చి ద్వైకల్యేపి ఫలాసాధనత్వాత్, "వాచానమఇతిప్రోచ్య" ఇతి త్రివిధగతిమేళనఏవ పూర్త్యభిధానాద్వైకల్యాయానసాధనత్వ సమ్భవఇతినైకమాత్రాభిధానసమ్భవఇత్యత ఆహ (ఉపాయమిత్యాది). మహావిశ్వాసస్యాఙ్గత్వోక్తావపి (౧)"వృథైవభవతోయాతా భూయసీజన్మసన్తతిః । తస్యామన్యతమంజన్మ సఞ్చిన్త్యశరణంవ్రజ" ఇతిమన్దవిశ్వాసవతోపి ప్రపత్తిసాఫల్యప్రతీతేర్నాత్రకర్మాన్తరవదవైకల్యాపేక్షా.

నచ, విశ్వాసమహత్త్వం సాక్షాత్పరమ్పరయావా ఉత్తరకాలీన శఙ్కానివర్తకత్వమ్; ఏవఞ్చమన్దవిశ్వాసస్యాపి పశ్చాన్మహావిశ్వాసోత్పాదకతయా నిరుక్తధర్మావచ్ఛిన్నత్వమస్తీతివాచ్యమ్; సర్వత్రమన్దవిశ్వాసేషు భగవతోమహావిశ్వాససమ్పాదకత్వే విశేషణవైయర్థ్యాత్, ప్రబలప్రతిబన్ధకవిరహితేతథాత్వేపి నిరుక్తమహత్త్వస్య కృతిసాధ్యతానవచ్ఛేదకతయా అజ్ఞతానవచ్ఛేదకత్వాత్, వైజాత్యరూపస్తుతత్ప్రయత్న విశేషసాధ్యమితివిశేషః.

అతో భగవత్ప్రిధానేయం లోకదృష్ట సకలోపాయవిలక్షణా ప్రపత్తిరితినదోషఇతిభావః. "నేరేఉపాయమల్లామైయాలుమ్" ఇత్య

---

(౧) వి-పు

నేన - ఉపాయలాభోపయోగిత్వం సూచ్యతే; ఏతేన "ద్వయేన మన్త్రరత్నేన మత్ప్రియేణ" ఇత్యాదితో ద్వయస్య కరణత్వావగమాత్, తదుచ్చారణావశ్యమ్భావేన కేవలమానసప్రపత్తిరేవాసిద్ధా. నచ అనేకేషాం మన్త్రాణాం దర్శనాదనియమః; తావతాపి కల్పసిద్ధావపి మన్త్రసామాన్యవిరహాసిద్ధేః; నచనైచమానసప్రపత్తిః కాయికాదిసంవలితైవ ప్రాప్తా; "న్యాసలక్ష్మవత్యాజ్ఞైనధియా గ్రాహ్యస్య మన్త్రితః । ప్రపత్తిః" ఇత్యుక్తేరిత్యపరాస్తమ్.

ద్వయోచ్చారణ స్యాప్యఙ్గత్వే "న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇత్యేతద్విరోధాత్, స్మృతస్యాపికరణత్వసమ్భవాచ్చ, (౧) "పరమాపదమాపన్నో మనసాచిన్తయత్" ఇత్యుక్తగజేన్ద్రాదౌ భగవతః కార్యకరత్వదర్శనాచ్చ; ఏవంగత్యర్థకతామేవాశ్రిత్య మానసప్రపత్తిపరతా ప్రోపపాదితా.

యద్యపిగత్యర్థానాంబుద్ధ్యర్థతయా విశ్వాసపూర్వక ప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయస్య ప్రోపసృష్టేన పదినాభిధానంసమ్భవతీతినాయం ప్రయాసఆశ్రయణీయః; తథాప్యేవంశరణంవ్రజేత్యత్రవక్ష్యమాణతయా ఇహాయోజనాన్తరంవ్యుత్పాదితమ్.

దీపేప్రార్థనామాత్రపరత్వోక్తేరాశయోఽవర్ణితః. "సోఽయంబుద్ధివిశేషోఽనన్యార్హత్వజ్ఞానకార్యః సకలేతరోపాయవ్యావృత్తో భగవద్రక్షకత్వానుమతి రూపస్సకృదనుష్ఠేయోఽవ్యభిచార విలంబ విధురస్సర్వాధికారోఽస్తి మాత్రపత్యయసింపేక్షస్సుశకోయాచ్ఞాగర్భో దృఢాధ్యవసాయరూపోజ్ఞానవిశేషః" ఇత్యాచార్యైర్గ్రన్థాన్తరే ఉక్తమ్.

---

(౧) వి-ధర్మే-౭౯-౪౩

గ్రన్థాన్తరేచ, త్యాజ్యకోట్యుత్తీర్ణత్వోపాయ కోట్యనుప్రవిష్టత్వప్రాక్కాన్తరపరిత్యాగపూర్వకత్వ భగవన్ముఖవికాసహేతుత్వ స్వరూపానురూపత్వా న్యధికానిదర్శితాని; ప్రాతికూల్యవర్జనానుకూల్యసర్వశక్తిత్వానుసన్ధానాదిసహకృతత్వమపితత్వశేఖరేఉక్తమ్.

స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే, యద్యపి మహావిశ్వాసస్యైవ ప్రార్థనాగర్భత్వముక్తమ్; తథాపితత్రోక్తం ప్రార్థనాగర్భత్వం యాచ్ఞాపర్యవసాయ్యధ్యవసాయవిశేషణత్వమ్; స్వీకారవిశేషణవిశ్వాసోయావత్ప్రాప్త్యనువర్తత ఇతి తత్రైవోక్తమ్.

కృష్ణపాదైశ్చ-ప్రపద్యఇత్యేతద్వ్యాఖ్యానే "ప్రార్థనాగర్భో మహావిశ్వాసరూపోజ్ఞానవిశేషః" ఇత్యుక్త్వాపి, వ్రజేతివిశ్వాసపూర్వకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయః ప్రపద్యఇత్యత్రోచ్యత ఇత్యభిధానాత్, గుణవత్త్వాధ్యవసాయరూపమహావిశ్వాసాతిరిక్తోస్త్యధ్యవసాయః; సఏవభరన్యాసశబ్దేనవ్యవహ్రియతే; "అజ్ఞానాత్, జ్ఞానాధిక్యాత్, భక్తిపారవశ్యాచ్చ ప్రపన్నాః" ఇత్యత్ర"అజ్ఞానాదిభిరగతయోభగవతిభరన్యాసంకృతవన్తః" ఇతివరవరమునిభిర్వ్యాఖ్యానాత్.

నతుభరన్యాసోనైర్భర్యానుసన్ధానరూపః; న్యస్తభరోధికారీ "త్వా"ఇత్యనేనోచ్యతే; మాశుచఇతినైర్భర్యానుసన్ధానంబోధ్యతఇతి తైరేవాభిధానాత్; యాచ్ఞాపర్యవసాయ్యధ్యవసాయాకారశ్చప్రాగుక్తః; ఉక్తశ్చప్రపన్నపారిజాతే:- "బుద్ధిరధ్యవసాయాత్మా యాచ్ఞాపర్యవసాయినీ । ప్రాప్యేచ్ఛోరనుపాయస్య ప్రపత్తిరూపముచ్యతే" ఇతి; వ్యవహితేచ్ఛాభిజ్ఞాపనమాత్రస్యైవప్రార్థనారూపత్వాత్"సఏవోపాయః" ఇత్యాకారప్రదర్శనం నవిరుధ్యతే.

అత్రప్రపత్తిః ప్రార్థనాన్వితభరన్యాసః; విశేషణీభూతప్రార్థనా రక్షకత్వప్రార్థనోపాయత్వ ప్రార్థనాభేదేనద్వివిధా, ఆద్యా-అఙ్గభూతగోప్తృత్వవరణాత్మికా, ద్వితీయాతు-ప్రపన్నవిషయే అసాధారణం యద్భరస్వీకారాత్మకంఫలం, తత్ప్రార్థనారూపా; సాపి,"అప్రార్థితోన గోపాయేత్"ఇత్యుక్తేరావశ్యకీ; ప్రార్థనావిషయీభూతోపాయాన్తరస్థాననివేశస్యతదనుకూలభరన్యాసమన్తరేణాసమ్భవాత్; "మయాత్మ్యక్తంభరం మమశిరసిపునర్నాధ్యారోపయేథాః ; కిన్తుత్వమేవభరస్త్వేనస్వీకురు" ఇత్యాకారాయాస్తస్యాభరన్యాసావినాభూతతయా"ప్రార్థనామతిః" "యాచ్నాశరణాగతిః" ఇత్యాదా తదుపలక్షితభరన్యాసాభిధానాత్, "గన్ధవతీపృథివీపదవాచ్యా" ఇత్యాదివన్నానుపపత్తిః.

ఏవఞ్చ-"ఉపాయంవృణులక్ష్మీశమ్" ఇత్యాదావరణకత్వ ప్రార్థనామాత్రవివక్షణాత్, న, "ఆత్మాత్మీయ భరంసర్వం నిక్షిప్య శ్రీపతేఃపదే" ఇత్యేతద్వైయర్థ్యమ్; ప్రార్థనాభావేభరన్యాసస్య ఫలాసాధనత్వాత్, తదన్వితభరన్యాసత్వేనైవ ఉపాయాన్తరస్థాననివేశహేతుతాస్వీక్రియతఇతి భరన్యాసాఙ్గత్వోక్త్యవిరోధః.

ఆకిఞ్చన్యాదీనాంత్రయాణామేకాధికారినియతత్వరూపం సౌహార్దమ్, ఆకిఞ్చన్య భరన్యాసోపాయత్వప్రార్థనాత్మనాం త్రయాణాం సౌహృదమ్-సూక్ష్మంయఃపశ్యతి, సపశ్యతీత్యుక్తమ్ ; ఆకిఞ్చన్యస్యహిస్వరక్షణార్థోపాయాన్తరప్రవృత్తిశూన్యత్వరూపస్య భరన్యాసపూర్వభావినః, తద్వ్యఞ్జకతయా అస్తితన్నైయత్యమ్; ఉత్తరభావినస్తుతత్కార్యతయాభరన్యాసస్తుభ్యమేవేత్యాకారకస్సాఙ్గప్రపదనాధికారేఉక్తః; భరస్వీకారపూర్వకరక్షకత్వప్రార్థనాయాఏవద్వయేభిధానాత్, గోప్తృత్వవరణంస్వాంప్రాగభిధానేపితదపేక్షాస్యాత్ కేచిత్.

అత్రాహుః-కిముపాయత్వం ప్రార్థనా-భరస్వీకారవిషయకకామనామాత్రమ్, ఉత విధేయజ్ఞానవిశేషః; ఆద్యే అననుష్ఠస్యానుష్ఠముద్దిశ్య అస్యతత్త్వాసిద్ధ్యతయోస్తత్ప్రకాశనం ప్రార్థనమితి నిషేధః రహస్యవిరోధః; ఉక్తాకారాసఙ్గతిశ్చ; “అప్రార్థితో న గోపాయేత్” ఇత్యత్ర కామనామాత్రోక్తౌ గోప్తృత్వవరణస్య ఆవశ్యకత్వఞ్చానుపపాదితమ్; ద్వితీయే విధేయస్య కథం భవత్పక్షే అధికారికోటిసన్నివిష్టతా; ప్రార్థనాన్వితభరన్యాసత్వేన, భరన్యాసాన్వితప్రార్థనాత్వేన వా హేతుతేతి వినిగమనావిరహాత్.

హేతుతావచ్ఛేదకత్వపక్షోప్యయుక్తః; స్వతన్త్రాన్వయవ్యతిరేకశాలిత్వస్య ఉభయత్రావిశేషాత్. ప్రత్యుత, ఉక్తప్రార్థనాయా న్యాసావినాభూతతయా తస్యా ఏవ హేతుత్వం స్యాత్; లాఘవాత్; అవినాభావవిరహేపి, “నిక్షిప్య శ్రీపతేః పదే” “ఉపాయం వృణు” ఇతి “నిక్షిప్తస్వస్వగోచరః। బుద్ధ్వైత దేవదేవం తం గోప్తారం పురుషోత్తమమ్” ఇతి చ ప్రార్థనాయా ఏవ విశేష్యత్వప్రతీతేర్న్యాసస్యైవ హేతుతావచ్ఛేదకతా స్యాత్; భరస్వీకారప్రార్థనాయా ఆవశ్యకత్వే “అప్రార్థితో న గోపాయేత్” ఇత్యుదాహరతాం భరస్వీకారస్యాపి గోపనరూపతాయా ఆవశ్యకత్వాత్.

అత ఏవ గోప్తృత్వవరణాద్వ్యతిరేకోపి స్యాత్; న చ లోకే త్యాగస్యైవ పరస్వత్వహేతుత్వదర్శనాత్, ప్రార్థనాయా న్యాసవిశేషణత్వమ్; అకిఞ్చనస్య భరాభావేన భరన్యాసస్య లౌకికదానవిలక్షణత్వాత్; లోకేపి దానస్య స్వీకారహేతుత్వాదర్శనాత్; దత్తమప్యప్రతిగృహ్ణన్ లోకే దృష్టః; ప్రార్థనాయా ఏవ హేతుత్వే “ప్రార్థనామాత్రసన్తుష్టో జన్తోర్యచ్ఛతి వాఞ్ఛితమ్। ఇతి నిశ్చిత్య భగవత్ప్రార్థనాశరణా

గతిః" "తదేకోపాయతాయాచ్ఞా" ఇత్యాదిప్రమాణానాం "విశ్వాసపూర్వకంప్రార్థనమితియావత్" "సకృత్ప్రార్థనామాత్రేణ అపేక్షితందాస్యతి" ఇత్యాదిసమ్ప్రదాయస్యచావిరోధః.

యద్యపిసాధ్యోపాయశోధనాధికారే "న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతిప్రార్థనాయా అప్యఙ్గత్వాభిధానాత్, ప్రార్థనాప్రాధాన్యవచనానాం విశ్వాసప్రాధాన్యవచనవత్, ప్రధానాఙ్గత్వపరత్వేనోపపత్తేః, సిద్ధేపస్యైవప్రాధాన్యమిత్యభిహితమ్; తథాప్యతిరిక్తోపాయత్వప్రార్థనాయా అనఙ్గత్వాత్తస్యాః ప్రాధాన్యేబాధకాభావః

యత్రచోపాయత్వప్రార్థనాభిధీయతే, సతత్రగోప్తృత్వవరణం పృథగభిధీయతే; అతస్తదేకరక్ష్యత్వాధ్యవసాయరూపా రక్షణప్రార్థనాద్యఙ్గికాఅన్యాప్రపత్తిః;అన్యాచమహావిశ్వాసపూర్వికా;ఉపాయత్వప్రార్థనాపర్యవసాయ్యుపాయాధ్యవసాయరూపా యా శరణాగతిశబ్దేనోచ్యతే ; తత్రచోపాయోపాయప్రవృత్తిః ఫలవిళమ్బనమ్పాదికా; సాధనాన్తరసంసర్గస్తుప్రచ్యుతికరః; అకృత్యకరణం భగవదనభిమతం పురుషార్థహానిఞ్చసమ్పాదయతి.

ఆద్యాఅశక్తమాత్రాధికారికతయా అనుకల్పోపాయః; ద్వితీయాతుసిద్ధోపాయప్రవృత్తి ప్రతిబన్ధకాభావరూపా, అధికారివిశేషణమ్; ఉపాయప్రపత్త్యభేదవివక్షయా భగవద్గతోపాయభావసఙ్క్రమాద్వాక్వచిదుపాయశబ్దేనవ్యవహ్రియతే ; స్వగతపరగతస్వీకారంశబ్దావప్యేతత్పరావేవ ; పరగతస్వీకారప్రధానకశరణాగతేరేవతచ్ఛబ్దేనాభిధానాత్.

నచైవమ్, "నిక్షేపాపరపర్యాయో న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః! సన్న్యాసస్త్యాగఇత్యుక్తశ్శరణాగతిరిత్యపి" ఇత్యభేదోపదేశవిరోధః;

ఈదృశీశరణాగతిరితిప్రశ్నే "అనేనైవతుమన్త్రేణ స్వాత్మానంమయినిక్షిపేత్" ఇత్యుత్తరవిరోధశ్చేతిశఙ్క్యమ్; శరణాగతేరపినిక్షేపరూపత్వానపాయాత్; షడఙ్గసంయుతత్వస్యాపి విధేయత్వేనోద్దేశ్యావిశేషకత్వాత్ ; అన్యథాత్వఙ్గాఙ్గివిభాగాసిద్ధిప్రసఙ్గాత్; తస్యచోపాయన్యాసాంశత్వాత్.

అన్యథా "తేనసంరక్ష్యమాణస్య" "అత్రాత్మీయభరన్యాసః" ఇతిలక్షణద్వయకథనవైయర్థ్యాత్; ఉక్తాఙ్గోపకార్యతాసమ్భావనార్థమఙ్గినః పునఃకథనమితిత్వయుక్తమ్; అఙ్గిస్వరూపావగతిపూర్వకమేవతత్రకథమస్యాఙ్గోపకార్యత్వమిత్యాకాఙ్క్షాయామ్, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు" ఇత్యాదిప్రవృత్తేః "భరోన్యస్యతేభగవత్యనేన" ఇతిభరస్వీకారహేతుత్వాత్; అఙ్గీతిప్రతిపాదనమాత్రార్థమిత్యస్యప్రయోజనమితిచేన్న; తర్హినిక్షేపస్య భరన్యాసరూపతాహిసిద్ధ్యేత్, నహిసాప్రాగవగతా.

"తేనసంరక్ష్యమాణస్య" ఇత్యనేనహిఫలసమర్పణమేవ హ్యుచ్యతఇతివ్యాఖ్యాతమ్; హిశబ్దస్తు ఉభయత్రతుల్యఇతినతతస్స్వరూపపరత్వాభావసిద్ధిః; "గృహ్ణీయాన్మన్త్రిరాజానం మాంగచ్ఛేచ్ఛరణం నరః । అనేనైవతుమన్త్రేణ స్వాత్మానంమయినిక్షిపేత్" ఇతిచ శరణాగతినిక్షేపయోర్విధిభేదః; కీదృశీశరణాగతిరిత్యస్య "మయినిక్షిప్తకర్తవ్యః" ఇతివివరణముత్తరమిత్యప్యాహుః.

షడఙ్గన్యాసేపి శరణాగతిశబ్దప్రయోగోఙ్గోత్తృత్వ వరణాఙ్గకత్వాదుపపద్యతఇతిన "షడ్విధాశరణాగతిః" ఇత్యస్యానుపపత్తిః. ఏవఞ్చ, ఉపాయతాబుద్ధిసహిష్ణు ప్రయోగభేదేపినాత్యన్తభేదఇతినచతుర్థోపాయ వర్ణనోపక్రమ నిగమనవిరోధః.

"ఉపాయాశ్చాప్యపాయాశ్చ" ఇత్యారభ్య "మామేవానన్యేన మనసా" ఇత్యన్తం శరణాగతిపరమ్; "షడఙ్గం తముపాయఞ్చ" ఇత్యారభ్య "వీతశోకభయక్లమః" ఇత్యన్తం షడఙ్గపరమ్; "సాఙ్గత్వాత్త్వఙ్గయోగవ్యవహృతినయతస్తద్విధత్వోపచారో భవతి" ఇత్యాద్యాహార్యమ్; నిరారమ్భ ఇత్యారభ్య - శరణాగతిరేవ ప్రపఞ్చ్యతే, "మామేవశరణం ప్రాప్య" ఇతి ప్రత్యభిజ్ఞానాత్; "తేనసంరక్ష్యమాణస్య" ఇతిఫలసమర్పణగర్భ మాత్మసమర్పణం న్యాసఉచ్యతే, తత్రాఙ్గాఙ్గివిభాగో "నిక్షేపాపరపర్యాయః" ఇత్యనేనోచ్యతే.

ఉపాయతాగన్ధ విధురత్వాత్మక సమ్యక్త్వవిశిష్టన్యాసేశరణాగతిశబ్దవాచ్యత్వ ముత్తరార్ధేనోచ్యతే; "ఉపాయోయంచతుర్థస్తే" ఇత్యుపాయోపసంహారః; "అస్మింస్తు వర్తమానానామ్" ఇతివిధిశబ్దదర్శనాత్, శరణాగతిప్రశంసా; అత్రానుకూల్యాదీనాముపాయాపాయనివృత్త్యర్థతయైవోపయోగః, నసాక్షాదఙ్గత్వేనేతి, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు" ఇత్యాదినోచ్యతే; "అపాయోపాయ" ఇత్యాదినాయదుపక్రమముపసంహారః; శరణాగతిశబ్దః-విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయపరఇతిస్థానప్రమాణతయావగమ్యతే.

ఏవఞ్చకృత్వా "అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టే" ఇత్యత్ర "ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః" ఇతి విశేషణముపపద్యతే; అన్యథాప్రపత్తి శరణాగతిశబ్దయోః పర్యాయతాయాః ప్రపత్తిలక్షణస్యచోభయోర్వృథానేవాక్యభేదాపత్తేః.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామపి "షడ్విధాశరణాగతిః" ఇత్యన్తేనన్యాసంప్రదర్శ్య, "అహమస్మ్యపరాధానామ్" ఇత్యాదినాశరణాగతింవక్ష్యన్ తత్రశరణపదస్య "ఉపాయేగృహరక్షిత్రోః" ఇతి రక్షి

తృత్వవ్యుదాసేన ఉపాయత్వపరతాముక్త్వా, ముఖ్యశరణాగతిం ప్రదర్శ్య "భగవన్ సర్వవిజయిన్" ఇత్యాదినా శరణాగతౌ మన్త్రః ప్రదర్శితః; నమసా చ న్యాసోఽనన్తరమభిహితః.

గీతాయామపి (౧) "మన్మనా భవ మద్భక్తః" ఇతి శ్లోకే "మన్మనాః" ఇతి విశ్వాసస్య "మద్యాజీ" ఇత్యానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోశ్చాభిధానాత్తదుపలక్షితేతరాఙ్గవిశిష్టనిక్షేపం "మాం నమస్కురు" ఇత్యనేన విధాయ, "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య" ఇతి శరణాగతిర్విహితా; యథా చ మన్మనాభవేతి శ్లోకో న భక్త్యుపసంహారపరః; తథాఽగ్రే వక్ష్యతే.

షడఙ్గన్యాసశ్చ శరణాగతిముపజనయ్యైవ మోక్షం సాధయతి, ఏవఞ్చ "మామేవ శరణం ప్రాప్య" ఇతి-షడఙ్గఫలీభూత శరణాగతిపరమ్. అతఏవ "మదేకోపాయసంవిత్తిర్మాం ప్రపన్నో విముచ్యతే" ఇతి శరణాగతిమభిధాయ "ఆనుకూల్యస్య సఙ్కల్పః" ఇత్యాదినా షడఙ్గమభిధాయ, "అనయా చ ప్రపత్త్యా మాం మాకిఞ్చిన్యైకపూర్వకమ్। మాం మాధవమితి జ్ఞాత్వా మాం గచ్ఛేచ్ఛరణం నరః" ఇతి షడఙ్గప్రపత్తిఫలత్వం శరణాగతేర్విష్వక్సేనసంహితాయామభిహితమ్.

నచ ప్రపత్తిద్వైవిధ్యే సిద్ధాన్తవిరోధః, వసురణ్యాదిమన్త్రిక వైదికతాన్త్రికమన్త్రాఙ్గకామన్త్రికన్యాసప్రయోగభేదస్య నిక్షేపరక్షాయాముక్తత్వాత్; నచ ప్రధానాకారభేదే కథం ప్రయోగభేదమాత్రమితి శఙ్క్యమ్; మన్త్రభేదేపి తత్ప్రతిపాద్యగుణభేదేన ప్రధానాకారభేదావశ్యమ్భావాత్; వ్రీహియవాదిప్రయోగే ద్రవ్యభేదప్రయుక్త యాగాకారభేదస్యావర్జనీయత్వాత్; అభ్యుదయేష్టేరపి తాన్త్రికైః ప్రయోగాన్తరత్వాభ్యుపగమాత్.

---

(౧) గీ - ౯-౩౪

నచైకస్యైవకర్మణః ప్రయోగభేదేన ఫలసాధనత్వాసాధనత్వయోర్విరోధః ; ప్రాభాకరమతే జ్యోతిష్టోమాదీనాం నిత్యప్రయోగే ఫలాజననాత్ ; ఏవఞ్చయత్రోపాయవరణాత్మికావిధీయతే; తత్రస్వయమనుపాయః; యత్రతురక్ష్యత్వాధ్యవసాయాత్మికా తత్రాస్యా ఉపాయత్వబుద్ధిర్నప్రతిహన్యతే ; ఉక్తంహి- "ఇయం కేవలలక్ష్మీశోపాయత్వప్రత్యయాత్మికా । స్వహేతుత్వధియంరున్ధే కింపునస్సహకారిణామ్," ఇతి.

షడఙ్గస్థలేక్వచిదుపాయశబ్దశ్శ్రూయమాణోపి భక్త్యాదిస్థలసాధారణ భగవదుపాయత్వపరః ; తేన "ప్రపత్తింతాం ప్రయుఞ్జీత స్వాఙ్గైః పఞ్చభిరావృతామ్" ఇత్యాదిప్రకరణే "శరణంభవదేవేశనాధలక్ష్మీపతేమమ" ఇత్యాదికంవ్యాఖ్యాతమ్.

వస్తుతస్త్వత్రసదాచారానుప్రవిష్టాప్రపత్తిరుచ్యతే; "తమాచారంప్రవక్ష్యామి యస్సద్భిరనుపాల్యతే" ఇత్యుపక్రమాత్, "హిత్వాయోగమయీంనిద్రాముత్థాయాపరరాత్రతః । ప్రపద్యేతహృషీకేశం శరణంశ్రీపతింహరిమ్" ఇతికాలవిశేషవిధానాత్, "ఆచమ్యప్రయతోభూత్వా స్మృత్వాస్త్రంజ్వలనాకృతిమ్ । తత్ప్రవిశ్యవినిష్క్రాన్తః పూతోభూత్వాస్త్రతేజసా ।" ఇత్యఙ్గవిశేషవిధానాత్, "ఉత్థాయాపరరాత్రేచ పూర్వోక్తమనుసఞ్చరేత్" ఇతి, ఇతిదినాన్తరేపి పునర్విధానాచ్చ.

"సకృదేవప్రపన్నస్య" ఇత్యనుసన్ధానాధికారాఙ్గతతయానిక్షేపరక్షాయాముదాహృతమ్; తదా, "మాంప్రపద్యేతసతతంసూక్తేనానేనమానవః । ప్రపద్యమానోమాంనిత్యం దేవంవాపురుషోత్తమమ్"

ఇతిసతతనిత్యశబ్దౌ సూక్తానుసన్ధానయోః ప్రపత్తినియతత్వపరౌ; ఆచారాధ్యాయగతత్వేతు మోక్షార్థప్రపత్తిసాఙ్గత్వేనప్రశంసాపరమితిమన్తవ్యమ్.

నచైవంప్రపత్తి ప్రతిపాదనానన్తరమ్, "అతఃపరంసదాచారం ప్రోచ్యమానంనిబోధమే" ఇతిపునరుపక్రమవిరోధః; అన్యసాధారణ సదాచారవిషయత్వాత్; నచప్రపత్తేర్నిత్యకర్తవ్యత్వే సిద్ధాన్తవిరోధః; ఆరాధనాఙ్గభూతప్రపత్తేర్నిత్యకర్తవ్యతాయా నిక్షేపరక్షాయాం సమర్థితత్వాత్; తస్యాస్తాత్కాలిక మనోవృత్త్యుపబృంహకత్వవదస్యాఅపితదహరహరనుష్ఠేయవృత్త్యర్థత్వాత్.

యదిపునస్స్వాధికారానుగుణాచారసిద్ధయే పూర్వానుష్ఠితప్రపదనస్మరణమేవ-ప్రపద్యేతేతి, ప్రపత్తింప్రయుఞ్జీతేతి-చోచ్యతఇతి, తదానకాచిదనుపపత్తిః; ఏవఞ్చ "శరణంభవ" ఇత్యనన్తరమ్ "ఇత్యనుసంహితమ్" ఇతి శేషః;"సకృదేవప్రపన్నస్య" ఇత్యాద్యప్యనుసన్ధానార్థమేవ; తస్యచోపాయాన్తరప్రవృత్తిః స్వరూపవిరుద్ధత్వాదపిహేయేతిజ్ఞాపనంప్రయోజనమ్; తత్రాపియదిపూర్వానుష్ఠిత షడఙ్గానుసన్ధానమాత్రఞ్చోచ్యతే, తదా"స్వాఙ్గైఃష్షడ్భిః" ఇతిసుగమమ్; "నరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాత్" ఇత్యత్రసకృదేవేత్యాద్యనుషఞ్జనీయమ్.

యదితుశరణాగతేరేవ తదఙ్గత్వం మూలమన్త్రాధికారోక్తదిశా ఉపకారకతామాత్రం కృత్యకరణాదిస్వరూపోచితత్వజ్ఞాపనేన అనుపాయత్వజ్ఞాపనార్థమానుకూల్యసఙ్కల్పాద్యుక్తిరితి "నరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాత్" ఇతిసుగమమ్; దుర్భరత్వం నిరపేక్షేణస్వేనరక్షితుమశక్యత్వమ్ షడఙ్గపక్షే; శరణాగతిపక్షేతు యథాశ్రుతమేవేతిబోధ్యమ్; సుసూక్ష్మోపివిశేషోత్రయథా సమ్ప్రదాయమనుసన్ధేయ ఇతి.

ఆరాధనాఙ్గప్రపత్తిస్వతన్త్రప్రపత్త్యోర్విశేషోపి నిక్షేపరక్షాయాముక్తః; అతోభరన్యాసాత్మికాపి ప్రపత్తిరస్త్యేవేతి, "అయమాత్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే" ఇతి శరణాగతిరూపప్రపత్తివిశేషలక్షణం స్వీకార్యమ్; రక్ష్యత్వాధ్యవసాయోపివా భరన్యాసశబ్దేనోచ్యతే; నచశరణాగతిశబ్దస్య భక్త్యఙ్గప్రపత్తివ్యావర్తకతా; తత్రాపిభక్తివిరోధిపాపనిబర్హణే అకిఞ్చనత్వేన భరన్యాసావశ్యమ్భావాత్.

నచముముక్షుమాత్రసామాన్యం స్వరూపాది సమర్పణమిత్యుక్త్వా భక్త్యఙ్గప్రపత్తేస్స్వరూపసమర్పణమాత్రపరతాశఙ్క్యా; తస్యాస్సాత్త్వికత్యాగ విషయత్వాత్; "న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతి విధేయనామర్థ్యాదుపాయన్యాసోద్దేశ ఇతినిశ్చీయతే; ఉభయాఙ్గత్వ్యనుగమనయాత్; అతఏవశరణం వ్రజేదితియత్రవిధీయతే తత్రసర్వత్రోపాయత్యాగఏవప్రోచ్యతే.

యథా "తత్రధర్మాన్పరిత్యజ్య సర్వానుచ్చావచాఙ్గకాన్" "సర్వధర్మాంశ్చసన్త్యజ్య సర్వకామాంశ్చసాక్షరాన్" "విముక్తాన్యసమారమ్భో నారాయణపరోభవ" "తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనామ్। ప్రవృత్తిఞ్చనివృత్తిఞ్చశ్రోతవ్యం శ్రుతమేవచ। త్యజధర్మమధర్మఞ్చ" ఇత్యాదౌ; నత్వానుకూల్య సఙ్కల్పాదిః; నవామన్త్రేఽనుష్ఠేయావస్థతయా తత్ప్రకాశనమ్; "శరణం ప్రపద్యే" ఇతి పదాభ్యాం తదనభిధానాత్.

నవాభగవత్పరాఙ్కుశయామునాచార్య భాష్యకారభట్టపరాశరపాదాదిభిః క్వచిత్స్వానుసన్ధానతయా ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదికం తత్కాలానుష్ఠేయతయాకథితమ్; అతఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదీనాం పూర్వం సద్భావ ఉపాయాపాయ ప్రవృత్తి నివృత్త్యోః అపేక్షితః. ఉపా

యూపాయనిర్ముక్తాయాఏవ శరణాగతేరవిళమ్బిత ఫలసాధనత్వాత్, సాధనాన్తరసంసర్గస్తు సర్వథా ప్రతిబన్ధక ఇతి తత్త్యాగఆచార్యైరజ్గమితివ్యవహ్రియత ఇతి.

అన్యేతుభక్తేరివ షడఙ్గప్రపత్తే రపి సాధనత్వాకారస్సాధ్యత్వాకారశ్చేత్యాకారద్వయమస్తి. శరణాగతిస్త్వధికారి విశేషణమ్; (౧)"త్వమేవోపాయభూతో మే" ఇతినిరుక్తా; సాచోపాయవరణాత్మికా, స్వయమనుపాయః.

ఏవఞ్చ "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ" ఇతిశరణాగతింవిధాయ, "షడఙ్గంతముపాయఞ్చ" ఇత్యాదినా భరద్వాజసంహితాదిషు ప్రసిద్ధాం షడఙ్గప్రపత్తి ముపక్షిప్య "షడ్విధాశరణాగతిః" ఇతి ఫలరూపతయాసమప్రాధాన్యేన, ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదీనాం షణ్ణాంశరణాగతావనుప్రవేశ్యతయా ఫలషడఙ్గేశరణాగతిశబ్దంవ్యపదిశ్య.తన్నిష్ఠస్యఫలఞ్చాభిధాయ, "సత్కర్మనిరతాః" ఇతి యోగశబ్దేనషడఙ్గస్యాభిధానాత్, షడఙ్గాన్తేభ్య ఉపాయాన్తరేభ్య శ్శరణాగతే ర్వైలక్షణ్యముక్త్వా,

ఆనుకూల్యాదికంభావమితి సాధనత్వసాధ్యత్వోపయుక్తాకారజిజ్ఞాసయాశక్రేణపృష్టే, "ఆనుకూల్యమితిప్రోక్తమ్" ఇత్యారభ్య "కేశవార్పణపర్యన్తా హ్యాత్మనిక్షేపఉచ్యతే," ఇత్యన్తేన, "విశ్వాసః-సర్వమపత్కృతనాశనః" ఇత్యాదినా సమప్రాధాన్యప్రతీతేః, నిక్షేపస్య ఫలసమర్పణరూపస్య ఫలరూపతాం ప్రతిపాద్య "నిక్షేపాపరపర్యాయోన్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతిశ్రౌతస్యోపాసనాత్మకన్యాసస్య

---

(౧) అహి - సం - ౩౬ - ౩౮.

నిక్షేపాపరపర్యాయశబ్దేన షడ్గాఙ్గసంయుతశబ్దేన (౮) "సర్వోపాధివినిర్ముక్తం క్షేత్రజ్ఞం బ్రహ్మణి న్యసేత్" ఇతి విహితస్యాత్మాపహారప్రాయశ్చిత్తరూపాత్మసమర్పణమాత్రస్య చ వ్యావర్తనాత్.

"విశ్వాసో వరణం న్యాసః" "ఆత్మనిక్షేపకార్పణ్యే" ఇత్యాదిషు నిక్షేపశబ్దస్థాన ప్రయుక్తాత్మనిక్షేపశబ్దాభిధేయం షడఙ్గన్యాసముద్దిశ్య "స న్యాసస్త్యాగ ఇత్యుక్తః" ఇతి భరన్యాసప్రాధాన్యగోప్తృత్వవరణప్రాధాన్యాభ్యాం సన్న్యాస శరణాగతిశబ్దాభిధేయత్వం ఫలసమర్పణాత్మకత్యాగరూపత్వే ఫలత్వమితి విద్యాత్రయాత్మకత్వం విధాయ, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు" ఇత్యాదినా సాధనషడఙ్గే ఆనుకూల్యాదీనామఙ్గత్వోపయిక ముపయోగం ప్రదర్శ్య, తత్ర నిక్షేపస్వరూపఞ్చ ఆత్మాత్మీయేత్యభిధాయ, అపాయోపాయేత్యాదినా శరణాగత్యాత్మక షడఙ్గసాధనం ప్రదర్శ్యతే;

శ్రౌతస్తు న్యాసఉపాసనాత్మక ఏవ; యుజేర్ధ్యానవాచిత్వాత్, శ్రౌతతాన్త్రికమన్త్రాణా మష్టదోషదుష్ట వికల్పస్యాన్యాయ్యత్వాచ్చ; "సర్వాసు విద్యాసు మోక్షసాధనతయా విహితం వేదనముపాసనమ్" ఇత్యుక్తమితి భాష్యదర్శనాత్; "పురుషవిద్యాయామివేతరేషామనామ్నానాత్" ఇత్యత్ర ఛాన్దోగ్యవిహిత పురుషవిద్యాతో న్యాసాఙ్గభూతపురుషవిద్యాయాః ఫలాదిభేదాద్భేద ఇతి చ భాషితమ్.

"తస్యైవం విదుషః" ఇత్యాదేర్నిరపేక్ష్యమాత్రపరత్వకల్పనం భాష్యాననుగుణమ్; [illegible] పురుషవిద్యయోస్సవనాది కల్పనాద్వ్యభ ఏవమే [illegible] సంహితాతైత్తిరీయకయోర్వ్యఙ్గాఙ్గకల్పనా; శ్రుతౌ హి యజమానశరీరాదిషు త

త్కల్పనా; సంహితాయాన్తు-“యజ్ఞరూపధరస్యాస్య శరీరం వేదిరిష్య
తే । అస్యమాహవనీయాగ్ని ర్హృదయం దక్షిణానలః” ఇత్యారభ్య
“చక్రాద్యేషు సమాశ్రితాః” ఇత్యన్తేన సుదర్శనసమ్బన్ధిషు.

నచైవమ్, “తేషాన్తు తపసాం న్యాస మతిరిక్తం తపశ్శ్రుతమ్”
ఇతి శ్రౌతన్యాసభేదోక్తివిరోధః; ఆవృత్త్యాదికృతవిశేషసద్భావేపి ప్ర
ధానజ్ఞానైక్యేనాభేదోపచారాత్; న్యాసప్రకరణే “తపోగ్నిః” ఇత్యే
తావన్మాత్రశ్రవణేపి వైశ్వానరవిద్యాదిగతాహవనీయాది కల్పనా
మాదాయ త్రేతాగ్నిపరికల్పనాయాః “ఆస్యన్తుగార్హపత్యాగ్ని రుద
రం శ్రుతిచోదితమ్” ఇతి శ్రౌతత్వాభిధానాత్.

నచైవం శ్రుతావపి న్యాసస్యాతిరిక్తత్వకథనాసఙ్గతిః; భగవదు
పాయభావానుబన్ధ విషయకజ్ఞాన రూపతయా “యన్మరణం తదవభృ
థః” ఇతి దేహావసానే ముక్తిసాధనతయా చ తదుపపత్తేః; ఏతేన “న్యా
స ఇతి బ్రహ్మా” ఇతి ప్రాశస్త్యకథనాయ శరణాగతిప్రత్యాసత్త్యా బ్రహ్మా
భేదోపచార ఇతి న తదనుపపత్తిరపి; ఈదృశ విశేషమాదాయైవ క్వచి
దాచార్యాణాం తదభేదోక్తిరపి.

తాన్త్రికోపి పఞ్చాఙ్గో న్యాసశ్శరణాగతేర్భిద్యతే; “శరణం
వ్రజ” “నిక్షిపేత్” ఇతి చోదనావిశేషాత్; “అహమస్మ్యపరాధా
నామాలయః” “కృతానుకూల్యసఙ్కల్పః ప్రాతికూల్యం వివర్జయన్।
విశ్వాసశాలీ కృపణః ప్రార్థయన్ రక్షణమ్ప్రతి । ఆత్మానం నిక్షిపతి
యద్ధియా దేవస్య పాదయోః । సా ప్రపత్తిరియం సద్య స్సర్వపాపప్ర
ణాశిని” ఇతి లక్షణభేదాత్, ఏకత్రాపరాధాలయత్వస్యానుసన్ధేయ
త్వకథనాత్; అన్యత్ర “ప్రాతికూల్యం పరిత్యక్త మానుకూల్యేచ్ఛసం

శ్రితమ్" ఇతిదోషత్యాగాదేరనుసన్ధేయత్వప్రతీతేః; నియత దేశ కాల త్వానియత దేశ కాలత్వాభ్యాఞ్చ భేదః ప్రాగుక్తః.

న్యాసశ్చ వర్ణాశ్రమాచారాఙ్గకః; ఆనుకూల్యస్య తద్రూప త్వాత్; సచసఙ్కల్పమాత్రమేవాఙ్గమ్; "శ్రుతమాచరణంపునః । అనఙ్గమాజ్ఞయాప్రాప్తం నసఙ్కల్పనిబన్ధనమ్" ఇతిశఙ్క్యమ్; "ఆను కూల్యంసమాచరేత్" ఇత్యత్రసఙ్కల్పశబ్దాశ్రవణాత్, ప్రాతికూల్య వర్జనేక్వచిదపి సఙ్కల్పశబ్దాశ్రవణాచ్చ, "స్వస్యస్వామి నివృత్తిర్యా ప్రాతికూల్య వివర్జనమ్" ఇతి వృత్తిరూపత్వ కథనాచ్చ ; ఏవఞ్చ "అతస్తదానుకూల్యంమే కార్యమిత్యేవనిశ్చయః" ఇత్యత్రగోప్తృత్వ శక్తిరూపణవత్కార్యైలక్షణా.

యదిచాచరణం నసఙ్కల్పనిబన్ధనమ్, తతః, "ఆనుకూల్యేత రాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః" ఇత్యసఙ్గతంస్యాత్ ; సఙ్కల్పశబ్దప్ర యోగః యావజ్జీవమనుష్ఠేయస్యానుకూల్యస్య ప్రారమ్భమాత్రంపూ ర్వాఙ్గమితిసూచనార్థః; షడఙ్గమితిసహన్యాసేన ఆనుకూల్యాదీనాము త్తరాఙ్గత్వాదగాణమ్.

నచేహాశ్రుత్యాదినియతావృత్తిరేవస్వయంఫలమితి ఫలత్వాశ్ర వణాత్, విహితాచారప్రతిషిద్ధవర్జనదృష్టిభక్తి*లక్షణసత్త్వాత్మికా యావృత్తేర్నాఙ్గత్వసమ్భవఇతివాచ్యమ్; "మన్యన్తేచస్వక్రియాంనస్వ ప్రీత్యైస్వోచితాంస్వయమ్ । నాథస్వకీయసేవాంతాం వృత్తింకార యతీతియా" ఇతిసాత్త్వికత్యాగవిశిష్టతయావృత్తేరఙ్గత్వప్రతీతేః.

"ఏకాన్తీశక్తితఃకుర్వ న్విహితానిసముత్సుకః । తథైవప్రతిషి ద్ధానిత్యక్త్వా యాతిపరాంగతిమ్" ఇతి, "సాధనత్వాదిమత్త్యాచ నిజధ

---

* అష్టీ

ర్మవివర్జనమ్ । ఏతానన్యాంశ్చవివిధా నపచారాన శేషతః । సర్వాన
వ్యనపాకృత్య నాప్నోతిమధుసూదనమ్" ఇతి వృత్త్యన్వయవ్యతిరేక
యోఃఫలప్రాప్త్యప్రాప్తికథనేనఆరాదుపకారకాఙ్గత్వప్రతీతేః; "అథ
స్వధర్మనిరతః ప్రాజ్ఞోభక్తస్సులక్షణః। సత్సేవాభిరతోఽప్యేవప్రపన్న
స్సిద్ధిమాప్నుయాత్" ఇతి ప్రపత్తిజన్యఫలార్థితయా తత్సహకారిత్వ
స్యోక్తత్వాత్.

ఏవఞ్చ, "న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇత్యాది పూర్వాఙ్గాభి
ప్రాయమ్; అతస్సర్వధర్మత్యాగాఙ్గక శరణాగతేస్తతోఽభేదః; సోఽపిద్వి
విధోవరణప్రధానోన్యాసప్రధానశ్చ; "నిక్షిప్తస్స్వగోచరః । బు
ధ్యేత దేవదేవంతం గోప్తారంపురుషోత్తమమ్ । ఆత్మాత్మీయభరంస
ర్వం నిక్షిప్యశ్రీపతేఃపదే । ఉపాయంవృణులక్ష్మీశం తముపేయంవిచి
న్తయ । ఆత్మాత్మీయఞ్చయత్కిఞ్చిద్దుర్భరందుస్త్యజంమమ । తత్స
ర్వంతపవిన్యస్తం శుభయోఃపాదపద్మయోః । ఉపేయాయాస్తవా
ప్రాప్త్యైత్వాముపాయతయావృణే । ఉపాయోభవమేదేవి శరణం
భవమేమ్బుజే।" ఇత్యాదిషుప్రార్థనాప్రాధాన్యప్రతీతేః.

న్యాసప్రాధాన్యఞ్చ "న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇత్యాదినావ
గతమ్; నానావిధానామపిసద్విద్యాదిరూపాణాం భక్తీనాంభక్తిత్వేన
క్రోడీకారవత్, ప్రపత్తిత్వేనసర్వత్రక్రోడీకారాత్, నచతుర్థోపాయ
ప్రతిపాదనోపక్రమోపసంహారానుపపత్తిరిత్యాహుః.

పరేతు, ప్రపత్తేస్సాక్షాదసాధనత్వా ద్భగవద్గతమేవోపాయ
త్వంప్రపత్తావుపచర్యతే; తథాచసర్వత్యాగసంజ్ఞికేఉపాయే "మామే
కంశరణంవ్రజ" ఇతివిహితేసర్వత్యాగాఙ్గికాయా శ్శరణాగతేరేవ్యా

పాయత్వాత్, కథంసర్వత్యాగఉపాయ ఇత్యాశఙ్కాంపరిహర్తుమ్, "అహంహిశరణంప్రాప్తా" ఇత్యుక్తమ్; తథాచభగవతఏవోపాయత్వాత్ సర్వత్యాగశరణాగత్యోరవిశేషఇతిభావః.

కర్మాదీనాం శాస్త్రీయోపాయత్వేఽపి ప్రపత్తేస్స్వభావానురూపత్వం శాస్త్రీయసకలేతరోపాయవైలక్షణ్యఞ్చదర్శితమ్; "యేనత్వంబహిసంరబ్ధఃప్రాణినఃపాలయిష్యసి" ఇత్యుపాయాన్తరనిష్ఠేభ్యః ప్రపన్నే భగవదభిమత్యతిశయఉక్తః; "విహితాయఉపాయాస్తే" ఇతిసామాన్యనిర్దేశాత్, "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ" ఇత్యత్రఉపాయశబ్దః- "అథోపాయప్రసక్తశ్చ భుక్త్వాభోగాననామయాన్। అన్తేవిరక్తిమాసాద్య విశతేవైష్ణవంపదమ్।" ఇత్యుత్తరానురోధాత్కామ్యకర్మమాత్రపర ఇతినిరస్తమ్.

"ఊర్ధ్వంసయస్త్వుపాయాస్తం యఏనాననువర్తతే" ఇతినోపాయత్యాగహేతుకథనమ్; ఊర్ధ్వమిత్యస్య మోక్షదేశ వ్యతిరిక్తమాత్రపరత్వేనసఙ్కోచాపత్తేః, అగ్రేకార్పణ్యస్యోపాయనివృత్తిహేతుత్వాభిధానానుపపత్తేశ్చ "కర్మసాఙ్ఖ్యాదయశ్శాస్త్రైరుపాయత్వేనదర్శితాః" ఇతిప్రపన్నపారిజాతోక్తేశ్చ; కిన్తుఉపాయాపాయశబ్దయోరవయవశక్తికథనపరమ్; ఉపదిశబ్దేరిలోపోఽన్త్యాచ్చేణః కరణేఽపిరచ్, కర్తరివాపచాద్యచ్; కర్తృత్వంవైవక్షికమ్; "మామేవశరణంప్రాప్య" ఇతి, మామేవోపాయంలబ్ధ్వేత్యర్థః.

కథంలాభస్తత్రాహ "షడఙ్గంతమ్" ఇతిషట్, "ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదయోఽస్యోపాయస్యశరణశబ్దోక్తస్యాఙ్గాన్యుపాయత్వోపయుక్తానీతినోపచారాశ్రయణమ్; "షడ్విధాశరణాగతిః" ఇత్యుపా

యత్ర ప్రాప్త్యనుకూలో వ్యాపారష్షడ్విధ ఇత్యర్థః; అఙ్గాఙ్గినముదాయేలక్ష ణాయా ఆవశ్యకత్వాచ్ఛ్రుతిస్మృత్యను గృహీతా భగవత్యేవవా లక్షణా.

షడ్విధాః ప్రకారాః ప్రాపకా అస్య; "ఏవంమాం శరణంప్రాప్య" ఇతి షడేతాః సమ్భావ్యేత్యర్థః; శోకోదుష్కరత్వాత్, భయంసాపాయత్వాత్, క్లమః-స్వరూపానుచితత్వాత్, ఫలాన్తరాశంసనాభావాత్ కామ్యకర్మప్రవృత్తిరహితః, స్వార్థబుద్ధిరాహిత్యంనిర్మమత్వం, సాధనాన్తరోద్యమశూన్యతా. నిరహంకృతిత్వమ్, "మామేవ శరణంప్రాప్య" ఇత్యుక్తార్థంసత్కర్మనిరతాఇతిప్రశంసా; విశ్వాసగోప్తృత్వ వరణాదిప్రతిపాదనస్థలే భగవతఉపాయత్వంసప్తమ్.

"ప్రపత్తింతాం ప్రయుఞ్జీత స్వాఙ్గైఃపఞ్చభి రావృతామ్।" ఇత్యాదాపఞ్చాఙ్గత్వేనాస్యోపాయస్యప్రసిద్ధత్వాత్, కథంషడఙ్గత్వంతత్రాహ "నిక్షేపాపరపర్యాయః" ఇతి;సన్న్యాసో-న్యాసవిశిష్టః, విషయతయాశక్యసమ్బన్ధావేదనాయసన్న్యాస ఇత్యుక్తిః; తథాచన్యాసప్రధానకేనుష్ఠానేపఞ్చాఙ్గత్వవ్యపదేశః; భగవత్ప్రాధాన్యేషడఙ్గత్వమితిభావః.

"ఆనుకూల్యేతరాభ్యామ్" ఇత్యాదినాఅఙ్గత్వప్రకారప్రదర్శనమ్; "ఆత్మాత్మీయభరన్యాసః" ఇత్యత్రస్వీకారహేతుతయా నిక్షేపస్యాపిభగవదఙ్గత్వముపదర్శితమ్; అతఏవానాస్థయా గోప్తృత్వవరణస్య చరమనిర్దేశః, ఏవఞ్చషణ్ణామేవైతేషాం భగవదఙ్గత్వాన్నైకకాలీనత్వనియమః, ఇతి సమ్భావితస్వభావత్వోక్తిః ప్రాచామేతదభిప్రాయేణైవోచ్యతే.

“ఆర్తప్రపత్తావేతేషాం సన్నిధిస్తువిధీయతే” ఇతి ఫలప్రాగ్భావస్తు ఏతేషామస్తీతినాఙ్గత్వానుపపత్తిః; నచస్వీకారాఙ్గత్వనిరాసకాచార్యసూక్తివిరోధః; ఫలానుకూలశక్త్యాధాయకతారూపారాదుపకారకత్వం, కరణశరీరనిర్వర్తకత్వరూపమ్ - సన్నిపత్యోపకారకత్వఞ్చస్వీకారస్యనాస్తీత్యేతావన్మాత్రేతాత్పర్యాత్; ఉచ్యమానఞ్చాఙ్గత్వం భగవదధీనఫలాభావప్రయోజకాభావప్రతియోగిత్వమ్; ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదేరపితదస్త్యేవ.

పరన్తుఆనుకూల్య సఙ్కల్పాదివిరహిణాపి విశ్వాస ప్రార్థనాపూర్వకభరన్యాసేకృతే స్వయమేవానుకూల్యసఙ్కల్పమప్యుత్పాద్య రక్షతి, నతుత్యజతి; (౧) “మిత్రభావేనసమ్ప్రాప్తం నత్యజేయంకథఞ్చన” ఇతిహ్యుక్తమ్.

వస్తుతస్త్వదేకశేషస్యమమత్వత్ఫలార్థం రక్షణంత్వదేకసాధ్యమిత్యేతాదృశభరన్యాసకాలే తద్విషయే ఆనుకూల్యసఙ్కల్ప ప్రాతికూల్యవర్జనే ఆవశ్యకేఏవ; అన్యథాతత్సఙ్కల్పోద్దేశేనభరన్యాసాయోగాత్.

లోకేపిహియత్కిఞ్చిద్ద్రవ్యం యత్రక్వచిచ్చేతనే నిక్షిపన్ తద్విషయే ఆనుకూల్యాభిసన్ధిమాన్ ప్రాతికూల్యాచరణాన్నివృత్తశ్శక్తోయమపేక్షితోరక్షతీతి విశ్వస్యస్వరక్షణాశక్తి ప్రఖ్యాపనపూర్వకంత్వయేదంరక్ష్యమిత్యపేక్ష్యతత్రసమర్పయస్స్వయం నిర్భయోనిర్భరోదృష్టఇత్యుక్తం రహస్యత్రయసారే.

ఏవఞ్చయద్యేతస్యతదిష్టాచరణతదనిష్టానాచరణరూపకైఙ్కర్యమేవోద్దేశ్యమ్, తదానుక్తసిద్ధే ఏవానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్య

వర్జనే; పరస్తువిహితానాం సర్వేషాముపాయానాం త్యాగేవిహితే స్వజాతివిహితం కర్మేత్యుపాయతయాపూర్వోక్తానాం నిత్యనైమిత్తికకర్మణామపిత్యాగేప్రసక్తే,“సర్వానుచ్చావచాఙ్గకాన్,” ఇత్యఙ్గత్యాగోక్త్యా “అహింసాసత్యమస్తేయమ్” ఇత్యాదినాఽహింసాదీనా మపి యమాద్యన్తర్గతానా మఙ్గత్వత్యాగేప్రసక్తే, నిత్యనైమిత్తికకర్మణాముపాయతయాఙ్గతయా విహితతయాచాననుష్ఠానేపి భగవచ్ఛరీరభూతానుకూల్యాచరణరూపతయా కైఙ్కర్యత్వేనానుష్ఠానం యథాశక్త్యావశ్యకమ్.

అహింసాదీనాఞ్చానఙ్గత్వేపి, నిషిద్ధాచరణరూపత్వేన హింసాదీనాం భగవన్నిగ్రహోపాదకతయా భూతప్రాతికూల్యరూపత్వేనచ త్యాజ్యత్వాదావశ్యకత్వమితిజ్ఞాపయితుం విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనాగర్భ భరన్యాసరూపశరణాగతిశబ్దార్థైకదేశతయాఽఙ్గశబ్దవాచ్యాభ్యాం విశ్వాసప్రార్థనాభ్యాం సహానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోరప్యఙ్గత్వోక్తిః; అకిఞ్చన్యవిషయకశరణాగతేః గర్వహానిమన్తరేణాసమ్భవాత్, కార్పణ్యస్యాఙ్గత్వోక్తిః.

ఏవఞ్చన్యాసోత్పాదనేన న్యాసఫలసజాతీయ ఫలజననేనవా న్యాసాధికారిణోయదపేక్షితం తత్సర్వమిహన్యాసాఙ్గ మిత్యుచ్యతే; ఈదృశాధికారివిషయఏవ భగవతోత్యన్తాభిమతిర్జాయతే, ఇతి భగవతష్షడఙ్గత్వోపదేశః. షడ్విధాశరణాగతిరితి శరణాగతాధికారిణోపేక్షిత ధర్మాష్షడిత్యర్థః; కేచిచ్ఛరణాగతి శబ్దార్థాన్తః ప్రవిష్టాః, కేచిదతాదృశాః.

అతఏవ “ఆనుకూల్యాదికం భావమ్” “ఆనుకూల్యమితిప్రోక్తమ్” “సర్వభూతానుకూలతా” “ఆనుకూల్యం సమాచరేత్”

ఇత్యాదిష్వానుకూల్య శబ్దమాత్రశ్రవణముపపద్యతే; ఏతచ్చానుకూల్యాచరణం వైదికాచారానతిలఙ్ఘనరూపమిత్యగ్రేప్యుపపాదయిష్యతి, భూతేషు ప్రాతికూల్యవర్జనమత్రోక్తం స్వామినివృత్తిరూపమిహాహిర్బుధ్న్యసంహితాయామిత్యుభయథా అపాయాద్విరతిరావశ్యకీత్యుక్తమ్; “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇత్యత్ర మధ్యమస్థితేః పృథగుక్తేః, అపాయశబ్దో నిషిద్ధపరః; ఏవముపాయాపాయసన్త్యాగీత్యత్రాపి “ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః” ఇత్యత్ర అపాయశబ్దః కృత్యాకరణమపి సఙ్గృహ్ణాతి.

“ఆనుకూల్యస్య సఙ్కల్పాన్మధ్యమస్థితిరీరితా” ఇత్యనుక్తిస్తు మధ్యమస్థితిశబ్దార్థస్య ఇదానీమప్యప్రకటనాత్. కార్పణ్యనిర్వచనపర్యాలోచనే యద్యప్యశక్తానామేవ అధికారః ప్రతీయతే; తథాపి విళమ్బాక్షమాణామివ సర్వజ్ఞానామప్యధికార ఉపపాదనీయః, “విశ్వాసస్సర్వదుష్కృతనాశనః” “అప్రార్థితో న గోపాయేత్” “న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః” “ఆకిఞ్చనైకశరణాః” “అకిఞ్చనోఽగతిః” “త్వమేవోపాయభూతో మే భవేతి ప్రార్థనామతిః” ఇత్యేతదనుసారాచ్చతుర్ణామావశ్యకత్వం ప్రతీయతే.

అత ఏవ శరణాగతిశబ్దార్థత్వేన విశ్వాసపూర్వకాకిఞ్చన్య విషయకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయస్య కథనమ్; అత్ర చ శరణం ప్రాప్స్యేతి స్థానే, రక్షిష్యతీతి నిశ్చిత్యేత్యాది పాఠాదుపాయ నివృత్త్యుపయోగిత్వేనోక్తస్య కార్పణ్యస్య శరణాగతివిశిష్టత్వే సర్వత్రోపాయత్యాగవిధానదర్శనేనాక్షేపాచ్చతుర్ణామభావే ఫలాసిద్ధిః.

విహితానామననుష్ఠానే అపాయప్రసక్తేరనుష్ఠానే చోపాయప్రసక్తేః, నిషిద్ధాననుష్ఠానే ఉపాయప్రసక్తేః, అనుష్ఠానే చాపాయప్రస

_క్తేర్మధ్యమస్థితిర్ధర్వచేతిశ్రీకేణానుయుక్తాదేపి విహితసామాన్యపరమ ప్యుపాయశబ్దం కామ్యకర్మపరమివవ్యాచక్షాణా, "కర్మణాంత్రివిధో రాశిః" ఇత్యాదినా అర్థసాధనానర్థసాధనానర్థ పరిహారకభేదేనకర్మత్రి విధమ్; ఉపాయాపాయసంజ్ఞౌతు పూర్వరాశీపరిత్యాజ్యౌ; యద్యపి తృతీయోపిరాశిరుపాయఏవ; తథాప్యప్రపన్నకర్మణః ప్రపన్నకర్మ కర్మాన్తరమివేత్యావేదయితుం రాశిభేదకరణమ్; అర్థసాధనపదేనవా అనర్థపరిహారకాణిరిక్తంకర్మవివక్షితమ్; కథమన్యథాప్రాయశ్చిత్తస్య పృథక్కరణమ్, ప్రాయశ్చిత్తంపృథక్కృత్యతస్యాపి త్యాజ్యత్వాభిధా నాత్.

ఉపాయశబ్దః ప్రాగుక్తోనకామ్యకర్మమాత్రపరః; కిన్తువిహిత మాత్రపరఇతిసూచ్యతే; ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానం శిష్టత యావ్యపదేశ్యానాం లోకసఙ్గ్రహార్థం, పాపనివృత్తిస్తు విశేషవిహిత ప్రాయశ్చిత్తేనైవ; "అజ్ఞానాదథవాజ్ఞానా దపరాధేషుసత్స్వపి। ప్రా యశ్చిత్తంక్షమస్వేతి ప్రార్థనైకైవ కేవలమ్" (౧) "కృతేపాపేనుతా పోవై యస్యపుంసఃప్రజాయతే। ప్రాయశ్చిత్తన్తుతస్యైకంహరిసంస్మర ణంపరమ్" "తథాప్యత్రప్రవృత్తిర్యా త్వత్స్మృతేస్సావినశ్యతు। ప్రా యశ్చిత్తిరియంసాత్ర యత్పునశ్శరణంవ్రజేత్" "సర్వపాపప్రసక్తౌతు ప్రాయశ్చిత్తసముద్భవే। మామేకాందేవదేవస్య మహిషీంశరణంశ్ర యేత్" ఇతిహి తత్రతత్రప్రపన్నమధికృత్యవిధిర్దృశ్యతే.

"క్రియమాణంనకస్మైచిత్" ఇత్యాదినా నిత్యనైమిత్తికకర్మా ణ్యుచ్యన్తే; యద్యపితాన్యపిక్రియమాణానియస్యకస్యచిదర్థస్యసాధనం భవన్త్యేవ;"యేతుసన్ధ్యాముపాసతే" యేత్విత్యాదినాపాపక్షయాదేః ఫ లత్వకథనాత్, తథాపిప్రపన్నేన క్రియమాణానితానినకస్యాపి ఫలస్య

సాధనాసీత్యాశయః,- "అలేప్తాకరణే తేషాం లోకసఙ్గ్రహచేతసా" ఇతిహ్యుచ్యతే; అర్థశబ్దః-అవిప్లవాయేత్యాదివక్ష్యమాణ ప్రయోజనాతిరిక్తప్రయోజనపరః; అక్రియావదనర్థాయేత్యాది- అనపేక్షోపి తాంప్రతీతి వక్ష్యమాణానురోధాద్విప్లవాదిపరమిత్యేకే;

"ప్రియోపిన ప్రియోసౌమే" ఇతి ప్రపన్నవిషయే వక్ష్యమాణానర్థపరమిత్యపరే; ప్రపత్తేః ఫలావ్యభిచరితత్వాత్, ఉపాయోపాయసంయోగే బాధకాభావ ఇత్యత ఆహ (ఉపాయోపాయేతి), నిష్ఠాహానిశ్చ అవిళమ్బితప్రాప్త్యుపయోగిపూర్ణాధికారినిష్ఠాహానిః; "ఉపాయోనాముపాయత్వస్వీకారే" ఇత్యనేనఉపాయత్యాగః-ఉపాయత్వవిశిష్టత్యాగ ఇతిసూచితమ్; అక్రియావదనర్థాయేత్యుక్త్యాసర్వసాధారణార్థేనర్థపరిహారాయనిత్యకర్మకర్తవ్యమితి భ్రాన్తింవ్యుదస్యతి(అవిప్లవాయేత్యాగినా), భగవద్విభూతి భూతలోకోపయోగివైదికమర్యాదానువర్తనమానుకూల్యసఙ్కల్పకార్యమ్; నతుస్వార్థసాధనతాబుద్ధికాకార్యమితి, ఉపాయత్వగ్రహంత్యక్తేత్యనేనదర్శితమ్.

ఏతదభిప్రాయేణైవ స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఆనుకూల్యంప్రియత్వమ్; తచ్చానన్యప్రయోజనత్వమిత్యుక్తమ్; తథాచభగవన్ముఖోల్లాసైకప్రయోజనతయాసాధనత్వ బుద్ధిపరిత్యాగేన వర్ణాశ్రమధర్మాః ప్రపన్నేనాప్యవశ్యంశక్తితః కార్యాఇత్యుక్తమ్; ఏతదననుష్ఠానేచ ప్రియోపిన ప్రియోమేస్యాదిత్యుక్త్యాప్రీతిసఞ్జన్య ముపక్లేశాదివాఫలమ్; నతు శూలారోహణనిదర్శనమాత్రేణ నరకకల్పనా; "నఖలుభాగవతాయమవిషయంగచ్ఛన్తి" ఇతిశ్రుతేః; అత్రసాధనాన్తరసంసర్గే ప్రాయశ్చిత్తాకరణే ప్రపత్తిర్హీయతఏవ; సాధనాన్తరేణ తుక్రమేణ ఫలమితిస్పష్టమితికామ్యకర్మవిషయఆహ (అథోపాయప్రసక్తశ్చేతి).

తదేవంశక్యవిహితానుష్ఠాననిషిద్ధానాచరణయోరధికారిపూర్తిసమ్పాదకతయా సమ్భావితస్వభావతోక్తిః; నతువిశ్వాసాద్యతిరిక్తంకిఞ్చిదపేక్షితమ్; "ప్రపత్తేఃక్వచిదప్యేవం పరాపేక్షానవిద్యతే" ఇతివచనాత్; భరద్వాజసంహితాయామపివర్ణాశ్రమధర్మాణామఙ్గత్వముక్తమ్; కిన్తు "సఏషోఽర్వ్యాపర్యస్య పరాంప్రీతిముపావహన్। వృత్త్యాఖ్యఫలతాంయాతి తదేవామృతముచ్యతే । తదేవంభగవాన్ప్రీతః ప్రపత్త్యాసాధవంపరమ్ । తథైవవృత్తివపుషా ప్రీతఃఫలమపిస్వయమ్ । నదేవతాన్తరపరా నచకస్యాపిసాధనమ్ । పరఃప్రసాదఏవైషా వృత్తిర్విశ్వాత్మనోహరేః" ఇత్యాదినాశుద్ధఫలత్వప్రతీతేః.

"ఏకాన్తీశక్తితఃకుర్వన్" ఇత్యాదేరధికారిపూర్తిపరత్వాత్, "ప్రపత్తిరానుకూల్యస్య సఙ్కల్పోప్రతికూలితా" ఇత్యుక్తతాత్కాలికానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యనివృత్త్యోస్తు నియతత్వాదేవసమ్భావితస్వభావతోక్తిః; అస్యాశ్చప్రపత్తేస్సర్వనివృత్తిధర్మసాధారణ సాత్త్వికత్యాగోపినాఙ్గమ్; అత్యన్తపారతన్త్ర్యాధ్యవసాయరూపత్వాత్, స్వయమేవస్వగతోపాయతాబుద్ధిప్రతిబన్ధకత్వాత్; ఉక్తం హి, "ఇయంకేవలలక్ష్మీశో పాయత్వప్రత్యయాత్మికా। స్వహేతుత్వధియంరున్ధే కింపునస్సహకారిణామ్" ఇతి.

ఏవం ఫలసమర్పణాత్మకత్వాత్ ఫలేస్వత్వబుద్ధిః కర్మణిచసఙ్గోఽప్రసక్తఏవ; నిరపేక్షకర్తృత్వాభావస్యాపిస్వస్మిన్విషయత్వాత్ కర్తృత్వబుద్ధిరప్రసక్తైవ; ప్రపత్తేః క్వచిదిత్యఙ్గాన్తరాభావాచ్చ, శాశ్వతీమమసంసిద్ధిరిత్యహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తన్యాయేనజ్ఞముపాయతాభావన్త్యభావ ఆవశ్యకఇత్యేతావన్మాత్రపరమ్.

అథవా ప్రపత్తేః క్వచిదిత్యస్యకర్మాఙ్గకత్వవ్యుదాసార్థత్వాత్, "యేనత్యజసితత్త్యజ" ఇతి స్వీకారోఽపినోపాయఇతిజ్ఞాపన మావశ్యకమేవ; ఫలత్యాగాదిస్తునపృథక్కార్యఇత్యాహుః.

వేదాన్తాచార్యాస్తు, ప్రపత్తిఃప్రార్థనాన్వితోభరన్యాసః. ప్రార్థనాత్వమాత్రస్యభిక్షాదిప్రార్థనాయాం, స్వమాత్రాశక్యేవస్తునిస్వసహాయార్థమన్యాంప్రతిప్రార్థనాయాఞ్చాతిప్రసక్తత్వాత్, భరన్యాసత్వమాత్రస్యచ ఆజ్ఞాభృతిప్రదానాదిదక్షేణరాజాదినాకృతే భృత్యాదివిషయేభరన్యాసేతిప్రసక్తత్వాన్మిళితోపాదానమ్; స్వత ఇతరతోభృత్యాదినావా స్వాభీష్టసాధనసమర్థేన రాజాదినాకృపాపారవశ్యాదనామన్త్రితవిషయేకృతేప్రార్థనాపూర్వకన్యాసేఽతివ్యాప్తివారణాయప్రపత్తవ్యాతిరిక్తాసాధ్యరక్షణత్వం తద్వస్తువిశేషణమ్; తథాచరక్షాపేక్షాపూర్వకం ప్రపత్తవ్యాతిరిక్తాసాధ్యరక్షణకవస్తునో రక్ష్యత్వేనసమర్పణంప్రపత్తిరిత్యుక్తంభవతి.

ఉక్తఞ్చభరతమునినా, "అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టే మహావిశ్వాసపూర్వకమ్ । తదేకోపాయతాయాచ్ఞా ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః" ఇతి; అత్రాన్యశబ్దః ప్రపత్తవ్యాతిరిక్తత్వరూపేణ ప్రపత్తృతదితరసాధారణః; అభీష్టశబ్దస్సామాన్యేనేచ్ఛావిషయత్వేన సుఖదుఃఖనివృత్తితత్సాధనానాంసఙ్గ్రాహకః; విశ్వాసమహత్త్వ- ఉపాయలాఘవాదిభిరప్రకమ్ప్యత్వమ్; తదేకోపాయతాయాచ్ఞేత్యత్రతచ్ఛబ్దః-స్వాభీష్టసాధనసమర్థపరః; తేనాశక్తవిషయకేనాతిప్రసఙ్గః.

నచయాచ్ఞేత్యేతావన్మాత్రశ్రవణాత్ యాచ్ఞామాత్రం ప్రపత్తిరితిభ్రమితవ్యమ్; "న్యాసఃషడఙ్గసంయుతః" ఇత్యాదిభిఃప్రార్థనాయా అఙ్గత్వప్రతీతేః. అతోయాచ్ఞాప్రపత్తిరిత్యుక్తిః ప్రార్థనా

బూపాఙ్గప్రాధాన్యవివక్షయాఔపచారికే; ఏవంప్రార్థనామతిశ్శరణాగతిరిత్యుక్తిరపి.

అథవా అవధారణసహకృతోపాయశబ్దేన "మయాత్యక్తం భరంసర్వం మమశిరసినాధ్యారోపయేథాః, కిన్తుత్వమేవభరత్వేనస్వీకురు" ఇత్యాకారకభరస్వీకారప్రార్థనాయాజ్ఞాపితత్వాత్, తస్యాశ్చ భరన్యాసావినాభావాదపర్యవసానవృత్త్యానిక్షేపపర్యన్తాః; ఏవఞ్చశరణంవ్రజేత్యాదివిధిషు శాబ్దేనోపాయాధ్యవసాయేనభరతమునివాక్యానురోధేన స్వపూర్వకోపాయప్రార్థనాయా ఆక్షేపే, తత్రభరస్వీకారప్రార్థనాంశస్య భరన్యాసమన్తరేణాసమ్భవాత్తస్యాప్యాక్షేపాదభిధానమ్.

విధ్యనుసారిణామన్త్రేణాపి సఏవప్రకాశ్యతే; "న్యాసేనైవమహామతే।" "న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" "అనేనైవతుమన్త్రేణ స్వాత్మానంమయినిక్షిపేత్" "మయినిక్షిప్తకర్తవ్యః కృతకృత్యోభవిష్యతి" "అయమాత్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే" ఇత్యాదీనినిక్షేపప్రాధాన్యేభూయాంసిప్రమాణాని.

మితగద్యేపి "నిఖిలజన్తుజాతశరణ్య శ్రీమన్నారాయణతవచరణారవిన్దయుగళంశరణమహంప్రపద్యే" ఇత్యత్రోపాయపరశరణశబ్దదర్శనాత్, "నమోస్తుతే" ఇత్యాత్మనివేదనపరేణ నమసాఉపసంహారాచ్చ నిక్షేపోవగమ్యతఏవేతి, నచైవమవస్థితస్యాపీత్యాదినా విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనామాత్రాభిధానాత్ప్రార్థనాయాఏవాఙ్గిత్వంభాష్యకారాభిమతమితిశఙ్క్యమ్: వైకుణ్ఠగద్యేచ "శ్రీమతామూలమన్త్రేణ మామైకాన్తికాత్యన్తికపరిచర్యాకరణాయ పరిగృహ్ణీష్వేతియా

చమానః ప్రణమ్యాత్మానం భగవతే నివేదయేత్” ఇతి నిక్షేపః కణ్ఠో క్తః.

“విశ్వాసోద్వయార్థశ్శరణాగతిః” “ప్రపత్తిర్విశ్వాసః”ఇత్యాదికం సర్వశాస్త్రార్థ సాధారణ్యేన అధికారవిధయా మహావిశ్వాసస్యైసాఙ్గతయాచస్థితస్యవిశ్వాసస్యప్రాధాన్యప్రదర్శనార్థమ్;సైవప్రపత్తిశ్శరణాగతిశబ్దేనాప్యభిధీయతే; “సన్న్యాసస్త్యాగ ఇత్యుక్త శ్శరణాగతిరిత్యపి” “ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః” ఇత్యాది పర్యాయపాఠాత్, “కీదృశీశరణాగతిః” ఇతిప్రశ్నే “అనేనైవతుమన్త్రేణ స్వాత్మానం మయినిక్షిపేత్” ఇత్యుత్తరోక్తేశ్చ.

నచకాకాదిశరణాగతావవ్యాపిః; తత్రశరణాగతిశబ్దస్యౌపచారికత్వాత్; అథవా తాదృశస్యాభీష్టసాధనసమర్థవశీకరణత్వం శరణాగతిత్వం ప్రపత్తిత్వవ్యాపకమ్; అస్తిచపురఃపతనాదావత్యన్తకారుణికవశీకారకత్వమ్; నచైతావతాపర్యాయత్వహానిః; సమనియతధర్మావచ్ఛిన్న బోధకత్వవిరహేఽపి ఏకవిషయత్వమాత్రేణతదుపపత్తేః. వశీకరణఞ్చ (౧) “బద్ధాఞ్జలిపుటందీనం యాచన్తంశరణాగతమ్” ఇత్యాదినోక్తమ్; యత్రిఞ్చిన్నోక్షస్థలేత్వే దృశనిక్షేపఏవ.

నచైవమపిప్రపత్తిలక్షణస్య వాచికాదావవ్యాప్తిః; శరణాగతిమన్త్రోచ్చారణప్రణిపాతాదిమాత్రే ప్రపత్తిత్వాభావస్యేష్టత్వాత్; “సకృజ్జప్తేనమన్త్రేణ కృతకృత్యస్సుఖీభవేత్” “సకృదుచ్చారోభవతి” ఇత్యాదీనాం(౨)“నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి” ఇత్యాదిరీత్యాక్రమేణ

(౧) రా-యు-౧౮-౨౭. (౨) గీ-౨-౪౦.

ప్రపత్తిసమ్పాదనద్వారా ఫలోపయోగిత్వమాత్రపరత్వాత్; అన్యథా "సకృదుచ్చారితంయేన" ఇత్యాదివచనానాం నామకీర్తనమాత్రస్యాపిముక్తిహేతుత్వప్రసఙ్గాత్.

నచైవం (౧) "శరణవరణవాగియంయోదితా" (౨) "ప్రపత్తివాచైవనిరీక్షితుంవృణే" ఇత్యాద్యుక్తిప్రపత్తి ప్రతిపాదకసమ్ప్రదాయవిరోధః; అఙ్గాఙ్గివిభాగజ్ఞాన మన్త్రగతతత్తత్పద ప్రతిపాద్యత్వాదివిషయవిశదజ్ఞానవిరహిణా, ద్వయేనసముదాయఃప్రతిపాద్యత ఇతిజ్ఞానవతామన్దాధికారిణా అనుష్ఠితాయాః ప్రపత్తేర్వోక్తి ప్రపత్తిత్వాత్; ఆచార్యనిష్ఠాప్యాచార్యానుష్ఠితస్వోద్దేశ్యకప్రపత్తిరేవేతి నతత్రాప్యవ్యాప్తిః; కాయికాదీనాన్తుభగవదాభిముఖ్యజ్ఞాపకతయా ఆచార్యకర్తృకస్వార్థప్రపత్త్యనుష్ఠానోపయోగిత్వమాత్రమేవ ; నతు సాక్షాన్ముక్తిహేతుత్వమ్.

నిక్షేపశ్చఫలాన్తరార్థివిషయే భరన్యాసమాత్రమ్; స్వరూపాదిసమర్పణస్యతత్రానపేక్షితత్వాత్; ముముక్షువిషయేతుస్వరూపసమర్పణాదిగర్భః; స్వరూపసమర్పణఞ్చ శేషత్వజ్ఞానాత్మకత్వాత్ తత్వజ్ఞానాత్మకతయా ఉపాయాత్ప్రాగేవస్థిత ముపాయానుష్ఠానదశాయామపినివృత్తిధర్మస్వాభావ్యా దనువర్తమానం, కైఙ్కర్యప్రార్థనాహేతుతయా పురుషార్థప్రార్థనాదశాయామప్యనువర్తతే; అతఏవభరన్యాసభాగస్యైవతత్రప్రాధాన్యమ్.

నచోపాయానుష్ఠానాత్ప్రాగధికారకోటిస్థితస్య సమ్బన్ధజ్ఞానరూపస్యస్వరూపసమర్పణస్యకథముపాయకోటినివిష్టత్వమితివాచ్యమ్; భరఘటకతయాస్వరూపఫలానుసన్ధానస్యావశ్యకత్వాత్, "తేనసంరక్ష్య

(౧) వర-స్త-౬౮ (౨) వర-స్త-౯౨.

మాణస్య ఫలే స్వామ్యవియుక్తతా । కేశవార్పణపర్యన్తా హ్యాత్మనిక్షేపఉచ్యతే" ఇతి నిక్షేపకోటిప్రవిష్టత్వస్య వచనసిద్ధత్వాచ్చ.

శేషత్వజ్ఞానస్య శ్రవణమాత్రేణ సిద్ధత్వాత్తత్త్వేన విధేయత్వాసమ్భవేపి, శేషత్వాదివిషయభరన్యాసత్వేన విధేయత్వసమ్భవాత్; భరన్యాసానాత్మకస్తు కేవలం స్వరూపసమర్పణమ్, (౮) "అథవాకింనుసమర్పయామి తే" ఇత్యనుశయ్యతే; స్వరూపాదిసమర్పణస్య సకలముముక్షుసాధారణత్వాద్భరన్యాసస్య అకిఞ్చనాసాధారణతయా తస్యైవప్రాధాన్యాత్; స్వరూపసమర్పణంహి నిరుపాధికసర్వశేషిణే శ్రీమతఏవాహమ్, మదీయఞ్చ దేహధనకళత్రాదికం శేషోనమమేత్యనుసన్ధానమ్; ఫలసమర్పణఞ్చ-మద్రక్షాయాః ప్రధానఫలంతదీయమేవ, నమమేత్యనుసన్ధానమ్. ఏతచ్చానుసన్ధానద్వయం భక్తసాధారణమితి భరన్యాసభాగోఽఙ్గీభూతః.

నచభరన్యాసస్యాపి స్వరక్షణవ్యాపారే స్వాధీనత్వేనాఽనన్వయానుసన్ధానరూపతయా సర్వాధికారిసాధారణ్యం శఙ్కనీయమ్; స్వరక్షణవ్యాపారే సర్వథాఽకిఞ్చనస్యానన్వయేన తదనుసంధానరూపస్యభరన్యాసస్యసాధారణ్యవిరహాత్; యద్యపిభరన్యాసరూపఏవ; స్వరక్షణవ్యాపారేస్వస్యాన్వయాత్; తత్సామాన్యానన్వయానుసన్ధానస్యనతత్త్వజ్ఞానతాసమ్భవః. తథాప్యవ్యవహితోత్తరక్షణప్రభృతిస్వరక్షణార్థస్వవ్యాపారానన్వయోభరన్యాసవిషయఇతినదృష్టిరూపత్వమ్;

నచ, ఫలసమర్పణస్య "శాశ్వతీమమసంసిద్ధిః" ఇత్యహిర్బుధ్న్యసంహితాయామఙ్గతయావిధానాత్ కథం ప్రధానకోటినివేశ ఇతివాచ్యమ్; ప్రధానకోటినివిష్టేఫలసమర్పణే ఫలేభరన్యాసాధీనత్వస్యావిషయతయా అత్రాపినాహం స్వాతన్త్ర్యేణకర్తా; అయమపినఫలే

సాక్షాదుపాయః; ఏతదధీనమపిఫలంతస్యైవ; అతఏవనైతత్కర్మమదర్థమిత్యాకారకసర్వనివృత్తిధర్మసాధారణసాత్త్వికత్యాగాన్తర్గతస్యఫలత్యాగస్యాఙ్గత్వే బాధకాభావాత్.

ప్రధానశ్చభరసమర్పణం, ప్రధానాన్వితాప్రార్థనాచ మేభరంస్వీకుర్విత్యాకారికా గోప్తృత్వవరణాదన్యా; తస్యసర్వాధికారిసాధారణరక్షకత్వమాత్రవిషయత్వాత్. యదాతుగోప్తృత్వవరణఏవతస్యాపివిషయత్వమ్;తదానపృథక్ప్రార్థనా; తథాచ, “అవ్యవహితోత్తరక్షణప్రభృతిఫలసాధనీభూతవ్యాపారరహితస్యమమత్వమేవతత్స్థానేతిష్ఠ” ఇత్యాకారకః.

ప్రార్థనాన్వితోభరన్యాసఃప్రధానమ్; సాచైషాప్రపత్తిఃపఞ్చాఙ్గాషడఙ్గావా;సాధారణ్యేనపఞ్చాఙ్గా;ముముక్షువిషయేఅహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తేనాఙ్గేనషడఙ్గా; “షడఙ్గంతముపాయఞ్చ” ఇతినిర్దేశస్తు అష్టాఙ్గయోగస్యవహ్నృతినయాదౌపచారికః; నతునిశ్శ్రేయసార్థప్రపత్తినియతేనాఙ్గేన“ఆనుకూల్యస్యసఙ్కల్పః”ఇత్యాదినాసహాఙ్గినాషణ్ణాముపక్రమాత్. ఏవం “షడ్విధాశరణాగతిః” ఇత్యపి-నహి “స్నానంసప్తవిధంస్మృతమ్” ఇత్యాదివత్ ప్రపత్త్యవాన్తరభేదత్వమానుకూల్యసఙ్కల్పాదీనాం కైశ్చిత్స్వీకృతమ్.

నచ “ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవం పరాపేక్షానవిద్యతే” ఇతివచనాన్నిరఙ్గైవప్రపత్తిరితిశఙ్కనీయమ్; సాఙ్గత్వబోధకానాంవచనానాంభూయస్త్వాత్; లోకేపిప్రపత్తేఃప్రార్థనాద్యఙ్గయోగస్యదృష్టత్వాచ్చ, తస్య బ్రహ్మవిద్యాత్వసామాన్యాయాతకర్మాఙ్గకత్వవ్యవచ్ఛేదార్థకత్వాత్; పఞ్చాఙ్గాన్యానుకూల్యస్యసఙ్కల్పఇత్యాదినోక్తాని తన్నిర్వచనం లక్ష్మీతన్త్రాహిర్బుధ్న్యసంహితావచనాదిషుద్రష్టవ్యమ్.

కృత్యాకరణరూపాపాయనివర్తకానుకూల్యాచరణసఙ్కల్పస్య ప్రపత్త్యఙ్గత్వేపినసఙ్కల్పితాచరణం తదఙ్గమశ్రుతత్వాత్; తత్కల్పనేమానాభావాచ్చ; కిన్తుస్వతన్త్రవిధిప్రాప్తం ఫలరూపం; యథా బాధమిత్యాదేరుపనయనాఙ్గత్వేపి తద్విషయీభూతభిక్షాచర్యాదికంస్వతన్త్రవిధిప్రయుక్తమ్;తథాకృత్యకరణమపినప్రపదనప్రయుక్తమ్.

నచైవమ్"ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః" ఇతి వచనవిరోధః; తస్యతాత్కాలికాపాయనివృత్తిపరత్వాత్; ఆనుకూల్యశబ్దోపితత్రోపక్రమానురోధేనసఙ్కల్పపరః; పాశ్చాత్యాపాయసంయోగోపినప్రపత్తిప్రచ్యావకః; కిన్తు ఉపాయాపాయసన్త్యాగవిశిష్టమధ్యమనిష్ఠావిరోధీ;విశేషణాభావేవిశిష్టాభావావశ్యమ్భావాత్.అత ఏవహితావన్మాత్రనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తమేవ తత్రవిధీయతే.

నతుపూర్వకృతప్రపత్తిం ప్రచ్యుతామభిప్రేత్యతత్ఫలార్థంపునఃప్రపత్తిః; అస్తువాసాఙ్గప్రపత్తినిష్ఠావిరోధిత్వమపి; తద్విరోధిత్వఞ్చ యావత్ప్రాయశ్చిత్తం ఫలప్రతిబంధకరణమ్. తాత్కాలికాపాయసంయోగేతు ప్రపత్తిర్నస్వఫలజననశక్తాభవతి. తదఙ్గత్వమానుకూల్యసఙ్కల్పస్యోపపన్నమ్.

ప్రాతికూల్యవర్జనఞ్చ ప్రతికూలాచరణనివృత్తిసఙ్కల్పః. ప్రతికూలాచరణసఙ్కల్పనివృత్తిః. ప్రాతికూల్యనివృత్తిరేవవావరదాచార్యోక్తప్రయోగసంగ్రహానురోధేన; ఆద్యపక్షస్వీకారేసకృత్త్వంసుగమమ్; అపాయేభ్యోనివృత్తోస్మీతి ప్రపత్తిపూర్వభావ్యనుసన్ధానవిషయీభూతాపాయనివృత్తిః; నయావత్పూర్వాఘనివృత్తిః. తస్యాఃప్రపత్తిసాధ్యత్వాత్; ప్రాయశ్చిత్తాదినివర్త్యోత్తరాఘనివృత్తిస్తుఇదానీమనాశఙ్కనీయైవేతి, అపాయాచరణసఙ్కల్పోపాయపదేనలక్ష్యఇతి

ద్వితీయపక్షప్రవృత్తిః; లక్షణాభయాదపాయశబ్దస్య ప్రాతికూల్యపరత్వేతృతీయపక్షః.

అనయోః పక్షయో స్తత్కాలీనయో స్తయోరఙ్గత్వమ్. ఉత్తరయోస్తుఫలత్వంబోధ్యమ్. ఉత్తరకాలీనాపాయసంయోగేచ నిష్ఠాహానిమాత్రమ్; నతుఫలహానిః; "అపాయాద్విరతశ్శశ్వన్న్యాసైచ్ఛవశరణాగతః" ఇతికాలవిళమ్బోక్తిః కాలవిశేషానవచ్ఛిన్నమోక్షోద్దేశ్యకప్రపత్త్యధికారివిషయా; దేహావసానేపిహిమోక్షమిచ్ఛతామనియతాయుషామాయుర్వృద్ధ్యా అపాయకృతోవిళమ్బోభవత్యేవ.

అస్త్వేషాన్తుకారిన్యాదకృతప్రాయశ్చిత్తానాంశిక్షయా ఇహైవకేచిదుపక్లేశాభవన్తీత్యాదిశాస్త్రసిద్ధయా, నివృత్తాపరాధానాముద్దిష్టేకాలేఫలప్రాప్తిరవివాదా. ప్రాయశ్చిత్తశ్చాశక్తస్యపునః ప్రపదనమేవ. శక్తస్యతు ప్రతిపదోక్తం; ప్రపదనస్యాశక్తాధికారత్వాత్. నహిమోక్షోపాయేష్వశక్తఇత్యేన సర్వత్రాసావశక్తః.

యద్యపిశక్తానామపిపునః ప్రపదనమేవ ప్రాయశ్చిత్తమితిస్వీకారేపి ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తశాస్త్రాణామన్యవిషయతయా సావకాశత్వాన్నాత్రావశ్యముక్తవ్యవస్థాస్వీకార్యా. తథాపిప్రపదనమాన్యాదశక్తవిళమ్బాక్షమాధికారికత్వస్యౌచిత్యాత్, శరణాగతిలక్షణే అనన్యసాధ్యఇతిదర్శనాత్, లోకసఙ్గ్రహానురోధాచ్చశక్తే ప్రతిపదోక్తంకార్యమ్. తాత్కాలిక ప్రాతికూల్యేతు నప్రపత్తిర్భగవదభిమతిముత్పాదయతీతితన్నివృత్తిరఙ్గమ్; అత్రాద్యపక్షయోరపాయనివృత్తిహేతుత్వంసుగమమ్; తృతీయపక్షే ప్రాతికూల్యశబ్దోద్వేషపరః ; తేనతత్కార్యహింసాదినివృత్తిరిత్యుపయోగవచనం నిర్వాహ్యమ్.

అథవా అపాయస్యానుకూల్య విఘాతస్య ప్రాతికూల్యవర్జనేన నివృత్తిరితి; యదిత్వపాయనివృత్తిరపాయాభిసన్ధివిరామః, తదాప్రాతికూల్యవర్జనాంతత్సఙ్కల్పఏవ. అనయోశ్చనిబన్ధనం భగవత్సార్వాత్మ్యజ్ఞానసహకృతస్వపారార్థ్యజ్ఞానమ్. తన్మూలకయోరేవానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోరఙ్గత్వేన తన్త్రేబోధితత్వాత్,

అఙ్గభూతకార్పణ్యఞ్చ- అహిర్బుధ్న్యసంహితోక్త మాకిఞ్చన్యాద్యనుసన్ధానమ్. లక్ష్మీతన్త్రానుసారేణ తదధీనగర్వహానిః. కృపాజనకకృపణవృత్తిర్వా; కృపోత్తమ్భకవ్యాపారత్వేన సర్వానుగమః. ఏతేన, దృక్క్రియావిహతేరేవ కార్పణ్యరూపత్వాదాకిఞ్చన్యస్య రూపాధికారావిశేష ఇతిపరాస్తమ్; తదుద్బోధాదేరేవాఙ్గత్వాత్; తస్యచతాత్కాలికశరణ్యకృపోత్తమ్భనే ఉపాయరూపప్రతిబన్ధకనివృత్తౌచోపయోగః; ఆకిఞ్చన్యప్రతిసన్ధానాద్ధి దుష్కరోపాయాన్తరప్రవృత్తిర్నివర్తతే; అనన్యగతిత్వప్రతిసన్ధానాచ్చ కామ్యకర్మసుప్రవృత్తిః; ఇదమేవచకార్పణ్యేనాప్యుపాయానాం వినివృత్తి రిహోచ్యతే.

నచ కార్పణ్యస్య ఆకిఞ్చన్యజ్ఞానరూపత్వే భరన్యాసాభేదః; ఉపాయాన్తరానర్హత్వవిషయకజ్ఞానస్య కార్పణ్యరూపత్వాత్; ఉత్తరక్షణప్రభృతివ్యాపారాసన్వయస్య భరన్యాసవిషయత్వాత్, భగవదీయస్య భరస్వీకర్తృత్వస్యాపితత్రవిషయత్వాచ్చ; యద్యపికారుణ్యోత్తమ్భనంప్రపన్నవిషయే యదాస్వతఏవ, నతుప్రపత్త్యాపి; తదాకార్పణ్యేనకారుణ్యోత్తమ్భనమితినైవంవక్తుంశక్యమ్; సముప్రాధాన్యక్షైవంస్యాత్; సర్వోపాయానాం భగవత్కారుణ్యోత్తమ్భకత్వాత్; నహిప్రపత్త్యాఅపూర్వంకారుణ్యముత్పద్యతే; పరంత్వోద్బా

స్యాన్నహేతుకః, నతుస్వరూపమపి; తథాపిభక్తిసాధ్యకార్యోత్త
మ్భనానుగుణకార్యోత్తమ్భనం యత్ప్రపత్తిసాధ్యమ్, తదనుగు
ణకార్యోత్తమ్భనే కార్పణ్యస్యవినియోగోబోధ్యః.

విశ్వాసశ్చయద్యపిశాస్త్రప్రామాణ్యజ్ఞానాధీనః సర్వశాస్త్రా
ర్థసాధారణః;తథాప్యనాదికాలసఞ్చితానన్తాపరాధానాం సకృత్కర్త
వ్యేనలఘునోపాయేన అవిళమ్బేనబ్రహ్మేశాదిదుర్లభపదప్రాప్తిర్భవతీ
త్యేతదన్తరేణ పురుషకారగుణసమ్బన్ధవ్యాపారప్రయోజన గతినిరపా
యత్వావర్జనీయత్వనిరుపాధికత్వసహకారినిరపేక్షత్వ స్వగతత్వరూప
విశేషపరామర్శం నాధ్యవసితుం శక్యమితిశాస్త్రే అర్థవాదత్వశ
ఙ్కాస్యాత్.

అతస్తత్పరామర్శసాధ్యోభగవతాపి పశ్చాత్క్షోభయితుమ
శక్యోవిశ్వాసోత్రవిశిష్యాఙ్గముచ్యతే; తచ్చతత్కాలే నిష్కమ్పప్రవృ
త్త్యానుపయుజ్యతే; ఉత్తరకాలేచసంస్కారాధానద్వారా బుద్ధిదౌర్బ
ల్యోపాయాన్తరప్రత్యాశానివృత్త్యా; మన్దవిశ్వాసానాన్తు పశ్చాత్తత్స
మ్భవేపి తాన్శేషపూరణేనపూర్ణోపాయాన్కృత్వాభగవాన్రక్షతీతిత
ద్గుణపర్యాలోచనావతాం స్వాధ్యవసానం, “వృత్తైవభవతోయాతా
భూయసీజన్మసన్తతిః । తస్యామన్యతమంజన్మ సఞ్చిన్త్యశరణంవ్రజ”
ఇతిశాణ్డిల్యోక్తేశ్చైతదవగమ్యతే.

మహత్త్వవిధిశ్చ – విజాతీయవిశ్వాసకారణవిమర్శవిధౌపర్య
వస్యతి; యద్యపి నిష్కమ్పప్రవృత్త్యభావేపి ప్రపత్తినిష్పత్తేర్నావ
శ్యమేతదపేక్షా; తథాపిప్రపత్త్యాకార్యకరణే ఉత్తరకాలీనబాధాభా
వాపేక్షితః, తదుపయోగిత్వమేవ మహత్త్వస్యవిమర్శదశాయాం

బాధవిరోధిత్వపర్యవసన్నత్వాత్; ఏతేన తాదాత్వికమహావిశ్వాసే నైష్ఫల్యోపపత్తేర్నోత్తరకాలీనబాధవిరహాపేక్షేతినిరస్తమ్.

అతఏవోచ్యతే, "రాక్షసానామవిస్రమ్భాదాఞ్జనేయస్యబన్ధనే। యథావిగళితాసద్యస్త్వమోఘాప్యస్త్రబన్ధనా। తథాపుంసామవిస్రమ్భాత్ప్రపత్తిః ప్రచ్యుతాభవేత్" ఇతి.

యదిపునస్తథాపుంసామితితాత్కాలికవిస్రమ్భవైకల్యాభిప్రాయం; పాశ్చాత్త్యోపాయాన్తరసంయోగోపినిష్ఠావిరోధ్యేవ; నతుప్రపత్తిచ్యావక ఇతివిభావ్యతే; తదాతాత్కాలికోపాయాన్తర సంయోగ విరోధిత్వమేవ; మహావిశ్వాసస్యతస్యతదేకశరణవ్రజ్యా విరోధిత్వేన త్యాగస్య విశిష్టవిధిపక్షే విధేయత్వ స్వీకారాత్, సంయోగశ్చనప్రవృత్తిరూపః. తన్నివృత్తేః కార్పణ్యేనాపిసిద్ధేః, కిన్తుప్రత్యాశాత్మకః; తత్సాపేక్షతయాకార్యసాధనబుద్ధ్యాత్మకోవా "విశ్వాసస్సర్వదుష్కృతనాశనః" ఇతి ఫలకథనప్రాశస్త్యపరమ్;

గోప్తృత్వవరణంపునః పురుషార్థత్వ సమ్పాదనాయ. నహి సుఖాదిరూపత్వైనపురుషార్థతాకౢప్తా; అవయవశక్తి వ్యతిరేకేణ అతిరిక్త శక్తికల్పనేగౌరవాత్; కిన్తుపురుషార్థ ప్రార్థనావిషయత్వమ్; తచ్చ భగవతస్తద్విషయే స్వకృతిసాధ్యత్వ ప్రకారకేచ్ఛాజననే ఉపయుజ్యతే; నపునః, "గోప్తృత్వవరణం నామ స్వాభిప్రాయనివేదనమ్" ఇత్యుక్త్యాస్వాభిప్రాయజ్ఞాపనమేవ ప్రయోజనమితిమన్తవ్యమ్; తస్యసర్వజ్ఞత్వాత్; "సర్వజ్ఞేపిచవిశ్వేశే యాచ్ఞావిజ్ఞాపనాదిభిః తత్తదిష్టప్రదిత్సాత్మా ప్రీతి[illegible]" అ[illegible]జ్ఞానాం [illegible]నాముపయోగః

త్రిజటోపదేశే షడఙ్గతా ప్రపత్తేర్దర్శితా; విభీషణప్రపత్తౌ రావణాయాపి హితోపదేశకత్వాత్ ఆనుకూల్యసఙ్కల్పస్య, (౧) "పరిత్యక్తా మయా లఙ్కా" ఇతి హితోపదేశాఽసహిష్ణురావణసంసర్గపరిహారేణ ప్రాతికూల్యవర్జనస్య, (౨) "రావణో నామ దుర్వృత్తః" ఇత్యాదినా ప్రబలతమవిరోధికథనాత్ కార్పణ్యస్య, నిశ్శఙ్కసమీపగమనాత్, (౩) "సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయ" ఇతి కథనాత్ (౪) "విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః" ఇతి విశ్వాసమూల ప్రజ్ఞావత్త్వావగమాచ్చ మహావిశ్వాసస్య, "భవన్తం శరణం గతః" ఇత్యుపాయవరణాన్తర్గతస్య గోప్తృత్వవరణస్యోపాయపరణ సామర్థ్యాద్యజ్ఞానమాత్ర పరత్వేనర్థకత్వాత్, "నివేదయత" ఇతి పదాచ్ఛనిక్షేపస్య చ ప్రతీతేః షడఙ్గత్వం సుగమమ్.

న చైతేషాం సమ్భావితస్వభావతా. అఙ్గత్వశ్రవణవిరోధాత్; సకలాఙ్గోపసంహారే హి కామ్యం కర్మ సిధ్యతి; అతః ప్రపత్తికాలే నియతానామప్యేషాం తదుత్తరనియతత్వాభిప్రాయేణ కేషాఞ్చిత్సమ్భావితస్వభావత్వవాదః; న్యాయప్రాప్తఞ్చ సకృత్త్వం నిరపవాదమ్. "సకృదేవ హి శాస్త్రార్థః" ఇత్యాదివచనేనాపి ఇహాభ్యనుజ్ఞాయత ఇతి. సకృదేవేయం ప్రపత్తిః కార్యా; అత ఏవ హి తదుపకారకాణామప్యఙ్గానాం సకృత్త్వం సిద్ధమ్.

అయమత్ర సర్వవిధిసిద్ధోఽనుష్ఠేయార్థః; సదాచార్యోపదేశాధీనమన్త్రార్థజ్ఞానవాన్ ముముక్షుః, అవిళమ్బితాభిమతఫలసిద్ధ్యై స్వస్యోపాయాన్తరశూన్యతామాలోచ్య నిరతిశయశోకావిష్ట ఆచార్యేణానుజ్ఞాతో గురుపరమ్పరామనుసన్ధాయ అనన్తాపరాధనివహాపూరితస్య మమ

(౧) రా-యు- ౧౯-౫. (౨) రా-యు-౧౬-౧౦.
(౩) రా-యు-౧౭-౧౭. (౪) రా-యు-

నిరఙ్కుశస్వతన్త్రభగవత్సమాశ్రయణసిద్ధౌ నాన్తరేణభగవతీం మాతరం కశ్చనోపాయః, అతస్త్వచ్ఛేషభూతస్యమమభగవదాభిముఖ్యసమ్పాదనేనయద్రక్షణం తత్ఫలంతవైవేతి, తవైవభగవదాభిముఖ్యసమ్పాదనేనమద్రక్షణభరః; అతస్త్వమేవ భగవదాభిముఖ్యం సమ్పాదయేతి శ్రియం ప్రపద్య,

త్వయాసమ్పాదితభగవదాభిముఖ్యోద్వయమనుసన్దధత్, తదర్థఞ్చ నిఖిలహేయప్రత్యనీకసత్యజ్ఞానానన్దైకస్వరూపవాత్సల్యసౌశీల్యాదిసమస్తకల్యాణగుణాకర కిరీటమకుటాదిసర్వాభరణభూషిత నిరతిశయౌజ్జ్వల్యసౌగన్ధ్యసౌకుమార్యాదిగుణగణదివ్యమంగళవిగ్రహ శ్రీమన్నారాయణ అనాదికాలంత్వదాజ్ఞాతస్సంసారేపతితోఽహం త్వత్కారుణ్యామూలకటాక్షసంపాదితాచార్యసమాశ్రయణలబ్ధతత్వజ్ఞాన తయానేతః పరంవిధినిషేధరూపాం త్వదాజ్ఞామతినివర్తిష్యే; అనన్తాపరాధాలయత్వేనానధికారిత్వాత్ జ్ఞానాదివిరహాచ్చనాహముపాయాన్తరానుష్ఠానార్హః, నచప్రయోజనాన్తరపరః; సమ్బన్ధాదిభిస్త్వామేవ రక్షకత్వేనాధ్యవస్యామి.

యతోఽహంత్వదేకశేషః మద్రక్షణఫలఞ్చ శేషిణస్తవైవ, అతస్స్వాతన్త్ర్యేణస్వరక్షణే స్వరూపాయోగ్యస్య అకిఞ్చనతయాస్వయత్నసామాన్యాయోగ్యస్య మమరక్షాభర శ్శేషిణస్తవైవమయాచత్యక్తంభరం పునర్మమశిరసినాధ్యారోపయేథాః. కిన్తు సర్వసాధారణ్యేన ఉపాయాన్తరావలమ్బనేన రక్షకస్త్వమేవ మమోపాయాన్తరస్థానే స్థిత్వాతన్నైరపేక్ష్యేణమద్భరం స్వీకృత్యమాంస్థూలసూక్ష్మప్రకృతివినిర్మోకపూర్వకసవిభూతికభగవదనుభవజనిత ప్రీతికారితకైఙ్కర్యే

ణత్వాత్సన్తోషాధాయకం కుర్విత్యనుసన్దధత్ భగవానేవైవం స్వాచర
ణారవిన్దశరణాగతిం స్వశేషభూతేన మయా స్వార్థమకారయత్.

అతస్స ఏవ మమోపాయః, సత్యామపి ప్రపత్తిరిత్యనుసన్ధాయ
భగవతా భరస్య స్వీకృతత్వాన్న మమేతః పరమిష్టప్రాప్తయే అనిష్ట
నివృత్తయే వా కిఞ్చిత్కర్తవ్యమవశిష్యత ఇతి నిర్భరత్వమనుసన్ధాయ
అన్తఃపురపురన్ధ్రీన్యాయేన అనన్యో వర్తేతేతి. ఏవం ప్రపన్నస్య ప్రారబ్ధ
బన్ధకీభూతదుష్కృతవిశేషాభావే ఇహాఽపి నిరపాయకైఙ్కర్యం సిధ్యతి.

యః పునర్యావజ్జీవం త్వత్కైఙ్కర్యైకనిరతం మాం కురుష్వ,
మా చాపరాధోఽభూదితి ప్రపత్తిదశాయామేవ ప్రార్థయతే; తస్యాపి
తత్ప్రతిబన్ధకీభూతదుష్కృతవిశేషం నివర్త్య భగవానేవ నిరపాయేషు
కైఙ్కర్యేషు తన్నియచ్ఛతీతి ప్రపత్తిశాస్త్రార్థనిష్కర్ష ఇత్యాహుః.

నను, ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదయః కిం సన్నిపత్యోపకారకాః ;
ఆరాదుపకారకా వా ; నాద్యః, కరణశరీరనిష్పాదకత్వవిరహాత్, త
త్సంస్కారకత్వాభావాచ్చ; అవఘాతాదీనాం హి తుషవిమోచకాది
ద్వారాస్త్రియోగనిర్వర్తకత్వమ్; ప్రోక్షణాదీనాఞ్చ తాదృశవ్రీహిసం
స్కారకత్వమ్.

న చానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోరభావే స మాం
హింసిష్యతీత్యేవేతి బుద్ధ్యా నిక్షేపేన ప్రవర్తేతేతి తయోః కార్పణ్యవిర
హే అధికారాప్రతిసన్ధానాన్నైష్ఫల్యశఙ్కయా న ప్రవర్తేతేతి తస్య సత్య
ప్యధికారప్రతిసన్ధానే విశ్వాసాభావే నైష్ఫల్యశఙ్కాసమ్భవాత్, వి
శ్వాసస్య "అప్రార్థితో న గోపాయేత్" ఇతి ప్రార్థనావిరహే నిక్షేపస్య
నిష్ఫలత్వాన్న తత్ర ప్రవృత్తిస్స్యాదితి ప్రార్థనాయాశ్చ నిక్షేపనిర్వర్త
కత్వాత్సన్నిపత్యోపకారకత్వోపపత్తిరితి వాచ్యమ్.

ఈదృశరీత్యా సన్నిపత్యోపకారకత్వాభ్యుపగమే ప్రయాజాదీనామపి తదాపత్తేః; నహి ప్రయాజాద్యభావే దర్శపూర్ణమాసౌ ఫలం సాధయత ఇతి, యది న తదభావే తాభ్యాం ఫలాసిద్ధిరఙ్గత్వజ్ఞానప్రాప్త్యేతి ప్రథమపదదృష్టోపకారోద్దేశేనైవ తద్విధానావశ్యంభావాదారాదుపకారకత్వం తేషామిత్యుచ్యతే, తర్హ్యత్రాప్యానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనగోప్తృత్వవరణవిశ్వాసమహత్త్వానామన్తరేణాఙ్గిత్వావగమం న తదభావే నైష్ఫల్యజ్ఞానసమ్భవ ఇతి తుల్యమ్.

అథ లోకే ఆనుకూల్యాదిరహితే రక్ష్యత్వాదర్శనాత్తదభావే ఫలాసిద్ధిజ్ఞానాత్; న తు ప్రయాజాద్యభావే ఫలాసిద్ధిః ప్రమాణాన్తరావగమ్యేతి విశేష ఇతి చేత్; కృతం తర్హ్యాద్యానుకూల్యాదివిధానేన, "ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవం పరాపేక్షా న విద్యతే" ఇతి వచనైస్సహకారినైరపేక్ష్యప్రతీతేస్తద్విధానమావశ్యకమితి చేత్, తర్హి కథం ప్రవృత్త్యుపయోగిత్వమ్; తథాపి చ ప్రవృత్త్యుపయోగిత్వమానుకూల్యసఙ్కల్పప్రతిసన్ధానస్యైవ స్యాత్; న నావిశ్వాసాదివత్ప్రవృత్త్యుపయోగితావచనసిద్ధా.

అతికారుణికానాం ప్రతికూలవిషయేఽపి రక్షకత్వదర్శనాన్నైష్ఫల్యశఙ్కామాత్రమేవేతి చేత్, తథాప్యానుకూల్యసఙ్కల్పాదీనాం విశ్వాసోపయోగిత్వమేవ స్యాత్, న న్యాసోపయోగితా; యద్యప్యనుకూలాన్ రక్షతీతి విశ్వాసో వినాప్యానుకూల్యం సమ్భవతి; తథాప్యనుకూలాన్నో రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో న భవత్యేవ. స ఏవ హి ప్రవృత్త్యుపయోగీ విశ్వాస ఇతి;

ననుప్రపత్తేరుపాయాపాయసంసర్గాసహత్వవిశిష్టాయాః ఫలోద్దేశ్యకత్వవిశిష్టాయా విధానాత్తదుపయోగిత్వమానుకూల్యాదీనామ్,

తాత్కాలికాపాయనివృత్తిర్హి ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదిసాధ్యా; ఉపాయాన్తరనివృత్తిః కార్పణ్యేన, తత్ప్రత్యాశానివృత్తిర్మహావిశ్వాసేన; పురుషార్థత్వాపాదకత్వాత్ గోప్తృత్వవరణస్య, పురుషార్థోద్దేశ్యత్వం గోప్తృత్వవరణేనేతి విశిష్టకరణశరీర నిర్వర్తకత్వాత్, అఙ్గానాంసన్నిపత్యోపకారకతేతి చేన్న, తాదృశప్రపత్తివిధానాసిద్ధేః.

అస్తి (౧) "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ" (౨) "సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య" (౩) "ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే" ఇత్యాదికః, తాదృశో విధిః; సర్వధర్మానిత్యత్ర విశిష్టవిధిపక్షస్యాపి స్వీకారాత్, మన్త్రాణామప్యప్రాప్తార్థత్వే విధాయకతాయాశ్శతశోఙ్గీకారాదితి చేన్న, ఉపాయసంసర్గాసహత్వ విధానస్య తత్కాలే అపాయనివర్తకతయా ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదిత ఏవ తత్సిద్ధేస్తద్విధివైయర్థ్యాత్.

నచ, ఉపాయాపాయసంసర్గః ప్రపత్తిప్రతిబన్ధక ఇతి జ్ఞానమప్యఙ్గమ్, షడ్వాఙ్గాదివిరోధాత్; "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాం స్థితిమాస్థితః" ఇత్యత్ర తాత్కాలికోపాయాపాయనివృత్తిమాత్రప్రతీతేశ్చ; నచ మధ్యమాంస్థితిమాస్థిత ఇతిశ్రవణాత్ మధ్యమస్థితి సంకల్పసహకృత తాత్కాలికోపాయాపాయ ప్రవృత్తినివృత్త్యోరేవ తత్ర ప్రతీతిః; మధ్యమస్థితిసఙ్కల్పస్యాప్యఙ్గత్వాపత్తేః.

నచ, అసావానుకూల్య సఙ్కల్పఏవ, ఉపసంహారే అపాయోపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థిత ఇత్యుక్తివైయర్థ్యాత్; ఏతేన, "మామేకశరణంప్రాప్య మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః" ఇత్యన్వయ ఇత్యపాస్తమ్; "ముముక్షుర్వై" ఇత్యత్ర చ మోక్షోద్దేశేన శరణాగతివిధానేపి తదుద్దేశ్యక ప్రవృత్తేస్తద్విషయక కామనామాత్రేణోపపత్తేర్న ప్రార్థనాపేక్షా; నచ కామనైవ ప్రార్థనా, విధేయత్వానుపపత్తేః; ఉపా

(౧) (౨) గీ-౧౮-౬౬. (౩) శ్వేతా.

యాపాయ సంసర్గాభావయోశ్చ కరణశరీరనివిష్టతా నక్వాప్యాచార్యైరుక్తా; ప్రతిబన్ధకాభావతాతుస్యాత్.

తథాచయత్రయత్ర స్వతస్సిద్ధః ప్రతిబన్ధకాభావః, తత్రప్రపత్త్యాఫలోత్పత్తౌ బాధకవిరహ ఇతి సమ్భావితస్వభావతైవ సమ్పాదితాస్యాత్; నచ, ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాద్యధీనఏవప్రతిబన్ధకాభావః కార్యోపయోగీతిశక్యంవక్తుమ్; ప్రతిబన్ధకస్యైవకార్యానుత్పాదప్రయోజకత్వేనతదభావేశక్త్యనఙ్గీకారాత్, పురుషార్థోద్దేశ్యకత్వస్యాపి కరణశరీరఘటకత్వేచ పురుషార్థప్రార్థనాయాఅపితద్ఘటకత్వాత్, అఙ్గత్వమేవలుప్యేత; అతోనోక్తదిశాసన్నిపత్యోపకారకత్వసమ్భవః; నాప్యానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోర్నిక్షేప్తవ్యాత్మగతాపాయనివర్తకతయా హవిస్సంస్కారకత్వమితియుక్తమ్; నిక్షేపస్యైవ, "ఆత్మానంమయినిక్షిపేత్" ఇత్యాదౌద్వితీయయా ఆత్మసంస్కారకత్వావగమాత్, భగవదధీనఫలాధారత్వయోగ్యతాసమ్పాదకత్వేన మోక్షసాధనతావాదోపపత్తేః.

నచాత్రోద్దేశేనతయోర్విధిర్దృశ్యతే; యేనాదృష్టోపకారకత్వేపిసమ్మార్గాదివత్సన్నిపత్యోపకారకతాకల్ప్యేత, నవాభరన్యాసమాత్రరూపాయాంమోక్షస్య ఫలార్థప్రపత్తావాత్మనోహవిష్ట్వమస్తి; కర్తృసంస్కారత్వహవిస్సంస్కారత్వ ఫలిసంస్కారత్వాన్యతమనిశ్చాయకఞ్చనోపలభామహే; నచవిశేషాభావః; నాచార్యనిష్ఠాయాంతత్సత్త్వాత్, యదాహ్యాచార్యేణ పృథక్శిష్యముద్దిశ్య ప్రపత్తిరనుష్ఠీయతే; తదాగురుణాఫలిసంస్కారత్వే హవిస్సంస్కారత్వేవానానుకూల్యసఙ్కల్పః కార్యః, కర్తృసంస్కారత్వేతుకార్యః-కర్తృత్వస్యతేనవినాపిసిద్ధేః.

వపనాగివత్ఫలిసంస్కారతాస్త్వధ్యవసానేతి చేన్న, అఙ్గప్రధానయోస్సమానకర్తృకత్వ స్యౌత్సర్గికస్యాబాధాయ హిరణ్యమాలిత్వాదివత్కర్తృసంస్కారకతాయా ఏవాశ్రయితుముచితత్వాత్; నచవపనేపిజాతేష్టేసమానకర్తృకత్వ విరోధస్యాన్యదేవేతితౌల్యమ్; ప్రసృతౌనిశ్చితేకర్తృఫలిసంస్కారత్వేజాతేష్టౌకర్తృఫలినోర్భేదాత్, తదనతిదేశాత్.

ఇహాచ, "నిక్షేపాపరపర్యాయో న్యాసఃపఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇతిన్యాస సామాన్యోద్దేశేన పఞ్చాఙ్గత్వవిధానేన స్వతన్త్రప్రపత్త్యాచార్యనిష్ఠయోః ప్రకృతివికృతిభావవిరహాత్, "కృతానుకూల్యసంకల్పః ప్రాతికూల్యంవివర్జయన్" ఇత్యాదావసమానకర్తృకతాయావచనసిద్ధత్వాచ్చ.

నచైతత్స్వతన్త్రప్రపత్తిమాత్రవిషయమిత్యత్ర కిఞ్చిన్మానమస్తి; అస్తుతర్హికర్తృసంస్కారఏవ; నైవంప్రాగేవప్రపన్నస్య గురోస్స్వతఏవ అపాయాన్నివృత్తత్వాత్; తాత్కాలికానుకూల్యసంకల్పవైయర్థ్యాత్; నచ తాత్కాలికానుకూల్యసంకల్పసాధ్యైవాపాయనివృత్తిస్సంస్కారోనియమవిధేరితిశఙ్క్యమ్; అఙ్గత్వబోధకవచనస్యోభయత్రవ్యాపారకల్పనాప్రసఙ్గాత్;

ప్రీహీనవహన్తీత్యాదౌ తుషవిమోకస్య క్రతూపకారకతాయానిశ్చితత్వాత్, అవహననసాధ్యఏవతుషవిమోకస్తథేతినియన్తుం శక్యతే; ఇహత్వపాయనివృత్తేః ప్రపత్త్యుపయోగితానమానాన్తరసిద్ధా;

నచప్రోక్షణాదేర్వ్రీహిసంస్కారకతాయా స్సంస్కారస్యచ యాగోపయోగితాయాఃప్రకరణసహాయవాక్యేనబోధనవదుపపత్తిః;

అవహననవిధావపినియమస్య అదృష్టజనకతాయాః, అదృష్టస్యచ యాగోపయోగితాయాబోధో స్త్యేవేతివాచ్యమ్.

ఆనుకూల్యసంకల్పస్యహియదిప్రపత్త్యుద్దేశేనవిధిః, తర్హిసని యమవిధిః; యద్యపాయనివృత్త్యుద్దేశేనవిధిస్తర్హి, అపాయనివృత్తేః ప్రపత్త్యుద్దేశేనవిధిరపేక్షితః;ఆనుకూల్యసంకల్పేనభగవత్సార్వాత్మ్య జ్ఞానమూలకత్వనియమోవిధేయః.

అథ "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ" ఇతి ప్రపత్త్యుద్దేశేనఉపాయా పాయత్యాగవిధిః, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు" ఇతి తదుద్దేశేనఆను కూల్యాదివిధిః, "అన్తస్థితోహంసర్వేషామ్" ఇతి ప్రయోజకనియ మవిధిరిత్యనేకవిధికల్పనాగౌరవమ్. ఉపాయాపాయ నివృత్త్యానుకూ ల్యసఙ్కల్ప భగవత్సార్వాత్మ్యజ్ఞానాదీనామనేకేషామఙ్గతయా ష డ్విధాఙ్గసంయుతత్వోక్తివిరోధశ్చ.

"న్యాసఃషడ్విధాఙ్గసంయుతః"ఇత్యస్యానుకూల్యద్యంశేఅఙ్గత్వా నువాదకత్వం ప్రార్థనాంశేతద్విధాయకత్వమితివైరూప్యమ్; ఫలప్ర దానోపయుక్తతాయాఏవ "గోప్తృత్వవరణంనామ" ఇత్యాదినాబోధి తత్వేన, అఙ్గత్వస్యాఽబోధితత్వాత్; "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ"ఇతిచ నప్రపత్త్యుద్దేశేఆనుకూల్యాదీనాంవిధిః; నిక్షేపస్యాపితత్రవిధానాత్,

నాపిప్రయోగవిధిః; సాఙ్గప్రధానేనఫలంభావయేదిత్యాకార కస్సాఙ్గప్రధానవిషయం కార్యమిత్యాకారోవాహిసః; ఇహచాఙ్గవిశే షణంప్రధానమితికథమసౌ ప్రయోగవిధిస్స్యాత్, ద్వితీయస్యాచా ర్యాణామనభిమతః; ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్త్విత్యాదినా ఉపకారంకథ నవైయర్థ్యఞ్చ తథాసతిస్యా దితినైతేషామఙ్గతా సమ్భవఇతిచేత్, అత్రాహుః,

"నహిప్రమాణసిద్ధార్థో వికల్పేనవిధీయతే । ఆవశ్యకత్వంపఞ్చానా మనేకవచనోదితమ్" అతోऽస్తుతావదానుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోరారాదుపకారకతా.

ఉక్తంహిన్యాసవింశతివ్యాఖ్యానే ఆచార్యైః; అనుకూల్యసఙ్కల్ప వత్ప్రాతికూల్యవర్జనసఙ్కల్పస్యాపి భగవదఙ్గీకారౌపయికత్వేనేతి; నచైవమ్, "ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తువినివృత్తిరపాయతః" ఇతి ఉపకారప్రదర్శనాసఙ్గతిః; తస్యనాన్తరీయక ఫలాన్తరప్రదర్శనేన సఙ్కల్పస్తుతిపరత్వాత్.

ఉక్తఞ్చతత్రైవ; ఆనుకూల్యేతరాభ్యామిత్యత్రతుతాత్కాలికాపాయనివృత్తిస్సఙ్కల్పవిశేషనాన్తరీయకత్వాదుచ్యతఇతికార్పణ్యస్యాపి కారుణ్యోత్తమ్భనార్థత్వకథనాత్, ఆరాదుపకారకత్వంసుగమమ్; గోప్తృత్వవరణస్యతు పురుషార్థత్వసమ్పాదకత్వకథనేऽపి తస్య స్వతోऽప్రయోజకత్వాత్, ఫలప్రదానౌపయికత్వమేవవక్తవ్యమ్; విశ్వాసగతమహత్త్వస్యాపి యావజ్జీవం బాధాభావేపర్యవసానస్య నిక్షేపరక్షాయాంకథనాత్సిద్ధమేవతత్; "కార్పణ్యేనాప్యుపాయానాంవినివృత్తిరిహేరితా" ఇతివచనం పశ్చాదప్యనన్యోపాయతాయాముపయుజ్యతఇత్యనేనస్తుత్యర్థమితిదర్శితమ్.

నచపఞ్చానామపివిద్యానుష్ఠానకాలే ఉపయుక్తత్వోక్తిమాత్రంసన్నిపత్యోపకారకత్వసాధకమ్; సన్నిపత్యోపకారిణామపిభిన్నకాలీనత్వదర్శనాత్, ఆరాదుపకారిణామపిప్రధానకాలీనత్వదర్శనాచ్చ; అథవాపునరస్తుసన్నిపత్యోపకారిత్వమేవ, గోప్తృత్వవరణవ్యతిరిక్తానాం చతుర్ణాముపాయాన్తరసంసర్గనివృత్త్యనుచిత చరితాభిసన్ధినిరామశఙ్కానివృత్తీనాంచేతనగతానామేవద్వారత్వకథనాత్; ఆరా

దుపకారిణాంహి అపూర్వస్థానీయసహకారిభూత భగవత్ప్రీతిజనకత్వమేవ; తేషాఞ్చకర్తృసంస్కారత్వం కరణసంస్కారత్వంవా.

నచైవమానుకూల్యసఙ్కల్పాది శూన్యవిషయేఽపి ప్రపత్త్యనుష్ఠానస్యసాఫల్యప్రసఙ్గః. ఇష్టత్వాత్; నహి, పశుమనుష్యపక్ష్యాదీనాంనిరుక్తానుకూల్యసఙ్కల్పాదిసమ్భవః,"ననుశ్రోన్నత్తహీనాఖలాస్తక్రూరనాస్తికాః। నాస్తికానచాజ్ఞాతాః కర్తవ్యా మన్త్రగామినః" ఇతిమన్త్రదాననిషేధస్య తదుద్దేశేనప్రపత్త్యనుష్ఠాననిషేధే తాత్పర్యాద్వా;నతథాధికారివిషయ ఏవాచార్యకృత ప్రపత్త్యనుష్ఠానస్య మోక్షహేతుత్వాత్.

అన్యథానిరవధికదయాళోః కస్యచిదాచార్యస్యసర్వార్థప్రపత్త్యనుష్ఠానే సర్వేషామప్యేకదైవముక్తిప్రసఙ్గాత్; గురోశ్చప్రాక్సిద్ధస్యాప్యానుకూల్యసఙ్కల్పస్య తత్కాలేనుసన్ధానం సమ్భవత్యేవ.

నహిస్వతన్త్రప్రపత్తావపిసర్వత్రతత్కాలఏవ భగవత్సార్వాత్మ్యజ్ఞానమూల ఆనుకూల్యసఙ్కల్పస్సమ్పాద్యతే; కిన్తుతదనుసన్ధానమాత్రంతత్కాలేనియతమ్; అతఏవసాఙ్గానుష్ఠానమానుకూల్యసఙ్కల్పాద్యర్థానుసన్ధానేనసహాగురుపరమ్పరోపసత్తి పూర్వకద్వయవచనముఖేనస్వరూపఫలసమర్పణగర్భభరన్యాసానుష్ఠానరూపమిత్యుక్తమ్; కథమన్యథాసాఙ్గప్రపదనస్య సకృత్కర్తవ్యతోక్తిః; గోప్తృత్వవరణస్తుతత్కాలఏవసమ్పాద్యమ్.

యదిపునస్సాఙ్గేత్యత్రాఙ్గశబ్దః - అసాధారణాఙ్గపరః; సాధారణాఙ్గసహితతదనుష్ఠానప్రకారస్తువరదాచార్యోక్త్యాస్ఫుటీకృతఇత్యుచ్యతే; తథాపిసిద్ధస్థలే తదనుసన్ధానరూపమేవన్యాయాదవధార్యతే;

అస్తు వా వినిగమనావిరహాత్, కర్తృఫలోభయసంస్కారకత్వమ్; సర్వానుపపత్తిపరిహారేణ వచనసిద్ధమఙ్గత్వం నహాతవ్యమిత్యాచార్యాణామాశయ ఇతి.

ఆకారానుయాయినస్తు, అఙ్గశబ్దశ్శాస్త్రకారైః పరోద్దేశ్యైకకృతికారకత్వేన విహితే సఙ్కేతిత ఇతి, ఏతావన్మాత్రేణ న సర్వత్ర స ఏవార్థః ప్రత్యేతవ్యః; కిన్త్వవయవవాచ్యోయమఙ్గశబ్దః అప్రధానే లక్షణయా ప్రయుజ్యతే; తథాచ "ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాం స్థితిమాస్థితః" ఇత్యానుకూల్యసఙ్కల్పాద్యధీనోపాయాపాయనివృత్తిమతోధికారీ ఇత్యుచ్యతే; మామేకం శరణం వ్రజేతి విశ్వాసవిశిష్టస్వీకారో విధీయతే; స్వీకారశ్చ ప్రార్థనాన్వితో న్యాసః; "మామేవాన్తే" ఇతి ఫలనిర్దేశః; అథాధికారోక్తిగమ్యాం స్వీకారోపాయతాం వారయితుమాహ (షడఙ్గమిత్యాదినా)

తముపాయం మామిత్యుక్తం స్వీకారస్య భగవద్గతోపాయభావనిరూపకతాసమ్పాదకత్వాదానుకూల్యసఙ్కల్పాదిమతా కృతస్యైవ తస్య తథాత్వాత్తస్యాధికారత్వముపపద్యతే; అష్టాఙ్గయోగతౌల్యేన స్తుత్యర్థశ్చాయం షడఙ్గత్వోపదేశః; ఏవఞ్చ అఙ్గశబ్దే శరణాగతిశబ్దే చ లక్షణా న దూష్యతి; అన్యథా మామేవ శరణం ప్రాప్యేత్యనేనైవ శరణాగతేర్విహితత్వాత్, అప్రాప్తానామఙ్గానాం విధేయత్వాద్వైరూప్యం స్యాత్, ఉపాయశబ్దస్య చ ప్రయోగే లక్షణా.

ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాద్యధీనాయా ఏవోపాయాపాయనివృత్తేరధికారత్వమితి జ్ఞాపనఞ్చ షడఙ్గత్వోపదేశప్రయోజనమ్, ఆనుకూల్యసఙ్కల్పాద్యధీనాయా ఏవోపాయాపాయనివృత్తేరధికారత్వే తస్యైవత

సజ్ఞత్వం దుర్వారమిత్యత స్తస్యాఽన్య ప్రయుక్తతామాహ (అన్తస్థితో౽హమిత్యాదినా)

అధ్యయనసమ్పాదితార్థజ్ఞానస్యైవ క్రతూపకారత్వేపి స్వవిధి ప్రయుక్తమధ్యయనం యథానక్రత్వఙ్గమ్, తథానుకూల్యసఙ్కల్పస్సార్వాత్మ్యజ్ఞానప్రయుక్తస్వఫలానుకూల్యాచరణద్వారా స్వతన్త్రభగవత్ప్రీత్యర్థ ఏవేతిజ్ఞాపయితుమానుకూల్యం సమాచరేదిత్యుక్తిః, కార్పణ్యస్యోపాయనివృత్తిసమ్పాదకతయా అధికారరూపత్వేఫలభరన్యాసేతస్యవిషయత్వంనియతమ్; "అహమస్మ్యపరాధానా మాలయో౽కిఞ్చనో౽గతిః" ఇతి శరణాగతిలక్షణదర్శనాత్.

విశ్వాసస్యాపిప్రవృత్తిహేతుతయాఅధికారత్వేపి విశ్వాసహేతుభూతగుణవత్తాధ్యవసాయాత్మకత్వం భరన్యాసస్యాస్తీతివిశ్వాసస్య విధేయత్వమ్; ఏతజ్జ్ఞాపయితుమేవఆచార్యైస్తత్రతత్ర విశ్వాసపూర్వకత్వవిశ్వాసరూపత్వే ఉభేఅపిదర్శితే, విశ్వాసవదానుకూల్యసఙ్కల్పాదేర్నావ్యవహితప్రాగ్భావిత్వనియమఇతివిశేషో "రక్షిష్యతీతినిశ్చిత్య" ఇత్యనేనసూచితః; "పురుషోత్తమం దేవదేవమ్" ఇతిభరన్యాసస్యాపివిశ్వాసరూపతాసూచితా; ఏతదభిప్రాయేణైవ "విశ్వాసస్సర్వదుష్కృతనాశనః" ఇత్యుక్తిః.

ప్రార్థనాన్వితస్తుభరన్యాసో భగవదుపాయభావనిరూపకతా ప్రయోజకఇతి తత్ప్రాధాన్యమ్; భరన్యాసస్యచస్వప్రవృత్తిస్వరూప యోగ్యతావిరహరూపతయా వరణాపేక్షయాపిప్రాధాన్యమ్; ఏవఞ్చ స్వాధికారప్రతిసన్ధానస్యాప్యనధికారశఙ్కానివర్తనద్వారా ప్రవృత్తిహేతుత్వాత్ క్వచిదానుకూల్యసఙ్కల్పాద్యనుసన్ధానమ్ ; "ప్రాతి

కూల్యంపరిత్యక్త మానుకూల్యేష్వసంశ్రితమ్ । మయాసర్వేషుభూతేషు యథాశక్తియథాబలి । అపాయేభ్యోనివృత్తోఽస్మి పాతకేభ్యోభవోదధౌ" ఇత్యాజ్ఞాక్రియతేభగవదాభిముఖ్యేన; తదనుసన్ధానన్తు ఐహికపరపాయత్తైఙ్కర్యస్యాపిఫలత్వేనలిప్సాస్థలఏవ. "త్వదపచరణతస్సన్నివృత్తోఽస్మిగాఢంత్వత్తేస్సైవైకాన్తధీస్సాన్యమ్" ఇతిహ్యుక్తమ్.

అపాయానుత్పత్తేరివాఽపాయనాశకస్మృత్యుత్పత్తేరపిప్రార్థనాసమ్భవాత్, న "తథాఽత్రప్రవృత్తిర్యా త్వత్స్మృతేస్సావినశ్యతు" ఇత్యస్యాసఙ్గతిః, ప్రవృత్తిశబ్దః కాదాచిత్కత్వసూచనార్థః; యథాశ్రుతార్థకత్వే ఉత్తరప్రవృత్తిశబ్దవైరూప్యాపత్తిః; ప్రవృత్తిమాత్రస్యాజ్ఞాపరిపాలనరూపత్వాసమ్భవాత్, ఉత్తరత్రప్రవృత్తిశబ్దస్యయథాశక్తిశక్తివిషయానుష్ఠానసూచకత్వాత్, ఉపకారస్మృతిరూపంవా, తస్యాపిభగవత్కారితత్వాత్; పూర్వాపరాధినాలోకే శరణాగతౌక్రియమాణాయాంస్వాభిసన్ధిప్రకాశనస్యదర్శనాత్తదనుసారేణవా. అన్యథాఆనుకూల్యసఙ్కల్పాదీనామఙ్గత్వేఽపి తదనుసన్ధానస్యానఙ్గత్వాదనిర్వాహః.

అథద్వయస్య తృతీయయోగకరణత్వప్రతీతేస్తదర్థమనుసన్ధానమఙ్గమితితస్యాఙ్గాఙ్గత్వేమానాభావాత్, శరణంవ్రజేదిత్యత్ర ఆనుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోరనుక్తేః; "ఆత్మానంమయినిక్షిపేత్" ఇతినిక్షేపమాత్రకథనాచ్చ, గుణానాఞ్చపరార్థత్వాదితిన్యాయాచ్చ. అథ "ప్రపద్యమానోమాం నిత్యందేవంవాపురుషోత్తమమ్। ఇత్యేవమనుసన్ధధ్యా చ్ఛద్మమానోజితేన్ద్రియః । ఇత్యేవమనుసన్ధాయ మాంప్రపద్యేతనైగతిమ్" ఇతివచనాదనుసన్ధానస్యాఙ్గత్వమ్ ; తన్న

తథాసత్యుత్తరకాలీనాపాయనివర్తకస్మృతిప్రతిసన్ధానస్యాఙ్గత్వప్రసఙ్గాత్.

ఏవముపాయప్రవృత్తౌ ఆజ్ఞాపాలనత్వానుసన్ధానస్య తథాసాధుసమర్థితాపఞ్చాఙ్గతా, అథపఞ్చాఙ్గత్వవచనముక్తేషుషట్సు అఙ్గాఙ్గిజ్ఞానవిభాగమాత్రార్థమ్; నపునరధికసఙ్ఖ్యావ్యవచ్ఛేదార్థమ్, తద్ధి సాధారణాసాధారణభేదేనఅఙ్గాఙ్గిభేదేన అఙ్గాన్తరోక్తిసమర్థనమపేక్ష్యమ్, "ప్రపత్తిం తాం ప్రయుఞ్జీత స్వాఙ్గైః పఞ్చభిరావృతామ్" ఇత్యాదిషూక్తగత్యాసమ్భవశ్చ.

న చేదం ప్రపన్నస్యోత్తర కాలికానుసన్ధానమ్; "అనుసన్ధాయ" "ప్రపద్యేత" ఇతివచనాత్పురవైయర్థ్యాత్, పదాస్వారస్యాత్; నిక్షేపరక్షోపాయయోశ్చప్రయోగప్రతిపాదనేఆనుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనాభ్యామపాయజాతే ద్విరతత్వాభిసన్ధిరిత్యధికారికోటావేవనివేశితమ్; నతుభగవదాభిముఖ్యేన తత్ప్రకాశనమప్యుక్తమ్; అతఉపాయాపాయప్రవృత్తి సామగ్రీకాలీనతత్ప్రతిబన్ధాప్రయోజకానుకూల్య సఙ్కల్పాద్యుపలక్షితస్యాధికారఇతి నావశ్యమన్యవహిత పూర్వక్షణేతదపేక్షా. అతఏవ తత్రతత్రతద్ద్వారాపాయనివృత్తికథనమ్; ప్రాతికూల్యవర్జనస్యాభిసన్ధివిరామోపాయ నివృత్త్యన్యతరరూపత్వే పూర్వకాలేపి తదపేక్షితమేవ. ఏతదభిప్రాయేణైవ "ప్రాతికూల్యం వివర్జయన్" ఇతి వర్తమానతోక్తిః. అధికారిసమ్భావితస్వభావత్వ మధికారనియతత్వ మవఘాతస్వేదవన్నాన్తరీయకత్వోక్తిశ్చ శరణాగతిఫలాప్రయుక్తత్వపరా.

యది పునస్సమ్భావితస్వభావత్వం ప్రాయశస్సహచరితత్వరూపమ్, తదా (౧) "మిత్రభావేన" ఇత్యాదివచనావగతభగవత్ప్రి

(౧) రా-యు-౧౮-౩.

భావపర్యాలోచనాబలలభ్యమంబాధికార్యావృత్తిత్వపరమ్. నచ, అపాయనివృత్తేరప్యధికారత్వే ఇచ్ఛామాత్రాధికారత్వ ప్రవాదవిరోధః. తస్యాహితాగ్నిత్వాద్యధికారాన్తరవ్యావర్తనపరత్వాత్.

అన్యథా ప్రాతికూల్యాభిసన్ధిమతాపి కృతాప్రపత్తిర్భగవత్ప్రీభావాత్ప్రాతికూల్యాభిసన్ధిం నివర్త్యఫలతీతి క్వచిదపాయనివృత్తేరనావశ్యకత్వప్రతిపాదనమ్; స్వరూపజ్ఞస్యభగవదనభిమతనివృత్తేస్స్వతస్సిద్ధత్వాత్, తత్ర నావశ్యా వక్తవ్యతేత్యపాయనివృత్తిరేవాచార్యైః ప్రాయశః ప్రతిపాద్యతే. వచనాన్యపి తథైవ దృశ్యన్తే. అత ఏవ ద్వయస్యానుష్ఠేయార్థమాత్ర ప్రతిపాదకత్వాదానుకూల్యసఙ్కల్పాదేస్తత్రాప్రతిపాదనేపి నక్షతిః. అతఏవ భగవత్పరాఙ్కుశయామునభాష్యకారాదిభిరపి నానుకూల్యసఙ్కల్పాద్యుక్తమ్.

విభీషణేనాపినతత్కాలే ఆనుకూల్యాదిసఙ్కల్పః ప్రతిసంహితః. రావణాయాపి హితోపదేశాత్, దూతవధనిరాకరణాచ్చ, (౧) "ఆత్మానం సర్వథారక్షపురీఞ్చేమాంసరాక్షసామ్। స్వస్తితేస్తుగమిష్యామి" ఇత్యాశంసనాచ్చ, అస్తితస్యానుకూల్యసఙ్కల్ప ఇత్యేతావదవగమేపి "ఇతఃపరం యావజ్జీవమానుకూల్యేన వర్తిష్యే" ఇత్యేవం విధానుసన్ధానంతేన భగవత్సన్నిధౌ కృతమిత్యత్రమానాభావాత్; ఏవంప్రాతికూల్యవర్జనమపి సహజసమ్బన్ధైశ్వర్య పుత్రదారాదిపరిత్యాగాదవసీయమానం నభూతప్రాతికూల్యవర్జనరూపమ్. యద్యపిసాయుధత్వేపి తదా ప్రతికూలరావణాద్య హింసనాత్తదవగమ్యతే; తథాపి భగవదాభిముఖ్యేనన ప్రాతికూల్యం పరిత్యక్తమిత్యనుసంహితమ్.

(౧) రా-యు-౧౮-౨౧

(౧) "అనుజో రావణస్యాహం తేన చాప్యవమానితః। భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః" ఇతి పునస్త్రైలోక్యరావణానుజాపరత్వాన్నుప్యకృతిచక్రవర్తినా తేనాపి హితోపదేశపాత్రాపాత్రవివేకశూన్యతయా స్వభృత్యముఖేన పరిభావితత్వాచ్చ, అపరాధాలయోఽప్యహం అనాలోచిత విశేషాశేషలోకశరణ్యతయా భగవన్తం త్వాం శరణం ప్రాప్త ఇతిభగవచ్ఛాఘాపరంకృతజ్ఞకృత్యమిత్యభయప్రదానసారే వ్యాఖ్యాతమ్;

యద్యపిపూర్వతరసర్గే "తమహం హేతుభిర్వాక్యైః" ఇత్యాదినా స్వానుకూల్యమనుసంహితమితి ప్రతీయతే; తథాప్యుద్యతసాలశైలానాం వానరాణా మస్మాన్మహాన్తు. మభ్యేతీత్యుక్తవతస్సుగ్రీవస్యశఙ్కానివృత్తయేతదితి, "సుగ్రీవంతాంశ్చ సమ్ప్రేక్ష్య" ఇత్యుక్త్వాపగమ్యతే; (౨) "రావణోనామదుర్వృత్తః" ఇత్యారభ్య "దాసవచ్చావమానితః" ఇత్యన్తేన అపాత్రే హితోపదేశేన పరిభూతత్వోక్త్యా, (౩) "స్వరేణమహతా" ఇత్యార్తస్వరేణ, క్షిప్రమితి త్వరాతిశయేన, (౪) "ప్రణాదశ్చమహానేష ఇతోఽస్యభయమాగతమ్" ఇతి శరణ్యోక్త్యాచకార్పణ్యం సూచితమిత్యభయప్రదానసారే.

నచేయంరాజ్యార్థిప్రవృత్తిఃలోకమర్యాదానురోధినీతిప్రపత్తిశాస్త్రవశగేతిశఙ్క్యమ్. శరణాగతికాలే "త్యక్త్వాపుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ" ఇతీతరవిషయనైరాశ్యోక్తేః, పశ్చాదపి (౫) "పరిత్యక్తా మయాలంకా మిత్రాణిచ ధనానిచ। భవద్గతంమే రాజ్యఞ్చ జీవితఞ్చ సుఖానిచ" ఇతి సర్వపురుషార్థత్యాగపూర్వకం సర్వభావేన భగవద్వరణ ప్రతిపాదనాచ్చ.

---

(౧) రా-యు-౧౯-౪ (౨) రా-యు-౧౬-౧౦ (౩) రా-యు-౧౬-౮
(౪) రా-యు-౧౭-౧౪ (౫) రా-యు-౧౯-౫

(౧)"రాజ్యం ప్రార్థయమానస్తు" (౨) "రాజ్యకాంక్షీ చ రాక్షసః" ఇతి మారుతిభగవద్వాక్యే-విభీషణవాక్యవిరోధాత్, అన్తరఙ్గన్యాయాత్ ప్రేమపరవశసుగ్రీవభ్రాన్తి శమనాయ రాజనీతిప్రదర్శనపరే; రాజ్యప్రదానన్తు భగవత ఆనుషఙ్గికం సకలపురుషార్థప్రదత్వాత్; అతఏవ "రాజానం త్వాం కరిష్యామి" ఇతి భగవతుక్తే "రాక్షసానాం వధే సాహ్యం కరిష్యామి" ఇతి తదనపేక్షయా కైఙ్కర్యమేవ ప్రార్థితమ్. రాజ్యమపి భరతకృతప్రజాపరిపాలనవద్రక్షోనుశాసనాయ భగవన్నియమితత్వాత్ కైఙ్కర్యమేవ; తదేతత్సర్వం "శాసితస్త్వం సఖిత్వేన కార్యస్తే మమ శాసనమ్। ప్రజాస్సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తుమర్హసి" ఇతి మహతాని బన్ధనేన రాజ్యే భగవతా స్థాపనస్యాన్తే ఉక్తత్వాత్సుగమమ్.

అతఏవ పాద్మే "ధర్మాత్మా సత్యసన్ధశ్చ మహాభాగవతోత్తమః। జ్ఞాత్వా సమాగతం రామం పరిత్యజ్య స్వపూర్వజమ్। రాజ్యం పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం యయౌ" ఇత్యనన్యప్రయోజనతయా విభీషణప్రపదనం ప్రతిపాద్య, అన్తే చ," అథోవాచ మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రం విభీషణమ్। రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః। యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ। తావద్రమస్వ సుప్రీతః కాలే మమ పదం వ్రజ ॥ ఇత్యుక్త్వాథ స కాకుత్థ స్సాన్వర్చాం విష్ణుం సనాతనమ్। శ్రీరఙ్గశాయినం సౌమ్యమిక్ష్వాకుకులదైవతమ్। సుప్రీత్యా ప్రదదౌ తస్మై రామో రాజీవలోచనః। ఇతి భగవతా స్వప్రతిజ్ఞా పరిపాలనార్థం ప్రజాపాలనే నియమ్య, స్వవిరహాసహిష్ణవే స్వార్చాదత్తేతి ప్రతిపాదితమ్.

అతఏవాపాత్రప్రతీతిరసికా రాజ్యార్థితాం వదన్తీత్యుక్తమాచార్యైః; అతఆనుకూల్య సఙ్కల్పాద్యఙ్గినోపాయోపాయనివృ

(౧) రా-యు-౧౭-౬౮ (౨)

త్తిమతా స్వాశ్రితస్య భగవద్గుణానుసన్ధానపురస్సర ప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయః కర్తవ్య ఇతి శాస్త్రార్థః.

అత ఏవ వరదాచార్యైః, “కార్పణ్యాక్షతబన్ధమూలఫలకా విశ్వాసపేలాయితా యాచ్ఞాబన్ధురరజ్జుసఙ్గవశగా నిక్షేపసఙ్క్షేపిణీ । సంసారార్ణవతారిణీ తనుభృతాం సన్న్యాసనౌస్తామిమామచ్ఛిద్రామథ పారయిష్ణుముభయామ్నాయోర్ధ్వనిరూఢా జనాః” ఇతి కార్పణ్యాదిచతుష్టయమేవానుసంహితమ్; అత్ర కార్పణ్యవిశ్వాసయోః ప్రచ్యవసాధనిభూతోపాయాన్తరనివర్తకతయా మూలఫలకకీలభావేన రూపణమ్; యాచ్ఞానిక్షేపయోరభావే ఫలాసిద్ధ్యా రజ్జుసంక్షేపిణీత్వరూపణమ్; సన్న్యాసనౌః-భగవానేవ; “ఇమాంసునావమారుహామ్;” “అచ్ఛిద్రాంపారయిష్ణుమ్” ఇతి శ్రుతిచ్ఛాయాపన్నోయం శ్లోకః. సన్న్యాసః సర్వభరన్యాసాధీనాస్వప్రవృత్తినివృత్తిరితి కేచిత్.

నచోపాయాపాయనివృత్తేః ఫలకామనానిమిత్తాన్యత్వాదుద్దేశ్యత్వా సమ్పాదనప్రకారతా; “జాత పుత్రః కృష్ణకేశః” ఇత్యుక్తవయోవస్థావిశేషవదఙ్గకారత్వోపపత్తేః.

ఏవఞ్చ “త్యజధర్మమధర్మఞ్చ” ఇతి ఉపాయాపాయయోస్త్యాగవిధానమనన్యప్రయోజనతాయా అధికారత్వేపి “త్యజసత్యానృతే అపి” ఇత్యైశ్వర్యకైవల్యయోస్త్యాగవిధానవదుపపాద్యమ్. ధర్మశబ్దస్యానా ధర్మనివృత్తిపరత్వమిత్యేతద్జ్ఞాపనాయవా తత్రాధర్మశబ్దః; అధర్మనివృత్తేః స్వతన్త్రవిధిప్రాప్తత్వాత్.

నచఆనుకూల్యసఙ్కల్పాధీనకృత్యాకరణరూపాపాయనివృత్తేః కృత్యాకరణరూపతయా తస్య ప్రవృత్త్యనుష్ఠాప్యత్వాభావేపి ప్రవృత్త్యపే

క్షితత్త్వం స్యాదితి మహద్వైశసమితివాచ్యమ్. అపాయశబ్దస్య కృత్యాతిలఘుపరతాయాః “హింసాస్తేయాదయశ్చాన్యేఽపాయత్వేన దర్శితాః” ఇతి వచనానురోధిత్వాత్.” ఆనుకూల్యస్య సఙ్కల్పాన్మధ్యమస్థితికరితా” ఇత్యనుక్తేశ్చ. “మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః” ఇత్యుక్తిస్తు ప్రపన్నైరనుపాల్యమానస్యాజ్ఞాసేతోర్నాపాయాన్తర్గతత్వమితిజ్ఞాపనార్థః.

అతఏవ “ఏతేన వ్యాప్తివిజ్ఞానాత్ప్రపత్తవ్యస్య సర్వతః । ఆనుకూల్యస్య సఙ్కల్పాత్ప్రాతికూల్యస్య వర్జనాత్ । హింసాద్యపాయవిరతిరుక్తా సర్వేషు జన్తుషు ” ఇతి వరదాచార్యోక్తిరుపపద్యతే; నిక్షేపరక్షాయాఞ్చ-తదేవసర్వభూతానుకూల్యం శిష్టతయావ్యపదేశ్యానాం స్వైరదోషతామున్మూలయతి. అన్యథాలోకక్షోభప్రసంగాదిత్యుక్తమ్.

ఆజ్ఞాతిప్రవృత్తివ్యవసాయనివృత్తేర్వా అధికారత్వేఽపి నకృత్యాఙ్గతాప్రసఙ్గః. మన్త్రజస్య స్వరూపజ్ఞానవతః, స్వరూపానురూపభగవత్కైఙ్కర్యరుచిమతః, త్యక్తేతరోపాయానల్పానుకూల్య మాత్రవతో జన్తూన్వీక్ష్యపరమకారుణికేన భగవతైవపాణ్డుపుత్రవ్యాజేన చతుర్థోపాయశ్చరమశ్లోకేనప్రకాశ్యతఇతిస్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే అల్పానుకూల్య శబ్దితాతిప్రవృత్తి వ్యవసాయనివృత్తే రధికారతా కథితా.

యద్యపి తత్రైవ ఆనుకూల్యమ్-ప్రియత్వమ్. తచ్చ “ప్రియో హిజ్ఞానినః ” ఇత్యుక్తమనన్య ప్రయోజనత్వమితి ప్రాగభిహితమ్. తథాపిప్రయోజనాన్తరపరత్వేన భూతానుకూల్య మాత్రలిప్సయా అతిప్రవృత్తివ్యవసాయనివృత్తి స్సమ్భవతీతి తత్ర తథోక్తమ్. “అ

స్యాన్థితో జగన్నాథం ప్రపద్యేత జనార్దనమ్” ఇత్యత్రాప్యధికారస్త్రైవ ప్రతీయతే. నచైవముప్యుపాయస్య భగవతస్సాపేక్షత్వమాయాత మితి నైరపేక్ష్యవిరోధః. సర్వముక్తిప్రసఙ్గపరిహారాయ అధికారవిశేషసాపేక్షతాయా ఆచార్యైరేవోక్తత్వాత్.

స్వీకారోఽభగవదధికారః; ఆనుకూల్యాది స్వీకార ఇత్యభ్యుపగమాత్; ఏకదేశాన్వయినాన్తు “ప్రణామః కీర్తనం విష్ణోస్స్మరణం వాపి కేవలమ్। ఏకైకమపిచాఙ్గానాం ప్రపత్తిః ప్రాజ్ఞసంశ్రయాత్” ఇత్యాచార్యనిష్ఠయైవనిస్తారః. అతఏవాధికారవైకల్యమాశఙ్క్య, ఆచార్యైరపిస్వస్వాచార్యః పురస్క్రియతే; అతఏవ “శరణం వ్రజేతి మాఖ్యాద్బ్రవీమి మనసా విషయాకులేన” ఇతి విషయాకులమనస్కతాయా అనధికారాపాదకత్వముక్తమ్.

ఏవఞ్చ, “సాధనం భగవత్ప్రాప్తా స ఏవేతి స్థిరా మతిః” ఇతి నేతరకర్మసాజాత్యేన అఙ్గాఙ్గివివేకస్యాత్రాపేక్షేతి, శ్రియం పురస్కృత్య విశ్వాసపూర్వకమాకిఞ్చన్యం ప్రకాశయన్ భగవన్తముపాయం ప్రార్థయిత్వా త్యక్తోపాయవ్యపాయో వర్తేతేతి, ఏతావానేవ నిష్కర్షఇత్యాహుః.

రక్ష్యత్వానుమతిరూపత్వఞ్చ అస్యాః ప్రపత్తేర్భగవతో రక్షాపేక్షాప్రతీక్షతయావస్థానాత్, శ్రుతౌ “సన్ధాఞ్చయాం సన్దధే బ్రహ్మణైషరమతే తస్మిన్నుతజీర్ణేశయానే” ఇతి సన్ధారూపత్వకథనాత్, అనుమతిరూపత్వవ్యవహారః.

మోహికదాయం ప్రార్థయిష్యతీతి ప్రతీక్షతే; తం ప్రతి ప్రార్థనమనుమతిరూపమితి శక్యతేవ్యపదేష్టుమ్; తథావ్యపదేశశ్చానుపా

యత్నాజ్ఞాపనార్థః; అన్తిమప్రత్యయనిరపేక్షత్వఞ్చ "తతస్తం మ్రియమాణన్తు కాష్ఠపాషాణసన్నిభమ్ । అహం స్మరామి మద్భక్తమ్" "నష్టస్మృతిరపి పరిత్యజన్ దేహమ్" ఇత్యాది ప్రమాణైరవగతమ్.

నచ, అన్తిమస్మృతిర్నామ- "వాఙ్మనసి సమ్పద్యతే" ఇత్యాదిభిః, మనఉపరతేః పూర్వం వాగాదీన్ద్రియోపరమప్రతీతేః, తదన్తరాళే జాయమానా స్మృతిః; సా చ సర్వేషామావశ్యకీతి; యది ప్రపన్నానామన్యవిషయా, తదా" (౧) "యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యన్తే కళేబరమ్" "తథా ప్రలీనస్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే" ఇత్యాదివచనాన్నిన్దితజన్మప్రసఙ్గః. (౨) "శరీరపాతసమయే తు కేవలం మదీయయైవ దయయా అతిప్రబుద్ధః అప్రచ్యుతపూర్వసంస్కారమనోరథః" ఇతి గద్యవిరోధశ్చ శ్రీవత్సచిహ్నమిశ్రేభ్యో భాష్యకారైరన్తిమకాలే ద్వయోచ్చారణం కృతమితి సమ్ప్రదాయవిరోధశ్చ, తస్యాన్తిమస్మృత్యర్థత్వాత్. యది భగవద్విషయా, కథం తర్హ్యన్తిమప్రత్యయనిరపేక్షత్వమితి వాచ్యమ్.

యం యం వాపీత్యాదీనాం సామాన్యవిషయత్వేన సావకాశత్వాత్; గద్యోక్తేశ్చ - యేన్తిమస్మృతిమపి ఫలత్వేనాభిసన్ధాయ ప్రపన్నాస్తద్విషయత్వాత్; భాష్యకారైరేవ స్వకృతద్వయోచ్చారణం నోపాయభూతాఽన్తిమస్మృతిపరికరతయా భక్తేరేవాన్తిమప్రత్యయావసానత్వాత్; కిన్త్వస్య భగవదేకభోగస్య శుష్కజిహ్వతా మాభూదిత్యన్తేవాసినః ప్రత్యనుశిష్టత్వాచ్చ.

అథవా, అన్తిమస్మృతినైరపేక్ష్యం స్వయత్నసాధ్యతన్నిరపేక్షత్వమ్; యోగినాం హి సా; "యం యోగినః ప్రాణవియోగకాలే య

(౧) గీ-౮-౬ (౨) శరణాగతిగద్యే

త్నే నచిత్తే వినివేశయన్తి" ఇతిస్వయత్న సాధ్యాభిహితా.(౧)"కేవలం మదీయయైవదయయా" ఇతిభాష్యకారవచనాత్తు ప్రపన్నవిషయేసా భగవత్కృపైకసాధ్యా ఫలీభూతా; (౨)"కాష్ఠపాషాణసన్నిభమ్"ఇత్యేతదపిస్వయత్నసాధ్యాన్తిమప్రత్యయనివృత్తిపరమేవ. తత్రదృష్టాన్తద్వయోపాదానం స్వతోऽన్యైశ్చ అనాహితస్మృతికత్వజ్ఞాపనార్థమ్.

తదుక్తమ్. "కాష్ఠవత్తు స్వతో దేహమనశ్చేష్టావివర్జితమ్। పరప్రబోధ్యసంజ్ఞస్తు విలుప్తహృదయంతతః। అశ్మవత్స్వయమన్యైశ్చాహితస్మరణవర్జితమ్" ఇతి సాధర్మ్యాతిశయద్యోతనార్థమనేకదృష్టాన్తోక్తిరితి రహస్యశిఖామణౌ.

యదిపునః కాష్ఠపాషాణసన్నిభమిత్యుపరతమనస్కస్య హార్దవిశ్రమాత్ స్మృతిరాహిత్యముచ్యతే. తదాభక్తప్రపన్నసాధారణ్యాత్, నకశ్చిదత్ర ప్రపన్నస్య భక్తాద్విశేషఉక్తస్స్యాత్. ఏవం గద్యోక్తేః; నాడీవిశేషప్రవేశానన్తరభావి జ్ఞానవికాసవిషయత్వే ఉభయోః పూర్వోక్తాన్తరాళావస్థావిషయత్వమేవ్రాచితమ్.

స్మృతేరన్యవిషయత్వ స్వీకారేపి కాష్ఠసన్నిభతోక్తిః, భగవత్స్మృతిరాహిత్యాభిప్రాయేణైవ; స్మృతిసామాన్యవిరహేమనోనుపరమానుపపత్తేః; తాదాత్వికభగవత్సాక్షాత్కారస్తు యదాక్షేత్రవాసినామపి "దుష్టేన్ద్రియవశాచ్చిత్తం నృణాంయత్కలుషైర్వృతమ్। తదన్తకాలేసంసిద్ధిం యాతినారాయణాలయే" ,ఇతియదోక్తస్తదా ప్రపన్నవిషయేకైముతికసిద్ధః;ఏవంకాష్ఠపాషాణసన్నిభమిత్యస్యవిస్రమ్భవైకల్య ఫలాన్తరశ్రద్ధావిరహప్రయుక్త నిర్వ్యాపారత్వపరత్వే

---

(౧) శరణాగతిగద్యే. (౨) వరాహచరమమ్.

క్రియమాణశబ్దాత్ప్రాక్ తస్యానివేశే ప్రపన్నస్య భక్త్యాద్యవశేషసిద్ధా
వపి అనుచితదృష్టాన్తకథన పదాన్వయవిపర్యాసదోషాత్, రహస్య
త్రయసారే నిక్షేపరక్షోక్తోపిసపక్షః పరిత్యక్తః.

లక్ష్మీతన్త్రోపబ్యాలోచనాయాఞ్చ కర్మజ్ఞానభక్తిప్రపత్తీనాం
చ తస్యాణామేవ సాక్షాత్కారసాధనత్వం, సాక్షాత్కారస్యైకస్యై
వమోక్షసాధనత్వం ప్రతీయతే; "నాన్యః పన్థాః" ఇతి శ్రుతిరపి సాక్షా
త్కారాతిరిక్తసాధనతా నిషేధపరేతిచ.

"బ్రహ్మనారాయణం మాఞ్చ జ్ఞానేనైవాప్నుయాద్యతిః । ప
న్థానాన్యోస్తి విజ్ఞానాదయనాయవిపశ్చితామ్ । జ్ఞానంతచ్చవివేకార్థం
సర్వతశ్శుద్ధమవ్రణమ్ । వాసుదేవైకవిషయ మపునర్భవకారణమ్ ।
జ్ఞానేతస్మిన్ సముత్పన్నే విశతేమామనన్తరమ్ । తైస్తైరుపాయైః
ప్రీతాహం జీవానా మమలాత్మనామ్ । ఉద్భావయామి తజ్జ్ఞానమా
త్మజ్యోతిః ప్రకాశకమ్ । ఉపాయాస్తేచచత్వారో మమప్రీతి వివర్ధ
నాః । ఉపాయాంశ్చతురశ్శక్ర శృణుమత్ప్రీతివర్ధనాన్ । యైరహంపర
మాం ప్రీతిం యాస్యామ్యనపగామినీమ్ । స్వజాతివిహితం కర్మ సాఙ్ఖ్యం
యోగస్తథైవచ । సర్వత్యాగశ్చ విద్వద్భిరుపాయాః కథితా ఇమే॥"
ఇత్యుపాయచతుష్టయం ప్రక్రమ్య,

వర్ణాశ్రమసమ్బన్ధికర్మణో నిత్యనైమిత్తికాఽనభిసంహితఫల
కామ్యభేదేన త్రివిధతాం తత్తద్దేవతా ప్రకృతీన్ద్రియపరమాత్మనువి
కల్పేనకర్తృత్వసన్న్యాసం ఫలసన్న్యాసం సఙ్గత్యాగాత్మకకర్మసన్న్యా
సం తదుపలక్షితోపాయత్వత్యాగఞ్చ భగవతిప్రతిపాద్య, చతుర్ల
క్షణం త్రివిధం కర్మోక్షసంప్రాప్త్యై, చిదచిదీశ్వరతత్త్వగణనావిచారత

జన్యనిర్ణయాత్మకలౌకికచర్చన సమీచీనధీరూప ధీసఙ్ఖ్యాత్రయసమూహరూపం సాఙ్ఖ్యం ద్వితీయం సాఙ్ఖ్యవిజ్ఞానమిత్యాదినా సాఙ్ఖ్యమద్భావమాగతా ఇత్యన్తేన విస్తరేణోపపద్య,

ఉపాయోఽయం తృతీయఇత్యాదినా "సమాధిస్సంయమస్తథా" ఇత్యన్తేన సాక్షాత్కారసమానాకారావిచ్ఛిన్న జ్ఞానసన్తానరూపసమాధిశారీర మానసభేదభిన్న భగవదారాధనరూప ద్వివిధసంయమభేదభిన్న యోగముపదర్శ్య, "ప్రథమోఽయముపాయస్తే"ఇత్యాదినా కర్మసాంఖ్యయోగానాం త్రయాణామపి స్వప్రీతిహేతుతాముపదర్శ్య "శృణూపాయం చతుర్థం మే" ఇత్యాదినా సర్వత్యాగసంజ్ఞికప్రపత్తేర్విధానాత్, తచ్చవిజ్ఞానమ్-"మామేవావలోకయన్" ఇతి భాష్యకారైరభిహితమ్.

వివేకోఽన్తః కరణస్య భగవద్గ్రాహకాదన్తః కరణాద్వ్యావృత్తిః; తత్ర కేవలకర్మణః అన్తఃకరణశోధనజ్ఞానసమ్పాదనద్వారావిజ్ఞానసమ్పాదకత్వమ్, సాంఖ్యస్యాపి ప్రత్యక్షసమానాకారజ్ఞానసమ్పాదనాద్వారా; సమాధేస్తు నవిజ్ఞానాదతీవాతి రిచ్యతఇతి తత్ర తద్ధేతుతానోక్తా; సంయమస్యతు వివేకధీజనకత్వమ్. "పాఞ్చకాలికమచ్ఛిద్రం కుర్వాణా శ్శతవార్షికమ్। వివేకజాం పరాం ప్రాప్యకర్మణోన్తేధియంశుభామ్। ప్రద్యోతమానవిజ్ఞానా నిర్ధూతప్రాకృతోదయాః। సహస్రార్చిషమీశానం లక్ష్మీపతిమనావిలమ్ । క్షేత్రజ్ఞం సర్వభూతానాం వాసుదేవం విశన్తితే॥" ఇత్యహిర్బుధ్న్య సంహితాయాముక్తమ్.

కర్మణస్సంయమస్య పృథగ్భావస్సాక్షాదారాధనత్వాదితి "అహంహి తత్ర విశ్వాత్మా విష్ణుశక్తిః పరావరా।సాక్షాదేవసమారాధ్యా

విష్ణుర్వా పురుషోత్తమః" ఇత్యనేనోక్తమ్. అతో సవిజ్ఞానశబ్దితాన్తిమస్మృతిరావశ్యకీతి వదన్తి.

భగవన్ముఖవికాసహేతుత్వస్య కైఙ్కర్యలక్షణతయా పరపరమునిభిరభిధానాత్, ప్రపత్తేరపి తథాత్వే ఉపాయోపేయాన్తర్గతత్వ ప్రతిపాదకస్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే విస్తృతరహస్యాది గ్రన్థవాక్యవిరోధాత్, అతిశయితభగవదభిమతిజనకత్వమేవ భగవన్ముఖోల్లాసహేతుత్వం స్వరూపానురూపత్వే హేతుతయా ఉక్తమిత్యేకే,

"శాశ్వతీమమసంసిద్ధిః" ఇత్యాదివచనాత్, అసాధనప్రీతిరూప భగవన్ముఖవికాసఏవానయాజాయతే; యాతుసాధనీభూతాఉపాయమన్తరేణైతత్కార్యం కరవాణీత్యాకారికాప్రీతిః, సా కేవలం ప్రతిబన్ధకాభావవిధయా ఏతత్ప్రయోజ్యా; ఉపేయశరీరాఽననుప్రవిష్టత్వాన్తుసిద్ధోపాయనిష్పాద్యత్వాభావాత్. స్వీకారేసత్యేవ భగవతస్సిద్ధోపాయకార్యకరత్వాదితి కల్పదీపే ఉక్తమ్.

స్వీకారస్యాపి సిద్ధోపాయనిష్పాద్యత్వ ప్రతిపాదనన్తు అసాధనత్వ సాధనార్థమన్యపరమిత్యన్యే.

నన్వస్యాఃప్రపత్తేస్సకృదనుష్ఠేయత్వాత్, వర్తమాననిర్దేశో నసఙ్గతః. సకృత్త్వఞ్చాస్యాః "సకృదేవప్రపన్నాయ" ఇత్యాదిభిరవగమ్యతే; నచ తత్ర ప్రపన్నోద్దేశేనాభయప్రధానవిధానే తాత్పర్యాత్, ప్రపత్తేస్సకృత్త్వవిధానే వాక్యభేదాపత్తేః, "సకృదేవాభయం దదామి" ఇత్యేవాన్వయఉచితఇతి నతతః ప్రపత్తేస్సకృత్త్వసిద్ధిరితి వాచ్యమ్. వ్యవహితాన్వయప్రసఙ్గాత్, పశ్చాద్ద్వయప్రసఙ్గేనఅభయం

దదామీత్యత్ర అస్వారస్యాత్, విభీషణవిషయే పాశ్చాత్యభయానా మపి పరిహారదర్శనేన అనుష్ఠానవిరోధాత్.

ప్రసక్తసర్వభయానాం యుగపన్నివృత్తేర్వివక్షితత్వేచసర్వ భూతేభ్య ఇత్యేకశేషనిర్దేశే నైవతత్సిద్ధే స్సకృత్పదవైయర్థ్యాపత్తే శ్చ * ప్రపన్నాయే త్యనేనైవాన్వయౌచిత్యాత్, వాక్యభేదస్తుసర్వ భూతేభ్యఇత్యనురోధాదావశ్యకః, నహి సర్వభూతనిమిత్తాభయ ప్రదానం విధేయపఞ్చమీ మాశ్రిత్యవక్తుం శక్యమ్. ఉపసర్జనాన్వయ ప్రసంగాత్. అతఃప్రపన్నోద్దేశేన అభయప్రదానవిధిః. యత్ప్రపన్నా యాభయం దదామి, తచ్చ సర్వభూతేభ్యఇతి విధిరితివత్, ప్రపత్తే స్సకృత్త్వేపి విధిరస్తు;

యది నవాక్యద్వయతావశ్యకతి వాక్యత్రయమపి స్వీకర్త వ్యమ్. నవాక్యద్వయ మప్యస్తి, యత్, "సకృదేవప్రపన్నాయ త వాస్మీతిచయాచతే। అభయం దదామి-తచ్చసర్వభూతేభ్యః; నకేవల మనపరాధిభ్య స్సుగ్రీవాదిభ్యః; కిన్త్వాద్ధాపరాధిభ్యో రావణవాయ సాదిభ్యోపి" ఇత్యర్థస్వీకారాత్, (౧) "విభీషణోవా సుగ్రీవ యదివా. రావణస్స్వయమ్" ఇత్యుత్తరశ్లోకానుగుణ్యా దితివిభావ్యతే; తదా ప్యనువాదసామర్థ్యాదేవాభయప్రాప్తికామస్సకృన్మాం ప్రపద్యస్వా పేక్షితం విజ్ఞాపయే దిత్యవగమ్యమానో విధిస్సకృత్త్వమపి విదధా త్యేవ.

నచైవం (౨)"త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చరాఘవంశరణం గతః ॥ సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయమహాత్మనే । నివేదయ

(౧) రాయు-౧౮-౩౫.   (౨) రా-యు-౧౭-౧౪

తమాం శ్రీప్రంవిభీషణముపస్థితమ్" ఇత్యష్టాదశే,(౧)"సతురామస్య ధర్మాత్మా నిపపాతవిభీషణః । పాదయో శ్శరణాన్వేషీ చతుర్భి స్సహ మన్త్రిభిః॥అబ్రవీచ్చ తదా రామం వాక్యం తత్ర విభీషణః । అనుజో రావణస్యాఽహం తేనచాప్యవమానితః । భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః । పరిత్యక్తామయాలఙ్కా మిత్రాణిచ ధనాని చ । భవద్గతం మే రాజ్యఞ్చ జీవితఞ్చ సుఖానిచ" ఇతి వింశేచ విభీషణే ప్రపత్తే ర్ద్విరనుష్ఠాన ప్రతిపాదన మసఙ్గతం స్యాదితివాచ్యమ్.

భగవత్తత్పరికరానుమతివిరహే ప్రపత్తిర్న ఫలతీతి "అస్మాక హన్తుమ్" ఇత్యుక్తవతఃప్రతి, అష్టాదశే రాఘవం శరణంగన్తు మాయాతః, భగవతేప్యే తదర్థం జ్ఞాపయతే త్యే తావన్మాత్ర ప్రతిపాదనాత్, "సఖిత్వఞ్చా భ్యుపైతునః" ఇత్యుక్త్యనన్తరం వింశఏవతద నుష్ఠానాదితి కేచిత్.

అన్యేతు అభయప్రదానానన్తరభావిత్వం శరణాగతేరనుచిత మతి పాదయోర్నిపతనం వృత్తిరూపమ్; "భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః" ఇత్యుపాయం లబ్ధవానిత్యర్థాత్ భగవద్గుణ శ్లాఘాపరమిత్యష్టాదశ ఏవ ప్రపత్తిరిత్యాహుః.

"సకృదేవప్రపన్నస్య కృత్యం నైవాన్యదిష్యతే," "సకృదేవ హిశాస్త్రార్థః కృతోఽయంతారయేన్నరమ్" ఇత్యాదీనిచ సకృత్త్వేప్ర మాణాని భూయాంసి.

నచ "బహిర్ద్వేవసదనందామి" ఇత్యాదావివానుష్ఠానకాలా భిప్రాయోవర్తమాననిర్దేశః. తథాపియావదాయుషమర్థచిన్తనపూర్వ

(౧) రా-యు-౧౯-౫.

(౩౯) మూ:—వర్తమాననిర్దేశమ్ సత్త్వమ్ తత్తైయుమ్ ఉత్తజ్ఞినపోతు అనుసన్ధిక్కైక్కాక.

క మనుసన్ధేయతయావచనసిద్ధస్య ద్వయస్య వర్తమానప్రపత్తిప్రతిపాదకత్వానుపపత్తేః, ఉత్తరక్షణావచ్ఛిన్నవృత్తితావిరహే భూతనిర్దేశస్య ప్రాయశోదర్శనాత్. "శరణం త్వాం ప్రపన్నోఽస్మి" "శరణం ప్రపద్యే" ఇత్యాదావివ బహుతరోత్తరకాలీనానుసన్ధానోపయోగిభూతనిర్దేశస్యైవౌచిత్యాదిత్యత ఆహ (వర్తమాననిర్దేశమిత్యాదినా)

"ప్రపన్నస్యాపి హి పునర్దేహే కర్మకృతే స్థితే। దురితాని పరాం వృత్తిం దూషయన్తి ముహుర్బలాత్। అపాయాదుస్తరా హ్యేతే దేహబన్ధనిబన్ధనాః।" ఇతి న్యాయేన మన్దాధికారిణాం రజస్తమోవశేన ఉపాయాపాయసంసర్గసమ్భవాత్, తత్ర చ, "ప్రాయశ్చిత్తిరియం సాత్ర యత్పునశ్శరణం వ్రజేత్" ఇతి శరణాగతేరేవ ప్రాయశ్చిత్తత్వేన విధానాత్, "ప్రాయశ్చిత్తాత్మకః కశ్చిదుత్పన్నానర్థనాశకః। తమంశం నైవ కుర్వీత మనీషీ పూర్వరాశివత్," ఇతి ప్రాయశ్చిత్తాన్తరనిషేధాచ్చ, సత్త్వోద్భవేనానుతాపే జాతే "సకృదేవ ప్రపన్నస్య" ఇతి సకృత్కృతాయాః ప్రపత్తేః పునఃకరణాయోగాత్, పూర్వకృతప్రపదనానుసన్ధానాత్మికా పునః ప్రపత్తిరావశ్యకీతి తద్రూపేణాస్యా అనువర్తమానత్వాత్, నాత్యన్తవిచ్ఛేద ఇతి వర్తమాననిర్దేశేన జ్ఞాప్యత ఇతి వ్యాచఖ్యుః.

అత్ర వదన్తి, న ప్రపన్నానాం శరణాగతిరేవ ప్రాయశ్చిత్తిరితి నియమః. అనన్యసాధ్య ఇత్యాదివచనానురోధేన ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తాసమర్థవిషయత్వాత్; పునః ప్రపత్తివిధానస్య "ప్రాయశ్చిత్తిరియం సాత్ర" ఇత్యత్ర తపదస్య ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తాసమర్థపరత్వాత్.

అతఏవోక్తం ప్రపన్నపారిజాతే "శక్తౌప్రతిపదోక్తంస్యాదశక్తౌశరణాగతిః।ప్రాయశ్చిత్తమిదంహ్యేతన్నిర్మితన్తుమనీషిభిః।అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టఇతి న్యాసస్యలక్షణాత్। శక్తౌప్రతిపదోక్తన్తుప్రాయశ్చిత్తంహిసిద్ధ్యతి। అన్యథాతిప్రసఙ్గస్స్యాదవైష్ణవగృహాశనే। శరణాగతహాన్తుస్స్యాత్ప్రపత్త్యైవపరిగ్రహః" ఇతి,

ఏవఞ్చ "ప్రాయశ్చిత్తాత్మకః కశ్చిదుత్పన్నానర్థనాశనః" ఇతి వచనముత్పన్నవ్యాధ్యాదినివర్తక కర్మవిపాకాదిపరమ్. అన్యథా పునః ప్రపదనస్వీకారేప్యగతేః.

నచ, "అజ్ఞానాదథవాజ్ఞా నాదపరాధేషుసత్స్వపి। ప్రాయశ్చిత్తంక్షమస్వేతి ప్రార్థనైకైవకేవలమ్" ఇత్యాది ష్వితరనిషేధ ప్రతీతేః, తేషాం సహకార్యన్తరాసమవహితప్రార్థనాయాఅప్యశక్త విషయే ఫలావినాభావమాత్ర ప్రతిపాదనపరత్వాత్; అజ్ఞానాదితి పూర్వాఘవిషయమ్.

ఉత్తరాఘేష్వపి మహాపాతకాదివిషయంవా, స్వల్పానామశ్లేషవిషయత్వేన ప్రార్థనానపేక్షత్వాత్, యది పునరత్రశబ్దస్యాప్రకృతప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తాసమర్థపరత్వాసమ్భవాత్ ప్రపన్నమాత్రవిషయత్వమేవోచితమ్. ఉపాయాన్తరాశక్తేః ప్రపత్త్యధికారత్వేపి తత్తత్పాతకప్రాయశ్చిత్తాశక్తేరప్యనపేక్షితత్వా దితివిశేషవిహితప్రపత్త్యతిరిక్తాసాధ్యత్వాత్, స్వాభీష్టస్యలక్షణసఙ్గతిః సతిచ సామాన్యతః ప్రపన్నస్యప్రాయశ్చిత్తనిషేధేన విశేషవిహితప్రాయశ్చిత్తాతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తసమ్భవః. ప్రాయశ్చిత్తశబ్దస్య కర్మవిపాకాదిమాత్రపరత్వేన సఙ్కోచాభావాత్, "ఉత్పన్నానర్థనాశనః"

ఇత్యస్య విభాగహేతువైజాత్యమాత్రకథనపరత్వాత్, అనర్థశబ్దస్య పాపపరత్వేన కృతపాపప్రణాశన మిత్యనేనవ్యాఖ్యాతత్వాత్.

ఉక్తంహి ప్రపన్నపారిజాతఏవ "ప్రాయశ్చిత్తం తిధాం ద్వేధా కృతపాపప్రణాశనమ్। చాన్ద్రాయణాదికఞ్చైక మన్యత్సన్ధ్యాగ్నిహో దికమ్। అత్రహింసాద్యపాయశ్చ కామ్యం నైమిత్తికంతథా। ఉపాయఃకర్మసాక్ష్యాది ప్రాయశ్చిత్తాత్మకం తథా। చాన్ద్రాయణాది కంకర్మ నకుర్యాత్తు కదాచన। భావ్యనర్థస్యయత్కర్మ పరిహారాయ కీర్తితమ్। సన్ధ్యార్చా పఞ్చయజ్ఞాది తన్ముముక్షుభి రాదృతమ్। నైమిత్తికఞ్చాగ్రయణం సీమన్తోన్నయనాదికమ్ । అగ్న్యాధానాదికం కార్య మధికారేసతిద్విజైః। నిషిద్ధకామ్యోపాయాఖ్యకర్మాణ్యేతాని నాచరేత్। ప్రాయశ్చిత్తం విశేషేణ ప్రపన్నస్య యదుచ్యతే। లక్ష్మీతన్త్రేకమలయా నిమిత్తేతుతదాచరేత్" ఇతి.

గురులఘ్వోశ్చ ప్రతిపదోక్తప్రపదనయో రసాఙ్కర్యఞ్చ తత్రైవోపపాదితమ్. "భగవద్ధ్యానయుక్తస్య తద్ధ్యానాదవధిక్రియా। నాస్తికస్యతుమూర్ఖస్య యుక్తంద్వాదశవార్షికమ్। ఏవం విషయభేదేన గురులఘ్వోర్నసఙ్కరః॥" ఇతి. ఏవఞ్చ తద్విరోధాత్కేషుచిత్కోశేష్వదర్శనాత్, "కమలయాయదుచ్యతే" ఇత్యనన్తరం "సకృదేవహి" ఇత్యాది తన్త్రవచనపాఠస్యైన యుక్తత్వాచ్చ; మధ్యేశ్రావిత్యాదికావచిత్కం ప్రక్షిప్తమ్.

అతిప్రసఙ్గస్తు ప్రపత్తిప్రభావవేదిభిః ప్రాథమికప్రపత్తావివసోఢవ్యః; అనువృత్తౌపాయస్యహి "జ్ఞాత్వాప్యుపాయహేతుత్వం యాకరోతి విమూఢధీః। భోగఏవహితత్రస్యాన్నిష్కృతిర్నానయాపిహి" ఇతి భగవదనభిమతత్వాతిశయ ఉక్తః; లోకసఙ్గ్రహార్థం వా ప్రతిప

దోక్తానుష్ఠానమ్; శరణాగతేః పరైర్నిశ్చేతుమశక్యత్వేన తదభావే ప్రాజ్ఞబహిష్కారానివృత్తేః.

అతఏవ బుద్ధిపూర్వేష్వపి ప్రపత్తేరేవసఙ్గ్రహఇతి ప్రపత్తి ప్రతిసన్ధాన కార్యతయా సాధనాన్తర నివృత్తిర్వేదాన్తాచార్యైరప్యభిహితా; "భూయోపి త్వత్ప్రపత్త్యా ప్రశమితకలుషాన్" "అపరాధ ప్రసఙ్గేచ పునః ప్రపదనంక్షమమ్" ఇత్యాదౌచ అసకృత్ పునః ప్రపత్తిరేవవర్ణితా.

యద్యపి "అపిచేత్పాతకం కిఞ్చిద్యోగీకుర్యాత్ప్రమాదతః । యోగమేవనిషేవేత నాన్యత్కర్మ సమాచరేత్" ఇత్యేతత్ప్రామాదికవిషయమ్; ప్రామాదికానామశ్లేష విషయత్వేన యోగవిచ్ఛేదో నకార్యఇత్యర్థకం శ్రుతప్రకాశికాయాం వ్యాఖ్యాతమ్; తథాపి ప్రపత్తిస్థలే ప్రమాదత ఇత్యశ్రవణాత్, "దైవాద్వాయదివామోహాదపాయస్య పరిప్లవే। భజమానోథ తావేవలక్ష్మీనారాయణౌపునః" ఇతి దైవమోహశబ్దాభ్యాం జ్ఞానాజ్ఞానకృతయోస్సఙ్గ్రహాత్, శక్త్యశక్త్యనుప నిబన్ధాచ్చ పునః ప్రపదనమేవ ప్రాయశ్చిత్తమ్.

"తానిసర్వాణ్యశేషాణి పాపాని ప్రశమంనయేత్ । పునః ప్రపదనేనాశు కర్మభిర్వాపి తత్పరైః । ప్రాయశ్చిత్తన్తు పరమం ప్రపత్తిస్తస్య కేవలమ్ । కుర్యాత్కర్మాత్మకం వాపి వాసుదేవ మనుస్మరన్" ఇతి భరద్వాజోక్తేః; సామాన్య విశేషాపాయయోర్ముఖ్యం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రపదనమేవకార్యమ్; లోకసఙ్గ్రహార్థన్తుసామాన్యాఽపాయే శాస్త్రోక్తమ్, విశేషాపాయే వైభవేష్ట్యాద్యపివాకార్య మిత్యవగమాత్.

ఉభయత్రాపి శబ్దశ్రవణాత్, ప్రపత్తౌ పరమ కేవలశబ్దయో శ్శ్రవణాచ్చ పాపనిర్హ్రాసకత్వం కర్మణాం ప్రాజ్ఞసఙ్గ్రహహేతుత్వమ్; ప్రపత్తేరశక్తాధికారత్వ స్వీకారే పరమశబ్ద విరోధాపత్తేరితి విభావ్యతే; తథాపి తస్యాః పూర్వకృత ప్రపదనానుసన్ధానరూపత్వాభావః.

సకృదేవేత్యస్య విద్యాన్తరన్యాయ ప్రాప్తావృత్తినివారకత్వే విధిప్రాప్తావృత్త్యనివారకత్వాత్; "సకృదేవ ప్రపన్నస్య కృత్యం నైవాన్యదిష్యతే। ఉపాయాపాయముక్తస్య వర్తమానస్యమధ్యతః" ఇతి, ఉపాయాపాయసమ్ప్లవ విరహాదశాయామేవ కర్తవ్యాన్తర నిషేధాత్.

నచ సమర్పితభరస్యాస్వీయత్వాత్ పునస్సమర్పణాసమ్భవః; మోక్షార్థభరస్య తథాత్వేపి అపాయ నివృత్త్యర్థభరస్య అసమర్పితత్వాత్; నహ్యయమపాయో మోక్షప్రతిబన్ధకః. ఫలవిళమ్బాపక్లేశాన్యతరమాత్ర హేతుత్వాత్; నచ, "కృతేపాపేఽనుతాపో వై" ఇత్యాదిషు స్మరణశబ్దశ్రవణాత్తత్సిద్ధిః. ప్రథమప్రపత్తావపి స్మర్తేతి శ్రవణాత్.

నచప్రాథమిక ప్రపత్త్యైవాపాయనివృత్తేః పునః ప్రపదనాసమ్భవః. భక్తేరివ తస్యాబుద్ధిపూర్వాఘమాత్ర నివర్తకత్వాత్; పునః ప్రపత్తి విధాన సామర్థ్యేన సర్వశబ్దసఙ్కోచస్య న్యాయ్యత్వాత్; "నబిభేతి కుతశ్చన" ఇత్యాదీనాం భక్తసాధారణ్యాత్; "అపాయో ద్విరతశ్శశ్వత్," "అథోపాయ ప్రవృత్తశ్చ" ఇత్యాదినా ఫలవిళమ్బ ప్రతీతేశ్చ. అన్యథా పూర్వకృత ప్రపదనానుసన్ధానస్యావైయర్థ్యాత్.

నచతద్బ్రయ నివృత్త్యర్థ ముపాయా న్తరనివృత్త్యర్థశ్చ; ప్రాయశ్చిత్తతో క్తి విరోధాత్, ప్రపన్నవిషయేప్యపాయానాం నిగ్రహహేతుతయా భగవత్కృపాయా పోపాయ విరోధిత్వస్య శ్రీవచనభూషణ వ్యాఖ్యానాదావభిహితత్వాచ్చ; ప్రారబ్ధనివర్తకత్వన్తు "ప్రారబ్ధస్యాపిభూయసీ" ఇతి విశేషవచనాత్; నచ బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘవిషయే విశిష్యకిఞ్చిద్వచనం దృశ్యతే.

నచ ప్రాగేవబుద్ధిపూర్వోత్తరాఘోద్దేశేనాపి ప్రపత్త్యనుష్ఠానమ్; వచనమన్తరేణాపితథానుష్ఠానేభక్తావపి తత్ప్రసఙ్గాత్; సర్వైరప్యేవమనుష్ఠాతుం శక్యత్వేన పునఃప్రపత్తివచనస్యనిర్విషయత్వాపత్తేశ్చ;(౧)"కరిష్యమాణాంశ్చ సర్వాన శేషతః క్షమస్వ"ఇతి భాష్యకారోక్తిర బుద్ధిపూర్వమాత్రవిషయా; వినాశవిషయాణామివ పూర్వాఘానాం, అశ్లేషవిషయాణామప్యుత్తరాఘా నాం క్షమణ ముపపన్నమ్; కరిష్యమాణశబ్దో వా కారయిష్యమాణ పాపారమ్భకపాపపరః. నిమిత్తవతఏవహి నైమిత్తికేధికారః. అన్యథా అస్యాశ్లేషాధికరణ విరోధాత్.

నచైవమపి సర్వైరేవమేవ ప్రపదన్యకర్తుం శక్యత్వాత్. పునః ప్రపత్తివచనస్యనిర్విషయతా, పాపారమ్భకపాపనివృత్తే స్వతః ప్రయోజనత్వాభావేన కామనానవశ్యమ్భావాత్, ప్రత్యుత అగమ్యాగమనాదిజన్య సుఖవిరోధిత్వేన ద్వేషస్యైవసమ్భవాత్; శాణ్డిలీవృత్తాన్తాదౌచ, జ్ఞానవత్కృత స్యాఘ పాయస్య భగవన్నిగ్రహహేతుతా ప్రసిద్ధేతి శ్రీవచనభూషణాదౌస్ఫుటమ్.

నచ,(౧)"పరిహారమధుసూదన ప్రపన్నాన్" ఇత్యుక్త్యా ప్రపన్నస్య బుద్ధిపూర్వాఘాలేప శ్శఙ్కనీయః. ఉపాసకేష్వపి యానుప

శ్యత్వాభావశ్రవణాదుపక్లేశాదీనాఞ్చ అత్రాపి సమ్భవాత్; తథా స్యాద్యమ్నాయే "ఇహైవ కేచిదుపక్లేశాభవన్తి" ఇతి సామాన్య నిర్దేశేన ఖఞ్జత్వాద్యుక్తిరుపలక్షణార్థేతి జ్ఞాయతే; తేనజ్ఞానమాన్ద్య భగవదనుభవసఙ్కోచ విచ్ఛేదభగవద్భాగవత కైఙ్కర్య రసగర్హాబహిష్కారాదయోఽపి వివక్షితా ఇతి, కేషాఞ్చిత్కృతాపరాధా నామ కృతప్రతిసమాధానానాం కాణత్వాద్యదర్శనే పినక్షతిః.

దృశ్యమానానాఞ్చ ప్రారబ్ధకర్మఫలత్వవద్వచనాదపాయ ఫలత్వమపిశక్యం వక్తుమితి నైకాన్తతః ఫలాభావ నిశ్చయః. రాజా హి కృతాగసస్స్వపుత్రాన్ స్వయం శిక్షయన్నపి నాన్యకృతాపరాధం సహత ఇతి, కృతాపరాధభాగవతానాదరస్య భగవదసహ్యతాయాం దృష్టాన్తకథనాత్; వరవరమునిభిరపి బుద్ధిపూర్వాఘస్యాశక్షాహేతుతాఙ్గీకృతైవ.

రాక్షసీనామపి "భవేయం శరణంహివః" ఇత్యేతదనన్తర భావ్యపరాధా మారుతికృత వధోద్యోగనిమిత్త భయజనకత్వేన కృతకార్యాః; అతోఽనపాగ్య్సబ్ధి పూర్వాఘేచ అత్యన్త మనుగ్రహః. "లఘుర్దణ్డః ప్రపన్నస్య రాజపుత్రాపరాధవత్ । వివేకినాం ప్రపన్నానాం ధీ పూర్వాగస్య నుద్యమః । మధ్యానామను తాపాది శ్శిక్షా కఠినచేతసామ్" ప్రపత్తి ప్రతిసన్ధానం త్వాప్తై రుపదిశ్యమానం ప్రామాదికవిషయే ప్రాయశ్చిత్త పరివృత్తి నివృత్త్యర్థం, బుద్ధిపూర్వవిషయే పునః ప్రపత్త్యతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తనివృత్త్యర్థం వా; బుద్ధిపూర్వాఘస్యాపి. సర్వశబ్దార్థాన్తః ప్రవేశకథనమ్; తదపిన సర్వధాఫల ప్రతిబన్ధకాని త్యేవం పరతయా యోజ్యమితి,

అత్రాహుః, దాశరథ్యనుయుక్తేన భగవతా భాష్యకారేణ ప్రపత్తేః ప్రారబ్ధనివర్తకత్వే మా శుచ ఇతి ప్రమాణం దర్శితమ్; అనార్తస్య ప్రారబ్ధదేహే శోకాభావాత్తదనువృత్తిః, ఏవఞ్చ శోకజనకసర్వపాపనివర్తకత్వం ప్రపత్తేస్సమ్ప్రతిపన్నమ్. యది సహ్యాభ్యమానే నాపి బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘేన సఞ్జాతశ్శోకః, తదపి క్షమస్వేతి ప్రార్థ్యతే, తదా తదపి భగవాన్ క్షమత ఏవ; అత ఏవ భాష్యకారైః "కృతాన్ క్రియమాణాన్ కరిష్యమాణాంశ్చ సర్వానశేషతః క్షమస్వ" ఇతి ప్రార్థితమ్; అబుద్ధిపూర్వకాణ్యుత్తరాఘాన్యకృతాన్యేవ.

న చావశ్యం నిమిత్తస్య తత్కాలీనత్వాపేక్షా; "ఐన్ద్రాగ్నమేకాదశకపాలం నిర్వపేజ్జనతామేష్యన్" ఇత్యాదావభివిష్యజ్జనతాగమనస్య నైమిత్తికప్రయోజకత్వాత్; నాపి నిమిత్తనిశ్చయ ఏవ; తథా ఉపరాగశఙ్కయాపి స్నానాద్యాచరణాత్, "సంవత్సరస్యైకం వాపి చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విజోత్తమః। అజ్ఞాతభుక్తశుద్ధ్యర్థమ్" ఇత్యాదావభావాత్; స్పర్శశఙ్కయాపి శిష్టైస్స్నానాచరణాత్, బహ్వాయాససాధ్యస్థలీయనిష్కృతిప్రవృత్తౌ పునర్నిమిత్తనిశ్చయోఽపేక్షిత ఇతి నైష్యన్మహాపాతకాదిశఙ్కయా తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తానాం నిత్యానుష్ఠానప్రసఙ్గః.

వస్తుతోఽనపాపే నిమిత్తే ప్రవృత్తిస్తన్నివృత్తికామనయాత్వనుష్ఠీయత ఇతి నాత్ర తత్ప్రసక్తిః; ఆవాహితా దేవతా యాగాకరణే కుప్యేదితివన్నేహ కిఞ్చిద్బాధకమ్; కరిష్యమాణపదస్య కరిష్యమాణపాపారమ్భకపాపపరత్వే లక్షణా; పాపాన్తరారమ్భకత్వేన క్రౌర్యఖ్యాపనాయ పృథగుక్తిః స్వీకారేఽపి కృతానిత్యస్య తదతిరిక్తపరత్వోక్తేః.

ణా; నచభక్తావపితథానుష్ఠానప్రసఙ్గః తస్యానియతఫలకత్వాత్, ప్రపన్నస్థలే భగవతస్సర్వేష్టప్రదత్వాత్; అతఏవహి యావత్ప్రారబ్ధం యావత్తద్దేహం యావత్తత్క్షణం వేతి ప్రపన్నానాం మోక్షావధి నియమేతదిచ్ఛాతారతమ్యమేవ సర్వాత్మకం ప్రమాణమితి నిక్షేపరక్షాయాముక్తమ్.

నచపునః ప్రపత్తివచనస్య నిర్విషయత్వాపత్తిః; సకృదేవప్రపన్నస్యేత్యాద్యనురోధేన "ప్రపద్యేత హృషీకేశం శరణం శ్రీపతిం హరిమ్" ఇత్యాదేరపి తస్య ప్రపత్తిప్రతిసన్ధానమాత్రపరత్వాత్, తద్విధేశ్చప్రాయశ్చిత్తాన్తరనివృత్తిమాత్రపరతాయాః, ప్రాయశ్చిత్తాత్మకః కశ్చిదిత్యాది వచనాన్తరానురోధేనాశ్రయణాత్;

నచైవమనుతాపాదివైయర్థ్యమ్; ప్రాతికూల్య వ్యవసాయనివృత్త్యైవ హ్యధికారిణాయదివాసనాబలాత్ కదాచిద్బుద్ధిపూర్వాణ్యపి పాపానిభవన్తి తదాతాన్యపిసోఢవ్యానీతిప్రార్థితే, భగవతాతత్సోఢవ్యమ్ యదిచనాస్యానుతాపస్స్యాన్నాసౌ ప్రాతికూల్యవ్యవసాయాన్నివృత్తఇత్యనధికార్యేవాసౌ; అతఏవ, అపచారానన్తరమనుతాపానుదయే జ్ఞానమేవానుత్పన్నం వేదితవ్యమితి వేదాన్తవేద్యైరుక్తమ్. ఏతేన (౧) "నావిరతోదుశ్చరితాత్" ఇత్యాది శాస్త్రవిరోధప్రసఙ్గోపి నిరస్తః.

సహిమయాబుద్ధిపూర్వం పాపాన్యనుష్ఠాస్యన్తే; తానిచభవతాక్షన్తవ్యానీత్యుక్తోపిభగవాన్ క్షమతే. తస్యప్రపత్తికాలేపి ప్రాతికూల్యవ్యవసాయనివృత్త్యభావేన అనధికారిత్వాత్. కిన్తుప్రాతికూల్యవ్యవసాయనివృత్తిర్భగవత్కృపయాజాతా; అథాప్యతిక్రూరప్రకృతిసంసర్గవశాత్ కదాచిద్బుద్ధిపూర్వకాపరాధోత్పత్తౌ కథమితిసర్వ

జ్ఞసాక్షికం శోచతా యదికదాచిత్స్యాః, తస్యాపికుమస్వేతి ఈదృ
శస్య చాధికారిణోనుతాపో జాయత ఏవ.

యస్యాకృతేనానుతాపస్తస్య పునఃప్రవృత్తౌ బాధకాభావాత్
అనువర్తన్త ఏవ అఘాని నకృన్తవ్యాని తాని. తదుక్తమ్. (౧) "కుమా
సాపరాధేనుతాపిన్యపేయా త్వఘం సాపరాధేపి దృప్తేమయిస్యాత్"
ఇతి; బుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపనివృత్త్యుద్దేశేనాపి ప్రపదనాను
ష్ఠానేపునః ప్రపదనవచనస్య నిర్విషయతా స్యాత్. యస్య బుద్ధిపూర్వక
పాపేషు నిగ్రహాసాధనతాజ్ఞానమ్; తస్య తత ఏవ తన్నివృత్తీచ్ఛాస
మ్భవాత్; యస్య హితజన్యసుఖవిరోధితయా తన్నివృత్తౌ ద్వేషః; త
స్య ప్రాతికూల్యనివృత్త్యభావేన అనధికారిత్వాత్; బుద్ధిపూర్వక
పాపారమ్భకపాపసద్భావస్య చ నిశ్చితః; అతో నిమిత్తనిశ్చయస్యైవ నై
మిత్తికాధికారిత్వం వదతాం తన్నివృత్త్యుద్దేశేనాపి నప్రపదనసమ్భ
వః; న వా తత్ప్రతివిశిష్య వచనమస్తి. ప్రారబ్ధనివర్తకత్వవచనా
నామ్, "ఆర్తానామాశుఫలదా" ఇతి వచనానురోధేన అధికారివిశే
షవిషయత్వస్యవక్తవ్యతయా వర్తమానదేహానభ్యుపగచ్ఛతో బుద్ధి
పూర్వకపాపారమ్భకపాపనివృత్తిమాత్రకామనాయాం తన్నివృ
త్త్యసిద్ధేః.

అన్యథా వర్తమానదేహానుభావ్యదుఃఖహేత్వంశనివృత్తి
మాత్రేచ్ఛాయాం తన్నివృత్తేరపి ప్రసఙ్గేన దుఃఖానుభవితృప్రపన్నో
చ్ఛేదప్రసఙ్గాత్. నచబుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపస్మభిస్తదారమ్భ
ఫలవిళమ్బాభావేజతి తస్యావ్యార్తతా; కాలవిశేషావచ్ఛిన్నమోక్షే
చ్ఛాయామవిళమ్బాత్; తదభావే తత్కృతవిళమ్బభీతస్య తన్నివృత్తి
కామనయా తన్నివృత్తావపి ఆశుఫలదత్వోక్తేరేవ ప్రమాణత్వాత్,

వైరాగ్యాయ దుఃఖహేతుత్వం శోనేశ్వరేణ క్షమ్యత ఇతి శిక్షాప్రయోజకపాపేపి తుల్యమ్.

నచోపాసనస్థలేపి బుద్ధిపూర్వకపాప నివృత్తికామనయా అఙ్గప్రపత్త్యనుష్ఠానప్రసక్తిః; భక్త్యుపకారస్యైవ తదఙ్గతయా పృథక్ఫలాయా తథాత్వాత్, ప్రాయశ్చిత్త రూపాయా నిమిత్తే సత్యేవ కరణాత్, కారణపాపనివర్తకప్రపత్త్యనుష్ఠానప్రసఙ్గైవతౌల్యాచ్చ; ప్రపన్నపారిజాతే చ "తస్మాత్ప్రమాదాద్బుద్ధ్యా వా యత్ప్రపన్నస్య దుష్కృతమ్। తత్సర్వం శమయత్యాశు శరణాగతిరేవ సా" ఇతి ప్రామాదికనివర్తకత్వేనాభిమతాయాః పూర్వప్రపత్తేరేవ బుద్ధిపూర్వనివర్తకత్వోక్తేశ్చ; ఏతన్మూలభూతశ్చ "దైవాద్వా యది వా మోహాత్" ఇతి వచనమ్.

నచ, అనల్పస్య ప్రామాదికస్యాపి ప్రాయశ్చిత్త సాపేక్షతా; "అపిచేత్పాతకమ్" ఇత్యేతద్విరోధాత్; దృశ్యతే చ ప్రాగేవ బుద్ధిపూర్వకపాపనివృత్తిప్రార్థనా; "తథాప్యత్ర ప్రవృత్తిర్యా త్వత్స్మృతేస్సా వినశ్యతు" ఇతి, అవగమ్యతే హీంకోటా ప్రార్థనా; యద్యపి చాత్రాపి స్మృతిసాపేక్షత్వప్రతీతిః, తథాపి, త్వత్స్మృతేరితి బహువ్రీహిపక్షే; స్మృతిరపి తు ప్రార్థ్యతే; మాభూత్ప్రాయశ్చిత్త ప్రవృత్తిరితి.

అథవా, "నావిరతో దుశ్చరితాత్" ఇత్యాది శాస్త్రవశాత్ప్రపత్తేస్స్మృతిమదధికారివిషయ ఏవ బుద్ధిపూర్వకపాపనివర్తకత్వమ్; ఏవఞ్చ అధికారభూతాయాస్స్మృతేరపి హేతుత్వోక్తిరవిరుద్ధా; తథా చ, బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘనివృత్తి ప్రార్థనాయాం "యద్యనుతప్తో మాం స్మరసి, తదా తదపి నివర్తయిష్యామి" ఇత్యేవ భగవతస్సఙ్కల్పః.

యస్త్వనుతాపస్మరణే అపి ప్రార్థయతి, తస్య తేఽపిసమ్పాదయత్యేవ. నతుప్రామాదికవత్సర్వథానిగ్రహోనుదయః.

యస్తుపాపారమ్భకపాపనివృత్తిమేవ ప్రార్థయతే, తస్యపాపోత్పత్తిరపినాస్తీతి నైతద్విచారావసరః. యేనతు ప్రాక్ నప్రార్థితమ్, తస్యపునః ప్రపత్తౌ బాధకాభావఇతి తత్సాధారణ్యాయైవ(౧)"శరణం వ్రజేత్" ఇతివచనమ్; నచైవం పునఃప్రపత్తేఽపి పాపశబ్దార్థతాకథనవిరోధః; ప్రపత్తేస్సాధనత్వానఙ్గీకారేణ ప్రాగుపాయత్వేనానుసంహితస్యైవభగవతఅత్రాప్యుపాయత్వానుసన్ధానస్యకర్తవ్యతయా, ఉపాయాన్తరేష్వనుపాయత్వజ్ఞానస్యశుద్ధస్మృతిరూపతయావా పూర్వపునఃప్రయోగనిషేధోపపత్తేః,

యస్యహికర్మణ్యేవోపాయత్వబుద్ధిస్తస్య పరంకర్మభేదాన్మోక్షోపాయోనుష్ఠితః; ప్రాయశ్చిత్తన్త్విదానీం క్రియతేఇతిమతిః; యస్యపునర్మోక్షోపాయత్వేన వృతోభగవానేవ ప్రాయశ్చిత్తం భవత్వితిజ్ఞానమ్, తస్యైతదంశేన ప్రతిసన్ధానరూపమితి శక్యతే వ్యపదేష్టుమ్. ఏతదభిప్రాయేణైవహ్యుపాయబుద్ధ్యాకృతాప్రపత్తిః పాతకతుల్యేత్యుక్తమ్.

ఉక్తఞ్చలక్ష్మీతన్త్రే:-"భజమానోఽథ తావేవ లక్ష్మీనారాయణౌ ప్రభూ" ఇతి, నహ్యన్యవ్యావర్తకంతత్పదమితి, అసంహితత్వవిషయకత్వమావశ్యకమ్, విశ్వాసాదీనాం ప్రాగేవసిద్ధానామనువృత్తేః, క్షమస్వేతిప్రార్థనామాత్రమేవాపేక్షితమితి, "అజ్ఞానాదథవాజ్ఞానాత్" ఇతి శ్లోకేవ్యక్తమ్. "ఏకైవ కేవలమ్" ఇతి హ్యఙ్గాన్తరసాధనాన్తరాసంసర్గావుచ్యేతే.

భగవదుపాయభావాననుగుణ కైఙ్కర్యాతిరిక్త ప్రవృత్తిమాత్రానన్వయ విషయకం జ్ఞానం స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానవతః ప్రాగేవవృత్తమితి భరన్యాసప్రాధాన్యా త్పునరుపాయ వరణస్యసర్వపాపశబ్దార్థకోటినివేశో రమ్యజామాతృదేవైః కృతః; తత్రోమోక్షణస్తతస్యఫలాప్రతిబన్ధకత్వసమ్పాదనమ్, ఫలాప్రతిబన్ధకత్వేపిపాపత్వ మన్వయాదపీత్యుక్త్యాభిమతివిశేషాభావప్రయోజకత్వమ్; గురూణామనుతాపశూన్యానామనువృత్తానాంప్రాప్తివిరోధిత్వమర్థపఞ్చకోక్తమ్; అనావృత్తేతు ఐహిక కైఙ్కర్య రసవిచ్ఛేద ప్రాప్త బహిష్కారాదికం బోధ్యమ్.

తదేత త్ప్రపన్నపారిజాతేస్పష్టమభిహితమ్, (౧) "ఉపాయాధిగమేస్యాథ భ వేదుత్తరపూర్వయోః । అశ్లేషశ్చ వినాశశ్చపాపపుణ్యమయోరఘయోః । ప్రారబ్ధేతరయోస్తువినాదృష్టస్యనశ్యతి । పూర్వాఘముత్తరాఘన్తుమతిపూర్వమనుత్తరమ్।ఆదేహపాతాదావృత్తమనుతాపవివర్జితమ్ । యత్తద్విధైవాశ్లేషస్స్యాదన్యస్యాఘస్యయుక్తతః" ఇతి అనుతాపేపూర్వప్రపత్త్యైవ పాపనివృత్తిరిత్యుక్తప్రాయమ్; "భూయసీ" ఇతి. భక్తివైలక్షణ్యోక్త్యాఅతిప్రసఙ్గోనిరాకృతః.

నచభూయసీత్యతో భూయసీత్యర్థో వరదాచార్యాణా మభిమతః; "ఆర్తానాంభూయసీసాతుప్రారబ్ధమపినాశయేత్ । ప్రపత్తిర్భాయసీయతః॥" ఇతి వ్యాఖ్యానాత్; భగవద్భాష్యకారోక్తిశ్చ "కర్మణశ్శోకహేతో స్త్వాం మోక్షయిష్యామిమాశుచః । ఏవం భగవతోక్తత్వాదేతద్దేహావిశోచనాత్ । ఆర్తస్యసద్యోముక్తిస్స్యాత్ప్రపత్తిర్భాయసీయతః । దృప్తఃప్రారబ్ధదేహాన్తం నశోచతితతస్స్వయమ్। దేహాన్తే ముచ్యతే సైషా మోక్షకాల వ్యవస్థితిః" ఇతి శ్లోకైస్సఙ్గ్రహితా.

అతఃపూర్వమేవప్రార్థనాయాం స్మరణమాత్రమ్; తదభావే ప్రార్థనాగర్భస్మరణం ప్రపన్నేనానుతప్తేనానుష్ఠేయమ్; ప్రతిపదోక్తస్తులోకసఙ్గ్రహకామనయాకృతమపి సర్వపాపవిమోచకభగవత్ప్రీభావాన్న లేపకమ్; ప్రత్యుతభూతానుకూల్యరూపత్వాదభిమతిసమ్పాదకమితి శిష్టతయావ్యపదేశ్యై రవశ్యమనుష్ఠేయమ్; శక్తానాంప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తకర్తవ్యతోక్తిః వేదానాచార్యాణా మేతదభిప్రాయేణైవ; ప్రాగేవబుద్ధిపూర్వోత్తరాఘనివర్తనప్రార్థనా నిరాకరణమపి పశ్చాత్తైస్వైరనిరాకరణమాత్రపర మితిసకాప్యనుపపత్తి రితి;

రహస్యత్రయజీవాతౌతుషష్టిప్రబన్ధనిర్మాతృశ్రీమన్నారాయణమునిభిరుక్తమ్; "శక్తౌప్రతిపదోక్తంస్యా దశక్తౌ శరణాగతిః" ఇతి వచనానుసారేణ ప్రాయశ్చిత్తవిభాగేపి"అపిచేత్పాతకం కిఞ్చిద్యోగీకుర్యాత్ప్రమాదతః"ఇతియోగినః పాతకసమ్భవే కర్మవ్యతిరేకేణ యోగస్యైవప్రాయశ్చిత్తత్వేనవిధానవదస్యాధికారిణఃప్రాయశ్చిత్తంపునః ప్రపదనమేవ; తథోక్తమ్, "అపాయసమ్ప్లవేసద్యః ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । ఉపాయానాముపాయత్వస్వీకారేప్యేత దేవహి" తదాహ, భూయోపీతి;

న్యాసవింశతివ్యాఖ్యానేచ "శక్తౌ ప్రతిపదోక్తం స్యాదశక్తౌ శరణాగతిః" ఇతి వచనార్థమాహ- ప్రాయశ్చిత్తఞ్చ యోగ్యమితి; అస్యాధికారిణస్తుయోగ్యం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రపదనమేవ; "అపాయసమ్ప్లవేసద్యః" ఇతివచనాత్. యథాయోగనిష్ఠస్య అపిచేత్పాతకం కిఞ్చిదితివిధానమ్; తద్వదత్రాపితాత్పర్యమితి. ఏవఞ్చవదతాం "శక్తౌప్రతిపదోక్తంస్యా దితిసామాన్యవిషయమభిమతమ్. ప్రపన్నాదత ఇ

తిచ కాదాచిత్కే వాసనాబలాయాతే కాదాచిత్కే జ్ఞానకృతేపివర్త తఇతి చ.

ఏతేన శ్రీవచనభూషణవ్యాఖ్యానోక్తిః ప్రామాదికోపాయ సంసర్గే ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్వ్యాఖ్యాతః. ఏతదభిప్రాయేణైవ ప్రపన్నానాం బుద్ధిపూర్వాఘాసమ్భవోక్తిరాచార్యాణామ్;బుద్ధిపూర్వాశ బ్దస్యాప్యసకృదనువృత్తపరత్వాత్; న చైవం శ్రుతప్రకాశికా విరోధః, "భగవద్ధ్యానయుక్తస్య తద్ధ్యానాదావధిక్రియా" ఇతి ప్రపన్న పారిజాతగ్రన్థానురోధేన శ్రుతప్రకాశికాయా బుద్ధిపూర్వాఘాకర్తృత్వ మాత్రప్రతిపాదనపరత్వాత్,

అన్యేతు-అజ్ఞానాశక్తిభ్యాం ప్రపన్నానాం ప్రపత్తౌ సాధనత్వబుద్ధిమతాం శక్తాశక్తవిభాగేన ప్రపదనం ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తం వా అనుష్ఠేయమ్; ఉపాయాన్తరేషుస్వరూపవిరుద్ధత్వ జ్ఞానవతాంపునస్సిద్ధోపాయాధికారిణాం ప్రపదనమేవ; తాదృశశ్చాధికారిణోనప్రాయశ ఇదానీం లభ్యన్తే; ఆచార్యైరపిహి "అజ్ఞానాత్ప్రపన్నాః అస్మదాదయః" ఇత్యుక్తమ్. స్వరూపాధ్యవసాయకార్యస్వరూపవిరుద్ధత్వజ్ఞానస్య సాధనాన్తరేష్వివ భోగ్యాన్తరేష్విదానీన్తనానాం ప్రాయశోనుపలమ్భాత్; అతఆలస్యాదివశాదధికారిణోపి ప్రతిపదోక్తపరిత్యాగేన మాప్రపత్తిమనుతిష్ఠేయురిత్యుత్తమాధికారిణామపి తదనుష్ఠానమిత్యాహుః.

సర్వథా ఉపాయాఽపాయసమ్ప్లవే భగవతశ్శరణత్వాధ్యవసాయఇతి ఉత్తరకాలానువృత్తిద్యోతకోస్తగ్రమానన్నిర్దేశ ఉపపద్యతె ఇతిభావః,

(౮౧) మూ:— ఉపాయాన్తరఙ్గళిల్ నెఞ్జు శెల్లామైక్కుమ్, కాలక్షేపత్తుక్కు మినిమైయాలే విడవొణ్ణామైయాలుమ్ నడక్కుమ్.

ప్రయోజనాన్తరాణ్యప్యాహ (ఉపాయాన్తరఙ్గళిలితి). వాసనాన్తరాదుపాయాన్తరేషూపాయత్వస్వీకారనివృత్తిర్విశ్వాసానువృత్తేః ప్రయోజనమ్; అతఏవహిశశారిణా, భగవచ్చరణారవిన్దశరణత్వాధ్యవసాయస్య సార్వకాలికత్వమభిహితమ్.

లక్ష్మీతన్త్రే చ "భూయస్త్వం శృణు సఙ్క్షేపమనసూయేన చేతసా । శ్రుత్వా చ కురు యత్నేన రక్షాం చాప్యప్రమాదినీ" ఇత్యుత్తరకాలికోపాయాన్వయనివృత్తిప్రయోజకవిశ్వాసానువృత్తిరూపరక్షాయా అవశ్యకర్తవ్యత్వముక్తమ్; యః పునర్నిపుణతరః ప్రాగేవ సాధనాన్తర సంసర్గారమ్భకకర్మనివృత్తావపి భగవన్తముపాయమవృణోత్తస్య విశ్వాసానువృత్తిర్యద్యపినోక్తప్రయోజనా; తథాపి తస్య భగవద్గుణానుసన్ధానాంశేన కాలక్షేపభోగార్థత్వేనసమ్భవః.

తదుక్తమ్- "సత్త్వాహేతు సకృజ్జపేన సకలం కాలం ద్వయేన క్షిపన్" ఇతి, "ఆమ్రేడితోదశతియశ్చ కృతార్థభావమ్" ఇతి చ; "యావదాయుషమ్" ఇతివచనం తదనుసారిభాష్యకృద్వచనఞ్చ తదభిప్రాయమ్. ఉక్తా చ ప్రపత్తేరపి ఉత్తరకాలం ఫలతయా ఆవృత్తిర్భరద్వాజేన; (౧) "స్వాభావికోఽస్య సమ్బన్ధః పుంసో యః పరమాత్మనః । తస్యైవ బోధో న్యాసాఖ్యః ప్రథమం యాత్యుపాయతామ్ । స ఏవోపర్యుపర్యస్య పరాం ప్రీతిముపావహన్ । వృత్త్యాఖ్యఫలతాం యాతి తదేవామృతముచ్యతే" ఇతి.

(౬౧) పేఱ్ఱుక్కుప్పలకాలుమ్ నినైక్కిల్ ఉపాయమ్ నఴువుమ్.

నచభగవదుపాయత్వానుసన్ధాన స్యాప్యుత్తరకాలవ్యాపిత్వే "కృష్ణాఖ్యహేతుషు-సామ్యాకృత్" "త్వయ్యేకస్మిన్నపివిజహతోముక్తవత్సాధనత్వమ్" ఇత్యాదివిరోధః; ఉపాయాన్తరప్రవృత్తిసమ్పాదకవాసనాయాస్సమూలోన్మూలనేసాధనతాయా గుణాన్తరవదేవభోగార్థమనుసన్ధానాత్; కథఞ్చిదపిఫలోపయోగిన్యాస్సాధనతాబుద్ధేరభావస్యైవ "త్వయ్యేకస్మిన్నపి" ఇత్యేతదర్థత్వాత్. వరదాచార్యాస్తుసదాచార్యైరేవభగవతి సమర్పితభరాణామేవ "త్వయ్యాచార్యైర్వినిహితభరాః" ఇతిప్రస్తుతత్వాత్, తేషాం సర్వమపిస్వానుష్ఠానం ఫలరూపమిత్యాశయఇత్యాహుః; తదాతదభిప్రాయైనపరమైకాన్తిలక్షణోక్తిరితిభానః.

నతువర్తమాన నిర్దేశమాత్రేణఫలార్థమేవఅసకృత్ప్రపత్తిరావశ్యకీతిభ్రమితవ్య మిత్యాహ (పేఱ్ఱుక్కు-ఇతి) "తథాపుంసామవిప్రమ్యాభత్ప్రపత్తిః ప్రచ్యుతాభవేత్" ఇత్యేతదిహాభాష్యమ్. అత్రపలకాలుమిత్యుక్త్యాసకృత్త్వాకారం సాపేక్షత్వజ్ఞాపనాన్నైరపేక్ష్యోక్తిర్వ్యక్తివిశేషవిషయా; భగవదుపాయతాబుద్ధిదార్ఢ్యాయసాధనతయాతదనపేక్షత్వపరావా; ఆప్రయాణమనువర్తనేపి సకృత్త్వోక్తిః ఫలగౌరవపరామర్శేనేతి క్వచిదాచార్యోక్తిః.

ఉపాయాన్తరప్రవృత్త్యాదివిరహాయ విశ్వాసస్యానువర్తనీయతాజ్ఞాపనార్థా; "సకృత్ప్రత్యయంకుర్యాచ్ఛాస్త్రార్థస్య కృతత్వాత్ప్రయాజాదివత్" ఇతిన్యాయోహి-భక్తౌ, "సఖల్వేవంవర్తయన్యావదాయుషమ్" ఇతిశ్రుత్యాబోధితోపి ఇహ నిరపవాదః; ఇహాపి, "మాంప్రపద్యేత సతతం సూక్తేనానేన మానవః । ప్రపద్యమానో

మాంనిత్యం దేవంవా పురుషోత్తమమ్ । ఉత్థాయాపరరాత్రేచ పూ ర్వోక్తమనుచిన్తయన్ । సర్వధర్మాన్ సర్వకామానైహికా ముష్మికా నపి । సన్త్యజ్యవిధినానిత్యం షడ్విధాంశరణాగతిమ్ । ఆచార్యానుజ్ఞ యాకుర్యాచ్ఛాస్త్రదృష్టేనవర్త్మనా" ఇత్యాదీన్యావృత్తిబోధకాని ప్రమాణానిసన్తీతిచేత్, అవృత్తినిషేధకానాంవచనానామనేకేషాం సత్త్వేన, ఏతేషాంకాలనియమాభావప్రతిపాదనే ప్రతిసన్ధానాను వృ త్త్యావశ్యకత్వప్రతిపాదనే శరణాగతిసామాన్యే త్యాగాదినియమప్రతి పాదనేవా తాత్పర్యావధారణాత్;

ఏవంపూర్వవాక్యార్థోనిరూపితః.

ననుకిమర్థముత్తరవాక్యమ్. తద్ధినతావదాత్మసమర్పణ ప్రతి పాదనార్థమ్; శేషత్వజ్ఞానకార్యశరణవరణోక్త్యాతత్సిద్ధేః; యదేవహి "శరణంవ్రజ" ఇత్యనేన విహితమ్. తదేవ ద్వయేపూర్వఖణ్డేనప్రకా శ్యతే; తత్రావిహితత్వేతత్ప్రకాశనమనర్థకమ్;శరణం వ్రజేత్యనేనైవ విధానేన ఉత్తరఖణ్డేన నతత్ప్రకాశ్యమ్; నాపిఫలసమర్పణమ్, ఉక్త దోషాత్, ఫలబోధకపదాభావాచ్చ; చతుర్థ్యాయుగపత్ఫలసమ్ప్ర దానత్వోభయబోధకత్వా సమ్భవాత్.

నాప్యధ్యవసాయప్రార్థనేఖణ్డద్వయప్రతిపాద్యే. ప్రార్థనామ తేఃవశరణాగతిత్వాత్; ఉపాయప్రార్థనాగర్భితాఫలప్రార్థనాతు ఉ త్తరఖణ్డార్థఇత్యపి అజ్గప్రపత్తినిష్ఠస్యైవ ప్రార్థనీయోపాయాన్తరాభా వాత్, ఉపాయత్వస్యోపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపతయా తద్ఘట కఫలప్రార్థనాయా అపిసిద్ధత్వాత్,

నచనైరపేక్ష్యాంశః ప్రాక్ప్రార్థితః; ఇదానీను ఫలమిత్యస్తి విశేషః; స్వరూపే ఉపాయనైరపేక్ష్యస్యసిద్ధత్వేనఫలప్రదాన ఏవత స్యవాచ్యతయా ఫలప్రార్థనాయాఅపి సిద్ధత్వాత్; నచపృథక్కీర్తనే

(౮౨) ఉత్తరవాక్యత్తాలే ప్రాప్యమ్ శొల్లుకిఱతు.

సత్యేవసర్వాధికారిసాధారణఫలప్రార్థనాతిరిక్తనైరపేక్ష్యప్రార్థనాసద్భావనిశ్చయః; పూర్వవాక్యే ప్రార్థనావాచకపదస్యాస్పష్టతయా ప్రమాణాన్తర పర్యాలోచనాయాం తత ఏవోపాయత్వ ప్రార్థనాసిద్ధేః.

నచోపాయత్వనిరూపకఫలవిశేషఏవాత్రప్రతిపాద్యః ; అధ్యాహృతప్రార్థనా పదానర్థక్యాత్; త్వదేకశేషస్యమమ త్వన్ముఖోల్లాసైకప్రయోజనాయారక్షా, తద్భరస్త్వదీయఏవేత్యాకారకస్యపూర్వవాక్యోక్తజ్ఞానస్యఅముముక్షువ్యావృత్తత్వాత్; అర్థాదేవ ఫలవిశేషసిద్ధేశ్చ; రక్షాభరన్యాసమాత్రమేవహి సర్వఫలార్థిసాధారణమ్; పూర్వఖణ్డేనైవ శరణాగతేః ప్రతిపన్నత్వాత్, కృత్స్నద్వయస్య శరణాగతికరణత్వ ప్రతిపాదకవచన విరోధశ్చేత్యతఆహ (ఉత్తరవాక్యత్తాలితి)

క్రియాం తత్సమ్బన్ధినంవార్థం ప్రకాశయతఏవ; కరణత్వాత్; సూక్తవాక్యగతాయురాదిపదానామివ ఫలప్రకాశకోత్తరఖణ్డస్యాపికరణత్వం సమ్భవత్యేవ. అసిద్ధఫలవిషయకానుసన్ధానత్వాత్ ప్రార్థనాగర్భత్వోపపత్తిః; శరణంప్రపద్యఇత్యస్య ముముక్ష్వముముక్షుసాధారణతయా ఉత్తరవాక్యే ఫలవిశేషప్రతిపాదనే సత్యేవతస్యస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానరూపతాసిద్ధిః.

తావదార్తిరితిసర్వఫలసాధనతయా శరణాగతేః ప్రతిపాదనాత్, భరన్యాసమాత్రస్యైవ శరణపదసమభివ్యాహృత జ్ఞానార్థక

(౮౩) ప్రాప్యాన్తరత్తుక్త్యన్తైగ్నై

ధాతునాభోధనాత్; పురుషకారపురస్కారస్యాపి ఫలాన్తరార్థి సా
ధారణ్యాసమ్భవాత్, నృసింహావిషయేభ్యిత్తెర్ద్వై: పురుషకారస్య పుర
స్కారణాత్, కర్మాన్తఫలదేవత్యావనుగ్రహే సన్ధుక్షణస్యావిషయ విశే
షాయత్తత్వాత్; రమ్యజామాతృదేవ్రూదాహృతదివ్యసూరిసూక్తిత
ఏవ ఐశ్వర్యకైవల్యార్థినోరపి పురుషకారపురస్కరణప్రతీతేశ్చ; త
థాచ శరణపదోక్త్యోపాయత్వనిరూపకం నఫలాన్తరమితిజ్ఞాపనాయ
ఉత్తరవాక్యమిత్యాహ (ప్రాప్యేతి),

నచ, "శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్" ఇత్యాది ద్వయవివరణ
మన్త్రాన్తరే, "తవైవాస్మ్యహమచ్యుత" ఇతి సిద్ధశేషత్వానుసన్ధా
నరూపాత్మ సమర్పణమేవోత్తరవాక్యార్థతయా ప్రతీయత ఇతి వా
చ్యమ్.

"తవాస్మీతిచయాచతే" ఇత్యస్యైవ "తవైవాస్మి" ఇత్య
స్యాపిఫలప్రార్థనామాత్రపరత్వాత్; నహితత్రాపి నిక్షేపః ప్రతిపా
ద్యః; తస్యప్రపత్తిబహిర్భావాపత్తేః; కిన్తుకారణాభిధానానన్తరం ఫ
లాభిధానౌచిత్యాద్యాచత ఇత్యేతదనురోధాచ్చ ఫలప్రార్థనాపరత్వ
మేవ.

నచైవంప్రపత్తే స్సర్వఫలసాధనత్వాసిద్ధిః; స్వరూపసమర్పణ
పరత్వేపి భరసమర్పణాద్యుపలక్షణత్వాస్యవక్తవ్యతయా ఫలాన్తరో
పలక్షణత్వస్యైతత్పక్షే స్వీకారాత్; "శరణఞ్చ ప్రపన్నానాంతవా
స్మీతిచనాదినామ్। ప్రసాదంపితృషాన్త్స్వానాంపి కుర్వన్తి సాధవః"

ఇత్యుత్రతు కాయిక వాచిక ప్రపత్తీ వివక్షితే; తవాస్మీత్యస్య - తవర క్ష్యోస్మీత్యేవం పరత్వాత్ ;; ప్రపత్తిశబ్దస్యైవ వాచికాభిధానసమర్థ త్వేపి జ్ఞానప్రాధాన్యాద్భేదేన ప్రకీర్తనమ్.

నచతత్ర వాదినామిత్యస్య అపీతిశబ్దబలాత్ వాచికపరతా; ఇతిశబ్దస్యానుపూర్వ్యా ప్యాకార సాధారణ్యాత్. అన్యథా, "ఇతి ప్రార్థ నామతిః" ఇత్యాదావగతేః; ప్రపన్నాయేతి ప్రయోజనాన్తరపర పరమ్. గోబలీవర్దన్యాయాత్ ; తవాస్మీతితు అనన్యప్రయోజన పర మిత్యుక్త్వావప్యనన్యప్రయోజనస్యాపి ప్రపన్నస్యేవ రక్ష్యత్వేన ప్రప న్నాయేత్యస్యావృత్తిప్రసఙ్గాత్.

అతఏవస్తోత్రవ్యాఖ్యానే "తవాహమస్మీతి చయాచమానః" ఇత్యస్య ఫలప్రార్థనాపరత్వైవ స్వపక్షత్వేనోపన్యస్తా. తవాస్మీతిస్వామి త్వర్థకం "కైఙ్కర్యాఖ్యేపుమర్థే ప్యనుషజతి తదభ్యర్థనా హేతుభా వాత్" ఇతికైఙ్కర్యప్రార్థనాహేతుభూత శేషత్వానుసన్ధాన పరం సత్, తత్పరంవా;

ఉత్తరఖణ్డస్య ఫలప్రార్థనా పరత్వమేవచ సామ్ప్రదాయి కమ్; పూర్వప్రపదనగాథాయాం పరాఙ్కుశమునిభి రుత్తరఖణ్డా ర్థానుక్తేః. "శ్రియాచసహితాయాస్త్రేశ్వరాయార్థయే" "మిథునపరం ప్రాప్యమేవం ప్రసిద్ధం స్వామిత్వంప్రార్థనాఞ్చ" ఇత్యాదిభట్టపరాశర పాదసూక్తిదర్శనాత్; భాష్యకారైరపి విరోధిప్రహాణస్యపూర్వభా వితాద్వైదిక మన్త్రపాఠక్రమావలమ్బనేన సమశ్నుబ్దార్థం ప్రథమ తోవివృత్య శేషం పరభక్తీత్యాదినావివృతిమ్. అతఃఫల ప్రతిపాదన పరఏవోత్తరఖణ్డ ఇతిభావః

(౪౪) ఉపాయాన్తరఙ్గళై విట్టు చరమోపాయత్తైప్పఱ్ఱినాప్పోలే ఉపేయాన్తరమాన ఐశ్వర్యకైవల్యాదికళై విట్టు ఎమ్బెరుమాన ప్రాప్యత్తై అర్థిక్కిఱతు.

దీపకృదాదియోజనాః ప్రాగేవోక్తాః; ఉత్తరఖణ్డస్యసకలేతర విలక్షణప్రాప్యపరతాం దర్శయన్, ప్రతీపేవపూర్వఖణ్డస్య నిరతిశయోపాయపరతామావిష్కుర్వన్, ఈదృశోపాయోపేయ ప్రతిపాదకతయాద్వయస్య వైభవముపసూచయతి (ఉపాయాన్తరఙ్గళై విట్టితి) ఉపాయాన్తరశబ్దో "నరస్య బుద్ధిదౌర్బల్యాత్" ఇతివచనం ప్రత్యభిజ్ఞాపయతి. తత్రైకవచనమ్—"ఉపాయాస్తే త్రయః పూర్వే" "పూర్వేత్రయఉపాయాస్తే" ఇత్యాద్యనురోధాజ్జాతావితిసూచయితుం బహువచనప్రయోగః.

తత్త్యాగహేతుశ్చ దుష్కరత్వాదిః; దుష్కరత్వ ముక్తం భాగవతే. "సుదుశ్చరా మిమాంమన్యే యోగచర్యా మనాత్మనః" ఇతి; లక్ష్మీతన్త్రేచ "దేవదేవనతేశక్యాః కర్తుం కాలేన గచ్ఛతా। కాలోహి కలయన్నేష స్వతన్త్రోభవదాత్మకః। జ్ఞానంసత్త్వంబలశ్చైవ పాపూయుశ్చవినిక్రన్తతి। అన్తఃకరణసంస్థాహి వాసనా విషయాత్మకాః। తత్తత్కాలవశం ప్రాప్య ఘాతయన్తి శరీరిణః। ఉదాసీనోభవానేవం ప్రాణినాం కర్మకుర్వతామ్। తత్తత్కాలానుకూలాని తత్ఫలాని ప్రయచ్ఛసి। శశ్వచ్చాసుకరాన్ సర్వానుపాయాన్ జహాతి స్వయమ్" ఇతిచ.

సాపాయత్వఞ్చోక్తమ్. "అపాయా బహులాస్తథా" ఇతి, "సాన్తరాయాస్త్వనేకశః" ఇతిచ. చిరకాలసాధ్యత్వాదికఞ్చ–"న

ఖల్వేవం నర్తయన్యావదాయుషమ్''ఇత్యాదిభిరవగతమ్. విళమ్బ్య
ఫలప్రదత్వాచ్చ—''భోగేనత్వితరేక్షపయిత్వా" ఇతి ప్రారబ్ధస్యావ
శ్యానుభావ్యత్వవ్యవస్థాపనాదవగమ్యతే; ఉత్తమాధికారి స్వరూపా
నుచితత్వాచ్చ-సాధనాన్తరాధికారిణో మధ్యమత్వోక్తే రుత్తమాధి
కారిణం ప్రతి తత్త్యాగవిధానాత్, తత్సంసర్గే ప్రాయశ్చిత్త విధా
నాచ్చ.

"ప్రపత్తేశ్చరమత్వాచ్చ సులభోపాయ ఉచ్యతే" "శీఘ్రఫలప్ర
దః""సకృదేవహి శాస్త్రార్థః కృతోఽయం తారయేన్నరమ్" "నార్తా_స్తి
శరణస్థస్య కలాంకోటితమీమపి""శిష్టైర్నిషేవ్యతేసోయమకామహ
తచేతనైః।" "విప్రనిషేవితే" "తస్మాన్న్యాసమేషాంతపసా మతి
రిక్తమాహుః" ఇత్యాదితస్సుకరత్వాదిభి స్సకలోపాయ విలక్షణ
త్వేనావగమాత్, ఉపాయాన్తర ప్రతియోగికోత్కర్షవత్తయా ప్రమి
తత్వాచ్చ.

నచైవం సర్వోత్కృష్టోపాయసమ్భవే ఉపాయాన్తర విధాన
వైయర్థ్యమ్;* మాతాపితృసహస్రేభ్యోఽపి వత్సలతరం హిశాస్త్రమ్-
సర్వానప్యధికారిణోఽపరిత్యజదేవ తత్తద్రుచ్యానుగుణ్యేన పురు
షార్థసాధనానిబోధయతి; ఉక్తంహిభట్టపరాశరపాదైః—"శఠచి
త్తశాస్త్రవశతోపాయోభిచారశ్రుతిః" ఇతి; కామ్య కర్మవిషయే
చ "రోచనార్థా ఫలశ్రుతిః" ఇతి భాగవతే; నచతావతా అప్రా
మాణ్యమ్; మోక్షసాధనే ముఖ్యతాత్పర్యస్య బాధితార్థకత్వాత్;
ఏవఞ్చప్రపత్తౌ ముఖ్యతాత్పర్యేపి భక్తేరపిమోక్ష సాధనత్వా నపా
యాన్నశాస్త్రానాశ్వాసప్రసఙ్గః.

నచన్యాసో అతిరి క్తఇతివత్, కశ్చిన్యా స్యసాదన్యశ్శ్ర్రితః; న్యే నల(త్రాప్యపిశ్వాసస్యాత్; అతో స్తితావత్ప్రిపత్తే స్సర్వోపాయాధిక్యమ్;

ఫలమప్యైశ్వర్యకైవల్యాభ్యాం విలక్షణమ్; అస్థిరం హ్యైశ్వర్యమ్. (౧)"తద్యథేహకర్మచితోలోకః క్షీయతే, ఏవమేవాముత్రపుణ్యచితోలోకః క్షీయతే" "ప్లవాహ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపాః" "అథయఇమేగ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే, యథైతమేవాభ్యానం పునర్నివర్తన్తే" "అన్తవదేవాస్యతద్భవతి" ఇత్యాదిశ్రుతేః; "అపామసోమ మమృతాఅభూమ" "అక్షయ్యం హవై చాతుర్మాస్యయాజిన స్సుకృతంభవతి" ఇత్యాదే రుదాహృతానేక ప్రమాణవిరోధేన చిరకాలస్థాయిత్వమాత్ర పరత్వాత్.

గీతఇచ్ఛభగవతా; (౨) "ఆబ్రహ్మభవనాల్లోకాః పునరావర్తినోర్జున" ఇతి. "నాస్త్యకృతః కృతేన" ఇతిచోపబృంహితమ్; "ఋగ్యజుస్సామనిష్పాద్యం యజ్ఞకర్మ మతంతవ। పరమార్థభూతం తత్రాపి శ్రూయతాం గదతోమమ। యత్తునిష్పాద్యతే కార్యం మృదాకారణభూతయా। తత్కారణానుగమనాజ్జాయతే మృణ్మయంనృప। ఏవంవినాశిభిర్ద్రవ్యై స్సమిదాజ్యకుశాదిభిః। నిష్పాద్యతేక్రియాయాతు సాభవిత్రీవినాశినీ;" చతుర్ముఖాదీనాఞ్చ కర్మసమ్పాదితైశ్వర్యాణామనిత్యత్వం స్మర్యతే;—"గఙ్గాయాంసికతాధారాయథా వర్షతివాసవే। శక్యాగణయితుంలోకే నవ్యతీతాః పితామహాః" ఇతి

గర్భజన్మబాల్య జరామరణయమయాతనాదిషు దుఃఖప్రతిపాదకాని ప్రమాణాని రహస్యత్రయజీవాత్మావుదాహృతానిద్రష్టవ్యా

(౧) ఛా-౫-౧౬. (౨) గీ-౮-౧౬.

ని. అతస్సంసారేనాస్తిసుఖలేశః తదప్యుక్తమ్-(౧)"ఇతి సంసారదుః ఖార్తతాపాభిహతచేతసామ్ । విముక్తిపాదపచ్ఛాయా మృతేకుత్ర సుఖంనృణామ్" ఇతి. ఏవమస్మిన్ సతితయాంయని సంసారేనాస్తికి ఞ్చిత్సుఖమ్; యదపికిఞ్చి ద్దుఃఖాపేక్షయాసుఖసంజ్ఞమితిచ.

కైవల్యన్తు యద్యపిస్థిరమ్. అతఏవహి గర్భోపనిషది, "యోన్యః ప్రముచ్యేయం సాఙ్ఖ్యంవా పఞ్చవింశకమ్ । యోగంవా ప్రపద్యేహం మోక్షార్థం యచ్చసన్యతే" ఇతిస్వాత్మ పరమాత్మ ప్రాప్త్యన్యతరమోక్షసాధనజ్ఞానయోగ భక్తియోగాన్యతరాశ్రయ ణం సంసారనివర్తకతయా స్వేన కర్తవ్యమితి గర్భగతస్యానుసన్ధా నం ప్రతిపాదితమ్.

తథాపి భగవదనుభవసుఖాపేక్షయా అల్పమేవ; ఉక్తంహి-(౨) "నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా । భేషజం భగవత్ప్రాప్తిరేకాన్తాత్యన్తికీమతా" ఇతి, నిరస్తాతిశయత్వమ్-ఉత్కర్షా సిరూప కత్వమ్; ఆహ్లాదకత్వమ్-సుఖాన్తరానుభవాక్షమత్వాపాదకఉత్కర్షః; భావశబ్దేనదుఃఖనివృత్తివ్యుదాసః; ఏకాన్తత్వందుఃఖాసమ్భిన్నత్వమ్; ఆత్యన్తికత్వమ్-నిత్యత్వం; త్రకైల్యావ్యావర్తకేననిరస్తాతిశయపదే నతస్యసాతిశయత్వం వ్యక్తమ్.

పాద్మే;-"తదిచ్ఛన్త్యల్పమతయో మోక్షం రసవివర్జితమ్" ఇతి, "సర్వేచ్యవనధర్మాణః" ఇతిచ, ఐశ్వర్యకైవల్యేచోభేచ్యవన ధర్మత్వముచ్యతే; అతస్స్వరూపాత్ప్రచ్యుతత్వమ్; నహ్యనస్యార్హా భోగ మనన్య శేషం స్వరూపమధ్యవస్యతే ఫలాన్తరం రోచతే;

(౧) వి-ప్ర-౬-౫-౫౮ (౨) వి-పు-౬-౫-౫౯

(౭౫) ఇవనర్థిక్క వేణుమో ? సర్వజ్ఞన్ ఇవన్నినై వఱియానో వెన్ని ల్, ఇవన్ పాశురమ్ కేట్టవాఱే తిరువుళ్ళముకక్కుమ్.

తదుక్తమ్-"హింస్రాహింస్రా మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మా వృతానృతే। తత్తద్భూతాః ప్రవర్తన్తే తస్మాత్తత్తస్యరోచతే । అన్నంభోజ్యం మనుష్యాణా మమృతన్తు దివౌకసామ్ । శ్వపశూవిట్ తృణాహారా సన్తోదాస్యైకజీవనాః" ఇతి.

అతఏవహ్యాచార్యైరుక్తమ్, (౧)"భోగాఇమే విధిశివాదిపద ఇచ్ఛికిచ్ఛస్వాత్మానుభూతిరితి యాకిలముక్తిరుక్తా । సర్వంతదూష జలజోషమహంజుషేయ హస్త్యద్రినాథతవదాస్యమహారసజ్ఞః"ఇతి; అతోభగవదుపాయభావానురూపం స్వరూపానుగుణమేవఫలం స్వార్థతాగన్ధరహిత విశిష్టోద్దేశ్యకకైఙ్కర్యం ప్రార్థిత ముత్తరఖణ్డ ఇతి భావః.

భగవతస్సర్వజ్ఞత్వాత్ప్రార్థనా వైయర్థ్యమాశఙ్క్య "సర్వజ్ఞోపిహివిశ్వేశః" ఇతివచనసిద్ధం పరిహారమాహ (ఇవనిత్యాదినా) యద్యప్యుత్తరఖణ్డస్య ఫలమాత్రపరత్వాత్ పూర్వఖణ్డఏవ ఇమాశఙ్కాపరిహారౌ కర్తవ్యౌ; తథాపితత్రప్రార్థనాయా అప్రకటత్వాత్ ఇహచవాక్యాన్వయాయస్యా మిత్యధ్యాహారస్యావశ్యకత్వేనతత్ప్రకట్యాదత్రైవతౌకృతౌ; (తిరువుళ్ళముకక్కుమితి). "సర్వజ్ఞోపిహి విశ్వేశోయాచ్ఞా విజ్ఞాపనాదిభిః । తత్తదిష్టప్రదిత్సాత్మా ప్రీతిరేవవివర్ధతే" ఇత్యుక్తరీత్యాప్రీతిర్భవతి.

అథవా, అస్తువచనసిద్ధగోప్తృత్వవరణస్యపూర్వఖణ్డోదితస్యాపేక్షా; తథాపి"గోపాయితాభవ" ఇతిసామాన్యత ఉక్తావపి సర్వ

---

(౧) వరద- స్త-

(౪౬) శ్రీమతే-పెరియపిరాట్టియారోడే కూడియిరున్దుళ్ళవనుక్కు.

జ్ఞస్య భగవత ఇష్టప్రదానానుగుణప్రీత్యుత్పత్తేః, ఇష్ట విశేషజ్ఞాపకో త్తరఖణ్డానుసన్ధానం న భగవదాభిముఖ్యేన కర్తవ్యమితి శఙ్కా; పరిహారస్తు-ప్రాప్యరుచ్యతిశయకృతా ఇష్టజ్ఞాపనపూర్వికా ప్రార్థనా భగవతః ప్రీత్యతిశయహేతురితి.

నను, ఉత్తరఖణ్డే శ్రీశబ్దః యదిలక్ష్మీపరః; తదా "తస్యై నమః" ఇత్యేవవాచ్యమ్. నచఉపసర్జనస్య తత్పదనిర్దేశ్యత్వానుపపత్తిః. "అహమాత్మా న దేహోఽస్మి విష్ణుశేషోఽపరిగ్రహః। తమేవ శరణం ప్రాప్తస్తత్కైఙ్కర్యచికీర్షయా" ఇత్యాదావివోపపత్తేః; అన్యపరత్వే చ వివక్షితఫలాసిద్ధిః; అతఆహ (శ్రీమతఇతి). శ్రియో భగవతశ్చ ప్రాపకత్వ ప్రాప్యత్వోపయుక్తాకారవిశేషజ్ఞాపనాయ పదావృత్తిరితి భావః.

శ్రీశబ్దశ్చలక్ష్మీతన్త్రే చతుర్థాధ్యాయేనిరుక్తః;—"శ్రయన్తి శ్రయణీయాస్మి శృణామిదురితంసదా। శృణోమికరుణాంవాచం శ్రావయామిచగుణైర్జగత్। శ్రీయతేసర్వభూతానాం రమేహం పుణ్యకర్మణామ్। ఈడితాచసదాదేవై శ్శరీరఙ్చాస్మి వైష్ణవమ్। ఏతాన్మయిగుణాన్దృష్ట్వా వేదవేదాన్తపారగాః। గుణయోగవిధానజ్ఞా శ్శ్రియం మాం సమ్ప్రచక్షతే" ఇతి, పఞ్చాశే, "శృణోమికరుణాం వాచం శృణామిదురితంసదా। శ్రావయామిచగుణై ర్విశ్వం శరణఞ్చాస్మి శాశ్వతమ్। శరీరమస్మి దేవస్య శ్రద్ధయా సేవితాసురైః" ఇత్యాదినా;

అతఇహ త్రివిధాత్మవర్గసేవ్యత్వోక్త్యా ప్రాప్యత్వలాభః. శ్రయన్తీత్యనేన ప్రాప్యపూరకత్వలాభః. (౧)"శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వం,

---

(౧) యజు-

మన్యతే”(౧)“శ్రద్ధాప్రతిష్ఠాలోకస్యదేవీ” ఇతి తదుభయంశ్రుతమ్; శ్రిద్ధేయత్వాచ్ఛ్రిద్ధాలక్ష్మీః; దేవత్వమ్—ఉత్కర్షః; దేవీ-కల్యాణగుణైర్ద్యోతమానా, ప్రతితిష్ఠత్యస్యామితిప్రతిష్ఠా. నహిసిద్ధపురుషార్థస్య తాత్కామయతఇతి సపర్యవసానభూమిః.”

తదుక్తమాచార్యైః- * “తవస్పర్శాదీశం స్పృశతికమలే మఙ్గళపదంతవేదంనోపాధేరుపనిపతితం శ్రీరసియతః। ప్రసూనంపుష్యన్తీమపి పరిమళర్ధిం జిగదిషుర్నచైవన్త్వాదేవం స్వదతఇతి కశ్చిత్కవయతే” ఇతి. ప్రసూనామోదసామ్యఞ్చ శ్రీశ్రీశయోర్లక్ష్మీతన్త్రే ఉక్తమ్;- “ఆమోదమివపుష్పస్థం దీపస్థామివచప్రభామ్ । వినిష్కృష్టమశక్యాం మామనన్యాం పురుషోత్తమాత్” ఇతి. మతుబర్థనిత్యయోగేప్యేతదేవప్రమాణమ్.

“షాడ్గుణ్యవిగ్రహాందేవీ మనిర్దేశ్యామనూపమామ్ । సర్వత్రసర్వదావిష్ణో స్సర్వథైవానపాయినీమ్” ఇతిచ. సర్వత్రానపాయిత్వఞ్చ, “సప్రదేశోనతస్యాస్తి యేనభూతంమయావినా। సప్రదేశోనమేకశ్చిద్వినాతద్యేనభూయతే” ఇత్యుక్తమ్; ఏతద్విభుత్వేస్వరసమ్.

కృష్ణపాదాస్తు- “శ్రియంచ మత్కలాంసూక్ష్మామ్” “అహం నారాయణీసూక్ష్మా” “బ్రహ్మభవోహమపి యస్యకలాః కలాయాః” “శ్రీశ్చేద్వహామే” ఇత్యాదిషుకలాత్వ సూక్ష్మత్వాదివ్యపదేశాత్, క్వచిద్విష్ణురూపేణ శక్తిరూపేణేతివ్యాప్తే రన్యథోపపాదనాత్, స్వరూపతోవ్యాప్త్యుక్తేశ్చ “తాదృశస్య హరేర్విష్ణో స్స్వరూపమఖిలాత్మనః” ఇతి స్వరూపనిరూపకత్వప్రయుక్త స్వరూపత్వ వ్యపదేశవత్ నిరూప్యస్వరూపవ్యాప్తి నిమిత్తకతోవపత్తేః, ఏకత్రస్థితాయా ఏ

(౧)

వాస్యాస్సర్వప్రదేశావచ్ఛిన్న కార్యకరణ సామర్థ్యరూపశక్తివిశేషస్య పూర్ణ షాడ్గుణ్య విగ్రహాయామస్యాం స్వీకారేబాధకాభావాచ్చ విభుత్వా భావేపినక్షతిరితివదన్తి,

“నవినావిష్ణునాసేన స్థితిర్మమహివిద్యతే। మయావినానదేవస్య స్థితిర్విష్ణోశ్చవిద్యతే।” ఇతితుదేశకాలోభయ సాధారణమ్; సర్వథైవేతిసర్వావస్థాస్విత్యర్థః; తేన తత్కర్తృకసర్వకార్యాన్వయోలభ్యతే.

ననుకథమస్యాస్సర్వకార్యాన్వయః, భగవతఏకస్యైవ సర్వజగత్కారణత్వాదే శ్శ్రుత్యాదిసిద్ధత్వాత్; “అహంసంవిన్మయీపూర్ణావ్యాపిన్యపిపురన్దర। అధిష్ఠాయగుణాన్ సృష్టిస్థితిసంహారకారిణీ। నిర్గుణాపిగుణానేతా నధిష్ఠాయాత్మవాఞ్ఛయా। చక్రం ప్రవర్తయామ్యేతత్సృష్టిస్థిత్యన్తరూపకమ్। అనాద్యవిద్యా సిద్ధానాం జీవానాం సదసన్మయమ్। సఞ్చితం కర్మతత్ప్రేక్ష్య మిశ్రాం సృష్టింకరోమ్యహమ్। కుర్వన్త్యా మమకార్యాణి కర్మతత్కారణంస్మృతమ్। కర్తుశ్చకరణాపేక్షా నస్వాతన్త్ర్యే విఘాతినీ। మత్తః ప్రక్రియతేవిశ్వం ప్రకృతిస్సాస్మికీర్తితా। ప్రకారోయం మమోద్యన్త్యాలేశతస్తే ప్రదర్శితా। ఏకధాచ ద్విధాచైవ త్రైస్త్రైస్తత్త్వాబ్ధిపారగైః। వ్యపదిశ్యావహైశాస్త్రైస్తావావాం సర్వకారణమ్। స్థితాశక్తిరహంతస్య సర్వకార్యకరీవిభోః। తావావాం జగతోర్థాయ బహుధావిక్రియావహై। విష్ణుకార్యకరీసాహం విష్ణోరవ్యయరూపిణః। శుద్ధాశుద్ధ మయైర్భావైర్వితత్యాత్మానమాత్మనా। పరవ్యూహాదినమ్భేదం భావయన్తీమహేశ్వరీ సదా। స్వాచ్ఛన్ద్యమేవమేహేతు స్తిరోభావాదికర్మణి। ఆత్మభిత్తౌ జగత్సర్వం స్వేచ్ఛయోన్మీలయామ్యహమ్। మయిలోకాస్స్ఫురన్త్యేతే జాలేశకునయోయథా। స్వాచ్ఛన్ద్యాదవరోహామి ప

ఞ్చకృత్యవిధాయినీ । సాహంసృజామి స్వాచ్ఛన్ద్యాద్విధా భేద ముపే యుషీ । చైత్యచేతనభావేన చిచ్ఛక్తిశ్చేతనాస్మ్యహమ్ । కరోమిసకలంకృత్యం సర్వభావానుగామినీ । కరోమి సకలంకృత్యం నిత్యం తద్ధర్మధర్మిణీ । తదీయానివిధీయన్తే పఞ్చకృత్యానిసర్వదా । సాహంసృష్ట్యాదికాన్ భావాన్ విదధానాపునఃపునః। ఆరాధితాసతీసర్వాం స్తారయామి భవార్ణవాత్ । సృష్టవత్యా జగత్కృత్స్నం తస్యామేరక్షణోద్యమే । ద్విధాప్రవర్తతేరూపం ముఖె నైశ్వర్యతేజసోః । స్వాచ్ఛన్ద్యాన్మమసఙ్కల్పో ద్విధైవం ప్రవిజృమ్భతే । ఏకాశక్తిః క్రియాహ్వానా మహాభూతిరథాపరా । పఞ్చబిన్దుస్తదాదేవీ పఞ్చకృత్యవిధాయినీ । సర్వకార్యకరీసైవ శక్తిర్వితనుతేజగత్ । శక్తిమన్తమధిష్ఠాయ జ్యోత్స్నేవహిమదీధితిమ్ । తావావాం పితరౌవ్యోమ్ని పితరౌజగతఃపరౌ। అనుగ్రహాయలోకానాం స్థితౌచ పరయాశ్రియా। కదాచిత్కృపయావిష్టౌ జీవానాం హితకామ్యయా । సుఖినస్స్యురిమేజీవాః ప్రాప్నుయుర్నౌ కథంన్వితి । మథ్నీవస్త్వతిగమ్భీరం శబ్దబ్రహ్మమహోదధిమ్ । అవ్యక్తవ్యక్తతత్త్వస్థా ప్రేరయిత్రీ సమాస్మ్యహమ్ । ప్రకృతిం పురుషఞ్చైవ నయామి స్వేన తేజసా । సచ్చత్యచ్చ జగద్ద్వేధా యత్ప్రమాణేనదృశ్యతే । తత్సర్వమహమస్మీతిసత్యాం మామృషయోబ్రువన్ । తారయామి జగత్సర్వం పరమం భవసాగరమ్ । బహునాత్రకిముక్తేన తాపత్రయవినాశినీమ్।మామనాశ్రిత్యతప్తానాం శరణం నైవవిద్యతే। అహంహ్యుపాయోభూతానా ముపేయ శ్చాస్మిశాశ్వతమ్ । లక్ష్మీనారాయణాఖ్యంయదుపేయం బ్రహ్మశాశ్వతమ । తదస్మివత్సవృత్రారే మామనస్సంశయే కృథాః । నమోనిత్యానవద్యాయ జగతస్సర్వహేతవే । జ్ఞానాయ నిస్తరఙ్గాయ లక్ష్మీ నారాయణాత్మనే ।” ఇతి లక్ష్మీతన్త్రే ఆమూలచూడం జగద్వ్యాపారం లక్ష్మ్యాః ప్రతిపాద్యత ఇతి,

అన్యత్రభగవన్మాత్రోక్తి రుపలక్షణార్థేతిచేత్; ఏవ మహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్, "నారాయణస్య సఙ్కల్పాదవ్యాహతసుదర్శనాత్ । భూమేర్గన్ధాత్మకంసారం గ్రసన్త్యాప స్తదామునే । సుదర్శనేరితావిష్టోర్స్నవప్యాపిమహామునే । సుదర్శనేనసు మహాజ్జ్వాలేన బహుధార్యతే । అనులోమ్యేనసర్గేచ ప్రాతిలోమ్యేనచాప్యయే । మధ్యేచస్థాప్యతే తేన కార్యతేచతథాతథా । భూతైరంశైస్సనైవాస్తిస్వల్పాల్పోపి మహామునే । యోనయాతిస్వజననే సుదర్శనవిధేయతామ్ । సుదర్శనేనక్రియయా శఙ్ఖనేవచ్ఛదోమునే । భూతిస్సాన్ద్రియతేశశ్వద్విస్తరేణాపిమేశృణు । తదనన్తరమవ్యక్తం మహచ్చక్రం సుదర్శనమ్ । భావితం స్మృతిమాత్రేణ భావయత్యఖిలాఁగతిః । నతదస్తిపృథివ్యాంవాది వివామునిసత్తమ । నిగ్రహేనుగ్రహేవాపి యత్రాయం నైవసాధనమ్ । విభూతయస్తుతస్యైమే బ్రహ్మాద్యాస్థానవాన్తిమాః । భావనాత్రయమిశ్రాస్త త్సుదర్శనవిజృమ్భితాః । భక్తార్తిభఞ్జనపరం శరణ్యం శరణార్థినామ్ । నిత్యనిర్దోషనిస్సీమ కల్యాణగుణసాగరమ్ । సదాస్ఫుటాశేషసహస్రశక్తే ధృతాఖిలస్థావర జఙ్గమాయ। జగజ్జనిస్థితిభరణైకహేతవే భవార్ణవోత్తరనావికాయతే। సత్యం మాం సాపరోవేత్తి వినాదేవం జనార్దనమ్ । గుహ్యామేతత్క్రియాశక్తి రహం దేవస్యశార్ఙ్గిణః । అతస్తత్కార్యమఖిలం మయైవక్రియతేమునే । జగజ్జన్మాదిసకలమిత్యుక్త్వాన్తరధీయత । భూయశ్చశృణు సఙ్క్షేపాత్సుదర్శనగతింప్రతి । నిమిషచ్చోన్మిషచ్చైవ చరం చాచరమేవచ । దివ్యఞ్చప్రాకృతఞ్చైవ సూక్ష్మఞ్చ స్థూలమేవచ । హ్రస్వదీర్ఘఞ్చయత్కిఞ్చిదీశితవ్యమథేశ్వరమ్ । విజ్ఞానం యదవిజ్ఞానం సుఖంవాయదివాసుఖమ్ । ఇతిద్వన్ద్వపదార్థైర్యద్వస్తుకిఞ్చిద్వికల్ప్యతే । సుదర్శనసమున్మేషం సర్వం తద్విద్ధినారద ।" ఇత్యాదివచనైః,

లక్ష్మీతన్త్రేచ, "కరణం సాధకతమం హఞ్చకృత్యవిధావారేః। నతత్కృత్యం వినా తేన యత్స్యాద్విషో ర్మహాత్మనః । సహస్రారేణ చక్రేణ నేమ్యారప్రతిశోభినా । విద్ధియన్త్రేషడధ్వానో వర్ణతత్త్వ కలా దయః। అభ్యస్యమానమనిశం సహస్రారం సుదర్శనమ్ । క్లేశకర్మా దికాఞ్దోషా నశేషాఞ్ కపయత్యఙ్ఞాత్ । ఆగ్నేయ్యాప్రథమామూర్తిః శ్శక్తిర్దివ్యా క్రియాహ్వయా । సహస్రారస్వరూపేణ సృజత్యవతిహన్తిచ," ఇత్యాదిభిర్వచనై స్సుదర్శనస్యాపి జగద్వ్యాపారాన్వయః ప్రతీయతఏవ;

అథ, "బహుస్యామితిసఙ్కల్పం భజతే తత్సుదర్శనమ్" ఇత్యుపక్రమ్య ఆపాదచూడం సఙ్కల్పరూపతాకథనాత్, లక్ష్మీతన్త్రేచ "సఙ్కల్పాదిస్వరూపేయం సృష్టౌసమ్ప్రవర్తతే। సంహృతౌ రక్షణే నైవ యన్త్రేచక్రమయీంతనుమ్" ఇత్యుక్తేస్సఙ్కల్పగతై వజగద్ధేతుతాసుదర్శనే ఉపచర్యతఇత్యుచ్యతే; తర్హి భగవత్స్వరూపజ్ఞానేచ్ఛాశక్తిషాడ్గుణ్యాకృతి ప్రకృత్యాదిగతమేవకారణత్వం లక్ష్మ్యా ముపచర్యత ఇతివక్తుం శక్యమ్,

"సైషానారాయణీదేవీ స్థితానారాయణాత్మనా। తాదృశస్య హారేర్విష్ణో స్స్వరూపమఖిలాత్మనః । పృథగ్భూతాపృథగ్భూతా భిన్నాభిన్నాచవర్తతే। తావాహంతత్త్వమేకన్తు ద్విధాభూతావివస్థితౌ। నమోనిఖిలనిర్మాణ త్రాణసంహారశక్తయే। హరేస్స్వరూపభూతాయై నమస్తేజ్ఞానరూపిణి। అహన్తానామసాశక్తి స్తదభిన్నాసదోదితా। తస్యాహం పరమాశక్తి రహన్తాశ్రీరభేదినీ । ఆదిదేవాత్మ భూతాయై నారాయణకుటుమ్బిని । ఆధారేశాత్మరూపాయై" ఇత్యాది భిరవినాభూతస్వరూపనిరూపకత్వప్రయుక్త భగవత్తాదాత్మ్యస్య,

“హృషీకేశస్స భగవాన్ పద్మయా సహ విద్యయా। అప్సు సంశయనం చక్రే నిద్రాయోగముపాగతః । సా హి దేవస్వరూపం మే స్వచ్ఛం స్వచ్ఛన్దనిర్భరా। అనువృత్తా తు యా సమ్యక్ తేజస్యపి తమస్యపి। భాతి భావేష్వభావే సా మే తనురకల్మషా।ఉన్మేష స్తస్య యో నామ యథా చన్ద్రోదయోఽమ్బుధేః । అహం నారాయణీ శక్తి స్సిసృక్షాలక్షణా తథా। నిమేష స్తస్య యో నామ సంహృతౌ పరమాత్మనః। అహం నారాయణీ శక్తిస్సుషుప్తాలక్షణా హి సా। సిసృక్షయా సమోద్యుక్తా దేవాల్లక్ష్మీపతేస్స్వయమ్। ఉద్యన్తీ యా సిసృక్షా సా మమాయుతతమీ కలా। కోటికోటిసహస్రాంశు కోటికోటితమీ కలా। సిసృక్షా నామ తద్రూపా సృష్టిమిష్టాం కరోమ్యహమ్ । అహన్తాహం హరేరాద్యా నిస్తరఙ్గార్ణవాకృతేః। సాహమేవం విశుద్ధాపి క్వచిదుచ్ఛూనతాంగతా । సిసృక్షాలక్షణా దేవీ స్వతన్త్రా సచ్చిదాత్మికా। సిసృక్షయా పరావిష్టా రహన్తాయా స్సముద్గతా । తస్యాహన్తా పరా తాదృగ్భగవత్తా సనాతనీ । శక్తిర్నారాయణీ సాహం మహన్తా భావరూపిణీ । స్థితా శక్తిరహం తస్య సర్వకార్యకరీ విభోః । స్వాం శక్తిం మామధిష్ఠాయ ప్రకృతిం పరమాద్భుతా । త్రైరూప్యేణ జగన్నాథ స్సముదేతి జగద్ధితే। తస్య మాం పరమాం శక్తిం నిత్యం తద్ధర్మధర్మిణీమ్। వ్యాపార స్తస్య దేవస్య సాహమస్మి న సంశయః। మయా కృతం హి యత్కర్మ తేన తత్కృతముచ్యతే । అహం హి తస్య దేవస్య స్మృతా వ్యాప్రియమాణతా । తత్తత్కార్యానురోధేన పరవ్యూహాదిభావనా । క్రియతే దేవదేవేన శక్తిం మామధితిష్ఠితా । తస్యాహం పరమా శక్తి రహన్తా శాశ్వతీ ధ్రువా। సాహమేతావతీ భాన్తై ర్వ్యపయై ర్విస్మృతింగతా । నా[illegible]ణే ప్రతిష్ఠాయ పునస్తస్మాదుదేమ్యహమ్ । పూర్ణాహన్తా స్థితస్యైకా శక్తిరీశ్వరతామయీ । ఈశో నారాయణో జ్ఞేయ ఈశతా తస్య చాప్యహమ్ । సిసృక్షాలక్షణా పూర్వం పూర్ణాహన్తా హరేరహమ్।” ఇతి

*బోధఏవస్వరూపంమేనిర్మలానన్దలక్షణః। ఇచ్ఛాపరపదీసాహం బోధైకాంశవివర్తినీ। కలాజ్ఞానాదయః షాడ్గుణ్యాః పారమేశ్వరాః। తాసాంత్రిద్వన్ద్వయోగేనవివర్తితత్త్వవర్త్మనా। తదీయానివిధీయన్తే పఞ్చకృత్యాని సర్వదా। తదున్మేషస్వరూపిణ్యా మయైవాదితిసన్ధ్య। తదైవం పరమోన్మేషరూపాహం వితతోదయా। ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియారూపా పఞ్చకృత్యకరీవిభోః। నానావిధాశ్చర్యమయీ చిద్ఘనాసుఖరూపిణీ। విజ్ఞేయాపరమాత్మస్థా వ్యాపినీవిష్ణువల్లభా। విధాయకృత్యమఖిలం త్రైలోక్యైశ్వర్యదాయినీ। తస్మిన్నేవపునర్దేవే వ్యోమేశేపరమాత్మని। ఆదాయసర్వసమ్భారం ప్రతితిష్ఠామినిష్కళా। తస్య సామర్థ్య రూపాహమేకాతద్ధర్మధర్మిణీ। ఉన్మేషః పరమోవిష్ణో రాద్యష్షాడ్గుణ్య చిన్మయః॥ సాహంసమ్భృతసమ్భారా శక్తిస్తైకథితాపురా। తథా యథాపునర్బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమవ్యయమ్। ఉన్మిషత్యాత్మ సఙ్కల్పస్తదాప్రథమఉచ్యతే। పృథక్తేహి యథాబ్రహ్మ శుద్ధాశుద్ధాఖ్య వర్త్మనా। మాయానామ తదాత్వేషా బ్రహ్మసఙ్కల్పరూపిణీ। ఏకోనారాయణశ్రీమాన్ షాడ్గుణ్యమహిమోజ్జ్వలః। తస్యషాడ్గుణ్యరూపాహం శక్తిరేకాసనాతనీ॥ ఇత్యాదిజ్ఞానాదిరూపతావగతా

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ- ఇచ్ఛాక్రియారూపతయాలక్ష్మీసుదర్శనయోర్జగద్వారీపారసాధనత్వముక్తమ్. నచశక్తిశబ్దస్సర్వపత్నీత్వాభిప్రాయః. "శకనాచ్ఛక్తిరుక్తాహమ్" ఇతి నిరుక్తేః. కర్తరి క్తినోఽననుశాసనాత్, "విష్ణోస్సామర్థ్యరూపత్వాత్" ఇతి సర్వజ్ఞసంహితావచనాచ్చ "శకనాత్" ఇతిభావప్రధానోనిర్దేశః. ఇహాపిచ

తస్య సామగ్ర్యయోపేత్యుక్తమ్. "పరంబ్రహ్మపరంధామ పరంజ్యోతి
రనుత్తమమ్। లక్ష్మీనారాయణం బ్రహ్మదోషశూన్యం నిరఞ్జనం।
ఏకం సర్వమిదం వ్యాప్య స్థితం సర్వోత్తరం మహత్" ఇత్యత్రలక్ష్మీ
నారాయణమితి లక్ష్మీనిరూప్యత్వ స్వార్థకమ్. అన్యథా "అహన్తావాం
పరాతస్యబ్రహ్మణః పరమాత్మనః" ఇత్యుత్తరానుపపత్తేః. అకార
పఞ్చమస్యాం మకారబిన్దునా తదన్తానామనిరుద్ధప్రద్యుమ్నసఙ్కర్షణ
వాసుదేవ తదవిభాగాహన్తాబోధకత్వం పరివర్త్య. విరామే లక్ష్మీనారా
యణశబ్దితబ్రహ్మప్రతీత్యభిధానాచ్చ;

అథస్యాత్, భగవతోఽత్యన్తతుల్యైవలక్ష్మీః; తస్యాః కశ్చి
దవతారోఽహన్తాశక్త్యాదిసంజ్ఞితో నారాయణప్రతిగుణభూత ఇతి.
"షాడ్గుణ్యమమలం బ్రహ్మనిర్దోషమజరంధ్రువమ్। సర్వశక్తి నిరాత
ఙ్కం నిరాలమ్బనభావనమ్। తదస్మిన్పతివై పూర్వం శక్తిమచ్ఛక్తి
భావతః। నారాయణః పరో దేవ స్సంస్థితశ్శక్తిమత్తయా। స్థితాశక్తి
రహంతస్య సర్వకార్యకరీవిభోః। ఏకమాదౌ పరంతత్త్వం లక్ష్మీనా
రాయణాత్మకమ్। పూర్ణస్తిమితషాడ్గుణ్యం స్వచ్ఛస్వచ్ఛన్దచిన్మయమ్।
ఆద్యమేకం పరంబ్రహ్మసర్వజ్ఞం సచ్చిదాత్మకమ్। స్వశక్త్యాచ్ఛురితం
దివ్యం లక్ష్మీనారాయణం మహః। పరంబ్రహ్మ పరంధామ యత్పరే
సమవస్థితమ్। శక్తిమచ్ఛక్తిభావేన లక్ష్మీనారాయణం మహః। సర్వం
సర్వాన్తికం సర్వసంస్థితం సర్వధాత్రచ। చిదానన్దఘనంపూర్ణషాడ్గు
ణ్యామృతవిగ్రహమ్। భావానాంచిదచిద్రూపభావాభావాదిభేదినామ్।
అన్తరాత్మతయాతత్తదహఙ్కారపదాస్పదమ్। అచిన్త్యేనానుయోజ్యే
న హేతునాయేన కేనచిత్। శక్తిమచ్ఛక్తిభావేన తద్ద్విధావ్యవతి
ష్ఠతే। అహమిత్యేవయఃకర్తా పదప్రత్యయయోర్ద్వయోః। నారాయ
ణస్సభవితాతస్యాహన్తాతయాపరా। తద్ధర్మధర్మిణీ లక్ష్మీశ్శక్తిస్సా

భావరూపిణీ । పరంబ్రహ్మ పరంధామ లక్ష్మీనారాయణస్తు తత్ । సతత్ర ప్రవిభాగో నా భవద్భావవ్యవస్థితౌ ! ఉన్మేష స్తత్ర యోనామ యథా చన్ద్రోదయేంబుధేః । అహం నారాయణీశక్తిస్సృష్ట్యాలక్షణా తదా । అనాదినిధనం దివ్యం లక్ష్మీనారాయణం మహత్ । చిదానన్దమయం దివ్యమఖణ్డమజరామరమ్ । అనున్మేషద్భవద్భావం గ్రాహ్యగ్రాహక వర్జితమ్ । స్తిమితం తత్పరం బ్రహ్మ తస్య స్తిమితతాస్మ్యహమ్ । తత్కదాచిత్పరం బ్రహ్మ భవద్భావవ్యవస్థయా । ఉన్మిషత్యజహద్రూపం స్వేచ్ఛయైవకదాచన । సాహంభావాత్మికా హన్తా సముల్లాసా పరమాత్మనః । ఉదేమి భవతో దేవా దిచ్ఛయైవ వివస్వతః" ఇత్యాదిభిరవగమ్యత ఇతి జగద్వ్యాపార ఆవశ్యక ఇతి.

మైవమ్;-అప్రాధాన్యస్య కాదాచిత్కత్వే బ్రహ్మద్వైతప్రతిపాదకశ్రుతివిరోధాత్; స్వశక్త్యాచ్ఛాదితమ్ "తస్య స్తిమితతాస్మ్యహమ్" "శక్తిమచ్ఛక్తిభావేన" "పరమం యదహన్తాఖ్యం తుర్యాతీతం తదుచ్యతే" ఇత్యాదిభిః ప్రాగప్యున్మేషాదప్రాధాన్యప్రతీతేః ; అతఉన్మేషచ్ఛక్తిమద్భావభవద్భావౌ కార్యకరణోన్ముఖ్యతదుపకరణభావరూపౌ; ప్రాక్తుశక్తిశబ్దః పత్నీత్వమాత్రపరః; పశ్చాత్తు భావతా "తుర్యావస్థా తు సామేస్యాత్పరిణామోద్భవాత్మికా" ఇత్యుక్తావస్థావిశేషః.

"ఆద్యం యత్తత్పరం బ్రహ్మ సూక్ష్మస్తిమితశక్తికమ్ । తారం తత్ర ప్రతిష్ఠాయ తనోతి వితతాంగతిమ్ ।" ఇత్యుక్తా హిదశా తుర్యాతీతేత్యుచ్యతే. తదాశక్తేః కార్యానుపయోగితయా స్తైమిత్యమ్; ప్రవిభాగవిరహోక్తిరపి, "ఇన్ధనాభావతో జ్వాలా వహ్నిభావం యథాగతా । అలక్ష్యకార్యశక్తిర్దేవా ద్విజహాతిభిదామ్" ఇత్యత్ర వ్యాఖ్యాతా. "భవతో బ్రహ్మణో యోయమున్మేషః పరమాత్మనః భవద్భావాత్మికే

తస్మిన్" ఇతి అవిభక్తశక్తికాత్పరస్మాచ్ఛక్తివిభాగః కార్యోన్ముఖజ్ఞానాదిమత్త్వరూపఉక్తః. షాడ్గుణ్యాదిన్యాయఉక్తేషస్సప్త్రతసమ్భారశక్తిరిత్యుక్తమ్.

"సాహంభావాత్మికాహన్తా సమ్యగ్ఘ్రాపరమాత్మనః। ఉదేమి భవతోదేవాదిచ్ఛయైవ వివస్వతః। సమ్భృత్యాఖిలసమ్భారమిచ్ఛయైవ స్వనిర్మితమ్। ఆత్మభిత్తౌ లిఖన్తీదం ప్రభవామిషడధ్వనా।" ఇతిచ భవద్భావాత్మికోన్మేషో భవదధీనఇత్యుక్తమ్. ఇచ్ఛయైవేతి "సఙ్కల్పాదేవాస్య" ఇత్యాదివత్, "ఏకం నారాయణం బ్రహ్మశూన్యశుద్ధం నిరామయమ్। యదిదం దృశ్యతే కిఞ్చిచ్ఛ్రూయతేచానుమీయతే। ప్రమాణత్రయసంవేద్యం భావాభావస్వలక్షణమ్। చరాచరమణుస్థూలం చేతనాచేతనంజగత్। తదిదం సకలం బ్రహ్మనారాయణమహం భవత్" ఇత్యాదావివసమాహారత్వేపి లక్ష్మీనారాయణమితి నిర్వాహ్యమ్; లక్ష్మీనిరూప్యస్య భగవతోబ్రహ్మత్వాదేవ లక్ష్మీనారాయణం బ్రహ్మేతి వ్యవహ్రియతఇతి.

"అహన్తా బ్రహ్మణస్తస్య సాహమస్మిసనాతనీ। ఆత్మాసనర్వభూతానా మహమ్భూతో హరిస్స్మృతః। అహన్తాసర్వభూతానామహమస్మిసనాతనీ। యేనభావేన భవతి వాసుదేవస్సనాతనః। భవతస్తస్య దేవస్య సనభావోహమీరితా। భవద్భావాత్మకం బ్రహ్మతతస్తచ్ఛాశ్వతంపదమ్। భవన్నారాయణోదేవో భావోలక్ష్మీరహం పరా। లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం తదతోబ్రహ్మసనాతనమ్" ఇతి; అహన్తయాసమాక్రాన్త ఇతితు-"క్వచిదుద్యోతతేతుసా" ఇత్యత్రవివృతమ్; "ప్రాణాఽహన్తాహరేరాద్యా" ఇతి-తదసాధారణ ధర్మసముదాయరూపత్వముక్తమ్.

ఏవఞ్చ "విష్ణుర్నారాయణః శ్రీమాన్ పరమాత్మా సనాతనః । షాడ్గుణ్యవిగ్రహో నిత్యం పరంబ్రహ్మాక్షరం పరమ్ । తస్యాహం పరమాం శక్తిం నిత్యాం తద్ధర్మధర్మిణీమ్" "వాసుదేవః పరబ్రహ్మ గుణశూన్యం నిరంజనమ్ । సుఖం సదైకరూపన్తు షాడ్గుణ్యమజరామరమ్ । తస్యాహం పరమా శక్తిరహన్తా శాశ్వతీ ధ్రువా । వాసుదేవః పరంబ్రహ్మ నారాయణమయనం మహత్ । తస్యాహం పరమా శక్తిరహన్తానన్దచిన్మయీ । చాతురాత్మ్యం పరంబ్రహ్మ సచ్చిదానన్దమవ్రణం ।" "ఏకాహం పరమా శక్తిస్తస్య దేవీ సనాతనీ । శాన్తానన్తచిదానన్దం యద్బ్రహ్మ పరమం ధ్రువమ్ । తస్య శక్తిరహం బ్రాహ్మీ" "నారాయణః పరంబ్రహ్మ దివ్యానయనసన్దనమ్ । తదామూర్తిమతీ సాహం శక్తిర్నారాయణీ పరా । వేద్యవేదకనిర్ముక్తమచ్యుతం బ్రహ్మ యత్పరమ్ । అనన్తమితభారూపం సర్వాభిన్నమహంపదమ్ । అహన్తా నామ సా శక్తిః" "షాడ్గుణ్యమమలం బ్రహ్మ పరమానన్దమచ్యుతమ్ । దేవో నారాయణో నామ వాసుదేవస్స ఉచ్యతే । తస్యాహన్తా పరా శక్తిస్సర్వభావానుగామినీ ।" ఇత్యాదిషు భగవత ఏవ బ్రహ్మత్వం లక్ష్మ్యాస్తచ్ఛక్తిత్వఞ్చ ప్రతిపాదితమ్ ఇతి- "వ్యాపకం యత్పరంబ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణం మహత్ । లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యద్బ్రహ్మ నిర్దేశ్యముచ్యతే" ఇత్యాదిషు బ్రహ్మావచ్ఛేదకత్వం లక్ష్మ్యాః ప్రతిపాద్యతే. కథమన్యథా "తస్యాహం పరమా శక్తిస్సర్వావస్థానుసారిణీ । అహన్తా పరమా తస్య శక్తిర్నారాయణీ హ్యహమ్" ఇత్యాద్యుత్తరానుగుణ్యమ్. తన్త్రానుక్తేన చ అస్యా జగద్వ్యాపారస్వీకారే అజ్ఞాతనిగ్రహత్వం దత్తజలాఞ్జలి ;

తథాహి; - శక్రేణ, (౧) "కథం సృజసి వై లోకాన్ సుఖదుఃఖసమన్వితాన్ । అసృష్టిర్హి వరం యద్వా సృష్టిరస్తు సుఖాత్మికా ।"

ఇత్యనుయుక్తా దేవ్యాహ;-"అనాద్యవిద్యాసిద్ధానాం జీవానాం సదసన్మయమ్ । సఞ్చితం కర్మ తత్ప్రేక్ష్య మిశ్రాం సృష్టిం కరోమ్యహమ్" ఇతి;

[illegible] ఈశ్వరస్య షాడ్గుణ్యరూపత్వాభావే. "సమజ్ఞానఘనాద్రూపాచ్ఛుద్ధసృష్టిః ప్రవర్తతే । నిర్వాసనం సదానన్దం శుద్ధం సర్వాత్మకం పరమ్ । వ్యజ్యతే ప్రథమం జ్ఞానం ససఙ్కర్షణ ఉచ్యతే । హేత్వన్తరానపేక్షం యత్స్వాతన్త్ర్యం విశ్వనిర్మితౌ । తదైశ్వర్యం తదాసీన్మే ప్రద్యుమ్నః పురుషోత్తమః । అవ్యాహతా చ శక్తిర్మే సోఽనిరుద్ధః ప్రకీర్తితః। సృష్టిస్థిత్యన్తకర్తారో విజ్ఞానైశ్వర్యశక్తయః । మమరూపమమీ దేవాః పురుషాః పుష్కరేక్షణాః" ఇతి సఙ్గచ్ఛతే.

వ్యక్తశ్చైతదన్యత్రోక్తమ్;-"పురుషాః పుణ్డరీకాక్షా వ్యూహాశ్శక్తిమయా హరేః । చాతురాత్మ్యమిదం విద్ధి వ్యక్తావ్యక్తస్వలక్షణమ్ । గుణాశ్శక్తిమయా ఏతే జ్ఞానైశ్వర్యబలాదయః । తేషాం యుగపదున్మేషస్సైమిత్యవిరహాత్మకః । భగవాన్ వాసుదేవాఖ్యః పరమా ప్రకృతిశ్చ సా । శక్తిర్వ్యాపినీ విష్ణోస్సా జగత్ప్రకృతిః పరా ।శక్తేశ్శక్తిమతో భేదే వాసుదేవ ఇతీర్యతే । సర్వశక్తిమయో దేవో వాసుదేవస్మిస్పృహయా" ఇత్యాదినా అతఏవైశ్వర్యాద్యేవ షాడ్గుణ్యం నిరుక్తమ్.

లక్ష్మీతన్త్రే చ, "జ్ఞానమేవ పరం రూపమ్" ఇతి ప్రధానో ధర్మ ఇత్యర్థః. "సంవిదేవ చ మే రూపం సహైశ్వర్యాదికో గుణః" ఇతి చోక్తమ్. ప్రణవప్రతిపాద్యవస్తురూప స్ఫురణాఖ్యే "హరివల్లభే నమస్తే" ఇతి చ, అన్యత్ర "తస్యా మే పఞ్చకర్మాణి నిత్యాని త్రిదశేశ్వర" ఇత్యాదినా పఞ్చకృత్యకరత్వేన లక్ష్మీతన్త్రే ఉక్తాయాశ్శక్తేః, "సఙ్కల్పో నామాయాస్తస్య సుదర్శనసమాహ్వయః । సత్యస్యానన్తరూపత్వే

పఞ్చధాసవిజృమ్భతే" ఇత్యాదిభి స్సర్వజ్ఞసంహితాయాం భగవత్స ఙ్కల్పరూపసుదర్శనకృత్యత్వముక్తమ్.

"తత్తదైశ్వర్యదత్వం యదధిష్ఠాతృత్వమేవచ । మన్త్రస్య వైష్ణవంరూపం తద్విజ్ఞేయం విపశ్చితా। తత్తత్కార్యకరీతస్యయాశక్తి స్సాహమమ్బుజ" ఇతి ఫలప్రదత్వం భగవతఏవేతి దర్శితమ్; "తత్త్వా నాంతాత్త్వికానాఞ్చచేతనాచేతనాత్మనామ్। ప్రమాణానాం విచిత్రా ణాం భావాభావయుగస్యచ। ధర్మస్యార్థస్య కామస్యముక్తే ర్బన్ధత్ర యస్యచ। యద్యత్స్వకార్యసామర్థ్యం తత్తత్సౌదర్శనంవపుః।" ఇతి సుదర్శనస్య సర్వకార్యానుగుణశక్తిరూపత్వమన్యత్రోక్తమ్, "ఋతం సత్యమ్" ఇతి శ్రుతిశ్చక్రపరేతి, "తస్మిన్విదీప్తే మహాసిపురుషంకృష్ణ పిఙ్గళమ్। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం సహస్రాదిత్యసన్నిభమ్" ఇతి వచనేన ప్రదర్శితమ్.

"యోసావాదిత్యబిమ్బస్థః పురుషోదృశ్యతేపరః। హిరణ్మయో యమేవాన్తరక్షిణ్యపిచదృశ్యతే।సోప్యయంనాభిచక్రస్య యోమధ్యే వర్తతేమహాన్। సోయంకాలస్య చక్రస్యప్రేరకః పురుషోవ్యయః। యుగచక్రస్యనేతారమేనమేవ విదుర్బుధాః। ఏనం మహర్షయోప్యా హుర్జగచ్చక్రప్రవర్తకమ్। సర్వలోకైకకర్తారం సర్వలోకైకసాక్షి ణమ్।" ఇత్యాదినా అన్తరాదిత్యవిద్యాదీనామపి సుదర్శనవిషయత్వ ముక్తమ్.

లక్ష్మీతన్త్రేపి, "సూర్యసోమాగ్నిరూపాయాః క్రియాశక్తే స్తేజ ఐశ్వర్యశక్తిప్రచురాయాః పిఙ్గళాలోకమణ్డలస్థపురుషే ద్యోషధిమణ్డ లస్థ పురుషాదర్యభాసదివ్యరూపతయా ఆధ్యాత్మికాదిభేదేన త్రివి

ధాయా గాయత్రీత్రిష్టుప్సంజ్ఞాయా విస్తరేణ మాహాత్మ్యముపవర్ణితమ్; క్రియాశక్తిశబ్దశ్చ- సుదర్శనపర్యాయః. "ప్రాణో మాయా క్రియాశక్తిర్వ్యాపరఉన్మేషఉద్యమః । సుదర్శనశ్చ సఙ్కల్పశబ్దాః పర్యాయవాచకాః ।" ఇతివచనాత్; "గుణప్రధానభావస్తు రామాదేరివ యుజ్యతే" ఇత్యాదినా గుణప్రధానభావస్యైచ్ఛికత్వమపివర్ణితమ్. "అతో వైభవవాదత్వం యది సర్వజ్ఞసంహితా। యాతిస్వమూలమన్త్రేణసా సహైవ ప్రయాస్యతి" అతః కార్యోపయోగివిశేషణసముదాయాత్మకశక్తిగతస్య కార్యాన్వయస్య కథం లక్ష్మీగతత్వమితి.

అత్రోచ్యతే:-అస్తితావల్లక్ష్మ్యా జగద్వ్యాపారాన్వయః ; సృష్టౌ తావత్, "షాడ్గుణ్యం యత్పరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమవ్యయమ్। సంహృతాఖిలభేదం తదేకమేవ యదా తదా। అప్రమేయాఖ్యయా దేవస్తదా యోగిభిరీర్యతే। వ్యాప్యవ్యాపకభేదో వా సృజ్యసృష్టివిధాపివా। నతదన్యత్ప్రమేయత్వం నకిఞ్చిత్తత్ర విద్యతే। తదా శూన్యమివాకారైః ప్రసుప్తమివ సర్వతః। షాడ్గుణ్యం బ్రహ్మ తత్రేయం సంస్థితా విష్ణుసంజ్ఞయా। అతరఙ్గార్ణవాకారా శక్తిశ్శక్తిమతో గతిః। తథా యదా పునర్బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమవ్రణమ్। ఉన్మిషత్యాత్మసఙ్కల్పస్తదా ప్రథమ ఉచ్యతే। విధతే తు యదా బ్రహ్మ శుద్ధాశుద్ధాఖ్యవర్త్మనా। మాయా నామ తదా త్వేషా బ్రహ్మసంకల్పరూపిణీ। సఙ్కర్షణాదిస్థిత్యాస్తాత్తస్యా గర్భపదస్థితిః।" ఇత్యాదినా సూక్ష్మావస్థాభిమానితయా స్థితయా లక్ష్మ్యా భగవదభిప్రాయానువిధాయిన్యా భగవతః కార్యోద్యోగం పర్యాలోచ్య ప్రథమతస్స్వయం సఙ్కల్పితే తద్వైకరస్యశాలినా భగవతా స్వయం సఙ్కల్ప్య జగత్సృజ్యతే, తతస్తదీయాశక్తిస్సర్వాణి కార్యాణి కరోతీతి ప్రతిపాదనాదస్త్యన్వయః.

రక్షణేఽపి-“లక్ష్మ్యాసహహృషీకేశో దేవ్యాకారుణ్యరూపయా। రక్షకః” ఇతి కారుణ్యోక్త్యప్పునేనాన్త్యేవాన్వయః “మయ్యేవపూరితం ధ్యాత్వా దేవదేవం జనార్దనమ్। చన్ద్రోదయఇవామ్భోధిమ్” ఇతి భగవతోఽప్యా[illegible]ర్ధేస్తాదధీనస్య సర్వకార్యాణ్యపి లక్ష్మ్యధీనాన్యేవేతి శక్యతే వక్తుమ్ అతఏవహి “కృష్ణకార్యకరీ, పఞ్చకృత్యకరీ విభోః” ఇతి కార్యవ్యాపకత్వేనైవ వ్యపదిశ్య, ఆత్మనః స్వతన్త్రకర్తృత్వం వ్యపదిశతి. సంవిదాదివ్యపదేశా అప్యేతన్నిబన్ధనా ఏవ; క్వచిత్స్వప్రకాశత్వనిబన్ధనోఽపి సంవిద్వ్యపదేశః. శక్తిశబ్దోఽపి క్వచిత్పత్నీత్వాదిప్రయుక్తః

యథాచైవం సతిభగవతోఽనన్యాధీనతా, తథోక్తమధస్తాత్; ఆనన్దవ్యపదేశోఽప్యస్యాః భగవదానన్దహేతుత్వాత్; “విష్ణోశ్చ మనసః కామః” “బ్రహ్మానన్దమయీసాహం భోక్త్రైశ్వర్యాత్పరమార్థికా”, ఇత్యుక్తేః. “అన్తరాస్వాదయన్ శక్తిమానన్దాత్మానమవ్యయమ్” ఇత్యహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తిరేతదభిప్రాయైవ, “శుద్ధవిజ్ఞానసమ్బుద్ధాచ్ఛుద్ధకర్మసమన్వయాత్। యథాధునోత్యవిద్యాం తాం[illegible]సానన్దమశ్నుతే। మామేవ పరమానన్దమయీంలక్ష్మీం సమశ్నుతే। సంసారపారసీమానమన్వీయుర్మాం కథన్త్వితి” ఇత్యనన్తలక్ష్మ్యా ఏవప్రాప్యనిర్దేశః ఏతన్నిబన్ధనఏవేత్యేకే.

“ఉపాయైస్త్రివిధైశ్చైవముపాస్యావివిధాత్మికామ్” “మామేకాం శరణంప్రవ్రజేత్” “మాంప్రపద్యేతవై గతిమ్॥ ఆదిదేవం జగన్నాథమీశంవా పురుషోత్తమమ్” “అహంహితత్రతపసా ప్రాప్తా విష్ణుశక్తిః పరావరా। సాహమేవ సమారాధ్యా విష్ణుర్వా పురుషోత్తమః” ఇత్యాదిప్రధానోపాయత్వప్రతిపాదకవచనానామివ భగవత్ప్రాప్త్యవసాయిత్వమేవేత్యన్యే.

“శరీరఞ్చాస్మి వైష్ణవమ్” ఇత్యాదీనాం భగవచ్ఛరీరత్వబోధకవచనానాం సద్భావాత్ లక్ష్మీవాచిశబ్దానాం సమ్భవతి భగవత్పరత్వంనవిపరీతమ్. “కశ్చిత్క్వేషా క్షేదాత్మాస్యా త్రస్యాన్యేషాన్తకశ్చన। తస్యాప్యేవమితీత్థన్తు యత్రైషా వ్యవతిష్ఠతే। అధ్వానమధ్వనః పారంపరమాత్మానమూచిరే। అహంనామస్మృతోయోర్థస్తదాత్మా సఉదీర్యతే। సవాసుదేవో భగవాన్ క్షేత్రజ్ఞః పరమాత్మకః” ఇతి భగవతఏవ సర్వభూతాహమర్థత్వోక్తేః.

ఏవఞ్చ, “లౌకికో వ్యథవైదిక్యస్తథా బాహ్యాగమోద్భవాః। నిర్ఘోషాఘోషవత్యశ్చ యావాచః పరికీర్తితాః। మామభిప్రేత్యసర్వాసాం తాసాముచ్చారణక్రియా। † ఆకూతిర్వచసా తేన వేదజ్ఞైరస్మి భాషితా” ఇత్యుక్తిః-“అర్థో విష్ణురియంవాణీ” ఇత్యాద్యనురోధాత్, “స్థితానారాయణాత్మనా” ఇత్యుక్తాభేదదృష్ట్యా తత్స్వరూపనిరూపకత్వేనోపస్థిత్యావాబోధ్యమ్.

వస్తుతః “మామభిప్రైతియత్సర్వోజనస్సర్వాత్మనాస్థితామ్” ఇతి తత్తదభిప్రాయ విషయీభూత పదార్థానాం స్వాత్మకత్వప్రయుక్తోయంవాదః, తదభిమానిత్వప్రయుక్తఞ్చతాదాత్మ్యమ్, “సచ్చత్యచ్చజగద్ద్వేధాయత్ప్రమాణేనదృశ్యతే। తత్సర్వ మహామన్త్రిసత్యాం మామృషయోబ్రువన్” ఇత్యగ్రే ఉపపాదితమ్; “ఉదితిబ్రహ్మణో నామవికస్తిస్తస్యతుస్మితమ్ । మయ్యాయత్తావికస్తిస్సాసోత్స్మితాం మాంతతోవిదుః॥ సప్తాఙ్గోహ్యయంమన్త్రో వికస్తింభూయసీంవహేత్” ఇతి బ్రహ్మశబ్దితస్యభగవతో వికాసోలక్ష్మ్యధీనఏవేతిస్పష్టమేవ ప్రతిపాదితమ్.

---

† ఆకృతిః

ప్రణవాదినమోన్తత్వాన్మన్త్రస్య సప్తాక్షరత్వమ్ - ఉదితి బ్రహ్మణో నామేత్యుక్త్యా; అనన్యాధీనముపహతపాప్మత్వం భగవత ఏవేతిదర్శితమ్; బ్రహ్మశబ్దః పురుషోత్తమసాధారణ ఇతిచ, "సాహ మన్త్రః కృపావిష్టా దేవదేవ మచూచుదమ్" "కదాచిత్కృపయావిష్టో జీవానాం హితకామ్యయా। సుఖినస్స్యురిమే జీవాః ప్రాప్నుయుర్మాం కథంన్వితి। ఉపాయాన్వేషణాయత్తో పరమేణ సమాధినా। మధ్నీవస్త్వతిగమ్భీరం శబ్దబ్రహ్మ మహోదధిమ్" ఇత్యాదిభిరీక్షణవ్యాపారే విశిష్యాన్వయః ప్రతీయతే; అతోఽస్యాఅస్త్యేవకథఞ్చిత్సర్వవ్యాపారాన్వయఇతి. సర్వాత్మనాన్వయస్తు స్వప్రతిపాదకతన్త్రస్యాప్యవైదికతామాపాదయన్నప్రమాణభూతతన్త్రతాత్పర్యవిషయతాం భజత ఇతి,

రూపేరూపస్యాన్వయః, (౧) "మూర్తం బ్రహ్మాతతోఽపి యత్ప్రియతరమ్" ఇత్యుక్తః. తత్రతావత్, చతుర్భుజే పరేరూపే "ఆశ్వాసనాయ జీవానాం యత్తన్మూర్తిగతంమహః। నారాయ-ణః పరంబ్రహ్మ దివ్యం నయననన్దనమ్। తస్యమూర్తిమతీసాహం శక్తిర్నారాయణీపరా। సమానసమవిభక్తాఙ్గా సర్వావయవసున్దరీ" ఇత్యాదినా సప్తదశే శ్రీరూపాన్వయో విస్తరేణ ప్రతిపాదితః. సచ సన్దర్భస్తత్వదీపే ఉదాహృతః.

యత్పునః, "విశ్వాప్యాయకరంకాన్త్యా పూర్ణేన్ద్వయుతతుల్యయా। వరదాభయహస్తం తద్ద్విభుజం పద్మలోచనమ్। రేఖామయేనచక్రేణ శఙ్ఖేనచకరద్వయే। అఙ్కితంనిర్వికారాఙ్ఘ్రిం స్థితంపరమశోభనమ్। అన్యూనానతిరిక్తైస్తైర్గుణైష్షడ్భిరలఙ్కృతమ్।" ఇతి

---

(౧) చతుశ్శ్లో-౪.

ద్విభుజం పరరూపం దశమేఉక్తమ్; తత్రాపి "మయావినాస దేవస్య స్థితిర్విష్ణోశ్చవిద్యతే" ఇత్యుక్త్వా శ్రీరూపాన్వయస్సిద్ధః.

వ్యూహచతుష్టయేతు-శాన్తిశ్రీ సరస్వతీ రతి రూపాహన్తా సమ్బన్ధఉక్తః. క్వచిత్తు "లక్ష్మీః కీర్తిర్జయామాయావ్యూహశక్తయ ఈరితాః" ఇత్యుక్తమ్. తదేతత్-చాతురాత్మ్యస్యజాగ్రదాదిభేదేన చాతుర్విధ్యాత్, స్థూలసూక్ష్మభేదేన ద్వైవిధ్యాద్వా అవిరుద్ధమ్.

యచ్చ "చతస్సృభ్యోపి శాఖాభ్యః కేశవాదిత్రయంత్రయమ్। దామోదరాన్తముద్భూతం తద్వ్యూహాన్తరముచ్యతే" ఇత్యుక్త్వా నాన్తు కేశవాదీనాం ద్వాదశానాం "శ్రీశ్చవాగీశ్వరీకాన్తిః క్రియాశక్తి విభూతయః। ఇచ్ఛాప్రీతి రతిశ్చైవ మాయాధీ ర్మహిమేతిచ" ఇత్యుక్తాః, †పదద్వయాన్తర తేజః పూరితదేశాధిష్ఠానా మూర్తిభగవద్రూప విశాఖయూపజన్యావిభవాః; పునః పద్మనాభాదయః పాతాళశయనాన్తాఅష్టత్రింశ ల్లక్ష్మీత న్త్రే ఉక్తాః.

"పద్మనాభో ధ్రువోనన్త శ్శక్త్యాత్మా మధుసూదనః। విద్యాధిదేవః కపిలో విశ్వరూపో విహఙ్గమః । క్రోడాత్మా బడబావక్త్రో ధర్మో వాగీశ్వరస్తథా। ఏకార్ణవశయోదేవః కూర్మః పాతాళధారకః।వరాహోనారసింహశ్చా ప్యమృతాహరణస్తథా। శ్రీపతిర్దివ్యదేహోథ కాన్తాత్మామృతధారకః। రాహుజిత్కాలనేమిఘ్నః పారిజాతహరోమహాన్। లోకనాథస్తుశాన్తాత్మా దత్తాత్రేయో మహాప్రభుః। న్యగ్రోధశాయీభగనానేకశృఙ్గ తనుస్తతః। దేవోవామన దేహస్తు సర్వవ్యాపీత్రివిక్రమః। నరోనారాయణశ్చైవ హరిః కృష్ణస్తథైవచ।

† పాద

జ్వలత్పరశుధృగ్రామో రామశ్చాన్యో ధనుర్ధరః । వేదవిద్భగవాన్ కల్కీ పాతాళశయనః ప్రభుః” ఇతి,

వాసుదేవాదయః కేశవాదయశ్చ స్వరాధిష్ఠాతారః దత్తాత్రేయాన్తావర్గాధిష్ఠాతారః, తతస్త్రివిక్రమాన్తా ధారణాసంజ్ఞికానామన్తస్థానామ్, తతః పరశురామాన్తాః పఞ్చ-బ్రహ్మసంజ్ఞికానామూష్మకుకారాణామ్, తతశ్చత్వారో రజ్జయమ జిహ్వామూలీయో పధ్మానీయానామ్;

శక్తయస్త్వేషామ్-“ధీస్తారావారుణీశక్తిః పద్మావిద్యాతథైవచ।సంఖ్యావిశ్వాఖగాభార్గా లక్ష్మీర్వాగీశ్వరీతథా।అమృతాధారిణీచ్ఛాయా నారసింహీసుధాతథా । శ్రీః కాన్తిర్విశ్వకామాచసత్యాశాన్తిస్సరోరుహా । మాయాపద్మాసనాఖర్వా విక్రాన్తిర్వరసమ్భవా। నారాయణీరతిః ప్రీతిర్గాన్ధారీ కాశ్యపీతథా । వైదేహీ వేదవిద్యాచపద్మినీ నాగశాయినీ॥” ఇతి ప్రదర్శితాః.

అమృతార్ణవశయస్య శక్తిర్ధారిణీ; కూర్మస్యవిశ్వకామా ఇతి ఛేదః; గాన్ధారీతివిశేషణమ్; “అనిరుద్ధోవిభుర్దేవో దేవదేవస్సనాతనః। మహావిద్యాసముద్భూతా తదాహామపివాసవ” ఇత్యుక్తిస్తు అనిరుద్ధస్య పాలనాధికృతత్వాత్, సత్వప్రధానావతారస్య మహావిద్యాసంజ్ఞితత్వాత్, మహాలక్ష్మీసంజ్ఞితాయా రజఃప్రధానాయాః ప్రాద్యుమ్న్యాశ్శక్తేః విధిపద్మయో ర్మహామాయాసంజ్ఞితాయా స్తమః ప్రధానాయాశ్శక్తేరుత్తరయోర్మహావిద్యాయాః కేశవగార్యోశ్చోత్పత్తే రభిధానాత్.

“హృషీకేశస్సభగవాన్ పద్మయా సహవిద్యయా । అప్స్వపశయనంచక్రే యోగనిద్రా ముపాగతః” ఇత్యుక్తస్య పద్మనా

భస్య పద్మాశక్తికత్వేపి, తస్యావిద్యేతినామాన్తర మస్తీత్యత్రధీ రిత్యుక్తమ్.

నచ, విరిఞ్చిజనకస్యైవ పద్మనాభత్వాత్, కథం తద్భాషా సంసర్గజన్యగౌరీశఙ్కరభేదితా, అణ్డమధ్యవర్తి ప్రధానపాలకస్య ప్రధానం సలిలీకృత్య తత్రశయానస్యపద్మనాభత్వ మితివాచ్యమ్. తస్యాపి కాలమయాత్పద్మా త్సహకారిణః ప్రధానపరిణామరూప మహత్తత్త్వాఖ్య బుద్ధ్యభిమానినో ర్వ్యాధితత్వతో ర్ద్వయో రుత్పత్తే రభిధానాత్, తతశ్చాహఙ్కారాభిమతి రూపయో శ్శఙ్కరగౌర్యో ర్మహదాది విశేషాన్తై రుత్పాదితేచాణ్డే చతుర్ముఖోత్పత్తిః పునరుక్తా.

అత్రసిసృక్షాశక్తిర్మాయా విభక్తతమః - ప్రసూతి రక్షరం ప్రకృతిరవ్యక్తం తతో బ్రహ్మాణ్డం తతో దేవాదిశరీరమితిషట్ కోశాః. తత్రశాన్తిశ్శక్తేః, రతిర్మాయాయాః, మహాకాళ్యాదయఃప్రసూతేరభిమానిన్యో లక్ష్మీవిద్యాకాళీనాం శక్తినియత కాలాభిమానిత్వమప్య స్తీతి న తదుక్తివిరోధః.

గుణైస్సహ పఞ్చత్రింశద్ధి తత్త్వా న్యత్రోక్తాని. అత్రప్రధానస్య సలిలీకరణం మహదాదిసృష్టేఃప్రాగేవవిభ్వాదీనాం సృష్టిరిత్యాచార్యైర్క్వచిదుక్తమ్: "ఆద్యేకోశే స్వయందేవస్త్రిధైవా హన్తయాస్థితః। పఞ్చస్వన్యేషుకోశేషు జీవా నానావిధాస్థితాః" ఇతి కోశాన్తరగతానాం జీవత్వముక్తమ్. చతుష్షడ్ద్వాదశ చతుర్దశ షోడశాష్టాదశభుజభేదభిన్నస్య సర్వస్యాపి శక్తీశస్య "ఏకధాద్విధా చతుర్ధాచ షోఢాచైవ తథాష్టధా। పునర్ద్వాదశధాచైవ" ఇత్య నేకవిధ లక్ష్మీపరిణామత్వముక్తమ్.

“శ్రీరఙ్కస్థా పుష్టిరుభయత శ్చతుర్దిశం శ్రీకీర్త్యాదయః, కోణేషు శుద్ధానిరఞ్జనా నిత్యాజ్ఞానశక్త్యపరాజితా ప్రకృతయః, దిగ్విదిక్షు లక్ష్మీ సరస్వతీ సర్వకామదా ప్రీతివర్ధనీ యశస్కరీ శాన్తిదా తుష్టిదా పుష్టిదాః ద్వాదశవ్యూహాన్తరశక్తయ ఇతిబోధ్యమ్. సిన్ధుశాయినో లక్ష్మీప్రీతి విద్యా నిద్రారూపచతుష్టయ పరీతత్వమమృతాశక్తికత్వా విరోధేన నిర్వాహ్యమ్ మత్స్య త్రివిక్రమాదిషు చావతారేషు, (౧) “విష్ణోరేషా నపాయినీ” ఇతిచ పరాశరః. అతోఽవతారేషు సర్వేష్వస్యా అనపాయిత్వమ్; విభవానాం లక్ష్మీతన్త్రోక్తత్వాత అష్టత్రింశత్త్వమేకాదశే ఉక్తమ్.

కిం చైతదనుక్తావపి విష్ణువత్తత్ర తత్ర పఞ్చశక్తయః పరికీర్తితా ఇత్యుక్తేస్తదర్థసిద్ధమ్. ఏవఞ్చాహిర్బుధ్న్యసంహితోక్తం సప్త త్రింశత్త్వం శాన్తాత్మలోకనాథయోః కాన్తాత్మామృతధారకయోర్వా వైవక్షికభేదేన నిర్వాహ్యమ్. అత్రైవ త్రయాణాం త్యాగాద్విష్వక్సేన సంహితోక్తం షట్త్రింశత్త్వమ్; “అవతారో యదా విష్ణోశ్చతుర్ధా సమ్భవిష్యతి । మథురాయాం మహాంవ్యక్తం చతుర్ధైష్యామి వై తథా” ఇత్యుక్తేః- భగవద్వత్ శక్త్యావేశ సాధారణ్యేన; ఏవఞ్చ సర్వేష్వవతారేషు శ్రీనారాయణయోః స్సమ్బన్ధసిద్ధిః.

“భావోత్తరాక్వచిద్దృష్టః క్వచిత్సా భవదుత్తరా । భవద్భావోత్తరా క్వాపి విద్వాంస్తత్ర న ముహ్యతి” ఇతిచోక్తమ్. భావోత్తరతా కౌశికీయోగనిద్రాదిశక్త్యావేశావతారేషు; భవదుత్తరతా దశమైకాదశయోరుక్తా; “భావోత్తరప్రకారాస్తే శ్రుతాస్త్వద్వక్త్రపఙ్కజాత్ । ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి ప్రకారాన్ భవదుత్తరాన్” ఇతి హి తదారమ్భః; భవద్భావోత్తరాత్వష్టమేఽక్తా.

---

(౧) వి-పు-౧-౯-

సర్వత్రాపి "నవినావిష్ణునానేన స్థితిర్మమహివిద్యతే। మయా వినా న దేవస్య స్థితిర్విష్ణోశ్చవిద్యతే।" ఇత్యభిధానా త్పరస్పరాన్వయోబోధ్యః; యోపి "అష్టాఙ్గయోగనిష్ఠానాం హృద్యాగ నిరతాత్మనామ్" ఇత్యుక్తో హృదయేశయస్సోపి బృహదారణ్యక శ్రుతి పర్యాలోచనే లక్ష్మీవిశిష్టఏవ ప్రతీయతే; అర్చాయామపి, "ఆతిష్ఠమా మిమాంమూర్తిం మదనుగ్రహకామ్యయా । శ్రియాసార్ధం జగన్నాధో దివ్యో నారాయణః పుమాన్" ఇతి శ్రియాసమం భగవదధిష్ఠానము క్తమ్.

గుణానాఞ్చగుణాన్వయః—పరస్పర భోగ్యత్వమ్.(౧) "ప్రశకనబలజ్యోతి ర్జ్ఞానైశ్వర్యవిజయప్రధా ప్రణతవరణ ప్రేమక్షేమఙ్కరత్వ పురస్సరాః । అపి పరిమళః కాన్తి ర్లావణ్యార్చిరితీన్దిరేతవభగవతశ్చైతే సాధారణాగుణరాశయః॥ అస్యాపి యౌవనముఖాయువయోస్సమానా శ్శ్రీరఙ్గరజ్ఞి విజృమ్భణాన్నైజయన్తి । తస్మింస్తవత్వయిచతస్య పరస్పరేణ సంస్తీర్యదర్పణఇవ ప్రచురంస్వదన్తే" ఇతి స్వరూపగుణానాం విగ్రహగుణానాఞ్చ పరస్పరాన్వయ ప్రయుక్తాభోగ్యతోక్తా.

జ్ఞానాదయోహిషడ్గుణాః; "జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యతేజోమహోదధిః ః తస్యాహం పరమాదేవీ షాడ్గుణ్యమహిమోజ్జ్వలా । తుల్యాగుణవయోరూపై ర్మనఃప్రమథనైర్వ్రతైః । షాడ్గుణ్య విగ్రహాందేవీ మనిర్దేశ్యా మనూపమామ్ । షాడ్గుణ్యవిగ్రహందేవం తాదృశ్యాచ శ్రియాయుతమ్ । దేవ్యాశ్రియాసమాసీనం పూర్ణషాడ్గుణ్యదేహయా । పూర్ణషాడ్గుణ్య రూపత్వా త్సాహం భగవతీస్మృతా" ఇత్యాదివచనై రుభయసాధారణా ఇత్యవగమ్యతే; "తోషయామి

గుణై ర్విష్ణుం తుష్యామిచ సూరేశ్వరైః। మయాతుష్టి స్సమస్తానా మీడితానాం స్వకర్మభిః। తుష్టిర్నిరూపితా తేన సాహం యోగాబ్ధిపారగైః॥" ఇతి తుష్టిశబ్ద నిర్వచనాత్ పరస్పరాహ్లాదక గుణవత్త్వం దమ్పత్యోరుక్తమ్.

క్షేమఙ్కరత్వఞ్చ-"తారయామి జగత్సర్వం పరమం భవసాగరమ్। ప్రియంహితఞ్చ సర్వేషాం చిన్తయామి కరోమిచ। తేన మాంసర్వభూతానాం మాతరం మునయోవిదుః। తారాసంసారతరణాత్" ఇత్యాదినాభిహితమ్; (౧) "ఆత్మన్యాత్మావపుషిచవపుర్భిర్భవైర్భవఇచ్ఛేత్యాకారైస్తైరనుగుణతయాసర్వభావానుయాతా। ఇచ్ఛారూపాణ్యపి భగవతస్స్వాదయస్త్యాత్తరూపా దూరీకుర్వన్న హిమధురతా దుగ్ధసిన్ధోస్తరఙ్గాన్" ఇత్యత్రవై భవశబ్దః-చిదచిచ్ఛేషత్వాదిపరః.

వైభవమ్ - వ్యాప్తిః. "ఆక్రమ్యసర్వాంతు యథాత్రిలోకీం తిష్ఠత్యయందేవ వరోఽసితాక్షి। తథాస్థితాత్వంవరదేతథాపి ప్రచ్ఛామ్యహం తేవసతింవిభూత్యామ్" ఇతి; "ప్రతిష్ఠితాయా స్సర్వత్ర మమ నారాయణస్యచ। వస్తుతః కాప్రతిష్ఠాస్యాత్" ఇత్యాదిభిర్భగవద్వ్యాప్తస్య సర్వస్య లక్ష్మీవ్యాప్తిప్రతీతిరిత్యేకే ; సాచవ్యాప్తిశ్శక్తివిశేషేణేతి కృష్ణపాదాః. అయమేవ సర్వప్రకారసమ్బన్ధః. "శ్రయన్తీవైష్ణవంభావమ్" ఇతి నిరుచ్యతే.

ప్రాప్యపూరకత్వఞ్చ-శ్రియః-ముక్తానాం భోగవివృద్ధ్యర్థమ్; సౌన్దర్యాది వివర్ధనీ మితి ప్రపన్నపారిజాతే ఉక్తమ్. కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వస్తు ఉభయోరభిమతమేవ. "అహ్యాం సుఖంచ శేషంహి" ఇత్యాదిప్రమాణానాం పూర్వ ముదాహృతత్వాత్. "శ్లాఘామి దుం

తమ్" ఇత్యాది వ్యుత్పత్త్యా ఉపకారానుసన్ధాననిబన్ధనం ప్రాప్యత్వంబోధ్యతే; "శ్రాణామిచ గుణైర్జగత్"ఇతి స్వగతానన్యార్హత్వానన్యశరణత్వాఽనన్యభోగ్యత్వానాం జ్ఞానవరణప్రాప్తిదశాసు చేతనే సమ్పాదనపరం సత్ప్రాప్యత్వోపయుక్తమితి, రమ్యజామాతృదేవసూక్తి పర్యాలోచనాయామవగమ్యతే. స్వరూపస్థితి ప్రవృత్తీనాం తాదధీన్యాత్తదేకోపాయత్వోక్తిః. ఇదమేవాకారత్రయసమ్పన్నత్వమ్.

యదన్యత్రాపితత్సమ్పాదనశక్తిః, వాత్సల్యాది జ్ఞానశక్త్యాది సౌన్దర్యాదినర్థకత్వ రూపమిత్యేకే; పురుషకారత్వ ప్రాప్యత్వప్రాప్యప్రాపకత్వరూపమిత్యపరే; శ్రయన్తస్సర్వభూతానామితి వ్యాప్తిపక్షే సుగమమ్. పక్షాన్తరే స్వనిరూప్య స్వరూపేణ నిర్వాహ్యమ్. పుణ్యాకర్మణామితి జ్ఞానసారనవమదశమగాథోక్త రీత్యా భగవత ఇవ శ్రియోపి పుణ్యాకర్మణామన్తరవస్థానమభిమతమ్; అన్యేషాన్తు కేవలవ్యాప్తి నిర్వాహార్థమితి సూచితమ్.

"ఈడితాచ సదా దేవైః" ఇతి-"విశ్వైశ్వర్యాదికం సూక్తం దృష్టంత ద్బ్రహ్మణాపురా। స్తుతయే యోగనిద్రాయాం మమదేవ్యాః పురన్దర। శ్రియస్సూక్తేన తుష్టావ పద్మినీం పాకశాసనః। స్తుతయోమేతదాదృష్టా దేవైర్వహ్నిపురోగమైః" ఇత్యాదిభిర్వివృతమ్; బ్రాహ్మేచపురాణే-"పద్మయోనిర్ముదంప్రాప్య పరం స్తోత్రం తతః క్రమాత్ । దివ్యమష్టగుణైశ్వర్యం తత్ప్రసాదాచ్చ లబ్ధవాన్" ఇతి. కాశ్యపశ్చాహ-"బ్రహ్మాద్యాశ్చ సురాస్సర్వే మునయశ్చ తపోధనాః । ఏధన్తేత్వత్పదచ్ఛాయా మాశ్రిత్య కమలేశ్వరి" ఇతి. "శరీరశ్చాస్మి" ఇతి-అసాధారణవిగ్రహవ దభిమతత్వపరమ్. శరీర

(౪౭) అవనుపాయమామిడత్తిల్ తాన్ పురుషాకారమాయిరుక్కుమ్;
అవన్ ప్రాప్యనామిడత్తిల్ తాన్ ప్రాప్యైయుమాయ్
కైఙ్కర్యవర్ధకైయుమాయిరుక్కుమ్.

త్వస్యసాధారణత్వాత్. శరణఙ్భ్యాస్మీతి-(౧) "శ్రేయోనహ్యరవిన్ద లోచనమనఃకాన్తాప్రసాదాదృతే" ఇత్యుక్తరీత్యా కార్యాన్వయ వ్యతిరేకప్రయోజక వ్యతిరేక ప్రతియోగిత్వపరమ్. శాశ్వతపదసమభివ్యాహారాద్వాగ్రృహాపరం సత్ప్రాప్యత్వపరమ్. అత ఉపయుక్తా స్సర్వేప్యర్థా ఇహాపిగ్రాహ్యాః.

నను పూర్వోత్తరఖణ్డయోశ్శ్రద్ధైకయాప్యా ద్భగవద్గతోపాయత్వ ప్రాప్యత్వ విరూపోపాయత్వ ప్రాప్యత్వబోధనమనుపపన్నమ్; నచాత్రాపి శ్రియః ప్రాప్యవర్ధకత్వమేవేతి శక్యం వక్తుమ్; (౨) "మిథునపరం ప్రాప్యమ్" ఇత్యాచార్య సూక్తి విరోధాదిత్యతఆహ (అవనితి)

భగవత్కర్తృకేషు సర్వేషువ్యాపారేష్వనువిధాయిత్వమేవాస్యాః పారార్థ్యానుగుణమితిపురుషకారత్వ రూపమేవోపాయత్వం శ్రియః పూర్వఖణ్డేబోధ్యతే; చేతనకర్తృక కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వన్తు ఉభయోరపి సమ్భవతీతి ప్రాప్యత్వస్యాప్యత్రబోధన మితి భావః; స్రష్టావిష్ణురియం సృష్టి రిత్యాది వచన పర్యాలోచనాయాం హికర్తృత్వం తన్నిష్ఠమ్; తదనువిధాయిత్వమేవాఽస్యాస్స్వరూపమిత్యవగమ్యతే; తదనురోధాల్లక్ష్మ్యా సహ హృషీకేశ ఇత్యత్రాపి నైకక్రియాయాంతుల్య పదన్వయరూపం సాహిత్యం వివక్షిత మితి జ్ఞాయతే.

(౧) చతుశ్శ్లోకీ-౩. (౨) అష్టశ్లోకీ-

వస్తుతోనాత్ర ప్రమాణాన్తరసిద్ధం భగవతోరక్షకత్వ ముద్దిశ్య తచ్ఛ్రియాసహేతివిధీయతే; విశ్వాస ప్రతిపాదనార్థోహ్యయం శ్లోకః, అఙ్గప్రతిపాదక శ్లోక మధ్యపఠితత్వాత్; పరిశేషాచ్చ పురుషకార సమ్బన్ధశ్చ విశ్వాసహేతుః. నతుల్యవద్రక్షకాన్తర సమ్బన్ధః; ఉక్తశ్చ రమాపతిత్వ సుభగస్య నారాయణత్వస్య శఙ్కానిరాస హేతుత్వమ్;

"రక్షిష్యతి హరిశ్శ్రీమా న్నాశ్రితా నితినిశ్చయాత్" ఇత్యత్రహరిరితి శక్త్యుపలక్షిత కార్యోపయోగిగుణయోగః ప్రదర్శితః. శ్రీమానితిసాపసదత్వకృపాయోగౌ దర్శితౌ. ఇహ కారుణ్యరూప యేతి-భగవత్కారుణ్యరూపయేత్యర్థే కృపాయోగః. కారుణ్య ప్రాచుర్యార్థకత్వే సాపసదత్వమ్. "హృషీజ్ఞానం సముద్దిష్టం హృషీకాశ్చేతనానతాః। జఙ్గమత్వా జ్జగద్రూపా స్తదీశో జగతాం పతిః" ఇతి నిర్వచనాత్, హృషీకేశశబ్దేన ఈశేశితవ్యసమ్బన్ధః; "ఐశ్వర్య వీర్యరూపత్వం హృషీకేశత్వమ్" ఇతి నిర్వచనే, "ఈశస్సత న్త్రయోగేన నిత్యం సృష్ట్యాదికర్మణి" ఇత్యుక్తాదైశ్వర్యాచ్ఛక్తిలాభః; దేవీశబ్దేన విహార సహచారిత్వోక్త్యా తదుక్తస్య భగవతా అనతిక్రమణీయత్వం దర్శితమ్; ప్రకరణానుగుణ్యాచ్చస్థిత ఇత్యధ్యాహారేపినదోషః.

నచ "త్వమేవ సర్వశాస్త్రేషు శరణ్యాత్వేనగీయసే" ఇత్యాది వచ్చాచ్ఛ్రోత్రాదితత్వమేవ సలక్ష్మీకో భగవా న్రక్షిష్యతీతి విశ్వాసహేతుతయా ప్రదర్శ్యతే; కారుణ్యాదూపత్వ ప్రతిపాదన వైయర్థ్యాత్, విశ్వాసహేతుగుణజ్ఞాపకతయాతు శాస్త్రముపన్యస్యతే; "త్వమేవ సర్వశాస్త్రేషు" ఇతితత్వోపచారికమితి సర్వసిద్ధమేవ. సర్వకామ

ప్రదాంరమ్యా మిత్యత్ర మోక్షాతిరిక్తమేవఫలం గోబలీవర్దన్యాయా దుచ్యతే. సంసారార్ణవతారిణీ మితితు - విరూపనిర్దేశా త్ప్రయోజకత్వపరమేవ. కోఽస్యాభగవదపేక్షయా విశేష ఇత్యతః క్షిప్రప్రసాదినీం శరణ్యామితి. శరణ్యామిత్యే తదశరణ్యశరణ్యామితి గద్యే వ్యాఖ్యాతమ్; తచ్చ-అలబ్ధస్వశరణ్యానాం శరణ్యప్రాపకత్వ మితి వ్యాసార్యాః.

నచ బ్రాహ్మపురాణావగత నామమాత్రేణ స్వాతన్త్ర్యేణ మోక్షప్రదత్వసిద్ధిః; "ఓఙ్కారః ప్రణవస్తారో హంసో నారాయణో ధ్రువః। వేదాత్మా సర్వవేదాదిరాదిత్య స్సర్వపావనః। మోక్షగో ముక్తిమార్గశ్చ సర్వసన్ధారణక్షమః। ఇదంశరణమజ్ఞానా మిదమేవ విజానతామ్। అయమన్విచ్ఛతాంస్వర్గః పోతః పారంతితీర్షతామ్" ఇత్యాదిభిః ప్రణవప్రశంసావచనైః, "యద్వ్యతిక్లేశకర్మాదీ నీక్షయ త్యఖిలంపదమ్। క్షపయిత్వామలంసర్వం దదాతి పరమంపదమ్" ఇతి దీక్షానామ నిర్వచనేన జ్ఞానాతిరిక్తమోక్ష సాధనతానిషేధ కామ నానుసారేణ సత్యపిమోక్షే కర్మజ్ఞానయోర్ద్వయోస్సాధనత్వ బోధక వచనే ప్రయోజకత్వమాత్రపరత్వేన స్వాతన్త్ర్యేణ ప్రణవాదీనాం సాధనత్వాసిద్ధే స్స్వీకృతత్వాత్, "భగవద్యజ్ఞసంయోగాత్పత్నీ భగవతోఽప్యహమ్" ఇత్యుక్త రక్షణ రూపయజ్ఞ ఫలభాగిత్వేనా పద్యతే.

సహియజ్ఞేపి పత్న్యాస్తుల్యవత్కర్తృత్వమ్; ఏకవచన విరోధాత్; తదుక్తం కపర్దినా; "అస్తిస్వామిత్వలేశోఽస్యా స్తత్ప్రచుర్యన్తు భర్తరి। సహిప్రధానం విధిభిస్తస్యైవాధి క్రియాయతః" ఇతి స్వామిత్వమస్యాస్వతన్త్రకర్తృత్వమ్.

అత్రయద్యపి ఏకరస్యానుమత్యాదినా ఉపాయత్వాయామప్య స్త్యేవలక్ష్మ్యా అన్వయః. తథాపిప్రధానవ్యాపారకర్తృత్వం తద సాధారణమ్; వాత్సల్యాదిచాతిశయితం శ్రియ ఇతి తదసాధారణం పురుషకారత్వమ్. ఉభయోరేవ విరోధినివర్తన వాత్సల్యాద్యన్వ యేపి స్వరూపభేదసూచకతయా (౧) "యువత్వాదౌ తుల్యే'' ఇతి శ్లోకే తథాఆచార్యైర్విభాగాత్.

అతఏవోక్తం రహస్యత్రయజీవాతౌ;-భగవతోనిరఙ్కుశస్వా తన్త్ర్యేణ తదసాధారణమనిష్టనివారణాది; ఇదమేవహ్యుపాయకృ త్యమ్;వాల్లభ్యఇష్టవాత ల్యాదికం శ్రియోప్యసాధారణమ్; ఉభయో రుభయత్రాన్వయేపిఅసాధారణవేషేణ ప్రతినియమోద్రష్టవ్యఇత్యా చార్యాః శ్రియః పురుషకారత్వమేవ వర్ణయన్తీతి;

అత్రానుభవకైఙ్కర్యభేదేన దళద్వయాత్మికాయాం ప్రాప్తౌ విభూతి గుణవిగ్రహాలక్ష్మ్యాది విశిష్టస్యైవ భగవతః ప్రాప్యత్వమ్; తత్రైకస్యాపినారశబ్దార్థస్య పరిత్యాగః; విశేషణీభూత తత్తత్ప దార్థేషుభోగ్యత్వన్తు తరతమ భావాపన్నమేవ; కైఙ్కర్యరూపాయా న్తుప్రాప్తౌ అసిద్ధవిశేషణ విశిష్టస్య తథాత్వమ్; దేవతాన్తరాణాం నిషిద్ధత్వం ప్రాగేవోక్తమ్. దమ్పత్యతిరిక్తేషు భాగవతత్వోపాధికమ్; దమ్పత్యోస్తు శేషిత్వమేకేచ్ఛా సిద్ధమితి నతత్రోపాధికమ్; ఏకతరో ద్దేశ్యక మప్యన్యతరస్య ముఖవికాసాధాయకమేవేతి, ఉభయోరపి ప్రాప్యత్వమ్; ప్రాపకత్వం పునర్నారాయణశబ్దబోధ్యానాం నర్వేషా మర్థానా మిత్యస్తివిశేషః,

అత ఉపయోగవిశేషాదేవ కేషాఞ్చిదుపాయ విశేషణత్వ మాశ్రితమ్. ఉపయోగశ్చ వస్త్వనురూపః; జ్ఞానాదీనాం యాదృశ

---

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే.

(౭౮) ఇతిలే తిగుమన్త్రి త్తిల్పొన్న ప్రాప్యత్తై విశదమాక వనుసన్ధిక్కిఱతు.

(౭౯) ఇళైయ పెరుమాళై ప్పోలే ఇరువరుమాన శేర్త్తియిలే అడిమై శెయ్కై ముఱై.

ఉపయోగః, స తాదృశో వాత్సల్యాదేః; లక్ష్మ్యా అపి వస్త్వనుగుణ వ్యాపార స్తదీయ కృపోద్బోధనాది రేవేతి; ప్రాప్యవర్ధకత్వఞ్చ అను భావ్యగత సౌన్దర్యవిశేషసమ్పాదకతయా కైఙ్కర్యవర్ధకత్వమితి కేచిత్. నియోగముఖేనేత్యన్యే; తదుక్తమ్. "మదాజ్ఞాకారిణో యత్రమోదన్తే సకలామరాః" ఇతి. "సర్వం పరిజనం భగవతస్త త్తదవస్థోచిత పరిచర్యాయామాజ్ఞాపయన్త్యా" ఇతిచ భాష్యకారై రనుగృహీతమ్; విశిష్టస్య ప్రాప్యత్వోక్తౌ మూలమన్త్రవిరోధ ఇత్యాశఙ్క్య, ఏతదనురోధేన తత్రాప్యస్యార్థస్య గర్భితత్వాన్న దోష ఇత్యాహ (ఇతిలేఇతి).

శ్రుతిషు బ్రహ్మణఏవప్రాప్యత్వాభిధానాత్, యేనయేనేత్యాదౌచ లక్ష్మ్యాఅనుక్తేస్తస్యాః కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వా సమ్భవాత్, అనుభావ్యసమ్పాదకత్వమేవాత్రశ్రియఇతి శఙ్కమానంప్రత్యాహ (ఇళైయవితి). ఏకతరమాత్రాదరో రావణశూర్పణఖ్యోరివాఽనర్థ హేతుః; అతస్సౌమిత్రి వద్విశిష్టా దరఏవయుక్తః; స్వరూపస్యోభయ శేషత్వా దితిభావః.

ప్రాప్యతాముపపాద్య ప్రాప్యవర్ధకత్వం వివృణోతి (అడిమైయితి). ఆజ్ఞాముఖేన కైఙ్కర్యసాధకత్వం భగవత్సన్నిధౌ కైఙ్కర్య కర్తుశ్చేతనస్య ఉపలాళనేన రసాధాయకత్వఞ్చ ప్రాప్యవర్ధక పదేనోక్తమితిభావః. ఆజ్ఞాముఖేన కైఙ్కర్యసాధకతాయావర్ధకతా రూప త్వఞ్చ కేషాఞ్చిద్భగవదాదేశేనాపిసమ్భవాత్. దృశ్యతేహి సౌమి

(౯౦) అడిమైతాౕ సిద్ధిప్పతుమ్ రసిప్పతుమ్ అచ్చేర్_త్తియిలే;

త్ర్యాదిషు భగవతోఽపితధాత్వమ్; రసాధానం పునస్స్వల్పేనాపి వ్యా పారేణాతిశయితరస సమ్పాదనం ప్రాప్యత్వ ప్రాప్యవర్ధకత్వయోః క్రమేణ వాక్యద్వయేన వివరణౌచిత్యాదిత్థం వ్యాఖ్యాతమ్.

వరవరమునిభిస్తు-ఉత్పద్యవివర్ధ్యరస్యం భవతీతి రమ్యజామాతృదేవైః పృథగభిధానాత్, వర్ధకత్వ మతిశయితముఖోల్లాససమ్పాదకత్వమ్. ప్రాగుక్తముత్పాదకత్వంపునః ప్రార్థితకైఙ్కర్యేస్వతన్త్రేశ్వరానుమతి సమ్పాదకత్వమ్; రసాధాయకత్వన్తుభోగ్యవిషయపూర్త్యా కైఙ్కర్యేస్వరససమ్పాదకత్వ మితి వ్యాఖ్యాతమ్. స్వరసస్తు భగవద్రసార్థ ఇతి నవిరోధః.

యద్యపి ప్రత్యక్ష విదిత భగవదభిప్రాయత్వాన్ముక్తానాం భగవదభిమతస్య కైఙ్కర్యస్య స్వతఏవ సుకరత్వాన్న ప్రార్థనాస్వీకారాద్యపేక్షా. ఏవ ముచితపరిచర్యాయా మాజ్ఞాపనమపి వ్యర్థమ్. ఔచిత్యస్యస్వతఏవజ్ఞాతత్వాత్, కైఙ్కర్యస్యచరస్యత్వాత్. తథాపి ప్రార్థనాదీనామపి రసవిశేషాధాయకతాబోధ్యా.

ఉక్తఞ్చ రహస్యరక్షాయాం భగవతి తత్పరిజనేచ సర్వజ్ఞేష్వేవం నివేదన ప్రేషణాదివ్యాపారాస్స్వచ్ఛన్దలీలాప్రవృత్తా ఇతి స్వత స్సర్వజ్ఞోఽపి భగవాౕ తన్నివేదితకారీవక్రీడతీతిచ. ఉత్పాదకత్వఞ్చ-(౧) "సీతాసమక్షమ్" ఇత్యాది వచనైర్వ్యజ్యతే. అత ఏవైతత్సర్వవిషయమిత్యేకే.

---

(౧) రా-అ-౧౫-౬.

అన్యేతు, భుజగేశవిహగేశాదిభిః క్రియమాణస్య విశిష్టోద్దేశ్యక కైంకర్యస్యాన్యసమ్బన్ధో మిథునవిషయే ప్రార్థనాయామేవేతి రమ్యజామాతృదేవోక్తేః ప్రత్యగ్రముక్తవిషయం సాధకత్వాభిధానమ్. తచ్చైకరస్యేన భగవతశ్శ్రీసూక్తిసాపేక్షత్వాత్; అతఏవ నిత్యకిఙ్కరం మాం కుర్వితి ప్రార్థితే, శ్రియః పతినా స్తనన్ధయతనయాభినవ వచనశ్రవణత ఇవ హృష్టమనసా అఖిలజగన్మాతుర్ముఖే వీక్షితే సత్యామేకహృదయతాయాం తాభ్యాం ముఖాభ్యాం వీక్షిత స్తదుభయ కృపయా పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమభక్తియుక్తో నిత్యవిశదతమ ప్రయోజనానవధికప్రియ భగవదనుభవజనిత ప్రీతికారిత సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థోచిత సర్వవిధకైంకర్యాణి పరిగృహ్య అనేక విగ్రహాణి కరోతీతి పరమపదసోపానే ఉక్తమిత్యాహుః.

శ్రీమత్పదస్య సత్తాహానిభయాధీన నిరన్తర సంశ్లేష జ్ఞాపకతాయాన్తు భగవతో భోగ్యత్వాతిశయజ్ఞాపనం ప్రయోజనం బోధ్యమ్. లక్ష్మీభోగాదప్యతిశయితత్వజ్ఞాపనం ప్రయోజనమిత్యేకే.

యద్యపి సర్వవిధకైంకర్యస్య చతుర్థ్యాభిధానాదపి తత్సిద్ధిః, తథాపినవ్యావర్తకం వ్యావర్తకాన్తరం నిరుణద్ధీత్యదోషః; తదుక్తమధ్యాత్మచిన్తాయామ్, "ఐశ్వర్య కైవల్యోత్తీర్ణం త్వదానన్దాద్వాలక్షణమ్। లక్ష్మీభోగాద్విశిష్టఞ్చకైంకర్యసుఖమాప్నుయామ్" ఇతి.

యద్యపి, (౧) "రూపశ్రియాగుణగణై ర్విభవేన ధామ్నా భావై రుదారమధురై శ్చతురై శ్చరిత్రైః। నిత్యంతవైవ సదృశీం శ్రియమీశ్వరీం తాం త్వాఞ్చాభితః పరిచరేయ ముదీర్ణభావః॥ యాబిభ్రతీస్థిరచరాత్మకమేవవిశ్వం విశ్వమ్భరాచ పరయాక్షమయా

(౧) వైకుణ్ఠస్త:-౩౯.

(౧౧) నారాయణాయ - సర్వశేషియాయుళ్ళవనుక్కు.

షుమాచ। తాం మాతరఞ్చ పితరఞ్చ భవన్తమస్య పృచ్ఛన్తు రాత్రయ ఇమావరివస్యతో మే” ఇత్యాదినా తిసృణామపి మహిషీణాం తుల్యవత్కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వం శ్రీవత్సచిహ్నమిశ్రైరుపవర్ణితమ్; తథాపి,(౧) “యాభిస్త్వం స్తన బాహుదృష్టిభిః” ఇత్యన్యాసాం లక్ష్మ్యవయవప్రాయత్వాత్, తయాభూమినీళయోరుపలక్షణం బోధ్యమ్.

శ్రీమత్పదేనైవ దేవతాన్తర వ్యావృత్తిసిద్ధేర్వైయర్థ్యం నారాయణపదమత ఆహ (సర్వశేషియా ఇతి). ప్రాప్యత్వోపయుక్త గుణ విశేషాభిధానార్థం తదితి భావః. యద్యపి కర్తృకరణాధి కరణవ్యుత్పత్తిషు ప్రాప్యత్వ ప్రాపకత్వాధారత్వానామేవలాభః. తథాపి తల్లాభః ప్రాప్యత్వ బలాదేవబోధ్యః. ఉక్తం దీపసఙ్గ్రహే;—“శేషిత్వమేవ ప్రాప్యత్వం కిఞ్చిత్కార్యత్వరూపత.” ఇతి. ఉభయవిభూతినాథత్వం హి నారాయణశబ్దార్థ ఇతి వరవరమున్యుక్తిశ్శ్వరారి సూక్తిమభిప్రేత్య; నారాయణపదస్య సర్వాన్తర్యామిత్వార్థకతయా శరీరిత్వస్య శేషిత్వ వ్యాప్తత్వాత్తత్సిద్ధిరిత్యన్యే. అన్యేతు నారశబ్దేన నరగతం శేషత్వముచ్యతే; నరసమ్బన్ధీతి వ్యుత్పత్తేః; తస్యాయనమితి తల్లాభ ఇత్యాహుః.

వస్తుతస్తు కైఙ్కర్యం న కేవలం స్వరూపప్రయుక్తమ్; నిర్బన్ధరూపతాపత్తేః; పరన్తు అనుభవజనిత ప్రీతికారితమ్. అతోఽనుభావ్యవిషయ పూర్తిరావశ్యకీతి తత్ప్రతిపాదకత్వమేవాఽస్య ఇత్యాహ (తితలే ఇతి). అథవా, ననుసర్వశేషిత్వ ప్రతిపాదకత్వే నారాయణ

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే.

(౯.౨) ఇతిలే తిరుమేనియైయుమ్ గుణఙ్గళైయుమ్ శొల్లుమ్.

పదవైయర్థ్యమ్. శ్రీశబ్దేన సర్వసేవ్యత్వస్య శ్రియాం ప్రతిపాదనాత్, మతుబా చ తచ్ఛేషిత్వస్య భగవతిబోధనాత్ సర్వశేషిత్వసిద్ధేరత ఆహ (ఇతిలేయిత్తి). పూర్వం చరణశబ్దాసమభివ్యాహారాత్ సర్వగుణానాం ప్రాప్యత్వ సమ్పాదకత్వాచ్చ ప్రాప్య పరో నారాయణ శబ్దో విగ్రహగుణ ప్రతిపాదనార్థ ఇతిభావః.

సర్వేషామేవ విగ్రహాణాం ప్రాప్యత్వేపి వచనగత్యైకవచనానుసారేణ ఏకవచన నిర్దేశః; లక్ష్మ్యాదీనాం శ్రీమచ్ఛబ్దేనాభిహితత్వాత్ పృథగనభిధానమ్, చ శబ్దో విభూతేరప్యుపలక్షణార్థః;కృష్ణపాదరమ్యజామాతృదేవాదిభి స్స్వరూపరూప గుణవిభూతి పరత్వాభిధానాత్. గుణానామనుభావ్యత్వం *సోశ్నుత ఇతి శ్రుతిసిద్ధమ్. విగ్రహస్యానుభావత్వం * సదాపశ్యన్తిసూరయ ఇతి శ్రుతిసిద్ధమ్. పదశబ్దస్య చరణపరత్వేన విగ్రహోపలక్షకత్వాత్, "సదాపశ్యన్తి తం దేవాః పురుషం పుష్కరేక్షణమ్। షాడ్గుణ్య విగ్రహం దేవం తాదృశ్యాచ శ్రియాయుతమ్" ఇత్యహిర్బుధ్న్యవచనానుసారాత్. లక్ష్మీతన్త్రేచ, "సూరయో యత్ర సంసిద్ధా స్సర్వజ్ఞా స్సర్వదర్శినః। వైష్ణవం పరమం రూపం సాక్షాత్కుర్వన్తి సర్వదా" ఇతి, "విభూతి రనుభావ్యైవ నిత్యా సూరిసమావృతా । ఐశత్వస్యానుసన్ధానాద్భోగ్యా చాన్యాప్యకర్మణః;" ఉక్తంహి సర్వజ్ఞ సంహితాయామ్- "తత్రానన్దమయాభోగా లోకా ఆనన్దలక్షణాః। జ్ఞానానన్దమయాదేహా ముక్తానాం భావితాత్మనామ్" ఇతి;

విగ్రహోక్త్యైవదివ్యాభరణాదీన్యుపలక్ష్యన్తే. "శ్రీవత్సకౌస్తుభకిరీటలలాటికాభిః కేయూరరకహాటకోత్తమకణ్ఠికాభిః। ఉద్దామ

(౧౩) శేషిత్వ త్తిలే నొక్కు.

దామ మణినూపుర నీవిబద్ధై ర్భాన్తం భవన్త మనిమేష ము దీక్షిషీయ" (౧)"త్వాం సేవితం జలజచక్రగదాసిశార్ఙై స్త్రార్త్రైణాసై స్యపతినానుచరై స్తథాన్యైః। దేవ్యాశ్రియా సహవసన్త మనన్తభోగే భుఞ్జీయసాఞ్జలి రసఙ్కుచితాక్షిపఙ్క్త్యా" ఇతి తద్విశిష్టస్యానుభావ్యత్వోక్తేః.

నిత్యానాన్తు కైఙ్కర్యోద్దేశ్యత్వ మస్త్యస్తీతి (౨)"కైఙ్కర్య నిత్యనిరతై ర్భవదేకభోగై ర్నిత్యైరనుక్షణ నవీన రసార్ద్రభావైః। నిత్యాభివాఞ్ఛిత పరస్పరనీచభావై ర్మద్దేవతైః పరిజనై స్తవసఙ్గసీయ" ఇత్యుత్తరశ్లోకే స్పష్టమితి;

అస్యగుణవిగ్రహ విభూతి విశిష్ట స్వరూపార్థకత్వే "స్వామిత్వమ్" "ఆత్మేశ్వరాయ" ఇత్యాచార్యవ్యాఖ్యాన విరోధాత్తత్రాహ (శేషిత్వ త్తిలే యితి). స్వామిత్వపదఞ్చ ప్రకృత శేషిత్వపర మితి సూచయితుం శేషి పదప్రయోగః. సర్వగుణప్రతిపాదనేప్యాచార్యై శ్శేషిత్వే తాత్పర్యాధిక్యాత్తథోక్తమితిభావః.

తత్ర హేతుః (ప్రాప్తేతి). అప్రాప్తవిషయసేవాయాః "సేవాశ్వవృత్తిః"ఇతినిషేధాదితిభావః. అత్రభోగ్యతాయామపితాత్పర్యవిషయత్వంబోధ్యమ్. అభోగ్యవిషయేకైఙ్కర్యస్యరస్యత్వాభావాత్; అతఏవస్వామిత్వ భోగ్యత్వయోస్తాత్పర్యమితి రమ్యజామాతృదేవై రభిహితమ్. రహస్యత్రయచుళకేచ "స్వామిత్వభోగ్యత్వే ప్రాధాన్యేనానుసన్ధేయే" ఇత్యుక్తమితిబోధ్యమ్.

ననుప్రార్థనాఞ్చేత్యయుక్తమ్; చతుర్థ్యాస్తత్రానుశిష్టత్వాత్, నచ, అధ్యాహృతేనభవేయ మిత్యాదిపదాన్తరేణతత్సిద్ధిః; తవా

(౧) వై - స్త. ౭౯. (౨) వై - స్తో. ౮౫.

(౫౪) ప్రాప్తవిషయత్తిల్ కైఙ్కర్యమిఱే రసిప్పదు.
(౫౫) ఇన్ద చతుర్థికై ఙ్కర్యత్తై ప్రకాశిప్పిక్కిఱదు.
(౫౬) కైఙ్కర్యన్దాన్ నిత్యమ్.

స్మితిచయాచత ఇత్యాద్యనురోధాత్తదధ్యాహారస్య ప్రామాణికత్వేపి తాదర్థ్యస్యనిత్యసిద్ధత్వేన అప్రార్థనీయతయా తదనన్వయాదిత్యతశ్చతుర్థ్యాః కైఙ్కర్యేలక్షణాం దర్శయతి (ఇన్దవితి). కైఙ్కర్యప్రార్థనా ప్రతిపాదకేతి వరవరమున్యుక్తిః పదాన్తరసమభివ్యాహారమపేక్ష్య, ప్రార్థనాశ్చేత్యాచార్య సూక్త్యుపపాదనాయ;

కేచిత్తుకైఙ్కర్య ప్రార్థనైవాత్రలక్ష్యతే, ఆయవితికైఙ్కర్యప్రార్థనాం ప్రదర్శయతీతిరమ్యజామాతృదేవైరభిధానాత్. ఏవఞ్చ ప్రార్థ్యమానం కైఙ్కర్యం ఫలత్వేనప్రదర్శ్యతఇతి ప్రార్థనాయా అపి ఫలకోట్యన్తర్భావః. అతఏవఫలదశాయామపి ప్రార్థనాసత్వే కైఙ్కర్యస్య కాదాచిత్కత్వశఙ్కాయాం కైఙ్కర్యస్యనిత్యత్వేపి ప్రార్థనానువృత్తిస్సమ్భవతీతి ప్రతిపాదయితు మగ్రిమగ్రన్థస్సఙ్గచ్ఛతే; అతఏవ అపునరావృత్తైశ్వర్యోత్తీర్ణమ్,అనన్తత్వాత్ కైవల్యవిలక్షణం సహజప్రీతి జనితమపికైఙ్కర్యమభిప్రాయాభిజ్ఞాపూర్వకతయైవ క్రియతామితిమాంవదేతి ప్రార్థనాసాహిత్యేనాపి లబ్ధవ్యమితిరమ్యజామాతృదేవైరభిహితమిత్యాహుః.

తత్ప్రార్థనాయా విశేష్యతయాలక్ష్యత్వే ఫలత్వబోధకపదాన్తరాభావాత్తదధ్యాహారేపి కైఙ్కర్యస్య ఫలత్వాసిద్ధిప్రసఙ్గాత్, విశిష్టస్యాన్యత్రాన్వయస్వీకారేపి, నమశ్శబ్దార్థస్వార్థతానివృత్తేః కైఙ్కర్యేనన్వయప్రసఙ్గాత్, రమ్యజామాతృదేవైరేవ శ్రీమన్నారా

(౧౭) నిత్యమాక ప్రార్థిత్తే పెఱవేణుమ్.
(౧౮) శేషిక్కతిశయత్తై విళైక్కై శేషభూతనుక్కు స్వరూపలాభముమ్ ప్రాప్యముమ్.

యణస్యసర్వవిధాం శేషవృత్తిం తన్ముఖోల్లాసైక ప్రయోజనతయా కుర్యాదిత్యేవ ఉత్తరఖణ్డపాక్యార్థవర్ణనాత్, ఆచార్యైరపి కైఙ్కర్యప్రార్థనాయా వర్తమానత్వనిర్దేశాత్, కృత్స్నపాదగ్రన్థవిరోధాచ్చోపేక్షితమ్.

కైఙ్కర్యస్యస్వరూపప్రయుక్తత్వే ప్రార్థనానైయర్థ్యమ్; అతథాత్వే కాదాచిత్కత్వప్రసజ్గ ఇతి శఙ్కాంవ్యుదస్య (కైఙ్కర్యమితి) కైఙ్కర్యయోగ్యతారూపం శేషత్వంనిత్యమ్; సత్యపితస్మిన్ ప్రతిబన్ధకవశాన్నకైఙ్కర్యోత్పాదః; నివృత్తేతుప్రతిబన్ధకే తస్యయావదాత్మభావిత్వ ముపపద్యత ఇతిభావః.

తర్హి ప్రతిబన్ధక నివృత్తిరేవప్రార్థనీయా ; కింకైఙ్కర్యప్రార్థనేన; ప్రతిబన్ధకనివృత్తౌ తస్యస్వతస్సిద్ధత్వాత్, అతఆహ (నిత్యమాకవితి), ప్రతిబన్ధకనివృత్తావపి పరతన్త్రస్యస్వతన్త్రే విషయేప్రార్థనా పూర్వకమేవ కైఙ్కర్యకరణంస్వరూపమ్.

ఏవఞ్చయదానివృత్త ప్రతిబన్ధకస్యాపిప్రతిక్షణం క్రియమాణేష్వపికైఙ్కర్యేషు రస్యతాతిశయాదుత్తరోత్తర కైఙ్కర్యప్రార్థనా, తదా కిముత, అనివృత్తప్రతిబన్ధకస్య లబ్ధఫలస్యేతిభావః; ముక్తిదశాయాం ప్రార్థనాపిరసాధాయకతయా ఫలకోటిప్రవిష్టేతి రమ్యజామాతృదేవానాముక్తిరిదానీం ఫలప్రార్థనాయాః కైముతికనయాత్సిద్ధత్వోపపాదనాయ;

(౧౯) సమః-కైఙ్కర్యవృత్తిః కస్మైయముక్త-అతు.
(౨౦) కస్మైయావతు-తన్కైన్నవృష్ణుమతు.

కైఙ్కర్యస్య స్వాగసానుగుణ్యేన ప్రార్థ్యత్వేపారార్థ్యానుపపత్తిః అన్యథాతిస్యసుఖాది భిన్నత్వాత్ప్రార్థ్యత్వే సమ్భవత్యత ఆహ (శేషిత్యాది), ఆత్మాభిమానానుగుణత్వే త్పురుషార్థవ్యవస్థాయాశ్చైవతయావగతనిజస్వరూపస్య శేషిముఖోల్లాస ఏవ ప్రయోజనమ్; నచైవం యస్య కస్య చిత్కైఙ్కర్యేణ తత్సిద్ధేః నావశ్యం స్వస్య తదపేక్షా; స్వస్వరూపలాభస్యాపి ప్రయోజనత్వస్వీకారాత్; తథాచ మదధీనో భగవన్ముఖోల్లాసో భూయాదిత్యాకారికా ప్రార్థనా సమ్భవత్యేవేతి, నవిరోధః.

భగవతశ్చైతావతా అవాప్తసమస్తకామత్వహానిః, తజ్జాతీయస్యరసాన్తరస్యావిద్యమానత్వాత్; అన్యథా ప్రళయే సృష్టికాలీనలీలారసాభావాదవాప్తసమస్తకామత్వం నస్యాదితి బోధ్యమ్; ఏతచ్చ సర్వదేశసర్వకాల సర్వావస్థోచిత సర్వవిధకైఙ్కర్యరూపం బోధ్యమ్, తత్సిద్ధిః ప్రాగుక్తా. వాచికం సామగానాది; కాయికమనుసఞ్చరణాది. కైవల్యస్య సర్వకాల సమ్బన్ధిత్వేపి సర్వదేశసమ్బన్ధిత్వవిరహాదవ్యాప్తిః; కైవల్యం హి సంహృతిశక్తి నిరూపణప్రకరణే "సప్తమ్యాత్యన్తికీ ప్రోక్తా విలయో యోగినాం మయి। సూక్ష్మేశివినివర్తన్తే శరీరాణితదాసతామ్," ఇత్యాత్యన్తికలయత్వేనోక్తమ్; పరమమోక్షస్తు-"కాలేన మహతా యోగీ నిర్ధూతక్లేశసఞ్చయః। ప్రాప్నోతి పరమం బ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్" ఇత్యనుగ్రహశక్తి ప్రకరణే అగ్రే నిరూపయిష్యత ఇతి నతదభేదశఙ్కా; నచ ద్వేపి వగతే యోగియానస్యాప్యస్యస్యేతి శుకపక్షీయే లిఖితత్వాత్, కేవలస్యాపస్మిం విగతిరస్త్విత్యా

(౬౧) ఇత్తిలే అవిద్యాదికళుమ్ కర్మైయుణ్ణుమ్.

(౬౨) "ఉనక్కే నామాళ్ళ్యోమ్" ఎన్నుమ్పడియే యాకవేణుమ్.

(౬౩) సౌన్దర్యమ్-అన్తరాయమ్. కీఴ్ చ్చొన్న కైఙ్కర్యము మప్పడియే.

ప్యాహుః; భగవదానన్దాద్వైలక్షణ్యా జగద్వ్యాపారచిన్తా క్రోధాద్యసంవలనాత్ లక్ష్మ్యానన్దాద్వైలక్షణ్యముక్తమ్.

ననూ, నమఃపదం నప్రవృత్తిపరమ్; ఫలవాక్యైకవాక్యాత్, నాపి మమకారోపలక్షితాऽవిద్యాదివిరోధినివృత్తిపరః; తస్యాః కైఙ్కర్యాత్పూర్వభావిత్వేన వ్యుత్క్రమాపత్తేః తత్రాహ (కైఙ్కర్యత్తిలితి). కైఙ్కర్యే స్వార్థతాబుద్ధిరనేన నివర్త్యతే.

తథాచాధికరణ నిర్దేశస్య ప్రాథమ్యమితి భావః; "అహంభోక్తా, భోగో మదీయః" ఇతి బుద్ధిమాత్రస్య వ్యావర్త్యత్వే భాష్యకారైర్న మశ్శబ్దార్థతయా "మనోవాక్కాయైః" ఇత్యాదినా కర్మావిద్యాదినివృత్తికథనా సఙ్గతిరిత్యత ఆహ (ఇత్తిలేయితి), ప్రబలతరవిరోధిప్రహాణస్యైవ ప్రధానార్థత్వేపి మమకారరూపావిద్యోపలక్షితకర్మనివృత్తిరపి బోధ్యత ఇతి భావః.

ప్రార్థనార్థత్వే నియామకతయా ఉపబృంహణతయా గోదాసూక్తిముదాహరతి (ఉనక్కేయితి).

ఏవం సౌన్దర్యస్య దృష్టిచిత్తాపహారితయా * రామే ప్రమాదం మా కార్షీరితి న్యాయేన కదాచిదుచితకైఙ్కర్యనివృత్తిసమ్భవాత్, తద్గతనివృత్తి ప్రయోజకత్వనివృత్తిరపి ప్రార్థనీయా; తథా గుణవద్విషయకైఙ్కర్యత్వకృతా కైఙ్కర్యగతా స్వాంసత్వబుద్ధ్యనుకూలాశక్తి

(౬౪) కైఙ్కర్యప్రార్థనై పోలే ఇప్పద త్తిల్ ప్రార్థనైయుమ్ ఎన్నుముణ్డు.
(౬౫) "మరున్దేనఙ్గళ్ పోక మఱ్ఱొచ్చిక్కు" ఎన్నానిఱే.

పిళ్ళైలోకాచార్యర్ తిరువడిగళే శరణమ్.

ద్వయప్రకరణమ్ ముఱ్ఱుప్పెఱ్ఱతు.

గపినివర్తనీయేతి విరోధినివృత్తిసామాన్యమత్రోపలక్షితమిత్యాహ (సౌన్దర్యమిత్యాది)

నను సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థోచిత సర్వవిధకైఙ్కర్యప్రార్థనే తస్యస్వార్థతాబుద్ధ్యాదిరహితత్వనియమాత్, నమఃపదస్యైయర్థ్యమత ఆహ (కైఙ్కర్యేతి). అన్యన్యాయేన ప్రసక్తస్య స్వార్థత్వస్యనివర్తికేయం ప్రార్థనా భగవన్ముఖోల్లాస విశేషాధాయకతయా ముక్తావప్యనువర్తత ఇతి తాదృశప్రార్థనా అధికారిణస్స్వభావః.

అతఏవహి భోగగతస్వార్థతాబుద్ధినివర్తకతయా ఉపకారత్వాన్నిత్యైరనుసన్ధీయత ఇతి భగవతాపరాఙ్కుశేనోక్త మిత్యాహ (మరున్దేఇతి).

సర్వస్యాపి భగవదధీనత్వాత్ స్వతస్సిద్ధమపి తథానుసన్ధీయమానం భగవతోముఖోల్లాసాయైవ భవతీతిభావః. శఠారిసూక్తౌ షష్ఠస్యదశమగాథాయాః తృతీయతృతీయ పఞ్చమగాథాయాశ్చ పూర్వోక్తార్థ వివరణరూపత్వంబోధ్యమ్; వ్యుత్పత్త్యుత్పత్తి భేదేనశఠారిసూక్తిద్వయఖణ్డయోః పరస్పరంక్రమవైపరీత్యమితి, బుద్ధిస్థతయాఫలస్యఉపాయం ప్రతిసాధనత్వాత్, స్వరూపేణచోపాయస్య ఫలజనక

త్వాత్; నమశ్శబ్దార్థ ఉక్తగోదాసూక్తౌ "ఉన్మక్తైయాళ్చ్యయ్" ఇత్య త్రచవిశదః;

అనిష్టనివృత్తి సామాన్యపరత్వేచ కేవలవత్స్వరూపజ్ఞవిష యేతస్యాః ప్రాధాన్యేనోద్దేశ్యత్వా న్నమశ్శబ్దస్యాన న్తర్యమ్, వైదిక పాఠే పూర్వభావిత్వనిబన్ధనం నమఃపదస్య పూర్వత్వఞ్చేతి నమః పదే పిస్యామితిపదాధ్యాహారేణ వాక్యత్రియత్వ ముత్తరవాక్యద్వయ స్యాపి ఏకార్థబోధకత్వాద్ద్వయత్వోపపత్తిః.

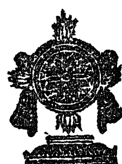
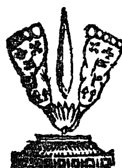
అతఏవోక్తమ్-"ఏకంద్వయంత్ర్యవయవం సుఖలభ్యతుర్యం వ్యక్తార్థపఞ్చక ముపాత్తషడఙ్గయోగమ్। సప్తార్ణవీమహిమవద్వివృతా ష్టవర్ణం రఙ్గేసతామిహరసం నవమంప్రసూతే" ఇతి; ఏకత్వమ్-ఉపా యప్రధానత్వాత్; అర్థపఞ్చకవ్యక్తిః-ఉత్తమపురుషేణ అధికారిప్రతి పాదనాదితి; వాక్యార్థః- ఈశానామితి శ్లోకేదర్శితః.

ఇతి శ్రీశైలకులతిలక శ్రీమద్రామానుజగురుసూనునా తచ్చరణనళిన మధువ్రతేన శ్రీనివాసరామానుజముని శ్రీమచ్ఛఠారిసూరి నిర్వ్యాజకరుణాసమధిగతనిఖిలార్థతత్త్వయాథాత్మ్యేన శ్రీమద్వీరరాఘవదాసేన విరచితాయాం రహస్యత్రయ వివరణ టీకాయాం తాత్పర్య దీపికాఖ్యాయాం ద్వయాధికారోద్వితీయః.

ద్వయాధికారస్సమాప్తః.

శ్రీవీరరాఘవమహాగురవేనమః.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

ముముక్షుప్పడి చరమశ్లోక ప్రకరణమ్.

(౧) మూః-కీర్త్రే శిల ఉపాయవిశేషజ్ఞళై ఉపదేశిక్క,

అథ తాత్పర్యదీపికాయాం

చరమశ్లోకాధికారః.

ననుద్వయోక్తాయాః ప్రపత్తేశ్శరణ్యాభిమతిప్రకాశకశ్చరమశ్లోకః, ద్వయోక్తస్వీకారకైఙ్కర్యాపేక్షితాఙ్గ విరోధినివృత్తి ప్రతిపాదకతయా ద్వయవివరణరూపత్వాదవశ్యజ్ఞాతవ్యే రహస్యత్రయే మూలమన్త్రానన్తరం మన్త్రత్వసాధర్మ్యాద్ద్వయార్థస్యైవ జిజ్ఞాసితతయా అవసరసఙ్గత్యావా ద్వయవ్యాఖ్యానానన్తరం వ్యాఖ్యాయత ఇత్యయుక్తమ్.

నహి సర్వధర్మానితిశ్లోకో భగవదభిమతప్రపత్తివిధాయకః; యేనతద్గతా శరణ్యాభిమతతా అనేన ప్రకాశ్యేత; తథాహి;— యద్యపి, నతావత్ (౧) "మన్మనాభవ" ఇతి శ్లోకేన సర్వకర్మయోగనిష్ఠాయాః పరమరహస్య మీశ్వరశరణతా ముపసంహృత్య, కర్మయోగనిష్ఠా ఫలాత్మదర్శనం వేదాన్తవిహితముచ్యతే; (౨)

---

(౧) గీ-౧౮-౬౫ (౨) గీ-౧౮-౬౬

"సర్వధర్మాన్" ఇతి; వేదాన్తేషుహి (౧) "తమేవవిదిత్వాతి మృత్యుమేతి, నాన్యః పన్థాః" ఇత్యాత్మజ్ఞానమేవ మోక్షోపాయతయా విధీయతే. కర్మాణి తు సర్వాణి మోక్షవిరోధిత్వేన స్వరూపతో జ్ఞానినస్త్యాజ్యాన్యేవ; (౨)"అన్యా వాచో విముఞ్చథ" ఇతి శ్రుతేః; (౩)"యస్త్వాత్మరతిరేవస్యా దాత్మతృప్తశ్చమానవః। ఆత్మన్యేవాత్మనాతుష్టస్తస్యకార్యం నవిద్యతే। జ్ఞానామృతేనతృప్తస్య కృతకృత్యస్యయోగినః। నైవాస్తికిఞ్చిత్కర్తవ్య మస్తిచేన్నసతత్త్వవిత్॥" ఇత్యుపబృంహణాచ్చ; దుఃఖాదిమూలత్యాగస్య తత్త్వవిత్స్వ సమ్భవేన తత్సహచరితస్య సాత్త్వికత్యాగస్యాప్య తత్త్వవిద్విషయత్వాత్; "మామేకంసర్వాత్మాన మహమేవేత్యేవశరణంవ్రజ, నమత్తోన్య త్కిఞ్చిద స్తీత్యవధారయ" ఇతి మామేకమితి పదస్యార్థ ఇతి శఙ్కరకృతం వ్యాఖ్యానముపపద్యతే.

మన్మనాభవేత్యస్య భక్తియోగనిష్ఠాయాఏవప్రదర్శితత్వాత్, అత్రైవశరణంవ్రజేతి కణ్ఠోక్తదర్శనేన పూర్వత్రతదుపసంహారాసమ్భవాత్; (౪) "సఖల్వేవం వర్తయన్యావదాయుషమ్" ఇత్యాదినా జ్ఞానోత్పత్త్యనన్తరమపి కర్మానుష్ఠానస్యశ్రుతత్వాత్, మామేకం శరణంవ్రజేత్యస్య ప్రత్యగభిన్నబ్రహ్మజ్ఞానబోధకత్వేశక్త్యభావాత్, లక్షణాదిస్వీకారేచమానాభావాత్, అహంత్వేత్యుత్తరార్ధేన రక్ష్యరక్షకభావనిబన్ధన భేదప్రతీతేశ్చ; త్యాగవచనాని తుకానిచిన్ముక్తిదశావిషయాణి, ఆముక్తేః కర్తవ్యత్వజ్ఞాపనార్థానికానిచిత్ సమాధిదశావిషయాణి;

నాపి సర్వధర్మపరిత్యాగే నిమిత్తే తత్ప్రాయశ్చిత్తతయా శరణాగతి ర్విధీయత ఇతి; విహితధర్మప్రవణార్జునాభిముఖ్యేన ప్రవృ

---

(౧) శ్వే-౩-౮ (౨) ముణ్డ ౨-౨-౫.
(౩) గీ-౩-౧౭. (౪) భా-౮-౧౫.

త్తస్య శ్లోకస్య అతద్విషయత్వాత్; తత్తద్ధర్మత్యాగే ప్రతినియత ప్రాయశ్చిత్తవిధానాచ్చ, సామాన్యవిశేషరూపతయా వికల్పస్య నైరపేక్ష్యప్రతీత్యా సముచ్చయస్యచా సమ్భవాత్, సర్వపాపేభ్య ఇత్యస్య ధర్మత్యాగనిమిత్తపాపమాత్రపరత్వే సఙ్కోచాపత్తేశ్చ.

నాపి సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యాపిభక్త్యఙ్గభూతా శరణాగతిః కర్తవ్యేతి ప్రశస్యతఇతి; అపి శబ్దాశ్రవణాన్నైరపేక్ష్యేణచ అధ్యాహారానుపపత్తేః.

నాపి సర్వేషాం భగవద్వ్యతిరిక్త దేవానా మారాధనరూపాణాం ధర్మాన్పరిత్యజ్యమామేవాశ్రయస్వేత్యుచ్యత ఇతి; సర్వశబ్దస్య విశేష్యసాపేక్షత్వేనాఽసామర్థ్యాత్, దేవతాన్తరాణా మప్రస్తుతత్వాత్, ప్రాగేవ (౧) "అవిధిపూర్వకమ్" ఇత్యనేన తత్త్యాగస్యోక్తత్వాత్, సమానాధికరణసమానజ్యాయస్త్వాత్, ఆశ్రయణమాత్రస్య శరణవరణ రూపతావిరహాచ్చ.

నాపి నిత్యనైమిత్తికానపి ధర్మాన్పరిత్యజ్య మద్యజనమదేకధ్యానాదిపరోభవేతి; శరణంవ్రజేతి శబ్దాన్తరేణ పూర్వశ్లోకవిహితాదన్యస్యైవ ధాత్వర్థస్యప్రతీతేః, అపిశబ్దస్య యథాసన్నివేశ మన్వయే ప్రమాణవిరోధాత్, పరిత్యజ్యాపీత్యన్వయే ప్రశంసా మాత్రార్థత్వేనానర్థక్యాత్, పూర్వత్రైవ యజనాదివిధానాత్, శ్లోకే అపిశబ్దాశ్రవణాచ్చ.

నాపి శరణాగతివిరుద్ధాన్ ధర్మాన్పరిత్యజ్య భక్త్యఙ్గభూతాం శరణాగతిం కుర్యాదితి దేవతాన్తర విషయధర్మాతిరిక్తానాం శరణాగతి విరుద్ధానాం ధర్మాణా మదర్శనాత్, విరుద్ధత్వే సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్త్యాగవిధివిరోధాత్, సర్వశబ్దానుపపత్తేశ్చ;

(౧) గీ-౯-౨౩.

తథాహి(౧) "విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు" ఇత్యన్తేన త్రిష్వపియోగేషు కథితేషు "సర్వగుహ్యతమమ్" ఇత్యాది శ్లోకద్వయేన భక్తియోగరూపం సారాంశం నిష్కృష్య ప్రతిపాద్య యోగత్రయానువృత్తేః అవశ్యాపేక్షితో బుద్ధివిశేషః సర్వధర్మా నిత్యనేనోచ్యతే;

"దేవదత్తాయ కమ్బళాదీయతామ్, యజ్ఞదత్తాయవాసః, విష్ణుమిత్రాయ హిరణ్యమ్, సర్వం చైత్రాయ" ఇత్యాదౌ సర్వశబ్దస్య ప్రకృత సకలపరత్వదర్శనాత్, అత్రాపి సర్వశబ్దః కర్మయోగాదిత్రితయపరః; తేషాఞ్చ సాక్షాత్పరమ్పరయావా అలౌకికనిశ్శ్రేయస్సాధనత్వాద్ధర్మత్వమ్;

త్యాగశ్చన స్వరూపతః; మోక్షసాధనత్వేన తేషా మవశ్యకర్తవ్యతోక్తేః; కిన్తు(౨)"సఙ్గం త్యక్త్వాఫలఞ్చైవ" ఇత్యధ్యాయాదావుపపాదితో బుద్ధివిశేషత్యాగాత్మక స్సాత్త్వికత్యాగః; సచఫలసఙ్గ కర్తృత్వోపాయత్వ దేవతాన్తరారాధనత్వ విషయః. తత్రస్వర్గాది ఫలాంశే స్వరూపేణ త్యాగః. మోక్షే ప్రాధాన్యేన స్వార్థతా త్యాగః.

అతఏవ కర్మాదిషు ప్రాధాన్యేన స్వశేషత్వత్యాగః. భగవతోఽనుమన్తృత్వప్రయోజకత్వ సత్త్వాన్నిరపేక్షకర్తృత్వం త్యాజ్యమ్. ఉపాయతాచ అవ్యవహిత సాధనత్వమ్; తదపి త్యాజ్యమేవ; ఏవఞ్చ స్వర్గాదివిముఖస్య మమ మోక్షోఽపి యత స్తదతిశయాధాయకః, అతః ప్రాధాన్యేన తదర్థత్వే తేషు తత్ప్రీతిసాధనేషు కర్మాదిషు సఏవమాం ప్రవర్తయతీతి బుద్ధిరావశ్యకీత్యాహ(మామేకమితి)

(౧) గీ-౧౮-౬౩. (౨) గీ-౧౮-౯.

కామ్యకర్మసు కర్తృత్వారాధ్యత్వప్రాప్యత్వోపాయత్వా నాం వైయధికరణ్య బుద్ధిదర్శనాత్, ఏకశబ్దేనైతేషాం స్వస్మిన్ సామానాధికరణ్యం బోద్ధవ్య మిత్యభిప్రేయతే; శరణశబ్దశ్చోపాయ పరః. ఉత్తరార్ధేనచ అఙ్గిఫలమేవ అఙ్గేనిర్దిశ్యతే;

నచైవం ధర్మశబ్దస్య ఫలేచ్ఛాస్వీయ బుద్ధ్యాదిషు లక్షణా దోషః; మానాన్తరానుసారిత్వాత్; నచ ప్రాగేవకథితస్య సాత్వి కత్యాగస్య పునః కథనమనర్థకమ్; కర్మస్వేవప్రాక్త దభిధానాత్, అత్రచకర్త్రాదిషు త్రిషు తదభిధానేన ఆనర్థక్యవిరహాత్; యదిచతు ల్యన్యాయతయా త్రిష్వపి తత్సిద్ధేః, శ్రుతిసమ్భవేలక్షణాయోగాత్; ఫలకీర్తనస్య చానర్థక్యాత్, అస్థానస్నేహాదినిమిత్తస్య శోకస్య ప్రా గేవాపోదితత్వాత్, ఆసురసర్గాన్తః ప్రవేశశఙ్కానిమిత్తస్య(౧)"మా శుచస్సమ్పదందైవీమ్" ఇత్యనేన నివర్తనాత్, సారనిష్కర్షస్యచ పూర్వశ్లోకేనకృతత్వాత్, ఫలసంశయస్య (౨)"సత్యన్తే ప్రతిజానే ప్రి యోసిమే"ఇత్యనేన నివృత్తత్వాత్, దౌష్కర్యాదినిమిత్తకశోకనివృ త్త్యైవమాశుచ ఇత్యస్య తాత్పర్యస్య వక్తవ్యత్వాచ్చనైషావ్యాఖ్యో పపద్యతఇతి విభావ్యతే; తదా అనాదికాల సఞ్చితానన్తభక్తి విరో ధిపాప నివర్తక కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది నానావిధ ప్రాయశ్చిత్తా శక్త్యాశోచతస్తావద్ధర్మస్థానాపన్నా శరణాగతిర్విధీయతే.

పాపానాం భక్తిప్రతిబన్ధకత్వం తన్నివృత్తేస్తత్సాధనతాచ, "విఘ్నాయుతేనగోవిన్దే నృణాం భక్తిర్నివార్యతే । నరాణాం క్షీణ పాపానాం కృష్ణేభక్తిః ప్రజాయతే" ఇత్యాదివచనసిద్ధా; ఏవఞ్చ పరిత్యజ్యేతి అశక్తిసిద్ధస్వరూప త్యాగోనూద్యతే. నహిక్త్వా ప్రత్య

(౧) గీ-౧౬-౫. (౨) గీ-౧౮-౬౫.

యాన్తార్థస్య విధేయతానియమః. (౧) "భుక్త్వా చాన్ద్రాయణం చరేత్" ఇత్యాదౌ వ్యభిచారాత్; నచైతావతా తత్తత్ప్రాయశ్చిత్త విధివైయర్థ్యమ్; వారుణమానసయోరివ ప్రపత్తి తదితరప్రాయశ్చిత్తయోరపి భిన్నాధికారికత్వాత్; అత్రచదాష్కర్యవత్, దీర్ఘకాల సాధ్యత్వమపి శోకప్రయోజక మితి విశదమ్యాకుమస్యాప్యధికారితాసిద్ధ్యతి. గీతా భాష్యేపిచైవ మేవాయం శ్లోకోవ్యాఖ్యాతః.

నచ, "సుదుష్కరేణశోచేద్యో యేన యేనేష్టహేతునా। ససతస్యాహమేవేతి చరమశ్లోకసఙ్గ్రహః" ఇతి భాష్యకారోక్తయోజనా - ప్రపత్తేరనన్య సాధ్యస్యాభీష్ట సాధనతా మాత్రపరేతి వాచ్యమ్. "కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ గోచరం మాశుచ ఇత్యన్తం వచనమ్; కృత్స్నస్య గీతాశాస్త్రస్యసారార్థో భక్తియోగః. పరమపురుషోపాసనై కలభ్యో వేదాన్తవేద్యః పరమపురుషో వాసుదేవః" ఇత్యాదివాక్య పర్యాలోచనాయాం స్వతన్త్రప్రపత్తౌ తాత్పర్యవ్యతిరేకావధారణాత్.

నచ చరమశ్లోకస్య భక్త్యారమ్భ విరోధి పాపనివృత్తిప్రయోజకత్వ శాబ్దబోధపరత్వేపి స్వాశక్తకర్తృక ప్రపత్తి సాధ్యఫలకత్వం భక్త్యాదౌ సాధనత్వాదిలిఙ్గై నావగన్తుం శక్యమితి స్వతన్త్ర ప్రపత్తిపరతా. నహివారుణ స్నానఫల మశక్తస్య మానసేనైవ సిద్ధతీత్యేతావతా తదఙ్గేనోపి ఫలంతేనసిద్ధ్యతి, విధ్యేకసమధిగమ్యత్వాదలౌకిక ఫలసాధనతాయాః.

అస్తువా కథఞ్చిత్ స్వతన్త్రప్రపత్తిపరతా; తథాపి కథం తస్యాస్తేన శరణ్యాభిమతిః ప్రకాశ్యతే. "మామేవైష్యసి" "అహం

(౧)

త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి” ఇత్యుక్తి వైలక్షణ్యా దితి చేన్న; “ప్రియోసి మే” ఇత్యస్యహి భాష్యే ఆశయో వర్ణితః:—యస్య మయ్యతిమాత్ర ప్రీతిర్వర్తతే; మమాపి తస్మిన్నతిమాత్రా ప్రీతిర్భవతీతి తద్వియోగమసహమానోహం తం మాం ప్రాపయామీతి; ప్రత్యుత అప్రధాన పాపనివృత్తిమాత్ర ప్రతిపాదనాత్, సారార్థో భక్తియోగ ఇత్యాద్యనురోధాచ్చ అముఖ్యత్వమేవస్యాత్;

అథ అభిమతి రముఖ్యతయాఽప్యనుమతిరేవ; తదాకథమస్య చరమశ్లోకత్వ వ్యవహారః. నహినేతః పరం గీతాయాం శ్లోకోస్తి; ఉపాయపరోనాస్తీతిచేత్, తావతాకోస్యాతిశయః. ఉత్కర్షాప్రతియోగ్యుపాయబోధకత్వేహి నస్యాత్. కథంవాస్యద్వయవివరణత్వమ్; నహిస్వీకారస్యత్యాగోఙ్గమ్; తస్యానువాదాత్.

నచత్యాగస్యభోజ్యతాఙ్గతానియతా, దర్శపూర్ణమాసయోస్సోమాఙ్గత్వాత్; నచవిధేయసమర్పక సమభివ్యాహృతతా త్యాగస్య విశేషణమ్. భోజనాదేశ్చాన్ద్రాయణాద్యఙ్గత్వాత్; విధేయసమర్పకత్వస్త్వసిద్ధమ్; “విశిష్ట విధిపక్షేహి ద్వయోరపి విధేయతా, విశేషణానువాదేతు విశేష్యస్యైవ సామతా”

నహి సమ్భవతి లాఘవే గౌరవాశ్రయణం న్యాయ్యమ్; త్యాగశ్చేద్విధిత్సితః; కింశక్తం ప్రతివిధీయతే; ఉత అశక్తమ్; ఆద్యే శక్తస్యాపి లఘునా ఫలసమ్భవే గురూపాయబోధకం శాస్త్రమప్రమాణంస్యాత్. ద్వితీయే విధివైయర్థ్యమ్; ధర్మశబ్దస్యచ కర్మాద్యుపాయాన్తర పరత్వే తచ్ఛక్తం ప్రత్యేవ తత్త్యాగాఙ్గకంప్రపదనం విధాతవ్యమితి సర్వాధికారతావిరోధః; †ధర్మసామాన్యత్యాగస్త్వశక్యత్వాదవిధేయః; యాదృచ్ఛికాదీనామవర్జనీయత్వాత్.

---

† ధర్మసూత్రే.

నచ ధర్మబుద్ధ్యా తత్కరణాభావప్రసఙ్గః; దీపారోపణాదీనామపి త్యాజ్యత్వప్రసఙ్గాత్; కైఙ్కర్యబుద్ధ్యా తదనుష్ఠానమితిచేత్, కైఙ్కర్యం హి శేషిణః ప్రీతిజనకో వ్యాపార ఏవ; విధ్యధీనసాధనతాధీప్రయుక్తానుష్ఠాన విరహ ఇతిచేత్, కేనతర్హి భగవన్ముఖోల్లాసనసాధనతా దీపారోపణాదీనామవగతా;

నహి ముక్తవదేతే ప్రత్యక్షవిదిత భగవదభిప్రాయాః; లోకసఙ్గ్రహార్థమేవ తదనుష్ఠానం నాదృష్టసాధనతాధీప్రయుక్తమితి చేత్; న; స్వాధికార విరుద్ధానామపి లోకసఙ్గ్రహానుష్ఠానే అతి ప్రసఙ్గాత్.

నచోర్ధ్వరేతసాం స్వరూపేణైవ తన్నిషేధాద ననుష్ఠానమ్; ప్రపన్నానాన్తు ధర్మతాబుద్ధ్యా అనుష్ఠానమేవ నిషిద్ధమితి నానుపపత్తి రితివాచ్యమ్; లోకసఙ్గ్రహార్థానుష్ఠానస్యాపి తజ్జన్యాదృష్టార్థత్వే వ్యాఘాతాత్; ద్వితీయే అర్థకామప్రయోజనకకృష్యాదికానుష్ఠానమపి శ్రేయ ఇతి చార్వాకమత ప్రవేశప్రసఙ్గః.

నచ దృష్టాదృష్టస్వ ప్రయోజన విరహేఽపి పరానర్థ పరిహారేచ్ఛాప్రయుక్తం నిత్యానుష్ఠానమ్, రాగప్రాప్తఞ్చ దీపారోపణాద్యనుష్ఠానమితి శఙ్క్యమ్; అనుష్ఠానేప్యే తదనుష్ఠాన ద్రష్టౄణాం మన్దప్రపన్నానాం ధర్మబుద్ధ్యా అనుష్ఠాన ప్రసఙ్గేన ప్రపత్తివైగుణ్య ప్రసక్త్యాపరానర్థప్రసఙ్గాత్; ఈదృశ రాగవతో భక్తావేవాధికారసమ్భవాచ్చ, రాగాదపి నిషిద్ధస్యానుష్ఠానే వైగుణ్యాపరిహారాచ్చ, బుద్ధివిశేషాధీనానుష్ఠాన విరహస్య శబ్దేనాబోధనాత్.

నచ, ధర్మత్వవిశిష్టత్యాగోక్తిం విశేషణత్యాగపర్యవసిత ఇతి వాచ్యమ్. విద్యమానస్య శ్రేయస్సాధనత్వస్యధర్మనిష్ఠస్య

పురుషేణ త్యక్తు మశక్యత్వాత్, అవిద్యమానస్య చాత్యాజ్యత్వా త్, బుద్ధిత్యాగ వివక్షాయాఞ్చ లక్షణా; ఉక్తఞ్చ శాబరభాష్యే 'న విధౌ పరశ్శబ్దార్థః' ఇతి;

యద్యపి సోమపదేమత్వర్థలక్షణాయాః, నేక్షేతేత్యాదావపి క్షణసఙ్కల్పాదిలక్షణాయాః, అద్వైక్షత ఇత్యాదౌ తదనుకూల వ్యాపారలక్షణాయాః,జిజ్ఞాసాదిపదేవిచారాదిలక్షణాయాశ్చస్వీకారా న్నాయంనియమః. తథాపి శ్రేయస్సాధనతయా శాస్త్ర విహితేషు తద్బుద్ధిస్త్యక్తుమశక్యా; స్వం ప్రతి శ్రేయస్సాధనతా బుద్ధిత్యాగోపి క్రియమాణేష్వసమ్భవి; తథాత్వే కరణానుపపత్తేః;

ప్రీత్యతిరిక్త శ్రేయస్సాధనతాత్యాజ్యేతి చేత్, సోయం కర్మ యోగేపితుల్యః. అక్రియమాణేషు త్వ ప్రసక్తా స్వశ్రేయస్సాధ నతాధీర్న నిషేధ్యా; అతస్సాధనతా బుద్ధిత్యాగస్యాఙ్గత్వే తద్విశిష్ట కర్మాఙ్గకతా ప్రసఙ్గాత్. ప్రపత్తేర్నైరపేక్ష్యే కిఞ్చనాధికారిత్వా దికం సాధుసమర్థితమ్. ఉత్తరార్ధేచ పాపనివృత్తిమాత్ర ప్రతిపాద నాత్; నకైఙ్కర్యాపేక్షితాయా ఏవ తస్యా అభిధాన మిత్యత్రని యామకమస్తి.

ఉక్తార్థవిశదీకార యుక్త్యార్థాన్తరవర్ణనం హి వివరణమ్. న చోత్తర ఖణ్డోక్తః కశ్చిదర్థ ఉత్తరార్ధే విశదీక్రియతే; అతశ్శరణ్యా భిమతిప్రకాశకత్వాదిక మనుపపన్న మితి, ఇమాశ్శఙ్కాః పరిహర్తు మాహ (కీర్త్యే యితి)

నతావత్స్వతన్త్రా ప్రపత్తిరేవాపహ్నోతుంశక్యతే. తద్విధాయకానేక ప్రమాణోపలమ్భాత్, తథాహిః—"యో

బ్రహ్మణమ్” ఇతి మన్త్రస్తావత్ ప్రపత్తివిధిపరః; నచ విధిప్రత్యయా శ్రవణమాత్రాదవిధిత్వమ్. యదాగ్నేయాది వాక్యానామపి తథాత్వ ప్రసఙ్గాత్;

నచమన్త్రాణా మవిధాయకతాయా విధి మన్త్రాధికరణసిద్ధత్వాత్త ద్విరోధః. “యేషామాఖ్యాతశబ్దానాం యచ్ఛబ్దాద్యుపబన్ధనాత్ । విధిశక్తిప్రణాశస్స్యాత్తే సర్వత్రాభిధాయకాః” ఇతి వార్తికేన సూత్రభాష్యగత మన్త్రగ్రహణస్య ఉపహతశక్తికమాత్రోపలక్షకతా వ్యవస్థాపనాత్; ఇహచ యచ్ఛబ్దస్య, విదధాతి ప్రహిణోతీతి క్రియావిధ్యుపఘాతకత్వేపి తచ్ఛబ్దా త్పరం శ్రూయమాణాయాః ప్రపత్తేర్విధేయతాయామ విరోధిత్వాత్;

యద్యపి వసన్తాయకపిఞ్జలానాలభేతేత్యాదిమన్త్రాణాం విధాయకత్వేపి, ఉత్తమపురుషదర్శనాదస్య విధాయకత్వా సమ్భవః, తథాప్యనుష్ఠేయావస్థ ప్రపత్తిప్రకాశకేన మన్త్రేణానుష్ఠాపకోవిధిః కల్ప్యతే; దృశ్యతేహి “ధన్వన్నివ ప్రపా అసి” ఇత్యాద్యర్థవాదాదపి విధికల్పనా; తత్రచ ముముక్షుశబ్దస్య సర్వపాపనివృత్తీచ్ఛావత్యేవ ప్రసిద్ధత్వా త్తదధికారికతయా విధీయమానా ప్రపత్తిః స్వతన్త్రైవ సిద్ధ్యతి. ఏవంతేస్మా దపివధ్యం ప్రపన్నం న ప్రతిప్రయచ్ఛన్తీతి సిద్ధవన్నిర్దేశాన్యథానుపపత్త్యావిధిః కల్ప్యతే.

యద్యపి కల్పితోపి, ప్రపన్నం రక్షేదితి విధిరీశ్వరస్యా విధివశ్యత్వాన్న ప్రకృతోపయోగీ. అవశ్యఞ్చ, (౧)“రక్షితవ్యః కృతాత్మనా” ఇతి విధేర్మూలమేషితవ్యమ్; తత్కల్పకమేవ చేదం వాక్యమితి నానేనప్రపత్తి విధిసిద్ధిః; కారుణికానాం ప్రపన్నరక్షణం స్వభావ

---

(౧) రా-యు-౧౮-

ఇతి పరమకారుణికస్యేశ్వరస్య శరణాగతరక్షకత్వం కైముతిక న్యాయేన సిధ్యతీత్యనుమానమేవ ప్రదర్శితమ్, న విధిః.

తథాపి శ్వేతాశ్వతర గర్భోపనిషదాది మన్త్రైః ప్రపత్తి విధాన మప్రత్యూహమేవ. తథా "ఓమిత్యాత్మానం యుఞ్జీత" ఇతి విస్పష్టో విధిశ్శ్రుతేః. యుజిరనేకార్థోపి ప్రకృతన్యాసమాచష్టే; నచ న్యాసః ప్రపత్తిరితి "తేషాన్తు తపసాం న్యాసమ్" ఇత్యాద్యభిహిర్బుధ్న్యవచనై స్సిధ్యతి.

యద్యపి శ్రౌతన్యాసస్య వసురణ్యాదిమన్త్రికస్య త్రైవర్ణికాధికారిత్వా త్తాన్త్రికస్యచ తాన్త్రికమన్త్రస్య సర్వాధికారతయా తయోర్మిథోభేద ఆవశ్యకః; నచ శ్రౌతప్రపత్తావేవ వైకల్పిక మన్త్రాన్తరవిధానాత్, ప్రయోగమాత్ర భేదేనచ అల్పేష్టివ దధికారిభేదో పపత్తేర్న కర్మభేద ఇతివాచ్యమ్; ఉత్పత్తిశిష్ట మన్త్రవిరుద్ధే మన్త్రాన్తర విధానాసమ్భవాత్, శ్రుతిస్మృత్యోశ్చా తౌల్యాత్. ఏతేమన్త్రవిశిష్టకర్మవిధానేపి శాఖాన్తరన్యాయాన్న కర్మభేద ఇతి నిరస్తమ్; తుల్యత్వాభావేన వికల్పానుపపత్తేః.

అతఏవ ఆశ్వలాయ నాపస్తమ్బాదిసూత్రేషు భిన్న మన్త్ర విశిష్టతయోపదిశ్యమానానామ ప్యుపనయన వివాహాదీనాం యథా నభేదః, తథాత్రేతి నిరస్తమ్. తుల్యప్రమాణకత్వేన తత్ర వికల్ప సమ్భవాత్, తథాపి ప్రపత్తిత్వైక్యమాదాయ తదుపపత్తిర్వక్తవ్యా; వస్తుత శ్శ్రుతిపాఞ్చరాత్రయో స్తుల్యయోగక్షేమత్వేన ప్రధానప్రత్యభిజ్ఞానాత్ కర్మైక్యవికల్పః. ప్రయోగభేదశ్చ "తస్యైవంవిదుషః" ఇత్యాదితు-విధ్యశ్రవణాత్, నైరపేక్ష్యమాత్రపరమ్. పూర్వానువాకవిహిత ప్రపత్తిస్తుత్యర్థమ్;

అతఏవ తాన్త్రికస్యాపి యజ్ఞాఙ్గకల్పనస్య నైరపేక్ష్యమాత్ర పరత్వాదైకపద్యం శ్రుతితన్త్రయోః; యథా“అత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్” “వితస్తి మతితిష్ఠిత” ఇతి శ్రుతిస్మృత్యో ర్యాధిక్యమాత్రపరత్వాత్; ఏవఞ్చ పురుష విద్యాయామపిచేతిసూత్రం ఛాన్దోగ్యగతాత్ “పురుషోవావయజ్ఞః” ఇత్యాదివాక్య సన్దర్భాత్తైత్తిరీయగతస్య తస్యైవ మిత్యాదేర్భిన్నార్థ తాత్పర్యకత్వ మభిప్రైతి; బ్రహ్మవిద్యాఙ్గమితిచ భాష్యోక్తిః. తదపేక్షితస్తుతిపరత్వ నిమిత్తతాయోజ్యా;స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేచ “తస్యైవం విదుషః”ఇతి నైరపేక్ష్య పరతయా యోజితమ్; యది పునర్భాష్యస్వారస్యానురోధాత్ పురుషవిద్యాయా అఙ్గత్వమేవేష్యతే. తథాపి ప్రయోగభేదా దవిరోధః. కర్మభేదస్యైవ స్వీకారేనకిఞ్చిద్బాధకమితి.

ఏవం “త్ర్యమ్బకం యజామహే” ఇతి మన్త్రకల్పిత విధిరపిప్రమాణమ్; తథాహి; అస్యమన్త్రస్య సర్వజ్ఞేనార్థో వర్ణితః;- “ఇచ్ఛాజ్ఞప్తిః క్రియాచేతి తిస్రోలోకస్య మాతరః। తిస్రస్తుయస్య విద్యన్తే జగద్భావిన్యఊర్జితాః। త్ర్యమ్బక స్సతువిజ్ఞేయో జ్ఞానశక్తి క్రియాన్వితః। ఇచ్ఛాజ్ఞాన క్రియాకారం శోభనాత్మ జగత్ప్రియమ్। సాకారజ్ఞాపితైశ్వర్యాం శుద్ధసంవిన్మయంపరమ్। ఈశానం సర్వలోకానాం పురుషం పుష్కరేక్షణమ్। దేవతాన్తు సముద్దిశ్య స్వాత్మాఖ్యం ద్రవ్యముత్తమమ్।యజామ ఇతిమన్త్రస్య పూర్వాంశార్థోయమీదృశః। స్వాత్మస్వాత్మీయ సన్న్యాసీ దేవేద్యపరమాత్మని। మృత్యోర్ముచ్యేయ సంసారా న్నానాదుఃఖ మహోదధేః। ఉర్వారుక ఫలంయద్వ దక్లేశేన స్వబన్ధనాత్। ముచ్యతేమృత్యుతస్తద్వ దహాం ముచ్యేయబన్ధనాత్। అమృతాద్బ్రహ్మణస్తస్మా ద్యస్తైమాం దత్తవానహమ్। జాతుచిన్మా స్మముచ్యేయ తన్మదాతు ర్భవేభవః”ఇతి.

ఏవం జాతవేదస ఇతి మన్త్రోకల్పిత విధిరపిమానమ్; తస్య చార్థస్తేనైవ ప్రదర్శితః. "సర్వజ్ఞస్సర్వశక్తిశ్చ సర్వకృత్పురుషోత్తమః। జాతవేదా స్సముద్దిష్ట ఆత్మాసోమ స్సమీరితః। సోమంయథాభిషుణ్వన్తి హ్యధ్వరేజాతవేదసే। దిత్సమాన స్తథాత్మానం హృదిస్థం పరమాత్మనే। దేహేన్ద్రియ మనఃప్రాణ ధీగుణార్థ స్వరూపతః। వివినక్తి ప్రసఙ్ఖ్యానై స్సామ్యవైషమ్య హేతుజైః। అరాతీయతః సతుప్రోక్తో యోహ్యరాతి వదాచరేత్। సచబన్ధ ఇతిప్రోక్తో మిథ్యాజ్ఞాననిబన్ధనః। తస్యవేద స్స్మృతాసక్తా గుణసక్తిరనాదికా।స్వీకర్తుః సుతం సోమం జాతవేదాస్సనాతనః। తత్పదద్వన్ద్వినిం బన్ధసక్తాం నిర్దహతిస్వయమ్। అఙ్గీకారంసమీపం స్వమాగతం నిఖిలంజనమ్। నయత్యాత్మానమిత్యేవ మగ్నిశబ్దో నిరుచ్యతే। స్వాత్మోపసర్పణంచైవ స్నేతాన్నిస్వం పరంపదమ్। దురితంవాత వర్షాద్యం పరిహృత్య యథాఖిలమ్। నావికః పారయేన్నావా సాగరం స్వాస్థితం నరమ్। ఏవంస భగవానగ్ని ర్జాతవేదా హరిస్స్వయమ్। దురితం క్లేశసంఘాత మపవర్గ విఘాతకమ్। సర్వం పరిహరన్మర్గం పారయేత్తత్పద్ధతిమ్। అత్రనావేతి దృష్టాన్తా దుపాయస్థానమేవతు। నరేణకృత్యమన్యత్తు నావికస్యేతి వర్ధరేః." ఇతి.

విదేజ్ఞానస్య సత్తావిచారక్రియత్వాత్ సర్వజ్ఞత్వాద్యర్థత్రయలాభః; సత్తాశబ్దస్య సర్వశక్త్యభిమాని లక్ష్మీపరత్వాత్; నచ సమర్పణస్య ఆత్మవివేకపూర్వకత్వేనపురాదిష్వేతద్విరోధః. తస్య దేహాద్యతిరిక్తాత్మ వివేకశూన్యస్యాపి ఆత్మసమర్పణ మాత్రాపహారకృతనిగ్రహ శామకమితి తత్ప్రశస్త్యజ్ఞాపకత్వాత్; తదపి "యోహమస్మి సన్న్యజే" ఇతి శ్రుతిమూలకమిత్యాహుః.

వేద ఇత్యనున్నాద్ద్వితీయా. అఙ్గీకారం నయతీత్యగ్నిపద నిర్వచనమ్. అఙ్గీకార పదవివరణం సమీపమిత్యాది. అఙ్గీకరోతీత్యఙ్గీకారః, తేనఆత్మదాన మనుమతి రూపమితి దర్శితమ్. ఆత్మానమితి కర్మాన్తరమ్; నయతేర్ద్వికర్మకత్వాత్; దాతార మిత్యనుక్తౌ హేతు స్స్వాత్మపదేనసూచ్యతే, స్వపదం నేతృపరమ్. నావేతి తృతీయాకరణ పరేత్యుపాయశబ్దేనసూచ్యతే, తత్థ్సితి స్త్వధికారికృత్యమనుపాయ ఇతిగమ్యతే; కృపాదిరేవాత్రసౌ స్థానీయః. నౌసమ్పాదనస్య కృత్య త్వానుక్తేః, స్థితిస్తు "సాధనం భగవత్ప్రాప్తౌ సఏవేతి స్థిరామతిః"

ఏవం "యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్తదేవాః" ఇతిపురాకల్ప సరూపార్థవాదోపి ప్రమాణమ్." యాగసాధనభూతేన స్వాత్మనాచేజ్యమీశ్వరమ్। అయజత్తాని ధర్మాణి ప్రథమానీతి నశ్శ్రుతమ్।" ఇతి సర్వజ్ఞసంహితాయా ముపబృంహితత్వాత్; మూలశ్రుతౌ చాన్య నిరపేక్ష స్పష్టఏవవిధిః, "గ్రసేత్సంహారసమయే జగచ్చ బదరాణ్డవత్। లీలయాయస్తు భగవాం స్తంగచ్ఛ శరణంహరిమ్" ఇతి.

నిక్షేపరక్షాయాం "యద్యపీదం వచనం బ్రాహ్మపురాణే దృశ్యతే. "తథాచ భగవాన్మృత్యు ర్నాచికేతం సమాగతమ్। పృచ్ఛన్తం ప్రాహవిప్రంతం యమోధీరతరోపిసన్। యస్య బ్రహ్మచక్షత్రఞ్చ ఉభేభవత ఓదనమ్। మృత్యుర్యస్యోపసేచనం కఇత్థావేద యత్రసః। గ్రసేత్సంహారసమయేహరిమ్" ఇతి విష్ణుస్మృతౌచ పఠ్యతే; తథాపి తత్సమానానుపూర్వీక శ్రుతిసద్భావోఽవిరుద్ధః;

ఏవం "యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీచాన్తరిక్షమోతం మనస్సహ ప్రాణైశ్చసర్వైః, తమేవైకం జానథాత్మానమన్యావాచో విముఞ్చథ అమృతస్యైషసేతుః"ఇతిశ్రుతిరపి ప్రపత్తిం విదధాతి; "తమాత్మాన

మేవైక మమృతస్యైష సేతురితి జానథ; అన్యావాచో విముఞ్చథ” ఇత్యన్వయః; “తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్యచోదనాం ప్రతిచోదనామ్। ప్రవృత్తిఞ్చ నివృత్తిఞ్చ శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవచ” ఇత్యన్యావాచ ఇత్యంశ ఉపబృంహితః.

“ఆత్మానం సర్వదేహినామ్” ఇతి శ్రుతిగతాత్మశబ్దః ప్రత్యభిజ్ఞాపితః; శరణం యాహీత్యనేన సేతుశబ్దార్థః; తస్యాజ్ఞానాన్వయిత్వఞ్చావిష్కృతమ్; సర్వాత్మభావేనేత్యాత్మశబ్దః స్వరూపపరః, త్యక్తసకలోపాయ స్థానాపన్నత యేత్యర్థః. యద్వా సర్వాత్మభావేన-సార్వాత్మ్య భావనయా ఉపలక్షితః; తేన ఆనుకూల్యసఙ్కల్ప ప్రాతికూల్యవర్జన యోస్సిద్ధిః.

ధర్మాణామేవ త్యాజ్యత్వేపి చోదనాయాస్తదుక్తిశ్రుతి సారూప్యాయ జానథేతి చోదనాయాఅపిత్యాగో మా భూదితి అస్య పదమ్ తచ్చన్యాయ ప్రాప్తానువాదత్వా దనుపబృంహితమ్; జానథవిముఞ్చథేతి పాఠక్రమో అవివక్షిత ఇత్యుత్సృజ్యేత్యనేన దర్శితమ్; ఆత్మత్వోక్తిః-జీవానాం పారతన్త్ర్యం దర్శయన్తీ ప్రపత్తేస్స్వరూపానుగుణ్యం సూచయతి. అరాఇవ రథనాభావర్పితా ఇతి తు అధ్యవసాయ దార్ఢ్యాత్ పునర్భక్తిం విధత్తే.

యద్యపి సన్నిహితమేవ జ్ఞానం ధ్యాయతినా అనూద్య తత్ర ప్రణవ విధి రితిప్రతీయతే. అనువాద సామర్థ్యాదేవజానాతేర్ధ్యాన తాత్పర్యకతాం పరిత్యజ్యచ ద్వితీయాన్తోపాత్తం రూపం ప్రథమాన్తస్యేతి శబ్దాధ్యాహారేణ రూప సమర్పణ తాత్పర్యకత్వాశ్రయణమనుచితమ్; తథాపిధ్యానోద్దేశేన ప్రణవమాత్రవిధానే, తమసః పరస్తాత్పారయేదిత్యస్యానర్థక్యాత్, ఫలసమ్బన్ధస్యాపివిధానే వాక్యభేదాత్, విశిష్టధ్యానమేవతత్ర విధీయతే.

అన్యావాచో విముఞ్చేత్యస్య సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యేత్యుప బృంహితత్వా త్సకలేతరోపాయపరిత్యాగోక్త్యైవ స్వీకార్యవస్తున ఉపాయత్వానుక్త్వావపితల్లాభః; అమృతస్యైష సేతురిత్యంశః అహా న్త్వేత్యనేన ఉపబృంహితః; భక్తవిషయే ఫలప్రదత్వమేవ తస్యేతి సేతుశబ్దేన స్వరసః.

వస్తుతో న్తశ్చరతే ర్బహుధాజాయమాన ఇత్యన్తం సౌశీల్య సౌలభ్య ప్రతిపాదకతయా పూర్వశేషః; బహుధాజాయమాన ఇత్యే తదేవహి - మా మితి వివృతమ్. ఓ మిత్యేవేత్యా రభ్యతు ధ్యానవిధిః;

శ్రీరామాయణ భారత భాగవత విష్ణుపురాణాదిషు చ తత్ర తత్ర ప్రపత్తివిధిర్దృశ్యతే; "సకృదేవ ప్రపన్నాయ" ఇతి శ్లోకస్తావ దభయప్రాప్తికామోపాయః; సతుమాం ప్రపద్యేతేతి విధితాత్పర్యక ఇత్యుక్తమ్.

సర్వధర్మానితి శ్లోకో౽పిస్వతన్త్రప్రపత్తివిధిపరః. (౧) "ఇతితే జ్ఞానమాఖ్యాతం గుహ్యాద్గుహ్య తరంమయా" ఇతి నిగమనాన న్తర మప్యర్జునస్య విషాదమాలోక్య భగవతాకథితత్వాత్, అత్ర సర్వ గుహ్యతమమితి ప్రపత్తిం ప్రస్తోష్యమాణా మభిప్రేత్య ప్రతిజ్ఞా; నచైవం క్రియావృత్తి బోధకభూయశ్శబ్దానుపపత్తిః, మోక్షసాధ నవిషయక శ్రవణత్వేన భక్తిప్రపత్తి శ్రవణయోరేకజాతీయత్వాత్; యథా (౨) "భూయఏవ మహాబాహో శృణుమే పరమంవచః" ఇత్యాదౌ భగవన్మాహాత్మ్య విషయశ్రవణత్వేనైక జాతీయతయా భూయశ్శబ్దప్రయోగః.

---

(౧) గీ-౧౮-   (౨) గీ-౧౦-

అథవా అత్రభూయశ్శబ్దః-చిత్తంవావ వాచోభూయ ఇత్యాదివత్ ఆధిక్యపరః; "ఇదన్తు తే గుహ్యతమమ్" ఇతి భక్తావపి గుహ్యతమశబ్దశ్రవణాత్తద్వ్యావర్తనాయ పరమత్వమ్, ఇతోఽధికస్యవక్తవ్యాన్తరస్యాభావాత్; భూయ ఏవేత్యత్రతు పరమశబ్దః-ఉత్కర్షమాత్రపరః; మన్మనాభవేతి శ్లోకోఽవక్ష్యమాణప్రపత్తినిష్ఠస్య మధ్యమాంవృత్తిం విదధాతి. పరిత్యజ్య స్వకృత్యే సాధనతా బుద్ధిసమ్పాదకం మయ్యా విస్రమ్భం మద్విషయప్రీత్యా మదాజ్ఞారూపాణ్యనుజ్ఞారూపాణిచ కైఙ్కర్యాణ్యనుతిష్ఠేత్యర్థః.

నచనావమికసాజాత్యాదస్యభక్తిపరతా; తత్ర యుక్త్వైవమితి పూర్వార్ధోక్తస్య యోగరూపత్వప్రతీతేః, అత్రచ తద్విరహాత్; నచ మధ్యమవృత్తేః కేవలభగవత్ప్రీత్యర్థత్వాత్, మామేవైష్యసీత్యసఙ్గతమ్. అఙ్గత్వస్యాప్యభావేన అఙ్గే ఫలమఙ్గేష్వపదిశ్యతఇతి న్యాయస్యాప్యసమ్భవాదితివాచ్యమ్.

పాఠక్రమాదర్థక్రమస్య బలవత్తరత్వేన మోక్షయిష్యామీత్యనన్తరం మామేవైష్యసీత్యాదేరన్వయాత్, ప్రాప్తిప్రతిబన్ధకనివృత్త్యోః పరస్పరసాకాఙ్క్షత్వాత్, భిన్నసామగ్రీసాధ్యత్వాసమ్భవాచ్చ; ఏతేనమధ్యమనిష్ఠాయాః ప్రధానఫలసమ్బన్ధావగతేః ఫలవత్సన్నిధావితిన్యాయేన ప్రపత్తేర్మధ్యమస్థిత్యఙ్గతా ప్రసఙ్గ ఇతినిరస్తమ్; చరమశ్లోకేపి ఫలశ్రవణేనాఫలత్వాసిద్ధేః, తదతిరిక్తస్య సాధనసాధ్యస్యప్రధానఫలస్యాభావాచ్చ అథవాప్రపత్తిప్రచ్యావకావిస్రమ్భవిరహాసాపేక్షతయా తత్ర ఫలకీర్తనం ప్రపత్తేరపి నాతీవోపాయత్వమితి జ్ఞాపనాయ.

అథవా, ప్రపత్త్యర్థమాచార్యోపసదనం మన్మనాభవేతి విధీయతే; నచోపదేష్టృవివక్షా లిఙ్గవిరహః. వక్ష్యామి తే హితమితి

వక్తృత్వేనాత్మనః ప్రస్తుతత్వేన సర్వత్రచపూర్వార్ధే అస్మచ్ఛబ్దోవక్తృత్వ విశిష్టపరః; యాగః-పరిచర్యా. ఆచార్యస్య దేవవదుపాస్యత్వజ్ఞాపనాయ యజిప్రయోగః, మామేవైష్యసీత్యత్రతుస్వరూపమాత్రపరామర్శః. జ్ఞానద్వారాగురుభక్తేర్భగవత్ప్రాప్తిసాధనత్వాత్, భూయశ్శబ్దేన మోక్షసాధన విషయశ్రవణత్వప్రతీతేః, బ్రహ్మప్రాప్తేరేవచ మోక్షత్వసిద్ధేః; అతఏవ చరమశ్లోకగతస్య మామిత్యస్యనవక్తృత్వవిశిష్టపరతా; విచ్ఛేదాత్; ఏతదర్థమేవచ అన్తరా మామేవైష్యసీత్యుక్తిః.

అథవా, సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యేతి త్యాగ విధ్యర్థోయమ్, మన్మనాభవేత్యాది రనువాదః; నచభూయ శ్శబ్దాస్వారస్యమ్. అగ్రిమ మోక్ష సాధన విధిమాదాయ తన్నిర్వాహాత్; నచ సర్వాన్ ధర్మానిత్యనేనైవ కర్మాకాఙ్క్షాశాన్తే ర్వైయర్థ్యమ్. భక్తిత్యాగపూర్వికాంప్రపత్తిం వక్ష్యమాణామభిప్రేత్య "సర్వగుహ్యతమం పరమం వచశ్శృణు" ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ, ప్రథమమేవ భక్తేస్త్యాగాభిధానే "త్యాజ్యాయా ఏవభక్తే స్సాధనతా ప్రాగభిహితా మదుపచ్ఛన్దనాయ"ఇత్యనాశ్వాసస్స్యాదితి తద్వారణాయ భక్తిగత భగవత్ప్రాప్తిసాధనతాయా అబాధితత్వం ప్రతిజ్ఞాయ, తత్త్యాగాఙ్గికా ప్రపత్తిస్సాధనాన్తరత్వేన విధీయత ఇతి సార్థక్యాత్; నచ అనువాదలిఙ్గాభావః, ప్రాప్తేరేవ తథాత్వాత్, ఏవఞ్చ మాం నమస్కుర్విత్యాదేర్యదిమాంనమస్కరిష్యసి, తదా మామేవైష్యసీత్యత్ర సన్దేహోన కర్తవ్యః. నహి ప్రియం ప్రత్యసాధనం సాధనత్వేనోచ్యత ఇత్యర్థః.

అథవా, "యథేచ్ఛసి తథాకురు" ఇత్యస్యానన్తరంసఞ్జాతవిషాదం సవ్యసాచిన మవలోకయతా భగవతా పూర్వోక్తేష్వర్థేషు

ప్రధానాంశానిష్కర్షా దుక్తోపాయానాం దుష్కరత్వాదితో వాస్య శోకోజాత ఇతి వివేచనాయ సర్వగుహ్యేత్యాది శ్లోకద్వయేన భక్తి యోగస్య సారతమత్వే ప్రదర్శితేప్యర్జునస్యాఽనివృత్తి స్సకలేతర విలక్షణోపాయ ప్రతిపాదనేన నిరాక్రియతే.

నచైవం సారతమాజ్ఞానిష్కర్షప్రయుక్తశోకనివర్తకత్వమేవ చరమశ్లోకస్య స్యాత్, నోపాయాన్తర విధాయకత్వ మితివాచ్యమ్; బుద్ధివిశేష రూపాఙ్గాభిధానే ఫలకీర్తనానర్థక్యాత్, భక్త్యారమ్భవిరోధిపాపనివర్తక ప్రపత్త్యభిధానేచ సర్వశబ్దయో స్సఙ్కోచప్రసఙ్గాత్, "తత్ర ధర్మాన్పరిత్యజ్య సర్వానుచ్చావచాఙ్గకాన్ । సంసారానలసన్తప్తో మామేకం శరణం వ్రజేత్" "అహం హి శరణం ప్రాప్తో నరేణానన్యచేతసా । ప్రాపయామ్యాత్మ నాత్మానం నిర్ధూతాఖిలకల్మషమ్" ఇతి శ్రీవచనై కార్థస్య†శబ్దార్థ ప్రత్యభిజ్ఞాబలేనావధారణాచ్చ; తత్రచ స్వతన్త్ర ప్రపత్తిర్విధీయత ఇతి, "శృణూపాయం చతుర్థం మే సర్వత్యాగ సమాశ్రయమ్" ఇత్యుపక్రమాత్, సంసారానల సన్తప్తాధికారికత్వప్రతీతేః, సర్వోపాయాన్తర త్యాగవచనాత్, ఆత్మానం ప్రాపయామీత్యుక్తేశ్చ నిర్వివాదమ్; నచ "కరిష్యే వచనంతవ" ఇతివదతార్జునేన ప్రపత్తేరననుష్ఠానాత్, భగవద్వచనస్య స్వతన్త్ర ప్రపత్తిపరత్వాసమ్భవః. ప్రపత్త్యఙ్గకభక్తేరపి తేనాననుష్ఠానాత్, తత్కాలే తథోక్తావపి పశ్చాద్విస్మరణ సమ్భవాద దోష ఇతిచేత్తుల్యమ్.

అథవా, "స్థితోస్మి గతసన్దేహః" ఇతి సాధనత్వేనాఽఙ్గత్వేన ఆజ్ఞానువర్తనత్వేన వా సర్వేష్వపి మోక్షసాధనేషు వర్ణాశ్రమధర్మాణామవశ్యకర్తవ్యత్వోక్తేః, తత్కర్తవ్యత్వా కర్తవ్యత్వ సన్దేహ

† శిష్టార్థ.

నివృత్త్యా తత్కర్తవ్యత్వాపరం తవవచన మనుష్ఠాస్యామీతి, ఏవం పరమితి మామే వైష్యసీతి, పూర్వోపాయఫలత్వేనోక్తస్యైవ ఏతదు పాయఫలత్వాత్; విరోధినివృత్త్యంశేచ ప్రారబ్ధ ప్రతియోగికత్వ లక్షణవిశేష సద్భావాత్తన్మాత్రోక్తిరితి వదతాం వరవర మునినా మయమేవ పక్షోఽభిమత ఇతిలక్ష్యతే, స్వత స్త్రీచరమశ్లోకవ్యా ఖ్యానేచ అయమేవపక్షః కథితః.

దీపకృతస్తు "న్యాసోపాయపరేత్యత్ర మన్మనాభవవాక్యతః। మనస్థైర్యవిధానేన విశ్వాసోఽత్ర ప్రదృశ్యతే।మద్భక్త ఇత్యనేనాస్య పురుషార్థాభిలాషితా। మద్యాజీతిప్రపన్నస్య సమాచార విధిక్రమః। అత్రోక్తమానుకూల్యఞ్చ ప్రాతికూల్య వివర్జనమ్। మాం నమస్కు ర్వితి న్యాసస్సాక్షాదత్ర విధీయతే। నమసోన్యాసవాచిత్వం మూల మన్త్రే ప్రదర్శితమ్। శాస్త్రేచనమనస్యైవ ప్రపత్తిత్వం ప్రకీర్తితమ్। ఏవంవిధాయనిక్షేపం విశ్వాసాది విశేషితమ్। ప్రాప్తిరూపం ఫల ఞ్చోక్తం మామేవైష్యసివాక్యతః। తస్యానపాయస్సత్యంతే ప్రతి జాన ఇతీరితః। ప్రియోసిమఇతివ్యక్తా విషయాకార యోగ్యతా।తత స్త్వనితరోపాయం వరణం శరణస్యచ। విధాయాఘువిమోకస్య ప్రాధాన్యఞ్చ ప్రదర్శితమ్। తస్మాచ్ఛ్లోకద్వయేనాత్మ నిక్షేప వరణా త్మకమ్। అర్థద్వయమశేషాఙ్గ వాక్యద్వయపదీరితమ్। నిక్షేపస్యప్ర ధానత్వా త్పూర్వత్వం వరణస్యచ। ఆనన్తర్యం తదఙ్గత్వా జ్జితన్తాది ష్వపీష్యతే। ఇదన్తేనాతపస్కాయే త్యధికారివిశోధనమ్। య ఇదం పరమంగుహ్య మి త్యుపాయస్యవైభవమ్। నచ తస్మా దితిప్రోక్తం శరణాగతిగౌరవమ్। అధ్యేష్యతే చేత్యారభ్య ప్రబన్ధస్తు ప్రశస్యతే।" ఇతి పక్షాన్తరమాహుః. అస్మింశ్చపక్షే నిగమనప్రతిజ్ఞే స్వరసే;

అఙ్గప్రధానఫలసమ్బన్ధప్రతిపాదనేనైవచ వరణనిక్షేపయోర ఙ్గాఙ్గిభావోవ్యజ్యతే. వరణేఫలప్రతిపాదనం తస్యాన్తరఙ్గాఙ్గత్వజ్ఞాపనాయ; అనుష్ఠానకాలీనక్రమానురోధీ ద్వయే వాక్యక్రమః; ఇహాతు తద్విపరీతః; క్రమోఙ్గాఙ్గిభావసూచనార్థః. జితన్తాయాంస్తోత్రేచ, నమ ఇతిన్యాసంప్రతిపాద్య, "వ్రజామి శరణమ్" "శరణం ప్రపద్యే" ఇతి వరణం పశ్చాదభ్యధాయి.

అథవా, అఙ్గత్వస్య ప్రధానానన్తర్యావిరోధిత్వాత్, వరణం పశ్చాత్పూర్వంవేతి ప్రయోగద్వయమ్; "నిక్షిప్య-బుధ్యేత" "నిక్షిప్య - వృణు" "ప్రార్థయన్ - నిక్షిపతి" ఇత్యుభయ దర్శనాత్; ఏతేన విధాయకవాక్యే అఙ్గత్వసూచనాయ పశ్చాద్విధాన సమ్భవేపి, స్వానుష్ఠానప్రకాశక జితన్తాదిషు పశ్చాద్వరణప్రదర్శనమయుక్తమితి నిరస్తమ్; విశ్వాసాదీనాఙ్చోభయాఙ్గత్వాదేవ ద్వయేవరణ సమభివ్యాహారేణ ఇహానిక్షేప సమభివ్యాహారేణ ప్రతిపాదనం న విరుధ్యతే.

ఆనుకూల్యం సమాచరేదిత్యాదేరివ సఙ్కల్ప పరత్వం మద్యాజీత్యస్యావిరుద్ధమ్. తాచ్ఛీలిక ప్రత్యయనిర్దేశస్తు-అపాయనివృత్తిసూచనాయ; "మద్భక్తో మద్యాజీమన్నాభవ" ఇత్యన్వయః; మద్భక్త ఇత్యనన్తరం భవేత్యనిర్దేశా దధికారోభక్తిరితిగమ్యతే; మద్భక్తస్త్వం మద్యాజీసన్ మన్నాభవేతి బోధస్వీకారాచ్చ, నను .ద్యాజీత్యంశే భవేత్యుక్తిరపేక్షితా; ఉభయాఙ్గత్వప్రధానత్వాన్తరఙ్గాఙ్గత్వ బోధనాయ చాత్రవిధిత్రయమ్.

ఆనుకూల్యసఙ్కల్పప్రాతికూల్యవర్జనయో రప్యధికారత్వేతు నానుపపత్తిగన్ధోపి; అస్మింశ్చపక్షే మద్భక్తేష్విత్యుపలక్షణమ్. "భ

త్తింమయి పరాంకృత్వా" ఇతి ఫలభక్తి ప్రతిపాదనపరమ్. యద్వ్య ప్యుపాయ ఫలంనాభిధానఫలమ్. తథాప్యభిధానపర్యన్త వైశద్యవ తలచిరేణ పరభక్తిలాభ జ్ఞాపకమేతత్.

అథవా, "భక్తింమయి పరాంకృత్వా" ఇతి పూర్వేణాన్వి తమ్; మద్విషయప్రీత్యతిశయాద్ధ్యసౌనిరతిశయసమృద్ధిసాధనమేతద్గు హ్యాం మద్భక్తేష్వభిదధాతీతి. ఏవఞ్చ మామేవైష్యసీతి సాధారణ మిత్యతో నచ తస్మాదిత్యాద్యుపాయాన్తరానర్హత్వ బుద్ధిరేవ కార్ప ణ్యమ్. తచ్చ పరిత్యజ్యేత్యనేనవిధీయత ఇతి పక్షే కార్పణ్యానుపా దాన శఙ్కానాస్త్యేవ; పక్షే పరేద్వయగతో త్తమేనేవ మధ్యమేన తత్ప్రకాశన మూహనీయమ్; "యుక్తి యుక్తోప్యయంపక్షో నోప దేశక్రమాగతః। వ్యాఖ్యానార్థోపదేశాది గ్రాహ్యకస్త్యేవప్రదర్శ్యతే॥"

పరేతు మన్మనాభవేత్యత్ర షడఙ్గన్యాసో ఽనన్తరశ్లోకేచ శరణాగతిర్విధీయతే; నచార్థభేదే ఏకప్రతిజ్ఞానుపపత్తిః. ప్రయోగ భేదేపి ప్రపత్తిత్వైనైక్యాత్; ఆద్యే సర్వగుహ్యతమత్వం సుకర త్వాత్; ద్వితీయేచ భగవదత్యన్తాభిమతత్వాత్; తచ్చ-అహన్త్వే త్యుక్త్యాగమ్యతే; భాష్యకారైర్హి చరమశ్లోకస్య స్వతన్త్రప్రపత్తి పరతయాఽవ్యాఖ్యానాత్, "ప్రియోసిమే" ఇత్యత్ర తద్వియోగమ సహమానోహం తం మాం ప్రాపయామీతి వ్యాఖ్యాతమ్.

నచ-అప్రధాన పాపనివృత్తిమాత్ర వర్ణనాదముఖ్యతా; అధి క్యాత్తన్మాత్రోక్తేః; "సాధనం భగవత్ప్రాప్తౌ స ఏవ" ఇతి స్థిరా యామతేరేవ ప్రారబ్ధహన్తృత్వోక్తేః, షడఙ్గస్యచ స్వస్మిన్నపి సాధ నతాబుద్ధిసంవలితత్వాత్, మన్మనాభవేతి శ్లోకస్యచ నార్థాన్తర పర తాసమ్భవః,

తథాహి; న తావస్మద్ధ్యమవృత్తిపరః; ప్రవృత్తివిధానాన న్తరమేవ తద్విధానస్యోచితత్వాత్, తస్యాః ప్రాప్తిఫలత్వవిరహేణవ్యవహితాన్వయ ప్రసఙ్గాచ్చ; మన్మనాభవేత్యస్య విశ్వాసపరత్వే వృత్త్యన్తర్భావాచ్చ, ప్రాగవిధానేన తదనువృత్తిప్రతిపాదనాసమ్భవాత్, ఫలిత్వకర్తృత్వేనుయ్యామనన్ధత్వేత్యర్థేపి యావజ్జీవ మనుష్ఠేయేషుకర్మస్విత్యధ్యాహారప్రసఙ్గః; తత్త్వజ్ఞానకార్యస్యచాస్య విశిష్యేదానీంపునర్విధానం వ్యర్థమ్;

మద్యాజీత్యస్య మామన్తర్యామిత్వేన జానన్నన్యయాజీ భవేత్యర్థేప్యయమేవదోషః. "అహంహి సర్వయజ్ఞానామ్" ఇత్యాదినా స్వస్మిన్ సర్వకర్మారాధ్యత్వస్య ప్రాగేవ ప్రపఞ్చనాత్; మాం నమస్కుర్విత్యస్యచ దీపారోపణాదీనామప్యుపలక్షకత్వమాశ్రయణీయమ్; ప్రాప్తనిత్యకర్మోద్దేశేన భగవతికర్తృత్వానుసన్ధానాదీనా మనేకేషాం విధౌ వాక్యభేదాపత్తిశ్చ. నచాఖ్యాతభేదాదసావిష్టఏవ. మద్భక్తఇత్యత్ర ఆఖ్యాతాన్తరాశ్రవణాత్, "మద్భక్తేష్వభిధాస్యతి" ఇత్యుత్తరపర్యాలోచనయా తస్యాధికారిపరత్వప్రతీతేశ్చ.

నాప్యాచార్యోపసత్తిపరః; తస్యాఅపి సర్వోపాయసాధారణత్వాత్. సన్నిధ్యపేక్షయా బలీయసాప్రకరణేన ఈశ్వరపరత్వప్రసఙ్గాచ్చ, పూర్వోత్తరార్ధగతాస్మచ్ఛబ్దయో ర్వైరూప్యప్రసఙ్గాచ్చ; నాప్యనువాదో నిషేధార్థః. సర్వగుహ్యతమమిత్యుక్త్యైవభక్త్యాదీనామపిసాధనతాయా అబాధస్య సుజ్ఞానత్వేన అనువాదవైయర్థ్యాత్; కర్మాదీనా మపి సర్వధర్మశబ్దార్థతాపక్షే తత్ఫలస్యాప్యబాధితత్వప్రతిజ్ఞాకరణాపత్తేశ్చ,

నాపి ప్రధానాంశనిష్కర్షార్థః. "నాహం వేదైర్న తపసా" ఇత్యనేనైవ భక్తేః ప్రాధాన్యసిద్ధేః. నాప్యుపదేశ్యస్యానుష్ఠేయార్థ నిష్కర్షార్థః; సర్వజ్ఞేన భగవతా భక్త్యనధికారిణి తదధికారతాయా నిష్కృష్య ప్రతిపాదనాసమ్భవాత్; తస్య తదధికారిత్వే ప్రపత్త్యుప దేశాసాఙ్గత్యాత్; సర్వగుహ్యతమమితి ప్రతిజ్ఞాయా ఉక్తార్థ నిష్కర్షవిషయత్వే వక్ష్యమాణవాక్యానాముక్తార్థ తాత్పర్యకత్వావధారణాత్, సర్వధర్మానిత్యాదేరపి బుద్ధివిశేషప్రపత్తి విధాయకత్వోపపత్తేశ్చ, ఉపక్రమ ప్రాబల్యేన సర్వశబ్ద సఙ్కోచాదీనామపి న్యాయ్యత్వాత్.

నచోపక్రమః ప్రథమశ్లోకమాత్రావధికః; విచ్ఛేదక ప్రతిజ్ఞాన్తరాదర్శనాత్, మాశుచ ఇత్యస్యోభయశేషత్వాత్; నచ శ్రీవాక్యైకార్థ్యాత్ప్రపత్తిపరతా; "శృణూపాయం చతుర్థం మే" ఇత్యుపక్రమ తద్రాహిత్యాభ్యాం విశేషాత్, ప్రాపయామ్యాత్మనేతి తత్ర ప్రాప్తిఫలత్వ ప్రతీతేశ్చ.

నాపి, పూర్వస్మిన్ శ్లోకే ఆత్మసమర్పణమ్; ఉత్తరశ్లోకేచ భరసమర్పణం విధీయత ఇతియుక్తమ్; పూర్వోత్తరదశానువృత్తస్య తత్త్వజ్ఞానమాత్రరూపస్య స్వరూపసమర్పణస్య భరన్యాస విశేషణతయైవ విధేయత్వాత్;

ఉక్తఞ్చ కుమారవేదాన్తాచార్యైః:- శేషత్వానుసన్ధానం హి స్వరూపసమర్పణమ్. తచ్ఛ్రవణప్రాప్తత్వాన్న విధేయమ్; భరసమర్పణన్తు కర్తవ్యమేవ. మామేకం శరణం వ్రజేతి విహితత్వాదితి, ఫలసమర్పణవిధాయకశ్లోకాన్తర ప్రసఙ్గాచ్చ; అసామ్ప్రదాయికశ్చాయంపక్షః; దీపకృదుక్త పక్షాన్తరవత్; అతో మన్మనాఇతి శ్లోకస్య షడఙ్గవిధాయితా, చరమశ్లోకస్య శరణాగతివిధాయితేత్యేష

యుక్తమ్; పృథగ్విహితస్యాపి విశ్వాసస్య సమస్తాఙ్గత్వం ప్రమాణాన్తరాదవగన్తవ్యమ్.

లక్ష్మీతన్త్రే శరణాగతిం ప్రతిపాద్య, న్యాసః ప్రతిపాదితః, త్యాగశబ్దేనోపక్రమాత్; అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాం న్యాసశబ్దేనోపక్రమాత్ శరణాగతౌ తాత్పర్యమ్; ఇహాప్యన్యసాపేక్షసాధనానన్తరమద్వారకసాధనప్రతిపాదనసన్దర్భానురోధేన న్యాసానన్తరం శరణాగతిరభిహితా;

యదిషడఙ్గస్యాపి "ఉపాయోఽయమ్" ఇతి శీఘ్రఫలప్రదత్వకథనాత్ ప్రారబ్ధనివర్తకత్వమస్తీత్యుచ్యతే. తదాప్యాజ్ఞాయాం కాదాచిత్కసాధనతాబుద్ధ్యాది రూపపాపనివృత్త్యాది రూపఫలాధిక్యపరో వరవరమునిగ్రన్థో బోధ్యః: హితహితతరాభ్యాం భక్తిప్రపత్తిభ్యాం విలక్షణో హితతమ ఉపాయశ్చరమశ్లోకే ప్రతిపాద్యత ఇతి రమ్యజామాతృదేవ గ్రన్థానురోధాత్; మూలే ఉపాయవిశేషశబ్దః ప్రపత్తేరపి సఙ్గ్రాహకః. తత్రచ యోగ్యతావశాత్స్వరూప విరోధిత్వమాత్రే సైవాన్వయః.

యద్యప్యేవం ధర్మశబ్దస్య ప్రపత్తిపరతాపి ప్రసజ్యత ఇతి తదనుక్త్యా గ్రన్థస్యాన్యూనతా; తథాపి బహిరఙ్గవిరోధినివృత్తి ప్రదర్శనానన్తరమేక మిత్యన్తరఙ్గవిరోధీ నివర్త్యత ఇతి రమ్యజామాతృదేవ గ్రన్థానురోధాద్విరోధినాం ద్వైరాశ్య సూచనాయ, పాదద్వయేనోపాయాన్తరాణాం ప్రపత్తేశ్చ నివర్తనం క్రియత ఇత్యాశయో బోధ్యః. సాధనన్యాసవిధాయక వాక్యాభావే ఏకశబ్దేన స్వీకారే సాధనతాబుద్ధేర్వ్యావర్తనేన అవిహితస్య తస్య ఫలజనకత్వమేవ న స్యాదితి తతోపి ఫలసిద్ధి ప్రతిపాదకానామాచార్య వచసాముత్సాదస్స్యాత్; ఏవఞ్చ పఞ్చమోపాయాభావప్రతిపాదకాని వాక్యాన్యాచార్యాభిమాన

స్యైవషడఙ్గశరణాగత్యోః ప్రపత్త్యన్తర్భావవివక్షయేత్యవిరోధః, యథాచైవం "నిక్షేపాపరపర్యాయో న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః । సన్న్యాసస్త్యాగ ఇత్యుక్తః" ఇతి వచనావిరోధస్తథోక్తమిత్యాహుః.

భక్తియోగవ్యవస్థాపనప్రవృత్తైర్వ్యాఖ్యాకారైః "యద్యేన కామకామేన" ఇత్యాది వచనసిద్ధోర్థ ఉదాహరణవిశేషే చరమశ్లోకార్థతయా ప్రదర్శిత ఇత్యేతావతా న స్వతన్త్రప్రపత్త్యసిద్ధిశఙ్కా;

తథా "త్యజ ధర్మమధర్మఞ్చ" ఇతి వచనమపి ప్రమాణమ్; యద్యపి తత్ర ప్రపత్తివాచకశ్శబ్దో న దృశ్యతే, తథాప్యఙ్గేన వాక్యాన్తరైకార్థ్యాదఙ్గీ ఆక్షిప్యతే; తత్ర త్యజ ధర్మమిత్యకామ్యానాం ధర్మాణాం త్యాగో విధీయతే, న తు కామ్యత్యాగః; ఐశ్వర్యకైవల్యత్యాగోక్త్యైవ తత్సిద్ధేః; కామ్యకర్మత్యాగో హి తత్ఫలకామనావిరహే సిద్ధ ఏవ;

న చ సత్యానృతే- ఇతి వాచికధర్మాధర్మపరమ్; తయోరపి ప్రాగేవోక్తత్వాత్, "సర్వధర్మాంశ్చ సన్త్యజ్య సర్వకామాంశ్చ సాక్షరాన్" ఇత్యనేనైకార్థ్యస్యోచితత్వాచ్చ; ధర్మశబ్దేనాధర్మనివృత్తిసఙ్గ్రాహక ఇతి సూచనాయ పునరధర్మశబ్దప్రయోగః.

ఏవఞ్చ లాభహేతుప్రీతిసాధనసకలవ్యాపారోపరమవిషయాఽధ్యవసాయరూపసర్వధర్మత్యాగోక్త్యా తదేకోపాయత్వాధ్యవసాయ ఆక్షిప్తః. త్యజ సత్యానృతే అపీత్యనేన ఫలాన్తరత్యాగబోధకేన యథావస్థితఫలస్వరూపవిషయాధ్యవసాయరూపఫలసమర్పణమాక్షిప్యతే. ఉభే సత్యానృతే ఇత్యాత్మీయగతశేషత్వానుసన్ధానాత్మకమాత్మసమర్పణమ్; యేన త్యజసి తత్త్యజేతి-స్వీకారే ఉపాయతాబుద్ధిత్యాగో బోధ్యతే.

న చైవం త్యజధర్మమసఙ్కల్పాదిత్యాదివ్యాఖ్యానవచనవిరోధః,

ననుకథం ధర్మాదీనాం త్యాగఉచ్యతే, ధర్మసామాన్యత్యాగే నిత్యనైమిత్తికానామపి త్యాగప్రసఙ్గాత్; నచేష్టాపత్తిః, అవిప్లవాయేత్యాదివచనవిరోధాత్; యదిచ తత్రసాధనతాబుద్ధి విరహాద్ధర్మత్యాగ ఉపపన్నః, తతోధర్మస్యాప్య నిష్టసాధనతా బుద్ధిత్యాగమాత్రేణానుష్ఠానే బాధకాభావః. ఆత్మాత్మీయయోశ్చ విద్యమానయోః కథంత్యాగః, పూర్వమపి స్వశేషత్వాభావేన తన్నివర్తనస్యాశక్య సమ్భవాత్; ఏవం త్యాగాఙ్గికాయా అవశ్యకర్తవ్యాయా బుద్ధేస్త్యాగోనోచితఇతి శఙ్కాయాం తత్పరిహృత్తేః, అసఙ్కల్పః-సాధనతాబుద్ధివిరహః. అహింసా-హింసోపలక్షితాధర్మస్వరూపత్యాగః. అబుద్ధ్యేతిచ్ఛేదః, సన్ధిరార్షః. స్వశేషత్వజ్ఞానాభావేనేతియావత్; బుద్ధ్యేత్యేవవాపదమ్, భగవచ్ఛేషత్వ విషయకజ్ఞానమేవ తత్త్యాగఇత్యర్థః. యచ్ఛబ్దార్థం వివృణోతి-బుద్ధిమితి; తామిత్యనుక్తే ర్నప్రకృతబుద్ధిపరామర్శః;జ్ఞానైక్యాత్తత్పరామర్శేపివానబాధకమ్;పరమనిశ్చయః-పరమగతోపాయ భావనిశ్చయః; తథాచ ప్రతిబన్ధకాభావ మాత్రత్వాదుపాయతా త్యాగస్సమ్భవత్యేవేతిభావః.

వేదాన్తాచార్యాస్తు-త్యజధర్మమితి-కామ్యత్యాగవిధిః. తత్ర హేతుః ఫలకామనాభావరూపోఽసఙ్కల్పః, త్యజసత్యానృతే అపీతి ప్రయోజనాన్తరత్యాగో విధీయతే. ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్వేతి, త్యాగస్యదుర్లభత్వాదనువాదః, త్యాగేచ అకర్తృత్వానుసన్ధానమ్ యేనత్యజసీతి విధీయత ఇత్యాహుః;

తథా, (౧) “తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య” ఇతి వచనమపి ప్రపత్తిపరమ్. ప్రతిచోదనా - విశేషచోదనా, నివృత్తిః-మోక్షసాధనాన్తరమ్, చోదనాప్రతిచోదనోత్సర్గః - తదనుష్ఠాపి తత్త్వవిశిష్టత్యాగః; సాధనతాబుద్ధ్యభావేన అనుష్ఠానస్య సాధారణచోదనా ప్రయుక్తత్వాత్; యథాజ్ఞానాయ యజ్ఞాద్యనుష్ఠానం

న జ్యోతిష్టోమ చోదనాప్రయుక్తమ్, స్వరూపమాత్రజ్ఞాపనేతు తద్విధేర్వ్యాపారః. శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవచేతి కార్త్స్న్యద్యోతనాయ; ప్రవృత్తిశ్చేతి-దృష్టాన్తార్థమ్;

అయమేవత్యాగాఙ్గక శరణవరణరూపోర్థః. "అథైతత్పరమం గుహ్యం శృణు యాదవనన్దన। సుగోప్య మపి వక్ష్యామి త్వం మే భృత్య స్సహృత్సఖా" ఇత్యుపక్రాన్తః. మధ్యేసత్సఙ్గోపవర్ణనం భగవతి దృఢతరసఙ్గస్యావశ్యకత్వాత్, ఉపాయత్వాంశేపి తత్త్రైవస్థిరామతిః కర్తవ్యేతి జ్ఞాపనాయ; తస్మాదిత్యనేన వక్ష్యమాణార్థ శేషత్వప్రతీత్యా అవ్యవహితేనాపితేనన ప్రతిజ్ఞాన్వయః. ప్రతిచోదనాపదస్య నిషేధ చోదనాపరత్వేత్త్యాగస్తన్నిషిద్ధత్యాగః. నతుతన్నిషేధత్యాగః; అపాయత్యాగప్రతిపాదక వచనవిరోధాత్; "దేవర్షిభూతాత్మనృణాం పిత్ర్యాణామ్" "స్వపాదమూలంభజతః" "ఏషాం సఏవభగవాన్ దయయేదనన్తః" ఇత్యాదీన్యపిద్రష్టవ్యాని; బ్రహ్మాణ్డే "శరణం త్వాం ప్రపన్నాయే ధ్యానయోగవివర్జితాః। తేపిమృత్యుమతిక్రమ్య యాన్తి తద్వైష్ణవంపదమ్" ఇతి యచ్ఛబ్దాపిశబ్దదర్శనేప్య ప్రాప్తార్థత్వాద్విధిః; అవిహితస్యార్థవాదా నుపపత్త్యా కేవలార్థవాదత్వా సమ్భవాత్;

అథవా, "ప్రపద్యేన్నియతోదేవం సర్వభూత హితేరతమ్" ఇతి ప్రమాణాన్తరప్రాప్తాయాః ప్రపత్తేరపేక్షితః ఫలసమ్బన్ధో విధీయతే; అహిర్బుధ్న్యసంహితాసాత్వతతన్త్ర లక్ష్మీతన్త్ర సనత్కుమారసంహితాదిషుచ ప్రపత్తివిధయః పరశ్శతంద్రష్టవ్యాః.

ఏవం సత్స్వనేకేషు ప్రపత్తివిధిషు "తమేవం విద్వాన్" ఇత్యత్ర తచ్ఛబ్దస్య అన్యశబ్ద పరిత్యోగి సమర్పకత్వమాశ్రియతే;

శ్వేతాశ్వతరాశ్చ-"తమేవ విదిత్వా" ఇత్యాదునన్తః తదతిరిక్త స్యైవ నిషేధం దర్శయన్తి; స్వవిద్యామూలభూత తత్త్వజ్ఞానస్య విది నాభిధానే తదన్యస్యాసాధనత్వం సాధితమ్; విద్యాయా ఏవ తథా త్వాత్తత్పూర్వకాన్యత్వే అన్యశబ్దస్య లక్షణా;

నచ విద్యానితి వేదనాని సర్వాణ్యుద్దిశ్యైవంశబ్దోపస్థాపితాకా రవిభాసమ్; ఉత్పత్తిశిష్టైః ప్రాకరణికైశ్చగుణైర్ని రాకాఙ్క్షత్వాత్, విశి ష్టవిద్యాన్తరవిధానేపునస్తదతిరిక్తనిషేధేవిద్యాన్తరవిధివైయర్థ్యమ్, అవిహితవిషయత్వేతు నిషేధస్యన ప్రవృత్తినిషేధప్రసఙ్గః; శ్వేతాశ్వ తరానురోధాత్తు తచ్ఛబ్ద నిర్దిష్టాన్య నిషేధఏవోచితః.

నచ భగవదతిరిక్తస్యాపిఽథో భక్తిరూపస్యసత్త్వాత్, కథం నిషేధ ఇతివాచ్యమ్; నిషేధస్య సజాతీయోపాయ విషయత్వాత్, "అనాదిః పరమేశోఽయశ్శక్తిమానచ్యుతః ప్రభుః। స్వప్రాప్తయే ప్రధా నోఽయంపన్థానమన నామవాన్" ఇతి స్వేతరసకలోపాయాపేక్షయా తస్య ప్రాధాన్యప్రతీతేః;అతఏవహ్యుచ్యతే,"సదృశోపాయ వైధుర్యం సాక్షాద్భగవతో విదన్" ఇతి.

యదిపునః, (౧) "పన్థానానోఽస్తివిజ్ఞానా దయనాయ విప శ్చితామ్" ఇతి తన్త్రానురోధాత్, శ్వేతాశ్వతరోప నిషద్యపి వ్యు త్క్రమాన్వయ ఆశ్రియతే; తదానాక్షాత్కారాత్మకమేవ విజ్ఞాన శబ్దితం వేదనమిహా అన్యత్వ ప్రతియోగి ప్రపదనస్యాపి తదన్యేవేతి నప్రవృత్తి సాధనతావిరోధః. అవ్యవహిత పూర్వభావిన ఏవసాధనా న్తరస్య తత్రనిషేధాత్.

---

(౧) పాఞ్చరాత్రే

నా సమాహిత ఇతి నిషేధశ్చ నాశాన్త ఇత్యాది సమభివ్యాహారా దజ్ఞభూత చిత్తసమాధానపరమ్; ప్రజ్ఞాశబ్దస్య మోక్షసాధన సకలజ్ఞానపరత్వాచ్చ, (౧) "భక్త్యా త్వనన్యయా శక్యః" ఇతి అనన్యప్రయోజన భక్తిమాత్ర సాధ్యత్వాభిధానాచ్చ (౨) "నాహం వేదైః" ఇత్యాదినోక్తస్య వేదాదేరేవసాధనత్వం వ్యవచ్ఛినత్తి. "భక్త్యైకలభ్యః" ఇత్యాదినా చ ఫలీభూత బ్రహ్మవిషయరాగాత్మికైవ భక్తిరుచ్యతే; నతు సాధనభక్తిః; ఏవమన్యేషామపి నిషేధానాం విహితవ్యతిరిక్తవిషయతా పరిదర్శనీయా;

అథవా, ప్రపత్తేరుపాయతావాదాస్సర్వే నియతాన్వయవ్యతిరేకిత్వపరాః, భగవద్గతోపాయ భావపరా వా. భక్త్యతిరిక్తోపాయ భావనిషేధాః పునర్భక్తి తుల్యోపాయాన్తరవిరహపరా ఇత్యవిరోధ ఇత్యుక్తమధస్తాత్,

నచ ప్రపత్తివిధీనామననుష్ఠాపకత్వ నిబన్ధనమప్రామాణ్యమ్ కేనాపి ప్రాక్తనేన తదననుష్ఠానాదితివాచ్యమ్, (౩) "త్వామేవ శరణం ప్రాప్య నిస్తరన్తి మనీషిణః" "శరణం త్వాం ప్రపన్నా యే ధ్యానయోగ వివర్జితాః" ఇత్యాదిభి రనుష్ఠానాక్షేపాత్, "వైధే చానిషిద్ధే నానుష్ఠాన మపేక్షితమ్" లోకవిద్వేషాభావమాత్ర స్యైవాపేక్షితత్వోక్తేః; విభీషణశ్చ మోక్షార్థ మేవ ప్రాపద్యతేతి ప్రతిపాదిత మధస్తాత్; క్షత్రబన్ధోశ్చ శ్రుతయా ప్రపత్త్యైవ మోక్షో న భక్త్యా; నామసంకీర్తనస్య కాలక్షేపరూపత్వాత్! జాతిస్మరత్వస్యాపి నాన్తరీయకత్వాదితి నిక్షేపరక్షాయామ్;

---

(౧) గీ- (౨) గీ- (౩) జితన్తే-౧

కేచిత్తు-సర్వ ఏవ మహర్షయః ప్రపత్తినిష్ఠాః, "వసిష్ఠోయాజ్ఞవల్క్యశ్చ శుకశ్చైవ బృహస్పతిః । శక్తిర్బోధాయనోవ్యాసో హారీతో హ్యాశ్వలాయనః । కాత్యాయనశ్శౌనకశ్చ ఆపస్తమ్బాదయస్తథా । సాత్త్వికా మునయశ్చాన్యే ఋషయో హారితాన్వయాః । భరద్వాజాదిమునయో గార్గ్యశ్రీవత్సకాదయః । ఏతే శుద్ధప్రపన్నావై వేదమార్గ ప్రవర్తకాః । ఏతదాచార నిష్ఠావై సర్వదా కమలాసన" ఇతీశ్వర సంహితా వచనాదిత్యాహుః;

నచైవం తేషాం తత్ర తత్ర భక్తిప్రతిపాదనవిరోధః. సూత్రబన్ధో స్సజ్కీర్తనస్యైవ తదీయభక్తేరపి కాలక్షేపరూపతాయా ఉదాహృతవచనస్య ప్రాణికత్వేకల్పనాత్; నచప్రపత్తే రవిళమ్బిత ఫలప్రదత్వాద్యావదధికార మవస్థానానుపపత్తిః; తస్యభగవదిచ్ఛానుగుణ స్వేచ్ఛామూలకత్వాత్, "దృష్టానామపి జన్మనాం దేహాన్తర నివారిణీ" ఇతి దేహాన్తరాసహిష్ణువిషయమ్; అతఏవ యావత్ప్రారబ్ధం యావత్తద్దేహం యావత్తత్క్షణంవేతి ప్రపన్నానాం మోక్షావధి నియమే తత్తదిచ్ఛా తారతమ్యమేవ సర్వజ్ఞసాక్షికం ప్రమాణమితి తన్నియమాభావస్యోక్తత్వా దితి చ నిక్షేపరక్షాయాముక్తమితి.

ఏవం స్వతన్త్ర ప్రపత్తేరనేకప్రమాణసిద్ధత్వాద విగీతత్వాచ్చ చరమశ్లోకస్య తత్పరత్వేబాధకాభావః; భాష్యకారైస్తు దేవగుహ్యామే తన్నప్రకాశితవ్య మితి భక్తిశేషతయా వ్యాఖ్యాతమ్. అస్యాశ్చ శరణ్యాభిమతతరత్వం "సర్వగుహ్యతమమ్" ఇత్యుపక్రమాత్, "అహంత్వా" ఇత్యుక్తి వైలక్షణ్యాత్; "యేనత్వం బత సంరబ్ధః ప్రాణినః పాలయిష్యసి । ప్రబ్రూహి తముపాయం మే"

ఇత్యాదివచనబలాచ్చ సిద్ధమ్; మన్మనాభవేత్యస్య భక్తిపరత్వేతు "మామేవైష్యసి" ఇతి పూర్వోక్తఫలానుషఙ్గేణైవ పాపనివృత్తే రర్థసిద్ధత్వాత్, ప్రాగ్బన్ధభఙ్గరూప ఫలాధిక్య ప్రదర్శనార్థమేవ పునస్త దుక్తిరితి తదభిమతత్వసూచనం బోధ్యమ్; అత ఏవాస్య చరమశ్లోకత్వమ్; "సత్కర్మనిరతాః శుద్ధాః" "పూర్వోక్తత్రయ ఉపాయాస్తే" "నరస్య బుద్ధిదౌర్బల్యాత్" ఇత్యాదిభిః స్వోక్తాన్యోపాయాన్తరాణా ముత్కర్ష ప్రతియోగిత్వబోధనాత్;

నచ చరమార్థప్రకాశకత్వమ్ - సకృదేవేత్యాది శ్లోకాన్తర సాధారణమ్; విశేష్యసాపేక్షస్య చరమశబ్దస్య నశ్లోకశబ్దేన సమాససమ్భవ ఇతి వాచ్యమ్; చరమత్వవిశిష్టసాధనప్రతిపత్తిప్రయోజకశ్లోకత్వస్యైవ చరమశ్లోకపదప్రవృత్తినిమిత్తత్వా దుపాయాన్తరోపదేశానన్తరమే తదుపదేశాత్; ఏతదుపదేశానన్తర మన్యానుపదేశాచ్చాత్రపర్యవసానప్రతీతేః. ప్రకరణాదివశేనచ చరమశబ్దస్యైవోపాయపరతయా న పదాన్తరసాపేక్షత్వప్రయుక్తసామర్థ్యమిత్యేకే.

అన్యేతు చరమశ్లోకశబ్దస్సమానాధికరణసమాసఏవ. చరమం వాక్యమిత్యాచార్యవచనాత్; చరమత్వఞ్చ - ఉపాయాన్తరోక్త్యుత్థాప్యాకాఙ్క్షామూలకత్వేసత్యుపాయాన్తరాకాఙ్క్షానుత్థాపకత్వమ్; నిరూపకవిషయేచశ్లోకస్య తాదృశత్వమ్- స్వేతరసకలసాధనప్రతియోగికాతిశయానన్యోపాయబోధకత్వనిబన్ధనమితి, ఫలితార్థాభిప్రాయా చరమోపాయప్రతిపాదకత్వాదితి హేతూక్తిః. అతఏవాఽనేకోపాయోపదేశానన్తరం తదీయఫలసాధనతాసమ్పాదకస్యాస్యైవ సాధనతామభిధాయ, అగ్రేఉపాయాన్తరానుక్తేరస్య చరమశ్లోకత్వమితి రమ్యజామాతృదేవైరుక్తమిత్యాహుః.

"స్వీకారపూర్వకాలీనత్యాగోక్తే రేకశబ్దతః । సర్వపాపనివృత్త్యుక్తే ర్ద్వయవ్యాఖ్యానరూపతా" తథాహి;—అస్తుతావత్, పరిత్యజ్యేతి త్యాగానువాదః; నచ అప్రాప్తస్య సర్వధర్మత్యాగస్య అనువాదాసమ్భవః. అతఏవ ప్రకరణేన సర్వశబ్దస్య సఙ్కోచాత్ప్రకృత ధర్మత్యాగశ్చాశక్త్యాదినా ప్రాప్తః

నచ కేవలానువాదానర్థక్యాత్త్యాగస్య చానిష్పిత త్వేనోద్దేశ్యత్వాసమ్భవాత్, నిమిత్తత్వాపత్తౌ ప్రపత్తేర్నైమిత్తికత్వ ప్రసఙ్గః; స్థితస్త్వ మిత్యధ్యాహారేణ త్యాగవిశిష్టాధికారిణ ఏవోద్దేశ్యత్వాత్, త్యాగశ్చాఽసమ్బన్ధానుకూలవ్యాపార ఇత్యుపాయాన్తర నైరాశ్యమేవాత్ర అసమ్బన్ధానుకూలత్వా త్త్యాగశబ్దేనోచ్యతే

న కేవల ముపాయాన్తర విషయపూర్వానుష్ఠాన నైరాశ్యమ్; కిన్తర్హి యథాశక్త్యనుష్ఠానే తదుపాయవిషయానుష్ఠానే చేతి స్థైర్య సాకల్యద్యోతకేన పరిశబ్దేన ద్యోత్యతే; ఏతత్ప్రయుక్త ఏవచ శోకో మాశుచ ఇత్యనేన నివర్త్యతే; నైరాశ్యేచ హేతుర్ధామ్యకార్యాదిరశక్త్యాది రేవవా-ఉపాయాన్తరా ననుష్ఠానానుకూలోఽత్రలక్ష్యతే; తథాచ ద్వయగతోత్తమ పురుషాక్షిప్త స్యాధికారిణోఽత్ర విశదం ప్రకాశనాత్సమ్భవతి వివరణత్వమ్. వ్యాసార్యైశ్చ గద్యవ్యాఖ్యానే పరిత్యజ్యేత్యనువాద ఇతిదర్శితమ్. అయమేవ పక్షః స్వతన్త్ర చరమశ్లోకే విధాన్తరేణాదర్శితః;

ధర్మశబ్దః ప్రకరణాన్మోక్షోపాయపరః; సర్వశబ్దస్త్వవయవకార్త్స్న్యపరః-తద్యోగ్యతాపాదకాని ప్రత్యవాయ నివర్తకానిచ కర్మాణ్యభిధత్తే; నైరాశ్య హేతుశ్చాఽప్రాప్తిరపి; "అవిద్యాతో

దేవే పరిబృంహితయా వా - విదితయా - గతిమన్యామవిదుషామ్" ఇతి తస్యాస్తద్ధేతుత్వ ప్రతీతేః.

యద్యపి విశిష్టాభిమత్యజనకత్వలక్షణం స్వరూపానుచితత్వముపాయాన్తరాణాం న ప్రపత్తివిధేః ప్రాక్ జ్ఞాతుం శక్యమ్;

తథాపి, "యేనాథవన్తో హి భవన్తి లోకే తేనాత్మకార్యాణి సమారభన్తే" ఇతి న్యాయేన "అహం స్వరక్షణ సాధనవిషయ ప్రవృత్తిస్వరూపాయోగ్యః; శక్తకారుణికస్వామికత్వాత్" ఇతి లిఙ్గజన్యం జ్ఞానం కేషాఞ్చిద్భక్త్యాదివిధినా ప్రతిరుధ్యతే; కృతసాధనవిషయ మేవాస్య కరుణాదీతి, కస్యచిత్పునర్నోపాయాన్తరమపి తన్నైరపేక్ష్యేణానుష్ఠాతుం శక్యమ్. అతస్తన్నిష్ఠానామపి తత్తదంశే ఉపాయభూతోఽయం తన్నైరపేక్ష్యేణాపి తత్కార్యం సాదయత్యేవ.

ఉపాయాన్తరోక్తిస్తు హృదయశోధనార్థా స్యాదితి సమ్భావయమానో యుక్తమాత్రస్యానిశ్చాయకత్వాత్; ఫలాకాఙ్క్షావశాచ్చోపాయాన్తరే శరణవరణే చ ప్రవృత్తిమలభమానః క్షిద్యతే. "గుణసమ్బన్ధశక్త్యాది వ్యవసాయేన కేశ్చన। సమ్భావయత్యన్యపరాం తత్తత్సాధనచోదనామ్। ప్రాయేణ వాసనాయోగాచ్చోదనాభిర్గుణశ్రుతేః। ఆన్యపర్యేణ జానన్తి యే సభాగ్యాధికారిణః। ఏవం సమ్భావితాప్రాప్తిర్నిశ్చితాశక్తికస్య చ। త్యక్తోపాయాన్తరస్యాత్ర ప్రపత్తిః పరిచోద్యతే। అవధారణతామేతి స్వైవసమ్భావనా తతః।

యోగ్యతాపాదకానాన్తు యద్యపి న నైష్కర్మ్య నిబన్ధనస్త్యాగస్సమ్భవతి; ఆపాద్యయోగ్యతాకానాం నైష్కర్మ్యాత్ సా

ధ్యాభావేపీతి న్యాయేన సిద్ధస్యాపి తత్త్యాగస్యానువాదే నకిఞ్చిత్ప్ర
యోజనమ్. తథాపి తదనువాదో వక్ష్యమాణోపాయనైరపేక్ష్య
జ్ఞాపనార్థః; సాధారణప్రత్యవాయనివర్తకత్వేనాకారేణతు తేషాం
త్యాగే ప్రమాణాన్తరమనుసర్తవ్యమితి.

అథవా, పూర్వస్మిన్ పక్షే స్థితత్వమిత్యధ్యాహారాపత్తేః, తస్మా
త్త్వముద్ధవ్రాత్సవ్రజ్యేత్యాదౌ విధేరేవ ప్రతీతేశ్చ త్యాగోవిధేయ
ఏవ. సచాశక్తస్య త్యాగస్స్వతస్సిద్ధః; శక్తస్య తత్త్యాగపూర్వక
ముపాయాన్తరవిధానే తద్విధాయకశాస్త్రానర్థక్యమ్; శక్తమ్ప్రతివి
ధిరశక్తమ్ప్రత్యనువాద ఇతి వైరూప్యం స్యాదితివాచ్యమ్. అశక్త
మ్ప్రత్యేవవా అశక్తసాధారణ్యేనవా ఉపాయాన్తర ప్రత్యాశాని
వృత్తి విశిష్టశరణవరణస్య విధానాద ప్రవర్తమానోపిహి దుర్బల
బుద్ధిస్తతఏవావిశ్వాసా దుపాయాన్తర మభివాఞ్ఛతి. సాచ ప్రపద
నాఙ్గభూతాకిఞ్చన్య పురస్కార విరుద్ధేతి తత్త్యాగోవిధీయతే.

అతఏవ సాత్యకితన్త్రే "భగవన్ హితమాఖ్యాతమాత్మనాం
పతతామథః । త్వత్ప్రాపకం మహత్కర్మ కారుణ్యవివశాత్మనా ।
అధీతాబహవోమన్త్రాశ్శ్రుతమద్యాక్షరాదికాః । ఏభిః కర్మభిరీజాన
స్తాన్మన్త్రాన్ సతతంజపన్ । త్వామాప్నోత్యేవ పురుషః పురుషం
పురుషోత్తమమ్। ఏతాన్యాలోచ్యమానాని కర్మాణి కరుణాకర । మర్త్యై
స్తేయ స్వరూపాణి దుష్కరాణి విభాగశః । మన్త్రాంశ్చైకైకశ
స్తాప జపమాసస్యమాధవ । ఉక్తేనైవచమార్గేణ గచ్ఛత్యాయుర
పక్షయమ్ । " ఇత్యశక్తిసమ్భావనోపాయాన్తరానుక్తిభ్యాం విషీ
దన్తం బ్రహ్మాణమ్ప్రతి, "సత్యముక్తమశక్యాని కర్మాణి కమలా
సన । మన్త్రాణాఞ్చ యథాశాస్త్ర మనుష్ఠానం సశేష్యతే । పిప్యతే

యేన తత్కర్మ కృతమాత్రేణ కర్మణా। మామాప్నోతి సర్వో బ్రహ్మక్ష మమాత్మా చ భవిష్యతి" ఇత్యశక్తదృష్టికరణేన సుకరోపాయాన్తరోక్త్యా తస్యస్వాత్యన్తాభిమతత్వోక్త్యా చ భగవతా తత్ప్రత్యాశా నివర్తితా.

ఏతాదృశవిషాదశూన్యస్య చానధికారిత్వాత్, న గుర్వుపాయవిధాయకశాస్త్రానర్థక్యమ్; మా శుచ ఇత్యనేన హి శోకోऽధికార ఇతి సూచ్యతే; అయమేవ పక్షస్స్వతిస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తః; అనువాదశబ్దస్య తత్ర క్వాప్యదర్శనాత్త్యాగోఙ్గ మిత్యసకృద్వ్యవహారాదప్రాప్తేరివ శరణవరణస్యాపి సమ్భావితత్వేన తస్యాప్యవిధేయత్వప్రసఙ్గాచ్చ. ఏవఞ్చ "నైరాశ్యహేతు అశక్త్యప్రాప్తి" ఇత్యత్ర దృష్టిః క్రియత ఇతి శేషః. అనువాదత్వస్యైవ చాభిమతత్వే తత్రైవ స్నాత్వా భుఞ్జీతేత్యుదాహరణమనుపపన్నం స్యాత్.

అథవా, ప్రత్యాశాయాం ధర్మశబ్దస్య లక్షణాస్వీకారాపేక్షయా విముక్త్యాన్య సమారమ్భా ఇత్యనుసారాదశక్త్యారమ్భవ్యతిరేకవిశిష్టైవ శరణాగతిర్విధీయతే; ఆరమ్భలక్షణాయాః ప్రమాణానుగుణత్వాత్; అఘపాతకభీతస్త్వమితి చ శ్లోకః ప్రపత్తివిధాయక ఇతి ప్రపన్నపారిజాతాదిషూక్తమ్.

అథవా, లక్షణాదోషాదారమ్భశబ్దస్య ఆరభ్యమాణకర్మపరస్యాన్యశబ్దాగతదేవతాన్తరపరత్వశఙ్కావ్యావర్తకత్వేనాప్యుపపత్తేరుపాయాన్తరత్యాగ ఏవ ప్రాఙ్గతయా విధీయతే. యద్యపి వైకల్పికసాధనాన్తరప్రవృత్తస్య వికల్పే విశిష్టఫలత్వాదితి న్యాయేనైవ సాధనాన్తరపరిత్యాగస్సిద్ధః; తథాప్యస్యోపాయాన్తరసంసర్గాసహత్వస్య "ఉపాయోపాయసంయోగే" ఇత్యాదిభిరవగ

తత్త్వాత్, తస్యైవాత్ర పరిత్యజ్యే త్యనేనవిధానమ్. అస్మింశ్చపక్షే త్యజిరసమ్బన్ధార్థకః; తద్విశిష్టాయాం ప్రపత్తావభిమత సాధనత్వజ్ఞాపనాత్త్యాగ ప్రతియోగినో విరుద్ధత్వసిద్ధిః.

అతఏవ ప్రపత్తే ర్బ్రహ్మాస్త్రతుల్యతోక్తిః; ముఖ్యస్య ధర్మశబ్దస్య లక్షణాపేక్షయాచరమశ్రుతస్యత్యజే ర్లక్షణౌచిత్యా ల్లక్షణాయామపి శక్త్యేక దేశస్యైవాత్రబోధనాచ్చ; వస్తుతోఽస్మిన్పక్షే ధర్మశబ్దః ప్రపన్నమాత్రవిషయ చోదనాతిరిక్త చోదనాధీనానుష్ఠానవిషయత్వవిశిష్టపరః; చోదనాలక్షణార్థోధర్మ ఇతిసూత్రాన్నిషేధస్యవిహితవ్యతిరిక్తవిషయత్వాచ్చ.

యద్యపి, ధృతిశబ్దితాలౌకికశ్రేయస్సాధనత్వమేవ ధర్మశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తమ్. అన్యథాసిద్ధధర్మే తత్ప్రయోగానుపపత్తేః; తథాపి ప్రకృతే, "చోదనాం ప్రతిచోదనామ్" "విహితాయ ఉపాయాత్తే" ఇత్యాది ప్రమాణానురోధాత్, శ్రుతౌచ "అన్యావాచో విముఞ్చథ" ఇతి దర్శనాద్విహితత్వప్రకారేణైవ లక్షణయా బోధః.

అథవా, ముక్తకృతేషు దీపారోపణాదిషు ధర్మశబ్దప్రయోగాదర్శనా ద్ధర్మశబ్దో లాభహేతు భగవత్ప్రీతిసాధనపరః; నైవహి ప్రీతిర్మీమాంసకాభిమతాఽపూర్వస్థానీయా; యాత్వనన్యప్రయోజనా ప్రీతిర్న సాధర్మః, తద్ధేతుశ్చ కైఙ్కర్యమ్; సాధారణవిధయశ్చాదృష్టసాధనతామేవ బోధయన్తి. భగవత్ప్రీతిమాత్రోద్దేశేనా తత్త్వవిదాం ప్రవృత్త్యభావాత్; "ప్రియాయ మమ విష్ణోశ్చ" ఇతి విధయస్తు ప్రీతిమేవోద్దేశ్యాం బోధయన్తి తథాచ లాభహేతు ప్రీతిసాధనమాత్ర సంసర్గాసహత్వమేవ ప్రపత్తేః ప్రతిపాద్యతే.

నచైతత్ప్రమాణాన్తరాప్రాప్తమితి విధేయతా. ఏవఞ్చ ధర్మశబ్దస్య నాత్యన్తసఙ్కోచః; అసమ్బద్ధానుకూల వ్యాపారాత్తాన్నివృత్త్యధ్యవసాయ ఏవాఙ్గమ్. తస్య తత్ప్రచ్యావకసాధన సంసర్గనివారకత్వాత్; ఏవఞ్చ సామాన్యవిధీనాం త్యాగచోదనానాఞ్చ అధికారిభేదేన విరోధః పరిహార్యః; నవా తాన్త్రికవచన సమ్ప్రదాయ విరోధః.

అథవా, ఉపాయాన్తరత్యాగస్తన్నివృత్త్యధ్యవసాయాత్తా భరన్యాసైకదేశః; న్యాసోహి స్వసమ్బన్ధపరిత్యాగపూర్వక పరసమ్బన్ధాపాదనమ్; అత్రచ అకిఞ్చనేనవిద్యమానస్వసమ్బన్ధస్త్యజ్యతే; అపి తుమాకదాచిదపితే నస్యామిత్యధ్యవస్యతే; పరసమ్బన్ధాపాదనఞ్చ నభక్త్యాదీనాం భగవద్గతత్వాపాదనమ్; పరన్తు తన్నిరపేక్షరక్షకత్వాధ్యవసాయఏవ; తదేతద్దళద్వయమర్ధేన విధీయతే.

తత్రయదిత్యాగపూర్వకత్వం త్యాగవైశిష్ట్యమాత్రమ్; తతో ముఖం వ్యాదాయేత్యత్రేవల్యప్; అథయథాశ్రుతమేవ, తతోల్యబప్యఙ్గస్యైవోపపద్యతే; ఏవఞ్చయత్రోపాయాన్తరత్యాగోనోక్తః, తత్రైవకారైకశబ్దాదిభిరేవతత్సిద్ధిః; యత్రపృథగుక్తిః, తత్రప్రపత్తిగత స్వసమ్బన్ధవ్యావర్తకఏకశబ్దః; ఏవఞ్చ యాగదేవతోద్దేశాదివ దేవత్యాగస్య ప్రపత్త్యఙ్గతా. అతఏవ, "న్యాసః పఞ్చాఙ్గసంయుతః" ఇత్యనేనాపినవిరోధః, అతఏవోక్తం సమ్ప్రదాయ చన్ద్రికాయామ్- "త్యాగవిశిష్ట శరణవరణస్యైవప్రపత్తిశబ్దార్థత్వాత్" ఇతి.

అథవా, సాధనత్వబుద్ధిత్యాగోఙ్గంవిధీయతే; అతఏవ "తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య" ఇత్యత్ర వ్యాసార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్;- ఉపాయతయాబుద్ధిత్యాగోవివక్షితః. "ఉపాయత్వగ్రహం తత్ర వర్జయేన్మనసాసుధీః"ఇతి ప్రపత్తిశాస్త్రేషు దృష్టత్వాదితి.

యాగ్యప్యుత్తగకృత్యవిధాయకేష్వేవవాక్యేషు ఉపాయతా బుద్ధిత్యాగవిధిరుచితః; ప్రపత్తివిధాయకవాక్యేషు తద్విధానే త్యాగ ప్రవర్త్యోః కర్మద్వారకఏవ సమ్బన్ధో వక్తవ్యఇతి తద్విశిష్టకర్మణా మజ్గత్వప్రసజ్గః. తథాపి క్రియమాణ కర్మాశ్రితస్యైవత్యాగస్య ప్రపత్తివిరోధిసాధనతాబుద్ధిప్రచ్యావకత్వేన తదజ్గత్వేపి పరప్రియ యుక్తానాం కర్మణాం నైతదజ్గత్వప్రసక్తిః; లాభహేతు ప్రీతిసాధనతా బుద్ధిపరిత్యాగేపిచ, స్వతన్త్రప్రీతిసాధనతాజ్ఞానాధీనా ప్రపత్తిర్నవి హన్యతే; అస్మింశ్చపక్షే పరిత్యజ్యేతి పూర్వకాలీనత్వమవివక్షితమ్.

"ఉపాయత్వగ్రహం తత్ర" ఇత్యత్రచ అప్రపన్నవిషయే యాదృశీఉపాయతా, సాసర్వాపి నిషిధ్యతే; నతూపాయోపకారక తామాత్రమితి విహితత్యాకారస్యాపి నిషేధః. తచ్చపిశేషవిధి ప్రయుక్తానుష్ఠానేన విరుధ్యతే: ఏవమజ్గత్వ బుద్ధిత్యాగోవిధీయత ఇత్యపిపక్షస్సజ్గచ్ఛతే; అజ్గత్వబుద్ధేశ్చ మోక్షసాధనభక్తేః కర్మాజ్గ కత్వదర్శనాత్ప్రసక్తా. అన్యథా తత్రాపి తద్విశిష్టకర్మాజ్గకత్వప్రసజ్గః. తాదర్థ్యవిశిష్టానుష్ఠానాభావస్య తన్నైరపేక్ష్యజ్ఞానస్యవాత్యజ్యర్థ త్వేతునానుపత్తిగన్ధోపి

ఏవం సాధనతాబుద్ధిత్యాగపక్షేపి బుద్ధివిశిష్టానుష్ఠానాభావ స్యైవత్యజ్యర్థత్వేనానుపపత్తిలేశః.

యదిచ కార్పణ్యజ్ఞానస్యాప్యుపాయనిష్పత్తిహేతుతాయాః ప్రమాణసిద్ధత్వాత్తదనుసన్ధానమేవ పరిత్యజ్యేత్యనేనబోధ్యతే. తదా తస్యద్వయే ఉత్తమేన సూచితస్యాత్రవిశదం ప్రకాశనా ద్వివర ణత్వమ్.

ఏకశబ్దస్యాపి యదితావత్ప్రాప్యప్రాపకాభేదోర్థః తతస్సమానశబ్దోపాదానేన ద్వయేనూచితస్య తస్యాఽత్రవిశదీకరణాత్, స్వస్వ వ్యాపారప్రాధాన్యనివారణపరత్వేతుస్వస్మిన్నుపాయకర్తృతాబుద్ధేః, స్వకృత్యే ఉపాయతాబుద్ధేశ్చ త్యాగః ప్రపత్త్యపేక్షితోఽత్రాభిధీయతే;

ఉపాయానపేక్షతాలక్షణకైవల్యపరత్వేపి శరణశబ్దేనైవభగవతస్తత్సిద్ధౌ ఏకశబ్దో నిరుచ్యమానః ప్రపత్తిగతోపాయభావాసహిష్ణుతాం వ్యనక్తీతి పూర్వవద్వివరణత్వమ్, సాధారణపరతయా సర్వఫలసాధనత్వార్థకత్వే వృత్తరఖణ్డే ఫలవిశేషోపాదానేనాభీష్టసర్వఫలసాధనత్వం వ్యక్తీక్రియతే.

మోక్షసాధనప్రకరణేచ సర్వపాపనివృత్త్యుక్తిః కైఙ్కర్యాపేక్షితత్వమేవేతి స్పష్టమ్. ఉదేతిహ్యైసర్వేభ్యఇత్యాదామ్నానాన్తరానుసారేణ సఙ్కోచస్వీకారేపి ఇహామ్నానాన్తరానురోధేన ప్రారబ్ధపరతాపిస్వీక్రియతే;

అతో విశదస్యార్థస్య విశదీకారో విశదస్యార్థస్యాపేక్షితార్థకథనమిత్యుభయమేవ వివరణమితి శరణ్యాభిమతి ప్రకాశకేన చరమశ్లోకేన ద్వయంవివ్రియతఇతి సుష్ఠూక్తమితిభావః.

(శిలవుపాయవిశేషజ్ఞశ్లై యితి) భగవాన్ భూభారావతరణవ్యాజేన ధర్మసంస్థాపనార్థాయావతీర్ణః, యుద్ధార్థమవస్థితాన్ బన్ధుజనాన్ భగవన్తఞ్చ స్వాపదేశేన తత్సంహరణోత్సుకం సమీక్ష్య నిర్ధార్యబన్ధువినాశమస్థానే సముపస్థితాభ్యాం స్నేహకారుణ్యాభ్యామప్రకృతిజ్ఞతం భాగ్యవత్త్వత్రిమైకలభ్య మయతోన్నపనతం స్వవర్ణధర్మమప్యధర్మం మన్వానమ్, "యచ్ఛ్రేయస్స్యాం నిశ్చితం బ్రూహి

తస్మై" ఇతి ధర్మబుభుత్సయా శరణముపగతమర్జునం ప్రతి, నాస్య మోహ ఆత్మయాథాత్మ్యవివేకపూర్వకస్య ఫలాభిసన్ధిరహితస్య కర్మణో యుద్ధాఖ్యస్య జ్ఞానయోగద్వారా అన్తర్గతజ్ఞానయోగతయా వా ఆత్మయాథాత్మ్యప్రాప్త్యుపాయతాం జ్ఞానమన్తరేణ శామ్యతీతిముక్త్వా,

"కర్మజం బుద్ధియుక్తా హి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః । జన్మబన్ధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛన్త్యనామయమ్" ఇతి కర్మయోగస్యాత్మప్రాప్తిసాధనతామభిధాయ; తస్య జ్ఞాననిష్ఠాద్వారైవ తత్సాధనతేతి, "శ్రుతివిప్రతిపన్నా తేః" ఇతి శ్లోకేనోపక్షిప్య "ప్రజహాతి యదా కామాన్" ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠాభేదానభిధాయ, "ఇన్ద్రియాణి ప్రమాథీని" ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠావిరోధీన్ద్రియజయః శుభాశ్రయే మయి మనోవస్థానేన సమ్పాద్యః, అన్యథా తు వినాశ ఏవ స్యాదిత్యభిధాయ, "ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః" ఇతి జ్ఞాననిష్ఠాసాధనభూతకర్మయోగస్యాత్మప్రాప్తిసాధనతాముపసంహృత్య,

"లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా" ఇత్యాదినా ఆవశ్యకత్వేన జ్ఞాననిష్ఠైవ సమ్పాద్యతామ్, కిం కర్మయోగేనేతి నాశఙ్కనీయమ్; సహసైవ సర్వస్య జ్ఞాననిష్ఠాయామనధికారాత్, అతః పక్వాపక్వాన్తఃకరణాధికారిభేదేన కర్మజ్ఞాననిష్ఠయోర్వ్యవస్థా ఇత్యుపపాద్య, "యస్త్విన్ద్రియాణి" ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠాధికారిణోఽపి కర్మయోగస్యైవాత్మనోఽకర్తృత్వానుసన్ధానపూర్వకస్యాన్తర్గతజ్ఞానయోగత్వాదభ్యస్తపూర్వతయా అసమ్భావితప్రమాదత్వాత్, కర్మాభావే యజ్ఞశిష్టాశనాధీనశరీరధారణాసమ్భవాత్, అన్యథా శరీరధారణే చ దుష్టమనస్కతయా ఆత్మావలోకనానిష్పత్తేః, శిష్టతయా వ్యపదిష్టస్య చ జ్ఞాననిష్ఠానధికారిలోకసఙ్గ్రహార్థమపి కర్మయోగకరణా

వశ్యత్వాభావాచ్చ గుణత్రయయుక్తం పరమపురుషాయత్తం కర్తృత్వ మిత్యనుసన్ధానపూర్వకం కర్మయోగ ఏవ కర్తవ్యః, నతుజ్ఞాననిష్ఠా; దుశ్శకత్వాత్, సప్రమాదత్వాచ్చేత్యుపపాద్య,

“ఇమం వివస్వతే యోగమ్” ఇత్యాదినా మన్వన్తరాదావే వస్వేనోపదిష్ట ఇతి కర్మయోగం ప్రశస్య, తత్ప్రసఙ్గాత్స్వావతార యాథాత్మ్యం తజ్జ్ఞానస్య చ మోక్షసాధన సాధ్య ఫలావిశేషస్య సాధనతాం “బహూని మే” ఇత్యాదినా ప్రదర్శ్య, “చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టమ్” ఇత్యాదినా స్వగతవైషమ్యాది రాహిత్యజ్ఞానస్యకర్మయోగారమ్భవిరోధిపాపక్షయహేతుత్వం ప్రదర్శ్య, జ్ఞానాత్మకస్య కర్మణోవాన్తర భేదాన్ - “దైవమేవాపరే యజ్ఞమ్” ఇత్యాదినా విశదీకృత్య, “శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాత్” ఇత్యాదినా తదన్తర్గత జ్ఞానస్య ప్రాధాన్యమభిధాయ,

“సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరౌ” ఇత్యాదినా అన్తర్గతజ్ఞానస్య కర్మయోగస్య జ్ఞానయోగాపేక్షయా ఫలావిశేషే ప్యవిళమ్బితఫలసాధనతా విశేష ఇత్యుపదిశ్య, “నైవ కిఞ్చిత్” ఇత్యాదినా దేహేన్ద్రియాద్యాకారేణ పరిణతాయాం ప్రకృతౌ కర్తృత్వం న్యస్య ఫలసఙ్గం పరిత్యజ్య మదారాధనరూపో యోగ శిరస్కః కర్మయోగః కార్య ఇత్యుపపాద్య,

“యోగీ యుఞ్జీత సతతమ్” ఇత్యాదినా శీతోష్ణసుఖదుఃఖా దిషు నిర్వికారమనస్కతాపత్తౌ కర్మయోగనిష్ఠేనారమ్భణీయం యోగాభ్యాస మాత్మావలోకనానుకూలం ప్రతిపాద్య, “పార్థనైవేహ” ఇత్యాదినా యోగభ్రష్టస్యాపి యథాపూర్వం జన్మాన్తరే యోగావాప్త్యా అభిక్రమనాశాభావముక్త్వా, ఆత్మప్రాప్త్యతిరిక్త

మోక్షసాధనస్యార్జునేనాపృష్టత్వాత్, స్వయమేవ కర్మజ్ఞానసాధ్యాత్మా వలోకనవదధికారికం భక్తియోగం స్వప్రాప్తిలక్షణమోక్షసాధనం వివక్షుః, “యోగినామపి” ఇత్యనేన భక్తియోగనిష్ఠస్య సర్వయోగ్యపేక్షయాధిక్యం ప్రస్తుత్య, “భూమిరాపో నలో వాయుః” ఇత్యాదినా ఉపాసనోపయోగ్యుపాస్యస్య పరమపురుషస్య యాథాత్మ్యం ప్రదర్శ్య,

“దైవీ హ్యేషా” ఇతి ప్రకృతికార్యభగవత్స్వరూపతిరోధాన స్వవిషయభోగ్యతాబుద్ధ్యోర్నివృత్తిర్భగవత్ప్రపత్త్యేతి జ్ఞాపయిత్వా, “చతుర్విధాః” ఇత్యాదినా సుకృతతారతమ్యాధీనైశ్వర్యాక్షరయాథాత్మ్యభగవచ్చరణాపేక్షాకృతముపాసకభేదం జ్ఞానినశ్శ్రైష్ఠ్యం త్రయాణామపి జ్ఞాతవ్యోపాదేయభేదానుపాసనాన్తిమప్రత్యయప్రకారాన్ పునరావృత్త్యపునరావృత్త్యర్చిరాదిగతీశ్చ యథాసమ్భవం ప్రదర్శ్య,

“ఇదన్తు తే గుహ్యతమమ్” ఇత్యాదినా భక్తియోగం సపరికరమభిధాయ, భక్తివివృద్ధయే “భూయ ఏవ మహాబాహో” ఇతి భగవత్పారమ్య ప్రతిపాదనం ప్రతిజ్ఞాయ, “యో మామజమనాదిఞ్చ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్” ఇతి స్వవిషయస్యేతరవస్తువైలక్షణ్యజ్ఞానస్య భక్త్యుత్పత్తివిరోధిపాపనివర్తకతాముక్త్వా;

“బుద్ధిర్జ్ఞానమ్” ఇత్యాదినా ఆత్మైశ్వర్యగుణయోగజ్ఞానవతాం భక్తివివృద్ధిస్స్వసఙ్కల్పాద్భవతీతి ప్రదర్శ్య, “హన్త తే కథయిష్యామి” ఇత్యాదినా విభూతియోగం విస్తరేణోక్త్వా, సర్వైశ్వర్యప్రదర్శకరూపవిశేషదిదృక్షవేఽర్జునాయ దివ్యచక్షుః ప్రదాయ తత్ప్రదర్శ్య, అత్యన్తాపరిదృష్టతద్దర్శనవ్యాకులతేస్ప్రి

యేణ పార్థేన ప్రార్థిత స్తముపసంహృత్య సౌమ్యరూపః, ఈదృశస్య ప్రాప్తి ర్భక్త్యైకసాధ్యేతి "నాహం వేదైః" ఇత్యాదినాభిధాయ, నకేవలం భక్తియోగస్యాక్షరయోగాపేక్షయా పురుషార్థాధిక్య నిబన్ధనం శ్రైష్ఠ్యమ్, కిన్తు ఫలావిళమ్బాదపీతి "మయ్యావేశ్యమనః" ఇత్యాదినా దర్శయిత్వా,

"అథచిత్తం సమాధాతుమ్" ఇత్యాదినా అశక్తస్యాభ్యాసా న్తరగత భక్తికరాత్మనిష్ఠా న్తరగత జ్ఞానానభిసంహితఫలకర్మాణి పరమ్పరక్రమేణకర్తవ్యతయోపదిశ్య "అద్వేష్టా సర్వభూతానామ్" ఇత్యాదినా తస్యోపాదేయాంశ్చ గుణాన్ ప్రతిపాద్య "యేతుధర్మ్యామృతమ్" ఇతి భక్తియోగశ్రైష్ఠ్య ముపసంహృత్య, "ఇదం శరీరమ్" ఇత్యాదినా స్వాభావికతాక్రమేణ సంసారస్యాఽనివర్త్యతాం కశ్చిచ్ఛఙ్కేతేతి ప్రకృతిపురుషయోర్యాథాత్మ్యం తత్పరిణామయోగస్యానాది గుణసఙ్గోపాధికతాఞ్చ ప్రతిపాద్య,

"మమయోనిః" ఇత్యాదినా తస్యాపి స్వకృతత్వా త్తన్నివృత్తిపూర్వకాత్మ యాథాత్మ్యప్రాప్తిః స్వవిషయ భక్తియోగాధీనేత్యుక్త్వా, "ఊర్ధ్వమూలమ్" ఇత్యాదినా త్రివిధచేతనవైలక్షణ్య రూపం స్వస్య పురుషోత్తమత్వ ముపవర్ణ్య, తజ్జ్ఞానస్య "యోమామేవమ్" ఇత్యాదినా కృతకృత్యతాపాదకత్వేన ప్రశస్య,

పూర్వోక్తార్థే ప్రాయశో జనానామప్రవృత్తే రననుష్ఠాన నిబన్ధన మప్రామాణ్యం కశ్చిచ్ఛఙ్కేతేతి దేవాసుర విభాగ ముపదిశ్య, ఆసురసర్గాన్తర్గతత్వ శఙ్కా నిమిత్త మర్జునస్య శోకం మాశుచ ఇతి నివార్య, దేవవిభాగాన్తర్గతస్య తవ శాస్త్ర శ్రద్ధాపూర్వకం శాస్త్రానుష్ఠాన మేవోపాదేయమితి, "తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణంతే" ఇత్యనేనోపదిశ్య,

శాస్త్రసిద్ధస్య మోక్షోపాయస్య స్వల్పకాహారసేవాధీనసత్త్వ ప్రదేకమూలకాఽఽశ్రయసంహతిఫలకర్మానుష్ఠానభిత్తి - తదిత్థ సత్త్వస్థా యేత్యాదినా దర్శయిత్వా, తదపేక్షితం బుద్ధివిశేషం "నిశ్చయం శృణు మే తత్ర" ఇత్యాదినా త్యాగశబ్దార్థేన దర్శయిత్వా, త్యాగపూర్వకస్య కర్మణః ఆత్మావలోకన పూర్వకభక్తి ద్వారకం మోక్షసాధనత్వం "స్వే స్వే కర్మణ్యభిరతః" ఇత్యాదినా దర్శయిత్వా,

"అథ చేత్త్వమ్" ఇత్యాదినా స్వాజ్ఞాసత్తానువర్తన యోరనర్థాభ్యుదయ సాధనతాముక్త్వా, "ఇతి తే జ్ఞానమాఖ్యాతమ్" ఇతి త్రివిధ పరిత్యాగపూర్వక కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ విషయాకృత్స్న మాఖ్యాత మిత్యుపసంజహార.

ఆత్మ పరమాత్మ యాథాత్మ్య తత్ప్రాప్త్యుపాయ కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ గోచరమితి భాష్యే ఆత్మప్రాప్త్యుపాయత్వం కర్మయోగజ్ఞానయోగయోః, పరమాత్మప్రాప్త్యుపాయత్వఞ్చ తయోర్భక్త్యధికారాత్మావలోకన సమ్పాదకతయా, భక్తియోగస్య చ సాక్షాదితి వివక్షిత మిత్యాశయేన తత్ప్రాప్తిసాధనం కర్మజ్ఞానే ఇత్యుపదిశ్యేతి స్వతన్త్రే చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్;

యుద్ధస్య ఫలాభిసన్ధిరహితస్యాత్మప్రాప్త్యుపాయతాజ్ఞానేన వినేత్యుత్తరగ్రన్థ పర్యాలోచనేనాత్మనోపి తచ్ఛబ్దార్థత్వ మిత్యనగమాత్, ప్రాప్తిశబ్దో యద్యవలోకనమాత్రపరః; తదా "జ్ఞానకర్మాత్మికే నిష్ఠే యోగలక్ష్యే సుసంస్కృతే । ఆత్మానుభూతి సిద్ధ్యర్థే పూర్వషట్కేన చోదితే" ఇతి, భక్తిం వక్తుం తదఙ్గభూతం ప్రాప్తురాత్మనో యాథాత్మ్యదర్శనం, కర్మనిష్పాద్య జ్ఞానయోగసాధ్యాత్మజ్ఞాన పూర్వకకర్మానుష్ఠాన సాధ్యమిత్యాద్యాచార్య వచనానుగుణ్యమ్.

యదాపునః కైవల్యపరః, తదా, "ఆర్తార్థీ చత్రయోప్యేతే తత్కైవల్యస్యసాధకాః" ఇత్యేతదనురోధేన కైవల్యసాధనత్వ మపి తయోః పూర్వషట్క తాత్పర్య విషయ ఇతి సమర్థనీయమ్.

"జన్మబన్ధ వినిర్ముక్తాః పదంగచ్ఛన్త్యనామయమ్ । స్థిత్వాస్యా మన్తకాలేపి బ్రహ్మ నిర్వాణమృచ్ఛతి" ఇత్యాదే స్సాక్షాత్సాధన పరత్వే స్వారస్యాత్, "పథ్యమేభగవత్తత్త్వయాథాత్మ్యావాప్తి సిద్ధయే । జ్ఞానకర్మాభి నిర్వర్త్యో భక్తియోగః ప్రకీర్తితః" ఇత్యేత దనురోధేనోక్తమ్. తదుపాయ కర్మజ్ఞానసాధ్యభక్తియోగమప్యుక్త్వా ఇతి "ప్రధానపురుష వ్యక్తసర్వేశ్వర వివేచనమ్ । కర్మధీర్భక్తిరిత్యాదిః పూర్వ శేషోన్తి మోదితః" ఇతి చరమషట్కస్య షట్కద్వయ శేష త్వోపవర్ణనాత్తదర్థోనోక్తః.

"కర్మజ్ఞానాదీన్ కాంశ్చిదుపాయవిశేషాన్ స్వప్రాప్తిలక్షణ మోక్షోపాయత్వేనోక్త్వా" ఇతి వరవరమునివ్యాఖ్యానే రమ్యజామా తృదేవ గ్రన్థానురోధేన కైవల్యసాధన గత దుశ్శకత్వాది జ్ఞానస్య శోకానుపయోగాత్, స్వప్రాప్తిలక్షణేతి విశేషణమ్; రమ్యజామా తృదేవ గ్రన్థ గతసాధనశబ్దశ్చ, ధర్మ ఇతి - కర్మజ్ఞానపరికర భక్తిరూ పమోక్షసాధన మాచష్ట ఇతి తదీయోత్తర గ్రన్థానురోధాత్, సాక్షాత్పరమ్పరాసాధారణసాధనతాపరః; అత ఏవోపాయాః కర్మజ్ఞాన భక్తయ ఇతివాక్యమ్.

ఏతేషా ముపాయానాముభయపరికర్మితస్వాన్తస్యేత్యుక్తేః కర్మ జ్ఞానభక్తయ ఇతి శ్రీశైలనాథార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్; అర్థపఞ్చకేచ ఉపాసక ప్రపన్నభేదేన ముముక్షుద్వైవిధ్యముక్తమ్; తత్త్వత్రయ వ్యాఖ్యానేచ "భక్తిమూల భగవత్ప్రసాదేన కృపామూల ప్రపత్తి

మూలక భగవత్ప్రసాదేనవా నివృత్త సంసారాముక్తాః” ఇత్యుక్తమ్. అత స్తత్సాధ్య భక్తియోగేత్యనుక్తావపి నన్యూనతా.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ “అత్యన్తం సాధనంతస్య యత్తద్ద్వేధా వ్యవస్థితమ్ । విధాజ్ఞానమితి త్వేకా ధర్మ ఇత్యపరా విధా । హేతుమద్ధేతుభావస్తు విధయోరనయోస్స్మృతః । జ్ఞానన్తు హేతుమత్తత్ర తచ్చ ద్వేధాऽవ్యవస్థితమ్ । సాక్షాత్కారమయం త్వేకం పరోక్షం పరమీర్యతే । హేతుమద్ధేతుభావోऽయం ద్వయో రపి నిరూప్యతే । హేతుమత్త్వపరోక్షం యత్పరోక్షం హేతురుచ్యతే । అనయోర్జ్ఞానయోర్ధర్మస్సహేతురితి గీయతే । సాక్షాత్పరోక్షే తత్సాధ్యే హేతుస్తన్ముఖతస్త్వసౌ । అస్యాపి ద్వేవిధేదృష్టే తత్వశాస్త్రాబ్ధి పారగైః । సాక్షాదారాధనాత్మైకః పరస్తు వ్యవధానతః” ఇత్యాదినా ద్వివిధస్యాపి ధర్మస్య జ్ఞానద్వారామోక్షసాధనత్వం విస్తరేణ ప్రతిపాదితమ్.

ఏవఞ్చ “తత్ప్రాప్తిసాధనంయోగః కర్మచశ్రుతిచోదితమ్’ ఇత్యత్ర సాధనశబ్దః సాక్షాత్పరమ్పరా సాధారణ సాధనతామాత్ర పర ఇత్యేకే.

“ వియుక్తం ప్రకృతేరూపమాత్మనః ” ఇత్యుపక్రమానురోధేన సర్వగ సర్వభూతస్థ విష్ణ్వాద పదానాం జ్ఞానవ్యాప్త్యాదినిబన్ధనతయా యథాకథఞ్చి ద్వర్ణనీయత్వాదాత్మ ప్రాప్త్యాచాన్తర్గత జ్ఞానస్యకర్మణోర్జ్ఞానస్య చ సాధనత్వా త్తత్పరంతదిత్యేకే.

నచజ్ఞానస్య ప్రకృతివియుక్తాత్మచిన్తారూపతయా, “చక్రరూపం జనార్దనమ్ , ధ్యాయీత నియతస్తస్మిన్” ఇతి భగవద్ధ్యాన ప్రదర్శనానుపపత్తిః; భగవత్ప్రీకారక స్వాత్మ చిన్తాయాం భగవతోऽపి విష

యత్వసమ్భవాత్ ; ఏతేన అర్ధపఞ్చకే జ్ఞానయోగస్య భగవద్విషయత్వోక్తిర్వ్యాఖ్యాతా; కర్మయోగస్థలేతు కర్మసాధ్యోయోగ ఇతి వివక్షయా ఆత్మవిషయకజ్ఞానపర్యన్తకథనమిత్యేకే. ఫలోపహిత కరణత్వ రూపోపాయత్వం యోగశబ్దార్థ ఇతి సఫలం కర్మకథితమిత్యన్యే; తద్వదేవజ్ఞానయోగేపి భక్తేః కథన మిత్యప్యాహుః.

భక్తియోగనిరూపణావసరేతు ప్రీతిరూపాపన్నతా భక్తిశబ్దార్థతయా ప్రదర్శితా; సావతారరహస్యజ్ఞానతాయాం దేహాన్తరారమ్భక ప్రారబ్ధాంశనివృత్తిః పరభక్త్యాదిరూపేణ పరిణామ నఞ్చ యోగ శబ్దార్థతయాదర్శిత ఇతి బోధ్యమ్; అతః "తస్మి౯" ఇత్యాదే స్సాధనతా జ్ఞానవ్యతిరేకే సాధ్యభక్తిరూపతయా, ప్రారబ్ధ నివృత్తి రిత్యర్థస్తుస్వరసః;

ఇదన్తు బోధ్యమ్;-"తత్ప్రాప్తి హేతుజ్ఞానఞ్చ" "జ్ఞానన్తు పరమాగతిః" ఇత్యాదిషు క్వచిద్భక్తేరపిజ్ఞానత్వా ద్భేదావివక్షయాభక్త్యనుక్తిః. క్వచిజ్ఞానభక్త్యో ర్భేదవ్యవహారస్తు తద్వివక్షయా; తత్రక్వచిద్గీతోక్తదిశా జ్ఞానయోగో బ్రహ్మాత్మకస్వాత్మచిన్తా; భక్తియోగస్తు భగవద్విషయ ప్రీతిరూపస్మృతిసన్తానరూపేతి భేదో వివక్ష్యతే.

అతఏవోక్తం వాదిభీకరాచార్యైః;—"కర్మయోగో నామజ్ఞాననిష్పత్తయే క్రియమాణాం యజ్ఞదానతపఃప్రభృతికమ్; తేననిర్జితస్వాన్తస్య పరిశుద్ధాత్మభావనా జ్ఞానయోగః; తేన లబ్ధాధికారస్య తైలధారావద విచ్ఛిన్నా ప్రీతిరూపాపన్నా స్మృతి ర్భక్తియోగః" ఇతి.

క్వచిత్వఞ్చాగ్ని విద్యాయా బ్రహ్మవిశేష్యకత్వ విరహేపి భక్తిరూపత్వా త్ప్రీతిరూపత్వ తదభావాభ్యామేవ భక్తిజ్ఞానయో ర్భేదఇత్యుచ్యతే అతఏవ ప్రాదాహృతార్థపఞ్చకవాక్యసఙ్గతిః క్వచిత్తు లక్ష్మీతన్త్రే సంయమస్యాపి యోగవిధాత్వేకథనాత్ జ్ఞానకోటావేవ సమాధిమన్తర్భావ్య కీర్తనాదీనాం భక్తిత్వ వ్యపదేశః; అతఏవ తత్త్వదీపే జ్ఞానఞ్చోపాస్య భేదనిబన్ధన విద్యాభేదాద్బహువిధమ్; అత ఏవహి సద్విద్యాదహరవిద్యాదివికల్పభేదః ; భక్తిశ్చధ్యానార్చన ప్రణామాదిరూపేణ బహువిధేత్యుక్తమ్.

యద్యపి లక్ష్మీతన్త్రే సమాధిస్తృతీయోపాయత్వేనోక్తః; తథాపి, శ్రవణవిచారతజ్జన్యనిర్ణయాత్మక పరోక్షజ్ఞానస్య చాహి ర్బుధ్న్యసంహితాయాం జ్ఞానశబ్దేన వ్యపదేశాత్, తత్ర సంయమస్య ధర్మశబ్దార్థనివేశేపి సాక్షాదారాధనత్వ ప్రయుక్త భేదవివక్షయా అత్రపృథగుక్తే రుభయాంశానుసారిణీ దీపోక్తిర్నవిరుద్ధా.

యద్యపి,“సాత్వతం శాసనం సర్వం తస్యైతస్యావబోధనమ్” ఇతి సాత్వతోక్తో ధర్మవిశేషఏవ సంయమశబ్దార్థ ఇత్యవగమ్యతే; తథాపి “విభూతిమత్పరం బ్రహ్మ తదేవాన్యవధానతః । యేన ప్రీణయతే యోగీ ససాక్షా ద్ధర్మఇష్యతే” ఇతి తస్యసాక్షాద్భగవత్ప్రీతి సాధనత్వోక్తేః, తత్తుల్యానాం కీర్తనా దీనామపి తథాత్వోక్తి ర్నవిరుధ్యతే;

వస్తుతస్తు ఉద్దేశ్యస్య యోగాంశత్వవత్, కీర్తనాదీనాం భక్త్యఙ్గత్వాత్, అంశినోర్జ్ఞాన పరిపాకరూపతయా నతిభేదాదంశానామేవ భక్తిశబ్ద వ్యపదేశఃకృతః ; అతఏవ వ్యాసార్యైరుక్తమ్. సమాధినిష్ఠేనవ్యుత్థానకాలే క్రియమాణ మర్చనాదిక మఙ్గకోటి

నివిష్టమ్; “మద్భక్తో మద్యాజీమాం నమస్కురు” ఇత్యుక్త్యాప్రాప్తే
రస్య వ్యవహితోపాయత్వ ప్రతీతేః, తేనానన్యప్రయోజనో వర్ణాశ్రమ
ధర్మస్త్వఙ్గమేవేతి, భక్తేశ్చ కీర్తనాది శరీరత్వమ్, “సతతం కీర్త
యన్తోమామ్” “మన్మనాభవ” ఇత్యాద్యా వ్యక్తమితిచ భట్టపరా
శరపాదాః.

యద్యపి చ లక్ష్మీతన్త్రోక్తే సాఙ్ఖ్యే తృతీయాసఙ్ఖ్యా కృత్యే
సాధ్యేతి- “చర్చాయా మిహ సఙ్ఖ్యాయాం సిద్ధాయా మమలాత్మని ।
ఉదేతిసాసమీచీనా సఙ్ఖ్యాసత్తత్త్వగోచరా” ఇతి వచనేన ప్రతీ
యతే; “పరోక్షా శాస్త్రజన్యాసా నిర్ణయోదృఢతాంగతః । ప్రత్య
క్షతా మివాపన్నా మత్ప్రీతిం జనయేత్పరామ్” ఇతిచ, తస్యైవప్రా
పాయతా శాస్త్రజన్యతా చోక్తేతి, అవిధేయ జ్ఞానస్య మోక్షహే
తుత్వమాపతతి; తథాపి తద్ధేతో ర్వ్యాపారస్య విధేయత్వాన్న విధివై
యర్థ్యమిత్యేకే.

అన్యేతు, “దృఢతాంగతః” “ప్రత్యక్షతా మివాపన్నః”
ఇత్యుక్తే శాస్త్రజన్యజ్ఞాన సమానవిషయక నిరన్తర స్మృతిసన్తాన
ఏవ వైశద్య విశిష్టోఽత్ర సాఙ్ఖ్యశబ్దార్థ ఇత్యాహుః; అత్రసాఙ్ఖ్యమ్-సమూ
హాలమ్బనరూపం సర్వ తత్త్వవిషయమ్; యోగస్తు- “యమాద్యఙ్గ
సముద్భూతా సమాధిస్సంస్థితిః పరే । బ్రహ్మణి శ్రీనివాసాఖ్యే
హ్యఖ్యాన పరివర్జితా” ఇతి వచనాత్, పరమాత్మమాత్ర విషయ
ఇతి కేచిత్.

తత్- “అహం సఙ్ఖ్యాయమానోహి స్వరూప గుణవైభవైః”
ఇతి సాఙ్ఖ్యస్యాపి స్వప్రాధాన్య కథనాత్, “ధ్యాతృధ్యేయా విభాగ
స్థామత్ప్రసాద సముద్భవా” ఇతి సమాధేరపి శరీర శరీరిభావ విష
యత్వ కథనాదయుక్తమ్;

పరన్తు "ప్రత్యక్షతామివ" ఇతి, "సాక్షాత్కారమయీ" ఇతి నిర్దేశా దనతివైశద్యాతివైశద్యాభ్యాం సాఙ్ఖ్యసమాధ్యో ర్భేదః; సమాధౌ విశిష్యయమాద్యఙ్గకీర్తనం యోగశాస్త్రే తత్ప్రపఞ్చన జ్ఞాపనార్థమ్; త్రయీపాశుపతాభ్యాం కర్మణస్సాఙ్ఖ్యస్య సాఙ్ఖ్యేన యోగస్య యోగనాత్వతాభ్యాం ప్రతిపాదనాత్, త్రయాణాముపాయానాం పఞ్చసుశాస్త్రేషు ప్రతిపాదనంహీహావివక్షితమ్.

యద్యపి "త్రివిధం కర్మవైదికమ్" ఇత్యుపక్రమాత్, "ఇతి తేలేశతః ప్రోక్తం శ్రుతిస్మృతి నిదర్శనమ్" ఇత్యుపసంహారాచ్చ వైదికమేవ కర్మశబ్దేనాభిహితమితిప్రతీయతే; తథాపి, "ధర్మ ఏకవిభూతిస్థో మయా పాశుపతేస్మృతః । ఉగ్రవృత్తై ర్నరై శ్శశ్వ ద్బ్రహ్మప్రీత్యై ససాధ్యతే" ఇత్యహిర్బుధ్న్య సంహితోక్తే ర్విభూతిముఖేన భగవత్ప్రీణన స్పరోఽపి ధర్మోత్రవైదికశబ్దేనోపలక్ష్యత ఇతిబోధ్యమ్.

సమాధౌ ప్రత్యక్షశబ్దప్రయోగ ఔపచారిక ఇతి "ప్రకృష్టసత్వసముద్భూత ప్రసాదా తిశయోహియః" ఇత్యనేనదర్శితమ్; ప్రసాదోవైశద్యమ్, అతిశయఇతి- అధికరణేచ-తత్ర, "ఉద్భావయామి తజ్జ్ఞానం ప్రత్యక్షం యద్వివేకజమ్" ఇత్యుక్తం జ్ఞానం సమాధిరేవ; కర్మజన్యత్వేనోక్తా దన్తఃకరణశోధనాత్సాఙ్ఖ్యరూపాత్ జ్ఞానాత్ సాక్షాత్కారమయ సమాధి జనన ప్రతిపాదనస్యైవ సన్దర్భాను గుణత్వాత్;

అతఏవ "వేదనధ్యాన ధ్రువానుస్మృతివివేకజాది పదపర్యాయమ్" ఇతి భగవద్గుణదర్పణోక్తి స్సఙ్గచ్ఛతే; "జ్ఞానం తచ్చవివే

కోక్తమ్" ఇత్యుక్తస్తు వివేకజన్యం జ్ఞానం పరజ్ఞానమ్; యోగజన్యత్వే నాభిధానా దిత్యవసేయమ్.

యద్యపి ప్రాయశస్తత్ప్రపన్నానాం శరీర వియోగ సమనన్తరం భగవత్ప్రాప్తేః పూర్వం సిధ్యతీత్యాచార్యహృదయవ్యాఖ్యానేఉక్తమ్; తథాపి తదేవ వివేకే శరీరాద్వివేచనేసతి, జాయత ఇతి ప్రపన్నవిషయే వివేకజశబ్దేనోక్తమితిబోధ్యమ్.

భక్తప్రపన్న సాధారణ్యే నైకార్థకత్వస్యాచిత్యాత్పువర స్తిమస్మృతిపరత్వం ప్రాగభిహితమ్. యద్యపి భక్తివిషయే అన్తిమస్మృతిస్స్వయత్నసాధ్యా; తథాపి తత్సాధనయత్నసమ్పాదనమపి భగవత్కార్యమేవేతి - ఉద్భావయామీత్యస్యాఽవిరోధః. ఏతేన వివేకజశబ్దస్య భక్తౌప్రసిద్ధత్వా ద్భక్త్యఙ్గభూత ప్రపత్తిరేవాఽత్రోచ్యత ఇతి నిరస్తమ్.

"అహంహి శరణంప్రాప్తో నరేణా నన్యచేతసా। ప్రాపయామ్యాత్మనాత్మానం నిర్ధూతా ఖిలకల్మషమ్" ఇతి సర్వపాప వినిర్మోక పూర్వక ప్రాప్తావేవసాధనత్వ ప్రతీతేః. పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమభక్తయ స్త్వేతద్విషయే ఫలరూపా ఏవేతి న స్వాతన్త్ర్యవిరోధః.

"ప్రకృతిం స్థూలసూక్ష్మరూపాం విసృజ్య తదానీమేవ మత్ప్రసాదలబ్ధ మచ్చరణారవిన్దయుగళైకాన్తికాత్యన్తిక పరభక్తి పరజ్ఞాన" ఇత్యాదినా భాష్యకారైః శ్శరీరపాతానన్తర భావిత్వేనాభిహితానాం సాధనత్వాసమ్భవాత్; "విశతే తదనన్తరమ్" ఇత్యుక్తాయాః ప్రాప్తేః, "తతోమాం తత్త్వతోజ్ఞాత్వా" ఇత్యుక్తం తత్త్వజ్ఞానం పూర్వవర్తి పరిపూర్ణానుభవాభినివేశాత్మక పరమభక్తేః

ప్రవేశగత పురుషార్థతా సమ్పాదకత్వాత్, తస్యా స్స్వానుభూత్యాకారాత్మక తత్త్వజ్ఞానసాధ్యత్వాత్, తస్యాశ్చ "భక్త్యా మామభిజానాతి" ఇతి భక్తిసాధ్యత్వకథనాత్, "జ్ఞానే తస్మిన్ సముత్పన్నే విశతే మామనన్తరమ్" ఇత్యుక్తేర విరోధః.

నచ జ్ఞానశబ్దశ్రవణాత్ జ్ఞాతుమిత్యుక్తం జ్ఞానమేవాత్రాభిధేయతా మితి వాచ్యమ్; తస్యాః కిఞ్చిదానుకూల్య రూప భక్తిమాత్ర సాధ్యత్వాత్, "పన్థానాన్యోస్తి విజ్ఞానాత్" ఇతి విశబ్దశ్రవణాచ్చేత్యలం ప్రసక్తానుప్రసక్త్యా.

పరమ్పరాసాధనయోరపి కర్మజ్ఞానయో ర్భక్త్యాతుల్యావత్పరిగణనన్తు లక్ష్మీతన్త్రానురోధేన; తత్రాపి తుల్యవత్పరిగణనం చటన ఓట భేదాధీనమ్. పురుషార్థోపాయ ప్రీత్యుద్దేశేనైకస్య కర్మానుష్ఠానమ్; కర్మజైన ప్రీతిర్జ్ఞానముత్పాద్యఫలం సాధయతీతితస్యాభిసన్ధిః; అన్యస్య తు విజితాన్తఃకరణస్య ప్రథమత ఏవేన్ద్రియనియమనాదౌ ప్రవృత్తిః; తజ్జన్యైవ ప్రీతి ర్భక్తిముత్పాద్యసాధయతీతి.

అథవా, అన్తర్గతజ్ఞాన కర్మయోగ సాధ్యాత్మావలోకన సాధ్యో భక్తియోగః, జ్ఞానయోగసాధ్యాత్మావలోకన ప్రయోజ్యో భక్తియోగః, యదృచ్ఛయా భగవత్కథాదౌ సఞ్జాతశ్రద్ధస్యాలయ నిర్మాణోద్యానకరణాది భక్తియోగాఙ్కురభూత భగవత్కర్మసాధ్య తదితర విషయనివృత్తిపూర్వక భక్తియోగ ఇతి త్రైవిధ్యాదుపాయ త్రిత్వవ్యపదేశః; ఏవమేవహి షట్త్రింశత్సహస్రికాయాం షష్ఠశతకోపాన్త్య గాథావ్యాఖ్యానే కర్మజ్ఞాన భక్తియోగానిరుక్తాః.

ఏతేషాఞ్చ దుష్కరత్వం శ్రియైవ ప్రతిపాదితమ్. "దేవదేవ నతేశక్యం కర్తుంకాలేన గచ్ఛతా। కాలోహి కలయన్నేక స్సర్వతస్త్రి

అవై దుశ్శకఙ్గళైన్నుమ్ స్వరూపవిరోధికళైన్నుమ్ నినైత్తు శోకావిష్టనాన వర్జుననైక్కుఱిత్తు అవనుడైయ శోకనివృత్త్యర్థమాక

భవదాత్మకః। జ్ఞానం సత్వం బలఞ్చేషా మాయుశ్చ విసకృన్తతి। అన్తఃకరణ సంస్థాహి వాసనా వివిధాత్మికా। తత్తత్కాలవశం ప్రాప్య ఘాతయన్తి శరీరిణః। ఉదాసీనో భవానేవం ప్రాణినాం కర్మ కుర్వతామ్। తత్తత్కాలానుకూలాని తత్ఫలాని ప్రయచ్ఛసి” ఇతి, “సత్యముక్త మశక్యాని కర్మాణి కమలాసన” ఇతి భగవతా ప్యుక్తమ్, అర్జునశ్చాహ—“తస్యాహం నిగ్రహంమన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్” ఇతి.

“అత్యన్త పారతన్త్ర్యస్వరూపానుచితాశ్చేతే” ఇతిలోకతో వగమ్యతే; నాథవతాంహి స్వరక్షణసాధనవిషయప్రవృత్తిరాన్యత్వనాథానామభిమతా; “ఉదాసీనో భవానేకః” “యే నత్వం బలసంరబ్ధః ప్రాణినః పాలయిష్యసి” ఇతి ఇతరవిషయే ప్రపన్నవిషయేచ భగవతోవిశేషః కథితః; ఫలకాల తారతమ్యమేవ చాభిమతితారతమ్యం స్పష్టమితి స్వరూపవిరోధితాజ్ఞానశ్చార్జునస్య సమ్భావనామాత్రరూపమ్. నహిప్రపత్త్యుపదేశాత్ప్రాక్ తన్నిశ్చయస్సమ్భవతీతి.

కేచిత్తు—ఉద్దేశ్యత్వేన దేవతాన్తరాభి సన్ధిరాహిత్యం పారమైకాన్త్యమ్, తత్స్వరూపవిరోధసాధనాన్తరాణామ్, తన్నిష్ఠానాం సర్వాత్మనా ప్రపన్నత్వాభావేన దేవాదీన్ప్రతిబుణిత్వాత్, తన్నివృత్తేస్తత్ప్రతిమన్తరా అసమ్భవేన శరీరభూతదేవతావిశిష్ట భగవదుద్దేశేనైవతైర్నిత్య నైమిత్తికానుష్ఠానాత్, ప్రపన్నానాన్తు తదుపలక్షిత భగవదుద్దేశేనైన తదనుష్ఠానమితి విశేషాదిత్యాహుః.

"ఇని ఇతు కఱ్ఱవరుక్కు" ఎన్నలామ్బడియాన చరమోపాయత్తై యరుళిచ్చెయ్‌కైయాలే చరమశ్లోకమెన్ఱు ఇతుక్కుప్పేరాయిరుక్కిఱతు.

విళమ్బిత ఫలప్రదత్వమపి స్వతన్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే శోకహేతుత్వేనోక్తమిహానుసన్ధేయమ్; అత్ర దుష్కరత్వాది జ్ఞాననిమిత్త శోక స్తత్కాలేర్జునస్య జాత ఇతివా, అర్జునవ్యాజేన భగవానేవ సఞ్జాతనిర్వేదాధికారికర్తవ్యోపాయముపాదిశదితివా ద్రష్టవ్యమ్.

"ప్రసాదనానాం సర్వేషాం శ్రేయసీ శరణాగతిః" ఇత్యేతదభిప్రేత్యాహ (ఇని యితి) అత్రశోకవత్త్వం ప్రత్యుపదేశోక్త్యా శోకనివర్తక జ్ఞానజనకతా శ్లోకస్యగమ్యతే; సాచ శ్లోకప్రతిపాద్యస్యోపాయస్య దుష్కరత్వాదిదోషశూన్యత్వే సత్యేవ సమ్భవతీతి తత్ప్రయుక్తమేవ సర్వాధికారత్వం వివక్షితమిత్యాశయేన వరవరమునిభిస్సుశకత్వాది హేతుత్వేనోపాత్తః.

తత్రచ స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానార్థ పఙ్క్త్యాద్యనురోధేన శీఘ్రఫలప్రదత్వరూపోపి హేతురనుసన్ధేయః; అర్థపఞ్చకే- "అశక్తర్క్కుమ్" ఇత్యత్ర విళమ్బాఽసహిష్ణుత్వోపి వివక్షితాః; "తోఱ్ఱురైయే" ఇత్యాద్యాచార్యహృదయ వ్యాఖ్యానానురోధాత్; సర్వాధికారత్వేనైవ స్వరూపానురూపత్వం కథిత ప్రాయమితి స్వతన్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే తదనుక్తిరిత్యేకే.

అన్యేతు "సుశకముమాయ్" ఇత్యత్ర ఆవృత్తినిరపేక్షత్వస్యాపి వివక్షితత్వాత్, స్వరక్షణోత్తర భావి భగవద్విషయప్రవృత్తి సామాన్యగత ప్రాప్యతాకత్వ లక్షణం స్వరూపానురూపత్వమప్యర్థ

(౨) ఇతిల్ పూర్వార్ధత్తాలే అధికారికృత్యత్తై యరుళిచ్చెయ్‌కిఱాన్.
ఉత్తరార్ధత్తాలే ఉపాయకృత్యత్తై యరుళిచ్చెయ్‌కిఱాన్.

సిద్ధమ్; సాధనాన్తరనిష్ఠేషు ముక్తాత్మస్వరూపవృత్తిత్వా యోగ్యానాంసాధనప్రవృత్తీనాం ప్రాచుర్యాత్ సాధనాన్తరాణాం స్వరూపవిరుద్ధత్వోక్తి రిత్యుక్తమిత్యాహుః; పరమరహస్యత్వోక్తిః దేవానాంగుహ్యామిత్యే తదనురోధేన; వేదాన్తసిద్ధత్వోక్తిః ప్రామాణికత్వద్యోతనాయ; నతు చరమతాసిద్ధయే; భక్తిసాధారణ్యాత్.

నన్వత్రపూర్వార్ధే కిఞ్చిత్కర్తవ్యత్వేన ప్రతీయతే. ఉత్తరార్ధేచ భగవతః ఫలసాధనత్వం ప్రతీయత ఇతి పూర్వోత్తరార్ధయోరసఙ్గతిః; విధేయస్యహి ఫలమాకాఙ్క్షితమితి తస్యైవఫలం జ్ఞాప్యమ్. సచ "త్వా" ఇత్యనేన న్యస్తభరతాప్రతీతే ర్భరన్యాసస్య తత్రహేతుతాసిద్ధిః; తథాపి భక్తిశ్లోకానైరూప్యాయ సర్వపాపేభ్యో మోక్ష్యసఇత్యేవ వక్తుముచితత్వాదిత్యత ఆహ (ఇతిలితి); మామేకం శరణమితి భగవత ఏవోపాయత్వోక్తే రుపాయప్రవృత్తిప్రతిబన్ధకాభావమాత్రరూప మధికారికృత్యం భరన్యాసః పూర్వార్ధేన ప్రతిపాద్యతే; ఉపాయకృత్యన్తు ఉత్తరార్ధేన ప్రతిపాద్యత ఇత్యర్థః.

అత్ర కేచిత్, అధికారిణః కృత్యమితి తాదర్థ్యరూప సమ్బన్ధార్థక షష్ఠీసమాసః; తథాచాధికారరూపం కృత్యమిత్యర్థః; ప్రతిబన్ధకాభావతయా ప్రపత్తేస్సిద్ధోపాయాధికారరూపత్వాదిత్యాహుః.

అన్యేత్తు అధికారశబ్దేన అత్ర మన్త్రజన్యస్వరూపజ్ఞానస్వరూపానురూప పురుషార్థరుచ్యాకిఞ్చన్య వ్యవసాయాదిరుచ్యతే; తద్వతః కృత్యం కర్తవ్యం భరన్యాసనమిత్యర్థ ఇత్యాహుః.

యద్యపి నైర్భర్యేణావస్థానమప్యధికారికృత్యమితి, తస్య మాశుచ ఇత్యత్ర ప్రతిపాదనాన్నపూర్వార్ధే కృత్స్న మధికారికృత్యం ప్రతిపాద్యతే; నచోత్తరార్ధేన కృత్స్నేన ఉపాయకృత్యమ్; తథాప్యధికారికృత్యే ప్రధానాంశస్య పూర్వార్ధేన కథనాదుత్తరార్ధే భూయోభిః పదై రుపాయకృత్యకథనాత్, మాశుచ ఇత్యస్యప్రారబ్ధ నివర్తన తాత్పర్యగ్రాహకత్వాచ్చైవముక్తమ్.

ఏతదభిప్రాయేణైవ "శోకోధికారః, శోకనివృత్తిః ఫలమ్" ఇతి స్వతన్త్రి చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తిః; శోకనివృత్తిరిత్యస్య-శోకనివృత్తిద్యోత్యా సకలానిష్టనివృత్తిరిత్యర్థాత్; నిర్భరత్వానుసన్ధానరూపాతు శోకనివృత్తిః - "అధికారికృత్యశేషత్తైయుమ్" ఇతి ప్రతిపాదితా;

నచ, ప్రపన్నస్య యావత్ఫలప్రాప్తి నిర్భరత్వానుసన్ధానం కార్యమ్; ప్రాక్ శోకాభావే అనధికారిత్వవత్, పశ్చాచ్ఛోకే ఫలాసిద్ధేరితి స్వీకారే "సకృదేవ ప్రపన్నస్య" ఇత్యాదివిరోధః; విశ్వాస విశేషణ మహత్త్వస్య యావత్ప్రాప్తి విళమ్బదశాయాంబాధాభావరూపతయా, తదభావే "తథాపుంసామ విస్రమ్భాత్" ఇతి ప్రపత్తి నిష్ఠాహాని కథనాత్, ఫలవిళమ్బస్వీకారాత్; అతఏవ ప్రపన్నం న కథఞ్చిదపి శరణ్యోజహాతీత్యుక్తే ర్బుద్ధిపూర్వాఘస్యాపి సర్వశబ్దార్థతయా వ్యాఖ్యానస్యచ న విరోధః.

పశ్చాచ్ఛోకే స ఫలసిద్ధి రితివాక్యం స్వీకృతోపాయతానన్తరం శోకే ప్రపత్తినిష్ఠాహాన్యా ఫలవిళమ్బో భవిష్యతీతి వాక్యేన వ్యాఖ్యాతమ్; ఉపాయకృత్యే ప్రధానాంశస్యోత్తరార్ధేన కథనాదేవ త్యాగస్వీకారసమ్పాదనస్యాప్యుపాయకృత్యకోటా రమ్యజామాతృ

దేవై రన్తర్భావితస్య పూర్వార్ధగతైకశబ్దావగత స్వీకారానుపాయ తాద్యోత్యత్వే ఽప్యుత్తరార్ధస్యైవోపాయ కృత్య ప్రతిపాదకత్వ కథనమ్.

నచ వ్రజేత్యనేన అధికారికృత్యస్య, మోక్షయిష్యామీత్యనేనోపాయకృత్యస్య, మాశుచ ఇత్యనేనాధికారికృత్య శేషస్యచ ప్రతిపాదనే విశిష్యాస్య శ్లోకస్య మాశుచ ఇతి క్రియాపద మిత్యుక్తిర్విరుధ్యత ఇతివాచ్యమ్.

మూలమన్త్రద్వయాభ్యామేవావశ్య జ్ఞాతవ్యానాం స్వరూపోపాయ పురుషార్థానాం జ్ఞాపనాత్కిమనేనేతి శఙ్కా నివారణార్థం తథోక్తేః; మాశుచ ఇత్యనేనహి సుకరత్వ సకృత్కర్తవ్యత్వ శుకారిత్వాదిప్రయుక్తం సకలేతరోపాయ వైలక్షణ్యం ద్యోత్యతే; తథాచైతజ్జ్ఞాపనార్థమేవ చరమశ్లోక ఇతిఫలితమ్;

ప్రపత్తివిధాయకతయా చరమశ్లోకస్యసార్థక్యమ్, "ఇశ్లోకమ్" ఇత్యాదినోక్తమ్; యద్యపి మన్త్రబలాదేవ విధిరాక్షేప్తుం శక్యః; తథాప్యాక్షేపతః ప్రాప్తాదితిన్యాయా ద్విశిష్ట స్వీకారాసిద్ధి ప్రసఙ్గా, చ్ఛ్లోక ఆవశ్యక ఇతిబోధ్యమ్; భాట్టమతరీత్యా పుంవాక్యేష్వభిప్రాయరూపాయాః ప్రేరణాయా ఏవ విధ్యర్థత్వాశ్రయణేనాస్యశరణ్యాభి మతిప్రకాశకత్వోక్తి రిత్యాహుః.

అథవా, అన్తేమాశుచ ఇత్యస్యామ్నానాత్, సత్స్వప్యనేకేషు క్రియాపదేషు శోకనివృత్తావేవ తాత్పర్యం గమ్యతే. తథాచ అర్జునాశ్వాసనమాత్ర తాత్పర్యకస్య శ్లోకస్యాస్య కథం ప్రపదన తాత్పర్యకత్వ మిత్యాశఙ్కాయా మాహ (శ్లోకత్తుక్కిత్యాది)

(3) అధికారికృత్యమావతు-ఉపాయపరిగ్రహమ్.

క్రియాపదశబ్దేన సమాప్తిపదం లక్ష్యతే; సర్వం వాక్యం క్రియాయాం పరిసమాప్యత ఇతిహ్యాహుః; తాత్పర్యమిత్యనేన గ్రన్థేన పరిహర్తుం చోద్యమభ్యుపగచ్ఛతి. ఇశ్లోకమిత్యతః ప్రాక్ "ఆకిలుమ్" ఇతి పూరణీయమ్; "ఇదశ్లోకముమ్" ఇతిపాఠః; ఇదమిత్యనేన "అశోచ్యా నన్వశోచః" ఇత్యుక్త్వా ద్యథావస్థితాత్మోపదేశనివర్త్యాద్బన్ధవధనిమిత్తా చ్ఛోకాదా సురసర్గాన్తర్భావనిమిత్తాచ్చ "మాశుచ సమ్పదం దైవీమ్" ఇత్యుక్తినివర్త్యాచ్ఛోకాచ్చ వ్యావృత్తిస్సూచ్యతే.

ననునాస్తికిఞ్చిదధికారిణః కర్తవ్యమ్; "తస్యైవబోధోన్యాసాఖ్యః" ఇత్యాదినాప్రపత్తే స్సమ్బన్ధ జ్ఞానరూపతావగమాత్; వాక్యమాత్రేణసిద్ధత్వాదేవహి ప్రపత్తి స్సిద్ధోపాయ ఇత్యుచ్యతే.

నచైవం శరణంవ్రజేత్యాది విధ్యనుపపత్తిః; తద్విజిజ్ఞాసస్వ, యాగన్ధవతీతాం పృథివీం విద్ధీత్యాది వదీశ్వరో మోక్షోపాయఇత్యేతజ్జ్ఞాపన మాత్రపరత్వాత్; విధాయకత్వే విధేరిష్టసాధనత్వబోధకత్వేన ప్రపత్తే రుపాయతాప్రసఙ్గాత్, "విహీనాయ ఉపాయాన్తే" ఇత్యుక్త్యాప్రపత్తేరప్యుపాయ కోట్యన్తర్భావే త్యాజ్యతా ప్రసఙ్గాచ్చ; అతః పూర్వార్ధే అధికారికృత్యం ప్రతిపాద్యత ఇత్యయుక్తమత ఆహ (అధికారికృత్యమావతితి)

"సకృదేవహి శాస్త్రార్థః కృతోయం తారయేన్నరమ్"; "ప్రపత్తిం తాం ప్రయుఞ్జీత" ఇత్యాది ప్రమాణ బలాత్కర్తవ్యైవ ప్రపత్తిః; తస్యాస్సమ్బన్ధవిషయకత్వ మప్యస్తీతిసమ్బన్ధజ్ఞానతావాదః

(౪) అత్తై సాఙ్గమాక విధిక్కిఱాన్.

విధేశ్చ కృతిసాధ్యతా మాత్రమర్థః. ఇష్టప్రయోజకత్వ మాత్రకం వా విధ్యర్థః.

నచైవం యాగాదేరుపాయత్వాసిద్ధి ప్రసఙ్గః; తత్రోపాయాన్తరాభావే సోపస్థితస్య యాగాదేస్తథాత్వకల్పనాత్; అత్రతు భగవత ఏవోపాయత్వబోధనేన విశేషాత్; "విహితాయ ఉపాయాస్తే" ఇత్యత్రచ సాధారణచోదనాచోదితానామేవ నిషేధః; నతు విశిష్య విహితానామపీతిభావః; ఉపాయపరిగ్రహః- అనిష్టనివృత్తిపూర్వకేష్టప్రాప్తేరవ్యవహితోపాయత్వేన స్వీకారః;

యద్యపి గోప్తృత్వవరణమేవైవంరూపతయా స్వతన్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్; తథాపి గోప్తృత్వస్యరక్షకతామాత్రరూపత్వాత్, భరన్యాసావయవపరసమ్బన్ధాపాదనాంశసంవలనేన తస్యోపాయతాప్రార్థనారూపత్వాత్, స్వసమ్బన్ధత్యాగస్య తదఙ్గత్వమవిరుద్ధమ్; స్వప్రవృత్తి నివృత్త్యధ్యవసాయాత్మక స్వసమ్బన్ధత్యాగపూర్వక భగవదేకోపాయత్వాధ్యవసాయరూపోహి భరన్యాసః.

ననుద్వయే పూర్వఖణ్డే "శరణంప్రపద్యే" ఇత్యనేనైవ కర్తవ్యభాగస్య ప్రతిపాదితత్వాత్, ఇహాపి శరణంవ్రజేత్యేతావతైవాలంతత్రాహ (అత్తైయితి). అఙ్గమ్-అవయవః.

నచ భరన్యాసావయవస్య త్యాగస్య పూర్వకాలీనత్వాభావాల్ల్యబసఙ్గతిః; తత్పదార్థైకదేశత్వస్యైవ తదవయవరూపత్వాత్; అత్ర ప్రక్షాళ్యపాదావిత్యాదావివ క్త్వాప్రత్యయబలాదుపాయాన్తరత్యాగోఽఙ్గత్వేన బోధ్యత ఇతి సంవరమునయః.

తత్ర యద్యపి క్త్వాప్రత్యయో నవిధ్యేకాన్తః; నవాఙ్గత్వే శక్తః; తథాపి స్వారసతశ్శక్త్యైక్యరూపం సమానకర్తృకత్వం క్త్వయా బోధ్యతే; అసమ్భవేతు శక్తిమదైక్యమ్; అఙ్గప్రధాన భావాపన్న క్రియాస్థలేచ సాఙ్గస్య చికీర్షితత్వాత్ శక్త్యైక్యం సమ్భవతీతి "వాజపేయే నేష్ట్వా" ఇత్యాదావఙ్గత్వ సిద్ధిస్తాన్త్రికైరుక్తా.

క్త్వాన్తార్థ క్రియాయాశ్చ సమభివ్యాహృత ధాత్వన్తరోపస్థాప్య క్రియావిశేషణత్వే నియమాద్విశిష్టాన్వయస్యచ స్వారసికత్వాద్విశేషణేపి విధ్యన్వయప్రతీతిః; గౌరవప్రసఙ్గాద్విశిష్టాన్వయస్త్యజ్యత ఇతిచేత్, తర్హి "సోమేనయజేత" ఇత్యాదావపిసోమోఽవిధేయస్స్యాత్; నియమతస్సోమస్య ప్రాప్త్యభావాత్ పాక్షికానువాదాపత్తే ర్విశిష్టస్య విధానమితిచేదత్రాప్యశక్త్యా కతిపయ ధర్మత్యాగమాత్ర ప్రాప్తావపి న సర్వత్యాగప్రాప్తిః.

విద్యాగతమేవ నిరవశేషత్వం సర్వశబ్దోవక్తీతి సర్వాసాం తాసామశక్త్యా త్యాగః ప్రాప్త ఇతిచేత్, ఏవం తర్హ్యనువాదబలేన ప్రధానభూత భక్తియోగాశక్తేరేవాధికారత్వావగమాత్, గురౌ కర్మయోగాద్యుపాయే నకశ్చిదపి ప్రవర్తేత. ఉపాయసంసర్గేచార్తి ప్రాయశ్చిత్తవిధానమ్.

"త్యజధర్మాన్" "తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య" ఇత్యాదిషుచ త్యాగవిధిః ప్రతీతః; శఠారిసూక్తౌ చైతదుపబృంహణభూతాయాంవిధిః ప్రతీయతే. త్యజేశ్చాఽనన్వయానుకూలవ్యాపారశక్తస్య అశక్తౌ లక్షణాస్స్యాత్; స్థితస్త్వమితి పదాధ్యాహారశ్చదోషః, అతః పూర్వోక్తేషు పక్షేష్వన్యతమం పక్షమాశ్రిత్య విధిత్వ స్వీకారఏవోచితః.

(౫) రాగప్రాప్తమాన ఉపాయస్థానే వైధమానాల్ కముక ప్పరిగ్ర హిక్కైక్కు ఉడలాయిరుక్కుమ్.

యద్యపి, "ఏవమ్భూత మత్కైఙ్కర్యప్రాప్త్యుపాయతయా" ఇత్యాది గద్యగ్రన్థే త్యాగస్యానువాదః ప్రతీయతే. తథాపి ప్రపత్తే స్స్వాతన్త్ర్యమాత్రజ్ఞాపనార్థో·విధిసిద్ధస్య దాస్యకైఙ్కర్యాదినిమిత్తస్యవా ఉపాయాన్తరా సమ్బన్ధస్య తత్రానువాద ఇత్యవిరోధః,

నను, శక్త కారుణికవిషయ శరణాగతేః ఫలసాధనతాయా లోకే దర్శనాత్, శరణవరణస్యోపాయతా నిశ్చయే సుకరత్వా దినా స్వతఏవ తత్ర ప్రవృత్తిశ్చ భవిష్యతీతి కిం విధినేత్యత ఆహ (రాగేతి). భక్త్యాదివిధిప్రతిరోధేనానుమితే రప్రామాణ్యా శఙ్కా కళఙ్కితతయా నతతోఝుటితి ప్రవృత్తిస్సమ్భవతీతి విధే రుపయోగ ఇతిభావః.

ఏవఞ్చ తత్రతత్ర లోక దృష్ట్యుపవర్ణనం విధిప్రవృత్తి ప్రతిబన్ధకాయోగ్యతా నిశ్చయ నిరాసకతయా; యథా. "సానుక్రోశే సమర్థే ప్రపదనమృషిభిస్స్మర్యతే భీష్టసిద్ధ్యై లోకేప్యే తత్ప్రతీతం న చవిమతి రిహప్రేక్ష్యతే క్వాపితన్త్రే। తస్మాత్కైఙ్కర్యముత్యసిద్ధం భగవతితు భరన్యాస విద్యానుభావమ్" ఇతి.

కేచిత్తు, ప్రపత్తిస్తావత్ స్వతః ఫలరూపా; "శాశ్వతీ మమ సంసిద్ధిః" ఇతివచనాత్; స్మర్యతేచ తస్యా· అనువర్తమానాయాః ఫలరూపతా-"స ఏవోపర్యుపర్యస్య" ఇత్యాదినా; అస్య - పరమాత్మనః, ప్రపన్నస్యవా; తథాచరాగప్రాప్తత్వం కైఙ్కర్యరూపతయా సుఖరూపతయావాస్వతః ప్రాప్తత్వమ్; అఙ్గేచైకశబ్దేన స్వీకారా

నుపాయతాద్యోతనే కర్తృప్రవృత్తి ర్నస్యాదిత్యాశఙ్కాయాం రాగప్రాప్తమితి వక్ష్యతే; తదనురోధేనాఽత్రాప్యయ మేవార్థో వాచ్యః.

ఏవఞ్చ "రాగప్రాప్తస్థానే ఉపాయమాంక వైధమానాత్" ఇతి యోజనీయమ్; ఇతి ఇతిహి ప్రసిద్ధౌ; పిత్రోపహాతిసాధనత్వేన విహితస్య క్షీరపానాదేః దృష్టాన్తత్వం సూచయతి; తత్ర చ రాగతః ప్రాప్తిస్స్వతో భోగ్యతయైవ; వైధత్వఞ్చోపాయతయా జ్ఞాప్యమానత్వమ్. ఇహాపి వ్యాజతయా జ్ఞాప్యమానత్వం వైధత్వమ్; వక్ష్యతే చ "ఇతు తాన్ సర్వముక్తి ప్రసఙ్గ పరిహారార్థమ్" ఇతి వ్యాజత్వమ్; ఏవఞ్చాత్రోపాయ శబ్దో వ్యాజపరః.

అథవా సిద్ధోపాయపరః; రాగప్రాప్తత్వం తాదృశస్వవిషయ స్వీకారకత్వమ్; వైధత్వమపి స్వీకార ద్వారకమ్; ఉపాయతయా అజ్ఞాతజ్ఞాపన విషయత్వరూపస్య తస్య భగవతి సమ్భవేపి "అత్రైస్సాఙ్గమాంక" ఇత్యాదినా స్వీకారగతస్య వైధత్వస్య ప్రస్తుతత్వాత్, తత్పరత్వ మవధార్యతే; తత ఏవ వరవరమునినాం క్షీరదృష్టాన్తకథనమ్; ఇదం స్వీకుర్వితి విధిప్రయుక్తత్వ ఇతి వచనఞ్చోపపద్యత ఇత్యాహుః.

అథ ప్రతిపదం వ్యాచిఖ్యాసుః ద్వయావయవ ఖణ్డయో శ్లోకావయవార్థద్వయం వివరణమితి సూచయన్ పదసఙ్ఖ్యామాహ (ఇతిల్ పూర్వార్ధమితి). ఉత్తరార్ధస్తు పదషట్కరూప మితి వరదాచార్యాః; "యదాహ రుత్తరోత్తరం పదద్వైగుణ్యం ద్రష్టవ్యమ్" ఇతి; నచ మాఙ ఉపపదత్వాన్నిత్యసమాస శ్శఙ్కనీయః అతిఙేతి నిషేధాత్. పదషట్కమితి రమ్యజామాతృదేవాః.

(௬) ఇతిల్ పూర్వార్ధమ్ ఆఱుపదమ్.

సహేతి యోగవిభాగాత్ పర్యభూషదిత్యాదివత్సమాసః ; నాస్తీత్యేకంపదమిత్యాది వ్యవహారదర్శనాదితితదాశయః; ఉభయథాపిన దోష ఇత్యభిప్రాయేణ ఉత్తరార్ధ పదసఙ్ఖ్యోక్తా. వస్తుతస్తు స్వతన్త్రపదాభిప్రాయ ఏకాదశపదత్వవ్యవహారః; తేప్రాగ్ధాతోరిత్యాదినా ప్రయోగనియమే అనుశిష్యమాణేపి హీనపదానాం ప్రయోగనియమశ్శాస్త్రేణ క్రియత ఇతి పతఞ్జలినోక్తమ్.

అతఏవ స్వతన్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాదౌ త్యాజ్యత్యాగప్రకార స్వీకార్య తద్గతస్వీకారోపయోగిగుణజాత తన్నైరపేక్ష్యోపాయభావ స్వీకారస్వీకృతోపాయగతకార్యోపయోగిగుణజాతాఽధికారిప్రాప్తివిరోధి తద్విమోచన నైర్భర్యాణి చరమశ్లోకేనోక్తానీత్యేకాదశానామర్థానా ముపసంహారఃకృతః.

అతఏవ వరవరమునిభిరపి అనన్తరం చరమపద ముపాదత్తే మాశుచఇతీ త్యవతారితమ్. ఏవఞ్చ విచ్ఛిద్యవక్తుమర్థానాం వ్యాఖ్యేయానా మేకాదశత్వ మత్రాభిప్రేతమ్; ఆద్య విశేషణేన "సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య" "సర్వపాపేభ్యః" ఇత్యాదౌ వ్యాఖ్యేయాంశాధిక్యేపినాధిక్య ప్రసక్తిః.

ఏవఞ్చ "చతుర్విధ పదేచాత్ర ద్వివిధస్యార్థనిర్ణయః। క్రియతే సంశయోత్పత్తే ర్నోపసర్గ నిపాతయోః। తయోరర్థాభిధానేహి వ్యాపారో నైవవిద్యతే। యదర్థద్యోతకౌ తౌతు వాచకస్సవిచార్యతే," ఇతి కుమారిలోక్తరీత్యా చాదిషు పఠితస్య మాఙోనిపాతత్వేన ద్యోతకతయా శుచఇత్యస్యైవ శోకప్రతిషేధాభిప్రాయిత్వం మాఙ్ సమభివ్యాహారేణే త్యేకాదశపదవ్యవహార స్సమఞ్జసః.

(౭) సర్వధర్మాన్-ఎల్లాధర్మజ్ఞళై యుమ్,
(౮) ధర్మమావతు-ఫలసాధనమా యిరుక్కు మతు.

"మిరుతుక్కు వాచకమానపరి యెన్గిఱు" ఇత్యత్ర వాచక శబ్దోద్యోతకపరః; నిపాతావాచకా ఇతి పక్షమాశ్రిత్య పదార్థద్వయ సంసర్గబోధకతాలక్షణం వాక్యత్వం రహస్యత్రయసారే మా శుచ ఇత్యస్య తత్రతత్రవ్యవహ్రియతే.

పదాన్తరా ఘటకత్వేసతి సుప్తిజన్యతరాన్తత్వరూపపదత్వ మాదాయ వివరణత్వోపయికం ద్వైగుణ్యముపపాద్యమితి ద్రష్టవ్యమ్;

సర్వేషాం ధర్మాఇతి దేవతాన్తరారాధన రూపాధర్మాఉచ్యత ఇతిమతం నిరాకర్తుం వ్యాచష్టే (ఎల్లాధర్మజ్ఞళై యు మితి).

ధర్మిప్రతియోగినాం ధర్మాణాం నేహాభిధాన మిత్యాహ(ధర్మమావతితి). అలౌకికత్వేసతీతిపూరణీయ మిత్యభిప్రాయేణ "ధర్మమావతు-శాస్త్రజ్ఞానాలు అఱియవేణ్డియిరుక్కుమ్ పురుషార్థ సాధనమ్" ఇత్యుక్తం రహస్యత్రయసారే; ఫలసాధనతామాత్రస్య భోజనాదిష్వతిప్రసక్తత్వాత్; రమ్యజామాతృదేవగ్రన్థేతు శ్యేనాదివారణాయ "నల్ వళియాక" ఇతి విశేషణ ముపాత్తమ్; బలవదనిష్టానను బన్ధితాచ అత్రసమ్యక్త్వమ్.

వస్తుతస్తు-అదృష్టద్వారక ఫలసాధనత్వం ధర్మత్వమ్; అదృష్టఇష్ట-లాభసాధనీభూత భగవత్ప్రీతిః; ఫలమపి భగవత్ప్రీతిజమితి; త్రయీధర్మా ఇత్యాచార్యోక్తేః; ఏవఞ్చముక్తైః ప్రపన్నైశ్చ క్రియమాణానాం ధర్మశబ్దవాచ్యత్వ మేవనాస్తి; తేషాం స్వాతన్త్ర్యేణ

పురుషార్థభూత భగవత్ప్రీతి సాధనత్వాత్; శాస్త్రీక సమధిగ మ్యాతు పురుషార్థసాధనతా ప్రపన్నకృత్యేష్వస్తీతి తేషామపి త్యాగ స్స్యాదితి తద్వారణాయ తత్పక్షేక్లేశ ఆశ్రయణీయ ఇతి, చోదనా లక్షణోర్థోధర్మ ఇతి జైమిన్యుక్తం లక్షణమాశ్రిత్య స్వతన్త్రిచరమ శ్లోకవ్యాఖ్యానే ధర్మశబ్దోవ్యాఖ్యాతః.

తత్ర యద్యపి చోదనాశబ్దస్య చుదప్రేరణఇత్యతో వ్యుత్ప న్నస్య ప్రవర్తకత్వవాచితయా అనుష్ఠేయతయాజ్ఞాపితత్వమ్ - ధర్మ శబ్దార్థ ఇతి పర్యవసానాత్ సిద్ధ ధర్మావ్యాప్తిః; జైమినినాతుస్వనిరూ పిత ధర్మమాత్రం లక్షితమితి శ్రుతప్రకాశికాయాంస్ఫుటమ్.

నచాత్ర త్యాజ్యధర్మేషు సిద్ధధర్మస్యా న్తర్భావేనక్షతిరితి వాచ్యమ్; తదన్తర్భావే నచాతుర్విధ్య కథనవిరోధప్రసఙ్గాత్; తథా పితత్రసిద్ధ ధర్మశబ్దేన తద్విషయ స్వీకారఉచ్యతే; భగవద్గతోపాయ భావసఙ్క్రమణేన ప్రపత్తా వుపాయతయా వ్యపదేశవత్స్వీకారగత ధర్మత్వ సఙ్క్రమణేన భగవతిధర్మత్వ వ్యపదేశోభాక్త ఇతి జైమి నేరాశయ ఇతి తద్గ్రన్థప్రవృత్తేః.

అతఏవ సిద్ధ ధర్మోనామ పరమధర్మస్వీకారఇత్యుక్తమ్; అస్మింశ్చపక్షే సాధారణ చోదనాచోదితానాం సర్వేషాం త్యాగో విధీయత ఇతి, నస్వీకారస్యాజ్ఞానుపాలనస్యవా త్యాగప్రసఙ్గః.

నచైవం విహితధర్మోనామ "క్రియమాణం న కస్మై చిద్య దర్థాయ ప్రకల్పతే," ఇత్యుక్తరీత్యా నిష్కారణ ప్రత్యవాయ ప్రయోజకీభూతాభావ ప్రతియోగ్యనుష్ఠానోధర్మఇతి గ్రన్థవిరోధః; తస్య "అహరహస్సన్ధ్యాముపాసీత" ఇత్యాది చోదనా చోదితోప

(౯) ఇక్కు చోట్లలోకెలా ధర్మశబ్దమ్-దృష్ట ఫలసాధనజ్ఞలై చోట్లలోకె యన్నిక్కే మోక్షఫలసాధనజ్ఞలై చోట్లలోకెలాతు.

లక్షకత్వాత్; "క్రియమాణం న కస్మైచిత్" ఇత్యాది వచనోదాహరణన్తు "శృణుధ్వం పరమం కర్మ ద్వివిధం త దిహోచ్యతే" ఇతి వచనాత్ ప్రవృత్తినివృత్తి ధర్మాతిరిక్తో ధర్మఏవనాస్తీతి శఙ్కావారణార్థమ్; అర్థశబ్దేనచ అత్ర సాక్షాత్పురుషాభిలషితం ఫలం వివక్షితమితి సద్ధ్యాదీనాం పాపక్షయ సాధనత్వేన నవిరోధః.

నచైవమఙ్గానాం ప్రధానోపకరణ సాధనానామ్, అక్రియావదిత్యనేన వారణాదనుష్ఠేయత్వే ప్రాప్తావపి, ఉపాయకోట్యన్తర్భావాత్త్యాగోపిన ప్రాప్నోతీతివాచ్యమ్, సాధ్యాభావ ఇతిన్యాయేనైవ తత్త్యాగసిద్ధేః; ఏవఞ్చనిత్యానా ముపాయాన్తర యోగ్యతాపాదకతయానుష్ఠానం సాధ్యాభావన్యాయేనైవ నివృత్తమ్; ఉపాత్తదురితక్షయార్థ మనుష్ఠానమ్, "తమంశం నైవ కుర్వీత" ఇతి నిషిద్ధమ్; ప్రపత్తేస్తు నయోగ్యతా పాదకాపేక్షేతి "ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవమ్" ఇత్యాదితోవగమ్యతే;

అతోలోక సఙ్గ్రహాదిజన్య భగవత్ప్రీత్యర్థతయైవ ప్రపన్నానాం తదనుష్ఠానమితిసిద్ధ్యతి; ఏవఞ్చ ప్రపన్నై రనుష్ఠీయమానానాం కర్మణాం స్వాసాధారణ విధ్యనుగుణత్వేపి క్వచిద్వ్యత్యిక్రమోక్తిః ప్రతిపదోక్త ప్రాయశ్చిత్తాభిప్రాయేత్యేకే. "మన్నిమిత్త కృతం పాపమ్" ఇత్యాది వదాపాత ప్రతీత్యభిప్రాయేత్యపరే.

నన్వత్ర స్వరసతస్సర్వేషామేవ భోగమోక్షసాధనానాం త్యాగే ప్రతీయమానే కథమాచార్యైః "మత్ప్రీత్యర్థ తయామ

యోక్తమఖిలం సన్త్యజ్య" ఇతి వ్యాఖ్యాతమ్: తత్రాహ (ఇజ్ఞు చ్ఛోల్లుకిఅవితి)

దృష్టశబ్దేనాత్ర దృష్టసజాతీయత్వాత్ స్వర్గాద్యపి సజ్గ్రహ్యతే. యథా "అద్వైతస్యహార్యోజనస్య సర్వఏవలిప్సన్తః" ఇత్యత్రప్రకరణాత్పరిష్కృతానామేవ ఋత్విజాం భక్షణం విధీయతే. తథాత్రాసమ్భవాత్తత్ర సర్వశబ్దస్య సజ్కోచః; "సర్వేభ్యః కామేభ్యః" ఇత్యాదౌచ "నాన్యః పన్థాః" ఇత్యాది నిషేధానురోధేన సజ్కోచ ఆవశ్యక ఇతి ప్రకరణాదరః;

నత్విహ కిఞ్చిన్నిదానమస్తీతివాచ్యమ్; "యామిమాం పుష్పితామ్" ఇత్యాదినా ఆదావేవ దృష్టఫలసాధనానాం నిషిద్ధత్వాత్, స్వీకారాజ్ఞానుపాలనాదీనాం త్యాగాసమ్భవేన సజ్కోచస్యావశ్యకత్వాచ్చ;వస్తుత స్సర్వశబ్దస్య పృథగర్థతాయా వక్ష్యమాణత్వాద్ధర్మశబ్దస్య ప్రకరణాన్మోక్షసాధనపరత్వముచితమ్.

ఏతేన స్వార్థాన్వయితావచ్ఛేదకరూపావచ్ఛిన్నాన్విత ప్రక్రాన్తతత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నేషు యావత్స్వేవ సర్వపదస్య శక్త్యా చైత్రోదధిభుఙ్క్తే, మైత్రోఘృతమ్, విష్ణుమిత్ర స్సర్వమిత్యాదౌ ఘృతత్వ దధిత్వాదిప్రకారక బోధసమ్భవేపి కర్మయోగత్వాదీనాం త్యాగాన్వయితావచ్ఛేదకత్వేనాపరిష్కృతతయా సర్వపదాత్తత్తద్ధర్మప్రకారక బోధసమ్భవః.

అతోత్రత్రస్వసమభివ్యాహృత పదార్థతావచ్ఛేదక వ్యాపక యావత్త్వస్యైవ సర్వపదేన ప్రతీత్యా కర్మయోగాదిమాత్ర పరామర్శ ఇతిశక్యం వక్తు మిత్యపాస్తమ్. ధర్మశబ్దస్య ధర్మవిశేషపర

(౧౦) అన్వైతాః శ్రుతిస్మృతివిహితజ్ఞళాయ్ పలవాయిరుక్కై యాలే బహువచనప్రయోగమ్ పణ్ణుకిఱతు.

త్వాత్, సర్వశబ్దస్య ధర్మగతియా వత్త్వబోధకత్వాద్వా; దీపేతు-శ్రుతిస్మృతిచోదితం భోగమోక్షరూపేష్టోపాయమభిధత్తే ధర్మశబ్ద ఇత్యుక్తమ్; తత్ర భోగశబ్దః-ఫలాన్తరార్థప్రవృత్త్యభిప్రాయః; తత్త త్పురుషార్థసాధనత్వేన భగవచ్ఛరణవరణం యుక్తమేవేతి పూర్వ గ్రన్థానుసారాత్.

నన్వేవం "నాహం వేదైర్న తపసా" ఇతి భగవతో భక్తి మాత్ర లభ్యత్వాభిధానాత్, మోక్షసాధనస్య భక్తియోగలక్షణస్య ధర్మస్యైకత్వాద్బహువచనానుపపత్తిః; నచ సద్విద్యాద్యుపాసనా భేదాత్ బహువచనమ్. తథాపి "కర్మాద్యుపాయాన్" ఇత్యాచా ర్యవచనాసఙ్గతేః; తస్య పరమనిశ్శ్రేయస సాధనభూతాః కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగా ఇతి భాష్యానుసారిత్వా దిత్యత ఆహ (అన్వైతానితి)

అత్రవిద్యాభేదకృతం బహుత్వం బహువచనేనాభిధీయత ఇతి రహస్యత్రయసార రమ్యజామాతృదేవ గ్రన్థయో రవిశిష్టమ్. పురు షోత్తమవిద్యాఽవతారరహస్యజ్ఞాన దేశవాస నామసఙ్కీర్తనాదిభే దోపి గృహ్యత ఇతి రమ్యజామాతృదేవగ్రన్థే అధికమ్. తదనుసా రాచ్చ భక్తియోగజ్ఞళు మిత్యత్ర బహువచనాన్తేన విగ్రహో వివ క్షితః.

స్వతన్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేతు ధర్మశబ్దేన సాక్షాన్మోక్ష సాధనీభూతా భక్తిరభిధీయతే. బహువచనేన అఙ్గసాధనాన్యుచ్యన్త ఇత్యుక్తమ్. రహస్యత్రయసారేతు సర్వశబ్దేన సపరికరతా వివక్ష్య

త ఇత్యుక్తమ్. వరదాచార్య దీపకార ప్రభృతిభిస్తు సర్వశబ్దస్సమభివ్యాహృత పదార్థగతా శేషత్వపర ఇతి, తత్ర ధర్మశబ్దో భక్తిపరః; బహువచనం తద్గతబహుత్వార్థకమ్; సర్వశబ్దః-కపిఞ్జలాధికరణన్యాయేన త్రిత్వే పర్యవసానం వారయతి.

సర్వశబ్దేనైవానేకశేషత్వసిద్ధే బహువచనం సాధుత్వార్థమిత్యేవయుక్తమ్; బహువచనస్య ప్రకృత్యర్థగత బహుత్వబోధకతా వ్యుత్పత్తేః, సర్వశబ్దస్యచ సమభివ్యాహృత పదార్థగతకార్త్స్న్యబోధకత్వేన ధర్మశబ్దార్థ వ్యతిరిక్తార్థాభిధాయకత్వా సమ్భవాత్, కేషామఙ్గానాం సర్వశబ్దేనగ్రహణం కేషాం బహువచనేనేతి వ్యవస్థానుపపత్తేశ్చ.

యదికర్మాదీనామపి స్వాతన్త్ర్యేణైవ మోక్షసాధనతా, తదా ధర్మశబ్దేనైవ తేషాం గ్రహణంస్యాత్; కిం బహువచనేన; ధర్మశబ్దస్య మోక్షోపయోగిమాత్ర పరత్వేచ తతఏవ నిత్యనైమిత్తికానా మపిగ్రహణసిద్ధేః, కిం సర్వశబ్దేన; బహువచనానర్థక్య మభిప్రేత్యైవ పరాశరభట్టపాదైః, "మత్ప్రాప్త్యర్థతయా మయోక్తమఖిలం ధర్మమ్" ఇతి శ్లోకే బహువచనం త్యక్తమితి కేచిత్.

అత్రాహుః-సత్యం బహువచనం న స్వాతన్త్ర్యేణార్థాన్తరాభిధాయకమ్; తథాపి ధర్మశబ్దస్యైవ సాక్షాత్పరమ్పరా సాధారణ సాధనపరత్వే తాత్పర్యగ్రాహకంతత్. సచ విద్యాభేదమాదాయైవ తదుపపత్తేర్న తాత్పర్యగ్రాహకతా; "మద్భక్తిం లభతేపరామ్" "భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః" ఇత్యాదిషు సర్వాసామపి విద్యానాంప్రీతిరూపాపన్నాఽవిచ్ఛిన్నస్మృతిసన్తానత్వరూపైకధర్మావచ్ఛిన్నతయా ఏకవచనాన్త నిర్దేశ్యత్వదర్శనేన ఇహాపితన్మాత్రసన్దేశే అవైరూప్యా

యఏకవచనేనైవ నిర్దేశస్యోచితత్వాత్, “యఏతాన్మత్పథోహిత్వా కర్మజ్ఞాన క్రియాత్మకాన్” ఇత్యాదిష్వాగ్న నిర్దేశేషు బహువచనాన్త మోక్షసాధన పర్ధిశబ్దస్య కర్మాదిపరతాదర్శనాచ్చ, భక్తిమాత్ర పరత్వే సాధారణ ధర్మశబ్దేన తద్బోధనవైయర్థ్యాచ్చ.

నచైవం బహువచనానర్థక్యతాదవస్థ్యమ్; తదభావే రుచి రూప భక్త్యత్యాగవారణాయ ధర్మశబ్దస్యావశ్యకత్వాత్, బహువచనేన సత్వేతేనైవ విద్యాభేద వివక్షాసమ్భవాత్, ఏవఞ్చ ధర్మశబ్దమాత్రసత్వేమోక్షావ్యవహితసాధనభక్తిమాత్రపరతాకదాచిత్స్యాదితి బహువచనేన వ్యవహితా వ్యవహితసాధన సాధారణ్యం ధర్మశబ్దస్య బోధ్యతే;ఏతదభిప్రాయకస్సర్వత్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానగ్రన్థః;కర్మజ్ఞానయో ర్వ్యవహితసాధనత్వే నిరూఢో మోక్షోపాయ వ్యవహార శ్శాస్త్రేష్వితి ముఖ్యతుల్యతా.

నిరూఢస్థలే గౌణముఖ్య విభాగోనాశ్రీయత ఇత్యేవహి వ్యపదేశివద్భావవచనం ప్రత్యాఖ్యాతమ్; సర్వశబ్దస్తు అవయవకాత్స్న్యేపివర్తతఇతి సర్వోఘటశ్శ్వేతఇత్యేకఘటతాత్పర్యకవాక్యే దృష్టమ్; ఉక్తఞ్చ ‘‘సర్వస్యదేవే’’ ఇత్యత్ర కైయటేన అవయవకాత్స్న్యేన యథా సర్వపటోదగ్ధఇతి. ఇహతు పర్యాదీనాం విశిష్టార్థానాం కార్యత్వేనో పాదానాత్ దర్వ్యప్రకారక కార్త్స్న్య సమ్భవాదవయవ కాత్స్న్యేవృత్తిస్సర్వశబ్ద ఇతి. తత్ర సర్వశబ్ద సమభివ్యాహృతశబ్దస్య తదవయవేషు లక్షణేత్యేకే.

సర్వశబ్దస్యైవ సర్వావయవావచ్ఛిన్నే లక్షణేత్యన్యే; సమభివ్యాహృతపదార్థఏవ అవయవాఽవయవిసాధారణ ధర్మావచ్ఛిన్నే లక్షణాయాం తాత్పర్యగ్రాహకం తదిత్యపరే; సర్వథా సర్వశబ్దస్యా

(౧౧) అవైయావన-కర్మజ్ఞాన భక్తియోగఙ్గళుమ్, అవతారరహస్య జ్ఞానమ్, పురుషోత్తమవిద్యై; దేశవాసమ్, తిరునామసఙ్కీర్తనమ్, తిరువిళక్కెరిక్కై, తిరుమాలైయెడుక్కై తుడక్కమాన ఉపాయబుద్ధ్యా శెయ్యుమవైయుమ్.

స్తీతి కర్తవ్యతాబోధానుకూలతా; దృశ్యతే హ్యేకస్యైవ నానా పదార్థసమ్బన్ధే ప్రతియోగినామంశవ్యపదేశః; జ్ఞానంధర్మ్యంశే ప్రమాద, రజతాంశే అప్రమేతి, విశిష్టస్యచ విశేషణాంశ ఇతి స్ఫుటం భాష్యాదిషు. క్రియాయాశ్చనామ కోన్యోంశో భవితుమర్హతి, అన్తరేణేతి కర్తవ్యతాం కరణవిశేషణీభూతామ్; తత్రాద్యే, అఙ్గినామపి త్యాగావబోధాయ యుగపద్వృత్తిద్వయ విరోధస్యాదోషత్వమాస్థేయమ్.

నచేహ విద్యాకార్త్స్న్య కర్మజ్ఞానాదిభేదేనసర్వప్రకారాన్ ధర్మానితి ప్రకారకార్త్స్న్యవ్యావృత్తిసమ్భవః; నావయవకార్త్స్న్యపరతా; యథాహి, పరేర్వర్జ్య ఇత్యాదౌ వ్యక్తిబహుత్వేన ద్రవ్యకార్త్స్న్యసమ్భవేపి,ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనవిధేయాన్వయాదేవ తల్లాభాదతిరిచ్యమాన స్సర్వశబ్దో నతత్పర ఇత్యాశ్రీయతే. ఏవమిహాపి యత్కిఞ్చిద్విద్యాత్యాగస్య సర్వసాధారణ్యాదనుష్ఠానవిధౌ యత్కిఞ్చిద్వ్యక్త్యుపాదానేన శాస్త్రార్థనిర్వృత్తావపి త్యాగవిధౌ సర్వప్రాప్తేర్మాంసభక్షణం వర్జయేదిత్యాదావివసిద్ధేః.

"తత్రధర్మాన్ పరిత్యజ్యసర్వానుచ్చావచాఙ్గకాన్" ఇతిసర్వత్యాగశ్చ విద్వద్భిరితి ప్రస్తుతస్య సర్వశబ్దస్య ఉచ్చావచాఙ్గకానిత్యనేన వివరణాచ్చ సర్వశబ్దోఽవయవకార్త్స్న్యపరః ప్రతీయతే. నచోచ్చావచాఙ్గకార్థస్య సర్వశబ్దస్య విశేష్యధర్మశబ్దసాపేక్షత్వా

త్సమాసానుపపత్తిః. సర్వశబ్దస్య ద్రవ్యకార్త్స్న్యపరత్వేప్యుక్త దోషాత్ ప్రకరణాదేవ విశేష్యలాభాన్న సాపేక్షత్వ మితితుల్యమ్.

“మత్ప్రాప్త్యర్థ తయామయోక్తమ్” ఇత్యత్రతు “విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథాకురు” ఇతి మోక్షార్థప్రవృత్తి విషయత్వేన కర్మాద్యన్య తమస్యాభిధానాత్తద్రూపైక్యాభిప్రాయే ణైకవచనం ప్రయుక్తమ్. మోక్షసాధనతయా ప్రమాణ బోధితత్వమేవహి బహువచనాన్త ధర్మశబ్ద బోధ్యతాయాం ప్రయోజకమ్; నత్వ వ్యవహితసాధనత్వ మపీత్యుక్త పదస్యభావః.

యత్తు తత్త్వదీపే సర్వశబ్దస్య పార్థగర్థ్యదూషణమ్; తత్తృతీయపక్షాభిప్రాయేణ; నచ తత్పక్షే సర్వశబ్దస్య తాత్పర్యగ్రాహకత్వాత్, కార్త్స్న్యమేన సర్వశబ్దార్థ ఇత్యసఙ్గతమితివాచ్యమ్. సమానాధికరణ సమాసలాభాయైవ స్వార్థపరస్యాపి తాత్పర్యగ్రాహకతా, అవిరోధాదిత్యాహుః, బహువచన వివక్షితత్వేనేత్యాది దర్శనాద్యోజనాన్తరమేవ తత్రదర్శిత మిత్యన్యే; యోజనాన్తరాభిధిత్సయా ప్రవృత్తాని యోజనాన్తర దూషణాని దృశ్యాని ప్రాచాం న పరస్పరవిరోధసమ్పాదకాని.

ఏతేన స్వతన్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ధర్మశబ్దః - చోదనా లక్షణధర్మపర ఇత్యుక్తేః, విస్తృతరహస్యే చోదనాలక్షణార్థ పరత్వే ధర్మశబ్దస్య సిద్ధధర్మసాధారణ్యాభావ ప్రసఙ్గ ఇతి దూషణకథనాత్త్యాగస్య స్వరూపత్యాగరూపత్వే దీపారోపణాదీనామపి త్యాగప్రసఙ్గాత్, ఉపాయత్వ బుద్ధిత్యాగ ఏవోచ్యత ఇతి విస్తృత రహస్యోక్తేః, ఉపాయత్వ బుద్ధిత్యాగే నిజకర్మాదిభక్త్యన్తస్య బుద్ధిత్యాగ విశిష్టస్యానుష్ఠేయతా ప్రసఙ్గాత్, స్వరూప త్యాగఏవ

త్యాగశబ్దేనోచ్యత ఇతి స్వతన్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే దూషణా న్మిథోవిరోధ ఇతి నిరస్తమ్. యోజనాభేదేపి తాత్పర్యవిషయీభూ తాఽర్థభేదాభావాత్;

ఏవఞ్చ మోక్షసాధనత్వేన ప్రచురవ్యవహారవిషయాణాం బహువచనేన తద్యోగ్యతాపాదకానాం సర్వశబ్దేన గ్రహణమితి వ్యవ స్థోపపత్తిః; స్మృతిశబ్దేన శ్రుతిమూలకప్రమాణసామాన్యం వివక్షి తమ్; తానేవధర్మా న్దర్శయతి (అద్వైయావన వితి) "కర్మజ్ఞాన భక్తి యోగజ్ఞళుమ్" ఇత్యనేన "కర్మసాఙ్ఖ్యాదయశ్శాస్త్రై రుపాయత్వేన దర్శితాః"ఇతి వరదాచార్యోక్తిః ప్రత్యభిజ్ఞాప్యతే.

యోగశబ్దః ప్రత్యేకం సమ్బధ్యతే. లక్ష్మీతన్త్రానురోధేన కర్మణ స్సంయమశబ్దార్థజాతీయానాం దీపారోపణాదీనాం పృథగ్వ్య పదేశః; కర్మయోగాదీనాం పృథగుపాయతయా భాగవతే వ్యప దేశోదృశ్యతే; "యోగాస్త్రయో మయాప్రోక్తా నృణాం శ్రేయో విధిత్సయా। జ్ఞానం కర్మచ భక్తిశ్చ నోపాయోన్యోస్తి కుత్రచిత్। ఏవమేతాన్మయోద్దిష్టా ననుతిష్ఠతి మేపథః। క్షేమంవిదన్తి యత్స్థా నం యద్బ్రహ్మ పరమంవిదుః। య ఏతాన్మత్పథోహిత్వా కర్మజ్ఞాన క్రియాత్మకాన్। క్షుద్రా న్కామాంశ్చలైః ప్రాణై ర్జుషన్త స్సంస రన్తితే" ఇతి; అధికారి భేదశ్చోక్తః.

"నిర్విణ్ణానాం జ్ఞాన యోగోన్యాసినా మిహకర్మసు। తేష్వ నిర్విణ్ణచిత్తానాం కర్మయోగస్తు కామినామ్। యదృచ్ఛయా మత్క థాదౌ జాత శ్రద్ధస్తు యః పుమాన్। న నిర్విణ్ణోనాతి సక్తో భక్తి యోగోస్య సిద్ధిదః" ఇతి; అత్రజ్ఞానయోగశబ్దేనైవ సద్విద్యాదీనా మపిసఙ్గ్రహః; భక్తియోగశబ్దస్తు సంయమపరః; కామినా మితి యోగానుగుణమనో నైర్మల్యరహితానా మిత్యర్థః; కర్మణశ్చ భక్తి

జ్ఞానాన్యతరవ్యాపారాత్మకతోక్తా. "అస్మిన్ లోకే వర్తమానస్స్వధర్మస్థోఽనఘశ్శుచిః। జ్ఞానం విశుద్ధమాప్నోతి మద్భక్తిం వాయదృచ్ఛయా।" ఇతి; ఏతదభిప్రాయేణైవోక్తమ్; "వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మ ఏవ ఆచారలక్షణః। ఏష మద్భక్తియుక్తో హి నిశ్శ్రేయసకరః పరః" ఇతి, "కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితాః" ఇతి కర్మ స్వతన్త్రసాధనత్వేనోక్తమితి కృష్ణపాదసూక్తౌ స్వతన్త్రశబ్దో జ్ఞానయోగనైరపేక్ష్యపర ఇతి వదన్తి.

సర్వం కర్మేత్యాదే రన్తర్గతజ్ఞాన కర్మయోగే జ్ఞానప్రాధాన్యపరత్వేన భాషితస్యాపి స్వాధికారివిషయే జ్ఞానప్రశంసాపరత్వమపి సమ్భవతీ త్యభిప్రాయేణ కర్మసాధ్యజ్ఞానపరతోక్తా; "ఉభాభ్యామేవ పక్షాభ్యామ్" ఇత్యత్ర అర్చిరాదిప్రవిష్టార్చనాదిసహకృత జ్ఞానరూపభక్తిర్వివక్షితేత్యాశయేన కర్మజ్ఞానసముచ్చయే ప్రమాణతయోదాహరణమ్; భక్తేర్న బహువచనలభ్యత్వం ధర్మశబ్దేనైవ భగవత స్తల్లాభసమ్భవాదితి జ్ఞాపయితుం కర్మజ్ఞాన సహకృతత్వం భక్తివిశేషణముపాత్తమ్.

అతఏవ స్వతన్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే బహువచనార్థప్రదర్శనే భక్తియోగోనోక్తః; అవతార రహస్యచిన్తన సహకృతాయాశ్చభక్తేః ప్రారబ్ధ నివృత్తిపూర్వక మోక్షసాధనతయా కేవల భక్తితః పృథగభిధానమ్. ఏతచ్చ భక్తౌ శక్తానామపి విళమ్బాక్షమత్వాదేవ కేషాఞ్చి త్ప్రపత్త్యనుష్ఠానమితి శఙ్కావారణాయ తత్త్వజ్ఞానమాత్రరూపాయా అపి పురుషోత్తమవిద్యాయా భక్తిసాధ్యప్రీతిజనకత్వవత్ "ససర్వవి ద్భజతిమామ్" ఇత్యాదినా ప్రతిపాద్యతే ఇతి భాషితత్వా త్ప్రశంసార్థమపి తస్యా మోక్షసాధనతోక్తే ర్న్యైతావతా తదుక్తిః.

యావల్లబ్ధం తావన్ముద్రితమ్.

శ్రీవీరరాఘవ గురవేనమః.

